

משה עסיס / אוצר לשונות ירושלמיים

אוצר לשונות ירושלמיים

מונחים, ביטויים ולשונות בפיהם של האמוראים
בתלמוד הירושלמי

מאת
משה בן שלמה עסיס

כרך ג

אותיות פ-ת
קונטרס הסוגיות, נספחים
השלמות ומפתחות

בית המדרש לרבנים באמריקה
ניו יורק וירושלים תש"ע

ISBN 978-965-456-056-6

©

כל הזכויות שמורות
להוצאת בית המדרש לרבנים באמריקה
תש"ע

Copyright 2010, by
The Jewish Theological Seminary of America
Printed in Israel

פא

- פוק והורי**¹ מועד קטן פב ג ש' 29.
- *פוק חמי**² בבא בתרא יז ג ש' 31.
- פוק חמי חד סב וסמוך עלוי**³ שבת ח א ש' 53 (סיב!); מועד קטן פא א ש' 410;
- יבמות** יב ד ש' 19 (וסמך!).
- פוק חמי חד סב וסמך (!) עלוי** ע"ע פוק חמי חד סב וסמוך עלוי.
- פוק חמי חד סיב (!) וסמוך עלוי** ע"ע פוק חמי חד סב וסמוך עלוי.
- פוק שאל לר' דתנייתה**⁵ דמאי כב ד ש' 19.
- פילפול חבריא**⁶ תרומות מב ד ש' 33.
- פילפול הוריות** מח ג ש' 77.
- *פירושא**⁸ בבא בתרא יד ג ש' 15.
- פירוש סנהדרין ל ב ש'** 11, שם ש' 13.
- פירוש סנהדרין ל ב ש'** 12, שם ש' 14.
- **פירקא** (פרק)⁹ **כלאים** כו ד ש' 51, כז א ש' 2; **שביעית** לו א ש' 41, לז ג ש' 33; **שבת** ט ג ש' 1, שם ש' 3; **עירובין** כב א ש' 15; **פסחים** לו ב ש' 37; **יבמות** יא א ש' 44; **סוטה** כ ב ש' 3, כ ד ש' 41, כא א ש' 45; **כתובות** לא ב ש' 28; **גיטין** מז ג ש' 25, מט ג ש' 40, שם ש' 42, נ ב ש' 33 (פרקא); **בבא קמא** ב א ש' 29; **הוריות** מז א ש' 1046.
- *פירקא** (שיעור פומבית)¹¹ **בבא מציעא** ט א ש' 127; **סנהדרין** כא ד ש' 28.

¹ תרגום: צא והורה!

² תרגום: צא [ו]ראה!

³ תרגום: צא [ו]ראה זקן (כלומר, חכם) אחד וסמוך עליו!

⁴ ליברמן ציין בשבת למקבילה הזאת שבמועד קטן — ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 106, ד"ה אפילו כן.

⁵ תרגום: צא [ו]שאל את ר' ששניתי לו. והצורה "דתנייתה" כן היא גם בכל"ר, עמ' 136 ש' 27;

וראה מה שהערתי עליה בריש ערך "ולא ניתנייה כן (בלשון שאלה)". ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 240) העתיק את המאמר כצורתו, והוא מפרש שם: "ששניתי לו ברייתא בענין זה".

⁶ תרגום: פלפול החברים. ולהגדרת המילה "פילפול" ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 169, הע' 6.

⁷ ישנו מופע נוסף והוא תנאי: "תני הסודרן קודם לפילפול" (הוריות מח ע"ג ש' 5).

⁸ תרגום: הפירוש.

⁹ תרגום: הפרק. כלומר, פרק המשנה — ראה גינצבורג, פירושים, א, עמ' 172, הע' 8. ולשימוש במונח בירושלמי ובבבלי, ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 993, סעיף הפרקים.

¹⁰ ישנו מופע נוסף בשבועות לו ע"ג ש' 24: "ע"ד ס"ף פירק"א". ולא נכלל, כי אינו לשון תלמוד, אלא לשון סופרים אחרונים בציונה של הפיסקא. וכבר הערתי על כך במבוא, עמ' עב, סוף הע' 154.

¹¹ תרגום: הפרק. ולהוראת המונח ראה: ערכי מדרש אמוראים, עמ' 262, ערך פרקא; מבוא לנוה"מ, עמ' 899, ד"ה "פרק". ולהוראת המונח הרגילה בבבלי, ראה מבוא לנוה"מ, שם, ד"ה (וג) דרשה פומבית.

פירקא אחרייא דנידה¹³ **ברכות ה ב שו' 17.**

פירקי נדרים מ ד שו' 33.

פירקי ע"ע יאות סבא ידע פירקי גרמיה.

פירקיה¹⁴ **ברכות ו ג שו' 37, שם שו' 38.**

פירש (= כתב בפירוש) ערלה סב ד שו' 13 (ש-), שם שו' 14, שם שו' 15; פסחים כח ג

שו' 14 (ש-), שם שם, שם שו' 15; ראש השנה נו א שו' 37, נט א שו' 28; יבמות ו ב

שו' 61 (ש-); כתובות לא ד שו' 29. וראה עוד ערך לא פירש (= לא כתב בפירוש).

**פירש (= ביאר) פאה יז א שו' 35 (ו-); כתובות לב ד שו' 60; קידושין סד ג שו' 11, שם

שו' 15; בבא מציעא י ד שו' 15 (ו-); בבא בתרא יד ג שו' 15 (הפרשו!);¹⁵

פירש בקבלה (פירש = כתב בפירוש) כלאים לא ד שו' 51; פסחים לב ג שו' 41 (ו-)?.

*פירש ר' (?) בבא מציעא יב ב שו' 11.

*פירש ר' קומי ר' 16 בבא מציעא יב א שו' 51.

פירשה ר' לפני חכמים ע"ע כן פירשה ר' לפני חכמים.

פירשה ר' קומי ר' 17 ראש השנה נו ג שו' 1849. וראה עוד ערך ופירשה (= וביאר אותה).

פיתרא קדמיא 19 דמאי כו ג שו' 50.

פיתריא 20 פאה יח ב שו' 21; גיטין מט ג שו' 24 (פתרייתא! וצ"ל: פתרייא);²¹

פיתרין ע"ע פתר לה תרין פתרין.

פלא (!) ע"ע פליג.

פלגה 22 דמאי כה ב שו' 19 (פליגא! וצ"ל: פלגא);²³ שבת יז ב שו' 23 (פליגא! וצ"ל: פלגא);

פסחים לג ד שו' 5 (פלוגא! וצ"ל: פלגא); כתובות כח ג שו' 44 (פליגא! וצ"ל: פלגא),

¹² הנוסח בכ"א: "פרקיה" (עמ' 51 שו' 4). ולפי זה צריך להיות כאן: פירקה (= פירקיה). וראה שם, עמ' 140, שו' 4.

¹³ תרגום: הפרק האחרון של [מסכת] נידה.

¹⁴ תרגום: הפרק שלו.

¹⁵ ההגהה "פירש" שלי. וליברמן לא הגיה — ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 197, שו' 4.

¹⁶ תרגום: פירש ר' לפני ר'.

¹⁷ תרגום: פירש אותה ר' לפני ר'.

¹⁸ ראה מה שהעיר אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 729, הע' 2.

¹⁹ תרגום: הפתרון הראשון.

²⁰ תרגום: הפתרונות.

²¹ ההגהה על פי סוקולוף — ראה סוקולוף, עמ' 456, טור א, בסוף ערך פתר (הראשון). ואכן גם במקבילה בפאה הרשומה לעיל הנוסח בכ"א: "פתריה" (115ב שו' 37). אמנם כסגנון זה מצאנו גם במונה "קישואייה" (ע"ע), שבמעשר שני נו ע"א שו' 6 הנוסח הוא: "קשייתא". וכן הוא שם גם בכ"א, עמ' 284 שו' 27 (ושם: "קשייתא"). אבל שם המילה "קשייתא" תיתכן מבחינה לשונית — ראה מה שתרגמתי בריש ערך "קישואייה".

²² תרגום: מחלוקת.

²³ להגהה בכל המופעים שבערך ראה מה שהערתי בסוף ערך "הן דלא תניתה פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)".

פלגה (והמשך) לא ב שו' 21 (2x); פליגא! וצ"ל: פלגא, לג ד שו' 14 (2x); פליג! וצ"ל: פלג!;
סנהדרין יח ב שו' 47, שם שם (פלגיה!). ועיין עוד ערך: פלוגא; פלוגא (!) אחרת ביניהון;
פליגא (!) היא.

פלגוי ²⁴ **מגילה** עג ג שו' 22.

פלגוון ²⁵ **עירובין** כה ג שו' 29; **מגילה** עג ג שו' 24.

פלגוותא ²⁶ **ברכות** ז ג שו' 62 (2x); **דמאי** כה ג שו' 23; **פסחים** ל א שו' 45; **שקלים** נ ד שו' 25 (2x); פלגוותה).

פלגוותה ע"ע פלגוותא.

פלגיה (!) ע"ע פלגה.

פלוגא ²⁷ **שבת** יא ד שו' 40 (צ"ל: פלגא? / פליגין?) ²⁸.

פלוגא (!) ע"ע פלגה.

פלוגא (!) אחרת ביניהון ²⁹ **מועד קטן** פג ד שו' 37 (צ"ל: פלגא) ³⁰.

פלגוות' ע"ע פלגוותא.

פלגוותא ³¹ **ברכות** י א שו' 39 (2x); **דמאי** כה ג שו' 22; **ראש השנה** נז ג שו' 21 (פלגוותה),
שם שו' 22 (פלגוותה); **תענית** סז ד שו' 12 (2x); **יבמות** ט א שו' 48, שם שו' 49; **כתובות**
כח ב שו' 26 (פלגוות'), שם שם, לה ב שו' 62 (2x), לה ד שו' 53 (2x); **נדרים** לט ב שו' 18
(2x); **גיטין** מו ג שו' 60 (2x); **קידושין** ס ג שו' 19 (2x); **שבועות** לז ד שו' 59 (פלגוות'),
שם שם.

פלגוותה ע"ע פלגוותא.

פלוגת' ע"ע פלוגתא (רבות).

פלוגתא (רבות) ³² **עירובין** כו ד שו' 19 (2x); **פסחים** ל א שו' 44; **סוטה** יח א שו' 46 (2x);
פלגות'; **כתובות** כח ד שו' 20; **גיטין** מה ב שו' 7, שם שו' 8, מז ד שו' 44 (2x); **סנהדרין**
כא א שו' 49 (2x).

פלוגתא (!) דבית שמאי ובית הלל ע"ע תפלוגתא דבית שמאי ובית הלל.

פלוגתא (!) דר' ודר' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

²⁴ תרגום: מחלוקת.

²⁵ תרגום: מחלוקות.

²⁶ תרגום: המחלוקות.

²⁷ תרגום (לפי ההגהות): מחלוקת (או: חלוקים).

²⁸ ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "הויי בה רבנן פלוגא (!)". ולמופעים נוספים לפי ההגהה

הראשונה ע"ע פלגה. וראה עוד ערך "פלוגא (!) אחרת ביניהון".

²⁹ תרגום (אחרי ההגהה): מחלוקת אחרת ביניהם.

³⁰ הנוסח בכ"ל: "פלגא" (עמ' 727 שו' 2), והסדר שינה. וכן הוא בשרי"ר, עמ' 206 שו' 26 (ושם:

"פלגה"). ולצורה "פלגה" ראה מה שהערתי בסוף ערך "הן דלא תנייה פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)".

³¹ תרגום: המחלוקות.

³² תרגום: המחלוקות.

פלוגתא (!) דר' ור' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

פליג³³** ברכות ז ג שו' 50, ט ג שו' 33 (ו-), י א שו' 59 (צ"ל: ופליג)³⁴, י ג שו' 41, שם שו' 42, יא ג שו' 39 (ו-), יב ב שו' 43; פאה יו ד שו' 45 (ו-), יז א שו' 7 (ו-); דמאי כג א שו' 7! (צ"ל: ופליג); כלאים כח א שו' 38, ל ג שו' 24 (ו-), לב א שו' 5 (מפליג; תחת ופליג); שביעית לג ב שו' 52 (ו-), לט ד שו' 47, שם שו' 53; תרומות מב ג שו' 42 (ו-), מו ד שו' 45; חלה נט א שו' 12 (ו-); ערלה סא ב שו' 14, סב ד שו' 16 (ו-); ביכורים סד ד שו' 60; שבת ד ב שו' 42 (ו-), ו ד שו' 28, י ב שו' 30 (ו-), יב ג שו' 16! (צ"ל: ופליג); עירובין כ א שו' 55 (ו-), כג ד שו' 18 (ו-); פסחים כח ג שו' 17 (ו-); יומא מג א שו' 42 (ו-); +על ההיא דאמר ר"ל, מד ד שו' 62 (ו-); שקלים מח א שו' 123 (צ"ל: פליגין)³⁵; סוכה נד ב שו' 37 (ו-); ראש השנה נו ב שו' 1 (ו-); ביצה ס ד שו' 49 (ו-); תענית סג ג שו' 40 (ו-), סז ג שו' 64; חגיגה עו ד שו' 37 (ד-); יבמות ג ד שו' 131 (צ"ל: ופליג), י ד שו' 131 (צ"ל: ופליג), יג א שו' 32 (פליג); סוטה יו ג שו' 17, יו ד שו' 12, יז ד שו' 7 (ו-); ופליג; וצ"ל: כן³⁶, יט ב שו' 24 (ו-); כתובות כו ב שו' 14, שם שו' 62 (ו-), כו ג שו' 33, כט ג שו' 46 (ו-); צ"ל: מה ופליג?³⁷, לא ב שו' 20; נדרים לו ב שו' 12, שם שו' 23; גיטין מה ב שו' 6 (ו-), מח א שו' 1 (ו-), שם שו' 56, מט ב שו' 41 (ו-), שם שו' 57 (ו-); ל"ג³⁸, נ ד שו' 5; נזיר נב ג שו' 28, שם שו' 35, נז ד שו' 47 (ו-); קידושין נט ד שו' 44 (ו-); +על ההיא דא"ר, ס ב שו' 28 (ו-), ס ג שו' 31 (ו-); +על ההיא דאמר ר"ל, סד ג שו' 3 (ופליג²), שם שו' 4, שם שו' 5, שם שו' 31 (ו-); +על ההוא דאמר ר"ל, בבא קמא ג א שו' 24 (ו-), ז ג שו' 15! (צ"ל: ופליג), שם שו' 36 (ו-); בבא מציעא יא ד שו' 135 (צ"ל: ופליג); סנהדרין כא ד שו' 4; שבועות לה ג שו' 23; עבודה זרה מה ב שו' 44 (ו-); נידה נ א שו' 48 (ו-)³⁹. וראה עוד ערך: בהוא דלא פליג; לא דר' פליג אלא עד לא דר' פליג, לא אמר אלא; לא על מה דר' א"ר (!) פליג, אלא בגין דתנינן; לית ר' פליג; מסתברא דלא יהוי ר' פליג הכא.

פליג את על רבך (בתמיהה)⁴⁰ ברכות י ג שו' 46.

פליג על דר' ע"ע פליג על ר'.

פליג על ר'⁴¹** מועד קטן פג ד שו' 11 (עם! תחת על!); יבמות ו א שו' 25 (+בריה), שם שו' 37 (+בריה), י א שו' 56 (ו-), יא א שו' 12, יו ב שו' 9! (ופליגעל! וצ"ל: פליגא על!); כתובות לד ג שו' 48 (ו-); נזיר נו ג שו' 35 (ו-), נו ד שו' 12 (צ"ל: ופליגין?⁴²), שם שו' 126

33 תרגום: חלוק.

34 ראה הלשון בערך "מה ופליג", וכן הוא לגבי ההגהות הזהות שבהמשך.

35 ראה מה שהערתי בערך "מה פליגין" על אתר.

36 ראה מה שהערתי בערך "תני ר' חיה ופליג" על אתר.

37 ראה תש"ק, עמ' 77, סי' 124.

38 המופע הזה נמחק על ידי רבינוביץ על פי הרא"ש — ראה שתא"י, עמ' 423, ד"ה תני.

39 למופעים נוספים ע"ע: פליגא; פליגין.

40 תרגום: חלוק אתה על רבך!

41 תרגום: חלוק על ר'.

42 ראה מה שהערתי בסוף ערך "תניי תמן פליג על ר' (ותמן = בבל)".

פליג על ר' (המשך) (ור'; ל"ג)⁴³; **קידושין סב ב שו' 19; **בבא קמא** ו ד שו' 49; **סנהדרין** כ א שו' 11; **הוריות** מז ד שו' 59 (דר'); **נידה** מט א שו' 64 (+בריה), מט ב שו' 11 (+בריה)⁴⁴. וראה עוד ערך לא ר' (!) פליג על ר', אלא מתניתא שמע ועמד עליה.

פליג על רביה (בתמיהה)⁴⁵ **קידושין** סד ד שו' 13.
פליג על רבנין⁴⁶ **דמאי** כג ג שו' 26 (אלא עבד עובדא דכוותיה); **עירובין** כב א שו' 18.
פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה ע"ע ר' פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה.

פליג על רבנין ועבד עובדא כוותיה ע"ע ור' פליג על רבנין ועבד עובדא כוותיה (בתמיהה).

פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה ע"ע ור' פליג על רבנין ועבד עובדא כוותיה (בתמיהה).

פליג על תלתייהו⁴⁷ **סנהדרין** כ ג שו' 27.
פליג עלוי⁴⁸ **חלה** נז ב שו' 10; **כתובות** לב א שו' 37 (ופליג וצ"ל: ופליגא)⁴⁹.

פליג עלך ע"ע הא ר' פליג עלך, והא מתניתא פליגא על תריכון.

פליג עם (!) ר' ע"ע פליג על ר'.

פליג' ע"ע פליגא.

פליג' (!) ע"ע פליגא.

פליג' על ר' ע"ע פליגא על ר'.

פליגא⁵⁰ **ברכות ב ג שו' 62, ב ד שו' 49, ג ד שו' 18, ז א שו' 39, ח א שו' 32, שם שו' 34, י ב שו' 20, יא א שו' 36; **פאה** יז א שו' 59 (דפליגא! וצ"ל: דפליג)⁵¹, כ ג שו' 44; **דמאי** כא ג שו' 42 (פליג'), כב ב שו' 24, כב ד שו' 62, כג א שו' 23, כג ב שו' 51, כה ב שו' 19 (ור', צ"ל: ופליגא)⁵², כה ד שו' 32 (פליג'); **תרומות** מ ב שו' 5, שם שו' 7, מ ג שו' 64 (צ"ל: ועל דר')⁵³, מג א שו' 13; **מעשרות** נא ב שו' 25; **מעשר שני** נו א שו' 19 (ד'; ל"ג)⁵⁴; **ערלה** סג א שו' 38; **ביכורים** סד א שו' 47; **שבת** יא ד שו' 48, יב ג שו' 3;

43 ראה מה שהערתי בערך "תני ר' יוסי ציידנייה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה" על אתר.

44 למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע פליגא על ר'.

45 תרגום: חלוק על רבו?

46 תרגום: חלוק על החכמים.

47 תרגום: חלוק על שלושתם. כלומר, על ר' שמעון בן יוחי, חנניה בן אחי ר' יהושע ור' אליעזר,

ע"ש.

48 תרגום: חלוק עליו. כלומר, על החכם.

49 למופע נוסף שנשתבש ע"ע פליגא עלוי.

50 תרגום: חלוקה.

51 ראה הלשון בערך "בהוא דפליג".

52 ראה מה שהערתי בסוף ערך "ופליגא (!) אתינן מתני (בתמיהה)".

53 ראה מה שהערתי בסוף ערך "והדא דר' פליגא".

54 ראה מבואות לסה"א, עמ' 476, [נו ע"א], שו' 18; שם, הע' 13.

פליגא (המשך) **פסחים לא ב ש' 44; **יומא** לט א ש' 11; **סוכה** נא ד ש' 21, נב א ש' 26; **ביצה** סג א ש' 51; **תענית** סה ג ש' 35, שם ש' 36; **מגילה** ע ב ש' 8; **חגיגה** עה ג ש' 28; **מועד קטן** פ ד ש' 35; **יבמות** ד ד ש' 36 (ו-), ה ג ש' 62 (ו-); +על דרבנן דאגדתא, ו א ש' 46 (פליג); **סוטה** כג א ש' 22; **כתובות** כד ד ש' 57 (פליג), לב ב ש' 18! (2x; ל"ג⁵⁵); **נדרים** מ ד ש' 20; **גיטין** מח ג ש' 45, שם ש' 47; **נזיר** נג ד ש' 23! (צ"ל: פליגין)⁵⁶, שם ש' 24! (צ"ל: פליגין); **קידושין** סא ב ש' 46, סד ב ש' 45; **בבא קמא** ב ד ש' 40, ז ב ש' 37; **בבא בתרא** יו ד ש' 51, יז ג ש' 51; **סנהדרין** כב ב ש' 17; **שבועות** לז א ש' 41, לז ב ש' 36, שם ש' 37; **הוריות** מז ג ש' 15 (ו-); +עלי; **נידה** מט ב ש' 20⁵⁷. וראה עוד ערך: אמור דבתרה ולית הדא (!) פליגא; לית היא פליגא.

פליגא (!) ע"ע פלגה.

פליגא... על ר' (!) ע"ע פליגא על ר'.

פליגא אדר' (!) ע"ע פליגא על ר'.

פליגא בין על דין בין על דין ע"ע מתניתא פליגא בין על דין בין על דין.
פליגא בין על רבנן דהכא בין על רבנן דתמן (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבל)⁵⁸ **יבמות** י ד ש' 52.

פליגא בר' (!) ע"ע פליגא על ר'.

פליגא (!) היא⁵⁹ **חלה** נז ד ש' 3 (צ"ל: פלגא)⁶⁰.

פליגא לר' (!) ע"ע פליגא על ר'.

פליגא מתניתין (!) על ר' ע"ע מתניתא פליגא על ר'.

פליגא עילוי (!) ע"ע פליגא עלוי.

פליגא על דר' ע"ע פליגא על ר'.

פליגא על הוויה דר' ע"ע מתנ' פליגא על הוויה דר'.

פליגא על מ"ד ע"ע מתניתא פליגא על מאן דאמר.

פליגא על מאן דאמר ע"ע מתניתא פליגא על מאן דאמר.

פליגא (!) על מאן דאמר ע"ע מתניתא פליגא על מאן דאמר.

פליגא על מאן דמר ע"ע מתניתא פליגא על מאן דאמר.

פליגא על מילתא (!) דר' ע"ע מילתא (!) דר' פליגא על מילתא (!) דר'. וראה עוד ערך דלא תהא מילתיה דר' פליגא על מילתיה.

⁵⁵ ראה מה שהערתי בערך "מתניתא ב..." מה דאמר ר' ב..." על אתר. וראה עוד ערך "מתניתא פליגא ב- (!)".

⁵⁶ להגהה כאן ובמופעי הבא ראה הלשון בערך "מה פליגין".

⁵⁷ למופע נוסף שנשתבש ראה מה שהערתי בערך "מילתיה דר'" על פאה טו ע"ג ש' 64.

⁵⁸ תרגום: חלוקה בין על חכמי ארץ ישראל [ו] בין על חכמי בבל.

⁵⁹ תרגום (אחרי ההגהה): מחלוקת היא.

⁶⁰ כלומר, מחלוקת. וההגהה שלי. ועל הצורה "פלגא" ראה מה שהערתי בסוף ערך "הן דלא תניתה

פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)".

פליגא על ר' 61 **ברכות ד ג ש' 55 (פליג'), ו ג ש' 11, י ג ש' 17 (דר'), יא ג ש' 59 (אדר!) תחת על ר' ול"ג לה) 62, יב א ש' 48; **פאה** יח ד ש' 35, שם ש' 53 (דר'), כ ג ש' 42; **דמאי** כא ג ש' 23, כא ד ש' 15, כב ד ש' 37, שם ש' 60 (דר'), כג ב ש' 49 (דר'), כד ד ש' 14, כה ב ש' 55, שם ש' 57, כה ג ש' 5, שם ש' 63, כו ב ש' 48 (פליג'); **כלאים** כז א ש' 2, שם ש' 30, כז ב ש' 21, שם ש' 48, כח א ש' 14, שם ש' 37, כח ד ש' 41, כט ג ש' 18, ל ג ש' 33, לא ב ש' 54, לב א ש' 15, שם ש' 17, שם ש' 18, שם ש' 20, שם ש' 22, שם ש' 23; **שביעית** לג ב ש' 64, לה ג ש' 7, לו ד ש' 57, לח א ש' 51, שם ש' 55, לט ד ש' 48; **תרומות** מא ד ש' 30, מב א ש' 46 (דר'), מג ג ש' 47, מד ד ש' 4, מד ג ש' 11, שם ש' 36, מו א ש' 60, מז ב ש' 2 (פליגא... על ר!); **מעשרות** מט ב ש' 8, נא ב ש' 19, שם ש' 22 (דר'), שם ש' 33; **מעשר שני** נג ב ש' 64, נג ג ש' 1, שם ש' 5, שם ש' 9, שם ש' 34, נו א ש' 9; **חלה** נז ד ש' 44, שם ש' 47, נט ב ש' 21, שם ש' 33, שם ש' 35, ס א ש' 30; **ערלה** סב ד ש' 27, סג א ש' 6; **ביכורים** סד ד ש' 27; **שבת** ד ב ש' 11, ה א ש' 28, ח ג ש' 34, ט ד ש' 44 (לר!) תחת על ר', י א ש' 55 (דר'), י ב ש' 14, יא ד ש' 42, שם ש' 45, יו ב ש' 33, שם ש' 35 (צ"ל: פליג) 63, שם ש' 37, יו ג ש' 19; **עירובין** כ ב ש' 44 (דר'), כא א ש' 23, כג ב ש' 58, כג ד ש' 13, כה א ש' 17, שם ש' 58, כה ב ש' 12, שם ש' 26, שם ש' 36, שם ש' 37, שם ש' 45, כה ג ש' 12, שם ש' 34, שם ש' 41; **פסחים** כח א ש' 56, כח ג ש' 29, כט א ש' 22, לא א ש' 43, לא ב ש' 42, לג ג ש' 50, לה ב ש' 13, לה ד ש' 11 (דר'), לז ד ש' 2, שם ש' 4! (ל"ג? / צ"ל: דתני [או: תני?] בר קפרא?) 64, שם ש' 5, שם ש' 7; **יומא** לט ב ש' 14, לט ג ש' 48, שם ש' 60, מא ג ש' 22, שם ש' 24, מא ד ש' 49, שם ש' 51, מב ב ש' 35, שם ש' 38, שם ש' 41, מד ד ש' 54 (אדר!) תחת על ר'; **שקלים** מו ב ש' 9, שם ש' 15, שם ש' 17, מו ג ש' 37, מו ד ש' 27, מז ד ש' 49, נ ד ש' 12, שם ש' 14; **סוכה** נב ג ש' 9; **ראש השנה** נו ג ש' 41, נח ג ש' 32, שם ש' 35, שם ש' 37, שם ש' 40; **ביצה** ס ד ש' 34, סא ב ש' 28, סג ב ש' 23; **תענית** סד ד ש' 4, סו ד ש' 34, סח ב ש' 42, סט ב ש' 50; **מגילה** ע ג ש' 12; **חגיגה** עח ב ש' 60, שם ש' 64, עח ג ש' 4, שם ש' 6, עט ב ש' 42, שם ש' 46, עט ג ש' 7, שם ש' 46; **מועד קטן** פ ד ש' 34, שם ש' 35, פב א ש' 7 (צ"ל: מסייעא לר'?) 65, שם ש' 52, שם ש' 55; **יבמות** ב ד ש' 17 (פליג'), שם ש' 30 (פליג'), ג ד ש' 51, ד א ש' 53, שם ש' 56, ד ד ש' 3 (פליג'), שם ש' 4, שם ש' 9, שם ש' 15, שם ש' 20, שם ש' 23, ה ג ש' 23, שם ש' 25 (פליג!) וצ"ל: פליג, שם ש' 43, שם ש' 45, שם ש' 50 (פליג!), ח ג ש' 3, י ד ש' 64, יא א ש' 5, שם ש' 11, שם ש' 26, יא ג ש' 6, טו א ש' 64;

61 תרגום: חלוקה על ר'.

62 ראה מה שהערתי בערך "מילתיה דר' פליגא" על אתר.

63 כי "סיפא" הוא לשון זכר, ע"ש.

64 ראה מה שהערתי בערך "מתנייתא פליגא על ר'" על אתר.

65 ראה מה שהערתי בערך "מתנייתא פליגא על ר'" על אתר.

**פליגא על ר' (המשך) סוטה כ א ש' 34, כא א ש' 35, שם ש' 39, כג א ש' 20, שם ש' 21; (צ"ל: פליג); כתובות כו ב ש' 34, שם ש' 38 (פליג), שם ש' 44 (פליג), שם ש' 45 (פליג! וצ"ל: פליג), כז ב ש' 16, שם ש' 18 (דר'), שם ש' 43, כח ג ש' 36, שם ש' 64, לא א ש' 15, לא ג ש' 54, לב ב ש' 17, לג ד ש' 47, שם ש' 63 (דר'), לד א ש' 7, לד ב ש' 4, לד ג ש' 3, שם ש' 6, שם ש' 7; (צ"ל: פליג); נדרים לז ד ש' 16, לח א ש' 42, לח ג ש' 49, לט ד ש' 4, שם ש' 7, מ ג ש' 30, מ ד ש' 17, מב ג ש' 61, שם ש' 63, מב ד ש' 10; גיטין מד ב ש' 53, מד ד ש' 34, מה א ש' 12, שם ש' 46 (דר'), מה ג ש' 1, שם ש' 12, שם ש' 46, שם ש' 48, מה ד ש' 57, מז א ש' 15, מח א ש' 13, שם ש' 18, מח ג ש' 32, שם ש' 39, שם ש' 41, מח ד ש' 12 (דר'), מט א ש' 16, נ ד ש' 1; נזיר נא ג ש' 15 (פליג), נב ב ש' 27, נב ד ש' 5, שם ש' 7, שם ש' 9, שם ש' 56, נה ב ש' 14, שם ש' 16; קידושין ס ד ש' 16, שם ש' 23, שם ש' 56, סב ב ש' 4, שם ש' 8, סב ד ש' 13, סג א ש' 47, שם ש' 49, סג ב ש' 2, שם ש' 4, שם ש' 15, סד א ש' 52, סד ב ש' 25, שם ש' 28, סה ד ש' 58, שם ש' 59, סו א ש' 40 (פליג); בבא קמא ד ב ש' 2 (דר'), שם ש' 44 (דר'), ז ב ש' 35; בבא מציעא ז ד ש' 47, י ג ש' 44; בבא בתרא יו ד ש' 47, יז ג ש' 49; סנהדרין כא ד ש' 33, כב ד ש' 38; שבועות לה ד ש' 30, לו ד ש' 54 (בר! תחת על ר' וצ"ל: על ר' ועל ר' 66, לז ד ש' 1, שם ש' 10; עבודה זרה מב ד ש' 59 (דר'), מג ב ש' 8, שם ש' 12, שם ש' 14, שם ש' 62, מג ג ש' 1, מג ד ש' 23, שם ש' 25; הוריות מה ד ש' 41, שם ש' 42, שם ש' 43, שם ש' 48, מו א ש' 45; נידה מט ג ש' 48, שם ש' 49, נ ג ש' 9 (ור'), שם ש' 18, שם ש' 20, שם ש' 23, נא א ש' 28, שם ש' 29⁶⁷. וראה עוד ערך: אמור סופה דלית היא פליגא על דר'; מן הדא דרבנן אנן ילפין דלית הדא דר' פליגא על ר'.

פליגא על ר' (!) ע"ע מתניתא פליגא על ר'.

פליגא על ר' ועל ר' (!) ע"ע מתניתין (!) פליגא על ר' ועל ר' 68.

פליגא על רבכון ע"ע אמרין (!) דבתריה דהיא פליגא על רבכון.

פליגא על רבנין (!) 69 נזיר נא ג ש' 17 (צ"ל: רב) 70.

פליגא על רבנין דהכא ע"ע מתנית' פליגא על רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל) 71.

פליגא על רבנין דתמן ע"ע פליגא על רבנין דתמן (תמן = בבל).

פליגא על רבנן דהכא (!) ע"ע מתנית' פליגא על רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל).

⁶⁶ ראה מה שהערתי בערך "מתניתא פליגא על ר'" על אתר.

⁶⁷ למופע נוסף מסופק ע"ע פליגא. ולמופעים נוספים שנשתבש ע"ע: מסייע לר'; מסייעא לר'; פליג על ר'; פליגין (!) על ר'.

⁶⁸ למופע נוסף מסופק ע"ע פליגא על ר'.

⁶⁹ תרגום (אחרי ההגהה): חלוקה על רב.

⁷⁰ ראה מה שהערתי בערך "מתניתא פליגא על ר'" על אתר.

⁷¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע פליגא על רבנין דתמן (תמן = בבל).

פליגא על רבנן דתמן (תמן = בבל) ⁷² **ברכות** ג ד שו' 51! (צ"ל: דהכא [= ארץ ישראל]) ⁷³; **שבת** ו א שו' 14 (רבנין); **יבמות** י ד שו' 51.

פליגא על תריכון ע"ע הא ר' פליג עלך, והא מתניתא פליגא על תריכון.
פליגא עלוי ⁷⁴ **ברכות ד ג שו' 2 (ועילוי!), י ב שו' 49 (ועילוי!); **מעשר שני** נו ד שו' 15 (ו-); **חלה** נז ג שו' 10; **שבת** ג ב שו' 48; **עירובין** כג א שו' 36, כד א שו' 22 (פליגה); **פסחים** לא א שו' 45; **סוטה** כד א שו' 39 (ו-, עליה!); **גיטין** מד ב שו' 12 (2x; ו-); **קידושין** סג א שו' 44 (ו-, שם שו' 46! (צ"ל: פליג), שם שו' 50 (ד- ול"ג לה?) ⁷⁵, שם שם; **בבא קמא** ב ד שו' 39; **שבועות** לו ד שו' 57; **עבודה זרה** מד א שו' 21; **נדה** נ ג שו' 29 (פליגין, עליה!) ⁷⁶.

פליגא עלוי... מסייעא ליה... ⁷⁷ **מעשר שני** נו ד שו' 15-18; **כתובות** לב א שו' 38-39.
פליגה עלוי ע"ע פליגא עלוי.

פליגי (!) ע"ע פליגין.
פליגי בה (!) ר' ור' ע"ע איתפלגון ר' ור'.
פליגי (!) על ר' ע"ע פליגין (!) על ר'.
פליגי על שיטת ר' (!) ע"ע פליגין על שיטתיה דר'.
פליגי (!) עלי חברי ⁷⁸ **ברכות** ג א שו' 13 (צ"ל: פליגין).
פליגי (!) ר' ור' ע"ע פליגין ר' ור'.
פליגי (!) ר' ורבנן ע"ע פליגין ר' ורבנן.
פליגי' (!) ב-... אבל ב-... כל עמא מודיי... ע"ע מה פליגין ב-... אבל ב-... כל עמא מודיי...

פליגי' (!) על ר' ע"ע פליגין (!) על ר'.
פליגי' (!) ר' ור' ע"ע איתפלגון ר' ור'.
פליגין ⁷⁹ **ברכות ד ב שו' 21 (2x); **פאה** יט ב שו' 30; **דמאי** כא ד שו' 40 (= ופליג) ⁸⁰, כד ב שו' 13, כה ד שו' 2, שם שו' 17, שם שו' 20, שם שו' 24! (צ"ל: פליגין) ⁸¹, כו א שו' 55! (צ"ל: פליגין); **כלאים** כז ד שו' 51! (צ"ל: פליגין), כט ד שו' 49, שם שו' 53, לא א שו' 15, לב ד שו' 30! (צ"ל: פליגין); **שביעית** לז א שו' 2, לח א שו' 64, לט ב שו' 45.

⁷² תרגום: חלוקה על חכמי בבל.
⁷³ ראה מה שהערתי בערך "מתניתא פליגא על רבנין דתמן (תמן = בבל)" על אתר.
⁷⁴ תרגום: חלוקה עליו. כלומר, על החכם.
⁷⁵ המחיקה המסופקת של "ד-" על פי הלשון במופע הסמוך — ראה מה שהערתי בסוף ערך "דפליגא (?) עלוי מן רבנין".
⁷⁶ להגהות עיין בשת"א, עמ' 588, סוף ד"ה מתניתא פליגא. ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע פליג עלוי.
⁷⁷ תרגום: חלוקה עליו... מסייעת לו...
⁷⁸ תרגום: חלוקים עלי חברי.
⁷⁹ תרגום: חלוקים.
⁸⁰ כלומר, בתמיחה — ע"ע מה ופליג.
⁸¹ הנושא כאן — "מיליהון" — הוא בלשון רבות. וכן תמיד בהגהות הזהות שבהמשך הערך.

פליגין (המשך) **תרומות מב ב שר' 54, שם שר' 59, מד ג שר' 24, מד ד שר' 45 (2x), מה ב שר' 50, מז א שר' 34, שם שר' 38, מז ד שר' 6, שם שר' 7; **מעשרות** מט ד שר' 52, נא ב שר' 63; **מעשר שני** נג ג שר' 58, נה א שר' 58, נה ב שר' 6, נו ג שר' 4; **חלה** נז א שר' 46 (מפליגין [= מה פליגין]), נז ד שר' 48 (צ"ל: פליגין), נח ג שר' 20, נט ג שר' 9; **ערלה** סב א שר' 11, שם שר' 55 (מפליגין [= מה פליגין]), שם שר' 58, שם שר' 63; **ביכורים** סג ד שר' 7, שם שר' 53 (ל"ג?)⁸², סה ד שר' 39 (מפליגין [= מה פליגין]), שם שר' 43, שם שר' 54 (ור'; = מה ופליג או כצ"ל⁸³); **שבת** ב ג שר' 25, שם שר' 30, ה ד שר' 59, ו ג שר' 31, י ב שר' 4, י ג שר' 39 (צ"ל: פליגין), יב ג שר' 57, יב ד שר' 5, טו ג שר' 1; **עירובין** כ ב שר' 8 (צ"ל: פליגין), כא א שר' 43, שם שר' 52, כא ד שר' 23, שם שר' 25, כב ד שר' 20, כג א שר' 2, כג ב שר' 50, כג ג שר' 31 (= ופליג), שם שר' 33 (פליגין), כה א שר' 44 (צ"ל: פליגין); **פסחים** כט א שר' 56, כט ב שר' 20, ל ב שר' 4 (צ"ל: פליגין), לא ב שר' 19 (מפליגין [= מה פליגין]), לב ג שר' 43 (מפליגין [= מה פליגין]), לג ב שר' 41, לד א שר' 34 (מפליגין [= מה פליגין]), לה ג שר' 5; **יומא** מ ג שר' 54, שם שר' 57, מב ד שר' 2, שם שר' 42; **שקלים** מו ג שר' 54, שם שר' 56, מז ד שר' 44, שם שר' 48, מח ב שר' 27⁸⁴, שם שר' 28; **סוכה** נג א שר' 48, נג ג שר' 16, נג ד שר' 10; **ראש השנה** נט ג שר' 31 (2x), שם שר' 32, נט ד שר' 13; **ביצה** ס א שר' 9, שם שר' 53, ס ד שר' 28, סא ב שר' 56; **תענית** סח ב שר' 37, שם שר' 41, סט ב שר' 56; **מגילה** ע ג שר' 7, שם שר' 10, עא ב שר' 37, עב א שר' 8 (צ"ל: פליגין); **חגיגה** עו א שר' 17, עח א שר' 21, עח ב שר' 59, שם שר' 60, עט ד שר' 10; **מועד קטן** פ ד שר' 56; **יבמות** ב ג שר' 41, ז ב שר' 29, שם שר' 31, ח א שר' 10, שם שר' 19, ח ב שר' 13 (צ"ל: פליגין), שם שר' 49, י ב שר' 15, שם שר' 17, שם שר' 18, י ד שר' 11 (צ"ל: פליגין), יא ג שר' 3, יא ד שר' 58, יב ב שר' 5, יד ד שר' 63, טו א שר' 53, שם שר' 58, טו ד שר' 3 (צ"ל: פליגין); **סוטה** יו ג שר' 34 (צ"ל: פליגין), כג ג שר' 61; **כתובות** כה ב שר' 8, שם שר' 48 (2x), כז ב שר' 30, כח ב שר' 7, כח ג שר' 41, שם שר' 45, כט א שר' 26 (2x), ל א שר' 2, שם שר' 5, לא ב שר' 18, שם שר' 22, לג א שר' 21, לג ד שר' 38, שם שר' 40, לד א שר' 3, לד ג שר' 8, לד ד שר' 2, שם שר' 4, שם שר' 6; **נדרים** לז א שר' 30, מב ב שר' 45 (פליגין), מא א שר' 4, מב ד שר' 15, שם שר' 17; **גיטין** מג ב שר' 54, מד א שר' 48, שם שר' 49, מד ב שר' 56, מד ד שר' 21, מו ב שר' 18, שם שר' 20, מז א שר' 58, מז ב שר' 1, מז ד שר' 48, מח א שר' 22, שם שר' 24, נב ב שר' 40; **נזיר** נב א שר' 53, נב ג שר' 43, שם שר' 58, נב ד שר' 4, שם שר' 47, שם שר' 50, נד א שר' 17, נד ד שר' 16, שם שר' 18, נה ב שר' 48, שם שר' 54, נו ד שר' 24 (פליגין), נז ב שר' 27, שם שר' 28 (2x), שם שר' 29, שם שר' 30, נז ד שר' 62; **קידושין** נח ג שר' 30⁸⁵, ס ג שר' 46, סד ג שר' 1, סו א שר' 50; **בבא קמא** ד ב שר' 4

⁸² ראה מה שהערתי בערך "מה פליגין" על אתר.

⁸³ ראה פירוש הר"ן לנדרים, לח ע"ב, ד"ה ירושלמי. והוא גורס שם: "מה פליגין". וליברמן הגיה "ומה" לפני "ופליגין" (גלינות הרש"ל, טופס ב').

⁸⁴ ראה מבוא לנח"מ, עמ' 577, ד"ה אחרת; שם, הע' 4.

⁸⁵ ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "הוויי בה רבנן פלוגא (ו)".

פליגין (המשך) (פליגין), ד ד שו' 54, ז א שו' 42, שם שו' 47; **בבא מציעא י ג שו' 5 (פליגין), שם שו' 36 (פליגין); **בבא בתרא** יז א שו' 53 (פליגין); **סנהדרין** יח ב שו' 43 (פליגין), שם שו' 47 (פליגין), כב ד שו' 27, שם שו' 32; **שבועות** לג א שו' 59, לו ד שו' 44 (פליגין), לז ג שו' 41; **עבודה זרה** מא ב שו' 13, מג א שו' 11 (א2), מג ב שו' 34; **נדה** נ א שו' 26 (צ"ל: פליגין)⁸⁶. וראה עוד ערך ולא פליגין.

פליגין בה (!) תרין אמוראין (!) ע"ע תרין אמורין.
פליגין הדא על הדא (!) ע"ע ואינון פליגין (!) חדא על חדא.
פליגין (!) חדא על חדא ע"ע ואינון פליגין (!) חדא על חדא.
פליגין מימר (!) ר' ורבנן ע"ע פליגין ר' ורבנן.

פליגין (!) על ר' 87 **כלאים** לב א שו' 26 (צ"ל: פליגין)⁸⁸; **יבמות** ד ד שו' 26 (פליגין) וצ"ל: פליגין⁸⁹, יב ב שו' 7 (פליגין) וצ"ל: פליגין⁹⁰, יג ב שו' 60 (פליגין) וצ"ל: פליגין⁹¹.
פליגין על שיטתיה דר' 92 **עירובין** כה ב שו' 18 (פליגין), שיטת ר' א, כה ג שו' 38; **סוכה** נב ג שו' 23; **מגילה** עא ג שו' 25; **נדה** מט ג שו' 7.

פליגין עלוי 93 **ברכות** י ג שו' 52; **ראש השנה** נז ג שו' 20 (עלוי); **סנהדרין** כא א שו' 48 (ופליגין, עלוהי); **שבועות** לו ד שו' 46, לז ד שו' 59 (ופליגין) וצ"ל: (ופליגין).

פליגין עלוי ע"ע פליגין עלוי.
פליגין עליה (!) ע"ע פליגא עלוי.

פליגין ר' ואילין רבנן 94 **כתובות** כה ג שו' 51 (רבנן), כה ד שו' 3.
פליגין ר' ואילין רבנן ע"ע פליגין ר' ואילין רבנן.

פליגין ר' ור' 95 **מעשרות** נא ד שו' 6 (פליגין); **חלה** נט ג שו' 2, שם שו' 12 (מפליגין) = מה פליגין]; **עירובין** כה א שו' 19. וראה עוד ערך איתפלגון ר' ור'.

פליגין ר' ורבנן 96 **ברכות** י ג שו' 15 (פליגין⁹⁷), שם שו' 18 (ורבנן); **דמאי** כו ב שו' 64; **שביעית** לט א שו' 3 (מפליגין) = מה פליגין; **תרומות** מ ג שו' 19;

⁸⁶ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: פליג; פליגא. ולמופעים נוספים מסופקים ראה מה שהעירתי בערך "ולא פליגין" לדמאי כא ע"ד שו' 40 ובערך "פלוגא". ולמופע נוסף מסופק (ועל ר') ע"ע פליג על ר'.
⁸⁷ תרגום (אחרי ההגהות): חלוקות על ר' (בשני המופעים הראשונים); חלוקה על ר' (בשני המופעים האחרונים).

⁸⁸ ראה מה שהעירתי בסוף ערך "אילין פליגין (!) על ר' ולית להון (!) קיום".

⁸⁹ ראה מה שהעירתי בסוף ערך "אילין תרין (!) אחרייתא פליגי (!) על ר' ולית להון (!) קיום".

⁹⁰ ראה הלשון בערך "לית הדא פליגא על ר' (בתמיהה)".

⁹¹ ראה הלשון בערך "מתניתא פליגא על ר'".

⁹² תרגום: חלוקים על שיטתו של ר'.

⁹³ תרגום: חלוקים עליו.

⁹⁴ תרגום: חלוקים ר' והחכמים האלה.

⁹⁵ תרגום: חלוקים ר' ור'.

⁹⁶ תרגום: חלוקים ר' והחכמים.

⁹⁷ ראה הלשון בערך "מה פליגין ר' ורבנן ב... אבל אם... לא".

פליגין ר' ורבנין (המשך) **מעשרות** מט ב ש' 27, מט ד ש' 7 (מפליגין = מה פליגין); **מעשר שני** נג ג ש' 61; **ביכורים** סה א ש' 6; **שבת** ו ג ש' 55 (ורבנין), טו ד ש' 27 (פליגין מימר); (ורבנין); **עירובין** כה ג ש' 7 (פליגין, ורבנין); **מגילה** עג ב ש' 43 (ורבנין); **עבודה זרה** מ ג ש' 8.

פליגין ר' ורבנין ע"ע פליגין ר' ורבנין.

פליגין רבנן ור' 98 **ברכות** ד ד ש' 30.

פליגין 99 **ברכות** ח ג ש' 28; **מעשרות** מח ג ש' 48; **סוכה** נד א ש' 1001.

פליגין (!) ר' ורבנין ע"ע פליגין ר' ורבנין.

פליגעל (!) ר' ע"ע פליג על ר'.

פנים 101 **סנהדרין** כב א ש' 57 (2x).

***פנטסה (!) 102 בבא בתרא** יו א ש' 28 (צ"ל: פנטסה) 103.

פסוק ברכות ג ד ש' 39, שם ש' 42, ד ב ש' 4, שם ש' 57, ז א ש' 35, ח ד ש' 39, יד ב ש' 51; **שבת** ח ב ש' 16¹⁰⁴, שם ש' 17; **עירובין** כו ג ש' 25, שם ש' 26; **תענית** סה ג ש' 61, שם ש' 64, סח ב ש' 5; **מגילה** עה א ש' 37; **מועד קטן** פג ב ש' 39; **סוטה** יז ב ש' 50, כ ג ש' 46; **סנהדרין** כח ג ש' 50; **הוריות** מח א ש' 54, שם ש' 56, שם ש' 60.

פסוק אחד ע"ע: ושלשתן בפסוק אחד; שלשתן דרש ר' מפסוק אחד.

פסוקא 105 **סוכה** נה ב ש' 18; **ביצה** סא ג ש' 7; **מגילה** עד א ש' 36, עד ג ש' 1; **חגיגה** עה א ש' 36, עה ד ש' 21; **סנהדרין** כ ב ש' 33, כח ב ש' 17.

פסוקא 106 **סוטה** כ ג ש' 22.

פסוקי סוטה יח ב ש' 27.

פסוקי ע"ע פסוקים.

פסוקיא 107 **מגילה** עד ב ש' 52.

98 תרגום: חלוקים החכמים ור'.

99 תרגום: חלוקות.

100 למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע פליגין. ועיין עוד ערך "פליגין (!) על ר'".

101 כלומר, אופנים, דרכי מדרש שונים — ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 257, ערך פנים. וראה

עוד להלן, שם, ערך אפין.

102 תרגום (אחרי ההגהה): כל הדרכים. כלומר, כל האופנים.

103 ראה כ"א, עמ' 99 ש' 26. ולפירוש ראה שם, עמ' 213, ש' 26.

104 על המופע הזה והמקביל לו בעירובין כו ע"ג ש' 25 הרשום להלן, כתב ליברמן: "ובירושלמי...

שנינו: אין קורין פסוק" וכו' (תוכפ"ש, שבת, עמ' 67, ש' 33; ההדגשה שלי). מכלל, שפשיטא ליה שמדובר בבבירייתא. וכן נראה עיקר.

105 תרגום: הפסוק.

106 פירש ליברמן: "פסוקה פירושו המקטע, כלומר, הסופר שקוטע את הפסוק, ואומר את ראשו,

כדי שהתינוקות יגמרו את כולו מתוך הספר, וילמדו את הכתובים בעל פה" (תוכפ"ש, שבת, ריש עמ' 11).

ולניקוד המונח ראה שם, עמ' 10, ש' 28.

107 תרגום: הפסוקים.

פקון (!) שאלון לר', דבחנת ליה כל מתניתא

פסוקים ברכות ג ב שר' 9 (פסוקין), ד א שר' 53; שבת ג א שר' 60 (פסוקין); תענית סח ב שר' 2, שם שר' 5, שם שר' 7 (פסוקין); מגילה עד ד שר' 43, עה א שר' 34, שם שר' 37, שם שר' 38 (פסוקי), שם שר' 47 (פסוקין), שם שם, שם שר' 48; חגיגה עז א שר' 38 (צ"ל: פרקים?)¹⁰⁸; כתובות כו ד שר' 49; עבודה זרה מב ג שר' 25 (פסוקין).

פסוקין ע"ע פסוקים.

פסוקין (= קטעים)¹⁰⁹ **שבת ג ב שר' 60.**

פסיקין¹¹⁰ **מועד קטן פג ב שר' 39.**

**פעמים פאה יז ב שר' 21; כלאים לב א שר' 50; שביעית לג ב שר' 3, לה ד שר' 27; חלה נח א שר' 37; שבת ג ב שר' 13, ז ד שר' 42; פסחים ל ד שר' 56, לה ד שר' 42; תענית סו ג שר' 16; קידושין נט א שר' 49, נט ב שר' 1, סא א שר' 3; בבא קמא ה ד שר' 39, שם שר' 40; בבא מציעא י ב שר' 39, י ג שר' 13; סנהדרין כב ב שר' 15; שבועות לז ג שר' 50; עבודה זרה לט ד שר' 60, מה א שר' 26 (ש-); הוריות מז ד שר' 113.

פעמים... ופעמים... ע"ע פעמים... פעמים....

**פעמים... פעמים... ברכות ב ד שר' 19-20 (ופעמים תחת פעמים₂); כלאים ל א שר' 37; תרומות מא ד שר' 15-17 (ופעמים תחת פעמים₂); מעשרות נ ד שר' 2; שבת ח ד שר' 1; יומא לח ד שר' 28; שקלים מו ב שר' 42 (ופעמים תחת פעמים₂); מגילה עב ב שר' 7-8; יבמות יד ב שר' 45; כתובות ל ד שר' 36 (ש-, ופעמים תחת פעמים₂); נדרים מא ב שר' 28 (ופעמי' תחת פעמים₂); נזיר נא ב שר' 38; קידושין נח ד שר' 35, נט ב שר' 5 (ופעמים תחת פעמים₂); בבא קמא ה א שר' 26, ה ג שר' 8-9 (ש-); בבא בתרא יו ד שר' 21 (ופעמים תחת פעמים₂); שבועות לב ד שר' 6-9 (ופעמי' תחת פעמים₂); עבודה זרה מ ג שר' 16-17; נידה מט א שר' 39¹¹².

פעמים... פעמים... פעמים... כלאים כח ד שר' 48-49; שבת יד א שר' 12-13.

פקדון¹¹³ **קידושין סא ג שר' 36.**

פקון (!) שאלון לר', דבחנת ליה כל מתניתא¹¹⁴ מעשר שני נה ד שר' 21 (צ"ל: פוקון)¹¹⁵.

¹⁰⁸ ראה מה שהערתי בערך "ראשי פסוקים" על אתר.

¹⁰⁹ כלומר, קטעי פסוקים: ראשי הפסוקים או ראשי הפרקים — ראה תוכפ"ש, שבת, עמ' 10, שר' 28.

וראה ביחוד שם, עמ' 11, ד"ה ואף כאן.

¹¹⁰ תרגום: פסוקים — ראה מבוא לנחה"מ, עמ' 908, סוף הע' 1.

¹¹¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע מפני ש-. וישנם שני מופעים נוספים של ביטוי זה: כתובות לו ע"א

שר' 16; בבא בתרא יו ע"ד שר' 37. ולא נרשמו, כי הם, קרוב לוודאי, תנאים.

¹¹² לדעת ליברמן, יש שני מופעים נוספים השייכים לכלאים פ"ד ה"ב, כט ע"ב שר' 8 ואילך וחסרים

בד"ו — ראה תוכפ"ש כלאים, ריש עמ' 623. אבל ראה הריב"מ"ץ, עמ' קג, הע' 9. והמילה "ירושלמי" ליתה שם. וצ"ע.

¹¹³ תרגום: צו.

¹¹⁴ תרגום (אחרי ההגהה): צאו [ן]שאלו את ר', שבחנתי (כלומר, שבדקתי) לו את כל המשנה. וראה

מבוא לנחה"מ, ריש עמ' 14, ד"ה "זוג".

פקיד¹¹⁶ **ברכות** ו' א' שו' 22; **מועד קטן** פב ד' שו' 63 (ו-); **גיטין** מט א' שו' 23; **נזיר** נב ג' שו' 27; **קידושין** סג ד' שו' 22.

פָּרֵט (מעניין פרט וכלל) **כלאים** לא ב' שו' 42; **מעשר שני** נג א' שו' 74; **חלה** נח ב' שו' 56; **שבת** ט ג' שו' 21, שם שו' 24, שם שו' 27, שם שו' 56, ט ד' שו' 23; **עירובין** כ ד' שו' 71; **סוטה** כג ד' שו' 14, שם שו' 15, שם שו' 50, שם שו' 51; **גיטין** נ ג' שו' 6 (2x); **נזיר** נד ג' שו' 34, שם שו' 37, שם שו' 40, שם שו' 54; **סנהדרין** כד ג' שו' 18, שם שו' 46, כה ב' שו' 27, שם שו' 38, שם שו' 40; **שבועות** לד ג' שו' 51 (2x), שם שו' 55 (2x); לו ג' שו' 4 (2x), שם שו' 7, שם שו' 12, שם שו' 13, שם שו' 14. וראה עוד ערך: **בפרט** (!); **ובפרט**.

פָּרֵט (= פרט ל-, להוציא) **שבת** יז ב' שו' 5! (צ"ל: לרבות)¹¹⁷; **מגילה** עה ב' שו' 761; **חגיגה** עו א' שו' 128 (צ"ל: לרבות); **יבמות** ט א' שו' 123 (צ"ל: לרבות); **מכות** לא ד' שו' 113¹¹⁸.

פָּרֵט¹¹⁹ **כלאים** לא ב' שו' 37; **תרומות** מז ד' שו' 22 (ו-); **שבת** ט ג' שו' 15, שם שו' 18, שם שו' 20 (ו-), שם שו' 22 (ו-), שם שו' 24 (2x; ו-), שם שו' 25 (פרט₁), שם שו' 26, שם שם (ו-), שם שו' 24 (2x; ו-), שם שו' 27 (ו-), שם שו' 28 (ו-), שם שו' 55 (ו-), ט ד' שו' 22 (ו-), שם שו' 25, שם שו' 30 (ו-); **סוטה** כג ד' שו' 13, שם שו' 14 (ו-), שם שו' 49, שם שם (ו-); **נזיר** נד ג' שו' 28, שם שו' 31, שם שו' 34 (ו-), שם שו' 35 (ו-), שם שו' 37 (2x; ו-), שם שו' 38 (פרט₁), שם שו' 39 (2x; ו-), שם שו' 40 (2x; ו-), שם שו' 51 (2x; ו-), שם שו' 52, שם שם (ש-), שם שו' 53, שם שם! (צ"ל: כָּלֵל)¹²⁰, שם שו' 54, נה א' שו' 38 (ו-); **קידושין** סד ב' שו' 19; **סנהדרין** כד ג' שו' 17 (ו-), שם שו' 46 (ו-)¹²¹, שם שו' 49, שם שו' 54 (ו-), כה ב' שו' 26, שם שם (ו-), שם שו' 28, שם שם (ו-); **שבועות** לד ג' שו' 50, שם שם (ו-), שם שו' 52, שם שו' 54, שם שם (ו-). וראה עוד ערך **וּפָרֵט** (ארמית; בינוני).

פָּרֵט ואחר כך כָּלֵל **שבת** ט ג' שו' 25, שם שו' 26 (ש-); **נזיר** נד ג' שו' 38, שם שו' 52 (ש-)¹²².

פָּרֵט וכלל¹²³ **שבועות** לד ג' שו' 52.

¹¹⁵ ראה בשרידי תרגום: "קומו פוקו" (ועמ' 217 שו' 1). וצורת הנוכח: פוק — ראה אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ה, עמ' 835, סוף טור ג.

¹¹⁶ תרגום: ציווה. נרשמו רק המופעים שיש בהם פקודה בענייני הלכה. לכן לא רשמתי, למשל, את המופע שבכתובות לה ע"א שו' 14, שעניינו צוואת המת.

¹¹⁷ ההגהה כאן ובמקבילות שבחגיגה ויבמות הרשומות להלן בְּעֶרְךְ היא שלי — ראה מה שהערתי בערך "לרבות" לשבת יז ע"ב שו' 5. ובקטע עסיס, עמ' 56, הערה לשורה 10, ד"ה תמן, לא הגהתי, ע"ש. ולעצם העניין, אין הבדל בין שתי השיטות.

¹¹⁸ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע לרבות.

¹¹⁹ ראה מה שהערתי בריש ערך "כָּלֵל". וראה עוד מה שהערתי להלן, לסנהדרין כד ע"ג שו' 46.

¹²⁰ ראה מה שהערתי בערך "כָּלֵל ואחר כך פָּרֵט" על אתר.

¹²¹ בשרי"ר כאן מנוקד: "וּפָרֵט" (ועמ' 259 שו' 38), כלומר, עבר נסתר. ויפה ניקדו.

¹²² למופע נוסף שנשתבש ע"ע כָּלֵל ואחר כך פָּרֵט. וראה עוד ערך "כָּלֵל" (!) ואחר כך פָּרֵט ואחר כך (!) כָּלֵל".

¹²³ לניקוד ראה מה שהערתי בריש ערך "כָּלֵל".

**פרט ל- ברכות ד ג ש' ¹²⁴29; פאה יו ג ש' ¹²⁵49 (2x); יט ד ש' ¹²²22, שם ש' ¹²³23, שם ש' ¹²⁴24; תרומות מ א ש' ¹²⁵30 (2x), שם ש' ¹²⁶31 (2x), מז ד ש' ¹²⁶24 (2x); חלה ס ב ש' ¹²⁷53; ערלה סא א ש' ¹²⁸71; שבת יז ב ש' ¹²⁹8; פסחים לד ג ש' ¹³⁰26, שם ש' ¹³¹27, לה ד ש' ¹³²35; מגילה עב ב ש' ¹³³34, עה ב ש' ¹³⁴59 (צ"ל: לרבות את); ¹³⁵27; חגיגה עו א ש' ¹³⁶77, שם שם ש' ¹³⁷24, שם ש' ¹³⁸30, שם ש' ¹³⁹31, יב ב ש' ¹⁴⁰51 (2x); ¹⁴¹52, שם ש' ¹⁴²52; סוטה כג ג ש' ¹⁴³3 (2x); שם ש' ¹⁴⁴45 (צ"ל: לרבות את); ¹⁴⁵29, שם ש' ¹⁴⁶46 (2x); קידושין ס ג ש' ¹⁴⁷48, סא ג ש' ¹⁴⁸28; בבא קמא ה ג ש' ¹⁴⁹30; מכות לא ד ש' ¹⁵⁰13; שבועות לז ב ש' ¹⁵¹18, שם ש' ¹⁵²19, שם ש' ¹⁵³20, שם ש' ¹⁵⁴21 (3x); שם ש' ¹⁵⁵22, שם ש' ¹⁵⁶23.

פרטא ע"ע פרטה.

פרטה ¹³¹ יבמות ו ג ש' ¹³²12, שם ש' ¹³³19 (פרטא).

פרטו ¹³² גיטין נ ב ש' ¹³³59 (2x), שם ש' ¹³⁴60, שם ש' ¹³⁵61 (ל"ג); ¹³⁶1, נ ג ש' ¹³⁷1, שם ש' ¹³⁸2; שבועות לו ג ש' ¹³⁹5, שם ש' ¹⁴⁰9.

פרטין ע"ע כללין ופרטין.

פרק ¹³⁴ ברכות ד א ש' ¹³⁵50 (2x); חגיגה עז א ש' ¹³⁶39; יבמות י ד ש' ¹³⁷35, שם ש' ¹³⁸38, יא א ש' ¹³⁹63, יא ב ש' ¹⁴⁰2.

פרקא ע"ע פירקא (פרק).

פרקי ע"ע יאות סבא ידע פירקי גרמיה.

פרקים ברכות ד ב ש' ¹⁴¹22 (2x), יב ג ש' ¹⁴²37 (2x); שבת ג ב ש' ¹⁴³60; סוכה נד א ש' ¹⁴⁴6, שם ש' ¹⁴⁵7; מגילה עב א ש' ¹⁴⁶15 (2x).

¹²⁴ ראה מה שהעיר ליברמן, ירוכ"פ, סוף עמ' ¹²⁵353, ד"ה מימים; ריש עמ' ¹²⁶355, ד"ה אית דבעי. ¹²⁷ טעם הספק כאן הוא כי בברייתא המקבילה שבבבלי בבא מציעא פח רע"ב הלשון הוא "ולא" (2x) תחת "פרט ל-" (2x) כאן. יתכן אפוא שזה ניסוח של אמוראי ארץ ישראל שנפתק לתוך הברייתא. מאידך, יתכן שחכמי בבל שינו, או שהברייתא נשנתה בתחילתה בשני לשונות.

¹²⁶ המופע הראשון ישנו בספרא, שמיני, פרק ט ה"א, נד ע"ג; והשני שם, פרש' ח ה"ד, נה ע"א. ואף על פי כן, מכיוון שהדברים מובאים כאן בשם "ר' פריגורי דקיסרין" רשמתי אותם בסתם.

¹²⁷ ההגהה על פי המקבילה במכות לא ע"ד ש' ¹²⁸12.

¹²⁸ המופעים הבאים כאן ולהלן ש' ¹²⁹52 (המופע השני) הם, לכאורה, תנאים כעדות הירושלמי. ואף על פי כן, לשון הדרשה בהמשך היא: "בישראל לא גרים" (שם, ש' ¹³⁰53). וכן הוא בספרי דברים: "בישראל, ולא בגרים" (פיס' רפט, עמ' ¹³¹308 ש' ¹³²16; ההדגשה במקור). יתכן אפוא שהלשון "פרט ל-" הוא לשון התלמוד, לכן רשמתי אותם בסימן שאלה.

¹²⁹ ההגהה על פי אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' ¹³⁰64, הע' ¹³¹6.

¹³⁰ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע לרבות. וישנו מופע נוסף ביבמות ז ע"ג ש' ¹³¹24, אבל הוא תנאי — ראה ספרא, אמור, פרש' א הי"א, צד ע"א.

¹³¹ תרגום: הפרט.

¹³² כלומר, פרטו של חכם. מעניין פרט וכלל.

¹³³ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס א'.

¹³⁴ להוראת המונח ראה מבוא לנוה"מ, עמ' ¹³⁵898, ד"ה "פרק" ואילך.

פרשה¹³⁶** **ברכות** ד ב ש' 56, ח א ש' 21; **שביעית** לז ד ש' 34; **ביכורים** סד א ש' 5; **שבת** ג א ש' 31, יא ד ש' 58 (2x); **יומא** לח ב ש' 32, שם ש' 34, מד א ש' 46, שם ש' 48, מד ב ש' 4, שם ש' 29, מד ד ש' 18; **שקלים** מה ד ש' 56, מו א ש' 1; **תענית** סז ד ש' 42; **מגילה** עא ג ש' 19, עב א ש' 34, שם ש' 35, עב ג ש' 26, עה ב ש' 13 (2x), שם ש' 47; **יבמות** ב ד ש' 13, ז ב ש' 28, ח ג ש' 50, י ב ש' 43, יב ד ש' 51; **סוטה** יח ב ש' 247, שם ש' 48, כ א ש' 40, כב א ש' 16, כג ב ש' 51; **כתובות** כז ד ש' 57, שם ש' 58 (2x), כח ג ש' 7; **נדרים** לו ג ש' 34; **קידושין** נח ג ש' 20, סא א ש' 51; **בבא קמא** ו ב ש' 137, 43; **סנהדרין** יח ב ש' 22, שם ש' 29; (צ"ל: פשרה)¹³⁸, כד ד ש' 33, כה ג ש' 50, שם ש' 51, שם ש' 52; **הוריות** מו א ש' 21, מו ד ש' 56¹³⁹.

פרשיות **ברכות** ג ג ש' 8; **שבת** יא ב ש' 39, טו ג ש' 35; **סנהדרין** כה ד ש' 56, ל ב ש' 9, שם ש' 10; **שבועות** לז ד ש' 48.

פרשת **ברכות** ג ג ש' 30, ג ד ש' 52, ח א ש' 15, שם ש' 19; **שביעית** לג א ש' 37, שם ש' 38; **יומא** לח ב ש' 16; **ראש השנה** נח ד ש' 59, שם ש' 60; **תענית** סה ג ש' 17, שם ש' 22, שם ש' 24, סז ב ש' 47, סח ב ש' 8; **מגילה** ע ד ש' 56, עב א ש' 38, עד א ש' 63, עה א ש' 39, עה ב ש' 52; **הגיגה** עט ד ש' 28; **יבמות** ג ד ש' 21 (2x), יא א ש' 31, יא ב ש' 21, שם ש' 23, שם ש' 25; **סוטה** יט ב ש' 41, כא ג ש' 6, כב ב ש' 26; **נדרים** מא ב ש' 32; **נזיר** נא ג ש' 4, נג ד ש' 55, שם ש' 58; (צ"ל: פרשה)¹⁴⁰; **קידושין** נט ב ש' 63, נט ג ש' 1, שם ש' 3, סא ג ש' 42; **בבא קמא** ב ב ש' 22 (3x); **הוריות** מז ג ש' 64.

פרשתא (יחידה)¹⁴¹ **שבת** ג א ש' 26 (פרשתה); **קידושין** סא א ש' 46 (פרשתה); **סנהדרין** כ ב ש' 24, שם ש' 25¹⁴².

פרשתא (רבות)¹⁴³ **פסחים** לב ג ש' 49; **תענית** סז א ש' 54; **מגילה** עד ב ש' 13.

פרשתה ע"ע פרשתא (יחידה).

פרשתי¹⁴⁴ **נדרים** מ ד ש' 33.

¹³⁵ למופע נוסף מסופק ע"ע פסוקים.

¹³⁶ ראה גינצבורג, פירושים, ג, עמ' 232, ד"ה רבי יודן. ועל מנהגם של החכמים לכנות את הפרשות

על פי תוכנן ראה שם, עמ' 289, ד"ה ורואה אני.

¹³⁷ ראה מה שהערתי בסוף ערך "חידוש חידש הכתוב".

¹³⁸ כבר הגיהו כן בד"ח, ב סע"ב.

¹³⁹ ישנו מופע נוסף כפול בסוטה כב ע"ב ש' 34 ושו' 36, אבל הוא תנאי. וכן הוא במפורש שם,

להלן כג ע"א ש' 20. ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע פרשת.

¹⁴⁰ ראה הלשון בערך "תחילת הפרשה".

¹⁴¹ תרגום: הפרשה.

¹⁴² קרוב בעיני שיש לגרוס כאן: פרשתה; כסגנון שבראש השנה נט ע"ב ש' 25, עי"ש ושם. ולמופע

נוסף שנשתבש ע"ע פרשתיה (פרשה).

¹⁴³ תרגום: הפרשיות.

¹⁴⁴ תרגום: הפרשה שלי.

פשט הוא לן על דברי ר'

פרשתיה (פרשה)¹⁴⁵ **שבת** ג א שו' 28! (צ"ל: פרשתה — יחידה)¹⁴⁶; **ראש השנה** נט ב שו' 14725.

פרשתיה (שיעור פומבי)¹⁴⁸ **ברכות** ז ד שו' 51.

פרתה (!)¹⁴⁹ **נזיר** נג ד שו' 47 (צ"ל: פתרה)¹⁵⁰.

פשוטה דקרייא ע"ע פשוטה דקרייא.

פשוטה דקרייא¹⁵¹ **סנהדרין** יח א שו' 29 (פשוטה, דקרייא), כט א שו' 31.

פשט (עבר)¹⁵² **ברכות** ו ג שו' 37 (פשט₂).

פשט (בינוני)¹⁵³ **ברכות** ו ג שו' 37 (פשט₁); **מעשר שני** נו א שו' 12¹⁵⁴; **שבת** ט א שו' 14;

ביצה סג א שו' 46.

פשט הוא לן¹⁵⁵ **יומא** לח ב שו' 40¹⁵⁶, לח ג שו' 11; **סוטה** כא ד שו' 44 (פשיט, הוא לן)¹⁵⁷.

פשט הוא לן על דברי ר'¹⁵⁸ **יבמות** יב א שו' 11.

¹⁴⁵ תרגום: הפרשה שלו.

¹⁴⁶ ההגהה על פי הלשון לעיל שם, שו' 26; כלומר, הפרשה. וכן הוא בקו"א: "פרשתא" (שרי"ר, עמ' 315, ס' מו [צריך להיות: מז]).

¹⁴⁷ למופע נוסף אפשרי ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "פרשתא (יחידה)".

¹⁴⁸ תרגום: הפרשה שלו. והפירוש על פי גינצבורג, פירושם, ג, עמ' 232, ד"ה רבי יודן.

¹⁴⁹ תרגום (אחרי ההגהה): פתרונו. כלומר, של החכם.

¹⁵⁰ כבר הגיהו כן בד"ח, כא ע"א.

¹⁵¹ תרגום: פשוטו של הפסוק.

¹⁵² לפירוש המונח כאן ובערך הבא ראה מלמד, פרקי מבוא, עמ' 624, ס' 48. ולעומת זאת ראה

ערכי מדרש אמוראים, עמ' 267, ערך פשט.

¹⁵³ תרגום: פושט. ולפירוש הביטוי ראה בהערה הקודמת.

¹⁵⁴ לפירוש המונח כאן ראה פ"מ, כט ע"ב, סוף ד"ה הדא פליגא. ונראה לי יותר, שנקיי היה קורא ופושט לעצמו. וצ"ע.

¹⁵⁵ תרגום: פשוט הוא לנו. וראה מה שהערתי להלן למופע בסוטה. והמונח בא בפי אמוראים

שונים — ראה תוכפ"ש, סוטה, עמ' 699, הע' 7.

¹⁵⁶ הנוסח במקבילות שציין אהצו"י (עמ' 3, ד"ה אמר ר' לעזר): "פשוט".

¹⁵⁷ ליברמן מגיה כאן: "פשוט הוא לן" — ראה תוכפ"ש, סוטה, עמ' 699, ד"ה ובירושלמי, שם, הע' 8

(אלא שאני קורא בירושלמי כאן: "פשיט לן"), וכן הוא בבירור בכל"ל [עמ' 85 שו' 37]. והפירוש: הדבר הזה פשוט הוא לנו. ולפי הגהתו של ליברמן, ראשיתו של המונח עברית וסופו ארמית. וגם זה יתכן —

ראה: ירוכ"פ, עמ' 262, סד"ה אמ' [ר'] ירמיה; תוכפ"ש, כתובות, עמ' 225, הע' 33.

¹⁵⁸ תרגום: פשוט הוא לנו על דברי ר' — ראה ק"ע, סב סע"ב, ד"ה פשט הוא. ואולם בבראשית

רבה הלשון הוא: "ופשטו לן" (יח, ה, כרד א, עמ' 165 שו' 6, וכן הוא עוד להלן (עמ' 166 שו' 3). וכן הוא

שם בכ"ו 60, בשני המופעים: עמ' 60 שו' 8 מלמטה ושורה אחרונה. וכן הוא בכ"ו 30, עמ' 12א שו' 3

מלמטה; עמ' 12ב שו' ראשונה (ואבל שם בטעות: "לוי"). יתכן אפוא שהגרסן בירושלמי הקריא "פשטו",

והסופר דימה לשמוע או פתר "פשט הוא", כלשון המונח הדומה: "פשט הוא לן". ויהיה התרגום: פשטו

לנו על דברי ר'. כלומר, פירשו לנו רבותינו לשיטתו של ר', כמו במונח "פשט ר' לחבריא" המובא לקמן.

וניתן להסתייע בפירוש זה מהלשון הבא במעשרות: "פשטו הוא לן... חזרו ופשטו לו (!)" (מח ע"ד

פשט ר' 159 מגילה עב ב שו' 34.

פשט ר' לחברייא 160 פסחים לו ד שו' 60; מגילה עב ב שו' 33; סוטה כג ד שו' 27.

פשטא ע"ע פשטה.

פשטא (!) (בהקשר) ע"ע פשיטא (בהקשר).

פשטה 161 פאה יט ב שו' 43 (פשיטא! וצ"ל: פשטא), כ א שו' 40 (פשיטא! וצ"ל: פשטא);

כלאים כט ד שו' 23 (פשיטא! וצ"ל: פשטא); תרומות מד ב שו' 29; מעשר שני נד ב

שו' 16 (פשטא); כתובות לא א שו' 2; נדרים לח ד שו' 51.

פשטה (!) (בהקשר) ע"ע פשיטא (בהקשר).

פשטו הוא (!) לן 162 מעשרות מח ד שו' 37. וראה עוד ערך חזרו ופשטו לו (!).

פשטין 163 סנהדרין כ ד שו' 11.

פשטין לה ע"ע רבנין דקיסרין (!) פשטין לה.

**פשטית 164 עירובין כה ג שו' 52; בבא מציעא ח ד שו' 38; הוריות מח ב שו' 24.

פשיט לן (!) ע"ע פשט הוא לן.

פשיט'... פשיטא... לא צריכא דלא... ע"ע פשיטא... פשיט'... לא צריכ' דלא....

פשיט' דא מילת' ע"ע פשיטא הדא מילתא.

פשיטא 165 כלאים כט ב שו' 27; שביעית לד א שו' 48; ערלה סב א שו' 16, סב ד שו' 49;

ביכורים סג ד שו' 1623, סה ג שו' 16; עירובין כג ד שו' 49, כד א שו' 10, שם שו' 20,

כה א שו' 57; פסחים כז ב שו' 64 (פשיטא פשיטא!); יומא מב ב שו' 37 (צ"ל: פשיטת) 167;

סוכה נא ד שו' 29; חגיגה עח ד שו' 43, שם שו' 51; סוטה יח ב שו' 52, כ א שו' 24,

שם שו' 26; כתובות כח ג שו' 28, לב ד שו' 50, לד ב שו' 39; נדרים מב א שו' 55.

שו' 37-38). וכיוצא בזה בכ"ר שם: "פשטו הוא לן... פשטו לן... חזרו ופשטו לו (!)" (עמ' 251א שו' 33-34) —

ראה להלן בריש ערך "פשטו הוא (!) לן". והראשון נראה לי עיקר.

159 פירוש הביטוי כאן ובערך הבא: "דרש ופירש" (מבוא לנוה"מ, עמ' 294, סוף הע' 1). וראה עוד:

ערכי מדרש אמוראים, עמ' 267, ערך פשט; מבוא לבראשית רבא, עמ' 40, ערך פשט.

160 תרגום: פשט ר' לחברים. ולפירוש הביטוי ראה מה שהערתי בערך הקודם.

161 תרגום: פושטת. כלומר, פושטת בעיא.

162 וכן הוא בכ"ר, עמ' 251א שו' 33. אבל במופע השני להלן (וליתיה בד"ו): "פשטו לן" (שם).

והמילה "הוא" במופע הראשון צריכה עיון, ונראה לי שהיא באשגרה מן הביטוי "פשט הוא לן"; ואמנם

הנוסח ברש"ס כאן: "פשוט הוא לן" (ז ע"ב שו' 5). ויהיה התרגום כאן: פשטו לנו, כלומר רבותינו, עיון

במפרשים. ויתכן שיש כאן גם גוון של פשיטת ספקות, שרבותינו פשטו לנו את הדבר אחרי שנסתפקנו

בו — עיון בפירוש הרש"ס, ז רע"ב, ד"ה כל אותה הגפן. ועדיין צ"ע.

163 תרגום: פושטים. כלומר, לומדים.

164 תרגום: פשטתי. בעירובין הכוונה היא למדתי (ראה ק"ע, נד ע"ב, [ה"ג], ד"ה פשטית); ובבבא

מציעא ובהוריות: דרשתי ופירשתי.

165 תרגום: [הדבר] פשוט.

166 מוסקוביץ (טרמינולוגיה, עמ' 522, ד"ה נוסף; שם, הע' 16 והע' 17) נוטה להגיה כאן: "כתי פשיטא

לך". והדברים קרובים.

167 כלומר, פשיטת יד, עי"ש. וכבר הגיהו כן בד"ה, כו רע"א.

פשיטא (והמשך) מב ד ש' 45; **גיטין** מט ד ש' 26, שם ש' 30; **נזיר** נב ב ש' 11; **קידושין** נט א ש' 4, שם ש' 6, שם ש' 8: (ל"ג)¹⁶⁸, נט ג ש' 64, ס א ש' 28; **סנהדרין** יח ג ש' 6; **שבועות** לג ג ש' 52, לז ג ש' 56, לז ד ש' 5, שם ש' 7; **הוריות** מו ג ש' 25, שם ש' 28; **נידה** מח ד ש' 44, מט א ש' 16912.

פשיטא (בהקשר) 170 **סוטה יו ג ש' 9 (פשיטה); **כתובות** כו ג ש' 25; **בבא קמא** ג ג ש' 51 (פשיטה; וצ"ל: פשיטה)¹⁷¹; **בבא מציעא** יא ד ש' 30 (פשיטה);¹⁷² **בבא בתרא** טו א ש' 21 (ד-); **סנהדרין** כא ג ש' 61 (ד-; וצ"ל: די [= דהי, דהיא])¹⁷³; **שבועות** לה ג ש' 14, לח ג ש' 18; (צ"ל: דפשיטא ליה)¹⁷⁴.

פשיטא (I) ע"ע פשיטה.

פשיטא... לא צורכא דלא... 175 **יומא** מג ד ש' 48 (פשיטה); **יבמות** יג ג ש' 56-58. **פשיטא... פשיט'... לא צריכ' דלא...** 176 **יבמות** יד א ש' 55 (פשיט', פשיטא, צריכא), שם ש' 56-57.

פשיטא דא (I) ע"ע פשיטא הדא מילתא.

פשיטא דא מילתא ע"ע פשיטא הדא מילתא.

פשיטא הדא מילת' ע"ע פשיטא הדא מילתא.

פשיטא הדא מילתא 177 **דמאי** כו ב ש' 19 (מילת'); **שביעית** לט ג ש' 34 (דא); **תרומות** מב ד ש' 5; **ביכורים** סג ד ש' 52, סד ב ש' 13; **עירובין** כה א ש' 14 (מילתיה; וצ"ל: מילתה), שם ש' 55; **פסחים** לד ב ש' 41 (דא), לה ג ש' 14 (דא); **יבמות** ג ד ש' 12 (פשיטה), יא ג ש' 1; **נדרים** מא ד ש' 46 (פשיט', דא, מילת'); **גיטין** מו ג ש' 45 (דא); **נזיר** נג ב ש' 19 (דא), נה ג ש' 63 (דא, מילתא ליה)¹⁷⁸, נז ג ש' 29 (דא); **סנהדרין** כו ג ש' 29 (דא); **שבועות** לו ב ש' 50 (דא); **עבודה זרה** מה א ש' 21 (דא). ועיין עוד ערך פשיטה הדא מילתא... לא צורכא דלא....

פשיטא הדא מילתיה (I) ע"ע פשיטא הדא מילתא.

168 ההגהה על פי ליברמן, ירוכ"פ, מבוא, עמ' יז, ד"ה קידושין.

169 בכ"ל בקידושין נוסף על הגליון על ידי המגיה: "פשיט' לרבנן דק. רין" (עמ' 284 ש' 26), ונמחק —

כך העתיקו במהד' האקדמיה, עמ' 1141 ש' 32. והוא שייך לד"ר נט ע"א ש' 15. וראה מה שהעיר כ"ץ, ב, עמ' 27, הע' 6.

170 תרגום: [הדבר] פשוט.

171 ראה מה שהעירתי בסוף ערך "ליידא פשיטה (I) על שיתתהון דרבנן (בתמיהה)".

172 ראה הלשון בערך "לית דא פשיטא על דר' (בתמיהה)".

173 ראה מה שהעירתי בערך "מה דא (I) פשיטה" לסוטה יו ע"ג ש' 9.

174 ההגהה על פי קטע סבונה (עמ' 296, קטע 3.2). וראה מה שכתבתי בפירוש העניין להלן, קונטרס

הסוגיות, ס' 8, עמ' 1498 ואילך.

175 תרגום: [הדבר] פשוט... אין צורך [בלימוד] אלא... כלומר, אין הספק אלא.

176 תרגום: [הדבר] פשוט... לא נצרך אלא... כלומר, אין הדבר מסופק אלא.

177 תרגום: פשוט [הוא] הדבר הזה.

178 להגהה ראה שתא"י, עמ' 440, ד"ה פשיטא. וצ"ע.

פשיטא להן ע"ע מה דצריכה להן פשיטא להן (!).

פשיטא לון¹⁷⁹ **ביכורים סג ד ש' 7; **כתובות** לב ב ש' 28; **נזיר** נו ב ש' 30; **בבא קמא** ב ד ש' 18048.

פשיטא לי (!) ע"ע פשיטא ליה.

פשיטא לי (!) (בהקשר) ע"ע פשיטא ליה (בהקשר).

פשיטא ליה¹⁸¹ **פאה** כ ד ש' 44! (צ"ל: כתי פשיטא לך)¹⁸²; **מעשרות** מט ד ש' 3; **חלה** נח ג ש' 26; **יומא** מא ג ש' 60; **יבמות** ה ד ש' 28! (צ"ל: ליהון)¹⁸³, **יא** ב ש' 40; **כתובות** כז ד ש' 6 (ליו)¹⁸⁴; **נזיר** נז ב ש' 30; **קידושין** נט ג ש' 16, ס ג ש' 8.

פשיטא ליה (בהקשר)¹⁸⁵ **ברכות** יא ב ש' 55, שם שם (ד-); **שבת** ב ג ש' 44, יג א ש' 23; **עירובין** כה א ש' 28; **פסחים** כז ב ש' 9, לד א ש' 52 (פשיטה); **יומא** מג ד ש' 54; **שקלים** מח א ש' 63, שם ש' 64 (ד-), נ ד ש' 38! (צ"ל: לך)¹⁸⁶; **ביצה** סב ב ש' 51! (צ"ל: צריכא ליה)¹⁸⁷; **כתובות** כז ד ש' 9 (ד-); **גיטין** מד ד ש' 5, שם שם! (צ"ל: צריכא ליה)¹⁸⁸; **נזיר** נב ד ש' 29, נד ב ש' 18, שם ש' 19 (דפשיטא), נה ג ש' 61; **סנהדרין** כ ג ש' 2 (ליו)¹⁸⁹, שם שם! (צ"ל: צריכא ליה)¹⁹⁰; **שבועות** לח ד ש' 19136.

פשיטא ליה... לא צריכה ולא (!)...¹⁹² **פאה** יו ד ש' 36 (צ"ל: צורכה, צ"ל: דלא)¹⁹³.

פשיטא ליה לר'... ומה צריכה ליה...!¹⁹⁴ **שבת** ב ג ש' 46-45.

פשיטא לך ע"ע: אין תפשיטא לך; כתי פשיטא לך¹⁹⁵.

פשיטא לך (!) ע"ע כתי פשיטא לך.

179 תרגום: [הדבר] פשוט להם.

180 למופע נוסף שנשתבש ע"ע פשיטא ליה.

181 תרגום: [הדבר] פשוט לו.

182 ראה ליברמן, תוכפ"ש, פאה, סוף עמ' 177, ד"ה וכן הוא בירושלמי; שם, הע' 2, הע' 3 והע' 5. וכן הגיה בגליונות הירושלמי שלו, טופס א'. וראה עוד: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 272, הערה לשורה 10; מבוואות לסה"א, עמ' 391, כ ע"ד, ש' 48; שם, הע' 8. והוא לא הגיה את "ליה".

183 טעם ההגהה הוא שמדובר כאן בבית הלל, עי"ש. ואמנם בקטע זוסמן: "פשי לון" (עמ' 89 ש' 27).

184 להגהה ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 258, הערה לשורה 13.

185 [הדבר] פשוט לו.

186 ראה הלשון בערך "כתי פשיטא לך".

187 ראה שתא"י, עמ' 286, ד"ה כמ"ד.

188 ראה מה שהערתי בערך "הכן היא צריכה ליה" על אתר.

189 הנוסח כאן בכ"ל: "ליה" (עמ' 430 ש' 15), והסדר טעה.

190 ראה מה שהערתי בסוף ערך "דילמא פשיטא (!) ליה".

191 למופע נוסף שנשתבש ע"ע פשיטא (בהקשר).

192 תרגום (אחרי ההגהות): פשוט לו... אין צורך [בלימוד] אלא.... כלומר, אין הספק אלא.

193 ראה הלשון להלן ערך "פשיטא לר'... פשיטא ליה. לא צורכה דלא....".

194 תרגום: פשוט לו לר'... ומה [הדבר ש]נצרך לו?... כלומר, במה הוא מסופק?

195 למופע נוסף שנשתבש ע"ע פשיטא ליה.

פשיטא לר' שבת יב ד שו' 7; גיטין מח א שו' 46; נזיר נג ב שו' 32 (פשיטה).
*פשיטא לר'... ולא (!) מסתברא דלא...¹⁹⁶ בבא קמא ג ד שו' 8 (צ"ל: לא, צ"ל: צורכא תחת מסתברא?)¹⁹⁷.
פשיטא לר'... פשיטא ליה... לא צורכא דלא...¹⁹⁸ שבת יג א שו' 23-24; עירובין כה א שו' 27-29 (צריכה)¹⁹⁹.
פשיטא לר'... פשיטא ליה... לא צריכה דלא... ע"ע פשיטא לר'... פשיטא ליה... לא צורכא דלא....
פשיטא על דר' ע"ע לית דא פשיטא על דר' (בתמיהה).
פשיטא על דרבני²⁰⁰ חלה נז ד שו' 22.
פשיטה ע"ע פשיטא (בהקשר).
פשיטה... לא צורכא דלא... ע"ע פשיטא... לא צורכא דלא....
פשיטה הדא מילתא ע"ע פשיטא הדא מילתא.
פשיטה הדא מילתא... לא צורכא דלא...²⁰¹ יומא מג ד שו' 45-46.
פשיטה ליה ע"ע פשיטא ליה (בהקשר).
פשיטה לר' ע"ע פשיטא לר'.
פשיטין (!) לכוון ע"ע פשיטין לכוון.
פשיטין (!) לרבנן ע"ע פשיטין לרבנן.
פשיטין לכוון²⁰² שבת י א שו' 14 (פשיטין!); ביצה ס ב שו' 24.
פשיטין לרבנן²⁰³ שבת י א שו' 14 (פשיטין!); ביצה ס ב שו' 24.
פתח²⁰⁴ ראש השנה נח ב שו' 4, שם שו' 5, שם שו' 6; סנהדרין יח ג שו' 35 (2x), שם שו' 36.
פתח בה²⁰⁵ מעשר שני נו ג שו' 46.
פתח חיכך וקבל יבמות ט ד שו' 30, שם שו' 39.
פתח לנו ר' פתח מאיר באורח (!) פסחים כט א שו' 28 (צ"ל: כאורה)²⁰⁶; גיטין מה ד שו' 63 (רבי! מאיר, בדה! וצ"ל: כאורה).

¹⁹⁶ תרגום (אחרי ההגהה): פשוט לר'... לא מסתבר אלא... ולפי ההגהה השנייה בסיפא: אין צורך [בלימוד] אלא. כלומר, אין הספק אלא.
¹⁹⁷ להגהה "לא" ראה הנוסח בכ"א: "לא מסתברא דלא" (עמ' 7 שו' 78). ולהגהה "צורכא" ראה שט"א, עמ' 468, ד"ה ולא מסתברא.
¹⁹⁸ תרגום: פשוט לר'... פשוט לו... אין צורך [בלימוד] אלא... כלומר, אין הספק אלא.
¹⁹⁹ למופע (חלקי) נוסף מסופק ראה הערך הקודם.
²⁰⁰ תרגום: [הדבר] פשוט ל[שיטתם] של החכמים.
²⁰¹ תרגום: הדבר הזה פשוט... אין צורך [בלימוד] אלא... כלומר, אין הספק אלא.
²⁰² תרגום: פשוטים לכם. כלומר, הדברים.
²⁰³ תרגום: [הדברים] הפשוטים לחכמים.
²⁰⁴ תרגום: פותח. כלומר, את הדרשה.
²⁰⁵ תרגום: פותח בה. כלומר, פותח את דרשתו בפרשת וידוי מעשר.
²⁰⁶ התיקון "כאורה" ישנו בכ"ל, עמ' 440 שו' 3.

פתח לנו ר' פתח רבי (!) מאיר בדה (!) ע"ע פתח לנו ר' פתח מאיר באורח (!).

פתחת²⁰⁷ חגיגה עז ב שו' 23, שם שו' 27, שם שו' 44.

פתיר (!) לה ע"ע פתח לה (בהקשר).

פתר²⁰⁸ **שביעית** לז ג שו' 57; **יבמות** יא ב שו' 41. וראה עוד ערך: ולמה לית ר' פתח

הדא דר' כר'; זימנין דתיפתר (!) ההן קרא (!)... וזימנין דתיפתר (!) לָה....

פתר (!) ע"ע פתח לה.

פתר (!) (בהקשר) ע"ע פתח לה (בהקשר).

פתח אחרון ע"ע פתח לה פתח חורן.

פתח חורון (!) ע"ע פתח לה פתח חורן.

פתח חורן²⁰⁹ **פאה** כ א שו' 35. ועיין עוד ערך פתח לה פתח חורן.

פתח ל- (!) ע"ע פתח לה (בהקשר).

פתח לה ע"ע פתח ליה.

פתח לה²¹⁰ **ברכות ב ד שו' 50, ו ג שו' 12, ז ב שו' 37; **פאה** יח ג שו' 4, שם שו' 6,

כא א שו' 35 (ליה), שם שו' 37; **דמאי** כא ג שו' 24, כד ד שו' 14, כה ב שו' 56, שם

שו' 58, כה ג שו' 7, כו ב שו' 51; **כלאים** כז ב שו' 2142, שם שו' 49, שם שו' 56, שם

שו' 59, כח א שו' 17, ל ג שו' 34, לא ב שו' 35; **שביעית** לה ד שו' 53, לו ב שו' 43, לו

ד שו' 60, לח א שו' 54; **תרומות** מ ג שו' 21210, מב ב שו' 29, מד ג שו' 37, שם שו' 40;

מעשרות מט ב שו' 8, נא ב שו' 33; **מעשר שני** נג ג שו' 1, שם שו' 10, שם שו' 35, נה

א שו' 21332, נו ג שו' 25 (לה ליו), שם שו' 27; **חלה** נז ד שו' 46, שם שו' 48, נט ב

שו' 34; **ערלה** סב ד שו' 29, סג א שו' 7; **ביכורים** סד ד שו' 28, שם שו' 29, שם שו' 30,

סה ב שו' 16; **שבת** ו א שו' 8 (ד-י)²¹⁵, ט ד שו' 16, יא ד שו' 44, יד ב שו' 51, יד ג שו' 27,

²⁰⁷ תרגום: פתחת. כלומר, את הדרשה שלך.

²⁰⁸ תרגום: פותר. כלומר, מפרש; וכן הוא פשר לשון "פתח" בכל הערכים הבאים.

²⁰⁹ תרגום: פתרון אחר.

²¹⁰ תרגום: פותר אותה. כלומר, את המשנה או את הברייתא, ולעתים את הפסוק (ראה, למשל:

שביעית לו ע"ב שו' 43 = קידושין סא ע"ד שו' 5; תרומות מב ע"ב שו' 29; פסחים כח ע"ד שו' 63; ו"לה"

תחת "ליה" כאן באשגרת מונח), או את המימרא (ראה עירובין כג ע"ד שו' 19; וראה עוד שבת יד ע"ג

שו' 27, לפי הפ"מ, עה ע"א, ה"ג, ד"ה ולא מן השפה וד"ה פתח לה; וראה להלן יד ע"ד שו' 8: "חברייא

בשם רבי בא בר זבדא כל שהוא מן השפה ולפנים מרפין אותו בשבת"), ובסוגיא אחת כפולה: את

הבעיא (ראה יבמות ט ע"ב שו' 57 = קידושין סו ע"א שו' 1). ואפשטיין תרגם: "מפרש אותה" (מבוא

לנוה"מ, עמ' 65, ד"ה מתוך; ולהלן, עמ' 164, ד"ה ו"רב, תרגם: "רב תני מתניתין ופתח לה" — "שונה

משנתנו ומפרשה"). והיא היא. ולפירוש המונח ראה עוד ערכי מדרש אמוראים, סוף עמ' 272, ערך פתח.

²¹¹ ראה ירוכ"פ, עמ' 79, ד"ה והא תנינן.

²¹² ליברמן גורס כאן אחרי הגהה: "דו פתח לה" (גליונות הרש"ל, טופס ב').

²¹³ במקבילות (עירובין כד ע"ג שו' 41; גיטין מז ע"ג שו' 4): "ירדו לה" (מוסקוביץ, טרמינולוגיה,

עמ' 528, הע' 63; עמ' 529, הע' 67).

²¹⁴ להגהה ראה המקבילה בפאה יח ע"ג שו' 4 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.

²¹⁵ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 79, ד"ה והא תנינן. והוא מעביר אותו להלן, שו' 9. וצ"ע.

פתר לה (המשך) יו ג ש' 22, שם ש' 40; **עירובין כ ד ש' 29, כג ב ש' 59, כג ד ש' 19, שם ש' 21, כה ב ש' 29, שם ש' 36, כה ג ש' 7; **פסחים** כח ג ש' 32, כח ד ש' 34, שם ש' 35, שם ש' 42, שם ש' 63, לד א ש' 33 (שני תחת פתר) 216, לה א ש' 38, לה ב ש' 38, לו א ש' 12, שם ש' 56, לז א ש' 44; **יומא** לט ב ש' 15, מא א ש' 24, מא ג ש' 23, שם ש' 28, מא ד ש' 50, שם ש' 51, מד ד ש' 55; **שקלים** מו ב ש' 16, שם ש' 18, שם ש' 24, מו ד ש' 2, שם ש' 3, שם ש' 4, שם ש' 29, נ ד ש' 13, שם ש' 16; **ראש השנה** נו ג ש' 43; **תענית** סד ד ש' 4, סט ב ש' 57; **חגיגה** עח ב ש' 61, עט ב ש' 47, עט ג ש' 8; **מועד קטן** פב א ש' 53, שם ש' 56; **יבמות** ד א ש' 57, ד ד ש' 7, שם ש' 8, שם ש' 13, שם ש' 14, שם ש' 19, ה ג ש' 44, ח ג ש' 4, ט ב ש' 57, יא ג ש' 11; **סוטה** יח א ש' 18, כ א ש' 36 (להקל! וצ"ל: לה קול) 217, כא א ש' 36, שם ש' 40; **כתובות** כה ב ש' 57, כז ב ש' 17, שם ש' 19, שם ש' 46, שם ש' 47, כז ד ש' 35, כח ג ש' 38, לג ב ש' 12, לד ב ש' 5, שם ש' 7 (ליה), לד ג ש' 4; **נדרים** לז ד ש' 17, לח א ש' 42, לח ג ש' 50, לט ג ש' 30, מב ג ש' 54, שם ש' 62, שם ש' 64, מב ד ש' 11; **גיטין** מד ד ש' 35, מה א ש' 47, מה ג ש' 3, שם ש' 13, מה א ש' 14, שם ש' 15 (לה ל"ז) 218, שם ש' 17, שם ש' 19, מח ג ש' 34, מח ד ש' 12, נ ד ש' 2; **נזיר** נב ב ש' 39, נב ד ש' 6, שם ש' 8, נג ד ש' 30, נה ג ש' 20, שם ש' 55; **קידושין** נט ג ש' 59, סא ד ש' 5, סב ב ש' 5, שם ש' 6, שם ש' 7, שם ש' 8, שם ש' 9, סג ב ש' 2, שם ש' 5, שם ש' 17, סד א ש' 53, סד ב ש' 29, סה ב ש' 6, סה ד ש' 59, שם ש' 60, סו א ש' 1, שם ש' 42, שם ש' 56, שם ש' 58; **בבא קמא** ג א ש' 42, ה ד ש' 53, ז ב ש' 37, שם ש' 38; **בבא בתרא** יו ד ש' 50; **סנהדרין** כד ד ש' 40, שם ש' 44; **מכות** לא א ש' 54; **שבועות** לב ד ש' 52, לד ב ש' 27, שם ש' 46 (ל"ג) 219, לה ד ש' 31; **עבודה זרה** מג ב ש' 11; **הוריות** מה ד ש' 49, שם ש' 50, מו ב ש' 36; **נדה** נ א ש' 5, נ ג ש' 19, שם ש' 21, נא א ש' 220.

פתר לה (בהקשר) 221 **ברכות ה ד ש' 14 (לה ל"ז) 222; **דמאי** כה ד ש' 11; **כלאים** כז א ש' 58, לא ב ש' 32; **תרומות** מו א ש' 63; **ערלה** סא א ש' 17, סא ד ש' 38 (ד-);

216 להגהה ראה: אהצו"י, עמ' 95, סוף ד"ה מה נפק; שתא"י, עמ' 228, סוף ד"ה צליין; ירוכ"פ, עמ' 478, ד"ה לא כן. ובקטע לוינגר (עמ' רסד ש' 9) המונח חסר כמו בכ"ל.

217 ראה כ"ה, עמ' 21 א ש' 3. ולצורה "קל" תחת "קול" ראה מה שהערתי להלן, ריש ערך "קל וחומר".

218 להגהה ראה מבוא לנזה"מ, עמ' 637, ד"ה ממש.

219 להגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'. והוא לדעתו באשגרה מלעיל, ש' 27.

220 ראה מה שהגיה שתא"י, סוף עמ' 589, ד"ה פתר לה, בהמשך המאמר. אבל אפשריין, מבוא

לנזה"מ, עמ' 559, ד"ה אף הירוש', לא הגיה. ולמופעים נוספים שנשתבשו ע"ע סבר ר' כר'.

221 תרגום: פותר אותה. כלומר, את המשנה או את הברייתא. ובכלאים כז ע"א ש' 58 הכוונה היא

שפותר את "חיית היס" שבקושיית כהנא (שם ש' 56, ע"ש); ובתרומות מו ע"א ש' 63 = פסחים כח ע"א ש' 60 — את התרומה התלויה, ע"ש; ובערלה סא ע"ד ש' 38 — את העניין, כלומר, את שתי הברייתות, ע"ש.

222 ראה הלשון בערך "יכיל אנא פתר לה".

**פתר לה (בהקשר) (המשך) שבת ג א ש' 53 (פתיר!) ח ג ש' 17, ט א ש' 8 (ור); פסחים
 כח א ש' 60; **יבמות** ב ג ש' 59, יא ב ש' 32, שם ש' 34; **סוטה** יח ב ש' 28; **כתובות**
 ל א ש' 3 (תיפתר: וצ"ל: דו פתר)²²³, שם ש' 5 (אמר; ליה)²²⁴, ל ג ש' 35, ל ד ש' 30,
 שם ש' 31, לו א ש' 37 (ליה); **נדרים** לו ד ש' 10! ול! תחת לה, צ"ל: +כולה)²²⁵, לז ד
 ש' 22, מב ד ש' 15, שם ש' 17; **גיטין** מד ב ש' 57, שם ש' 58, שם ש' 60; **קידושין**
 נט ג ש' 10, שם ש' 16! ול"ג לה)²²⁶, סב ב ש' 49, סד א ש' 62 (ליה); **בבא קמא** ז ב
 ש' 44; **עבודה זרה** מג ב ש' 25; **נידה** מט א ש' 53. וראה עוד ערך: ולמה לא פתר לה
 ב; ולמה לא פתר לה (!) כר; ולמה לא פתר ליה מן הדא; ולמה לית ר' פתר ליה.

פתר לה כהדין תנייא²²⁷ **עבודה זרה** מג ב ש' 33.

פתר לה (!) מתניתא... פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....
פתר לה על²²⁸ **נידה** נא א ש' 31.

פתר לה על ראשה²²⁹ **כתובות** לג ב ש' 9; **קידושין** סב ב ש' 40, שם ש' 61.

פתר לה פתר אוחרן ע"ע פתר לה פתר חורן.

פתר לה פתר חורון (!) ע"ע פתר לה פתר חורן.

פתר לה פתר חורן²³⁰ **שביעית** לד ג ש' 27; **עירובין** כב א ש' 34; **ביצה** סא ג ש' 25
 (אוחרן); **חגיגה** עט ד ש' 3; **מועד קטן** פ ב ש' 29; **שבועות** לב ד ש' 1, לג ב ש' 13
 (חורון)²³¹.

פתר לה ר²³² **שבת** ו ב ש' 63, שם ש' 64; **יבמות** יא א ש' 1, טו ב ש' 1; **כתובות**
 כו ב ש' 35; **נזיר** נב ד ש' 57, נה ב ש' 15 (ליה); **קידושין** סג א ש' 47; **סנהדרין** כב
 ד ש' 40.

פתר לה תרין פיתרין ע"ע פתר לה תרין פתרין.

פתר לה תרין פתרין²³³ **פאה** כ א ש' 34 (פיתרין); **שביעית** לד ג ש' 24; **עירובין** כב
 א ש' 31; **ביצה** סא ג ש' 22; **חגיגה** עט ד ש' 1; **מועד קטן** פ ב ש' 24; **גיטין** מז ב
 ש' 21.

²²³ ראה מה שהערתי בערך "דו פתר לה" על אתר.

²²⁴ ראה מה שהערתי בערך "דו פתר לה" על אתר.

²²⁵ ראה תוכפ"ש, נדרים, סוף עמ' 403. וראה עוד שתא"י, עמ' 399, ד"ה ר' יוסי.

²²⁶ כך הגהתי בערך "דו פתר לה (!) הדא דר' כר".

²²⁷ תרגום: פותר אותה (כלומר, את המשנה) כתנא הזה. ולפירוש העניין עיין הרידב"ז, כג ע"ב, ד"ה

ר' בא.

²²⁸ תרגום: פותר אותה (כלומר, את הפסקא של המשנה) על.

²²⁹ תרגום: פותר אותה (כלומר, את הפסקא שבסוף המשנה) על ראשה (של המשנה).

²³⁰ תרגום: פותר אותה (כלומר, את המשנה) פתרון אחר.

²³¹ להגהה ראה מבוא לנזה"מ, סוף עמ' 398, ד"ה ירוש'.

²³² תרגום: ר' פותר אותה (כלומר, את המשנה או את הברייתא).

²³³ תרגום: פותר אותה שני פתרונות. "אותה" ברוב המופעים — את המשנה; ובגיטין — את

הברייתא.

פתר להקל (!) ע"ע פתר לה.

פתר ליה²³⁴ פאה יח ב שו' 21; גיטין מט ג שו' 24 (לה).

פתר ליה (= לה) ע"ע פתר לה.

פתר ליה (= לה; בהקשר) ע"ע פתר לה (בהקשר)²³⁵.

פתר ליה ר' (ליה = לה) ע"ע פתר לה ר'.

פתר מתני'... פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתני'... ע"ע פתר מתניתא.

פתר מתנית'... פתר מתנית'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתנית'... פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתניתא²³⁶ עבודה זרה מג ב שו' 19 (מתנית'); הוריות מה ד שו' 33 (מתנית'). ועיין

עוד ערך חזר ר' ופתר מתניתא.

פתר מתניתא... פתר לה (!) מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתניתא... פתר מתני'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתניתא... פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר מתניתה... פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתר קרייה²³⁷ כתובות ל ב שו' 9.

פתר קרייה... פתר קרייה... ע"ע ר' פתר קרייה... ור' פתר קרייה....

פתרי (!) מתני'... פתר מתנית'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

פתרייתא (!) ע"ע פיתריא.

פתרין (שם) ע"ע פתר לה תרין פתרין.

פתרין (בינוני)²³⁸ ראש השנה נו ג שו' 43.

פתרין ההין קרייא²³⁹ חלה נז ד שו' 32.

פתרין כולה ע"ע רבנן דקיסרין פתרין כולה²⁴⁰.

**פתרין לה²⁴¹ שביעית לו ד שו' 54; שבת ו א שו' 16, ו ג שו' 25 (ליה); פסחים לג ד

שו' 31 (ליה), שם שו' 33, שם שו' 35, לד ד שו' 43, שם שו' 44; בבא קמא ז ג שו' 242,34,

שם שו' 35, שם שו' 37, שם שו' 38. וראה עוד ערך: ולמה לי נן פתרין לה דברי הכל;

ולמה לינן פתרין לה כר'.

²³⁴ תרגום: פותר לו. כלומר, לר'.

²³⁵ וראה עוד הערכים הבאים המצוינים שם: ולמה לא פתר ליה מן הדא; ולמה לית ר' פתר ליה.

²³⁶ תרגום: פותר את המשנה.

²³⁷ תרגום: פותר את הפסוק.

²³⁸ תרגום: פותרים.

²³⁹ תרגום: פותרים את הפסוק הזה.

²⁴⁰ למופע קרוב שנשתבש ע"ע פתר לה (בהקשר).

²⁴¹ תרגום: פותרים אותה (כלומר, את המשנה או את הברייתא).

²⁴² המופעים הבאים כאן ולקמן שו' 35 ישנם גם בכ"א, עמ' 41 שו' 83 ושו' 84. ושני המופעים

הראשונים האלה נראים לכאורה כאשגרה מלקמן שו' 37 ושו' 38. ועיין בשתא"י, עמ' 482, ד"ה תני ר'

פתרין ליה (ליה = לה) ע"ע פתרין לה.

פתרין ליה על כולה²⁴³ **שבת** ח ג ש' 18 (ליה = לה).

פתרין קרייא (!)... פתרין קרייא (!)... ע"ע רבנין דהכא פתרין קרייא (!)... ורבנין דתמן

פתרין קרייא (!)... (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבל).

פתרין קרייה (!)... פתרין קרייא (!)... ע"ע רבנין דהכא פתרין קרייא (!)... ורבנין דתמן

פתרין קרייא (!)... (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבל).

חייה. ואולי יש לגרוס בהם "אמרין" תחת "פתרין לה". ובמופיע האחרון עיין הגירסא בכי"א עמ' 41 ש' 86. ועיין שם, ריש עמ' 128, ש' 86. ועיין מה שפירשו במסכת בבא קמא עם פירוש ירושלים הבנויה, ערך תש"ס, עמ' סד, ד"ה ומשני מה דתני. ודבריהם כאן נראים עיקר. וצ"ע.

²⁴³ תרגום: פותרים אותה על כולם. כלומר, הם מפרשים את הפיסקא שבסוף המשנה על כל הדברים שנזכרו לעיל במשנה.

צדי

- צא וכתוב** נידה נ ג שו' 62, שם שו' 64.
- צא וקרא**¹ **כלאים** לב ד שו' 25; **שבת** י ג שו' 35; **כתובות** כט ד שו' 1, שם שו' 8 (צאי קרא!).
- צא וראה** **פאה** כ ג שו' 15; **מעשר שני** נו ב שו' 5; **יבמות** ח א שו' 47, שם שו' 48.
- צאי קרא (!)** ע"ע צא וקרא.
- צד** ע"ע כלל שהוא בצד הפרט.
- צד** ע"ע הצד השווה שבהן (?).
- צד אחד**² **פאה** יט ג שו' 6 (2x); **כתובות** לב א שו' 18 (2x); **סנהדרין** יח ג שו' 49, שם שו' 50; **הוריות** מה ד שו' 317.
- צד אחד** (בגזירה שוה) **יומא** מה א שו' 41; **יבמות** ח ד שו' 8; **סנהדרין** כד ד שו' 50.
- צדדין** ע"ע: לצדדין איתאמרת; לצדדין היא מתניתא; שני צדדין.
- צדו** ע"ע מצדו.
- צווח**⁴ **סוטה** כג א שו' 32. ועיין עוד ערך את צוות.
- צווחין**⁵ **ברכות** יג ג שו' 8; **פאה** יט א שו' 23; **כלאים** כז א שו' 14, לא ג שו' 34, שם שו' 35; **שבת** ז ב שו' 11 (2x), יא ד שו' 28, שם שו' 29 (ו-), יב ג שו' 60; **פסחים** כט ד שו' 29; **שקלים** נ א שו' 12; **סנהדרין** כח ג שו' 60; **עבודה זרה** לט ג שו' 18, שם שו' 32, מג א שו' 61 (ו-).
- צורך** ע"ע: לצורך עד לצורך נשנית.
- צורך הוא שיאמר** **פאה** יו ג שו' 30; **פסחים** לד ב שו' 28, שם שו' 10; **מגילה** עב א שו' 37! (ל"ג⁶); **הוריות** מז ג שו' 63! (ל"ג).

¹ המופעים שבכתובות צוינו על ידי ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 147, ד"ה אמר ר' ינאי, ועי"ש.

² המונח "צד" הוא אמנם מונח הלכתי בדרך כלל, אבל כאן הוא משמש בתוך כלל עריכה ובתוך כלל פסיקה; ובערך "שני צדדין" הוא משמש בתוך כלל עריכה ובלשון של משא ומתן. לכן הם נכללו ברשימה. חוץ מהם משמש המונח "צד" כמונח הלכתי במקומות הבאים: **יבמות** ג ג שו' 29 (2x), ג ד שו' 4 (2x), שם שו' 6, ה א שו' 6 (2x), ט ד שו' 49, שם שו' 50, שם שו' 51, יב א שו' 27 (4x), יג ד שו' 50, שם שו' 51, שם שו' 52, שם שו' 54, שם שו' 55, יד א שו' 16 (2x), שם שו' 17; **קידושין** סג ד שו' 10.

³ ישנו מופע נוסף של מונח זה בבבא מציעא יב ע"ג שו' 5, אבל אין עניינו כעניין המונח כאן — ראה מה שפירש בו ליברמן, ירושלמי נזיקין, עמ' 177, שו' 4. ועדיין צ"ע.

⁴ תרגום: קורא. כלומר, בשם. ולשימושיו של הביטוי ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 275, ערך צות.

⁵ תרגום: קוראים. כלומר, בשם.

⁶ ההגחה כאן ובמקבילה שבהוריות שבסמוך על פי ליברמן, ירוכ"פ, מבוא, עמ' יז, ד"ה המגיה הוסיף.

- צורך הוא שיאמר... וצורך הוא שיאמר... מגילה עב א שו' 39; הוריות מז ד שו' 1.
- *צורך הוא שיאמר דר' 7 בבא קמא ב ב שו' 33.
- צורך מימר⁸ שבת יד א שו' 935. וראה עוד ערך צורכה מימר (בתמיהה).
- *צורך שיאמר דר' 10, וצורך שיאמר דר' בבא קמא ב ב שו' 1135.
- צורכ' (כלומר, צורך לומר) ע"ע צורכה (כלומר, צורך לומר).¹²
- צורכ' (= ספק) ע"ע צורכא (= ספק).¹³
- צורכא (= צורך)¹⁴ ברכות ד ד שו' 25 (צריכה; וצ"ל: צורכה)¹⁵; כתובות לג א שו' 58 (צורכה); גיטין מח א שו' 21 (צריכה; וצ"ל: צורכה)¹⁶; קידושין סב ב שו' 12; שבועות לה ד שו' 48 (צריכה; וצ"ל: וצורכה).¹⁷
- צורכא (כלומר, צורך לומר) ע"ע צורכה (כלומר, צורך לומר).¹⁸
- צורכא (= ספק)¹⁹ סנהדרין כא א שו' 2010. ועיי' עוד ערך לא צורכה דלא (כלומר, אין הספק אלא).
- צורכא להווא (!) דמר ר' ע"ע צורכה לההיא דאמר ר'.
- צורכא לההיא דאמר ר' ע"ע צורכה לההיא דאמר ר'.
- צורכא למתניתין, וצורכא למתניתא דר' חייא²¹ מועד קטן פא א שו' 38; עבודה זרה לט ד שו' 39 (צורכה, למתניתין, וצורכה).²²
- 7 תרגום: [את המימרא] של ר'.
- 8 תרגום: [יש] צורך לומר.
- 9 הנוסח כאן בחידושי הרשב"א שבת, קה ע"ב, [ד"ה ואף על פי, עמ' שפן]: "סובר מימר" (אהצ"י, עמ' 132, ד"ה שאילו). ונראה לי, שיש לגרוס שם: "סופך מימר".
- 10 תרגום: [את המימרא] של ר'. וכן בסיפא.
- 11 ראה מה שהגיה ליברמן, תש"ק, עמ' 89, הע' 27.
- 12 בערך "לא צורכה דלא (כלומר, אין צורך לומר אלא; בלשון קושיא)" המצוין שם.
- 13 בערך "לא צורכה דלא (כלומר, אין הספק אלא)" המצוין שם.
- 14 למשמעות זו שייכים גם הערכים הראשיים הבאים: צורכא למתניתין, וצורכא למתניתא דר' חייא עד צורכא מתני הכא, וצורכא מתני תמן; צורכא לדין, וצורכ' לדין עד צורכא מתניא הכא, וצורכא מתניא תמן; צרכה (!) להדא דר'. והיא המשמעות בערך "ולדהא צורכת (בתמיהה)".
- 15 ראה מה שהערתי בסוף ערך "זמה צריכה (!) למימר ר'".
- 16 ההגהה על פי המקבילה בקידושין סב ע"ב שו' 12 הרשומה לקמן פֶּעֶרְד.
- 17 ההגהה על פי הלשון שם ברישא: "צורכה למתניתין".
- 18 גם בערכים הבאים המצוינים שם: לא צורכה דלא (כלומר, לא נצרך לומר אלא; בניחותא); לא צורכה דלא (כלומר, אין צורך לומר אלא; בלשון קושיא).
- 19 תרגום: צורך. כלומר, בלימוד ועיון.
- 20 המילה "צורכא" היא לשון זכר. ראה למשל ערך "לא דהוה צורכא מיסמך עלוי, אלא דהוה מן ימא לטיגנא", ופירוש "צורכא" שם: צורך. אבל לשון הגמרא כאן: "ואין הוה צורכא". וכן הוא גם בר"ח בבבלי סנהדרין כד ע"א: "ואין הוה צרכא". כלומר, בלשון נקבה. וסוקולוף (עמ' 461, טור ב, ריש ערך צורך) מגיה: "הוה". כיצא זה: "מה חידות הוה לכוין" (בבא קמא ו ע"ד שו' 45, אבל בכי"א (עמ' 34 שו' 31): "הוה-ת" (תחת "הוה"). וצ"ע.
- 21 תרגום: [יש] צורך למשנתנו, וצורך למשנתו של ר' חייא. ראה בהערה הבאה.

צורכא מיתני... וצורכא ניתני... וצורכא מיתני...²³ תרומות מא ב שו' 31.

צורכא מתני הכא, וצורכא מתני תמן²⁴ כלאים כח ד שו' 24.

צורכא מתני תמן ע"ע צורכה מתני תמן.

צורכה ע"ע צורכא (= צורך).

צורכה (כלומר, צורך לומר)²⁵ פאה יו ד שו' 41, שם שו' 43 (צורכא); **תרומות מא ב

שו' 32; **מעשר שני** נד א שו' 48 (2x); **עירובין** כה ג שו' 35 (צורכא) — בתמיהה; **בבא**

מציעא ט ב שו' 10 (לצורכה! וצ"ל: צורכה או צריכה)²⁶. ועיין עוד ערך: לא צורכה דלא

(כלומר, אין צורך לומר אלא; בניחותא); לא צורכה דלא (כלומר, אין צורך לומר אלא;

בלשון קושיא). וראה עוד ערך לא צורכה (כלומר, אין צורך לומר)²⁷.

צורכה (!) (ועבר מדבר) ע"ע ולהדא צורכת (בתמיהה).

צורכה לדן, וצורכ' לדן²⁸ דמאי כה ד שו' 57.

*צורכה להדא דר', וצורכ' להדא דר'²⁹ בבא קמא ב ב שו' 31. ועיין עוד ערך צרכה (!)

להדא דר'.

צורכה להדה דר'³⁰ ערלה סב א שו' 63 (צ"ל: על הדה?)³¹.

צורכה לההיא דאמר ר'³² מעשר שני נב ג שו' 42 (צורכא); יומא לח ג שו' 23 (להיא);

ראש השנה נח ב שו' 58 (להיא); **חגיגה** עו א שו' 14; **יבמות** ב ג שו' 9 (להי' וצ"ל:

להיא)³³; **גיטין** מג ד שו' 9 (צורכא, לההוא; דמר). ועיין עוד ערך מה צורכה לההיא

דאמר ר'.

²² הנוסח בכו"ל כאן: "למתנית' דר' חייה" (עמ' 536 שו' 17). והסדר פשט: "למתניתא", ועדיף לפשוט "למתניתיה" (כדלעיל שם, שו' 13 ושו' 15, כלומר למתניתיה. וכן יש להגיה גם במועד קטן. ועל פי זה תרגומי.

²³ תרגום: [יש] צורך לשנות... וצורך לשנות... וצורך לשנות...

²⁴ תרגום: [יש] צורך לשנות כאן, וצורך לשנות שם.

²⁵ תרגום: צורך. כלומר, צורך למשנה או למימרא לומר.

²⁶ ראה מה שהערתי בערך "מה צריכה (כלומר, לומר)" על אתר.

²⁷ וראה עוד ערך "צריכה (כלומר, לומר)".

²⁸ תרגום: [יש] צורך ל[חכם] זה, וצורך ל[חכם] זה. כלומר, יש צורך במימרות של שני החכמים.

²⁹ תרגום: [יש] צורך ל[מימרא] הזאת של ר', וצורך ל[מימרא] הזאת של ר'.

³⁰ תרגום (לפי ההגהה): [יש] צורך [לתהות] על [המימרא] הזאת של ר'.

³¹ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס א'. וההגהה נראית הכרחית, שפירוש לשון זה בדרך כלל הוא שיש צורך במימרא של ר', אבל כאן כבר פירש הגר"א: "פי' צריכה לעיין בהדא דר"ל" (מסכת ערלה, הוצאת בית מדרש גבוה להלכה בהתשבות, ירושלים תשס"ב, לד ע"א, ביאורי הגר"א, ד"ה צריכה להדא). ויש כאן שימוש יחיד במינו במונח "צורכה" תחת "וקשיא". ולפירוש המשך הסוגיא, ראה שת"א, ריש עמ' 137, ד"ה ואפי' נפל.

³² תרגום: [יש] צורך ל[מימרא] ההיא שאומר ר', וביומא ובראש השנה: שאמר ר'.

³³ הנוסח כאן בכו"ל, כנראה: "להיה!" (עמ' ב שו' 27). אבל אליצור קורא שם בספק: "להי'!" — ראה מהד' האקדמיה, עמ' 830 שו' 28. ותיקן המגיה: "להי'!", והיה צריך לתקן: "להיא", שהוא הסגנון הרווח בירושלמי.

צורכה להיא דאמר ר' ע"ע צורכה להיא דאמר ר'.

צורכה להיא דאמר ר', וצורכה להיא דאמר ר'³⁴ יומא לח ג שו' 24; ראש השנה נח ב שו' 60.

צורכה להין (!) דאמר ר' ע"ע צורכה להיא דאמר ר'.

צורכה למה דמר ר'³⁵ **שבועות** לה ד שו' 47. ועיין עוד ערך צורכה למתניתין, וצריכה (!) למה דמר ר'. וראה עוד ערך מתניתא צריכה למה דאמר ר', ומה דמר ר' צריכה למתניתין.

צורכה למיתני ע"ע צורכה מיתני.

צורכה למתניתא דרבי³⁶ פאה יז ב שו' 49.

צורכה למתניתא דר' חייא ע"ע צורכה למתניתא דר' חייא.

צורכה למתניתא דר' חייא³⁷ מועד קטן פא א שו' 36; עבודה זרה לט ד שו' 37 (למתניתא).

צורכה למתניתין³⁸ שבת ג א שו' 16.

צורכה למתניתין, וצורכה למתניתא דר' חייא ע"ע צורכא למתניתין, וצורכא למתניתא דר' חייא.

צורכה למתניתין, וצריכה (!) למה דמר ר'³⁹ **שבועות** לה ד שו' 48 (צ"ל: וצורכה)⁴⁰.

צורכה למתניתין, וצורכה למתניתא דבי רבי⁴¹ פאה יז ב שו' 51.

צורכה מימר (בתמיהה)⁴² ברכות ה ד שו' 34; מועד קטן פב ב שו' 31. וראה עוד ערך צורך מימר.

צורכה מיתני⁴³ **שביעית** לה א שו' 15; **תרומות** מא ב שו' 29; **חלה** נט ד שו' 30; **פסחים**

כז ג שו' 5 (מתני); **ראש השנה** נז ד שו' 28; **סנהדרין** כא ב שו' 39 (למיתני), שם שו' 40

(למיתני), שם שו' 41 (למיתני), שם שו' 43 (למיתני); **שבועות** לג ב שו' 11 (למיתני). ועיין

עוד ערך: צורכא מיתני... וצורכא ניתני... וצורכא מיתני...; צורכא מתני הכא, וצורכא

מתני תמן.

צורכה מיתני... וצורכה מיתני...⁴⁴ חלה נט ד שו' 32.

³⁴ תרגום: [יש] צורך ל[מימרא] ההיא שאמר ר', וצורך ל[מימרא] ההיא שאמר ר'.

³⁵ תרגום: [יש] צורך למה שאמר ר'.

³⁶ תרגום: [יש] צורך למשנתו של ר'. כלומר, למשנה החיצונית של בית רבי, עי"ש.

³⁷ תרגום: [יש] צורך למשנתו של ר' חייא.

³⁸ תרגום: [יש] צורך למשנתנו.

³⁹ תרגום (אחרי ההגהה): [יש] צורך למשנתנו, וצורך למה שאמר ר'.

⁴⁰ ההגהה בסיפא על פי הרישא. וראה הלשון בערכים הסמוכים לעיל ולקמן.

⁴¹ תרגום: [יש] צורך למשנתנו, וצורך למשנה של בית רבי.

⁴² תרגום: [יש] צורך לומר!;

⁴³ תרגום: [יש] צורך לשנות. המופעים בתרומות וחלה אמורים בניחותא; המופעים בשביעית, פסחים,

ראש השנה ושבועות במסגרת של קושיא; והמופעים בסנהדרין במסגרת של שאלה שעניינה קושיא.

⁴⁴ תרגום: [יש] צורך לשנות... וצורך לשנות...

צורכה מתני ע"ע צורכה מיתני.

צורכה מתני תמן⁴⁵ **כלאים** כח ד שו' 21 (צורכא), ל ג שו' 55.

צורכה מתניא הכא, וצורכה מתניא תמן⁴⁶ **כלאים** ל ג שו' 58; **גיטין** מט ד שו' 47 (צריכה, מיתניא, מיתניא).

צורכוה (!) (כלומר, צורך לומר) ע"ע צורכה (כלומר, צורך לומר)⁴⁷.

צורכת (ועבר מדבר) ע"ע ולהדא צורכת (בתמיהה).

צידה ע"ע בצידה.

צידו ע"ע מצדו.

ציפוראי⁴⁸ **שבת ז א שו' 30; תענית** סט ב שו' 60 (צפוראי); **יבמות** ב ד שו' 55 (ציפורי); **גיטין** מג ב שו' 64 (צפורי).

ציפוראי אמרי (!) ע"ע ציפוראי אמרי.

ציפוראי אמרי⁴⁹ **מעשרות** מט א שו' 31 (אמרי); **שבת ז א שו' 28, ח א שו' 35; סנהדרין** כח א שו' 44.

ציפורי ע"ע ציפוראי.

ציפריי שאלון לר'⁵⁰ **שביעית** לז ב שו' 26.

צירכה (!) ע"ע צריכה (= תיקו או הדבר מסופק)⁵¹.

צפוראי ע"ע ציפוראי.

צפורי ע"ע ציפוראי.

צריך (= זקוק) **פסחים** כז ג שו' 17 (2x); **גיטין** מח ד שו' 10, נ ב שו' 29. וראה עוד ערך **לית ר' צריך** להדין קל וחומר, קריי דרש ר'.

צריך (כלומר, צריך לומר) **קידושין** סג א שו' 54. וראה עוד ערך **אינו צריך**.

*צריך הוא שיאמר **בבא קמא** ב ב שו' 24.

צריך הוא שיאמר... וצריך הוא שיאמר... וצריך הוא שיאמר... (!) פסחים לד ב שו' 12-11.

צריך לבית שמאי⁵² **יבמות** ה ד שו' 25 (צריכא, דבית!); **כתובות** לב ב שו' 26.

⁴⁵ תרגום: [יש] צורך לשנות שם.

⁴⁶ תרגום: [יש] צורך לשנות אותה כאן, וצורך לשנות אותה שם.

⁴⁷ בערך "לא צורכא דלא (כלומר, אין צורך לומר אלא; בלשון קושיא)" המצוין שם.

⁴⁸ תרגום: הציפוריים. כלומר, חכמי ציפורי. תרגומי "הציפוריים" על פי דברי ליברמן בתוכפ"ש, סוטה, ריש עמ' 745, שו' 104-107. ואפשר אולי לתרגם "הציפורנים", על פי לשון הברייתא בירושלמי ביכורים סג ע"ד שו' 59: "אין מביאין מן הציפורנין ולא מן הבישנין". ונראה, ששם היחס הראשון גזור מ"ציפורי", והשני מ"ציפורין". והביטוי הזה מציין כאן רק את רבני ציפורי, לא את אנשיה; לכן לא נכלל, למשל, המופע שבבבא בתרא יג ע"ב שו' 56.

⁴⁹ תרגום: הציפוריים (כלומר, חכמי ציפורי) אומרים.

⁵⁰ תרגום: הציפוריים (כלומר, אנשי ציפורי) שאלו את ר'.

⁵¹ בערך "לא צורכא דלא (כלומר, אין הספק אלא)" המצוין שם.

⁵² פירוש: [הדבר] נצרך (כלומר, מסופק) לבית שמאי.

צריך לומר (!) ע"ע לפום כן צרך מימר. וראה עוד ערך ואין צריך לומר.

צריך למימר ע"ע לפום כן צרך מימר.

צריך למימרא ע"ע לפום כן צרך מימר.

צריך מידרוש⁵³ **סנהדרין** כד ד שו' 47.

צריך מימר ע"ע: הכין הוה צריך מימר לון; לפום כן צרך מימר⁵⁴; לפיכך צריך מימר.

צריך מתניתא ע"ע צרך מתניתא.

צריכ' (וכלומר, לומר) ע"ע צריכה (וכלומר, לומר).

צריכ' (= תיקו או הדבר מסופק) ע"ע צריכה (= תיקו או הדבר מסופק)⁵⁵.

צריכא (= זקוקה) ע"ע צריכה (= זקוקה).

צריכא (וכלומר, לומר) ע"ע צריכה (וכלומר, לומר).

צריכא (= תיקו או הדבר מסופק) ע"ע צריכה (= תיקו או הדבר מסופק).

צריכא דבית (!) שמאי ע"ע צריך לבית שמאי.

צריכא לי ע"ע צריכה לי.

צריכא ליה ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכא לן ע"ע צריכה לן.

צריכא לר' ע"ע צריכה לר' (= הדבר מסופק לר').

צריכא לרבנין ע"ע צריכה לרבנין.

צריכה (= זקוקה) **פאה יז ב שו' 45, שם שו' 46 (צריכו!)⁵⁶; **שבת** ג א שו' 14, שם שו' 15;

מועד קטן פא א שו' 34; **בבא קמא** ה ב שו' 45 (צריכא), שם שם, שם שו' 46 (2x);

שבועות לה ד שו' 45 (2x); **עבודה זרה** לט ד שו' 34, שם שו' 35. ועיין עוד ערך לא צריכה

מילף הדא מן ההיא, ומה צריכה מילף ההיא מן הדא (!).

צריכה (וכלומר, לומר)⁵⁷ **תרומות מא ד שו' 2; **מעשרות** מח ד שו' 43, נ א שו' 4, שם

שו' 37, שם שו' 55, נא ד שו' 34; **מעשר שני** נד ד שו' 21; **ביכורים** סג ד שו' 27; **שבת**

ב ד שו' 61 (צריכ'), שם שו' 63, ה ד שו' 6, יב א שו' 40; **עירובין** כג ב שו' 58²³; **פסחים**

לא א שו' 38; **יומא** מג א שו' 63; **ביצה** סא א שו' 1; **תענית** סו ד שו' 18; **מגילה** עד ב

שו' 54, עה א שו' 56; **חגיגה** עט ד שו' 4; **מועד קטן** פא ב שו' 23 (צריכא); **יבמות** ז ג

שו' 52, ח ב שו' 45, ט ג שו' 30; **כתובות** כו ג שו' 18, שם שו' 20, כז ד שו' 23, כט ג

שו' 47, לב ב שו' 35 (צריכא), לג ד שו' 31 (צריכא), שם שו' 36 (צריכא); **נדרים** לט ד

שו' 41 (צריכא); **גיטין** מה א שו' 18, נ ג שו' 17; **קידושין** נח ב שו' 59²⁸, ס ב שו' 6, סג

א שו' 56 (צריכ'), סג ג שו' 58, סג ד שו' 12; **בבא קמא** ה ב שו' 25; **סנהדרין** כד ג שו' 7,

⁵³ תרגום: צריך לדרוש.

⁵⁴ עיין ביחוד מה שהערתי שם למופע שבגיטין נ ע"ב שו' 36.

⁵⁵ גם בערך "לא צורכה דלא (וכלומר, אין הספק אלא)" המצוין שם.

⁵⁶ ההגהה על פי המופע הקודם.

⁵⁷ תרגום: נצרכה. כלומר, המשנה, הברייתא, המימרא, ההוראה והבעיא צריכות לומר, ללמד.

⁵⁸ ראה ירוכ"פ, עמ' 306, ד"ה ר' יעקב בר אחא. וצ"ע.

⁵⁹ ראה מה שהערתי בערך "לכן צריכה (וכלומר, לומר)" על אתר.

צריכה (כלומר, לומר) (המשך) שם שו' 10; **עבודה זרה מג ב שו' 38, מה א שו' 15. וראה עוד ערך לא צריכא (כלומר, לומר)⁶⁰.

צריכה (= תיקו או הדבר מסופק)⁶¹ **ברכות** ד ד שו' 11 (2x), ט ג שו' 40; **פאה** יו ג שו' 40; **דמאי** כב ג שו' 59 (צריכא); **כלאים** כז א שו' 18; **ערכה** סא א שו' 28, סב ב שו' 21, סב ד שו' 26, שם שו' 51; **ביכורים** סג ד שו' 37; **שבת** ז א שו' 37, י א שו' 62; **עירובין** כד ג שו' 11; **פסחים** כח ג שו' 28 (צריכא), לד ד שו' 28; **יומא** מה ב שו' 8; **ראש השנה** נו ג שו' 6; **ביצה** ס ד שו' 30; **מגילה** עא ב שו' 4 (2x), עא ג שו' 28 (2x), שם שו' 52 (2x); **סוטה** כב ד שו' 51; **כתובות** כו ד שו' 36, לא ג שו' 26, לה ד שו' 51; **נדרים** לח א שו' 52, לח ג שו' 15, שם שם (צריכא), שם שו' 44, מ ב שו' 53; **גיטין** מה א שו' 7, מו א שו' 31 (צריכא), שם שו' 33, מט א שו' 41, שם שו' 42; **נזיר** נא ג שו' 29, נב א שו' 46, נז ד שו' 19; **קידושין** ס ג שו' 8 (צריכא), סה ד שו' 19; **עבודה זרה** לט ג שו' 23, מב ג שו' 60⁶². ועיין עוד ערך: לא צורכא דלא (כלומר, אין הספק אלא); מה דצריכה להן פשיטא להן (!)⁶³.

צריכה (!) ע"ע צורכא (= צורך).

צריכה (!) (בהקשר) ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכה... ר' (!) ע"ע צריכה לר' (= הדבר מסופק לר').

צריכה לא (!) ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכה לה ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכה (!) לה ע"ע צריכה ליה.

צריכה לו (!) ע"ע: צריכה ליה (בהקשר); צריכה לן.

*צריכה לון⁶⁴ בבא קמא ב ד שו' 65⁴⁸.

⁶⁰ וראה עוד ערך "נצרכה (כלומר, לומר)". ולמופע נוסף מסופק ע"ע צורכא (כלומר, צורך לומר).

⁶¹ תרגום: [הדבר] נצרך. משמעות מונח זה כשהוא בא בפני עצמו, ובדרך כלל בסוף בעיא, היא תיקו, וכשהוא בא בצירוף (ראה המופע בקידושין סה ע"ד שו' 19) פירושו: הדבר מסופק; ועניין שניהם אחד — הדבר צריך לימוד ועיון, על דרך המונח "ברם צריך את למילף" הרווח בשאלות. וראה מבוה"י, יב ע"ב, ערך צריכה. ועיין אפשטיין, מחקרים, א, עמ' 91, ד"ה מובנו. ודבריו צ"ע, וכי משמעות "ספק הוא" ל"צריכה" מניין לנו? ולמשמעות השנייה של ערך זה שייכים הערכים הבאים: צריכא דבית (!) שמאי; צריכה לי עד צריכה לר' (= הדבר מסופק לר'); צריכה לרבנין. והיא היא המשמעות בערכים: צריכין (!) לה; צריכין (!) לרבנן (כלומר, הדבר מסופק לחכמים); צריכין לכו; צרכת לרבנן אחרא (!). והשימוש בשורש הזה במשמעות זו הוא כנראה עתיק — ראה תוספ' שבת, פי"ג ה"א, עמ' 57: "ואם צריך לו דבר לבדוק", וראה תוכפ"ש, שם, עמ' 202, שו' 2; ועי"ש בגירסת הירושלמי והבבלי במאמר זה. וראה עוד תוספ' חגיגה, פ"ב ה"ט, עמ' 383: "נצרך אחד מהן", וראה שם, תוכפ"ש, עמ' 1298, שו' 47-48. ⁶² למופע נוסף מסופק ע"ע צריכין (!). ועיין עוד ערך "צריכין (!) לרבנן (כלומר, הדבר מסופק לחכמים)".

⁶³ וראה עוד ערך "נצרכה (כלומר, צריכה לימוד, מסופקת)".

⁶⁴ תרגום: [הדבר] נצרך להם. כלומר, הם מסופקים בו. ולשון רב שרירא גאון: "מאן דצריכא ליה **מילתא**" (איגרת רב שרירא גאון, מהד' ליון, חיפה תרפ"א, עמ' 43, נ"צ). והוא הדין לכל המונחים הדומים הבאים.

⁶⁵ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכה (!) לון⁶⁶ יומא לט ג שו' 29 (צ"ל: לא צריכה לון)⁶⁷.

צריכה ליה⁶⁸ תרומות מה ב שו' 12, שם שו' 14; תענית סד א שו' 41, שם שו' 42; הוריות מה ג שו' 45, שם שו' 48 (צריכא)⁶⁹. וראה עוד ערך איצרכת לי.

צריכה ליה⁷⁰ ערלה ס ד שו' 37, שם שו' 38; שבת ב ג שו' 48, י ב שו' 51; ראש השנה נח ד שו' 32 (ד-); כתובות כז ד שו' 7; (צ"ל: צריכין⁷¹, לה)⁷².

צריכה ליה (בהקשר)⁷³ ברכות ה ב שו' 20 (לה), י א שו' 11, יא ב שו' 55 (צריכא), שם שם (ד-); דמאי כב ב שו' 7; תרומות מד ד שו' 23; (צריכין), צ"ל: ליהון⁷⁴, שם שו' 25; (צ"ל: ליהון); מעשר שני נג ב שו' 47; ערלה ס ג שו' 50 (צריכא); שבת ב ג שו' 46, יז ג שו' 59; (צ"ל: מה צריכה ליה)⁷⁵; עירובין כ א שו' 36, כב ד שו' 3 (לה); פסחים כז א שו' 39, כז ב שו' 8, שם שו' 9, לד א שו' 51, שם שו' 53, לה ד שו' 49; יומא לט ג שו' 40, שם שו' 43, מא ג שו' 59, מג א שו' 31; (צ"ל: מה צריכה)⁷⁶, מג ד שו' 39, שם שו' 54, שם שו' 59; שקלים מח א שו' 63, שם שו' 64 (ד-), נ ד שו' 40, שם שו' 43; (2x); ל"ג⁷⁷, שם שו' 45; (2x); סוכה נא ד שו' 34; ביצה סב ב שו' 50, שם שו' 51 (צריכא); מגילה עא א שו' 50; (צ"ל: ליהון)⁷⁸, שם שו' 55; (צ"ל: ליהון), עג ב שו' 11; יבמות ד ג שו' 22, יא ב שו' 43; כתובות כה ב שו' 58 (לה), כז ג שו' 22 (לא; וצ"ל: לון)⁷⁹, שם שו' 27; (לו; וצ"ל: לון), כז ד שו' 8 (ד-; ליו)⁸⁰, כח א שו' 5; נזיר נב ד שו' 23, שם שו' 28, נד ב שו' 18 (צריכא), שם שו' 19 (וצריכא), נה ג שו' 61 (צריכא); קידושין נט א שו' 2, שם שו' 13, שם שו' 15, נט ג שו' 18, ס א שו' 31, ס ד שו' 22, סג א שו' 15 (ליה ליו)⁸¹; סנהדרין כד ג שו' 45; שבועות לו ג שו' 25, לח ג שו' 82¹⁸, לח ד שו' 83³⁶. וראה עוד ערך: איצרכת ליה (כלומר, ללמד)⁸⁴; לא צריכא ליה (!) הדא.

⁶⁶ תרגום (אחרי ההגהה): לא צריך להם. כלומר, לא צריך לשיטתם.

⁶⁷ ההגהה על פי שתא"י, עמ' 246, ד"ה דא"ר יוחנן, ועל פי גליונות הרש"ל, טופס א' וב'.

⁶⁸ תרגום: [הדבר] נצרך לי. כלומר, אני מסופק בו.

⁶⁹ למופע נוסף משובש ע"ע צריכה ליה (בהקשר). ולמופע שלילי שנשתבש ע"ע לא צריכא (!) ליה

הדא.

⁷⁰ תרגום: [הדבר] נצרך לו. כלומר, הוא מסופק בו.

⁷¹ ההגהה על פי הרישא של הלשון שם: "תריהון צריכה לה", וצריך לומר: תרתיהין — לשון רבות.

⁷² למופע נוסף שנשתבש ע"ע צריכין (!) לה.

⁷³ תרגום: [הדבר] נצרך לו. כלומר, הוא מסופק בו.

⁷⁴ ראה מה שהערתי בערך "מה צריכה ליה (!) כר", ברם כר" על אתר. והוא הדין למופע הבא. והוא

הדין למקבילות במגילה עא ע"א שו' 50 ושו' 55, ובכתובות כז ע"ג שו' 22 ושו' 27 הרשומות להלן בְּעֶרְךָ.

⁷⁵ ראה הסגנון בערך "מתניתא ב... מה צריכה ליה ב...".

⁷⁶ ראה שתא"י, סוף עמ' 256, ד"ה ר' יודן.

⁷⁷ ראה מה שהערתי בערך "מה תמן צריכה ליה, אף הכא צריכה ליה" על אתר.

⁷⁸ ראה מה שהערתי לעיל לתרומות מד ע"ד שו' 23.

⁷⁹ ראה מה שהערתי לעיל לתרומות מד ע"ד שו' 23.

⁸⁰ ראה הלשון בערך "הן דצריכה ליה כרבנן, הן דפשיטא ליה כר".

⁸¹ ההגהה על פי המקבילה בדמאי כב ע"ב שו' 7 הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.

צריכה (!) למימר ע"ע צריכה מימר.

צריכה לך⁸⁵ יבמות ה ד שו' 30; כתובות לב ב שו' 31 (צריכא); הוריות מו ד שו' 19 (צריכא); נידה מט ב שו' 45 (לו);⁸⁶

צריכה לך (= זקוקה לך) ע"ע מה דאמר ר' צריכה לך, ומה דאמר ר' צריכה לך.
צריכה לך (= הדבר מסופק לך)⁸⁷ ברכות ו ב שו' 1 (צריכה... ר' 88); שביעית לו ג שו' 61, לו ד שו' 14; תרומות מה ג שו' 42; ביכורים סג ד שו' 5; שבת יב ד שו' 7 (דצריכא); יבמות ד ג שו' 20; גיטין מח א שו' 46; נזיר נב א שו' 55, נו א שו' 43; עבודה זרה מא א שו' 34 (צריכא).

צריכה לך חייה ע"ע מתניתין צריכה לך חייה (!), ודר' חייה צריכה למתניתין.
צריכה לרבנן⁸⁹ פאה כ ג שו' 32; תרומות מד ד שו' 20; ביכורים סג ד שו' 18 (צריכא); פסחים לא ב שו' 31 (צריכא); מגילה עא א שו' 47 (לרבנן); סוטה יח ג שו' 42 (צריכין);⁹⁰ לרבנן; כתובות כז ג שו' 19; גיטין מט ב שו' 39.

צריכה לרבנן ע"ע צריכה לרבנן.
צריכה מימר ע"ע לכן צריכה מימר. ועיין עוד ערך ומה צריכה (!) למימר ר'.
צריכה מיתניא הכא, וצורכה מיתניא תמן ע"ע צורכה מיתניא הכא, וצורכה מיתניא תמן.
צריכה⁹¹ מיתניא תמן⁹² גיטין מט ד שו' 43! (ל"ג)⁹³, שם שו' 45.
צריכין (!)⁹⁴ כתובות כו ב שו' 59 (צ"ל: צריכה? / צריכין?)⁹⁵. ועיין עוד ערך צריכין לכוון.
צריכין (!) לה⁹⁶ גיטין מד ד שו' 2 (ד; צ"ל: דלא צריכה⁹⁷), שם שם (צ"ל: צריכא⁹⁸).

⁸² המופע הזה אמור בתמיהה. ולפירוש העניין ראה מה שכתבתי להלן, קונטרס הסוגיות, סי' 8, עמ' 1498 ואילך.

⁸³ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע פשיטא ליה (בהקשר).
⁸⁴ וראה עוד מה שהערתי שם לשבועות לח ע"ג שו' 21.
⁸⁵ תרגום: [הדבר] נצרך לנו. כלומר, אנו מסופקים בו.
⁸⁶ ההגהה "לך" על פי המקבילה ביבמות הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.
⁸⁷ תרגום: [הדבר] נצרך לך. כלומר, הוא מסופק בו.
⁸⁸ להגהה ראה: הלכות הירושלמי, עמ' כח, ריש אות ד; מבואות לסה"א, עמ' 311, ד"ה אבל; שם, הע' 175.

⁸⁹ תרגום: [הדבר] נצרך לחכמים. כלומר, הם מסופקים בו.
⁹⁰ להגהה ראה כ"ר, עמ' 13 א שו' 35.
⁹¹ הסגנון הרגיל: צורכה, וכן נראה לי לגרוס כאן. ועל פי זה אני מתרגם.
⁹² תרגום: [יש] צורך לשנות אותה שם.
⁹³ אשגרה מלקמן שו' 45, ולא גרסין ליה.
⁹⁴ תרגום (לפי ההגהות): [הדבר] נצרך, או: [הדברים] נצרכים. כלומר, מסופק או מסופקים.
⁹⁵ לשון הגמרא כאן: "ובאילין איגראתא צריכין". והספק שלי הוא אם הצורה נמשכת אחרי "איגראתא", כלומר, לשון רבות, או שמדובר כאן במונח השגור "צריכה" שנשתבש. והצורה "צריכין" כשלעצמה מופיעה בברכות פ"ה, בשרי"ר, עמ' 22 שו' 9. ונראה לי, שהיא משובשת שם תחת "צריכה". ואמנם, כן הוא לנכון בד"ר שם, ט ע"ג שו' 40.
⁹⁶ תרגום (אחרי ההגהות): במופע הראשון: שאין [הדבר] נצרך לו, כלומר, שאינו מסופק בו; ובמופע השני: [הדבר] נצרך לו, כלומר, הוא מסופק בו.

צריכין ליה (!) ע"ע צריכה ליה (בהקשר).

צריכין (!) לרבנן (כלומר, מסופקים לחכמים או זקוקים להם החכמים) ע"ע מילין דצריכין (!) לרבנן.

צריכין (!) לרבנן (כלומר, הדבר מסופק לחכמים)⁹⁹ ע"ע צריכה לרבנן. ועיין עוד ערך דצריכין לרבנן.

צריכין (!) ע"ע צריכה (= זקוקה).

צריכין לכוון¹⁰⁰ **ביצה ס ב שו'**¹⁰¹²⁵. ועיין עוד ערך צריכין (!).

צריכת (!) לי ע"ע איצרכת לי.

צרך ע"ע לא צרך השונה... אלא... וראה עוד ערך לא צרך השונה להוציאן מ'.

צרך לומר (!) ע"ע לפום כן צרך מימר.

צרך מימר¹⁰² **גיטין מד ד שו'**⁵⁰. ועיין עוד ערך לפום כן צרך מימר.

צרך מתניתא ע"ע צרך מתניתא.

צרך מתניתא¹⁰³ **בבא מציעא ח א שו'** 18 (מתניתא); **בבא בתרא טו א שו'** 22 (צריך, מתניתא); **סנהדרין כו ב שו'** 28.

צרך ר' לדרוש **שבת יו ד שו'** 26 (ש'), **שם שו'** 29.

צרכה (!) להדא דר'¹⁰⁴ **כלאים כז א שו'** 51 (צ"ל: צורכה)¹⁰⁵. ועיין עוד ערך צורכה להדא דר', וצורכ' להדא דר'.

צרכו חכמים **דמאי כב ב שו'** 53. וראה עוד ערך לא צרכו ללמד זה מזה¹⁰⁶.

צריכין (!) מימר ע"ע לפום כן צרך מימר.

צרכת לרבנן אחרא (!)¹⁰⁷ **ביצה ס ב שו'** 54 (צ"ל: אחריי)¹⁰⁸. וראה עוד ערך דצרכת לרבנן קדמאיי.

⁹⁷ ראה שתא"י, עמ' 414, ד"ה מן מה.

⁹⁸ ראה שרי"ר, עמ' 224 שו' 20.

⁹⁹ הפירוש הוא אחרי ההגהה.

¹⁰⁰ תרגום: נצרכים לכם. כלומר, אתם מסופקים באותם הדברים.

¹⁰¹ למופע נוסף של "צריכין" שנשתבש ע"ע צריכה ליה.

¹⁰² תרגום: צרך לומר.

¹⁰³ תרגום: צרך לשנות אותה.

¹⁰⁴ תרגום (אחרי ההגהה): [יש] צורך ל[מימרא] הזאת של ר'.

¹⁰⁵ ראה הנוסח באו"ז, ח"א, סי' רנח (אהצו"י, עמ' 10, ד"ה אר' יוחנן).

¹⁰⁶ ציינתי לערך "לא צרכו ללמד זה מזה" לפי פירוש הפ"מ שכתב: "לא דקדקו חכמים ללמד א' מחבירו" (יבמות, מג ע"ב, ד"ה לא צרכו). והק"ע מפרש: "אי אפשר ללמד זה מזה" (שם, ד"ה לא צרכו).

ולפי פירושו, שמא ניתן לפרש: לא צרכו הדברים — כלומר, תרומה ומעשר שני — ללמוד זה מזה. וצ"ע.

¹⁰⁷ תרגום (אחרי ההגהה): נצרכה לחכמים האחרונים. כלומר, שנשתפקו בפירושה החכמים האחרונים. והחכמים האלה הם ר' יוסי ב' (כלומר, בר זבידא) ור' חנינא — ראה מה שהערתי בריש ערך "כמה דצרכת לרבנן קדמאיי וקשת בידיהון, כן צרכת לרבנן אחרא (!) וקשת בידיהון".

¹⁰⁸ ההגהה על פי כ"ל (ועמ' 599 שו' 4, ש"תוקן" בטעות).

קוף

ק"ל (!) ע"ע קל וחומר.

קבל¹ **קידושין** סג ד שו' 40, שם שו' 43.

קבלה² **כלאים** לא ד שו' 51; **חלה** נז ב שו' 14; **פסחים** לב ג שו' 42; **יבמות** ד א שו' 15;

קידושין סד ד שו' 33, סה ד שו' 52.

קבעה³ ע"ע נפק קבעה במתניתא (!). ועיין עוד ערך: חזר ביה ר' וקבעה שמועה מן שמייה;

מן דשמעה מיניה חזק (!) וקבעה.

קבעה מסכת⁴ **לדורות** **סנהדרין** כ ג שו' 12. וראה עוד ערך שקבעו לה חכמים מסכת.

קדמאי (= החכמים הראשונים)⁵ **דמאי** כא ד שו' 57; **שקלים** מח ד שו' 1 (קדמאיי).

קדמאי (= הדברים הראשונים שנזכרו במשנה)⁶ **שבת** ד ד שו' 28.

קדמאיי ע"ע קדמאי (= החכמים הראשונים).

קדמה ע"ע כבר קדמה פרשת.

קדמא... ותינינא...⁷ **מעשר שני** נה ד שו' 22.⁸

קדמייא (כלומר, תנייא קדמייא) ע"ע כקדמייא, כאחרייא. ועיין עוד ערך: תנייא קדמייא

עד תנייא קומייא סברי (!) מימר... התנייא (!) אחרייא סברי (!) מימר....

קדמייא (כלומר, פיתרא קדמייא) ע"ע אשכח תני כהדין קדמייא.

¹ לפירוש הביטוי ראה שתא"י, סוף עמ' 457, ד"ה והוה.

² פירוש: נביאים וכתובים — ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 278, ערך קבלה. וראה עוד תוכפ"ש, ראש השנה, עמ' 1054, הע' 56.

³ לעצם העניין של קביעה ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 346, ד"ה מתוך. וישנם עוד לשונות קביעה בירושלמי, אבל הם מתייחסים לקביעת תפילות, וקביעת ברכות בעמידה ובברכת המזון, לא לקביעת מאמר במשנה או בתלמוד, ולכן לא נכללו ברשימה. ואלה הם:

נקבעה ברכות ג ד שו' 33, יא א שו' 40; **תענית** סט א שו' 19.

קבע ברכות ז ד שו' 50.

קבעו ברכות ז ב שו' 7.

קבעו (!) חכמים ע"ע קבעוה חכמים.

קבעוה חכמים ברכות ח א שו' 7 (קבעו!); **תענית** סה ג שו' 10.

⁴ לפירוש "מסכת" כאן ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 982, ד"ה וממש וד"ה עירובין.

⁵ תרגום: הראשונים.

⁶ תרגום: הראשונים.

⁷ תרגום: הראשון... והשני... כלומר, המופעים הראשונים בפרק חמישי של מסכת מעשר שני, משניות א'-ג' הם "כרם רבעי", והשניים במשניות ד'-ה' הם "נטע רבעי" — ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 14, סוף ד"ה "זוג", שם, ד"ה וכך הוא.

⁸ אפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 1000, ריש ד"ה בנוגע) העתיק בטעות: "קדמאי". אבל לעיל (שם, ריש עמ' 14; שם, הע' 1) העתיק לנכון: "קדמא".

קדמייתא (יחידה; = רישא)⁹ **ברכות** ד ב ש' 53 (קדמיתא), שם ש' 56 (קדמיתא)¹⁰; **פאה** יז ב ש' 8 (קדמיתא), יט א ש' 15 (קדמיתא), כ א ש' 32, כא א ש' 38¹¹; **דמאי** כב ד ש' 60 (קדמיתא), כג ד ש' 9 (קדמיתא), כה ב ש' 49; **שביעית** לד ד ש' 25 (קדמיתא); **תרומות** מו א ש' 54; **ערלה** סג ב ש' 28 (בקדמייתא! וצ"ל: כקדמייתא)¹²; **שבת** ד ד ש' 60 (קדמיתא), ז א ש' 45, טו א ש' 42, יז ב ש' 4 (קדמיתא)¹³; **עירובין** יח ד ש' 42; **פסחים** כח א ש' 50; **יומא** מא ג ש' 10; **סוכה** נב ב ש' 36, נג ג ש' 58 (קדמיתא); **חגיגה** עו א ש' 27; **מועד קטן** פג ג ש' 5 (קדמיתא); **יבמות** ט א ש' 22, טו ב ש' 32; **כתובות** כו ב ש' 14 (קדמיתא); **נדרים** לט ב ש' 15; **גיטין** מד א ש' 51 (קדמיתא!); מד ב ש' 30, נ ג ש' 5; **נזיר** נא א ש' 40; **קידושין** סו א ש' 35; **שבועות** לה ד ש' 41 (קדמיתא), לו ג ש' 11 (קדמיתא); **הוריות** מו ג ש' 41 (קדמיתא); **נדה** נא א ש' 30 (קדמיתא). ועיין עוד ערך מתניתא קדמייתא.

קדמייתא (יחידה; כלומר העניין הראשון) ע"ק קדמיתא (יחידה; כלומר העניין הראשון). **קדמייתא** (יחידה; כלומר, הדעה הראשונה)¹⁴ **תענית** סג ג ש' 33. **קדמייתא** (יחידה; כלומר, המחלוקת הראשונה)¹⁵ **פסחים** לג ג ש' 41. **קדמייתא** (רבות; כלומר, הדברים הראשונים שנזכרו במשנה)¹⁶ **ברכות** ד ד ש' 35; **תרומות** מ ג ש' 24 (קדמיתא!); **שבת** ג ג ש' 42; **מגילה** עג ב ש' 49. **קדמייתא בשם גרמיה (!), ותיניתא בשם ר' (!)** (כלומר, רישא וסיפא)¹⁸ **תענית** סד א ש' 37 (צ"ל: בשם ר'... בשם גרמיה)¹⁹.

⁹ תרגום: הראשונה. והפירוש בעצם: ההלכה הראשונה שקדמה, במשנה או בברייתא (ואולי הכוונה "מילתא קדמייתא", אבל לעצם העניין אין הבדל). והמונח "רישא" הולם את פירוש המילה "קדמייתא" ברוב המופעים שבערך, ואולם הפירוש המדויק במקום אחד משולש — משנה לעומת הברייתא שעליה (ראה מה שהערתי לשבת יז ע"ב ש' 4); במקום אחד — משנה קודמת בפרק אחר (עיין המופע בכתובות כו ע"ב ש' 14, ועיין במפרשים שם על אתר); ובמקום אחד — אולי ברייתא קודמת (ראה מה שהערתי להלן, לפאה כא ע"א ש' 38). וכללתי את כולם במילה "רישא".

¹⁰ לדעת גינצבורג (פירושים, א, עמ' 249, ד"ה הא קדמיתא), המופע הזה הוא באשגרה מן המופע הקודם. ואין הדבר מוכרח.

¹¹ לונץ מפרש: "הבבא הקודמת" (מו ע"ב, ד"ה הא וכו'). ולכאורה, הפירוש כאן: הברייתא הקודמת, עיין שם בסוגיא. וצ"ע.

¹² ראה מבוא לנה"מ, עמ' 228, ד"ה וכך; שם, הע' 7.

¹³ פירוש "קדמיתא" כאן ובמקבילות בחגיגה וביבמות ט ע"א ש' 22 הרשומות להלן: ההלכה הראשונה שבאה במשנה, לעומת דברי ר' יהודה שבאו עליה בתוספתא חגיגה, פ"א ה"א, עמ' 374, ע"ש.

¹⁴ תרגום: הראשונה.

¹⁵ תרגום: הראשונה.

¹⁶ בברכות, בתרומות ובמגילה הכוונה היא לתרומות פ"א מ"ו, ובשבת לזבים פ"ה מי"ב (ראה פ"מ,

ט ע"ב, ד"ה אלו הן שגורו).

¹⁷ תרגום: הראשונות.

¹⁸ תרגום (אחרי ההגהה): [ההלכת] הראשונה בשם ר', והשנייה בשם עצמו.

קדמית' (יחידה; = רישא) ע"ע קדמייתא (יחידה; = רישא).

קדמייתא (יחידה; = רישא) ע"ע קדמייתא (יחידה; = רישא).

קדמייתא (יחידה; כלומר, העניין הראשון)²⁰ פאה יח א שו' 18 (קדמייתא)²¹; שבת ב ג

שו' 12 (קדמייתא); יבמות יא א שו' 3; כתובות כו ב שו' 36; נדרים לז ב שו' 50; קידושין

נט א שו' 62, סג ד שו' 30 (קדמייתא); שבועות לד ד שו' 23; עבודה זרה לט ב שו' 44.

קדמייתא (!) (רבות) ע"ע קדמייתא (רבות); כלומר, הדברים הראשונים שנזכרו במשנה).

קודמת ע"ע משנה קודמת.

קולא וחומרא (!) על ר', קולא וחומרא (!) על רבנן ע"ע קולת וחומרת על דר',

קולת וחומרת על דרבנן.

קולא וחומרא (!) על רבנן ע"ע קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן.

קולא (!) על ר'... וחומרת... קולת על דרבנן... וחומרת...²² גיטין מה א שו' 62-60

(צ"ל: קולת)²³.

קולי חומרין בדבר²⁴ עירובין כה א שו' 4; יבמות ט ד שו' 29, שם שו' 30, שם שו' 38,

שם שו' 39.

קולת וחומרת על דעתיה דר', קולת וחומרת על דעתיה (!) דרבנן²⁵ סנהדרין כ

א שו' 28 (צ"ל: דעתיהן).

קולת וחומרת על דעתיה (!) דרבנן ע"ע קולת וחומרת על דעתיה דר', קולת וחומרת

על דעתיה (!) דרבנן.

קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן²⁶ שבת יג ד שו' 3 (קלת, וחומרת

תחת וחומרת)²⁷; פסחים לו ב שו' 1 (קלת, וחומרת); גיטין מה א שו' 59 (קולא, וחומרא,

ר', רבנן); הוריות מח א שו' 14.

¹⁹ ההגהה על פי רבינוביץ, שתא"י, עמ' 290, ד"ה הא. וכן הגיה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, ריש

עמ' 251; שם, הע' 1; עמ' 1000, ד"ה בנוגע. אבל להלן, ריש עמ' 1184, הוא מחליף את הרישות וגורס:

"תינייתא... וקדמייתא". ולעצם העניין, אין הבדל בין שתי ההגהות.

²⁰ תרגום: הראשונה. כלומר, הרישא של דברי חכם או העניין הראשון שנידון.

²¹ כלומר, המסורת הראשונה? ראה מה שהערת על מופע זה בריש ערך "אף קדמייתא על דר' מקשי".

²² תרגום (אחרי ההגהה): קל [הדבר] על [שיטתו של] ר'... וחמר... קל [הדבר] על [שיטתם] של

החכמים... וחמר... כלומר, היה קל והיה חמור. לתרגום "קולת" ו"חומרת" ראה מה שהערת להלן, ערך

"קלת וחומרת".

²³ ההגהה שלי. וליברמן מהפך את הרישות וגורס: "קולא על רבנן... קולת על דר'" — ראה תש"ק,

עמ' 3, ס' 3; עמ' 69, ס' 106. שם, הע' 144. ולשיטתי, יש להפוך את הסיפות — ראה מה שהערת להלן,

ערך "קלת על דר'" קלת על דרבנן... לשבת יג ע"ד שו' 4-5.

²⁴ כלומר, יש כאן קל וחומר.

²⁵ תרגום (אחרי ההגהה): קל [הדבר] וחמר על דעתו של ר', קל וחמר על דעתם של החכמים. כלומר,

היה קל והיה חמור. לתרגום "קולת" ו"חומרת" ראה מה שהערת להלן, ערך "קלת וחומרת".

²⁶ תרגום: קל [הדבר] וחמר על [שיטתו] של ר', קל וחמר על [שיטתם] של החכמים. לתרגום "קולת"

ו"חומרת" ראה מה שהערת להלן, ערך "קלת וחומרת".

קולת וחומרת על דר', קלת וחומרת על דר' ²⁷ **נידה** מט ב שו' 27.

קולת וחומרת על דרבנן ע"ע קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן.

קולת על דר'... וחומרת... וקולת על ר'... וחומרת... ²⁸ **נידה** מט ב שו' 30-27.

קולת על דרבנן ע"ע קולא (!) על ר'... וחומרת... קולת על דרבנן... וחומרת...

קומי (!) ר' ע"ע אמר קומי ר'.

קומי (!) ר' ע"ע אמר קומי ר'.

קורא (במקרא) **פאה** יט א שו' 20 (2x); **כלאים** לב ג שו' 41; **עירובין** כו א שו' 59 (ו-);

מגילה עד ד שו' 44 (ו-); **חגיגה** עז א שו' 21; **כתובות** לה ב שו' 45; **נזיר** נא א שו' 35,

נא ד שו' 54; סנהדרין כז ד שו' 26.

קורא (קריאת שם) **פאה** יו א שו' 45; **סוטה** כג א שו' 36, שם שו' 39.

קורא אני עליה **חלה** נט ב שו' 42, שם שו' 43 (צ"ל: עליו); ³⁰ **יבמות** ז ג שו' 34; **קידושין**

סג ד שו' 4.

קורא אני עליו **יומא** מג ד שו' 40; **הוריות** מו ד שו' 23.

קורא אני עליו... קורא אני עליו... **פאה** יח א שו' 47-48; **חגיגה** עו א שו' 36, עו ג

שו' 4-75.

קוריהו ע"ע ולמה קוריהו.

קורין (קריאת שם) **ברכות** יג ג שו' 6, שם שו' 7; **פאה** יו ג שו' 13; **כלאים** לא ב שו' 27;

שבת יא ד שו' 26, שם שו' 27; **נזיר** נא ד שו' 17; **עבודה זרה** מג א שו' 60 (2x).

קושוי ע"ע קושיי.

קושט ע"ע מאיכן קשט הקושט הזה ש'.

קושיי ³³ **חלה** נז ד שו' 32 (קושיי); **שבת** יז ב שו' 30; **עירובין** כב ד שו' 48 (קושיי); ³⁴

פסחים לג ד שו' 12; **כתובות** כה ד שו' 52.

קידשתנו (!) ע"ע תני (ציון לבריייתא; בינוני).

²⁷ תרגום: קל [הדבר] וחמר על [שיטתו] של ר', קל וחמר על [שיטתו] של ר'. לתרגום "קולת" ו"חומרת" ראה מה שהערתי להלן, ערך "קלת וחומרת".

²⁸ תרגום: קל [הדבר] על [שיטתו] של ר'... וחמר... וקל [הדבר] על [שיטתו] של ר'... וחמר... לתרגום "קולת" ו"חומרת" ראה מה שהערתי להלן, ערך "קלת וחומרת".

²⁹ לא כללתי את המופע שבסוטה כ ע"ג שו' 46, לפי שעניינו קריאת שמע, שהיא קריאת חובה. והוא הדין למילה "קריית" שבמקבילה בברכות יד ע"ב שו' 51.

³⁰ טעם ההגהה הוא שהדברים חוזרים על "טבל" — לשון זכר; וכן הוא בקטע אפשטיין (עמ' 272 שו' 9). והלשון "עליה" הוא באשגרה מהמופע הקודם, ע"ש.

³¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע קורא אני עליה.

³² לא כללתי את המופעים הבאים, לפי שעניינם בירור טעם הלכה או מנהג, לא פרשנות. ואלה הם: **נדרים** לט ד שו' 41 (ש-); שם שו' 42 (ש-); **עבודה זרה** מד ד שו' 10 (ו-). והוא הדין לביטוי "שאין קורין" (נדרים לט ע"ד שו' 40).

³³ תרגום: קושיי.

³⁴ ראה מה שהערתי בערך "מן קושיי מקשי לה ר'" על אתר.

- קיום³⁵ כלאים לב א שו' 26; עירובין כה ב שו' 46; חגיגה עה ג שו' 7; יבמות ד ד שו' 26 (קיום); גיטין מח ג שו' 39, שם שו' 41; הוריות מה ד שו' 44; נידה נ ג שו' 29.
- קיומה³⁶ חגיגה עט ב שו' 4 (2x).
קיומונה (!) ע"ע וקיימונה.
קיום ע"ע קיום.
- קיים³⁷ פסחים לב ג שו' 45; יומא מג ד שו' 42, שם שו' 43.
קיים (!) ע"ע ואנא יכיל קיים (!).
קיים (!) ר' ע"ע מה מקיים ר'.
קיימא ר' ע"ע קיימה ר'.
- קיימה³⁸ כלאים כח ג שו' 18; תרומות מג ג שו' 51, מה ב שו' 19; ערלה סג א שו' 23; עבודה זרה מג ג שו' 8; הוריות מה ד שו' 1 (קיימתה!).
- קיימה ר'³⁹ ברכות ד ג שו' 52 (קיימא), שם שו' 56 (קיימא), יא ב שו' 17 (קיימא); שביעית לד א שו' 13 (קיימא); עירובין יט ב שו' 19; סוכה נג ג שו' 37, נד ג שו' 40; ראש השנה נו ג שו' 45; תענית סד ג שו' 22; חגיגה עו ג שו' 3, עה ד שו' 35; קידושין ס ד שו' 4021.
- קיימה ר' קומי ר'⁴¹ ביכורים סד א שו' 7, שם שו' 10; יבמות ה ג שו' 52.
קיימה ר' קומינן⁴² ביכורים סד א שו' 11; יבמות ה ג שו' 53 (קמינן!).
קיימה ר' קמינן (!) ע"ע קיימה ר' קמינן.
קיימונה ע"ע וקיימונה, ולא ידעין אין חברייה קיימונה ואין ר' קיימינה (!).
קיימונה ע"ע וקיימונה.
קיימה⁴³ גיטין נ ב שו' 34.
קיימין⁴⁴ ברכות יא א שו' 29; ערלה ס ד שו' 50; נזיר נה ב שו' 3. ועיין עוד ערך: אנן קיימין עד אנן קיימין תמן. וראה עוד ערך לו (!) נן יכלין קיימין.

- 35 כלומר, יישוב של המקור התנאי החולק לכאורה על שיטתו של האמורא.
36 תרגום: קיומה — ראה מה שהערתי בערך "מתניתא מינה קיומה ומינה תברה". ולפירוש המונח ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 280, ערך קיומא.
37 תרגום: עומד. כלומר, עוסק.
38 תרגום: קיים אותה. ולפירוש המונח ראה ירוכ"פ, עמ' 349, ד"ה הדא פליגא. וראה עוד קטע עסיס, סוף עמ' 39.
39 תרגום: קיים אותה ר'. כלומר, פירש.
40 למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "אוקמה ר'".
41 תרגום: קיים אותה ר' לפני ר'. כלומר, פירש ויישב.
42 תרגום: קיים אותה ר' לפנינו. כלומר, פירש ויישב.
43 תרגום: ה"עומד" שלו. כלומר, הטופס של הפרק. לפירוש המונח ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 70, ד"ה ואמנם; מבוא לנח"מ, עמ' 7, ד"ה ויש שהניח; מבואות לסה"ת, עמ' 100, הע' 23; עמ' 216, ד"ה כלומר; עמ' 217, ד"ה "קיימא".
44 תרגום: עומדים. כלומר, עוסקים.

קיימינה (!)⁴⁵ עבודה זרה מ ג ש' 23 (צ"ל: קיימה)⁴⁶.

קיימין (!) ע"ע אנן קיימין.

קיימן (!) ע"ע קיימין⁴⁷.

קיימונה (!) ע"ע וקיימונה.

קיימניה (!) ע"ע וקיימונה.

קיימנתה⁴⁸ כלאים כט ג ש' 26.

קיימתה ע"ע קיימתייה.

קיימתה (!) ע"ע קיימה.

קיימתה קומי ר⁴⁹ נידה נ ד ש' 36.

קיימתי (!) ע"ע קיימתייה.

קיימתייה⁵⁰ ברכות ה א ש' 65; מעשרות נא ד ש' 10; חלה נז ג ש' 48, נט ג ש' 15;

ערלה סב ד ש' 21; שבת ו ג ש' 36, ז ב ש' 33, ט ב ש' 49, יו ד ש' 38; עירובין כא א

ש' 61; פסחים כח ג ש' 23, לג ב ש' 16; שקלים מח ב ש' 64; ראש השנה נו ג ש' 15;

יבמות ג ג ש' 34 (קיימתה), ד ג ש' 43, שם ש' 47 (קיימתי), ו ד ש' 64; סוטה יו ב

ש' 29; כתובות לג ג ש' 28; נדרים מ ג ש' 7; גיטין מג ד ש' 58.

קילוסיא ע"ע קילוסיא.

קילוסיא⁵¹ כלאים לא ב ש' 32 (קילוסיא); יבמות ב ג ש' 59; סוטה יח ב ש' 27;

קידושין סד א ש' 62.

קילסו** סוטה כ א ש' 62; בבא בתרא יז ד ש' 27 (ש-), שם שם.

קימין (!) ע"ע קיימין⁵².

קישואייה⁵³ מעשר שני נו א ש' 6 (קשייאתא); פסחים לה ב ש' 5 (קישויא; וצ"ל:

קישואייה⁵⁴); הוריות מה ד ש' 59.

קישויא (!) ע"ע קישואייה.

קל וחומר" (!) ע"ע קל וחומר.

⁴⁵ תרגום (אחרי ההגהה): קיים אותו. כלומר, פירש ויישב את הפסוק. ראה ההערה הבאה.

⁴⁶ לשון הגמרא שם: "ואין רבי אמי קיימינה". כלומר, לשון יחיד; וזהו טעם ההגהה. והכינוי חוזר

על הפסוק בדה"ב טו, יא. ולמונח דומה בלשון נקבה עיין ערך "קיימה" והערכים שאחריה. ואפשר שיש

לקרוא גם כאן "קיימה" בלשון נקבה, באשגרת מונח.

⁴⁷ בערך "אנן קיימין" המצוין שם.

⁴⁸ תרגום: קיימנו אותה. כלומר, פירשנו ויישבנו.

⁴⁹ תרגום: קיימתי אותה לפני ר'. כלומר, פירשתי ויישבתי.

⁵⁰ כלומר, קיימתי אותה. כלומר, פירשתי ויישבתי.

⁵¹ תרגום: הקילוסים — ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 281, ערך קלס; עמ' 282, סוף ערך קלוס.

⁵² בערכים "כן אנן קיימין" ו"מה אנן קיימין" המצוינים בסוף ערך "אנן קיימין" המצוין שם.

⁵³ תרגום: הקושיות; ובמעשר שני: [הדברים] הקשים. והיא היא.

⁵⁴ יתכן גם להגיה "קושיא" — ראה מה שהערתי בערך "לית ליה באילין קישואייה" על אתר.

**קל וחומר⁵⁵ ברכות יא א ש' 51; כלאים כח ד ש' 31, שם ש' 35, לא ג ש' 56; מעשר שני נב ב ש' 28, שם ש' 35, נד ג ש' 2 (2x); ערלה סב א ש' 6; פסחים לג א ש' 27, שם ש' 28, לד ד ש' 2, שם ש' 12, שם ש' 31, שם ש' 47, שם ש' 50, לה ב ש' 21, לז ד ש' 51; יומא לט ד ש' 33, מא ג ש' 16, מד א ש' 13; מגילה עד ד ש' 62; חגיגה עז א ש' 26 (ק"ל! וצ"ל: ק"ו?), עה א ש' 55, עה ב ש' 19, עט ב ש' 15; יבמות ב ב ש' 33, ד ג ש' 26, ו א ש' 7, ו ד ש' 11, שם ש' 18, ז ג ש' 25, ח ג ש' 51; סוטה יח א ש' 22, כ ב ש' 40; כתובות כט ד ש' 64 (קל וחומר²), לא ב ש' 259; נדרים לט ג ש' 43; נזיר נז ג ש' 54, נז ד ש' 3, שם ש' 22; קידושין נח ב ש' 44, שם ש' 47, שם ש' 50, נט ג ש' 50, סג א ש' 41; בבא קמא ג ג ש' 26; סנהדרין כג ד ש' 39, ל ג ש' 15 (וחומר!).

קל וחומר שיש עליו תשובה פסחים לד ד ש' 45 (הרי זה!), שם ש' 47, שם ש' 48 (הרי זה!), שם ש' 50; כתובות כט ד ש' 62 (הרי זה!), שם ש' 64; שבועות לח ג ש' 11 (הרי זה!).

קלילא ע"ע הדא דר' קלילא מדר'.

קלת וחומר⁵⁷ נזיר נב א ש' 43.

⁵⁵ על הצורה "קל" תחת "קול" ראה: S. Friedman, "The Babylonian Branch of Tannaitic Hebrew and an Ancient Scroll Fragment (B. Hullin 101a-105a)", *Studies in Mishnaic Hebrew* (Scripta Hierosolymitana, 37), Jerusalem 1998 p. 168 ff. ועיין ביחוד שם, עמ' 170. ברם ההשוואה עם כ"י לייזן מלמדת שהצורה המקורית היתה "קול" ו"הוגהה" — ראה, למשל: מגילה עד ע"ד ש' 62 וכי"ל, עמ' 677 ש' 5 (הוי"ו נמחקה על ידי המגיה); חגיגה עה ע"א ש' 55 ("מקל וחומר") וכי"ל, עמ' 695 ש' 2 (היה כתוב קודם הגהה: "קול" והוגה: "מקל"; וכן הוא במהד' האקדמיה, עמ' 789 ש' 39; שם, עה ע"ב ש' 19 וכי"ל, עמ' 695 ש' 24 (הוי"ו נגרדה על ידי המגיה); שם, עט ע"ב ש' 11 ("מקל וחומר"; מופע תנאי) וכי"ל, עמ' 700 ש' 28 (ראה מהד' האקדמיה, עמ' 795 ש' 48); שם, ש' 15 וכי"ל שם, ש' 32 (הוי"ו נגרדה על ידי המגיה); שם, ש' 27 ("מקל וחומר"; תנאי), וכי"ל, עמ' 701 ש' 4 (הוי"ו נגרדה). וכן נהג הסדר גם בשני מקומות אחרים שלא הוגהו בכי"ל: השווה יומא לט ע"ד ש' 33 וכי"ל, עמ' 494 ש' 19 ("קול וחומר"), והסדר השמיט את הוי"ו; כיצא בזה שם, מא ע"ג ש' 16 וכי"ל, עמ' 503 ש' 4 (ושם: "קול וחומר"). מכל הדוגמאות האלה יוצא בבירור שהכתיב המקורי בירושלמי היה "קול". ואולם אני דן את הצורה "קל" כדין השיבושים שנשתגרו, ולא מציין אותה בסימן קריאה. וראה עוד בירנבאום, עמ' 286, ד"ה קול וחומר.

⁵⁶ המופע הזה הוא אמוראי בוודאי, כדברי אפשטיין: "ודנו מעצמם ק"ו" (מבואות לסה"א, ריש עמ' 281, ד"ה בכלאים). וכבר קדמו ר"י לוי, שכתב: "ואמר עלה סתמא דתלמודא קל וחומר" וכו' (פירוש לב"ק, עמ' 158, סוף הערה ראשונה).

⁵⁷ בפתרון הצורות "קלת וחומר" (ראה להלן, בערכים הסמוכים) או "קולת וחומר" (ראה לעיל, ערך "קולת וחומר" על דעתיה דר', קולת וחומר על דעתיה [!] דרבנן ואילך), דן בן־חיים, ערכי מלים, עמ' 205 ואילך. הוא העלה שפתרון הוא "קול" אית וחומר אית ותרגומן המדויק הוא: קוול יש (כלומר כאן, בעניין הזה) וחומר יש" (שם, עמ' 206, ד"ה לפיכך). ופתרוננו קשה, שבדרך כלל המילה "אית" מופיעה בראש המשפט בירושלמי. לכן נראה לי יותר פתרונם של דלמן וסוף עמ' 259, לגבי "חומר" — war (schwer), ולויאס (גלילית, עמ' 90 לגבי "חומר", ועמ' 126 לגבי "קלת"), שיש כאן עבר מבנין קל לנסתרת, מן השורשים "חמר" ו"קלל". והנושא הנעלם כאן הוא "מילתא". ויהיה התרגום: קל [הדבר] וחמר —

קלת וחומרת על דר' ע"ע קולת וחומרת על דר', קלת וחומרת על דר'.

קלת וחומרת על דר', קלת וחומרת על דרבנן ע"ע קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן.

קלת וחומרת על דר', קלת וחומרת על דרבנן ע"ע קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן.

קלת וחומרת על דרבנן ע"ע קולת וחומרת על דר', קולת וחומרת על דרבנן.

קלת על דר'... קלת על דרבנן...⁵⁸ שבת יג ד שו' 4-5 (דרבנן)⁵⁹; פסחים לו ב שו' 2-4.

קלת על דר'... קלת על דרבנן... ע"ע קלת על דר'... קלת על דרבנן...

קלת על דרבנן ע"ע קלת על דר'... קלת על דרבנן...

קלת על דרבנן ע"ע קלת על דר'... קלת על דרבנן...

קס עימיה⁶⁰ דמאי כא ד שו' 54, כב ג שו' 51, כד ד שו' 62, כה א שו' 2; **שביעית** לו ד שו' 18, לט א שו' 56 (עמיה); **מגילה** עה ב שו' 41.

קס** עם ר'⁶¹ יומא מ ג שו' 47; **גיטין** מז א שו' 26; **בבא קמא** ו ד שו' 45.

קס עמיה ע"ע קס עימיה.

קס ר' עם ר'⁶² ברכות ז ג שו' 34; **דמאי** כה ד שו' 3; **שביעית** לט ג שו' 10, לט ד שו' 46;

תרומות מה ג שו' 32; **מעשר שני** נב ד שו' 54, נה ב שו' 12; **שבת** י א שו' 9 (עם לוי)⁶³;

פסחים לב ב שו' 56; **שקלים** מז ב שו' 35; **ראש השנה** נו ד שו' 37, נח ג שו' 58;

ראה מילון בריהודה, עמ' 1636, טור א, ערך חמר ה; עמ' 5952, טור א, ערך קלל א וועיין עוד שם, בערך "קלל" שלפניו. אשר לוי' השנייה של "חומרת" במקצת המופעים: היא מייצגת תנועת ו או u תחת פתח, ובאה בהשפעת השפתית מ"ם — ראה: דלמן, עמ' 89, סי' 3; מ' מישור, "פורשת אשקלון": השתקפות של רי"ש דגושה?; לשוננו סא (תשנ"ח), עמ' 339, ד"ה האות. ו"קולת" באה בוי"ו מתוך גרירה ל"חומרת". וראה כיוצא בזה מה שהערתי להלן, בריש ערך "רישא... וסיפא...". ועל הגרירה בלשון חכמים ראה, למשל, ילון, מבוא, עמ' 48, סי' 5; עמ' 139, סי' 4. ועל הגרירה בלשון המקרא, ראה, למשל, ד' בקר, מקורות ערביים לדקדוקו של ר' יונה אבן ג'נאח, תל-אביב תשנ"ט, עמ' 123, סי' 45. וראה עוד ח' ילון, פרקי לשון, ירושלים תשל"א, עמ' 359 ואילך.

⁵⁸ תרגום: קל [הדבר] על [שיטתו] של ר'... קל על [שיטתם] של החכמים... לתרגום "קולת" ראה מה שהערתי לעיל בערך "קלת וחומרת".

⁵⁹ רבינובץ וליברמן מהפכים את הגירסא, והם גורסים: "קלת על דרבנן... קלת על דר'" — ראה: שתא"י, עמ' 180, ד"ה קלת; ירוכ"פ, עמ' 176, ד"ה קלת. ולא נמשכתי אחריהם, כי דרך התלמוד להקדים "קלת על דר'" ל"קלת על דרבנן", ואפשר להפוך את הסיפוט, כלומר, "כתב שתי אותיות שוין" וכו' (שו' 4) והנמשך אחריה, עם "שתי אותיות מכל מקום" וכו' (שו' 5) והנמשך אחריה, אף על פי שההיפוך של רבינובץ וליברמן פשוט יותר. ועדיין צ"ע.

⁶⁰ תרגום: עמד עמו. ולפירוש הביטוי ראה מה שהערתי להלן, ריש ערך "קס ר' עם ר'".

⁶¹ תרגום: עמד עם ר'. ולפירוש הביטוי ראה מה שהערתי להלן, ריש ערך "קס ר' עם ר'".

⁶² תרגום: עמד ר' עם ר'. ופירוש הביטוי: "נגש ר' פלוני לר' פלוני כדי לשאל [?] אותו, או לומר לוי' — ראה תוכפ"ש, עירובין, סוף עמ' 331. וראה שם, הע' 55, שהביא מקצת מופעים לדוגמא. וציין לעצמו בתוכפ"ש, בבא מציעא, עמ' 222, הע' 49.

⁶³ להגהה ראה המקבילה בביצה ס ע"ב שו' 19 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

קם ר' עם ר' (המשך) **ביצה** ס ב שו' 10, שם שו' 19; **תענית** סו א שו' 63, סז ג שו' 48; **מועד קטן** פג א שו' 39, שם שו' 45; **סוטה** יח ג שו' 54; **גיטין** מז ד שו' 54; **קידושין** סד ד שו' 10; **עבודה זרה** מא א שו' 26 (קם ל"ו)⁶⁴.

קם ר' עם תלמודיו (!) דר'⁶⁵ **עירובין** יט ב שו' 29 (צ"ל: תלמודיו)⁶⁶.

קם ר' ר' (!) ע"ע קם ר' עם ר'.

קמייתא (!) ע"ע קדמייתא (יחידה; = רישא).

קמן (!) ע"ע תמן.

קמת עליה⁶⁷ **תרומות** מג ג שו' 16; **שבת** ז ג שו' 10 (דקמתה), ח ב שו' 2 (דקמתיה; וצ"ל: דקמתה).

קנטרי⁶⁸ **מעשר שני** נג א שו' 10.

קצובות ע"ע הלכות קצובות.

קָרָא ע"ע וְקָרָא (במקרא). ועיין עוד ערך: התורה קראת; וקרא על גרמיה עד וקרא עליהם.

קָרָא (במקרא) ע"ע קרי (במקרא; בינוני)⁶⁹.

קָרָא (!) (שם) ע"ע קריא (יחיד).

קָרָא (!) (ציווי) ע"ע צא וקרא.

קרא (!) מסייע למתניתן⁷⁰ **יומא** מג ד שו' 35 (צ"ל: קרייא).

קרא עליה (!) ע"ע וקרא עליו.

קרא עליהון ע"ע וקרא עליהון.

קרא עליו ע"ע וקרא עליו. ועיין עוד ערך וקרא עליו הפסוק הזה.

קָרָאָה ע"ע התורה קראת.

קָרָאוּ⁷¹ ע"ע מקרא קראו... מקרא קראו.... ועיין עוד ערך וקראו עליו הפסוק הזה.

קראי (!) ע"ע: קריא (יחיד); קריא (רבים).

קראיי (במקרא) ע"ע קריי (במקרא; בינוני).

קָרָאת ע"ע התורה קראת.

קְרוּאִי ע"ע קרויין.

קרוי ברכות יב ד שו' 24 (איקריו)⁷²; **כלאים** לא ד שו' 41; **מעשר שני** נו ג שו' 7; **חלה**

נז ב שו' 7, שם שו' 8, שם שו' 9 (2x), נז ג שו' 48, שם שו' 49; **עירובין** כ ד שו' 20,

⁶⁴ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'.

⁶⁵ תרגום: עמד ר' עם תלמידיו של ר'. ולפירוש הביטוי ראה מה שהערתי לעיל, ריש ערך "קם ר' עם ר'".

⁶⁶ הנוסח כאן בכ"ל: "תלמודיו" (עמ' 392 שו' 12), והסדר טעה. וראה עוד מה שהערתי בערך

"תלמודיו דר'" לדמאי כד ע"ג שו' 54.

⁶⁷ תרגום: עמדת עליה!

⁶⁸ תרגום: קינטר אותי. וראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 283, ערך קנתר.

⁶⁹ בערך "לא תהא קרא ואזיל אלא" המצוין שם.

⁷⁰ תרגום (אחרי ההגהה): הפסוק מסייע למשנתנו.

⁷¹ ראה מה שהערתי להלן, סוף ערך "קרוי".

קרוי (המשך) שם ש' 21, שם ש' 22, שם ש' 23; **פסחים** כט ג ש' 8, ל ג ש' 53, לד ג ש' 19, שם ש' 29, לה א ש' 4 (2x); **סוכה** נב ב ש' 61; **תענית** סז ד ש' 57; **יבמות** ד א ש' 11, שם ש' 18, ז ב ש' 26; **נדרים** לט ג ש' 20, שם ש' 22, שם ש' 24 (2x), מ ג ש' 6, שם ש' 7; **נזיר** נא ד ש' 56, נה א ש' 63, נה ג ש' 11, שם ש' 12, שם ש' 14; **קידושין** סד ד ש' 29; **עבודה זרה** מג ב ש' 2, מג ד ש' 4; **הוריות** מו א ש' 55, שם ש' 56 (2x), שם ש' 7360. וראה עוד ערך אינו קרוי.

קרויה **מעשרות** נ א ש' 44; **שבת** ב ב ש' 13, ז ג ש' 26; **ביצה** סא ד ש' 7; **שבועות** לב ג ש' 47. וראה עוד ערך שאינה קרויה.

קרויים ע"ע קרויין.

קרויין **ברכות** ד ד ש' 3, שם ש' 4 (קרויים), שם ש' 5, שם ש' 6, שם ש' 7, יב ד ש' 25; **פאה** יו ג ש' 12 (צ"ל: אין... קרויין)⁷⁴, שם שם; **כלאים** לא ב ש' 26; **עירובין** כ ד ש' 30, שם ש' 32; **פסחים** לד ג ש' 19 (קרויים); **נדרים** לט ג ש' 31, שם ש' 33; **נזיר** נה ג ש' 21, שם ש' 23; **קידושין** סא ג ש' 34 (קרואי?); **הוריות** מו א ש' 54. וראה עוד ערך: אין... קרויין...; אינן קרויין (?).

קרי (= פסוק) **סנהדרין** כב ב ש' 10. ועיין עוד ערך: קריי דרש; קריי דרש ר'.

קרי (במקרא; בינוני) ⁷⁵ **ברכות** ב ד ש' 49, ט א ש' 27; **שבת** ח ב ש' 17 (ד-), ח ג ש' 56; **עירובין** כו ג ש' 25 (דקרא [= דקרי])⁷⁶; **ביצה** סא ג ש' 8 (ד-); **חגיגה** עח א ש' 38 (דקרא [= דקרי])⁷⁷; **סנהדרין** כ ב ש' 32. ועיין עוד ערך לא תהא קרא ואזיל אלא.

קרי (קריאת שם; בינוני) ע"ע: ולמה הוא קרי לון; ולמה קרי ליה.

קרי ביה (כלומר, בפסוק; ציווי)⁷⁸ **סנהדרין** כה א ש' 5.

קרי ולא כתיב⁷⁹ **סנהדרין** כט א ש' 60.

קרי עלוהי ע"ע קרי עלוי.

קרי עלויו⁸⁰ **ביכורים** סה ד ש' 19; **כתובות** ל א ש' 26 (עלוהי). ועיין עוד ערך: וקרא עלוי; וקרי אנפשיה (!).

⁷² "איקרי" הוא לשון בבלי. וההגהה על פי המקבילות, כגון פסחים לד ע"ג ש' 19 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

⁷³ לא כללתי את המופעים הבאים לפי שענינם בירור טעם הלכה, לא פרשנות. ואלה הם: **נדרים**

לט ד ש' 11, שם ש' 36 (2x), מ א ש' 52. כיוצא בזה, לא כללתי בערך "קראו" את המופעים הבאים: **ברכות** ד א ש' 2, שם ש' 6; **סוטה** כא ג ש' 25 (ו-), מכיוון שאינם מופעים פרשניים. ומן הטעם הזה לא רשמתי ערך "קראו" לברכות ד ע"א ש' 7.

⁷⁴ ראה מבואות לסה"א, עמ' 378, סז ע"ג, ש' 12; שם, הע' 51.

⁷⁵ תרגום: קורא.

⁷⁶ מדובר כאן בלשון בינוני. ולפניו: "אין קורין פסוק" וכו' (שם).

⁷⁷ הקריאה "דקרא" על פי המקבילה בביצה סא ע"ג ש' 8 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ. והוא לשון בינוני.

⁷⁸ תרגום: קרא בו.

⁷⁹ תרגום: נקרא ולא נכתב.

⁸⁰ תרגום: קורא עליו. כלומר, פסוק.

קרי עליהון⁸¹ **עירובין** כא ג שו' 81¹⁸.

קריא (יחיד) ע"ע קרייא (יחיד)⁸³.

קריא (!) ע"ע קרייא (רבים).

קריי (במקרא; בינוני)⁸⁴ **ביצה** סא ג שו' 6 (קריאי); **חגיגה** עח א שו' 36.

קריי (קריאת שם; בינוני)⁸⁵ **פאה** יז ג שו' 8; **יבמות** ג ב שו' 10 (קריי); **נדרים** לז א שו' 5

(קריי), **לט** ד שו' 9 (קריי); **נזיר** נא א שו' 47; **סנהדרין** יט א שו' 41, **כח** א שו' 18 (קריי).

קריי דריש ע"ע קריי דרש.

קריי דרש⁸⁶ **פסחים** לד א שו' 27, **שם** שו' 29, **שם** שו' 31, **שם** שו' 32, **שם** שו' 34 (דריש).

קריי דרש ר'⁸⁷ **חגיגה** עט ב שו' 15; **יבמות** יב ב שו' 17; **סוטה** כ ב שו' 40.

קריי עלוי ע"ע רבנין קריי עלוי.

קרייא (יחיד)⁸⁸ **ברכות ד ד שו' 57, **ח** ד שו' 15 (קריי)⁸⁹, **יא** ב שו' 47, **יד** ד שו' 1

(קריאי); **פאה** טו ד שו' 52 (קריא); **תרומות** מד ג שו' 44; **חלה** נז ב שו' 10, **נז** ד שו' 32;

שבת ב ב שו' 18; **פסחים** לא ד שו' 62, **לה** א שו' 32, **לה** ב שו' 52; **יומא** לח א שו' 38,

שם שו' 39, **לח** ב שו' 9 (קריא), **מ** ד שו' 38; **שקלים** מט ד שו' 52; **סוכה** נב א שו' 19;

ראש השנה נח ב שו' 48; **תענית** סג ג שו' 50; **מגילה** עב ב שו' 25 (קרייה), **עב** ג שו' 5

(קרייה); **יבמות** ג ג שו' 14 (קרייה), **ג** ד שו' 43, **ד** א שו' 38, **שם** שו' 39 (קרייה), **ז** ב

שו' 60, **ט** ד שו' 53, **יא** ד שו' 13, **טו** ג שו' 54 (קריא); **סוטה** יז א שו' 6 (2x); קרייה, **שם**

שו' 7 (קרייה), **שם** שו' 8 (קרייה), **יז** ד שו' 10, **יח** א שו' 41, **כב** ד שו' 18, **כג** ד שו' 52;

(קרייה **וצ"ל**: מתניתא), **שם** שם! **וצ"ל**: מתניתא, **שם** שו' 53; **וצ"ל**: מתניתא, **שם** שו' 54;

וצ"ל: מתניתא, **כתובות** כז ב שו' 49 (קרייה), **ל** ב שו' 9 (קרייה); **נדרים** מא א שו' 13;

נזיר נד ב שו' 11 (קריא); **נו** ב שו' 50, **נו** ג שו' 30; **בבא קמא** ב א שו' 27, **ג** ד שו' 53;

(קריא! ול"ג)⁹¹, **בבא מציעא** יב ב שו' 23 (קריא); **בבא בתרא** יו א שו' 11; (קריא! ול"ג)⁹²,

יו ב שו' 4; **סנהדרין** יח א שו' 29, **כד** ד שו' 47, **כה** ג שו' 32, **כו** ד שו' 57, **כח** ב שו' 15,

⁸¹ תרגום: קורא עליהם. כלומר, פסוק.

⁸² למופע נוסף מסופק ע"ע וקרא עליהון.

⁸³ ועיין עוד ערך "כל קרייא" המצוין שם.

⁸⁴ תרגום: קוראים.

⁸⁵ תרגום: קוראים.

⁸⁶ תרגום: דורש פסוק.

⁸⁷ תרגום: ר' דורש פסוק.

⁸⁸ תרגום: הפסוק.

⁸⁹ פירוש: המקרא שלנו, "פסוקנו" — ראה גינצבורג, פירושם, ד, עמ' 7, ד"ה לא מסתברא.

⁹⁰ להגהות כאן ולהלן עד שו' 54 ראה מה שהערתי בסוף ערך "רבנין דהכא פתרין קרייא (!)... ורבנין

דתמן פתרין קרייא (!)... (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבבל)".

⁹¹ ראה מה שהערתי בערך "אמר קרא (!)" על אתר.

⁹² ראה מה שהערתי בערך "אמר קרא (!)" על אתר.

קרייא (יחיד) (המשך) שם ש' 30, כט א ש' 31 (קרייא); **עבודה זרה לט א ש' 39 (קרייא); **הוריות** מה ד ש' 2 (קרייא), שם ש' 3 (קרייא)⁹³. ועיין עוד ערך: קרא (!) מסייע למתניתן; כל קרייא.

קרייא (רבים)⁹⁴ **ברכות ג ב ש' 36 (קרייא); **פאה** כ ג ש' 26 (קרייא); **חגיגה** עו ב ש' 53; **בבא מציעא** יב א ש' 58 (קרייא).

קרייא אמר⁹⁵ **עירובין** כ ד ש' 20 (ו-), שם ש' 22 (ו-); **נדרים** לט ג ש' 22 (ו-), אמר ל'!, שם ש' 24 (ו-); **נזיר** נה ג ש' 12 (וקרייא, אמרה!); **קידושין** נח ד ש' 49 (קרייא); **עבודה זרה** לט ד ש' 43.

קרייא אמר... ומתניתא אמרה...⁹⁶ **סוטה** יז א ש' 10.

קרייא אמר כן⁹⁷ **ראש השנה** נט ג ש' 50.

קרייא מסייע להן (!) לרבנן ע"ע קרייא מסייע להון לרבנן.

קרייא מסייע להן תנייא⁹⁸ **סוכה** נה ד ש' 29.

קרייא מסייע למאן דאמר⁹⁹ **פסחים** לד ג ש' 28; **סנהדרין** כה ג ש' 38; **הוריות** מו א ש' 60 (דמר).

קרייא מסייע למאן דמר ע"ע קרייא מסייע למאן דאמר.

קרייא מסייע למה דאמרי (!) חבריא¹⁰⁰ **עבודה זרה** לט ב ש' 60 (צ"ל: דאמרי), מג א ש' 12 (וקרא; למאן, דאמר; וצ"ל: דאמרי).

*קרייא מסייע למה דמר ר'¹⁰¹ **בבא בתרא** יד א ש' 13.

קרייא מסייע לר'¹⁰² **פסחים** לב ג ש' 44 (קרייא); **שקלים** מט ג ש' 29 (קרייא), שם ש' 31; **תענית** סח ב ש' 28; **מגילה** ע א ש' 49; **סוטה** כב ג ש' 2, שם ש' 4 (וקרא!); **נזיר** נא ד ש' 15; **סנהדרין** כה ב ש' 46, ל ג ש' 48. ועיין עוד ערך אוף דין קרייא מסייע לר'.

קרייא מקשי על דבית שמאי¹⁰³ **גיטין** נ ד ש' 32.

קרייא (יחיד) ע"ע קרייא (יחיד)¹⁰⁴.

93 למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בריש ערך "מטי תנה לקדשים".

94 תרגום: הפסוקים.

95 תרגום: הפסוק אומר.

96 תרגום: הפסוק אומר... והמשנה אומרת....

97 תרגום: הפסוק אומר כך.

98 תרגום: הפסוק מסייע לתנא הזה.

99 תרגום: הפסוק מסייע למי שאומר.

100 תרגום: הפסוק מסייע למה שאומרים החברים.

101 תרגום: הפסוק מסייע למה שאומר ר'.

102 תרגום: הפסוק מסייע לר'.

103 תרגום: הפסוק מקשה על [שיטתם] של בית שמאי.

104 ועיין עוד ערך "כל קרייא" המצוין שם.

- קריינה** ¹⁰⁵ **מגילה** עד ד שו' 3. וע"ע ורחמנא קריינה (!).
- קריינה אמר** ע"ע קריינא אמר.
- קריינה מסייע להון לרבנן** ¹⁰⁶ **שקלים** מט ג שו' 28; **סוטה** כב ג שו' 1 (קריינא, להון, לרבנן).
- קריינה מסייע לר'** ע"ע קריינא מסייע לר'.
- קרייין** (שם) ע"ע קריינא (יחיד).
- קרייין** (קריאת שם; בינוני) ע"ע קריי (קריאת שם; בינוני).
- קרייתה** (במקרא) ¹⁰⁷ **תענית** סח א שו' 28.
- קרייתה דר' כר', ור' כר'** ¹⁰⁸ **נידה** נ א שו' 57.
- קשווי (!)** ע"ע קושיי.
- קשוין** ¹⁰⁹ **נדרים** לח ד שו' 56.
- קשונתה** ¹¹⁰ **נדרים** מ ד שו' ¹¹¹ 60.
- קשט** ע"ע מאיכן קשט הקושט הזה ש'.
- קשי** (תואר) ¹¹² **ברכות** ו ג שו' 19.
- קשי**** (עבר נסתר) ¹¹³ **ברכות** ז ג שו' 16; **תענית** סז ג שו' 31; **בבא מציעא** ח א שו' 5 (ד-) ¹¹⁴. וראה עוד ערך מה דקשי ר' קשי יאות, מה דקשי ר' לא קשי יאות.
- קשי** (ציווי לנוכח) ¹¹⁵ **עירובין** יט ג שו' 9, כד ב שו' 41; **קידושין** סד א שו' 47.
- קשי לן הדא מילתא** ¹¹⁶ **הוריות** מה ג שו' 50.

¹⁰⁵ תרגום: קרא אותו. והדברים מתייחסים ל"ספר" שנזכר בדה"ב לד, כד: "את כל האלות הכתובות על הספר אשר קראו לפני מלך יהודה". וראה לויאס, גלילית, סוף עמ' 159 ואילך, לצורת פעלי ל"י עם כינוי הנסתר. והצורה עם כינוי הנקבה היא "קריינה", ופירושה: קרא אותה — ראה ב"ר, עה, ה, כרך ב, עמ' 883 שו' 2 בחילופי הנוסחאות למילה "וקראה".

¹⁰⁶ תרגום: הפסוק מסייע להם לחכמים.

¹⁰⁷ תרגום: קראה. והצורה "קרייתה" כך היא גם בקטע גינצבורג, עמ' 427, י ע"ב שו' 5. כיוצא בזה: "ומה חמית מימר" (סנהדרין כ ע"א שו' 6), אבל בקו"א: "חמיתה" (שרי"ר, עמ' 336, סי' פט [צריך להיות: קפט]). וראה על התופעה הזאת היימנס, עמ' 73, סי' 2. וראה עוד מ"ב לרנר, "מחקרים במדרש משלי", מחקרי תלמוד ג (תשס"ה), עמ' 471, הע' 55.

¹⁰⁸ תרגום: עירו של ר' כר', ור' כר'. כלומר, עירו של רב יהודה נוהגת כריש לקיש, ורב יהודה עצמו כר' יוחנן, עי"ש.

¹⁰⁹ תרגום: הקשו.

¹¹⁰ תרגום: הקשו אותה.

¹¹¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע קשיתה (עבר נסתר).

¹¹² תרגום: קשָה.

¹¹³ תרגום: הקשה.

¹¹⁴ מופע זה נרשם גם בערך "דקשי ליה (!)" — ראה מה שהערתי עליו בערך "לא דמר ר' אכן, אלא

דקשי ליה (!) על הדא דתני ר' הושעיה".

¹¹⁵ תרגום: הקשה.

¹¹⁶ תרגום: הקשה לנו את הדבר הזה.

קשי ר'¹¹⁷ **ברכות ז ג שו' 16** (א2; דאקשי וצ"ל: דקשי); **תרומות מ ד שו' 6**; **שבת ו ד שו' 38**; **תענית סז ג שו' 31** (ד-), שם שו' 32 (ד-); **נזיר נז א שו' 12**.

קשיא (ולשון זכר)¹¹⁸ **ברכות ו ג שו' 20**.

קשיא (ולשון נקבה)¹¹⁹ **תרומות מב ד שו' 54**; **ערלה ס ד שו' 33**; **שבת ז ד שו' 58**; **עירובין כה ג שו' 59**; **שקלים מח א שו' 50**; **עבודה זרה מד א שו' 120**⁴⁵. ועיין עוד ערך: וקשיא עד וקשיא דר' על דר'; וקשיא על דרבנין. וראה עוד ערך לא קשיא.

קשיא דבית (!) הלל ע"ע וקשיא על דבית הלל.

***קשיא לר'**¹²¹ **בבא בתרא יג ד שו' 52**.

קשיא על דבית שמאי ע"ע וקשיא על דבית שמאי. וראה עוד ערך וקשיא על דעתיה (!) דבית שמאי.

קשיא (!) על דר' ע"ע וקשיא על דר'. וראה עוד ערך: וקשיא על דעתיה דר'; וקשיא על הדא דר'.

קשיין¹²² **ראש השנה נו ב שו' 27**. ועיין עוד ערך וקשיא.

קשיית' קומי (!) ר' ע"ע קשיית' קומי ר' (עבר מדבר).

קשייתא ע"ע קישואיית.

קשיית' (!) (עבר נסתר) ע"ע קשית' (עבר נסתר).

קשיית' (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי לה ל-... קשית' ל-....

קשיית' על דמתניתין (ציווי לנוכח)¹²³ **שבת ח ג שו' 28**; **יומא מג ג שו' 22** (קשית', דמתניתא).

קשיית' על דר' (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי ליה על דר', קשיית' על דר'.

קשיית' על דרבנן (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי לה על דר', קשיית' על דרבנן.

קשיית' על הדא דר' (עבר מדבר)¹²⁴ **פסחים כט ד שו' 49**.

קשיית' קומי דר' (!) (עבר מדבר) ע"ע קשיית' קומי ר' (עבר מדבר).

¹¹⁷ תרגום: הקשה ר'.

¹¹⁸ תרגום: הקשה, עי"ש.

¹¹⁹ תרגום: קשה. כלומר, הדבר קשה; ובערלה ובעירובין המונח חוזר על "הדא דר'", כלומר, המימרא של ר' קשה, עי"ש ושם.

¹²⁰ ישנם שני מופעים נוספים של "קשיא" שלא נכללו: ברכות ג ע"ד שו' 32, יא ע"א שו' 38 — ראה מה שהערתי עליהם במבוא, סוף עמ' ע; שם, הע' 144. ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע וקשיא. והלשון "קשיא לך" בבבא מציעא ח ע"א שו' 2 אינו בגדר מונח. ולהגות המשך הלשון שם ולפירוש העניין ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 130, שו' 45; שם, מבוא (של ליברמן), עמ' לג, ד"ה שם ה"ד.

¹²¹ תרגום: [הדבר] קשה לר'.

¹²² תרגום: קשות. התואר הזה מתייחס לקושיותיו של ר' יצחק, עי"ש. וראה ליברמן, מחקרים,

עמ' 261, ד"ה והנה.

¹²³ תרגום: הקשה אותה (כלומר, את הקושיא) על משנתנו;

¹²⁴ תרגום: הקשיתי אותה (כלומר, את הקושיא) על [המימרא] הזאת של ר'. כלומר, על פירושו של

ר' לברייתא, עי"ש — ראה ירוכ"פ, עמ' 415, ד"ה אמר ר' בון.

קשייתה קומי ר' (עבר מדבר)¹²⁵ **ברכות ב ג שו' 2 (דר'!), ג ב שו' 8 (קשיית', קומוי!), ה א שו' 64, ה ב שו' 7; **כלאים** ל ג שו' 48; **שביעית** לה א שו' 46 (קשייתה, +אבא [= ר' יונה]), לו ד שו' 11 (קשייתה), שם שו' 12 (קשייתה), לח א שו' 42, לט ג שו' 41; **תרומות** מ א שו' 41, מח א שו' 18; **מעשר שני** נד א שו' 11; **שבת** ג א שו' 59 (דר'!), ג ג שו' 47, ה ד שו' 6 (אנא+), ו ב שו' 3, ז ג שו' 18; **עירובין** כב ד שו' 1; **יומא** מה ב שו' 8 (קשייתה); **ביצה** סא ג שו' 61; **יבמות** ו א שו' 64; **נדרים** לט ב שו' 28 (קשייתה); **גיטין** מה ג שו' 62 (קשייתה, קומוי!); **בבא קמא** ד ב שו' 2; **סנהדרין** יט ג שו' 63 (קשייתה)¹²⁶, כא ב שו' 8 (קשייתה), שם שו' 17 (קשייתה, +אבא [= ר' יונה]); **עבודה זרה** מג ד שו' 10 (קשייתה); **נידה** מט ב שו' 54 (קשייתה).

קשייתא (עבר נסתר) ע"ע קשייתה (עבר נסתר).

קשייתא קומי (! ר') (עבר מדבר) ע"ע קשייתה קומי ר' (עבר מדבר).

קשייתה (עבר נסתר)¹²⁷ **תרומות** מג ג שו' 51 (קשייתה!); מה ב שו' 18; **ערלה** סג א שו' 23 (קשייתה!); **קידושין** סד ב שו' 161 (צ"ל: קשונתה)¹²⁸, שם שו' 62; **עבודה זרה** מג ג שו' 8 (קשייתה); **הוריות** מה ד שו' 1.

קשייתה ל' (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי לה ל'... קשייתה ל'....

קשייתה על דמתניתא (ציווי לנוכח) ע"ע קשייתה על דמתניתין (ציווי לנוכח).

קשייתה על דר' (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי ליה על דר', קשייתה על דר'.

קשייתה על דרבנן (ציווי לנוכח) ע"ע עד דאת מקשי לה על דר', קשייתה על דרבנן.

קשייתה על ההיא דר' (ציווי לנוכח)¹²⁹ **יבמות** ד ד שו' 52.

קשייתה קומי ר' (עבר מדבר) ע"ע קשייתה קומי ר' (עבר מדבר).

קשייתה קומי ר' אבא (עבר מדבר) ע"ע קשייתה קומי ר' (עבר מדבר).

קשייתה קומי ר' (עבר מדבר) ע"ע קשייתה קומי ר' (עבר מדבר).

קשתה¹³⁰ **ברכות** ב ג שו' 6, שם שו' 8 (קשייתה!)¹³¹.

קשתיה (!) (עבר נוכח) ע"ע קשתה.

קשתיה (!) (עבר נסתר) ע"ע קשתיה (עבר נסתר).

קתני (!) ע"ע והתני.

¹²⁵ תרגום: הקשיתי אותה (כלומר, את הקושיא) לפני ר'.

¹²⁶ הכינוי "יה" כאן הוא כנראה על דרך העברית. ואולי אין כאן אלא כתיב הכינוי לנקבה הבא

לעיתים בירושלמי, כפי שהערתי במבוא, עמ' קח, ד"ה והעניין השני.

¹²⁷ תרגום: הקשה אותה.

¹²⁸ ראה המקבילה בנדרים מ ע"ד שו' 60.

¹²⁹ תרגום: הקשה אותה על [המימרא] ההיא של ר'!

¹³⁰ תרגום: קלעתו — ראה ליברמן, מחקרים, עמ' 180, ד"ה ברכות ואילך; עמ' 191, ד"ה ברכות.

וראה עוד: גינצבורג, פירושים, א, עמ' 38, ד"ה אמר לה; קוטשר, מחקרים, ריש עמ' קעט.

¹³¹ ההגהה "קשתה" על פי הלשון במופע הקודם. ובכ"ר: "קשתתה" (עמ' 43 שו' 5). והיא היא.

ולמליצה קרובה ע"ע מאיכן קשט הקושט הזה ש'.

ריש

רָאָה ע"ע: מה ראה ר' ור' ליחלק ב'... וב'... וב'... לא נחלקו; מה ראה ר' להניח דברי חכמים ולעשות כר'; מה ראה ר' לתפוש את... ולהניח את...

ראה דעתו נידה מט א שו' 30, שם שם (בש-), שם שו' 36 (ש-). וראה עוד ערך לא ראה דעתו.

ראה דעתו של ר' ע"ע רבי ראה דעתו של ר', ור' חייה רובה ראה דעתו של ר' אביו. **רָאָה לשון שלימדנו ר'** **ראש השנה** נח א שו' 64; **סנהדרין** יח ג שו' 31.

רָאָה לשון שלימדתך התורה **סנהדרין** כה ג שו' 4.

ראה רבו (!) דעתו של ר' ושנה כיוצא בו **סוטה** יט ב שו' 20 (צ"ל: רבי).¹

ראו ע"ע: מה ראו עד מה ראו לומר.

ראייה (!) **מועד קטן** פ ג שו' 26; **יבמות** יב א שו' 17.

ראית ע"ע: מה ראית להכניס עצמך למיספק הזה המרובה; מה ראית לרבותן ב'... ולהוציאן מן....

ראשה (= הראש)² **פסחים** לא ד שו' 6 (רישא); **שקלים** מה ד שו' 29; **ראש השנה** נו ד שו' 8.

ראשָה (ראשו של הפסוק)³ **עבודה זרה** מ ג שו' 23.

ראשָה (ראשה של המשנה)⁴ **כלאים** כח א שו' 58, כח ג שו' 18 (2x); **שביעית** לג ב שו' 37 (רישא); **מעשרות** נא ד שו' 63; **ביכורים** סד ד שו' 29 (רישא); **שבת** ו ב שו' 3 (רישא); יג ב שו' 9; **שקלים** מו ב שו' 11 (2x); **רישא**; **ראש השנה** נו ג שו' 43 (רישא); **חגיגה** עט ב שו' 60 (רישא); שם שו' 61 (רישא); **יבמות** ג ג שו' 40 (רישיה; וצ"ל: רישה), שם שו' 49, יד ב שו' 52, שם שו' 53; **סוטה** כא א שו' 41; **כתובות** כח ב שו' 11 (רישא); לג ב שו' 9 (2x); **גיטין** מח א שו' 17 (רישה), מח ד שו' 24 (רישא וצ"ל: סיפא);⁶ **קידושין** סב ב שו' 8, שם שו' 40 (2x), שם שו' 62 (2x); **בבא מציעא** ז ד שו' 42, שם שו' 45 (רישא); **שבועות** לז ב שו' 51 (רישא).⁷

¹ ראה כ"ר, עמ' 16 שו' 36.

² כלומר, ההתחלה. ואולי יש לתרגם: ראשה, כלומר ראשה של הברייתא — ראה מה שהערתי לעיל, ריש ערך "סופה (= הסוף)".

³ הכוונה היא לדה"ב טו, יא. ואפשר שיש לקרוא "ראשָה", ויהיה הלשון באשגרת מונח של הערך הבא.

⁴ במשמעות "משנה" בירושלמי, כלומר, גם ברייתא. ואני מתרגם "ראשה" ולא "הראש" או "הרישא", מכיוון שכך מלמד ההקשר.

⁵ ערך זה כולל גם את המופעים שנרשמו בערך "רישא... וסיפא..." ובשני הערכים שאחריו.

⁶ ראה שתא"י, עמ' 421, ד"ה מהיום.

⁷ למופע נוסף שנשתבש ע"ע סופה (סופה של המשנה). ולמופעים נוספים מסופקים ראה לעיל, ערך "ראשה (= הראש)", ומה שהערתי שם.

ראשה... וסופה... ע"ע רישא... וסיפא....

ראש דפירקא⁸ **שביעית** לז ג ש' 33; **עירובין** כב א ש' 15 (רישיה); **פסחים** לו ב ש' 37; **יבמות** יא א ש' 44; **כתובות** לא ב ש' 28; **הוריות** מז א ש' 46 (רישא; וצ"ל: רישיה)⁹. ועיין עוד ערך רישיה דפירקא אחרייא דנידה.

ראשו של פרק יבמות י ד ש' 35, שם ש' 38, יא א ש' 63, יא ב ש' 2.

ראשו של תילים ברכות ז ד ש' 64; **תענית** סה ג ש' 3.

ראשונה (כלומר, משנה ראשונה) ע"ע משנה ראשונה.

ראשונה (= רישא) **מעשר שני נד ג ש' 23 (ה-); **חלה** נז ד ש' 1028; **ערלה** סב א ש' 54 (ה-); **יבמות** ג ג ש' 40 (ב-), שם ש' 41 (2x), יא ג ש' 54, טו א ש' 39, שם ש' 40 (2x); **נדרים** מא א ש' 32 (הראשון)¹¹; **בבא קמא** ג א ש' 7 (ה-)¹². וראה עוד ערך: הראשונה (כלומר, משנת "חבית" הראשונה); הראשונה... והשנייה... (כלומר, משנת "חבית" הראשונה והשנייה).

ראשונים¹³ **פאה** טו ב ש' 38; **שביעית** לג ב ש' 53; **מעשרות** נ ג ש' 7; **שבת** ג ד ש' 40, ח א ש' 63; **שקלים** מח ג ש' 55; **סוכה** נד ב ש' 39; **כתובות** לב ג ש' 9; **נזיר** נא א ש' 43. ועיין עוד ערך נביאים הראשונים.

ראשונים¹⁴ **מגילה** עא ג ש' 5, עא ד ש' 37.

ראשונים היו נשאלין (!) ע"ע ראשונים היו שואלין.

ראשונים היו שואלין ברכות יא ג ש' 62; **שבת** יז ד ש' 2; **נדרים** מב א ש' 54 (נשאלין!).

ראשי פסוקים מגילה עד ד ש' 43; **חגיגה** עז א ש' 38 (צ"ל: פרקים?)¹⁵.

ראשי פרקים¹⁶ **ברכות** יב ג ש' 37 (2x); **שבת** ג ב ש' 60; **סוכה** נד א ש' 6 (2x); **מגילה** עב א ש' 15 (2x)¹⁷.

רב (= הרב) **ברכות** ד ב ש' 28; **מועד קטן** פג ג ש' 33; **נזיר** נג א ש' 37; **סנהדרין** כב ב ש' 29 (2x)?, שם ש' 30 (2x); **שבועות** לד א ש' 18; **נידה** מט ד ש' 42.

⁸ תרגום: ראשו של הפרק. רוב הציונים בערך זה הובאו אצל אפשטיין, מבוא לנדה"מ, עמ' 993, ד"ה ע"ז.

⁹ וכן הוא בהוריות הנספחת לבבלי (אבל שם: "רישיה דפרקא" [יז ע"ב ש' 47]).

¹⁰ היא חלה פ"א מ"ב. ולפירוש העניין ראה מסכת חלה, הוצאת בית המדרש, ט ע"ב, הע' מב, בשם ספר ניר. וראה עוד תוכפ"ש, תרומות, עמ' 347, ש' 39-40.

¹¹ להגהה ראה הלשון בערך "אף הראשונה במחלוקת".

¹² למופע נוסף שנשתבש ע"ע מודה ר' לר'. ועיין עוד נידה מט ע"ד ש' 32 ומבוא לנדה"מ, ריש עמ' 236. וצ"ע.

¹³ כלומר, החכמים הראשונים.

¹⁴ כלומר, הדורות הראשונים.

¹⁵ ראה שתא"י, ריש עמ' 320, ד"ה רבו.

¹⁶ לפירוש הביטוי ראה תוכפ"ש, שבת, עמ' 11, הע' 36.

¹⁷ למופע נוסף מסופק ע"ע ראשי פסוקים.

רב ע"ע חד רבי.

רב (!) ע"ע רבי (= מורי).

רב (= אדם גדול) ע"ע רָבָה (= אדם גדול)¹⁸.

רב (= גדול) ע"ע מיייתי לה (!) רב ממתנית'.

רב דלייה (!) ע"ע דברדלייה (= משנת ברדלייה).

רבא (= אדם גדול) ע"ע רָבָה (= אדם גדול)¹⁹.

רבא (= דבר גדול)²⁰ ע"ע רובה²¹.

רבא מן דר' ע"ע ורובה מן דר'.

רבבינן²² **מועד קטן** פג ב שו' 16, שם שו' 17.

רָבָה (= אדם גדול) **ברכות** ד ב שו' 31; **שקלים** מז א שו' 13; **מועד קטן** פג ג שו' 36.

ועיין עוד ערך: אינשא רבא; בר נש רב; בר נשא רבא; גברא רבא.

רָבָה (= דבר גדול) ע"ע רובה.

רָבָה ע"ע רביה.

רָבָה דאולפנה²³ **יבמות** ו ב שו' 24¹⁸.

רָבָה דמתניתא²⁵ **יבמות** ו ב שו' 17, שם שו' 18, שם שו' 19; (דמתניתה וצ"ל: דאולפנה)²⁶.

רָבָה דמתניתה (!) ע"ע רָבָה דמתניתא.

רבהון (!) ע"ע חד רבי.

רבהון דיהודאי²⁷ **סנהדרין** כ ד שו' 13.

רבו **ברכות** ו א שו' 30, ח א שו' 3, יב ד שו' 22; **פאה** טו ב שו' 44, שם שו' 48, שם

שו' 50 (2x), יז א שו' 50, יז ג שו' 10; **כלאים** לב א שו' 51; **תרומות** מו א שו' 45; (וצ"ל:

רבי [= מורי])²⁸; **מעשרות** מט א שו' 20, נ ד שו' 20, נא ד שו' 40, שם שו' 45, שם שו' 46;

שבת ג ב שו' 45; (צ"ל: רביה); **עירובין** כב ב שו' 30 (2x), שם שו' 33, שם שו' 35, שם

שו' 40, כב ג שו' 2; **פסחים** ל ב שו' 39; **סוכה** נג ד שו' 37, נד ג שו' 54, שם שו' 59;

¹⁸ בערך "בר נש רב" המצוין שם.

¹⁹ בערכים הבאים המצוינים שם: אינשא רבא; בר נשא רבא; גברא רבא.

²⁰ כלומר, לימוד גדול, חידוש יותר גדול.

²¹ בערכים הבאים המצוינים שם: אוף אנן תנינן דרבא; דרובה אתא מימר לך; ורובה מן דר'. ועיין

עוד ערך "דר' ריבח (!) מן דר'" המצוין שם.

²² תרגום: רבתינו.

²³ תרגום: רבו של התלמוד. כלומר, שלימדו תלמוד. וראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 243, הע' 1; מבואות

לסה"ת, ריש עמ' 98, ד"ה אבל.

²⁴ למופע נוסף שנשתבש ע"ע רָבָה דמתניתא.

²⁵ תרגום: רבו של המשנה. כלומר, שלימדו משנה. וראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 243, הע' 1; מבואות

לסה"ת, ריש עמ' 98, ד"ה אבל.

²⁶ ראה מה שהערתי בערך "כד שמע דתני לה ר' חיה בשם ר'" ליבמות ו ע"ב שו' 3.

²⁷ תרגום: רבם של היהודים.

²⁸ ראה הלשון בערך "כן אמר ר' רבי".

רְבוֹ (המשך) **ביצה** סא א שו' 5; **תענית** סה ג שו' 5; **מגילה** עג ג שו' 17, עד ד שו' 24; **חגיגה** עו ד שו' 28, עז א שו' 37 (2x), עט ב שו' 13; **יבמות** ו ב שו' 15 (רובו), שם שו' 16; **סוטה** יט ב שו' 20! (צ"ל: רבי [= רבי יהודה הנשיא]), כ ב שו' 38, כג א שו' 17, שם שו' 18, שם שו' 19 (2x), שם שו' 20; **כתובות** כז ד שו' 33; **נדרים** מא ב שו' 29; **גיטין** מד ד שו' 39! (צ"ל: רבי [= מורין])²⁹, מז ב שו' 37! (צ"ל: רבי [= מורין]); **נזיר** נו א שו' 11; **קידושין** ס ג שו' 57! (צ"ל: ר' בא)³⁰; **סנהדרין** כ ג שו' 47³¹; ל ב שו' 18 (2x); **הוריות** מח ב שו' 7, שם שו' 8, שם שו' 9, שם שו' 10, שם שו' 11 (2x), שם שו' 12 (3x), שם שו' 13, שם שו' 14.

רבותיי (!) **חגיגה** עז ב שו' 37, שם שו' 41.

רבותינו **פאה** טו ג שו' 34, שם שו' 36; **ביצה** סב ב שו' 16, סג א שו' 35³²; **כתובות** ל ד שו' 53, שם שו' 54; **גיטין** מו ד שו' 42 (2x), שם שו' 45; **קידושין** סא ב שו' 23, שם שו' 25; **סנהדרין** כח א שו' 56; **הוריות** מח א שו' 41, שם שו' 42, שם שו' 44, שם שו' 45, שם שו' 48, שם שו' 51.

רבותינו (= ר' יהודה נשיאה ובית דינו)³³ **שבת** ג ד שו' 16, ד ג שו' 52; **מגילה** עג ב שו' 62; **גיטין** מח ד שו' 16, שם שו' 21, שם שם! (צ"ל: רבי [= ר' יהודה הנשיא])³⁴; **קידושין** נח ד שו' 30; **עבודה זרה** מא ד שו' 41; **נדה** נ ד שו' 44³⁵.

רבותינו בגולה ע"ע כל רבותינו בגולה.

רבותינו שבבבל **כתובות** לה ב שו' 12.

רבותינו שבגולה **כלאים** לב ג שו' 7; **חלה** ס א שו' 57; **שבת** ז ג שו' 20; **ביצה** סא ג שו' 63³⁶.

²⁹ ראה מה שהערתי בסוף ערך "כן אמר ליה (!) ר' רבו (!)". וראה עוד שתא"י, סוף עמ' 414, ד"ה א"ל.

³⁰ להגהה ראה קוסובסקי, אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ז, ערך רבה, עמ' 486, טור א. וההגהה שלו

היא על פי המקבילה בבבא בתרא יד ע"א שו' 38.

³¹ קרוב לוודאי מופע תנאי — עיין: תוספ' סנהדרין, פ"ד ה"ז, עמ' 421; בבלי שם, כא ע"ב.

³² המופע הזה מתייחס לר' יהודה הנשיא (כלומר, רבינו הקדוש) ואולי גם לחכמים שהיו איתו

במשתה של בנו, לא ככינוי קבוע.

³³ פירוש זה אמור במפורש בירושלמי גיטין מח ע"ד שו' 15 ונידה נ ע"ד שו' 43, לגבי המופעים שם, וכן לגבי המקבילות בשבת ג ע"ד שו' 16 ועבודה זרה הרשומות פ"ערך: "מנו רבותינו. ר' יהודה הנשיא ובית דינו" (לפי הנוסח בנידה נ ע"ד שו' 43; ושלושת העניינים האלה [גיטין, שמן וסנדל] באו בתוספתא — ראה אלבק, מחקרים, עמ' 138, ריש הע' 4). לגבי שאר המופעים, הדבר מסתבר על פי העניין או על פי ההקשר, עיין בהם. וראה היימאן, תולדות תנ"א, ב, ערך רבי יהודה נשיאה בן רבן גמליאל בנו של רבי, עמ' 608, טור ב, ד"ה וכל חכמי הדור. וראה תוכפ"ש, גיטין, עמ' 881, ד"ה ובבבלי. ויש "רבותינו" בתוספתא שפירושה: רבי ובית דינו — ראה תוכפ"ש, שביעית, ריש עמ' 542. וראה עוד שם, הע' 77. ויש "רבותינו" בברייתא שבירושלמי (שביעית לח ע"ב שו' 21) שפירושה: רבן גמליאל בנו של רבי — ראה תוכפ"ש, שביעית, סוף עמ' 569, שו' 50.

³⁴ ראה שתא"י, עמ' 421, ד"ה מהיום.

³⁵ למופע נוסף שנשתבש ע"ע מתיב ר' לרבנין.

³⁶ לשם "גלותא" לציון בבל ראה: "כד סלקית מגלותא" וכו' (בבא מציעא י ע"ב שו' 17).

רבותינו שכן (כן = ארץ ישראל) מגילה ע ד ש' 34.

ר' (!) ע"ע: כר'; ר' ור'.

רבי (= מורי) ברכות ב ד ש' 59, ד ב ש' 28, ה ב ש' 31, ה ג ש' 51, ה ד ש' 12, ו ג ש' 36, ט א ש' 42, שם ש' 53, יב א ש' 47, יב ג ש' 23, שם ש' 49, יב ד ש' 57, יג א ש' 2, שם ש' 5, שם ש' 14, יד א ש' 5! (צ"ל: רביה)³⁷; **פאה כא א ש' 42, כא ב ש' 3, שם ש' 23; **דמאי** כא ד ש' 50, שם ש' 64, כב א ש' 2, שם ש' 20, שם ש' 31, כב ב ש' 5; **כלאים** כח ב ש' 28, לב ב ש' 25, שם ש' 38, לב ד ש' 14; **שביעית** לה ב ש' 18, שם ש' 28, לו א ש' 53, לו ג ש' 14; **תרומות** מא ג ש' 15, מו א ש' 33; **מעשר שני** נד א ש' 51³⁸; **חלה** נח ד ש' 6; **ביכורים** סד א ש' 27, סד ד ש' 9! (צ"ל: סבי)³⁹, סה א ש' 22, סה ג ש' 46, סה ד ש' 5, שם ש' 16 (ר'₂); **שבת** ג א ש' 30, שם ש' 41, שם ש' 43, שם ש' 50, ד א ש' 5, ד ג ש' 26, ה ד ש' 31, ו א ש' 56, ח ג ש' 64, יב א ש' 33, טו א ש' 3, שם ש' 4, יז א ש' 54; **עירובין** כ א ש' 11 (דכיו); **פסחים** כט ב ש' 43, כט ג ש' 46 (ביו)⁴⁰, לב ב ש' 19, שם ש' 57; **שקלים** מז א ש' 37, שם ש' 38, מח ד ש' 8, שם ש' 9, שם ש' 39, מט ב ש' 3, נ ג ש' 39; **סוכה** נד א ש' 16; **ראש השנה** נח ב ש' 11, נט ב ש' 58; **ביצה** ס ב ש' 11 (רבנן)⁴¹, שם ש' 29, סא ג ש' 34; **תענית** סד ב ש' 17, שם ש' 40, סו ג ש' 5, סז א ש' 41; **מגילה** עב א ש' 26, עב ב ש' 47, עב ד ש' 39, עג א ש' 39, עד א ש' 31, שם ש' 57, עה ב ש' 25, עה ג ש' 18 (2x), שם ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 21! (צ"ל: אבא)⁴²; **חגיגה** עז ג ש' 3, שם ש' 10, עה ג ש' 20; **מועד קטן** פא ב ש' 38, פב ג ש' 63, פב ד ש' 15, שם ש' 36, פג ג ש' 16, שם ש' 33; **יבמות** ב ד ש' 38, ו א ש' 39, ט ג ש' 22, יא א ש' 18, יג ג ש' 7, טו ד ש' 29; **סוטה** יו ד ש' 48, יט א ש' 17, שם ש' 34; **כתובות** כח ג ש' 52 (דכיו), לד ג ש' 50, לה א ש' 33; **גיטין** מג ג ש' 36, מז ג ש' 36, מח א ש' 55, מט ג ש' 45, נ ד ש' 5 (ולאורכו) וצ"ל: לאו רבי⁴³; **נזיר** נג א ש' 38; **קידושין** סא א ש' 49, שם ש' 58, סג ד ש' 28, סד ג ש' 37, סו א ש' 15, שם ש' 16, שם ש' 17; **בבא מציעא** ח ג ש' 19; **סנהדרין** יח א ש' 59, יח ג ש' 41, יט ב ש' 12, כ ג ש' 61, כ ד ש' 5, שם ש' 13, כג ג ש' 5, כט ג ש' 42; **שבועות** לד א ש' 18; **עבודה זרה** מ ב ש' 13, מד ב ש' 28; **נידה** מט ב ש' 13, מט ג ש' 52, נ ב ש' 22⁴⁴. ועיין עוד ערך רבי, רבי (= מורי, מורי).

37 ראה המקבילה בתענית סד ע"ב ש' 8.

38 ראה תוכפ"ש, פסחא, עמ' 645, הע' 32. וצ"ע.

39 ראה: נוסח הרש"ש, כג ע"ב ש' 15; שתא"י, סוף עמ' 142, ד"ה חילפיי.

40 להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 411, ד"ה אמר ליה.

41 להגהה ראה הלשון בערך "מנן שמע רבי הדא מילתא (רבי = מורי)".

42 ראה מה שהערתי בערך "כן אמר רבי (רבי = מורי)" על אתר.

43 ראה מה שהערתי בערך "לא ר' (בתמיהה)" על אתר.

44 למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע רבו. ולמופעים נוספים שנשמטו ע"ע: כן אמר ר'; מנן שמיע

לך (!) הדא מילתא. ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "לא ר' דאמר בשם ר' (בתמיהה)".

ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת, ר' אמר כמחלוקת (!)

ר'... היא (!) ע"ע ר' היא.

ר' אומר (!) במחלוקת, ר' ור' (!) דברי הכל ע"ע ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל.

ר' אומר (!) דברי הכל..., ר' אומר (!) דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת (!) ע"ע ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת, ר' אמר כמחלוקת (!).

ר' אמ' (!) בשם רבנין ע"ע ר' בשם רבנין.

ר' אמ' (!) מתניתא... ר' פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא....

ר' אמר (!) 45 יבמות ג ד שו' 30 (צ"ל: מילתיה דר' אמרה?)⁴⁶.

ר' אמר במחלוקת... אמר ר' דברי הכל היא... ע"ע ר' אמר במחלוקת... ר' אמר דברי הכל היא....

ר' אמר⁴⁷ במחלוקת... ר' אמר דברי הכל היא... כלאים כח ד שו' 25-26 (אמר ר' תחת ר' אמר⁴⁸ שם שו' 38-39).

**ר' אמר⁴⁸ במחלוקת, ר' אמר דברי הכל תרומות מז א שו' 41, שם שו' 43 (אמר¹ ל'!) ערלה סב א שו' 61, שם שו' 62 (כמחלוקת!), סב ג שו' 40 (כמחלוקת!); פסחים לז א שו' 45 (כמחלוקת), אמר ר' תחת ר' אמר² +היא; בבא קמא ה ב שו' 21 (+היא); עבודה זרה מד ד שו' 15 (אומר! תחת אמר¹ 2 +ור', אמר² ל'!)⁴⁹.

ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל היא ע"ע ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל.

ר' אמר⁵⁰ במחלוקת, ר' אמר: ר' ר' בשם ר' דברי הכל היא שבעות לז א שו' 10. ר' אמר (!) בשם רבנין דקיסרין ע"ע ר' בשם רבנין דקיסרין.

ר' אמר דברי הכל..., אמר ר' דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת (!) ע"ע ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת, ר' אמר כמחלוקת (!).

ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר דברי הכל..., ר' אומר (!) במחלוקת, ר' אמר במחלוקת ע"ע ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת, ר' אמר כמחלוקת (!).

ר' אמר⁵¹ דברי הכל..., ר' אמר דברי הכל..., ר' אמר במחלוקת, ר' אמר כמחלוקת (!)⁵² סוטה יו ג שו' 15-16 (צ"ל: במחלוקת); כתובות כו ג שו' 31-32 (אומר! תחת אמר¹,

⁴⁵ תרגום (לפי ההגהה): דבריו של ר' אומרים. כלומר, מלמדים.

⁴⁶ ההגהה על פי גליוניות הרש"ל, טופס ב'. והוא הגיהה על פי שתא"ר, ריש עמ' 344, ד"ה בר קפרא.

⁴⁷ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁴⁸ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁴⁹ להגהות ראה המקבילות בתרומות מז ע"א שו' 41 וערלה סב ע"א שו' 61 הרשומות לעיל בְּעֶרְךָ.

⁵⁰ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁵¹ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁵² סדר החכמים בסוטה: ר' חגי, ר' בא, ר' יודן ור' יוסי; ובכתובות וסנהדרין: ר' בא, ר' חגי ור'

יוסי, ור' יודן ליתיה; ובשבעות: ר' בא, ר' חגי, ר' יוסי ור' יודן. ואולם מכיוון שלא נרשמו שמות החכמים בְּעֶרְךָ, ציינתי את החילופים בפועל "אמר" לפי סדר האמירות ולא לפי סדר החכמים.

ר' אמר דברי הכל... ר' אמר דברי הכל... ר' אמר במחלוקת, ר' אמר במחלוקת (!) (המשך)

ר' אמר דברי הכל... ר' אמר דברי הכל... ר' אמר במחלוקת, ר' אמר במחלוקת (!) (המשך) אומר! תחת אמר², ר' אמר במחלוקת לר', במחלוקת; סנהדרין כא ד שו' 3 (א"ר תחת ר' אמר², ר' אמר במחלוקת לר', במחלוקת); שבועות לה ג שו' 20-21 (אומר! תחת אמר³, במחלוקת).

ר' אמר⁵³ דברי הכל, ר' אמר במחלוקת דמאי כב ב שו' 4; קידושין סב ד שו' 58, סג א שו' 12.

ר' אמר הדא אחרייתא משום בית שמאי, ר' אמר כולהון (!) משום בית שמאי⁵⁴ כלאים ל ב שו' 60 (צ"ל: כולהין)⁵⁵.

ר' אמר (!) ור' ע"ע ר' ור' (= איתפלגון ר' ור').

ר' אמר כדעתיה, ור' אמר כדעתיה⁵⁶ שבת יד ג שו' 43.

ר' אמר במחלוקת (!), אמר ר' דברי הכל היא ע"ע ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל. ר' אמר⁵⁷ במחלוקת (!), ור' אמר במחלוקת (!) סנהדרין כה ב שו' 46 (ל"ג ר' אמר במחלוקת? צ"ל: במחלוקת)⁵⁸.

ר' אמר במחלוקת (!), ר' אמר דברי הכל ע"ע ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל. ר' אמר לה בשם ר', ר' אמר לה בשם ר' בשם ר'⁵⁹ סנהדרין כז ד שו' 39. ר' אמר לה מן אולפן, ר' אמר לה מן דיעה⁶⁰ עירובין כא ב שו' 60, כא ד שו' 31 (לה¹ לר').

ר' אמר לה סתם, ר' בשם דר' (!) ע"ע ר' אמר לה סתם, ר' בשם ר'.

ר' אמר לה⁶¹ סתם, ר' בשם ר' שביעית לד ב שו' 7; מעשרות מט ב שו' 29 (ליה); חלה נז ב שו' 32 (ליה)⁶², ערלה ס ד שו' 47; שבת ג ב שו' 24, ח ב שו' 25, יג ד שו' 44;

⁵³ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁵⁴ תרגום (אחרי ההגהה): ר' אומר את [השמועה] האחרונה הזאת משם בית שמאי, [ו]ר' אומר את כולן (כלומר, את כל השמועות) משם בית שמאי.

⁵⁵ "כולהון" הוא לשון זכר, ולא יתכן כאן, שמדובר כאן בלשון נקבה, כמות שמלמדת הרישא ("הדא אחרייתא"). ויש כאן, לפי הגהתי, כתיב מלא: "כולהין" תחת "כולהן". ולצורה "כולהן" ראה מה שהעיתי במבוא, עמ' קכו, הע' 306.

⁵⁶ תרגום: ר' אומר כדעתו, ור' אומר כדעתו. כלומר, כל חכם הולך לשיטתו. והלשון כאן באשגרה. והכוונה — לפי מקומו, ע"ש. ומוסקובין (טרמינולוגיה, עמ' 254, הע' 27) מגיה על פי המדרש: ר' כדעתיה, ור' כדעתיה.

⁵⁷ תרגום: אומר. וכן הוא תרגום "אמר" שבסיפא.

⁵⁸ להגהה הראשונה ראה שתא"י, עמ' 523, ד"ה השתחוה. וההגהה "במחלוקת" היא לפי הסגנון בביטוי זה, ע"ע במחלוקת.

⁵⁹ תרגום: ר' אומר אותה (כלומר, את השמועה) בשם ר', ר' אומר אותה בשם ר' [שאמר בשם] ר' [שאמר] בשם ר'.

⁶⁰ תרגום: ר' אומר אותה (כלומר, את המימרא) מתלמוד (כלומר, משמועה), [ו]ר' אומר אותה מן דיעה (כלומר, מדעת).

⁶¹ תרגום: אומר אותה. כלומר, את המימרא.

⁶² ראה מה שהעיתי בערך "אמר לה סתם" על אתר.

ר' אמר לה סתם, ר' בשם ר' (המשך) עירובין יח ב שו' 13; סוכה נא ג שו' 34, נה א שו' 33; ביצה ס ב שו' 44; מועד קטן פ ג שו' 11; יבמות י ד שו' 57, יד א שו' 32 (דר! תחת ר' 3); סוטה יט ג שו' 50; כתובות כו ב שו' 27; שבועות לב ג שו' 50.
ר' אמר לה סתם, ר' מטי בה בשם ר' 63 כלאים לא א שו' 34; שבת יב ד שו' 11; יבמות ה ג שו' 4, יב ד שו' 51.

ר' אמר ליה סתם, ר' בשם ר' ע"ע ר' אמר לה סתם, ר' בשם ר'.
ר' אמר (!) מן אולפן, ר' אמר לה מן דיעה ע"ע ר' אמר לה מן אולפן, ר' אמר לה מן דיעה.

ר' אמרה 64 יבמות ו א שו' 34; נידה מט ב שו' 8. ועיין עוד ערך לא ר' אמרה (בתמיהה). וראה עוד ערך לא אמרה ר'.

ר' אמרה שמועה, ור' בשם גרמיה אמרה 65 שביעית לז ג שו' 52; ערלה סא ב שו' 64 (ר' תחת ור' 66).

ר' אמרה שמועה, ר' בשם גרמיה אמרה ע"ע ר' אמרה שמועה, ור' בשם גרמיה אמרה.

ר' אתא מן צור ואמר מן שמיא דר' ע"ע אתא ר' מן צור ואמר מן שמיא דר'.

ר' בדעתיה (!) ע"ע ר' כדעתיה.

רבי בון (!) 67 נידה נ ד שו' 64 (צ"ל: רבון) 68.

ר' בי רבי (!) ישמעאל ע"ע ר' כר' ישמעאל.

ר' (!) במחלוקת, ר' אמר דברי הכל ע"ע ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל.

ר' בר (!) ע"ע ר' כר'.

ר' בר ר' (!) ע"ע ר' כר'.

רבי בריבי סוטה כג א שו' 42 69.

ר' בשיטת אביו או בשיטת חכמים סוטה יט ב שו' 15.

ר' בשיטת אביו וחלוק על אביו עירובין יט א שו' 24. ועיין עוד ערך אתייה דר' בשיטת אביו וחלוק על אביו.

ר' בשם דרבנן (!) ע"ע ר' בשם רבנין.

ר' בשם חכמים חגיגה עז ד שו' 4.

63 תרגום: ר' אומר אותה (כלומר, את המימרא) סתם, ר' מגיע בה בשם ר'.

64 תרגום: ר' אמר אותה.

65 תרגום: ר' אמר אותה (כלומר, את ההלכה) שמועה (כלומר, מפי השמועה), ור' אמר אותה בשם

עצמו.

66 עיין ירושלמי נזיקין, עמ' 203, שו' 28–29. וצע"ג.

67 תרגום (אחרי ההגהה): רבם.

68 בכ"ל: "דר' בון (!)" (עמ' 599 שו' 8) — נחלקה המילה לשתיים, ונוסף גרש באמצעיתה בטעות,

וצריך לומר: דרבון. וכן הוא לנכון בשרי"ר, עמ' 289 שו' 17. והתרגום: של רבם.

69 לשון הגמרא כאן: "לית רבי בריבי" (סוטה כג ע"א שו' 41). ועיין במפרשים שם. וראה עוד

פרידמן, הערות למילון, עמ' 76, ערך בירבי.

ר' בשם ר' במחלוקת, ר' אמר דברי הכל הוא (ז) בבא קמא ה ב שו' 18 (ל"ג הוא)⁷⁰. ועיין עוד ערך ר' אמר במחלוקת, ר' אמר דברי הכל.

ר' בשם ר' דברי הכל, ר' בשם ר' במחלוקת עבודה זרה מד א שו' 34. ועיין עוד ערך ר' אמר דברי הכל, ר' אמר במחלוקת.

ר' בשם ר' ור' ע"ע ר' ור' (= איתפלגון ר' ור').

ר' בשם ר' ורבנן ע"ע ר' ורבנן (= איתפלגון ר' ורבנן).

ר' בשם ר' ורבנן ע"ע ר' ורבנן (= איתפלגון ר' ורבנן).

ר' בשם ר', ותני ר' הושעיה כן⁷¹ שבועות לח ג שו' 49.

ר' בשם ר', ותני ר' חייא כן⁷² שבת ה ד שו' 18.

ר' בשם ר', ר' בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') סנהדרין כא ד שו' 51.

ר' בשם רבנן⁷³ דמאי כא ד שו' 26 (ר' אמ' ז)⁷⁴; תרומות מ א שו' 38, מ ג שו' 35; ערלה

סא א שו' 55; שבת ד ב שו' 14 (רבנן), ז ד שו' 9, יו ב שו' 48 (רבנן); עירובין כו ג שו' 11

(רבנן); פסחים לד ג שו' 62 (רבנן); מועד קטן פא ב שו' 12 (רבנן); כתובות לד ב שו' 8;

גיטין מו ד שו' 32; נזיר נז ג שו' 52 (רבנן); קידושין נט ד שו' 75⁵⁸, סג א שו' 55; סנהדרין

כה ג שו' 41; עבודה זרה מא ב שו' 45 (רבנן); נידה נ א שו' 50 (רבנן), נא א שו' 2

(דרבנן)⁷⁶.

ר' בשם רבנן דעלין ושמעין מבי מדרשא דבר עיטיין⁷⁷ בבא בתרא טו ג שו' 3.

ר' בשם רבנן דקיסרין⁷⁸ דמאי כו ג שו' 36; חלה נט ד שו' 43; שבת י ג שו' 5, יא ב

שו' 64 (רבנן, דקיסרין דקיסרין), יד ד שו' 19 (רבנן), יו ב שו' 29 (רבנן, דקיסרין); כתובות

לא ג שו' 56; קידושין סב ד שו' 15; עבודה זרה מ ד שו' 21 (ר' אמר')⁷⁹.

⁷⁰ ההגהה על פי כ"א, עמ' 20 שו' 7.

⁷¹ תרגום: ושונה ר' הושעיא כך.

⁷² תרגום: ושונה ר' חייא כך.

⁷³ סגנון זה שגור במיוחד אצל ר' יעקב בר אחא. ולשונו בנידה מח ע"ד שו' 39: "כד סליקת להכא

שמעית מן כל רבנן". וכבר הערתי על כך במבוא, סוף עמ' צו, ד"ה וכן; שם, הע' 74.

⁷⁴ להגהה ראה כ"ר, עמ' 132א שו' 9.

⁷⁵ אמרו כאן בהמשך: "א"ר מנא לרבי שמי מאן אינון רבנין א"ל רבי יצחק ורבי אימי" (שם

שו' 59).

⁷⁶ להגהה ראה שרי"ר, עמ' 289 שו' 19 (וציין לו ליברמן בטופס ב').

⁷⁷ תרגום: ר' בשם החכמים שנכנסים ושומעים מבית המדרש של בר עיטיין. ולכאורה היה צריך

לומר: דעלון ושמעון; כלומר, שנכנסו ושמעו. אבל כן הוא ("דעלין ושמעין") גם בכ"א, עמ' 96 שו' 19.

ואולי הכוונה כאן היא לחכמים שהיו שומעים תדיר בבית המדרש של בר עיטיין כדי להעביר את

השמועות הנאמרות שם לבית מדרשם. כלומר, כשם שהיו "נחותי" שהעבירו את תורת ארץ ישראל

לבבל ולהפך, כך היו חכמים בארץ ישראל עצמה שהיו מעבירים את השמועות מבית מדרש לחברו.

⁷⁸ תרגום: ר' בשם חכמי קיסריה.

⁷⁹ "אמר" ליתא בשרי"ר, עמ' 273 שו' 20.

ר' דהוא שמע (!...) היא (!) דאמר... ר' דלא שמיע ליה צריכה ליה, הוא דו אמר...

ר' בשם רבנן דתמן (תמן = בבל)⁸⁰ **ברכות** יד א שו' 59 (רבנן); **פאה** טו ב שו' 30, כ א שו' 49; **שביעית** לט ג שו' 55; **תרומות** מד ב שו' 36 (כשם), מד ג שו' 26, מו א שו' 14; **שבת** ח ב שו' 13, יב א שו' 41 (רבנן, תמן⁸¹), יג ד שו' 33 (רבנן), יו ב שו' 39 (רבנן), יז א שו' 61; **עירובין** יט ב שו' 15 (רבנן), כא ג שו' 6, כו ג שו' 22 (רבנן); **פסחים** ל ד שו' 56, לא א שו' 7, שם שו' 10; **יומא** מ ג שו' 62 (רבנן); **שקלים** מו ג שו' 49 (רבנן); **סוכה** נב ב שו' 9 (רבנן); **ראש השנה** נו ג שו' 9 (רבנן); **ביצה** ס ב שו' 31 (רבנן), סב א שו' 21 (רבנן); **מגילה** ע ב שו' 9 (רבנן), עה ג שו' 30 (רבנן); **כתובות** כז ב שו' 32; **נדרים** מד שו' 37; **גיטין** מד ב שו' 22, מו ד שו' 25, שם שו' 26 (כשם); **סנהדרין** כה ב שו' 31; **עבודה זרה** לט ד שו' 59, מא א שו' 10, שם שו' 14, מב ב שו' 21 (רבנן), מג ב שו' 55 (רבנן), מג ג שו' 52 (רבנן), מג ד שו' 17 (רבנן).

ר' בשם רבנן דתמן... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל)⁸²
כתובות לב ב שו' 8-10.

ר' בשם רבנן ע"ע ר' בשם רבנן.

ר' בשם רבנן דקיסרי ע"ע ר' בשם רבנן דקיסרין.

ר' בשם רבנן דקיסרין ע"ע ר' בשם רבנן דקיסרין.

ר' בשם רבנן דתמן ע"ע ר' בשם רבנן דתמן (תמן = בבל).

ר' בשם רבנן ור' תריהון אמרין (כלומר, אמרו דבר אחד)⁸³ **יבמות** ח ב שו' 43.

ר' בשם רבנן תמן (!) ע"ע ר' בשם רבנן דתמן (תמן = בבל).

ר' דבכורות ור' דתרומות לא דין מודה לדין ולא דין מודה לדין ע"ע ר' דבכורות ור' דתרומות לא הדין מודי לדין ולא הדין מודי לדין.

ר' דבכורות ור' דתרומות לא הדין מודי לדין ולא הדין מודי לדין⁸⁴ **תרומות** מו ב שו' 6; **פסחים** כח ב שו' 3 (דין, מודה).

ר' דהוא שמע (!...) היא (!) דאמר... ר' דלא שמיע ליה צריכה ליה, הוא דו אמר...⁸⁵ **דמאי** כב ב שו' 5-6 (צ"ל: שמיע, צ"ל: הוא, ליה₁ = לה)⁸⁶; **קידושין** סג א שו' 14-15 (ר' ליה₁ הוא תחת היא, שמיעא₁ ליה₁ = לה, ליה₂ ליה₁!).

⁸⁰ תרגום: ר' בשם חכמי בבל. ולדין במימרות אלה ראה מבואות לסה"א, סוף עמ' 318, סי' III.

⁸¹ כבר הגיהו "דתמן" בד"ח, ס ע"א. וראה עוד מבואות לסה"א, עמ' 321, סי' 8.

⁸² תרגום: ר' בשם חכמי בבל... וחכמי ארץ ישראל אומרים...

⁸³ תרגום: ר' בשם החכמים ור' שניהם אומרים ("שניהם" חוזר על "ר" ברישא ובסיפא).

⁸⁴ תרגום: ר' של [מסכת] בכורות ור' של [מסכת] תרומות — לא זה מודה לזה ולא זה מודה לזה.

⁸⁵ תרגום (אחרי ההגהות): ר' שהוא שמע... הוא שאומר... [ו]ר' שלא שמע אותה (כלומר, את השמועה)

[הדבר] נצרך לו (כלומר, הוא מסופק בו), [ו]הוא שהוא אומר...

⁸⁶ להגהה "שמיע" תחת "שמע" ראה מה שהערת בריש ערך "דו שמיע". ופירשתי "ליה" = "לה", כלומר, את המימרא של ר' אלעזר, לפי שהביטוי "שמיעא לי" (וכיוצא בו) כאשר הכינוי חוזר אל השומע, הוא ביטוי בבלי — עיין בדברי קוטשר שצינתי להם בערך "ולא שמיע (בתמיהה)". ומטעם זה הגהתי במופע הבא בקידושין "שמיע ליה" תחת "שמיעא ליה".

ר' דו אמר... דו אמר... ורבנן דינון מרין... אינון אמרין...

ר' דו אמר... דו אמר... ורבנן דינון מרין... אינון אמרין...⁸⁷ **ביכורים** סה ב שו' 18-19 (צ"ל: הו [= הוא] תחת דו⁸⁸).

ר' דו אמר... הוא דאמר... ר' דו אמר... הוא דאמר... ע"ע ר' דו אמר... הוא דו אמר... ר' דו אמר... הוא דו אמר...

ר' דו אמר... הוא דו אמר... ור' דו אמר... דהוא (!) אמר... ע"ע ר' דו אמר... הוא דו אמר... ר' דו אמר... הוא דו אמר...

ר' דו אמר... הוא דו אמר... ר' דו אמר... הוא דו אמר...⁸⁹ **פאה** טו ב שו' 17-19 (ד-י⁹⁰; ור' תחת ר'2; חלה נט ב שו' 62-64 (ור' תחת ר'2, הוא2 ליל; דהוא תחת דו4); **שבת** יו ד שו' 45-46 (הוא דאמר תחת הוא דו אמר); **עירובין** כד א שו' 7-8 (הווי! תחת הוא1 וצ"ל: הו, הווי! תחת הוא2 וצ"ל: הו); **חגיגה** עו ב שו' 26-29 (ד-י⁹¹, הווי! תחת הוא וצ"ל: הו), שם שו' 40-42.

ר' דו אמר... הווי (!) דו אמר... ר' דו אמר... הוי (!) דו אמר... ע"ע ר' דו אמר... הוא דו אמר... ר' דו אמר... הוא דו אמר...

ר' דו אמר... הוי (!) דו יליף לה מ-... ר' אמר (!) הוי (!) דו יליף לה מ-...⁹² **סוכה** נב ב שו' 50-51 (צ"ל: הו תחת הוי, צ"ל: דו אמר⁹³).

ר' דו94 מדמי לה... ר' דו מדמי לה...⁹⁵ **סוכה** נב ב שו' 52.

⁸⁷ תרגום (לפי ההגהה): ר' שהוא אומר... הוא אומר... והחכמים שהם אומרים... הם אומרים...

⁸⁸ ההגהה על פי הלשון בסיפא. ושמצא יש להגיה על פי הלשון בביטויים הסמוכים: "הוא דו אמר" ברישא, "אינון אינון דאמרין" בסיפא. והיא היא.

⁸⁹ תרגום: ר' שהוא אומר... הוא שהוא אומר... [ו]ר' שהוא אומר... הוא שהוא אומר...

⁹⁰ הנוסח כאן בכי"ל: "ר' יוחנן דו אמר" (עמ' 67 שו' 27, ונוספה דל"ת לפני ר'") על ידי המגיה. ולא גרסינן לה, כמות שמוכיחה המקבילה בחגיגה עו ב שו' 40-42 הרשומה להלן בפרק.

⁹¹ להגהה ראה מה שכתבתי לעיל (בהערה הקודמת).

⁹² תרגום (אחרי ההגהות): ר' שהוא אומר... הוא שהוא לומד אותה מ-... [ו]ר' שהוא אומר... הוא שהוא לומד אותה מ-...

⁹³ לשון הגמרא: "רבי יוחנן דו אמר עננים מלמעלה היו דו יליף לה מאספך. ר' שמעון בן לקיש אמר עננים מלמטון היו דו יליף לה מעננים". וההגהה "הו" תחת "היו" היא שלי. ובבראשית רבה: "ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר אין עננים אלא מלמעל... ריש לקיש אמר אין עננים אלא מלמטון..." (יג, יא, כרד א, עמ' 120). נמצא, שהמחלוקת היא על העננים בכלל. וכסגנון זה ע"ע ר' דו אמר... הוא דו אמר... ר' דו אמר... הוא דו אמר... והתוספות בסוכה יב ע"א, ד"ה בפסולת (וציינו להם תיאודור בב"ר ה"ל, ואהצו"י, עמ' 73, ד"ה דין כדעתיה) קוראים: "עננים למעלה היו", עי"ש. וכן קראו המפרשים. וקריאה זו היא בהשפעת לשון הברייתא בבבלי סוכה יא סוף ע"ב: "ענני כבוד היו דברי ר' אליעזר ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם". וכיצא בזה בספרא: "רבי אליעזר אומר סוכות ממש היו. רבי עקיבא אומר בסוכות ענני כבוד היו" (אמור, פרק יז הי"א, קג ע"ב). וההגהה "דו אמר" בסיפא על פי הרישא. ⁹⁴ המילה "דו" ברישא ובסיפא נראית לי מיותרת. ואולי יש כאן לשון קצרה תחת: ר' הוא דו מדמי לה.

⁹⁵ תרגום: ר' [הוא] שהוא מדמה אותה... [ו]ר' [הוא] שהוא מדמה אותה...

- ר' דלא כר' 96 יבמות טו ב שו' 30.
- ר' דלא כרבנן 97 סוטה יח ב שו' 35.
- ר' (!) דמר שמועה משום זעיר מיניה ע"ע אקלס ר' דמר שמועה משום זעיר מיניה.
- ר' דר' (!) ע"ע ר' כר'.
- ר' דריש... ורבנן דרשי (!)... ע"ע ר' דרש... ורבנן דרשי....
- ר' דריש... ר' דריש... ע"ע ר' דרש... ר' דרש....
- ר' דרש 98... וחכמים אומרים... תרומות מו ב שו' 27-29.
- ר' דרש... ורבנן דרשי... 99 שבת יז ב שו' 5-6 (ורבנן, דרשי); עירובין כב ג שו' 55-56 (רבנן, דרשי); סנהדרין כד ב שו' 14-16; שבועות לה ג שו' 31-32 (ורבנן, דרשי); לו א שו' 59-60 (דרש, ורבנן, דרשי).
- ר' דרש... ורבנן מרין... 100 סנהדרין כד ב שו' 13.
- ר' דרש... ורבנן דרשי (!)... ע"ע ר' דרש... ורבנן דרשי....
- ר' דרש... ר' דרש... 101 מעשרות נא א שו' 23; יבמות ו ב שו' 62-64; קידושין נט ב שו' 15-16 (דרש), סד ג שו' 47-49; סנהדרין כד ד שו' 35-42 (ד').
- ר' דרש... רבנן דורשין (!)... ע"ע ר' דרש... ורבנן דרשי....
- *ר' הושעיה תניתה כדעתיה 102 בבא קמא ג ג שו' 56.
- **ר' היא דמאי כו ג שו' 1; שביעית לג ג שו' 48; מעשרות נא ג שו' 41; ערלה סג א שו' 12; עירובין יט א שו' 48¹⁰³; פסחים לד ב שו' 59; שקלים מט ד שו' 12; סוטה כב ג שו' 44; נדרים מא א שו' 42; קידושין סד א שו' 12 (ר'... היא); ל"ג היא¹⁰⁴; בבא קמא ז א שו' 40; בבא מציעא יא א שו' 12; מכות לא א שו' 27; שבועות לג ד שו' 45, לה ד שו' 57, לו ג שו' 23¹⁰⁵. ועיין עוד ערך: ולא ר' היא (בתמיהה); מעידותו של ר' היא וראה עוד ערך: דר' היא; כר' היא.
- ר' וחברייא ע"ע ר' וחברייא (= איתפלגון ר' וחברייא).
- ר' וחברייא (= איתפלגון ר' וחברייא¹⁰⁶) 107 פאה יח ב שו' 44 (וחברייא); מעשר שני נו ב שו' 41; חלה נט א שו' 58 (וחברייא); ביצה סג א שו' 30.

96 תרגום: ר' [נ] שלא כר'.

97 תרגום: ר' [נ] שלא כחכמים.

98 תרגום: דורש.

99 תרגום: ר' דרש... והחכמים דורשים....

100 תרגום: ר' דרש... והחכמים אומרים....

101 תרגום: ר' דרש... [נ] ר' דרש....

102 תרגום: ר' הושעיה שונה אותה (כלומר, את ההלכה) כדעתו.

103 הרשב"א גורס כאן: "דר' היא" — ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 234, ד"ה ר' יוסה.

104 ראה המקבילה בעירובין כא ע"ב שו' 7.

105 בפסחים כח ע"ג שו' 6: "ר'", אבל בראבי"ה: "ר' הוא" (ירוכ"פ, ריש עמ' 390, ד"ה ובראבי"ה

[עמ' 389]). וצריך עיון אם זה ניסוחו של הרב, או שכך היתה הגירסא לפניו. ולעיל שם, שו' 3: "ר'"

בלבד גם בראבי"ה (שם, סוף עמ' 389).

ר' וחד מן רבנין (= איתפלגון ר' וחד מן רבנין)¹⁰⁸ **חלה** נט א שו' 28; **ביכורים** סה א שו' 52.

ר' ור' (וכלומר, אמרו דבר אחד)¹⁰⁹ **בבא בתרא** יד ג שו' 22.

ר' ור' (= איתפלגון ר' ור')¹¹⁰ **ברכות** ב ג שו' 20?¹¹¹, ב ד שו' 1, שם שו' 17 (ר' תחת ור'), ג ג שו' 9, ד ב שו' 42, ח ג שו' 17, שם שו' 18, שם שו' 19, י א שו' 40, שם שו' 51, י ג שו' 38, יא א שו' 55; **פאה** טו ב שו' 24, טו ד שו' 40, שם שו' 42, יו ב שו' 25, יז א שו' 45, יח ג שו' 22, יט א שו' 22; **דמאי** כא ד שו' 3; **כלאים** כז ג שו' 53, לא א שו' 22, לב ג שו' 18; **שביעית** לה ב שו' 23 (ר' תחת ור'), לה ג שו' 32, לו א שו' 49; **תרומות** מא ד שו' 25, מה ג שו' 47, מז ד שו' 1, מח א שו' 42; **מעשרות** נב א שו' 8; **חלה** נח א שו' 19, נח ג שו' 5; **ערכה** סג א שו' 55; **ביכורים** סג ד שו' 50, סה ד שו' 33; **שבת** ג א שו' 54, ד א שו' 35, ו א שו' 49, ט א שו' 31, י א שו' 62, י ב שו' 1, יג ד שו' 26, יד ד שו' 48; **עירובין** יח ג שו' 11 (ר' תחת ור'), שם שו' 43, יח ד שו' 1, שם שו' 56, כב ג שו' 42, כג ד שו' 44 (ר' תחת ור'), כו ב שו' 41; **פסחים** ל א שו' 3, לב שו' 2, לה ב שו' 4 (ר' תחת ור'), לו א שו' 21, לו ג שו' 56; **יומא** מ ג שו' 6, מה ב שו' 12; **שקלים** מו ב שו' 1, מו ג שו' 40, מו ד שו' 17, נ א שו' 40, שם שו' 41, נא ב שו' 10; **סוכה** נב א שו' 31, נב ד שו' 39, נג ד שו' 60, נד ג שו' 1, נה ד שו' 4; **ראש השנה** נו א שו' 40, נז ב שו' 7, נט ג שו' 62; **ביצה** ס א שו' 5, סא ג שו' 27, סב א שו' 12, שם שו' 45, סב ב שו' 4, שם שו' 5, סג ב שו' 7, שם שו' 47; **תענית** סה א שו' 36, סו ד שו' 24, סח ג שו' 40; **מגילה** סט ד שו' 38, ע ד שו' 50, עא ב שו' 44, עב א שו' 4, עב ב שו' 52, עד ד שו' 19, שם שו' 37 (ר' תחת ור'), עה א שו' 2; **חגיגה** עו ד שו' 23, עח ד שו' 37; **מועד קטן** פ ד שו' 41, פג ג שו' 49; **יבמות** ג ב שו' 5, שם שו' 7, שם שו' 27, ו ב שו' 22, ח א שו' 29, שם שו' 34, ח ב שו' 19, ט ב שו' 58; **סוטה** יו ג שו' 12, יז א שו' 5, כ א שו' 31; **כתובות** כו ג שו' 28, כו ד שו' 12 (ר' אמרו), שם שו' 19, כח ד שו' 55, לה ב שו' 22, לה ד שו' 40; **נדרים** לח ג שו' 33, מ א שו' 1, מא ג שו' 52; **גיטין** מג ד שו' 54, מד ב שו' 3, שם שו' 16,

¹⁰⁶ בפאה ובמקבילה בחלה המונח אינו מציע פלוגתא ממש, ע"ש. וראה עוד מה שהערתי בסמוך, ריש ערך "ר' ור'" (= איתפלגון ר' ור').

¹⁰⁷ תרגום: ר' והחברים.

¹⁰⁸ תרגום: ר' ואחד מן החכמים.

¹⁰⁹ ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 197, שו' 11.

¹¹⁰ לפירוש הביטוי ראה מבזה"ל, טז ע"ב, ערך פלוני ופלוגי פלוני אמר פלוני אמר. והניסוח שהצעתי הוא על דרך הרוב המכריע. אבל לעתים רחוקות אין מדובר במחלוקת ממש, אלא בשוני: לעתים שני החכמים משלימים זה את זה (ראה ברכות ב ע"ד שו' 17), ולעתים הם מביאים ראיות שונות לאותו עניין (ראה ברכות יא ע"א שו' 55), או דרשות שונות לאותו פסוק (ראה: שקלים מו ע"ד שו' 17; ראש השנה נז ע"ב שו' 7). במקרים אלה פירוש הביטוי אפוא: הוּוּ בַּהּ ר' ור'. והביטוי הזה מציע תמיד בהמשכו את דבריהם של שני החכמים.

¹¹¹ טעם הספק כאן ובמועד קטן פ ע"ד שו' 41 הרשום להלן, הוא היות הביטוי הזה בא בהם אחרי המונח "תריין אמורין", מה שאין כן בשאר המופעים שפֿערד.

**ר' ור' (= איתפלגון ר' ור') (המשך) מו ד ש' 34, מז ג ש' 31, מח ג ש' 32 (ר' תחת ור');
נזיר נו ב ש' 40; **קידושין** נח ד ש' 32, ס ג ש' 18, סד א ש' 38, סה ג ש' 21 (ר' תחת
 ור'), שם ש' 23, סו א ש' 2; **בבא קמא** ד ג ש' 19; **בבא מציעא** יב ג ש' 48; **בבא בתרא**
 יג ג ש' 48, יו ד ש' 25, יז ג ש' 41, יז ד ש' 25; **סנהדרין** יח ד ש' 40, יט ב ש' 40, יט
 ג ש' 58, יט ד ש' 45, כ ב ש' 52, כא ג ש' 64, כא ד ש' 44, כב א ש' 40 (ר' בשם ר'),
 כו ג ש' 30, כז ג ש' 24, כז ד ש' 54, שם ש' 55, כט א ש' 24, שם ש' 39, כט ג ש' 46,
 ל ג ש' 40; **שבועות** לה ג ש' 17 (ר' תחת ור'), לז ב ש' 24; **עבודה זרה** לט ב ש' 46, מ
 ד ש' 50, מא א ש' 37 (ר' תחת ור'), מא ב ש' 13, מא ג ש' 19 (ו'), מד ב ש' 22; **הוריות**
 מה ד ש' 58 (ורבי ל')¹¹², מו א ש' 41 (ר' תחת ור'), מז ג ש' 13; **נידה** נא א ש' 31.

ר' ור' (= מחלוקת ר' ור')¹¹³ יבמות ה א ש' 41, יא ב ש' 64.

ר' ור'... חדא, ר' ור'... חדא¹¹⁴ שבת ו ג ש' 11-12.

ר' ור' (= איתפלגון ר' ור') פאה טו ד ש' 63; **כתובות לג ג ש' 19; **בבא בתרא**
 טו ד ש' 15.

ר' ור' בשם כל רבנן דעלין לבי מדרשא¹¹⁵ גיטין מה ב ש' 12¹¹⁶.

ר' ור' ור' חדא, ור' פליג על תלתייהו¹¹⁷ סנהדרין כ ג ש' 26.

ר' ור' ור' חדא, ר' ור' ור' חדא, ציפוראי ור' ור' חדא¹¹⁸ שבת ז א ש' 29.

ר' ור' ורבנן (= איתפלגון ר' ור' ורבנן) פאה יו א ש' 47; **שבת** ד ד ש' 48 (ורבנן);
סוטה יז ב ש' 25 (ורבנן); **נדרים** לח ב ש' 23.

ר' ור' ורבנן ע"ע ר' ור' ורבנן (= איתפלגון ר' ור' ורבנן).

ר' ור' חד (ו), ר' ור' חדא¹¹⁹ תרומות מז ד ש' 56 (צ"ל: חדא)¹²⁰.

¹¹² הנוסח כאן: "רבי חייה אמר, וצריך לומר: ורבי אמי. והסגנון בהמשך כאן כסגנון ההמשך
 בפסחים לה ע"ב ש' 4 הרשום לעיל בפרק.

¹¹³ הביטוי בערך הזה אינו מציע את המחלוקת, בשונה מהערך הקודם, ולכן הוא נרשם בנפרד.
 וראה תוכפ"ש, יבמות, עמ' 39, ש' 42-41.

¹¹⁴ תרגום: ר' ור'... [שיטה] אחת, [ו]ר' ור'... [שיטה] אחת.

¹¹⁵ תרגום: בשם כל החכמים שנכנסים לבית המדרש. ולא נאמר כאן לאיזה בית מדרש, אבל
 במקבילה בבבא בתרא טו ע"ג ש' 3: "ר' בשם רבנן דעלין ושמעין מבי מדרשא דבר עיטין". וראה
 מה שהערת שם.

¹¹⁶ לשון הגמרא כאן: "רבי אילא ורבי אבא ורבי אלעזר בשם כל רבנן" וכו'. ובמקבילה: "רבי
 לא בשם רבי לעזר רבי יסא בשם רבנן" וכו' (בבא בתרא טו ע"ג ש' 3). וכן הוא בכל"א, עמ' 96 ש' 18.
 וצריך עיון אם יש להגיה את שתי הו"וין בשמות החכמים שבמסכת גיטין וכיצד. ולכאורה נראה שיש
 למחוק אותן. וליברמן (תש"ק, עמ' 70, סי' 106 [עמ' 69]) לא הגיה.

¹¹⁷ תרגום: ר' ור' ור' [שיטה] אחת, ור' חלוק על שלושתם.

¹¹⁸ תרגום: ר' ור' ור' [שיטה] אחת, [ו]ר' ור' ור' [שיטה] אחת, [ו]הציפוריים (כלומר, חכמי ציפורי)
 ור' [שיטה] אחת.

¹¹⁹ תרגום (אחרי ההגהה): ר' ור' [שיטה] אחת, [ו]ר' ור' [שיטה] אחת. ופירש ליברמן: "זתים טמאים
 ר' ור' מחד (כלומר, שניהם סוברים שאין עושים מהם שמן) ר' יעקב ור' יודה חד (כלומר, שניהם סוברים
 שלר' יהושע עושים מהם שמן)" (תוכפ"ש, תרומות, ריש עמ' 458, ד"ה ברם בירושלמי).

ר' ור' יודון לר', ור' לא יודי לר' ור', ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'

ר' ור' יודון לר', ור' לא יודי לר' ור', ר' יודי לר', ר' לא יודי לר' ¹²¹ כלאים ל ב
ש' 50.

ר' ור' כבית שמאי יבמות ב ד ש' 25, יג ב ש' 56.

ר' ור' מודי (!) ביה ע"ע הדא ר' ור' מודי (!) ביה.

ר' ור' על דבית הלל אינון הווי (!) (בתמיהה) ¹²² ביכורים סה ב ש' 3 ור', לא מן!
תחת על, בית; הווי; ראש השנה נז א ש' 22 (צ"ל: הווי או הווי).

ר' ור' שניהם אמרו דבר אחד, אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם
אחד מגילה ע א ש' ¹²³29.

ר' ור' תרויהו (!) בשם ר' ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').

ר' ור' תרויהון (!) בשם ר' ע"ע: ר' ור' תריהון בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד); ר'
ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').

ר' ור' תריהון אמרין ¹²⁴ בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') נדרים לח ג ש' 31; נזיר
נג ג ש' 3 (ר' תחת ור').

ר' ור' תריהון ¹²⁵ בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד) ברכות ט ב ש' 51 (ד', תרויהון!
וצ"ל: תריהון); תרומות מג א ש' 19, מו א ש' 58; מעשרות נ ד ש' ¹²⁶17; חלה נז ד
ש' 55; ביכורים סד א ש' 1 (תרויהון! וצ"ל: תריהון); פסחים כח א ש' 54 (ר' תחת ור');
ראש השנה נו ד ש' 63; יבמות ב ג ש' 40 (דאמ'*, ר' תחת ור').

ר' ור' תריהון ¹²⁷ בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') ברכות ו א ש' 5 (תרויהון); יא
ב ש' 27 (תרויהון); כלאים כח ג ש' 54 (תרויהון); מעשר שני נד א ש' 53 (ר' תחת ור');
שבת ו ב ש' 49, ז ב ש' 48, יג א ש' 55 (ר' תחת ור'); עירובין כו א ש' 54 (תרויהון) ¹²⁸;

¹²⁰ ראה: מבואות לסה"ת, עמ' 192, סוף סי' 4; שם, הע' 31; מבואות לסה"א, עמ' 459, הע' 11 (והיא
הערותו של העורך הרע"צ מלמד ז"ל).

¹²¹ תרגום: ר' ור' יודו לר', ור' לא יודה לר' ור', ר' יודה לר', ר' לא יודה לר'.

¹²² תרגום: ר' ור' על [שיטתם] של בית הלל הם הוויים (כלומר, דנים, חלוקים)!! לשון זה מופיע
בשתי נוסחאות שונות בסוגיא אחת כפולה בביכורים וראש השנה. ואני הכרעתי שהעיקר כנוסח ראש
השנה, ולכן רשמתי אותו כאן כערך הראשי. וכדי לנמק את הכרעתי, מן הראוי לפרש אותה סוגיא —
ראה מה שפירשתי בה להלן, קונטרס הסוגיות, סי' 2, עמ' 1463 ואילך.

¹²³ לפירוש העניין ראה תוכפ"ש, מגלה, עמ' 1122, הע' 4; עמ' 1123, הע' 5.

¹²⁴ תרגום: שניהם אומרים. ואולם נראה לי, שאין לגרוס "אמרין" בערך זה, והוא הוא הערך הבא
להלן: "ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') — והראיה, שהמופע שבגדרים ישנו במקביל
בכתובות על ע"ד ש' 37 בצורה: "ר' ור' תריהון בשם ר' אמרי (!)". ונדידת המילה "אמרין" ממקום
למקום מלמדת שאינה אלא תוספת. והוא הדין למונח בנזיר.

¹²⁵ תרגום: שניהם.

¹²⁶ לשון הגמרא כאן: "רבי יונה אמר זעירה ורבי אימי" וכו', כלומר חסר התואר "רבי" לפני
זעירה".

¹²⁷ תרגום: שניהם.

¹²⁸ ליברמן מגיה כאן: "תרויהון" — ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 359, ד"ה ר' אליעזר. וצריך לומר: תריהון.

ר' ותני לה בשם ר'

ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') (המשך) **פסחים** לה ב שו' 6; **מועד קטן** פג א שו' 20; **כתובות** לה ד שו' 37 (+אמרי!) ול"ג לה¹²⁹; צ"ל בכל מקום: תריהון תחת תרויהון או תרויהון¹³⁰.

ר' ור' תריהון בשם ר' אמרי (!) ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר'). **ר' ור' תריהון, חד בשם ר' וחד בשם ר'** (כלומר, אמרו דבר אחד)¹³¹ **עירובין** כד א שו' 11, כד ב שו' 32 (ר' תחת ור').

ר' ורבנן ע"ע ר' ורבנן (= איתפלגון ר' ורבנן).

ר' ורבנן מקרא אחד דורשין ע"ע ר' ורבנן מקרא אחד הן דורשין.

ר' ורבנן מקרא אחד הן דורשין עירובין כב ג שו' 54 (הן לוי); **חגיגה** עו א שו' 28 (ורבנן); **יבמות** ט א שו' 23.

ר' ורבנן (= איתפלגון ר' ורבנן) **ברכות** ט א שו' 62; **שבת** יד ג שו' 3 (א"ר! תחת ר' וצ"ל: אמר: ר'...)¹³²; **יומא** מא ב שו' 1; **שקלים** מח ג שו' 41; **תענית** סג ג שו' 47 (ורבנן), סה ב שו' 55; **סוטה** כג א שו' 40 (ורבנן); **נדרים** מ א שו' 44 (ר' בשם ר', ורבנן); **סנהדרין** יט א שו' 20 (ר' בשם ר'); **עבודה זרה** מב ד שו' 35.

ר' ורבנן (= לפי שיטת ר' ורבנן)¹³³ **יבמות** ה א שו' 41, יא ב שו' 64.

ר' ורבנן דתמן (= איתפלגון ר' ורבנן דתמן; תמן = בבבלי)¹³⁴ **שבת** יו ב שו' 20.

ר' ורבנן מקרא אחד דרשו שבת יז ב שו' 5.

ר' ורבנן מקרא אחד הן דורשין ע"ע ר' ורבנן מקרא אחד הן דורשין.

ר' ותני לה בשם ר'¹³⁵ **ברכות** יד א שו' 21 (תנין)¹³⁶; **שבת** יד ג שו' 49¹³⁷; **תענית** סד ב שו' 25. וראה עוד ערך: אית דתני לה בשם ר', אית דלא תני לה בשם ר'; מאן דתני לה בשם ר'... מאן דלא תני לה בשם ר'....

¹²⁹ ראה מה שהערת לעיל בערך "ר' ור' תריהון אמרי בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר')."

¹³⁰ לצורה "תרויהון" ראה מה שהערת לעיל במבוא, עמ' קלב, סי' 14. ולמופעים נוספים ראה מה

שהערת לעיל, ערך "ר' ור' תריהון אמרי בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר')."

¹³¹ תרגום: ר' ור' שניהם, אחד בשם ר' ואחד בשם ר'.

¹³² הנוסח כאן בכ"ל: "ר' אחא אמ' ר' אבהו ורבנן" (עמ' 370 שו' 27), והסדר קלקל.

¹³³ כלומר, אף על פי שר' ורבנן חלוקים באשה הראשונה, ולפי החכמים היא חולצת ולא מתיבמת,

שניהם מודים בצרתה שהיא מתיבמת או חולצת — ראה תוכפ"ש, יבמות, עמ' 39, שו' 41-42.

¹³⁴ תרגום: ר' וחכמי בבלי.

¹³⁵ תרגום: ר' [אומר] ושונה אותה (כלומר, בברייתא) בשם ר' ועיין בהערות הבאות.

¹³⁶ ההגהה "ותני" על פי זוסמן, שהגיה על פי כ"ר כאן, ועל פי המקבילה בתענית הרשומה להלן

בְּעֶרְךָ — ראה זוסמן, תורה שבעל פה, עמ' 273, הע' 47. ואמנם זהו לשון המונח הזה גם בבראשית רבה — ראה ח' אלבק, מבוא ומפתחות למדרש בראשית רבא, בראשית רבא, כרך ג, ד"צ ירושלים תשכ"ח, עמ' 43, ערך תני. ולפי הגירסא בברכות השונה הוא ר' (כלומר, ר' אחא, עי"ש), ואילו לפי הגירסא בתענית יתכן לפרש שהשונה הוא תנא אנונימי. וליברמן (תוכפ"ש, תעניות, עמ' 1068, שו' 21-22) הביא את שתי הגירסאות, ולא הכריע. והברייתא הזאת הובאה בשביעית לט ע"א שו' 28 בשם "תני רבי חייה בשם רבן שמעון בן גמליאל" (ועל פי אלבק, מחקרים, עמ' 73, ד"ה ירושלמי; שם, הע' 2). וכן הוא גם בכ"ר שם, עמ' 209ב שו' 26 (אבל שם "בשם" ליתא, ונוסף אחרי השם: "או"). ועדיין צ"ע.

ר' חיייה (!) ע"ע דר' חיייה (= משנת ר' חייא).

ר' חיייה תני לה בשם חכמים ע"ע תני (!) בשם ר', ר' חיייה תני לה בשם חכמים.

ר' חלוק על החכמים (!) ועושה מעשה כיוצא בו (בתמיהה) עבודה זרה מג ב שו' 49 (צ"ל: חכמי?)¹³⁸.

ר' חלוק על חכמים ועושה הלכה כיוצא בו (בתמיהה) פסחים לד ב שו' ¹³⁹.

ר' חלק שיטת ר', ר' חלק שיטת ר' (מעניין חילוק) שבועות לג א שו' ¹⁴⁰.

ר' יהושע בן לוי תני דר' שמעון בן יוחי¹⁴¹ חלה נח ג שו' 27.

ר' יודה לר' ע"ע ר' יודי לר'¹⁴².

ר' יודה לר'... ר' לא יודה לר'... ע"ע ר' יודי לר'... ר' לא יודי לר'....

ר' יודה לר', ר' לא יודה לר' ע"ע ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'.

ר' יודה לר', ר' לא יודי לר' ע"ע ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'.

ר' יודי לאילין רבנין, אילין רבנין לא יודון לר' ע"ע מסתברא דר' יודה לאילין רבנין, ואילין רבנין לא יודון לר'.

ר' יודי לר'¹⁴³ כלאים ל ב שו' 51; תרומות מו ב שו' 9; עירובין כ א שו' 7 (יודה), שם שו' 14 (יודה); פסחים כח ב שו' 5! (יודה), צ"ל: א' לא יודה לר'¹⁴⁴, שם שו' 6 (יודה), שם שו' 13 (יודה); יבמות י ד שו' 41; נזיר נג ג שו' 39. ועיין עוד ערך אף ר' יודי לר'. וראה עוד ערך ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'.

¹³⁷ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 24, הע' 2. ונראה מדבריו שר' חונה האומר הוא השונה את הדברים בברייתא. וצ"ע.

¹³⁸ להגהה ראה הלשון בערך הבא. ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 1193, ד"ה שם פ"ג מ"ז) ציטט את המאמר ללא הגהה (ושם: "החכמים").

¹³⁹ לביטויים דומים ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 481, ד"ה רבן גמליאל. וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 599, הע' 5.

¹⁴⁰ לשון הגמרא כאן: "רבי יודה חלק שיטת ר"מ רבי שמעון חלק שיטת רבי יודן". ופירוש המאמר כפ"מ, ה ע"ב, ד"ה אמר ר' יוסי בר בון. כלומר: ר' יודה חולק את שיטת ר' מאיר או מחלק בשיטתו, ור' שמעון חולק את שיטת ר' יהודה. כלומר, שלשיטת ר' מאיר כל שעירי החטאת הנידונים במחלוקת זו כפרתן שווה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ור' יהודה מחלק בשיטה זו של ר' מאיר, שעל טומאה שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף מכפר שעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, ועל טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף מכפרים שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים, וכן ר' שמעון מחלק בשיטתו זו של ר' יהודה, שעל טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף מכפרים רק שעירי הרגלים, ואילו שעירי ראשי חדשים מכפרים על טהור שאכל את הקודש הטמא.

¹⁴¹ תרגום: ר' יהושע בן לוי שונה [ברייתא] של ר' שמעון בן יוחאי. ואפשטיין מוחק את כל הלשון הזה על פי הראשונים — ראה: מחקרים, ב, א, עמ' 293, סוף הפסקא הראשונה; מבואות לסה"א, עמ' 376, הע' 23. וצ"ע.

¹⁴² גם בערך "אף ר' יודי לר'" המצוין שם.

¹⁴³ תרגום: ר' יודה לר'.

¹⁴⁴ להגהה על פי המקבילה בתרומות מו ע"ב שו' 8 — ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 387, ד"ה אמר ר' זעירא.

ר' יודי לר'... ור' לא יודי לר'... ע"ע ר' יודי לר'... ר' לא יודי לר'....
ר' יודי לר'... ר' לא יודי לר'...¹⁴⁵ דמאי כג ד שו' 6-7 (ור' תחת ר'2); **כלאים** ל א שו' 2; **מעשרות** מט א שו' 25 (יודה); **מעשר שני** נה ד שו' 37-38; **סוכה** נג ד שו' 42-43; **נדרים** לט ד שו' 38 (יודה).
ר' יודי לר', ור' לא יודי לר' ע"ע ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'.
ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'¹⁴⁶ דמאי כג ד שו' 5 (ור' תחת ר'2); **מעשרות** מט א שו' 24 (יודה תחת יודי1); **מעשר שני** נה ד שו' 36; **עירובין** כ א שו' 6 (יודה); **סוכה** נג ד שו' 41 (יודה תחת יודי1); **חגיגה** עח ד שו' 10 (יודה תחת יודי1); **נדרים** לט ד שו' 37¹⁴⁷. ועיין עוד ערך: **מסתברא דר' יודי לר', ר' לא יודי לר', ר' ור' יודון לר', ר' לא יודי לר', ור' ר' ור' יודון לר', ור' לא יודי לר', ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'. וראה עוד ערך ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'.**
ר' יליף... ר' יליף...¹⁴⁸ **מעשר שני** נב ג שו' 51-52; **קידושין** סב ד שו' 61-62.
ר' ישמעאל כר' סוטה כג א שו' 31; **שבועות** לב ד שו' 45 (ד-), שם שו' 46, לח ד שו' 6. וראה עוד ערך ר' כר' ישמעאל.
ר' ישמעאל מן אתריה, ור' עקיבה מן אתריה¹⁴⁹ **סנהדרין** כה א שו' 13.
ר' כבית שמאי פאה כ ג שו' 23; **שביעית** לו א שו' 30; **מעשר שני** נו ב שו' 13; **עירובין** כ ד שו' 39; **סוטה** יו ב שו' 24 (ד-); **נזיר** נב ד שו' 37 (א"ר! וצ"ל: אמר: ר'150), שם שו' 38, נד א שו' 3 (ד-); **שבועות** לח ב שו' 38. ועיין עוד ערך כדאמר (!) ר' כבית שמאי.
ר' כבית שמאי, ור' כבית הלל שביעית לג ג שו' 48 (ו-), שם שו' 50, לה ב שו' 54, שם שו' 55, לו א שו' 30. וראה עוד ערך ור' כבית הלל.
ר' כדידיה¹⁵¹ **גיטין** מו ד שו' 52.

¹⁴⁵ תרגום: ר' יודה לר'... [ו] ר' לא יודה לר'....

¹⁴⁶ תרגום: ר' יודה לר', [ו] ר' לא יודה לר'.

¹⁴⁷ למופע נוסף שנשתבש ע"ע ר' יודי לר'.

¹⁴⁸ תרגום: ר' לומד... [ו] ר' לומד....

¹⁴⁹ תרגום: ר' ישמעאל ממקומו, ור' עקיבא ממקומו. כלומר, לומדים מאותו מקום, מאותו פסוק

שממנו למדו כבר מה שלמדו.

¹⁵⁰ הנוסח כאן בכ"ל: "חד אמ' ר' יודה כבית שמאי" (עמ' 249 שו' 6), והסדר קלקל.

¹⁵¹ תרגום מילולי: ר' כשלו. ולשון הגמרא כאן: "רבי בא כדידיה". והגיה הק"ע: "ר' יוסי כדידיה",

ופירש: "וה"פ ר' יוסי לשיטתו" (וכן ע"ב, ד"ה ה"ג ר' יוסי). כלומר, ר' יוסי בר חנינה, ע"ש. וכן הגיה ליברמן בגליונותיו, טופס ב'. אבל סגנון הירושלמי תמיד: ר' כדעתיה. ואולי יש לנו להגיה כך לשיטתם. והמשך לשון הגמרא שם: "ורבי יודה כדידיה. דאחתי דרבי יוסי בר חנינה בשם רבי יוסי בי רבי חגיי" וכו'. והגיה ליברמן בטופס ב': "דר' יודה בריה" (תחת "ורבי יודה כדידיה", כלומר, "בריה" דהיינו "ברה" תחת "כדידיה"). כלומר, ר' יודה בן אחותו של ר' יוסי בר חנינה. ויש אפוא למחוק את הנקודה שאחרי "כדידיה" זו. והיא היא הגהתו של ק"ע הנ"ל, שהגיה "בן אחותו של ריב"ח" (שם). והגיה ליברמן עוד "חנינא" תחת "חגיי", וכך הגיהו מכבר בסתם בד"ח. וראה בבלי בבא בתרא קלט סוף ע"א.

ר' כדעתיה¹⁵² **ברכות** ג ב ש' 30; **דמאי** כב ד ש' 28, כד א ש' 10; **כלאים** כז ב ש' 51, שם ש' 57, כט ג ש' 21, ל א ש' 41; **שביעית** לג ב ש' 38; **תרומות** מג ג ש' 153¹⁸, מד ג ש' 154⁵⁰, מה א ש' 17; **חלה** נז א ש' 47, נז ב ש' 37, נח ג ש' 9 (בדעתיה); שם ש' 26, נט ג ש' 4, ס ב ש' 19, שם ש' 21; **ערכה** ס ג ש' 39, ס ד ש' 24; **ביכורים** סד א ש' 56; **שבת** ג ב ש' 17, ג ד ש' 21, ה א ש' 13 (ד"ו)¹⁵⁵, שם ש' 15, ה ד ש' 60, י ב ש' 61, יא א ש' 32, יב ב ש' 156²¹; **עירובין** כ א ש' 41, כג א ש' 157¹², כו א ש' 57, כו ב ש' 17; **פסחים** כז א ש' 39, כז ד ש' 57, כח א ש' 21, כט ב ש' 20, לב ג ש' 53, לז ג ש' 29; **יומא** לט א ש' 10, מג ד ש' 57; **שקלים** מז ג ש' 2 (לטעמיה)¹⁵⁸; **ביצה** סב א ש' 26; **תענית** סז א ש' 59; **מגילה** עג א ש' 30; **מועד קטן** פ ד ש' 45 (ו"ו)¹⁵⁹, פא ג ש' 36, פב ב ש' 39; **יבמות** טו א ש' 51; **סוטה** יח א ש' 13; **כתובות** כז ב ש' 55, ל א ש' 37, ל ד ש' 49, לב ב ש' 3; **נדרים** לז ב ש' 23, לח ג ש' 47; **נזיר** נב ד ש' 45 (א"ר)¹⁶⁰, נג ב ש' 22; **שבועות** לד ג ש' 9, שם ש' 13, לו ב ש' 52; **עבודה זרה** לט ב ש' 49, מא ד ש' 53, מד א ש' 14, שם ש' 18; **הוריות** מו ג ש' 58; **נידה** נ ד ש' 161¹. ועיין עוד ערך: אף ר' כדעתיה; אתיא דר' כר', ודר' כדעתיה.

ר' כדעתיה... ר' כדעתיה¹⁶² **ברכות** ג ב ש' 13-14; **פאה** טו ב ש' 4-6; **שבת** ג א ש' 63-64; **חגיגה** עו ב ש' 25-27.

ר' כדעתיה, ור' כדעתיה¹⁶³ **שבת** יו ד ש' 44; **עירובין** כד א ש' 6; **חגיגה** עו ב ש' 25; **כתובות** לג א ש' 20; **נדרים** מא א ש' 22; **שבועות** לה ד ש' 164⁵³.

¹⁵² תרגום: ר' כדעתו. כלומר, הוא הולך לשיטתו.

¹⁵³ ראה מבוא לנ"ח"מ, עמ' 1169, סי' 2.

¹⁵⁴ הנוסח כאן בד"ו: "אמר ר' כדעתיה". אבל "אמר" ליתא בראשונים — ראה אהצ"ק, עמ' 53,

ד"ה אלא אמר. וכן עיקר. וראה כיצא בזה לקמן, בנזיר נב ע"ד ש' 45.

¹⁵⁵ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 67, ד"ה דר' יודה (הראשון).

¹⁵⁶ לפירוש העניין ראה מבוא לנ"ח"מ, עמ' 1009, סי' 18.

¹⁵⁷ אני קורא כאן בד"ו: "כדעתיה", וליברמן קרא: "בדעתיה" (וכן הוא במהד' האקדמיה, עמ' 477

ש' 29), והעיר: "המלה 'בדעתיה' ליתא בכ"ל [עמ' 410 ש' 9 — מ"ע] והושלמה בין השורות" (ירוכ"פ,

סוף עמ' 303, ד"ה ר' זעירא).

¹⁵⁸ ההגהה על פי המקבילות בשבת יא ע"א ש' 32 ובפסחים לז ע"ג ש' 29 הרשומות לעיל בְּעֶרְךָ.

והמונח "לטעמיה" הוא מונח בבלי.

¹⁵⁹ ההגהה על פי העניין. ושר"ר (עמ' 193 ש' 22) אינו מכריע כדבריי, שאפשר שיש שם קטוע.

¹⁶⁰ הנוסח כאן בד"ו: "א"ר כדעתיה", ובכ"ל: "אמ' ר' כדעתיה" (עמ' 249 ש' 12). והנראה, שהדברים

הם דברי סתם התלמוד, ולא גרסינן "אמ'". וראה כיצא בזה מה שהערתי לעיל לתרומות מד ע"ג ש' 50.

¹⁶¹ למופעים נוספים ע"ע: דר' היא; חייליה דר' מן הדא; מחלפה שיטתיה דר'. וליברמן הוסיף מדעתו

עוד מופע במכות לב ע"ב ש' 18 — ראה תוס"ר, ב, עמ' 3 (המספור שלי), הע' 1, ד"ה ויש להצטער. ולא

הזכיר השלמה זו בהלכות הירושלמי, ריש עמ' סח, ד"ה הרי לך.

¹⁶² תרגום: ר' כדעתו... [ן]ר' כדעת... כלומר, כל חכם הולך לשיטתו.

¹⁶³ תרגום: ר' כדעתו, ור' כדעתו. כלומר, כל חכם הולך לשיטתו.

¹⁶⁴ למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "ר' אמר כדעתיה, ור' אמר כדעתיה".

ר' כדעתיה, ורבנין כדעתון¹⁶⁵ תרומות מא ד ש' 39 (כדעתין! תחת כדעתון); מעשרות מט ב ש' 29; עירובין יח ב ש' 18 (ורבנן, כדעתהון); סוכה נא ג ש' 39 (ורבנן, כדעתהון).

ר' כדעתיה, ורבנין כדעתין (!) ע"ע ר' כדעתיה, ורבנין כדעתון.

ר' כדעתיה, ורבנן כדעתהון ע"ע ר' כדעתיה, ורבנין כדעתון.

ר' כהדא דתני בר קפרא¹⁶⁶ קידושין סד ד ש' 22.

ר' כהדא דתני (!) דבי רבי ע"ע ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי.

ר' כהדא דתני (!) דבית רבי ע"ע ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי.

ר' כהדה דתניי דבית רבי ע"ע ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי.

ר' כמתני', ר' כהדא דתני (!) דבי רבי ע"ע ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי.

ר' כמתניתין, ר' כהדא דתני (!) דבית רבי ע"ע ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי.

ר' כמתניתן, ר' כהדה דתניי דבית רבי¹⁶⁷ שביעית לג ד ש' 45; שבת ט א ש' 6 (כמתניתין, כהדא, דתני¹⁶⁸), יו ב ש' 32 (כמתני', כהדא, דתני, דבי).

ר' כר' ברכות ג א ש' 1, ז ב ש' 57 (ברו¹⁶⁹); כלאים כו ד ש' 34, כז ד ש' 26, לב ד ש' 32; שביעית לט ב ש' 53; תרומות מ ב ש' 35 (וישאלו! תחת ר' יצ"ל: שמואל¹⁷⁰), מא ג ש' 29, מה ג ש' 6, שם ש' 8; מעשרות נ ב ש' 40, נ ד ש' 57 (ד"י), שם ש' 59; חלה נז ב ש' 8 (ד"י), נט ב ש' 40; ערלה ס ד ש' 55, סג א ש' 42; שבת ה ד ש' 10, יד א ש' 9, טו ג ש' 60; עירובין יח ג ש' 58; פסחים ל ד ש' 62, לד ג ש' 44 (ד"י¹⁷¹); יומא מב ב ש' 10 (וד"י); שקלים מז ב ש' 37, מח ב ש' 7 (וד"י); ראש השנה נו ד ש' 39; תענית סו ב ש' 56 (ד"י); חגיגה עח ב ש' 16, עט א ש' 49, עט ב ש' 30; יבמות ב ב ש' 6, ג א ש' 2 (בר ר'! תחת כר'¹⁷²), ו ד ש' 17 (בר ר'! תחת כר'¹⁷³), שם ש' 28, ח א ש' 28; סוטה יז ד ש' 50 (ד"י), שם שם (ור"י); כתובות לו א ש' 31; גיטין מג ב ש' 13 (ור"י), מד א ש' 49 (דר'! תחת כר'¹⁷⁴), מח ג ש' 23; נזיר נז ג ש' 20 (וד"י); קידושין סב ב ש' 30!

¹⁶⁵ תרגום: ר' כדעתו, והחכמים כדעתם. כלומר, ר' הולך לשיטתו, והחכמים לשיטתם.

¹⁶⁶ תרגום: ר' כ[ברייתא] הזאת ששונה בר קפרא. כלומר, ר' סובר כברייתא של בר קפרא.

¹⁶⁷ תרגום: ר' כמשנתנו, [ו] ר' כ[ברייתא] הזאת ששונים [התנאים] של בית רבי. כלומר, חכם אחד

נמשך אחרי משנתנו, וחכם אחד אחרי הברייתא של דבית רבי.

¹⁶⁸ להגהה ראה מבוא לניה"מ, סוף עמ' 53.

¹⁶⁹ כבר הגיהו לנכון "כר" בד"ח (לא ריש ע"א). וראה עוד גינצבורג, פירושים, ג, עמ' 66, ד"ה רב.

¹⁷⁰ ראה אהצ"י, ריש עמ' 4, ד"ה וישאלו.

¹⁷¹ בקטע לוינגר כתוב כאן "אתייה" (עמ' רעג ש' 2), וקטוע אחריו. וברור הוא שצריך לומר: אתייה

דר' כר'. וכן פירש הפ"מ (נ ע"ב, ד"ה דרב) מדעתו.

¹⁷² ההגהה על פי ליברמן, תוכפ"ש, קידושין, ריש עמ' 951.

¹⁷³ הנוסח כאן בכ"ל הוא, כנראה: "ר' כר" (עמ' 9 ש' 23, ו"הוגה" בר'), (ושמא: "ר' בר" ללא

הגהה, והאות ב"ת מסופקת גם לפי מהד' האקדמיה [עמ' 854 ש' 29]), וטעה הסדר והדפיס "בר ר'".

וכן הגיה בשת"א, עמ' 348, ד"ה ר"ג.

¹⁷⁴ להגהה ראה שת"א, ריש עמ' 413, ד"ה אבל.

ר' כר' (המשך) (צ"ל: בשם ר' תחת כר')¹⁷⁵; **עבודה זרה** מ א שו' 1; **גינה** נ א שו' 58 (ור')¹⁷⁶.
ועיין עוד ערך: אין יסבור ר' כר' עד אין יסבור ר' כר', מה טעמא (!); אתא ר' כר' (!);
אתיא דר' כר' עד אתיא דר' כר' עד לא יחזור ביה; אתיא דר' כר', וחברייא כר' עד
אתיא דר' כר' על דעתיה דר'; דו פתר לה (!) הדא דר' כר'; דר' כרבנן... ודר' כר'...;
ואפילו דיסבור ר' כר' תמן... מודה הוא הכא... ואפילו יסבור ר' כר'; ואתיא דבי רבי
כר'; ואתיא דר' בשם ר' כר'; ואתיא דר' כרבנן, ודר' כר'; ולא ר' כר' (בתמיהה); ולמה
לית ר' פתר הדא דר' כר'; ותייא דר' כר' ב... כפרתה (!) דר' על דבית שמאי ב... מה
דמר ר' כר'; מהו שיעשה (!) ר' כר'; נעשה ר' כר'; סבר ר' כר'; ר' ישמעאל כר'; ר' כרבנן,
ור' כר'. וראה עוד ערך: אתיא דר' ודר' כר', וכולהון פליגין על שיטתיה דר'; ולא ר' כר'
(בניחותא).

ר' כר'... ר' כר'... מעשרות נ ג שו' 12-13. ועיין עוד ערך: אתיא דר' כר'... דר' כר'...;
דר' כר'... ודר' כר'... מה דאמר ר' כר', מאן דמר ר' כר'; מה דאמר ר' כר', מה דאמר
ר' כר', משיבין דבר בין ר' לר' (בתמיהה); על דעתיה דר' כר'... על דעתיה דר' כר'... על
דעתיה דר' כר', על דעתיה דר' כר'.

ר' כר'... ר' כר'... בר (!)... **בבא מציעא** ח ד שו' 30-39 (צ"ל: כר')¹⁷⁷.
ר' כר'... ר' כרבנן... **סוכה** נד ג שו' 57-58. ועיין עוד ערך דר' כר' ישמעאל... ודר'
כרבנן....

ר' כר' ורבה מן דר'¹⁷⁸ **פסחים** לא א שו' 1.
ר' כר', ור' אמר (!) כר' ע"ע ר' כר', ור' כר'.
ר' כר', ור' כר' תרומות מד א שו' 58 (ר' תחת ור'), מח ב שו' 1; **מעשרות נ ג שו' 11;
מעשר שני נה א שו' 60; **עירובין** יח ג שו' 43; **יבמות** ו ב שו' 22 (ור' אמר! תחת ור')¹⁷⁹;
בבא בתרא יז ד שו' 25; **הוריות** מז ג שו' 13; **גינה** נא א שו' 31 (ר' תחת ור'). ועיין עוד
ערך: אתיא דר' כר', ודר' כר'; קרתיה דר' כר', ור' כר'.

ר' כר', ור' כר', ר' כר' בבא מציעא ח ד שו' 29.
ר' כר', ור' כרבנן מעשרות נ ב שו' 39 (ר' תחת ור', כרבנן), שם שו' 41. ועיין עוד ערך:
אתיא דר' דתרומות כר' דקידושין, ודר' בגיטין (!) כרבנן דקידושין; ואתיא דר' כר',
ודר' כרבנן.

ר' כר' ישמעאל תרומות מז ד שו' 20, שם שו' 23 (בי רבי! תחת כר' וצ"ל: כרבי)¹⁸⁰;
שבועות לב ד שו' 46 (ור'). ועיין עוד ערך דר' כר' ישמעאל... ודר' כרבנן... וראה עוד ערך
ר' ישמעאל כר'.

¹⁷⁵ ראה מה שהערתי בערך "אתא ר' כר' (!)".

¹⁷⁶ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: אתיא דר' כר'; כר'.

¹⁷⁷ ראה תש"ק, עמ' 47, סי' 57.

¹⁷⁸ תרגום: ר' כר' וגדולה משל ר'. כלומר, בעלת חידוש יותר גדול.

¹⁷⁹ להגהה עיין קטע זוסמן, עמ' 93 שו' 15.

¹⁸⁰ ראה אהצו"י, עמ' 89, ד"ה ר' פריגורי.

ר' כר', ר' כר' ע"ע ר' כר', ור' כר'.
ר' כר', ר' כרבנן ע"ע ר' כר', ור' כרבנן.
ר' כרבנן שביעית לד ב שו' 5 (ד-); **תרומות** מב א שו' 45; **סוכה** נד ג שו' 58 (כרבנן); **סוטה** כג ד שו' 9 (וד-; כרבנן); **גיטין** מז א שו' 23 (וד-), מט ב שו' 29 (ד-; צ"ל: כר')¹⁸¹; **נזיר** נא ב שו' 49. ועיין עוד ערך: אתיאי דר' כרבנן, ודחברייא כר'; ר' כר'... ר' כרבנן...; ר' כר', ור' כרבנן. וראה עוד ערך לית ר' כרבנן.
ר' כרבנן ע"ע ר' כרבנן.
ר' כרבנן, ור' כר' **יבמות** ח א שו' 29. ועיין עוד ערך: דר' כרבנן... ודר' כר'; ואתיאי דר' כרבנן, ודר' כר'.
ר' כשם (!) רבנן דתמן ע"ע ר' בשם רבנן דתמן (תמן = בבל).
ר' לא דרש... ורבנן דרשי (!)...¹⁸² **פאה** יח א שו' 43 (צ"ל: דרשין).
ר' לא יודה לבית שמאי ע"ע ר' לא יודי לבית שמאי.
ר' לא יודה לר' ע"ע ר' לא יודי לר'¹⁸³.
ר' לא יודי לבית שמאי ע"ע בית שמאי יודון לר'... ר' לא יודי לבית שמאי...; דבית שמאי יודון לר', ר' לא יודה לבית שמאי.
ר' לא יודי לר' ע"ע: ר' יודי לר'... ר' לא יודי לר'...; ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'.
ר' לא מודי לר' ע"ע ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'.
ר' לא סבר... ור' סבר...¹⁸⁴ **סוכה** נג ד שו' 1.
ר' לא עבד... ורבנן עבדין...¹⁸⁵ **שבת** יג ג שו' 36-37 (ד-; ורבנן); **פסחים** לג ב שו' 12 (ד-). לד ב שו' 5-6! (ל"ג לא, צ"ל: לא עבדין)¹⁸⁶.
ר' לטעמיה (!) ע"ע ר' כדעתיה.
ר' מאי שנא (!) בין... ל-... ורבנן לא מהשניי בין... ל-... (הסיפא בתמיהה)¹⁸⁷ **עירובין** יט ג שו' 41 (צ"ל: מהשני).
ר' מדמי לה... ורבנן מדמין (!) לה...¹⁸⁸ **חלה** נט ד שו' 52-54, שם שו' 56-57 (צ"ל בשניהם: מדמיין).
ר' מודה לר', ר' לא יודי לר' ע"ע ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'.

¹⁸¹ ההגהה על פי שתא"י, עמ' 423, ד"ה ואתיא. וכן הגיה ליברמן בגליונותיו, טופס ב'.

¹⁸² תרגום: ר' לא דורש... והחכמים דורשים...

¹⁸³ בשני הערכים המצוינים שם.

¹⁸⁴ תרגום: ר' לא סובר... ור' סובר...

¹⁸⁵ תרגום: ר' לא עושה... והחכמים עושים...

¹⁸⁶ ראה: ירוכ"פ, ריש עמ' 481, ד"ה אמר ר' יוסי; מבוא לנוה"מ, עמ' 599, ד"ה ירוש'.

¹⁸⁷ תרגום: ר' משנה בין... ל-... והחכמים לא משנים בין... ל-...! להגהה ולקריאת הסיפא בתמיהה

ראה תוכפ"ש, עירובין, עמ' 319, שו' 11; שם, הע' 7.

¹⁸⁸ תרגום: ר' מדמה אותה... והחכמים מדמים אותה...

ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'¹⁸⁹ **כלאים** ל א שו' 1 (מודה תחת מודי₁, ר' תחת ור', יודי תחת מודי₂); **תרומות** מו ב שו' 7; **קידושין** סו ב שו' 9 (מודי! תחת מודי₁, ר' תחת ור'). וראה עוד ערך ר' יודי לר', ר' לא יודי לר'.

ר' מודי (!) לר', ר' לא מודי לר' ע"ע ר' מודי לר', ור' לא מודי לר'.

ר' מן אתריה... ר' מן אתריה...¹⁹⁰ **חלה** נח ב שו' 51-52.

ר' סבר מימר... וחברוי סברין מימר...¹⁹¹ **שבת** ח ג שו' 1-2 (וחכמים! תחת וחברוי)¹⁹², שם שו' 4, שם שו' 6-7, שם שו' 9.

ר' סבר מימר... וחכמים (!) סברין מימר... ע"ע ר' סבר מימר... וחברוי סברין מימר....

ר' סבר מימר... ור' סבר מימר... ע"ע ר' סבר מימר... ר' סבר מימר....

ר' סבר מימר... ורבנין אמרין...¹⁹³ **נדרים** מ ב שו' 35-36.

ר' סבר מימר... ורבנין סברין מימר...¹⁹⁴ **יומא** מ ג שו' 32-33.

ר' סבר מימר... ר' סבר מימר...¹⁹⁵ **דמאי** כב ג שו' 1-2, שם שו' 7-8 (ור' תחת ר'₂);

שביעית לה ב שו' 13-14; **שבת** יז ב שו' 13-15; **פסחים** כז ד שו' 48-49, לג ג שו' 59-60;

יבמות יד ב שו' 51 (ו-), טו ב שו' 23-24; **בבא קמא** ז ג שו' 22; **בבא מציעא** ט א

שו' 50-51; **בבא בתרא** יב ד שו' 34-35; **סנהדרין** כא ב שו' 29-30, שם שו' 31-32.

ר' עבד... ור' לא עבד...¹⁹⁶ **שבת** יב א שו' 14-15.

ר' עבד (!)... **ור' עבד לה...** ע"ע ר' עבד לה... ר' עבד לה....

ר' עבד... ורבנין לא עבדי (!)... ע"ע ר' עבד... ורבנין לא עבדי....

ר' עבד... ורבנין לא עבדין...¹⁹⁷ **דמאי** כה ג שו' 42; **שבת** ב ג שו' 26 (עבדי! תחת עבדין), שם שו' 30-31 (ורבנין)¹⁹⁸.

ר' עבד... ורבנין לא עבדין... ע"ע ר' עבד... ורבנין לא עבדי....

ר' עבד... ר' עבד...¹⁹⁹ **שבת** יב א שו' 13; **נזיר** נד ד שו' 16.

ר' עבד... ר' עבד... ר' עבד...²⁰⁰ **שבת** ב ד שו' 36-37.

¹⁸⁹ תרגום: ר' מודה לר', ור' לא מודה לר'.

¹⁹⁰ תרגום: ר' ממקומו... [ו]ר' ממקומו... כלומר, כל חכם לומד מאותו פסוק שממנו דרש את הדרשה

הראשונה שלו.

¹⁹¹ תרגום: ר' סובר לומר... וחברוי סוברים לומר....

¹⁹² הנוסח כאן באו"ח (ח"ב, ס"ל פד, [אות יז]): "וחבריה" (אהצו"ל, עמ' 79, ד"ה וחכמים). ויש להגיה

"וחברוי", לשון רבים. וכן הוא הסגנון במקומות האחרים הרשומים בְּעֶרְךְ.

¹⁹³ תרגום: ר' סובר לומר... והחכמים אומרים....

¹⁹⁴ תרגום: ר' סובר לומר... והחכמים סוברים לומר....

¹⁹⁵ תרגום: ר' סובר לומר... [ו]ר' סובר לומר....

¹⁹⁶ תרגום: ר' עושה... ור' לא עושה....

¹⁹⁷ תרגום: ר' עושה... והחכמים לא עושים....

¹⁹⁸ למופע נוסף שנשתבש ע"ע ר' לא עבד... ורבנין עבדי....

¹⁹⁹ תרגום: ר' עושה... [ו]ר' עושה... בשבת הכוונה היא ששני החכמים אומרים אותו דבר, ולכן

שואל התלמוד: "מה ביניהון" (שם, שו' 14).

²⁰⁰ תרגום: ר' עושה... [ו]ר' עושה... [ו]ר' עושה....

ר' פליג עם (!) ר' בתרתיי

ר' עבד לה... ורבנן עבדין לה...²⁰¹ כתובות כח ב שו' 34-35.
ר' עבד לה... ר' עבד לה...²⁰² ערלה סא ד שו' 23 ולח¹ לוי²⁰³, ור' תחת ר' 2; שקלים
מח א שו' 23.
ר' עבד לון... ורבנן עבדין לון...²⁰⁴ שביעית לד ב שו' 10; מועד קטן פ ג שו' 13
(ורבנן).
ר' עבד לון... ורבנן עבדין לון... ע"ע ר' עבד לון... ורבנן עבדין לון....
ר' עבד ליה... ר' עבד ליה...²⁰⁵ נזיר נב א שו' 54.
ר' (!) עם ר' ע"ע קס ר' עם ר'.
ר' פליג, ולא הוה צריך מפלגה על הדא²⁰⁶ ברכות ז ג שו' 50; תענית סז ג שו' 63
(מתפלגה, על הדא ל').
ר' פליג, ולא הוה צריך מתפלגה ע"ע ר' פליג, ולא הוה צריך מפלגה על הדא.
ר' פליג על דר' תרתין (!) ע"ע ר' פליג על ר' בתרתי.
ר' פליג על ר'²⁰⁷ קידושין סב ב שו' 18. וראה עוד ערך לא ר' (!) פליג על ר', אלא
מתניתא שמע ועמד עליה.
ר' פליג על ר' בריה (בתמיהה)²⁰⁸ יבמות ו א שו' 25, שם שו' 37 (ר-); נידה מט א שו' 64
(ר-), מט ב שו' 11 (ר-).
ר' פליג על ר' בתרתי²⁰⁹ מועד קטן פג ד שו' 11 (עם²¹⁰); בתרתיי; סנהדרין כ א שו' 11;
הוריות מז ד שו' 58 (דר' תחת ר'², תרתין! וצ"ל: בתרתיי²¹¹).
ר' פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה²¹² ברכות ג א שו' 2136, שם שו' 7, שם
שו' 8 (ד-), שם שו' 14 (ד-), שם שו' 21 (ד-). וראה עוד ערך: אף על גב דו פליג על רבנן,
לא עבד עובדא דכוותיה; ור' פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה (בתמיהה).
ר' פליג עלך ע"ע הא ר' פליג עלך, והא מתניתא פליגא על תריכון.
ר' פליג עם (!) ר' בתרתיי ע"ע ר' פליג על ר' בתרתי.

²⁰¹ תרגום: ר' עושה אותה... והחכמים עושים אותה....

²⁰² תרגום: ר' עושה אותה... [ר'] עושה אותה....

²⁰³ להגהה ראה ליברמן, תוכפ"ש, שבת, ריש עמ' 234, ד"ה ובבבלי.

²⁰⁴ תרגום: ר' עושה אותם... והחכמים עושים אותם....

²⁰⁵ תרגום: ר' עושה אותו... [ר'] עושה אותו....

²⁰⁶ תרגום: ר' חלוק, ולא היה צריך ליחלק על [המימרא] הזאת.

²⁰⁷ תרגום: ר' חלוק על ר'.

²⁰⁸ תרגום: ר' חלוק על ר' בנו?

²⁰⁹ תרגום: ר' חלוק על ר' בשתים.

²¹⁰ אפשטיין מגיה כאן "על" תחת "עם" (מבואות לסה"א, סוף עמ' 285, ד"ה וכיו"ב).

²¹¹ ההגהה "בתרתיי" על פי אפשטיין בהערה הקודמת, ד"ה והנה.

²¹² תרגום: ר' חלוק על החכמים ולא עושה מעשה כמות.

²¹³ נשמט כאן מופע שלם בלשון זה — ראה גינצבורג, פירושים, א, מבוא, עמ' לג, ד"ה פרק א'.

ר' פתר לה ב'... וב'... וחברוי פתרין ליה על כולהן²¹⁴ שבת ח ג שו' 17-18 (ליה = לה).

ר' פתר לה (!) מתניתא... ר' פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר מתני'... ר' פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר מתנית'... ר' פתר מתנית'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר מתנית'... ר' פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתני'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...²¹⁵ פאה כא א שו' 5-7 (מתני' תחת מתניתא₁);
 כלאים לא ב שו' 49-50 (מתנית'); שביעית לה ד שו' 53-56 (פתר₁ +לה²¹⁶, לו א שו' 1-2
 (מתנית' תחת מתניתא₁); ערלה סג ב שו' 52-55 (מתני' תחת מתניתא₁); שבת ט ד שו' 39-40
 (פתר₂ +לה²¹⁷); יומא לט ג שו' 51-55 (פתרין תחת פתר₁, מתני', מתנית', מה א שו' 55-56;
 שקלים מח א שו' 45-46 (מתני' תחת מתניתא₂); יבמות ב א שו' 26-34 (מתניתה תחת
 מתניתא₁); סוטה כג ד שו' 3-4; נדרים לח ד שו' 8-10, מב ג שו' 11-22; גיטין מח ד
 שו' 53-55 (פתר₂ +לה²¹⁸); סנהדרין כד ג שו' 63-64; הוריות מה ד שו' 35-37 (אמנ'! תחת
 פתר₁)²¹⁹.

ר' פתר מתניתה... ר' פתר מתניתא... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' פתר קרייה... ור' פתר קרייה...²²⁰ סוטה יז א שו' 5-6, שם שו' 7-8.
 ר' פתרי (!) מתני'... ר' פתר מתנית'... ע"ע ר' פתר מתניתא... ר' פתר מתניתא...
 ר' צריכא ליה, ור' פשיטא ליה²²¹ נזיר נה ג שו' 60.
 ר' קשייתה (!), ור' קיימה ע"ע ר' קשיתא, ר' קיימה.
 ר' קשיתא, ר' קיימה²²² תרומות מג ג שו' 51 (קשייתה²²³, ור'); ערלה סג א שו' 23
 (קשיתה! וצ"ל: קשיתה); עבודה זרה מג ג שו' 8; הוריות מה ד שו' 1 (קשיתה, קיימה!).
 ר' קשיתה, ר' קיימה (!) ע"ע ר' קשיתא, ר' קיימה.

²¹⁴ תרגום: ר' פותר אותה (כלומר, את הפיסקא שבסוף המשנה) ב'... וב'... וחברוי פותרים אותה
 על כולן (כלומר, על כל הדברים שנזכרו במשנה). ועניין "פותר" — מפרש, וכן הוא בערכים הבאים
 בהמשך.

²¹⁵ תרגום: ר' פותר את המשנה... [ר'] פותר את המשנה...
²¹⁶ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 429, לה ע"ד, שו' 57; שם, הע' 6. והמילה "לה" היא באשגרה
 מלעיל שם, ריש שו' 53, ע"ש.

²¹⁷ להגהה ראה המקבילה בכלאים לא ע"ב שו' 49-50 הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.
²¹⁸ ההגהה על פי לשון הערך.

²¹⁹ להגהה ראה נוסח הוריות הנספחת לבבלי, יו ע"ב שו' 35.
²²⁰ תרגום: ר' פותר את הפסוק... ור' פותר את הפסוק...
²²¹ תרגום: ר' — [הדבר] נצרך לו (כלומר, הוא מסופק בו), ור' — פשוט לו.

²²² תרגום: ר' הקשה אותה, [ר'] קיים אותה. כלומר, תירץ ויישב אותה. כל המופעים הבאים הובאו
 באהצו"ל, תרומות, עמ' 58, ד"ה אמרין ליה.

ר' קשתיה (!), ר' קיימה ע"ע ר' קשיתא, ר' קיימה.
רבי ראה דעתו של ר', ור' חיה רובה ראה דעתו של ר' אביו²²⁴ **סוטה** יט ב שו' 25.
ר' ר' ע"ע ר' ור' (= איתפלגון ר' ור').
רבי, רבי (= הרב, הרב) **תענית** סו ד שו' 225.
רבי, רבי (= מורי, מורי) **שביעית** לח ג שו' 41 (+ר')²²⁶; **מועד קטן** פא ג שו' 60.
ר' ר' בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר') **כלאים** כז ד שו' 13.
רבי, רבי, ר' (!) ע"ע רבי, רבי (= מורי, מורי).
ר', ר' בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בדבריו של ר' בשם ר') **ראש השנה** נז א שו' 14;
נדרים מ ד שו' 43.
ר' ר' ר' ולא ידעין אין מטי בה בשם ר' חגיגה עט ב שו' 3.
ר' ר' תריהון אמרין בשם ר' ע"ע ר' ור' תריהון אמרין בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').
ר' ר' תריהון בשם ר' ע"ע: ר' ור' תריהון בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד); ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').
ר' ר' תריהון, חד בשם ר' וחד בשם ר' ע"ע ר' ור' תריהון, חד בשם ר' וחד בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד).
ר' שמע לה מן הדא... ורבנן שמעין לה מן הדא...²²⁷ **ביצה** סא ג שו' 42-43.
ר' שנייה²²⁸ **מחלוקת, ור' שנייה כדברי הכל שביעית** לג ג שו' 52.
רבי תורה²²⁹ **חגיגה** עז ב שו' 11.
ר' תמה, ר' אומ' (!) לא תמה **פסחים** לג ב שו' 46 (ל"ג אומ')²³⁰.
*רבי תני (!)²³¹ **בבא קמא** ב א שו' 30 (צ"ל: דתני)²³².

²²³ צורת הנסתר מבניין פֻּעַל ללא כינויים היא בחיריק בעי"ן הפועל — ראה דוגמאות אצל פסברג, עמ' 189, סעיף 143n. לכן איני רואה מקום לדיפתונג במילה זו. ואמנם, הנוסח במילה זו בכ"ר: "קשיתא" (ועמ' 227 שו' 33).

²²⁴ ראה מבוא לנ"ח, עמ' 1141, הע' 2. ולפירוש העניין ראה תוכפ"ש, סוטה, ריש עמ' 632, שו' 37-38.

²²⁵ ישנו מופע נוסף בשרי"ר, השייך לשבת ח ע"ג שו' 51 — ראה ירוכ"פ, עמ' 113, ד"ה חמתיה.

²²⁶ ההגהה על פי כ"ל (ועמ' 179 שו' 4).

²²⁷ תרגום: ר' שומע (כלומר, לימד) אותה מזאת... והחכמים שומעים (כלומר, לימדים) אותה מזאת...
 כלומר, כל צד לומד את פירושו "חרי" מפסוק אחר. והלשון "מן הדא" (תחת "מן הדין") הוא באשגרת מונח.

²²⁸ כלומר, שנה אותה. והוא עניין "שנייה" גם בסיפא.

²²⁹ ראה רוזנברג, תיקוני נוסחאות, ריש עמ' 56, ד"ה גני [!]. אחר. וצ"ע.

²³⁰ ראה ירוכ"פ, עמ' 471, ד"ה בר קפרא.

²³¹ תרגום (אחרי ההגהה): ששונה (כלומר, התנא).

²³² עיין מבוא לנ"ח, עמ' 74, אות 8. ובכ"ל: "ר' תני" (ועמ' 328 שו' 25), וסברתי תחילה לומר

שאולי נשמט שם החכם — ראה, למשל, כדוגמתה בתוכפ"ש, תרומות, עמ' 319, הע' 46. וראה עוד: שם,

עמ' 326, שו' 38; שם, שביעית, עמ' 574, ד"ה דברי ר'. אבל בקטע סבוה: "דתני" (ועמ' 276, קטע 1.2) —

ר' תנני... ור' תנני... (אמורא במשנה)²³³ **עירובין** כב ב ש' 24.

ר' תנני (!) לה בשם ר' ע"ע ר' ותני לה בשם ר'.

רביה²³⁴ **ברכות** ה ב ש' 64, ו א ש' 31, יד א ש' 6; **פאה** כא ב ש' 38; **תרומות** מא ד ש' 11; **שבת** ד א ש' 41; **עירובין** כב ב ש' 29; **פסחים** לג ג ש' 6; **שקלים** מז ב ש' 24 (2x), שם ש' 27 (2x), מט ב ש' 18; **ראש השנה** נו ד ש' 25 (2x), שם ש' 28 (2x); **ביצה** סב א ש' 18 (2x); **תענית** סד ב ש' 8 (2x); **חגיגה** עז ב ש' 21; **יבמות** ב ב ש' 29, ו ב ש' 17 (רבה₁); **סוטה** יו ג ש' 17, כד ג ש' 29; **כתובות** כו ג ש' 33; **נזיר** נו א ש' 11; **קידושין** סד ד ש' 13; **בבא מציעא** ח ד ש' 35; **סנהדרין** כא ד ש' 4, כה ג ש' 25, כט א ש' 55 (רבה), ל ב ש' 16; **שבועות** לה ג ש' 23; **עבודה זרה** מב ג ש' 39; **נידה** מט ד ש' 23544. ועיין עוד ערך: רבה דאולפנה; רבה דמתניתא.

רביא²³⁶ **ברכות** ט א ש' 38.

רביין ע"ע כל עמא רביין על דר'.

רבין חלה נט ג ש' 7. וראה עוד ערך ורבין.

רבין (!) ע"ע כל עמא רביין על דר'.

רבין (!) דהכא ע"ע רבנן דהכא (הכא = טבריא).

רבינו **תענית** סד א ש' 19; **סנהדרין** כז ד ש' 60, ל א ש' 51.

רבינתא²³⁷ **כתובות** כט ג ש' 36.

רבך **ברכות** י ג ש' 46; **דמאי** כב ג ש' 51; **כלאים** לב ב ש' 8; **שביעית** לו ג ש' 15, לט א ש' 57; **שבת** יב ג ש' 44; **מגילה** עה ב ש' 35; **חגיגה** עז ב ש' 22, שם ש' 25, שם ש' 31, שם ש' 64, עז ג ש' 5, שם ש' 10, שם ש' 55; **יבמות** טו ד ש' 25! וצ"ל: יבד²³⁸; **כתובות** לה א ש' 15; **גיטין** מג ג ש' 38; **סנהדרין** כג ב ש' 23930.

והיא הגירסא העיקרית. והתלמוד מביא ראיה מלשון הברייתא, "חייב על הצלוחית משום בור" (שם, ש' 31), שהעניינים שנשנו בראש הפרק השלישי של המסכת חיובם הוא משום בור, דבר שלא נאמר שם, עי"ש ושם (וכבר פירש כך ר"י לוי לפי הגירסא שלנו — ראה פירוש לב"ק, עמ' 27, ד"ה רבי תני). והדל"ת נפרדה מתוך "דתני", ונעשתה ר, ר', רבי!

²³³ ר' שונה... ור' שונה... ועיין מבוא לנח"מ, עמ' 183, ד"ה מענין; עמ' 185, ד"ה בכל הסימנים, ולעיל שם, עמ' 8, אות "א"; עמ' 349, ד"ה אף ב"תני"; עמ' 438, ד"ה מתוך; עמ' 691, ד"ה ולמשנה. וצע"ג. ²³⁴ תרגום: רבו.

²³⁵ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע רבין (= מורין). ואמרו בכתובות לה ע"ד ש' 37: "רבי אבון בעי וההן דהוה רבה". ובמקבילה בנדרים לח ע"ג ש' 31: "רבי אבין בעי דהוה רביה". והעיר ליברמן בגליונותיו בטופס א' לכתובות: "צ"ל: דהבה [ק]רבה. עיין לעיל יומא לט ע"א? aurum coronarium. ועיין תרגום שני הוצ' דוד 37 בשני"ס". ועיין עוד ר"י לוי, פירוש לב"ק, עמ' 67 בהערה. וצע"ג.

²³⁶ אני מנקד: רַבִּיָא, כלומר, ריבוי של "רבה" (= הרב) — הרבנים. וראה מה שהביא בשמי ידידי המנוח ר' משה קוסובסקי ז"ל, אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ז, עמ' 490, טור א, ערך רבנין. ולא דק. וגינצבורג (פירושים, ד, עמ' 146, ד"ה רביא) מפרש: "רבים מן רב". ואפשטיין מפרש: הרובים, הילדים — עיין מבואות לסה"א, עמ' 358, הע' 12.

²³⁷ תרגום: הגדולה. כלומר, הלכה בעלת חידוש יותר גדול.

²³⁸ ההגהה על פי קטע זוסמן, עמ' 111 ש' 50. והפירוש: אבד.

רבכון²⁴⁰ **תרומות** מא ד שו' 11; **עירובין** יט ב שו' 30; **קידושין** סג ד שו' 50; **סנהדרין** יח ג שו' 40, כה ד שו' 24125.

רבנ (!) ע"ע רבנין.

רבן (= רב) ע"ע חד רבי.

רבן (= רבינו) **יבמות** יב ג שו' 21; (צ"ל: רבך)²⁴²; **סנהדרין** יט ד שו' 4, כג ב שו' 31, כה ד שו' 26.

רבן (= רבס) **חגיגה** עז ב שו' 5.

רבן של כל ישראל הוריות מז ד שו' 34.

רבן של נביאים (!) **חגיגה** עז א שו' 26.

רבניין (!) ע"ע רבנין.

רבנין²⁴³ **ברכות ג א שו' 6, שם שו' 7 (2x), שם שו' 8, שם שו' 14, שם שו' 21, שם שו' 27 (רבנן), שם שו' 33 (רבנן), שם שו' 36 (רבנן), שם שו' 46 (רבנן), ג ב שו' 31 (רבנן), ג ד שו' 16, ד ד שו' 30 (רבנן), ה ב שו' 34 (2x; רבנן), ה ג שו' 49 (רבנן), ו א שו' 25 (רבנן), ו ב שו' 48 (רבנן), ז ב שו' 26 (רבנן), שם שו' 58 (2x; רבנן), ח ג שו' 28 (רבנן), ט א שו' 62 (רבנן), י א שו' 38 (רבנן), שם שו' 44 (רבנן), י ג שו' 15 (רבנן), שם שו' 27 (רבנן), שם שו' 52 (2x; רבנן), יא א שו' 29 (רבנן), יא ב שו' 55 (רבנן), יא ג שו' 18 (רבנן), שם שו' 59 (רבנן); **פאה** טו ב שו' 17 (רבנן), יו א שו' 48, יו ג שו' 30, שם שו' 38 (רבנן), יז ג שו' 11, יז ד שו' 34 (רבנן), יח א שו' 43 (רבנן), יח ב שו' 38 (רבנן), יט א שו' 8, יט ד שו' 21, כ ב שו' 46, כ ג שו' 32; **דמאי** כא ד שו' 26, שם שו' 27, כב ד שו' 38, כג ב שו' 33, כג ג שו' 26, כד א שו' 4, שם שו' 36 (רבנן), כד ב שו' 19, כד ג שו' 3, כה ב שו' 37, כה ג שו' 42, כה ד שו' 24, כו א שו' 55, כו ב שו' 64; **כלאים** כז ב שו' 52, כז ג שו' 50, כז ד שו' 22, שם שו' 51, כח א שו' 3, שם שו' 4, שם שו' 24, שם שו' 28, כח ב שו' 3, שם שו' 4, כח ד שו' 21, שם שו' 22 (רבנן), כט ב שו' 48; (ורבנין וצ"ל: ור' בון)²⁴⁴, לא א שו' 12, שם שו' 14, שם שו' 31, לב ג שו' 39, לב ד שו' 29 (רבנן); **שביעית** לג ב שו' 34, לג ד שו' 26; (כרבנן ול"ג)²⁴⁵, שם שו' 28 (רבנן), שם שו' 31, לד ב שו' 6, שם שו' 10, שם שו' 11 (רבנן), לד ג שו' 32, לה ב שו' 2, לה ד שו' 20, שם שו' 22, לו ג שו' 58, לח א שו' 58; (מדרבנן וצ"ל: מדבריהן)²⁴⁶, לח ב שו' 22 (רבנן), לח ד שו' 6, שם שו' 13, לט א שו' 3, שם שו' 10; **תרומות** מ א שו' 38, שם שו' 49, מ ג שו' 19, שם שו' 36,

²³⁹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע רבן (= רבינו).

²⁴⁰ תרגום: רבסם.

²⁴¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע רבנין.

²⁴² ההגהה על פי שתא"י, ריש עמ' 358, ד"ה ר' זעירא.

²⁴³ תרגום: החכמים.

²⁴⁴ ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 308, סי' 27, אות א; מבואות לסה"א, ריש עמ' 413, [כט

ע"ב], שו' 48, שם, הע' 11. וראה עוד ירוכ"פ, ריש עמ' 242, ד"ה ר' בון.

²⁴⁵ ראה מה שהערתי בערך "כרבנין" על אתר.

²⁴⁶ ראה מה שהערתי בערך "מדבריהן" על אתר.

רַבִּנִּין (הַמִּשְׁדָּה) שֵׁם שׁו' 52, מֵאָה ג' שׁו' 54, מֵאָה ד' שׁו' 39, מֵבֵא א' שׁו' 39 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 45, שֵׁם שׁו' 46, מֵבֵב ב' שׁו' 37, מֵבֵב ד' שׁו' 27, מֵגֵא א' שׁו' 12, מֵגֵב ד' שׁו' 13, שֵׁם שׁו' 14, שֵׁם שׁו' 40, מֵדֵד ד' שׁו' 20, שֵׁם שׁו' 30, שֵׁם שׁו' 33, שֵׁם שׁו' 34, שֵׁם שׁו' 40, מֵהֵב ב' שׁו' 25; (דַּרְבִּנִּין וצ"ל: דַּרְבִּין)²⁴⁷, מֵהֵג ג' שׁו' 39, מֵוֹ א' שׁו' 40, מֵוֹב ב' שׁו' 21 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 62, מֵוֹ ג' שׁו' 3, שֵׁם שׁו' 5, מֵזֵד ד' שׁו' 20, מֵחֵא א' שׁו' 4; **מַעֲשֵׂרוֹת** מֵחֵג שׁו' 48, מֵטֵב ב' שׁו' 28 (2x), שֵׁם שׁו' 29, מֵטֵד ד' שׁו' 7, נֵב ב' שׁו' 40 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 41, נֵד ד' שׁו' 34 (2x), נֵאֵא א' שׁו' 17, נֵאֵב ב' שׁו' 64, נֵאֵד ד' שׁו' 55, שֵׁם שׁו' 56; **מַעֲשֵׂר שְׁנִי** נֵגֵא א' שׁו' 11, נֵגֵב ב' שׁו' 18; (כַּרְבִּנִּין וצ"ל: כַּרְבִּין)²⁴⁸, נֵגֵג ג' שׁו' 62, שֵׁם שׁו' 63, נֵדֵא א' שׁו' 24, נֵדֵב ב' שׁו' 19, שֵׁם שׁו' 21, שֵׁם שׁו' 47, נֵהֵב ב' שׁו' 40, נֵהֵד ד' שׁו' 53, נֵוֹ א' שׁו' 36 (ד-)²⁴⁹, נֵוֹ ג' שׁו' 33; **חֵלֶה** נֵזֵב שׁו' 28, נֵזֵג ג' שׁו' 45 (רַבִּנִּין), נֵזֵד ד' שׁו' 12, שֵׁם שׁו' 22, שֵׁם שׁו' 48, נֵטֵא א' שׁו' 28, נֵטֵב ב' שׁו' 23, שֵׁם שׁו' 24, שֵׁם שׁו' 26, שֵׁם שׁו' 59, נֵטֵד ד' שׁו' 50 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 54, שֵׁם שׁו' 57, סֵא א' שׁו' 1, שֵׁם שׁו' 17, סֵב ב' שׁו' 53; **עֵרְלָה** סֵג ג' שׁו' 37, סֵד ד' שׁו' 64, סֵאֵא א' שׁו' 55, סֵאֵב ב' שׁו' 51, סֵאֵג ג' שׁו' 3, סֵגֵא א' שׁו' 25, סֵגֵב ב' שׁו' 33; **בִּיכּוּרִים** סֵגֵד ד' שׁו' 4, שֵׁם שׁו' 18, שֵׁם שׁו' 24, סֵדֵא א' שׁו' 24²⁵⁰, סֵדֵב ב' שׁו' 2, שֵׁם שׁו' 3, שֵׁם שׁו' 6, שֵׁם שׁו' 31, סֵדֵד ד' שׁו' 40, סֵהֵא א' שׁו' 1, שֵׁם שׁו' 6, שֵׁם שׁו' 8, שֵׁם שׁו' 11, שֵׁם שׁו' 27, שֵׁם שׁו' 52, סֵהֵב ב' שׁו' 19, סֵהֵג ג' שׁו' 3, סֵהֵד ד' שׁו' 6 (רַבִּנִּין), שֵׁם שֵׁם; **שִׁבְתָּ** בֵּג ג' שׁו' 26, שֵׁם שׁו' 31 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 39 (רַבִּנִּין), בֵּד ד' שׁו' 29; (רַבִּנִּין) וצ"ל: ר' בּוּיָן, גֵּא א' שׁו' 21 (רַבִּנִּין), גֵּב ב' שׁו' 18, שֵׁם שׁו' 26 (רַבִּנִּין), דֵּא א' שׁו' 5, דֵּב ב' שׁו' 14 (רַבִּנִּין), דֵּג ג' שׁו' 56 (רַבִּנִּין), דֵּד ד' שׁו' 48 (רַבִּנִּין), הֵד ד' שׁו' 36 (רַבִּנִּין), וֵב ב' שׁו' 12 (רַבִּנִּין), וֵג ג' שׁו' 56 (רַבִּנִּין), זֵב ב' שׁו' 40 (רַבִּנִּין), זֵד ד' שׁו' 9, שֵׁם שׁו' 57 (2x; רַבִּנִּין), חֵא א' שׁו' 18, שֵׁם שׁו' 43 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 44, חֵב ב' שׁו' 27, שֵׁם שׁו' 39 (רַבִּנִּין), טֵא א' שׁו' 11 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 57 (רַבִּנִּין), טֵב ב' שׁו' 48 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 64 (רַבִּנִּין), יֵא א' שׁו' 14 (2x; רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 17 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 18 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 20 (רַבִּנִּין), יֵב ב' שׁו' 41 (רַבִּנִּין), יֵג ג' שׁו' 39 (רַבִּנִּין), יֵד ד' שׁו' 16 (רַבִּנִּין), יֵאֵב ב' שׁו' 15 (רַבִּנִּין), יֵאֵד ד' שׁו' 21, שֵׁם שֵׁם (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 23 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 40 (רַבִּנִּין), יֵבֵג ג' שׁו' 55 (רַבִּנִּין), יֵבֵד ד' שׁו' 37 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 39 (רַבִּנִּין), יֵגֵא א' שׁו' 40 (רַבִּנִּין), יֵגֵב ב' שׁו' 10 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 37 (רַבִּנִּין), יֵגֵד ד' שׁו' 4 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 5 (2x; רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 6 (רַבִּנִּין), יֵדֵא א' שׁו' 48, יֵדֵב ב' שׁו' 33 (רַבִּנִּין), יֵדֵג ג' שׁו' 4 (רַבִּנִּין), טֵוֹ א' שׁו' 41 (רַבִּנִּין), טֵוֹ ג' שׁו' 63 (רַבִּנִּין), טֵוֹד ד' שׁו' 3 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 28 (רַבִּנִּין), יֵוֹב ב' שׁו' 48 (רַבִּנִּין), יֵזֵב ב' שׁו' 5 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 6 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 25 (רַבִּנִּין), יֵזֵג ג' שׁו' 41 (רַבִּנִּין); **עֵירוּבִין** יֵחֵב ב' שׁו' 18 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבִּנִּין), יֵחֵג ג' שׁו' 6 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 9 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 49 (רַבִּנִּין), יֵחֵד ד' שׁו' 62, יֵטֵא א' שׁו' 2 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 9 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 34 (2x; רַבִּנִּין), יֵטֵב ב' שׁו' 42 (רַבִּנִּין), יֵטֵג ג' שׁו' 41 (רַבִּנִּין), כֵּב ב' שׁו' 8 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 49 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 55 (רַבִּנִּין), כֵּג ג' שׁו' 50 (רַבִּנִּין)

²⁴⁷ ראה מה שהערתי בערך "על דעתהון דרבנין... על דעתיה דר'..." על אתר.

²⁴⁸ ראה מה שהערתי בערך "כרבנין דאינון מרין" על אתר.

²⁴⁹ להגהה ראה המקבילה בשבת ט ע"ב ש' 64 (ושם: "רבנן").

²⁵⁰ ראה מה שהערתי בערך "רבנין" על אתר.

רבנין (המשך) כא ב שו' 6! (כרבנן ול"ג)²⁵¹, שם שו' 15 (רבנן), שם שו' 53 (רבנן), שם שו' 59, כא ג שו' 10 (רבנן), כב א שו' 18, כב ג שו' 55, שם שו' 56, כב ב שו' 18, שם שו' 21, שם שו' 24, כג ד שו' 25, כה א שו' 44 (רבנן), כה ג שו' 7 (רבנן), שם שו' 52 (רבנן), כו א שו' 32 (רבנן), שם שו' 39 (רבנן), כו ג שו' 11 (רבנן), כו ד שו' 33! (דרבנין וצ"ל: דר')²⁵²; **פסחים כז א שו' 45, כז ב שו' 1, שם שו' 54, שם שו' 55, כח א שו' 35, כח ב שו' 19, כח ד שו' 26, כט ג שו' 19, שם שו' 53, ל ב שו' 4, שם שו' 22, לא ב שו' 31, שם שו' 61 (רבנן), שם שו' 62, לג א שו' 46, לג ב שו' 12, לד א שו' 36, שם שו' 47, לד ב שו' 6, לד ג שו' 62 (רבנן), לה א שו' 23 (רבנן), שם שו' 27 (רבנן), לה ב שו' 33 (רבנן), שם שו' 63 (רבנן), לה ד שו' 35 (רבנן), שם שו' 58 (רבנן), לו א שו' 7 (רבנן), לו ב שו' 2 (רבנן), שם שו' 3 (רבנן), שם שו' 4, שם שם (רבנן); **יומא** לח ג שו' 29 (2x); שם שו' 35 (רבנן), לח ד שו' 48 (רבנן), לט ג שו' 28 (רבנן), שם שו' 30 (רבנן), לט ד שו' 43 (רבנן), שם שו' 44 (רבנן), שם שו' 46 (רבנן), מ ג שו' 35 (רבנן), שם שו' 50 (רבנן), מא ב שו' 1 (רבנן), מב א שו' 10 (רבנן), מב ב שו' 55 (רבנן), שם שו' 57 (רבנן), מב ד שו' 46 (רבנן), שם שו' 60 (רבנן), מג א שו' 40 (רבנן), מה ג שו' 27 (רבנן), שם שו' 28 (רבנן); **שקלים** מז ב שו' 38 (2x); מח ג שו' 42 (רבנן), מט א שו' 46 (רבנן), מט ג שו' 28 (רבנן), שם שו' 31 (רבנן), שם שו' 33 (רבנן), מט ד שו' 64 (רבנן), נ א שו' 1 (רבנן), נ ג שו' 59 (רבנן), נא ב שו' 20 (רבנן); **סוכה** נא ג שו' 40 (רבנן), שם שו' 44 (רבנן), נב א שו' 10 (2x); רבנן, שם שו' 12 (רבנן), שם שו' 15 (רבנן), שם שו' 16 (רבנן), שם שו' 19 (רבנן), נג ג שו' 34 (רבנן), נד א שו' 1 (רבנן), נד ג שו' 58 (רבנן), נד ד שו' 19 (רבנן), נה א שו' 34 (רבנן); **ראש השנה** נו ד שו' 40 (רבנן), נז ג שו' 20 (רבנן), שם שו' 24 (רבנן), נח ד שו' 17 (רבנן), שם שו' 18 (רבנן)²⁵³; **ביצה** ס א שו' 56 (רבנן), שם שו' 62 (רבנן), ס ב שו' 24 (2x); רבנן, שם שו' 27 (רבנן), שם שו' 28 (רבנן), שם שו' 30 (רבנן), ס ג שו' 15 (רבנן), ס ד שו' 60 (רבנן), סא ג שו' 43 (רבנן), שם שו' 57 (רבנן), סא ד שו' 50 (רבנן), סב א שו' 63 (רבנן), סב ד שו' 7 (רבנן), שם שו' 13 (רבנן), סג א שו' 49 (רבנן); **תענית** סג ג שו' 47, סג ד שו' 47 (רבנן), סד ב שו' 41 (רבנן), שם שו' 42 (רבנן), שם שו' 54 (2x); רבנן, שם שו' 57 (רבנן), שם שו' 61 (רבנן), סה א שו' 48 (רבנן), סה ב שו' 55 (רבנן), סו א שו' 41 (רבנן), סח ב שו' 24 (רבנן), סט ג שו' 20 (רבנן); **מגילה** ע ב שו' 47 (רבנן), ע ד שו' 8 (רבנן), עא א שו' 47 (רבנן), שם שו' 57 (רבנן), שם שו' 59 (רבנן), שם שו' 60 (רבנן), עא ב שו' 13 (רבנן), שם שו' 14 (רבנן), עב א שו' 8 (רבנן), שם שו' 29 (רבנן), שם שו' 32 (רבנן), עב ב שו' 50 (רבנן), עב ג שו' 18! (דרבנין וצ"ל: דר')²⁵⁴, עג ב שו' 43 (רבנן), עג ג שו' 3 (רבנן), שם שו' 22 (רבנן), שם שו' 25 (רבנן), עג ד שו' 10 (רבנן), עד א שו' 10 (רבנן), שם שו' 34 (רבנן), שם שו' 46 (רבנן), עד ד שו' 35 (רבנן), עה ב שו' 24 (רבנן)

²⁵¹ ראה מה שהערתי בערך "ברם כרבנין" על אתר.

²⁵² ראה מה שהערתי בערך "מחלפה שיטתון דרבנין" על אתר.

²⁵³ ראה מה שהערתי בערך "ורבנין" על אתר.

²⁵⁴ ראה מה שהערתי בערך "מה טעמון דרבנין" על אתר.

רַבֵּנִין (הַמְשָׁד) עַה ג שׁו' 61 (רַבֵּנִין); **חֲגִיגָה עַה ד שׁו' 44 (רַבֵּנִין), עו א שׁו' 1 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 28 (רַבֵּנִין), עו ב שׁו' 40, עַה ב שׁו' 26 (רַבֵּנִין), עַט ד שׁו' 23 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 37 (רַבֵּנִין); **מוֹעֵד קָטָן** פ א שׁו' 36 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 37 (רַבֵּנִין), פ ב שׁו' 35 (רַבֵּנִין), פ ג שׁו' 13 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 15 (רַבֵּנִין), פ ד שׁו' 26 (רַבֵּנִין), פֶּא ב שׁו' 12 (רַבֵּנִין), פֶּא ד שׁו' 27 (רַבֵּנִין), פֶּב ב שׁו' 19 (רַבֵּנִין), פֶּב ד שׁו' 19 (2x); שֵׁם שׁו' 56 (רַבֵּנִין), פֶּג א שׁו' 60 (רַבֵּנִין), פֶּג ד שׁו' 43 (2x); שֵׁם שׁו' 46 (רַבֵּנִין); **יַבְמוֹת** ב ג שׁו' 32 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 40 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 42, ג ג שׁו' 28, שֵׁם שׁו' 29, שֵׁם שׁו' 32, שֵׁם שׁו' 55, שֵׁם שׁו' 57 (רַבֵּנִין), ג ד שׁו' 2 (רַבֵּנִין), ד ג שׁו' 58, ד ד שׁו' 40 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 41 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 43, ה א שׁו' 5, שֵׁם שׁו' 6, שֵׁם שׁו' 10, שֵׁם שׁו' 42 (רַבֵּנִין), ה ד שׁו' 19 (רַבֵּנִין), ו ב שׁו' 14 (רַבֵּנִין), ז ב שׁו' 55, ז ג שׁו' 1 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 27, ח א שׁו' 25 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 29 (רַבֵּנִין), ח ב שׁו' 8, שֵׁם שׁו' 13 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 43 (רַבֵּנִין), ח ד שׁו' 16, ט א שׁו' 23, ט ב שׁו' 11 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 12 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 33, שֵׁם שׁו' 47 (רַבֵּנִין), י ד שׁו' 11 (רַבֵּנִין), יֵא ג שׁו' 1 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 56, יֵא ד שׁו' 19 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 20 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 41 (רַבֵּנִין), יֵב א שׁו' 56! (כַּרְבֵּנִין וצ"ל: כר' 255), יֵב ד שׁו' 9 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 10 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבֵּנִין), יֵג ד שׁו' 11 (רַבֵּנִין), טו ג שׁו' 21 (רַבֵּנִין), טו ד שׁו' 3, שֵׁם שׁו' 60 (רַבֵּנִין); **סוֹטָה** יו ג שׁו' 34 (רַבֵּנִין), יז א שׁו' 15 (רַבֵּנִין), יז ב שׁו' 25 (רַבֵּנִין), יז ד שׁו' 53 (רַבֵּנִין), שֵׁם שֵׁם, שֵׁם שׁו' 57 (רַבֵּנִין), שֵׁם שֵׁם (2x), שֵׁם שׁו' 58, יח ב שׁו' 33 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 34 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 35 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 47 (רַבֵּנִין), יח ג שׁו' 42 (רַבֵּנִין), יח ד שׁו' 8, שֵׁם שׁו' 9, שֵׁם שׁו' 10 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 14 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 15 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 17 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 25 (רַבֵּנִין), כ א שׁו' 59 (רַבֵּנִין), כֵּב ג שׁו' 1, שֵׁם שׁו' 3, שֵׁם שׁו' 5, כֵּג א שׁו' 41, כֵּג ג שׁו' 30! (צ"ל: ר' 256), שֵׁם שׁו' 45, שֵׁם שׁו' 49, כֵּג ד שׁו' 6 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 9 (רַבֵּנִין); **כְּתוּבוֹת** כֵּה ב שׁו' 8, כֵּה ג שׁו' 10 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 44 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 51 (רַבֵּנִין), כֵּה ד שׁו' 4, שֵׁם שׁו' 15 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 52, כו ג שׁו' 7, כז ג שׁו' 19, שֵׁם שׁו' 29, שֵׁם שׁו' 31, שֵׁם שׁו' 32, כז ד שׁו' 8, שֵׁם שׁו' 49, שֵׁם שׁו' 51, שֵׁם שׁו' 56, שֵׁם שׁו' 57! (צ"ל: ר' 257), שֵׁם שׁו' 59, שֵׁם שׁו' 60 (רַבֵּנִין), כֵּח ב שׁו' 1, שֵׁם שׁו' 35, שֵׁם שׁו' 36, שֵׁם שׁו' 37, שֵׁם שׁו' 38, שֵׁם שׁו' 50, כֵּט ב שׁו' 4, כֵּט ג שׁו' 49, לֵא ג שׁו' 40 (2x), לֵא ד שׁו' 18, שֵׁם שׁו' 21, לֵב ד שׁו' 29, שֵׁם שׁו' 37 (רַבֵּנִין), שֵׁם שׁו' 45, שֵׁם שׁו' 47, שֵׁם שׁו' 48, לֵג א שׁו' 38, לֵג ד שׁו' 18, שֵׁם שׁו' 24, שֵׁם שׁו' 25, שֵׁם שׁו' 36! (צ"ל: רבכון 258), לֵד ב שׁו' 8, לֵד ג שׁו' 20, שֵׁם שׁו' 41 (רַבֵּנִין), לֵה ב שׁו' 42 (רַבֵּנִין), לֵה ד שׁו' 63, לֵו א שׁו' 2, שֵׁם שׁו' 45, לֵו ב שׁו' 25 (2x); **נִדְרִים** לו ד שׁו' 23 (רַבֵּנִין), לז א שׁו' 33²⁵⁹, לח א שׁו' 54, לח ב שׁו' 23, לט א שׁו' 32 (צ"ל: ר' 260), מ א שׁו' 44, מ ב שׁו' 38,

255 ראה מה שהערתי בערך "כרבנין" על אתר.

256 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיימין רבנין" על אתר.

257 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיימין רבנין" על אתר.

258 ראה שתא"י, עמ' 395, ד"ה לא אתון.

259 ראה מה שהערתי בערך "ורבנין" על אתר.

260 ראה מה שהערתי בערך "אף רבנין מודיי" על אתר.

רבנין (המשך) מ ג ש' 1, שם ש' 3, מ ד ש' 51, מא ד ש' 33 (צ"ל: דר'?)²⁶¹, שם ש' 34 (רבנן וצ"ל: ר'?)²⁶², שם ש' 38, מב א ש' 38, שם ש' 39 (צ"ל: ר'?)²⁶³, שם ש' 40 (דרבנן וצ"ל: דר'?)²⁶⁴, שם ש' 42, שם ש' 43; **גיטין מג א ש' 50, מג ב ש' 36, שם ש' 40, שם ש' 56 (רבנן), מג ד ש' 29, שם ש' 34 (רבנן), מד א ש' 48 (רבנן), מד ב ש' 11 (2x), שם ש' 12, שם ש' 44, שם ש' 56, שם ש' 62, מד ג ש' 5, מה א ש' 49, שם ש' 60, שם ש' 62, מה ב ש' 12, מה ג ש' 53, מו ג ש' 22, מו ד ש' 32, מז א ש' 22, שם ש' 23, שם ש' 25, מח א ש' 32, מח ד ש' 21 (רבנין₂), שם ש' 23, שם ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 60, מט ב ש' 29 (2x), שם ש' 31, שם ש' 39, מט ג ש' 50 (רבנן), שם ש' 51 (רבנן), נ א ש' 34, נ ב ש' 34 (רבנן), שם ש' 60; **נזיר** נא ב ש' 16, שם ש' 18, שם ש' 49, שם ש' 50, נא ג ש' 17 (צ"ל: רב)²⁶⁵, נב א ש' 44, נב ג ש' 29, שם ש' 35, נד ב ש' 19 (רבנן), נה א ש' 40, נו ב ש' 60 (רבנן), נז א ש' 8 (רבנן), נז ג ש' 46, שם ש' 52, שם שם (רבנן), נח א ש' 13; **קידושין** נח ג ש' 30, נט ב ש' 38, שם ש' 41, נט ג ש' 36, שם ש' 48 (רבנן), נט ד ש' 57, שם ש' 58, שם ש' 59, ס א ש' 12, שם ש' 15 (2x), שם ש' 23, ס ב ש' 33, ס ד ש' 8 (2x), סא ב ש' 62 (דרבנין וצ"ל: דרבה)²⁶⁶, סא ג ש' 13, שם ש' 28 (רבנן), סא ד ש' 14 (רבנן), סב ג ש' 50, שם ש' 63 (2x), שם ש' 64, סג א ש' 50, שם ש' 56 (2x), סג ד ש' 53, סד א ש' 9, סד ג ש' 58, סה ד ש' 19, שם ש' 32, שם ש' 41 (רבנן), סו א ש' 12, סו ב ש' 22; **בבא קמא** ג ג ש' 52 (רבנן), ד ב ש' 50, ה ג ש' 15, שם ש' 29; **בבא מציעא** י א ש' 36 (רבנן); **בבא בתרא** יג ב ש' 31, שם ש' 35 (רבנן), יג ג ש' 25, יד ג ש' 29 (רבנן), שם ש' 60, יד ד ש' 2, יו ב ש' 27 (רבנן), שם ש' 29 (2x; רבנן), יו ג ש' 31 (רבנן), יז א ש' 26 (רבנן), שם ש' 64 (רבנן), יז ב ש' 1 (רבנן), יז ג ש' 29 (רבנן); **סנהדרין** יח ד ש' 1 (רבנן), יט א ש' 20 (רבנן), יט ב ש' 11 (רבנן), יט ג ש' 37 (רבנן), כ א ש' 29 (רבנן), שם ש' 30 (רבנן), שם ש' 31 (רבנן), כא א ש' 3 (רבנן), שם ש' 5 (רבנן), שם ש' 11 (רבנן), שם ש' 48 (רבנין₁), שם ש' 52, כא ב ש' 29 (רבנן), כא ד ש' 30 (רבנן), כג ב ש' 6 (רבנן), כג ג ש' 17 (רבנן), שם ש' 21 (רבנן), כג ד ש' 62 (רבנן), כד ב ש' 16, כה ג ש' 26, שם ש' 41 (2x), שם ש' 50, שם ש' 51 (רבנן וצ"ל: ר'?)²⁶⁷, שם ש' 52, שם ש' 53, כה ד ש' 13, כו ד ש' 25, שם ש' 51 (ל"ג)²⁶⁸, שם ש' 52, שם ש' 53 (רבנין!), כז א ש' 6, שם ש' 26, שם ש' 32, כז ב ש' 29 (דרבנין וצ"ל: דר'?)²⁶⁹, כז ד ש' 55, ל א ש' 25,

261 ראה מה שהערתי בערך "וקשיא על דרבנין" על אתר.

262 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיימין רבנין" על אתר.

263 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיימין רבנין טעמא דר" על אתר.

264 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיים ר' טעמון דרבנן" על אתר.

265 ראה מה שהערתי בערך "מתניתא פליגא על ר" על אתר.

266 ההגהה על פי המקבילה בפאה טו ע"ד ש' 17.

267 ראה מה שהערתי בערך "מה מקיימין רבנין" על אתר.

268 ראה מה שהערתי בערך "כרבנין דאינון מרינ" על אתר.

269 ראה מה שהערתי בערך "מה טעמון דרבנין" על אתר.

רַבִּנִּין (הַמִּשְׁדֵּךְ) שֵׁם שׁו' 27; **מִכּוֹת** לֹא ב שׁו' 29, לֹא ג שׁו' 41, לֹא ד שׁו' 16; **שְׁבוּעוֹת** לֹד ב שׁו' 26 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 29, שֵׁם שׁו' 30, שֵׁם שׁו' 32, שֵׁם שׁו' 34, שֵׁם שׁו' 35, שֵׁם שׁו' 37, לֹד ג שׁו' 35 (רַבִּנִּין), לֹה ג שׁו' 8! (וּדְרַבְנָן וְצ"ל: דְּרַב²⁷⁰), שֵׁם שׁו' 32 (רַבִּנִּין), לֹו א שׁו' 60 (רַבִּנִּין), לֹו ב שׁו' 17 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 19 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 27 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 29 (רַבִּנִּין), לֹו ג שׁו' 5 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 19 (רַבִּנִּין), לֹז ג שׁו' 38 (רַבִּנִּין), לֹז ד שׁו' 58 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 63 (רַבִּנִּין); **עֲבוּדָה זָרָה** מ ג שׁו' 9, מֵא א שׁו' 31, מֵא ב שׁו' 46 (רַבִּנִּין), מֵא ג שׁו' 4 (רַבִּנִּין), מֵב ג שׁו' 13 (רַבִּנִּין), מֵב ד שׁו' 29 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 36 (רַבִּנִּין), מֵג א שׁו' 55 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 56 (רַבִּנִּין), שֵׁם שֵׁם, שֵׁם שׁו' 62! (צ"ל: ר'²⁷¹), מֵד ב שׁו' 47 (רַבִּנִּין), מֵד ד שׁו' 2 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 3 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 22 (רַבִּנִּין)²⁷², שֵׁם שׁו' 54 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 56 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 62 (רַבִּנִּין), מֵה א שׁו' 11, מֵה ב שׁו' 24! (צ"ל: רַבֵּן [= רַב²⁷³]), **הוֹרִיּוֹת** מו ג שׁו' 39 (רַבִּנִּין), שֵׁם שֵׁם: (רַבֵּן וּל"ג)²⁷⁴, מו ד שׁו' 1 (תַּבְנִין וְצ"ל: רַבֵּן וּל"ג)²⁷⁵, שֵׁם שׁו' 2 (רַבִּנִּין), מֵז ג שׁו' 60 (רַבִּנִּין), מֵח א שׁו' 14 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 15 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 17 (רַבִּנִּין), מֵח ג שׁו' 9 (רַבִּנִּין); **נִידָה** מֵח ד שׁו' 39 (רַבִּנִּין), מֵט ד שׁו' 39 (רַבִּנִּין), נ א שׁו' 1 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 26 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 50 (רַבִּנִּין), נ ג שׁו' 7 (רַבִּנִּין), שֵׁם שׁו' 50 (רַבִּנִּין), נֵא א שׁו' 2 (רַבִּנִּין)²⁷⁶.

רַבִּנִּין (!) ע"ע חֹד רַבִּי.

רַבִּנִּין אֵית לֵהוּן... וְאִינוֹן מַתִּיבִין לִיה הַכֵּין (בַּתְּמִיּהָה)²⁷⁷ **פִּסְחִים** לֹא א שׁו' 18–19; **עֲבוּדָה זָרָה** מ א שׁו' 21 (וּרַבִּנִּין, אַכֵּן).

רַבִּנִּין אַמְרִי (!) ע"ע רַבִּנִּין אַמְרִין.

רַבִּנִּין אַמְרִין²⁷⁸ **בְּרִכוֹת** ה א שׁו' 9 (רַבִּנִּין, אַמְרִין); **פֵּאָה** יט א שׁו' 10; **דְּמַאי** כה ב שׁו' 26, שֵׁם שׁו' 28 (אַמְרִין), שֵׁם שׁו' 30 (אַמְרִין); **כְּלָאִים** כו ד שׁו' 38, לֹא ג שׁו' 19, שֵׁם שׁו' 58; **שְׁבִיעִית** לֹד ב שׁו' 10; **תְּרוּמוֹת** מה ב שׁו' 2; **מַעֲשְׂרוֹת** מֵט ב שׁו' 31, שֵׁם שׁו' 32;

²⁷⁰ רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "עַל דַּעְתָּהוּן דְּרַבִּנִּין" עַל אַתֵּר.

²⁷¹ רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "מֵה מְקִיִּימִין רַבִּנִּין" עַל אַתֵּר.

²⁷² עֵיִין בִּשְׁתֵּא"י, עֵמ' 575, ד"ה דְּשִׁיתוּמָהוּן.

²⁷³ רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "חֹד רַבִּי" עַל אַתֵּר.

²⁷⁴ רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "עַל דְּרַבִּנִּין נִצְרָכָה (וְכִלּוּמָר, לּוֹמֵר)" עַל אַתֵּר.

²⁷⁵ רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "וְאִין כְּרַבֵּן (בְּלִשּׁוֹן קוּשִׁיא)" עַל אַתֵּר.

²⁷⁶ לְמוֹפְעִים נּוֹסְפִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּשׁוּ ע"ע: וְלֹא מוּדִי ר' (!) (בְּנִיחוּתָא); מֵה טַעְמָא דְר'. וְלְמוֹפְעִי נּוֹסֵף בְּנוֹסַח

הַרְש"ס רַאֵה מֵה שֶׁהֶעֱרַתִּי בַּעֲרֵךְ "חֲכָמִים" לְשִׁבְעִית לֹח ע"א שׁו' 61. וְאַפְשָׁטִיין הוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ עוֹד מוֹפֵעַ בְּשִׁקְלִים מו ע"ג שׁו' 43 — רַאֵה: אֲפִשְׁטִיין, מַחְקָרִים, ב, א, עֵמ' 60, הַע' 32; מְבוּא לְנוּה"מ, עֵמ' 57, הַע' 4. וְלֹא כִלְלֵתִי כֹאן אֶת הַמוֹפֵעַ שֶׁבְּבִרְכוֹת י ע"ד שׁו' 51 ("רַבֵּן"), כִּי הוּא תִנְאִי — רַאֵה תוֹסֵף שְׁבֵת, פ"ז ה"ט, עֵמ' 26. וְכֵן לֹא כִלְלֵתִי בַּעֲרֵךְ זֶה "רַבִּנִּין" וְ"רַבֵּן" הַמוֹפְעִים בְּשֵׁם "ר' חֲנִינָא חֲבֵרְהוּן דְּרַבֵּן" (וְכֹון בְּרִכּוֹת ב ע"ג שׁו' 9), כִּי מוֹפְעִים אֵלֶּה אֵינִם מַתִּיחִסִּים לְדַבְּרֵי הַחֲכָמִים. וְרַאֵה אוֹצֵר הַשְּׁמוֹת, עֵמ' 274, טוֹר א, עֲרֵךְ רַבִּי חֲנִינָא... חֲבֵרְהוּן... דְּרַבִּנִּין. וְעַל ר' חֲנִינָא זֶה עֵיִין אֶלְבֵּק, מְבוּא לְתַלְמוּדִים, עֵמ' 241, עֲרֵךְ רַב (ר') חֲנִינָה. וְרַאֵה שֵׁם, הַע' 186. וְרַאֵה עֲכָשִׁי ש' עֲמִנוּאֵל, "תְּשׁוּבוֹת רַב הָאִי גֵאוּן: עַל תִּנְאִים וְאַמְרוּרַאִים וְעַל תִּנְאִים בִּישׁוּבוֹת הָגֵאוּנִים", תְּרַבִּיץ סַט (תִּש"ס), עֵמ' 122, ד"ה וּמַחְמֵקִי; שֵׁם, הַע' 83.

²⁷⁷ תִּרְגוּם: הַחֲכָמִים יֵשׁ לָהֶם... וְהֵם מְשִׁיבִים אוֹתוֹ כֵּךְ!! כְּלוּמָר, הֵם סוֹבְרִים... וְהֵם מְקַשִּׁים עֲלֵיו כֵּךְ!!

²⁷⁸ תִּרְגוּם: הַחֲכָמִים אוֹמְרִים.

רבנין אמרינן (המשך) **ביכורים** סה א שו' 4; **שבת** יו ג שו' 33 (רבנן); **עירובין** כ ב שו' 49 (רבנן, אמרינן); **יומא** לט א שו' 3 (רבנן, אמרינן), שם שו' 4 (רבנן, אמרינן), מ ג שו' 49 (רבנן, אמרינן), מב ד שו' 54 (רבנן), מג א שו' 51 (רבנן, אמרינן), שם שו' 57 (רבנן, אמרינן); **מגילה** עב ג שו' 22 (רבנן וצ"ל: רבנן²⁷⁹); **חגיגה** עה ד שו' 45 (רבנן, אמרינן), עו א שו' 2 (רבנן, אמרינן); **מועד קטן** פ ג שו' 14 (רבנן, אמרינן), פ ד שו' 12 (רבנן, אמרינן)²⁸⁰, פא ב שו' 54 (רבנן, אמרינן); **סוטה** יז ב שו' 61 (רבנן וצ"ל: רבנן²⁸¹), יח ב שו' 31²⁸², יח ד שו' 13 (רבנן), שם שו' 18 (רבנן, אמרינן), יט ב שו' 2, כג א שו' 38; **כתובות** כז ב שו' 21 (צ"ל: רבנין²⁸³); **נדרים** לט א שו' 29, מא ב שו' 27, מב ג שו' 14, שם שו' 17, שם שו' 20; **גיטין** מט א שו' 12 (רבנן; צ"ל: רבנן²⁸⁴); **נזיר** נג ג שו' 8, נח א שו' 10; **סנהדרין** כז א שו' 28; **שבועות** לו ג שו' 17 (צ"ל: רבנין²⁸⁵); **נידה** נ ג שו' 1 (רבנן²⁸⁶). ועיין עוד ערך: דרבנין אמרינן; והא רבנין אמרינן; ורבנין אמרינן; כמה דר' אמר... כן רבנין אמרינן.... וראה עוד ערך כרבנין דאינון מרינן.

רבנין דאגדתא²⁸⁷ **מעשרות** מח ד שו' 48; **יבמות** ה ג שו' 62 (x2; רבנן).

רבנין דאילו (!) ע"ע אילין רבנין.

רבנין דהכא (הכא = מסכת זו)²⁸⁸ **שביעית** לח ב שו' 36, לח ג שו' 54; **ביצה** ס א שו' 50

(רבנן); **מועד קטן** פ ג שו' 51 (רבנן).

רבנין דהכא²⁸⁹ **חלה** נט ב שו' 32.

רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל)²⁹⁰ **ברכות** ג ד שו' 49; (רבנן, צ"ל: דתמן [= בבל]²⁹¹),

שם שו' 55 (רבנן), שם שו' 56 (רבנן); **שביעית** לה א שו' 33; **מעשר שני** נה א

שו' 31; **שבת** ו א שו' 13, שם שו' 18; **עירובין** יח ד שו' 38 (רבנן), כד ג שו' 40 (רבנן);

²⁷⁹ הגהתי "רבנן" לפי שקדם לכך: "ר' יהודה אומר" וכו' (שם, שו' 20).

²⁸⁰ רטנר מעיר שהגירסא במקבילה שבפסחים (לו ע"ב שו' 29) היא: "רבנן דקיסרין" (ואהצוי, מועד

קטן, עמ' 85, ד"ה רבנן). ונראה שגירסת פסחים עיקר.

²⁸¹ ראה כי"ר, עמ' 7ב שו' 8 (ושם: "רבנין").

²⁸² וכן הוא גם בכ"ר, עמ' 11ב שו' 37. והגירסא קשה, ואולי יש כאן קיטוע. וראה מה שהגיה

שת"י, עמ' 365, ד"ה רבנין. וצ"ע.

²⁸³ ראה המקבילה בתרומות מד ע"ג שו' 15.

²⁸⁴ ראה ק"ע, מג ע"א, ה"ה, ד"ה רבנן. וצ"ע.

²⁸⁵ טעם ההגהה הוא שקדמו לביטוי חכמים חולקים אחרים: "רבי זירא רבי יסא בשם רבי יוחנן"

(שם, שו' 14), "א"ר אילא" (שם, שו' 15), והם מסיימים את הצעת המחלוקת.

²⁸⁶ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע ורבנין אמרינן.

²⁸⁷ תרגום: חכמי האגדה.

²⁸⁸ תרגום: החכמים של כאן. ולפירושו זה של הביטוי ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, סוף עמ' 276,

ד"ה אבל פירוש; מבוא לנוה"מ, עמ' 897, ד"ה אבל.

²⁸⁹ תרגום: החכמים של כאן. וראה מה שהערתי בריש ערך "בין כרבנין דהכא בין כרבנין דהתם

אמרינן (ו!).

²⁹⁰ תרגום: חכמי ארץ ישראל.

²⁹¹ ראה מה שהערתי בערך "מתנית' פליגא על רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל)" על אתר.

רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל) (המשד) **יבמות** ז א שו' 34 (רבנן), י ד שו' 25 (רבנן), שם שו' 27 (רבנן), שם שו' 52, שם שו' 56 (רבנן), יג ד שו' 46 (רבנן); **סוטה** יו ד שו' 16 (רבנן וצ"ל: כרבנן)²⁹², שם שו' 8 (רבנן); **כתובות** כו ב שו' 26, כו ד שו' 25 (צ"ל: כרבנן)²⁹³; **גיטין** מז ג שו' 2 (רבנן), מוח ד שו' 126 (צ"ל: דתמן [= בבב])²⁹⁴.

רבנין דהכא אמרין (הכא = ארץ ישראל)²⁹⁵ **קידושין** סד א שו' 27. ועיין עוד ערך: ורבנין דהכא אמרין (הכא = ארץ ישראל); כן רבנן דהכא אמרין (!) (הכא = ארץ ישראל). **רבנין דהכא כדעתון, ורבנין דתמן כדעתון** (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבב)²⁹⁶ **ברכות** יא א שו' 21 (רבנן, בדעתון)²⁹⁷, ורבנן, דהתם(!); **עירובין** יח ד שו' 36.

רבנין דהכא סברין כן (הכא = ארץ ישראל)²⁹⁸ **כתובות** כו ב שו' 19. **רבנין דהכא פתרין קרייא (!) ... ורבנין דתמן פתרין קרייא (!) ...** (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבב)²⁹⁹ **סוטה** כג ד שו' 52 (קרייא תחת קרייא₁), שם שו' 53-54 (צ"ל בכולם: מתנייתא תחת קרייא וקרייא)³⁰⁰.

רבנין דהכא פתרין קרייא (!) ... ורבנין דתמן פתרין קרייא (!) ... ע"ע רבנין דהכא פתרין קרייא (!) ... ורבנין דתמן פתרין קרייא (!) ... (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבב). **רבנין דהתם (!)** ע"ע בין כרבנין דהכא בין כרבנין דהתם אמרין (!). **רבנין דורשין (!)** ע"ע ר' דרש... ורבנין דרשין....

רבנין דנוה³⁰¹ **סנהדרין** כא ב שו' 34. **רבנין דעלין ושמעין מבי מדרשא דבר עיטיין** ע"ע ר' בשם רבנין דעלין ושמעין מבי מדרשא דבר עיטיין.

רבנין דעלין לבי מדרשא ע"ע ר' ור' ור' בשם כל רבנין דעלין לבי מדרשא. **רבנין דקיסרין**³⁰² **דמאי** כו ג שו' 37; **כלאים** כט ב שו' 38; **שביעית** לו א שו' 42, לח א שו' 48; **תרומות** מה ג שו' 40; **מעשר שני** נד א שו' 18; **חלה** נח ב שו' 54, נט ד שו' 43; **ערלה** סב ד שו' 32; **שבת** ב ג שו' 47, ג ג שו' 53 (רבנן), ה א שו' 19, שם שו' 20 (רבנן), שם שו' 24 (רבנן), ו א שו' 63 (רבנן), ח א שו' 27 (דרבנן וצ"ל: רבנן), ט ב שו' 50 (כרבנן)!

²⁹² ראה המקבילה ביבמות י ע"ד שו' 25.

²⁹³ ראה מה שהערתי בסוף ערך "ברם רבנין (!) דהכא וכו' (הכא = ארץ ישראל)".

²⁹⁴ ראה מה שהערתי בסוף ערך "דברי ר' תמן (!), דהוא רבנין דהכא (!) (תמן = בבב, הכא = ארץ

ישראל)". ולמופעים נוספים שנשתבשו ע"ע רבנין דתמן (תמן = בבב).

²⁹⁵ תרגום: חכמי ארץ ישראל אומרים.

²⁹⁶ תרגום: חכמי ארץ ישראל כדעתם, וחכמי בבב כדעתם. כלומר, אלה לשיטתם ואלה לשיטתם.

²⁹⁷ להגהת "בדעתון" ראה מבואות לסה"א, עמ' 363, הע' 1.

²⁹⁸ תרגום: חכמי ארץ ישראל סוברים כך.

²⁹⁹ תרגום (אחרי ההגהות): חכמי ארץ ישראל פותרים את המשנה... וחכמי בבב פותרים את

המשנה....

³⁰⁰ ההגהות על פי שרי"ר, עמ' 220 שו' 18 וש' 20.

³⁰¹ תרגום: חכמי נוה.

³⁰² תרגום: חכמי קיסריה.

רבני דקיסרין (המשך) וצ"ל: רבנן³⁰³, י ג ש' 5, י ד ש' 19 (רבנן), שם ש' 30 (רבנן), יא א ש' 48 (רבנן), יא ב ש' 46 (רבנן), שם ש' 64 (רבנן), דקיסרין דקיסרין, י ד ש' 10 (רבנן), י ד ש' 19 (רבנן), יו ב ש' 29 (רבנן), דקיסרין³⁰⁴; **עירובין** יח ד ש' 59 (רבנן), יט ג ש' 24 (רבנן), כה ג ש' 37 (רבנן), דקיסרין; **פסחים** כז ג ש' 38, כח ג ש' 35 (רבנן), כט א ש' 30, לז ג ש' 44 (רבנן); **יומא** לח ד ש' 41; **שקלים** מז ג ש' 14 (רבנן); **סוכה** נב א ש' 45 (רבנן), נב ב ש' 15 (רבנן), נג ג ש' 21 (רבנן), נה ג ש' 34 (רבנן); **ראש השנה** נו ג ש' 60 (רבנן); **מגילה** עב ב ש' 19 (רבנן); **חגיגה** עח ד ש' 11 (רבנן), עט ג ש' 48 (רבנן); **מועד קטן** פא ב ש' 23 (רבנן), דקיסרין, שם ש' 53 (רבנן); **יבמות** ה ג ש' 29 (רבנן), י ג ש' 46, יא ב ש' 24 (רבנן); **סוטה** כג ד ש' 34; **כתובות** ל א ש' 25, לא ג ש' 56; **נדרים** מב ב ש' 5, מב ג ש' 43; **גיטין** מז ג ש' 25; **נזיר** נב ג ש' 58, נג ג ש' 34; **קידושין** נח ג ש' 33, נט ג ש' 3, סב ד ש' 15, סג א ש' 60, סה ד ש' 2; **מכות** לא ד ש' 63; **עבודה זרה** מ ד ש' 22, מא א ש' 32 (רבנן), מא ד ש' 29 (רבנן); **הוריות** מז ד ש' 44 (רבנן)³⁰⁵.

רבני דקיסרין אמרי (!) ע"ע רבני דקיסרין אמרין.

רבני דקיסרין אמרין³⁰⁶ **ברכות** ז ג ש' 3 (רבנן), יג ב ש' 55 (רבנן, אמרין), יג ד ש' 39 (רבנן); **כלאים** לב א ש' 52 (אמרין); **שביעית** לה א ש' 44, שם ש' 53, לה ג ש' 30; **תרומות** מד ג ש' 31; **מעשרות** מח ד ש' 52 (רבנן, אמרין); **מעשר שני** נג ב ש' 10, נה א ש' 35; **ערלה** סב ג ש' 29; **ביכורים** סה ד ש' 13; **שבת** ב ב ש' 31, ב ד ש' 62 (רבנן), ג א ש' 20 (רבנן), ג ג ש' 38 (רבנן, אמרין), ד ב ש' 10 (רבנן), ז ד ש' 51 (רבנן), ט ב ש' 63, י א ש' 36 (רבנן), יא ד ש' 57 (רבנן, אמרין), יב ג ש' 19 (רבנן), יד ד ש' 18 (רבנן, אמרין), יז א ש' 49 (רבנן, מרין); **עירובין** יח ג ש' 59 (רבנן, אמרין), כ ב ש' 9 (דברנן), כד ג ש' 44; **פסחים** ל ב ש' 43, לג א ש' 51, לה ב ש' 4 (רבנן, אמרין), לו ב ש' 29 (רבנן); **יומא** מא א ש' 37 (רבנן, אמרין), מב ג ש' 15 (רבנן, דקיסרין, אומרין), מה א ש' 10 (רבנן, אמרין); **סוכה** נד א ש' 41 (רבנן); **תענית** סז ג ש' 19 (רבנן); **חגיגה** עו ג ש' 43 (רבנן), שם ש' 55 (רבנן); **מועד קטן** פא א ש' 39 (רבנן), פא ב ש' 8 (רבנן, אמרין), פב א ש' 28 (רבנן, אמרין); **יבמות** ט א ש' 14, יב ב ש' 1 (רבנן, אמרין); **סוטה** כ א ש' 62 (רבנן); **כתובות** כז ב ש' 37 (דקיסרין); **גיטין** מו א ש' 1, מו ג ש' 9, מז ג ש' 7, מח ג ש' 31; **נזיר** נב ג ש' 43, נד ד ש' 24 (אמרין), שם ש' 27 (רבנן); **קידושין** נט א ש' 50; **סנהדרין** כ א ש' 64, כא ב ש' 14 (רבנן), שם ש' 19 (רבנן, דקיסרין, אמרין), כג ד ש' 54 (רבנן), כד ב ש' 39; **שבועות** לד ב ש' 51 (רבנן); **עבודה זרה** מ ד

³⁰³ ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 128, ד"ה כרבנן.

³⁰⁴ לצורה "קיסרין" כאן, ולהלן עירובין כה ע"ג ש' 37, ראה קוטשר, מחקרים, ריש עמ' קצא.

³⁰⁵ בכ"ל בקידושין נוסף על הגליון על ידי המגיה: "פשיט" לרבנן דקיסרין" (עמ' 284 ש' 26; כך העתיקו במהד' האקדמיה, עמ' 1141 ש' 32). והוא שייך לד"ו נט ע"א ש' 15. וראה מה שהעיר כ"ץ, ב, עמ' 27, הע' 6. ולמופע נוסף ראה מה שהעירי בריש ערך "רבני קריי עלוי".

³⁰⁶ תרגום: חכמי קיסריה אומרין.

רבנין דקיסרין אמרין (המשך) ש' 21 (רבנן, דקיסרי, אמרין), מג ד ש' 17 (רבנן); **הוריות** מה ד ש' 58 (רבנן), מז ב ש' 46 (רבנן, אמרין)³⁰⁷. ועיין עוד ערך ורבנין דקיסרין אמרין.
רבנין דקיסרין בעיין (= מסתפקים או מקשים או דורשים וחוקרים ומעלים)³⁰⁸ **תרומות** מז א ש' 30; **מעשר שני** נג ב ש' 59; **חלה** נז ב ש' 29; **שבת** יד א ש' 14 (רבנן); **פסחים** ל א ש' 38, לב ב ש' 40.

רבנין דקיסרין לא אמרין כן אלא³⁰⁹ **עירובין** יח ד ש' 11.
רבנין דקיסרין שאלון (= הסתפקון)³¹⁰ **נדרים** לט ג ש' 31134.
רבנין דקיסרין אמרין ע"ע רבנין דקיסרין אמרין.
רבנין דרשין... ר' דרש... ע"ע רבנן דרשין... ר' דרש.... וראה עוד ערך ר' דרש... ורבנין דרשין....

רבנין דתמן (תמן = מקום אחר בתלמוד)³¹² **יבמות** ד ד ש' 62 (רבנן), שם שם.
רבנין דתמן (תמן = מסכת אחרת) ע"ע: בין דיחידא דהכא בין דרבנן דהכא מודיי לרבנן דתמן (הכא = מסכת זו; תמן = מסכת אחרת); ורבנין דתמן (תמן = מסכת אחרת).
רבנין דתמן (תמן = בבל)³¹³ **ברכות** ג ד ש' 52! (רבנן, צ"ל: דהכא [= ארץ ישראל]³¹⁴), יא א ש' 21 (רבנן, דהתם!); יד א ש' 59 (רבנן); **פאה** טו ב ש' 30, כ א ש' 49; **שביעית** לט ג ש' 55; **תרומות** מד ב ש' 36, מד ג ש' 26, מו א ש' 15; **מעשר שני** נה א ש' 21; **שבת** ו א ש' 14, שם ש' 16 (רבנן), שם ש' 17, ו ד ש' 15 (רבנן)³¹⁵, שם ש' 20 (רבנן), ח ב ש' 13, יב א ש' 42 (רבנן, תמן)³¹⁶, יג ד ש' 33 (רבנן), יו ב ש' 21 (רבנן), שם ש' 39 (רבנן), יז א ש' 62; **עירובין** יח ד ש' 36, יט ב ש' 15 (רבנן), כא ג ש' 6, כד ג ש' 31, כו ג ש' 22 (רבנן); **פסחים** ל ד ש' 56, לא א ש' 7, שם ש' 11; **יומא** מג ג ש' 62 (רבנן); **שקלים** מו ג ש' 49 (רבנן); **סוכה** נב ב ש' 9 (רבנן); **ראש השנה** נו ג ש' 10 (רבנן); **ביצה** ס ב ש' 31 (רבנן), סב א ש' 21 (רבנן); **מגילה** ע ב ש' 9 (רבנן), עה ג ש' 31 (רבנן); **חגיגה** עט א ש' 33; **יבמות** ו א ש' 22 (רבנן), ז א ש' 33 (רבנן), י ד

³⁰⁷ למופע נוסף של ביטוי זה שנשתבש ראה מה שהערתי בערך "רבנין אמרין" למועד קטן פ ע"ד ש' 12.
³⁰⁸ תרגום: חכמי קיסריה שואלים.
³⁰⁹ תרגום: חכמי קיסריה לא אומרים כך אלא.
³¹⁰ תרגום: חכמי קיסריה שאלו.
³¹¹ למופע נוסף מסופק של "שאלון" במשמעות זו ע"ע שאלין (= מסתפקים).
³¹² תרגום: החכמים של שם. כלומר, של מקום אחר בתלמוד. למשמעות זו של "רבנין דתמן" כאן ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 276, ד"ה אבל פירוש; מבוא לנוה"מ, עמ' 897, ד"ה אבל.
³¹³ תרגום: חכמי בבל. לדיון בחלק ממימרות אלה ראה מבואות לסה"א, עמ' 321, סי' 11. וראה עוד שם, סוף עמ' 318, סי' III. ולדעתו של גינצבורג בפירוש "תמן" לעיתים ראה מה שהעיר מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 550, הע' 5; עמ' 576, הע' 46.
³¹⁴ ראה מה שהערתי בערך "מתניתא פליגא על רבנין דתמן (תמן = בבל)" על אתר.
³¹⁵ ראה מה שהערתי בערך "וכרבנן דתמן דינון אמרין (תמן = בבל)".
³¹⁶ להגהה ראה המקבילה בדף יז ע"א ש' 62 הרשומה להלן פערך.

רבנין דתמן (תמן = בבל) (המשך) ש' 51 (רבנן), שם ש' 52, שם ש' 56, שם ש' 61 (2א); רבנן, יג ד ש' 47 (רבנן), טו א ש' 32 (רבנן); **סוטה** כג ד ש' 52, שם ש' 54; **כתובות** כו ב ש' 21, שם ש' 25, שם ש' 31, שם שם (רבנן), כז ב ש' 33, לב ב ש' 8, שם ש' 12; **נדרים** לז א ש' 18, מ ד ש' 37; **גיטין** מג ג ש' 46 (2א), מד ב ש' 22, מו ד ש' 25, שם ש' 26, מז ב ש' 58 (רבנן), מח ד ש' 28 (צ"ל: דהכא [= ארץ ישראל])³¹⁷; **סנהדרין** כה ב ש' 31; **מכות** לא ד ש' 35; **שבועות** לח א ש' 3; **עבודה זרה** לט ד ש' 59, מ א ש' 10, שם ש' 14, מ ב ש' 21 (רבנן), מג ב ש' 56 (רבנן), מג ג ש' 53 (רבנן), מג ד ש' 18 (רבנן); **נידה** מט א ש' 60 (רבנן)³¹⁸. ועיין עוד ערך כרבנן דתמן (תמן = בבל).

רבנין דתמן אמרין (תמן = בבל)³¹⁹ **כתובות** כו ב ש' 19. ועיין עוד ערך: כמה דרבנין דתמן אמרין... כן רבנין דהכא (!) אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל); תמן אמרין... ורבנין דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

רבנין דתמן דאינון אמרין... ואינון אמרין... ורבנן דהכא דאינון אמרין... ואינון אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל)³²⁰ **עירובין** יח ד ש' 37-39.

רבנין דתמן כדעתין (!) (תמן = בבל)³²¹ **יבמות** י ד ש' 58 (רבנן); **כתובות** כו ב ש' 28 (צ"ל בשניהם: כדעתון).

רבנין דתמן סברין (!) (תמן = בבל)³²² **ביכורים** סה א ש' 35 (צ"ל: +כן)³²³. **רבנין (!) ורבותינו** (= איתפלגון רבנין ורבותינו)³²⁴ **גיטין** מח ד ש' 21 (צ"ל: רבי)³²⁵. **רבנין כר', מודין (!) ליה ופליגין עלוהי**³²⁶ **ראש השנה** נז ג ש' 20 (רבנן, מודין, פליגין, עלוי); **סנהדרין** כא א ש' 48 (צ"ל: מודין); **שבועות** לז ד ש' 58 (מודין; וצ"ל: מודין, ופליגין, עלוי).

רבנין כר', מודין (!) ליה ופליגי (!) עלוי ע"ע רבנין כר', מודין (!) ליה ופליגין עלוהי. **רבנין מתיבין ליה**³²⁷ **שביעית** לט א ש' 49.

³¹⁷ ראה מה שהערתי בסוף ערך "דברי ר' הכא (!), דהוא רבנין דתמן (!) (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבל)".

³¹⁸ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע רבנין דהכא (הכא = ארץ ישראל).

³¹⁹ תרגום: חכמי בבל אומרים.

³²⁰ תרגום: חכמי בבל שהם אומרים... הם אומרים... וחכמי ארץ ישראל שהם אומרים... הם אומרים... פירשתי וי"י של "ואינון אמרין" ברישא ובסיפא כו"ו הנשוא.

³²¹ תרגום (אחרי ההגהה): חכמי בבל כדעתם.

³²² תרגום (אחרי ההגהה): חכמי בבל סוברים כך.

³²³ ראה מה שהערתי בערך "סברין כן" על אתר.

³²⁴ ואחרי ההגהה: איתפלגון רבי ורבותינו.

³²⁵ ראה שתא"י, עמ' 421, ריש ד"ה מהיום.

³²⁶ תרגום: החכמים כר'!! מודים לו או חלוקים עליו!! ולפירוש מאמר זה ושאר הסוגיא, ראה מה שכתבתי להלן, קונטרס הסוגיות, ס' 3, עמ' 1467 ואילך.

³²⁷ תרגום: החכמים משיבים אותו. כלומר, טוענים כנגדו.

³²⁸ ***רַבִּנִּין סְבִיִּיא** **בבא מציעא ח ג שו' 27.**

רַבִּנִּין סְבִירִין מִימֵר³²⁹ **פאה כ ג שו' 31; כלאים כו ד שו' 37 (ד-ו)³³⁰; פסחים לא ב שו' 29.** ועיין עוד ערך ר' סבר מימר... ורבנן סברין מימר... וראה עוד ערך ורבנן (!) סברין.

רַבִּנִּין פְּשִׁטָּא לון³³¹ **ביכורים סג ד שו' 7.**

רַבִּנִּין קְדַמְאִי³³² **כלאים כו ד שו' 49; ביצה ס ב שו' 53 (רבנן).**

רַבִּנִּין קְרִי עֲלוּי³³⁴ **קידושין סג ג שו' 17.**

רַבִּנִּין רַבְרִבִּיא ע"ע רבנן רַבְרִבִּיא.

רַבִּנן ע"ע רבנן.

רַבִּנן אַחְרָא (!)³³⁵ **ביצה ס ב שו' 54 (צ"ל: אחריי)³³⁶.**

רַבִּנן אַמְרִי (!) ע"ע רבנן אַמְרִין.

רַבִּנן אַמְרִין ע"ע רבנן אַמְרִין.

רַבִּנן דַּאֲגֻדְתָּא ע"ע רבנן דַּאֲגֻדְתָּא.

רַבִּנן דַּאֲיִת לון... צְרִיכָה (!) לון... ר' דְּלִית לִיה... לא (!) צְרִיכָה לִיה...³³⁷ **יומא**

לט ג שו' 28-29 (צ"ל: לא צריכה, ל"ג לא)³³⁸.

*רַבִּנן דִּבְבַּלְאִי³³⁹ **בבא בתרא יד ג שו' 22.**

רַבִּנן דְּרֹמְמָא ע"ע רבנן דְּרֹמְמָא.

רַבִּנן דִּהְכָּא (הכא = מסכת זו) ע"ע רבנן דִּהְכָּא (הכא = מסכת זו).

רַבִּנן דִּהְכָּא (הכא = ארץ ישראל) ע"ע רבנן דִּהְכָּא (הכא = ארץ ישראל).

³²⁸ תרגום: החכמים הזקנים. וראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 679, סוף הע' 2 (והוא העתיק:

"רבנן").

³²⁹ תרגום: החכמים סוברים לומר.

³³⁰ להגהה ראה כי"ר, עמ' 159 שו' 4.

³³¹ תרגום: החכמים — [הדבר] פשוט להם.

³³² תרגום: החכמים הראשונים. בכלאים החכמים האלה אינם חכמים מסוימים; ובביצה הם ר' חייה ובר קפרא — ראה מה שפירשתי בריש ערך "כמה דצרכת לרבנן קדמאיי וקשת בידיהון, כן צרכת

לרבנן אחרא (!) וקשת בידיהון".

³³³ כ"ץ מגיה על פי קטע גניזה: "רבנן דקיסרין" — ראה כ"ץ, ג, עמ' 124, ליד ציון 1.

³³⁴ תרגום: החכמים קוראים עליו. כלומר, פסוק.

³³⁵ תרגום (אחרי ההגהה): החכמים האחרונים. והם ר' יוסי ב' ור' חנינא — ראה מה שפירשתי

בריש ערך "כמה דצרכת לרבנן קדמאיי וקשת בידיהון, כן צרכת לרבנן אחרא (!) וקשת בידיהון".

³³⁶ ההגהה על פי כי"ל (עמ' 599 שו' 4), ש"תוקן" בטעות.

³³⁷ תרגום (אחרי ההגהה): החכמים שיש להם... לא צריך להם... [ו] שאין לו... צריך לו... כלומר,

החכמים שהם סוברים... לא צריך לשיטתם... ר' שאינו סובר... צריך לשיטתו...

³³⁸ ההגהה על פי שתא"י, עמ' 246, ד"ה דא"ר יוחנן, ועל פי גליונות הרש"ל, טופס א' (בסתם) וב' (על דרך אולי).

ועיין פירוש הסוגיא בשתא"י, שם.

³³⁹ תרגום: החכמים של [משנת] הבבליים. וראה אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 168, הע' 62. והעתיק

שם בטעות: "ר"ע [= דבבלאי]". וראה עוד מה שהערתי בערך "הלכה כר' דר' חייה, דהוא רבנן דבבלאי".

רבנן דהכא (הכא = טבריא)³⁴⁰ **ברכות ה ב שו' 34**, שם שו' 35; **מועד קטן פב ד שו' 19**, שם שו' 20 (רבין)³⁴¹, שם שו' 21.

רבנן דהכא אמרי (!) (הכא = טבריא)³⁴² **שבת יד א שו' 15** (צ"ל: אמרין)³⁴³.

רבנן דהכא אמרין (הכא = ארץ ישראל) ע"ע רבנן דהכא אמרין (הכא = ארץ ישראל)³⁴⁴.

רבנן דהכא בדעתון (!), ורבנן דהתם בדעתון (!) ע"ע רבנן דהכא כדעתון, ורבנן דתמן כדעתון (הכא = ארץ ישראל, תמן = בבל).

רבנן דהתם (!) (התם = בבל) ע"ע רבנן דתמן (תמן = בבל)³⁴⁵. ועיין עוד ערך תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

רבנן דורשין (!) ... ר' דרש... ע"ע רבנן דרשין... ר' דרש....

רבנן דטיבריא³⁴⁶ **תענית סט ב שו' 61**.

רבנן דציפורין³⁴⁷ **תענית סט ב שו' 61**.

רבנן דקיסרין (!) פשטין לה³⁴⁸ **ברכות י ג שו' 59** (צ"ל: דקיסרין).

רבנן דקיסרי ע"ע רבנן דקיסרין.

רבנן דקיסרי אמרי (!) ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין ע"ע רבנן דקיסרין.

רבנן דקיסרין אמר (!) ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין אמרו (!) ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין אמרי (!) ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין אמרין ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין בעיין ע"ע רבנן דקיסרין בעיין (= מסתפקים או מקשים או דורשים וחוקרים ומעלים).

רבנן דקיסרין מפרשין להון³⁴⁹ **פסחים לו א שו' 15**; **ביצה סג ב שו' 1** (דקסרין).

רבנן דקיסרין מרין ע"ע רבנן דקיסרין אמרין.

רבנן דקיסרין פתרינ כולה³⁵⁰ **פסחים לד ד שו' 57**.

340 תרגום: החכמים של כאן.

341 הנוסח כאן בכ"ל: "רבנן דהכא" (ועמ' 719 שו' 17), והסדר שגה.

342 תרגום: החכמים של כאן אומרים.

343 ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 178, סד"ה אשכחת [עמ' 177].

344 גם בערך "כן רבנן דהכא אמרין (!) (הכא = ארץ ישראל)" המצוין שם. וכן בערך "תמן אמרין..."

ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל) המצוין בערך "ורבנן דהכא אמרין (הכא = ארץ ישראל)".

345 גם בערך "כרבנן דתמן (תמן = בבל)" המצוין שם.

346 תרגום: חכמי טבריה.

347 תרגום: חכמי ציפורי.

348 תרגום: חכמי קיסריה פושטים אותה. כלומר, את הבעיא של ר' אבא בריה דרבי פפי, עי"ש.

349 תרגום: חכמי קיסריה מפרשים אותם. כלומר, מפרשים את שמות בעלי המחלוקת על שיטתם.

350 תרגום: חכמי קיסריה פותרים [את] כולה. כלומר, מפרשים את כל המשנה.

רבנן דקיסרין שמעון טעמא (!) דר' וטעמון דרבנן מן הדין קרייא³⁵¹ **סוכה נב א**
 שו' 18 (צ"ל: טעמיה)³⁵².

רבנן דקסרין ע"ע רבנין דקיסרין.

רבנן דקסרין אומרין (!) ע"ע רבנין דקיסרין אמרין.

רבנן דקסרין מפרשין להון ע"ע רבנן דקיסרין מפרשין להון.

*רבנן דר' חייא³⁵³ **בבא בתרא יד ג שו' 21.**

רבנן דרומיא ע"ע רבנן דרומיא.

רבנן דרומיא³⁵⁴ **ברכות ה ב שו' 35 (א; דרומיא), שם שו' 36; מועד קטן פב ד שו' 20**
 (מדרומא; וצ"ל: דדרומא), שם שם (דדרומא), שם שו' 21 (דדרומא).

רבנן דרשין... ר' דרש...³⁵⁵ **פסחים לה א שו' 24-25; חגיגה עו א שו' 28-29; יבמות**
ט א שו' 24-25 (דורשין); סנהדרין כד ב שו' 25-27 (רבנין), שם שו' 31-33 (רבנין)³⁵⁶.
 וראה עוד ערך ר' דרש... ורבנין דרשין....

רבנן דתמן (תמן = מקום אחר בתלמוד) ע"ע רבנין דתמן (תמן = מקום אחר בתלמוד).

רבנן דתמן (תמן = מסכת אחרת) ע"ע רבנין דתמן (תמן = מסכת אחרת).

רבנן דתמן (תמן = בבל) ע"ע רבנין דתמן (תמן = בבל).

רבנן דתמן כדעתין (!) ע"ע רבנין דתמן כדעתין (!) (תמן = בבל).

רבנן ילפין לה מ'... ור' יליף לה מ'...³⁵⁷ **עירובין יח ב שו' 14-15; סוכה נא ג**
 שו' 35-36 (ו'!).

רבנן כר', מודיי ליה פליגין עלויי ע"ע רבנין כר', מודין (!) ליה ופליגין עלויה.

רבנן מדרומא (!) ע"ע רבנן דרומיא.

רבנן עבדין... ר' עבד...³⁵⁸ **סוכה נב א שו' 20-21.** וראה עוד ערך: ר' עבד... ורבנין לא
 עבדין; ר' עבד לון... ורבנין עבדין לון....

רבנן קדמאיי ע"ע רבנין קדמאיי.

רבנן רברביא ע"ע רבנן רברביא.

רבנן רברביא³⁵⁹ **ברכות י א שו' 33 (רברביא), יב ג שו' 39 (רברביא); סוכה נד א שו' 8**
 (רבנין); **מגילה עב א שו' 17.**

³⁵¹ תרגום (אחרי ההגהה): חכמי קיסריה שמעו (כלומר, למדו) את טעמו של ר' ואת טעמם של
 החכמים מן הפסוק הזה.

³⁵² ההגהה על פי הלשון בהמשך: "וטעמון דרבנן". ובכ"ל: "טע" (עמ' 554 שו' 9), והסדר פתר "טעמא".

³⁵³ תרגום: החכמים של ר' חייא. כלומר, החכמים שבמשנת ר' חייא.

³⁵⁴ תרגום: החכמים הדרומיים.

³⁵⁵ תרגום: החכמים דורשים... [ו]ר' דורש....

³⁵⁶ למופעים נוספים של "רבנן דרשין" (בשינויים קלים), עיי' עוד ערך: ר' דרש... ורבנין דרשין....

ר' לא דרש... ורבנן דרשי (!)....

³⁵⁷ תרגום: החכמים לומדים אותה מ'... ור' לומד אותה מ'....

³⁵⁸ תרגום: החכמים עושים... [ו]ר' עושה....

³⁵⁹ תרגום: החכמים הגדולים.

רבנן תמן (!) ע"ע רבנין דתמן (תמן = בבל).
רברביא³⁶⁰ **ברכות** ה ב ש' 36; **מועד קטן** פב ד ש' 20. ועיין עוד ערך רבנן רברביא.
 וראה עוד ערך חברייתא רברביא אמרי (!).
רברביא קומי והוא שאל לזעיריא (בתמיהה)³⁶¹ **ברכות** ה ב ש' 36 (שאל); **מועד קטן** פב ד ש' 20.
רברביא קומי והוא שאל לזעיריא ע"ע רברביא קומי והוא שאל לזעיריא (בתמיהה).
רברביכון³⁶² **ראש השנה** נח ב ש' 11.
רברבין³⁶³ **ראש השנה** נט ב ש' 36459.
רואה ע"ע את רואה.
רואה (!) ע"ע את רואה.
רואין ברכות יג ד ש' 62; **פאה יט ג ש' 61, **שם** ש' 62; **כלאים** כט ד ש' 41; **מעשר שני** נד ב ש' 19; **שבת** יג א ש' 2; **עירובין** יט ב ש' 6; **סוכה** נב א ש' 29, **שם** ש' 30; **תענית** סד ב ש' 3; **כתובות** ל ד ש' 57; **נזיר** נא ג ש' 22; **בבא קמא** ד ג ש' 50, ו ב ש' 47; **שבועות** לח ג ש' 43. וראה עוד ערך אין רואין.
רוב מן³⁶⁵ **יבמות** ז ב ש' 50.
רוב' ע"ע רובה.
רובה³⁶⁶ **מעשרות נא ד ש' 20 (דרוב); **שבת** יו א ש' 21 (ד-), **שם** ש' 22 (דרוב);³⁶⁷ **שם** ש' ש' (ד-), **שם** ש' 24 (ד-); **מגילה** עא ג ש' 13 (דרבה); **בבא מציעא** ח ד ש' 34 (דרבה).
 ועיין עוד ערך: אוף אנן תנינן דרבא; דר' ריבא (!) מן דר'; דרובה אתא מימר לך; דרובה

³⁶⁰ תרגום: הגדולים. כלומר, החכמים הגדולים. ולזהותם של חכמים אלה ראה מה שהערתני בערך הבא.

³⁶¹ תרגום: [החכמים] הגדולים לפניו, והוא שואל את הקטנים!! ובזהותם של החכמים האלה נחלקו גינצבורג מצד אחד ואפשטיין וליברמן מצד שני — עיין: גינצבורג, פירוש, א, עמ' 379, ד"ה ר' יוס'; אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 226, הע' 2; ליברמן, ספרי זוטא, עמ' 93, ד"ה כאמור.

³⁶² תרגום: רבותים.

³⁶³ תרגום: רבנים.

³⁶⁴ הנוסח כאן בכ"ל: "רברבין" (עמ' 593 ש' 21). ובסיפור דיוקלטיאנוס: "רבני דיהודאי" (ב"ר, סג, ח, כרך ב, עמ' 688 ש' 8). אבל בכ"ו 30, שם: "רברבני" (101 ע"ב ש' 8 מלמטה); וכן הוא בכ"ו 60 (עמ' 235, טור א ש' 6).

³⁶⁵ תרגום: גדול מן. כלומר, חמור מן.

³⁶⁶ תרגום: גדולה. כלומר, בעלת חידוש יותר גדול. וראה הרז"ף, מבוה"י, יד ע"ב, ערך דרובא אתא אימור לך. כל המופעים דלקמן באים עם דלית השימוש, לכן מן הראוי היה לערוך מונח זה באות דלית, בהתאם לכללים שכללתי במבוא (עמ' צג, ד"ה ברס). ולא רשמתי אותו כאן אלא כדי לצרף אותו לחבריו בערכים הבאים.

³⁶⁷ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 198, ד"ה דלתות. וכן מוכיח הלשון בסמוך בשורה 24. ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 649, ד"ה אבל בירוש') לא הגיה.

**רובה (המשך) תני ר' חיה; והוא (!) דרבה מנה; ור' רובה מן דתריהון; ורובה מן דר'. וראה עוד ערך לית היא דרבה.

רובה דר'... רובה דר'...³⁶⁸ פאה יח ב שו' 11-13; גיטין מט ג שו' 14-16.

רובה דר', ורובה דר'³⁶⁹ פאה יח ב שו' 10; גיטין מט ג שו' 14.

רובה דר' מדר'³⁷⁰ תרומות מ ב שו' 36 (דו בה³⁷¹, מן דר'); גיטין מח ג שו' 24 (ויבא); וצ"ל: רובא³⁷², מר'; עבודה זרה מ א שו' 4. וראה עוד ערך: דר' ריבח (!) מן דר'; ורובה מן דר'.

רובה מן דתריהון ע"ע ור' רובה מן דתריהון.

רובו ע"ע רב.

רובים ע"ע רובין (= יהודה וחזקיה בני ר' חיה).

רובין³⁷³ חלה ס א שו' 57, שם שו' 58.

רובין (= יהודה וחזקיה בני ר' חיה)³⁷⁴ חגיגה עט ג שו' 37, שם שו' 39 (רובים).

רובן (!) ע"ע רובה.

ריבה כלאים ל ג שו' 35; (צ"ל: דכה)³⁷⁵; מעשר שני נב ג שו' 59; פסחים כט ד שו' 38 (א), לב ג שו' 62, שם שו' 63; סוכה נד א שו' 34; (צ"ל: מיעט)³⁷⁶; ראש השנה נט ב שו' 33, שם שו' 34, שם שו' 54; כתובות כז ג שו' 35; קידושין סג א שו' 5; סנהדרין כה ב שו' 43³⁷⁷. ועיי' עוד ערך: וריבה; וריבה את הכל.

³⁶⁸ תרגום: [ההלכה] של ר' גדולה... [וההלכה] של ר' גדולה... כלומר, ההלכה המפורשת של כל חכם היא בעלת חידוש גדול, וקל וחומר הוא לדבר הקטן ממנה. ולפירוש העניין ראה אהבת ציון, עג ריש ע"ב, ד"ה רובה דר' וד"ה רובה דר' יוחנן.

³⁶⁹ תרגום: [ההלכה] של ר' גדולה, [וההלכה] של ר' גדולה. ולפירוש הלשון והעניין ראה מה שכתבתי בהערה הקודמת.

³⁷⁰ תרגום: [הפסיקה] של ר' גדולה מן [הדעה] של ר'. כלומר, בעלת חידוש יותר גדול.

³⁷¹ להגהה ראה: אהצו"ב, עמ' 4, ד"ה דו בה; שתא"י, סוף עמ' 80, ד"ה וישאל.

³⁷² ראה מה שצינתי בהערה הקודמת למקבילה שבתרומות.

³⁷³ פירוש המילה "רובין" בדרך כלל הוא נערים (רש"י, חולין כ רע"א, ד"ה יקבלו הרובין). וכאן מפרש הירושלמי: "מאן אינון הרובין תרגמוניא" (שם, שו' 58). ובפירוש "תרגמוניא" עיי' שו"ר, ערך מילין, א, ד"צ ירושלים תש"ל, עמ' 211, אות ו ואילך; יה"ש, "רובין — תרגמוניא", החלוץ יא (תר"מ), עמ' 74; הרז"ף, מבוה"י, קכג ע"ב, ערך רובין והמצוין שם; רטנר, אהצו"ב, עמ' 155, ד"ה מפרשין וד"ה עד; ריש עמ' 156, ד"ה שבאו (וצריך להיות שם: צד 48); שתא"י, עמ' 131, ד"ה מאן. וראה עוד: מ' בר, אמוראי בבל — פרקים בחיי הכלכלה, רמתגן תשל"ה, עמ' 353 ואילך; ש' סתיו, "הרובים", סיני צג (תשמ"ג), עמ' קעג ואילך. וראה עוד מה שציין כ"ץ, א, עמ' 215, הע' 83. ויפה כתבו התוספות בעבודה זרה נט ע"א, ד"ה בצר [נח ע"ב]: "ולא נודע פי" (והביאם שו"ר הנ"ל, סוף עמ' 212; וכן כתב הרש"ס: "תרגמוניא. לא איתפרשו" (עט ע"א).

³⁷⁴ לפירוש הכינוי הזה ראה הרז"ף, מבוה"י, קכג ע"ב, ערך רובין. והעיקר כרש"י שהובא שם, ולא כרז"ף.

³⁷⁵ ראה תוכפ"ש, כלאים, עמ' 642, הע' 23.

³⁷⁶ ראה שתא"י, ריש עמ' 269, ד"ה א"ר יונה.

ריבה הכתוב פאה יו ג שו' 13; כלאים לא ב שו' 28; פסחים לב ג שו' 11 (ש"י); מגילה
 עב ב שו' 37; חגיגה עז ג שו' 30 (ש"י)³⁷⁸. וראה עוד ערך לא ריבה אותן הכתוב אלא.
ריבה כאן כתובות כז א שו' 41.
ריבה (!) כהדא ע"ע ייבא כהדא.
ריבוון³⁷⁹ **סנהדרין כ ב שו' 26 (2x).**
ריבוי אחר ריבוי מגילה עה ב שו' 13.
ריבויים ע"ע ריבוין.
ריבוין סוטה כג ד שו' 16, שם שו' 51 (ריבוין); סנהדרין כה ב שו' 38 (ריבויים), שם
שו' 40 (ריבויים).
ריבוין ע"ע ריבוין.
ריבה (!) ע"ע דר' ריבה (!) מן דר'.
ריביתה שביעית לז ד שו' 43.
ריבת ע"ע התורה ריבת.
ריבתה ע"ע התורה ריבת.
רישא (= הראש) ע"ע ראשה (= הראש).
רישא (ראשה של המשנה) ע"ע ראשה (ראשה של המשנה).
רישא... וסיפא...³⁸⁰ **ביכורים סד ד שו' 29; שקלים מו ב שו' 11 (2x); גיטין מח א**
שו' 17 (רישה); קידושין סב ב שו' 8 (ראשה, וסופה).
רישא אתון פתרינ ב... וסיפא ב... ראש השנה נו ג שו' 43.³⁸¹
רישא דברי הכל, וסיפ' במחלוקת ע"ע רישא דברי הכל, וסיפא במחלוקת.
רישא דברי הכל, וסיפא במחלוקת³⁸² **חגיגה עט ב שו' 60 (וסיפא), שם שו' 61 (צ"ל:**
במחלוקת... דברי הכל?)³⁸³.

³⁷⁷ למופע נוסף שנשתבש ע"ע מיעט.

³⁷⁸ למופע נוסף מסופק ע"ע מיעט הכתוב.

³⁷⁹ תרגום: גדולות. כלומר, חידושים גדולים.

³⁸⁰ תרגום: ראשה [של המשנה]... וסופה... ערך זה והבאים אחריו כוללים את המקומות ש"רישא"

ו"סיפא" מופיעות בהם בפרשנות בשתי אוקימתות שונות על דרך הניגוד, להוציא המופעים שבערך "שבב ר' ראשה ואמר סופא". ואפשטיין מעיר שבקידושין סב ע"ב שו' 8 (המקבילה לגיטין מח ע"א שו' 17) הנוסח הוא: "ראשה... וסופה" (מבוא לנוה"מ, עמ' 637, סוף ד"ה ממש). ונראה, שדעתו שצורות אלו עיקר, ושהצורות "רישא" ו"סיפא" הן בהשפעת הבבלי. אחר כך ראיתי שכן כתב במפורש לגבי "סיפא": "בכל כ"י ישנים ואצל הגאונים: **סופא**, וכן בירושלמי והוא עיקר, וע"י השפעת 'רישא' נהיה גם 'סיפא'" (מבואות לסה"א, ריש עמ' 194, ד"ה סיפא [הראשון]; ההדגשה במקור). אלא שב"רישא" ו"ראשה" נראה שאין כאן אלא עניין של כתיב, ושתייהן בצירי — ראה דניאל ב, לב: "רִאשָׁה"; שם, לח: "רִאשָׁה".

³⁸¹ תרגום: את ראשה [של המשנה] אתם פותרים ב... ואת סופה ב...?! ופירוש "סופה" כאן לפי הפ"מ (ד ע"ב, ד"ה רישא אתון פתרינ) — הברייתא שעליה. ועיין בק"ע שם, ד"ה וסיפא במצורע. ועדיין צע"ג.

³⁸² תרגום: ראשה [של המשנה] דברי הכל, וסופה במחלוקת.

³⁸³ ראה ק"ע, יט סע"ב, [ה"ג], ד"ה ה"ג אין תימר בקדש.

- רישא (!) דפירקא** ע"ע ראשׂה דפירקא.
רישה ע"ע ראשׂה (ראשה של המשנה).
רישה... וסיפא... ע"ע רישא... וסיפא....
רישיה (!) ע"ע ראשׂה (ראשה של המשנה).
רישיה דפירקא ע"ע ראשׂה דפירקא.
רישיה דפירקא אחרייא דנידה³⁸⁴ ברכות ה ב שו' 17.
רישיה דפסוקא³⁸⁵ סנהדרין כח ב שו' 17.
רמז ברכות ח א שו' 3; תענית סה ג שו' 5; חגיגה עז ג שו' 48.
רעיון (!)³⁸⁶ **תרומות מ ד שו' 63,** מא א שו' 3 (צ"ל בשניהם: דעיון דעיון)³⁸⁷.
רעיון רעיון (!) אית ליה לר' ע"ע דעיון דעיון אית לר'.
רשות (!) ע"ע מחלוקת.

³⁸⁴ תרגום: ראשו של הפרק האחרון של [מסכת] נידה.

³⁸⁵ תרגום: ראשו של הפסוק.

³⁸⁶ תרגום (אחרי ההגהה): דעות דעות. כלומר, דעות חלוקות הן.

³⁸⁷ ראה אפשטיין, מבואות לסה"א עמ' 442, מ ע"ד, שו' 62-63; שם, הע' 26. ולפי דבריו להלן (שם,

ריש עמ' 443, מא ע"א, שו' 1-5; שם, הע' 27, יוצא שהמופע השני בדף מא ע"א שו' 3 הוא כפול מהמופע הראשון בדף מ ע"ד שו' 63, ולא גרסינן ליה. ונמשכתי אחרי דבריו כאן בהגהת המונח (וכן הגיה ליברמן, על הירושלמי, ריש עמ' 48, אבל ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 400, סד"ה אבל (והוא מנקד שם: "דעיון"). וראה עוד אהצו"י, עמ' 12, ד"ה הוי רעיון.

שין

- ש- (!)** ע"ע: מהו ש-; מפני ש-.
- שאול** (ציווי)¹ **מועד קטן** פא ג שו' 54; **סנהדרין** כט א שו' 236.
- שאול (!)** ע"ע שאל (שאלה ממישהו; עבר).
- שאיל** (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה) ע"ע שאל (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה).
- שאיל** (שאלה ממישהו; בינוני) ע"ע שאל (שאלה ממישהו; בינוני).
- שאיל את ר'** ע"ע שאל לר' (עבר).
- שאיל ל-** ע"ע שאל ל- (בינוני).
- שאיל לאבוי** ע"ע אתא שאל לאבוי.
- שאיל לה** ע"ע שאל לה (בינוני).
- שאיל לי** ע"ע את שאל לי.
- שאיל לך**³ **שבת** יא א שו' 55 (דשאל); **שקלים** מז ג שו' 21 (דשאל), נא א שו' 28.
- שאיל ליה** ע"ע שאל ליה (בינוני).
- שאיל ליה ולא מגיב**⁴ **תרומות** מו ב שו' 57 (2x).
- שאיל לר'** (עבר) ע"ע שאל לר' (עבר).
- שאיל לר'** (בינוני) ע"ע שאל לר' (בינוני).
- שאיל לר' ולר'** ע"ע שאל (!) שאל לר' ולר'.
- שאילה** (שם) ע"ע שאלה (שם).
- שאילה** (שם; "שאלתא") ע"ע עאל ר' ועבדה שאילה.
- שאילה** (= שאל אותה) ע"ע אכן שאילה.
- שאילה אמר ר'** (!) ע"ע שאילתיה דר'.
- שאילו** ע"ע אילו.
- שאילו (!)** ע"ע שאל (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה).
- שאילולא** **שבת** יד א שו' 35.
- שאילולי** (= שאילו)⁵ **סוטה** כ ד שו' 11.
- שאילולי (!)** (= שאילו לא)⁶ **מגילה** עא ד שו' 60.

1 תרגום: שאל.

2 למופע נוסף מסופק ראה מה שהעיתי בערך "שאל (שאלה ממישהו; בינוני)" לנזיר נו ע"ב שו' 28.

3 תרגום: שואל אותך.

4 תרגום: שואל אותה ולא משיב.

5 מונח פרשני.

6 מונח פרשני.

- שאלות סוטה כ ב שו' 14.**
- שאלית לר' ע"ע שאלית לר'.**
- שאלתא (רבות) 7 נזיר נו ב שו' 32.**
- שאלתא (!) דר' ע"ע שאליתא דר'.**
- שאלתא (יחידה) 8 הוריות מו ב שו' 10.**
- שאלתא דר' ע"ע שאליתא דר'.**
- שאלתון יתי ע"ע שאלתון לי.**
- שאליתא 9 ברכות ז ג שו' 46 (שאלתא! וצ"ל: שאלתא); תענית סז ג שו' 59; מגילה עד ב שו' 24; סנהדרין כג ב שו' 17 (שאלתא! וצ"ל: שאלתא).¹⁰**
- שאליתא דר' 11 פאה יט ב שו' 43, כ א שו' 40 (שאלתי); כלאים כט ד שו' 23; תרומות מד ב שו' 29; מעשר שני נד ב שו' 16 (שאלה אמר ר'!);¹² כתובות לא א שו' 2 (שאלתא! וצ"ל: שאלתא); שבועות לח ג שו' 36 (שאלתא! וצ"ל: שאלתא); נדרים לח ד שו' 52 (שאלת! וצ"ל: שאלתא); הוריות מז ב שו' 43 (שאלתא).¹³**
- שאליתנהו לספרא (!) 14 ברכות ז ג שו' 46 (ל"ג).¹⁵**
- שאין ע"ע ואין (בתמיהה).**
- שאין (!) ע"ע: אין (בתמיהה); מהו (= מה פירוש).**
- שאין... אלא... ע"ע ואין... אלא....**
- שאין... דבר תורה ע"ע אין... דבר תורה.**
- שאין... דבר תורה אלא מדבריהן ע"ע אין... דבר תורה.**
- שאין... מחזור ע"ע אין... מחזור.**
- שאין... מחזורת 16 שבת יא ד שו' 16; ראש השנה נו ג שו' 24; נזיר נג ג שו' 35 (ש' ל'); עבודה זרה מג א שו' 50, מג ב שו' 56.**

7 תרגום: השאלות.

8 תרגום: השאלה. ואולי יש לקרוא: "שאלתא", ולתרגם: שאלתו. וראה מה שהערתי בסוף ערך "אמר שאלתא ד'... מן (!)".

9 תרגום: שאלתו.

10 למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי לעיל, ערך "שאלתא (יחידה)".

11 תרגום: שאלתו של ר'.

12 להגהה ראה מה שהערתי בערך "הדא פשטה שאלתא (!) דר'" על אתר.

13 לדעתי, המילה "שאליתא" כאן היא לשון יחיד, כמו שמלמדת הסיפא של המאמר: "לית היא כלום" (שם, שו' 44). ולפי זה יש לקרוא אותה: שאליתא (= שאליתא) כלשון הערך. וכן הוא באמת בהוריות הנספחת לבבלי: "שאליתא" (ז ע"ג שו' 41). וליברמן קורא אותה בלשון רבות: "שאליתא", ומפרש: שאלות (מחקרים, עמ' 261, ד"ה והנה). וראה עוד מה שהערתי בסוף ערך "כל זה (!) שאליתא דר' לית (!) היא כלום".

14 תרגום: שאלתי אותם לסופר.

15 ראה מהד' לונץ, מא ע"ב שו' 21, שם, ציון כב. וגניצבורג מקיים את הלשון הזה — ראה גניצבורג, פירושים, א, מבוא, עמ' כד, ד"ה במקום; שם, ג, עמ' 141, ד"ה שחל. ואין הדברים נראים.

- שאינן... מן התורה** (מן התורה = מדאורייתא) **שקלים** מו ד שו' 1-2; **נזיר** נג ד שו' 29.
- שאינן... שוין** ע"ע אין... שוין (כלומר, הדברים).
- שאינן... תורה** ע"ע אין... תורה.
- שאינן את למד** ע"ע אין את למד (בניחותא).
- שאינן כאן** ע"ע אין כאן....
- שאינן כתוב** ע"ע אין כתוב.
- שאינן כתיב (!)** ע"ע אין כתיב.
- שאינן כתיב (!)... אלא...** ע"ע אין כתוב... אלא....
- שאינן לך** ע"ע אין לך.
- שאינן לך... אלא...** ע"ע אין לך... אלא....
- שאינן למדין** ע"ע אין למדין.
- שאינן למידין** ע"ע אין למידין.
- שאינן מלמדין**¹⁷ **כלאים** לא ב שו' 45 (שאינן); **שבת** ט ד שו' 34; **סנהדרין** כד ג שו' 58.
- שאינן עושין** **כתובות** לא ב שו' 9.
- שאינה דומה** **שבת** ב ד שו' 31.
- שאינה כתובה בצידה** **חלה** נח ב שו' 44; **ביצה** ס ב שו' 60; **נדרים** לח ב שו' 31.
- שאינה מופנה** **יומא** מה א שו' 24; **סנהדרין** כד ד שו' 51 (שאינו).
- שאינה קרוייה** **שבת** ד ב שו' 30.
- שאינה תורה** ע"ע אינה תורה.
- שאינו כתוב** ע"ע אינו כתוב.
- שאינו מודה** **שקלים** מו א שו' 62.
- שאינו (!) מופנה** ע"ע שאינה מופנה.
- שאינו מחובר** ע"ע ואינו מחוור.
- שאינו מחוור** ע"ע ואינו מחוור.
- שאינו צריך** ע"ע אינו צריך.
- שאינו שוה** ע"ע דבר שאינו שוה בשניה¹⁸.
- שאינם מחוורים** **דבר תורה** ע"ע שאינן מחוורין מדבר תורה.
- שאינן מדבר תורה** **דמאי** כה ג שו' 19.
- שאינן מחוורין מדבר תורה** **ברכות** ה א שו' 66 (שאינם, מחוורים, דבר); **עירובין** כא א שו' 61, כב ד שו' 29.
- שאינן מלמדין** ע"ע שאינן מלמדין.

¹⁶ למשמעות המונח ראה מה שהערתי לעיל, ריש ערך "מחוור". וראה עוד מלמד, פרקי מבוא, עמ' 622, ס' 25.

¹⁷ לפירוש העניין ראה פירוש לונץ לכלאים, לט רע"א, ד"ה כשם. ועיין ליברמן, ירוכ"פ, ריש עמ' 134, ד"ה על דעתיה. רצ"ע.

¹⁸ למופע נוסף שנשתבש ע"ע שוה.

שאינן על סדר ע"ע על סדר.

שאינן על סדר **ראש השנה** נט ב ש' 56, נט ג ש' 42; **מגילה** עה א ש' 26, עה ג ש' 55, שם ש' 57; **חגיגה** עה ד ש' 59 (שאינן ע"ע); **מועד קטן** פ ד ש' 18; **גיטין** מה ג ש' 60; **עבודה זרה** מב א ש' 4 (ש- ל'); **הוריות** מח ב ש' 56. וראה עוד ערך ולא אינן מעשה מעולם. **שאינן ע"ע (!)** ע"ע שאינן.

שאל (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה)²⁰ **פאה** יח ג ש' 14, שם ש' 17 (שאל), שם ש' 21, כ א ש' 40, כ ב ש' 62; **כלאים** כח א ש' 4, כח ג ש' 25, שם ש' 26; **שביעית** לג ב ש' 12, לד ג ש' 60, לד ד ש' 4; **תרומות** מד ב ש' 30, מה ב ש' 29, מז ב ש' 30; **מעשר שני** נו א ש' 51; **חלה** נז ג ש' 31, נז ד ש' 23; **ערלה** ס ד ש' 9, סא א ש' 30, שם ש' 33, שם ש' 34 (שעל); **סא** ב ש' 56, סג ב ש' 18; **שבת** ד ב ש' 38 (שאל), ד ד ש' 47, ו ב ש' 51, יא ג ש' 21, יב ד ש' 50; **עירובין** יט ג ש' 51, כ א ש' 49, כ ב ש' 39, כו א ש' 49; **פסחים** כח ד ש' 28; **יומא** לט ג ש' 20, שם ש' 37, שם ש' 38, מא ג ש' 59, מב ב ש' 27, מג ד ש' 38, שם ש' 43, שם ש' 47, שם ש' 53, שם ש' 62; **שקלים** מה ד ש' 41, מו ב ש' 25; **סוכה** נה ד ש' 15; **ביצה** ס א ש' 26 (שאל)²², ס ג ש' 55 (שאל); **מגילה** עא ג ש' 11; **מועד קטן** פ ב ש' 7; **יבמות** יב ב ש' 1, יג ג ש' 56, יג ד ש' 30, טו א ש' 13; **כתובות** כה ב ש' 64, כז ד ש' 6, כח א ש' 5, לא ד ש' 2 (שאל); **נדרים** לז ד ש' 20 (שאל! וצ"ל: שאל)²³, מא ג ש' 37; **גיטין** מד ד ש' 1, מח א ש' 25, שם ש' 45, שם ש' 52, נ ב ש' 29; **נזיר** נג ג ש' 31, נד א ש' 59, נד ד ש' 24; **קידושין** נח ד ש' 63, ס א ש' 64, סב ד ש' 25; **בבא קמא** ב א ש' 25, ה א ש' 9, ה ד ש' 33, ו א ש' 5, ו ד ש' 26; **בבא מציעא** ט א ש' 43;

¹⁹ ראה מה שהערתי בערך "מעשה שאינן" על אתר.

²⁰ למשמעות המונח ראה מבוה"י, יב ע"ב, ערך שאל. והוא כותב שם: "אבל בעי בא לפעמים בל" החלט ובזה הוא נוסף על הוראת שאל". ולדעתי, הוראה זו קיימת גם ב"שאל", וכבר העיר על כך גינצבורג, פירושם, א, עמ' 17, הע' 21. ודע שהפועל "שאל" בעבר מנוקד בשרידי התרגום הארץ ישראלי בע"ל הפועל בצירי — ראה פסברג, עמ' 184, סעיף 140a וסעיף 140d. ולכן ניתן להיכתב בכתב מלא: שאל, בדומה לבינוני, ורק ההקשר יכריע ביניהם. והמופעים שבערך זה יש מהם שהם עבר בוודאי, כפי שמוכיחים הדברים שבהקשר, שלפניהם או שלאחריהם (למשל, בקידושין נח ע"ד ש' 63 נאמר בהמשך: "חזר ואמר" [שם, ש' 64]; בבבא קמא ו ע"ד ש' 26 — "כיון דשמע" [שם, ש' 28]; בסנהדרין כג ע"ב ש' 16 — "שמע ר' ומר" [שם, ש' 17]; ויש מהם שישנם לשונות בינוני בהקשר שלהם (למשל, שביעית לג ע"ב ש' 12, נאמר אחריו "בעי" [שם ש' 13]; חלה נז ע"ד ש' 23 — "בעי" [שם, ש' 24]; ערלה סג ע"ב ש' 18 — נאמר לפניו "שאלין" [שם, ש' 17]; ואולי יש להגיה "שאלון" [הוריות מו ע"ד ש' 35 — "בעי" [שם, ש' 36]). במופעים אלה יתכן שהצורה היא צורת בינוני. יתכן גם שהבדילו בין המשמעויות של "שאל", "שאל" במשמעות הקשה באה בעבר, ואילו במשמעות דרש וחקר והעלה בבינוני. מכל מקום, למרות הספק, השארת אותם מופעים המסופקים בבינוני בערך זה, שספק הוא אם נוסח הירושלמי שבידינו מרשה לנו לדקדק עד כדי כך.

²¹ הנוסח כאן בכ"ל לנכון: "שאל" (עמ' 286 ש' 36, והסדר טעה).

²² המופע הזה נמחק על ידי ליברמן (גליונות הרש"ל, טופס א') על פי שרי"ר [עמ' 155 ש' 15].

²³ ראה שתא"י, עמ' 401, ד"ה תלמידיו.

שאל** (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה) (המשך) **בבא בתרא** יד ג ש' 28, שם ש' 30, שם ש' 2455, שם ש' 56, שם ש' 57, יד ד ש' 1, שם ש' 3, שם ש' 4, טו א ש' 47, טו ב ש' 47, שם ש' 48, טו ג ש' 8, שם ש' 9, שם ש' 10, טו ד ש' 4, שם ש' 5, שם ש' 6, יז ג ש' 46; **סנהדרין** יח ב ש' 51, יט ב ש' 13, כב ד ש' 9, שם ש' 11, כג ב ש' 16, כז א ש' 54, שם ש' 56, שם ש' 58, שם ש' 60 (שאל); **שבועות** לו ג ש' 24, מא ב ש' 62 (שאל); **הוריות** מו ד ש' 35, מז ב ש' 43, מז ד ש' 49, שם ש' 253. **שאל** (שאלה ממישהו; עבר) **יבמות** ח ב ש' 42 (שאל; וצ"ל: שאל); **כתובות** כח ד ש' 12; **גיטין** מג ב ש' 11 (דשאל); **נזיר** נו ב ש' 28 (ד-). ועיין עוד ערך: **אזל שאל** לר'; חזר ושאל; עאל ר' ושאל.

שאל (שאלה ממישהו; בינוני) 28 **מועד קטן** פא ב ש' 38; **נזיר** נו ב ש' 28; ועיין עוד ערך את שאל.

שאל (ז) **מעשר שני** נו ב ש' 48 (צ"ל: משום? / מן? / מְשָׁל?) 30.

שאל את ר' ע"ע שאל לר' (עבר).

שאל ואינון מגיבין לך (ציווי) 31 **מעשרות** נא א ש' 9.

שאל ל- (עבר) 32 **שבת** ח ג ש' 15; **ביצה** ס ד ש' 26.

שאל ל- (בינוני) 33 **ברכות** ה ב ש' 36; **כלאים** לב ג ש' 13 (א2); **שביעית** לט א ש' 11; **מועד קטן** פב ד ש' 21 (שאל); **כתובות** לה ב ש' 18 (דשאל).

שאל לאבא ע"ע שאל לר' (עבר).

שאל לאבוי 34 **פאה** כ ד ש' 52 (כאן אבוי = ר' חייא). ועיין עוד ערך אתא שאל לאבוי.

24 לדעת אפשטיין, המופעים הבאים כאן ולקמן בשורה 56 ושורה 57 "קושיות הן ולא בעיות" (מבוא לנוה"מ, עמ' 918, ד"ה וכן). וצ"ע.

25 אפשטיין הוסיף עוד מופע בערלה סא ע"ג ש' 17 על פי דפוס קושטא, אבל הוא מפקפק בדבר — ראה מבואות לסה"א, עמ' 490, הע' 25.

26 ראה הלשון במופע הדומה בכתובות בערך "משלח שאול (ו)" (ושם: "שאל").

27 למופע נוסף מסופק ע"ע מישאול. ולמופע משובש בכ"ל ראה מה שהערתי בערך "מה דר' (ו)" אמר" לשבת יו ע"א ש' 56.

28 תרגום: שואל.

29 מופע זה מסופק: אולי יש לתרגם: שואל או שאל, ואולי יש להגיה "נישאול", כלומר, שישאל. וצ"ע.

30 "שאל" גם בנוסח הרש"ס, צו ע"ב ש' 9. ולהגהה "משום" ראה אהצו", ריש עמ' 197, ד"ה ר' חייא [עמ' 196]; ולהגהה "מן" ראה שתא"י, עמ' 121, ד"ה ר' חייא (וראה יומא מ סע"ד ש' 64: "ומאן דרגיל ליה לא יכיל מיכול מבר נש כלום"; אבל בקו"א, שם: "ומאן דרגיל ביה לית יכיל מיכול מן בר נש כלום" [שרי"ר, עמ' 311, סי' ה]). וההגהה "משל" היא הגהה על דרך אולי של ליברמן (גליונות הרש"ל, טופס ב'). והפ"מ (לא ע"א, ד"ה שאל ב"נ) מפרש שאל ממש. וצ"ע.

31 תרגום: שאל והם משיבים לך!

32 תרגום: שאל את....

33 תרגום: שואל את....

34 תרגום: שאל את אביו.

שאל לבית אבוי דר'³⁵ **קידושין** סג ד שו' 50 (ר' = ר' יוסי).

שאל לה (בינוני)³⁶ **תרומות** מה ד שו' 2 (ליה); **גיטין** מד ד שו' 2; **עבודה זרה** מא א שו' 57 (אישאיל³⁷, ליה). ועיין עוד ערך את שאיל לה.

שאל לחבריא ע"ע שאל לחברייא.

שאל לחברייא³⁸ **תרומות** מה ב שו' 10; **מעשרות** נ ג שו' 30 (לחבריא); **הוריות** מה ג שו' 42.

שאל ליה (עבר) ע"ע: אתא חד סב שאל ליה; אתא שאל ליה; ושאל ליה (עבר). וראה עוד ערך ולמה לא שאלו (!) לה.

שאל ליה (בינוני)³⁹ **שביעית** לו ד שו' 2, שם שו' 3; **סנהדרין** כ ד שו' 5 (שאיל); **עבודה זרה** לט ד שו' 20, שם שו' 22, מא א שו' 64 (שאיל). ועיין עוד ערך כל עמא שאלין לרבי, ואת לית את שאל ליה (בתמיהה).

שאל ליה (ליה = לה; בינוני) ע"ע שאל לה (בינוני).

שאל (!) ליה חדא (!), ומגיב ליה חדא (!) (בינוני) ע"ע הוא שאל ליה דא, ומגיב ליה דא (בניחותא).

שאל לר' (עבר)⁴⁰ **ברכות ד א שו' 58 (שאיל), ד ב שו' 3, שם שו' 15, ה ב שו' 29 (ו-), שם שו' 30; (ו- 'צ"ל: שלח⁴¹), שם שו' 31 (ו-), ו א שו' 31, ז ג שו' 37, שם שו' 40, שם שו' 44, יג ג שו' 233, שם שו' 247, יג ד שו' 11; **דמאי** כב ד שו' 18, כה ב שו' 4, שם שו' 5, כו א שו' 42; **כלאים** כז א שו' 54, לב ב שו' 4, לב ג שו' 9, שם שו' 10 (2x), שם שו' 11 (2x), לב ד שו' 13; **שביעית** לד ג שו' 3, לו ג שו' 59, שם שו' 63, לו ד שו' 10; (צ"ל: סבר ר' — בינוני)⁴², שם שו' 11, לט א שו' 33, שם שו' 52; **תרומות** מ ד שו' 40, מג א שו' 13, מה ג שו' 25, מה ד שו' 2, מח ב שו' 18, שם שו' 22; **מעשר שני** נה ד שו' 20 (= שאלון, עי"ש), נו ב שו' 49, נו ד שו' 2, שם שו' 43; **חלה** נז ג שו' 50, נז ד שו' 48, נח ג שו' 64; **ערלה** סא ד שו' 15; **ביכורים** סד ד שו' 13, סה א שו' 63, סה ד שו' 11; **שבת** ב ג שו' 27.

³⁵ תרגום: שאל את בית אבוי של ר'.

³⁶ תרגום: שואל אותה.

³⁷ הצורה "אישאיל" היא צורת בינוני עם "אי" פרוסטיטית — ראה קטע עסיס, ריש עמ' 46, ד"ה מתחייב. וראה עוד ליברמן, ירושלמי נזיקין, עמ' 139, שו' 111. ואולי צריך לומר: אושאיל (= או [= הוא] שאיל). ובמקבילה שבתרומות מה ע"ד שו' 2 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ: "שאל".

³⁸ תרגום: שאל את החברים.

³⁹ תרגום: שואל אותו.

⁴⁰ תרגום: שאל את ר'.

⁴¹ ההגהה על פי הנוסח בכ"ר: "שלח" (עמ' 256 שו' 27). וכן הוא במקבילה שבמועד קטן פב ע"ד שו' 15. וראה עוד מהד' לונץ, כג ע"א שו' 4; שם, ציון ד. ועיין גינצבורג, פירושים, א, עמ' 377, ד"ה ר' יוסי.

⁴² בנוסח הרש"ס: "וסבר ר' שמעון בן לקיש מימר" וכו' (צד ע"א שו' 1). וכי"ר נראה שהוא גורס: "סבר" (עמ' 2200 סוף שו' 4), והגהתי לפי. ואפשר להגיה גם כרש"ס, והיא היא. ועיין ליברמן, דב"ר, עמ' 61, הע' 4. ואף על פי שלא הגיה, הוא מפרש כך. ורבינוביץ הגיה בדרך אחרת — ראה שתא"י, עמ' 71, ד"ה רשב"ל.

שאל לר' (עבר) (המשך) ב ד שו' 30, ד ג שו' 25, ד ד שו' 10, שם שו' 14, ו א שו' 53 (2x), ז ד שו' 13, ח א שו' 22, שם שו' 45 (המופע השני), ט ג שו' 42, שם שו' 49, יא א שו' 12, שם שו' 16, שם שו' 51, שם שו' 52, יד ג שו' 25, שם שו' 29, טו ב שו' 6, יו א שו' 56, שם שו' 58, יו ג שו' 6, שם שו' 9, יו ד שו' 50 (שאל), שם שם, שם שו' 52, שם שו' 59 (2x), יז ב שו' 40; **עירובין יח ד שו' 11 (שאל), שם שו' 19, כ ב שו' 8 (לאבא תחת לר'), כג ד שו' 59, כה ב שו' 8; **פסחים** כט ג שו' 43⁵⁰, שם שו' 44⁵¹, ל ד שו' 27, לה ב שו' 35, לז ב שו' 43, לז ג שו' 12, שם שו' 14; **יומא** לט ב שו' 12; **שקלים** מז ב שו' 43 (ר'), שם שו' 48 (שאל, את ר'), מז ג שו' 18 (ו', ליה ר'!), שם שו' 37, נא א שו' 24 (שאל), שם שו' 25 (שאל); **סוכה** נג א שו' 25 (שאל); **ראש השנה** נט א שו' 11; **ביצה** ס ד שו' 21, סא ג שו' 30, שם שו' 31; **תענית** סז ג שו' 51 (שאל), שם שו' 53, שם שו' 57, סט א שו' 55, סט ג שו' 26; **מגילה** עא ד שו' 3, עב ב שו' 39, עד ב שו' 16, שם שו' 19, שם שו' 22, שם שו' 44, עה ג שו' 40; **חגיגה** עז א שו' 31, עז ג שו' 52; **מועד קטן** פא א שו' 9, פא ב שו' 20, שם שו' 37, פב ג שו' 19, שם שו' 20, פב ד שו' 14, שם שו' 16 (ו'); **יבמות** ג ד שו' 58, שם שו' 61, ח ד שו' 19, יא א שו' 18 (שאל), יב א שו' 59, יד ב שו' 29, טו ג שו' 15 (שאל); **סוטה** יט ג שו' 58 (את ר'), שם שו' 59, כד ב שו' 2; **כתובות** כה ג שו' 42, כה ד שו' 19, כט א שו' 59 (את ר'), שם שו' 60 (את ר'), לב ד שו' 46, לג א שו' 61, לה א שו' 11, לה ב שו' 14, שם שו' 15 (2x), שם שו' 16; **גיטין** מד ד שו' 38, שם שו' 44, מז ג שו' 15 (צ"ל: שאלון)⁴⁶, מח ד שו' 8, מט ג שו' 45; **נזיר** נד ד שו' 20, נו א שו' 12, נו ב שו' 24 (מר'), נז ד שו' 25; **קידושין** ס ב שו' 35⁴⁷, שם שו' 58, ס ג שו' 47; **בבא בתרא** יד א שו' 23, טו ג שו' 17, שם שו' 19, יו ב שו' 10, שם שו' 16; **סנהדרין** כא ד שו' 46, שם שו' 49; **עבודה זרה** לט ב שו' 33, לט ד שו' 18, מ ב שו' 8, שם שו' 9, מא א שו' 19, שם שו' 36 (שאל); **נדה** נ א שו' 24, נ ד שו' 28⁴⁸. ועיין עוד ערך: **אזל שאל לר'**; **אתא שאל לר'**; **ולא כן ר' שאל לר' (בתמיהה)**; **עאל שאל לר'**; **שלח שאל לר'**; **שלח שאל לר' לגבי ר'.**

שאל לר' (בינוני)⁴⁹ **ברכות** ו ב שו' 8⁵⁰, שם שו' 10, ח ד שו' 37; **שבת** ו א שו' 46 (שאל); **עירובין** כג ד שו' 61; **שקלים** מו ד שו' 25, מז א שו' 1, נ ג שו' 17, נ ד שו' 9 (ר!); **נזיר** נג ב שו' 50, נו א שו' 51, שם שו' 53.

⁴³ הגירסא כאן בשרי"ר [עמ' 106 שו' 3]: "אתא שאל" (ירוש"פ, עמ' 411, ד"ה ר' שמואל). וכן נראה עיקר.

⁴⁴ הגירסא כאן בשרי"ר [עמ' 106 שו' 5]: "אתא שאל" (ירוש"פ, סוף עמ' 411, ד"ה ר' חנינא). וכן עיקר.

⁴⁵ להגהה ראה למשל המקבילה לקמן שם, נא ע"א שו' 25 הרשומה להלן (ושם: "שאל לר'").

⁴⁶ ראה המקבילה בעבודה זרה לט ע"ג שו' 53.

⁴⁷ כ"ץ מגיה כאן "שלח שאל לר'", על פי הלשון בהמשך הסוגיא — ראה כ"ץ, ב, עמ' 84, הע' 4.

וראה עוד שם, ג, עמ' 41, שכן הוא אצל רב נסים גאון.

⁴⁸ למופע נוסף בכי"ל החסר בד"ו ראה אהצו", מועד קטן, סוף עמ' 115, ד"ה שאל לר' זעורה.

⁴⁹ תרגום: שואל את ר'.

שאל לר' (ציווי) ע"ע פוק שאל לר' דתנייתה.

שאל לר' ולר'⁵¹ **שביעית** לו ד שו' 35; **ערלה** סא ב שו' 7; **פסחים** לא א שו' 52; **מגילה** עא ד שו' 5; **כתובות** ל ד שו' 37; **נזיר** נה ג שו' 25. ועיין עוד ערך אתא שאל לר' ולר'.
שאל לר' ולר' ולר' ע"ע שלח שאל לר' ולר' ולר'.

שאל לר' לר' לר' ע"ע שלח שאל לר' ולר' ולר'.

שאל לרבנין⁵² **ברכות** ה ב שו' 34 (לרבנן); **פסחים** כט ג שו' 53⁵³; **מועד קטן** פב ד שו' 19 (לרבנן); **כתובות** לב ד שו' 45 (ושאיל); **עבודה זרה** מא א שו' 31. ועיין עוד ערך אתא שאל לרבנין.

שאל לרבנין דקיסרין⁵⁴ **סוטה** כג ד שו' 34.

שאל לרבנין דתמן (תמן = בבל)⁵⁵ **חגיגה** עט א שו' 33.

שאל לרבנן ע"ע שאל לרבנין.

שאל לתלמידיו דר'⁵⁶ **בבא בתרא יד א שו' 24; **נידה** נ ד שו' 63.

שאל מר' ע"ע שאל לר' (עבר).

שאל ר' (!) (עבר) ע"ע שאל לר' (עבר).

שאל ר' (!) (בינוני) ע"ע שאל לר' (בינוני).

שאל ר' לר'⁵⁷ **דמאי** כב ד שו' 15; **כלאים** לא א שו' 13; **תרומות** מז ב שו' 28; **שקלים** מז ג שו' 17 (ר, את ר'); **יבמות** יב ד שו' 11 (ר); **נדרים** מא א שו' 10; **שבועות** לז א שו' 15; **עבודה זרה** מ ב שו' 12, מב א שו' 34⁵⁸.

שאל ר' מיבדקוניה (!)⁵⁹ **תרומות** מו ד שו' 8 (צ"ל: מיבדקוניה)⁶⁰.

שאל (!) שאיל לר' ולר'⁶¹ **כתובות** כט ב שו' 23 (צ"ל: שלח)⁶².

⁵⁰ רשמתי כאן את המופע הזה והבא אחריו, וכן את שני המופעים שבמקבילה בנזיר נו ע"א שו' 51 וש' 53 בגלל המשך הדברים: "והו' מגיב ליה" (ברכות שם, שו' 9; נזיר שם, שו' 52 וש' 54 [שם ושם: "והוא"]), האמור בלשון בינוני. והספק הוא שמא בכל זאת הלשון אמור בהם בלשון עבר במעשים שהיו. והוא הדין למופע בשבת ו ע"א שו' 46, ע"ש. וצ"ע.

⁵¹ תרגום: שאל את ר' ואת ר'.

⁵² תרגום: שאל את החכמים.

⁵³ הגירסא כאן בשר"ר: "אתא שאל" (עמ' 106 שו' 6, וכן עיקר).

⁵⁴ תרגום: שאל את חכמי קיסריה.

⁵⁵ תרגום: שאל את חכמי בבל.

⁵⁶ תרגום: שאל את תלמידיו של ר'.

⁵⁷ תרגום: שאל ר' את ר'.

⁵⁸ למופע נוסף של ביטוי זה (עם "ל..." לא "לר'") בכ"ל ראה מה שהערתי בערך "שלח שאל לר'" לשביעית לו ע"ג שו' 53.

⁵⁹ תרגום: שאל את ר' [כדין] לבדוק אותו.

⁶⁰ בכ"ל: "בגין מיבדקוניה" (עמ' 218 שו' 4, ו"בגין" נמחקה בטעות ע"א — ראה מבואות לסה"א, עמ' 455, מו ע"ד, שו' 8; שם, הע' 5. ואחת מצורות המקור של הקל היא "מיקטל", ולכן תיקנתי: "מיבדקוניה". ואפשר לתקן גם "מיבדוקיניה".

⁶¹ תרגום (אחרי ההגהה): שלח שאל את ר' ואת ר'.

שאלה (שם) סוטה יח א שו' 6350. וראה עוד ערך אינה שאילה.

שאלה (= שאל אותו) ע"ע אכן שאילה.

שְׁאֵלָה אֶת ר' (?) סוטה יט א שו' 3.

שאלה ר' לר' 64 שבת יג ג שו' 59; **הוריות** מח ג שו' 47.

שְׁאֵלוּ שבת ט א שו' 6552, שם שו' 53, שם שו' 55, שם שו' 59, ט ב שו' 2 (ו-ו); **שם**

שו' 6 (ו-ו), שם שו' 11, שם שו' 12, שם שו' 19; **עבודה זרה** מב ד שו' 48, שם שו' 49.

ועיין עוד ערך בששאלו. וראה עוד ערך בשלא שאלו.

שְׁאֵלוּ אֶת ר' ברכות יב ד שו' 44; **פאה** טו ג שו' 14; **ביכורים** סה ד שו' 46 (את ליל!);

שם שו' 48; **יומא** לח ג שו' 56. וראה עוד ערך: באו... ושאלו את... (?); חזרו ושאלו אותו.

שְׁאֵלוּ ל- ע"ע לכו ושאלו את.

שאלו לחכמה (?) מכות לא ד שו' 55.

שאלו לנבואה (?) מכות לא ד שו' 56.

שאלו לקודש' בריך הוא (?) 67 מכות לא ד 56.

שאלו ר' (!) ע"ע שְׁאֵלוּ אֶת ר'.

שאלון (= הסתפקו) ע"ע רבנין דקיסרין שאלון (= הסתפקו) 68.

שאלון (!) לי ע"ע ואתון שאלון (!) לי (בתמיהה).

שאלון ליה 69 ברכות ו א שו' 53 (ו-ו); **ביכורים** סה ד שו' 50; **שבת** יד ד שו' 24; **עירובין**

כג ג שו' 40 (ו-ו); **ביצה** ס ג שו' 2; **יבמות** יג א שו' 16 (ל"ג); **גיטין** מג ג שו' 36;

⁶² ראה: הלכות הירושלמי, עמ' נג, אות נ (והוא מגיה שם: "שלח שאל"); מבוא לנוה"מ, עמ' 344, הע' 5. ובכתובות כח ע"ב שו' 39: "שלח לר' ולר'...", ושתא"י (עמ' 383, ד"ה ר' זעירא) מגיה שם: "שלח שאל", ונראים דבריו. ולפי זה, הרי לנו מופע נוסף של ביטוי זה.

⁶³ ישנם שני מופעים של מילה זו שלא נרשמו: הראשון בנזיר נז ע"ד שו' 41-42: "תיפתר... או שנקבר לשאלה". ופירש הק"ע שם: "או שהשאל לו בעל השדה רשותו שיקבור שם מתו כדי לפנותו אח"כ" (מה ע"ב, ד"ה תיפתר). וכיוצא בזה פירש הפ"מ, שם, ד"ה תיפתר. ובמקבילה שבבבא בתרא בכי"א: "בשאלה נקבר" (עמ' 93 שו' 18). וליתא בד"ו שם, טו ע"א שו' 23. וראה בפירושו של ליברמן (שם, עמ' 202, שו' 18), שפירש כך גם הוא. ואמנם במסכת שמחות שנינו: "קבר שאול היה לו לרבן גמליאל ביבנה" (מסכת שמחות, פ"ה ה"ח, מהד' היגר, ד"צ ירושלים תש"ל, עמ' 182). וכן שנינו להלן: "המוצא מת בקבר, לא יזינו ממקומו, אלא אם כן יודע שהיה מקומו שאול לו" (שם, פ"ג, ה"ה, עמ' 202). נמצא, שאין עניין "לשאלה" כאן כעניין "שאלה" שבערך זה, ואין לה מקום כאן. והשני "לשאלה" בסנהדרין ל ע"א שו' 39. וגם היא לא נרשמה כאן, שאין עניינה שאלה מסוימת בדין מסוים או במעשה שהיה, אלא שאלה בדרך כלל.

⁶⁴ תרגום: שאל אותה ר' לר'.

⁶⁵ הנוסח בכי"ל כאן ולקמן שו' 53 וש' 55 הוא: "שאלו" (עמ' 345 שו' 10, שו' 11 וש' 13) והוהו —

ראה מבואות לסה"א, ריש עמ' 512, שורה ראשונה.

⁶⁶ כבר מחקו בד"ח (מב סע"א) את הוי"ו הזאת כאן ולקמן שו' 6. וראה לעיל ט ע"א שו' 55 וש' 59

הרשומים לעיל בְּעֶרְךְ.

⁶⁷ תרגום: שאלו לקודש ברוך הוא.

⁶⁸ למופע נוסף מסופק ע"ע שאלין (= מסתפקים).

⁶⁹ תרגום: שאלו אותו.

שאלון ליה (המשך) (צ"ל: שאלון)⁷¹; **נזיר** נו א שו' 35 (ור'). ועיין עוד ערך: **אתון ושאלון** ליה; נפקון ושאלון ליה. וראה עוד ערך: **לא שאלון ולא אגיבון**; **לא שאלון ליה**.
שאלון ליה אילין דבר עשתור ע"ע אתון ושאלון ליה אילין דבר עשתור.
שאלון ליה ולא אגיבון⁷² **שבת** יו ד שו' 41; **עירובין** כד א שו' 3 (שואלין⁷³; לה).
שאלון ליה ר' ור'⁷⁴ **נידה** נ ג שו' 61, שם שו' 63.

שאלון לר' (עבר)⁷⁵ **דמאי** כד א שו' 58; **שביעית** לו ג שו' 54, **לז** ב שו' 27, **לט** א שו' 13;
תרומות מא ב שו' 37, **מב** ד שו' 2 (שואלין⁷⁶); **מה** ד שו' 8; **שבת** יד ד שו' 23; **עירובין**
כג ג שו' 30; **מגילה** עג ד שו' 16, שם שו' 18; **סנהדרין** כח א שו' 39; **שבועות** לז א שו' 14;
עבודה זרה לט ג שו' 53, **מ** ד שו' 25, שם שו' 26, **מא** א שו' 35, **מה** ב שו' 50⁷⁷. ועיין
עוד ערך אתון ושאלון לר'.

שאלון לר' (ציווי) ע"ע פקון (!) שאלון לר', **דבחנת** ליה כל מתניתא. וראה עוד ערך **אזלון**
ושאלון (!) ל'.

שאלון לר' ולר'⁷⁸ **עבודה זרה** מא ג שו' 6. ועיין עוד ערך אתון ושאלון לר' ולר'.
שאלון תינייתא (!) ולא שאלון קדמיתא (!)⁷⁹ **נזיר** נו ב שו' 29 (צ"ל: **קדמיתא...**
תינייתא)⁸⁰.

שאלוניה ע"ע אתו שאלוניה.

שאלין (= מסתפקים)⁸¹ **ערלה** סג ב שו' 17 (צ"ל: שאלון?)⁸².

שאלין ליה⁸³ **שביעית** לו ג שו' 13 (2x)⁸⁴.

⁷⁰ לשון הגמרא כאן: "אמרין דילמא דלית הוא מרי אולפן. נישאול ליה שאלון ליה דאגדה. אתון ושאלון ליה" (שם, שו' 15) וכו'. וברור שהמלים "שאלון ליה" מיותרות, וצריך לומר: נישאול ליה דאגדה. וכן יוצא מהמקבילה בבראשית רבה (פא, ב, כרך ב, עמ' 970 שו' 2-1), עיי"ש. ויתכן שיש לפרש "שאלון ליה" כאן בלשון ציווי, ויש כאן גירסא כפולה. מכל מקום, הנוסח "נישאול ליה" נראה עדיף.

⁷¹ ראה המקבילה בשביעית לו ע"ג שו' 13.

⁷² תרגום: שאלו אותו ולא השיבם.

⁷³ ההגהה על פי המקבילה בשבת יו ע"ד שו' 41 הרשומה לעיל בְּעֶרֶךְ — ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 319,

ד"ה ובשבת.

⁷⁴ תרגום: שאלו אותו ר' ור'.

⁷⁵ תרגום: שאלו את ר'.

⁷⁶ כבר הגיהו לנכון בד"ה, יט ע"א.

⁷⁷ למופע נוסף בלשון יחיד משמעותו לשון רבים ע"ע שאל לר' (עבר).

⁷⁸ תרגום: שאלו את ר' ואת ר'.

⁷⁹ תרגום (אחרי ההגהות): שאלו את [השאלה] הראשונה ולא שאלו את השנייה.

⁸⁰ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'. וכבר הגיה כן הק"ע, לה ע"א, ד"ה ה"ג שאלין. וראה

עוד הפ"מ, שם, סד"ה שאלון תינייתא.

⁸¹ תרגום: שואלים.

⁸² להגהה ראה נוסח הרש"ס, סה ע"ב שו' 19. ועדיין הדבר מסופק. ולמופע נוסף של "שאלון"

במשמעות זו ע"ע רבנין דקיסרין שאלון (= הסתפקו).

⁸³ תרגום: שואלים אותו.

שאלין לר'⁸⁵ מועד קטן פא ג שו' 53.
שאלין (!) לר' ע"ע שאלון לר' (עבר).
שאלית לר'⁸⁶ ברכות ה ב שו' 21, שם שו' 23 (שאלית), שם שו' 24 (שאלית); **דמאי**
כב ג שו' 31; **שביעית** לו ג שו' 51.
שאלן סוטה כ ב שו' 20, שם שו' 24, שם שו' 26, שם שו' 28, שם שו' 29.
שאלן חגי הנביא סוטה כ ב שו' 14.
שאלנו את ר' שבת יו ד שו' 36.
שאלני ע"ע לא שאלני ר' (בתמיהה).
שאלת (!) דר' ע"ע שאליתיה דר'.
שאלת לאבוה ע"ע אתת שאלת לאבוה.
שאלת לאבוה' (!) ע"ע אתת שאלת לאבוה.
שאלת לר'⁸⁷ חלה נז ד שו' 62. ועיין עוד ערך אתת ושאלת לר'.
שאלתא (!) ע"ע שאליתיה.
שאלתון לי'⁸⁸ ברכות ו א שו' 54; **נזיר** נו א שו' 36 (שאלתון, יתו). וראה עוד ערך לא
שאלתון לי'.
שאלתיה דר' ע"ע שאליתיה דר'.
שאם (!) ע"ע שמא (בניחותא).
שאם... ואם... ע"ע אם... אם... (בניחותא).
שאם... ואם לאו... ע"ע אם... ואם לאו....
שאם... לא כל שכן... ע"ע אם... לא כל שכן....
שאם אומר (!) ע"ע אם אומר את.
שאם אומר את ע"ע אם אומר את.
שאם אומר את כן ע"ע אם אומר את כן.
שאם אומר את לו **דמאי** כא ד שו' 30; **שבת** ו ג שו' 29, ו ד שו' 17, ט ב שו' 25, שם
שו' 26 (אתה); **ביצה** ס ג שו' 31; **חגיגה** עט ד שו' 8; **מועד קטן** פ ג שו' 39, פא ב שו' 36.
שאם אומר אתה לו ע"ע שאם אומר את לו.
שאם אמר (!) את ע"ע אם אומר את.
שאם אמר (!) את כן ע"ע אם אומר את כן.
שאם את אומר לו **ברכות** ו ג שו' 29 (אתה); **דמאי** כא ד שו' 28.
שאם אתה אומר ע"ע אם את אומר.
שאם אתה אומר לו ע"ע שאם את אומר לו.

⁸⁴ למופע נוסף שנשתבש ע"ע שאלון ליה.

⁸⁵ תרגום: שואלים את ר'.

⁸⁶ תרגום: שאלתי את ר'.

⁸⁷ תרגום: שאלה את ר'.

⁸⁸ תרגום: שאלתם אותי.

- שאם יאמר אדם... יאמר (!) לו... שביעית** לג א שו' 41 (צ"ל: יאמרו)⁸⁹. וראה עוד
 ערך אם יאמר לך אדם... אמור לו....
שאם תימר (!) ע"ע אין תימר.
שאמר (!) ע"ע אמר.
שאמר (!) (בהקשר) ע"ע שנאמר (לציטוט פסוק או חלקו; בהקשר).
שאמרה התורה ע"ע אמרה תורה.
שאמרה תורה ע"ע אמרה תורה.
שאמרו ע"ע אמרו.
שאמרו חכמים כלאים ל ג שו' 35; **תרומות** מ ב שו' 33; **נדרים** מ א שו' 58; **גיטין** מח
 ג שו' 21; **סנהדרין** כח ד שו' 18⁹¹, ל א שו' 49; **נידה** מט ג שו' 43.
שאנו למידין ע"ע אנו למידין (בניחותא).
שאני (!) ע"ע שנו.
שאני אומר ע"ע אני אומר (= אימא).
שאני מרבה (!) **מגילה** עב א שו' 31.
שאת אומר ע"ע את אמר (בהקשר). ועיין עוד ערך: מכיון שאתה אומר... כמי ש-...;
 מתוך שאת אומר; מתוך שאת אומר לו; מתוך שאת אומר לו כן.
שאת אמר (!) ע"ע את אמר (בהקשר).
שאת דורש ע"ע את דורש.
שאת לומ' (!) ע"ע את למד.
שאת מוצא ע"ע את מוצא.
שאת מוציאה (!) ע"ע שאת מוציאן.
שאת מוציאו⁹⁰ **סנהדרין** כד ב שו' 32 (2x)⁹¹.
שאת מוציאן⁹² **סנהדרין** כד ב שו' 26 (מוציאה)⁹³, שם שו' 27, שם שו' 29 (צ"ל:
 מוציאו)⁹⁴, שם שו' 35.
שאתם אומרי' פאה כ ד שו' 30; **כלאים** כט ד שו' 39⁹⁵.
שבא ע"ע שהוא בא (כלומר, יוצא או נלמד).
שבא (!) ע"ע תנא ר' שילא בר בינה.
שבכאן (= שבארץ ישראל) **כלאים** לב ג שו' 19.
שבכל מקום ע"ע בכל מקום.
- ⁸⁹ ראה מבואות לסה"א, סוף עמ' 421, שו' 55.
⁹⁰ כלומר, מן הכלל.
⁹¹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע שאת מוציאן. וישנו מופע נוסף של ביטוי זה בבבא בתרא טו ע"ד
 שו' 9, אבל אין עניינו כעניין הביטוי הרשום כאן, ע"ש.
⁹² כלומר, מן הכלל.
⁹³ ההגהה "מוציאן" שלי, שמדובר שם בלשון רבים, ע"ש.
⁹⁴ כבר הגיהו כן בד"ח, לא רע"א, ע"ש.
⁹⁵ המופע הזה מסופק, כי ברש"ס (צ"ע"א שו' 9) הדברים מוצעים ב"תניא".

שבכל מקום... וכא... ע"ע שבכל מקום... וכא...

**שבכל מקום... וכא... פאה יז ד שו' 31-30, שם שו' 32-31; דמאי כה ד שו' 2 (וכא); תרומות מד ג שו' 16; עירובין יט ד שו' 48, שם שו' 49-50; כתובות כז ב שו' 22-23; קידושין ס ד שו' 4-5, שם שו' 5-6; בבא בתרא יז א שו' 61-62 (וכא), שם שו' 62-63 (וכא).

שבכל מקום ומקום דמאי כא ג שו' 20.

שבק ר' ראשה ואמר סופא⁹⁶ פסחים לא ד שו' 5 (רישא⁹⁷, סופה); שקלים מה ד שו' 29; ראש השנה נו ד שו' 8.

שבק ר' רישא ואמר סופה ע"ע שבק ר' ראשה ואמר סופא. שבקן (!) מימר ע"ע סברנן מימר⁹⁸.

שדרשה ע"ע ודרשה.

שהדבר צריך תלמוד גיטין מח ד שו' 9.

שהו' (!) שוה ע"ע שוה.

שהוא בא (כלומר, יוצא או נלמד) כלאים לא ב שו' 47; מעשר שני נג ב שו' 33; ביכורים סד א שו' 34 (שבא), שם שו' 35 (שבא), שם שו' 36 (שבא), שם שו' 37 (שבא), סד ד שו' 20, שם שו' 24; שבת ט ד שו' 36, יב א שו' 61; פסחים כז ג שו' 50; יומא מד ד שו' 34; תענית סד ג שו' 47; יבמות ט ג שו' 2, שם שו' 3, שם שו' 4, שם שו' 5; קידושין סו א שו' 24, שם שו' 25, שם שו' 26; סנהדרין כב ד שו' 54 (שבא), כד ג שו' 61, כה ג שו' 31 (צ"ל: שאינו תחת שהוא?)⁹⁹.

שהוא יוצא בחידושו (!) ע"ע שהוא יוצא לחידושו.

שהוא יוצא לחידושו תרומות מד ג שו' 15 (בחידושו)¹⁰⁰; פסחים לא ד שו' 61 (שהוא לי', שיצא)¹⁰¹; סוטה יח ג שו' 44; כתובות כז ב שו' 22.

שהודו ע"ע הודו.

שהוקש פסחים ל ב שו' 35.

⁹⁶ תרגום: עזב ר' את הראש ואמר את הסוף; ואולי יש לתרגם: עזב ר' את ראשה [של הברייתא] ואמר את סופה; והמופיע בשקלים ובמקבילה שלו בראש השנה צוינו על ידי ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 447, ד"ה אמר ר' יוסה. ואני קורא את הביטוי הזה בניחותא (עם הבעת פליאה), וכן נראה לכאורה מדברי ליברמן בירוכ"פ הנ"ל. ברם, במקום אחר כתב ליברמן: "וכנראה שלפני הירושלמי לא היתה כאן הרישא... דאי לא כן שבק רישא ואמר סופה, אתמה" (ותכפ"ש, תרומות, עמ' 375, ד"ה הרי זה). ולפי זה, אולי חזר בו ליברמן, ויש לתרגם את המאמר בלשון בינוני ובתמיחה. ואולם יתכן שזה שימוש של ליברמן בביטוי הזה בלשונו כאן ולא במופעי הביטוי בירושלמי. וצ"ע.

⁹⁷ לעניין הכתיב "רישא" ראה מה שהערתי לעיל, ערך "רישא... וסיפא...".

⁹⁸ בערך "לא כן סברנן מימר (בתמיחה)" המצוין שם.

⁹⁹ ההגהה על פי שתא"י, סוף עמ' 524, ד"ה ר' יסא.

¹⁰⁰ להגהה ראה המקבילה בכתובות כז ע"ב שו' 22 הרשומה להלן בְּערך.

¹⁰¹ וכן הוא גם בקטע לוינגר, עמ' רמג שו' 12. אבל בנוסח ספר כריתות שהובא בירוכ"פ (עמ' 452, ד"ה וכי חטאתו): "שהוא יוצא לחידושו". ושתי הגירסאות יתכנו, אבל השנייה נוחה יותר.

שהורה כקולי ר' וכקולי ר' נידה מט ב שו' 60. וראה עוד ערך הורה ר' כקולי ר' וכקולי ר'.

שהורו (!) ע"ע הודו.

שהורו לר' ביצה סב א שו' 46.

שהחזירו (!) ע"ע כשם שהחזירו (!) ל-... כך החזירו (!) ל-...

שהיא באה (וכלומר, יוצאת) פסחים לה ד שו' 29; קידושין סא ג שו' 22.

שהיה הוא אומר (!) ע"ע שנייא היא.

שהלכה כחכמים ע"ע הלכה כחכמים.

שהלכה כר' ע"ע הלכה כר'.

שהלכה כר' וכו' ע"ע הלכה כר' וכו'.

שהקשיתה (!) תורה ע"ע והקשיתה התורה.

**שהרי ברכות ג ב שו' 49; פאה יז א שו' 34; שבת ו ג שו' 34, ז א שו' 20; פסחים ל ד שו' 37, לא א שו' 32, שם שו' 34, לה א שו' 23 (2x); יומא מד ג שו' 24; חגיגה עו ד שו' 12, עז ד שו' 22; מועד קטן פג ג שו' 28; יבמות יב ג שו' 1, שם שו' 5, שם שו' 16, שם שו' 19; סוטה כב א שו' 7; כתובות כט א שו' 37; גיטין מו א שו' 49, שם שו' 51, שם שו' 60; בבא קמא ה ב שו' 20; סנהדרין כז ד שו' 36, ל א שו' 56; עבודה זרה מא ג שו' 10244.

שהרי (!) ע"ע הרי... הרי... (בלשון קושיא).

שהשוות ע"ע השוות.

שהשוות התורה ע"ע לא מצינו שהשוות התורה ב-... ב-... לכן (!) נשוה... (הרישא בתמיהה).

שהשיבו טעם תענית סח א שו' 26.

שהתנינו (!) ע"ע שנינו.

שהתקין שקלים מח ג שו' 47, שם שו' 10348.

שהתקינו מגילה עא ד שו' 31.

שואלייה¹⁰⁴ שביעית לה ג שו' 6.

¹⁰² למופע נוסף מסופק ע"ע הרי (בניחותא). ולא כללתי את המופע שבברכות ו ע"ב שו' 47, כי הוא תנאי, כמו שמלמדת המקבילה שבקידושין סא ע"ג שו' 12.

¹⁰³ שני המופעים שרשמתי, עניינם סידור דברים בתורה שבעל פה (ומדרש, הלכות, אגדות וכללות ופרטות), כלומר, שהם ממונחי העריכה התלמודית השייכים לספר הזה. וראה ליברמן, יוונית, עמ' 218, ד"ה נתבונן. וכן רשמתי את הערך הבא: "שהתקינו", שעניינו התקנת אותיות מנצפ"ד בסופי התיבות, עיי"ש. ועיי"פ"מ, קכה רע"ג, ד"ה מה שהתקינו. והרי זה מעניין מונחי המסורה שנכללו ברשימה. מלבד מופעים אלה ישנם מופעים של ביטוי זה שעניינם התקנת התפילה או אחת מברכותיה. ואלה הם:

התקין ברכות ד ד שו' 50 (ש-), יא ג שו' 27; מגילה עד ג שו' 10.

התקינה ברכות ד ד שו' 51.

התקינו ברכות ד ד שו' 59, שם שו' 64, ה א שו' 1, שם שו' 3, שם שו' 28.

שהתקין ע"ע התקין.

¹⁰⁴ תרגום: השואלים.

שואלין ברכות יא ג ש' 62, יב ד ש' 45; **פאה** טו ג ש' 15, יו א ש' 63; **שבת** ח ד ש' 23, יז ד ש' 2; **נדרים** מב א ש' 54 (נשאלין); **קידושין** סא ב ש' 3.

שואלין (!) לָהּ וְלֹא אֲגִיבֹן ע"ע שאלון ליה ולא אגיבון.

שואליני ע"ע את שואליני.

שוב סוטה כד ג ש' 35 (ו-); **עבודה זרה** מב ג ש' 29; **הוריות** מח ג ש' 38.

שוברת ע"ע משנה שוברת.

שָׁה פאה יו ג ש' 27, שם ש' 28 (ושהו! וצ"ל: שאינו שוה)¹⁰⁵; **פסחים** לב ב ש' 50;

חגיגה עח ד ש' 4; **יבמות** ח ד ש' 33 (שוה); **הוריות** מו ד ש' 106752, שם ש' 1253. ועיין

עוד ערך: הצד השוה שבהן (?); **השָׁוָה**. וראה עוד ערך: דבר שאינו שוה בשניה; לא שָׁוָה.

שוו שבת י ד ש' 35, שם ש' 36, שם ש' 37; **הוריות** מו ד ש' 54 (2x). וראה עוד ערך

לא שוו.

שָׁוָה ע"ע שָׁוָה.

שוטה (!) ע"ע שונה (שם; = תנא).

שוין (כלומר, החולקים) **דמאי** כה ג ש' 59; **עירובין** כג ג ש' 61; **ביצה** ס ג ש' 37;

שם ש' 41; **כתובות** כד ד ש' 47.

שוין (כלומר, הדברים) **ברכות** ג ג ש' 6; **תרומות** מד ד ש' 12; **עירובין** כא ג ש' 12;

ראש השנה נו ד ש' 64; **מגילה** עא א ש' 10739. וראה עוד ערך אין... שוין (כלומר,

הדברים).

שומע (!) נדרים מא ג ש' 57. ועיין עוד ערך את שומע (?).

שומעה שבת טו ג ש' 33.

שומעיהן (!) סנהדרין כח א ש' 51, שם ש' 52.

שונה (שם; = תנא) **תרומות** מא ש' 47, מ ב ש' 4; **פסחים** כט ב ש' 38, שם ש' 40;

מגילה עב ד ש' 9, שם ש' 34, שם ש' 36; **גיטין** מח ג ש' 44 (שוטה!)¹⁰⁸.

שונה (בינוני)¹⁰⁹ **תרומות** מב ד ש' 26; **ביכורים** סד ב ש' 34; **תענית** סו א ש' 38; **מגילה**

ע ד ש' 5 (ו-); **יבמות** יג א ש' 28 (ו-); **נדרים** מ ד ש' 48 (ו-); **גיטין** מה ד ש' 54 (ו-).

שונה (בינוני; מעניין לימוד ושינון)¹¹⁰ **ברכות** ו ג ש' 130 (ו-; צ"ל: ואשנה¹¹¹), שם ש' 31

(ו-), שם ש' 34; **שבת** ג ב ש' 55 (ו-), ג ד ש' 33, יא ג ש' 5 (ו-); **חגיגה** עז ב ש' 52

(ו-). וראה עוד ערך ואינו שונה.

¹⁰⁵ ראה אהצ"י, סוף עמ' 18, ד"ה ודבר.

¹⁰⁶ מופע זה והבא אחריו הם ספק עבר, עי"ש.

¹⁰⁷ ישנו מופע נוסף בכ"ל, השייך לפסחים ד"ו כז ע"א ש' 16, שנמחק על ידי הסופר — ראה:

ירוכ"פ, עמ' 368, ד"ה עשה; מוה"ד האקדמיה, עמ' 497 ש' 10.

¹⁰⁸ כבר הגיהו "שונה" בד"ה, לט רע"ב. וכן הוא במקבילה שבתרומות מ ע"ב ש' 4 הרשומה לעיל

בְּעֶרְךָ.

¹⁰⁹ כל המופעים של "שונה" שבערך זה אמורים בפי ר' יוחנן. ולדעת אפשטיין, "הוא היה גם 'תנא'

שונה ברייתות" (מבוא לנוה"מ, עמ' 239, ד"ה הוא היה; ההדגשה במקור). ועיין שם בהמשך דבריו.

¹¹⁰ ראה מה שהערתי בערך "דתני (מעניין לימוד ושינון)".

שונה אחרון¹¹² מעשרות מט ב ש' 43.

שונה אני מועד קטן פא ד ש' 12; נידה נ א ש' 9.

שונה אני על דר' ישמעאל¹¹³ תרומות מד ד ש' 43.

שונה ראשון¹¹⁴ מעשרות מט ב ש' 42.

שחולקין ע"ע חולקין (מעניין מחלוקת).

שחזר וכלל ע"ע חזר וכלל.

שחלוקין ע"ע חלוקין.

שחלקה לך התורה ע"ע להוציא מה שחלקה לך התורה.

שחתם ע"ע חתם.

שטתיה דר' ע"ע שיטתיה דר'.

שיאמר (הפסוק) ע"ע: צורך הוא שיאמר; צורך הוא שיאמר... וצורך הוא שיאמר...; צריך

הוא שיאמר; צריך הוא שיאמר... וצריך הוא שיאמר... וצריך הוא שיאמר... (?). וראה

עוד ערך לא יאמר... שאינו צריך (כלומר, לא יאמר הפסוק).

שידון פאה יט ג ש' 30, שם ש' 31; **עירובין** כ א ש' 35, כב ד ש' 3; **עבודה זרה** מא

ב ש' 34 (ש"ל).

שיהא (!) ע"ע מהו ש'.

שיודו תרומות מג ג ש' 62; **יבמות** ו ד ש' 44.

שיוטל (!) ע"ע יכול.

שיוכיח¹¹⁵ **יבמות** ה ג ש' 42 (2x); **כתובות** כה ד ש' 43.

שיור (!) **שבועות** לג א ש' 35 (צ"ל: שייר?)¹¹⁶.

שיחלוקו ע"ע ויחלקו (מעניין חילוק).

שיטה אחרת¹¹⁷ **ברכות** יג א ש' 43, שם ש' 47, שם ש' 52.

שיטין¹¹⁸ **ברכות** יג א ש' 27.

שיטת ע"ע בשיטת.

שיטת אבוהון ע"ע בשיטת אבוהון.

שיטת אביו ע"ע: בשיטת אביו עד בשיטת אביו וחלוק על אביו; כשיטת אביו.

שיטת בני (!) ע"ע בשיטת בני (!).

¹¹¹ ראה מהד' לונץ, לג ע"ב ש' 16; שם, ציון כג.

¹¹² כלומר, התנא האחרון, התנא בתרא — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 676, ד"ה בעברית.

¹¹³ לפירוש הלשון ראה פ"מ, לז ע"א, ד"ה שונה אני. ועיין היגר, ד, עמ' 238, ד"ה ובירושלמי. ואין

דבריו נראים.

¹¹⁴ כלומר, התנא קמא — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 676, ד"ה בעברית; שם, הע' 2.

¹¹⁵ לפירוש הביטוי ראה מה שצינתי בריש ערך "הוכיח (וְשִׁם)".

¹¹⁶ ראה שתא"י, סוף עמ' 537, ד"ה מה חמית. והנוסח בקטע סבונה: "משויר" (עמ' 292, קטע 1.1

[עמ' 291]). ונראה שצריך לומר שם: משויר = מה שויר. ועדיין צ"ע.

¹¹⁷ תרגום: שיטה אחרת. כלומר, דרשה אחרת, ע"ש.

¹¹⁸ תרגום: שיטות. כלומר, דרשות שונות.

שיטת דר' (!) אבוי ע"ע בשיטת ר' אבוי.

שיטת דרבנין (!) ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטת חכמים ע"ע בשיטת חכמים.

שיטת ר' **דמאי כג ג שו' 55; **חלה** נט א שו' 19; **שבת** ב ג שו' 39, ד ג שו' 43, יז ב שו' 4; (צ"ל: שיטתיה דר')¹¹⁹; **עירובין** יח ג שו' 47; (צ"ל: שיטתיה דר'), כ א שו' 15, כא ב שו' 14, כה א שו' 49; (צ"ל: שיטתיה דר'), כה ב שו' 11; (צ"ל: שיטתיה דר')¹²⁰, שם שו' 19; (צ"ל: שיטתיה דר')¹²¹, כו ד שו' 30; (צ"ל: שיטתון דרבנין)¹²²; **פסחים** לד א שו' 39, לד ג שו' 37, לה א שו' 51; **סוכה** נד ג שו' 53, שם שו' 59; **מועד קטן** פא א שו' 51; **גיטין** מד ב שו' 60; **נזיר** נו ג שו' 22; **קידושין** סד א שו' 8; **בבא קמא** ה ג שו' 27; (צ"ל: שיטתיה דר'); **בבא מציעא** יא ד שו' 30; (ל"ג שיטת, צ"ל: דר')¹²³; **סנהדרין** כב ד שו' 49; (צ"ל: שיטתיה דר'), שם שו' 58; (צ"ל: שיטתיה דר'), כג ג שו' 14; (צ"ל: שיטתיה דר'); **שבועות** לג א שו' 47, שם שו' 48, לג ד שו' 15; (צ"ל: שיטתיה דר'), שם שו' 17; (צ"ל: שיטתיה דר'), שם שו' 24; (צ"ל: שיטתיה דר'), שם שו' 26; (צ"ל: שיטתיה דר'), שם שו' 28; (צ"ל: שיטתיה דר'), לד ב שו' 40; (צ"ל: שיטתיה דר'); **הוריות** מו ב שו' 4; **נידה** מט ד שו' 61.

שיטת רבי (!) ע"ע שיטת רביה¹²⁵.

שיטת ר' אבוי ע"ע בשיטת ר' אבוי.

שיטת ר' אבוי ע"ע: בשיטת ר' אבוי; כשיטת ר' אבוי.

שיטת ר' זקינ ע"ע בשיטת ר' זקינ.

שיטת ר' רבו ע"ע: בשיטת ר' רבו; כשיטת ר' רבו.

שיטת ר' רבו של אבוי ע"ע כשיטת ר' רבו של אבוי.

שיטת ר' רביה ע"ע בשיטת ר' רביה איתאמרת, ועל דר' איתאמרת.

שיטת רביה ע"ע: בשיטת רביה; כשיטת רביה.

שיטת רבנין (!) ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטת רבנן (!) ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתא (!) דר' ע"ע שיטתיה דר'.

שיטתה דר' ע"ע שיטתיה דר'.

שיטתהון דבית הלל ע"ע מחלפה שיטתהון דבית הלל.

שיטתהון דבית שמאי ע"ע מחלפה שיטתהון דבית שמאי.

שיטתהון דרבנן ע"ע שיטתון דרבנין.

¹¹⁹ ההגהה על פי הלשון בערך "מחלפה שיטתיה דר'". וכן בכל מקום שהגהתי להלן בסתם.

¹²⁰ ראה עוד מה שהגהתי בערך "מחלפה שיטתיה דר'" על אתר.

¹²¹ ראה הלשון בערך "אתייד דר' כר', ותריהון פליגין על שיטתיה דר'".

¹²² ראה מה שציינתי בערך "מחלפה שיטתיה דר'" על אתר.

¹²³ ראה מה שהערתי בערך "לית דא פשיטא על דר' (בתמיהה)" על אתר.

¹²⁴ ההגהה על פי הלשון בערך "מחלפה שיטתיה דר', מחלפה שיטתיה דר'".

¹²⁵ בערך "בשיטת רביה" המצוין שם.

שיטתו פאה יט א שו' 1! (צ"ל: שיטתכוון?)¹²⁶, כ ד שו' 30! (צ"ל: שיטתו?)¹²⁷; **שביעית** לט א שו' 50; **שבת** יג ד שו' 38; **פסחים** לא א שו' 19; **כתובות** כה ד שו' 22; **גיטין** נ ד שו' 5; **שבועות** לג ב שו' 7, לד ב שו' 38! (צ"ל: שיטתו?)¹²⁸; **עבודה זרה** מ א שו' 21. **שיטתו של ר' פאה כ ב שו' 30.**

שיטתון דבית שמאי ע"ע מחלפה שיטתהון דבית שמאי. **שיטתון דרבנין**¹²⁹ **פאה יט א שו' 8** (שיטתיו?), **יט ד שו' 21** (שיטתיו?); **ערלה** ס ד שו' 64 (שיטתיו?); **שבת** ג ב שו' 26 (שיטתיו?); **דרבנן**, ח ב שו' 27, יד א שו' 48 (שיטתיו?); **עירובין** כא ג שו' 10 (שיטתיה? וצ"ל: שיטתיהון, דרבנן), כו ד שו' 33! (שיטתו?); **צ"ל**: שיטתיה דר¹³⁰; **ביצה** ס ג שו' 14 (דרבנן), סא ד שו' 50 (דרבנן), סב ד שו' 13 (דרבנן); **מגילה** עב א שו' 32 (דרבנן); **יבמות** ז ג שו' 22 (שיטתיו?); **דרבנן**, שם שו' 27 (שיטתיו?); **סוטה** יז א שו' 15 (שיטתהון, דרבנן), כג ג שו' 44; **בבא קמא** ג ג שו' 51 (שיטתהון, דרבנן), ה ג שו' 29 (שיטת רבנין?); **סנהדרין** כג ג שו' 17 (שיטת רבנין?)¹³¹. **שיטתון דרבנן** ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתיה¹³² **דמאי** כד ב שו' 10; **שביעית** לד ב שו' 6, לה א שו' 30! (צ"ל: שמיטתה?)¹³³; **חלה** נח ג שו' 10, ס ב שו' 22; **ערלה** סא א שו' 48; **עירובין** כ א שו' 16; **פסחים** לז א שו' 38; **קידושין** ס ד שו' 44.

שיטתיה דרבו (!) ע"ע בשיטתיה דרבו (!). **שיטתיה דר¹³⁴** **ברכות** ז ב שו' 60, ז ג שו' 10, ח ד שו' 55, יא ב שו' 35, שם שו' 54; **פאה** יו ד שו' 32, יח ד שו' 60, יט א שו' 5, יט ד שו' 18; **דמאי** כא ד שו' 11, כד ד שו' 63, כה ד שו' 53, כו ב שו' 44; **כלאים** כז א שו' 3, שם שו' 60; **שביעית** לג ד שו' 20, לו א שו' 25 (2x), שם שו' 26, שם שו' 28, לח א שו' 62, לח ב שו' 5, לח ד שו' 9, לט ד שו' 55; **תרומות** מ ד שו' 24 (שיטתיה ליו?), מא ד שו' 24, שם שו' 27, מג א שו' 45, מג ג שו' 35, מד ד שו' 57, שם שו' 59, מז ד שו' 3; **מעשר שני** נב ג שו' 54; **חלה** נז ג שו' 42, נח ג שו' 55, ס א שו' 22; **ערלה** ס ד שו' 61, סא א שו' 2, סא ב שו' 35; **ביכורים** סה א שו' 21; **שבת** ב ג שו' 8, ג ב שו' 23, ד א שו' 41, ח ב שו' 24, י ב שו' 63, יא ב שו' 62, יג ד שו' 7, שם שו' 37, שם שו' 39! (צ"ל: שיטתון דרבנין?)¹³⁵, יד א שו' 46, יז ג שו' 22; **עירובין** כ א שו' 63, כ ב שו' 40, כא א שו' 48, כא ב שו' 56, כא ג שו' 8, כב ד שו' 33, כד א שו' 38.

¹²⁶ ראה מה שהערתי בערך "בשיטתך שאת אומר" על אתר.

¹²⁷ ראה מה שהערתי בערך "בשיטתו השיבוהו" על אתר.

¹²⁸ ראה מה שהערתי בערך "בשיטתו השיבוהו" על אתר.

¹²⁹ תרגום: שיטתם של החכמים.

¹³⁰ ראה מה שציניתי בערך "מחלפה שיטתון דרבנין" על אתר.

¹³¹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: שיטת ר'; שיטתיה דר'.

¹³² תרגום: שיטתו.

¹³³ ראה מה שהערתי בערך "כשיטתיה" על אתר.

¹³⁴ תרגום: שיטתו של ר'.

¹³⁵ ראה מה שהערתי בערך "מחלפה שיטתיה דר'" על אתר.

שיטתיה דר' (המשך) כד ב שר' 47, שם שר' 52, כה ג שר' 38, כו ב שר' 5; **פסחים כז ג שר' 21, שם שר' 45, שם שר' 56, ל א שר' 61, שם שר' 63, לה א שר' 55 (2x), שם שר' 63, לה ב שר' 1; **יומא** לט ג שר' 10, מג ג שר' 13; **שקלים** מח א שר' 63, נ ד שר' 32; **סוכה** נב ג שר' 24, נב ד שר' 26, שם שר' 28, שם שר' 30, נג א שר' 52; **ביצה** ס א שר' 59 (ושטתיה), ס ד שר' 23, סא ד שר' 48, סב א שר' 24, שם שר' 40, שם שר' 42, סב ג שר' 15, סב ד שר' 11, סג א שר' 57; **תענית** סג ג שר' 33, סג ד שר' 49 (2x), סד א שר' 32, סד ב שר' 33, סד ד שר' 27, סז ג שר' 12, שם שר' 25, סט ב שר' 46; **מגילה** עא ג שר' 25, עה ב שר' 60; **חגיגה** עו א שר' 27; **מועד קטן** פא א שר' 47, שם שר' 49; **יבמות** ד ד שר' 47, שם שר' 53, ו א שר' 40, ו ג שר' 11, שם שר' 18, ט א שר' 23, ט ד שר' 20, יב ב שר' 12, יב ד שר' 23; **סוטה** יז א שר' 12, כ א שר' 45, כ ד שר' 9; **כתובות** כד ד שר' 54 (שיטתא: וצ"ל: שיטתיה), לב א שר' 49; **נדרים** לח א שר' 44, מ ד שר' 57, מא א שר' 1, מב ג שר' 28, שם שר' 31; **גיטין** מג ב שר' 21, מה ד שר' 45, מח א שר' 4, מח ג שר' 27, מח ד שר' 10, שם שר' 63, מט ב שר' 54, נ ג שר' 21; **נזיר** נב א שר' 62, נב ג שר' 56, נד ב שר' 18, נה ג שר' 61; **קידושין** סב ד שר' 64, סד א שר' 54, סד ב שר' 57 (2x), שם שר' 58, שם שר' 62, סד ד שר' 18; **בבא קמא** ג א שר' 8; **סנהדרין** כו א שר' 54, שם שר' 56; **מכות** לא ד שר' 13; **שבועות** לז א שר' 7, לז ד שר' 13, לח ד שר' 35, שם שר' 42; **עבודה זרה** מא ג שר' 21 (שיטתיה), מג ב שר' 32, שם שר' 40, מד א שר' 12, שם שר' 16; **הוריות** מז ב שר' 13, שם שר' 15; **נידה** מט ב שר' 14, מט ג שר' 7, נ ג שר' 13659.

שיטתיה דרבי בון (!) 137 **נידה** נ ד שר' 64 (צ"ל: דרבון) 138.

שיטתיה (!) דרבנן ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתין (!) דבית הלל ע"ע מחלפה שיטתהון דבית הלל.

שיטתין (!) דבית שמאי ע"ע מחלפה שיטתהון דבית שמאי.

שיטתין דרבנן (!) ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתין (!) דרבנין ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתין (!) דרבנין דתמן ע"ע לא מסתברא דלא מחלפא שיטתין (!) דרבנין דתמן (תמן = בבל; בניחותא או בלשון קושיא).

שיטתין (!) דרבנן ע"ע שיטתון דרבנין.

שיטתין (!) דרבנן דתמן ע"ע לא מסתברא דלא מחלפא שיטתין (!) דרבנין דתמן (תמן = בבל; בניחותא או בלשון קושיא).

שיטתך פאה יט א שר' 1! (צ"ל: שיטתן) 139; **שביעית** לט א שר' 50; **שבת** יג ד שר' 38; **פסחים** לא א שר' 19, לג ב שר' 50; **כתובות** כה ב שר' 14, כה ד שר' 23; **שבועות** לג ב שר' 7, לד ב שר' 38 (צ"ל: שיטתכם?) 140; **עבודה זרה** מא א שר' 22.

136 למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: שיטת ר'; שיטתון דרבנין.

137 תרגום (אחרי ההגהה): שיטתו של רבם.

138 ראה מה שהערתי בסוף ערך "רבי בון (!)".

139 ראה מה שהערתי בערך "בשיטתך השיבהו (!)".

שיילון לר' ע"ע שאלון לר' (עבר) 141.

שייעשה 142 **ברכות** יג ג שו' 59 (שיעשה!); שם שו' 60 (שיעשה!); **פסחים** לה ד שו' 16 (שיעשה!); 143; **יומא** מב ב שו' 25; (צ"ל: שייעשו) 144; **ראש השנה** נז ד שו' 38, שם שו' 42; **חגיגה** עח ג שו' 14, שם שו' 23 (שיעשה!); שם שו' 26 (שיעשה!); 145; **כתובות** כו ג שו' 12 (שיעשה!); שם שו' 15 (שיעשה!); **שבועות** לג ד שו' 1469. ועיין עוד ערך לכשיעשה.

שיירתה ע"ע מה שיירתה.

שילמד **שבת** יא ד שו' 59.

שיערו לומר **שביעית** לח ד שו' 40; **שבת** ד ד שו' 41; **עירובין** כה א שו' 46, כו א שו' 33; **סוכה** נה ב שו' 46; **סוטה** יח א שו' 29.

שייעשה **בבא קמא** ה א שו' 20.

שיעשה (!) ע"ע שייעשה.

שיעשה (!) ר' כר' **ברכות** ה ד שו' 36; **מועד קטן** פב ב שו' 34 (צ"ל בשניהם: שייעשה). **שיפרש** (= שיבאר) **יבמות** ו ב שו' 15 (2x).

שיצא ע"ע יצא (כלומר, מן הכלל).

שיצא לחידושו ע"ע שהוא יוצא לחידושו.

שיצא לצורך... ושלא לצורך... ע"ע דבר אחד שיצא לצורך... ושלא לצורך....

שיצא מן הכלל ע"ע ויצא מן הכלל.

שיצא (!) מן הכלל ע"ע שני דברים שיצאו מן הכלל.

שיצא מן הכלל לצורך... ושלא לצורך... ע"ע דבר אחד שיצא מן הכלל לצורך... ושלא לצורך....

שיצא שלא לצורך ע"ע ודבר שיצא שלא לצורך.

שיצאו מן הכלל ע"ע שני דברים שיצאו מן הכלל 147.

שיצאת ע"ע יצאת (כלומר, מן הכלל).

שיצאת שלא לצורך **שבת** ט ג שו' 36; **נזיר** נד ג שו' 49.

140 ראה מה שחערתי בערך "בשיטתך שאתה אומר... איכן מצינו...".

141 בערך "אתון ושאלון לר'" המצוין שם.

142 הכתיב החסר "שיעשה" תחת "שייעשה" שגור כאן לרוב גם בכ"ל. וצינתי אותו בסימן קריאה,

מכיוון שיש בצורה הזאת כדי להטעות שמדובר בבניין פעיל.

143 הנוסח כאן בכ"ל: "שייעשה" (עמ' 473 שו' 19), והמדפיס שינה.

144 ההגהה על פי הלשון להלן: "עשו אותן" (שו' 27); "לא עשו אותן" (שם, שו' 29). כלומר, לשון

רבים.

145 הנוסח כאן בכ"ל: "שייעשה" (עמ' 697 שו' 1), והסדר שינה.

146 ישנם מופעים נוספים של "שיעשה" (= "שייעשה") שאין ענינם דימוי דבר לדבר, אלא קביעת

מצבו של דבר לפי כללי ההלכה, ולכן לא כללתי אותם כאן. ואלה הם: **פאה** יח ד שו' 37, שם שו' 43,

יט ג שו' 23 (הלשון בשלושתם: "מהו שיעשה שכחה"); **בבא קמא** ג א שו' 45, ד ב שו' 10 (והלשון בשניהם:

"מהו שיעשה שור מועד"). וראה עוד שם, ג ע"א שו' 43: "אין נעשה שור מועד".

147 למופע קרוב שנשתבש ע"ע יצא (כלומר, מן הכלל).

שיצת ע"ע יצאת (כלומר, מן הכלל).

שירדו ל-... כר' ע"ע ירדו ל-... כר'.

שיש... ויש... ע"ע יש... ויש....

שיש בו (!) ע"ע יש כאן....

שיש כאן ע"ע יש כאן....

שכאן ע"ע כאן.

שכבר למדנו סוכה נד ג שו' 39; **חגיגה עו ג שו'** 2, **שם שו'** 19.

שכו (!) ע"ע שכך (כך = ארץ ישראל).

שכיון ש- ע"ע כיון ש-.

שכיחא הא (!) מילתא בפומהון דרבנן¹⁴⁸ **קידושין סה ד שו'** 40 (צ"ל: הדא).

שכך (!) ע"ע שכך.

שכלל ע"ע כלל.

שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר ע"ע כלל במקום אחד ופרט במקום אחר.

שכלל ואחר כך (!) נזיר נד ג שו' 53 (ל"ג, או צ"ל: +פרט ואחר כך כלל)¹⁴⁹.

שכלל ואחר כך פרט ע"ע כלל ואחר כך פרט.

שכלל ופרט במקום אחד ע"ע כלל ופרט במקום אחד.

שכלל ופרט וכלל ע"ע כלל ופרט וכלל.

שכך** ברכות ו ב שו' 48, ז ג שו' 51, י א שו' 13, יג ג שו' 2; **פאה יז ג שו'** 3, **שם שו'** 4,

יח ב שו' 16, **שם שו'** 18, **יח ג שו'** 1, **שם שו'** 2; **כלאים כו ד שו'** 33, **שם שו'** 36, ל א

שו' 43; **שביעית לה ג שו'** 12, לז ב שו' 44, לז ד שו' 51; **תרומות מא ג שו'** 4, מג ד שו' 39,

מד ב שו' 34, **שם שו'** 35, מד ג שו' 55, **שם שו'** 56, **שם שו'** 58, **שם שם** (צ"ל: וכן)¹⁵⁰,

שם שו' 60, מה ב שו' 2, מז ד שו' 25, **שם שו'** 26, **שם שו'** 27, **שם שו'** 28, **שם שו'** 30,

שם שו' 31; **מעשרות מט א שו'** 52, נ ג שו' 13, **שם שו'** 32, נב א שו' 5, **שם שו'** 11;

מעשר שני נב ד שו' 31, נד ד שו' 60, נה א שו' 1, נו ג שו' 22, **שם שו'** 23; **חלה נח א**

שו' 22; **ערלה סא ב שו'** 47, **שם שו'** 50, סא ד שו' 37, **שם שו'** 38, סב א שו' 26; **ביכורים**

סג ד שו' 56; **שבת ב ג שו'** 21, ד ד שו' 64, ה א שו' 25, י ב שו' 17 (2x), י ד שו' 35, **שם**

שו' 36, **שם שו'** 37, יא ב שו' 42, **שם שו'** 43, **שם שו'** 45, **שם שו'** 46, יב ב שו' 11, **שם**

שו' 16, טו ב שו' 12, **שם שו'** 15 (שכך!)¹⁵¹, טו ד שו' 15, **שם שו'** 22; **עירובין כ ד שו'** 33,

שם שו' 37, **שם שו'** 38, **שם שו'** 41, כא ב שו' 44, כג ג שו' 48, כד ד שו' 7; **פסחים**

כז ב שו' 8, **שם שו'** 55, **שם שו'** 56, כח א שו' 8, **שם שו'** 9, **שם שו'** 13, **שם שו'** 14,

¹⁴⁸ תרגום: דבר זה מצוי בפייהם של החכמים.

¹⁴⁹ למדתי לקבוע את לשון הערך מגליונות הרש"ל, טופס א' וב'. ולהגהה השווה שבת ט ע"ג שו' 26.

ויש לגרוס בנזיר את כל המאמר לעיל שם, שו' 39. וראה עוד מה שהערתי בנספח ה', בסוף ערך "בין כלל (!) ואחר כך פרט, בין שפרט ואחר כך כלל, בין שכלל ואחר כך (!)".

¹⁵⁰ ראה שתא"י, עמ' 93, ד"ה א"ר יוסי.

¹⁵¹ ההגהה "שכך" על פי הנוסח בקטע אפשטיין — ראה ירוכ"פ, עמ' 192, ד"ה שכך.

שֶׁכָּן (המשך) כט א שו' 55, ל ב שו' 49, לג ד שו' 27, לה ב שו' 12, לה ג שו' 50, שם שו' 55, שם שו' 56, לז ד שו' 9; **שקלים** מז ב שו' 22, מח ב שו' 63, נ ד שו' 13; **סוכה** נב ב שו' 40, נג א שו' 31, שם שו' 32; **ראש השנה** נו ד שו' 22, נח ב שו' 31; **ביצה** ס א שו' 28, ס ד שו' 37, סא ב שו' 3, שם שו' 32, שם שו' 33, שם שו' 46; **תענית** סז ג שו' 64; **מגילה** עא ג שו' 15, עב ב שו' 44, עג ד שו' 9, עד א שו' 28, עד ב שו' 62, עה ג שו' 62, שם שו' 63; **מועד קטן** פב ג שו' 61; **יבמות** ג ד שו' 22, ה ד שו' 28, ו א שו' 35, ז א שו' 20, שם שו' 29, ח א שו' 52, ח ב שו' 57, יא א שו' 10, יא ב שו' 55, יב א שו' 34, יג ג שו' 57; **סוטה** יז ד שו' 13, שם שו' 16, שם שו' 17; **כתובות** כו ב שו' 43, שם שו' 47, כז ב שו' 59, שם שו' 60, שם שו' 61, שם שו' 62; (צ"ל: וכן) 152, שם שו' 64, כט ג שו' 40, לב ב שו' 29, לב ד שו' 12; **נדרים** לז ב שו' 35, לט ג שו' 46, מ ב שו' 34, מב ד שו' 153; שם שו' 59; **גיטין** מט ג שו' 19, שם שו' 21, נ ג שו' 25, שם שו' 29; **נזיר** נב א שו' 43, נג ב שו' 55, שם שו' 57; **קידושין** סא ג שו' 13, סב ב שו' 26; **בבא קמא** ג ג שו' 27; **בבא בתרא** יד ד שו' 7, שם שו' 8 (2א), שם שו' 10; **סנהדרין** יט א שו' 62, כד ג שו' 7, כט ב שו' 8, כט ג שו' 32, כט ד שו' 10; **שבועות** לג א שו' 59, לג ב שו' 12; **עבודה זרה** לט ד שו' 25, מ ב שו' 2, מא ג שו' 25, שם שו' 56, מג ד שו' 31, מד ב שו' 36, מד ד שו' 10; **הוריות** מה ד שו' 154.

שֶׁכָּן ע"ע כאן.

שֶׁכָּן (כָּן = ארץ ישראל) **ערלה** סג ב שו' 34; **מגילה** ע ד שו' 34; **קידושין** סא ד שו' 14 (שכו) 155.

שכן מצאנו **שבת** ד א שו' 63 (מצינו); **פסחים** לו ב שו' 43; **שקלים** מח ב שו' 42; **תענית** סו ג שו' 37, שם שו' 38, שם שו' 53, שם שו' 57, סו ד שו' 10, שם שו' 12; **מועד קטן** פא ב שו' 39; **נזיר** נב ג שו' 41 (מצינו), נז א שו' 45 (מצינו); **סנהדרין** כד ב שו' 36 (מצינו).

שכן מצינו ע"ע שכן מצאנו.

שכשם ל'... כך... ע"ע כשם ש'... כך....

שכשם ש'... כך... ע"ע כשם ש'... כך....

שכתב (!) ע"ע שכתוב.

¹⁵² ראה שתא"י, עמ' 93, ד"ה א"ר יוסי (בסוגיא המקבילה בתרומות מד ע"ג).

¹⁵³ רשמי סימן שאלה ליד המופע הזה והבא אחריו ולקמן בשורה 59, כי מדברי ליברמן (תוכפ"ש,

נזירות, עמ' 530, שו' 27-29; ריש עמ' 531, ד"ה וד כאן) יש להסיק שהם תנאים.

¹⁵⁴ אפשטיין מעיר שהנוסח בפאה כ ע"ג שו' 46 בכי"ל לפני הגהה הוא "שכן" (עמ' 93 שו' 36) תחת

"שכל" — ראה מבואות לסה"א, עמ' 390, כ ע"ג, שו' 46; וכן הוא במהד' האקדמיה, עמ' 109 שו' 31.

והוא מגיה כך גם במקבילה בפסחים לא ע"ב שו' 46 (תחת "שכל") — ראה שם, הע' 20. ואם כדבריו,

הרי לנו שני מופעים נוספים של מילה זו. אבל נראה לי יותר שהעיקר כנוסח שבפסחים, ויפה הגיהו

בפאה.

¹⁵⁵ להגהה ראה המקבילה בערלה הרשומה לעיל בערך.

שלא אמרו... אלא...

שכתוב ברכות ג ג ש' 9, שם ש' 31 (שכתיבו!) ¹⁵⁶, שם ש' 32 (שכתיבו!), ד א ש' 50, ז ד ש' 64, ח א ש' 6, שם ש' 14, שם ש' 17, שם שם (שכתיבו!) ¹⁵⁷, שם ש' 19, שם ש' 21, יב ב ש' 37 (שכתיבו!) ¹⁵⁸; **פאה** כ א ש' 21 (שכתיבו!), שם ש' 22 (שכתיבו!); **כלאים** כז א ש' 56, כז ב ש' 8; **תרומות** מא ש' 39, מ ג ש' 36; **מעשר שני** נב ב ש' 24, שם ש' 25, נב ג ש' 39, שם ש' 43, נג ב ש' 1, נה א ש' 13, שם ש' 14, נו ג ש' 45; **חלה** נז ד ש' 32; **שבת** ט ב ש' 59, ט ג ש' 46, טו ג ש' 37; **פסחים** לו ד ש' 62 (שכתיבו!) ¹⁵⁹; **יומא** לח ב ש' 61, לט א ש' 59 (שכתיבו!) ¹⁶⁰, מא ג ש' 16, מב ג ש' 26, מג ד ש' 41 (שכתיבו); **צ"ל:** שלא כתוב? ¹⁶¹; **סוכה** נד ד ש' 29; **תענית** סה ג ש' 2, שם ש' 8, שם ש' 17, שם ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 22, שם ש' 24, סט ב ש' 76; **מגילה** ע ב ש' 9, שם ש' 10; **חגיגה** עז א ש' 226, עט ד ש' 28, שם ש' 30 ¹⁶²; **יבמות** ו ד ש' 58, י ד ש' 32, יג ג ש' 63; **סוטה** יו ד ש' 14; **כתובות** כד ד ש' 21 (שכתיבו!) ¹⁶³, שם ש' 45, שם ש' 47; **נדרים** מב א ש' 58 (שכתיבו!) ¹⁶⁴; **עבודה זרה** לט ג ש' 7; **נידה** נ ג ש' 38, שם ש' 40.

שכתוב בתורה פאה יט ד ש' 28 (2x); **שבת** ט ב ש' 53, שם ש' 62, טו ג ש' 35; **פסחים** כז ג ש' 15; **נזיר** נא ג ש' 3; **קידושין** נט ד ש' 45, ס ג ש' 32.

שכתובה ע"ע כתובה.

שכתיב (!) ע"ע שכתוב.

של בית קודמין היא ¹⁶⁵ **תרומות** מח ב ש' 38.

של הלן (!) ע"ע שלהלן.

שלא ע"ע לא (בתמיהה).

שלא (!) אמ' אלא ע"ע לא אמר אלא.

שלא אמרו... אלא... **סוטה** כ א ש' 47.

¹⁵⁶ להגהה כאן ולקמן ש' 32, ראה מבואות לסה"א, עמ' 344, [ג ע"ג], ש' 31-32.

¹⁵⁷ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 34 ש' 5; המופע השני), כלומר: שכתוב, והסדר קלקל.

¹⁵⁸ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 55 ש' 3), והסדר קלקל.

¹⁵⁹ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 479 ש' 30), והסדר קלקל.

¹⁶⁰ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 491 ש' 10), והסדר קלקל. ואמנם הנוסח בקו"א: "שכתוב"

(שרי"ר, עמ' 311, סי' ג).

¹⁶¹ להגהה ראה שתא"י, עמ' 258, ד"ה מה צריכא. והוא הגיה: "דלית כתיב", ואני העברתי לעברית.

וצ"ע.

¹⁶² הנוסח בקו"א: "שכתובין" (שרי"ר, עמ' 314, סי' לה).

¹⁶³ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 101 ש' 26), וצריך לומר: שכתוב (וכן הוא בקו"א, שרי"ר,

עמ' 339, סי' ריו), והסדר פתר בטעות: "שכתיב". אבל לקמן ש' 45 וש' 47 (בכ"ל עמ' 102 ש' 10 וש' 11: "שכת"), פתר לנכון: "שכתוב".

¹⁶⁴ הנוסח כאן בכ"ל: "שכת" (עמ' 193 ש' 20), והסדר קלקל.

¹⁶⁵ לנוסח הביטוי ולפירושו עיי' כלים פכ"ה מ"ד. וראה: ליברמן, על הירושלמי, עמ' 25, ד"ה תרומות

ואילך; מחקרים, עמ' 243, ד"ה ואשר; עמ' 565, ד"ה עמ' 397. וראה עוד אפשטיין, מבואות לסה"א, סוף עמ' 459, מח ע"ב, ש' 38; שם, הע' 19.

שלא חלקת ע"ע כשם שלא חלקת לנו בין... ל... כך לא תחלוק לנו בין... ל....

שלא יעשו (!) ע"ע לא עשו (בניחותא).

שלא כהלכה עירובין כ ד ש' 21; נדרים לט ג ש' 23; נזיר נה ג ש' 13.

שלא להשיבה (!) סוטה יט א ש' 5.

שלא לחלוק ב- חגיגה עו א ש' 13; גיטין מג ב ש' 25, שם ש' 27.

שלא לחלוק בין... ל-... פסחים כז ב ש' 14, כט ג ש' 42.

שלא לצורך שבת ט ג ש' 36 (2x), שם ש' 37 (ו-), שם ש' 52 (ו-); נזיר נד ג ש' 49 (2x).

שלא לצורך יצאו (!) ע"ע שלא לצורך יצאת (כלומר, מן הכלל).

שלא לצורך יצאת (כלומר, מן הכלל) שבת ט ג ש' 28; נזיר נד ג ש' 41, שם ש' 55

(ויצאו)¹⁶⁶.

שלא לצורך נכללו נזיר נד ג ש' 57.

שלא לצורך נשנית¹⁶⁷ ביכורים סד ב ש' 3.

שלא סילקו אותן¹⁶⁸ הוריות מה ד ש' 47.

שלא סילקן¹⁶⁹ הוריות מה ד ש' 48.

שלא עלת על דעת יבמות ד ד ש' 170³⁵, שם ש' 37. וע"ע לא עלה (ו) על דעת.

שלא עשה ע"ע לא עשה.

שלא עשו ע"ע לא עשו (בניחותא).

שלא עשית כלאים כח ד ש' 62; קידושין נט ג ש' 171².

שלא עשיתה נידה מט ג ש' 22.

שלא שָׁוה ע"ע לא שָׁוה.

שלא שמע פאה טו ב ש' 44, שם ש' 47, שם ש' 50.

שלא תאמר פאה יו ב ש' 63, יז ב ש' 13, כ ד ש' 60; שביעית לח ג ש' 43, לט ד

ש' 37; תרומות מז א ש' 51; מעשרות מח ד ש' 43, נ א ש' 60; מעשר שני נד א ש' 48;

חלה נח א ש' 1 (שלא ליל)¹⁷², שם ש' 2; ביכורים סג ד ש' 62; שבת יו א ש' 50,

שם ש' 52; עירובין יט ד ש' 9⁹, כ ד ש' 13, כד ג ש' 17; מגילה עב ג ש' 34; יבמות

ב ג ש' 19, ח ב ש' 45, ט ג ש' 30, יא ד ש' 10; כתובות לב ב ש' 35, לב ד ש' 50,

¹⁶⁶ להגהה ראה פ"מ, כה ע"א, ד"ה תמן (הראשון).

¹⁶⁷ כלומר, נכפלה.

¹⁶⁸ כלומר, שלא השיבו אותו תשובה מסלקת, מכרעת — ראה תוס"ר, ד, עמ' 48, ש' 33/34.

¹⁶⁹ כלומר, שלא השיב אותם תשובה מסלקת, מכרעת — ראה בהערה הקודמת.

¹⁷⁰ ליברמן מגיה כאן בספק "שמא" תחת "שלא" (גליונות הרש"ל, טופס ב').

¹⁷¹ במקבילה שביבמות יא ע"ב ש' 24 הביטוי חסר בטעות. והושלם בגליונות הרש"ל, טופס א'

(ואבל בטופס ב': "שלא עשה").

¹⁷² "שלא" איתא כאן בכ"ל, ונשמטה בטעות על ידי הסדר — ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, ב,

עמ' 843, סי' ה, ד"ה כאן; מבואות לסה"א, סוף עמ' 480, נח ע"א, ש' 64-1; שם, הע' 15 והע' 16. וראה

עוד: אהצ"י, סוף עמ' 111, ד"ה וכן הקנוקעות; ירוכ"פ, עמ' 138, ד"ה ולעצם העניין.

שלא תאמר (והמשך) לג ד ש' 31; **נדרים** לח א ש' 47; **גיטין** מה א ש' 18, מז ב ש' 53, נ ד ש' 31; **קידושין** סג א ש' 56; **סנהדרין** כו ד ש' 35; **עבודה זרה** מג א ש' 7; **הוריות** מו ג ש' 39! (ל"ג) 173.

שלא תאמר... אתא מימר לך... 174 **סוטה** יט א ש' 49.
שלא תאמר... לפום כן צריך למימר... ע"ע שלא תאמר... לפום כן צרך מימר....
שלא תאמר... לפום כן צריך מימר... ע"ע שלא תאמר... לפום כן צרך מימר....
שלא תאמר... לפום כן צרך מימר... 175 **ברכות** ג ג ש' 52-53 (צריך); **פאה** כ ג ש' 26-27 (צריך); **כלאים** לא ב ש' 56-57; **שביעית** לג ב ש' 61-63, לה ב ש' 48-49 (צריך); לח ב ש' 16-17 (שמה לא!) 176, לח ג ש' 46-47, לט ג ש' 25-26; **מעשר שני** נה ב ש' 23-24; **שבת** ד ד ש' 32 (צריך); ט ג ש' 61-62, ט ד ש' 49-51, יב ב ש' 8-9, יג א ש' 52-53; **ראש השנה** נו ג ש' 58; **יבמות** ג ג ש' 15-18, ה ד ש' 42-43 (צריך); שם ש' 46-48 (צריך); ח ד ש' 33-34 (צריך); י ד ש' 15 (צריך); **סוטה** יט ד ש' 9-11; **כתובות** כה ב ש' 26-27 (צריך); למימר, לב ב ש' 60 (צריך); **נדרים** מד ש' 26-27, מא א ש' 25; **גיטין** מו ג ש' 5-6, שם ש' 16-17; **נזיר** נז ג ש' 33; **סנהדרין** כד ג ש' 13-14, שם ש' 23-24 (צריך); כד ד ש' 9-11; **מכות** לא א ש' 38-39; **הוריות** מו ד ש' 2 (צריך).
שלא תאמר... לפום כן צרך מתניתא ע"ע שלא תאמר... לפום כן צרך מתניתא.
שלא תאמר... לפום כן צרך מתניתא 177 **בבא מציעא** ח א ש' 17-18 (מתניתא); **סנהדרין** כו ב ש' 27-28.

שלא תאמר... עד כדון צריכה... 178 **ראש השנה** נו ג ש' 5-6.
שלא תחלוק (מעניין חילוק) **חלה** נח ד ש' 13.
שלא תנעול תשובה מבית הוועד 179 **נזיר** נז א ש' 39.
שלהן כתובות כח ד ש' 49 (של הלן), שם ש' 50 (של הלן); **גיטין** מו ד ש' 56 (של הלן); **שבועות** לה ג ש' 36, לו ב ש' 5.
שלוך (!) ע"ע לשון.
שלח (!) לר' ע"ע שלח שאל לר'.
שלח לשאול (!) 180 **קידושין** ס ב ש' 34 (צ"ל: משאול לר') 181.

173 ראה מה שהערתי לעיל, ערך "למה", להוריות מו ע"ג ש' 40.
 174 תרגום: שלא תאמר... בא לומר לך....
 175 תרגום: שלא תאמר... לפיכך צרך לומר....
 176 להגהה ראה אהצו"י, עמ' 78, ד"ה אם אינו.
 177 תרגום: שלא תאמר... לפיכך צרך לשנות אותה.
 178 תרגום: שלא תאמר... עד עכשיו [הדבר] נצרך (כלומר, מסופק)....
 179 ראה תוכפ"ש, נזירות, עמ' 566, ש' 27.
 180 תרגום (אחרי ההגהה): שלח לשאול את ר'.
 181 ההגהה על פי אפשטיין, מבוא לנ"ה מ, עמ' 131, ס' 6, ד"ה ירוש'; שם, הע' 3 והע' 4. וכ"ץ מגיה "שלח שאל לר'>", על פי שאר המופעים הבאים בסוגיא בהמשך, על פי הראשונים, ועל פי אפשטיין הנ"ל — ראה כ"ץ, ב, עמ' 84, הע' 1 והע' 2.

שלח (!) ר' גב (!) אילין דבית ר' ינאי ואמרון לי, לית (!) אנא ידע מה אמרון לי

שלח (!) ר' גב (!) אילין דבית ר' ינאי ואמרון לי, לית (!) אנא ידע מה אמרון
לי¹⁸² **ברכות י ב שו' 28 (צ"ל: שלח, צ"ל: גבי, צ"ל: ולית)**¹⁸³.

שְׁלַח שְׁאוּל לְאִילִין חֲכִימִיא דַּמְתַּנִּיתָא (!)¹⁸⁴ **סנהדרין כט א שו' 36 (צ"ל: דמניתא)**¹⁸⁵.
שלח שאיל לר' ע"ע שלח שאל לר'.

שלח שאל לר'¹⁸⁶ **ברכות י ג שו' 25; דמאי כב ג שו' 9, כה ב שו' 8; שביעית לו ג שו' 18753; שבת ח א שו' 45; סוכה נד ב שו' 58 (ושאיל); יבמות יב ד שו' 11; סוטה כד ג שו' 17; קידושין ס ב שו' 37, שם שו' 40 (ושאל ליו)¹⁸⁸, שם שו' 62, ס ג שו' 3, שם שו' 10, שם שו' 13, סד ד שו' 6; בבא קמא ב ג שו' 2; עבודה זרה לט ד שו' 15, מ ב שו' 12; הוריות מו ד שו' 14; נידה נ ד שו' 18955.

שלח שאל לר' ולר' ולר'¹⁹⁰ **דמאי כה ב שו' 11; ערלה סב ג שו' 5; יבמות ו א שו' 60 (ו-); גיטין מה א שו' 21 (ושאל! וצ"ל: ושלח, ושלח! וצ"ל: ושאל)**¹⁹¹, **עבודה זרה מ ב שו' 15 (ו-, לר' תחת ולר' 1, לר' תחת ולר' 2), מה א שו' 55.**

שלח שאל (!) לר' לגבי ר'¹⁹² **יבמות יב ד שו' 8 (ל"ג שאל)**¹⁹³.
שלימדנו ר' ע"ע לימדנו ר'.

שלימדתך ע"ע רָאָה לשון שלימדתך התורה.

שלימה¹⁹⁴ **כתובות כז ד שו' 58; סנהדרין כה ג שו' 51.**
שלמדנוה תרומות מג ג שו' 39.

¹⁸² תרגום (אחרי ההגהות): שלח אותי ר' אצל [החכמים] האלה של בית ר' ינאי ואמרו לי, ואיני יודע (כלומר, שכחתי) מה אמרו לי — ראה מהד' לונץ, ס ע"א, ד"ה א"ר יונה ואילך.
¹⁸³ ההגהה "שלחי" היא שלי, כלומר, שלח אותי. ולהגהה "גבי" ראה כי"ר, עמ' 79 שו' 7. ולהגהה "ולית" ראה נוסח הרש"ס, קמט ע"א שו' 14.

¹⁸⁴ תרגום (אחרי ההגהה): שְׁלַח שְׁאוּל את החכמים האלה שמינית! כלומר, שסמכת.

¹⁸⁵ ראה מה שהערתי בסוף ערך "חכימיא דמתניתא (!)".

¹⁸⁶ תרגום: שלח שאל את ר'.

¹⁸⁷ עיין הנוסח כאן בכ"ל, עמ' 169 שו' 29. ובא שם בהמשך: "שאל ר' חייא בר ווא לתרין בנוי דר' אביתר" וכו' (שם שו' 30), והמילים "שאל ר' חייא בר ווא" נמחקו בטעות על ידי המגיה, והועתקו לנכון אצל פליקס, מסכת שביעית, ב, עמ' 60 שו' 165. וראה עוד מבואות לסה"א, עמ' 433, לו ע"ג, שו' 53; שם, הע' 16. והרי לנו מופע נוסף של "שאל ר' ל-".

¹⁸⁸ להגהה ראה כ"ץ, ב, עמ' 84, הע' 5. והוא הגיה על פי הלשון בהמשך הסוגיא, עי"ש.

¹⁸⁹ למופעים נוספים ראה מה שהערתי בערך "שאל לר' (ועבר)" לקידושין ס ע"ב שו' 35, ובסוף ערך "שלח לשאול (!)".

¹⁹⁰ תרגום: שלח שאל את ר' ואת ר' ואת ר'.

¹⁹¹ להגהות ראה ק"ע, יח רע"א, ד"ה ה"ג ושלח ושאל. ואני גורס: "שלח שאל", ואפשר גם לגרוס: "ושלח שאל".

¹⁹² תרגום (אחרי ההגהה): שלח את ר' אצל ר'. כלומר, לשאול אותו. וראה בהערה הבאה.

¹⁹³ במקבילה בשבת ח ע"א שו' 42: "שלח לר' גבי ר'"; ולפי זה, יש למחוק את המילה "שאל" כאן. ור"ר הראשון הוא השליח, והשני הוא הנשאל.

¹⁹⁴ כלומר, מליאה, בכתוב מלא.

שלשלה¹⁹⁵ שבת ג א ש' 34; קידושין סא א ש' 54.

שלשתם אמרו דבר אחד ע"ע שלשתן אמרו דבר אחד.

שלשתן אמרו דבר אחד פאה יח ב ש' 50; כלאים ל ב ש' 40; תרומות מא ד ש' 20

(2x), מז ד ש' 17; שבת ב ד ש' 36, י א ש' 13¹⁹⁶; עירובין יט ב ש' 35, כה ב ש' 19;

יומא מ ג ש' 30; שקלים מו ד ש' 64; סוכה נב ג ש' 25, נב ד ש' 45; ביצה ס ב ש' 23

(שלשתם); נזיר נג ב ש' 49.

שלשתן דרש ר' מפסוק אחד סוטה יח א ש' 24. וראה עוד ערך ושלשתן בפסוק

אחד.

שם (= בבלי) קידושין סה א ש' 1760¹⁹⁷. ועיין עוד ערך לשם (= לבלב).

שם (!): ע"ע על שם.

*שם... כאן... בבא מציעא ט א ש' 49. ועיין עוד ערך יש שם... אין כאן....

שם לווי ע"ע שם לווי.

שם לווי כלאים לא ד ש' 38 (שם לווי³), לב א ש' 2 (2x; לווי).

**שמה (בניחותא)¹⁹⁸ ברכות ה ג ש' 10, יא ד ש' 52, יב ג ש' 32, יד א ש' 57; פאה

טו ב ש' 7, יז ד ש' 53; דמאי כו ב ש' 28 (צ"ל: שלא)¹⁹⁹, שם ש' 29, כו ג ש' 42, שם

ש' 43, שם ש' 50, שם ש' 51; כלאים לב ג ש' 28; שביעית לד ג ש' 26, שם ש' 30,

שם ש' 39; תרומות מב ב ש' 52, שם ש' 53, מג ג ש' 8, שם ש' 10; מעשרות מט א

ש' 45, נב א ש' 14; מעשר שני נג א ש' 22, נג ג ש' 30, נג ד ש' 3; חלה נז ד ש' 64,

נח א ש' 4, שם ש' 17, שם ש' 25, נט א ש' 64, ס ב ש' 54, שם ש' 56, שם ש' 57;

ביכורים סד א ש' 51, סד ד ש' 13; שבת ד א ש' 24, ה א ש' 9, שם ש' 11, ו א

ש' 61, יז א ש' 23; עירובין כ א ש' 9, שם ש' 45 (2x), כא ב ש' 36, כג ד ש' 44, שם

ש' 47, שם ש' 48, כד ב ש' 29, כד ג ש' 28, כד ד ש' 4, כו ד ש' 31; פסחים כז ב

ש' 43, כז ד ש' 20, שם ש' 24, ל א ש' 49, לא א ש' 44, לג ג ש' 16; שקלים מו ג

ש' 19, שם ש' 21, שם ש' 22, נ ג ש' 15, שם ש' 28, נא ב ש' 45; ראש השנה נו ג

¹⁹⁵ כלומר, שלשל אותה, את השמועה.

¹⁹⁶ המופע הזה והמקביל לו בביצה הרשום להלן בְּעֶרְךְ, וכן המופע ביומא הרשום להלן בְּעֶרְךְ,

אמורים בלשון קושיא — ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 136, ד"ה נימר.

¹⁹⁷ ישנם עוד שישה מופעים של מילה זו בירושלמי בהוראה זו: כלאים לב ג ש' 18 (3x) = כתובות

לה ב ש' 23 (3x); אלא שאין המילה משמשת בהם כמונח קבוע, אלא אגב לשון הפסוק הנזכר שם:

"ובבל תבוא ושם תמות ושם תקבר" (ירמ' כ, ו), משום כך לא רשמתי אותם בפנים. והוא הדין לשני

המופעים של המילה "שלהן"! שבאותה סוגיא: כלאים לב ג ש' 19; כתובות לה ב ש' 24 (וצריך לומר

בשניהם: שלהן [= בבל]; וכן הוא בכ"ר בכלאים, עמ' 185 ב ש' 9: "של הלן [!]" אכל המילה "כאן"

שבאותה סוגיא (כלאים לב ע"ג ש' 19, שם שם [שבכאן]; כתובות לה ע"ב ש' 23) משמשת בירושלמי

כרגיל להוראת ארץ ישראל, ואינה רמוזה בפסוק, ולכן כללתי אותה לעיל בערך "כאן (= ארץ ישראל)"

ובערך "שבכאן (= שבארץ ישראל)", אף על פי שהיא באה בניגוד ל"שם".

¹⁹⁸ הערך הזה נרשם אגב הערך "שמה (בתמיהה)".

¹⁹⁹ ראה תוכפ"ש, דמיי, עמ' 285, הע' 19.

שמה (בניחותא) (המשך) ש' 58, נח א ש' 14, נט ג ש' 42; **ביצה** ס ג ש' 62, שם ש' 63, סב א ש' 51, סג א ש' 14, שם ש' 15; **תענית** סג ג ש' 36, סז א ש' 37; **מגילה** ע ב ש' 3! (שמה²⁰²); עה א ש' 33; **חגיגה** עו ב ש' 28, עט ב ש' 48 (שמה¹), עט ד ש' 16; **מועד קטן** פ ב ש' 27, שם ש' 32, שם ש' 41; **יבמות** ג ג ש' 54 (2x), שם ש' 58, שם ש' 59 (2x), ג ד ש' 2, ד א ש' 27, ד ג ש' 41, ד ד ש' 61, ה א ש' 43, י ג ש' 41, טו ג ש' 20130; **סוטה** יו ג ש' 14, יז א ש' 14; **כתובות** כו ג ש' 30, לא ב ש' 13, שם ש' 15, לה ב ש' 32; **נדרים** מ ג ש' 38, שם ש' 40, מב ג ש' 48, מב ד ש' 21, שם ש' 23; **גיטין** מה ג ש' 17 (צ"ל: שמט²⁰²), מה ד ש' 20330, מז ד ש' 21, מט א ש' 24, שם ש' 33, מט ג ש' 51 (2x); **קידושין** נט א ש' 34, שם ש' 35, נט ד ש' 10, סג ד ש' 23, סה ב ש' 13 (צ"ל: שְׁנִיָּה)²⁰⁴, סו ב ש' 5; **בבא מציעא** ט א ש' 33; **סנהדרין** יט ב ש' 64, יט ג ש' 1, כא ד ש' 2, כג א ש' 6, כג ג ש' 16 (שאם²⁰⁵), כח ד ש' 206756; **מכות** לא א ש' 51, שם ש' 52; **שבועות** לה ג ש' 19; **עבודה זרה** לט ד ש' 20, מא ב ש' 42, מד ג ש' 20759.

שמה (בלשון קושיא) **ברכות** יד א ש' 59; **פאה** יח ד ש' 48; **דמאי** כב ב ש' 19, כד ג ש' 40, שם ש' 47; **שביעית** לו א ש' 17, לו ג ש' 33; **תרומות** מו א ש' 16; **מעשרות** נ ג ש' 47; **מעשר שני** נה ד ש' 29; **ערלה** סא א ש' 45; **שבת** ד א ש' 30, יג ג ש' 47, שם ש' 48, שם ש' 49; **פסחים** כז ב ש' 23, שם ש' 38, לד ד ש' 29, לה ד ש' 47; **יומא** לח ד ש' 47, שם ש' 48, לט ד ש' 8, מא ג ש' 28; **שקלים** מו ג ש' 47; **ביצה** סב א ש' 7, שם ש' 22; **חגיגה** עט ב ש' 48 (שמה²); **יבמות** ג ג ש' 12, שם ש' 13, שם ש' 38, שם ש' 39, ח א ש' 61, יג ש' 43, יא ג ש' 5, יד ד ש' 23; **כתובות** כד ד ש' 37, כו ב ש' 6, שם ש' 8, שם ש' 10, שם ש' 12, כו ד ש' 47, שם ש' 50, כח ג ש' 5, שם ש' 6; **גיטין** מג א ש' 34, מג ב ש' 19, מד א ש' 60, מז ד ש' 22, שם ש' 20830.

²⁰⁰ ראה המקבילה בשקלים מו ע"א ש' 8.

²⁰¹ ראה מה שפירשתי במאמרי "שרידי ירושלמי", עמ' 26, הע' 53.

²⁰² להגהה ראה שתא"י, ריש עמ' 416, ד"ה א"ל. והוא הגיה "שרע", ואני הגהתי בדומה להגהת ליברמן במקום אחר במילה "שמע" — ראה ירוכ"פ, עמ' 459, ד"ה מן הדא. ובנזיר נו ע"א ש' 36 אמרו: "שמט גרמיה וערק".

²⁰³ הקריאה בניחותא היא לשיטת הפ"מ וכב ע"ב, ד"ה שמה אינו מעכב, ולשיטת הק"ע (שם, ד"ה שמה) יש לקרוא בלשון שאלה.

²⁰⁴ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'. והוא הגיה על פי שרי"ר [עמ' 236 ש' 4], כפי שציין. וכן הגיה בתוכפ"ש, יבמות, ריש עמ' 31.

²⁰⁵ להגהה ראה המקבילה בסוטה יז ע"א ש' 14 (הרשומה לעיל בְּעֶרְך).

²⁰⁶ ראה מה שהערת בדרך "זו היא שאמרו חכמים (ז)".

²⁰⁷ עיין שתא"י, עמ' 574, ד"ה והכא. ולפי ליברמן (ותוכפ"ש, שקלים, עמ' 699, ש' 8-9), יש להוסיף כאן שלושה מופעים של "שמה" הבאים בסוף ברייתא אחת של ר' יהודה. ואלה הם: יומא לח ע"ד ש' 56; שקלים נ ע"ב ש' 20; גיטין מט ע"א ש' 1. ולמופע נוסף אצל הראשונים בכתובות כד ע"ד ש' 35, תחת "שלא", ראה תוכפ"ש, כתובות, עמ' 187, הע' 9.

²⁰⁸ המופע הזה נמחק על ידי רבינוביץ — ראה שתא"י, עמ' 420, ריש ד"ה והתנין.

שמה (בלשון קושיא) (המשך) מט ד ש' 15, שם ש' 17, שם ש' 18; **נזיר נב א ש' 47, נז א ש' 37, נז ב ש' 32, נז ד ש' 20, שם ש' 42; **בבא קמא** ו א ש' 10; **בבא בתרא** טו א ש' 23, יז ג ש' 9; **עבודה זרה** מא ב ש' 40; **נידה** מט ג ש' 41, נ א ש' 11.

שמה (בתמיהה) **ברכות יב ב ש' 209³⁷, יג ב ש' 18; **פאה** יו ב ש' 62; **כלאים** לא ב ש' 210³³, לא ג ש' 1; **תרומות** מג ג ש' 29; **חלה** נז ג ש' 29, נט א ש' 18, שם ש' 32; **ערלה** סב א ש' 28; **ביכורים** סד א ש' 14; **חגיגה** עו ג ש' 36; **יבמות** טו א ש' 21; **כתובות** לו ב ש' 7 (2x); **גיטין** מג ג ש' 3, מג ד ש' 23, שם ש' 52, מט א ש' 32; **קידושין** סב ב ש' 211⁵¹, סד א ש' 36; **בבא קמא** ו ד ש' 19 (+ש); **שבועות** לז ג ש' 58; **עבודה זרה** מב ג ש' 50, שם ש' 212⁵¹. ועיין עוד ערך אילו... שמה... (בתמיהה).

שמה... או שמה... (בלשון שאלה) ביצה סג א ש' 12-13.

שמה... ושמה... (בניחותא) ברכות יג א ש' 213⁵⁷.

שמה... שמה... (בתמיהה) עבודה זרה לט ג ש' 7-214⁸.

שמה אין (בתמיהה) ע"ע אילו... שמה אין... (בתמיהה).

שמה אינה (בתמיהה) **תרומות** מג ד ש' 24²⁵; **חלה** נט א ש' 63; **צ"ל**: אילו... שמה אינה²¹⁶; **שבועות** לו ד ש' 29. ועיין עוד ערך אילו... שמה אינה... (בתמיהה).

²⁰⁹ אין כאן תמיהה ממש, אלא שאלה רטורית, תהייה, חשש ודאגה. ואולי יש לקרוא את המילה בניחותא.

²¹⁰ ראה תוכפ"ש, כלאים, עמ' 603, ש' 38.

²¹¹ ראה תוכפ"ש, קידושין, עמ' 955, ד"ה ומ"מ בתוספתא.

²¹² למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "שלא עלת על דעת" ליבמות ד ע"ד ש' 35. ולא כללתי בערך זה את המופע שבשקלים מח ע"ב ש' 50 (ועיין שם בפ"מ, יט ע"ב, ד"ה ולא אראה, שפירשו בתמיהה), כי אני קורא שם את "שמה הקדש" במילה אחת: "שמההקדש", כלומר, שְׁמַה־קֹּדֶשׁ; והדברים אמורים שם בלשון קושיא. וכבר הארכתי בזה בפירושי לשקלים (בכתב יד). ובתוספתא פסחא, פ"ט הי"ט, עמ' 195: "אמ' ר' רואה אני דברי ר' שמעון בפסח, שמהמקדיש פסח באו שלמי". וגם שם יש לגרוס "שמהקדיש" כלומר "שמהקדש" תחת "שמהמקדיש", עיין שם בשינוי הנוסחאות. ויש לגרוס ברישא: "אין אני רואה", על פי בבלי תמורה כ ע"א. אבל עיין תוכפ"ש, שם, עמ' 645, ש' 77-78; שם, ש' 78; עמ' 646, ש' 78-79. וצ"ע. וכן שינוי שם, פ"ד ה"ו, עמ' 162: "מצינו שמקדיש פסח באו שלמים, ולא מהמקדיש שלמים בא פסח". וגם שם יש לגרוס "שמהקדש" ו"מהקדש" תחת "שמקדיש" ו"מהמקדיש", כגירסת כ"י לונדון. ועיין תוכפ"ש, שם, עמ' 557, ש' 42. וצ"ע. ולתופעה דומה בשי"ן הזיקה שנכתבת "שה" או "שא" ראה בירנבאום, עמ' 122, סעיף שי"ן הזיקה. ובספרי זוטא, במדבר שנינו: "[בליי] הכלים שאחזו רחרום הרחשים" (אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 166, ש' 7, והגיה אפשטיין שם: "הכתלים... שאחזיחרום, ש'חירחרום") (שם, הערה לשורה 7; וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 1235, ד"ה בס"ז); והסכים עמו ליברמן (ספרי זוטא, עמ' 120, הע' 146).

²¹³ ראה מבואות לסה"א, עמ' 370, יג ע"א, ש' 57; שם, הע' 13.

²¹⁴ אין כאן תמיהה ממש, אלא שאלה רטורית, תהייה, חשש ודאגה. ואולי יש לקרוא את הביטוי בניחותא.

²¹⁵ הלשון הזה נמצא בתוך ברייתא, אבל יתכן שהניסוח הוא אמוראי.

²¹⁶ ההגהה על פי הראשונים — ראה אהצו"י, עמ' 136, ד"ה מה בינה. וליברמן (תוכפ"ש, חלה, עמ' 794, ד"ה במשנתנו), אף על פי שפירש לפי גירסת הראשונים, לא הזכיר אותה. ואין זה מנהגו ז"ל.

שמה אינו (בתמיהה) **ערלה** סא ב שו' 58; **שבת** ב ב שו' 128 (ל"ג)²¹⁷, שם שו' 30, שם שו' 33, ו א שו' 54; **פסחים** לז ד שו' 35; **ביצה** סא ג שו' 32; **סוטה** יט ד שו' 20; **שבועות** לה ג שו' 37 (צ"ל: מהו ש-?)²¹⁸. ועיין עוד ערך: אילו... שמה אינו... (בתמיהה) עד אילו... שמה אינו... שמה אינו... (בתמיהה).

שמה אינן (בתמיהה) ע"ע אילו... שמה אינן... (בתמיהה).

שמה יש (בתמיהה) ע"ע שמה (בתמיהה).

שמה כלום (בתמיהה) ע"ע אלו... שמה כלום... (בתמיהה).

שמה כלום הוא (בתמיהה) ע"ע אילו... שמה כלום הוא (בתמיהה).

שמה כלום היא (בתמיהה) **כתובות** לא א שו' 11. ועיין עוד ערך אילו... שמה כלום היא (בתמיהה).

שמה לא (בתמיהה) ע"ע אילו... שמה לא... (בתמיהה).

שמה לא (!) תאמר... לפום כן צרך מימר... ע"ע שלא תאמר... לפום כן צרך מימר... **שמועה**²¹⁹ **ברכות** ד ב שו' 41; **פאה** טו ד שו' 26; **דמאי** כב ד שו' 20; **שביעית** לז ג שו' 25, שם שו' 31, שם שו' 53²²⁰; **תרומות** מז ד שו' 58; **מעשר שני** נג ג שו' 8; **ערלה** סא א שו' 4, סא ב שו' 64²²¹; **שבת** ג א שו' 34, שם שו' 36, שם שו' 37; **שקלים** מז א שו' 33, שם שו' 34; **סוכה** נב ב שו' 27; **ביצה** סג ב שו' 32; **מגילה** עד ב שו' 1; **מועד קטן** פג ג שו' 47; **יבמות** ג ד שו' 14 (צ"ל: שמועתה — רבות)²²², יא ד שו' 41²²³; **כתובות** כט ב שו' 18, שם שו' 19; **קידושין** סא א שו' 53, שם שו' 55 (2x), סא ג שו' 6; **סנהדרין** כא א שו' 61, כא ב שו' 4, כז א שו' 6²²⁴.

שמועה לא שמענו, משנה שנינו **חגיגה** עט א שו' 36.

שמועין (!)²²⁵ **ברכות** ט ב שו' 51 (צ"ל: שמועין)²²⁶.

שמועת' (רבות) ע"ע שמועתא (רבות).

שמועת' (רבות) ע"ע שמועתי (רבות).

²¹⁷ ראה מה שכתבתי במאמרי "הגהות ופירושים", עמ' ב, הע' 10.

²¹⁸ ראה שתא"י, עמ' 544, ד"ה ר"מ.

²¹⁹ לפירוש המונח ראה: מבוה"י, יז רע"א; ערכי מדרש אמוראים, עמ' 306, ערך שמועה; מלמד, פרקי מבוא, עמ' 625, סי' 64.

²²⁰ כלומר, מפי השמועה: "שמעתי". וכן הוא במקבילה בערלה סא ע"ב שו' 64 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

²²¹ ראה בהערה הקודמת.

²²² הגהתי "שמועתה" בלשון רבות, כי מדובר כאן בשתי שמועות: אחת של ר' יוחנן ואחת של ר' אלעזר — ראה ק"ע, יא ע"ב, ה"ג, ד"ה מחליף שמועה. והוא הלשון הרווח במונח "מחליף שמועתא", עיין עליו.

²²³ טעם הספק כאן ובמקבילה שבסנהדרין כז ע"א שו' 6 הרשומה להלן, הוא היות המאמר הזה טעון הגהה מספק — ראה מה שהערתי בסוף ערך "תמן אמרין, ולא ידעין מן מה שמועה (תמן = בבל)".

²²⁴ מכל מקום, מדובר כאן בלשון יחידה.

²²⁵ למופע נוסף מסופק ראה מה שציינתי בסוף ערך "מכיון דמר ר'... הדא אמרה...".

²²⁶ תרגום (אחרי ההגהה): שמועות.

²²⁶ ראה כ"ר, עמ' 75 שו' 38.

שמועתא (יחידה)²²⁷ **פאה יז ד שו' 10 (שמועתא); **שביעית** לט ד שו' 25 (שמועה יתה!; וצ"ל: שמועתא); **תרומות** מה ג שו' 29, שם שו' 33, מה ד שו' 2; **שבת** יא א שו' 53; **שקלים** מז א שו' 37 (שמועתא!);²²⁸ שם שו' 39 (שמועתא!); מז ג שו' 20 (שמועתא!); נא א שו' 26; **ראש השנה** נח ב שו' 8; **גיטין** נ א שו' 31, שם שו' 32; **קידושין** סו ב שו' 56; **בבא בתרא** יד ב שו' 12 (שמועתא!); **סנהדרין** יח ג שו' 38 (שמועתא!); **עבודה זרה** מא א שו' 23, שם שו' 26, שם שו' 57.

שמועתא (רבות)²²⁹ **ברכות ד ב שו' 30, שם שו' 33, שם שם (שמועתא!); שם שו' 37 (שמועתא!); **שביעית** לד ג שו' 34; **תרומות** מז א שו' 42; **חלה** נט ב שו' 57 (שמועתא!); **ערלה** סב א שו' 62, סג א שו' 58²³⁰; **שבת** ג א שו' 41²³¹, שם שו' 43, טו א שו' 3, שם שו' 5; **עירובין** כו ב שו' 28 (שמועתא!; וצ"ל: שמועתא)²³²; **שקלים** מז א שו' 16 (שמועתא!);²³³ שם שו' 25 (שמועתא!); **מועד קטן** פ ב שו' 36, פב ב שו' 11 (שמועתא!);²³⁴ שם שו' 12 (שמועתא!); פג ג שו' 35, שם שו' 38, שם שו' 39, שם שו' 44; **יבמות** ב ג שו' 37, שם שם (שמועתא!); ג ב שו' 5, ט ד שו' 36 (שמועתא!); **כתובות** לד ד שו' 44 (שמועתא!); **גיטין** מו ב שו' 18, מח ג שו' 29; **נזיר** נב ג שו' 19 (א2); **קידושין** סא א שו' 58, סה ג שו' 20; **בבא קמא** ד ד שו' 41²³⁵; **עבודה זרה** מד ד שו' 16 (שמועתא); **הוריות** מה ד שו' 56²³⁶.

²²⁷ תרגום: השמועה.

²²⁸ הצורה "שמעתא" היא צורה בבלי — ראה סוקולוף, עמ' 556, טור ב, בהערה שבסוף ערך שמועה [טור א]. ולעצם העניין ראה מה שהערתני בערך הבא לשבת ג ע"א שו' 41.

²²⁹ תרגום: השמועות.

²³⁰ ראה מה שהערתני לעיל, ערך "אמר שמועתא", על אתר.

²³¹ מן ההמשך "אמרן בשמו" (שם, שו' 42) בירושלמי כאן, וכן במופע הבא (שם, שו' 43), משמע שמדובר בכמה שמועות. וכן הוא במקבילה בשבת טו ע"א שו' 3 ושו' 5 הרשומה להלן. אבל שם בשיבוש: "אמרין (!) משמו" (שם, שו' 4 ושו' 5). וכן הוא במקבילה בקידושין סא ע"א שו' 58 (וגם שם: "אמרין (!) משמו" [שו' 59]). ויש שם דילוג בין הדומות — ראה כ"ץ, א, עמ' 162. ועל פי זה רשמתי את כל המופעים האלה בערך זה. אבל במקבילה שבשקלים מז ע"א שו' 38 ושו' 39 הנוסח הוא: "אמרה משמיה" (שם, שו' 38 ושו' 39). כלומר, שמדובר בשמועה אחת. ולכן רשמתי אותם מופעים (בשו' 37 ושו' 39) בערך הקודם. והעניין נתון במחלוקת ליברמן ואלבק — ראה ירוכ"פ, עמ' 23, ד"ה ואשר לשאלת, ואלבק, מבוא לתלמודים, עמ' 121, הע' 125 (הציון לאלבק על פי כ"ץ, א, עמ' 162, הע' 11). וצ"ע.

²³² ראה הלשון בערך "מחליף שמועתא".

²³³ לצורה "שמעתא" ראה מה שהערתני לעיל בערך "שמועתא (יחידה)" לשקלים מז ע"א שו' 37. ויש כאן שיבוש נוסף, שצורת הרבות בבבלי היא "שמעתא", והצורה כאן היא צורת רבות, כמו שמוכחות, למשל, המקבילות במועד קטן פג ע"ג שו' 35 ושו' 44 הרשומות להלן בְּערך.

²³⁴ לפירוש העניין כאן ולקמן שו' 12, ובמקבילות שבנזיר נב ע"ג שו' 19 הרשומות להלן, ראה מה שהערתני בערך "די הוא שמועתא כן ושמועתא כן".

²³⁵ לפירוש "שמעתא" כאן ראה אלבק, מחקרים, עמ' 27, הע' 1.

²³⁶ למופע נוסף של ביטוי זה שנשתבש ע"ע שמועה. ולצורה הבבלי מיודעת שנשתבשה ע"ע: שמועין (!); תרתי שמועין (!) (מדובר באותו מופע).

שמועתא אמרה²³⁷ גיטין נ א שו' 32.

שמועתא רובא ממתניתא, מתניתא אמרה... שמועתא אמרה... (בתמיהה²³⁸)²³⁹

גיטין נ א שו' 31-32.

שמועתא (יחידה) ע"ע שמועתא (יחידה).

שמועתא (רבות) ע"ע שמועתא (רבות).

שמועתא דר' (רבות) ע"ע שמועתא דר' (רבות).

שמועתו עירובין כא א שו' 59 (2x); פסחים לג ב שו' 38 (2x).

שמועתי (רבות)²⁴⁰ פאה טו ד שו' 28 (שמועת'); קידושין סא ג שו' 8.

שמועתיה (!) ע"ע שמועתא (רבות).

שמועתיה דר' (רבות)²⁴¹ שבת ג א שו' 40; שקלים מז א שו' 36 (שמועתיה!);²⁴² קידושין

סא א שו' 57 (שמועתה).

שמות²⁴³ שביעית לט א שו' 48; תרומות מג ג שו' 63; סוכה נג א שו' 64; ביצה ס ג

שו' 13 (שמותי), סב ד שו' 12 (שמותי); יבמות יג ד שו' 57 (שמותי); נזיר נה ד שו' 1.

שמיע²⁴⁴ דמאי כב ב שו' 6 (שמע!);²⁴⁵ שביעית לה ב שו' 7; מעשר שני נג א שו' 10;

עירובין כה ג שו' 53 (שמע!);²⁴⁶ פסחים כח א שו' 5 (שמע!);²⁴⁷ שם שו' 6 (שמע!);²⁴⁸ יומא

לט ד שו' 55; מגילה ע ב שו' 7 (2x); יבמות ג א שו' 23 (ד-), שם שם (דשמיע! וצ"ל:

דשמע!);²⁴⁹ ה ד שו' 61 (שמע!);²⁵⁰ קידושין סג א שו' 14 (שמע!);²⁵¹ סד ד שו' 13²⁵². וראה

עוד ערך: בריך רחמנא דלא הוינא שמיע הדין אולפנא; דלא שמיע ליה; ואפילו תימר

לא שמיע ר' הדא דתני ר' חיה, לא שמיע מיליהון דרבנין ("לא שמיע" הראשון בניחותא

והשני בתמיהה); ולא שמיע (בתמיהה) עד ולא שמיע ר' דמר ר' (בתמיהה); ולא שמע (!)

²³⁷ תרגום: השמועה אומרת.

²³⁸ כך פירש הפ"מ, מט ע"ב, ד"ה שמועתא. וכן יוצא מפירושו הק"ע, שם, סד"ה שמועתא.

²³⁹ תרגום: השמועה גדולה מן המשנה!?, המשנה אומרת... [ו]השמועה אומרת...!?

²⁴⁰ תרגום: השמועות שלי.

²⁴¹ תרגום: שמועותיו של ר'.

²⁴² לצורה "שמעתיה" ראה מה שהערתי בערך "שמועתא (יחידה)" לשקלים מז ע"א שו' 37. והצורה

כאן היא צורת רבות, שדבר ברי הוא שלא התכוון ר' זעירא לשמועה אחת של רב ששת, עי"ש. ולפי

הצורה הבבלית היה צריך לומר כאן: שמעתתיה.

²⁴³ כלומר, מבית שמאי.

²⁴⁴ תרגום: שמע או שומע (ועל פי ההקשר).

²⁴⁵ ראה הלשון בערך "דו שמיע".

²⁴⁶ ראה מה שהערתי בסוף ערך "הוי שמע (!)".

²⁴⁷ ראה הלשון בערך "דו שמיע".

²⁴⁸ ראה מה שהערתי בסוף ערך "והוא שמע (!)".

²⁴⁹ ראה הלשון בערך "כאינש דשמע מילה ומקשי עלה". והיא צורת בינוני פעיל יחיד.

²⁵⁰ ראה מה שהערתי בסוף ערך "הוי שמע (!)".

²⁵¹ ראה הלשון בערך "דו שמיע".

²⁵² למופעים נוספים מסופקים ע"ע שמע (ארמית; בינוני).

שמיע (המשך) מה דאמר ר' (בניחותא); ולית חבריה שמיע ליה; לא שמיע להווא (!) דמר ר' בשם רבנן ור' תריהון אמרין (בתמיהה); לא שמיע ר' הדא דתני ר' חיה, לא שמיע למתניתין (בתמיהה).

שמיע לך (ו):²⁵³ **קידושין** סג א שו' 13 (צ"ל: שמע רבי [= מורין])²⁵⁴.

שמיעט הכתוב ע"ע מיעט הכתוב.

שמכיון ש- ע"ע מכיון ש-.

שמסרס את ההלכה²⁵⁵ **סנהדרין** יח ג שו' 2.

שמע (ועברית; עבר) **פאה** טו ב שו' 49 (ש-); **נידה** מט א שו' 23 (בש-), שם שו' 25 (בש-), שם שו' 28 (2x), שם שו' 29, שם שם (ש-!). וראה עוד ערך שלא שמע.

***שמע (ארמית; עבר)²⁵⁶ **ברכות** ד ד שו' 126 (צ"ל: דשמע)²⁵⁷, ו א שו' 49, יד א שו' 11

(ו-); **פאה** טו ג שו' 42; **דמאי** כב ב שו' 5; **שביעית** לז א שו' 2 (ד-), לח ד שו' 3; **תרומות**

מג א שו' 15; **חלה** נז ד שו' 51, נט ב שו' 38; **ביכורים** סה ג שו' 58; **שבת** ט א שו' 14

(ו-); **פסחים** לב ב שו' 57, לז ג שו' 36; **ביצה** ס א שו' 53, ס ב שו' 11; **תענית** סד ב

שו' 15, סו א שו' 48; **מגילה** ע ד שו' 15, עב ג שו' 58, עה ג שו' 17 (ד-), שם שו' 19 (ד-),

שם שו' 21 (ד-), שם שו' 22 (ד-); **מועד קטן** פג א שו' 46; **יבמות** ב ב שו' 29 (ד-), ו א

שו' 39, ו ב שו' 20 (ל"ג)²⁵⁸, יג א שו' 32; **כתובות** כה ב שו' 59; **גיטין** מד ד שו' 29; **נזיר**

נו א שו' 30; **קידושין** סא ב שו' 30; **בבא קמא** ו ד שו' 28 (ד-); **בבא בתרא** יג ב שו' 43,

יד ב שו' 11, יז ג שו' 59; **סנהדרין** כא ד שו' 13 (ד-); **נידה** מט ב שו' 13, מט ד שו' 38²⁵⁹.

ועיין עוד ערך: ושמע מימר; ושמע מימר. וראה עוד ערך דלא שמע (עבר).

שמע (ארמית; בינוני)²⁶⁰ **שביעית** לה ב שו' 2 (צ"ל: שמיע?)²⁶¹, שם שו' 8 (ד-); **עירלה** סב

ב שו' 124 (ד-), וצ"ל: דאמר)²⁶², **יומא** לח ב שו' 9 (ד-), לט ד שו' 56 (ד-); **יבמות** ו א שו' 36

(ד-); **גיטין** מד ד שו' 31; **סנהדרין** כא ב שו' 28 (צ"ל: שמיע?); **עבודה זרה** מה ב שו' 32

(ד-); **נידה** מט ב שו' 11 (ד-). וראה עוד ערך כד דלא שמע מתני'.

²⁵³ תרגום (אחרי ההגהה): שמע רבי.

²⁵⁴ ראה מה שהערתי בסוף ערך "מן שמיע לך (!) הדא מילתא".

²⁵⁵ פירש היפ"מ: "שמסרס ההלכה בפלפולו מכריע וחותר פסק ההלכ" (קפא ע"א, ד"ה שמסרס).

וראה עוד תוס' מגילה, כא ע"ב, ד"ה כנגד תורה.

²⁵⁶ אני רושם בערך זה וכן בשאר הערכים השייכים לשורש זה רק את המופעים המציניים שמיעה

של תורה שבעל פה, כלומר, שמיעת שמועה, הלכה, או דברי חכמים שכולם מעניין המונח "שמועה".

ולכן לא רשמתי, למשל, את המופע "אינהר דלא שמע פרשתיה מן בר בריה" (ושבת ג ע"א שו' 28), או

"שמע קלון קריין שמע אלוניםיתין" (סוטה כא ע"ב שו' 49), וכן כל כיוצא בזה.

²⁵⁷ ראה כ"ר, עמ' 54 א שו' 14.

²⁵⁸ ראה מה שהערתי בערך "כד שמע דתני לה ר' חיה בשם ר' ל"במות ו ע"ב שו' 3.

²⁵⁹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: שמע לה (!) (= שָׁמַע; שמיעה ממש); שמעון; שמעת (ארמית;

נוכח).

²⁶⁰ תרגום: שומע. שמיעה ממש.

²⁶¹ להגהה כאן, ובמקבילה בסנהדרין כא ע"ב שו' 28 הרשומה להלן, ראה הלשון בערך "שמיע".

²⁶² ראה מה שהערתי בסוף ערך "כאניש דשמע מיליה ד" (!).

שמע (ארמית; בינוני)²⁶³ ע"ע את שמע.

שמע (!) ע"ע שמיע.

שמע ומר²⁶⁴ נדרים מא ג שו' 33.

שמע כולהון מהדא²⁶⁵ סנהדרין יח ב שו' 55, שם שו' 58.

שמע כולהון מיכא²⁶⁶ תרומות מ א שו' 28 (לכולהון, מן הכא); **סנהדרין** כו ד שו' 44

(מן הכא)²⁶⁷; **שבועות** לד ב שו' 268, שם שו' 53, שם שו' 57, שם שו' 59, לד ג שו' 1

(כולהון); **עבודה זרה** לט א שו' 34 (מכא).

שמע כולהון מכא ע"ע שמע כולהון מיכא.

שמע כולהון מן הדא (!) קרייא ע"ע שמע כולהון מן הדין קרייא.

שמע כולהון מן הדין קריא ע"ע שמע כולהון מן הדין קרייא.

שמע כולהון מן הדין קרייא²⁶⁹ פאה טו ד שו' 52 (קריא); **חלה** נז ב שו' 10 (כולהון,

אהן); **שבת** ב ב שו' 18 (כולהון); **יבמות** ג ד שו' 43 (הדא)²⁷⁰, יא ד שו' 13.

שמע כולהון מן הכא ע"ע שמע כולהון מיכא.

שמע כולהון מיכא ע"ע שמע כולהון מיכא.

שמע כולהון מן אהן קרייא ע"ע שמע כולהון מן הדין קרייא.

שמע כולהון מן הדין קרייא ע"ע שמע כולהון מן הדין קרייא.

שמע לה (!) (= שְׁמַע; שמיעה ממש) **יבמות** ו ב שו' 3! ול"ג "לה"²⁷¹.

שמע לה (= שומע אותה) **ברכות** ה א שו' 36. וראה עוד ערך לא הוה ר' שמע לה מן

בר נש זעיר.

שמע לה (= לומד אותה)²⁷² **מעשרות** מח ד שו' 48; **סנהדרין** כא ד שו' 7; **שבועות** לה

ג שו' 26.

שמע לה מהדא ע"ע שמע לה מן הדא.

שמע לה מן (!) ע"ע שמע לה מן הדא.

²⁶³ מעניין לימוד.

²⁶⁴ תרגום: שמע ואמר.

²⁶⁵ תרגום: שומע (כלומר, לומד) את כולם מן[הדרשה] הזאת.

²⁶⁶ תרגום: שומע (כלומר, לומד) את כולם מכאן.

²⁶⁷ הסוגיא עוסקת בעריות; מעתה צריך לומר כאן "כולהן" תחת "כולהון". ואפשר שהשתמשו

בלשון זכר לגבי נקבה.

²⁶⁸ במקבילה במעשר שני נג ע"ב שו' 3 וביומא מה ע"א שו' 3: "שמע לה מן הדא", וכן צריך לומר

בכל המופעים שבשבועות, שהלימוד הוא רק לעניין אחד: "שהשתייה בכלל אכילה" (מעשר שני, שם).

²⁶⁹ תרגום: שומע (כלומר, לומד) את כולם מן הפסוק הזה.

²⁷⁰ הסוגיא עוסקת בעריות; מעתה צריך לומר כאן "כולהן" תחת "כולהון"; וכן הוא במופע הבא.

ואולם יתכן שהשתמשו בלשון זכר לגבי נקבה.

²⁷¹ ראה המקבילה בתענית סו ע"א שו' 48.

²⁷² תרגום מילולי: שומע אותה.

שמע לה מן דבתרה²⁷³ **דמאי** כד ג ש' 8; **תרומות** מז ב ש' 39; **יבמות** ו א ש' 1; **נדרים** לט ד ש' 6 (ליה); **נזיר** נז א ש' 12²⁷⁴; **קידושין** סד ג ש' 12, סו א ש' 56, סו ב ש' 1; **שבועות** לה ד ש' 39 (לה ליה); **הוריות** מו א ש' 34 (צ"ל: מן הדא)²⁷⁵. **שמע לה מן הדא**²⁷⁶ **ברכות** ט א ש' 59; **פאה** יח ד ש' 11; **כלאים** כח א ש' 49, שם ש' 50 (ליה); **שביעית** לה א ש' 56, לז ב ש' 10 (לה ליה)²⁷⁷; **תרומות** מג ג ש' 59; **מעשר שני** נג ב ש' 3, שם ש' 19; **שבת** ב ב ש' 13, טו ג ש' 54 (מהדא); **עירובין** יט ד ש' 13, כד ג ש' 49 (הדא ליה)²⁷⁸; **פסחים** ל ג ש' 50; **יומא** לח א ש' 27, שם ש' 31, מה א ש' 3, שם ש' 11, שם ש' 15, שם ש' 19, שם ש' 20; **שקלים** מו א ש' 41, מז ב ש' 25, שם ש' 41; **ראש השנה** נו א ש' 42, נו ד ש' 26 (לה ליה)²⁷⁹, שם ש' 43, נח ד ש' 64, נט ג ש' 47; **ביצה** סא ג ש' 42; **תענית** סג ג ש' 44, סו ב ש' 50, סז ד ש' 54; **מגילה** עב ג ש' 43; **מועד קטן** פ ד ש' 32, שם ש' 33, פב ג ש' 31; **סוטה** יח ג ש' 45; **קידושין** ס א ש' 36; **סנהדרין** כא ב ש' 23 (מהדא); **שבועות** לב ג ש' 49; **עבודה זרה** מג ד ש' 59, שם ש' 61²⁸⁰. ועיין עוד ערך: ולמה שמע (!) לה מן הדא; חזר ר' שמע לה מן הדא²⁸¹. וראה עוד ערך ולמה לא שמע (!) לה מן הדא דתני ר' שמעון בן יוחאי.

שמע לה מן הכא²⁸² **מעשרות** נ ג ש' 56, שם ש' 57, שם ש' 59; **מעשר שני** נג ב ש' 11, שם ש' 15, שם ש' 20, נה א ש' 40; **ביכורים** סד ג ש' 43, סד ד ש' 24. וראה עוד ערך חזר ר' ושמעה מן הכא.

שמע לה מקדמיתא²⁸³ **שבועות** לה ד ש' 41.

שמע ליה מן דבתרה ע"ע שמע לה מן דבתרה.

שמע ליה מן הדא ע"ע שמע לה מן הדא²⁸⁴.

שמע לכולהון מן הכא ע"ע שמע כולהון מיכא.

²⁷³ תרגום: שומע (כלומר, לומד) אותה משלאחריה. כלומר, מן הסיפא. וראה בהערה הבאה.

²⁷⁴ בספר ניר מעיר: "מלת דבתרה צ"ע דהא במשנה דטהרות לא נזכר זה בסיפא רק בכריתות גבי חלב" (פז ע"א, ד"ה ר' מני). ושתא"י מניח: "שמע לה מן הדא דתנינן תמן" (עמ' 444, ד"ה א"ר יוחנן; ההדגשה במקור). אבל ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 201, סוף הע' 3. וצ"ע.

²⁷⁵ להגהה ראה מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 562, הע' 50.

²⁷⁶ תרגום: שומע (כלומר, לומד) אותה מזאת. ו"זאת" היא משנה או ברייתא או דרשה וכיוצא בהן — הכל לפי ההקשר.

²⁷⁷ להגהה ראה נוסח הרש"ס, קז ע"ב ש' 11. ובכ"ר: "שמיע (!) ליה" (עמ' 202א ש' 12).

²⁷⁸ להגהה ראה המקבילה בקידושין הרשומה להלן ערך.

²⁷⁹ המופע הזה הושלם בכ"ל על הגליון (עמ' 579 ש' 4). וקלקול הלשון הוא דבר שכיח בגליונות.

²⁸⁰ למופעים נוספים שנשתבשו ראה מה שהערתי בערך "שמע כולהון מיכא" לשבועות לד ע"ב ש' 44. וראה עוד ערך "שמע לה מן דבתרה", ומה שהערתי שם לנזיר נז ע"א ש' 12.

²⁸¹ במונח זה לבדו "שמע" הוא פועל בעבר, ובכל השאר — בינוני.

²⁸² תרגום: שומע (כלומר, לומד) אותה מכאן. ולמשמעות "הכא" לעתים ראה מה"ת, מבוא, עמ' כז, אות יז (= מלמוד, פרקי מבוא, עמ' 284, אות יז).

²⁸³ תרגום: שומע (כלומר, לומד) אותה מן הראשונה. כלומר, מן הרישא.

²⁸⁴ ראה עוד ערך "ולמה לא שמע (!) לה מן הדא דתני ר' שמעון בן יוחאי" המצוין שם.

שמע מדבתריה (!) ע"ע שמע לה מן דבתרה.

שמע מינה (עבר; שמיעה ממש) ע"ע לא שמע מינה... שמע מינה... (הרישא בניחותא והסיפא בתמיהה).

שמע (!) מינה (ביונוני; לימוד) ע"ע את שמע מינה. וראה עוד ערך שרע מינה.

שמע מן (!) הדא ע"ע שמע לה מן הדא.

שמע ר' אמר ע"ע שמע ר' ואמר.

שמע ר' ואיקפד²⁸⁵ סוטה כא ב שו' 50.

שמע ר' ואיקפד עליו (!) ע"ע שמע ר' ואיקפד עליו.

שמע ר' ואיקפד עליו²⁸⁶ ברכות ה ב שו' 15 (עליו!); **מועד קטן** פב ד שו' 42.

שמע ר' ואמר ברכות ו א שו' 32 (ומר), שם שו' 48 (ומר), ו ב שו' 2 (ומר); **פאה** טו ג שו' 12 (אמר); **שביעית** לה ג שו' 27, לו ג שו' 62 (ומר), לו ד שו' 40, לט א שו' 54; **תרומות** מא ג שו' 37 (ומר); **מעשר שני** נו ב שו' 64; **שבת** ה ד שו' 18 (ומר), ז ד שו' 46, שם שו' 47 (ומר), יג ג שו' 15; **עירובין** כא ג שו' 20 (רבי מימר! וצ"ל: רבי מי [= אמין] מר)²⁸⁷, כג ג שו' 30 (ושמעין)²⁸⁸, ומר, שם שו' 31 (ומר), שם שו' 41; **מגילה** עד א שו' 23, עד ד שו' 52; **יבמות** ד א שו' 14 (אמר), יב ג שו' 48; **סוטה** כד ג שו' 3, שם שו' 14, שם שו' 18; **כתובות** לה ד שו' 5 (ומר), שם שו' 61 (ומר); **גיטין** מה ד שו' 24; **נזיר** נו א שו' 12, שם שו' 29, שם שו' 43, נו ג שו' 44; **קידושין** סד ד שו' 31 (אמ'!); **סנהדרין** כ ב שו' 26 (ו', ומר), כא א שו' 9 (ומר), כא ב שו' 53, כג ב שו' 17 (ומר); **שבועות** לח א שו' 46, לח ג שו' 48 (ומר); **עבודה זרה** מא ג שו' 25 (ומר), שם שו' 56 (ומר), מג ד שו' 31 (ומר), שם שו' 37 (ומר); **נידה** נ ג שו' 5 (ומר).

שמע ר' והוה ביש ליה²⁸⁹ בבא בתרא יד ב שו' 11.

שמע ר' וכעס סנהדרין יט ד שו' 53, כ ד שו' 4; **הוריות** מז א שו' 31.

שמע ר' ומר ע"ע שמע ר' ואמר.

שמע רבי מימר (!) ע"ע שמע ר' ואמר.

שמע תנא (!) ע"ע שמעתנה (מדבר).

שמע**²⁹⁰ **יבמות** ה א שו' 37, יא ב שו' 60, יג א שו' 1, טו א שו' 43; **בבא בתרא** טו ג שו' 18 (ד-); **סנהדרין** כב ד שו' 38; **עבודה זרה** מג ד שו' 38 (ד-). וראה עוד ערך דלא שמעה.

שמעה יתה (!) ע"ע שמועתא (יחידה).

²⁸⁵ תרגום: שמע ר' והקפיד.

²⁸⁶ תרגום: שמע ר' והקפיד עליו.

²⁸⁷ ראה: שרי"ר, עמ' 101 שו' 16; על הירושלמי, עמ' 8, ד"ה עירובין; ירוכ"פ, סוף עמ' 277, ד"ה ר' אבהו.

²⁸⁸ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 311, ד"ה שמעין).

²⁸⁹ תרגום: שמע ר' והיה רע לו.

²⁹⁰ תרגום: שמע אותה.

שמעה מיניה ולעתה בתרי ארבעים זימני (!)²⁹¹ גיטין מז ד ש' 32 (צ"ל: בתריה, צ"ל: ארבעין, צ"ל: זימני)²⁹². ועיין עוד ערך ולעיתה (!) בתריה ארבעין זימני, דאת מבעי ר' ולא משכח יתיה.

שמעה ר' מיניה ולעתה בתריה ארבעין זימני²⁹³ עירובין יח ד ש' 10²⁹⁴. **שמעון**²⁹⁵ ברכות ו א ש' 54 (ד-); פאה כא א ש' 31; תרומות מז ב ש' 53 (ד-); ביכורים סה ג ש' 56; יבמות ו ב ש' 13 (ל"ג)²⁹⁶, שם ש' 18 (צ"ל: שמע — עבר)²⁹⁷; גיטין מה א ש' 56, נ ב ש' 140 (צ"ל: שמע — עבר)²⁹⁸; קידושין נט ד ש' 6 (צ"ל: שמע — עבר)²⁹⁹. ועיין עוד ערך: נפקון ושמעון; נפקין (!) ושמעון קליה דתנייא תני כהדא (!) דחזקה; סלקון ל-... ושמעון; סלקון לבית רב ושמעון.

שמעון טעמא (!) דר' וטעמון דרבנן מן הדין קרייא ע"ע רבנן דקיסרין שמעון טעמא (!) דר' וטעמון דרבנן מן הדין קרייא.

שמעון קומי ר'³⁰⁰ מעשרות נ ד ש' 10, שם ש' 16 (שמעין)³⁰¹. **שמעין**³⁰² ברכות ה א ש' 135 (צ"ל: שמעין)³⁰³; סוטה כ א ש' 61; נזיר נו א ש' 136 (צ"ל: שמעין)³⁰⁴; בבא בתרא טו ג ש' 4 (ו-)³⁰⁵.

שמעין לה מן הדא ע"ע ר' שמע לה מן הדא... ורבנן שמעין לה מן הדא.... **שמעין (!) קומי ר'** ע"ע שמעון קומי ר'. **שמעין (!) ר' ומר** ע"ע שמע ר' ואמר. **שמעין (!) ... ושמעין (!) ...** ע"ע שמענן... שמענן... (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה).

שמעין (!) (שמיעה ממש) ע"ע שמענן (שמיעה ממש). ועיין עוד ערך שמענן... שמענן... (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה).

- 291 תרגום (אחרי ההגהות): שמע אותה ממנו ויגע בה (כלומר, חזר עליה) אחריו ארבעים פעם.
292 ההגהות על פי הלשון בערך הבא.
293 תרגום: שמע אותה ר' ממנו ויגע בה (כלומר, חזר עליה) אחריו ארבעים פעם.
294 אמרו לקמן בעירובין: "ולעיתה (!) בתריה ארבעין זימני דאת מבעי רב ולא משכח יתיה" (שם, ש' 12). ונרשם בערכו.
295 תרגום: שָׁמְעוּ.
296 ראה המקבילה בתענית סו ע"א ש' 48.
297 ראה קטע זוסמן, עמ' 93 ש' 10.
298 ראה סוף הלשון שם: "אתא קומוי" (שם).
299 ראה סוף הלשון שם: "חזר ביה" (ש' 7). ולמופעים נוספים שנשתבשו ע"ע שמעין.
300 תרגום: שָׁמְעוּ לפני ר'.
301 להגהה ראה נוסח הרש"ס, מז ע"ב ש' 9.
302 תרגום: שומעים. כלומר, שמיעה ממש.
303 ראה כ"ר, עמ' 55 ש' 16.
304 ראה המקבילה בברכות ו ע"א ש' 54 (ושם: "דשמעון").
305 למופע קרוב, והוא מופע שלילי ומשובש, ע"ע מליהון דרבנן לא שבקין (!) לך.

שמענין (!) (לימוד) ³⁰⁶ **שביעית** לז ב ש' 37 (צ"ל: שמענין?) ³⁰⁷. ועיין עוד ערך שמענו... שמענין (!) ... (לימוד; הראשון בניחותא והשני בתמיהה). וראה עוד ערך ולא שמענין (!) מינה כלום.

שמענין (!) מן הדא ע"ע: ועוד מן הדא; נישמענינה מן הדא.
שמעית ³⁰⁸ **ברכות ד ב ש' 10, ז ג ש' 18, ח א ש' 30 (ו-); **פאה** יו ג ש' 51 (ו-); **דמאי** כב ב ש' 3 (ו-); **כלאים** ל ג ש' 23 (ו-); **תרומות** מו א ש' 62 (צ"ל: ושמעית) ³⁰⁹, מז ב ש' 53 (ד-); **מעשרות** מח ד ש' 32 (ו-); **חלה** נז א ש' 36 (ו-); **ערלה** סג א ש' 19; **ביכורים** סד ד ש' 9; **שבת** ח ג ש' 11 (שמעת), י א ש' 39 (שמעת), י ב ש' 51 (ו-); **עירובין** יח ד ש' 52, כג ד ש' 61; **פסחים** כח א ש' 58 (ו-); כט ב ש' 9 (ו-), לג א ש' 46; **שקלים** מו ד ש' 25, מז א ש' 1, נ ג ש' 16, נ ד ש' 8; **סוכה** נג ד ש' 63; **תענית** סה ג ש' 33 (ו-), סז ג ש' 33; **מגילה** עב א ש' 7, עג א ש' 46; **יבמות** ד ד ש' 49, ח ב ש' 63 (ו-), ט א ש' 62; **גיטין** מה ג ש' 21 (ו-); **נזיר** נג ב ש' 50; **קידושין** סג א ש' 11 (ו-); **בבא קמא** ד ג ש' ³¹⁰. וראה עוד ערך לא שמעית.

שמעית אבא תני ³¹¹ **תרומות** מב ב ש' 35; **ביכורים** סד א ש' 60.
שמעית בשם ר'... ולית אנא ידע מן מה שמעית ³¹² **יבמות** ו א ש' 32-33 (שמעת תחת שמעית₂); **נידה** מט ב ש' 7-8 (מה בשניהם = מאן).
שמעית בשם ר'... ולית אנא ידע מן מה שמעת ע"ע שמעית בשם ר'... ולית אנא ידע מן מה שמעית.

שמעית הא (!) ³¹³ **תרומות** מב ד ש' 34 (צ"ל: שמעיתה) ³¹⁴.
שמעית טעם מן דר' בשם ר' ולית אנא ידע מה שמעת ³¹⁵ **שבת** ח ג ש' 10 (שמעת, מן ר', ולא! ³¹⁶), י א ש' 38.
שמעית מן כל רבנן ע"ע כד סליקת (!) להכא שמעית מן כל רבנן (הכא = ארץ ישראל).
שמעיתה (!) ע"ע מן מאן שמעיתה (!).

³⁰⁶ תרגום (לפי ההגהה): שמענו. כלומר, למדנו.
³⁰⁷ הגירסא וההגהה כאן מסופקות, ובכ"ר: "שמא" (עמ' 2202 ש' 30) תחת "שמענין". ואפשר שאין המונח הזה אלא באשגרה מלעיל ש' 33-34 ולא גרסינן ליה.
³⁰⁸ תרגום: שמעתי.
³⁰⁹ ראה הסגנון בערך "אזלית לקיסרין ושמעית".
³¹⁰ למופע נוסף שנשתבש ע"ע שמעתי (!)... ולית אנא ידע מן מה שמעית.
³¹¹ תרגום: שמעתי את אבי (= ר' יונה) שונה.
³¹² תרגום: שמעתי בשם ר'... ואיני יודע (כלומר, שכחתי) ממי שמעתי.
³¹³ תרגום (אחרי ההגהה): שמעתי אותה.
³¹⁴ ראה מה שהערתי בערך "הא (!)" על אתר.
³¹⁵ תרגום: שמעתי טעם מר' בשם ר' ואיני יודע (כלומר, שכחתי) מה שמעתי.
³¹⁶ להגהה "ולית" ראה ירוכ"פ, עמ' 110, ד"ה א"ר מנא. ועיין שם למקבילות הסגנוניות שציין (וצריך להיות שם בשבועות: ל"ג ע"א; והוא שם, ש' 24). וראה עוד שם, ד"ה מיי כדון.

שמענו (שמיעה ממש) **פאה יח ד שר' 9, שם שר' 23; שקלים מו א שר' 54; יבמות יד א שר' 47; כתובות כח ב שר' 49; בבא מציעא יב ג שר' 31; בבא בתרא יג ד שר' 28.
וראה עוד ערך לא שמענו.

שמענו (ולימוד) **שבת ג ב שר' 33.**

שמענו... דילמא... (הסיפא בתמיהה)³¹⁷ **גיטין מה ד שר' 49.**

שמענו... שמעינן (!)... (ולימוד; הראשון בניחותא והשני בתמיהה) **סנהדרין כה א שר' 62** (צ"ל: שמענו תחת שמעינן)³¹⁸.

שמענו... שמענו... (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה) **עירובין כד ב שר' 54-55**³¹⁹; **יבמות י ב שר' 6, יד א שר' 48; כתובות לד ג שר' 57-58; גיטין נ ד שר' 15; נזיר נב ד שר' 36**³²⁰.

*שמעונה **בבא בתרא יג ד שר' 43.**

שמענן (שמיעה ממש)³²¹ **פאה יז ג שר' 12; תענית סו ד שר' 53; יבמות ג ד שר' 9** (שמעינן!).
שמענן... שמענן... (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה)³²² **שביעית לז ב שר' 33-34** (שמעינן!; ושמעינן!); **ביכורים סג ד שר' 57-58, סה א שר' 39-40**³²³; **ביצה סב א שר' 49**³²⁴.

שמעת (ארמית; מדבר) ע"ע שמעית.

שמעת (ועברית; נוכח) **ביכורים סה ד שר' 11; סוכה נד ב שר' 59; ביצה ס ד שר' 63; יבמות יב א שר' 23; קידושין סא ד שר' 35; סנהדרין כא ד שר' 14, כח א שר' 57** (שמעתה?).
שמעת (ארמית; נוכח)³²⁵ **ברכות ז ג שר' 35; שביעית לט ג שר' 10; חלה נט ב שר' 58; שבת ט א שר' 12, יא א שר' 39** (שמעתה! וצ"ל: שמע [עבר]³²⁶, שם שר' 40³²⁷; **פסחים לז ג שר' 37; שקלים מז ג שר' 8; ראש השנה נח ג שר' 58** (שמעתה); **תענית סו א שר' 64, סז ג שר' 48; מועד קטן פב ג שר' 29, פג א שר' 39; כתובות לה ד שר' 62; שבועות לו ג שר' 18.** ועיין עוד ערך לא שמעת מן אבוד (בלשון שאלה).

³¹⁷ תרגום: שמענו... שמא...!?

³¹⁸ ההגהה "שמענו" על פי לשון הרישא. ואפשר להגיה גם: "שמענן... שמענן...", כמו בערך הבא להלן: "שמענן... שמענן..." (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה). והיא היא. ונראה שפירוש "שמענו" כאן הוא למדנו, עי"ש בסוגיא, ואילו במופעים שבערך הבא פירושה שמיעה ממש.

³¹⁹ ראה מה שהגיה כאן שתא"י, סוף עמ' 206, ד"ה שמענו.

³²⁰ ראה תוכפ"ש, נזירות, ריש עמ' 523, ד"ה ולהלן.

³²¹ תרגום: שמענו.

³²² תרגום: שמענו... שמענו...!?

³²³ ראה מבוא לנ"ה מ, עמ' 894, סד"ה רבי אילא (והוא העתיק בסתם בסיפא: "שמענו").

³²⁴ כאן נזדמנה גירסא משובשת לאו"ז (ח"ב, ס' שנו), והוא התקשה בה — עיין אהצו"י, ריש עמ' 29, ד"ה מהו [עמ' 28].

³²⁵ תרגום: שמעת.

³²⁶ ראה המקבילה בפסחים לז ע"ג שר' 36.

³²⁷ ראה מבואות לסה"א, עמ' 516, יא ע"א, שר' 44; שם, הע' 5. אבל המוקף שם ישנו במקבילה שבפסחים לז ע"ג שר' 36.

שמעת טעם מן ר' בשם ר' ולא (!) אנא ידע מה שמעת ע"ע שמעית טעם מן דר' בשם ר' ולית אנא ידע מה שמעת.

שמעתא (!) (יחידה) ע"ע שמועתא (יחידה).

שמעתא (!) (רבות) ע"ע שמועתא (רבות).

שמעתה ע"ע שמעת (עברית; נוכח).

שמעתה ע"ע שמעת (ארמית; נוכח).

שמעתון³²⁸ **יבמות** ג א שו' 50; **נזיר** נב ג שו' 28, שם שו' 34.

שמעתוניה³²⁹ **בבא מציעא** ז ד שו' 33 (שמעתוניה = שמעתוניה).

שמעתי ברכות ו ג שו' 54; **שביעית** לג א שו' 41; **ביכורים** סה ג שו' 57, סה ד שו' 11;

שבת יב ג שו' 41; **עירובין** כד ד שו' 21; **פסחים** לז ב שו' 56; **ראש השנה** נט ב שו' 44;

מגילה עב ג שו' 64; **חגיגה** עח ד שו' 17; **מועד קטן** פא ד שו' 58; **סוטה** כד א שו' 9;

סנהדרין כא ד שו' 15; **נדה** נ ב שו' 23. וראה עוד ערך לא שמעתי.

שמעתי (!)... ולית אנא ידע מן מה שמעית³³⁰ **יבמות** ט א שו' 62 (צ"ל: שמעית³³¹, מה = מאן).

שמעתי **ביצה** סא א שו' 2 (ש-); **גיטין** מה ב שו' 5; **בבא בתרא** טו ג שו' 2, שם שו' 332. ועיין עוד ערך: אני לא שמעתי מר' אלא; יבוא עלי אם לא שמעתי מר'.

שמעתי (!) דר' ע"ע שמועתי דר' (רבות).

שמעתנה (מדבר)³³³ **סוכה** נד ג שו' 32, שם שו' 33; **חגיגה** עו ב שו' 58 (שמע תנא! וצ"ל: שמעתנא)³³⁴, שם שו' 59 (שמע תנא! וצ"ל: שמעתנא).

שמעתנה (נוכח)³³⁵ **ערלה** ס ד שו' 49, סא א שו' 48; **בבא בתרא** יו ד שו' 22.

שמעתתא (!) ע"ע שמועתא (רבות).

שמפני ע"ע מפני.

שמצינו ע"ע מצינו.

שמתוך ש- ע"ע מתוך ש-.

שמתי ע"ע שמותי.

שנ' ע"ע שנאמרה (דין או עניין שנאמר).

שנא (!) ע"ע מה שנה (!) בין... ל-....

שנאמ' ע"ע שנאמרה (דין או עניין שנאמר).

³²⁸ תרגום: שמעתם.

³²⁹ תרגום: שמעתם אותה.

³³⁰ תרגום: שמעתי... ואיני יודע (כלומר, שכחתי) ממי שמעתי.

³³¹ "שמעתי" היא עברית, והגהתי "שמעית" בארמית על פי הסיפא.

³³² למופע נוסף בארמית ע"ע שמעית הא (!).

³³³ תרגום: שמעתי אותה.

³³⁴ להגהה כאן ולקמן שו' 59 ראה מבואות לסה"ת, ריש עמ' 711, ד"ה אבל.

³³⁵ תרגום: שמעת אותה.

שנאמר (לציטוט פסוק או חלקו) **ברכות ד א ש' 77, ד ד ש' 5, ו ב ש' 38, ו ג ש' 228, ז ד ש' 35³³⁶; ח ב ש' 11, שם ש' 49, ח ד ש' 52, יא ג ש' 30, יב ב ש' 35, יב ד ש' 46, יג א ש' 23, שם ש' 24, יד א ש' 10, יד ג ש' 20; **פאה** יו א ש' 49, יו ד ש' 24, יז ד ש' 12; **כלאים** לא ד ש' 53; **תרומות** מד ב ש' 26; **מעשר שני** נה ג ש' 20, נו א ש' 35; **חלה** ס א ש' 40; **ביכורים** סד ג ש' 55; **שבת** ג ב ש' 63³³⁷; ה ב ש' 39, ז ב ש' 52, טו ג ש' 38; **עירובין** כ ד ש' 21, כה ב ש' 12, כו א ש' 21; **פסחים** לז ג ש' 27; **יומא** לח ד ש' 18, מ ב ש' 27; **שקלים** מז א ש' 25, שם ש' 29, שם ש' 34, שם ש' 46, מז ב ש' 60, מז ג ש' 36, נ ב ש' 43³³⁸; **ראש השנה** נו ב ש' 42; **תענית** סג ד ש' 7, סד ב ש' 12, שם ש' 13, סה ד ש' 11, סו ג ש' 54, סו ד ש' 26, סז א ש' 29, שם ש' 33, סט ב ש' 10; **מגילה** עב א ש' 61, עה א ש' 18; **חגיגה** עז א ש' 20; **יבמות** ג ד ש' 54, ד א ש' 37; **סוטה** יט ג ש' 35, כ ד ש' 1; **כתובות** כה ב ש' 56; **גיטין** מה ג ש' 55, מז ב ש' 54, שם ש' 63, מז ג ש' 3; **קידושין** נח ג ש' 47, סא א ש' 9³³⁹, סה ב ש' 24, שם ש' 49, שם ש' 50, סה ג ש' 10; **בבא מציעא** יב ב ש' 9, שם ש' 10; **בבא בתרא** יב ד ש' 46; **סנהדרין** יח א ש' 34, שם ש' 46, שם ש' 48, כ א ש' 59, כא ב ש' 58, שם ש' 64, כא ג ש' 23, שם ש' 25, שם ש' 40, כב ב ש' 23, כג ד ש' 6, שם ש' 40, כד ב ש' 7, כח ג ש' 28; **שבועות** לג ג ש' 12, שם ש' 16, לג ד ש' 14³⁴⁰.

שנאמר (לציטוט פסוק או חלקו; בהקשר) **ברכות ג א ש' 34, ז ב ש' 11, שם ש' 12, ט א ש' 35, שם ש' 40, שם ש' 55, יא א ש' 49 (3x), שם ש' 50, יא ג ש' 13 (2x), שם ש' 17, יד ב ש' 35; **פאה** טו ד ש' 39, יז ג ש' 62, שם ש' 64, יט ב ש' 18, שם ש' 20, שם ש' 22, שם ש' 24, יט ד ש' 20; **כלאים** לא ב ש' 9, שם ש' 10; **שביעית** לה ג ש' 18; **תרומות** מד ג ש' 28 (2x); **חלה** נז א ש' 38 (2x), נז ד ש' 13 (2x); **ערלה** ס ג ש' 29, שם ש' 32, סב א ש' 22, סב ד ש' 12, שם ש' 32; **ביכורים** סד ד ש' 21, סה א ש' 46; **שבת** ב ד ש' 10, שם ש' 11, ט ג ש' 34, שם ש' 35, ט ד ש' 4 (2x), שם ש' 5, שם ש' 6, יא ד ש' 35; **עירובין** כא ד ש' 8 (2x); **פסחים** כח ג ש' 12, שם ש' 35, כט ב ש' 10, שם ש' 11, לד ב ש' 30, שם שם (שאמר!), לו א ש' 24, שם ש' 25; **יומא** מא א ש' 12, שם ש' 32, שם ש' 33, שם ש' 34, מב ג ש' 39, שם ש' 40, מג ב ש' 44, שם ש' 45, שם ש' 48 (2x); **שקלים** מה ד ש' 28 (2x), נ ב ש' 16; **סוכה** נא ד ש' 50, שם ש' 51, נג א ש' 41 (2x), שם ש' 43, שם ש' 44; **ראש השנה** נו א ש' 37, נו ד ש' 7 (2x); **תענית** סז א ש' 51, סט ג ש' 19; **מגילה** ע א ש' 20, שם ש' 21,

336 טעם הספק כאן הוא היות המונח מופיע בתוך תפילה, לא בלשון התלמוד.

337 עיין אהצו"י, עמ' 13, ד"ה עד היכן.

338 ראה מה שהגיה ליברמן, תוכפ"ש, סוכה, עמ' 903, הע' 35.

339 ראה כ"ץ, א, ריש עמ' 156, ד"ה כמו כן. וצ"ע.

340 למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "תלמוד לומר" לסנהדרין יט ע"ב ש' 61. וליברמן הוסיף עוד מופע בנדרים לז ע"א ש' 8 על פי המאירי — ראה תוכפ"ש, נדרים, ריש עמ' 397, ד"ה ועדיין.

שנאמר (לציטוט פסוק או חלקו; בהקשר) (המשך) שם ש' 23, שם ש' 24, עב ד ש' 3
 ש' 61 (2x), עה ב ש' 10; **חגיגה** עו ב ש' 51, שם ש' 52, עו ג ש' 10, שם ש' 11; **יבמות**
 ב ב ש' 22 (2x), שם ש' 24, שם ש' 25, שם ש' 29, שם ש' 30, ב ד ש' 26, שם ש' 27,
 שם ש' 28, שם ש' 29, ו ג ש' 15, שם ש' 16, ז ב ש' 48, שם ש' 49, שם ש' 52, שם
 ש' 53, שם ש' 56, שם ש' 58, ח ד ש' 1 (2x), שם ש' 2, שם ש' 3, יג א ש' 41; **סוטה**
 יו ד ש' 19, יז ד ש' 36, יח ד ש' 4 (2x), כב ב ש' 28, שם ש' 31; **כתובות** כז ב ש' 34,
 שם ש' 35, כז ג ש' 43, שם ש' 54, כז ד ש' 13, שם ש' 14, שם ש' 15, שם ש' 18, כח
 ג ש' 23; **נדרים** לז א ש' 40 (2x); **נזיר** נג א ש' 47 (2x), נד ג ש' 47 (2x); נה א ש' 10,
 שם ש' 29, נו ב ש' 53; **קידושין** נט א ש' 25, שם ש' 27, סג א ש' 52, שם ש' 53, סה
 ד ש' 55 (2x); **בבא קמא** ד ב ש' 64, ד ג ש' 1; **בבא מציעא** יא ג ש' 54, יא ד ש' 3;
בבא בתרא יו א ש' 59; **סנהדרין** יח א ש' 51, יט ב ש' 24 (2x), שם ש' 26, שם ש' 27,
 יט ג ש' 5, שם ש' 7, כא ג ש' 57, כד ב ש' 54 (2x), שם ש' 56, שם ש' 57, כד ג ש' 29,
 שם ש' 30, שם ש' 31, שם ש' 32, כט א ש' 26; **מכות** לא א ש' 18, שם ש' 19, לא ג
 ש' 40, שם ש' 42; **שבועות** לג א ש' 33, שם ש' 34, לד א ש' 22, לה ג ש' 10, שם
 ש' 31, שם ש' 32, שם ש' 33 (2x), לו א ש' 59, שם ש' 60, לו ב ש' 1 (2x), לח ד ש' 31,
 שם ש' 32; **עבודה זרה** מג ב ש' 3, מה ב ש' 3; **הוריות** מו ב ש' 14, שם ש' 15, שם
 ש' 17 (2x), שם ש' 18, מו ג ש' 46, שם ש' 47, שם ש' 52 (2x), מו ד ש' 8.

שנאמר (דין או עניין שנאמר) **מעשר שני** נד ב ש' 64.

שנאמר (!) ע"ע שנאמרה (דין או עניין שנאמר).

שנאמרה (דין או עניין שנאמר) **סוטה** יח ג ש' 52; **שבועות** לח ג ש' 35 (שנאמר);³⁴¹
 שם ש' 41 (שנ'), שם שם (שנאמר), שם שם (שנאמר), שם ש' 42 (שנ'), שם ש' 46 (3x);
 שנאמר), שם ש' 47 (שנאמר), שם ש' 57 (שנאמר);³⁴². ועיין עוד ערך נאמרה... ונאמר (!)....

שנאמרו מגילה עד ד ש' 16 (2x).

שנאמרים (!) **סנהדרין** כח א ש' 54.

שנה (כולומר, רבי) **ערלה** סא ד ש' 28 (ו-); **פסחים** ל ב ש' 5 (ו-); **תענית** סו א ש' 50
 (ו-), שם ש' 52 (ו-); **מגילה** ע ד ש' 18 (ו-); **יבמות** ו ב ש' 6 (ו-), שם ש' 7 (ו-), שם ש' 14
 (ש-); **סוטה** יט ב ש' 21 (ו-), כ ד ש' 48 (ו-).

שנה (!) ע"ע מה שנה (!) בין... ל-....

שנה לי יונתן בן עכמאי³⁴³ **תרומות** מח ב ש' 23; **שבת** ד ד ש' 15 (רבי יונתן);³⁴⁴

³⁴¹ לשון הגמרא כאן: "שליחות שנאמר בשומר חנם", ושליחות היא לשון נקבה. והוא הדין למופעים
 הבאים. וכן הוא במפורש בקטע סבונה בשלושת המופעים שבשורה 46 להלן — עיין בנספח ז' בחילופי
 הנוסחאות מקטע סבונה.

³⁴² ישנו מופע נוסף בסוגיא השייד לשו' 50, והוא חסר בד"ו, וישנו בקטע סבונה (קטע 5.1, עמ' 274
 ש' 28; ושם לנכון: "שנאמרה", וראה עוד שם, ריש עמ' 298).

³⁴³ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 77, ערך יונתן בן עכמאי.

שנה לי רבי יונתן (!) בן עכמאי ע"ע שנה לי יונתן בן עכמאי.

שנה לנו רבי פאה יח ג שר' 35 (ש-); כלאים כז א שר' 51.

שנה עליו הכתוב כלאים לא ד שר' 49 (ש-); פסחים לד ב שר' 2; קידושין נט א שר' 31 (ששינה! וצ"ל: ששנה)³⁴⁵.

שנה ר' ע"ע כך שנה ר'.

**שנה רבי³⁴⁶ שבת יד ב שר' 37; פסחים ל א שר' 17, ל ב שר' 39, לד ד שר' 41 (ש-), לה

א שר' 63; בבא קמא ה א שר' 45; בבא בתרא יו ב שר' 35; סנהדרין כו א שר' 54. ועיין

עוד ערך כל מקום ששנה רבי.

שנהגו ע"ע אמרו.

**שנו³⁴⁷ ברכות ז ב שר' 5 (ו-); פאה יח א שר' 3, יח ד שר' 37; דמאי כד ד שר' 17, כה

ב שר' 36; כלאים כז ד שר' 11 (ש-), כח ג שר' 31, כח ד שר' 46, כט ב שר' 7, ל א שר' 18,

ל ב שר' 25 (2x), שם שר' 28, שם שר' 29, שם שר' 31 (2x), שם שר' 33, ל ג שר' 41; שביעית

לג ב שר' 64; תרומות מג ג שר' 62; חלה נח א שר' 9, שם שר' 11, נח ד שר' 2, שם שר' 6;

ערלה סב ב שר' 8, שם שר' 15, שם שר' 19; שבת יא ב שר' 4, שם שר' 48, יב ב שר' 2, יב

ג שר' 38 (ש-), יו א שר' 34, שם שר' 38, שם שר' 39³⁴⁸, שם שר' 42, שם שר' 43; עירובין

כג ג שר' 45; פסחים לא א שר' 61, לה ד שר' 14; שקלים נ ד שר' 1; סוכה נב ג שר' 41,

נב ד שר' 42, נג א שר' 62, נג ג שר' 45; תענית סד א שר' 46 (שאני! וצ"ל: שאנו [= שנו])³⁴⁹,

סו א שר' 53, שם שר' 54; מגילה ע ד שר' 19, שם שר' 21; חגיגה עח ג שר' 8; יבמות ו ב

שר' 8, שם שר' 10, יא ג שר' 49; כתובות לא ב שר' 38, לא ג שר' 59, לה ג שר' 4, שם

שר' 6; גיטין מו ד שר' 6, מט א שר' 18, מט ג שר' 24 (שנו)³⁵⁰; קידושין סב ד שר' 18, סג

א שר' 31; בבא קמא ד ג שר' 26³⁵¹, בבא מציעא ט ב שר' 3; בבא בתרא יד א שר' 11;

³⁴⁴ הגהתי "יונתן" תחת "רבי יונתן", לפי שכן הוא גם בכ"ר בתרומות: "שנה לי יונתן בן עכמאי"

(ועמ' 249 שר' 1); ועל פי שני עדים יקום דבר. אמנם, כפי שמתברר מסוף העניין, יונתן זה נסמך: "ומניתיה חכים" (תרומות מח ע"ב שר' 27 = שבת ד ע"ד שר' 19), אבל נראה שהוא שנה ברייתא זו לר' אבהו לפני כן. וראה אלבק, מבוא לתלמודים, עמ' 246, ערך (ר') יונתן בן עכמאי.

³⁴⁵ היו"ד נקודה בכ"ל (ועמ' 285 שר' 1) לסימן מחיקה, גם השי"ן שלפניה נקודה בפתח, כלומר, קרי: ששנה. והסדר לא הבחין בדברים.

³⁴⁶ לדיון במונח ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 810, סי' 5.

³⁴⁷ לשימושו של המונח ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 809, סי' 4.

³⁴⁸ לדעת ליברמן, המופע הזה מיותר — ראה ירוכ"פ, עמ' 199, ד"ה אי קודם. ואין הדבר הכרחי.

וראה עוד מה שהערתי לעיל, ערך "ואין (בלשון קושיא)", לשבת יו ע"א שר' 38.

³⁴⁹ הנוסח כאן בכ"ל: "שני" (ועמ' 619 שר' 21), והסדר פתר לפי הניקוד: "שאני". אבל "שאני" לשון בבלי הוא, והיה צריך לתקן: "שנו".

³⁵⁰ הנוסח כאן בכ"ל: "שיני!" (ועמ' 233 שר' 4), והמדפיס תיקן חלקית. וכבר הגיהו לנכון בד"ח: "שנו" (מו סע"א).

³⁵¹ יתכן שהמופע הזה נלקח ממשנת ר' הושעיא (עי"ש), אבל כללתי אותו כי הוא מופיע בפי ריש לקיש.

שנו (המשך) **סנהדרין** כא א ש' 13, כא ב ש' 56, כו ד ש' 17; **עבודה זרה** לט ג ש' 57;

הוריות מח ב ש' 35255. ועיין עוד ערך: לא שנו אלא; לא שני (!) ... אלא....

שנו (!) ע"ע כמה דר' אמר מה שני (!) בין... ל... כן ר' אמר מה שנו (!) בין... ל....

שנו כאן פאה יח א ש' 1 (כן); **גיטין** מו ד ש' 4.

שנו כן ע"ע שנו כאן.

שני ע"ע מה שני בין... ל... וראה עוד ערך כמה דר' אמר מה שני (!) בין... ל... כן ר'

אמר מה שנו (!) בין... ל....

שני (!) ע"ע שנו.

שני דברים (כלומר, שיצאו מן הכלל) **כלאים** לא ב ש' 40; **שבת** ט ד ש' 28; **סוטה**

כא ד ש' 4 (2x); **סנהדרין** כד ג ש' 52.

שני דברים שיצא (!) מן הכלל ע"ע שני דברים שיצאו מן הכלל.

שני דברים שיצאו מן הכלל כלאים לא ב ש' 40 (ור', יצאו); **שבת** ט ג ש' 37 (שיצאו);

שם ש' 47, שם ש' 52 (ור', שם ש' 53, ט ד ש' 28 (ור'; **סנהדרין** כד ג ש' 52 (ור').

שני (!) לה ע"ע פתר לה.

שני צדדין פאה יט ג ש' 5, שם ש' 6; **כתובות** לב א ש' 18 (2x); **בבא קמא** ד א

ש' 36.

שני תלמידים שנו אותה חלה נח א ש' 9, שם ש' 11; **פסחים** לא א ש' 35360.

שני (!) תלמידין ע"ע תרין תלמידין.

שניא היא ע"ע שנייא היא.

שניהם אמרו דבר אחד ע"ע שניהן אמרו דבר אחד.

שניהם אמרו דבר אחד, אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם אחד ע"ע

ר' שניהם אמרו דבר אחד, אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם אחד.

שניהן אומרי' (!) דבר אחד ע"ע שניהן אמרו דבר אחד.

שניהן אמרו דבר אחד פאה יו ד ש' 48 (שניהם); **דמאי** כג ד ש' 4; **שביעית** לג ג

ש' 14; **תרומות** מו ב ש' 6; **מעשרות** מט ד ש' 5, שם ש' 9, נ א ש' 63; **ערלה** סא ב

ש' 60 (שניהם); סב ג ש' 10, שם ש' 15; **שבת** ה א ש' 22, י א ש' 12, שם ש' 13;

עירובין כה ב ש' 40; **פסחים** כח ב ש' 3, ל ד ש' 40, לה א ש' 9 (שניהם); **יומא** מ ג

ש' 29 (שניהם); **שקלים** מח ב ש' 46; **ביצה** ס ב ש' 22, שם ש' 23; **חגיגה** עח ד ש' 7

(שניהם); **יבמות** יא ג ש' 52; **כתובות** כז ג ש' 38 (אומרי'), כט ד ש' 4, לו ב ש' 9

(שניהם); **נדרים** לז ד ש' 24, מב ג ש' 21; **בבא קמא** ד א ש' 44; **בבא מציעא** י ג

ש' 63; **שבועות** לח א ש' 42; **עבודה זרה** מ א ש' 19 (שניהם); **נידה** נא א ש' 35420.

³⁵² לא כללתי את המופעים שבפאה יח ע"א ש' 1, שבעירובין כ ע"ב ש' 22 וגיטין מו ע"ד ש' 4,

מפני שהם תנאיים. הראשון והשלישי מ"תני בר קפרא", והשני מ"תני שמואל".

³⁵³ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 242.

³⁵⁴ אפשטיין הוסיף עוד מופע (ושם: "שניהם") בבבא בתרא יד ע"ג ש' 22 על פי המקבילה בכתובות

לו ע"ב ש' 9 — ראה מבואות לסה"א, ריש עמ' 280, ד"ה שם פ"ד. וראה עוד שתא"י, עמ' 501, ד"ה תמן.

*שניהן ממקרא אחד נתרבו בבא קמא ה א ש' 15.

שניהן מקרא אחד דורשין ע"ע שניהן מקרא אחד הן דורשין.

שניהן מקרא אחד דרשו פאה יט ג ש' 52; תרומות מו ב ש' 26 (ושניהם); קידושין סד ג ש' 46 (ושניהם); מכות לא ד ש' 11 (ו-).

שניהן מקרא אחד הן דורשין פסחים כח ב ש' 27, לו ד ש' 19; יומא מב ד ש' 54 (הן ל'), מג א ש' 50; מגילה עה ב ש' 57 (ו-); סוטה יט ב ש' 1 (ו-; הן ל'); קידושין נט ב ש' 14 (ו-; במקרא; הן ל'); סנהדרין יט ב ש' 41 (ו-; הן ל').

שנייא היא ע"ע שנייא היא.

שנייא ע"ע שנייה.

שנייא (ו) 355 **תרומות** מג א ש' 18; **ביצה** ס ג ש' 22 (צ"ל בשניהם: +היא) 356. וראה עוד ערך לא שנייא.

שנייא הא (ו) ע"ע שנייא היא.

שנייא הוא (ו) ע"ע שנייא היא.

שנייא הוא (ו) ... הוא (ו)! ... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייא הוא (ו) ... שנייא הו' (ו)! ... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייא הוא (ו) ... שנייא הוא (ו)! ... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייא הוא (ו) ... שנייא היא... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייא הוא (!) הכא ע"ע שנייא היא הכא.

שנייא היא 357 **ברכות ג ד ש' 27, שם ש' 29, שם ש' 31, שם ש' 32, שם ש' 34, ד א ש' 3, ו ב ש' 51, י א ש' 35, יא א ש' 39 (ל"ג) 358; **פאה** יו ג ש' 35 (ושנייה, הוא!), יז ד ש' 33 (צ"ל: +... שנייא היא [בניחותא] 359, יט א ש' 18 (שנייה), כ א ש' 41, כ ג ש' 33, שם ש' 35, שם ש' 43, שם ש' 46, כ ד ש' 36; **דמאי** כב א ש' 44, כג ב ש' 48, שם ש' 50, שם ש' 52; **כלאים** כט א ש' 5, כט ב ש' 7, כט ד ש' 59, לא ב ש' 42, לא ג ש' 17, לא ד ש' 49; **שביעית** לז ב ש' 36; **תרומות** מא א ש' 15; **מעשרות** נא א ש' 53; **מעשר שני** נב ב ש' 39, נג א ש' 8, נד ד ש' 8, שם ש' 48, נה ב ש' 35, נו ג ש' 16; **חלה** נז ג ש' 41, נז ד ש' 54 (הא!), נח א ש' 22, נח ב ש' 42 (שנייה), שם ש' 60,

---

אבל ליברמן לא הגיה — ראה תש"ק, עמ' 66, סי' 98. ואמנם ההגהה אינה בכי"א, עמ' 90 ש' 11. וראה ירושלמי נזיקין, עמ' 197, ש' 11.

³⁵⁵ תרגום (אחרי ההגהה): שונה היא. כלומר, שונה הוא הדבר.

³⁵⁶ להגהה בביצה ראה שרי"ר, עמ' 168 ש' 14. והוא מלמד, לדעתו, על המופע בתרומות.

³⁵⁷ תרגום: שונה הוא [הדבר]. תרגום מילולי: שונה היא. וכן הוא להלן בכל הערכים הפותחים

במונח זה.

³⁵⁸ ההגהה שלי. כי נראה לי שהמופע הזה הוא באשגרה מהמופע הבא לעיל ג ע"ד ש' 32 הרשום

בְּעֶרְךָ. זאת אף על פי שישנו כאן גם ברי"ף, ברכות פ"ז, לד ע"א (ושם: "שנויה").

³⁵⁹ ההגהה כאן ובמקבילה שבבבא בתרא יז ע"א ש' 64 הרשומה להלן בְּעֶרְךָ היא שלי. ולמדתי

זאת מהמקבילה בקידושין ס ע"ד ש' 7-8. אלא שגם היא משובשת וטעונה תיקון — ראה מה שהערתו להלן, ערך "שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא)", לקידושין ס ע"ד ש' 7-8.

שנייא היא (המשך) נט ב שו' 24, שם שו' 61, נט ד שו' 47, ס ב שו' 22 (שנייה), שם שו' 54, שם שו' 56, שם שו' 57; **ערלה ס ג שו' 46 (שנייה), סא א שו' 18, סב ד שו' 17, שם שו' 19, שם שו' 22, סג א שו' 54 (שנייה); **שבת** ה א שו' 12, שם שו' 58, שם שו' 60, שם שו' 62, ו א שו' 13, ו ב שו' 39, ז א שו' 25, ט ד שו' 30, יג א שו' 18, טו ד שו' 55; **עירובין** יט ב שו' 50, כא ב שו' 12 (שנייה), כד ד שו' 4, כו ב שו' 25; **פסחים** כח ג שו' 18, שם שו' 20 (שנייה), שם שו' 24 (שנייה), כט ג שו' 20, כט ד שו' 40, ל ג שו' 57, ל ד שו' 33 (שנייה), לא א שו' 44, לא ב שו' 32, שם שו' 34, שם שו' 43 (שנייה), שם שו' 46, לג ד שו' 24, לד ב שו' 37 (שנייה), לה ד שו' 2! (אשגרה)³⁶⁰, שם שו' 36, לז ד שו' 38! (אשגרה)³⁶¹, שם שו' 41, שם שו' 42; **יומא** מ ב שו' 41, מב ב שו' 18, שם שו' 42, מג ד שו' 52, מד ב שו' 5, שם שו' 32; **שקלים** מו ב שו' 47 (שנייה), מח ב שו' 14; **סוכה** נב ב שו' 16, נד א שו' 31, נה ד שו' 10; **ראש השנה** נח ד שו' 4, שם שו' 20, נט ב שו' 52 (שנייה), נט ג שו' 49; **ביצה** ס א שו' 28, סג א שו' 16; **תענית** סח ב שו' 8 (שנייה); **מגילה** עה א שו' 40, עה ב שו' 49; **יבמות** ו ב שו' 61, שם שו' 64, ח ב שו' 9, שם שו' 10, י ג שו' 41, יא א שו' 45, יב ג שו' 51, שם שו' 52, יד ג שו' 55 (שנייה), טו ב שו' 2, טו ג שו' 49, טו ד שו' 56 (שנייה); **סוטה** יו ג שו' 43 (שנייה), יט ג שו' 37, כ א שו' 38, כ ג שו' 25, שם שו' 26, כב א שו' 17; **כתובות** כה ג שו' 43, כו ד שו' 30 (שנייה), כז א שו' 49, שם שו' 50 (שנייה), כז ג שו' 51, כח ד שו' 7, ל א שו' 15, לד ג שו' 28, שם שו' 30; **נדרים** לו ד שו' 59, לז ב שו' 54, לט ג שו' 57, מב ג שו' 42; **גיטין** מג א שו' 25, מג ב שו' 21, מג ג שו' 52, מג ד שו' 5 (שהיה); וצ"ל: שנייה, הוא אומר³⁶², מד א שו' 57 (שנייה), מד ב שו' 41, שם שו' 50 (שנייה, הוא!); מז א שו' 16 (שנייה), מז ד שו' 20 (שנייה), מח ד שו' 11; **נזיר** נא ג שו' 14, נב א שו' 14, שם שו' 16, נב ג שו' 32, נב ד שו' 58, נד ד שו' 7, נז ג שו' 9, שם שו' 23 (שנייה), שם שו' 24; **קידושין** נט א שו' 31, נט ב שו' 26, ס א שו' 13, שם שו' 24, סא ג שו' 29, סב א שו' 39, סג ד שו' 56, סד א שו' 7; **בבא קמא** ד ב שו' 46; **בבא מציעא** ח ד שו' 17, ט ב שו' 9 (שנייה); **בבא בתרא** יד ב שו' 20, יז א שו' 64; וצ"ל: + ... שנייא היא [בניחותא]³⁶³; **סנהדרין** יח ג שו' 18, כב ד שו' 41, כד ג שו' 54 (שנייה), כה ד שו' 3; **שבועות** לו ד שו' 40, שם שו' 41, לח ד שו' 44; **עבודה זרה** לט ד שו' 14, מ ג שו' 6, מב ג שו' 62 (הוא!); **הוריות** מה ג שו' 42; **נדה** נ ג שו' 36442. וראה עוד ערך לא שנייא.

שנייא היא... בין... בין... (בתמיהה)³⁶⁵ **שבת** ז ב שו' 29-30; **יומא** מד ג שו' 6-7; **יבמות** ד ד שו' 25. וראה עוד ערך: ולא (!) שנייא בין... בין... בין...; לא שנייא בין... בין... בין....

³⁶⁰ ראה ירוכ"פ, עמ' 498, ד"ה ו כאן.

³⁶¹ ראה ירוכ"פ, עמ' 522, ד"ה תני.

³⁶² ראה שתא"י, עמ' 412, סד"ה קול.

³⁶³ ראה מה שהערתי לעיל לפאה יז ע"ד שו' 33.

³⁶⁴ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע שנייא (!).

³⁶⁵ תרגום: שונה הוא [הדבר]... בין... [ו]בין...!!

שנייה היא... בין... בין... אוף הכא לא שנייה בין... בין... (הרישא בתמיהה)³⁶⁶ דמאי כא ג ש' 22-23³⁶⁷; מעשרות נא ד ש' 3-4 (שנייה תחת שנייה₁, כה! תחת אוף הכא וצ"ל: וכה)³⁶⁸; כתובות כט ג ש' 51-52 (וכא תחת אוף הכא).
שנייה היא... בין... בין... וכא לא שנייה בין... בין... ע"ע שנייה היא... בין... בין... אוף הכא לא שנייה בין... בין... (הרישא בתמיהה).

שנייה היא... ושנייה (!) היא... ע"ע שנייה היא... שנייה היא... (בניחותא).
שנייה היא... שנייה היא... (בניחותא)³⁶⁹ שביעית לט א ש' 46-47; פסחים כח א ש' 10-11 (שנייה)³⁷⁰, לה ד ש' 12; יומא מב ב ש' 37 (ושנייה! תחת שנייה₂), שם ש' 40 (שנייה תחת שנייה₁); יבמות ב ג ש' 60-61³⁷¹, ו א ש' 26 (שנייה תחת שנייה₂), שם ש' 40 (הוא!); גיטין מח א ש' 1-2 (הוא! הו!); קידושין ס ד ש' 7-8 (הוא! שנייה₂ ליו!);³⁷² נידה מט א ש' 64 - מט ב ש' 1, מט ב ש' 14-15 (הוא! תחת היא₁)³⁷³.
שנייה היא... שנייה היא... (בתמיהה)³⁷⁴ פסחים לא א ש' 41-42³⁷⁵; מועד קטן פג א ש' 62.

שנייה היא... שנייה היא... ע"ע שנייה היא... שנייה היא... (בניחותא).
**שנייה היא הכא³⁷⁶ ברכות ג א ש' 27 (היא ליו!);³⁷⁷ כלאים כז ב ש' 24, כח א ש' 52; שביעית לג ד ש' 21 (הוא!); לד ד ש' 37; תרומות מד ד ש' 60; מעשרות נא ב ש' 49; ביכורים סה ג ש' 22; שבת יד ג ש' 19, יו ג ש' 37; עירובין יט ב ש' 51; פסחים לג ב ש' 42; יומא מב ב ש' 17; ראש השנה נז ד ש' 46; ביצה סא א ש' 10;

³⁶⁶ תרגום: שונה הוא [הדבר]... בין... [ו]בין...! גם כאן לא שונה בין... [ו]בין...!

³⁶⁷ ראה תוכפ"ש, דמיי, עמ' 195, ד"ה ולעצם העניין.

³⁶⁸ ראה תוכפ"ש, תרומות, עמ' 317, הע' 41; שם, מעשרות, עמ' 700, הע' 31 (ותיקן כאן בשתיקה "וכה" תחת "כה").

³⁶⁹ תרגום: שונה הוא [הדבר]... שונה הוא [הדבר]... .

³⁷⁰ הדברים אמורים כאן אמנם בניחותא, אבל בתוך מסגרת של קושיא, עיי"ש.

³⁷¹ כך פירש ליברמן — בניחותא — בתוכפ"ש, יבמות, עמ' 48, ש' 19. והרידב"א, ה ע"א, סד"ה ר' יודן בעי [ד ע"ב], מפרש בתמיהה. וצ"ע.

³⁷² ההגהות שלי, והן מתאשרות מהמקבילה בפאה בכ"ר (עמ' 114 א ש' 5-6). ולדעתי, נצטרפו כאן שני לשונות. הראשון (אחרי ההגהות): "שנייה היא שכיב מרע דרבי ליעזר. שנייה היא שכיב מרע דרבנין"; והשני: "שכיב מרע דרבי ליעזר כבריא דרבנין". ואין בין שני הלשונות ולא כלום. ובמקבילות שבפאה יז ע"ד ש' 33 ובבא בתרא יז ע"א ש' 64 (נרשמו לעיל בערך "שנייה היא") מופיע בשיבוש רק "שנייה היא" הראשון לפני הלשון השני. יתר על כן, בבבא בתרא יז ע"ב ש' 1 נכפל הלשון השני. ושתא"י (עמ' 454, ד"ה א"ל לא) הגיה כאן בדרך ארוכה, עיי"ש. ולעצם העניין, אין הבדל בין שתי ההגהות. וראה עוד מה שכתבתי בזה במבוא, עמ' קעג, ד"ה הסוגיא הראשונה.

³⁷³ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע שנייה היא.

³⁷⁴ תרגום: שונה הוא [הדבר]... שונה הוא [הדבר]...!

³⁷⁵ העיר ליברמן על מופע זה: "כלומר, אתמה" (תוכפ"ש, שבת, עמ' 210, ש' 36, ליד ציון 33).

³⁷⁶ תרגום: שונה הוא [הדבר] כאן.

³⁷⁷ להגהה ראה אהצ"ר, ריש עמ' 14, ד"ה שנייה.

שנייא היא הכא (המשך) **יבמות** ד ג ש' 5, ד ד ש' 4, ה א ש' 57, ה ג ש' 25 (שנייה), ט א ש' 47; **סוטה** יח א ש' 59 (שנייה); **נדרים** מא א ש' 37; **גיטין** מד ב ש' 52 (שנייה); **בבא מציעא** ט ד ש' 42.

שנייא היא תמן³⁷⁸ **שבת** יד ד ש' 59; **פסחים** לה א ש' 64; **סוכה** נג ד ש' 35; **מועד קטן** פא א ש' 48, פב ב ש' 7; **יבמות** י ג ש' 38; **נדרים** לו ג ש' 42 (שנייה); **נזיר** נב ג ש' 14; **סנהדרין** כו א ש' 55, כו ג ש' 34, ל ג ש' 43; **עבודה זרה** מ ד ש' 61.

שנייא היא תמן ... ברם הכא...³⁷⁹ **שקלים** נא ב ש' 31-33. **שנייא היא תמן בין... בין...** (בתמיהה)³⁸⁰ **ערלה** סב א ש' 29.

שנייא היא תמן בין... בין... בין... (הרישא בתמיהה)³⁸¹ **פאה** יז ש' 52-53 (וכא תחת אף הכא); **דמאי** כג ד ש' 15-17; **יבמות** י ג ש' 50-51 (והכא תחת אף הכא).

שנייא היא תמן בין... בין... והכא לא שנייא בין... בין... ע"ע שנייא היא תמן בין... בין... אף הכא לא שנייא בין... בין... (הרישא בתמיהה).

שנייא היא תמן בין... בין... וכא לא שנייא בין... בין... ע"ע שנייא היא תמן בין... בין... אף הכא לא שנייא בין... בין... (הרישא בתמיהה).

שנייא הכא (!) ע"ע שנייא היא הכא. **שנייה (= סיפא)** **מעשר שני** נד ג ש' 24 (ה"י); **יבמות** ג ג ש' 41, שם ש' 42 (ה"י); **טו א ש' 40**.

שנייה ע"ע השנייה (כלומר, משנת "חבית" השנייה). **שנייה**³⁸² **שביעית** לג ג ש' 53 (2x); **תרומות** מו א ש' 42; **פסחים** כז ד ש' 41, שם ש' 38³⁵⁷, כח א ש' 37 (שנייה); **יומא** לט ג ש' 25 (שנייה), שם ש' 26.

שנייה (!) אין ע"ע אילו... שמא אין... (בתמיהה).

שנייה הוא (!) ע"ע שנייא היא.

שנייה היא ע"ע שנייא היא.

שנייה היא... בין... בין... כה (!) לא שנייא בין... בין... ע"ע שנייא היא... בין... בין... אף הכא לא שנייא בין... בין... (הרישא בתמיהה).

שנייה היא... שנייא היא... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייה היא... שנייה היא... ע"ע שנייא היא... שנייא היא... (בניחותא).

שנייה היא הכא ע"ע שנייא היא הכא.

שנייה היא תמן ע"ע שנייא היא תמן.

378 תרגום: שונה הוא [הדבר] שם.

379 תרגום: שונה הוא [הדבר] שם... אבל כאן...

380 תרגום: שונה הוא [הדבר] שם בין... [בין]...!

381 תרגום: שונה הוא [הדבר] שם בין... [בין]...? גם כאן לא שונה בין... [בין]...!

382 תרגום: שונה אותה.

383 עיין: שתא"י, עמ' 216, ד"ה תיפתר; ירוכ"פ, סוף עמ' 382, ד"ה ר' חנניה. וצ"ע.

שנינו³⁸⁴ דמאי כד א שו' 33, כה ד שו' 10; **תרומות מא ב שו' 21 (ש-); **שבת** ג ב שו' 59 (ש-), טו ד שו' 18; **חגיגה** עט א שו' 36; **יבמות** ג ד שו' 59, שם שו' 61; **כתובות** לה ד שו' 25 (ש-), לו א שו' 23 (ש-); **גיטין** מד ד שו' 22 (שהתנינו! וצ"ל: ששנינו³⁸⁵); **נזיר** נו ב שו' 13, נו ג שו' 50 (ש-); **בבא בתרא** יו ד שו' 45 (ש-). ועיין עוד ערך לא שנינו אלא. וראה עוד ערך למה לא שנינו.

שניתה ע"ע ואת לא שניתה לנו כן (בתמיהה). ועיין עוד ערך לא את הוא ששניתה לנו כן (בתמיהה).

שנכללו ע"ע נכללו.

שנקרא... ולא נקרא... (בשם; עבר נסתר) **ראש השנה** נח ד שו' 19.

שנקראו ע"ע נקראו.

שסידר ע"ע מי שסידר את המשנה סמכה למקרא.

שסילקו³⁸⁶ **סוכה** נג ב שו' 9. ועיין עוד ערך בשסילקו אותו.

שעל (!) ע"ע שאל (= הסתפק או הקשה או דרש וחקר והעלה).

שעל ידי ש- ע"ע על ידי ש-.

שעשה ע"ע עשה.

שעשו ע"ע עשו.

שעשיתה ע"ע עשיתה.

שעשיתה **נידה** מט ג שו' 22, שם שו' 27. וראה עוד ערך שלא עשיתה.

שעשיתן **שקלים** מו ב שו' 46.

שפירש ע"ע פירש (= כתב בפירוש).

שפעמים ע"ע פעמים.

שפעמים... ופעמים... ע"ע פעמים... פעמים....

שפעמים... פעמים... ע"ע פעמים... פעמים....

שפֿרט ע"ע פֿרט.

שפֿרט ואחר כך פֿלל ע"ע פֿרט ואחר כך פֿלל.

שצרך ר' לדרוש ע"ע צרך ר' לדרוש.

שקבעו לה חכמים מסכת **מגילה** עג ב שו' 41. וראה עוד ערך קבעה מסכת לדורות.

שקֿדמו **הוריות** מח א שו' 32, שם שו' 34.

שקילס **סוטה** כ א שו' 61.

שקילסו ע"ע קילסו.

שראה דעתו ע"ע ראה דעתו.

שרבו **שבת** ג ג שו' 38; **כתובות** כה ג שו' 63. ועיין עוד ערך ורבו.

³⁸⁴ לשימושו של המונח ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 808, אות ב.

³⁸⁵ ההגהה על פי שתא"י, עמ' 414, סוף ד"ה א"ר יודן. וליברמן מגיה: "דתנינן" (גליונות הרש"ל,

טופס ב'). (ובשרי"ר: "שתנינן"! (עמ' 224 שו' 36).

³⁸⁶ כלומר, השיבו תשובה מסלקת, מכרעת — ראה תוס"ר, ד, עמ' 48, שו' 33/34.

שריבה הכתוב ע"ע ריבה הכתוב.

שריבתה תורה ע"ע מפני שריבתה תורה בדבר אחד, את מרבה אותה לכל הדברים (בתמיהה).

שרע מינה³⁸⁷ ברכות ה ב שו' 24 ור, מיניה; **שביעית** לז א שו' 2, לח ד שו' 3; **ביצה** ס א שו' 53; **גיטין** נ ב שו' 40 (ושמעו! וצ"ל: ושרע)³⁸⁸. ועיין עוד ערך ושרע תנייה מינה. וראה עוד ערך ושרע מיניה.

***ששאל (!) בבא מציעא** יא א שו' 40 (צ"ל: שמואל)³⁸⁹.

ששינה (!) עליו הכתוב ע"ע שנה עליו הכתוב.

ששמע ע"ע שמע (ועברית; עבר).

ששמעתיה ע"ע שמעתיה.

ששנה ע"ע שנה (כלומר, רבי).

ששנה (ומעניין לימוד ושינון)³⁹⁰ ברכות ג ג שו' 38; **מועד קטן** פג ב שו' 13.

ששנה לנו רבי ע"ע שנה לנו רבי.

ששנה³⁹¹ **עליה** **ביכורים** סד ב שו' 1, שם שו' 3.

ששנה עליו הכתוב ע"ע שנה עליו הכתוב.

ששנה רבי ע"ע שנה רבי. ועיין עוד ערך כל מקום ששנה רבי.

ששנו ע"ע שנו.

ששנינו ע"ע שנינו.

ששניתה ע"ע שניתה.

ששנתי ע"ע טעיתי טעות ששנתי לכם.

שתוק ויפה לך **יבמות** י א שו' 60; **כתובות** לד ג שו' 53.

שתיעשה **גיטין** מח א שו' 25.

שתיקבע הלכה כדבריהן³⁹² **סוכה** נג ב שו' 4.

שתיקבע הלכה על שמו³⁹³ **סנהדרין** כ ג שו' 11.

³⁸⁷ תרגום: השתמט ממנה. ולפירוש הביטוי ראה מבוא"י, יז ע"א, ערך שרע מינה.

³⁸⁸ ראה ירושלמי נזיקין, ריש עמ' 209, שו' 42.

³⁸⁹ ראה: תש"ק, עמ' 106, ערך שמואל, ד"ה שמואל אמר; שם, הע' 90; ירושלמי נזיקין, עמ' 165,

שו' 51-52.

³⁹⁰ ראה מה שהערת בערך "דתני (ומעניין לימוד ושינון)".

³⁹¹ כלומר, כפל.

³⁹² כלומר, כדברי בית הלל.

³⁹³ כלומר, על שמו של דוד.

תיו

תא חמי ע"ע איתא חמי.

תאמר¹ **שבועות** לח ג שו' 12. ועיין עוד ערך: אין תימר; אין תימר... אין תימר...; ואפילו תימר; לא, אם אמרת ב'... תאמר ב'... וראה עוד ערך: שלא תאמר עד שלא תאמר... עד כדון צריכה....

תאמר (!) ע"ע: אין תימר; שלא תאמר.

תאנא (!) ע"ע תנא (פועל; ציון לברייתא).

תאנא (!) ר' אושעיה ע"ע תני ר' הושעיה.

תאני (!) ע"ע תני (ציון לברייתא; בינוני).²

תאני (!) (בהקשר) ע"ע תני (בהקשר; בינוני).

תבטל ע"ע תיבטל.

תבטלו (!) ע"ע תיבטל.

תבנן (!) ע"ע רבנין.

תברה³ **חגיגה** עט ב שו' 4, שם שו' 6.

תדי' (!) בדברי תורה ע"ע חדיד בדברי תורה.

תדירא הא (!) מילתא בפומהון דרבנן⁴ **יומא** מב א שו' 10 (צ"ל: הדא).

תדמינה (!) ע"ע לא תדמינה.

תדע לך ברכות ג ב שו' 48; **שביעית** לט ד שו' 54! (ל"ג); **עירובין** כד ב שו' 50; **פסחים**

לה א שו' 2, שם שו' 22, שם שו' 23, לו א שו' 12, לז א שו' 49; **יומא** מד ב שו' 5, מד

ג שו' 23; **מגילה** עה ב שו' 49; **יבמות** טו א שו' 10; **סוטה** כב א שו' 17; **כתובות** כט א

שו' 37; **גיטין** מו א שו' 49, שם שו' 50, שם שו' 59; **נזיר** נב א שו' 11, נב ג שו' 15;

סנהדרין ל א שו' 55; **עבודה זרה** מא ג שו' 43.

תדע לך שהוא כן⁶ **ברכות** ג ב שו' 25; **זמאי** כה ב שו' 56; **כלאים** ל ד שו' 33, שם

שו' 39, לא ג שו' 18; **תרומות** מו ב שו' 3, מז ב שו' 19; **מעשרות** מט ד שו' 18; **מעשר**

שני נג ג שו' 7, שם שו' 43, נד א שו' 40; **חלה** נט ג שו' 18; **שבת** ד א שו' 31, י ג שו' 3;

עירובין כ א שו' 23, כה ב שו' 38 (דע!); **פסחים** כח א שו' 64, לא א שו' 32, שם שו' 34;

¹ ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 151, ערך תאמר.

² גם בערך "והתני" המצוין שם.

³ תרגום: שבירתה — ראה מה שהערתי בערך "מתניתא מינה קיומה ומינה תברה". וראה ערכי

מדרש אמוראים, עמ' 310, ערך תברא. ולשונו איננו מדויק.

⁴ תרגום: דבר זה תדיר בפיהם של החכמים.

⁵ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס א'.

⁶ לשון זה הוא המבנה האופייני לירושלמי — ראה י' ברויאר, "שינויים מילוניים במהלך תקופת

חז"ל", לשוננו סט (תשס"ז), עמ' 228, סעיף "תדע שכן" ודומיו.

תדע לך שהוא כן (המשך) **סוכה** נד ב שו' 52; **ביצה** סב א שו' 7, סג ב שו' 32 (שהוא ל"ג, שכן); **תענית** סד ד שו' 11, סו א שו' 30; **מגילה** ע ג שו' 60; **חגיגה** עח ג שו' 20; **מועד קטן** פב ב שו' 7 (שהיא); **יבמות** ט א שו' 58; **סוטה** כא ד שו' 162, כב א שו' 6; **כתובות** לא ד שו' 7, לה ד שו' 32; **נדרים** לז ד שו' 41, לח ג שו' 26, מב ג שו' 62 ולך ל"ו); **זיר נא** ד שו' 24; **קידושין** סב ד שו' 30 (שהיא), סג ב שו' 3; **סנהדרין** כז ד שו' 36, ל ב שו' 11.

תדע לך שהיא כן ע"ע תדע לך שהוא כן.

תדע לך שכן (!) ע"ע תדע לך שהוא כן.

תדע שהוא (!) כן ע"ע תדע לך שהוא כן.

תוכיח מעשר שני נב ב שו' 33; פסחים לג ב שו' 50; **קידושין** נח ב שו' 35, שם שו' 39.

תוספות (= תוספתא)⁸ **פאה** יז א שו' 52; **חגיגה** עו ד שו' 30.

תוספת (= תוספתא) **הוריות** מח ג שו' 23, שם שו' 27.

*תוספת (כנגד עיקר) **בבא קמא** ד ג שו' 20⁹.

תוספתא עתיקא ע"ע תוספתא עתיקתא.

תוספתא עתיקתא¹⁰ **שבת** יא א שו' 40; **פסחים** לז ג שו' 37; **שקלים** מז ג שו' 8 (עתיקא).

תופס ע"ע את תופש.

תופש ע"ע את תופש.

תורגמן מגילה עה א שו' 53 (2x), שם שו' 55; **סוטה** כא ב שו' 44.

תורה (= דאורייתא) **פאה כ ב שו' 164; (צ"ל: תודה)¹¹, כ ג שו' 1; (צ"ל: תודה); **דמאי** כה

ג שו' 63, כה ד שו' 3, שם שו' 6, שם שו' 7; **כלאים** כז ד שו' 1; **שביעית** לה ד שו' 149

⁷ להגהה ראה המקבילה בדמאי הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.

⁸ על השמות השונים של התוספתא ראה: אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 241; אלבק, מחקרים, עמ' 60, אות א.

⁹ לשון הגמרא כאן: "לא תהא תוספת יתירה על העיקר". ופירוש "תוספת" כאן — דין נזקי העבד שנלמד מדרשה; ו"עיקר" — דין מיתת העבד המפורש בכתוב. כלומר, מעין אב ותולדה. ועיין ר"י לוי, פירוש לב"ק, עמ' 124, ד"ה לא תהא. והלשון כאן היא מליצית, ואפשר שמקורה הוא מה שאמרו בירושלמי עירובין בדין עיבור הערים: "לא תהא התוספת יתירה על העיקר" (כב ע"ב שו' 58), ע"ש.

¹⁰ מבחינה לשונית, אפשר לפרש את הביטוי בלשון יחידה, כלומר: תוספת ישנה, ואפשר לפרש אותו בלשון רבות, כלומר: תוספות ישנות. והלשון "תוספות" מצוי במקורות ארץ ישראל לתוספתא — ראה מה שציניתי לעיל, ערך "תוספות (= תוספתא)". ואלבק (מחקרים, עמ' 61, הע' 3) מפרש את הביטוי מבחינה עניינית בלשון יחידה. ונראים דבריו. ברם, אם אין כאן יידוע, היה צריך לומר לכאורה: תוספת עתיקא (בלשון רבות: תוספן עתיקן). לכן נראה שיש כאן שימוש בצורה המיוחדת לבלתי מיודעת — ראה, למשל, מה שהערתי במבוא, עמ' רנז, ד"ה הקושי, על "צורכה". ואפשטיין (מבואות לסה"ת, עמ' 241, ד"ה ובירוש') לא העיר כלום על הצורה. ולעצם המונח, ראה היגר, ד, עמ' 333–334. וצ"ע. ולפירוש המילה "עתיקתא" ראה זוסמן, תורה שבעל פה, עמ' 359, ד"ה ובנוגע (לעומת אפשטיין, מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 702, ד"ה פחות).

¹¹ להגהה כאן ולקמן כ ע"ג שו' 1, בשני המופעים דלהלן במעשר שני, ובשלושת המופעים שבנדרים לז ע"ב, ראה אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ד, ערך ירה, עמ' 412, טור א. ואפשטיין סבור, ככל הנראה,

תורה (= דאורייתא) (המשך) (צ"ל: אין... תורה)¹²; **תרומות מב א' ש' 44, שם ש' 45, מב ב' ש' 57, מו ב' ש' 13 (2x); **מעשרות** נא ב' ש' 3, נא ד' ש' 46, שם ש' 47; **מעשר שני** נו א' ש' 53 (צ"ל: תודה)¹³, שם ש' 54 (צ"ל: תודה); **חלה** נז ג' ש' 46, שם ש' 47, נט ב' ש' 56, שם ש' 57, שם ש' 63 (2x), נט ג' ש' 3; **פסחים** כז ד' ש' 38 (2x), שם ש' 39 (2x), שם ש' 40 (3x), שם ש' 53 (2x), שם ש' 54 (2x), שם ש' 55 (3x), כח א' ש' 8 (3x), שם ש' 9 (2x), שם ש' 10, שם ש' 12, שם ש' 13 (2x), שם ש' 14 (2x), שם ש' 16 (תורה₂), שם ש' 17 (3x); צ"ל במופע השני: דבריה¹⁴, כח ב' ש' 10, שם ש' 11, לה א' ש' 14, לו ב' ש' 8; **שקלים** מו ב' ש' 27 (תורה₂); **יבמות** ב ד' ש' 44, ג ד' ש' 38, שם ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 41, שם ש' 54, יג ג' ש' 13, שם ש' 22, יג ד' ש' 28 (צ"ל: מדבריה¹⁵), שם שם, שם ש' 44 (תורה₂); **כתובות** כה א' ש' 47, שם ש' 48, כח ד' ש' 51, לב ד' ש' 54, לג א' ש' 24, שם ש' 36, לג ב' ש' 15, שם ש' 31, לג ד' ש' 16; **נדרים** לז ב' ש' 57 (2x); צ"ל: תודה¹⁷, שם ש' 59 (צ"ל: תודה), לח ד' ש' 16, מ ג' ש' 5; **גיטין** מה ג' ש' 27, מו ד' ש' 57; **נזיר** נא ב' ש' 59, שם ש' 60, נג א' ש' 60, נו ב' ש' 16, שם ש' 34, נו ג' ש' 33, נו ד' ש' 1, נז ג' ש' 37; **קידושין** נט א' ש' 16, נט ב' ש' 50, סב ב' ש' 14; **בבא בתרא** יו ב' ש' 37; **סנהדרין** יח א' ש' 31 (2x), שם ש' 42, שם ש' 43, שם ש' 45, כ א' ש' 35, כא א' ש' 7, שם ש' 8, כא ג' ש' 743, שם ש' 744, כו ב' ש' 57; **שבועות** לג ד' ש' 42, לד ב' ש' 25, לה ב' ש' 256, לז ד' ש' 14 (2x), שם ש' 15 (2x), שם ש' 16 (תורה₁), לח א' ש' 17; **הוריות** מח א' ש' 1821. ועיין עוד ערך: דבר תורה (= דאורייתא); כתורה; מדבר תורה (= מדאורייתא); מדברי תורה (= מדאורייתא). וראה עוד ערך: אין... תורה; אינה... תורה; אינה תורה; אינו תורה; אינן תורה; דברי תורה (= דברי התורה שבכתב).

תורה (= תורה שבעל-פה) **שקלים** מח ג' ש' 50.

תורה (= דין, הלכה) **מגילה** עב ב' ש' 36 (תורה₁); **מועד קטן** פג ב' ש' 11.

שאינן להגיה "תודה" בפאה ובמעשר שני, ולא פירש את טעמו — עיין מבואות לסה"א, עמ' 390, הע' 15. ועיין תרומות ריש פ"ב, מא ע"ב. וראה שם, פ"א ה"א, מ ע"ב ש' 47: "כלום למדו לתרומ' גדולה אלא מתרומת מעש'". וצע"ג.

¹² לשון הירושלמי כאן: "סבר רבי אימי אמר איסור ספחין תורה". והגיה ליברמן "אין" תחת "אמר" (גליונות הרש"ל, טופס א' על פי הגר"א, ובטופס ב' על דרך אולי ובסתם). ואני מגיה "מימר" תחת "אמר", ומוסיף "אין" אחריה.

¹³ להגהה כאן ולקמן ש' 54 ראה מה שהערתי לעיל, לפאה כ ע"ב ש' 64.

¹⁴ ראה ק"ע, ז סע"ב, ד"ה ה"ג ברם הכא. וראה עוד מה שהערתי לפסחים על אתר, בערך "תמן... ברם הכא...".

¹⁵ ההגהה על פי הפ"מ, עב רע"ב, ד"ה נשואים. והוא הגיה "דרבנן", וכן הגיהו שם בד"ח, ואני הימרת ל"מדבריהן" לפי סגנון הירושלמי.

¹⁶ הנוסח כאן בכי"ל: "תורה" (עמ' 46 ש' 30), והסדר שגה.

¹⁷ להגהה כאן ולקמן ש' 59 ראה מה שהערתי לעיל, לפאה כ ע"ב ש' 64.

¹⁸ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: אין... תורה; סתם (שם או תואר פועל).

תורה אמרה ע"ע התורה אמרה.

תורה קראת ע"ע התורה קראת.

תורת (= דין) **ביכורים** סג ג ש' 42, שם ש' 49; **שבת** יב א ש' 29 (2x); **עירובין** כד א ש' 33 (2x), שם ש' 34 (2x), שם ש' 36; **סוטה** יז ד ש' 34 (תורת₂); **נזיר** נב ג ש' 49, שם ש' 50; **סנהדרין** כט ג ש' 62 (2x).

תורתו (= דינו)¹⁹ **נזיר** נב ג ש' 51.

תותבה (!) ע"ע תתובה.

תזרה (!) ע"ע תורה (= דאורייתא).

תחילת החומש השיני **סוטה** כא ד ש' 20.

תחילת הפרשה **תענית** סז ד ש' 41; **סוטה** כג ב ש' 51; **נזיר** נג ד ש' 58 (הפרשת!); **הוריות** מו א ש' 21 (תחלת).

תחילת הפרשת (!) ע"ע תחילת הפרשה.

תחילתה²⁰ **סוטה** כ א ש' 6.

תחילתו ע"ע ילמד דבר מתחילתו.

תחלת הפרשה ע"ע תחילת הפרשה.

תיבה **מגילה** עה ב ש' 36 (2x); **סוטה** כ א ש' 7; **נזיר** נג ד ש' 59; **הוריות** מו א ש' 22. **תיבטיל** ע"ע תיבטל.

תיבטל **ברכות** ז ג ש' 15 (תיבטיל); **תענית** סז ג ש' 31; **כתובות** כט ב ש' 19 (תבטל!); **הוריות** מה ד ש' 45 (תבטלו!); שם ש' 46 (תבטל).

תיביות²¹ **מגילה** עא ג ש' 40, שם ש' 42, שם ש' 50, שם ש' 51 (2x).

תילף (!) ע"ע מילף.

תימר (!) ע"ע את אמר (בהקשר).

תינויין (!?)²² **ערלה** סב ב ש' 51; **עבודה זרה** מה א ש' 39 (תינויין).

תינוין ע"ע תינויין (?).

תיפהר (!) ע"ע תיפתר.

תיפתר²³ **ברכות ב א ש' 28, ה ב ש' 6, ה ד ש' 44, ו א ש' 1, ו ב ש' 19, שם ש' 60, ו ד ש' 7, יא א ש' 41, יא ב ש' 12, יב א ש' 51, שם ש' 58, יב ב ש' 62; **פאה** יז ד ש' 5, שם ש' 35, יח ב ש' 6, שם ש' 47, יח ג ש' 7, יח ד ש' 45, יט ד ש' 10.

¹⁹ המילה "תורתו" באה גם במשמעות כלל תורתו של פלוני, ולא נכללה כאן — ראה:

תורתו **ברכות** יד ד ש' 2; **חגיגה** עז ג ש' 12, שם ש' 14.

תורתן **ברכות** ח ד ש' 51; **חגיגה** עז ב ש' 5.

כיוצא בזה המילה "תורתך" באה כלפי ה'. ראה:

תורתך **ברכות** ז ד ש' 39, שם ש' 47.

²⁰ = תחילת הפרשה.

²¹ כלומר, תיבות.

²² הפירוש צ"ע — ראה מה שהערתי בסוף ערך "הדא דאת אמר וכולה תינויין היך עבידא (?)".

²³ למשמעות המונח ראה מבוה"י, יג ע"א, ערך תפתר.

תיפטר (המשך) שם ש' 12; **דמאי כא ד ש' 16, כב ג ש' 16, שם ש' 21, כג א ש' 47, כג ג ש' 39, כד א ש' 2, כה ג ש' 14, כה ד ש' 7, כו ג ש' 27; **כלאים** כז ב ש' 26, כח ג ש' 16, שם ש' 27, כח ד ש' 5, שם ש' 43, כט ב ש' 39, ל ב ש' 34, שם ש' 44, שם ש' 45, שם ש' 49, ל ג ש' 9, ל ד ש' 59; **שביעית** לו א ש' 7, לז ב ש' 11, שם ש' 12, שם ש' 19, לט א ש' 40, שם ש' 41, לט ב ש' 31; **תרומות** מא ב ש' 23, שם ש' 25, שם ש' 53, מב א ש' 47, מב ג ש' 52, מב ד ש' 62, מג ג ש' 11, שם ש' 46, מד ג ש' 31, מד ד ש' 35, מה ב ש' 4, מו א ש' 45, שם ש' 49, שם ש' 57, מו ב ש' 3, שם ש' 4, שם ש' 32, שם ש' 34, שם ש' 35; **מעשרות** נ ג ש' 55, שם ש' 63, נ ד ש' 22, נא ב ש' 13, שם ש' 21, שם ש' 26, שם ש' 29, נב א ש' 19; **מעשר שני** נג א ש' 17, נג ב ש' 10, נג ג ש' 3, נד ב ש' 37, נד ג ש' 11, נה א ש' 9, שם ש' 20, שם ש' 37, שם ש' 38, שם ש' 42, שם ש' 44, נו ג ש' 28; **חלה** נז ג ש' 27, שם ש' 40, שם ש' 57, נח א ש' 31, שם ש' 40, נח ד ש' 27, נט א ש' 62, נט ג ש' 1, ס ב ש' 46; **ערלה** סא א ש' 5, סא ב ש' 4, שם ש' 16, סא ג ש' 12 (תפטר), סא ד ש' 52, סב ג ש' 23, סג ב ש' 6, שם ש' 7; **ביכורים** סד א ש' 6, סד ד ש' 47, סה א ש' 41, סה ב ש' 4; **שבת** ג ב ש' 3, שם ש' 5, שם ש' 9, שם ש' 19, ג ב ש' 28, ה א ש' 2, ו ג ש' 2, שם ש' 50, ו ד ש' 41, ז ב ש' 16, שם ש' 29, שם ש' 31, ח ב ש' 29, שם ש' 33, ט ב ש' 35, שם ש' 42, י ב ש' 15, יא ד ש' 34, שם ש' 35, שם ש' 37, שם ש' 38, שם ש' 47, שם ש' 52, יב ג ש' 5, שם ש' 52, שם ש' 55, יג א ש' 43, יד ד ש' 52, טו ד ש' 1, שם ש' 48, יו ג ש' 43, יז ב ש' 17, יז ג ש' 21; **עירובין** יח ג ש' 37, יט ב ש' 8, יט ג ש' 24, כא א ש' 4, שם ש' 24, כא ד ש' 45, כד ג ש' 30, שם ש' 47, שם ש' 48, שם ש' 51, שם ש' 53, שם ש' 57, כד ד ש' 13, כה א ש' 55, כו א ש' 2459, כו ב ש' 29; **פסחים** כז ב ש' 20, שם ש' 23, כז ד ש' 44, שם ש' 56, כח א ש' 39, שם ש' 44, שם ש' 53, שם ש' 64, כח ב ש' 1, שם ש' 21, כט א ש' 5, שם ש' 9! (אשגרה)²⁵, כט ב ש' 41, כט ד ש' 49, שם ש' 52, ל א ש' 32, לא ב ש' 14, לב א ש' 58, לב ב ש' 29, לב ד ש' 15, לג ב ש' 62, לג ג ש' 1, שם ש' 4, שם ש' 63, לד ב ש' 44, לד ג ש' 4, שם ש' 13, לד ד ש' 30, לה ד ש' 19, שם ש' 57, לו ב ש' 9, שם ש' 14; **יומא** לט ד ש' 50, מ ב ש' 44, מ ג ש' 63, מב ב ש' 10²⁶, שם ש' 36, שם ש' 39, מד ד ש' 48 (תפטר), מה א ש' 10, מה ג ש' 17; **שקלים** מו א ש' 20, שם ש' 21, מו ב ש' 6, מו ג ש' 45, מח ב ש' 27²⁶, שם ש' 17, שם ש' 34; **סוכה** נב א ש' 45, נב ד ש' 54, נג ד ש' 58, נד א ש' 20, נד ג ש' 30; **ראש השנה** נו ב ש' 20, שם ש' 22, נו ג ש' 28, שם ש' 30, נז א ש' 23, נז ג ש' 35, נט א ש' 39; **ביצה** ס א

²⁴ עיין מצד אחד בירוכ"פ, עמ' 359, ד"ה מתניתא (השני) וד"ה תיפטר, ומצד שני בשתא"י, סוף עמ' 121, ד"ה מתניתא. וצ"ע.

²⁵ ראה ירוכ"פ, עמ' 397, ד"ה אמר ר' בון.

²⁶ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 322, סי' 4.

²⁷ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 322, סי' 4.

תיפטר (המשך) ש' 25, ס ד ש' 11, שם ש' 36, ס ב ש' 33, ס ג ב ש' 51; **תענית ס ד ש' 62, ס ט ג ש' 32; **מגילה** עא א ש' 61, שם ש' 62, עא ב ש' 5, עב ד ש' 37, עג א ש' 28, עג ג ש' 33, עד א ש' 47, עה א ש' 50; **חגיגה** עו ב ש' 57 (תפטר), עה ב ש' 34, שם ש' 48, שם ש' 49, עה ג ש' 9, שם ש' 18, שם ש' 25, עה ד ש' 5, שם ש' 64, עט א ש' 14, שם ש' 23, עט ב ש' 45, עט ג ש' 3, שם ש' 47, עט ד ש' 19, שם ש' 25; **מועד קטן** פ ב ש' 60, שם ש' 61, פב א ש' 60, שם ש' 63, שם ש' 64, פג א ש' 15; **יבמות** ב ד ש' 33, שם ש' 36, שם ש' 45, ג א ש' 26, ד ג ש' 17, ה ג ש' 49, ז א ש' 10, שם ש' 13, י ד ש' 8, יא ב ש' 44, שם ש' 45, יג ג ש' 3 (תפטר), שם ש' 5 (תפטר), שם ש' 13 (תפטר), שם ש' 18, שם ש' 21, שם ש' 36, טו ב ש' 13²⁸; **סוטה** יח א ש' 63, יח ג ש' 46, כ א ש' 19, שם ש' 23, שם ש' 37, כב א ש' 27, כג ד ש' 46; **כתובות** כה ב ש' 23 (תיתפרו)²⁹, שם ש' 25, שם ש' 42, שם ש' 51, כה ג ש' 5, כו ד ש' 49, כז ב ש' 7, שם ש' 38, כז ג ש' 9, שם ש' 32, שם ש' 34, שם ש' 41, שם ש' 57, כז ד ש' 2, שם ש' 35, שם ש' 60, כח א ש' 8, שם ש' 11, כח ד ש' 11, כט ב ש' 14, כט ג ש' 46, לא ג ש' 61, לג ב ש' 48, שם ש' 49, לד ב ש' 50, לד ג ש' 1, שם ש' 30⁴⁵, לה ד ש' 21; **נדרים** לז ד ש' 23, לח ג ש' 16, לט ד ש' 26, מ ג ש' 26, מב א ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 50; **גיטין** מג ג ש' 53, מה ב ש' 15, מו א ש' 6, מו ג ש' 8, שם ש' 10, שם ש' 14, שם ש' 57, מז א ש' 28, מז ב ש' 16 (תפטר), מח א ש' 8, מט א ש' 31, מט ג ש' 9; **נזיר** נב ב ש' 20, נב ג ש' 36, נב ד ש' 27, נג ד ש' 53, נד ד ש' 27, נה ג ש' 36, נה ד ש' 45, נו ג ש' 20, נו ד ש' 15, נז ב ש' 35, נז ד ש' 21, שם ש' 41; **קידושין** נח ד ש' 53, נט ג ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 39, שם ש' 41, שם ש' 45, ס א ש' 33, שם ש' 34, שם ש' 38, שם ש' 39, ס ב ש' 25, ס ג ש' 57, ס ד ש' 10, שם ש' 26, שם ש' 58, סב ד ש' 20, סג א ש' 51, סג ג ש' 30, שם ש' 31, שם ש' 40; **בבא קמא** ב ב ש' 6, ב ג ש' 14, ג א ש' 21, ג ג ש' 40, שם ש' 43, שם ש' 60, ד ב ש' 59, ד ד ש' 56, ה א ש' 18, שם ש' 22, ה ב ש' 57, ה ג ש' 4, ה ד ש' 58, ו א ש' 10, ו ד ש' 46, ז ב ש' 54; **בבא מציעא** ז ד ש' 48, ח א ש' 45, יא ד ש' 16, יב א ש' 58, יב ג ש' 12; **בבא בתרא** יב ד ש' 45, טו ג ש' 11, יו א ש' 8, יז ב ש' 2; **סנהדרין** כ א ש' 36, שם ש' 40, כא ב ש' 45, כד ד ש' 29, כה ג ש' 54, כו ב ש' 21, שם ש' 49, שם ש' 50, כז ד ש' 10; **מכות** לא א ש' 59, לא ג ש' 45, לא ד ש' 59; **שבועות** לג ג ש' 7, לג ד ש' 49, לד ב ש' 52, לו ג ש' 28, שם ש' 31, לז א ש' 52, לז ב ש' 34, לח א ש' 32; (ל"ג)³¹, שם ש' 35 (2x), שם ש' 50, לח

²⁸ לפירוש העניין ראה תוכפ"ש, יבמות, עמ' 171, ד"ה ובירושלמי. וצ"ע.

²⁹ הנוסח כאן בכ"ל: "תיפטר" (עמ' 104 ש' 16), והסדר שגה.

³⁰ ראה מבוא לנ"ח, עמ' 189, ד"ה וכך; עמ' 715, ס' 15.

³¹ ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'. והוא גורס כאן תחת זה: "כאן ביתוס גדול כאן ביתוס קטן", כמו שהוא במקבילות: כתובות לג ע"ב ש' 44 וגיטין מו ע"ד ש' 15. והלשון שלפנינו הוא באשגרה מלקמן, ש' 50 (ראה פ"מ, לח רע"ב, ד"ה תיפטר).

תיפתר (המשך) ג שו' 32, לח ד שו' 24, שם שו' 48, שם שו' 49; **עבודה זרה לט ג שו' 43, שם שם (תיפתר!), שם שו' 45, לט ד שו' 1, שם שו' 2, מ ג שו' 2, שם שו' 7, שם שו' 45, שם שו' 46, מ ד שו' 53, מג א שו' 24, מג ב שו' 2, שם שו' 3, שם שו' 5, שם שו' 13, שם שו' 16, שם שו' 64, מג ג שו' 2, מג ד שו' 11, מה ב שו' 17, שם שו' 18; **הוריות** מח א שו' 21; **נידה** מח ד שו' 51, מט ג שו' 51, מט ד שו' 36, נ א שו' 7, שם שו' 8, נ ד שו' 36, שם שו' 39, נא א שו' 14, שם שו' 32³⁵.

תיפתר (!) לה ע"ע דו פתר לה. ועיין עוד ערך פתר לה (בהקשר).
תיפתרינה³³ **מעשר שני** נד ג שו' 10 (תיפתרינה), נה א שו' 38 (תיפתרינה); **פסחים** כט ב שו' 2 (תפתרינה), שם שם; **כתובות** כז ג שו' 8 (תפתרינה); **קידושין** ס א שו' 34 (תיפתרינה).

תיפתרינה ע"ע תיפתרינה.
תיפתרינה (!) ע"ע אפילו תיפתרינה.
תירגם עקילס **שבת** ח ב שו' 51; **יומא** מא א שו' 19 (תרגם); **סוכה** נג ד שו' 22; **מגילה** עא ג שו' 9 (+הגר), עג ב שו' 35; **מועד קטן** פג ב שו' 55; **קידושין** נט א שו' 9 (+הגר).

תירגם עקילס הגר ע"ע תירגם עקילס.
תירגם ר'³⁴ **ברכות** יב ד שו' 40 (תרגם); **ביכורים** סה ד שו' 7; **סנהדרין** כ ג שו' 63.
תירגם ר' קומי דבית ר'³⁵ **שקלים** מח ד שו' 44; **סוכה** נה ג שו' 18.
תירגם ר' קומי ר'³⁶ **סוכה** נה ב שו' 37⁴⁷.

תיתי ע"ע: מנן תיתי ליה; מנן תיתי ר' (!).
תיפתר (!) ע"ע תיפתר.
תלוי ברכות יג ד שו' 15.
תלמד הימנה לגזירה שוה ע"ע מלמד הימנה לגזירה שוה.
תלמוד (= שמועה)³⁸ **גיטין** מח ד שו' 10.

³² למופעים נוספים ע"ע: ביניהון; דתני. ולמופע נוסף השייך לשבת ב ע"ג שו' 29, והובא בראשונים וליתיה בד"ו, ראה ירוכ"פ, עמ' 8, ד"ה רב חסדא. ולמופע נוסף בשבת יג ע"ד שו' 15, לפי גירסת הרשב"א, ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 176, ד"ה אמר ר' אבא. ולמופע נוסף בעירובין יט ע"ד שו' 7 אצל הריטב"א ראה ירוכ"פ, עמ' 246, ד"ה אבל בריטב"א (ושם: "תפתר"). ולמופע נוסף בפסחים כז ע"א שו' 49 אצל כמה ראשונים ראה ירוכ"פ, עמ' 369, ד"ה וכי יש. וראה עוד: אהצ"י, עמ' 2, ד"ה וכי; מבואות לסה"א, עמ' 149, ד"ה וכי. וראה עוד ירוכ"פ, עמ' 160, ד"ה תיפתר, שהשלים מדעתו את המונח על דרך אולי בשבת יא ע"ד שו' 37.

³³ תרגום: תפתור אותה. במעשר שני וקידושין — את המשנה; בפסחים וכתובות — את העניין.
³⁴ למשמעות הביטוי ראה: מבוא"י, יג ע"א, ערך תרגם; ערכי מדרש אמוראים, עמ' 320, ערך תרגם.
³⁵ תרגום: תרגם ר' לפני בית [מדרשו של] ר'.
³⁶ תרגום: תרגם ר' לפני ר'.

³⁷ היו"ד של "קומי" תלויה בד"ו בטעות מעל המילה בין השורות.
³⁸ הייתי סבור לפרש: לימוד ועיון, ואולם רש"י פירש: "צריכין אנו ללמוד מן הגדולים ממנו" (ובבלי גיטין, סו ע"ב, ד"ה והדבר). כלומר, "תלמוד" = אולפן, שמועה. ועל פיו פירשתי.

תלמוד (= גמרא)³⁹ פאה יז א שו' 49, שם שו' 53; שבת טו ג שו' 27; מגילה עד ד שו' 23; חגיגה עו ד שו' 27, שם שו' 31; הוריות מח ג שו' 9, שם שו' 10, שם שו' 17, שם שו' 19, שם שו' 23, שם שו' 40³¹.

**תלמוד לומר ברכות ב ג שו' 64 (2x), ח ד שו' 23, יד ג שו' 18; תרומות מב ד שו' 59; מעשר שני נו ג שו' 39; חלה נז ב שו' 59, שם שו' 60, נח א שו' 56; ביכורים סד ד שו' 35; פסחים כז ג שו' 42, שם שו' 44, לא ד שו' 46, שם שו' 49, שם שו' 53, לב א שו' 31, לב ב שו' 41, שם שו' 43, שם שו' 46, שם שו' 48, לו א שו' 23, לו ד שו' 15, שם שו' 16, שם שו' 32; יומא לט ד שו' 31, מב ד שו' 11⁴¹; שקלים מו ד שו' 31, מח ב שו' 56, שם שו' 62; ראש השנה נו ג שו' 1; חגיגה עז ג שו' 29, שם שו' 30, שם שו' 33; יבמות בב ב שו' 31, ב ג שו' 54, ו ד שו' 3, שם שו' 9, ט ד שו' 44, יב ב שו' 48; סוטה יז ב שו' 21, שם שו' 23, יח ב שו' 23, יט ב שו' 5; נזיר נג ב שו' 58; קידושין נח ב שו' 37, שם שו' 41, שם שו' 49, שם שו' 51, נח ג שו' 9, סא א שו' 26, סד א שו' 58; בבא קמא ד ג שו' 6, שם שו' 8, שם שו' 11, שם שו' 15, שם שו' 18, ה א שו' 10; בבא בתרא יו א שו' 7! (ל"ג)⁴²; סנהדרין יט ב שו' 61⁴³; כא ג שו' 43, כב ב שו' 11, כב ד שו' 46, שם שו' 48, כה ב שו' 42; שבעות לב ד שו' 54, לג א שו' 27, לה ב שו' 55, שם שו' 58; הוריות מה ד שו' 12, מח ב שו' 45⁴⁴. ועיין עוד ערך מה תלמוד לומר.

תלמודו ברכות ט א שו' 8, שם שו' 9, שם שו' 12; פסחים לג א שו' 26 (2x); חגיגה עז ב שו' 46; מועד קטן פא ד שו' 53; הוריות מח ב שו' 5 (2x), שם שו' 6, שם שו' 7 (2x), שם שו' 8.

תלמודיו (!) דר' ע"ע תלמודיו דר'.

תלמודיו של ר' (!) ע"ע תלמודיו דר'.

תלמודינו מגילה ע ב שו' 53.

**תלמוד ברכות ד ב שו' 28, ה ג שו' 23; פאה יז א שו' 49, כא א שו' 40; כלאים לא ג שו' 37; שביעית לו ג שו' 4 (2x); מעשר שני נד ב שו' 22, נה ג שו' 25; שבת ד א שו' 39,

³⁹ על תלמוד הראשונים ראה אלבק, מחקרים, עמ' 61, ד"ה במקומות; שם, הע' 2; עמ' 182, הע' 3. וראה עוד דברי הראב"ד שהביא שם, עמ' 28.

⁴⁰ לא כללתי את המופע שבברכות ד ע"א שו' 52, כי כוונתו תלמוד תורה, כמו שמוכיח הביטוי "למעשה" שנגדו. וכן לא את המופע שלהלן, ו ע"ג שו' 29, כי גם שם כוונתו תלמוד תורה. וכן הוא בפירוש בכ"ר, עמ' 63 שו' 2. ולמופעים נוספים לדעת רבינובץ ראה מה שהערתי בערך "כל תלמיד ותלמיד".

⁴¹ עיין אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 679, סי' 11, ד"ה בירוש'. אבל בספרא, אחרי מות, פרק ד ה"ט, פא ע"ד, אין "תלמוד לומר".

⁴² עיין מלמד, מה"ת, עמ' 126, סי' קעז, בתחילת ההערה. והוא שהעירני על הקושי כאן. אבל המונח ליתיה בכ"א, עמ' 98 שו' 9, ולא גרסינן ליה.

⁴³ היה צריך לומר כאן לכאורה: שנאמר. אבל ראה מה שהגיה בשתא"י, עמ' 511, ד"ה ואין עושין. ויתכן שכל הקטע הוא תנאי.

⁴⁴ למופעים נוספים ע"ע: מה תלמוד לומר; נישמענה מן הדא.

תלמיד (המשך) שם ש' 40, ז ב ש' 13, ח ג ש' 50, ט ג ש' 7, יז א ש' 45; **עירובין כב ג ש' 2; **יומא** מד ד ש' 45; **סוכה** נג ב ש' 19; **ביצה** סא ב ש' 28, סב א ש' 16, שם ש' 17; **תענית** סד ג ש' 59; **מגילה** עד ד ש' 24; **חגיגה** עו ד ש' 37, עז א ש' 38, עז ב ש' 11 (כלא); **מועד קטן** פב ד ש' 41, שם ש' 50, שם ש' 52, פג א ש' 29, פג ג ש' 33; **יבמות** ט א ש' 10; **סוטה** יט א ש' 32; **גיטין** מג ג ש' 26, שם ש' 27; **נזיר** נג א ש' 37; **קידושין** סג ד ש' 2; **בבא מציעא** ח ד ש' 39 (2x)⁴⁵; **סנהדרין** יח ב ש' 2, כב א ש' 51; **שבועות** לד א ש' 18; **נדה** מט ד ש' 46⁴².

תלמיד אחד **שביעית** לו ג ש' 1; **גיטין** מג ג ש' 24. וראה עוד ערך: חד תלמיד; חד תלמיד מן דר'.

תלמיד וחבר **ראש השנה** נו ד ש' 24. וראה עוד ערך חבר ותלמיד.

תלמיד חכם **ברכות** ה ג ש' 26, ח א ש' 3, ט ד ש' 1; **מעשר שני** נה ג ש' 21; **ביצה** ס ג ש' 57; **תענית** סה ג ש' 5; **חגיגה** עז ב ש' 46; **מועד קטן** פג ב ש' 13; **נדרים** לט ב ש' 33, שם ש' 39; **מכות** לא ד ש' 64, לב א ש' 9; **הוריות** מח ב ש' 43.

תלמיד חכמים **סוכה נג א ש' 30; **בבא מציעא** ח ד ש' 1 (תלמידיו)⁴⁷.

תלמיד מן תלמידיו דר'⁴⁸ **שביעית** לז א ש' 12.

תלמיד תלמידה⁴⁹ **תענית** סו ד ש' 38.

תלמידא⁵⁰ **סנהדרין** כב א ש' 52, שם ש' 53, כג ג ש' 28, שם ש' 35.

תלמידא פליג על רביה (בתמיהה)⁵¹ **קידושין** סד ד ש' 13⁵².

תלמידו **ברכות** ד ג ש' 10; **יבמות** ג ד ש' 23; **סנהדרין** כט ב ש' 10.

תלמידו (!) דר' ע"ע תלמידה דר'.

תלמידוהי דר' ע"ע תלמידיו דר'.

תלמידיו⁵³ **ברכות ט א ש' 42, י ב ש' 63; **פאה** כא א ש' 41, שם ש' 43; **דמאי** כא ד ש' 50; **מעשר שני** נה ג ש' 16; **ביכורים** סה ג ש' 46; **יומא** מ ד ש' 31; **סוכה** נד א

45 ראה מה שהערתי לעיל, ערך "כל תלמיד ותלמיד".

46 למופע נוסף שנשתבש ע"ע חד דויד (ו).

47 הנוסח כאן בכי"א: "תלמיד חכם" (עמ' 49 ש' 86).

48 תרגום: תלמיד מתלמידיו של ר'.

49 תרגום: תלמיד תלמידו.

50 תרגום: התלמיד.

51 תרגום: התלמיד חלוק על רבו?

52 לשון המאמר בשלמותו: "בריד רחמנא דלא הוינא שמיע הדין אולפנא אילו הוינא שמיע הדין אולפנא לא הוינא מחתים והוון אמרין תלמידא פליג על רביה" (שם, ש' 12). ונראה לי שצריך לגרוס "מחתום" תחת "מחתים", כלומר, צורת מקור. ומצאנו בירושלמי כמה צורות מקור אחרי "הוינא" — ראה, למשל: "ולא... הוינא מקבלה עלי" (פאה טו ע"ג ש' 43 = קידושין סא ע"ב ש' 32 [ושם: "עלוי"]], "הוינא מיתן לך" (מעשר שני נב ע"ג ש' 23), "הוינא מימור לכוון בחנפין" (תענית סד ע"ג ש' 2), "הוינא מבזעא יתה" (שם, ש' 4). וסוקולוף (עמ' 218, טור ב, ערך חתם [טור א]) לא הגיה, ופירש את הצורה כבינוני מבניין פֻעַל. וצ"ע.

53 תרגום: תלמידיו.

תלמידיו (המשך) ש' 16; ראש השנה נח ד ש' 31; ביצה ס ג ש' 51; מגילה עב א ש' 25; חגיגה עז ד ש' 33; סוטה יט א ש' 33; קידושין סג ד ש' 48; בבא מציעא ח ג ש' 19; סנהדרין יח א ש' 54⁵⁹. ועיין עוד ערך כל תלמידיו.

תלמידיו דר' 55 דמאי כד ג ש' 54 (תלמודו⁵⁶, של ר'!); כלאים לב ג ש' 27; שביעית לז א ש' 13; תרומות מא ב ש' 37, מב ד ש' 1; חלה נח ד ש' 4; שבת ח א ש' 27, יא א ש' 38; עירובין יט ב ש' 29 (תלמודו), כג ב ש' 57, כה א ש' 40; פסחים לז ג ש' 34; יומא לט ג ש' 63, לט ד ש' 11, שם ש' 36; שקלים מז ג ש' 6; ביצה סא ג ש' 40; מועד קטן פג א ש' 46; יבמות טו א ש' 33; כתובות ל ד ש' 23, לג ד ש' 35, לד ב ש' 44, לה ב ש' 31, לה ד ש' 49; נדרים לז ד ש' 19, לח ג ש' 42 (תלמודו); נזיר נד א ש' 59 (תלמודו), נו ב ש' 29; קידושין ס ד ש' 58, סג ד ש' 47; בבא בתרא יד א ש' 24; סנהדרין כח א ש' 40; שבועות לח ד ש' 48; נידה נ ד ש' 63.

תלמידיו דר' אמרין (!) 57 הראשונים היו אומרים... והשניים היו אומרים... שבת ח א ש' 24-25; סנהדרין כח א ש' 38 (שניים!).

תלמידיו דר' אמרין (!) הראשונים היו אומרים... שניים (!) היו אומרים... ע"ע תלמידיו דר' אמרין (!) הראשונים היו אומרים... והשניים היו אומרים....

תלמידיו תענית סה ד ש' 40.

תלמידיו בית שמאי יבמות ג א ש' 51.

תלמידיו חכמים ברכות ז ד ש' 14⁷¹, שם ש' 18⁷¹, יד ד ש' 25; שקלים מח א ש' 17; תענית סז ד ש' 28, שם ש' 29, שם ש' 32; כתובות ל ב ש' 20.

תלמידיו (!) חכמים ע"ע תלמיד חכמים.

תלמידיו ע"ע תלמידים.

תלמידיה 58 ברכות ה ב ש' 64; שביעית לט א ש' 56; מעשר שני נו ב ש' 64; תענית סו ד ש' 38, סז א ש' 144 (צ"ל: תלמודו⁵⁹); סוטה כד ג ש' 28; עבודה זרה מב ג ש' 38.

תלמידיה דר' 60 ברכות ד ב ש' 34 (תלמודו), שם שם; שבת יב ג ש' 43 (2x); פסחים ל ד ש' 26, לז ב ש' 48 (2x); מועד קטן פג ג ש' 40, שם ש' 41; כתובות לג ב ש' 1 (2x); קידושין ס ב ש' 61, שם ש' 62.

תלמידיה' ע"ע תלמידיהם.

54 למופע נוסף שנשתבש ע"ע תלמידיה.

55 תרגום: תלמידיו של ר'.

56 לצורה "תלמודו" ראה אליצור, מהדורת הירושלמי, סוף עמ' 204, ד"ה ולדוגמה. וצ"ע. אבל להלן בעירובין יט ע"ב ש' 29 הצורה בכ"ל היא: "תלמידיו" (עמ' 392 ש' 12), והסדר שגה.

57 תרגום: תלמידיו של ר' אומרים. וליברמן (ירוכ"פ, ריש עמ' 104, ד"ה תלמידיו) מוחק את המילה "אמרין". וכן נראה.

58 תרגום: תלמיד.

59 לשון הגמרא כאן: "והוה רב מיתב חד מן תלמידיה בביתא", כלומר, לשון רבים. וזהו טעם

ההגחה.

60 תרגום: תלמידו של ר'.

תמיהני (!) איך ר' מוטיב את ר' והוא מקבל מיניה

תלמידיהם מגילה עד א שו' 53 (תלמידה'), שם שו' 59; **מכות** לא ד שו' 49.
תלמידיו ברכות ו א שו' 32 (2א), ז ב שו' 37, ט א שו' 53; יב ג שו' 23, שם שו' 49, יב ד שו' 51, שם שו' 56, יג א שו' 2, שם שו' 5, שם שו' 14; **דמאי** כב א שו' 16; **שבת** ו א שו' 56; **שקלים** מז ב שו' 21; **ראש השנה** נו ד שו' 22; **ביצה** סא ג שו' 34; **סוטה** יו ד שו' 48, יט א שו' 77, שם שו' 35; **נזיר** נו א שו' 12, שם שו' 13; **סנהדרין** יט א שו' 42, כח ב שו' 62; **הוריות** מח ב שו' 63, שם שו' 64.
תלמידדיא⁶¹ **סנהדרין** כט ב שו' 4, שם שו' 8.
תלמידים ברכות ז ד שו' 57 (תלמיד')⁶²; **מעשר שני** נג ד שו' 21; **חלה** נח א שו' 9, שם שו' 11; **פסחים** לא א שו' 61; **יומא** מה א שו' 61; (צ"ל: תלמידין — ארמית)⁶³; **נדרים** מב ד שו' 41; **סנהדרין** כט א שו' 25; **עבודה זרה** מא ד שו' 8 (תלמידין).
תלמידין (עברית) ע"ע תלמידים.
תלמידין (ארמית)⁶⁴ **כלאים** לב ב שו' 48; **שבת** ח ד שו' 2; **מועד קטן** פב ד שו' 51, שם שו' 52, שם שו' 54, שם שו' 58; **סוטה** יו ד שו' 24; **כתובות** כו ד שו' 42, לה א שו' 53; **סנהדרין** כג ג שו' 6526.
תלמידך⁶⁶ **כלאים** לב ב שו' 50; **כתובות** לה א שו' 56.
תלת' אמורין ע"ע תלתא אמורין.
תלתא אינון⁶⁷ **פסחים** לא א שו' 61.
תלתא אמורין⁶⁸ **דמאי** כה ד שו' 35 (תלת'); **סנהדרין** יט ב שו' 62, כא ד שו' 40.
תלתא תניין⁶⁹ **מגילה** ע א שו' 27.
תלתה תנאין אינון⁷⁰ **שביעית** לג ד שו' 27.
תלתיהון אמרין⁷¹ **קידושין** סב ג שו' 30.
תמה ע"ע ר' תמה, ר' אומ' (!) לא תמה.
תמיהני (!) איך ר' מוטיב את ר' והוא מקבל מיניה ע"ע ותמיה אנא איך הוה מוטיב ר' קומי ר' והוא מקבל מיניה.

61 תרגום: התלמידים.

62 טעם הספק הוא היות המופע כאן מלשון תפילה, לא לשון התלמוד.

63 ראה הלשון בערך "תריין תלמידין".

64 תרגום: תלמידים.

65 למופע נוסף שנשתבש ע"ע תלמידים.

66 תרגום: תלמידך.

67 תרגום: שלושה הם. כלומר, שלושה תנאים הם שנחלקו בעניין.

68 תרגום: שלושה אמוראים. כלומר, שנחלקו בעניין.

69 תרגום: שלושה תנאים. כלומר, שנחלקו בעניין.

70 תרגום: שלושה תנאים הם. כלומר, שנחלקו בעניין.

71 תרגום: שלושתם אמורים. כלומר, שלושת החכמים המצוינים שם מסרו מסורת אחת במעשה

שהיה, ע"ש.

72 תמן** ברכות ב ג ש' 3, ג א ש' 14, שם ש' 22, ג ב ש' 53, ה ד ש' 46, ו ב ש' 31, שם ש' 61, ז ב ש' 28, ז ד ש' 16, ט א ש' 5, י א ש' 53, י ג ש' 20, יא א ש' 30, יא ב ש' 21, שם ש' 22, יא ד ש' 3, יב א ש' 21, שם ש' 61; **פאה** טו א ש' 25, יו א ש' 12, יו ד ש' 26, שם ש' 32, שם ש' 54, יז ג ש' 12, שם ש' 52, שם ש' 57, יח ב ש' 52, יח ג ש' 5, יח ד ש' 51, שם ש' 53, כ א ש' 11; **דמאי** כא ד ש' 12, כג ד ש' 16, כד א ש' 4, שם ש' 47, שם ש' 63, כד ב ש' 10, כד ג ש' 9, כד ד ש' 27, שם ש' 28, כה ג ש' 23, כו א ש' 37, כו ב ש' 12; **כלאים** כו ד ש' 35, כז א ש' 52 (2x)⁷³, שם ש' 53, כח ב ש' 9, כח ד ש' 11, שם ש' 12 (2x), שם ש' 13, שם ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 21 (3x), שם ש' 22 (2x), שם ש' 23, שם ש' 24, שם ש' 25, שם ש' 26, שם ש' 30, כט ד ש' 47; (צ"ל: תמן... ברם הכא)⁷⁴, ל א ש' 35, ל ג ש' 53, שם ש' 54, שם ש' 55 (2x), שם ש' 56 (2x), שם ש' 58, ל ד ש' 34, לא א ש' 4, לב ד ש' 32, שם ש' 34; **שביעית** לג א ש' 40, לג ב ש' 34, לג ד ש' 20, לד ב ש' 6, לד ג ש' 37, שם ש' 41 (2x), לה ב ש' 12, לה ד ש' 46, לז ג ש' 47, שם ש' 49, לט א ש' 39, לט ד ש' 57; **תרומות** מא א ש' 32, שם ש' 35, מג ג ש' 17, מד ש' 18, שם ש' 20, שם ש' 25, מא א ש' 33, מא ד ש' 39, מב ב ש' 57, מב ד ש' 44, מג ג ש' 16, שם ש' 18, מד ג ש' 51, מה א ש' 7, מו ב ש' 10, מו ד ש' 24 (תמן₁), מז א ש' 35, שם ש' 46, שם ש' 47, מח ב ש' 10; **מעשרות** מח ד ש' 15, מט ב ש' 20, מט ד ש' 6, נ ג ש' 23, נ ד ש' 49, נא ב ש' 1; (צ"ל: תמן... ברם הכא)⁷⁵, נא ג ש' 41, נא ד ש' 61, נב א ש' 3; **מעשר שני** נב ב ש' 38, שם ש' 40, נב ד ש' 23, שם ש' 29, נד ב ש' 25, נה א ש' 33, שם ש' 60, נה ד ש' 33, נו ג ש' 26; **חלה** נז א ש' 48, נז ב ש' 63, נז ד ש' 10, נח ב ש' 32, נח ג ש' 1, שם ש' 2 (2x), שם ש' 18, שם ש' 22, נט א ש' 17, שם ש' 44, שם ש' 47, נט ב ש' 10, נט ג ש' 19, נט ד ש' 19, שם ש' 21, שם ש' 45; (ל"ג)⁷⁶, שם ש' 46, ס ב ש' 43; **ערלה** סא ב ש' 61, סא ד ש' 8, סב א ש' 29, סב ג ש' 7, שם ש' 10, שם ש' 16, סג א ש' 18 (תמן₁), שם ש' 29, שם ש' 59, סג ב ש' 30; **ביכורים** סג ד ש' 11, שם ש' 13, סד ד ש' 50; **שבת** ב ג ש' 42, ב ד ש' 47, ג ב ש' 23, שם ש' 26, ד א ש' 5, ד ג ש' 59, ה ד ש' 60, ו ב ש' 24, שם ש' 42, שם ש' 43, שם ש' 54, שם ש' 59, ו ג ש' 29, ו ד ש' 34; (צ"ל: תבן)⁷⁷, ח ב ש' 25, שם ש' 27, שם ש' 30, יא א ש' 17, יב ג ש' 37, שם ש' 38, יג ד ש' 45, יד א ש' 9, שם ש' 11, שם ש' 32, שם ש' 34 (תמן₂), שם ש' 47, שם ש' 49, יד ב ש' 7, שם ש' 34, יד ד ש' 54, שם ש' 59, טו ג ש' 2, שם ש' 61, שם ש' 63, יו ג ש' 7, שם ש' 48, יז ב ש' 35,

72 תרגום: שם. ולמשמעות המונח ראה מבוה"י, יב ע"ב, ערך תמן.

73 ראה מה שהערתי בסוף ערך "תנינן... הכא ופרשנתה תמן", ובסוף ערך "תנינן הכא... ופרשנתה (ו) תמן".

74 ראה המקבילה בניזיר נז ע"ד ש' 60-61.

75 ההגהה על פי אפשטיין, מבואות לסה"א, עמ' 461, הע' 8.

76 ראה מה שציינתי בערך "כמה דתימר תמן" על אתר.

77 ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 92, ד"ה מן מה דתנינן.

תמן (המשך) שם ש' 57, יז ג ש' 23; **עירובין יח ב ש' 16, שם ש' 18, שם ש' 20, שם ש' 46, יח ג ש' 2, יט א ש' 44, יט ב ש' 33, כ א ש' 4, שם ש' 29, שם ש' 44, שם ש' 45, שם ש' 63, כ ב ש' 40, כ ג ש' 42, כא א ש' 17, שם ש' 31, שם ש' 51 (2x), שם ש' 53, כא ב ש' 42, שם ש' 62, כא ג ש' 2, שם ש' 3, שם ש' 5, כג א ש' 36, כד א ש' 2, כד ב ש' 20, שם ש' 53, כה א ש' 4, כה ג ש' 57 (2x), כה ד ש' 8, שם ש' 9, כו ב ש' 38, כו ד ש' 15, שם ש' 19; **פסחים** כז ד ש' 53, כח א ש' 23, כח ד ש' 51, כט א ש' 60, כט ב ש' 21, שם ש' 51, ל א ש' 45, שם ש' 50, שם ש' 63, ל ד ש' 41, לא ד ש' 14, לב ב ש' 16, לג ד ש' 36, שם ש' 38, לד ג ש' 34, שם ש' 50, לה א ש' 15, שם ש' 52, שם ש' 56; **ל"ג**⁷⁸, לה ב ש' 1, שם ש' 2, לה ד ש' 53, לו א ש' 12, לו ב ש' 35, לז א ש' 54, שם ש' 56, לז ג ש' 15; **יומא** לח ב ש' 61, לח ג ש' 19, לח ד ש' 51, לט א ש' 33, לט ג ש' 28, לט ד ש' 40, מ ב ש' 52, מא א ש' 17, שם ש' 30, שם ש' 64, מא ג ש' 61, מא ד ש' 18, שם ש' 63, מב ב ש' 44, שם ש' 51, מג ג ש' 23; **שקלים** מו ב ש' 21, שם ש' 38, מו ג ש' 20, מח א ש' 54, מח ד ש' 50, מט ד ש' 26, נ א ש' 1, נ ב ש' 28, נ ד ש' 5, שם ש' 143; **ל"ג**⁷⁹, שם ש' 45, נא ב ש' 31; **סוכה** נא ג ש' 37, שם ש' 40, שם ש' 41, נא ד ש' 10, שם ש' 35, שם ש' 38, נב ד ש' 28, נג א ש' 10, נג ד ש' 30, שם ש' 35, שם ש' 58, נה ב ש' 31, נה ד ש' 45; **ראש השנה** נו ג ש' 29, שם ש' 44, נז ג ש' 14, נז ד ש' 53; **ל"ג**⁸⁰, נח א ש' 3, שם ש' 25, נט א ש' 40, נט ב ש' 50; **ביצה** ס ג ש' 12, שם ש' 15, סא א ש' 8, סא ד ש' 47, שם ש' 50, סב א ש' 24, שם ש' 28, שם ש' 44, סב ג ש' 16, סב ד ש' 11, שם ש' 14; **תענית** סג ד ש' 12, סה ב ש' 8, סז א ש' 59, סז ד ש' 30, סט ג ש' 6, שם ש' 24; **מגילה** ע א ש' 42, ע ב ש' 36, ע ג ש' 22, עא א ש' 2, עא ב ש' 22, עג ג ש' 17, עג ד ש' 39; **חגיגה** עה ד ש' 35, שם ש' 39, עו א ש' 19, שם ש' 60, עח ב ש' 16, שם ש' 27, שם ש' 37, עח ג ש' 10, שם ש' 20, עח ד ש' 8, שם ש' 32, עט א ש' 17, שם ש' 25, שם ש' 36; **ל"ג**⁸¹, שם ש' 49, שם ש' 57, עט ב ש' 2, שם ש' 14, שם ש' 30, שם ש' 60, שם ש' 61; **נ"ל** (הכא?)⁸², שם ש' 62, עט ג ש' 19, שם ש' 23, שם ש' 28, עט ד ש' 48; **מועד קטן** פ ב ש' 22, שם ש' 36, שם ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 43, שם ש' 44, שם ש' 55, פ ד ש' 45, שם ש' 60, פא א ש' 48, שם ש' 49, פב ב ש' 2, שם ש' 7, פג ד ש' 13; **יבמות** ד ג ש' 47, ה ג ש' 6, שם ש' 18, ה ד ש' 17, ז ג ש' 24, שם ש' 41, ז ד ש' 19, ט א ש' 42, ט ב ש' 29, שם ש' 46, י ב ש' 26, י ג ש' 35, שם ש' 38, שם ש' 51, יא ג ש' 52, יב ב ש' 12, יב ג ש' 54, שם ש' 62, יב ד ש' 45,

⁷⁸ ראה מה שהערתי בערך "דתינן תמן" על אתר.

⁷⁹ ראה מה שהערתי בערך "מה תמן צריכה ליה, אף הכא צריכה ליה" על אתר.

⁸⁰ טעם הספק כאן, ולקמן נח ע"א ש' 3, הוא שמא אין הכוונה בהם למקום אחר או לעניין אחר

בתלמוד, אלא לאותו מעשה שהיה.

⁸¹ ראה הלשון בערך "כיי דתינן תמן".

⁸² ראה מה שהערתי בערך "הדא היא דתינן תמן" על אתר.

תמן (המשד) יג ד ש' 31, שם ש' 54, יד א ש' 2, שם ש' 16, שם ש' 19, שם ש' 43, טו א ש' 18, טו ב ש' 15; **סוטה** יו ד ש' 15, יז ד ש' 45, שם ש' 47, יט א ש' 58, יט ג ש' 26, כב ג ש' 56, כג ד ש' 25, שם ש' 40; (צ"ל: הכין)⁸³, כד א ש' 39; **כתובות** כה א ש' 5, שם ש' 8, שם ש' 13, שם ש' 57, כה ג ש' 19, שם ש' 40, כו א ש' 48, כז ב ש' 41, שם ש' 51, שם ש' 55, כז ג ש' 38, שם ש' 53, שם ש' 60, כז ד ש' 24, שם ש' 38, כח ב ש' 27, כח ד ש' 20, שם ש' 39, לא ג ש' 36, לב ד ש' 8, לג א ש' 10, לג ב ש' 20, לד ד ש' 45, לה ב ש' 57, שם ש' 62, לה ג ש' 2, לה ד ש' 28, שם ש' 54, לו א ש' 9, לו ב ש' 10; **נדרים** לו ג ש' 29, שם ש' 32 (מ-), שם ש' 42, לח א ש' 19, שם ש' 20, לח ג ש' 23, לט א ש' 34, שם ש' 35, שם ש' 36, לט ד ש' 8417, שם ש' 19, שם ש' 25, מא א ש' 18, שם ש' 23, מא ג ש' 16, שם ש' 38, מא ד ש' 39 (מ-), מב ג ש' 22, שם ש' 54 (ל"ג);⁸⁵ **גיטין** מד ד ש' 16, מה א ש' 29, שם ש' 53, מה ב ש' 8, מו ד ש' 1, מז ג ש' 5 (2x), מז ד ש' 44, מח א ש' 46, שם ש' 55, מח ד ש' 61, מט ד ש' 43 (2x), שם ש' 44, שם ש' 45 (2x), שם ש' 46, שם ש' 48, נ ב ש' 11, נ ג ש' 3; **נזיר** נא ב ש' 31, נא ד ש' 21, נב א ש' 7; (צ"ל: תנין)⁸⁶, נב ג ש' 10, שם ש' 14, נב ד ש' 3, שם ש' 33, נג ב ש' 17, נד א ש' 15, נד ג ש' 55, נו ג ש' 12, נז ב ש' 21, נז ג ש' 12, נח א ש' 29; **קידושין** נח ב ש' 29, נט ד ש' 54, ס א ש' 2, ס ב ש' 8, שם ש' 19, שם ש' 49, ס ד ש' 44, שם ש' 48, סב ב ש' 20, סב ג ש' 1, שם ש' 59, סג א ש' 37, סד א ש' 2, סד ב ש' 9, סד ג ש' 4, סה ג ש' 19, סה ד ש' 9, שם ש' 15, שם ש' 31; **בבא קמא** ב ב ש' 3, שם ש' 7, ד ב ש' 50, ה א ש' 27, ו א ש' 7, ו ג ש' 23; **בבא מציעא** ח א ש' 10, י ג ש' 64; **בבא בתרא** יב ד ש' 29, יג ב ש' 50, יג ד ש' 30, יד א ש' 3, טו ב ש' 45 (2x), שם ש' 46 (2x), יו ב ש' 20, שם ש' 33 (מן);⁸⁷ **סנהדרין** כ ג ש' 19, כא א ש' 43, כב ד ש' 35, כג ג ש' 16, שם ש' 18, כו א ש' 52, שם ש' 55, שם ש' 57, כו ב ש' 44, כו ג ש' 34, כו ד ש' 19, שם ש' 55, כז א ש' 53, כח ג ש' 11, כט ב ש' 6, לב ש' 1, לג ש' 43; **מכות** לא ד ש' 10, שם ש' 51; **שבועות** לג ב ש' 50, לג ד ש' 52, שם ש' 53, לד ג ש' 9, לה ד ש' 53, לו ב ש' 47, לז ד ש' 57; (ל"ג);⁸⁸ **עבודה זרה** לט ב ש' 50, מ ד ש' 56, שם ש' 61, מא ב ש' 23 (תמן₁), מא ג ש' 47, מג א ש' 1, שם ש' 8, מג ב ש' 33, מו ד ש' 14, מה א ש' 17, שם ש' 57, מה ב ש' 21 (קמן);⁸⁹ **הוריות** מח א ש' 38; **נדה** נ ד ש' 45 (2x), נא א ש' 18⁹⁰. ועיין עוד ערך דתמן.

⁸³ ההגהה על פי המקבילה שם, לעיל כג ע"ג ש' 38. וראה עוד הלשון בערך "אילין דהכין הכין".

⁸⁴ ראה מה שהערתי בערך "דתנינן תמן" על אתר.

⁸⁵ ראה מה שציינתי בערך "דתנינן תמן" על אתר.

⁸⁶ ההגהה על פי ליברמן, תוכפ"ש, נזירות, ריש עמ' 515, ד"ה ובירושלמי; שם, הע' 2.

⁸⁷ ראה הלשון בערך "כמה דאת אמר תמן... ודכוותה...".

⁸⁸ ראה מה שציינתי בערך "דתנינן תמן" על אתר.

⁸⁹ להגהה ראה המקבילה בערלה סג ע"א ש' 29 הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.

תמן (= ארץ ישראל)⁹¹ **שבת** ג ד ש' 26; **ראש השנה** נט ד ש' 17⁹²; **עבודה זרה** מא ד ש' 49.

תמן (= בבל)⁹³ **ברכות** ד ב ש' 10, ו ג ש' 41, ז ב ש' 50, ח ג ש' 51, יא ב ש' 34, יא ד ש' 45; **כלאים** כט ג ש' 26, לב ג ש' 29 (תמן⁹⁴); **חלה** נז ג ש' 14; **ערלה** סא ב ש' 39; **שבת** יד ג ש' 44 (2x); **עירובין** יח ד ש' 52, כג ד ש' 61; **פסחים** לז ג ש' 58; **יומא** מד א ש' 55 (2x); **שקלים** מו ד ש' 25, מז א ש' 1, נ ג ש' 16, נ ד ש' 8; **סוכה** נד א ש' 21, נד ג ש' 32; **ראש השנה** נז ב ש' 50, נט ד ש' 15; **תענית** סז א ש' 44; **מגילה** עג א ש' 46; **חגיגה** עו ב ש' 58; **יבמות** ג ד ש' 8, ד ד ש' 49; **סוטה** כב א ש' 11; **כתובות** כו ב ש' 4 (צ"ל: תמן אמרין)⁹⁴, ל א ש' 6, לה ב ש' 33; **גיטין** מג ד ש' 46, מד ב ש' 31, מח ד ש' 26 (צ"ל: הכא = ארץ ישראל)⁹⁵; **נזיר** נג ב ש' 50, נו ד ש' 12; **קידושין** סד א ש' 29, סה א ש' 60; **שבעות** לד ד ש' 26, לח ד ש' 21⁹⁶. ועיין עוד ערך: **דתמן** (= של בבל); **לתמן** (= לבבל); **תמן אמרין** (תמן = בבל); **תמן אמרין**... ורבינן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל) עד תמן אמרין, ולא ידעין מן מה שמועה (תמן = בבל); **תמן מחלפין** (תמן = בבל); **תמן צווחין**... וצווחין... (תמן = בבל); **תמן קריין** (תמן = בבל);

⁹⁰ למופע נוסף ראה מה שהערתי בערך "ותני כן" לסנהדרין כד ע"ב ש' 48. ולמופע נוסף מסופק ע"ע הכא.

⁹¹ תרגום: שם.

⁹² גירסת הרמב"ן כאן: "דנחתין (!) מערבייא מן תמן" (מלחמות, סוף ראש השנה, יב ע"א; על פי אהצו", ברכות, עמ' 117, ד"ה הלכה; שם, ראש השנה, עמ' 55, ד"ה דנחתון), ועל פי גירסא זו רשמתי את המופע הזה כאן. אבל במקבילה שבברכות ח ע"ג ש' 53: "דנחתין (!) מערבאי לתמן". וכן גורס האו"ז, ח"ב, סי' רסב, בסוגיית ראש השנה (ראה אהצו", שם ושם). וכן הגירסא בראש השנה בקטע גינצבורג: "דנחתון מערבאי לתמן" (עמ' 398 ש' 5). ולפי גירסא זו, פירוש "תמן" — בבל. ולכן סידרתי את זו של ברכות בערך "לתמן (= לבבל)". אבל גירסת הרמב"ן עיקר, שהרי השיחה מתנהלת בין שני חכמים בבליים בבבל — ר' זעירא ור' חסדא — והיה לו לר' חסדא לומר: "דנחתון מערבאי להכא" (וכן הוא באמת בחידושי הר"ן לראש השנה לה ע"ב [אהצו", ברכות, עמ' 117, ד"ה דנחתין]), אף על פי שאפשר לומר שזוהי לשונו של עורך הירושלמי, עיין מבואות לסה"א עמ' 313, הע' 183. וכן הגיה לונץ בפירושו לברכות: "מן תמן" (מט ע"א, גליון לשו' 5; ועי"ש בציון ד). ואפשטיין (מבואות לסה"א, עמ' 313, הע' 185) לא הכריע. וגינצבורג (פירושים, ג, ריש עמ' 443) הגיה בדרך אחרת, עי"ש. וכבר הערתי על העניין במבוא, עמ' פו, הע' 2. ובסוגיא אחרת מצאנו "תמן" = ארץ ישראל, לא כמונח, אלא כמתחייב מהקשר הסוגיא — ראה נדרים מ ע"א ש' 39 = סנהדרין יט ע"א ש' 15.

⁹³ תרגום: שם. למשמעות זו של "תמן" ראה מבוה"י, יב ע"ב, ערך תמן. ויש מקום עיין בסוף דבריו שם — ראה מה שהשיגו מלמד, פרקי מבוא, עמ' 611, סוף אות ד.

⁹⁴ ראה מבואות לסה"א, עמ' 316, סי' 19.

⁹⁵ ראה מה שהערתי בסוף ערך "דברי ר' תמן (!), שהוא רבנין דהכא (!) (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל)".

⁹⁶ לא רשמתי את המופע שבמעשר שני נד ע"ד ש' 7, כי הוא אינו מונח קבוע אלא מתייחס ל"בותניין" שבסוגיא — ראה מה שהערתי לעיל, ערך "דהכא (= של הגליל)". ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע הכא (= ארץ ישראל).

תמן (= בבל) (המשך) תנני תמן (תמן = בבל) עד תנני תמן פליג על ר' (תמן = בבל). וראה עוד ערך לָשֶׁם (= בבל).

תמן (= גליות⁹⁷) **עבודה זרה** לט א שו' 37.

תמן... אבל (!) הכא... ע"ע תמן... ברם הכא....

תמן (!)... אף הכא כן ע"ע תמן אמר ר'... אף הכא כן.

תמן... אית לך מימר... (הסיפא בתמיהה)⁹⁹ **מעשר שני** נה ב שו' 9-10; **גיטין** מז ד שו' 51-52.

תמן... אית לך מימר... אית לך מימר הכא... ("אית לך מימר" הראשון בניחותא והשני בתמיהה)¹⁰⁰ **נידה** מט ב שו' 61-63.

תמן... אית לך מימר הכא... (הסיפא בתמיהה)¹⁰¹ **יבמות** ו ג שו' 20.

תמן... אף הכא...¹⁰² **כתובות** לד א שו' 52-53¹⁰³.

תמן... ברם הכא...¹⁰⁴ **ברכות ג א שו' 28, ו ג שו' 52-53, י א שו' 46-47; **פאה** יו ג שו' 13, יז ב שו' 9-10, יז א שו' 30, יט א שו' 7, שם שו' 9, שם שו' 17, יט ב שו' 52-53, יט ד שו' 22-23, כ א שו' 16; **דמאי** כא ג שו' 44, כב ב שו' 27-28, כב ד שו' 63 (אבל! תחת ברם)¹⁰⁵, כג ב שו' 27, כד א שו' 9, שם שו' 25-27, כה ג שו' 29, שם שו' 40-41, כה ד שו' 39, כו ב שו' 13-14, שם שו' 34-35; **כלאים** כו ד שו' 40-41, כז א שו' 62-63, כז ג שו' 60 - כז ד שו' 1, כט ג שו' 19, שם שו' 22-23, כט ד שו' 48-49 (ברם הכא! תחת תמן)¹⁰⁶, ל ג שו' 10-11, לא ב שו' 27, לא ג שו' 15-16; **שביעית** לג ג שו' 1-2 (כרם!)¹⁰⁷, לה א שו' 34¹⁰⁸, לה ב שו' 47, לו א שו' 27, לז ג שו' 32, שם שו' 34, שם שו' 41-42.

⁹⁷ ראה לשון הברייטא לעיל: "דתני נחום המדי אומר יום אחד בגליות אסור" (שם, שו' 36). והביטוי כולל את בבל.

⁹⁸ תרגום: שם.

⁹⁹ תרגום: שם... יש לך לומר...!!

¹⁰⁰ תרגום: שם... יש לך לומר... יש לך לומר כאן...!!

¹⁰¹ תרגום: שם... יש לך לומר כאן...!!

¹⁰² תרגום: שם... גם כאן... ועיין בהערה הבאה.

¹⁰³ לפי הפ"מ (סא ע"א, ד"ה הותרה [השני]), הוא מסקנת הקל וחומר שם, עי"ש. ולפי פירוש הק"ע

(שם, ד"ה ופריך, וד"ה ומשני), יש כאן קושיא ותירוץ, והם לפיו שני מונחים נפרדים: "תמן" ו"אף הכא" (שנרשם בערך "אף הכא"). ולי נראה, שהדברים אמורים בתמיהה, ויש כאן קושיא שעלתה בתיקו. וצ"ע.

¹⁰⁴ תרגום: שם... אבל כאן....

¹⁰⁵ להגהה ראה כ"ר, עמ' 137ב שו' 17.

¹⁰⁶ ההגהה "תמן" על פי המקבילה בניזר נז ע"ד שו' 61-62 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

¹⁰⁷ להגהה ראה כ"ר, עמ' 189א שו' 1.

¹⁰⁸ צירפתי לערך זה את המופע הזה ואת המקבילות שלו (שביעית לז ע"ג שו' 32; סנהדרין כא ע"ב

שו' 4-5) הרשומות להלן, על פי פירוש ר' שמחה בתשובתו לראב"ה — ראה שבלי הלקט, החלק השני, מהד' חסידה, ירושלים תשמ"ח, עמ' קלח. וראה עוד אהצו"י, סוף עמ' 65, ד"ה הלכה. ונראה שכך פירש גם רבינובץ — עיין שתא"י, עמ' 66, ד"ה כל העם.

תמן... ברם הכא... (המשך) לט ד ש' 7, שם ש' 19; **תרומות מ א ש' 44-45, מב ד ש' 46-47, מג ג ש' 37-38, שם ש' 49-50, מג ד ש' 19, מד ב ש' 10, מד ד ש' 1, מה ב ש' 59-60, מו ד ש' 24-25; **מעשרות** מט א ש' 56-57, מט ג ש' 53, נ ד ש' 50, נא ד ש' 2; **מעשר שני** נה ב ש' 37, נה ד ש' 31; **חלה** נז ב ש' 39 (תמן אמר!)¹⁰⁹, נח ג ש' 56, נט א ש' 63-64; **ערכה** ס ד ש' 7, שם ש' 11-12, שם ש' 30, סא א ש' 1-2, סב א ש' 42-43, סב ד ש' 59, סג א ש' 2, שם ש' 18, שם ש' 23-24; **שבת** ב ב ש' 3-4, ב ג ש' 12, שם ש' 43, ג ב ש' 25, ה א ש' 49, ז ד ש' 23-24, ח ב ש' 26, שם ש' 62-63, י ב ש' 45-46, יב ב ש' 3-4, יג א ש' 6, שם ש' 44-45, יג ג ש' 22, יד א ש' 34, שם ש' 37-38, שם ש' 44, טו ד ש' 42-43; **עירובין** יח ג ש' 3, כ א ש' 57, כ ב ש' 10, כ ד ש' 59-60, כא ג ש' 9, שם ש' 11, כב ג ש' 52, כד א ש' 40-41, כה ד ש' 25-26, כו ד ש' 31-32, שם ש' 34; **פסחים** כז ג ש' 57, שם ש' 58-59, כז ד ש' 22-23, כח א ש' 16-17¹¹⁰, כט א ש' 63, ל א ש' 51, ל ד ש' 25, שם ש' 47-48, שם ש' 54, לד ב ש' 1-2, לו ד ש' 61; **יומא** מ ד ש' 35-36, מב ב ש' 44-45; **סוכה** נב ג ש' 15-16, נב ד ש' 25, שם ש' 30, נג ג ש' 15-16, נד ב ש' 50-51, נד ג ש' 24; **ביצה** ס ג ש' 23-24; **מגילה** עב א ש' 34-35; **חגיגה** עו א ש' 23; **מועד קטן** פ ג ש' 52; **יבמות** ד א ש' 54, ד ב ש' 12, ד ד ש' 49-50, ו ב ש' 51, ח א ש' 42, יא א ש' 3, יב ב ש' 10, שם ש' 14, שם ש' 52-53, יב ג ש' 60, יב ד ש' 24-25; **סוטה** יז א ש' 14, שם ש' 16-17, יט ג ש' 23-24, שם ש' 39, כג א ש' 2-3, כג ג ש' 45-47, כג ד ש' 27-28; **כתובות** כו ב ש' 36-37, ל ד ש' 19, שם ש' 27-28, שם ש' 47, לא א ש' 16, לא ב ש' 3, לג ב ש' 28-29; **נדרים** מב ד ש' 51; **גיטין** מג ב ש' 41, מד ג ש' 48, שם ש' 50-51, מד ד ש' 9-10, שם ש' 23, מה א ש' 1-2, שם ש' 57-58, מה ג ש' 44-45, מז ד ש' 22-23, נ א ש' 42, שם ש' 44, נ ב ש' 47-48; **נזיר** נב ד ש' 32, נג ב ש' 27, נד ג ש' 57, נד ד ש' 21-22, נו ג ש' 4, נז ד ש' 56, שם ש' 60-61, שם ש' 61-62; **קידושין** נח ג ש' 38, שם ש' 39-40, נט א ש' 26, סג ג ש' 33, סד א ש' 41, סד ב ש' 26; **בבא קמא** ו ג ש' 4; **בבא מציעא** יב ש' 41, יג ש' 11; **בבא בתרא** יב ד ש' 31-32, טו א ש' 10-11; **סנהדרין** כא ב ש' 4-5, כא ד ש' 37-38, כד ג ש' 5, כד ד ש' 63; **שבועות** לד ב ש' 24, לז ד ש' 14, שם ש' 18, לח ב ש' 42-43; **עבודה זרה** לט ד ש' 58, מ ד ש' 5, מא ב ש' 23 (הכא הכא!), מב ג ש' 35, שם ש' 35-36, מג ג ש' 8-9; **הוריות** מז ב ש' 50; **גיטה** נ א ש' 19-20, נ ד ש' 17-18¹¹¹. וראה עוד ערך: דברי הכל היא תמן, ברם הכא;

¹⁰⁹ ההגהה "תמן" על פי האו"ה, ח"א, סי' ריד (אהצו"י, סוף עמ' 101, ד"ה אמר ר' יוסי).

¹¹⁰ פירש ליברמן בגליונותיו, טופס א' וב', את "ברם" זו כ"אף". וראה עוד תוכפ"ש, מעשר שני, עמ' 764, ש' 1; שם, הע' 2. וחזר בו שם ממה שפירש בירוכ"פ (סוף עמ' 384, ד"ה ברם הכא) את סוף הלשון בתמיהה. וראה עוד, ירוכ"פ, מהדו"ה, עמ' 563, הערה לעמ' 384, ד"ה ברם הכא. ולשון הגמרא כאן: "תמן טומאת תורה עם טומאת תורה. ברם הכא פסול תורה עם טומאת תורה", ואני מגיה: "ברם הכא פסול דבריהן" וכו'. וכיצא בזה הגיה הק"ע, שם, ז' סע"ב, ד"ה ה"ג ברם הכא. ולפי זה, פירוש "ברם" כאן כמשמעה ברוב המקומות, והדברים אמורים בניחותא.

תמן... ברם הכא... (המשך) טעמא דר' תמן... ברם הכא...; טעמא דרבנן תמן... ברה (!) הכא...; טעמון דבני כהני גדולי תמן... ברם הכא...; מה פליגי תמן... ברם הכא כל עמא מודי...; ניחא תמן... ברם הכא...; שנייא היא תמן... ברם הכא...

תמן... הכא...¹¹² ברכות יב ב ש' 4-3 (והכא); פאה יט ד ש' 21-19 (והכא); כלאים ל ג ש' 57-56; תרומות מ ב ש' 15-14¹¹³; פסחים כז ד ש' 55-54 (והכא); כט ג ש' 39-38 (והכא); מגילה עא א ש' 56 (והכא); חגיגה עב ב ש' 18-17; מועד קטן פב ב ש' 4 (והכא); יבמות ב ג ש' 60 (והכא); ה א ש' 16-15 (והכא); גיטין מג ב ש' 37, מט ד ש' 47-46 (והכא); סנהדרין כב ד ש' 60-59, שם ש' 61; שבועות לב ג ש' 40-39, לד א ש' 27-26, לו א ש' 42, לז א ש' 12-11, שם ש' 13-12, לז ב ש' 48, שם ש' 55-54; עבודה זרה מא ג ש' 22 (והכא)¹¹⁴.

תמן... הכא מה אית לך¹¹⁵ שבת ט א ש' 39-38; עירובין כ א ש' 31 (והכא); כ ד ש' 37-36 (והכא); כד ב ש' 49 (והכא); פסחים כח א ש' 51-50 (והכא); ל ב ש' 2-1, לד ב ש' 3; שקלים נא ב ש' 46-42 (והכא)¹¹⁶; ביצה סב א ש' 42-41 (והכא); שבועות לג ד ש' 17 (וכא); הוריות מז ב ש' 14 (וכא)¹¹⁷. וראה עוד ערך ניחא תמן... הכא מה אית לך.

תמן... הכא מה אית לך (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל) ע"ע ניחא תמן... הכא מה אית לך (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן... הכא מה אית לך למימר (!) ע"ע תמן... הכא מה אית לך מימר.

¹¹¹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: ברם הכא; תמן; תמן תניין... ברם הכא... ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "ברם הכא" לכתובות כח ע"ב ש' 30. וראה עוד מה שהערתי להלן, ערך "תמן... הכא...", לתרומות מ ע"ב ש' 15-14. ואפשטיין הוסיף עוד מופע בברכות יב ע"ב ש' 1 על פי כ"ר, נוסח הרש"ס והראב"ד — ראה מבואות לסה"א, עמ' 367, הע' 12.

¹¹² תרגום: שם... כאן... לעניין השימוש לעתים ב"תמן" ו"הכא", ראה אהצו"י (וימא, ריש עמ' 12, ד"ה דתנינן) בשם הרמב"ן: "ולשון הירושלמי משונה דאיפכא הוה ליה למימר במקום תמן כה ובמקום כה תמן עכ"ל". וראה: אפשטיין, מבואות לסה"א, עמ' 322, ד"ה סוגיות; מבוא לנוה"מ, עמ' 304, הע' 6. ושם: "תמן — הכא" שבידוש' אינו מכריע". ולשון ליברמן: "ורגיל הוא מאד בירושלמי לפתוח ב'תמן' למשנה במקומה ולסיים ב'הכא' למשנה במקום אחר. ובהמשך המשא והמתן מקבלים 'תמן' ו'הכא' את מובנם הרגיל" (תוכפ"ש, דמיי, עמ' 232, הע' 23). והבאתי את דבריו גם להלן, ערך "תמן את אמר... והכא את אמר...", בהערה לדמאי כג ע"ב ש' 26. וראה עוד מה שכתבתי במבוא, ריש עמ' ז ואילך.

¹¹³ אפשטיין מגיה כאן: "ברם הכא" — ראה מבואות לסה"א, עמ' 440, הע' 4.

¹¹⁴ למופע נוסף מסופק ראה מה שציינתי בערך "כאן" לתרומות מח ע"א ש' 21.

¹¹⁵ תרגום: שם... כאן מה יש לך?!

¹¹⁶ בד"ר נוסף כאן באמצע: "והכא מאי אית לך למימר" (שם, ש' 44). והיא תוספת מוטעית של המגיה בגליון על פי הנוסח הבבלי של המסכת (יב ע"ד ש' 27), וחזרה על הצלע "והכא מה אית לך" שבהמשך, וליתא בכ"ל (עמ' 551 ש' 5, ולא גרסינן לה. וראה עוד תוכפ"ש, שקלים, עמ' 713, הע' 35. וכבר הערתי על התוספת הזאת במבוא, סוף עמ' סט.

¹¹⁷ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תמן... הכא מה אית לך מימר.

תמן אינון אמרין... וכא אינון אמרין...

תמן... הכא מה אית לך מימר¹¹⁸ **תרומות** מו א ש' 54-55; **שבת** ד א ש' 12, שם ש' 16; **פסחים** כט א ש' 12 (למימר! ול"ג לה)¹¹⁹.

תמן... והכא... ע"ע תמן... הכא....

תמן... והכא מה אית לך ע"ע תמן... הכא מה אית לך.

תמן... וכא... ע"ע תמן... וכאן....

תמן... וכא מה אית לך ע"ע תמן... הכא מה אית לך.

תמן... וכאן¹²⁰ **ברכות** יא ב ש' 24-25; **כלאים** כו ד ש' 48, שם ש' 50, כח א ש' 3, שם ש' 38, ל א ש' 47, ל ג ש' 38, שם ש' 39, לא ב ש' 18-19 (אחרת מן! וצ"ל: אחר. תמן)¹²¹, וכן; **תרומות** מ ג ש' 40-41, מא ד ש' 25, שם ש' 28, מז ד ש' 3-4; **חלה** נז ב ש' 32; **יומא** לח ד ש' 54, לט ג ש' 10 (וכא); **חגיגה** עט ד ש' 21; **כתובות** כז ג ש' 27-28 (וכא); **גיטין** מח ד ש' 64 (כאן); **נזיר** נב ג ש' 11 (וכא), נג ג ש' 32-33 (וכא), נד ג ש' 50-51 (וכא)¹²².

תמן... כאן... ע"ע תמן... וכאן....

תמן... כרם (!) הכא... ע"ע תמן... ברם הכא....

תמן (!) ... רבנין דהכא אמרין... ע"ע תמן אמרין... ורבנין דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אומ' (!) ... והכא הוא אמר הכין ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אינון אומ' (!) ... וכא אינון אמרין הכין ע"ע תמן אינון אמרין... והכא אינון אמרין הכין.

תמן אינון אמרין... והכא אינון אמרין הכין¹²³ **פאה** יט א ש' 8 (אומ'! תחת אמרין¹²⁴, וכא); **ערלה** ס ד ש' 64 - ס א ש' 1; **יבמות** ז א ש' 22-23, שם ש' 27-28; **סוטה** יז א ש' 15-16; **סנהדרין** כג ג ש' 17 (אינון¹²⁵ ל', אמר! תחת אמרין¹²⁴, וכא).

תמן אינון אמרין... וכא אינון אמרין¹²⁵ **פאה** יט ד ש' 21-22; **סוטה** כג ג ש' 45; **קידושין** נח ג ש' 42-43, שם ש' 43-44¹²⁶. ועיין עוד ערך תמן אמרין... וכא אמרין....

¹¹⁸ תרגום: שם... כאן מה יש לך לומר!?

¹¹⁹ ראה ירוכ"פ, עמ' 399, ד"ה תמן.

¹²⁰ תרגום: שם... וכאן....

¹²¹ ראה מהד' לוניץ, לז ע"ב ש' 24; שם, ציון כב.

¹²² ליברמן הוסיף עוד מופע ביבמות טו ע"ב ש' 20 (בלשון: "תמן... כאן...") על פי המקבילה בבבא

מציעא ט ע"א ש' 49 (ושם: "שם... כאן...") — ראה תש"ק, עמ' 49, סי' 59. וההגהה שלו לעצם העניין מתאשרת מקטע זוסמן, עמ' 105 ש' 50, אבל הנוסח שם: "כאן... כאן..." (שם, ש' 51). וראה מה שפירשתי בסוגיא זו במאמרי "שרידי ירושלמי", עמ' 27 ואילך.

¹²³ תרגום: שם הם אומרים... וכאן הם אומרים כד'!

¹²⁴ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 323, סוף הפיסקה הראשונה.

¹²⁵ תרגום: שם הם אומרים... וכאן הם אומרים!?

¹²⁶ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: תמן אמר... וכא אמר...; תמן הוא אמר... והכא הוא אמר....

ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהעיתי שם לשבת יג ע"ד ש' 37. ואפשריין הוסיף עוד מופע (בלשון:

תמן איעבד (!) לה... וכא איעבד (!) לה... ע"ע תמן הוא עבד לה... וכא הוא עבד לה....

תמן איתאמרת, וכא לא איתאמרת¹²⁷ **שביעית** לג ב ש' 8.

תמן אמר (!) ע"ע תמן אמרין (תמן = בבל).

תמן אמר (!) ... ברם הכא... ע"ע תמן... ברם הכא....

תמן אמר... והכא אמר... ע"ע תמן אמר... וכא אמר....

תמן אמר... והכא את מר הכין¹²⁸ **שבועות** לח ד ש' 44-43 (צ"ל: הוא תחת אתה?)¹²⁹.

תמן אמר (!) ... וכא אינון אמרין הכין ע"ע תמן אינון אמרין... והכא אינון אמרין הכין.

תמן אמר... וכא אמר...¹³⁰ **יבמות** ט א ש' 23 (והכא); **סנהדרין** כב ד ש' 49, שם ש' 58-59; **שבועות** לג ד ש' 16, שם ש' 24-25, לד ב ש' 40 (מר, והכא), לו ד ש' 16; (צ"ל: אמרין¹³¹, והכא), שם ש' 17! (צ"ל: אמרין¹³², והכא), לז א ש' 7-8, לז ד ש' 13 (והכא)¹³³.

תמן אמר... וכא אמר אכין ע"ע תמן אמר... וכא אמר הכין.

תמן אמר... וכא אמר הכין¹³⁴ **עירובין** כה א ש' 49-50; **שבועות** לח ד ש' 35-36 (אכין).

תמן אמר... וכא הוא או' (!) הכן ע"ע תמן אמר... וכא הוא אומר (!) אכן.

תמן אמר... וכא הוא אומר (!) אכן¹³⁵ **חלה** ס א ש' 22-23 (או'! תחת אומר וצ"ל: אמר, הכן); **סנהדרין** כג ג ש' 14-15 (צ"ל: אמר)¹³⁶.

"תמן אמרין... וכה אינון אמרין" בברכות יב ע"ב ש' 1 על פי כ"ר, נוסח הרש"ס והראב"ד — ראה מבואות לסה"א, עמ' 367, הע' 12.

¹²⁷ תרגום: שם נאמרה, וכאן לא נאמרה. כלומר, מחלוקת רב ושמואל בדין "שלשה אילנות" נאמרה במסכת בבא בתרא (פ"ה מ"ו) ולא נאמרה כאן (כלומר, היא לא שייכת כאן) במסכת שביעית (פ"א מ"ב) — עיין: רידב"ז, א ע"ב, ד"ה רב אמר; פירוש לוניץ, ג ע"א, על אתר.

¹²⁸ תרגום (לפי ההגהה): שם [הוא] אומר... וכאן הוא אומר כך!!

¹²⁹ טעם ההגהה הוא שקדם לביטוי המאמר: "מחלפה שיטתיה דר' יוחנן" (שם, ש' 42). מעתה, הדברים חוזרים על ר' יוחנן, לא על דבריו של בר פלוגתא או על דברי סתם התלמוד, ע"ש. ולמופע נוסף מסופק של הרישא ראה מה שהערתי בסוף ערך "יוחננים אומרים". ואין ההגהה הכרחית.

¹³⁰ תרגום: שם [הוא] אומר... וכאן [הוא] אומר...!!

¹³¹ הדברים חוזרים על בית שמאי, ע"ש, וזהו טעם ההגהה. ובמקבילה בקידושין נח ע"ג ש' 42-43

לנכון: "תמן אינון אמרין... וכא אינון אמרין..."

¹³² הדברים חוזרים על בית הלל, ע"ש, וזהו טעם ההגהה. ובמקבילה בקידושין נח ע"ג ש' 43-44

לנכון: "תמן אינון אמרין... וכא אינון אמרין..."

¹³³ בקטע סבונה: "תמן הוא אמ' ז... וכה הוא אמ'..." (עמ' 294, קטע 5.1 [עמ' 293]). וכן נראה עיקר,

כאן ובשאר המופעים שבערך.

¹³⁴ תרגום: שם [הוא] אומר... וכאן [הוא] אומר כך!!

¹³⁵ תרגום: שם [הוא] אומר... וכאן הוא אומר כך!!

¹³⁶ למופע נוסף מסופק ע"ע תמן אמר... והכא את מר הכין.

תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין

תמן אמר ר'...¹³⁷ **ערלה** סא ד שו' 27; **ביכורים** סה א שו' 21; **עירובין** כד א שו' 38; **פסחים** לב ב שו' 59; **סוטה** יז ד שו' 42; **גיטין** מה ד שו' 138⁴⁶.

תמן אמר ר'... אוף הכא כן¹³⁹ **עירובין** יט ב שו' 48-50; **יומא** מד א שו' 20-21⁴⁰; **סנהדרין** כא ב שו' 3-4 (אמר ר' לילי)¹⁴¹.

תמן אמר ר'... והכא...¹⁴² **תרומות** מב א שו' 14-16.

תמן אמר ר'... והכא...¹⁴³ **תרומות** מו ד שו' 22-23.

תמן אמר ר'... והכא אמר (!) אכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... והכא את אמר הכין¹⁴⁴ **עירובין** כ ד שו' 35-36, שם שו' 56-57; **יבמות** ו ב שו' 4-6.

תמן אמר ר'... והכא הוא או' (!) אכן (בלשון שאלה)¹⁴⁵ **גיטין** מד ב שו' 49-50. ועיין עוד ערך והכא את אמר הכין (בלשון שאלה). וראה עוד ערך תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... והכא הוא אומר (!) הכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין¹⁴⁶ **ברכות** ז ב שו' 60 - ח א שו' 1 (וכה, הוא לילי, הכן), ח ד שו' 56-57 (וכה, הוא לילי, אכן וצ"ל: אכן¹⁴⁷); **ערלה** סא ב שו' 35-38 (אומר! תחת אמר¹, ר' לילי¹⁴⁸); **שבת** יב ג שו' 62-63 (ד-); **עירובין** כד ב שו' 48-49 (וכא, הוא לילי), שם שו' 52-53; **פסחים** ל א שו' 13-14! (אשגרה)¹⁴⁹, שם שו' 54-56 (אומר! תחת אמר², הכן); **שקלים** מח ב שו' 63-64 (הכן); **תענית** סז ג שו' 12-17 (וכא); **מועד קטן** פא ב שו' 52-53 (וכא); **סוטה** כ ד שו' 9-10, שם שו' 47-49 (וכא); **גיטין** מג ב שו' 21-22 (הוא לילי, אכן), מח א שו' 54, נ ג שו' 22-23; **בבא קמא** ג א שו' 8-9 (וכא, אכן); **עבודה זרה** מג ב שו' 41-42 (וכא, הוא לילי, אכן), מד א שו' 16-17 (הכן). וראה עוד ערך תמן אמר ר'... והכא הוא או' (!) אכן (בלשון שאלה).

¹³⁷ תרגום: שם אומר ר'.

¹³⁸ למופע נוסף מסופק ע"ע וכו' ר' אומר (!). ולמופע נוסף בכיל"ל (שביעית, עמ' 174 שו' 1; והוא

שייך לד"ו לז ע"ג שו' 30) ראה מבואות לסה"א, עמ' 433, לז ע"ג, שו' 30; שם, הע' 9.

¹³⁹ תרגום: שם אומר ר'... [וגם] כאן כך?

¹⁴⁰ עיין אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 176, הע' 1.

¹⁴¹ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 433, הע' 9. ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע אוף הכא כן.

¹⁴² תרגום: שם אומר ר'... [אבל] כאן... ולפירוש העניין ראה שתא"י, עמ' 85, סד"ה מטמא.

¹⁴³ תרגום: שם אומר ר'... [וגם] כאן... ולפירוש העניין ראה פ"מ, מט ע"ב, ה"ה, ד"ה תמן א"ר

יוחנן.

¹⁴⁴ תרגום: שם אומר ר'... וכאן אתה אומר כך?!

¹⁴⁵ תרגום: שם אומר ר'... [וגם] כאן הוא אומר כך? התרגום על פי גליונות הרש"ל, טופס ב' (והוא

תרגום: "ואף").

¹⁴⁶ תרגום: שם אומר ר'... וכאן הוא אומר כך?!

¹⁴⁷ ראה מבואות לסה"א, עמ' 358, ח ע"ד, שו' 61.

¹⁴⁸ להגהות ראה כ"ר, עמ' 298 שו' 42.

¹⁴⁹ ראה ירוכ"פ, עמ' 417, ד"ה תמן.

תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכא אמר (!) אכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכא אמר (!) הכין ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכא הוא אמר אכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכא הוא אמר הכין ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכא מה¹⁵⁰ הוריות מה ד שו' 16-17¹⁵¹.

תמן אמר ר'... וכה אמר אבן (!) ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר ר'... וכה אמר הכן ע"ע תמן אמר ר'... והכא הוא אמר הכין.

תמן אמר (!) תנינן ע"ע תמן תנינן.

תמן אמרי (!) ע"ע תמן אמרין (תמן = בבל).

תמן אמרי (!) ... ורבני דהכא אמרין... ע"ע תמן אמרין... ורבני דהכא אמרין... (תמן

= בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אמרין (תמן = בבל)¹⁵² **ברכות ד ג שו' 63¹⁵³, ו ג שו' 31, י ג שו' 29, שם שו' 36;

כלאים ל ג שו' 58 (אמרין)¹⁵⁴; **שביעית** לה ד שו' 22, לט ג שו' 47; **תרומות** מ ד שו' 38

(אמרין)¹⁵⁵; **מעשר שני** נה א שו' 22 (ד-, +בשם ר'); **ביכורים** סה א שו' 55; **שבת** ד ב

שו' 28, ד ג שו' 51, ו ד שו' 16, ז ג שו' 27, ט א שו' 39, יב ב שו' 17, יד ד שו' 13 (+בשם

ר'), יו ב שו' 39; **עירובין** כד ב שו' 27 (אמרין)¹⁵⁶, כד ג שו' 31 (אמרין)¹⁵⁷, +בשם ר'), כה

ב שו' 3 (אמרין)¹⁵⁸; **פסחים** ל א שו' 23, לב ג שו' 19 (+בשם ר'), שם שו' 64 (אמרין)¹⁵⁹,

+בשם ר'), לה ג שו' 2 (אמרין)¹⁶⁰; **יומא** מ ב שו' 16; **סוכה** נג ד שו' 28, שם שו' 29,

¹⁵⁰ תרגום: שם אומר ר'... וכאן מהו [הדין]?

¹⁵¹ בהוריות הנספחת לבבלי, הנוסח תחת "וכא מה" הוא "והכא אמר כן" ויו ע"ב שו' 15. ונראה שצריך לומר שם: והכא כן, כלומר בלשון שאלה, ע"ש. וגירסא מתוקנת זו נראית בעיניי עדיפה מהגירסא שבד"ו.

¹⁵² תרגום: שם אומרים. לדיון במונח זה ראה מבואות לסה"א, עמ' 314, סי' I.

¹⁵³ לדעת גינצבורג (פירושים, א, סוף עמ' 257, ד"ה א"ר ינאי), "תמן" כאן פירושה: הדרום. והוא מוסיף: "בהרבה מקומות בירושלמי כך הוא משמעו של **תמן** אלא שהמפרשים לא עמדו על זה" (ושם; ההדגשה במקור). ולא פירט. וראה עוד שם, עמ' 299, ד"ה תמן אמרין. וראה עוד מה שציין מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 550, הע' 5; עמ' 576, הע' 46. וצע"ג.

¹⁵⁴ להגהה ראה מחד' לונץ, לג ע"א שו' 21; שם, ציון י.

¹⁵⁵ להגהה ראה נוסח הרש"ס, כב ע"א שו' 4.

¹⁵⁶ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 327, ד"ה מהו למעט.

¹⁵⁷ הנוסח כאן בכי": "תמן אמר" (עמ' 417 שו' 29), כלומר אמרין, והושלם בטעות "אמר" על ידי

המודפס — ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 334, ד"ה על דעתיה.

¹⁵⁸ להגהה ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 346, ד"ה אפי' אין [עמ' 345] בנוסח הר"ח (ושם: "אמרין"). וראה

עוד תוכפ"ש, עירובין, עמ' 438, שו' 98-97.

¹⁵⁹ להגהה ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 464, ד"ה תמן אמר.

¹⁶⁰ להגהה ראה: שתא"י, עמ' 233, ד"ה ואם לאו; ירוכ"פ, עמ' 496, ד"ה תמן; מבואות לסה"ת, ריש

עמ' 737.

תמן אמרין (!)... וכה את אמר...

**תמן אמרין (תמן = בבל) (והמשך) נד ג ש' 1; ראש השנה נו ג ש' 28, נז ד ש' 45 (אמרין); ביצה סא ד ש' 8; מגילה עג ב ש' 61; מועד קטן פב א ש' 38 (אמרין);¹⁶¹ יבמות ד ד ש' 38, ז א ש' 32, ט ב ש' 16 (אמרין); י ד ש' 54 (אמרין);¹⁶² יב ב ש' 4 (אמרין);¹⁶³ +בשם ר', יב ד ש' 1 (+בשם ר'), יג א ש' 164; סוטה כ א ש' 61, כ ב ש' 14, כא ד ש' 63; כתובות כו ב ש' 24; נדרים לז א ש' 16, לח ד ש' 39 (אמרין);¹⁶⁵ מא ג ש' 39; גיטין מה ד ש' 5 (תמן תנינן! אמרין);¹⁶⁶ שם ש' 6, מז ב ש' 57, שם ש' 58 (+בשם ר'); נזיר נא ד ש' 55, נב ב ש' 26; קידושין ס ג ש' 18, סה ג ש' 26, סו ב ש' 17; בבא קמא ה ג ש' 7; בבא מציעא ט א ש' 49 (+בשם ר'), ט ב ש' 3; בבא בתרא יד א ש' 49, יד ג ש' 22, יז ג ש' 41 (אמרין); יז ד ש' 7 (מרין); שבועות לח ד ש' 20 (אמרין);¹⁶⁷ עבודה זרה מד ש' 17 (+בשם ר'), מג ב ש' 50 (אמרין);¹⁶⁸ +בשם ר'), שם ש' 51 (אמרין); מד א ש' 62 (אמרין); +בשם ר'); נידה מט א ש' 169. ועיין עוד ערך ולא שמיע (!) דתמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל; בניחותא).

תמן אמרין... והכא אמרין... ע"ע תמן אמרין... וכא אמרין....

**תמן אמרין... וכא אמרין...¹⁷⁰ ברכות יב ב ש' 3 (והכא); עירובין כו ד ש' 133; (צ"ל: תמן הוא אמר... וכא הוא אמר)¹⁷¹; בבא קמא ה ג ש' 17230. ועיין עוד ערך תמן אינון אמרין... וכא אינון אמרין....

תמן אמרין (!)... וכה את אמר... ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר....

¹⁶¹ להגהה ראה תוכפ"ש, יבמות, עמ' 147, ש' 64-65. ואפשטיין לא הגיה — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 896, הע' 4. ועיין שם לעצם העניין.

¹⁶² הנוסח כאן בכ"ל: "אמ" (עמ' 31 ש' 38), והסדר טעה בפתרונו. וכן הוא (כלומר, "אמרין") במקבילה שבכתובות כו ע"ב ש' 24 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

¹⁶³ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 318, סי' 38.

¹⁶⁴ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 896, הע' 4.

¹⁶⁵ הנוסח כאן בכ"ל: "אמ" (עמ' 175 ש' 26), והסדר טעה בפתרונו.

¹⁶⁶ להגהה על פי הלשון לקמן, ש' 6. וכל המאמר כפול בלשון אחרת מהמאמר שאחריו, ונמחק על ידי המפרשים והוקף בד"ח. עיין שם, כא סע"ב.

¹⁶⁷ ראה מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 577, הע' 54.

¹⁶⁸ להגהה כאן ולקמן ש' 51 ראה מבואות לסה"א, עמ' 318, סי' 35.

¹⁶⁹ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תמן (= בבל). ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "תמן תנינן" לסנהדרין כז ע"ב ש' 9. וליברמן הוסיף עוד מופע ביבמות טו ע"ב ש' 20, על פי המקבילה בבבא מציעא ט ע"א ש' 49 — ראה תש"ק, עמ' 49, סי' 59 (וההגהה שלו מתאשרת מקטע זוסמן, עמ' 105 ש' 50; וראה מה שפירשתי בסוגיא זו במאמרי "שרידי ירושלמי", עמ' 27 ואילך). הוא גם הוסיף את המונח על דרך אולי בעירובין כא ע"ג ש' 1 — ראה ירוכ"פ, עמ' 275, ד"ה עירב ברגלי; וכן הוא מגיה: "ותמן אמ" תחת "וחכמים א" בבבא מציעא בכ"א, עמ' 44 ש' 66 (וליתיה בד"ו שם, ח ע"א ש' 20) — ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 130, ש' 66-68. וצ"ע.

¹⁷⁰ תרגום: שם [הם] אומרים... וכאן [הם] אומרים...!!

¹⁷¹ ראה: שתא"י, סוף עמ' 214, ד"ה מחלפא; ירוכ"פ, ריש עמ' 367, ד"ה מחלפ'.

¹⁷² למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע תמן אמר... וכא אמר....

תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל)

תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל)¹⁷³ **ברכות** ג ד שו' 48-49 (ורבנן, דהתם:¹⁷⁴), שם שו' 53-54 (ד-, ורבנן); **שביעית** לה א שו' 32, לה ג שו' 36 (אמרין תחת אמרין¹⁷⁵); **שבת** ו א שו' 11-12 (רבנן); **יבמות** יב ג שו' 44 (ורבנן, אמרין תחת אמרין¹⁷⁶); **כתובות** כו ב שו' 4 (אמרין¹⁷⁷ לילי, רבנן), לא ב שו' 51; **נדרים** לח ד שו' 2 (רבנן), שם שו' 4 (רבנן).

תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין (!)... ע"ע תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אמרין... ורבנן דהתם (!) אמרין... ע"ע תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אמרין... רבנן דהכא אמרין... ע"ע תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אמרין... רבנן דהכא אמרין... ע"ע תמן אמרין... ורבנן דהכא אמרין... (תמן = בבל, הכא = ארץ ישראל).

תמן אמרין בשם ר', ולא ידעין אין מן שמועה ואין מן מתנית' (תמן = בבל)¹⁷⁶ **מעשר שני** נג ג שו' 7 (ד-, ידעין, אס, אס, מתניתא); **ביצה** סג ב שו' 32. **תמן אמרין, ולא ידעין אין שמועה** ע"ע תמן אמרין, ולא ידעין מן מה שמועה (תמן = בבל).

תמן אמרין, ולא ידעין מן מה שמועה (תמן = בבל)¹⁷⁷ **יבמות** יא ד שו' 41; **סנהדרין** כז א שו' 6 (אין תחת מן, מה לילי; צ"ל בשניהם: אין מן שמועה ואין מן מתניתא?¹⁷⁸).

תמן את אמר... הכא מאי (!) אית לך¹⁷⁹ **שבת** טו ד שו' 17 (צ"ל: מה). ****תמן את אמר... והכא את אמר...**¹⁸⁰ **פאה** יו ג שו' 11-12 (את¹⁸¹ לילי; אמרין תחת אמר¹⁸², וכה); **דמאי** כג ב שו' 26 (וכה)¹⁸²; **כלאים** ל ד שו' 31¹⁸³, לא ב שו' 25-26.

¹⁷³ תרגום: שם אומרים... וחכמי ארץ ישראל אומרים...

¹⁷⁴ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 300, סי' 49, ד"ה בירוש'. וראה עוד: אהצ"י, עמ' 34, ד"ה ורבנן; מהד' לונץ, י ע"ב שו' 20; שם, ציון כא; גינצבורג, פירושם, א, מבוא, עמ' כה, ד"ה הגרסאות.

¹⁷⁵ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 314, סי' 6.

¹⁷⁶ תרגום: שם אומרים בשם ר', ולא יודעים אם מן שמועה ואם מן משנה.

¹⁷⁷ תרגום (לפי ההגהה): שם אומרים, ולא יודעים אם מן שמועה ואם מן משנה. ועיין בהערה הבאה.

¹⁷⁸ ההגהה על פי אפשטיין, מבואות לסה"א, עמ' 317, סי' 32a. וראה שם, הע' 199. וכן הגיה אלבק (מחקרים, עמ' 52, הע' 2) בסנהדרין. ובתרומוות מז ע"ד שו' 57: "ר' זעירא כל דתרומוות ודטהרות שמועה בשם ר' לעזר". כלומר, כל שמועה דתרומוות ודטהרות. וכסגנון זה בתשובת רב האי גאון: "בריתא הדא בספרים מסכתא" (ב"מ לוין, אוצר הגאונים, מסכת קדושין, ירושלים ת"ש, עמ' 84, סי' קצא); כלומר, במסכת ספרים (היא "מסכת סופרים"). ולפי זה, אולי אין להגיה כאן. והכוונה: מן מאן שמועה. כלומר, ולא ידעין שמועה מן מאן. תרגום: ולא יודעים ממי השמועה; כלומר, שכחו מי הוא בעל השמועה הזאת. וצע"ג.

¹⁷⁹ תרגום: שם אתה אומר... כאן מה יש לך?!

¹⁸⁰ תרגום: שם אתה אומר... וכאן אתה אומר...!!

תמן את אמר... והכא את אמר... (המשך) לא ד שו' 48; **חלה נט ב שו' 7-8; **ביכורים** סד ד שו' 38-39, סה א שו' 16-17, שם שו' 33; **שבת** יג א שו' 5, טו ג שו' 59 (וכא); **עירובין** יט ג שו' 8 (וכא), כד ב שו' 40 (וכא); **יומא** לח ד שו' 53-54 (וכא), מב ב שו' 22-23; **סוכה** נד ב שו' 49-50; **חגיגה** עח ב שו' 24-25, עט ב שו' 51 (וכא); **יבמות** ח א שו' 41; **בבא מציעא** י ג שו' 10-11 (מר, וכא), שם שו' 12-13 (מר, וכא); **סנהדרין** כד ג שו' 4 (מר, וכא). **תמן את אמר... והכא את אמר הכין**¹⁸⁴ **שבת** י ב שו' 44-45; **פסחים** לב ב שו' 23-24 (וכא, אכן); **נזיר** נד א שו' 14 (וכא, אכן), נז ד שו' 38 (תני! תחת תמן)¹⁸⁵, (וכא); **קידושין** סג ג שו' 32-33; **שבועות** לז ב שו' 54 (וכא, מר תחת אמר)¹⁸⁶.

תמן את אמר... וכא את אמר... ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר...
תמן את אמר... וכא את אמר הכין ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר הכין.
תמן את אמר... וכא את אמר אכן ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר הכין.
תמן את אמר... וכא את מר הכין ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר הכין.
תמן את אמר... וכה את אמר... ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר...
תמן את יכיל מימר... אית לך מימר הכא... (הסיפא בתמיהה)¹⁸⁷ **כתובות** כח ד שו' 1.

תמן את מוצא אומר... וכא את אמר אכן¹⁸⁸ **נזיר** נג ב שו' 26-27.
תמן את מר... וכא את מר... ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר...
תמן בשם גרמיה, ברם הכא בשם חמשה זקנים¹⁸⁹ **עירובין** כא א שו' 50.
תמן בשם גרמיה, ברם הכא בשם ר' ע"ע תמן בשם גרמיה, והכא בשם ר'.
תמן בשם גרמיה, והכא בשם ר'¹⁹⁰ **תרומות** מד ד שו' 58; **מעשר שני** נב ג שו' 55;
קידושין סג א שו' 1 (ברם הכא).
*תמן בשם ר', ברם הכא בשם גרמיה¹⁹¹ **בבא קמא** ג א שו' 9.

¹⁸¹ להגהה ראה כ"ר, עמ' 107ב שו' 4 (ושם: "תמן את (ו)", וההמשך חסר).
¹⁸² לפירוש העניין ראה תוכפ"ש, דמיי, עמ' 232, שו' 59-60, שם, הע' 22-26. ובהערה 23 הוא כותב:
 "ורגיל הוא מאד בירושלמי לפתוח ב'תמן' למשנה במקומה ולסיים ב'הכא' למשנה במקום אחר. ובמשך
 המשא והמתן מקבלים 'תמן' ו'הכא' את מובנם הרגיל. וכבר עמדו ע"ז הראשונים" וכו', עי"ש. והבאתי
 את דבריו לעיל, ריש ערך "תמן... הכא...", ועי"ש. וראה עוד ירושלמי נזיקין, מבוא (של ליברמן), עמ' ל,
 הע' 13.

¹⁸³ אפשטיין מעיר על "והכא" במופע הזה: "אבל 'וכא' [שנמחקת בכ"ל עמ' 142 שו' 19 — מ"ע]
 במקום 'הכא' דלמעלה נכון יותר" (מבואות לסה"א, עמ' 416, הע' 1). רצ"ע.

¹⁸⁴ תרגום: שם אתה אומר... וכאן אתה אומר כך?!

¹⁸⁵ כבר הגיהו כן בד"ח, מה רע"ב.

¹⁸⁶ למופע נוסף שנשתבש ע"ע והכא את אמר הכין (בתמיהה).

¹⁸⁷ תרגום: שם אתה יכול לומר... יש לך לומר כאן...?!

¹⁸⁸ תרגום: שם אתה מוצא אומר... וכאן אתה אומר כך?!

¹⁸⁹ תרגום: שם בשם עצמו, אבל כאן בשם חמשה זקנים.

¹⁹⁰ תרגום: שם בשם עצמו, וכאן בשם ר'.

¹⁹¹ תרגום: שם בשם ר', אבל כאן בשם עצמו.

תמן בשם ר', הכא בשם ר'¹⁹² ערלה סא ב שו' 38 (והכא, כשם! תחת בשם₂); **גיטין** נ ג שו' 23.

תמן בשם ר', והכא כשם (!) ר' ע"ע תמן בשם ר', הכא בשם ר'.

תמן (!) דאמר ע"ע כמאן דאמר (ובהקשר).

תמן הוא (!) ... וכא הוא אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא או' (!) ... ואת אמר הכין¹⁹³ **יבמות** ט ד שו' 20-21 (צ"ל: אמר).

תמן הוא או' (!) ... וכא את (!) אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא או' (!) ... וכא הוא אמר... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אומר (!) ... והכא אמר (!) הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אומר (!) ... והכא הוא אמר... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אומר (!) ... והכא הוא אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר

הכין.

תמן הוא אומר (!) ... וכא אומר (!) ... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אומר (!) ... וכא הוא או' (!) הכן ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר

הכין.

תמן הוא אומר (!) ... וכא הוא אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... (!) ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אמר... הכא הוא אמר... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אמר... והכא אמר (!) הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... והכא את (!) אמר... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...

תמן הוא אמר... והכא את (!) אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... והכא הוא אמר...¹⁹⁴ **ברכות ז ג שו' 10 (וכה, הוא₂ לי!¹⁹⁵); **פאה**

יט ד שו' 18-19 (או'! תחת אמר₁, וכא); **שביעית** לו א שו' 26-27 (וכא), שם שו' 28 (וכא,

הוא₂ לי!¹⁹⁶), לח ב שו' 5-6 (וכא); **תרומות** מ ד שו' 24 (וכא), מג א שו' 46 (הכא); **מעשר**

שני נב ג שו' 55; **שבת** יג ד שו' 37¹⁹⁷, שם שו' 40! (צ"ל: תמן אינון אמרינן... והכא אינון

אמרינן)¹⁹⁸, יז ב שו' 4-5 (וכה, או'! תחת אמר₂); **עירובין** כו ד שו' 31 (אומר; וכא, הוא₂

לי'; צ"ל: תמן אינון אמרינן... וכא אינון אמרינן)¹⁹⁹; **פסחים** כז ג שו' 45-46, שם שו' 56

¹⁹² תרגום: שם בשם ר', [ן]כאן בשם ר'.

¹⁹³ תרגום: שם הוא אומר... ואתה אומר כד'!

¹⁹⁴ תרגום: שם הוא אומר... וכאן הוא אומר...? על השימוש ב"תמן" ו"הכא" כאן ראה מבוא לנוה"מ,

עמ' 897, סד"ה אבל.

¹⁹⁵ להגהה ראה המקבילה בתענית סז ע"ג שו' 25-26 הרשומה להלן בפרק.

¹⁹⁶ להגהה ראה המופע הקודם. וכן הוא לנכון בנוסח הרש"ס, פא ע"א שו' 1.

¹⁹⁷ ליברמן מגיה כאן: "תמן אינון אמרינן... והכא אינון אמרינן" — ראה ירוכ"פ, עמ' 177, ד"ה

מחלפה. והעיקר, לדעתי, כשתא"י (עמ' 180, ד"ה מחלפה), שאינו מגיה כאן, ע"ש.

¹⁹⁸ ראה: שתא"י, עמ' 180, ד"ה מחלפה; ירוכ"פ, עמ' 177, ד"ה ר' יעקב.

¹⁹⁹ ראה: שתא"י, סוף עמ' 214, ד"ה מחלפה; ירוכ"פ, ריש עמ' 367, ד"ה מחלפ'.

תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכן

תמן הוא אמר... והכא הוא אמר... (המשך) (והכא הוא אמר לילי²⁰⁰, לא ש' 61-62, שם ש' 63-64; **שקלים נ ד ש' 33; **ביצה** סב א ש' 40-41, שם ש' 42-43; **תענית** סג ג ש' 34, סד ב ש' 33-34 (וכא), סז ג ש' 25-26 (וכא); **מגילה** עה ב ש' 60-61; **חגיגה** עו א ש' 27-28; **יבמות** ד ד ש' 53 (את! תחת הוא², יב ד ש' 23-24; **נדרים** לח א ש' 44 (וכא), מב ג ש' 31-32 (וכא); **גיטין** מח ד ש' 63; **קידושין** סב ד ש' 64 - סג א ש' 1, סד א ש' 54-55 (אומר! תחת אמר¹); **בבא קמא** ה ג ש' 27-28 (אומר! תחת אמר¹); **מכות** לא ד ש' 13 (וכא); **שבועות** לד א ש' 26 (וכא, הוא² לילי), שם ש' 28 (והכא הוא אמר לילי); **הוריות** מז ב ש' 13-14 (וכא, הוא² לילי²⁰¹).

תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.
תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכן ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.
תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין²⁰² **פאה** יח ד ש' 60 (אמר¹ לילי²⁰³, וכא, יט א ש' 6 (וכא), כ ב ש' 30-31 (אומר! וכא, או! הכן); **דמאי** כד ד ש' 63 - כה א ש' 1, כה ד ש' 53-54 (או! תחת אמר¹, וכא, את! תחת הוא², כו ב ש' 44-45; **כלאים** כז א ש' 3-4, שם ש' 60-62 (וכא); **שביעית** לח א ש' 63 (הכן), לט ד ש' 56-57 (וכא); **תרומות** מג ג ש' 35-37 (וכא), מד ד ש' 57-58 (אומר! תחת אמר¹, הוא² לילי²⁰⁴, שם ש' 59-60 (את! תחת הוא²); **חלה** נז ג ש' 42-43, נח ג ש' 55 (וכא); **ערלה** סא א ש' 3 (אומר! תחת אמר¹); **עירובין** כג ד ש' 18-19 (והוא² לילי), כו ב ש' 6 (וכא, הוא² לילי); **סוכה** נב ד ש' 26-27 (וכא, אומר! תחת אמר², נג א ש' 52-53 (וכא, הוא² לילי); **ביצה** סג א ש' 57-58; **תענית** סד א ש' 32-33, סד ד ש' 28 (וכא), סט ב ש' 46-47; **מועד קטן** פא א ש' 47-48 (וכא, הוא² לילי²⁰⁵); **יבמות** ד ד ש' 48 (אכין), ו א ש' 40-41 (והוא² לילי²⁰⁷); **סוטה** יז א ש' 12-13 (אכין); **כתובות** כד ד ש' 54-55 (וכהוא!) וצ"ל: וכה הוא, אכין); **נדרים** מ ד ש' 57-58 (וכא); **גיטין** מח ד ש' 10 (אכין), מט ב ש' 55 (אכין); **נזיר** נב ג ש' 57 (וכא, אכין), נה ג ש' 61-62 (וכא, אכין); **קידושין** סד ב ש' 58-59 (והוא² לילי); **שבועות** לג ד ש' 18 (אומר! תחת אמר¹, וכא); **עבודה זרה** מג ב ש' 32-33, מד א ש' 12-13 (את! תחת הוא²); **הוריות** מז ב ש' 15-16 (וכא, אכין); **נידה** מט ב ש' 14-15, נ ג ש' 59-60 (אומר! תחת אמר¹).

תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכן ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

²⁰⁰ להגהה ראה אהצו"י, עמ' 14, ד"ה תמן הוא.

²⁰¹ להגהה ראה הוריות הנספחת לבבלי יז ע"ג ש' 16. ולמופיע נוסף שנשתבש ע"ע תמן אמרין... וכא אמרין... ונראה לי, שהמופעים הנכונים בערך "תמן אמר... וכא אמר..." שייכים בעיקרם לכאן — ראה מה שהערתי שם לשבועות לז ע"ד ש' 13.

²⁰² תרגום: שם הוא אומר... וכאן הוא אומר כד?!

²⁰³ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 332, ד"ה רז"פ. ועיין עוד אהצו"י, ריש עמ' 48, ד"ה תמן הוא.

²⁰⁴ להגהות ראה כ"ר, עמ' 232 ב ש' 31-32.

²⁰⁵ להגהה ראה מבוא לנזה"מ, סוף עמ' 249.

²⁰⁶ להגהה ראה שרי"ר, עמ' 195 ש' 12.

²⁰⁷ להגהה ראה המקבילה בנידה מט ע"ב ש' 14-15 הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

תמן הוא אמר... וכא...²⁰⁸ נזיר נב א שו' 62-63.

תמן הוא אמר... וכא אמר (!)... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר....

תמן הוא אמר... וכא אמר (!) הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... וכא הוא אומר (!) הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... וכא הוא אמר... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר....

תמן הוא אמר... וכא הוא אמר אכן ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... וכא הוא אמר הכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... וכה אמר (!)... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר....

תמן הוא אמר... וכה הוא או' (!)... ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר....

תמן הוא אמר... וכההוא (!) אמר אכין ע"ע תמן הוא אמר... והכא הוא אמר הכין.

תמן הוא אמר... שמועה אמרה, ברם הכא גרמיה אמר (!)²⁰⁹ ערלה סא א שו' 4

(צ"ל: בשם גרמיה אמרה)²¹⁰.

תמן הוא אמר... היא... היא... היא... היא... היא... היא... והכא הוא משנה

בין לישן ללישן²¹¹ ערלה ס ד שו' 62-63.

תמן הוא יליף לה מכללל, והכא הוא יליף לה מפרטא²¹² יבמות ו ג שו' 11 (ליה,

מפרטה), שם שו' 19.

תמן הוא יליף ליה מכללל, והכא הוא יליף ליה מפרטה ע"ע תמן הוא יליף לה

מכללל, והכא הוא יליף לה מפרטא.

תמן הוא עבד... והכא הוא עבד...²¹³ שבת יא ב שו' 62.

תמן הוא עבד לה... והכא הוא עבד לה... ע"ע תמן הוא עבד לה... וכא הוא עבד

לה....

תמן הוא עבד לה... וכא הוא עבד לה...²¹⁴ שביעית לח ד שו' 9; עירובין כא ב

שו' 56 (איעבד! וצ"ל: או [= הוא] עבד²¹⁵), כא ג שו' 8 (איעבד! וצ"ל: או [= הוא] עבד²¹⁶);

ביצה ס א שו' 59 (והכא).

תמן הוא עבד לה... וכא לא עבד לה... ע"ע תמן הוא עבד ליה... וכא לא עבד ליה...

(הסיפא בתמיהה).

תמן הוא עבד ליה... וכא לא עבד ליה... (הסיפא בתמיהה)²¹⁷ פסחים לה א שו' 64;

סנהדרין כו א שו' 54-55 (לה)²¹⁸.

²⁰⁸ תרגום: שם הוא אומר... וכאן...!!

²⁰⁹ תרגום (אחרי ההגהות): שם הוא אומר... שמועה אמר אותה, אבל כאן בשם עצמו אמר אותה.

²¹⁰ ראה כ"ר, עמ' 297 שו' 33. וראה עוד אהצ"י, עמ' 207, ד"ה אלא ביהמ"ק.

²¹¹ תרגום: שם הוא אומר: היא... היא... היא... היא... היא... וכאן הוא משנה בין לשון ללשון!!

²¹² תרגום: שם הוא לומד אותה מהכלל, וכאן הוא לומד אותה מהפרט!!

²¹³ תרגום: שם הוא עושה... וכאן הוא עושה...!!

²¹⁴ תרגום: שם הוא עושה אותה... וכאן הוא עושה אותה...!!

²¹⁵ ראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 193, הע' 1; ירוכ"פ, עמ' 275, ד"ה תמן איעבד.

²¹⁶ ראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 193, הע' 1; ירוכ"פ, ריש עמ' 277, ד"ה מחלפה.

*תמן הוינא בראשה ותמן הוינא בסיפה ותמן הוינא באמצעיתה²¹⁹ בבא קמא
ג א ש' 49.

*תמן הוינא ברישא ובסיפא ובאמצעיתא²²⁰ בבא קמא ד ב ש' 14.
תמן כתיב... ברם הכא...²²¹ דמאי כג ג ש' 12-13; תענית סט א ש' 58.
תמן כתיב... הכא מה אית לך²²² יבמות ו ד ש' 11.
תמן כתיב... והכא כתיב...²²³ קידושין נט ד ש' 47, ס ג ש' 33-34; שבועות לד ג ש' 46.

תמן לא עבד... והכא עבד... ע"ע תמן לא עבד... וכה עביד....
תמן לא עבד... וכה עביד...²²⁴ שבת ב ג ש' 8-9; כתובות לב א ש' 49 (והכא, עבד).
תמן מה אית לך ע"ע הכא... תמן מה אית לך.
תמן מחלפין (תמן = בבל)²²⁵ גיטין מח ד ש' 25.
תמן מר... והכא מר... ע"ע תמן אמר... וכא אמר....
תמן מרין ע"ע תמן אמרין (תמן = בבל).
תמן עבדין לה... וכא אינון עבדין ליה...²²⁶ עירובין כא ג ש' 10 (ליה = לה).
תמן פשיטא ליה, וכא צריכה ליה (בתמיהה)²²⁷ שבועות לח ד ש' 36.
תמן צווחין... וצווחין... (תמן = בבל)²²⁸ שבת יא ד ש' 28-29.
תמן צריכא ליה, וכא פשיטא ליה (בתמיהה)²²⁹ ברכות יא ב ש' 55 (התם²³⁰, וכה);
שקלים מח א ש' 63 (צריכה, והכא); נזיר נד ב ש' 18.
תמן צריכה ליה, והכא פשיטא ליה ע"ע תמן צריכא ליה, וכא פשיטא ליה (בתמיהה).

---

²¹⁷ תרגום: שם הוא עושה אותו... וכאן [הוא] לא עושה אותו!...
²¹⁸ למופע דומה ("תמן הוא לא עבד ליה... וכא הוא עבד ליה..."), שהושלם מדעתו של ליברמן בפסחים לה ע"א ש' 64 (והוא הדין למקבילה בסנהדרין כו ע"א ש' 55), ראה ירוכ"פ, עמ' 492, ד"ה תמן.
²¹⁹ תרגום: שם הייתי בראשה ושם הייתי בסופה ושם הייתי באמצעיתה! כלומר, בראשו, בסופו ובאמצעיתו של המעשה. ואפשר גם לתרגם: שם הייתי בתחילה ושם הייתי בסוף ושם הייתי באמצע!
²²⁰ תרגום: שם הייתי בראשה ובסופה ובאמצעיתה! כלומר, בראשו, בסופו ובאמצעיתו של המעשה.
לתרגום אחר ראה מה שכתבתי בהערה הקודמת.
²²¹ תרגום: שם כתוב... אבל כאן...
²²² תרגום: שם כתוב... כאן מה יש לך?
²²³ תרגום: שם כתוב... אבל כאן כתוב...
²²⁴ תרגום: שם [הוא] לא עושה... וכאן [הוא] עושה!...
²²⁵ תרגום: שם מחלפים. כלומר, מחלפים את מחלוקת רבי וחכמים — ראה שתא"י, עמ' 421, ד"ה מהיום. וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 136, הע' 1; עמ' 172.
²²⁶ תרגום: שם [הם] עושים אותה... וכאן הם עושים אותה!...
²²⁷ תרגום: שם [הדבר] פשוט לו, וכאן [הוא] נצרך לו! כלומר, הוא מסופק בו.
²²⁸ תרגום: שם קוראים... וקוראים... כלומר, בשם.
²²⁹ תרגום: שם [הדבר] נצרך לו (כלומר, הוא מסופק בו), וכאן [הוא] פשוט לו!
²³⁰ להגהה ראה המקבילה בנזיר הרשומה להלן בְּעֶרְךְ.

תמן קריי ע"ע תמן קריין (תמן = בבל).

תמן קריין (תמן = בבל)²³¹ **יבמות** ג ב ש' 10; **נדרים** לט ד ש' 9; **סנהדרין** יט א ש' 41 (קריי)²³², כח א ש' 18.

תמן ר', ברים הכא רבנין²³³ **דמאי** כא ד ש' 26.

תמן ר' בשם ר', ברים הכא ר' בשם ר'²³⁴ **תרומות** מו ב ש' 16; **פסחים** כח ב ש' 14.

תמן ר' ר' ר' בשם ר'... והכא הוא אמר הכין²³⁵ **קידושין** סד ד ש' 19-20.

תמן רבנן, ברים הכא ר'²³⁶ **עירובין** כ ב ש' 49.

תמן תני (!)... והכא את אמר הכין ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין.

תמן תני ע"ע תמן תנינן.

תמן תנינא (!) ע"ע תמן תנינן.

***תמן תנינן²³⁷ **ברכות** ג ב ש' 6, ג ג ש' 23 (תני)²³⁸, ו ב ש' 43, ו ג ש' 9, ז ב ש' 40, ז ד ש' 16, ח ג ש' 49, י ד ש' 7, יב א ש' 62, יב ג ש' 13, שם ש' 15; **פאה** יו ב ש' 28, יז ד ש' 34, יט ג ש' 1, יט ד ש' 16, כ ב ש' 49, כ ג ש' 28; **דמאי** כב ב ש' 48, כג א ש' 13, כג ב ש' 25, כו ב ש' 15, שם ש' 33, שם ש' 35, שם ש' 63; **כלאים** ל ג ש' 7, שם ש' 27, ל ד ש' 29, לב א ש' 38; **שביעית** לג ד ש' 35, לד ג ש' 23944, שם ש' 63, לה ב ש' 61, לז א ש' 14, שם ש' 26, לז ב ש' 34, לז ג ש' 18, לח א ש' 35, שם ש' 38, לח ב ש' 30, לט א ש' 22; **תרומות** מ ג ש' 26, מד ש' 64, מא א ש' 5, מא ג ש' 1, מא ד ש' 11 (תמן + אמר)²⁴⁰, שם ש' 14, מב ב ש' 38, מג ב ש' 55, מד א ש' 31, מד ג ש' 3, מד ד ש' 11, מה ג ש' 5, מו ב ש' 17, מז א ש' 27, שם ש' 40, מז ג ש' 4, מח א ש' 1; **מעשרות** נ א ש' 5, שם ש' 34, נ ד ש' 55, נא א ש' 15, נב א ש' 1; **מעשר שני** נב ג ש' 50, נד א ש' 3, שם ש' 8, נה א ש' 36, נה ב ש' 32,

²³¹ תרגום: שם קוראים. כלומר, בשם.

²³² ראה אלבק, מחקרים, עמ' 87, סוף ד"ה ועוד [עמ' 86]; שם, הע' 1.

²³³ תרגום: שם — ר', אבל כאן החכמים.

²³⁴ תרגום: שם — ר' בשם ר', אבל כאן ר' בשם ר'.

²³⁵ תרגום: שם — ר' ר' ר' בשם ר'... וכאן הוא אומר כך!!

²³⁶ תרגום: שם — החכמים, אבל כאן ר'.

²³⁷ תרגום: שם שנינו. לשימושו של מונח זה בירושלמי ראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 889, ד"ה

"תמן תנינן" ואילך. ולהלן כתב: "תמן תנינן" הוא **ברובו** משנה, ... אבל כמו 'תנן התם' בבבלי שמציין לפעמים ברייתא, — מציין אף 'תמן תנינן' לפעמים **ברייתא** שעיקרה משנה, או **ברייתא משולשלת במשנה** (שם, ריש עמ' 890; והדגשות במקור). וראה עוד לעיל שם, ריש עמ' 816, ד"ה ואי אפשר. וליברמן כתב: "הלשון תמן תנינן לתוספתא... נמצא רק לפעמים רחוקות מאד בירושלמי" (מחקרים, עמ' 171, ד"ה שם פ"ז). ובמקום אחר כתב: "הלשון תמן תנינן נמצאת לפעמים גם על ברייתא" (ורוכ"פ, עמ' 27, הע' 1). וראה עוד מה שהערתי בערך "דתנינן" לתרומות מ ע"א ש' 49.

²³⁸ הניסח כאן בכ"ל: "תנינן" (עמ' 10 ש' 19), והסדר קיצר.

²³⁹ הראב"ד (בהשגות לפ"ב מהלכות שמיטה ויובל ה"ד) גורס כאן בהמשך הדברים: "והכא את

אמרת..." (אהצ"ר, ריש עמ' 22, ד"ה תמן תנינן). והיא גירסא יפה (וצריך לומר "אמר" תחת "אמרת").

²⁴⁰ להגהה ראה כ"ר, עמ' 220 א ש' 29.

תמנן תנינן (המשך) נו א ש' 39, נו ג ש' 22; ור': צ"ל: דתנינן תמנן²⁴¹; **חלה נז א ש' 45, נז ב ש' 30, נט ב ש' 6, ס ב ש' 58; **ערלה** סא ב ש' 47, שם ש' 60, סא ד ש' 20, שם ש' 26, סב א ש' 34, שם ש' 59, סב ב ש' 41, סג א ש' 11, שם ש' 29; **ביכורים** סד א ש' 18, סד ב ש' 6, סד ד ש' 37, שם ש' 40, סה א ש' 32; **שבת** ב ג ש' 6, ג ב ש' 54, ג ג ש' 34, ד ד ש' 54, ה א ש' 26²⁴², ה ד ש' 57, ו א ש' 30, ו ד ש' 15 (ור'), שם ש' 31, שם ש' 46, ז ד ש' 6, שם ש' 55, ח ד ש' 54, ט א ש' 40, ט ד ש' 61, י ב ש' 58, י ד ש' 33, יא א ש' 15, שם ש' 59, יא ב ש' 40, שם ש' 56, שם ש' 60, יב א ש' 29²⁴³, יב ג ש' 31, יג א ש' 32, שם ש' 33, שם ש' 35, יג ג ש' 43, יד ג ש' 22, טו ד ש' 16, יו א ש' 34, יו ג ש' 8, יז א ש' 9, יז ב ש' 1; **עירובין** יח ד ש' 13, כ ד ש' 7, שם ש' 19, כא א ש' 12, שם ש' 46, כא ב ש' 38, כב ב ש' 22, שם ש' 24, כג ד ש' 31, כד ג ש' 45, כו א ש' 36, כו ד ש' 24, שם ש' 29; **פסחים** כח א ש' 25, כח ב ש' 15, כט א ש' 18, כט ב ש' 17, לא א ש' 7, לב ב ש' 53, לב ג ש' 46, שם ש' 61, לג א ש' 38, לג ב ש' 23, שם ש' 58, לד ג ש' 8, לד ד ש' 34, לו א ש' 8, לז א ש' 17, לז ג ש' 11, שם ש' 13; **יומא** לח ב ש' 54, לח ד ש' 52, לט ד ש' 21, מ ב ש' 57, מ ד ש' 18, מב ב ש' 48, מד א ש' 56²⁴⁴, מה ב ש' 31, שם ש' 43; **שקלים** מה ד ש' 35, מז ב ש' 12, שם ש' 28, שם ש' 47, מז ג ש' 26 (ותנינא)²⁴⁵, מז ד ש' 54, שם ש' 57, שם ש' 60, מח ב ש' 19, נא א ש' 33, נא ב ש' 13; **סוכה** נג א ש' 3, נג ד ש' 53, נד ג ש' 52, נה א ש' 30; **ראש השנה** נו ג ש' 34, נו ד ש' 12, שם ש' 28, נז ד ש' 43; **ביצה** ס א ש' 30, ס ג ש' 19²⁴⁶, סב ג ש' 48; **תענית** סד ד ש' 2 (ותנינן), סה ד ש' 57, סז א ש' 11, סז ד ש' 31, סח א ש' 54, שם ש' 61; **מגילה** עא א ש' 17, עד ב ש' 29, שם ש' 36; **חגיגה** עו א ש' 24, עו ג ש' 49, עח ב ש' 22, שם ש' 57, עח ד ש' 39, עט ב ש' 39, שם ש' 50, שם ש' 55, עט ד ש' 20, שם ש' 26; **מועד קטן** פ ב ש' 23, פ ג ש' 40, פא ג ש' 33, פא ד ש' 5, שם ש' 19, שם ש' 22, שם ש' 28, שם ש' 30; **יבמות** ג ב ש' 4, ג ד ש' 57, ד ב ש' 6, ד ג ש' 7, ה ג ש' 19, ו א ש' 27, ז ב ש' 22, ח א ש' 39, ט א ש' 20, שם ש' 26, שם ש' 34, ט ב ש' 24, שם ש' 42, י ב ש' 1, יא ג ש' 50, יב ד ש' 42, יג ב ש' 37, יג ג ש' 58, טו א ש' 43, טו ד ש' 43; (ותנינן; ל"ג²⁴⁷),

²⁴¹ ראה נוסח הרש"ס, קא ע"א ש' 6. ובמקבילה שבפאה יח ע"ג ש' 1 "דתנינן" בלבד.

²⁴² אלבק (מחקרים, עמ' 66, ערך ר' אבהו) מוניה כאן: "תמן תנינן"; והוא מציין שם לגירסא "דתנינן" במקבילות (ועירובין) כו ע"ג ש' 39 ופסחים לג ע"ב ש' 29). וראה עוד שם, עמ' 86, הע' 2. אבל אין ההגהה שלו הכרחית, שהציון "תנינן" אמור לעתים בירושלמי גם על ברייתות.

²⁴³ ראה מבוא לנדה"מ, עמ' 882, ד"ה כאן אפשר.

²⁴⁴ ראה מבוא לנדה"מ, סוף עמ' 953, ד"ה והנה כבר.

²⁴⁵ להגהה ראה אפשטיין, מבוא לנדה"מ, עמ' 889, סוף הע' 1. וב"מחקרים" (ב, א, עמ' 394, ד"ה

שקלים) הגיה בשתיקה: "תמן תנינן".

²⁴⁶ ראה מבוא לנדה"מ, עמ' 724, ס' 7.

²⁴⁷ המופע הזה משובש, והוא ושאר המאמר עד סוף ההלכה כפולים בדיטוגרפיה מלקמן ש' 46,

ולא גרסינן להו. וכבר נמחק הכל בד"ח, פד ע"א, סוף ה"ה.

תמן תנין (המשך) שם ש' 46, שם ש' 57; **סוטה** יו ג ש' 39, יז ד ש' 58, יח א ש' 14, שם ש' 22, יח ב ש' 43, יח ג ש' 48, יט א ש' 64, יט ג ש' 34, כב א ש' 248¹³, שם ש' 29, כג ג ש' 21, כג ד ש' 44; **כתובות** כה א ש' 41, כה ג ש' 41, כו א ש' 41, כו ד ש' 26 (ותנן! תחת תמן) 249⁹, כז ב ש' 8, כז ג ש' 9, כז ד ש' 54, כח א ש' 7, כח ג ש' 38, כט א ש' 54, ל ג ש' 40, לג א ש' 44, לג ד ש' 61, לד ג ש' 25, שם ש' 53, לד ד ש' 35, לה ד ש' 39; **נדרים** לח א ש' 13, לח ג ש' 32, לט א ש' 41, לט ב ש' 1, מ ג ש' 1, מ ד ש' 24, מא א ש' 16, מב א ש' 46, מב ד ש' 12; **גיטין** מד ב ש' 20, מה א ש' 55, מה ג ש' 39, מו א ש' 12, מו ד ש' 57, מח א ש' 34, מח ב ש' 4, מח ד ש' 29; **נזיר** נג ב ש' 8, שם ש' 37, נג ד ש' 10, שם ש' 19, שם ש' 36, שם ש' 43, שם ש' 60, נד א ש' 39, נה א ש' 59, נו ג ש' 60, נז ג ש' 10, נז ד ש' 57; **קידושין** נח ג ש' 40, ס ב ש' 42, ס ד ש' 9, שם ש' 19, שם ש' 41, סא א ש' 27, שם ש' 44, סא ד ש' 21, סב א ש' 57, סב ד ש' 59, סג א ש' 6, סג ד ש' 13, שם ש' 59, סד א ש' 49, סד ב ש' 55, סד ד ש' 26, סה ד ש' 28, סו א ש' 5, שם ש' 29, שם ש' 46; **בבא קמא** ד א ש' 46, שם ש' 60, ד ד ש' 55; **בבא מציעא** ט ג ש' 27, שם ש' 35, ט ד ש' 30, יב ג ש' 5; **בבא בתרא** יג ד ש' 49, יד א ש' 33, טו א ש' 7, שם ש' 16, יו ב ש' 21, יז ב ש' 1; **סנהדרין** יח א ש' 38, יח ב ש' 5, כב ד ש' 17, כד ד ש' 29; **וצ"ל**: תמן תנין — [תמן = בבבא] 250²⁵⁰, כו ב ש' 41, כו ד ש' 14, שם ש' 21, כז ב ש' 251⁹; **שבועות** לד א ש' 9, לד ד ש' 24, לו א ש' 46, לו ג ש' 26, לח א ש' 19; **עבודה זרה** לט ב ש' 45, מ א ש' 11, מא ב ש' 10, מא ג ש' 9, מד ד ש' 47; **נדה** מח ד ש' 31, מט ב ש' 2, נ ג ש' 252¹⁵. ועיין עוד ערך דתמן תנין.

248 ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 953, ד"ה והנה כבר.

249 כבר הגיהו לנכון בד"ח, יד ע"א, ה"ט.

250 ההגהה על פי אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 150, ד"ה ברייתא; שם, הע' 3; עמ' 172; עמ' 891, ד"ה ואולם. ובמבואות לסה"ת (סוף עמ' 245, ד"ה הנה) הגיה שלא בדקדוק: "תמן תנין". והיא, לדעתו, ברייתא בבבלי. ואלבק כותב: "וצ"ל תני, או תניי תני" (מחקרים, עמ' 87, הע' 2). ולפירוש הביטוי לשיטתו, ראה בהערה הבאה. וראה עוד מה שכתבתי במאמרי "לפירושה של סוגיא", עמ' קיב, ד"ה תמן תנין. 251 המשך הלשון בגמרא: "תני רבי יוסי אומר" וכו'. וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 889, הע' 4. וליברמן מחק את המילה "תנין" (גליונות הרש"ל, טופס ב'). ונראה, שהוא רוצה לגרוס: "תמן תניי" — עיין בפירושו של הפ"מ כאן (מח ע"א, ה"ו, ד"ה תמן תנין). ואלבק מגיה: "תמן תניי תני" (מחקרים, עמ' 87, ד"ה ועוד [עמ' 86]; ההדגשה במקור. ונראה שהוא מפרש: שם [כלומר, בבבא] שונים [התנאים]: שונה [התנא] וכו' — עיין בפירושו הפ"מ שהביא בהמשך). ועיין עוד שתא"י, ריש עמ' 528, ד"ה תמן תנין. והוא מגיה שם: "תמן אמרין תני".

252 למופעים נוספים ע"ע דתנין תמן. וראה עוד מה שהערת בערך "דתנין" לעירובין כ ע"ד ש' 15. ולמופע נוסף שהוגה על ידי אפשטיין ראה מה שהערת בערך "מאן תניה" לבבא קמא ו ע"א ש' 4. וליברמן השלים עוד מופע בכתובות לא ע"ג ש' 4 על פי כמה ראשונים — ראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 171, ד"ה אלא אפ"י; תוס"ר, ב, עמ' 36, ש' 12; תוכפ"ש, כתובות, ריש עמ' 293, ועי"ש (מספר השורה שרשמתי הוא לפי ההשלמה במחקרים ותוס"ר, אבל לפי תוכפ"ש היא ש' 3).

תמן תנינן... וכא הוא אמר אכין

תמן תנינן... ברם הכא...²⁵³ דמאי כא ד שו' 24-25! (ל"ג תנינן)²⁵⁴; **כתובות** כה ד שו' 26-27; גיטין מד ג שו' 49-50! (ל"ג תנינן)²⁵⁵.

תמן תנינן (!)... ברם הכא דלא תנינן...²⁵⁶ עירובין כה א שו' 3-2 (צ"ל: דתנינן)²⁵⁷. **תמן תנינן... ואת אמר הכין**²⁵⁸ שבת ד ב שו' 31-32.

תמן תנינן... והכא את אמר הכין²⁵⁹ דמאי כא ד שו' 23-24 (הכין), כג ג שו' 8-12 (הכין), כה ד שו' 38 (הכין); **שביעית** לג ד שו' 22-23 (וכא); **תרומות** מ ד שו' 3-2 (וכא), שם שו' 42-43 (וכא, כן), שם שו' 52-53 (הכין), מח א שו' 6-2607; **מעשרות** מט א שו' 12-13 (וכא), מט ג שו' 49-51, נא ד שו' 1-2 (וכא); **מעשר שני** נב ד שו' 57-58 (וכא); **שבת** יא ב שו' 63-64 (תנינן)²⁶¹, יב ב שו' 2-3, יד א שו' 43-44 (הכין); **עירובין** כו ג שו' 34-35; **יבמות** טו ד שו' 51-56 (וכה, תמר, אכין); **כתובות** לא ב שו' 1-2 (וכא, מר)²⁶². וראה עוד ערך תנינן תמן... והכא את אמר הכין.

תמן תנינן... והכא את אמר הכין ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין. **תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין**²⁶³ פאה יח ד שו' 26-27 (וכא, הכין); **שבת** ז ב שו' 21 (וכא), יו ב שו' 28-29²⁶⁴; **סוכה** נב ד שו' 23-24 (וכא, אומר!); **סוטה** יט ג שו' 38; **כתובות** כז א שו' 2-3 (וכהוא!) וצ"ל: וכה הוא²⁶⁵, כן); **נזיר** נא ג שו' 13 (וכא, אכין), נז ד שו' 55-56.

תמן תנינן... וכא את אמר הכין ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין. **תמן תנינן... וכא את אמר כן** ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין. **תמן תנינן... וכא את מר הכין** ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין. **תמן תנינן... וכא הוא אומר (!) הכין** ע"ע תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין. **תמן תנינן... וכא הוא אמר אכין** ע"ע תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין.

253 תרגום: שם שנינו... אבל כאן...

254 ראה מבואות לסה"א, עמ' 394, כא ע"ד, שו' 24; שם, הע' 10.

255 כבר הגיהו כן בד"ח, יד ע"ב.

256 תרגום (אחרי ההגהה): שם ששנינו... אבל כאן שלא שנינו...

257 ההגהה שלי. ועיין בק"ע, נ סע"ב, ד"ה תמן.

258 תרגום: שם שנינו... ואתה אומר כך?!

259 תרגום: שם שנינו... וכאן אתה אומר כך?!

260 ראה: אהצ"ו, סוף עמ' 91, ד"ה תמן תנינן (השני); מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 167, ד"ה תמן; שם,

הע' 9.

261 להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 157, סד"ה תמן תני.

262 למופע קרוב ראה מה שהערתי בערך "תמן תנינן" לשביעית לד ע"ג שו' 44. ולמופע נוסף לפי

גירסת הריטב"א ראה מה שהערתי בערך "תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין" לשבת יו ע"ב שו' 28-29.

263 תרגום: שם שנינו... וכאן הוא אומר כך?!

264 הנוסח כאן בסיפא בריטב"א: "[וכא] איתמר הכין" (ירוכ"פ, עמ' 201, ד"ה ואית דבעי). וראו.

265 ראה תש"ק, עמ' 41, סי' 42. והוא קורא בד"ו לפני ההגהה: "ובהוא". ואני קורא בכי"ל: "וכהוא"

(עמ' 113 שו' 9), ויש שם שתי נקודות לסימן הפרדה בין "וכה" ל"הוא", והמדפיס התעלם מהן. ולפי מהד' האקדמיה (עמ' 966 שו' 21), היה כתוב תחילה "ובה" ותוקן "וכה".

תמן תנינן... וכא הוא אמר הכין ע"ע תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין.

תמן תנינן... וכא הוא אמר הכן ע"ע תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין.

תמן תנינן... וכא תנינן...²⁶⁶ מגילה עה ב שו' 57-59.

תמן תנינן... וכה תמר אכן ע"ע תמן תנינן... והכא את אמר הכין.

תמן תנינן... וכההוא (!) אמר כן ע"ע תמן תנינן... והכא הוא אמר הכין.

תמן תנינן... ותני (!) דבית רבי...²⁶⁷ שבת ו ג שו' 33-34 (צ"ל: ותני)²⁶⁸.

תמן תנינן... ותני עלה... והכא הוא אומר (!) אכן ע"ע תמן תנינן... ותני עלה... והכא הוא אמר הכן.

תמן תנינן... ותני עלה... והכא הוא אמר הכן²⁶⁹ שביעית לו א שו' 44-45; גיטין מז ג שו' 27-28 (אומר; אכן).

תמן תנינן... תמן תנינן... זיבה והכא (!) תנינן...²⁷⁰ שבת ט ד שו' 52-57 (צ"ל: וכה, ול"ג והכא)²⁷¹.

תמן תנינן (!) אמרין ע"ע תמן אמרין (תמן = בבל).

תמן תנן (!) ע"ע תמן תנינן.

תמר ע"ע את אמר (בהקשר).

תנא (!) (שם) ע"ע: תני (= תנא); תנייא (= התנא).

תנא (פועל; ציון לבריייתא)²⁷² ברכות ג א שו' 2 (תנאין)²⁷³, ד ד שו' 42, יב ג שו' 46; פאה יט ד שו' 2; דמאי כו ב שו' 36 (תנא); שבת ה ד שו' 61²⁷⁴; שקלים מז ג שו' 60 (תנאנא)²⁷⁵;

²⁶⁶ תרגום: שם שנינו... וכאן שנינו...!

²⁶⁷ תרגום (אחרי ההגהה): שם שנינו... ושונים [התנאים] של בית רבי...

²⁶⁸ ראה מה שהערתי בערך "תניי דבית רבי" לשביעית לה ע"ב שו' 35.

²⁶⁹ תרגום: שם שנינו... ושונה [התנא] עליה... וכאן הוא אומר כך?!

²⁷⁰ תרגום (אחרי ההגהות): שם שנינו... שם שנינו... וכאן שנינו...

²⁷¹ המילה "והכא" הושלמה בכ"ל בין השורות (עמ' 348 שו' 33). ולדעת אפשטיין, צריך לומר:

"וכא" (מבואות לסה"א, עמ' 514, [ט ע"ד], שו' 57; שם, הע' 31, ע"ש). וליברמן סובר שהמילה "זיבה" היא שיבוש מן "וכה", ולא גרסינן "והכא" — ראה ירוכ"פ, עמ' 134, ד"ה אוכלין וד"ה והכא. ועל פיו רשמתי.

²⁷² תרגום: שנה. ועל המונח "תנא" בבבלי ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1291 ואילך.

²⁷³ לשון הגמרא כאן: "או יהא בה כיי דמר ר' זעירא תנאי אחוי דרב חייא בר אשיא ודרב אבא בר חנה הקורא" וכו' (שם, שו' 1). ואפשטיין מגיה כאן על פי כ"ל: "תנא", וכן עיקר — ראה: מחקרים, ב, א, עמ' 292, סי' 1; מבוא לנוה"מ, עמ' 1300, הע' 4; מבואות לסה"א, עמ' 341, הע' 26 (כאן הוא מגיה: "תני"). ועיין מבואות לסה"ת, עמ' 589, הע' 11. אבל לפי פירושו, נמצא שר' זעירא מצטט את הבן שלו, וזה נראה לי דוחק (אבל עיין בבבלי ראש השנה ל ע"ב). ועיין עוד גינצבורג, פירושים, א, עמ' 77, ד"ה דמר; שם, ב, עמ' 272, הע' 78. והיגר כתב: "ולפי זה, ר' זעירא הנזכר שם בראש המאמר, הוא ר' זעירא השני, שחי בזמן מאוחר, ולא אביו של אחוי הוא" (היגר, ד, עמ' 489, ד"ה בפרק). וגם זה אינו נראה, ראה להלן. ואולי צריך לומר: כיי דמר ר' זעירא: תנא אחיי; רב חייא בר אשי ורב אבא (או: בשם רב אבא) בר חנה. וקרוב לסגנון זה: "תנא רבי חנין. רבי יוסה בשם רב ששת" (ועירובין יט ע"ג שו' 56; הפיסוק שלי). ו"אחיי" זה הוא התנא של ר' חייא — ראה בבלי ברכות יד ע"א (והביאו אהצ"ר, ביצה,

תנא (פועל; ציון לברייתא) (המשך) + בשם ר'; **ראש השנה** נט ב ש' 28; **יבמות** יג ג ש' 59 (+בשם ר'). ועיין עוד ערך: דתנא; דתנה (!); ותנא.

תנא (פועל; בהקשר)²⁷⁶ **ברכות ב ג ש' 6, ג א ש' 133 (צ"ל: דתנא)²⁷⁷, ה ב ש' 29, ה ד ש' 35; **פאה** טו א ש' 136 (צ"ל: תני)²⁷⁸, יז ד ש' 7, שם ש' 49 (תנה); **כלאים** כט ב ש' 53, לא ג ש' 63 (תנה); **שביעית** לג ג ש' 48, שם ש' 53, לח א ש' 64, לח ב ש' 4; **תרומות** מ ב ש' 20, מג ג ש' 61, מו א ש' 10; **מעשרות** נ ג ש' 4, נא ד ש' 20; **מעשר שני** נב ב ש' 27, שם ש' 34, נו ג ש' 133 (צ"ל: דתנא)²⁷⁹; **ערלה** סא ב ש' 56, סא ד ש' 6, שם ש' 56, סב ג ש' 1, שם ש' 3, סג א ש' 25; **שבת** ו ג ש' 27, יג ג ש' 46, יו ג ש' 15; **עירובין** יט ג ש' 38, כא ב ש' 1, כו א ש' 43; **פסחים** כח ג ש' 1, שם ש' 6, כח ד ש' 56, לא ב ש' 17, שם ש' 18, לא ד ש' 16, לד ג ש' 16; **שקלים** מו ג ש' 43, מח א ש' 1, מט ד ש' 11, שם ש' 25; **סוכה** נב א ש' 60, נג א ש' 61; **ראש השנה** נו ב ש' 46, נז ג ש' 14; **מגילה** עב ג ש' 28; **חגיגה** עו ב ש' 58 (ושמע+ וצ"ל: שמעתנא [= שמעתנה])²⁸⁰, שם ש' 59 (ושמע+ וצ"ל: שמעתנא [= שמעתנה]); **מועד קטן** פב ב ש' 32, פב ד ש' 13; **יבמות** ו ג ש' 25, ח ד ש' 35, יא ב ש' 47, טו ב ש' 30; **סוטה** יז ד ש' 45, יח ב ש' 19, שם ש' 33, כב ג ש' 44, שם ש' 56; **כתובות** כח ב ש' 1, ל ד ש' 38, לה ד ש' 45; **נדרים** לז ד ש' 22, שם ש' 26, לח ג ש' 37, מב ג ש' 30, מב ד ש' 35; **נזיר** נג א ש' 32, נה ג ש' 1, נז ג ש' 45; **קידושין** נט ג ש' 22, ס א ש' 22, סב ב ש' 34, שם ש' 64, סב ד ש' 36, סג ד ש' 60; **בבא קמא** ב ג ש' 31, שם ש' 32, שם ש' 35; **סנהדרין** כא א ש' 43; **מכות** לא ד ש' 9; **עבודה זרה** מה א ש' 51, שם ש' 53; **הוריות** מו א ש' 51, מז ג ש' 28116. ועיין עוד ערך: דתנא (בהקשר); וחזר ותנא; ותנא ליה; חזר ותנא קומי. וראה עוד ערך: ולא תנא; מאן תנא (!)... ומאן דלא תנא....

עמ' 5, ד"ה שהיה: "בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא". וכן מצאנו: "אמר רבי זעירא תני שילא בר בינה" (גיטין נ ע"ב ש' 8). וראה עוד: סנהדרין כו ע"א ש' 38; מכות לא ע"ד ש' 2. והכל נמסר על ידי ר' זעירא, שר' זעירא רגיל למסור בשם רב חייא בר אשי — עיין אוצר השמות, עמ' 140, טור ג ואילך, ערך רב... חייא... בר אשי; ורב חייא בר אשי רגיל למסור בשם רב, עי"ש, ואולי הוא מסר כאן בשם אבא בר חנה. ובברכות יב ע"ג ש' 36: "רב בשם אבא בר חנה ואית דאמרי לה אבא בר חנה בשם רב". ועדיין צע"ג.

²⁷⁴ המופע הזה בא בטעות בשורה זו, ויש לגרוס אותו לקמן ש' 62, לפני "פגה שטמנה" וכו'.
²⁷⁵ לצורה "תאנא" כאן, וכן לצורה "תאני" (שם, מז ע"ג ש' 1). ראה שלזינגר, עמ' 84, הע' XXV. ואולם ברור שאין כאן אלא כתיב בבלי — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1297, הע' 1, ועי"ש.

²⁷⁶ תרגום: שנה.
²⁷⁷ ראה מה שציינתי בערך "מאן תנא (!)... ומאן דלא תנא..." על אתר.
²⁷⁸ ראה הלשון בערך "אית תניי תני".
²⁷⁹ ראה מה שציינתי בערך "מאן תנא (!) ... ומאן דלא תנא..." לברכות ג ע"א ש' 33. והוא הדין כאן.
²⁸⁰ להגהה כאן ולקמן ש' 59 ראה המקבילה בסוכה נד ע"ג ש' 32 וש' 33 (ושם ושם: "שמעתנה"). וראה עוד מבואות לס"ת, ריש עמ' 711, ד"ה אבל.
²⁸¹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: מאן תנא; תני (בהקשר; בינוני). ולא כללתי כאן את המופעים שבערך "אדהי תנא", לפי שאני מפרש אותו בדרך אחרת, עי"ש.

- תנא** (פועל; אמוראי)^{282,283} **שבת** יא ב שו' 44; **שבועות** לה ד שו' 46, שם שו' 47.
- תנא** (פועל; מעניין לימוד ושינון)²⁸⁴ **מועד קטן** פב ד שו' 48.
- תנא אביי בי ר' בנימן** **ברכות** ט ד שו' 8; **גיטין** מז ב שו' 46 (תני, בר תחת בי ר').
- תנא בינה שילוח (!)** **גיטין** מד ב שו' 36 (צ"ל: בינה בר שילה)²⁸⁵.
- תנא חד סב קומי ר' זעירא**²⁸⁶ **ביכורים** סה ד שו' 26 (תני; **מועד קטן** פג ג שו' 9. וראה עוד ערך מן מה דתנא חד סב קומי ר' זעורה... הדא אמרה....
- **תנא לוי**²⁸⁷ **גיטין** מו ד שו' 48; **בבא מציעא** ט ד שו' 19 (תני, רבי לוי)²⁸⁸.
- תנא נחמן סבא**²⁸⁹ **ברכות** ד ד שו' 45; **מגילה** עג א שו' 18 (תנה).
- תנא ניקומכי קומי ר' זעורה**²⁹⁰ **פסחים** לו ב שו' 24; **מועד קטן** פ ד שו' 8; **סנהדרין** כג ד שו' 48 (תני, זעירא).
- תנא רב נחמן (!) בר אדא** ע"ע תנא נחמן בר אדא.
- תנא ר' אבדומא דחיפה** **שביעית** לד א שו' 41²⁹¹.
- תנא ר' אושעיא** ע"ע תני ר' הושעיה.
- תנא ר' אחא בר פפא קומי ר' זעורה**²⁹² **ביצה** סג א שו' 16.
- תנא ר' הושעיה** ע"ע תני ר' הושעיה.
- תנא ר' זכאי קומי ר' יוחנן**²⁹³ **שבת** ט א שו' 17 (תני, זכיי), ט ג שו' 9; **יבמות** ט ג שו' 27 (תנה, זכיי); **נזיר** נד ג שו' 23 (תני, זכיי).
- תנא ר' זכיי** **יומא** מד א שו' 12; **יבמות** ז ב שו' 25 (תני).
- תנא ר' זכריה חתניה דר' לוי**²⁹⁴ **פסחים** כז ב שו' 12, כט ג שו' 40.
- תנא ר' חייא** ע"ע תנא ר' חייא²⁹⁵.

²⁸² כלומר, אמר.

²⁸³ תרגום: שנה.

²⁸⁴ תרגום: שנה. וראה מה שהערתי בערך "דתני (מעניין לימוד ושינון)".

²⁸⁵ ראה: מבוא לנ"ה"מ, עמ' 1300, הע' 4; תוכפ"ש, גיטין, ריש עמ' 799, ד"ה והפירוש; שם, הע' 9.

²⁸⁶ תרגום: שנה זקן אחד לפני ר' זעירא.

²⁸⁷ על הבריות של לוי בירושלמי ראה אלבק, מחקרים, עמ' 79, ד"ה בירושלמי. ועל משנת לוי

בכלל ראה מה שציין אפשטיין, מבוא לנ"ה"מ, עמ' 183, הע' 2.

²⁸⁸ ליברמן (תש"ק, סוף עמ' 102, ערך דבית לוי) מגיה כאן: "דבי לוי". ועיין שם עמ' 6, ד"ה כאשר.

אבל בכ"א: "תני לוי" (עמ' 57 שו' 54). וראה ירושלמי נזיקין, עמ' 150, שו' 54-55; שם, הע' 22. ונראה

שחזר בו מהגהתו.

²⁸⁹ תרגום: שנה נחמן הזקן.

²⁹⁰ תרגום: שנה ניקומכי לפני ר' זעורה.

²⁹¹ ראה אלבק, מחקרים, ריש עמ' 67, ערך ר' אבדומא דחיפה.

²⁹² תרגום: שנה ר' אחא בר פפא לפני ר' זעורה.

²⁹³ תרגום: שנה ר' זכאי לפני ר' יוחנן.

²⁹⁴ תרגום: שנה ר' זכריה חתנו של ר' לוי.

²⁹⁵ בערך "אילו תנא ר' חייא ולא תנינו אנו, הוינן אמרין" המצוין שם.

תנא ר' חייא ע"ע: אילו תנא ר' חייא ולא תנינן אנן, הוינן אמרינן²⁹⁶; אילו תנינן ולא תנא ר' חייא, הוינן אמרינן.

תנא ר' חייא בר אדא ראש השנה נז ג שו' 36; מגילה עג ג שו' 33 (תנה).

תנא ר' חנינא בר פפא²⁹⁷ כלאים ל א שו' 51 (תני); שביעית לה ג שו' 298¹⁹; מעשרות מח ד שו' 56 (תני), שם שו' 58 (תני), נא ג שו' 12 (תני, חננא).

תנא ר' חנינא בר פפא קומי ר' זעירא דר' ישמעאל²⁹⁹ תרומות מד ד שו' 41.

תנא ר' חלפתא בן שאול ע"ע תני ר' חלפתא בן שאול. וראה עוד ערך והא תנא ר' חלפתא בר שאול.

תנא ר' חלפתא בן שאול... תני ר' יהושע (!)... ברכות י ב שו' 48-49 (צ"ל: הושעיה)³⁰⁰.
תנא ר' חלפתא בר שאול ע"ע תני ר' חלפתא בן שאול.

תנא ר' חנין ע"ע תני ר' חנין.

תנא ר' חנין דשמואל³⁰¹ נידה נ ד שו' 61, נא א שו' 302¹. ועיין עוד ערך תני ר' חנין בשם ר' שמואל (ו). וראה עוד ערך בר' חנין דשמואל.

תנא ר' חנין קומי ר' לא³⁰³ דמאי כה ג שו' 24; כתובות לג ג שו' 26 (תני, חנן, הילא).

תנא ר' חנניה בר שמואל שבת ב ד שו' 12; סוכה נא ד שו' 53 (תנה, חנינה, בן).

תנא ר' חנניה ענתוניא³⁰⁴ קומי ר' מנא³⁰⁵ פאה יו ב שו' 35; סנהדרין כז ג שו' 22 (תני, חנינה, ענתוניא).

תנא ר' חנניה קומי ר' מנא³⁰⁶ סוטה כא ב שו' 59; נדרים לז ד שו' 32 (תני).

תנא ר' יהודה בר פזי דבר דליא ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדליא.

תנא ר' יהודה גרוגרות שקלים מח א שו' 23, שם שו' 29.

²⁹⁶ ושם ישנו מופע שנשתבש, ונרשם גם בערך תנינן (בהקשר).

²⁹⁷ על ברייתות ר' חנינא המצוינות להלן ובערך הבא ראה אלבק, מחקרים, עמ' 76, ערך ר' חנינא בר פפא.

²⁹⁸ היגר (וד, עמ' 373, ס' ב) מביא כאן על פי ר"ח, פסחים נג ע"א, ד"ה ירושלמי, גירסא אחרת: "רב הונא". והובאה גירסא זו גם באהצו"י, עמ' 38, ד"ה תנא ר' חנינא. ונראה שהנוסח שם משובש — ראה הנוסח בפירושי רבינו חננאל בר חושאל לתלמוד, בעריכת הרב ד' מצגר, מסכת פסחים, ירושלים תשנ"א, עמ' קכב, ד"ה ירושלמי; שם, הע' 132.

²⁹⁹ תרגום: שנה ר' חנינא בר פפא לפני ר' זעירא [ברייתא] של ר' ישמעאל.

³⁰⁰ ראה כ"ר, עמ' 279 שו' 40. וכן מלמד ההמשך גם בד": "מתניתא דרבי אושעיא פליגא עילוי" (שם, שו' 49).

³⁰¹ תרגום: שנה ר' חנין [ברייתא] של שמואל.

³⁰² למופע קרוב ראה כתובות לא ע"ג שו' 10: "בהיי דא מתניתא בר' חנין דשמואל". וראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, סוף עמ' 292, ד"ה "תני ר' פלוני".

³⁰³ תרגום: שנה ר' חנין לפני ר' לא.

³⁰⁴ נראה לי שצריך לגרוס: ענתניא, כלומר מעין תינה, עין תאנה. וכבר העיר על כך אלבק (מבוא לתלמודים, עמ' 328, הע' 294) על דרך שמו.

³⁰⁵ תרגום: שנה ר' חנניה איש עין תינה לפני ר' מנא.

³⁰⁶ תרגום: שנה ר' חנניה לפני ר' מנא.

תנא ר' יהושע אוניא³⁰⁷ **ערלה** סא א שו' 22 (תני, אוניא); **שבת** ג ג שו' 30, ג ד שו' 29; **פסחים** כט ד שו' 51 (יושוע, אוניא).
תנא ר' יודה בר פזי דברדליה³⁰⁸ **תרומות** מז ב שו' 16 (תני, דבר דליה); **שבת** ז ג שו' 23 (תני, רב דליה!);³⁰⁹ **שקלים** נ ד שו' 27 (תנה, בן, דבר דליה); **ביצה** סא ד שו' 4, סב ג שו' 58 (תני, דבר דליא), סג ב שו' 18 (יהודה, דבר דליא); **מגילה** עא א שו' 26 (תני, יהודה, דברזילה! וצ"ל: דברדליה³¹⁰);³¹¹
תנא ר' יודן בן דורתי דר' שמעון בן יוחי היא (!)³¹² **פאה** טו ג שו' 64 (ל"ג היא)³¹³; **קידושין** סא ב שו' 47 (תני, בר ברתיה! תחת בן דורתי³¹⁴, היא לי).
תנא ר' יודן בר פזי דבר דליא ולא ידעין מה תנה³¹⁵ **פאה** יז ד שו' 48; **כלאים** לא ג שו' 62 (תנה, יודה, בן, דליה, מאן).
תנא ר' יונה קומי ר' ירמיה³¹⁶ **שקלים** מז ב שו' 22; **ראש השנה** נו ד שו' 23³¹⁷.
תנא ר' יוסא (!) קומי ר' יוחנן ע"ע תנא ר' יסא קומי ר' יוחנן.
תנא ר' יוסה בן חנינה הדא מתניתא³¹⁸ **שקלים** מה ד שו' 53.
תנא ר' יושוע אוניא ע"ע תנא ר' יהושע אוניא.
תנא ר' יסא קומי ר' יוחנן³¹⁹ **פאה** טו א שו' 46; **שבת** ד ג שו' 46 (תני, יוסי); **חגיגה** עו ב שו' 19 (יוסא!);³²⁰ **נזיר** נה ד שו' 43 (תני).

³⁰⁷ תרגום: שנה ר' יהושע איש אונו.

³⁰⁸ תרגום: שנה ר' יודה בר פזי [ברייטא] של ברדליה. ולפירוש "ברדליה" ראה מבוח"י, ע"א, ערך בר דליה. והוא שם מקום לדעתו (ושם קרוב — בית דלי; ועל "בית דלי" ראה ספר הישוב, עמ' 14, ערך בית דלי). ולדעת גינצבורג (פירושים, א, עמ' 21, הע' 24), הכוונה היא בן של משמר דליה. וצ"ע. ועל הברייטות של בר דליה ראה אלבק, מחקרים, עמ' 69, ערך בר דליה.

³⁰⁹ להגהה ראה: ירוכ"פ, עמ' 99, ד"ה תני; מבואות לסה"א, עמ' 508, הע' 9.

³¹⁰ ראה המקבילה בביצה סג ע"ב שו' 18 הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.

³¹¹ למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך "תני ר' יודה בר פזי דבר קפרא קומי ר' זעירא".

³¹² תרגום (אחרי ההגהה): שנה ר' יודן בן דורתי [ברייטא] של ר' שמעון בן יוחי.

³¹³ ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 293, הע' 2; מבואות לסה"א, עמ' 376, שו' 1; שם, הע' 23.

³¹⁴ להגהה ראה מחקרים הנ"ל (בהערה הקודמת), שם, הע' 1.

³¹⁵ תרגום: שנה ר' יודה בר פזי [ברייטא] של ברדליה ולא יודעים מה שנה.

³¹⁶ תרגום: שנה ר' יונה לפני ר' ירמיה.

³¹⁷ ראה מה שפירש בזה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 293, הע' 4. והוא הדין למקבילה בשקלים דלעיל. והוא הוסיף שם עוד מופע של ר' יונה כתנא בדמאי כג ע"ב שו' 18, על פי כ"ל: "תני ר' יונה" (עמ' 106 שו' 21).

³¹⁸ תרגום: שנה ר' יוסי בן חנינא את המשנה (כלומר, הברייטא) הזאת. ולמשמעות הביטוי ראה: אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 308, ד"ה ריב"ח (והוא מעתיק שם: "יוסי!"); שם, הע' 3; מבואות לסה"ת, עמ' 630, ד"ה המדרש. וראה עוד אלבק, מחקרים, עמ' 135, הע' 2; עמ' 138.

³¹⁹ תרגום: שנה ר' יסא לפני ר' יוחנן.

³²⁰ הנוסח כאן בכ"ל: "יסא" (עמ' 684 שו' 18), והסדר שינה.

- תנא ר' יעקב בר אידי קומי ר' יונתן**³²¹ **סוטה** יו ג שו' 60, יט ד שו' 13 (תני).
תנא ר' יעקב קומי ר' ירמיה³²² **ברכות** יב ב שו' 42.
תנא ר' סידור מסייע לר' מנא³²³ **חלה** נח ג שו' 6.
תנא ר' סימון בר זבדי קומי ר' הילא³²⁴ **פסחים** לו א שו' 49.
תנא ר' שילא בר בינא ע"ע תנא ר' שילא בר בינא.
תנא ר' שילא בר בינא כתובות כח ד שו' 9 (ושבא! תחת תנא... בינא וצ"ל: תני שילא בר אבינה?³²⁵ גיטין נ ב שו' 8 (תני, ר' לי!); **סנהדרין** כו א שו' 38 (בינא); **מכות** לא ד שו' 3.
תנא ר' שמעון בן יוחי ע"ע תני ר' שמעון בן יוחי.
תנא שמואל הזקן קומי ר' אחא³²⁶ **סנהדרין** כ ב שו' 13, כב ב שו' 34, כב ג שו' 44.
תנאה ע"ע תנייא (= התנא).
תנאי (= תנא) ע"ע תניי (= תנא).
תנאי (= התנאים) ע"ע תנייא (= התנאים).
תנאי (!) ע"ע תנא (פועל; ציון לברייתא).
תנאין ע"ע תניין (= תנאים).
תנאין אינון ע"ע תניין אינון.
תנה ע"ע תנא (פועל; ציון לברייתא).
תנה (בהקשר) ע"ע תנא (פועל; בהקשר)³²⁷. ועיין עוד ערך ותנא ליה.
*תנה בכתובות דבי לוי³²⁸ **בבא בתרא** יז ג שו' 55.
תנה נחמן בר אדא ברכות ד ד שו' 44 (תנא, רב נחמן!³²⁹); **מגילה** עג א שו' 17.
תנה נחמן סבא ע"ע תנא נחמן סבא.
תנה רב קרנא ע"ע תני רב קרנא.
תנה ר' זכיי קומי ר' יוחנן ע"ע תנא ר' זכאי קומי ר' יוחנן.
תנה ר' חייה בר אדא ע"ע תנא ר' חייה בר אדא.
תנה ר' חלפתא בן שאול ע"ע תני ר' חלפתא בן שאול.
תנה ר' חנינה בן שמואל ע"ע תנא ר' חנניה בר שמואל.
תנה ר' יודה בן פזי דבר דליה ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדלייה.

³²¹ תרגום: שנה ר' יעקב בר אידי לפני ר' יונתן.

³²² תרגום: שנה ר' יעקב לפני ר' ירמיה.

³²³ תרגום: שנה ר' סידור [והוא] מסייע לר' מנא.

³²⁴ תרגום: שנה ר' סימון בר זבדי לפני ר' הילא.

³²⁵ ראה ליברמן, על הירושלמי, סוף עמ' 9, ד"ה כתובות. וההגהה שם היא בשמו של גינצברג. אחר כך מצאתי בגליונות הירושלמי שלו, טופס ב', שהגיה: "שבאת", כלומר שהיא באה, עי"ש. וצ"ע.

³²⁶ תרגום: שנה שמואל הזקן לפני ר' אחא.

³²⁷ גם בערך "ולא תנא" המצוין שם.

³²⁸ תרגום: שנה [התנא] ב[מסכת] כתובות של בית לוי (או: של לוי).

³²⁹ בשרי"ר (עמ' 7 שו' 7) "רב" ליתא.

תנה ר' יודה בן פזי דבר דליה ולא ידעין מאן תנה ע"ע תנא ר' יודן בר פזי דבר דליה ולא ידעין מה תנה.

תנה ר' יוסי בן ביבי מגילה עה ג שו' 5.

תנה ר' יושוע דרומיאי קומי ר' יונה³³⁰ סוכה נד ד שו' 38.

תנה ר' יעקב בר אביי דברדלייה³³¹ שביעית לג ד שו' 55.

*תנה ר' יעקב עמסוניי³³² בבא מציעא ט ד שו' 61.

תנה ר' ליעזר בן יעקב, ופליגא על ר'³³³ נידה נ ג שו' 9.

תנו (!) ע"ע תני (ציון לברייתא; בינוני).

תנו (!) (בהקשר) ע"ע תני (בהקשר; בינוני).

תנויי ע"ע תניי (= תנא).

תנוייה ע"ע תניי (= התנא).

תנון דבית רבי ע"ע אילו תנינן אנן ולא תנון דבית רבי, הוינן אמרין³³⁴.

תנון ליה עובדא³³⁵ תרומות מו ג שו' 3; מעשר שני נה ג שו' 19.

**תני (לציון פיסקא)³³⁶ מעשר שני נה ד שו' 33724, עירובין כ ב שו' 33843; מגילה עא

ג שו' 3396; סוטה יט א שו' 34054; נדרים לח ד שו' 1 (תני³⁴¹); בבא בתרא טו ב שו' 34241.

**תני (ציון לברייתא; בינוני)³⁴³ ברכות ב א שו' 29, ב ב שו' 24, ב ג שו' 49, שם שו' 52,

שם שו' 61 (+בשם ר'), ב ד שו' 40, ג א שו' 10, שם שו' 16, שם שו' 47 (+בשם ר'),

330 תרגום: שנה ר' יהושע הדרומי לפני ר' יונה.

331 תרגום: שנה ר' יעקב בר אביי [ברייתא] של ברדלייה.

332 תרגום: שנה ר' יעקב העמסוני. לתרגום "עמסוניי" ראה ספר הישוב, עמ' 122, ערך עמסו.

וצ"ע.

333 תרגום: שנה ר' אליעזר בן יעקב [ברייתא שלו], ו[היא] חלוקה על ר'.

334 לצורה "תנון" בהקשר אחר ראה מה שהערתי בריש ערך "תניין קומי דר' (ו) אבהו".

335 תרגום: סיפרו לו את המעשה.

336 לשימוש זה של המונח ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 548, הע' 1; סוף עמ' 903, ד"ה כמו. ולמופעים

מסופקים ראה מה שהערתי לעיל, ערך "והתני", לסוטה יח ע"א שו' 13; ומה שהערתי להלן, ערך "תני

(ציון לברייתא; בינוני)", לברכות ה ע"ד שו' 30 ולסוכה נה ע"ב שו' 48. וראה מה שהערתי שם לבבא

קמא ו ע"א שו' 25. וראה עוד מה שהערתי לעיל, ערך "ולא נמצאת (בתמיהה)", לראש השנה נז ע"ב

שו' 57. ועיין מבוא לנוה"מ, עמ' 930, ד"ה הרא"ה וד"ה הירוש'; שם, הע' 4.

337 ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 904, ד"ה מע"ש.

338 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 904, ד"ה עירובין; סוף עמ' 1165, סי' 1.

339 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 904, ד"ה מגילה.

340 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 904, ד"ה סוטה.

341 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 904, ד"ה נדרים.

342 ראה תוכפ"ש, בבא מציעא, עמ' 288, שו' 43. וצ"ע.

343 תרגום: שונה [התנא]. ולפירוש המונח בירושלמי ולניקודו ("תני") ראה אפשטיין, מחקרים, ב,

ב, עמ' 878, סוף ד"ה ועוד. ולדרך הצטוט לעתים במונח זה ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 1292. ולטיבה

של הברייתא המצוינת ב"תני" ראה שם, עמ' 76, ד"ה ברייתות; עמ' 137, ד"ה ברייתא; ריש עמ' 1292;

***תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם ש' 62, ג ב ש' 37, שם ש' 64, ג ג ש' 41, שם ש' 51, ג ד ש' 16, שם ש' 57, ד א ש' 55, ד ב ש' 23, ד ג ש' 38, ד ד ש' 27, שם ש' 45, ה א ש' 49, שם ש' 52, שם ש' 53, ה ב ש' 12, שם ש' 25, שם ש' 44, שם ש' 46,

עמ' 1294, ד"ה והבריות; עמ' 1295, ד"ה ויש (השני). וכתב היגר: "וכן יש להעיר שכמה פעמים מצינו בירושלמי את הביטוי 'תני', ופירושו כמו 'תני עלה'" (היגר, ז, עמ' 47, ד"ה וכן). וכתב עוד בשם מה"פ, שבועות פ"ז ה"ז, ד"ה רבי חנינא [לז ע"א], לח ע"א: "כי רובא דרובא כל תני הם מהתוספתא ומעט מהם מהת"כ ומהסיפרי והמכילתא" (היגר, שם, עמ' 118, ד"ה בפרק).

וכתב אפשטיין: "תני ר' פלוני בירוש' ובמדרשים בא לפעמים במקום: תני ר' פלוני **אומר**" (ומבוא לנוה"מ, עמ' 49, סוף הע' 3; ההדגשה במקור; וראה עוד שם, עמ' 46, סוף הע' 5. ולהלן עם דוגמאות: "אף רגיל בירוש' תני ר' פלוני... עם 'אומר' אחריו... ובלא 'אומר'" (שם, סוף עמ' 1140, ד"ה אף). וראה עוד: ליברמן, הקדמה לתוספתא זרעים, עמ' יב, הע' 15; תוכפ"ש, נזירות, עמ' 504, הע' 4; שם, בבא בתרא, ריש עמ' 433, ש' 1. ואמנם בכמה מופעים שבערך הזה חסרה המילה "אמר" לפני שמו של התנא, או "אומר" אחריו, אבל מכיוון שלא מדובר בהם בתנאים שוני ברייתות, אלא בהשמטת פועל האמירה, כדברי אפשטיין הנ"ל, או אולי בחסרוננו, כפי שמוכחות המקבילות בירושלמי ובשאר המקורות, רשמתי אותם כאן בסתם — ראה: פאה כ ע"ב ש' 40: "תני רשב"ג", אבל במקבילה שבמעשר שני, נו ע"א ש' 29 נוסף "אומר" (שם, ש' 30); דמאי כא ע"ג ש' 45: "תני רבי יוסי בר' יודה", אבל בתוספתא דמאי, פ"א ה"א, עמ' 62 ש' 3: "ר' יוסי בר' יהודה או'", ביכורים סה ע"ד ש' 25: "תני רבי יוסי", אבל בפירוש הריב"מ, פ"ג מ"ה, ד"ה הגוזלות [עמ' תכ]: "דתניא [] ר' יוסי אומר" וציון לריב"מ, באהצ"ר, ביכורים, ריש עמ' 155, ד"ה תני ר"י [עמ' 154], וכן הוא בר"ש שם, ד"ה הין; יומא מד ע"ד ש' 61: "תני רבי שמעון בן אלעזר", אבל בתוספתא יומא, פ"ד ה"ג, עמ' 249 ש' 8: "ר' שמעון בן אלעזר או'", שקלים מט ע"ג ש' 45: "תני רבי יודה בי רבי אילעאי", אבל במקבילה שבסוטה, כב ע"ג ש' 17 נוסף "אומר", וכן הוא בכ"ר שם, עמ' 332 ש' 25 (ושם: "אומר"), וכן הוא בש"ר, עמ' 214 ש' 7 (ושם: "אומר"), וכן הוא במקבילה שבהוריות מז ע"ג ש' 30 ("אומר"), וכן הוא במכילתא דמילואים, פרש' א ה"ט, מא ע"ב ("רבי יהודה אומר"), וראה ויק"ר, י, ח, כ"ד א, עמ' ריג ש' 7, ובהערות שם; סוכה נה ע"ג ש' 39: "תני רבן שמעון בן גמליאל", אבל בתוספתא ערכין, פ"א ה"ג, עמ' 544 ש' 6 נוסף "אומר", תענית סז ע"ד ש' 50: "תני רבי שמעון (ו)", אבל במקבילה שבפסחים, ל ע"ג ש' 46: "תני רבן (ו) שמעון בן אלעזר אומ'", וכן הוא בתוספתא תעניות פ"ג ה"ג, עמ' 337 ש' 14 (ושם: "ר' שמעון בן אלעזר או'"); חגיגה עח ע"ב ש' 15: "תני ר' שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר", אבל בתוספתא טהרות, פ"א ה"ו, עמ' 661 ש' 35: "אומר משום ר' מאיר", וכן הוא בבבלי חולין לג ע"ב, וכן הוא כאן להלן בירושלמי, ש' 35, ותו לא מדי; שם, עט ע"ב ש' 8: "תני רבי יוסי", אבל במקבילה שבסוטה, כ ע"ב ש' 33: "תני אמר רבי יוסי", וכן הוא בתוספתא חגיגה פ"ג ה"ח, עמ' 390 ש' 35 (ושם: "אמר ר' יוסה"); יבמות ג ע"א ש' 33: "תני רבי שמעון בן אלעזר", והכרעתי בה משיקול הדעת; שם, ט ע"א ש' 6: "תני רבי שמעון בן אלעזר", אבל במקבילה שבשבת, יז ע"א ש' 41: "אמר רבי שמעון בן אלעזר", כתובות כז ע"ד ש' 8: "תני רבן שמעון בן גמליאל", אבל בתוספתא כתובות פ"ג ה"א, עמ' 63 ש' 4 נוסף "או'", שם, כט ע"א ש' 49: "תני רשב"ג", אבל במקבילה שבבבא בתרא, יז ע"א ש' 15, נוסף "אומר", וכן הוא בתוספתא כתובות פ"ד ה"ה, עמ' 67 ש' 19 (ושם: "אומר"), ובתש"ק, עמ' 78, סי' 125 לא הגיה, לפי שכן הוא דרך הירושלמי; גיטין מט ע"ב ש' 56: "תני רבי לעזר", אבל בתוספתא גיטין, פ"ו ה"א, עמ' 269 ש' 1: "ר' לעזר או'", וכן הוא בבבלי שם, עח ע"ב; בבא קמא ה ע"ג ש' 48: "תני רבי יודן", אבל בכ"א, עמ' 24 ש' 94: "תני ר' יהודה או'", וכן הוא בתוספתא בבא קמא, פ"ו הכ"ח, עמ' 27 ש' 95 (ושם: "וכן היה ר' יהודה אומר"); מכות לא ע"ב ש' 39: "תני רבן שמעון בן גמליאל", אבל בתוספתא סנהדרין, פ"ג ה"א,

***תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם ש' 57, ה ג ש' 65, ה ד ש' 1, שם ש' 34430, שם ש' 40, שם ש' 52, ו א ש' 26, שם ש' 41, ו ב ש' 2, שם ש' 12, שם ש' 17, שם ש' 19, שם ש' 27, שם ש' 49, שם ש' 58, ו ג ש' 3, שם ש' 33, שם ש' 35 (+בשם ר'), ו ד ש' 3, שם ש' 8, שם ש' 18, שם ש' 22, שם ש' 52, ח ב ש' 56, שם ש' 61, ח ד ש' 16, ט א ש' 25, שם ש' 47, ט ג ש' 44, שם ש' 47, שם ש' 34559, י א ש' 54, שם ש' 60, י ב ש' 38, שם ש' 57, י ד ש' 1, יא ב ש' 25, שם ש' 35, שם ש' 56, שם ש' 58, יא ג ש' 47, יב א ש' 28, יב ב ש' 4, שם ש' 52, יב ג ש' 35, שם ש' 42, יב ד ש' 42, יג ב ש' 45, שם ש' 48, יד א ש' 16, שם ש' 24, שם ש' 58, יד ב ש' 59, שם ש' 62, יד ג ש' 4, שם ש' 10, יד ד ש' 16 (+בשם ר'); **פאה** יו ב ש' 51, יו ג ש' 9, שם ש' 36, שם ש' 34656, יז א ש' 18, שם ש' 25, שם ש' 34733, יז ד ש' 7, יח א ש' 43 (+בשם ר')³⁴⁸, שם ש' 52 (+בשם ר'), יח ב ש' 27, שם ש' 29 (+בשם ר'), שם ש' 57, יח ג ש' 21, יח ד ש' 16, שם ש' 19, יט א ש' 3, שם ש' 12, יט ד ש' 4, כ א ש' 37 (+משום ב"ש), כ ב ש' 34, שם ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 44, כ ג ש' 2, כ ד ש' 25, שם ש' 46, שם ש' 50, שם ש' 57 (2א), כא א ש' 9, שם ש' 49; **דמאי** כא ג ש' 45, כא ד ש' 9, שם ש' 19, שם ש' 46, כב א ש' 47, שם ש' 60, שם ש' 63, כב ב ש' 8,

עמ' 420 ש' 6: "ר' דוסתאי בן יהודה אומי", ובבבלי מכות ז ע"א נוסף "משום רבי שמעון בן שטח", והיא שניה שם בלשון אחרת; שבועות לז ע"ד ש' 50: "תני רבי יוסי", אבל במקבילה שבראש השנה, נז ע"ג ש' 10 נוסף "אומי", וכן הוא במקבילה שבסנהדרין כא ע"א ש' 39. והחסרון הזה של "אומר" נוהג לפעמים גם במשנה — ראה מבוא לנו"מ, עמ' 1139, ד"ה בכלל ואילך.

ויש להוסיף כאן מה שהעיר אפשטיין: "וברייתא **בלי** ציון 'תני', רגיל בירוש', וגם בבבלי" (מחקרים, ב, א, עמ' 296, ד"ה אפשר; ההדגשה במקור). והעיר על זה גם במקומות אחרים — ראה, למשל, מבוא לנו"מ, עמ' 159, ד"ה כאלו על סוכה נג ע"ג ש' 30: "בוודאי **ברייתא** (ובלי ציון, כרגיל בירוש') (וההדגשה במקור). והבאתי את זה לעיל, ערך "אילו הן (בלשון שאלה)" בהערה לסוכה נג ע"ג ש' 30. וראה עוד שם, עמ' 798, ד"ה שכשם; עמ' 799, ד"ה בירושלמי; עמ' 1215, ד"ה הברייתא. וראה עוד: ירוכ"פ, עמ' 410, ד"ה תני; אלבק, מחקרים, ריש עמ' 4.

³⁴⁴ עיין שתא"י, עמ' 593, ד"ה תני. ועיין מבוא לנו"מ, סוף עמ' 903 ואילך, ומה שצינתי לעיל בהערה שבריש ערך "תני (לציון פיסקא)".

³⁴⁵ הרא"ש (ברכות, פ"א ס' י, [ל ע"ג]) גורס כאן: "תני בר קפרא" (היגר, ד, עמ' 211, ס' א; והוא מכריע כך). וראה עוד היגר, שם, עמ' 481, ס' א. וכבר ציין רטנר (אהצו"י, עמ' 132, ד"ה תני) לגירסת הרא"ש. וכן ציין לה הרש"ל בגליונותיו, טופס א'.

³⁴⁶ ראה מה שהערת להלן, לבבא מציעא ט ע"ד ש' 20. וראה עוד: אהבת ציון, סג ע"ב, ד"ה לא נחלק; מדה' לונץ, יג ע"ב, ציון יד; שם, הע' 1. וכבר העיר היגר: "וברייתא ההיא נשנתה בזמנם של האמוראים" (היגר, ז, עמ' 119, ד"ה ורצוני). ועל ברייתות אלה ראה עוד היגר, י, עמ' 9, ד"ה מאמרי; עמ' 41, ד"ה הברייתות. וכתב במקום האחרון: "מן ההכרח לומר שהן באות מבתי מדרשם של חכמי בבלי". וראה עוד מבוא לנו"מ, עמ' 300, הע' 5. וצ"ע.

³⁴⁷ היגר מגיה כאן: "תני ר' חייא" — ראה היגר, א, עמ' 145, ס' ח.

³⁴⁸ הנוסח כאן בד": "תני בשם ר' אימי". אבל עיין אהצו"י, עמ' 38, ד"ה תני בשם ר' אימי, שהביא גירסא אחרת: "ר' מאיר". וכן עיקר, כמו שמוכיח המשך.

תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) כב ג ש' 13, כב ד ש' 7, שם ש' 33, שם ש' 43, שם ש' 52, שם ש' 64, כג א ש' 5, שם ש' 8, שם ש' 36, כג ב ש' 13, שם ש' 34918, כג ג ש' 6, שם ש' 9, כג ד ש' 44, כד א ש' 13, שם ש' 36, שם ש' 37 (ל"ג?), שם ש' 51, שם ש' 54, שם ש' 55, שם ש' 61, כד ב ש' 7, שם ש' 14, כד ג ש' 23, כד ד ש' 23, כה ב ש' 41, כה ג ש' 61, כה ד ש' 15, שם ש' 40, שם ש' 55, שם ש' 59, כו א ש' 4, כו ב ש' 3, שם ש' 15, שם ש' 21, שם ש' 27, שם ש' 53, כו ג ש' 37; **כלאים כז א ש' 37, שם ש' 63, כז ב ש' 6 (+בשם ר'), שם ש' 20, שם ש' 34, כז ד ש' 35123, שם ש' 28, כח א ש' 33, שם ש' 55, כח ב ש' 16, כח ד ש' 43, כט ד ש' 55, לא א ש' 30, שם ש' 36, לא ג ש' 22, לב א ש' 31, שם ש' 34, לב ב ש' 2 (+בשם ר'), לב ג ש' 14 (+בשם ר'); **שביעית** לג ב ש' 59, לג ד ש' 6, שם ש' 13, שם ש' 14, שם ש' 38, שם ש' 57, לד א ש' 29, לד ג ש' 48, שם ש' 54, שם ש' 55, שם ש' 62, לד ד ש' 10, שם ש' 21, לה ב ש' 41, שם ש' 50, שם ש' 52, לה ג ש' 34 (+בשם ר'), לה ד ש' 11, שם ש' 13, שם ש' 36, לו א ש' 12, לו ג ש' 5, שם ש' 6 (+בשם ר'), שם ש' 10, לו ד ש' 22, לז א ש' 22, לז ג ש' 12, שם ש' 15, שם ש' 35, לז ד ש' 53, לח א ש' 26, שם ש' 59, שם ש' 62, לח ב ש' 1, שם ש' 24, שם ש' 52, לח ד ש' 44, שם ש' 49, שם ש' 59, שם ש' 61, שם ש' 62, לט א ש' 8, שם ש' 25, שם ש' 26, שם ש' 43, לט ב ש' 43 (צ"ל: והתני); **לט ג ש' 22**; **תרומות** מב ב ש' 1, מג ג ש' 35 (+בשם ר'), מד ש' 19 (+בשם ר'), מא א ש' 11, מא ב ש' 42, שם ש' 46, מא ג ש' 5, שם ש' 12 (+בשם ר'), שם ש' 26, שם ש' 48, מא ד ש' 3, מב א ש' 16 (+בשם ר'), שם ש' 53 (תני); **מב ב ש' 4**, שם ש' 41, מג ב ש' 12, מג ג ש' 51, מג ד ש' 16, שם ש' 22, שם ש' 29, שם ש' 37, מד א ש' 26, שם ש' 29, שם ש' 31 (+בשם ר'), שם ש' 41, מה ב ש' 53, מה ג ש' 10, מה ד ש' 11, שם ש' 63, מו א ש' 17, מו ב ש' 38, מו ג ש' 40, שם ש' 49 (+בשם ר'), מו ד ש' 38, מז א ש' 33, מז ג ש' 42, מז ד ש' 11, שם ש' 14, מח ב ש' 3, שם ש' 7 (2א); **מעשרות** מח ד ש' 20, שם ש' 36354, מט א ש' 28355, שם

349 ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 293, הע' 4. והשיגו היגר, ד, עמ' 424, ס' א. וכבר חזר בו אפשטיין — ראה מבואות לסה"א, עמ' 398 לדמאי פ"ג, כג ע"ב ש' 22.
350 להגהה ראה מהד' לונץ, כ ע"ב ש' 25.
351 ראה תוכפ"ש, כלאים, עמ' 606, ש' 46.
352 ראה נוסח הרש"ס, קסא ע"ב ש' 6 (ושם: "והתני").
353 להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 445, מב ע"א, ש' 57.
354 ראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 166, ד"ה מעשרות; תוכפ"ש, מעשרות, עמ' 667, ש' 5.
355 לשון התלמוד כאן: "תני רבי ישמעאל בי רבי יוסי משום אביו". וכיוצא בזה בשבת ז ע"ב ש' 3, וביבמות ח ע"א ש' 51 (ושם: "בר" וצ"ל: ביר, "יוסף", "אביי") הרשומים להלן. והכוונה בכולם: אומר משום אביו. וכך אמנם מלמדות המקבילות: למעשרות — ראה תוספתא מעשרות, פ"א ה"ב, עמ' 227 ש' 10: "נר' ישמעאל בר' יוסי אמ' משם אביו", וכן הוא באמת בירושלמי בכי"ר: "אמ' משום אביו! / אכיו!" (עמ' 2252 ש' 17); לשבת — ראה תוספתא שבת, פ"ד ה"א, עמ' 16 ש' 1: "ר' ישמעאל בי ר' יוסה אומ' משם אביו", ועיין בבלי שבת נא ע"ב ונב ע"א; וליבמות — ראה בבלי יבמות, סז ע"א: "רבי

***תנני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) ש' 46, שם ש' 51, מט ד ש' 22 (צ"ל: והתני?)³⁵⁶, נ א ש' 2 (+בשם ר'), שם ש' 19, שם ש' 53, שם ש' 58, נ ב ש' 54, נ ד ש' 12, שם ש' 36, שם ש' 63 (+בשם ר'), נא א ש' 1, שם ש' 26, נא ב ש' 10, שם ש' 59, נא ג ש' 1, נא ד ש' 24, שם ש' 29, שם ש' 34, שם ש' 37, נב א ש' 27; **מעשר שני** נב ג ש' 1, נב ד ש' 10, שם ש' 18, שם ש' 19, נג ג ש' 18, שם ש' 37, שם ש' 49, נד א ש' 19, שם ש' 29, שם ש' 36, נד ד ש' 8, שם ש' 9, שם ש' 15, שם ש' 18, שם ש' 19, נה ב ש' 24, נה ד ש' 47, שם ש' 50, נו א ש' 23, שם ש' 28, שם ש' 29, שם ש' 55, נו ג ש' 32³⁵⁷, נו ד ש' 10 (תנו?)³⁵⁸; **חלה** נז א ש' 41, שם ש' 46, נח א ש' 6, שם ש' 45, נח ב ש' 23, נח ג ש' 35, נח ד ש' 7, שם ש' 21, נט א ש' 12, נט ב ש' 54 (קידשתנו! וצ"ל: קידש. תני?)³⁵⁹, ס א ש' 7, שם ש' 32, ס ב ש' 1, שם ש' 48; **ערלה** ס ג ש' 34, שם ש' 38 (+בשם ר'), שם ש' 40 (+בשם ר'), ס ד ש' 39, סא א ש' 11, סא ב ש' 42, שם ש' 49, שם ש' 54³⁶⁰, שם ש' 57, סא ד ש' 34³⁶¹, שם ש' 40, סב ב ש' 62, סב ג ש' 31³⁶², סג ב ש' 49³⁶³; **ביכורים** סג ג ש' 44, סג ד ש' 63, סד א ש' 14 (+בשם ר'), שם ש' 22 (+בשם ר'), סד ב ש' 49, שם ש' 53, סד ד ש' 2 (ל"ג?)³⁶⁴, סה א ש' 25 (+בשם ר'), סה ב ש' 2, סה ג ש' 6, שם ש' 19, סה ד ש' 25, שם ש' 32, שם ש' 52, שם ש' 57; **שבת** ג ב ש' 20, שם ש' 30, שם ש' 50, שם ש' 60, שם ש' 62, ג ש' 3, שם ש' 21 (+בשם ר'), שם ש' 31, שם ש' 32, ג ד ש' 33 (+בשם ר'), ד א ש' 51, ד ד ש' 38, שם ש' 42, ה א ש' 14, שם ש' 31, ה ב ש' 6 (+בשם ר'), שם ש' 40, שם ש' 42, שם ש' 64, ה ד ש' 28, שם ש' 58, ו א ש' 33, ו ב ש' 5, שם ש' 36³⁵⁹, ו ג ש' 15, שם ש' 21, ו ד ש' 24, ז א ש' 39, ז ב ש' 3, שם ש' 39, שם ש' 52, שם ש' 56, שם ש' 57, ז ד ש' 27, שם ש' 32, שם ש' 48, שם ש' 56, ח א ש' 16, שם ש' 47, ח ב ש' 21, שם ש' 31, ח ג ש' 22, ט ד ש' 62, י ב ש' 21, י ג ש' 11, י ד ש' 13, יא א

ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו; ולהגהות שם, ראה עוד שתא"י, עמ' 350, ד"ה ואנן חמי. ויש בירושלמי מופעים נוספים של חכם זה עם "אמר": דמאי כא ע"ד ש' 2 (ושם: "דתני"); כלאים כו ע"ד ש' 44 (ושם: "דתני", "אומר"); חלה נח ע"א ש' 6; שבת ה ע"ד ש' 12 (ושם: "דתני"); פסחים כט ע"ג ש' 23. ועיין בתרומות מב ע"א ש' 27: "בגין דתני לה רבי ישמעאל בי רבי יוסי בשם אביו". ויש לפרש "דתני" — שאומר.

³⁵⁶ ראה נוסח הרש"ס, כז ע"ב ש' 14 (ושם: "והא תניא [?]").

³⁵⁷ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 137, אות A, סי' 1.

³⁵⁸ להגהה ראה: אחצ"י, עמ' 200, ד"ה תנו; מבואות לסה"א, עמ' 477, הע' 28.

³⁵⁹ ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 272, הערה לשורה 16; ליברמן, תוכפ"ש, חלה, עמ' 804.

ש' 4; שם, הע' 6.

³⁶⁰ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 137, אות A, סי' 3.

³⁶¹ עיין תוכפ"ש, תרומות, עמ' 364, הע' 44.

³⁶² ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 138, סי' 4.

³⁶³ ליברמן (גליונות הרש"ל, טופס ב') מוחק מופע זה.

³⁶⁴ עיין שתא"י, סוף עמ' 142, ד"ה בעון מיתה. וצ"ע.

³⁶⁵ ראה: ירוכ"פ, סוף עמ' 85, ד"ה תני; מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 1210, ד"ה וכי"ב בירוש'.

תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שו' 31, שם שו' 43, שם שו' 47, יא ב שו' 3, שם שו' 19, שם שו' 30, שם שו' 34, שם שו' 51, יא ג שו' 3, יא ד שו' 27 (+בשם ר'), יב א שו' 16 (ל"ג:)³⁶⁶, שם שו' 48, שם שו' 58³⁶⁷, יב ב שו' 5, שם שו' 12, יב ג שו' 53, יג א שו' 7 (+בשם ר'), יג ב שו' 27, יג ג שו' 7, שם שו' 23, שם שו' 43, יג ד שו' 1, שם שם (+בשם ר'), יד א שו' 39, יד ב שו' 51, יד ג שו' 56, שם שו' 64, יד ד שו' 56, טו ב שו' 5, שם שו' 7, טו ד שו' 4, שם שו' 5, שם שו' 8, שם שו' 10, שם שו' 12, יו ב שו' 24, יו ג שו' 25, שם שו' 26 (צ"ל: תני)³⁶⁸, שם שו' 27, שם שו' 53, יו ד שו' 33 (+בשם ר'), שם שו' 34, יז א שו' 15, שם שו' 36, שם שו' 41, יז ב שו' 52, שם שו' 53, יז ג שו' 17, שם שו' 59; **עירובין יח ג שו' 31, יט א שו' 3, שם שו' 7, שם שו' 30, יט ב שו' 24, יט ג שו' 62 (+בשם ר'), כ א שו' 51, שם שו' 54, כ ד שו' 10 (2א), שם שו' 48 (צ"ל: בקרנתי)³⁶⁹, כא א שו' 5, שם שו' 25, כא ד שו' 55, כב ג שו' 48 (+בשם ר'), כב ד שו' 32 (+בשם ר'), שם שו' 37 (+בשם ר'), כג ב שו' 59, כג ג שו' 21, שם שו' 49, כד ב שו' 29, שם שו' 57, כד ג שו' 20, שם שו' 27, כה א שו' 64, כה ג שו' 24, כו א שו' 41, שם שו' 46, כו ב שו' 25, כו ג שו' 13, שם שו' 18, שם שו' 32, כו ד שו' 6, שם שו' 10; **פסחים** כז ב שו' 27, שם שו' 49, שם שו' 62, כז ד שו' 15³⁷⁰, שם שו' 36, כח א שו' 61³⁷¹, כח ב שו' 20 (+בשם ר'), כח ג שו' 55, כח ד שו' 23, שם שו' 41 (צ"ל: והא תני)³⁷², שם שו' 52, כט א שו' 36³⁷³, כט ב שו' 19, שם שו' 22 (ואשגרה)³⁷⁴, כט ג שו' 1, שם שו' 4, שם שו' 23, שם שו' 29³⁷⁵, ל א שו' 24, ל ב שו' 6, שם שו' 8, שם שו' 23, שם שו' 56, ל ג שו' 42, שם שו' 46, לא א שו' 26, שם שו' 37, לא ב שו' 49, לא ד שו' 30, שם שו' 33, שם שו' 40, לב ג שו' 34,

³⁶⁶ ראה שתא"י, עמ' 176, סד"ה א"ר יוחנן.

³⁶⁷ הנוסח כאן במקבילה שבמעשר שני נג ע"ב שו' 30: "והתני", ובמקבילה שביומא מד ע"ד שו' 31: "והא תני", וכן הוא במקבילה שבתענית סד ע"ג שו' 44 ("והא תני"), כמו שכבר העיר רטנר באהצו"י, שבת, עמ' 119, ד"ה תני שוות. וכן הוא "והתני" במעשר שני, בחידושי הרמב"ן לנידה, לב ע"א, [סד"ה ולא יחללו, עמ' קכג] (אהצו"י, יומא, עמ' 114, תקונים לצד 87 שורה 7). והפירוש עדיין צ"ע. ועיין ברמב"ן הנ"ל, וברא"ש יומא, פ"ח סוף סי' א, [צ ע"א] (אהצו"י, יומא, סוף עמ' 86, ד"ה והא תני; והוא ציון בטעות: "סי' ב").

³⁶⁸ השווה עירובין כ ע"ד שו' 46.

³⁶⁹ ראה: ירוכ"פ, עמ' 262, ד"ה אמ' [ר'] ירמיה; תוכפ"ש, עירובין, עמ' 330, הע' 52.

³⁷⁰ ראה מבוא לנזה"מ, עמ' 138, סי' 5.

³⁷¹ ליברמן מגיה כאן: "והתני" — ראה ירוכ"פ, עמ' 387, ד"ה ואמרית ליה. אבל במקבילה שבתרומות

מו ע"א שו' 64: "והתני". וכן נראה לי עיקר. יתר על כן, לפעמים "תני" משמשת במקום "דתני", ואין צורך בהגהה.

³⁷² ראה אהצו"י, עמ' 26, ריש ד"ה תני.

³⁷³ עיין היימאן, תולדות תו"א, ג, עמ' 1178, טור א, ד"ה ומה שאמרו. וצ"ע.

³⁷⁴ ראה ירוכ"פ, עמ' 404, ד"ה תני.

³⁷⁵ המילה "תני" ליתא בכ"ל (ועמ' 442 שו' 19), ונוספה על ידי המגיה — ראה ירוכ"פ, עמ' 410,

ד"ה תני. וכתב שם: "ואין צורך בה, כי כן הוא דרך הירושלמי להביא ברייתות בלי לפתוח אותם [!]
ב'תני'".

***תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם ש' 41, שם ש' 57, לג א ש' 64, לג ג ש' 7, שם ש' 21, שם ש' 23, שם ש' 25, לד א ש' 22 (+בשם ר'), שם ש' 44, לד ד ש' 30, לה ב ש' 43 (+בשם ר'), לה ד ש' 30, לו א ש' 59, לו ב ש' 12, שם ש' 17, שם ש' 22, שם ש' 26, שם ש' 28, לו ד ש' 46, לז א ש' 4, שם ש' 45, לז ב ש' 46, שם ש' 57, לז ג ש' 28, שם ש' 39, שם ש' 43, לז ד ש' 12, שם ש' 32, שם ש' 34; **ימא** לח ב ש' 64, לח ג ש' 25, לט א ש' 1, שם ש' 38, לט ב ש' 37⁶¹, לט ג ש' 4, מ א ש' 15, מ ב ש' 39, שם ש' 41, שם ש' 377⁵⁶, מ ג ש' 25, מ ד ש' 41, מא א ש' 26, שם ש' 32 (+בשם ר'), מא ג ש' 49, מא ד ש' 30, שם ש' 39, שם ש' 42, מב ב ש' 58, מב ג ש' 27, מב ד ש' 378⁵², מג א ש' 9, שם ש' 32, שם ש' 47, מג ג ש' 60, מג ד ש' 8, שם ש' 15, שם ש' 29, מד ב ש' 45, שם ש' 46, שם ש' 47, מד ג ש' 3, מד ד ש' 26, שם ש' 37, שם ש' 61, שם ש' 379⁶², שם שם (+משם בית שמאי)³⁸⁰, מה א ש' 42, מה ב ש' 6, שם ש' 22 (2x), שם ש' 58; (צ"ל: ותני כן)³⁸¹, מה ג ש' 23, שם ש' 25, שם ש' 36; **שקלים** מו א ש' 9, שם ש' 32, שם ש' 35, שם ש' 47, שם ש' 50, מו ג ש' 38, מז א ש' 6 (+בשם ר'), שם ש' 7, שם ש' 8, מז ב ש' 44, מז ג ש' 1 (תאני)³⁸², שם ש' 10, שם ש' 31 (2x), שם ש' 41 (2x), שם ש' 42, שם ש' 44, מז ד ש' 45, מח א ש' 9, שם ש' 40, מח ג ש' 13 (+בשם ר'), מח ד ש' 13, מט א ש' 30, מט ב ש' 33, מט ג ש' 10, שם ש' 12 (+בשם ר'), שם ש' 23, שם ש' 45, נ א ש' 4, שם ש' 27, שם ש' 31, שם ש' 383⁵³, נ ב ש' 1, שם ש' 384¹⁶, שם ש' 19, נא ב ש' 2, שם ש' 5, שם ש' 6 (תניא!), שם ש' 35; **סוכה** נב א ש' 6, נב ב ש' 17, שם ש' 37, נב ג ש' 14, שם ש' 40, נב ד ש' 56, נג א ש' 16, שם ש' 18, שם ש' 36, שם ש' 50 (+בשם ר'), נג ב ש' 17, נג ג ש' 24 (+בשם ר'), שם ש' 31, שם ש' 32, שם ש' 33, שם ש' 51, נג ד ש' 52, שם ש' 55, נד א ש' 11, שם ש' 13, שם ש' 41, נד ג ש' 3, שם ש' 17 (+בשם ר'), שם ש' 25, נד ד ש' 1, שם ש' 5, נה א ש' 56, נה ב ש' 44, שם ש' 48 (צ"ל: תנינן)³⁸⁵, שם ש' 49, נה ג ש' 386²⁴,

376 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 141, סי' 7.

377 המופע נמחק על ידי אפשטיין (מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 1942). וצ"ע.

378 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 141, סי' 8.

379 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 138, סי' 6. וראה עוד תוכפ"ש, כפורים, עמ' 815, ש' 16

ואילך.

380 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 140, ד"ה כאן.

381 ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס א'.

382 לצורה הבלית "תאני" ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1297, הע' 1.

383 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 141, סי' 9.

384 ראה מה שהערת בסוף ערך "ואתייא כד תני (ו)".

385 להגהה עיין בנוסח הר"ח, סוכה נב סע"ב (אהצו"ר, סוף עמ' 134, ריש ד"ה תני). אבל אפשטיין

מעיר: "אלא שאפשר ש'תני' הראשון אינו אלא פיסקא של משנתנו ב'תני'... ולה הסמיכו הברייתא, 'תני' השני" (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 953, ד"ה אלא). וכן העיר ליברמן בסוכה, שם: "פיסקא של המשנה פותחת לפעמים ב'תני'" (גליונות הרש"ל, טופס א'). וצ"ע.

386 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 142, סי' 10.

תנ"י (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם ש' 39, נה ד ש' 2, שם ש' 14; **ראש השנה נז
א ש' 2, שם ש' 22, נז ג ש' 10, שם שם (+בשם ר'), נח א ש' 17, שם ש' 24, שם
ש' 42, שם ש' 56, שם ש' 58, שם ש' 59, נח ד ש' 61 (+בשם ר'), נט א ש' 37; **ביצה**
ס ב ש' 41, ס ג ש' 42, שם ש' 49, שם ש' 64, ס ד ש' 3, שם ש' 41, סא א ש' 3,
שם ש' 10, שם ש' 14, סא ב ש' 6, שם ש' 8, שם ש' 24, שם ש' 40, סא ג ש' 54,
סא ד ש' 18, סב א ש' 22, שם ש' 53, שם ש' 61, שם ש' 63, סב ב ש' 1, שם ש' 10,
שם ש' 20, סב ג ש' 9, שם ש' 21, שם ש' 32, שם ש' 46, שם ש' 51, סב ד ש' 4,
שם ש' 39, שם ש' 48, שם ש' 53³⁸⁷, שם ש' 55, סג א ש' 6; **תענית** סג ג ש' 31, סד
א ש' 47, סד ב ש' 20, שם ש' 29, שם ש' 30, סד ג ש' 8, שם ש' 39, שם ש' 51, סד
ד ש' 15 (+בשם ר'), סה ב ש' 53 (+בשם ר'), שם ש' 63³⁸⁸, סה ד ש' 48, שם ש' 59,
סו ב ש' 2, שם ש' 53, סו ג ש' 13, סו ד ש' 17, סז ב ש' 44, סז ד ש' 46, שם ש' 50,
סח א ש' 49, סח ב ש' 10, שם ש' 16, שם ש' 17, שם ש' 39, סח ג ש' 17 (+בשם ר'),
סח ד ש' 24, שם ש' 40, סט א ש' 11, שם ש' 20, סט ב ש' 29, סט ג ש' 16; **מגילה**
ע א ש' 2 (+בשם ר'), שם ש' 24, ע ב ש' 52, שם ש' 53, ע ג ש' 8, ע ד ש' 27, עא א
ש' 11, שם ש' 24 (+בשם ר'), עא ב ש' 2, שם ש' 4, שם ש' 58, עא ג ש' 1, שם ש' 58,
עא ד ש' 57, עב א ש' 19, שם ש' 22, שם ש' 27, עב ג ש' 11, שם ש' 23 (+בשם ר'),
שם ש' 25³⁸⁹, שם ש' 26³⁹⁰, שם ש' 27, עג א ש' 18, שם ש' 34, שם ש' 54, עג ב
ש' 22, עג ד ש' 12, עד א ש' 50, עד ד ש' 26, שם ש' 28, שם ש' 30, עה א ש' 63,
עה ב ש' 19, שם ש' 63³⁹¹; **חגיגה** עו ב ש' 9, עו ג ש' 47, עה א ש' 12, עה ב ש' 15,
עט א ש' 4, עט ב ש' 8, עט ד ש' 21; **מועד קטן** פ ג ש' 8, שם ש' 29, פ ד ש' 1, שם
ש' 6, שם ש' 10, שם ש' 12, שם ש' 16, שם ש' 17, שם ש' 34, פא א ש' 1, שם
ש' 13, פא ב ש' 38, פא ג ש' 35 (+בשם ר'), פא ד ש' 24, פב א ש' 5, שם ש' 27, שם
ש' 34, פב ב ש' 12, פב ד ש' 10, שם ש' 30, שם ש' 31, שם ש' 53, שם ש' 62, פג
א ש' 9, שם ש' 33, שם ש' 58, פג ב ש' 15, פג ד ש' 18 (+בשם ר'), שם ש' 22, שם
ש' 47; **יבמות** ב ד ש' 49, ג א ש' 33, שם ש' 37, שם ש' 40, ג ב ש' 34, ד א ש' 25,
ד ג ש' 36, שם ש' 41, ה א ש' 24, ה ד ש' 15, ו א ש' 56³⁹², ז ג ש' 47, ז ד ש' 7, ח
א ש' 32, שם ש' 51, ח ד ש' 64, ט א ש' 6, שם ש' 37, שם ש' 39, שם ש' 60, ט ב
ש' 20, שם ש' 44, ט ג ש' 48, ט ד ש' 28, יא א ש' 36, יב א ש' 38, שם ש' 40,
יב ב ש' 2, שם ש' 19, יב ג ש' 11, יב ד ש' 13, יג א ש' 26, יג ג ש' 30 (+בשם ר'),

³⁸⁷ ליברמן מעיר כאן שהמילה "תנ"י" ליתא בכ"ל [עמ' 612 ש' 36], ונוספה בכתב יד אחר — ראה תוכפ"ש, שבת, עמ' 49, הע' 21.

³⁸⁸ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 142, ס' 11.

³⁸⁹ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 144, ד"ה כ"ב.

³⁹⁰ ראה מבוא לנוה"מ הנ"ל (בהערה הקודמת).

³⁹¹ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 143, ס' 12. וראה עוד תוכפ"ש, מגלה, עמ' 1210,

ש' 100-101.

³⁹² בקטע זוסמן: "תנ"י ר' חיה" (עמ' 92 ש' 17).

תניי (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) יג ד ש' 36³⁹³, יד א ש' 34, יד ד ש' 45 (+בשם ר'), טו א ש' 15, טו ב ש' 5 (+בשם ר'), טו ד ש' 19; **סוטה** יו ב ש' 34, יו ג ש' 55, יו ד ש' 18, שם ש' 28, יז א ש' 24 (+בשם ר'), שם ש' 32 (+בשם ר'), שם ש' 55, יז ג ש' 23 (+בשם ר'), יז ד ש' 23, שם ש' 24, שם ש' 26, שם ש' 28, שם ש' 39⁴⁴, שם ש' 39⁵⁴⁹, יח א ש' 6, שם ש' 55, שם ש' 56, יח ד ש' 20, שם ש' 25, שם ש' 27, שם ש' 39⁶²⁸, שם ש' 49, שם ש' 52, יט א ש' 22, שם ש' 59, יט ג ש' 52, כ א ש' 5, כ ב ש' 33, כ ג ש' 29 (+בשם ר'), כא א ש' 29 (+בשם ר'), כא ג ש' 1 (+בשם ר'), שם ש' 27, שם ש' 38, כא ד ש' 33, שם ש' 48, כב א ש' 1, שם ש' 31, כב ג ש' 17, כב ד ש' 53, שם ש' 54, כג א ש' 5, שם ש' 7, שם ש' 12, שם ש' 15 (תנני³⁹⁷), כג ג ש' 6, שם ש' 19, שם ש' 31, שם ש' 32, כד א ש' 25, כד ב ש' 36, שם ש' 59, כד ג ש' 5; **כתובות** כה א ש' 31, שם ש' 34, שם ש' 59, כה ג ש' 11, שם ש' 29 (2x)³⁹⁸, כו ב ש' 11, שם ש' 48, כו ג ש' 4, שם ש' 39³⁹⁹, כו ד ש' 8, שם ש' 46 (2x), שם ש' 57, כח ג ש' 16, כח ד ש' 2, שם ש' 16, שם ש' 18, שם ש' 24, כט א ש' 45, שם ש' 49, כט ג ש' 33, כט ד ש' 26, שם ש' 39, שם ש' 41, ל א ש' 28, שם ש' 39, שם ש' 43, ל ד ש' 20 (תניא!), שם ש' 62, לא ב ש' 57 (+בשם ר'), לא ג ש' 61, לא ד ש' 24, לב ד ש' 58, לג א ש' 3! (ל"ג)⁴⁰⁰, לג ב ש' 17, שם ש' 23, לד ב ש' 46, לד ד ש' 32, לה א ש' 9 (+בשם ר'), לה ב ש' 19 (+בשם ר'), לה ג ש' 50 (+בשם ר'), לו א ש' 45, לו ב ש' 37; **נדרים** לו ד ש' 16⁴⁰¹, שם ש' 30, לז ד ש' 42, לח א ש' 2, שם ש' 32, לח ג ש' 13, שם ש' 15, לח ד ש' 1 (תניי¹), שם ש' 3, שם ש' 33, לט א ש' 49, לט ג ש' 44, שם ש' 59, לט ד ש' 29, שם ש' 49, שם ש' 57, מ א ש' 59, מ ג ש' 20, מ ד ש' 28, מא א ש' 19, שם ש' 20, מא ג ש' 40, שם ש' 41 (+בשם ר'), שם ש' 46, מא ד ש' 30 (+בשם ר'), שם ש' 49, מב א ש' 37, שם ש' 47, שם ש' 61, מב ג ש' 57⁴⁰², מב ד ש' 35, שם ש' 42, שם ש' 54, שם ש' 56; **גיטין** מג ג ש' 27, שם ש' 28 (+בשם ר'), שם ש' 32, מה א ש' 56, מו א ש' 21, שם ש' 35, שם ש' 44, שם ש' 54, מז ב ש' 18, מז ג ש' 12,

393 המופע הזה ליתיה בכ"ל (עמ' 46 ש' 26), והושלם בגליון על ידי אחד המגיהים — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 945, ד"ה יבמות.

394 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 144, ס' 13.

395 אפשטיין מגיה כאן "דתני" על פי כ"ד [עמ' 9 ש' 22] — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 358, הע' 3;

עמ' 1309, ד"ה לעמ' 240 הע' 2. ואין ההגהה הכרחית.

396 ראה מה שהערתי לעיל, ערך "ויש (בתמיהה)", בהערה האחרונה.

397 בכ"ל לכוכן: "תניי" (עמ' 92 ש' 7), והמדפיס שגה.

398 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 954, ס' 11. וראה עוד תוכפ"ש, כתובות, עמ' 190,

ש' 12-13.

399 עיין מבוא לנוה"מ, עמ' 930, ד"ה הרא"ה וד"ה הירוש'; שם, הע' 4.

400 ההגהה על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'.

401 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 580, הע' 2.

402 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 144, ס' 14.

תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) מח א ש' 35, שם ש' 61, מח ג ש' 41, מח ד ש' 46, מט א ש' 5, מט ב ש' 56, נ ב ש' 16, **נזיר נא א ש' 29, שם ש' 49, נא ג ש' 29 (+בשם ר'), נב ד ש' 58, נג א ש' 33, שם ש' 50⁴⁰³, נג ב ש' 5, שם ש' 30, שם ש' 34, נג ג ש' 21, נד א ש' 28, נד ב ש' 1, שם ש' 24, שם ש' 29, נה א ש' 54 (2x), נה ג ש' 5, נה ד ש' 45, נו א ש' 22, שם ש' 44, שם ש' 55, נו ב ש' 34, נז א ש' 19! ("צ"ל: תניי)⁴⁰⁴, שם ש' 48, נז ד ש' 21, שם ש' 47; **קידושין** נח ד ש' 23, שם ש' 25, נט ד ש' 25, ס א ש' 22, ס ב ש' 20, סא ג ש' 23, סב ד ש' 20, שם ש' 33, סג א ש' 7, סג ג ש' 12⁴⁰⁵, סג ד ש' 15, סד ג ש' 44, סד ד ש' 39 (+משם ר'), סה ג ש' 29, סה ד ש' 29, סו א ש' 10 (+בשם ר'), שם ש' 38, שם ש' 43, סו ב ש' 4, שם ש' 7, שם ש' 15, שם ש' 19, שם ש' 25; **בבא קמא** ב א ש' 32, ב ג ש' 59, ב ד ש' 57, ג א ש' 2, ג ג ש' 58, ד א ש' 53, ד ב ש' 40, שם ש' 55, ה א ש' 3, ה ב ש' 26, שם ש' 33, שם ש' 46, ה ג ש' 19, שם ש' 48, ה ד ש' 34, ו א ש' 25⁴⁰⁶, ו ב ש' 14, שם ש' 34, שם ש' 41, שם ש' 49, שם ש' 52, שם ש' 54, ו ג ש' 5, שם ש' 19, שם ש' 29, ז א ש' 1, שם ש' 20, ז ב ש' 28, שם ש' 47, שם ש' 56, שם ש' 59, ז ג ש' 7, שם ש' 9, שם ש' 11⁴⁰⁷, שם ש' 30; **בבא מציעא** ז ד ש' 30, שם ש' 59, ח א ש' 19 (+בשם ר'), שם ש' 29, ח ב ש' 42, שם ש' 47, ח ג ש' 10, שם ש' 11, שם ש' 53, שם ש' 61, ח ד ש' 5, שם ש' 18, (תני₁), שם ש' 27, ט ד ש' 20⁴⁰⁸, שם ש' 33, שם ש' 52, שם ש' 54, י א ש' 50,

⁴⁰³ ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "דחייה (!) רובה ור' הושעיה רובה".

⁴⁰⁴ כבר הגיהו כן בד"ח, לט ע"ב.

⁴⁰⁵ ראה מבוא לנדה"מ, עמ' 145, ס' 7.

⁴⁰⁶ לדעת אפשטיין (מבוא לנדה"מ, עמ' 904, ד"ה ב"ק), המופע הזה מציין פסקא. ואילו ליברמן סובר שהוא מציין ברייתא — עיי' תוכפ"ש, בבא קמא, עמ' 85, ש' 37; ירושלמי נזיקין, ריש עמ' 122, ש' 71. וזה לשון הסוגיא כאן: "תני אין מגדלין תרנגולין בירושלם מפני הקדשים ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות. יכול אף בירושלם כן. או ייבא כיי דמר ר' יהושע בן לוי ירושלם הבנויה וגו'. עיר שמחברת ישר' זה לזה". ונדחקו המפרשים בפירושה של הסוגיא. וליברמן העיר עליה: "והפירוש שם סתום" (תוכפ"ש, בבא קמא, עמ' 85, ש' 37). ואפשטיין הנ"ל מחק את המילה "יכול", ולא פירש. ואולם זה לשון התוספתא שם, פ"ח ה"י, סוף עמ' 38: "אין מגדלין תרנגולין בירושלם, מפני הקדשים. ואם יש להן גינה, או אשפה, הרי זה מותר". והעיר עליה ליברמן, בתוכפ"ש, שם, ש' 37-38, שהבא האחרונה של התוספתא סמוכה לפיסקא "ולא כהנים בארץ ישראל" ששנינו במשנתנו (בבא קמא פ"ז מ"י). נראה לי אפוא, שהירושלמי ציטט את הברייתא שבתוספתא שהיתה שלימה יותר בראשה לפניו, והתכוון לסופה, כדרך התלמוד במקומות אחרים. ודברי הירושלמי "יכול" וכו', חוזרים על הרישא של הברייתא: "אין מגדלין תרנגולין בירושלם". והיא בעיא: כלומר האם גם הדין בירושלים כן, שמי שיש לו גינה או אשפה מותר לו לגדל תרנגולים (עיי' בסוף הדיבור האחרון הנ"ל בתוכפ"ש), או שמא הדין בירושלים שווה לכולם, וכשם שמי שאין לו גינה אינו יכול לגדל שם תרנגולים, הוא הדין למי שיש לו, שבירושלים כל ישראל חברים הם, ואין הפרש בין זה לזה. כלומר, כשם ששנינו "ובירושלם נאמנין על הקודש" וכו' (חגיגה פ"ג מ"ו) להקל על סמך פסוק זה (ראה שם, ה"ו, עט ע"ד ש' 5), כך דורשים אנו אותו כאן להחמיר. ועלתה בתיקו. לפי כל זה נראה שהעיקר כדברי ליברמן, ש"תני" זאת מציינת ברייתא.

⁴⁰⁷ ראה מה שהערתי בערך "תני (אמוראי; בינוני)" לסנהדרין כג ע"א ש' 8.

***תנ"י (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם שו' 60, י ב שו' 7, שם שו' 22, שם שו' 42, שם שו' 63, י ד שו' 1, יא א שו' 16, שם שו' 28, שם שו' 44 (ל"ג)⁴⁰⁹, יא ב שו' 47, יא ג שו' 9, יא ד שו' 9, שם שו' 21, יב א שו' 21, שם שו' 42, שם שו' 53, יב ב שו' 3, שם שו' 20, שם שו' 27, יב ג שו' 2, שם שו' 14, שם שו' 35; **בבא בתרא** יב ד שו' 41037, שם שו' 47, יב ג שו' 20, שם שו' 28, שם שו' 42, שם שו' 45, יג ג שו' 20, יד ג שו' 40, שם שו' 46, טו א שו' 3, שם שו' 54, טו ב שו' 52, טו ג שו' 16, שם שו' 26, יו א שו' 40, יו ב שו' 59, יו ג שו' 13, יו ד שו' 52, יז א שו' 11, שם שו' 15, יז ג שו' 40, שם שו' 43, שם שו' 56, יז ד שו' 3; **סנהדרין** יח א שו' 35, יח ב שו' 10, שם שו' 13, שם שו' 23, שם שו' 41, יח ג שו' 15, שם שו' 24, שם שו' 26, יח ד שו' 11, יט א שו' 39, שם שו' 40, שם שו' 48, שם שו' 51, שם שו' 41164, יט ב שו' 6, יט ג שו' 8, כ א שו' 27, שם שו' 38, שם שו' 40, שם שו' 46, כא א שו' 39, כב ב שו' 12, שם שו' 64 (+בשם ר'), כב ג שו' 54, שם שו' 55, כב ד שו' 64, כג א שו' 4, שם שו' 13, כג ג שו' 6 (תנ"י)⁴¹², שם שו' 58, כג ד שו' 45, שם שו' 50, שם שו' 51, שם שו' 54, שם שו' 55, כד ב שו' 41, כה א שו' 22, כה ב שו' 59 (2x)⁴¹³, כו א שו' 41442, כו ב שו' 41, שם שו' 41547, כו ג שו' 35, כז ב שו' 4169,

⁴⁰⁸ ראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 300, הע' 5 (והוא קורא אותה "ברייתא"). וראה עוד ליברמן, ירושלמי נזיקין, עמ' 150, שו' 56. ועל פי דברי אפשטיין כאן, רשמתי את זו של פאה יו ע"ג שו' 56 בערך זה.

⁴⁰⁹ עיין: שתא"י, עמ' 492, ד"ה תני; אלון, בקורת, ריש עמ' 91, ד"ה עמ' 492. וראה עוד ליברמן, תש"ק, סוף עמ' 108. ונראה שיש למחוק "תני", וכן ליתא בכ"א, עמ' 69 שו' 55. ובהמשך הדברים בא: "רבי נחמיה קדר" וכו'. וכתב ליברמן בתש"ק הנ"ל: "ולפ"ז משמע שר' נחמיה זה הוא אמורא", ועי"ש. וראה ירושלמי נזיקין, עמ' 165, שו' 55; ושם מכריע ליברמן: "ובאמורא ששמו ר' נחמיה עסקינן". אבל היימאן סובר, שהכוונה לר' נחמיה התנא, והוא מגיה בהמשך, בשו' 45, "ר' יוסי בן חלפתא" תחת "רבי יוסי בר חנינה" (ראה היימאן, תולדות תו"א, כרך ג, עמ' 926, טור א, ד"ה ובלי ספק). אבל גם בכ"א: "ר' יוסה בן חנינה" (עמ' 69 שו' 56). ועל התנא המאוחר ר' יוסי בן חנינה ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 308, סוף הע' 2; מבואות לסה"ת, עמ' 630, ד"ה וחוץ; שם, הע' 32. וראה עוד ר' יהודה בר' קלונימוס, ערכי תנאים ואמוראים, א, ניו יורק תשנ"ד, עמ' שפא, ערך רבי יוסי בר חנינה (והועתקו הדברים אצל ליברמן, תוס"ר, ב, עמ' 187, ד"ה אבל ראיתי, בשם ספר יחוסי תנאים ואמוראים כת"י; והוסיף לערך בין סוגריים: "התנא"). וצ"ע.

⁴¹⁰ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 376, ד"ה והנה ואילך.
⁴¹¹ עיין: מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 548, ד"ה אבל לפירושו; עמ' 958, סי' 22; שתא"י, עמ' 510, ד"ה תני.
⁴¹² להגהה ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 940, ד"ה אבל.
⁴¹³ רבינוביץ מוחק את המופע הראשון, וגורס במקום זה בסוף המאמר: "מהו", כלומר, מה הדין, ובמופע השני הוא מגיה: "נישמענה מן הדא דתני" — ראה שתא"י, ריש עמ' 524, ד"ה ר' נסה [עמ' 523]. וצ"ע.

⁴¹⁴ בקטע סבונה (עמ' 281, קטע 7.1) חסרה מילה זו. לפי זה, המשך הדברים הוא מדברי ר' יסא (עיין לעיל, שם, שו' 41). ברם, מכיוון שיש כאן חילוף לשון מארמית לעברית, ועוד, שהדבר בא בקיצור בתוספתא סנהדרין, פ"א ה", [עמ' 431 שו' 27], כפי שציין מלמד, מו"ת, עמ' 149, סי' קנט בהערה (ושם בטעות: "ה" תחת ו), נמשכתי אחרי הנוסח שלנו, ולא כללתי את הביטויים הבאים שם ברשימה. ולפי זה, אין "תני" זאת אלא "דתני" כרגיל בירושלמי.

תני (ציון לברייתא; בינוני) (המשך) שם ש' 25, כח א ש' 36, שם ש' 41, שם ש' 45, כט ב ש' 52, כט ג ש' 11, שם ש' 13, שם ש' 19, כט ד ש' 26, ל א ש' 47; **מכות** לא א ש' 35, לא ב ש' 37, שם ש' 39, לב א ש' 16; **שבועות** לד ג ש' 13 (+בשם ר'), לד ד ש' 34, שם ש' 54, לה ד ש' 9, לז ד ש' 50, לח א ש' 21, לח ב ש' 46, שם ש' 47, לח ד ש' 56; **עבודה זרה** לט ב ש' 29, שם ש' 31, לט ג ש' 46, שם ש' 49, לט ד ש' 31, מ ג ש' 32 (תני²), שם ש' 44, שם ש' 48, שם ש' 63, מא א ש' 11, מב א ש' 44, מג א ש' 18, שם ש' 60 (+בשם ר'), מג ב ש' 20, שם ש' 21, שם ש' 39, שם ש' 42, מד א ש' 38, מד ב ש' 54, מד ג ש' 40, מה א ש' 48, מה ב ש' 10, שם ש' 40; **הוריות** מו ב ש' 6, מז ג ש' 30, שם ש' 58, מח ג ש' 5; **נידה** מח ד ש' 51, מט א ש' 41, מט ב ש' 42, שם ש' 46, נ ד ש' 9, שם ש' 20, שם ש' 21, שם ש' 25⁴¹; ועיין עוד ערך: דתני; ותני (ציון לברייתא; בינוני). וראה עוד ערך: והא תנינן; והתני.

⁴¹⁵ ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 475, ד"ה בירוש'.

⁴¹⁶ ראה מה שהערתו בערך "תמן תנינן" על אתר.

⁴¹⁷ למופעים נוספים ע"ע: בדא תני; דתני; ותני (בהקשר); הא (ו); והתני; ותני (ציון לברייתא; בינוני); ותני כן; ותני כן; כדתני (ו); כהדא דתני; ניתני (בלשון קושיא); תנינן. וראה עוד מה שהערתו בערך "אית תני תני" לסנהדרין יח ע"ד ש' 30 בשם מוסקוביץ, ובערך "ותני כן" לפסחים לו ע"ב ש' 47. למופעים נוספים מסופקים ראה מה שהערתו בערך "דתני" לתרומות מ ע"ב ש' 38, לעירובין כו ע"א ש' 43 ולסוטה יז ע"ד ש' 59, ומה שציינתי שם לעירובין כ ע"ג ש' 45. וראה עוד מה שהערתו בסוף ערך "ולא כבר תניית הן (ו) כולהן (בתמיהה)", בערך "ותני כן" לתרומות מ ע"ד ש' 44, לפסחים לו ע"ב ש' 47, לסוכה נב ע"א ש' 21 ולנזיר נה ע"ב ש' 56, בערך "יש... ויש..." לפאה טו ע"ג ש' 45-45, בערך "ניתני (בתמיהה)" לחלה נח ע"ד ש' 17, ובהערה השנייה לערך "הני", ובעירובין כ ע"א ש' 32: "הכותל". והגיה ליברמן על דרך אולי: "תני תל" — ראה תוכפ"ש, עירובין, סוף עמ' 316, ד"ה ומתוך סוגיית; עמ' 317, הע' 76. והרי לנו עוד מופע מסופק של "תני".

ואפשטיין הוסיף עוד עשרה מופעים של "תני" על פי מקורות שונים: בפאה יז ע"ד ש' 8 על פי התוספות (מבוא לנוה"מ, עמ' 970, ד"ה והתוס'); בפאה יט ע"א ש' 19 על פי שרי"ר (מבוא לנוה"מ, עמ' 944, ד"ה בפאה); בפאה כ ע"ב ש' 57 על פי עדות הרש"ס, פאה, קב ע"א, ד"ה ה"ג בכל הספרים (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 303, סוף ד"ה ואמנם; שם, ד"ה כד; שם, הע' 2. וכן כתב ליברמן, תוכפ"ש, תרומות, עמ' 318, ש' 54-55; שם, הע' 42. והציון לפאה שם הוא למהדורת לעהמאן, מגנצא תרל"ה, שנפסחה גם לירושלמי דפוס וילנא בסדר זרעים; ואולם במהדורת דינקלס, ירושלים תשכ"ג, קב ע"א, ש' 1 חסרה כל הברייתא בנוסח הפנים של הרש"ס; במעשרות נא ע"ד ש' 27 על פי נוסח הר"ש, מעשרות פ"ה מ"ב ומ"ג, ד"ה ואמרינן (מבוא לנוה"מ, עמ' 442, הע' 3); במעשר שני נו ע"ג ש' 8 על פי המקבילה שבסנהדרין יח ע"ד ש' 11 (מחקרים, ב, א, סוף עמ' 26, ד"ה תני); בערלה סא ע"א ש' 41 על פי דפוס קושטא, קיב ע"ב ש' 6 ונוסח הרש"ס (מחקרים, ב, א, עמ' 51, ד"ה בירוש'; מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 137, סי' 2 [ושם בטעות: "סא ע"ד"]; עמ' 705, ד"ה בכ"י ר; בשבת ד ע"ד ש' 33 על פי כ"ל, עמ' 324 ש' 2 (מחקרים, ב, א, סוף עמ' 294, סי' 5; מבואות לסה"א, סוף עמ' 503, ש' 33; שם, הע' 3; מבוא לנוה"מ, עמ' 944, ד"ה בשבת [ושם בטעות: "ד ע"ג"]; סוף עמ' 951, ד"ה בכ"י לידן. וכן כתב ליברמן, ירוכ"פ, ריש עמ' 66, ד"ה בשמן; בשקלים מח ע"ד ש' 12 על פי עין יעקב וכ"י מינכן (מחקרים, ב, א, סוף עמ' 7, ד"ה [תני פתחיה; שם, הע' 3; מבוא לנוה"מ, עמ' 944, ד"ה ובשקלים; עמ' 952, סי' 4, ד"ה אבל הכל; מבואות לסה"ת, סוף עמ' 25, ד"ה אמנם; בשקלים נא ע"ב ש' 12 על פי כ"ל, עמ' 550 ש' 17

***תני (בהקשר; בינוני)⁴¹⁸ **ברכות** ג א ש' 56 (2x), ד ג ש' 51 (2x), ד ד ש' 9 (2x), ה ד ש' 6, ח א ש' 45 (2x), ח ב ש' 27, שם ש' 28, ט ג ש' 18, שם ש' 19, שם ש' 33 (תניי)⁴¹⁹, שם ש' 62 (2x), י ד ש' 53, שם ש' 54, יא א ש' 38, יא ב ש' 64, יא ג ש' 39, יב ב ש' 54, יב ג ש' 34; **פאה** ז א ש' 4, שם ש' 6, ז ב ש' 15, יח ד ש' 38, שם ש' 39, יט ג ש' 24, שם ש' 25, שם ש' 55, כ א ש' 28 (2x), כ ד ש' 22 (2x); **דמאי** כא ד ש' 31, כג א ש' 6, כג ב ש' 40, כג ג ש' 3, שם ש' 30, כד ג ש' 6; **כלאים** כז ב ש' 16, שם ש' 17, כז ג ש' 40 (תנו), כט ד ש' 33 (2x), שם ש' 57, ל ג ש' 29, ל ד ש' 60, לא א ש' 1, שם ש' 26, שם ש' 27, לא ב ש' 51, שם ש' 52, לא ג ש' 31, לב א ש' 42, לב ד ש' 23, שם ש' 36; **שביעית** לד ב ש' 20, לה א ש' 27, שם ש' 29, לה ב ש' 46, לו ד ש' 8, לז א ש' 21, לז ג ש' 43, שם ש' 44 (2x), לט א ש' 4, לט ג ש' 57; **תרומות** מ ב ש' 38! (תאני וצ"ל: תנא)⁴²⁰, מ ד ש' 22 (+בשם ר'), שם ש' 59 (+בשם ר'), מא א ש' 22, מב א ש' 59 (2x), מב ב ש' 36 (3x), שם ש' 60, מה ג ש' 19, מו א ש' 12, מו ג ש' 53 (2x), מו ד ש' 5, מז ג ש' 46! (צ"ל: תניי)⁴²¹, מח א ש' 33, שם ש' 34; **מעשרות** נ א ש' 58, נ ד ש' 5, נא ד ש' 25 (2x); **מעשר שני** נב ג ש' 21, נב ד ש' 26 (2x), שם ש' 57, נג א ש' 9, נד א ש' 36, נה ד ש' 30, נו ג ש' 35, שם ש' 36; **חלה** נז ב ש' 53 (2x), נז ג ש' 29, נז ד ש' 16 (+בשם ר'), נח ג ש' 27 (2x), שם ש' 57, שם ש' 58, שם ש' 61, נט ד ש' 26, שם ש' 60, ס א ש' 40, שם ש' 41 (2x); **ערלה** ס ד ש' 1 (2x), סא ד ש' 36 (2x), סב ד ש' 7 (2x), סג א ש' 47, שם ש' 48; **ביכורים** סד א ש' 60, סה ג ש' 21, שם ש' 27, שם ש' 57, שם ש' 59, סה ד ש' 24; **שבת** ב ג ש' 51, שם ש' 56, ב ד ש' 35, ג ב ש' 34, ד ב ש' 46, ד ד ש' 25 (2x), ה א ש' 39 (+בשם ר'), שם ש' 50, שם ש' 51, ה ב ש' 5, שם ש' 6, ה ג ש' 49 (2x), ו א ש' 47, ו ד ש' 41, שם ש' 42, ז ב ש' 7, שם ש' 15, שם ש' 35 (2x), ז ג ש' 3, שם

(מחקרים, ב, א, עמ' 295, סי' 6; מבוא לנוה"מ, עמ' 952, סי' 5a); ובבבא קמא ו ע"ד ש' 16 על פי שרי"ר, עמ' 252 ש' 19 (מחקרים, ב, א, עמ' 296, הע' 1; מבוא לנוה"מ, עמ' 936, ד"ה וכן פ"ח; שם, הע' 2; עמ' 945, ד"ה בבא קמא; בשלושתם על דרך אולי. ואולם אצל ליברמן בוודאות — ראה תוכפ"ש, בבא קמא, עמ' 113, ד"ה ובירושלמי. וראה עוד מה שהבאתי בשמו בסוף ההערה לערך "הוסיף ר". וליברמן הוסיף עוד ארבעה מופעים של "תני": מופע אחד במעשר שני נו ע"א ש' 46, המקביל לפאה כ ע"ב ש' 57, על פי הרש"ס — ראה תוכפ"ש, תרומות, עמ' 318, ש' 54-55; שם, הע' 42; מופע שני על דרך אולי בעירובין כ ע"ג ש' 45 — ראה ירוכ"פ, עמ' 256, ד"ה מתני; מופע שלישי מדעתו בנזיר נו ע"ד ש' 12 — ראה תוס"ר, ג, עמ' 33, סד"ה ובירושלמי; ומופע רביעי בקידושין סו ע"ב ש' 33 על פי שרי"ר, עמ' 238 ש' 13 — ראה תוכפ"ש, קידושין, עמ' 983, ש' 65-66. ועיין עוד: תוכפ"ש, בבא מציעא, עמ' 295, הע' 53; ירושלמי נזיקין, עמ' 171, ש' 40 (שניהם לבבא מציעא יב ע"א ש' 46, על פי השערת נתיבות ירושלים והרא"ף). ועיין עוד ירוכ"פ, עמ' 192, סוף ד"ה הדא אמרה.

⁴¹⁸ תרגום: שונה.

⁴¹⁹ להגהה ראה הסגנון בערך "אשכח תני ופליג".

⁴²⁰ ראה הלשון בערך "מאן תנא".

⁴²¹ ראה מה שהערתי בערך "לא כן תני (בתמיהה)" על אתר.

תנני (בהקשר; בינוני) (המשך) שו' 4, שם שו' 11, שם שו' 12, ז ד שו' 17, שם שו' 18, ח ג שו' 37, ט א שו' 8, ט ב שו' 22 (+בשם ר'), ט ד שו' 41 (2x), י ג שו' 44 (2x), י ד שו' 29 (2x), יא ב שו' 24 (2x), שם שו' 36, שם שו' 63! (צ"ל: תנינן)⁴²², יב ג שו' 51, יג ד שו' 24, טו א שו' 33 (2x), טו ג שו' 44, שם שו' 45, טו ד שו' 6 (2x), שם שו' 33, שם שו' 42, יו ג שו' 12, שם שו' 13, יו ד שו' 50; **עירובין יח ג שו' 6, שם שו' 28, שם שו' 29, שם שו' 30, יח ד שו' 3, יט א שו' 16, שם שו' 24! (צ"ל: אמר)⁴²³, יט ד שו' 10 (2x), כ א שו' 18, כ ב שו' 57, כא ב שו' 28, שם שו' 30, כב א שו' 2, שם שו' 41, שם שו' 42, כב ד שו' 7 (2x), שם שו' 8, כג ב שו' 40, שם שו' 41, כד ג שו' 12, שם שו' 13, כה ב שו' 31 (2x), שם שו' 32 (2x); **פסחים** כז ד שו' 17 (2x), שם שו' 60 (2x), כח ד שו' 25, כט א שו' 1, שם שו' 2, שם שו' 6 (2x), שם שו' 58, כט ג שו' 12, שם שו' 26 (2x), שם שו' 43, שם שו' 44, כט ד שו' 34 (2x), ל ב שו' 13, שם שו' 14, שם שו' 54, לא ד שו' 28, שם שו' 34, לב ב שו' 32 (2x), שם שו' 34 (2x), שם שו' 37 (2x), לג א שו' 8 (3x), לג ג שו' 4, לד א שו' 25, שם שו' 33, לד ב שו' 13 (2x), שם שו' 16 (2x), שם שו' 28, שם שו' 29, לו א שו' 17 (2x), לו ג שו' 49, שם שו' 50, לו ד שו' 33, שם שו' 34, שם שו' 35, שם שו' 57 (2x), שם שו' 63, שם שו' 64 (2x), לז א שו' 35 (2x), לז ד שו' 12; **יומא** לח ג שו' 10 (3x), שם שו' 11, שם שו' 27, שם שו' 28, לט א שו' 2, שם שו' 19, שם שו' 20, שם שו' 26 (2x), שם שו' 30, שם שו' 37, לט ד שו' 63, מא ג שו' 29, שם שו' 30, מב ב שו' 60, מב ד שו' 3 (2x), שם שו' 59 (2x), מג א שו' 4 (2x), מג ד שו' 13 (2x), שם שו' 34, מד ג שו' 15, שם שו' 16 (2x), שם שו' 25 (2x), מד ד שו' 39, שם שו' 40, שם שו' 59; **שקלים** נ א שו' 55; **סוכה** נב א שו' 3 (+בשם ר'), נב ב שו' 45, שם שו' 46, נג א שו' 35, נג ג שו' 18 (2x), נג ד שו' 45, נד א שו' 24 (2x), נד ג שו' 55 (+בשם ר'), שם שו' 56 (+בשם ר'), שם שו' 62 (2x), נה א שו' 40, נה ב שו' 42, נה ד שו' 26; **ראש השנה** נו ג שו' 3, נז א שו' 26, שם שו' 28, שם שו' 29, שם שו' 30, נח א שו' 49 (2x), שם שו' 52 (2x), נח ד שו' 2 (2x), שם שו' 16, נט ב שו' 45 (2x), נט ג שו' 20 (2x), שם שו' 36, שם שו' 59, נט ד שו' 3, שם שו' 4; **ביצה** ס א שו' 23, ס ב שו' 39, ס ג שו' 55, שם שו' 56, סא א שו' 4 (+משם ר'), סא ב שו' 34, סב ג שו' 33 (2x), שם שו' 35 (2x), שם שו' 37 (2x), שם שו' 38, שם שו' 39, שם שו' 40, שם שו' 41, סב ד שו' 8 (2x), סג א שו' 17, שם שו' 18, סג ב שו' 3 (2x); **תענית** סד א שו' 64, סד ד שו' 30, סה א שו' 35, סו א שו' 10, שם שו' 19, שם שו' 25, סו ב שו' 6, סח ב שו' 26, סח ד שו' 1; **מגילה** ע ב שו' 30, שם שו' 43, ע ג שו' 42, שם שו' 51, עא ג שו' 26 (2x), שם שו' 46, שם שו' 47, שם שו' 54 (2x), עב ב שו' 40, עב ד שו' 43 (2x), עד ב שו' 25, שם שו' 26, עד ג שו' 3, שם שו' 5 (2x), עה א שו' 43, עה ב שו' 3, שם שו' 4, עה ג שו' 9 (2x); **חגיגה** עז א שו' 10, עז ד שו' 28, עח ב שו' 10 (2x), עט א שו' 40; **מועד קטן** פ ג שו' 23, פא ד שו' 45, פב א שו' 6, שם שם! (ל"ג)⁴²⁴, שם שו' 15 (2x),

⁴²² ראה מה שהערתי בערך "תמן תנינן... והכא את אמר הכין" על אתר.

⁴²³ ראה מה שהערתי בערך "אשכח תני" על אתר.

⁴²⁴ ראה מה שהערתי בערך "אית תניי תני... אית תניי תני..." על אתר.

תניי (בהקשר; בינוני) (המשך) פב ג שר' 10, שם שר' 11, שם שר' 17, שם שר' 18, שם שר' 52, שם שר' 53, פג ב שר' 21, שם שר' 61 (2x), שם שר' 62, פג ג שר' 27 (2x); **יבמות ג ג שר' 41, ד א שר' 44, ד ג שר' 31, שם שר' 37 (+בשם ר'), ז ג שר' 63 (2x), ז ד שר' 3 (2x), ח א שר' 63 (+בשם אביי! וצ"ל: אביי)⁴²⁵, ח ד שר' 28, שם שר' 29, ט ב שר' 3 (2x), י ד שר' 3 (2x), יא ג שר' 55, יב ב שר' 48, שם שר' 49, שם שר' 53, שם שר' 54, יב ג שר' 1, שם שר' 2, שם שר' 6 (2x), שם שר' 37 (2x), שם שר' 39 (2x), שם שר' 41, שם שר' 42, יג א שר' 36 (2x), יג ג שר' 32, טו א שר' 40, טו ג שר' 48, טו ד שר' 41, שם שר' 43! (צ"ל: תנינן ול"ג)⁴²⁶; **סוטה** יז ד שר' 51 (2x), שם שר' 52, שם שר' 55 (2x), יח א שר' 42, שם שר' 43, יח ב שר' 11, שם שר' 12, שם שר' 15, שם שר' 16, יח ד שר' 23, כ א שר' 2, שם שר' 4, כ ד שר' 45, שם שר' 49, כא ד שר' 21, שם שר' 24, כג ב שר' 58 (2x); **כתובות** כד ד שר' 26, כה ד שר' 46, כז ג שר' 46 (צ"ל: הניז)⁴²⁷, כח ג שר' 10, כח ד שר' 33, שם שר' 34, כט ג שר' 32, ל א שר' 17! (צ"ל: תנא)⁴²⁸, ל ב שר' 5 (2x), ל ד שר' 26, לא ב שר' 16 (2x), לא ג שר' 35, שם שר' 38 (2x), לב ב שר' 37, לג א שר' 33, לו א שר' 19; **נדרים** לז ב שר' 16, שם שר' 17, לז ד שר' 24, שם שר' 25, לח א שר' 17, לח ב שר' 20 (2x), לח ג שר' 58, לח ד שר' 24⁹², שם שר' 36 (2x), לט ב שר' 14, שם שר' 20, שם שר' 21, לט ד שר' 61, שם שר' 62, מב ד שר' 27, שם שר' 28 (2x), שם שר' 29; **גיטין** מד ב שר' 14, מד ד שר' 55, מז ד שר' 34, שם שר' 37! (צ"ל: תנא)⁴³⁰, מח ד שר' 42, מט א שר' 2 (2x), מט ג שר' 36; **נזיר** נא ב שר' 13 (2x), נה ב שר' 18, שם שר' 19, נו ב שר' 7, שם שר' 8, שם שר' 19, שם שר' 20, שם שר' 45 (+בשם ר'), נו ד שר' 15, נז ד שר' 48, שם שר' 49, נח א שר' 2; **קידושין** נט א שר' 63, שם שר' 64, נט ג שר' 58, ס א שר' 27, שם שר' 28, ס ב שר' 35, ס ד שר' 31, שם שר' 32, שם שר' 36, שם שר' 37, סא ג שר' 38 (2x), סב א שר' 55, סב ב שר' 51, שם שר' 52, סב ג שר' 58, שם שר' 61, שם שר' 62, סג ג שר' 50 (2x), שם שר' 51 (2x), שם שר' 56, סד ד שר' 21, סו א שר' 35, שם שר' 37; **בבא קמא** ב ג שר' 36, שם שר' 37, ג א שר' 29 (2x), ג ד שר' 17, ד ג שר' 12, שם שר' 22, שם שר' 28 (2x), ה ג שר' 5 (2x), ו ב שר' 50; **בבא מציעא** ח ד שר' 18! (צ"ל: ותנא)⁴³¹, שם שר' 34, ט א שר' 53, ט ד שר' 48, י ב שר' 15, יא א שר' 14 (2x); **בבא בתרא** יג א שר' 5, יד ג שר' 51 (2x), יו ב שר' 51 (תניי)⁴³², יז ב שר' 4, שם שר' 6; **סנהדרין** יח ב שר' 2, שם שר' 63, יח ג שר' 16 (2x), יח ד שר' 31⁴³³, שם שר' 36 (2x), יט ב שר' 48, כ ב שר' 35, שם שר' 36, כא ב שר' 45, שם שר' 46, כב א שר' 50, כב ג שר' 42, כג א שר' 18,

425 ראה תש"ק, עמ' 86, הע' 16. והוא ר' יוסי בן חלפתא, עיין שם בגמרא.

426 ראה מה שהערתי בערך "תמן תנינן" על אתר.

427 ראה מה שהערתי בערך "עוד תני מתניתא".

428 ראה הלשון בערך "מאן תנא".

429 עיין מה שהערתי בערך "לא כן תני (בתמיהה)" על אתר.

430 ראה הלשון בערך "מאן תנא".

431 ראה מה שהערתי בערך "וחזר ותנא" על אתר.

432 ראה מה שהערתי בערך "אית תניי תני" על אתר.

433 ראה מה שהערתי בערך "אית תניי תני" לסנהדרין יח ע"ד שר' 30 בשם מוסקוביץ.

תני (בהקשר; בינוני) (המשך) כג ג ש' 22, שם ש' 23, כג ד ש' 42, כד ד ש' 1, שם ש' 2, כה א ש' 43, שם ש' 44, כה ג ש' 34, שם ש' 35, כו ד ש' 23; **שבועות לג ב ש' 32, לג ג ש' 20, לג ד ש' 45, לד א ש' 24, שם ש' 25, לה א ש' 5, לה ג ש' 55, שם ש' 56, לז א ש' 26, לז ב ש' 35; **עבודה זרה** לט ב ש' 44, מ א ש' 38, מא ב ש' 35, מב א ש' 52, שם ש' 53, מב ד ש' 46, שם ש' 62, שם ש' 63, מג א ש' 31, מד א ש' 2; (אית תני! וצ"ל: אתנייתני)⁴³⁴, מד ב ש' 54; **הוריות** מו ג ש' 15, שם ש' 17, מו ד ש' 19, מח ב ש' 17; **נדה** מט א ש' 1, שם ש' 7, נ א ש' 43516. ועיין עוד ערך: דתני (בהקשר); דתני (מעניין לימוד ושינון); דתני בתקיעתא דבי רב (!); דתני לה ר'; דתני לה ר' חיה בשם ר'; דתני עלה; ותני (בהקשר; בינוני); ותני כן עד ותני לה בשם ר'; ותני עלה; ותני פליג; ותני תנא; כד תני (!); לא תני ר' (אמורא במשנה; בתמיהה); לא תני ר' אלא... הא... לא (אמורא במשנה); לא תני ר' על סופ', לא תני על רישא (אמורא במשנה; "לא תני" הראשון בניחותא והשני בתמיהה); רבי תני (!); תני חורן תני. וראה עוד ערך: אית תני תני... אית דלא תני...; אכן תנינן... אית דלא תני...; והא תני ר' יעקב בר סיסי; ולא תני עליה; לא תני בשם (!) ר' אלא (אמורא במשנה); לא תני ר' (אמורא בברייתא; בניחותא).

תני (אמוראי; בינוני)⁴³⁶ **ברכות יא ג ש' 36; **דמאי** כא ג ש' 27; **שבועות** לו א ש' 20; **מעשר שני** נד ב ש' 41; **שבת** י ב ש' 28; (ל"ג)⁴³⁷; **עירובין** כד א ש' 15; **תענית** סג ד ש' 37; **גיטין** מה ב ש' 8; **בבא קמא** ד ג ש' 26, שם ש' 39; **בבא מציעא** ז ד ש' 21; **בבא בתרא** טו ד ש' 13, יז ג ש' 52; **סנהדרין** כג א ש' 438, כג ב ש' 20; **שבועות** לו א ש' 43931.

⁴³⁴ ראה מה שהערת בערך "אית תני תני" על אתר.

⁴³⁵ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תנא (פועל; בהקשר). ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערת בערך "תנא (פועל; ציון לברייתא)" לברכות ג ע"א ש' 2. ולמופע נוסף שהוגה על ידי אלבק ראה מה שהערת בערך "תמן תנינן" לשבת ה ע"א ש' 26.

⁴³⁶ תרגום: שונה. ולעצם התופעה ראה: שתא"י, ריש עמ' 68, ד"ה תני; גינצבורג, פירושים, א, עמ' 56, ד"ה תני; ליברמן, תש"ק, עמ' 64, הע' 124; הנ"ל, ספרי זוטא, עמ' 127, ד"ה וכן הבאתי; אפשטיין, מבואות לסה"א, עמ' 284, סוף סי' 8 ונראה שחזר בו ממה שכתב שם, עמ' 365, הע' 23, עי"ש; וראה שם מה שהגיה ופירש במופע "והתני" שבבבא בתרא יג ע"ד ש' 55; וראה עוד מה שהערת על מופע זה בערך "והתני" על אתר; מבוא לנוה"מ, עמ' 873, הע' 2; אלבק, מחקרים, עמ' 12, ד"ה חוץ; עמ' 13, הע' 1. ועיין ר"י לוי, פירוש לב"ק, עמ' 125, ד"ה תני. וראה עוד מה שהערת בריש ערך "והתני" בשם היגר.

⁴³⁷ המופע הזה נמחק על ידי ליברמן על פי שרי"ר — ראה ירוכ"פ, עמ' 143, ד"ה (תני) ר' יוסי; שם, הע' 1.

⁴³⁸ בקטע סנהדרין, עמ' 62, הערה לשורה 12, ד"ה תני, ציינתי מופע זה והמופע בשבועות הבא להלן בפרק כ"תני" להצעת בעיה, וכללתי איתם כ"קרוב לזה" גם את המופע שבבבא קמא ז ע"ג ש' 11. והעיר על כך מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 18, סוף הע' 119; עמ' 590, הע' 147. מכל מקום, הצעות אלה הן אמוראיות. עכשיו אני רואה שהמופע שבבבא קמא הוא ספק תנאי, וכללתי אותו לעיל, בערך "תני (ציון לברייתא; בינוני)".

⁴³⁹ ליברמן מגיה כאן: "[מ]תני" (גליונות הרש"ל, טופס א' וב'). ובטופס ב' הוסיף: "כלומר זוא היא פיסקא". וצ"ע. ולמופעים נוספים מסופקים ראה מה שהערת בערך "והתני" לבבא בתרא יג ע"ד ש' 55, ובערך "תני (ציון לברייתא; בינוני)" לבבא מציעא יא ע"א ש' 34.

תני (ציווי) ע"ע: חזור בד, הדא תני או הדא; חזור בד ותני כהדא; תני לה (ציווי); תני מתניתך.
תני (!) ע"ע: תני (= תנא); תניא (= התנאים).
תני (!) ע"ע הני.

תני... והכא את אמר הכין⁴⁴⁰ שבת יג ג ש' 20-21.

תני... תני... (אמורא במשנה) ע"ע ר' תני... ור' תני... (אמורא במשנה).

תני אביי בר בנימן ע"ע תנא אביי בי ר' בנימן.

תני (!) את אמר... וכא את אמר הכין ע"ע תמן את אמר... והכא את אמר הכין.

תני בה תלת מילין⁴⁴¹ שביעית לז ב ש' 20.

תני בכתובות דבית רב⁴⁴² כתובות כו ג ש' 3.

תני בן ביבי⁴⁴³ מעשר שני נג א ש' 17.

תני בר קפרא⁴⁴⁴ ברכות ח ד ש' 35 (+אמר!)⁴⁴⁵, יג א ש' 37, יג ג ש' 28; **כלאים כח ב ש' 19, כח ד ש' 7, לב א ש' 25; **שביעית** לז ב ש' 31; **תרומות** מז ב ש' 47, מח א ש' 36⁴⁴⁶; **מעשר שני** נה ב ש' 18; **שבת** ה ד ש' 51, ט א ש' 1, יג א ש' 20; **עירובין** יח ב ש' 17; **פסחים** כז ב ש' 58, לב ב ש' 18, לב ג ש' 54, לו א ש' 60, לז א ש' 51⁴⁴⁷; **ראש השנה** נח א ש' 28; **יומא** מא ד ש' 37, מג ג ש' 24; **סוכה** נא ג ש' 39, נד ג ש' 15; **תענית** סז א ש' 60; **מגילה** עא ב ש' 46; **חגיגה** עז ג ש' 35 (צ"ל: תני ר' חייה...?)⁴⁴⁸, עט ד ש' 11 (קפרא); **יבמות** ה ג ש' 31⁴⁴⁹, ח ג ש' 5; **כתובות** לב ב ש' 3, לג ב ש' 52, לג ב ש' 13; **נדרים** מ ב ש' 48; **גיטין** מד ד ש' 62, מה א ש' 41, מו ד ש' 4 (ו-); **נזיר** נו ב ש' 50 (+אומר! ול"ג לה)⁴⁵⁰; **קידושין** סד ד ש' 23 (ד-); **בבא קמא**

⁴⁴⁰ תרגום: [התנא] שונה... וכאן אתה אומר כך?!

⁴⁴¹ תרגום: [התנא] שונה בו (כלומר, בוורד) שלשה דברים.

⁴⁴² תרגום: [התנא] שונה ב[מסכת] כתובות של רב (או: של בית מדרשו של רב) — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 174-175; סוף עמ' 947, ד"ה זו; שם, הע' 3. וראה עוד מבואות לסה"ת, ריש עמ' 647.
⁴⁴³ ראה אהצור"י, יומא, עמ' 23, סוף ד"ה בן בבי.

⁴⁴⁴ על משנת בר קפרא ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 288, הע' 3; אלבק, מחקרים, עמ' 41, ד"ה וכן. וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 24, ד"ה אמנם וד"ה ה"תנא". ועל הבריייתות של בר קפרא המצוינות להלן ראה אלבק, מחקרים, עמ' 70, ד"ה ירושלמי. ועל בר קפרא כמסדרו של המדרש ספרי זוטא ראה: מבואות לסה"ת, עמ' 745, ד"ה את מקומו ואילך; ליברמן, ספרי זוטא, עמ' 104, ד"ה ואשר ואילך.
⁴⁴⁵ להגהה ראה כ"ה, עמ' 73 א ש' 34. וראה עוד אלבק, מחקרים, עמ' 70, ד"ה ירושלמי. וגניצבורג (פירושם, ד, עמ' 118, ד"ה תני בר קפרא) מוחק "תני", עיי"ש. ואולם גם בהמשך הירושלמי בא: "תני רבי הושעיה" (להלן, ש' 36).

⁴⁴⁶ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 41, הע' 1.

⁴⁴⁷ יש גורסים כאן: "תני ר' חייה" — ראה: ירוכ"פ, עמ' 515, ד"ה תני; תוכפ"ש, פסחא, עמ' 632, ש' 16-18; אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 145, הע' 2; מבוא לנוה"מ, עמ' 24, הע' 7 (וצריך לומר שם: דא"ז).

⁴⁴⁸ ראה שתא"י, סוף עמ' 320, ד"ה ת"ל.

⁴⁴⁹ עיין אלבק, מחקרים, עמ' 35, הע' 1. וצ"ע.

⁴⁵⁰ ההגהה שלי. וכן נראה מדברי הק"ע, לה ע"ב, ד"ה תני בר קפרא. אבל גניצבורג (פירושם, ד, עמ' 118, ד"ה תני בר קפרא) אינו מוחק את "אומר".

תני בר קפרא (המשך) ז ג שו' 35; **שבועות לז א שו' 2; **עבודה זרה** מה א שו' 45113.
ועיין עוד ערך: אשכח תני בר קפרא; דתני בר קפרא; וכן תני בר קפרא; לא תני בר קפרא אלא. וראה עוד ערך והתני בר קפרא.
תני בר קפרא אומר (!) ע"ע תני בר קפרא.
תני בר קפרא אמר (!) ע"ע תני בר קפרא.
תני בר קפרא ומסייע לר', ולא עבדין עובדא דכוותיה⁴⁵² **נידה** נ א שו' 45358.
תני בר קפרא כן⁴⁵⁴ **דמאי כד א שו' 45528; **בבא בתרא** יג א שו' 1 (ו-).
תני בר קפרא ע"ע תני בר קפרא.
תני (!) בשם ר' ע"ע תני לה בשם ר'.
תני (!) בשם ר', ר' חיה תני לה בשם חכמים⁴⁵⁶ **נדרים** מב א שו' 57 (צ"ל: תנינן)⁴⁵⁷.
תני (!) דבי רבי ע"ע תני דבית רבי.
תני (!) דבית רב פליג ע"ע תני דבית רב פליג.
תני (!) דבית רבי ע"ע תני דבית רבי.
תני (!) דבית רבי כן ע"ע תני דבית רבי כן.
תני דר' שמעון בן יוחי ע"ע דר' יונה תני דר' שמעון בן יוחי.
תני חד סב קומי ר' זעירא ע"ע תנא חד סב קומי ר' זעירא.
תני חורין (!) ע"ע תני חורין תני.
תני חזקיה ברכות ה ד שו' 13 (ו-); **תרומות** מ ד שו' 42; **שבת** ג א שו' 51 (ו-); **פסחים** לב ב שו' 30; **תענית** סה א שו' 45850; **כתובות** כז א שו' 44 (ד-); **נזיר** נה ג שו' 48

⁴⁵¹ למופעים נוספים ע"ע: והתני בר קפרא; מתניתא פליגא על ר'. וראה עוד מה שהערת בערך "תני (ציון לברייתא; בינוני) לברכות ט ע"ג שו' 59; ומה שהערת בשם היגר לנדרים לז ע"א שו' 17 בערך "תני ר' חיה מסייע לר'". ובבבא מציעא י ע"ג שו' 23 בד": "בר קפרא אמר", אבל בכי"א: "תני בר קפרא" (עמ' 64 שו' 111). וכן הוא בשטמ"ק (אבל שם: "קפרא", עב ע"א, ד"ה ת"ר וגלינות הרש"ל, טופס א').

⁴⁵² תרגום (אחרי ההגהה): בר קפרא שונה [ברייתא] ומסייע לר', ולא עושים מעשה כמותו. וראה אלבק, מחקרים, עמ' 38, סוף הע' 1.
⁴⁵³ ראה מה שהערת בערך "ולא עבדין עובדא דכוותיה".
⁴⁵⁴ תרגום: [ו]בר קפרא שונה כך.
⁴⁵⁵ אלבק (ומחקרים, עמ' 35, ד"ה פירושים [הראשון]) מגיה כאן: "ותני". ונראים דבריו.
⁴⁵⁶ תרגום (אחרי ההגהה): [אנחנו] שנינו בשם ר', ר' חיה שונה אותה בשם החכמים.
⁴⁵⁷ ההגהה על פי ליברמן, תוס"ר, ג, עמ' 165, שו' 32/33, בשם הראשונים. וכן הגיה אפשטיין על פי כמה ראשונים — ראה מבוא לנו"מ, ריש עמ' 31; עמ' 38, ד"ה ירוש'; שם, הע' 3. וכיוצא בזה הגיה רבינוביץ (שתא"י, עמ' 408, ד"ה מה אנן קיימין) בשם הלכות נדרים לרמב"ן רפי"א [כה ע"ב]; אלא שהוא תיקן את לשונו של הרמב"ן בשתיקה: "**אנן** תנינן לה". וכבר נתפרשה הסוגיא על ידי ליברמן ואפשטיין (בעמ' 38) הנ"ל. והתמיהה של אלבק (ומחקרים, עמ' 76, הע' 1) על ליברמן מתיישבת בפירושו של אפשטיין שכתב: "**מעין זה** שנה איפוא ר' חיה במשנתו" (וסוף עמ' 38, ד"ה והנה; ההדגשה שלי).
⁴⁵⁸ בקטע גינצבורג, עמ' 408 שו' 9: "תני ר' חזקיה" ועל פי היגר, ד, עמ' 204, ס' יד).

תני חזקיה (המשך) (רבי חזקיה!): **קידושין** נח ב ש' 33 ור'; **שבועות** לב ד ש' 22, לה ג ש' 459/47. ועיין עוד ערך: אשכח תני חזקיה; דתני חזקיה; ותני חזקיה כן. וראה עוד ערך אילולי דתניתה חזקיה, מצינו.

תני חזקיה ופליג 460 **ערלה** סב ד ש' 15; **שבת** י ב ש' 30; **פסחים** כח ג ש' 17; **ביצה** ס ד ש' 49.

תני חזקיה מסייע לר' 461 **ערלה** סב ד ש' 34; **פסחים** כח ג ש' 38.

תני חנניה בשם ר' יוחנן 462 **ערלה** סב א ש' 54.

תני כאן (ו!) 463 **שביעית** לה ב ש' 63 (צ"ל: ותני כן) 464.

תני לה (וציווי) 465 **עירובין** כג ד ש' 22.

תני לה בשם חכמים 466 **ברכות** ח ג ש' 55; **ראש השנה** נט ד ש' 19; **נדרים** מב א ש' 57; **קידושין** נט א ש' 24.

תני (ו!) לה בשם ר' ע"ע ר' ותני לה בשם ר'.

תני לה עובדא ע"ע ותני ליה עובדא.

תני לה ר' חייה ע"ע בפירוש תני לה ר' חייה.

תני לה ר' חייה בשם ר' ע"ע אשכח תני לה ר' חייה בשם ר'.

תני לון עובדא 467 **ברכות** יא ב ש' 43; **נזיר** נד ב ש' 8.

תני מתניתא (ו!) ע"ע תני מתניתא.

459 ישנו עוד מופע של ביטוי זה בהוריות הנספחת בבבלי. כי הנוסח בד"ץ מו ע"ד ש' 51: "אמר חזקיה", אבל בנספחת: "תני חזקיה" (וז ע"ב ש' 33). ובערלה סא ע"ב ש' 27: "תני רבי חייה". והעיר ליברמן בגליונותיו, טופס א', שבכ"ר הנוסח הוא "חזקיה" תחת "רבי חייה". וראה עוד אהצ"י, עמ' 213, ד"ה תני.

460 תרגום: חזקיה שונה [ברייתא] ו[הוא] חולק.

461 תרגום: חזקיה שונה [ברייתא] [נ] מסייע לר'.

462 הובא אצל אפשטיין, מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 240. וראה שם, הע' 3. וראה עוד היגר, ד, עמ' 310,

ס"ג.

463 תרגום (אחרי ההגהות): ו[התנא] שונה כך. וראה בהערה הבאה.

464 הגהתי על פי שרי"ר (עמ' 54 ש' 22) וכ"ר (עמ' 195 ש' 3). ונראה, שאחד המעתיקים פתר בטעות "כן" זו — "כאן". כיוצא בזה מצאנו בדמאי כה ע"ג ש' 55: "ותני כאן (ו!)", אבל ברש"ס, צו ע"א ש' 12 לנכון: "ותני כן". וכן מצאנו בד"ו בתרומות מב ע"ד ש' 61: "מתני אמ' כן", אבל בכ"ל: "כאן!" (עמ' 199 ש' 27), והוגה "כן" (הניקוד במקור) לנכון — ראה מבואות לסה"א, עמ' 448, [מב ע"ד], ש' 61. ולהפך, מצאנו בתענית סט ע"ב ש' 63: "ותני כן", ואילו בשרי"ר: "ותני כאן (ו!)" (עמ' 182 ש' 7). ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 268, הע' 3) ציין לגירסת שרי"ר וכ"ר הנ"ל כאן, ולא הגיה לפיה, לפי שאין מונח זה הולם כאן. ואף על פי כן, ההגהה מתבססת על שני מקורות בלתי תלויים — שרי"ר וכ"ר. ויתכן שמקור הסוגיא בסדר טהרות ירושלמי, והיא נתקטעה כאן. ועדיין צ"ע. ולפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, שם, ס"ג 15.

465 תרגום: שָׁנָה לו.

466 תרגום: שונה אותה בשם החכמים.

467 תרגום: סיפר להם את המעשה.

תני ר' בשם ר' (אמוראי)

תני מתניתך⁴⁶⁸ שבת יב א שו' 33, יז א שו' 54; יבמות י א שו' 58; כתובות לד ג שו' 50 (מתניתא)⁴⁶⁹.

תני ניקומכי קומי ר' זעירא ע"ע תנא ניקומכי קומי ר' זעורה.

תני עולא שכפא קומי ר' דוסא⁴⁷⁰ עבודה זרה מב א שו' 36.

**תני רב קרנא⁴⁷¹ בבא קמא ו ג שו' 10 (קרנא), ו ד שו' 38; בבא בתרא יג ב שו' 29 (תנה).

תני רב קרני ע"ע תני רב קרנא.

תני רב ששת⁴⁷² גיטין מח ד שו' 4.

**תני ר' אבהו קומי ר' יוחנן⁴⁷³ יבמות ט ב שו' 36⁴⁷⁴; קידושין סה ד שו' 22; בבא קמא ו ג שו' 15⁴⁷⁵.

תני ר' אושעיא ע"ע תני ר' הושעיה.

תני ר' אושעיה ע"ע תני ר' הושעיה.

תני ר' אייבו בר נגרי קומי ר' לא דר' ישמעאל⁴⁷⁶ פאה כ ב שו' 46; מעשר שני נו א שו' 36.

תני (ו) ר' אמי בשם ר' יהושע בן לוי קידושין סה ב שו' 21 (צ"ל: נתיני)⁴⁷⁷.

תני ר' בורקי קומי ר' מנא⁴⁷⁸ עבודה זרה מג א שו' 32.

תני ר' בשם ר' (אמוראי)⁴⁷⁹ ערלה סב א שו' 54; סוטה כג ג שו' 35 (ל"ג תני)⁴⁸⁰; נדרים לח א שו' 30; קידושין סה ב שו' 21 (צ"ל: נתיני תחת תני)⁴⁸¹.

⁴⁶⁸ תרגום: שָׁנָה אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁלְךָ.

⁴⁶⁹ הנוסח כאן בכ"ל: "תני מתניתך" (עמ' 153 שו' 31), והסדר השלים מדעתו: "מתניתא". ומסתבר שיש להשלים "מתניתך", כשאר המופעים של ביטוי זה. ולמופע נוסף לשיטת ליברמן ראה מה שהערתי בערך "כניי מתניתא" לבבא קמא ג ע"ד שו' 51.

⁴⁷⁰ תרגום: שונה עולא שכפא לפני ר' דוסא. ולפירוש "שכפא" ראה מה ששיער סוקולוף, עמ' 551, טור א, ערך שכף. וצ"ע, ועל הברייתא של עולא ראה אלבק, מחקרים, ריש עמ' 80, ערך עולא שכפא. על הברייתות של קרנא המצוינות להלן ראה אלבק, מחקרים, עמ' 80, ערך קרנא.

⁴⁷¹ והעיר עליה ליברמן: "וכנראה ברייתא בבלי" (תוכפ"ש, גיטין, עמ' 865, שו' 4-5). וראה עוד תוכפ"ש, בבא בתרא, עמ' 440, שו' 38-39; והוא מציין שם לאפשטיין, מבוא לנדה"מ, עמ' 360 ואילך, על רב ששת והברייתות. וראה עוד אלבק, מחקרים, עמ' 82, ערך רב ששת.

⁴⁷³ תרגום: שונה ר' אבהו לפני ר' יוחנן.

⁴⁷⁴ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 66, ד"ה ירושלמי.

⁴⁷⁵ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 66, סוף ד"ה ירושלמי; עמ' 60, ערך רבה בר בר חנה; שם, הע' 2.

⁴⁷⁶ תרגום: שונה ר' אייבו בר נגרי לפני ר' לא [ברייתא] של ר' ישמעאל.

⁴⁷⁷ ההגהה על פי שרי"ר, עמ' 236 שו' 9. וכבר הביא גירסא זו היגר, ד, עמ' 237, סי' ב; עמ' 382, סי' ג.

⁴⁷⁸ תרגום: שונה ר' בורקי לפני ר' מנא.

⁴⁷⁹ כל המופעים הרשומים כאן כפולים במקומם עם שמות האמוראים, כמנהגי בתנאיים.

⁴⁸⁰ ראה על הירושלמי, עמ' 79, כג ע"ג שו' 35; שם, הע' 112.

⁴⁸¹ ההגהה על פי שרי"ר, עמ' 236 שו' 9.

תני ר' גמליאל בר' אינינא קומי ר' מנא⁴⁸² פסחים כז ב שו' 15.

תני ר' הושעיא ע"ע תני ר' הושעיה.

תני ר' הושעיא ע"ע תני ר' הושעיה.

**תני ר' הושעיה⁴⁸³ ברכות ח ד שו' 36, י ב שו' 49 (יהושע);⁴⁸⁴ יב א שו' 41 (הושעיא),

יב ג שו' 21 (אושעיא), שם שו' 41 (תנא, אושעיא), יג ד שו' 43; **פאה** יו ד שו' 37 (אושעיא);

דמאי כה ג שו' 22 (הושעיא); **שביעית** לט א שו' 29; **תרומות** מ ג שו' 40 (ו-)⁴⁸⁵, מא ג

שו' 17 (ו-)⁴⁸⁶, מו א שו' 8; **חלה** נט א שו' 10; **שבת** ב ד שו' 3, ד ד שו' 52, ה ב שו' 63,

ו ד שו' 59, ז ד שו' 5 (הושעיא), י ג שו' 32 (הושעיא), שם שו' 49, י ד שו' 39, יא א שו' 26,

טו א שו' 29 (הושעיא); **עירובין** יח ד שו' 22, יט א שו' 12; **פסחים** ל ב שו' 13, לד ג

שו' 53, לז ג שו' 23; **יומא** מא א שו' 25; **שקלים** מז ב שו' 56 (תנא, אושעיה), מט ג

שו' 22; **סוכה** נב ג שו' 34, נג ב שו' 12, נג ג שו' 13, נד א שו' 10; **ביצה** סא ב שו' 39,

סב ג שו' 31 (תנא)⁴⁸⁷, סב ד שו' 43; **מגילה** עב א שו' 18; **מועד קטן** פג ב שו' 30; **יבמות**

ה ב שו' 52, ה ד שו' 29, יב ג שו' 57, יג ג שו' 64; **סוטה** יח א שו' 19; **כתובות** כז א

שו' 4 (אושעיה), כט ג שו' 45, לב ב שו' 30, לג ד שו' 33; **נזיר** נא ד שו' 37, נג א שו' 54;

קידושין נט ב שו' 39; **בבא קמא** ג א שו' 14, ג ג שו' 46, ד ג שו' 34; **בבא בתרא** יו ד

שו' 58; **סנהדרין** כ ג שו' 43, כה ב שו' 2; **מכות** לא ב שו' 16; **עבודה זרה** מה ב שו' 48;

נידה מט ב שו' 48⁴³. ועיין עוד ערך: דתני ר' הושעיה; לא תני ר' הושעיה אלא; ר' בשם

⁴⁸² תרגום: שונה ר' גמליאל בר' אינינא לפני ר' מנא.

⁴⁸³ על משנת ר' הושעיה ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 40, ס' 6; אלבק, מחקרים, ריש עמ' 42, ד"ה

ולענין. ועל הברייתות שלו בירושלמי המצוינות להלן ראה אלבק, שם, סוף עמ' 67, ד"ה ירושלמי ואילך.

⁴⁸⁴ להגהה ראה כ"ר, עמ' 79 שו' 39. וראה עוד תוכפ"ש, כלאים, עמ' 634, ד"ה אבל בירושלמי;

שם, הע' 69. והוא משער שם: "אולי צ"ל: אמר".

⁴⁸⁵ ליברמן מגיה כאן "דתני" תחת "ותני" (גליונות הרש"ל, טופס ב'). וכן הגיה בשתא"י, עמ' 606,

סוף ד"ה תני. אבל במקבילה שביבמות יג ע"ג שו' 64 הרשומה להלן פֶּעֶרֶךְ (ושם: "תני") לא הגיהו.

ואמנם, אין ההגהה הכרחית, שהירושלמי משתמש לעתים ב"תני" במקום "דתני". ועדיף לגרוס כאן:

"תני ר' הושעיה", כמו ביבמות.

⁴⁸⁶ להגהה ראה המקבילה בשבת ה ע"ב שו' 63 הרשומה להלן פֶּעֶרֶךְ.

⁴⁸⁷ אפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 42, ס' 3; שם, הע' 3) מגיה כאן "תני" תחת "תנא" על פי שרי"ר.

ואני השארתי את הדברים כהויותם בכל הערכים הפותחים ב"תנא", אם כי יש בהם מי שטעון הגהה

כזו. ואלבק (מחקרים, עמ' 42, ד"ה ולענין) העתיק את לשון הגמרא שלא בדקדוק.

⁴⁸⁸ ישנו מופע נוסף של ביטוי זה בכ"א. כי בבבא קמא ה ע"ב שו' 26 הנוסח בד"ו: "תני רבי יהושע

אומר", וכן הוא בתוספתא שבועות, פ"ג ה"א, עמ' 449 ובבבלי בבא קמא נה ע"ב (אבל שם: "אמר ר'

יהושע"), ורשמתי אותו לעיל בערך "תני (וציון לברייתא; בינוני)", אבל בכ"א: "תני ר' הושעיה" (עמ' 20

שו' 13). וישנם עוד שני מקומות בבבא מציעא בכ"א שבהם מופיע מונח זה תחת לשון אחר שלפנינו

בד"ו — הראשון: "אמר רב הושעיה (ו!) (יא ע"ב שו' 29), אבל בכ"א: "תני ר' הושעיה" (עמ' 69 שו' 2);

והשני: "רבי הושעיה אמר" (יב ע"ג שו' 33), אבל בכ"א: "תני ר' הושעיה" (עמ' 78 שו' 28). וכן הוא

במקבילה לעיל בד"ר בבבא קמא ג ע"ג שו' 46 (ושם: "תני ר' הושעיה"). והעיר על מקבילה זו אפשטיין,

מבואות לסה"א, סוף עמ' 185, ד"ה א"ר יוחנן. וכן הוא גם בכ"א, שם: "תני ר' הושעיא" (עמ' 5 שו' 51).

**תני ר' הושעיה (המשך) ר', ותני ר' הושעיה כן. וראה עוד ערך: אילולי דתניתה ר' הושעיה, הוות צריכה לן (בתמיהה); והתני ר' הושעיה.

תני ר' הושעיה ומסייע לר'⁴⁸⁹ **גיטין** מט ב שו' 48.

תני ר' זכיי ע"ע תנא ר' זכיי.

תני ר' זכיי קומי ר' יוחנן ע"ע תנא ר' זכאי קומי ר' יוחנן.

תני רבי חזקיה (!) ע"ע תני חזקיה.

תני ר' חזקיה (!) כן⁴⁹⁰ ע"ע ותני חזקיה כן.

תני ר' חייא ע"ע תני ר' חיה.

תני ר' חייא... תני ר' הושעיה... ע"ע תני ר' חיה... תני ר' הושעיה....

תני ר' חייא ולא ידעין מה תני⁴⁹¹ **שבועות** לז ב שו' 35.

תני ר' חייא כן ע"ע תני ר' חיה כן.

תני ר' חייא רוב' ע"ע תרתין מילין תני ר' חייא רוב', ואינון פליגין (!) חדא על חדא.

תני ר' חיה⁴⁹² **ברכות ז ג שו' 20; ור', חייא; צ"ל: +כך⁴⁹³, י א שו' 3 (חייא), שם שו' 47 (חייא), י ג שו' 64 (חייא); **פאה** יט ג שו' 48 (חייא)⁴⁹⁴; **דמאי** כג א שו' 41 (חייא), כד ג שו' 14 (חייא), שם שו' 30 (חייא), כה ב שו' 17 (חייא); **שביעית** לג ב שו' 40 (חייא), לז ב שו' 24 (חייא), לט א שו' 28 (+בשם ר')⁴⁹⁵, לט ב שו' 46; **תרומות** מב ד שו' 57 (ד-), מג ב שו' 51, מה ג שו' 33 (ד-), מח א שו' 39; **מעשר שני** נה ב שו' 13, נה ד שו' 34 (חייא); **חלה** נט ב שו' 1 (יודה)⁴⁹⁶, ס ב שו' 25; **ערלה** סא ב שו' 27⁴⁹⁷; **שבת** ב ד שו' 55 (חייא),

⁴⁸⁹ תרגום: שונה ר' הושעיה [ברייתא] ומסייע לר'.

⁴⁹⁰ לפי הכללים שקבעתי בעריכת המילים המקוצרות המשובשות, מן הראוי היה לרשום ערך זה לפני הערך "תני רב קרנא". ברם, מכיוון שרוב המעיינים ואולי כולם ייטו לראות אותו כאן, בפתחת "ר'" ל"רב", רשמתי אותו כאן.

⁴⁹¹ תרגום: שונה ר' חייא ולא יודעים מה [הוא] שונה.

⁴⁹² על משנת ר' חייא ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 30, ס' 5; שם, עמ' 24, הע' 6; אלבק, מחקרים, עמ' 36, ד"ה אחרי שבררנו - ריש עמ' 41. ועל הברייתות של ר' חייא המצוינות להלן ראה אלבק, מחקרים, עמ' 73, ד"ה ירושלמי ואילך. ועל ר' חייא והספרא שלנו ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 15, ד"ה תנא; שם, הע' 4; ריש עמ' 26, ד"ה ברייתא; מבואות לסה"ת, עמ' 652 ואילך, ס' II; אלבק, מחקרים, עמ' 18, הע' 1.

⁴⁹³ עיין אהצו"י, עמ' 99, ד"ה רבי אבא בר ממל.

⁴⁹⁴ לפירוש העניין ראה אלבק, מחקרים, ריש עמ' 31, ד"ה וברושלמי.

⁴⁹⁵ היגר מגיה כאן "חנינא" תחת "חיה", על פי דפוס אמשטרדם ופיטריקוב — ראה היגר, ד, עמ' 248, ס' ב. ולעיל עמ' 153, ס' ה, הפנה לגירסא זו ולא הגיה לפיה. וראה עוד שם, עמ' 151, ס' א. ולא נתברר לי טעמו. וכבר הכריע רטר ב"אהצו"י, עמ' 93, ד"ה תני ר' חייא, שהעיקר "ר' חייא". והעניין ישנו בתענית סד ע"ב שו' 25 בשם: "רבי אחא ותני לה בשם רבן שמעון בן גמליאל". וראה הלשון במקבילה בברכות יד ע"א שו' 21. ועיין עוד בנדרים מא ע"א שו' 20 (ושם: "תני רשב"ג אר").

⁴⁹⁶ הגירסא "ר' חייא" מצויה אצל הראשונים — ראה: אהצו"י, עמ' 137, ד"ה תני ר' יודה; סוף עמ' 164, תקונים לצד 137 שורה 23; שתא"י, ריש עמ' 128, ד"ה תני. וכן הכריע ליברמן, תוכפ"ש, חלה, עמ' 792, הע' 11. ועל החילוף "ר' יודה" / "ר' חייא", ראה עוד מבוא לראב"ה, ריש עמ' 91. ואלבק

תני ר' חייה (המשך) ג ב שו' 40, שם שו' 45 (חייא)⁴⁹⁸, ח ג שו' 42 (חייא), ט ג שו' 5 (ד-, חייא), ט ד שו' 53, שם שו' 57, י א שו' 29, יא א שו' 14 (ד-, יא ב שו' 48, יא ג שו' 10 (חייא), יב ג שו' 28, יו ג שו' 10 (ד-, יז ד שו' 4; **עירובין יח ד שו' 31, כ ב שו' 5, כב ד שו' 33 (ד-, **פסחים** לה א שו' 5, לה ד שו' 39 (ד-, שם שו' 54, לו א שו' 43, לז ב שו' 44, לז ג שו' 13 (ד-, לז ד שו' 14; **יומא** מב ג שו' 30 (הנין)⁴⁹⁹, מד ב שו' 44, מה א שו' 37; **שקלים** מז ב שו' 49 (ד-, חייא); **סוכה** נב ג שו' 17, שם שו' 27, נג ג שו' 8; **ביצה** סא ב שו' 18, סב ג שו' 25; **מועד קטן** פ ד שו' 21, פא א שו' 5006; **יבמות** ב ג שו' 63, ב ד שו' 2 (ו-, ג א שו' 19, ג ד שו' 9 (ד-, המופע השני), שם שו' 15 (ד-, ד א שו' 29, ה א שו' 33, שם שו' 47, יא ב שו' 58 (חייא), יב א שו' 57, יג ד שו' 58; **סוטה** יח ג שו' 40, יח ד שו' 30, כ ד שו' 7; **כתובות** כה ב שו' 35, כו ב שו' 53, כז ג שו' 36, כז ד שו' 19, כח ב שו' 18, שם שו' 25 (ד-, המופע השני), כט ב שו' 7, לב ב שו' 35; **נדרים** לז א שו' 7; **גיטין** מו ג שו' 7, נ ד שו' 16; **נזיר** נב א שו' 25, נב ב שו' 8; **קידושין** נח ד שו' 26, סא ג שו' 44, סב ד שו' 42, סד א שו' 65; **בבא קמא** ג ב שו' 6; **בבא בתרא** טו ד שו' 11, יו ד שו' 56, יז ג שו' 58, יז ד שו' 1; **מכות** לא ג שו' 54 (צ"ל: והתני, חנינה!)⁵⁰¹, שם שו' 56 (צ"ל: והתני)⁵⁰²; **שבועות** לז ג שו' 39, שם שו' 43; **עבודה זרה** מא א שו' 27, מה ב שו' 43 (+אומ! וצ"ל: או)⁵⁰³. ועיין עוד ערך: **אנן תנינן... תני ר' חייה...; אשכח תני ר' חייה; בדה תני ר' חייה; דתני ר' חייה; ולא תנינן... תני ר' חייה...; לא כן תני ר' חייה (בתמיהה);**

(מחקרים, עמ' 77, ערך ר' יודה) מקיים את הגירסא "יודה". וראה עוד שם, עמ' 186, הערה לעמוד 77 שו' 23. אבל גם הוא ציין (עמ' 75, סוף הע' 2 [עמ' 74], ד"ה וראה) לאהצו"י עמ' 137 הנ"ל. והגירסא "ר' חייה" עיקר, כהכרעת ליברמן.

⁴⁹⁷ ראה אהצו"י, עמ' 213, ד"ה תני. וראה עוד מה שכתבתי לעיל, בסוף ההערה האחרונה לערך "תני חזקיה".

⁴⁹⁸ הגירסא כאן בכ"ל: "דתני" (עמ' 317 שו' 3) — ראה אפשטיין, מבואות לסה"א, עמ' 501, ג ע"ב, שו' 45; שם, הע' 23. ולא העיר עליה ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 31, ד"ה אמר לה. וגם אני לא הגהתי על פיה בפנים, כי הירושלמי רגיל להסמין ברייתא כראיה למה שקדם ללא האות דל"ת.

⁴⁹⁹ בכ"ל לנכון: "תני ר' חייה" (עמ' 508 שו' 23), והסדר שיבש.

⁵⁰⁰ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 39, אות יא.

⁵⁰¹ להגהות ראה: שת"א, עמ' 534, ד"ה ואם מת; סוף עמ' 468, ד"ה ואם מת; ר"י לוי, פירוש לב"ק, עמ' 90, ד"ה לא פליגי. וההגהה "והתני" אינה ודאית, מכיוון שגם במקבילה שבבבא קמא הנוסח בכ"א:

"תני ר' חייה" (עמ' 8 שו' 108). ולעצם העניין, אין הבדל בין שתי הגירסאות.

⁵⁰² ההגהה על פי המקבילה בבבא קמא ג ע"ד שו' 36. וכן הוא גם בכ"א שם: "והא תני ר' חייה"

(עמ' 8 שו' 109).

⁵⁰³ ההגהה שלי. וכן הוא בכ"ל: "או" (עמ' 567 שו' 4), והו"ו ספק נקודה, ובמהד' האקדמיה: "או" (עמ' 1411 שו' 3), והיא שייכת להמשך הדברים, עיי"ש, והסדר הדפוס בד": "אומ!" ואלבק (מחקרים, ריש עמ' 76) כתב: "ויש למחוק כנראה מלת אומר!" ולמופעים נוספים ע"ע: והתני ר' חייה; מן מה דתני (!) ר' חייה; תני בר קפרא; תני ר' נחמיה. ולמופעים נוספים מסופקים ראה מה שהערתי בערך "מה טעמא דר'" לסנהדרין יט ע"ג שו' 36, ובערך "תני בר קפרא" לפסחים לז ע"א שו' 51. וראה עוד מה שהערתי בערך "תני ציון לברייא; בינוני" לפאה יז ע"ג שו' 33, בשם היגר. וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 66,

**תני ר' חייה מסייע לר'

**תני ר' חייה (המשך) תנא ר' חייה. וראה עוד ערך: בגין דתנייה ר' חייה לא ניתנינה, כל שכן ניתנינה (הרישא בתמיהה); דתני לה ר' חייה בשם ר'; והא תני ר' חייה ופליג; והתני ר' חייה.

תני ר' חייה... תני... מעשרות נא שו' 53.

**תני ר' חייה... תני בר קפרא... עירובין יח ב שו' 17; סוכה נא ג שו' 38-39; בבא קמא ז ג שו' 34-35.

תני ר' חייה... תני בר קפרא... והא (!) תנא ר' חלפתא בר שאול... חגיגה עט ד שו' 11-12 (ל"ג והא).

תני ר' חייה... תני ר' הושעיה... דמאי כה ג שו' 21-22 (חייא, הושעיא); סוכה נג ג שו' 12-13; יבמות יב ג שו' 57; נזיר נג א שו' 53-54.

תני ר' חייה... תני ר' חלפתא בן שאול... שביעית לד א שו' 49.

תני ר' חייה... תני ר' שמעון בן יוחי... סנהדרין כו ג שו' 15.

תני ר' חייה אומ' (!) ע"ע תני ר' חייה.

תני ר' חייה בין (!) ע"ע תני ר' חייה כן.

תני ר' חייה ומסייע על ר' (!) ע"ע תני ר' חייה מסייע לר'.

תני ר' חייה ופליג⁵⁰⁴ סוטה יז ד שו' 17 (ו-); צ"ל: כן תחת ופליג⁵⁰⁵; גיטין מט ב שו' 40 (ו-); קידושין ס ב שו' 50628. וראה עוד ערך והא תני ר' חייה ופליג.

תני ר' חייה כן⁵⁰⁷ דמאי כג א שו' 29 (חייא); תרומות מא ג שו' 37 (ו-); חלה נז ב שו' 33; שבת ה ד שו' 18 (ו-; חייא); ביצה סג א שו' 52 (ו-); תענית סז ג שו' 35 (ו-); יבמות ב ג שו' 24 (ו-); ב ד שו' 31 (בין; וצ"ל: כין [= כן])⁵⁰⁸, ג א שו' 18 (ו-); כתובות כד ד שו' 58 (ו-); לא ג שו' 11 (ו-); לג א שו' 46 (ו-); לד ג שו' 51 (ו-); קידושין נח ב שו' 22 (ו-); נח ג שו' 22 (ד-); שם שו' 26, ס ב שו' 45 (ו-); סנהדרין כב ב שו' 18 (ו-)⁵⁰⁹.

תני ר' חייה לחומרא⁵¹⁰ שביעית לז ג שו' 25 (יודה!);⁵¹¹ סנהדרין כא א שו' 61.

**תני ר' חייה מסייע לר'⁵¹² נדרים לז א שו' 51317; בבא מציעא יא ג שו' 7 (ומסייע, על ר'!)⁵¹⁴.

הע' 6. ובקטע זוסמן, עמ' 92 שו' 17: "תני ר' חייה" תחת "תני" בד"ו (יבמות ו ע"א שו' 56). וכבר הערתי על כך בערך "תני (ציון לברייתא; בינוני)" על אתר.

⁵⁰⁴ תרגום: שונה ר' חייה [ברייתא] ו[הוא] חולק.

⁵⁰⁵ הלשון כאן הוא באשגרה ממה שבא שם, להלן יט ע"ב שו' 23. ויש להגיה כמו שהצעתי. וכבר

העיר על הכל הרידב"ז, ט ע"א, ד"ה תני ר"ח.

⁵⁰⁶ למופע נוסף מסופק ע"ע והא תני ר' חייה ופליג.

⁵⁰⁷ תרגום: שונה ר' חייה כך.

⁵⁰⁸ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 493, סי' 19, ד"ה ירוש'; שם, הע' 1. ובמקבילה להלן, בבא בתרא יג

ע"ג שו' 2: "תני ר' חזקיה כן" (היגר, ב, עמ' 171, סי' קג).

⁵⁰⁹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: ותני כן; תני ר' חייה; תני ר' חייה ופליג.

⁵¹⁰ תרגום: שונה ר' חייה לחומרה.

⁵¹¹ להגהה ראה אהצ"ר, עמ' 65, ד"ה תני. וראה עוד שם, סוף עמ' 115, תקונים לצד 65 שורה 22.

תני ר' חייא מסייע לר'... תני ר' שמעון בן יוחי מסייע לר'...

תני ר' חייא מסייע לר'... תני ר' שמעון בן יוחי מסייע לר'...⁵¹⁵ **יבמות י ב שו' 48.**
תני ר' חייא מסייע לר', תני ר' שמעון בן יוחי מסייע לר'⁵¹⁶ **שבת יא ג שו' 27.**
תני ר' חייא (!) ע"ע תני ר' חייא.

תני ר' חננאל בר פפא ע"ע תנא ר' חננאל בר פפא.

תני ר' חלפתא בן שאול⁵¹⁷ **ברכות ג ג שו' 63** (תנא), **ו ד שו' 44** (תנא), **י ב שו' 48** (תנא); **פאה יז א שו' 153** (צ"ל: והא תני)⁵¹⁸; **דמאי כב ב שו' 12** (תנא), **כג א שו' 5197; **שביעית לד א שו' 49**; **תרומות מז ג שו' 1**, **מח א שו' 16**; **מעשרות מט ד שו' 30**, **נא ב שו' 8**; **מעשר שני נה ד שו' 25**; **חלה נט ד שו' 36**, **ס א שו' 13**; **ביכורים סד ד שו' 5**, **סה ג שו' 11** (תנא); **שבת ז א שו' 9** (בר), **ז ד שו' 31**; **ביצה סא א שו' 13** (תנא); **מועד קטן פ ד שו' 64** (תנא, בר); **כתובות כה ב שו' 49** (בר); **קידושין סו ב שו' 52013. וראה עוד ערך והא תנא ר' חלפתא בר שאול.****

תני ר' חלפתא בר שאול ע"ע תני ר' חלפתא בן שאול.

תני ר' חנין עירובין יט ג שו' 56 (תנא); **יבמות ג ד שו' 29** (+אומר!)⁵²¹; **סוטה יח א שו' 52**, **יח ד שו' 33**; **גיטין מד א שו' 32**; **קידושין נח ג שו' 52229; **עבודה זרה מד א שו' 51** (חנן).**

תני ר' חנין אומר (!) ע"ע תני ר' חנין.

תני ר' חנין בשם ר' שמואל (!)⁵²³ **כתובות לא ג שו' 1** (צ"ל: דשמואל תחת בשם ר' שמואל)⁵²⁴. ועיין עוד ערך תנא ר' חנין דשמואל.

⁵¹² תרגום: שונה ר' חייא [ברייתא ו]מסייע לר'.

⁵¹³ בביראשית רבה, פרש"י, נז, אות ט, כך, ב, עמ' 607 שו' 3: "תני בר קפרא" (על פי היגר, ב, עמ' 184,

סי' קנא).

⁵¹⁴ להגהה ראה כי"א, עמ' 71 שו' 41. ולעצם המונח ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 146, הע' 3;

עמ' 176, הע' 1.

⁵¹⁵ תרגום: שונה ר' חייא [ברייתא ו]מסייע לר'... שונה ר' שמעון בן יוחאי [ברייתא ו]מסייע לר'...

⁵¹⁶ תרגום: שונה ר' חייא [ברייתא ו]מסייע לר', שונה ר' שמעון בן יוחאי [ברייתא ו]מסייע לר'.

⁵¹⁷ על הברייתות של ר' חלפתא ראה אלבק, מחקרים, עמ' 76, ערך ר' חלפתא בן שאול.

⁵¹⁸ ההגהה על פי המקבילה בחגיגה עו ע"ד שו' 31 (ושם: "והא תנא רבי חלפתא בר שאול") —

ראה מהד' לונץ, יז ע"ב שו' 6; שם, ציון ז. וראה עוד היגר, ד, עמ' 250, סי' ד.

⁵¹⁹ ראה אלבק, מחקרים, עמ' 35, הע' 2.

⁵²⁰ למופע נוסף שנשתבש ע"ע והא תנא ר' חלפתא בר שאול. ובכלאים ל ע"א שו' 5: "רבי חלפתא

בן שאול אמר", אבל בכ"ר: "תנא ר' חלפתא בר' שאול" (עמ' 174 ב שו' 17).

⁵²¹ לא גרסינן "אומר". והמופע הזה נמצא על הגליון בכ"ל (סוף עמ' ט), והשיבושים שכחים יותר

בגליונות.

⁵²² אפשטיין העתיק כאן בטעות: "תני ר' יוחנן" (מבוא לנוה"מ, עמ' 239, ד"ה הוא היה [השני]).

⁵²³ תרגום (לפי ההגהה): שונה ר' חנין [ברייתא] של שמואל.

⁵²⁴ למחיקת "ר' 2" ראה ליברמן, תוכפ"ש, כתובות, עמ' 292, שו' 24-25. ובהלכות הירושלמי, עמ' נט,

אות ה, הגיה: "ר' חנין דשמואל". וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 212, הע' 6. ולעצם העניין ראה שם, עמ' 189, ד"ה ושגם. ולהלן בכתובות, שו' 10 בא: "בר' חנין דשמואל" (ונרשם לעיל בערכו). והביאורו

תני ר' חנינה (!): ע"ע תני ר' חיה.

תני ר' חנינה ענתוניה קומי ר' מנא ע"ע תנא ר' חנינה ענתוניה קומי ר' מנא.

תני ר' חנן ע"ע תני ר' חנין.

תני ר' חנן קומי ר' הילא ע"ע תנא ר' חנן קומי ר' לא.

תני ר' חננא בר פפא ע"ע תנא ר' חנינא בר פפא.

תני ר' חנניה קומי ר' מנא ע"ע תנא ר' חנניה קומי ר' מנא.

תני ר' יהודה בר פזי דברזילה (!): ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדלייה.

תני ר' יהושע (!): ע"ע תני ר' הושעיה.

תני ר' יהושע אוניא ע"ע תנא ר' יהושע אוניא.

תני ר' יודה (!): ע"ע תני ר' חיה.

תני ר' יודה בן פזי בשם ר' יוחנן נדרים לח א שו' 30.

תני ר' יודה בר פזי דבר דליה ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדלייה.

תני ר' יודה בר פזי דבר דליא ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדלייה.

תני ר' יודה בר פזי דבר קפרא קומי ר' זעירא⁵²⁵ **פסחים** לג ב שו' 44.

תני ר' יודה בר פזי רב דלייה (!): ע"ע תנא ר' יודה בר פזי דברדלייה.

תני ר' יודה (!) לחומרא ע"ע תני ר' חיה לחומרא.

תני ר' יודן בר ברתיה (!) דר' שמעון בן יוחי ע"ע תנא ר' יודן בן דורתי דר' שמעון

בן יוחי היא (!).

תני (!) ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן סוטה כג ג שו' 35 (ל"ג תני)⁵²⁶.

תני ר' יוסי בן שאול שבת ז א שו' 9.

תני ר' יוסי צידוניא (!) קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה ע"ע תני ר' יוסי ציידנייה

קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה.

תני ר' יוסי ציידנייה קומי ר' ירמיה⁵²⁷ **יבמות** יב ד שו' 528²⁵.

תני ר' יוסי ציידנייה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה⁵²⁹ **יבמות** י א שו' 55;

כתובות לד ג שו' 48 (ציידוניא!); **נזיר** נו ג שו' 34 (יוסי ל"ג)⁵³⁰, **נו ד שו' 25** (ל"ג קומי ר'

ירמיה ופליג על ר' ירמיה או ל"ג ופליג על ר' ירמיה)⁵³¹.

אפשטיין, שם, וכן לעיל, שם, עמ' 189, ד"ה ושגם; וליברמן בהלכות הירושלמי הנ"ל. וראה עוד אהצו"י, ראש השנה, ריש עמ' 2, ד"ה תני [עמ' 1].

⁵²⁵ תרגום: שונה ר' יודה בר פזי [בריייתא] של בר קפרא לפני ר' זעירא. ואלבק (מחקרים, עמ' 69, הע' 4) מגיה על דרך אולי "דבר דליה" תחת "דבר קפרא".

⁵²⁶ ראה מה שצייתי לעיל, ערך "תני ר' בשם ר' (אמורא)" על אתר.

⁵²⁷ תרגום: שונה ר' יוסי הציידני לפני ר' ירמיה. לתרגום "ציידנייה" ראה אלבק, מבוא לתלמודים, עמ' 396, ערך ר' יוסי ציידניא; שם, הע' 393. וראה עוד מסכת כתובות, מהד' מכוון התלמוד הישראלי השלם, בעריכת מ' הרשדורף, אג' ירושלים תשל"ב, עמ' שלט, שינויי נוסחאות לשורה 20. ועדיין צ"ע. ועל הבריייתות של ר' יוסי ראה אלבק, מחקרים, עמ' 77, ערך ר' יוסי ציידנייה.

⁵²⁸ למופע נוסף מסופק עיין בערך הבא. וראה עוד מה שהערת שם לנזיר נו ע"ג שו' 34.

⁵²⁹ תרגום: שונה ר' יוסי הציידני [בריייתא] לפני ר' ירמיה ו[הוא] חולק על ר' ירמיה.

תני ר' יוסי קומי ר' יוחנן ע"ע תנא ר' יסא קומי ר' יוחנן.

תני ר' יסא קומי ר' יוחנן ע"ע תנא ר' יסא קומי ר' יוחנן.

תני ר' יעקב בר אידי קומי ר' יונתן ע"ע תנא ר' יעקב בר אידי קומי ר' יונתן.

תני ר' יעקב גבוליא קומי ר' יוחנן⁵³² **יבמות** ט ב ש' 31 (גבליא); **קידושין** סה ד ש' 17.

תני ר' יעקב גבליא קומי ר' יוחנן ע"ע תני ר' יעקב גבוליא קומי ר' יוחנן.

תני ר' ישמעאל⁵³³ **ברכות ב ג ש' 14, ג ב ש' 51, ז ב ש' 8 (ד-), י א ש' 53; **פאה**

טו ב ש' 32, יו א ש' 14; **מעשרות** נ ד ש' 8; **ביכורים** סה ג ש' 7; **שבת** ג ד ש' 30, ד

ג ש' 30, ט ג ש' 54 (ד-), ט ד ש' 7 (ד-);⁵³⁴ **עירובין** כ ג ש' 56, כב ב ש' 40; **פסחים**

כט ג ש' 32, לג א ש' 64, לו ג ש' 37; **יומא** מב ד ש' 14, מה א ש' 46; **שקלים** מז ג

ש' 30⁵³⁵, נ ב ש' 44; **ראש השנה** נו ג ש' 22, נח ד ש' 48; **תענית** סח ג ש' 10; **מגילה**

עה ג ש' 24; **חגיגה** עט ב ש' 21; **יבמות** ב ב ש' 36, ב ג ש' 8, ז ב ש' 45, ח ג ש' 45,

יא א ש' 41, יא ד ש' 25; **סוטה** יח א ש' 28⁵³⁶, כ ב ש' 45, כ ג ש' 60; **כתובות** כז

ד ש' 3, כח ג ש' 11; **גיטין** מט ב ש' 24; **קידושין** נט ד ש' 13, שם ש' 17, סא א

ש' 20, שם ש' 39, שם ש' 43; **בבא קמא** ב ב ש' 26, ב ג ש' 54⁵³⁷, ה ד ש' 31;

בבא מציעא יב ב ש' 13; **בבא בתרא** טו ד ש' 55; **סנהדרין** כא ג ש' 34, שם ש' 56,

כד ג ש' 33, כו ג ש' 5, כז ב ש' 23, ל א ש' 58; **שבועות** לה ב ש' 46, לה ג ש' 9,

⁵³⁰ ליברמן מוחק כאן "על רבי ירמיה" (גליונות הרש"ל, טופס ב'). אבל בטופס א' לא מחק אותו, והגיה לעיל מיניה "אלא ללקות" תחת "אם ללקות" על פי הק"ע ולו סוף ע"ב, ד"ה ה"ג אלא ללקות; גם הק"ע לא מחק את "על רבי ירמיה" — ראה שם, ד"ה ה"ג תני ר' יוסי. וראה מה שכתבתי להלן, קונטרס הסוגיות, סי' 5, עמ' 1474, ד"ה תני רבי יוסי ציידנייה. רצ"ע.

⁵³¹ ראה מה שכתבתי להלן, קונטרס הסוגיות, סי' 5, עמ' 1474, בד"ה תני רבי יוסי ציידנייה.

⁵³² תרגום: שונה ר' יעקב הגבולי לפני ר' יוחנן. לתרגום "גבוליא" ראה ספר הישוב, עמ' 26, ערך גבל.

⁵³³ על "תני ר' ישמעאל" בירושלמי ראה מבואות לסה"ת, עמ' 555, סי' ה; עמ' 562, סי' ו. ועיין ביחוד מה שכתב בעמוד 557, סי' 8: "וא"א כאן [כלומר, בפאה טו ע"ב ש' 32 — מ"ע] כלל לומר שהירוש' רומז ב'תני ר' ישמעאל' ל'ר' ישמעאל אומר' שבמכילתא (כמו שהוא נוהג לפעמים ב'תני ר' פלוני) מפני שהזכיר גם את דברי **אבא שאול** שבמכילתא, וזה מוכיח שזהו **ציטט של מכילתא**" (ההדגשות במקור). והדברים מכוונים כלפי שיטתו של אלבק — ראה אלבק, מחקרים, עמ' 44, הע' 1 (וועל שיטתו של אלבק בכלל ב'תני ר' ישמעאל" ראה אלבק, מחקרים, עמ' 43, אות ד, עד עמ' 47, סוף ד"ה על הסדר [עמ' 46]). ועל "תני רבי ישמעאל" שבקידושין נט ע"ד ש' 13 הרשום להלן בָּעֶרְךָ, עיין: מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 1141; מבואות לסה"ת, עמ' 555, סי' 13.

⁵³⁴ להגהה ראה: ירוכ"פ, עמ' 132, ד"ה דתני; מבואות לסה"א, ריש עמ' 514, ש' 7; שם, הע' 26.

⁵³⁵ עיין אלבק, מחקרים, עמ' 47, סוף הע' 1.

⁵³⁶ ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 1195, ד"ה והנה.

⁵³⁷ ראה מבואות לסה"ת, עמ' 592, סי' 2, ד"ה אבל; שם, הע' 38. וראה עוד מכילתא דרשב"י,

עמ' 158, הערה לשורה 6.

תני ר' ישמעאל (המשך) לח ב שו' 58; **עבודה זרה מא ג שו' 46. ועיין עוד ערך: **אשכח** תני ר' ישמעאל; דתני ר' ישמעאל. וראה עוד ערך: דר' ישמעאל תני; והתני ר' ישמעאל. **תני ר' ישמעאל בן (!)** ע"ע תני ר' ישמעאל כן.

תני ר' ישמעאל כן⁵³⁸ **חלה** נז א שו' 539³⁵; **פסחים** כט ב שו' 7 (בן)⁵⁴⁰; **סנהדרין** כד ג שו' 15, ל א שו' 541⁴¹.

תני רבי לוי (!) ע"ע תנא לוי.

תני ר' ליעזר בן יעקב⁵⁴² **תרומות** מב ג שו' 58 (ד'; המופע השני); **שבת** ח ג שו' 543⁴³; **מכות** לא ג שו' 43, לא ד שו' 5, שם שו' 51 (+או' ול"ג לה?);⁵⁴⁴ ועיין עוד ערך דתני ר' ליעזר בן יעקב.

תני ר' ליעזר בן יעקב או' ע"ע תני ר' ליעזר בן יעקב.

תני ר' נחמיה פאה יו א שו' 15; (צ"ל: ר' חייה)⁵⁴⁵; **שבת** טו ג שו' 18 (ד'; המופע השני)⁵⁴⁶. ועיין עוד ערך: דתני ר' נחמיה; ולא כן תני ר' נחמיה (בתמיהה).

⁵³⁸ תרגום: שונה ר' ישמעאל כך.

⁵³⁹ לשון הגמרא כאן בהמשך: "ואבא הוה אמר ליה בשם רבי ישמעאל אומר (!)" (שם, שו' 36). ובמקבילה בפסחים כט ע"ב שו' 9: "ואנא (!) הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל". ומתוך שניהם יוצאת הגירסא הנכונה: "ואבא הוה אמר לה בשם ר' ישמעאל" ("ליה" = "לה", ואינה טעונה הגהה). וכן הוא בכ"ל בפסחים (עמ' 440 שו' 33) — ראה: ירוכ"פ, עמ' 403, ד"ה ר' יוסה; שם, הע' 1; מבואות לסה"ת, עמ' 589, סי' 3; שם, הע' 10.

⁵⁴⁰ להגהה ראה: ירוכ"פ, עמ' 403, ד"ה ר' יוסה; מבואות לסה"א, עמ' 478, אחרי הע' 1.

⁵⁴¹ אמרו בערלה ס ע"ד שו' 60: "ותני כן". ופירש אפשטיין: ותני ר' ישמעאל כן — ראה מבואות לסה"ת, ריש עמ' 538; שם, הע' 17.

⁵⁴² על דבי ר' אליעזר בן יעקב ראה מבואות לסה"ת, עמ' 742 ואילך. וראה עוד ליברמן, ספרי זוטא, עמ' 18, הע' 31; עמ' 94, ד"ה והואיל. ועל שיטתו של אלבק ב"תני ראב"י" ראה אלבק, מחקרים, עמ' 47, ד"ה מה שהסקנו.

⁵⁴³ בשרי"ר (עמ' 82 שו' 26) נוסף "או'". וצ"ע.

⁵⁴⁴ ההגהה שלי, על סמך שני המופעים הקודמים. אבל גם בקטע ויזר: "או'" (עמ' 133 שו' 5). וצ"ע. וישנם מופעים נוספים בירושלמי שבהם בא "אומר" אחרי שמו של ר' ליעזר (או "אליעזר") בן יעקב, ונרשמו בערכים המתאימים: "תני (ציון לברייתא; בינוני) וכיוצא בו. ואלה הם: **תרומות** מז ד שו' 18 ("דתני"); **עירובין** כג ב שו' 23 ("כהדא דתני"); ראה מה שהערתי בערך "כהדא דתני ר' ליעזר בן יעקב" על אתר; **יומא** מד ג שו' 3, מה א שו' 42; **יבמות** יג ד שו' 36 ("ליעזר"); **סוטה** כא ג שו' 27, כב א שו' 1, כב ד שו' 53, כג ג שו' 31; **כתובות** כח א שו' 16; **נזיר** נז א שו' 48; **קידושין** נט ד שו' 25; **סנהדרין** יח ב שו' 13, יט א שו' 39, כג ג שו' 58.

⁵⁴⁵ לנוסח כאן ראה מבואות לסה"א, עמ' 377, הע' 35; ולהגהה ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 294, סי' 4 (ועל פיו אלבק, מחקרים, עמ' 76, הע' 3). ועיין מלמד, מה"ת, מבוא, סוף עמ' כב, סי' ז; שם, עמ' 78, סי' רנח. וראה עוד מוסקוביץ, כפלי גרסה, עמ' 195, סי' 3. וצ"ע.

⁵⁴⁶ הנוסח כאן בקטע אפשטיין: "[דתני] בשם ר' נחמיה" (ריש עמ' 285 שו' 29). וכן נראה עיקר. ואמנם, מצאנו כמה פעמים בירושלמי: "תני בשם ר' נחמיה" — ראה: **מעשרות** נ ד שו' 63; **ראש השנה** נז ג שו' 10, נח ד שו' 61; **תענית** סח ג שו' 17; **יבמות** טו ב שו' 5; **סוטה** כא א שו' 29. והיגר (ד, עמ' 380,

תני ר' ציידנדיה (!) קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה ע"ע תני ר' יוסי ציידנדיה קומי ר' ירמיה ופליג על ר' ירמיה.

תני (!) ר' קריספא בשם ר' חנניה בן גמליאל ואמר טעמא ע"ע תניתה ר' קריספא בשם ר' חנניה בן גמליאל דאמר (!) טעמא.

תני ר' שיין קומי ר' אחא⁵⁴⁷ עירובין יט ב שו' 9.

תני ר' שמואל בר אבדומא נזיר נו ג שו' 31.

תני ר' שמעון בן יוחאי ע"ע תני ר' שמעון בן יוחאי.

תני ר' שמעון בן יוחאי⁵⁴⁸ ברכות ח ב שו' 41, ט א שו' 36, יד ד שו' 3 (+אומר ול"ג לה?)⁵⁴⁹, פאה טו ד שו' 1 (ד', +אומר ול"ג לה)⁵⁵⁰, שם שו' 18, יו ב שו' 13, כ ד שו' 26 (יוחאי); תרומות מד ד שו' 21 (ד'); מעשרות מח ד שו' 61; חלה נח ג שו' 28 (ד')⁵⁵¹; שבת ג ג שו' 55 (צ"ל: כן)⁵⁵², ט ב שו' 56 (תנא), טו ג שו' 23 (ד')⁵⁵³; סוכה נג ד שו' 23, נה ב שו' 8; ראש השנה נז ב שו' 36, נח א שו' 30, נט ב שו' 29; תענית סד א שו' 12, סח ג שו' 29, שם שו' 50, סח ד שו' 14, שם שו' 42; מגילה עא א שו' 48 (ד'); חגיגה עו ג שו' 24; סוטה יז ד שו' 31⁵⁵⁴, כג ג שו' 37, כג ד שו' 39; כתובות כז ג שו' 20 (ד'),

ס' (ב) מגיה בראש השנה נח ע"ד שו' 61 הנ"ל "ר' ירמיה" תחת "ר' נחמיה", על פי ילקוט המכירי, מהד' גרינהוט, משלי לא יד. והדברים תמוהים.

⁵⁴⁷ תרגום: שונה ר' שיין לפני ר' אחא.

⁵⁴⁸ רשמתי כאן בעיקר את המופעים הלוקחים מדבי רשב"י שאין בהם "אומר" אחרי שמו וכן את המופעים בברכות יד ע"ד שו' 3, פאה טו ע"ד שו' 1 וקידושין סא ע"ב שו' 63 שבא "אומר" אחריהם והוהו על ידי אפשטיין — ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 1140, ד"ה אף רגיל. ולשונו שם: "ואף 'תני רשב"י (שהוא מדרש הלכה מדבי רשב"י) רגיל בלא 'אומר' ולפעמים נמצא בדפוסים עם 'אומר' (ההדגשות במקור). שאר המופעים שמופיע בהם "אומר" או "אומ" או "או" נרשמו בערך "תני (ציון לברייתא; בינוני)". ואלה הם: מעשרות נ א שו' 19 (אבל בכי"ר: "תני ר' שמע' בן יוחי" [עמ' 257 שו' 12], ולפי נוסח זה הוא שייך לערך שלנו); ראש השנה נח א שו' 56 (אבל בקטע גינצבורג, עמ' 390 שו' 15: "תני ר' שמע' בן יוחי", ולפי זה הוא שייך לערך שלנו); מגילה עג ב שו' 22; נזיר נו ב שו' 34 (והביאו אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 119, הע' 9 ללא הגהה); סנהדרין כב ג שו' 54. ובסנהדרין שם, שו' 42: "אשכח תני רבי שמעון בן יוחי אומר", ונרשם בערך "אשכח תני", לפי שגם בקטע עסיס, עמ' 39 שו' 1, נמצא "אומ". ועל שיטתו של אלבק ב"תני רשב"י" ראה אלבק, מחקרים, עמ' 47, ד"ה מה שהסקנו ואילך.

⁵⁴⁹ להגהה כאן, בפאה טו ע"ד שו' 1 ובקידושין סא ע"ב שו' 63 הרשומים להלך, ראה מה שכתבתי בהערה הקודמת. וראה עוד בהערה הבאה.

⁵⁵⁰ אפשטיין (מחקרים, ב, א, עמ' 293, הע' 3) נוטה למחוק את כל המופע הזה. והוא הדין למקבילה בקידושין סא ע"ב שו' 47 הרשומה להלך. ואולם במבוא לנוה"מ, סוף עמ' 1140, ד"ה אף רגיל, מחק בשניהם רק את "אומר", כפי שהערתי בריש הערך. וראה עוד נוסחאות הראשונים אצל כ"ץ, ג, עמ' 78-81. המופע הזה ליתיה באו", ח"א, ס' רכה (אהצ"ר, סוף עמ' 122, ד"ה רבי יונה). וכן נראה.

⁵⁵² ראה: ירוכ"פ, ריש עמ' 48, ד"ה אמרו; מבואות לסה"א, ריש עמ' 502, שו' 55; שם, הע' 29.

⁵⁵³ ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 750, ד"ה דתני. וצ"ע.

⁵⁵⁴ בכי"ר נוסף כאן "אומ" (עמ' 9א שו' 32). וצ"ע.

תני ר' שמעון בן יוחי (המשך) כח ב' שו' 13, שם שו' 32; גיטין מז ב' שו' 40 (ד-); קידושין נט ג' שו' 46, סא ב' שו' 47 (ד-)⁵⁵⁵, שם שו' 63 (+אומר ול"ג לה)⁵⁵⁶, סו ב' שו' 30; סנהדרין יח ג' שו' 23, כ ג' שו' 31⁵⁵⁷, שם שו' 39, כו ג' שו' 15, כח ב' שו' 7, כח ג' שו' 17⁵⁵⁸. ועיין עוד ערך: אשכח תני ר' שמעון בן יוחי; דתני ר' שמעון בן יוחי. וראה עוד ערך דר' יונה תני דר' שמעון בן יוחי.

תני ר' שמעון בן יוחי אומר ע"ע תני ר' שמעון בן יוחי.
תני ר' שמעון בן יוחי כן⁵⁵⁹ ביכורים סד ב' שו' 42; עבודה זרה מא ד' שו' 30⁵⁶⁰.
תני ר' שמעון בן יוחי מסייע לר'⁵⁶¹ שבת יא ג' שו' 28, יג ב' שו' 24; יבמות י ב' שו' 48.
תני ר' שמעון דינא קומי ר' זעירא ע"ע תני ר' שמעון דינא קומי ר' זעירא.
תני ר' שמעון דינא קומי ר' זעירא⁵⁶² פאה יט ב' שו' 36; נדרים לח ד' שו' 45 (דינא).
תני שילא בר בינה ע"ע תנא ר' שילא בר בינה.
תני שמואל⁵⁶³ ברכות ב' ד' שו' 13; שביעית לה ד' שו' 10; שבת ד' ד' שו' 21; ור', צ"ל: +כך⁵⁶⁴, יא ב' שו' 50, יב א' שו' 32, יז א' שו' 53; עירובין כ ב' שו' 21 (ו-)⁵⁶⁵; תענית סו ד' שו' 57; מגילה ע ב' שו' 13, עג א' שו' 28, עה ב' שו' 56⁵⁶⁶, חגיגה עו א' שו' 46⁵⁶⁷. ועיין עוד

⁵⁵⁵ ראה מה שהערתי לעיל לפאה טו ע"ד שו' 1.

⁵⁵⁶ ראה מה שהערתי לעיל בריש הערך.

⁵⁵⁷ בקטע ששון נוסף כאן "אומ" ("ע"ב שו' 21).

⁵⁵⁸ אמרו בערלה סא ע"ד שו' 34: "תני רבי שמעון אומר". והעיר ליברמן שבפירוש רבינו הלל לספרי (קורח, פיס' קכא, נ ע"ב) גורס: "תני ר"ש בן יוחאי אומר" (ותוכפ"ש, תרומות, עמ' 364, הע' 44; ההדגשה במקור). וראה ספרי [במדבר] עם פירוש רבינו הלל ב"ר אליקים ז"ל, מהד' קולידצקי, ירושלים תשמ"ג, עה ע"ב, ד"ה מן המותר [שם, ע"א], ועי"ש. והרי לנו מופע נוסף של מונח זה (אם נמחק את "אומר").

⁵⁵⁹ תרגום: שונה ר' שמעון בן יוחאי כך.

⁵⁶⁰ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תני ר' שמעון בן יוחי.

⁵⁶¹ תרגום: שונה ר' שמעון בן יוחאי [בריייתא ו]מסייע לר'.

⁵⁶² תרגום: שונה ר' שמעון דינא לפני ר' זעירא.

⁵⁶³ על הבריייתא של שמואל ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 212, ד"ה שמואל ואילך. ועל הבריייתות

של שמואל בירושלמי ראה אלבק, מחקרים, עמ' 81, ערך שמואל.

⁵⁶⁴ ראה אהצו"י, סוף עמ' 34, ד"ה ותני.

⁵⁶⁵ עיין המקבילה בכלאים שציין ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 253, ד"ה ותני. ולפי זה יש כאן מימרא. אבל גם הר"ח וספר העתים שהובאו לעיל, שם, ד"ה ר' שמואל, גורסים: "ותני שמואל". ועל תופעה דומה ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "תני ר' הושעיה".

⁵⁶⁶ במקבילה שבסנהדרין יח ע"ג שו' 4: "שמואל אמר". והעיר על ההקבלה הזו אפשטיין, מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 371, ד"ה ואף. ושתא"י (עמ' 509, ד"ה שמואל) הגיה בסנהדרין על פי המופע הזה. ואין הכרח.

⁵⁶⁷ למופע נוסף מסופק ע"ע ותני שמואל כן. ולציטטים נוספים מבריייתא דשמואל, ראה: ירוכ"פ, סוף עמ' 211, ד"ה ממה דתני: "ובריייתא זו היא מ'תני דבי שמואל" וכו'; מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 214: "דתני (כלומר: שמואל)"; שם, הע' 5. וראה עוד שני הערכים הבאים, ולעיל ערך "תני ר' חנין בשם ר' (ו) שמואל", ומה שהערתי שם בסוף הערך.

תני שמואל (המשך) ערך: ותני שמואל כן; לא תני שמואל אלא; מן מה דתני שמואל...
הוי... וראה עוד ערך והתני שמואל.

תני שמואל ופליג⁵⁶⁸ **ראש השנה** נו ב ש' 1.

תני שמואל מסייעא (!) לר' ע"ע מתניתא מסייעא לר'... תני שמואל מסייעא (!) לר'.
תני (!) תמן ע"ע תניי תמן (תמן = בבל).

תני תמן מסייע ליה לר' (תמן = בבל)⁵⁶⁹ **כתובות** ל א ש' 6 (צ"ל: תניי, צ"ל: ומסייעין?)⁵⁷⁰.
תני' ע"ע תניין (בהקשר)⁵⁷¹.

תני' (!) ע"ע תני (ציון לברייתא; בינוני).

תניא (!) (= התנא) ע"ע תנייא (= התנא).

תניא (!) (= התנאים) ע"ע תנייא (= התנאים).

תניא (!) פאה כ ד ש' 55 (צ"ל: מנה)⁵⁷². וע"ע תני (ציון לברייתא; בינוני).

תניא (!) אחרייא ע"ע תנייא אחרייא.

תניא קמיא (!) ע"ע תנייא קדמיא.

תניה (!) (= התנא) ע"ע תנייא (= התנא).

תניהו (!) ע"ע אם אינו עניין ל-... תניהו עניין ל-....

תניהו עניין ע"ע אם אינו עניין ל-... תניהו עניין ל-....

תניי (= תנא)⁵⁷³ **ברכות ג א ש' 55, שם ש' 56, ד ג ש' 50, שם ש' 51, ד ד ש' 9
(2x), ח א ש' 45 (2x), ח ב ש' 27, שם ש' 28, ט ג ש' 18, שם ש' 19, שם ש' 62 (2x),
י ד ש' 53, שם ש' 54; **פאה** טו א ש' 36 (תניי), יח ד ש' 38, שם ש' 39, יט ג ש' 24,
שם ש' 25, שם ש' 55, כ א ש' 28 (2x; תנאי), כ ד ש' 21, שם ש' 22; **דמאי** כג א
ש' 6, כג ב ש' 40; **כלאים** כז ב ש' 16, כז ג ש' 40, כט ד ש' 33 (2x), ל ג ש' 29, ל
ד ש' 60, לא א ש' 1, שם ש' 27, לא ב ש' 51, שם ש' 52, לא ג ש' 31, לב א ש' 42,
לב ד ש' 23; **שביעית** לה א ש' 27 (תנא; וצ"ל: תנאי), לז ג ש' 43, שם ש' 44 (תנווי)⁵⁷⁴,

⁵⁶⁸ תרגום: שונה שמואל [ברייתא] ו[הוא] חולק. ולמילה "ופליג" ראה אהצו"י, עמ' 1, ריש ד"ה תני שמואל. וצ"ע.

⁵⁶⁹ תרגום: שונה [התנא] שם [ברייתא] ומסייע לו לר'. ולפי ההגהות: שונים שם ומסייעים לו לר'.

⁵⁷⁰ ההגהות שלי. ואסמכתא להן — לשון הערך הבא להלן: "תניי תמן ומסייעין לר' (תמן = בבל)".

⁵⁷¹ גם בערך "תמן תניין" המצוין שם.

⁵⁷² ההגהה על פי המקבילה שבכתובות ל ע"ב ש' 51. וראה עוד מבואות לסה"א, עמ' 392, כ ע"ד,

ש' 59. וראה עוד אהצו"י, עמ' 233, תקונים לצד 79 [צריך לומר: 73 — מ"ע] שורה 37. וראה ליברמן, מחקרים, סוף עמ' 197, ד"ה וממש (וצריך להיות שם "ל' ע"ב" תחת "ל' ע"א").

⁵⁷³ בכל מקום שמופיע להלן "תנאי" או במקום שהגהתי "תנאי" תחת "תנא" הבלבי, הכוונה היא ל"תניי", כלומר, תנא אחד. ולמשמעויות השונות של מונח זה ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 673, סי' 1. וראה עוד שם, עמ' 643, הע' 4.

⁵⁷⁴ הצורה "תנווי" תחת "תניי" היא כמו הצורה "מינוי" תחת "מיניי", כלומר מין — ראה תוכפ"ש, ברכות, עמ' 54, הע' 84. וראה עוד תוכפ"ש, דמיי, עמ' 224, ש' 15 ("גבוי" תחת "גביי"); עמ' 232, הע' 25 ("תנוי" תחת "תניי"). וכל הצורות האלה משקפות לדעתי את הקמץ הטברני.

תנני (= תנא) (המשך) שם שם; **תרומות מב א שו' 59 (תנאי), שם שם, מב ב שו' 36 (2x), מו ג שו' 53 (2x); תנויי, מו ד שו' 5, מח א שו' 33; **מעשרות** נ א שו' 58, נ ד שו' 5, נא ד שו' 25 (2x); **מעשר שני** נב ד שו' 26 (2x), נו ג שו' 35, שם שו' 36; **חלה** נז ב שו' 53, נח ג שו' 57, שם שו' 58, שם שו' 61, נט ד שו' 26, שם שו' 60, ס א שו' 40; **ערלה** ס ד שו' 1 (2x), סא ד שו' 36 (תנויי), שם שם, סב ד שו' 7 (2x), סג א שו' 47, שם שו' 48; **ביכורים** סה ד שו' 24; **שבת** ב ג שו' 56, ד ד שו' 25 (2x), ה א שו' 50, שם שו' 51, ה ב שו' 5, שם שו' 6, ה ג שו' 49 (2x), ו א שו' 47 (תנאי), ו ד שו' 41, שם שו' 42, ז ב שו' 7, שם שו' 35 (2x), ז ג שו' 3, שם שו' 4, שם שו' 11, שם שו' 12, ז ד שו' 17, שם שו' 18, ח ג שו' 37, ט ד שו' 41 (2x), י ג שו' 44 (2x), י ד שו' 28, שם שו' 29, יא ב שו' 24 (2x), שם שו' 35, יג ד שו' 24, טו א שו' 33 (2x), טו ג שו' 44, שם שו' 45, טו ד שו' 6 (2x), יו ג שו' 12, שם שו' 13; **עירובין** יח ג שו' 6, שם שו' 29, שם שו' 30, יט א שו' 16, יט ב שו' 26 (תנא; וצ"ל: תנאין)⁵⁷⁵, יט ד שו' 10, שם שם (תנויי), כ א שו' 18, כא ב שו' 28, שם שו' 30, כב ד שו' 7 (2x), שם שו' 8, כג ב שו' 40, שם שו' 41, כה ב שו' 32 (תנא; וצ"ל: תנאי); **פסחים** כז ד שו' 17 (2x), שם שו' 60 (2x), כח ד שו' 25, כט א שו' 1, שם שו' 2, שם שו' 6 (2x), שם שו' 58, כט ג שו' 12, שם שו' 26 (2x), שם שו' 43, שם שו' 44, כט ד שו' 34 (2x), ל ב שו' 13, שם שו' 14, שם שו' 54, לא ד שו' 28, שם שו' 34, לב ב שו' 32 (2x), שם שו' 34 (2x), שם שו' 37 (2x), לג א שו' 8 (3x), לד א שו' 25, לד ב שו' 13 (2x), שם שו' 16 (2x), שם שו' 28, שם שו' 29, לו א שו' 16, שם שו' 17, לו ג שו' 49, שם שו' 50, לו ד שו' 33, שם שו' 34, שם שו' 35, שם שו' 57 (2x), שם שו' 63, שם שו' 64 (2x), לז א שו' 35 (2x), לז ד שו' 12; **יומא** לח ג שו' 9, שם שו' 10 (3x), שם שו' 27, שם שו' 28, לט א שו' 2, שם שו' 26 (2x), לט ד שו' 63, מא ג שו' 29, שם שו' 30, מב ב שו' 60, מב ד שו' 3 (2x), שם שו' 59 (2x), מג א שו' 4 (2x), מג ד שו' 13 (2x), שם שו' 34, מד ג שו' 15, שם שו' 16 (2x), שם שו' 25 (2x), מד ד שו' 39 (2x); **סוכה** נב ב שו' 45, שם שו' 46, נג ג שו' 18 (2x), נג ד שו' 45, נד א שו' 24 (2x), נד ג שו' 55 (תנוי), שם שו' 56, שם שו' 61, שם שו' 62, נה א שו' 40, נה ד שו' 26; **ראש השנה** נז א שו' 26, שם שו' 28, שם שו' 29, שם שו' 30, נח א שו' 49 (2x), שם שו' 52 (2x), נח ד שו' 2 (2x), נט ב שו' 45 (2x), נט ג שו' 20 (2x), נט ד שו' 3, שם שו' 4; **ביצה** ס ב שו' 39, ס ג שו' 4! (צ"ל: תנויה)⁵⁷⁶, סא ב שו' 34, סב ג שו' 33 (2x), שם שו' 35 (2x), שם שו' 37 (2x), שם שו' 38, שם שו' 39, שם שו' 40, שם שו' 41, סב ד שו' 8 (2x), סג א שו' 17, שם שו' 18, סג ב שו' 3 (2x); **תענית** סד א שו' 64, סד ג שו' 52, שם שו' 53, סה ג שו' 48, שם שו' 49 (תנוי), סו ב שו' 6, סח ב שו' 26, סח ד שו' 1; **מגילה** עא ג שו' 26 (2x), שם שו' 46, שם שו' 47, שם שו' 54 (2x), עב ד שו' 42, שם שו' 43, עד ב שו' 25, שם שו' 26, עד ג שו' 3, שם שו' 5 (2x), עה א שו' 42, עה ב שו' 3, שם שו' 4 (תנויי), עה ג שו' 9 (2x); **חגיגה** עז ד שו' 28, עח ב שו' 9,

⁵⁷⁵ ראה מה שציינתי בערך "חד תנני הוא" על אתר.

⁵⁷⁶ ראה מה שהערתי בסוף ערך "ואקים תנני (!) קומי ותנא".

תנני (= תנא) (המשך) שם ש' 10; **מועד קטן פב א ש' 6, שם שם! (ל"ג)⁵⁷⁷, שם ש' 14, שם ש' 15, פב ג ש' 10, שם ש' 11, שם ש' 17, שם ש' 18, שם ש' 52, שם ש' 53, פג ב ש' 21, שם ש' 61 (2x), שם ש' 62, פג ג ש' 27 (2x); **יבמות** ז ג ש' 63 (2x), ז ד ש' 3 (2x), ח ד ש' 28, שם ש' 29, ט ב ש' 3 (2x), י ד ש' 2, שם ש' 3, יב ב ש' 48, שם ש' 49, שם ש' 53, שם ש' 54, יב ג ש' 1, שם ש' 2, שם ש' 6 (2x), שם ש' 36, שם ש' 37, שם ש' 39 (2x), שם ש' 41, שם ש' 42, יג א ש' 36 (2x); **סוטה** יז ד ש' 51, שם ש' 52, שם ש' 55 (2x), יח א ש' 42, שם ש' 43, יח ב ש' 11 (2x), שם ש' 15, שם ש' 16, יח ד ש' 23, כ א ש' 1, שם ש' 4, כ ד ש' 45, שם ש' 49, כא ד ש' 21, שם ש' 24, כג א ש' 19, כג ב ש' 58 (2x); **כתובות** כח ג ש' 9, כח ד ש' 33, שם ש' 34, ל ב ש' 5 (2x), לא ב ש' 16 (2x), לא ג ש' 35, שם ש' 38 (2x), לו א ש' 19; **נדרים** לו ג ש' 50, לז א ש' 26, לז ב ש' 16, שם ש' 17, לז ג ש' 4, לז ד ש' 24, שם ש' 25, לח ב ש' 20 (2x), לח ד ש' 36 (2x), לט ב ש' 9, שם ש' 14, שם ש' 20 (2x), לט ד ש' 61, שם ש' 62, מב ד ש' 27 (2x), שם ש' 28, שם ש' 29; **גיטין** מד ב ש' 14, מט א ש' 2 (2x), מט ג ש' 36; **נזיר** נא ב ש' 13 (2x), נה ב ש' 18, שם ש' 19, נו ב ש' 7, שם ש' 8, שם ש' 19, שם ש' 20, נז ד ש' 48, נח א ש' 2; **קידושין** נט א ש' 63, שם ש' 64, נט ג ש' 58, ס א ש' 27 (2x), ס ב ש' 35, ס ד ש' 31, שם ש' 32, שם ש' 36, שם ש' 37, סא ג ש' 37, שם ש' 38, סב א ש' 55, סב ב ש' 51, שם ש' 52, סב ג ש' 58, שם ש' 61, שם ש' 62, סג ג ש' 50 (2x), שם ש' 51 (2x), שם ש' 56, סו א ש' 35, שם ש' 37; **בבא קמא** ב ג ש' 36, שם ש' 37, ג א ש' 29 (2x), ג ד ש' 17, ד ג ש' 22, שם ש' 28 (2x), ה ג ש' 5 (2x); **בבא מציעא** יא א ש' 14 (2x); **בבא בתרא** יד ג ש' 51 (2x), יו ב ש' 51 (תנינן), יז ב ש' 4, שם ש' 6; **סנהדרין** יח ב ש' 63, יח ג ש' 15, שם ש' 16, יח ד ש' 31, שם ש' 36 (2x), כ ב ש' 35, שם ש' 36, כא ב ש' 45, שם ש' 46, כג ג ש' 22, שם ש' 23, כד ד ש' 42, כד ד ש' 1, שם ש' 2, כה א ש' 43, שם ש' 44, כה ג ש' 34, שם ש' 35; **שבועות** לג ד ש' 45, לד א ש' 24, שם ש' 25, לה ג ש' 55, שם ש' 56; **עבודה זרה** מא ב ש' 35, מב א ש' 52, שם ש' 53, מב ד ש' 62, שם ש' 63, מד א ש' 2! (אית תנני תני! וצ"ל: אתנייתני)⁵⁷⁸; **הוריות** מו ג ש' 15, שם ש' 17, מח ב ש' 17⁵⁷⁹. ועיין עוד ערך: תנני דבית רב פליגי; תנני חורן תני.

תנני (= התנאים) ע"ע תנניא (= התנאים).

תנני (!) ע"ע תנני (= תנאים).

תנני (= שונים) **שבת** ג ד ש' 147 (תניין וצ"ל: תניין)⁵⁸⁰; **יומא** מ ד ש' 31, שם ש' 32; **סנהדרין** כז א ש' 62 (תניין). ועיין עוד ערך תנני קומי דר' (!) אבהו.

⁵⁷⁷ ראה מה שהערתי בערך "אית תנני תני... אית תנני תני..." על אתר.

⁵⁷⁸ ראה מה שהערתי בערך "אית תנני תני" על אתר.

⁵⁷⁹ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע: תנייא (= התנא); תנני (= תנאים). ולמופעים נוספים מסופקים

ראה ערך: מטינתא לההיא דתני ר' חייה; מטינתא לההיא דתני ר' שמעון בן יוחי, ומה שהערתי שם בריש הערך הראשון.

תנני (= שונים; מעניין לימוד ושינון)⁵⁸¹ **ביכורים** סה ד שו' 7.

תנני (!) ע"ע תני (ציון לברייתא; בינוני).

תנני (!) (בהקשר) ע"ע תני (בהקשר; בינוני).

תנני דבי רבי ע"ע תנני דבית רבי.

תנני דבי ר' ינאי (!)⁵⁸² **מעשר שני** נב ג שו' 31 (צ"ל: תני רבי, ל"ג ר' ינאי)⁵⁸³.

תנני דבית רב (!) ע"ע תנני דבית רבי.

תנני דבית רב פליג⁵⁸⁴ **נדרים** לז ב שו' 12 (תנני)⁵⁸⁵, שם שו' 23.

תנני דבית רבי⁵⁸⁶ **פאה** יז ב שו' 45, שם שו' 49; **שביעית** לג ד שו' 44 (דבי), שם שו' 45

(ד-). לה ב שו' 35 (תנני)⁵⁸⁷, שם שו' 37 (ד-); **מעשרות** נ ג שו' 25 (תנני)⁵⁸⁸; **שבת** ו ג שו' 34

(ותנני וצ"ל: ותנני), ו ד שו' 51, ט א שו' 5, שם שו' 6 (דתנני וצ"ל: דתנני), יב א שו' 30

(רבנן)⁵⁸⁹, יו ב שו' 31 (תנני, דבי), שם שו' 33 (דתנני וצ"ל: דתנני, דבי), שם שו' 38 (ותנני)

וצ"ל: ותנני, דבי)⁵⁹⁰, יז א שו' 51 (תנני); **שקלים** מו ג שו' 42 (ו-); **נזיר** נב א שו' 23 (תנני)⁵⁹¹.

תנני דבית רבי כן⁵⁹² **שבת** ט ב שו' 14 (ו-)⁵⁹³; **מגילה** עא ב שו' 1 (ו-)⁵⁹⁴, עג ב שו' 1

(ו-)⁵⁹⁵; **יבמות** טו ב שו' 5 (תנני)⁵⁹⁶; **סוטה** כא א שו' 29⁵⁹⁷, כג ג שו' 44 (ותנני)⁵⁹⁸;

580 ראה מה שציינתי בערך "ולא כן תנינן (בתמיהה)" על אתר.

581 ראה מה שהערתי בערך "דתני (מעניין לימוד ושינון)".

582 תרגום (אחרי ההגהות): שונה רבי.

583 ההגהות על פי אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 74, ד"ה כד (והוא מגיה שם מספק גם: "תנני דבית

רבי"); שם, הע' 7. ועיין להלן בהערה האחרונה לערך "תנני דבית רבי כן".

584 תרגום: התנא של בית מדרשו של רב חלוק. וראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 48, הע' 1; ריש עמ' 175;

אלבק, מחקרים, עמ' 80, ערך רב; שם, הע' 1.

585 להגהה ראה מבואות לסה"ת, ריש עמ' 647, ד"ה ובירוש'. פירוש: התנא. וצריך עיון מדוע לא

אמרו "תנייא" ביידוע.

586 תרגום: שונים [התנאים] של בית רבי. ויש לנקד: תְּנִי (מבוא לנוה"מ, עמ' 43, הע' 2).

587 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 58, אות א. ואפשטיין קָלַל כָּלֵל בהגהת ביטוי זה: "וצ"ל

תמיד: תנני, ולא: תני" (מבוא לנוה"מ, עמ' 43, הע' 2).

588 לפירוש העניין ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 58, אות "ב"; תוכפ"ש, מעשרות, עמ' 685, שו' 47.

589 ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 161, ד"ה תנני.

590 שתא"י (עמ' 184, ד"ה מתניא) מוחק את כל המופע הזה, מן הסתם כאשגרה מלעיל שו' 31.

591 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 69, אות יא. וראה עוד שם, עמ' 1104, ד"ה אבל כפשוטה.

ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בסוף ערך "תנני דבי ר' ינאי (ו)".

592 תרגום: שונים [התנאים] של בית רבי כן.

593 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 59, אות ג. ועיין עוד ירוכ"פ, סוף עמ' 120, ד"ה תמן

תנינן ואילך.

594 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 62, אות ד.

595 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 63, אות ה.

596 לפירוש העניין ולהגהה ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 63, אות ו. ויש להוסיף שהנוסח "תנני דבית

ר' כן" ככ"ל [עמ' 54 שו' 27] הוא בקטע שנמחק על ידי המגיה, וליתיה בד"ו.

597 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 63, אות ו.

תנ"י דבית רבי כן (המשך) **כתובות** כז ד ש' 35 (ותנ"י וצ"ל: ותנ"י)⁵⁹⁹, לה ד ש' 9 (ותנ"י)⁶⁰⁰; **נדרים** לח ג ש' ⁶⁰¹12, מא א ש' 1 (ותנ"י וצ"ל: ותנ"י)⁶⁰²; **קידושין** סד ב ש' 63 (ותנ"י וצ"ל: ותנ"י)⁶⁰³.

***תנ"י חורן תנ"י**⁶⁰⁴ **בבא קמא** ד ג ש' 12, ו ב ש' 40 (ותנ"י, חורין, תנ"י ל"ו)⁶⁰⁵, שם ש' 50, ז א ש' 3 (ותנ"י, תנ"י ל"ו)⁶⁰⁶; **בבא מציעא** ט א ש' 53, ט ד ש' 48, י ב ש' 14. **תנ"י לה בשם ר'**⁶⁰⁷ **ברכות** ח ג ש' 55 (ותנ"י, לה ל"ו)⁶⁰⁸; **ראש השנה** נט ד ש' 18. ****תנ"י תמן** (ותמן = בבב)⁶⁰⁹ **ברכות** ז ג ש' 61, ח ב ש' 59, יד א ש' 27 (ותנ"י)⁶¹⁰; **כלאים** כט ג ש' 43 (ו-), ל ב ש' 54 (ו-); **ביכורים** סג ד ש' 60 (ו-), סה א ש' ⁶¹¹34;

⁵⁹⁸ לפירוש העניין ולהגהה ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 64, אות ז; שם, ד"ה ירוש'. ויש להוסיף שהנוסח כאן בכ"ל: "ותנ"י" (עמ' 95 ש' 5), והסדר שגה.

⁵⁹⁹ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 64, אות ח. ולהגהה ראה שם, עמ' 65, ד"ה לדברי. וראה עוד שם, עמ' 713, ס' 7.

⁶⁰⁰ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 67, אות ט.

⁶⁰¹ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 62, אות ד.

⁶⁰² לפירוש העניין כאן ובמקבילה בקידושין הרשומה בסמוך ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 68, אות י.

⁶⁰³ ההגהה על פי המקבילה בנדרים מא ע"א ש' 1 הרשומה לעיל, וכפי שהגהתי אותה שם. ואפשטיין

(מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 68, סד"ה ירוש'; שם, הע' 7; ריש עמ' 314) לא השגיח להגיה. והוא השלים עוד מופע בסוטה כד ע"א ש' 17 על פי כ"ר — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 64, ד"ה ירוש' שם, כד ע"א; שם, הע' 4; עמ' 74, הע' 7. וליברמן (על הירושלמי, עמ' 82, כד ע"א, ש' 17; שם, הע' 123) מגיה שם על דרך אולי: "[תנ"י דבית ר' ינאי]. וצ"ע.

⁶⁰⁴ תרגום: תנא אחר שונה.

⁶⁰⁵ להגהות ראה שרי"ר, עמ' 249 ש' 23 (ושם: "תנ"י חורן תנ"י"). ובכ"א: "תנ"י חורן (ו)" (עמ' 30 ש' 23).

⁶⁰⁶ להגהות ראה כ"א, עמ' 35 ש' 52.

⁶⁰⁷ תרגום: שונים אותה בשם ר'.

⁶⁰⁸ ההגהות על פי המקבילה בראש השנה נט ע"ד ש' 18 הרשומה לקמן בְּעֶרְךָ.

⁶⁰⁹ תרגום: שונים שם. כלומר, "שונים בבב"ל" (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 546, ד"ה ברייתא); "והסיגנון

תנ"י תמן הוא מיוחד לברייתא בבלי" (ליברמן, תוס"ר, א, עמ' 199, ש' 10; וציין לעצמו בהלכות

הירושלמי, עמ' נד, אות ז). וראה עוד: מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 172; שם, הע' 3; עמ' 891, ס' 2; מבואות

לסה"ת, עמ' 168, הע' 62; גינצבורג, פירושים, ג, עמ' 169, ד"ה ר' יעקב [עמ' 168]; אלבק, מחקרים, עמ' 86,

ד"ה ועוד; עמ' 87, הע' 2. ולרשימה גדולה של מופעי המונח הזה ראה עוד אפשטיין, מבוא לנוה"מ, סוף

עמ' 891, ד"ה רבי יעקב – ריש עמ' 897. והוא מצטט שם כמה מופעים של "תנ"י תמן" ללא הגהה —

ראה, למשל: עמ' 892, ד"ה ב"ב; עמ' 893, ד"ה יבמות פ"ג; שם, ד"ה יבמות פ"ב. ואצל אלבק (מחקרים,

עמ' 86, ד"ה ועוד ואילך) ישנה רשימה ארוכה של מונח זה. וציין לו ליברמן, תוכפ"ש, סוכה, עמ' 865,

ש' 62–63, ועי"ש. וראה עוד אצל אלבק, שם, עמ' 87, הע' 2. ואני נוטה לומר שהגירסא העיקרית בכל

המופעים שבערך הזה "תנ"י תמן" ללא וי", והן ברייתות בבליות שנמסרו על ידי חכמי בבל שעלו לארץ

ישראל — על ר' זעירא המוסר כמה מהן ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1300, ד"ה אף; ור' יעקב בר אחא

המוסר אף הוא כמה מהן (וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 450, ד"ה ואפשר) אומר על עצמו: "כד **סליקית להכא**

שמעית מן כל רבנן" (נידה מח ע"ד ש' 39). יתר על כן, אפילו נגרוס "ותנ"י תמן" בוי"ו, כשיטת ליברמן

תנני תמן פליג על ר' (תמן = בבל)

תנני תמן (תמן = בבל) (המשך) **פסחים לה ג שו' 9 (ו-), לו ד שו' 14 (ו-); **סוכה** נד א שו' 37 (ו-); **ביצה** סג ב שו' 26 (ו-); **תענית** סז ד שו' 10 (ו-);⁶¹² **יבמות** ג ג שו' 60 (תנינן);⁶¹³ ד ג שו' 28 (תנינן);⁶¹⁴ ד ד שו' 52, ח ב שו' 13 (תנינן), י ג שו' 49 (תנינן);⁶¹⁵ י ד שו' 22 (ו-);⁶¹⁶ **סוטה** יו ד שו' 5; **כתובות** כט ד שו' 27 (תנינן);⁶¹⁷ שם שו' 43 (תנינן), לא ב שו' 35 (תנינן), לג א שו' 9 (תנינן);⁶¹⁸ **קידושין** סד ד שו' 6195, שם שו' 11; **בבא מציעא** ז ד שו' 37, יב ב שו' 15620; **בבא בתרא** יד ב שו' 21 (תנינן);⁶²¹ יו ג שו' 28; **סנהדרין** יט ב שו' 47; **הוריות** מו ב שו' 37 (תנינן);⁶²² שם שו' 40623, מו ג שו' 35 (תנינן);⁶²⁴.

תנני תמן ומסייעין לר' (תמן = בבל)⁶²⁵ **שבועות** לח ד שו' 21626.

תנני תמן פליג על ר' (תמן = בבל)⁶²⁷ **נזיר** נו ד שו' 12 (צ"ל: ופליגין);⁶²⁸.

(תוכפ"ש, יבמות, עמ' 105, ד"ה ובמשנתנו), נראה לי שאין וי"ו זו אלא וי"ו הנשוא — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1079, ד"ה וי"ו הנשוא (הראשון).

⁶¹⁰ ההגהה "תנני" על פי לשון הערך. והוא הדין לשאר המקומות שלא נמצאו להם מקורות להגהה.
⁶¹¹ ליברמן מגיה כאן: "ותנני תמן" — ראה תוכפ"ש, יבמות, עמ' 105, סוף ד"ה ובמשנתנו. ורמז להגיה הגהה זו גם ביבמות י ע"ג שו' 49, עי"ש; אבל להלן (שם), עמ' 109, ד"ה ברם בירושלמי) הגיה רק "[ו]תנני".

⁶¹² ראה מה שהערתי בערך "אמר ר' ותנני תמן (תמן = בבל)" על אתר.
⁶¹³ להגהה ראה המקבילה בדף ד ע"ד שו' 52 הרשומה לקמן בְּעֶרְךְ.
⁶¹⁴ ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 895, ד"ה ר' אבינא.
⁶¹⁵ להגהה ראה המקבילה בדף י ע"ד שו' 22 הרשומה לקמן בְּעֶרְךְ.
⁶¹⁶ במקבילה בסוטה יו ע"ד שו' 5: "תנני תמן", ללא וי"ו. וכן הוא בכ"ר, עמ' 33 שו' 21. ולכן לא כללתי את המילה "חוצ" (יבמות שם, שו' 23) בערך "חוצ".
⁶¹⁷ לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 895, ד"ה ירוש' כתובות.
⁶¹⁸ להגהה ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 892, ד"ה ב"ב ספ"ח.
⁶¹⁹ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 892, ד"ה קידושין וד"ה זו היא. וצ"ע.
⁶²⁰ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 895, ד"ה ב"מ.
⁶²¹ להגהה ראה כ"א עמ' 89 שו' 110 (ושם: "ותנני תמן"). וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 892, ד"ה ב"ב פ"ג; שם, הע' 3.

⁶²² להגהה ראה הוריות הנספחת לבבלי, יו ע"ד שו' 40. וכבר העיר על כך אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 893, ד"ה הוריות.

⁶²³ עיין מבוא לנוה"מ, עמ' 893, ד"ה שם ספ"א. והדברים תמוהים, שכן גם בד"ו גם בהוריות הנספחת לבבלי הגירסא היא: "תניי".

⁶²⁴ להגהה ראה הוריות הנספחת לבבלי, יז ע"א שו' 15. ולמופע קרוב שנשתבש ע"ע תמן תנינן. וראה עוד מה שהערתי שם לסנהדרין כז ע"ב שו' 9.

⁶²⁵ תרגום: שונים שם ומסייעים לר'. ולפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 896, ד"ה רבי פדת ואילך.

⁶²⁶ למופע נוסף מסופק ע"ע תני תמן מסייע ליה לר' (תמן = בבל).

⁶²⁷ תרגום (לפי ההגהה): שונים שם וחולקים על ר'. ולהצעת פירוש אחר ל"תמן" ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 894, סד"ה זו.

⁶²⁸ ההגהה על פי לשון הערך הקודם. ואפשר גם להגיה "תני תמן פליג (או: ופליג) על ר'". והראשון נראה יותר.

תניי (= התנא) **ברכות ה ב ש' 43 (תניא!); ו ב ש' 22 (תנא!); **פאה** כ ב ש' 36 (תנייה), שם ש' 41 (תנייה); **דמאי** כג א ש' 40 (תניא!); שם ש' 43; **שביעית** לד ד ש' 14 (תניא!); לז ג ש' 5 (תנייה); לט ב ש' 37; **מעשר שני** נד ב ש' 37, נד ד ש' 32 (תנייה); נה א ש' 44 (תנייה); שם ש' 46 (תניא!); וצ"ל: (תנייה); נו א ש' 25 (תנייה); שם ש' 31; **ביכורים** סה ג ש' 40, שם ש' 57, שם ש' 59; **עירובין** כ א ש' 23 (תנייה); כד ב ש' 32 (תנייה); כד ג ש' 53, שם ש' 55; **פסחים** לא ד ש' 32 (תנייה); לד ב ש' 28 (תנייה); לד ג ש' 24 (תנייה); לה ב ש' 5; **יומא** מ ג ש' 33, מד ב ש' 20, שם ש' 22, מד ד ש' 25; **שקלים** מח ג ש' 5; **סוכה** נג ב ש' 6 (תנייה); נה ג ש' 25, שם ש' 26, נה ד ש' 29; **ביצה** סא ב ש' 34; **תענית** סד ג ש' 38; **מגילה** ע ב ש' 31 (תנייה); שם ש' 39; וצ"ל: (תניי)⁶²⁹; עא ב ש' 32, עג ד ש' 60 (תנייה); **מועד קטן** פב ד ש' 29; **יבמות** ז ג ש' 55, ז ד ש' 13; **סוטה** יו ב ש' 47, יח א ש' 63, כ ד ש' 44 (תנייה); כא א ש' 23 (תנא!); כא ג ש' 44 (תנייה); כא ד ש' 23 (תנייה); **נדרים** לז ד ש' 40 (תנייה); **זויר** נו ג ש' 21; **קידושין** נט ב ש' 1, נט ג ש' 39, שם ש' 41 (תנייה); שם ש' 45, שם ש' 57, שם ש' 59 (תנייה); ס א ש' 40 (2x), שם ש' 41; **בבא קמא** ב ב ש' 20 (תנויה); שם ש' 23 (תנויה); ז ב ש' 31 (תנייה); **בבא מציעא** ט ד ש' 16 (תנאה); שם ש' 26, שם ש' 32 (תנא!); **בבא בתרא** יג ב ש' 43 (תנייה); טו א ש' 21 (תנא!); **סנהדרין** יח ב ש' 23, יט ג ש' 44, שם ש' 48, שם ש' 58, שם ש' 62; **שבועות** לד ד ש' 32; **עבודה זרה** מג ב ש' 33, מד א ש' 5, מה ב ש' 21; (אמר+, תנא!; וצ"ל: אמרתנא [= אמרתנא]); **הוריות** מה ד ש' 15, שם ש' 59 (תנייה); מו א ש' 59, מו ד ש' 19⁶³⁰.

תניי (= התנאים) **ברכות** ח ג ש' 55 (תנא!); **תרומות** מד ד ש' 19 (תניי); שם ש' 30 (תניי); שם ש' 32 (תניי); **ראש השנה** נט ד ש' 18; **מגילה** ע ב ש' 37; וצ"ל: (תניי)⁶³¹; עא א ש' 47, שם ש' 57, שם ש' 59; **מועד קטן** פא ד ש' 12 (תניא!); **יבמות** ז ג ש' 22 (תניי); וצ"ל: (תניי)⁶³²; **כתובות** כז ג ש' 18 (תניי); שם ש' 29 (תנאי); שם ש' 30 (תנאי).

תניי אחורי (ו!) ע"ע תניי אחריי.

תניי אחריי⁶³³ **פאה** יח ד ש' 57, שם ש' 58 (תניא!); **מגילה** ע א ש' 28 (2x); **סנהדרין** יט ג ש' 49 (אחוריאי)⁶³⁴, שם ש' 63⁶³⁵.

תניי בריא ע"ע תנייה ברייה.

תניי בריא ע"ע תנייה ברייה.

⁶²⁹ ההגהה על פי הסגנון הרווח במונח "חד תניי הוא", כלומר, צורה לא מיודעת.

⁶³⁰ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תניי (= תנא). ולמופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בסוף ערך "מתנייה". ועייני עוד ערך: ותני תנא; מטי תנה לקדשים, ומה שהערתי שם ושם. ולמופע נוסף בכ"ר ראה מה שהערתי בערך "הדא דתני" לברכות ו ע"ב ש' 30.

⁶³¹ ראה מה שהערתי בסוף ערך "מתניתא כתרין תניי (ו!)."

⁶³² לשון הגמרא כאן: "על דעתין דאילין תני", כלומר, לשון רבים; וזה טעם ההגהה.

⁶³³ תרגום: התנא האחרון. כלומר, תנא בתרא.

⁶³⁴ ההגהה "אחריי" על פי שרי"ר, עמ' 256 ש' 11 (ושם: "אחרייה").

⁶³⁵ למופע נוסף מסופק ע"ע תניי חורנא.

תנייא חורנא⁶³⁶ מגילה ע ב ש' 38 (צ"ל: אחרייא?)⁶³⁷.

תנייא קדמיא ע"ע תנייא קדמיא.

תנייא קדמיא⁶³⁸ שביעית לז א ש' 24 (תניא, קמיא! וצ"ל: קדמיא)⁶³⁹; מעשרות

נא א ש' 26 (קדמיא); ביצה סב א ש' 60; תענית סו ד ש' 35; גיטין מה ד ש' 20, שם ש' 55; נזיר נו ד ש' 17; קידושין סד ג ש' 51; סנהדרין יט ג ש' 50, שם ש' 64.

תנייא קדמיא סבר מימר... ותנייא חורנא סבר מימר⁶⁴⁰... מגילה ע ב ש' 38-37

(צ"ל: אחרייא תחת חורנא?).

תנייא קדמיא סבר מימר... תנייא אחרייא סבר מימר... תנייא אחרייא סבר

מימר⁶⁴¹... מגילה ע א ש' 27-28.

תנייא קומיאי סברי (!) מימר... התנייא (!) אחרייא סברי (!) מימר⁶⁴²... פאה

יח ד ש' 56-57 (צ"ל: קדמיא, צ"ל: סבר, צ"ל: ותנייא תחת התנייא)⁶⁴³, שם ש' 58-59

(והתנייא! וצ"ל: התנייא, קדמיא, סבר, והתניא! וצ"ל: ותנייא)⁶⁴⁴.

תנייא (= התנא) ע"ע תנייא (= התנא).

תנייא (= לשונות אותו)⁶⁴⁵ כלאים כט ד ש' 30.

⁶³⁶ תרגום: התנא האחר. ולפי ההגהה: התנא האחרון. כלומר, תנא בתרא.

⁶³⁷ הגהתי "אחרייא" (כלומר, בתרא) תחת "חורנא" (כלומר, אחר), כי המונח בא בניגוד ל"תנייא קדמיא" (שם, ש' 37), וכסגנון הרווח בערך "תנייא קדמיא סבר מימר... תנייא אחרייא סבר מימר... תנייא אחרייא סבר מימר..." (ובערך שאחריו).

⁶³⁸ תרגום: התנא הראשון. כלומר, תנא קמא.

⁶³⁹ ההגהות על פי לשון הערך.

⁶⁴⁰ תרגום: התנא הראשון סובר לומר... והתנא האחר סובר לומר... ולפי ההגהה בסיפא: והתנא האחרון. כלומר, תנא קמא ותנא בתרא.

⁶⁴¹ תרגום: התנא הראשון סובר לומר... [ו]התנא האחרון סובר לומר... [ו]התנא האחרון סובר לומר... כלומר, תנא קמא ותנא בתרא.

⁶⁴² תרגום (אחרי ההגהות): התנא הראשון סובר לומר... והתנא האחרון סובר לומר... כלומר, תנא קמא ותנא בתרא.

⁶⁴³ להגהה "קדמיא" ראה שרי"ר, עמ' 38 ש' 18 (ושם: "קדמיא"). וכן הוא לקמן בסמוך בשורה 58 גם בד"ץ. ולהגהה "סבר" ראה שרי"ר, עמ' 38 ש' 18. וההגהה "ותנייא" על פי שרי"ר, עמ' 38 ש' 19 (ושם: "ותנייא אחרייא"). ובכ"ל: "הא תנייא" (עמ' 85 ש' 25), והסדר שינה.

⁶⁴⁴ ההגהה "התנייא" על פי הנוסח בשרי"ר: "הא תנייא קדמ..." (עמ' 38 ש' 20). וכן הוא בכ"ר, עמ' 119 ש' 4 (ושם: "הא תניא קדמיא" [?]). ולא עמדתי על פשרה של "הא" זו. ובשרי"ר יש "והא" גם ברישא (שם, ש' 18 = ש' 56 בד"ץ). ואולי הדברים קשורים עם דברי ר' מנא: "כל גרמא אמר[ה] דהיא דרבי יוסי" (שם, ש' 55): "הא", כלומר, הרי אתה מסיק אחרי העיון שתנייא קומיאי סברי מימר וכו'. וצ"ע. אשר למילה "והתניא", גם בכ"ר הנוסח משובש, כנראה, באשגרה מהרישא: "והא תניא אחריא" (עמ' 119 ש' 6). וההגהה על פי שרי"ר, עמ' 38 ש' 21 (ושם: "ותניי..."). ולמופע נוסף מסופק ע"ע תנייא קדמיא סבר מימר... ותנייא חורנא סבר מימר...

⁶⁴⁵ תרגום מילולי: שונה אותו. והיא צורה של בינוני הבאה אחרי חברתה ("מציי") תחת צורת המקור. ואולי יש לקרוא גם כאן: תנייא — ראה מה שהערתי בערך "לא מציי תנייא".

תנ"י (= לשונות אותה)⁶⁴⁶ מעשר שני נה ב ש' 16; נזיר נז א ש' 21 (2x)⁶⁴⁷.

תנ"י ברייה⁶⁴⁸ חלה נט ד ש' 26 (תנ"י, בריא); פסחים לד א ש' 26; יומא מג ד ש' 37 (תנ"י, בריא).

תנ"י חמתון סבין מינון ואקדמון⁶⁴⁹ סוכה נג ב ש' 6.

תנ"י חש לון ותננתון⁶⁵⁰ פסחים לד ב ש' 28.

תנ"י סנהדרין כט ב ש' 5 (צ"ל: תנ"י)⁶⁵².

תנ"י (= תנאים) **שביעית** לג ד ש' 25 (תנאי), שם ש' 27 (תנאי), לז ג ש' 51; (תנ"י וצריך לקרוא: תנ"י — יחיד)⁶⁵³; **עירובין** יט ב ש' 28; (תנאי וצ"ל: תנאי או תנ"י — יחיד)⁶⁵⁴, שם ש' 33 (2x), שם ש' 34; **פסחים** ל ד ש' 31 (2x); **מגילה** ע א ש' 27; **יבמות** ד ג ש' 35 (תנאי); **סוטה** כג א ש' 16; **נדרים** לו ג ש' 50, לז ג ש' 3; **שבועות** לד ב ש' ⁶⁵⁵41.

תנ"י (= שונים) ע"ע תנ"י (= שונים).

תנ"י (!) ע"ע תנ"י (= שונים).

תנ"י אינון⁶⁵⁶ **תרומות** מג א ש' 30 (תנאי)⁶⁵⁷, שם ש' 41, שם ש' 42, מו ב ש' 16; **שבת** ז ג ש' 4, יב ג ש' ⁶⁵⁸37, **פסחים** כח א ש' ⁶⁵⁹3, כח ב ש' 14; **קידושין** נט ג ש' 43. **תנ"י קומי דר' (!) אבהו**⁶⁶⁰ **תרומות** מב ב ש' 34 (צ"ל: ר').

⁶⁴⁶ תרגום מילולי: שונה אותה. והיא צורה של בינוני הבאה אחרי חברתה ("מצי", ובמעשר שני בשיבוש: "מציא", ע"ש) תחת צורת המקור.

⁶⁴⁷ למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך הקודם.

⁶⁴⁸ תרגום: התנא החיצוני. כלומר, התנא ברא.

⁶⁴⁹ תרגום: התנא ראה אותם זקנים מהם והקדים אותם; (בלשון קושיא). כלומר, התנא ראה את חכמי בית שמאי זקנים מחכמי בית הלל ושנה את דבריהם במשנתו לפני דברי בית הלל.

⁶⁵⁰ תרגום: התנא חשש להם ושנה אותם ("חמשה"). כלומר, התנא של משנתו חשש לתנאים החולקים בשתי הלחם וכבשי עצרת מה מהם עיקר, האם שתי הלחם או כבשי עצרת, ולכן שנה את מספר הדברים הבאים בטומאה חמישה, כדי לכלול את שניהם, ע"ש. וראה עוד: תוס"ר, ב, עמ' 247, ש' 23/24 וצ"י לעצמו בירכ"פ, מהדו"ח, עמ' 570, הערה לעמוד 482; מבוא לנוה"מ, עמ' 674, אות ב. והצורה "תננתון" צריכה עיון מבחינה דקדוקית, שלפי מה שתרגמתי היה צריך לומר: ותנתון. ואם הכוונה ללשון מדברים, היה צריך לומר: ותננתון וע"י למשל ערך "למה לא תננתה" וערך "תננתה הכא ותננתה תמן", כלומר: ושנינו אותם. והוא סגנון קשה. וצ"ע.

⁶⁵¹ תרגום: תלמודו. אשר לפירוש — היפ"מ מפרש: "והיתה משנתו נשנית" (קצו ע"א, סי' כב, ד"ה עין צרה); וכיוצא בזה הפ"מ: "והיה המשנה ששנה אלישע נאמרת" (נב ע"ב, ד"ה יתיב בתינויה). ונמצא הפירוש במונח על דרך הביטוי הירושלמי "היה יתיב מתני". ואני תרגמתי "תלמודו" על דרך המונח "תנוי" הבבלי — ע"י הציון לאפשטיין אצל רוזנטל שציינתי בהערה הבאה. והיא היא.

⁶⁵² כך הגיה הרא"ש רוזנטל ז"ל על דרך אולי: "תנ"י", כלומר, על דרך הארמית — ראה רוזנטל, לשונות סופרים, עמ' 302, הע' 93. ונראים דבריו, כי ההקשר כאן הוא בארמית. ולעיל שם, ש' 4 אמרו: "יתיב בתינויה", ונרשם בנספח ג', וראה מה שהערתי שם.

⁶⁵³ ראה מה שהערתי בסוף ערך "כתרי תנ"י (ו)".

⁶⁵⁴ ראה מה שציינתי בערך "תנ"י אינון" על אתר.

⁶⁵⁵ למופע נוסף שנשתבש ע"ע תנ"י (= התנאים).

⁶⁵⁶ תרגום: תנאים הם. כלומר, שנחלקו בעניין.

תניינת הן (!) ע"ע ולא כבר תניינת הן (!) כולהון (בתמיהה).

תנינ' ע"ע תניינ' 662.

תנינ' (בהקשר) ע"ע תניינן (בהקשר).

תנינ' תרין כללין, ולא דמיין דין לדין ע"ע תניינן תרתין (!) כללין, ולא דמיין דין לדין.

תנינא (!) ע"ע תניינ' 663.

תנינה (!) ע"ע תניינתה.

תניינ' 664 דמאי כד ג ש' 10; כלאים כח ג ש' 14, לא ד ש' 46, שם ש' 47; (צ"ל: ותניינן) 665;

תרומות מג ג ש' 56; **מעשרות** מט א ש' 58; (תנן: וצ"ל: תני) 666; **מעשר שני** נב ג ש' 18;

(תנן: וצ"ל: תני) 667; **עירובין** כב ד ש' 1; **שקלים** מח א ש' 50; **סוכה** נג א ש' 56; **ראש**

השנה נט ב ש' 18; **חגיגה** עו א ש' 4; **מועד קטן** פב א ש' 31; **כתובות** לא ג ש' 28 (תנינ'!);

נזיר נו ב ש' 42; **קידושין** סב ג ש' 51; **סנהדרין** כא ב ש' 48, כה א ש' 60 668. ועיין עוד

ערך: דתניינן; ותניינן. וראה עוד ערך: דלא תניינן (!); והא תניינן; ולא תניינן; לא תניינן.

תניינן 669 (בהקשר) 670 **ברכות ב א ש' 22, ג א ש' 32; **פאה** יז ב ש' 44 (תנינ'!), שם

ש' 46, שם ש' 49; **דמאי** כג ד ש' 43, כד ב ש' 52, כו ג ש' 29; **כלאים** כז ב ש' 41,

657 הנוסח כאן בכ"ל: "תניינן" (עמ' 200 ש' 13), והוגה "תנאיין" — ראה מבואות לסה"א, עמ' 448,

מג ע"א, ש' 30. ולעצם העניין ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 241.

658 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 295, אות א.

659 "כלומר תנא אחר שנה את הסיפא" וכו' (ירוכ"פ, עמ' 384, ד"ה על דעתיה).

660 פירוש "תניינן" — שונים. ועיין תוכפ"ש, תרומות, עמ' 347, ד"ה ובאמת; שם, הע' 47. וליברמן

מגיה שם על פי כ"ר: "תנון". ולפי גירסא זו יהיה התרגום: שנו. ובבבלי מצאנו את המונח "שוינין" בפני

עצמו — ראה אלבק, מחקרים, עמ' 86, הע' 1.

661 תרגום: שונים לפני ר' אבהו. ועל הברייתא הזאת ראה אלבק, מחקרים, עמ' 83, ד"ה ראה.

662 גם בערך "והא תניינן" המצוין שם.

663 גם בערך "תמן תניינן" המצוין שם.

664 תרגום: שנינו. לשימושו של המונח ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 888, ד"ה בירושלמי. ומונח זה

מצוין לעתים ברייתא, ראה שם, ריש עמ' 889. וכבר הערתי על כך לעיל בריש ערך "דתניינן" ובריש ערך

"ותניינן".

665 ראה מהד' לונץ, מב ע"א ש' 35; שם, ציון כא.

666 ראה כ"ר, עמ' 253 א ש' 34. ולפי מה שכתבתי בריש הערך אפשר להגיה גם "תניינן".

667 ראה פ"מ, ב ע"א ד"ה תני. ובנוסח הרש"ס, ה ע"ב ש' 8: "תניא!" ולפי מה שכתבתי בריש הערך

אפשר להגיה גם "תניינן".

668 למופעים נוספים מסופקים ע"ע: והא תניינן; תני (ציון לברייתא; בינוני). וראה עוד מה שהערתי

בערך "דתניינן" לתרומות מ ע"ג ש' 30 ולעירובין כ ע"ד ש' 15. ולמופע נוסף לשיטת ליברמן בסוטה

יח ע"ד ש' 28 ראה מה שהערתי לעיל, ערך "ויש (בתמיהה)", בהערה האחרונה. ולמופע נוסף בשבת יד

ע"א ש' 45, לפי נוסח המלאכת שלמה, ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 179, ד"ה אמר ר' חנינא. ואולם סגנון

הירושלמי בכגון זה: תמן תניינן.

669 ראה מה שהערתי בריש ערך "תניינן". ועל "תנן" המשובש תחת "תניינן" ראה מבוא לנוה"מ,

עמ' 889, הע' 1.

670 תרגום: שנינו.

תנינן (בהקשר) (המשך) כז ג ש' 40, כח ג ש' 16, שם ש' 59, לב ד ש' 17 (2x), שם ש' 19 (2x), שם ש' 21 (2x); **שביעית לג א ש' 34, לג ב ש' 42, לג ד ש' 43, לד ד ש' 4, שם ש' 22, שם ש' 24, לט א ש' 48; **תרומות** מא א ש' 23, מא ב ש' 27 (2x), שם ש' 29 (2x), מד א ש' 36; **מעשרות** נב א ש' 29; **מעשר שני** נב ג ש' 32 (תנן!);⁶⁷¹ **חלה** נז ב ש' 29, נט א ש' 44, נט ב ש' 2, נט ד ש' 29 (2x), שם ש' 31 (2x), ס ב ש' 56; **ערלה** ס ד ש' 11, סב א ש' 43! (צ"ל: לא תנינן);⁶⁷² **ביכורים** סג ד ש' 34; **שבת** ב ד ש' 46, ג א ש' 13, שם ש' 15, שם ש' 17! (צ"ל: תנא ר' חייא);⁶⁷³ ג ד ש' 19, ו א ש' 5, ו ג ש' 44, ו ד ש' 51, ט א ש' 5, שם ש' 52, שם ש' 53, יב א ש' 29, טו א ש' 42, יו ב ש' 30, יו ד ש' 37, יז א ש' 51; **פסחים** לג ב ש' 46, לו ג ש' 40; **יומא** מג ד ש' 34, מה ב ש' 40; **שקלים** מו ג ש' 42; **סוכה** נב ג ש' 29, נג ד ש' 45, נה א ש' 39; **ביצה** ס ג ש' 46, ס ד ש' 8! (צ"ל: לא תנינן);⁶⁷⁴ סא ד ש' 22; **מגילה** עה א ש' 56; **חגיגה** עז ג ש' 11, עז ד ש' 27, עט א ש' 29, עט ד ש' 15; **מועד קטן** פא א ש' 32, שם ש' 34, שם ש' 37; **יבמות** ג ב ש' 22, שם ש' 26, ז א ש' 11, ז ב ש' 6, ח ב ש' 24, יג ד ש' 58; **סוטה** יח ד ש' 23, כ א ש' 1, שם ש' 3, כ ד ש' 45, שם ש' 49, כב א ש' 30; **כתובות** כה ג ש' 62, לב א ש' 29, לג ב ש' 40, לו א ש' 28; **נדרים** לו ג ש' 35, שם ש' 37, לז ד ש' 44, מב ד ש' 40; **גיטין** מו ד ש' 11, מט ג ש' 36; **נזיר** נד ד ש' 26, נו ד ש' 17; **קידושין** נח ד ש' 12, שם ש' 15, שם ש' 64, סב ב ש' 40, שם ש' 62; **בבא קמא** ב א ש' 22, שם ש' 25; **בבא מציעא** ט א ש' 54 (תנינא!); **בבא בתרא** יז א ש' 18 (תנינ!); **סנהדרין** כב ב ש' 41, כג ד ש' 42, כז ב ש' 5; **מכות** לא ב ש' 14 (תנינ!);⁶⁷⁵ **שבועות** לה ד ש' 45, שם ש' 47, לח א ש' 28; **עבודה זרה** לט ד ש' 33 (תנן!); שם ש' 35, שם ש' 37, מא ד ש' 51, מג א ש' 31, מג ד ש' 49; **נידה** נ ג ש' 45, שם ש' 46.⁶⁷⁶ ועיין עוד ערך: דתנינן (בהקשר); דתנינן... ולא תנינן...; לא תנינן אלא; תמן תנינן; תמן תנינן... ברם הכא... תמן תנינן... והכא את אמר הכין עד תמן תנינן... ותני עלה... והכא הוא אמר הכן. וראה עוד ערך: דלא תנינן (בהקשר); ולא תנינן... תני ר' חייא...; לא תנינן (!) מתני.

תנינן... הכא ופרשנתה תמן⁶⁷⁷ **כלאים** כז א ש' 52 (צ"ל: תמן... הכא);⁶⁷⁸

⁶⁷¹ להגהה ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 74, ד"ה ירוש' שם; שם, הע' 3.

⁶⁷² ראה מה שציניתי בערך "ולמה תנינן" על אתר.

⁶⁷³ ראה מה שהערתני בערך "אילו תנא ר' חייא ולא תנינן אגן, היונין אמרין" על אתר.

⁶⁷⁴ ראה מה שציניתי בערך "ולמה תנינן" על אתר.

⁶⁷⁵ ליברמן מניה כאן על דרך אולי: "ותני כן" (גליונות הרש"ל, טופס ב'). והנראה לי, שכל הלשון

כאן: "תנינן שלשה שלשה לא בדא" הוא בדיטוגרפיה מלקמיה (שם) ומלעיל (ש' 13, ע"ש), ולא גרסינן ליה.

⁶⁷⁶ למופעים נוספים ע"ע: דתנינן (בהקשר); והא תנינן; תני (בהקשר); בינוני; תני (!) בשם ר', ר' חייא

תני לה בשם חכמים; תני (= שונים).

⁶⁷⁷ תרגום: שנינו... כאן ופירשנו אותה שם. ולפי ההגהה: שנינו... שם ופירשנו אותה כאן.

⁶⁷⁸ השחלוח "תמן... הכא" הוא שלי. כלומר, "תמן" — בבא קמא; "הכא" — כלאים.

תנינן... ואת אמר אכין ע"ע תנינן... ואת אמר הכין.
תנינן... ואת אמר הכין⁶⁷⁹ **תרומות** מח א שו' 20-21; **שבת** ז ב שו' 59-60 (ד-⁶⁸⁰הכ); **עירובין** כג ד שו' 20-21 (ו-⁶⁸¹הכ); **פסחים** לג ב שו' 21; **סוכה** נב ג שו' 46 (הכ); **תענית** סה ב שו' 64 - סה ג שו' 1; **יבמות** יו ב שו' 3-5; **כתובות** כט ד שו' 28-29 (אכין); **גיטה** מט ד שו' 32, נ א שו' ⁶⁸²30. ועיין עוד ערך תמן תנינן... ואת אמר הכין. וראה עוד ערך והא תנינן... וכא את אמר הכין.

תנינן... ואת אמר הכן ע"ע תנינן... ואת אמר הכין.
תנינן בנדרים מה דלא תנינן בשבועות⁶⁸³ **נדרים** לט ב שו' ⁶⁸⁴5.
*תנינן בנזקין מה דלא תנינן בנדרין⁶⁸⁵ **בבא קמא** ז א שו' 32.
תנינן דבתרה⁶⁸⁶ **תרומות** מא א שו' 14; **גיטין** מג א שו' ⁶⁸⁷38. ועיין עוד ערך דתנינן דבתרה.

תנינן הכא ע"ע חמי היך תנינן הכא. ועיין עוד ערך: דתנינן הכא; ותנינן הכא.
תנינן הכא... ופרשתנה (!) תמן⁶⁸⁸ **כלאים** כז א שו' 52 (צ"ל: תמן... הכא, צ"ל: ופרשתנה)⁶⁸⁹.

תנינן הכא... ותנינן תמן⁶⁹⁰ **פסחים** לג ד שו' 38.
תנינן הכא דר' ותנינן תמן ע"ע תנינן הכא ר' ותנינתה תמן.
תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין⁶⁹¹ **מכות** לא ב שו' 14.

⁶⁷⁹ תרגום: שנינו... ואתה אומר כך?
⁶⁸⁰ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 98, ד"ה ר' ירמיה.
⁶⁸¹ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 316, ד"ה ותנינן.
⁶⁸² למופע נוסף השייך לקידושין סא ע"ד שו' 17-18, וחסרה בו המילה "תנינן" בד"ו, ראה תוכפ"ש, קידושין, עמ' 928, ד"ה ונראה; שם, הע' 30. וכבר הערתי על כך בערך "ואת אמר הכין" על אתר.
⁶⁸³ תרגום: שנינו ב[מסכת] נדרים מה שלא שנינו ב[מסכת] שבועות!
⁶⁸⁴ הגירסא הזאת קשה. והק"ע (יח ע"א, ה"ג, ד"ה ה"ג מה דלא תנינן) מגיה על פי הרישא של המקבילה בבבא קמא (הרשומה בערך הבא): "תנינן בנדרים מה דלא תנינן בנזיקין". אבל נראה יותר להגיה בדיוק על פי הלשון שבערך הבא. וצ"ע.
⁶⁸⁵ תרגום: שנינו ב[מסכת] נזיקין מה שלא שנינו ב[מסכת] נדרים!
⁶⁸⁶ תרגום: שנינו את שאחריה. כלומר, את הסיפא.
⁶⁸⁷ ליברמן הוסיף מדעתו עוד מופע על דרך אולי בבבא מציעא ז ע"ד שו' 44 — ראה ירושלמי נזיקין, סוף עמ' 129, שו' 26 (ושם: "ותנינן").
⁶⁸⁸ תרגום (אחרי ההגהה): שנינו כאן... ופירשנו אותה שם. ולפי השיחלוף: שנינו שם... ופירשנו אותה כאן.

⁶⁸⁹ השחלוף: "תמן... הכא" הוא שלי. כלומר, "תמן" — בבא קמא; "הכא" — כלאים. ולהגהה "ופרשתנה" ראה נוסח הר"ש, כלאים פ"א מ"ו, [ד"ה ירושלמי] (אהצו"י, עמ' 10, ד"ה תנינן הכא). וראה עוד לעיל ערך "תנינן... הכא ופרשתנה תמן".
⁶⁹⁰ תרגום: שנינו כאן... ושנינו שם...

⁶⁹¹ תרגום: שנינו כאן מה שלא שנינו בכל [מסכת] סנהדרין; והכוונה ב"כאן" למסכת מכות, שלפי החלוקה הארץ ישראלית של המשנה היא סופה של מסכת סנהדרין — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 983, סוף ד"ה אבל.

- תנינן הכא ר' ותניננה תמן**⁶⁹² **כלאים** כח ד שו' 19 (דר', ותנינן), ל ג שו' 53.
- תנינן כל אילין מיליא ור' פליג, גבי... לית ר' פליג**⁶⁹³ **ביכורים** סד ד שו' 59-60.
- תנינן תמן**⁶⁹⁴ **דמאי** כו א שו' 137 (זו+ וצ"ל: דתנינן)⁶⁹⁵; **כלאים** כח ד שו' 19 (ר'); **תרומות** מ א שו' 35 (ר), מ ד שו' 18, מב ב שו' 57 (ר! וצ"ל: ד-)⁶⁹⁶; **חלה** ס ב שו' 43; **שבת** יד א שו' 49 (ר); **פסחים** לג ד שו' 38 (ר-)⁶⁹⁷. ועיין עוד ערך: דתנינן תמן; והא (!) דתנינן תמן; כד תנינן תמן. וראה עוד ערך: היך תנינן תמן; והא תנינן תמן.
- תנינן תמן... והכא את אמר הכין**⁶⁹⁸ **תרומות** מב ד שו' 44-46. וראה עוד ערך תמן תנינן... והכא את אמר הכין.
- תנינן (!) תמן... וכא הוא אמר אכין** ע"ע מחלפה שיטתיה דר': דתנינן תמן... והכא הוא אמר הכין⁶⁹⁹.
- תנינן תרין כללין, ולא דמיין חד לחד**⁷⁰⁰ **עירובין** כ ג שו' 50.
- תנינן תרתין (!) כללין, ולא דמיין דין לדין**⁷⁰¹ **כלאים** לא ד שו' 45 (תנינ', תרין); **שבועות** לב ג שו' 50 (צ"ל: תרין).
- תניננה** ע"ע תניננה.
- **תניננה**⁷⁰² **כלאים** ל ג שו' 53 (ר), שם שם, שם שו' 54, שם שו' 56; **חלה** נט א שו' 56; **שבת** ג א שו' 18 (ד-), י ב שו' 47, י ג שו' 52, יג א שו' 50; **פסחים** לה ד שו' 64; **יומא** מב ב שו' 1, מה ב שו' 58 (צ"ל: תניננה)⁷⁰³; **יבמות** י ד שו' 14; **כתובות** לב ב שו' 31 (ד- וצ"ל: דתניננה)⁷⁰⁴, +ר' הושעיה; **גיטין** מט ד שו' 43 (ר), שם שו' 44 (2א), שם שו' 46 (מיתנייא!)⁷⁰⁵, שם שם (מתנינן!); **קידושין** נח ד שו' 37, שם שו' 39 (תניננה), שם שו' 41.
- ⁶⁹² תרגום: שנינו כאן [את השיטה של] ר' ושנינו אותה שם.
- ⁶⁹³ תרגום: שנינו את כל הדברים האלה ור' חלוק, אצל... אין ר' חלוק. כלומר, ר' שמעון נחלק על החכמים במסכת ביכורים פ"ב מ"ב (רישא) בכמה הלכות בדין הביכורים, אבל בוודאי על הביכורים לא נחלק על החכמים, אלא הוא מודה להם שהביכורים טעונים וידי.
- ⁶⁹⁴ תרגום: שנינו שם.
- ⁶⁹⁵ ראה מדה' לונץ, לה ע"א שו' 28; שם, ציונים ג-ד.
- ⁶⁹⁶ ראה אהצו", ריש עמ' 30, ד"ה דר"ש פוטר.
- ⁶⁹⁷ למופע מסופק של ביטוי זה ראה מה שהערתי בערך "דתנינן" לתרומות מ ע"ג שו' 30. ולמופע נוסף מסופק ע"ע דתנינן תמן. וראה עוד מה שהערתי בערך "מחלפה שיטתיה דר': דתנינן תמן... והכא הוא אמר הכין" לעירובין יט ע"א שו' 44-45. ולמופע מסופק של "ותנינן תמן" ראה מה שהערתי בערך "דתנינן תמן" לקידושין ס ע"ד שו' 48.
- ⁶⁹⁸ תרגום: שם שנינו... וכאן אתה אומר כך?!
- ⁶⁹⁹ ראה עוד מה שהערתי שם לעירובין יט ע"א שו' 44-45 בשם ליברמן.
- ⁷⁰⁰ תרגום: שנינו שני כללים, ו[הם] לא דומים אחד לאחד: ליברמן העיר על לשונות דומים בכלאים ובשבועות — ראה ירוכ"פ, עמ' 256, ד"ה תנינן; והם רשומים אצלי בערך הבא.
- ⁷⁰¹ תרגום (אחרי ההגהה): שנינו שני כללים, ו[הם] לא דומים זה לזה:
- ⁷⁰² תרגום: שנינו אותה.
- ⁷⁰³ ראה מה שהערתי בערך "מאן תנינה" על אתר.
- ⁷⁰⁴ ראה הלשון בערך "אילולי דתנינה ר' הושעיה, הוות צריכה לן (בתמיהה)".

**תנייתה (= שְׁנָה אותה)

תנייתה (המשך) שם ש' 42, שם ש' 45 (תנייתה); **בבא קמא ב ש' 15, שם ש' 20, שם ש' 23, ה א ש' 1 (תנייתה);⁷⁰⁶ **סנהדרין** יח ב ש' 47! (צ"ל: דלא תנייתה או דלא תנייתה⁷⁰⁷). וראה עוד ערך לא תנייתה.

תניית⁷⁰⁸ **כתובות כט א ש' 709; **בבא בתרא** טו ב ש' 710.

תנית' ע"ע תנייתה (= שְׁנָה אותה).

*תנייתה (= שנית) **בבא קמא** ו ג ש' 16, ו ד ש' 31! (צ"ל: נתהניתה?)⁷¹¹.

תנייתה (= שנית אותה)⁷¹² **יומא** לח ג ש' 9.

תנייתה (= שְׁנָה אותה)⁷¹³ **פאה** יו ב ש' 35; **סנהדרין** כז ג ש' 21; **שבועות** לד ד ש' 37 (תנית!); **עבודה זרה** לט ג ש' 714; וראה עוד ערך ולמה לא תנייתה.

תנייתה (= שְׁנָה אותה)⁷¹⁵ **פאה טו א ש' 21 (ו-), יח ב ש' 43, יט ג ש' 8 (ו-), שם ש' 10 (ו-); **דמאי** כב ג ש' 35 (ד-); **כלאים** כח ד ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 22 (2x), כט ב ש' 6, ל ב ש' 30, ל ג ש' 56; **שביעית** לד ג ש' 21; **מעשרות** נ ג ש' 2; **פסחים** לא א ש' 22, לב ב ש' 31 (ד-, חזקיה); **ראש השנה** נז ג ש' 20; **יבמות** ב ג ש' 27 (ד-, ר' חייה), ה ד ש' 30 (ד-, ר' הושעיה); **כתובות** לב א ש' 20 (ו-); **בבא קמא** ו א ש' 4, ו ד ש' 33; **בבא מציעא** ט ג ש' 20; **בבא בתרא** יד ג ש' 36; **סנהדרין** כא א ש' 48; **שבועות** לג ב ש' 50, לז ד ש' 716; שם ש' 58; **עבודה זרה** מ א ש' 24, מג ד ש' 38 (ר' חייה רבה+); **נידה** מט ב ש' 45 (ד-, ר' הושעיה)⁷¹⁷. וראה עוד ערך: לא תנייתה; ולמה לא תנייתה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.

⁷⁰⁵ להגהה כאן ובמופע הבא ראה מה שהערתי בערך "אילו תנייתה תמן ולא תנייתה הכא, הוינן אמרין" על אתר.

⁷⁰⁶ להגהה ראה כ"א, עמ' 16 ש' 40.

⁷⁰⁷ ראה הלשון בערך "הן דלא תנייתה פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)". ולמופע נוסף מסופק ע"ע ותני תנא.

⁷⁰⁸ תרגום: שנית.

⁷⁰⁹ ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 13, הע' 2; מבואות לסה"ת, ריש עמ' 165; שם, הע' 43.

⁷¹⁰ ראה מה שהערתי לעיל, ערך "והא תנית".

⁷¹¹ ההגהה על פי ליברמן, ירושלמי נזיקין, עמ' 124, ש' 15. וב"מחקרים", עמ' 178, ד"ה ב"ק; ותש"ק,

עמ' 39, סי' 35 [עמ' 38] הגיה "נהניתה". והיא היא.

⁷¹² ואולי יש לתרגם: הוא שנה אותו — ראה מה שהערתי לעיל, ערך "ולא כבר תנייתה (בתמיהה)" (הראשון).

⁷¹³ לצורה "תנייתה" תחת "תנייתה" ראה מה שהערתי להלן בריש ערך "תנייתה (= שְׁנָה אותה)".

⁷¹⁴ למופע נוסף מסופק ראה מה שהערתי בערך הקודם.

⁷¹⁵ לפי מה שתרגמתי, נראה שיש להגיה בכל המופעים "תנתה" תחת "תנייתה" — ראה רוזנטל, לשונות סופרים, ריש עמ' 313, ד"ה אבל. אבל יתכן שבחלק מהמופעים הגירסא "תנייתה" עיקר, ויש לתרגם בהם את המונח בלשון בינוני: הוא שונה אותה. ובביכורים ככ"ל, עמ' 306 ש' 35 (= ד"ו סה ע"ב ש' 23, ונרשם לקמן בערך "תנייתה בסופה") מנוקד תינייתה, והיו"ד הראשונה נקודה לסימן מחיקה. כלומר, לשון בינוני. וצ"ע.

⁷¹⁶ במקבילה בראש השנה נז ע"ג ש' 14 וכן בסנהדרין כא ע"א ש' 43 הגירסא היא "תנא". וכן עיקר.

**תנייתה (= הוא שונה אותה) דמאי כו ב ש' 71857; פסחים לז א ש' 38; בבא קמא ג ג ש' 56.

תנייתה בסופא 719 נדרים לו ד ש' 18 (ו', בסופה), מב ד ש' 55. וראה עוד ערך לא תנייתה.

תנייתה בסופה 720 ביכורים סה ב ש' 23; שקלים נ ג ש' 22 (ו').

תנייתה הכא ותנייתה תמן 722 גיטין מט ד ש' 43.

תנייתה הכא, תנייתה בכריתות 723 סנהדרין כד ד ש' 25.

תנייתה ר' ינאי בי 724 ר' ישמעאל ואמר טעמ' 725 דמאי כב ד ש' 72643, כד ג ש' 6 (ו', טעמ' ל'!).

תנייתה ר' קריספא בשם ר' חנינה בן גמליאל דאמר (!) טעמא 727 שביעית לז א ש' 16 (תני, חנינה, ואמר); נדרים לט ד ש' 44 (צל: אמר).

תנייתה תמן, אתא ופרשנתה הכא 728 כלאים כז א ש' 52 (צ"ל: תנייתה?, ל"ג אתא?, צ"ל: ופרשנתה?); 729.

717 למופע נוסף שנשתבש ע"ע תנייתה. ולמופע נוסף מסופק (ושם: "דתנייתה") ראה מה שהערתי בערך "דתני" לבבא בתרא יד ע"ג ש' 36.

718 יש כאן שתי צורות סמוכות של בינוני, והראשונה: "מצוי", עי"ש. ולכן התרגום הנכון כאן לעברית הוא: לשנות אותה.

719 תרגום: [הוא] שונה אותו בסופה [של המשנה].

720 תרגום: [הוא] שונה אותה בסופה [של המשנה].

721 פירוש: שָׁנָה את ההלכה. ויתכן שיש לקרוא את הכינוי בלשון זכר, והוא חוזר על "גט קרח" במשנת גיטין (פ"ח מ"ב) ועל גט מקושר במשנת בבא בתרא פ"י מ"ב. והספק הזה נופל על כל הכינויים שבגיטין שם, ש' 43-47. ואני רשמתי אותם ביטויים בסתם בערכיהם עם קריאת הכינויים החבורים ככינויים לנסתרת. וצ"ע.

722 תרגום: שנה אותה כאן ושנינו אותה שם. והלשון קשה, שהיה צריך לומר: "תנייתה" ברישא ובסיפא, או "תנייתה" בשתייהן.

723 תרגום: שנה אותו כאן, [ו]שנה אותו ב[מסכת] כריתות.

724 המילה "בי" רגילה לבוא בירושלמי ד"ץ בנפרד מ"ר" ש' אחריה — ראה מבוח"י, ט ע"ב, ערך בי. לכן לא הגהתי. וראה את דיונו של מרדכי פרידמן בביטוי "בירבי" שצינתי לו בהערה הראשונה בערך "בירבי (ותואר כבוד)".

725 תרגום: שנה אותה ר' ינאי ביר' ישמעאל ואמר טעמה.

726 אפשטיין העתיק כאן בטעות: "ואמר בה [!] טעמא" — ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 683, ד"ה וכן למשל.

727 תרגום (אחרי ההגהה): שנה אותה ר' קריספא בשם ר' חנינא בן גמליאל ואמר טעמה.

728 תרגום (לפי שתי ההגהות הראשונות; ראה בהערה הבאה): שנינו אותו שם, ופירשנו אותו כאן. ולפי ההגהה האחרונה: שנה אותו [התנא] שם, [ו]בא ופירש אותו כאן.

729 כלומר, יש להגיה או "תנייתה..." ופרשנתה" (ראה לעיל ערך "תנינן... הכא ופרשנתה תמן") או "תנייתה... אתא ופרשנתה" (ושמא "ופרשנה"). ועיין בגירסת האו"ז, ח"א, ס' רנח; ובגירסת הר"ש, כלאים פ"א מ", [ד"ה ירושלמי] (אהצוי", עמ' 10, ד"ה עוף תנייתה). ועיין עוד בכ"ר, עמ' 160ב ש' 18. וצ"ע.

תנן (!) ע"ע תנינן⁷³⁰.

תנן (!) (בהקשר) ע"ע תנינן (בהקשר)⁷³¹.

תנן (!) תנינן ע"ע תמן תנינן.

תננייה (!)⁷³² **גיטין נ ב שו' 34** (צ"ל: תננייה)⁷³³.

תעבדינה ע"ע תעבדינה.

תעבדינה⁷³⁴ **ברכות ז ב שו' 58** (2x); **תעבדינה**; **ערלה סא ד שו' 20** (תעבדינה); **יבמות**

י ד שו' 51 (2x); **סוטה כג ד שו' 32** (2x); **כתובות כח ד שו' 13**; **גיטין מה ג שו' 10** (2x);

עבודה זרה מד ד שו' 8, **שם שו' 9**.

תעבדינון⁷³⁵ **ברכות יא ב שו' 2**, **שם שו' 4**; **ביכורים סד ב שו' 37**, **שם שו' 38**; **שבת יז**

ב שו' 24; **פסחים לג ד שו' 7**; **מגילה עה א שו' 9**, **שם שו' 10**.

תעבדינה⁷³⁶ **פאה יט ג שו' 56** (תעבדינה), **שם שו' 57** (תעבדינה), **שם שו' 58** (תעבדינה),

שם שם, כ ב שו' 29; **כלאים כט ד שו' 27** (תעבדינה), **שם שו' 28** (תעבדינה); **תרומות מ**

ב שו' 54 (2x), **מב א שו' 45** (2x); **ערלה סב ד שו' 52** (2x); **סוכה נא ד שו' 30**, **שם שו' 31**;

נזיר נב א שו' 21 (תעבדינה), **שם שו' 22** (תעבדינה); **סנהדרין יט ד שו' 3**.

תעבדיניה (= תעבדינה) ע"ע תעבדינה.

תעביד⁷³⁷ **סנהדרין יט ד שו' 2**.

תפלוגת' דר' ובני כהני' גדולי' ע"ע תפלוגתא דר' ובני כהנים גדולי'.

תפלוגת' דר' ודר' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

תפלוגת' דר' ור' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

תפלוגתא⁷³⁸ **דבית שמאי ובית הלל**⁷³⁹ **פסחים כט ב שו' 61**; **סוכה נב ב שו' 19**

(ודבית); **כתובות לב ד שו' 14** (תפלוגתא)⁷⁴⁰.

⁷³⁰ גם בערכים הבאים המצוינים שם: דתנינן; והא תנינן.

⁷³¹ גם בערכים הבאים המצוינים שם: דתנינן תמן; תמן תנינן. וראה עוד ערך "בדה תנינן".

⁷³² תרגום (אחרי ההגהה): תנאו. כלומר, תורפו ופרטיו של הפרק — ראה בהערה הבאה.

⁷³³ להגהה ולפירוש המונח ראה: אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 70, ד"ה בירוש'; שם, ד"ה ואמנם;

מבוא לנוה"מ, עמ' 7, ד"ה ויש שהניח; מבואות לסה"ת, עמ' 100, ד"ה וכאן; שם, הע' 23; סוף עמ' 216,

ד"ה כלומר; ריש עמ' 217, ד"ה "קיימא". ולהגהה ראה עוד אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 707, ד"ה פ"מ.

ויש להעיר כאן על "תנינן" (ויבמות יב ע"ד שו' 36; ולפירוש עיין שתא"י, עמ' 358, ד"ה קידש, וצ"ע); ועל

"תנאין" (סוטה יז ע"א שו' 49 [בכ"ל: "תניין" (עמ' 61 שו' 5), והסדר שינה], שם שו' 50, כלומר, התנאים

שהכהן מתנה עם הסוטה; וכן על "תנינים" (קידושין נח ע"ג שו' 38), כלומר, התנאים והדברים הכתובים

בשטר הקידושין (ראה פ"מ, שם, ג ע"א, ד"ה ברם הכא). ולא כללתי אותם ברשימה, כי אינם בגדר

המונחים השייכים אליה.

⁷³⁴ תרגום: תעשה אותה.

⁷³⁵ תרגום: תעשה אותם.

⁷³⁶ תרגום: תעשה אותו.

⁷³⁷ תרגום: תעשה.

⁷³⁸ לצורה "תפלוגתא" ראה מה שהערתי להלן, ריש ערך "תפלוגתא דר' ור'".

⁷³⁹ תרגום: מחלוקת בית שמאי ובית הלל. וראה מבוה"י, יג ע"א, ערך תפלוגתא.

תפלוגתא דבית שמאי ודבית הלל ע"ע תפלוגתא דבית שמאי ובית הלל.

תפלוגתא⁷⁴¹ דר' ובני כהנים גדולי⁷⁴² כתובות לה ד שו' 27; **נדרים** לח ג שו' 22 (תפלוגתא, כהני').

תפלוגתא דר' ודר' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

תפלוגתא⁷⁴³ דר' ור'⁷⁴⁴ פאה יז ב שו' 12 (בפלוגתא⁷⁴⁵ ודר'), יט ב שו' 28 (פלוגתא, ודר'), שם שו' 32; **כלאים לא א שו' 42; **שביעית** לח א שו' 1; **תרומות** מב ג שו' 55 (פלוגתא); מד א שו' 44 (פלוגתא; ודר'), שם שו' 48 (ודר'), מד ד שו' 48; **מעשרות** נא א שו' 55; **ערלה** ס ג שו' 42 (תפלוגתא, ודר'), סב א שו' 46 (ודר'); **פסחים** כט א שו' 51 (ודר'); **יומא** לט ב שו' 53 (תפלוגתא, ודר'), שם שו' 54 (ודר'), לט ג שו' 12 (ודר'), שם שו' 16 (ודר'), שם שו' 21, מב ד שו' 21 (ודר'), שם שו' 32 (ודר'); **חגיגה** עח ב שו' ⁷⁴⁶7; **כתובות** לב א שו' 57, לד ג שו' 12; **נדרים** לח א שו' 51, מב ד שו' 31 (תפלוגתא); **גיטין** מג ב שו' 51 (ודר'), מד א שו' 45 (תפלוגתא), מח ג שו' 35 (ודר'), שם שו' 36 (ודר'), שם שו' 38;

⁷⁴⁰ הצורה "פלוגתא" היא הצורה הרווחת בבבלי. אמנם יסטרוב, ב, עמ' 1177, טור א, וכן לוי, ד, עמ' 47, טור א, רשמו את "פלוגתא" המיוודעת כערך, וגם כמילה ירושלמית, עי"ש ושם. גם קוהוט (עה"ש, ו, ריש עמ' שלה, טור א, ערך פלג [עמ' שלו, טור א]) רשם את הצורה "פלוגתא" גם כמילה ירושלמית, עי"ש. אלא שהצורה המיוודעת "פלוגתא" היא צורה בבלית, ומן הבבלי היא חדרה לירושלמי — עיין סוקולוף, עמ' 434, טור ב, סוף ערך פלגו [טור א]. וממנה ניתן היה לגזור לאחור את הצורה הבלתי מיוודעת "פלוגא". וצריך לומר, כנראה, בכל מקום בירושלמי: "פלוגתא" או "פלגתא" תחת "פלוגתא"; ואולי "פלג" או "פלגא" (או "פלגה") כשהצורה בלתי מיוודעת — ראה מה שהערתי בסוף ערך "הן דלא נתניה פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)".

⁷⁴¹ לצורה "תפלוגתא" ראה מה שהערתי להלן, ריש ערך "תפלוגתא דר' ור'".

⁷⁴² תרגום: מחלוקת ר' ובני כהנים גדולים.

⁷⁴³ הצורה "תפלוגתא" נרשמה כערך על ידי לוי, ד, עמ' 660, טור א; ועל ידי יסטרוב, ב, עמ' 1687, טור א. וכן נרשמה בערך השלם, ח, עמ' רס, טור א. אבל זוהי הצורה המיוודעת. וסוקולוף (עמ' 588, טור א) רשם בצדק כערך את הצורה הבלתי מיוודעת: "תפלוגה". והצורה "תפלוגתא" חדרה גם לקטעי הגניזה — ראה שר"ר, עמ' 52 שורה אחרונה. ויתכן שהשתמשו בצורה המיוודעת תחת הבלתי מיוודעת, כפי שמצאנו למשל בצורה "עובדא".

והנה בכ"ר מופיעה שלוש פעמים הצורה "תפלגה" תחת "תפלוגתא" ו"פלוגתא" שבד"ו — ראה: כ"ר, עמ' 120א שו' 39 (בד"ו פאה יט ע"ב שו' 28: "פלוגתא"; שם, עמ' 179ב שו' 15 (בד"ו כלאים לא ע"א שו' 42: "תפלוגתא"; שם, עמ' 232ב שו' 15 (בד"ו תרומות מד ע"ד שו' 48: "תפלוגתא"). יתכן אפוא שהצורה המקורית היא: "תפלגה", והצורה "תפלוגתא" שממנה גזר סוקולוף לאחור "תפלוגה" הנ"ל (בהערה הקודמת) באה בהשפעת "פלוגתא" הרווחת בבבלי. וכבר מצאנו גם את הצורה "פלגה" בירושלמי — ראה מה שהערתי בערך "הן דלא נתניה פליגא (!) את עבד ליה פליגא (!) (בתמיהה)". ויתכן שהיו קיימות שתי הצורות.

אשר לצורה "פלוגתא", ראה מה שהערתי לעיל, ערך "תפלוגתא דבית שמאי ובית הלל", לכתובות לב ע"ד שו' 14.

⁷⁴⁴ תרגום: מחלוקת ר' ור'.

⁷⁴⁵ ההגהה על פי כ"ר: "תפלגתה דר' ור'" (עמ' 111א שו' 28).

⁷⁴⁶ עיין: אהצ"י, עמ' 68, סד"ה ואת אמר; שתא"י, עמ' 321, ד"ה רשב"ל.

**תפלוגתא דר' ור' (המשך) נזיר נג א שו' 50 (תפלוגתא ליל!)⁷⁴⁷, נד ד שו' 19, שם שו' 20, שם שו' 23, שם שו' 25, נז א שו' 33 (פלוגתא!); בבא קמא ג א שו' 46 (תפלוגתא, ודר'), ד ב שו' 11 (פלוגתא, ודר'); סנהדרין כה ג שו' 3 (וידר'); שבועות לז ג שו' 55, לז ד שו' 6, שם שו' 8; עבודה זרה מג ג שו' 55 (פלוגתא!).

תפלוגתא⁷⁴⁸ דר' ורבנין⁷⁴⁹ שביעית לג ב שו' 34; מועד קטן פ ד שו' 25 (ורבנן); כתובות לג ד שו' 24.

תפלוגתא⁷⁵⁰ דר' ורבנין דתמן (תמן = בבל)⁷⁵¹ גיטין מג ג שו' 45.

תפלוגתא דר' ורבנן ע"ע תפלוגתא דר' ורבנין.

תפלוגתה דר' ודר' ע"ע תפלוגתא דר' ור'.

תפש... והניח... שבועות לג א שו' 30.

תפשיטא לך ע"ע אין תפשיטא לך. ועיין עוד ערך כתי פשיטא לך.

תפתר ע"ע תיפתר.

תפתרינה ע"ע תיפתרינה.

תקיימינה ע"ע אין תקיימינה... אין תקיימינה....

תרגום שבת טו ב שו' 54; מגילה עא ב שו' 53, עד ד שו' 35, שם שו' 36, שם שו' 37, שם שו' 41, שם שו' 42.

תרגומא⁷⁵² מגילה עד ד שו' 15.

תרגם עקילס ע"ע תירגם עקילס.

תרגם ר' ע"ע תירגם ר'.

תרגמוניא⁷⁵³ חלה ס א שו' 58.

תרוויהון (!) אמרין ע"ע תריהון אמרין.

תרווייהון (!) אמרין ע"ע תריהון אמרין.

תרויהו (!) בשם ר' ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').

תרויהון אמרי (!) ע"ע תריהון אמרין.

תרויהון (!) אמרין ע"ע תריהון אמרין.

תרויהון (!) בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד) ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד).

תרויהון (!) בשם ר' (כלומר, איתפלגון בשם ר') ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').

תרויהון (!) מרין ע"ע תריהון אמרין.

⁷⁴⁷ להגהה ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "דחייה (!) רובה ור' הושעיה רובה".

⁷⁴⁸ לצורה "תפלוגתא" ראה מה שהערתי לעיל, ריש ערך "תפלוגתא דר' ור'".

⁷⁴⁹ תרגום: מחלוקת ר' והחכמים.

⁷⁵⁰ לצורה "תפלוגתא" ראה מה שהערתי לעיל, ריש ערך "תפלוגתא דר' ור'".

⁷⁵¹ תרגום: מחלוקת ר' וחכמי בבל.

⁷⁵² תרגום: התרגום.

⁷⁵³ לפירוש המונח ראה מה שהערתי בערך "רובין".

תרויהו (י) פליגין⁷⁵⁴ **ביצה** ס א שו' 53 (צ"ל: תרויהו). וראה עוד ערך אתיאי דר' כר', ותרויהו פליגין על שיטתיה דר'.

תרויהו (י) אמרין ע"ע תרויהו אמרין.

תרי תניין אינון על דר', ותרי תניין אינון על דר'⁷⁵⁵ **פסחים** ל ד שו' 75631.

תרויהו אמרי (י) ע"ע תרויהו אמרין.

תרויהו אמרין⁷⁵⁷ **ברכות ג ג שו' 27 (תרויהו)⁷⁵⁸, ה א שו' 48 (תרויהו)⁷⁵⁹, ו ג שו' 8 (תרויהו)⁷⁶⁰, ח א שו' 20 (תרויהו)⁷⁶¹, י א שו' 23 (תרויהו)⁷⁶², יא א שו' 22 (תרויהו)⁷⁶³; **פאה** טו ב שו' 9 (תרויהו)⁷⁶⁴, יו ג שו' 39 (תרויהו)⁷⁶⁵; **כלאים** כז ד שו' 15 (תרויהו)⁷⁶⁶, כח ד שו' 15 (תרויהו)⁷⁶⁷, אמרין, ל ד שו' 60, לב ד שו' 29; **שביעית** לו ד שו' 47 (תרויהו)⁷⁶⁸, אמרין, לח ד שו' 5, שם שו' 11; **תרומות** מא ד שו' 9 (תרויהו)⁷⁶⁹, שם שו' 14, מה ד שו' 49; **מעשרות** נא ד שו' 51 (מרין)⁷⁷⁰, **חלה** נז ב שו' 62; **ערלה** סא א שו' 62; **שבת** ד א שו' 35, ד ב שו' 8, ז ג שו' 17⁷⁷¹, ט א שו' 51, שם שו' 55, ט ב שו' 1, שם שו' 19, י ב שו' 33, י ג שו' 39 (אמרין), יג ג שו' 25, יג ד שו' 31 (תרויהו)⁷⁷², יד ג שו' 41, שם שו' 42, יז ג שו' 33; **עירובין** יח ג שו' 17⁷⁷³, יח ד שו' 14 (תרויהו)⁷⁷⁴, כא ב שו' 52, שם שו' 58, כב א שו' 38, כג ד שו' 55, כה ג שו' 51; **פסחים** כח ד שו' 60, לא א שו' 34, לא ב שו' 48, לב ג שו' 52, לד ג שו' 15, לה ב שו' 9 (אמרין)⁷⁷⁵, לה ד שו' 56⁷⁷⁶, לו א שו' 48, לו ב שו' 6; **יומא** מא ג שו' 33, שם שו' 57, מד ד שו' 52 (תרויהו)⁷⁷⁷; **סוכה** נא ד שו' 13⁷⁷⁸, נב ג שו' 6, שם שו' 8; **ביצה** ס א שו' 55, שם שו' 61, ס ד שו' 52, סא ג שו' 59, סב א שו' 11, סג א שו' 40; **תענית** סד ד שו' 1, סה ג שו' 23, סו א שו' 36 (2x), סז א שו' 58; **מגילה** ע ד שו' 3, עא ג שו' 5, שם שו' 44, עא ד שו' 37, שם שו' 38; **חגיגה** עו א שו' 58, עו ב שו' 31; **מועד קטן** פב ג שו' 21, פג ד שו' 36; **יבמות** ב ד שו' 24, שם שו' 29, ח ב שו' 40, שם שו' 43, שם שו' 56, שם שו' 61, י ב שו' 15, י ד שו' 35, שם שו' 38, יא א שו' 62 (תרויהו)⁷⁷⁹, יא ב שו' 2 (תרויהו)⁷⁸⁰, יג ב שו' 55, שם שו' 59, יג ד שו' 25, יד ב שו' 41; **סוטה** יט א שו' 10; **כתובות** כה ב שו' 8, כה ד שו' 32 (אמרין)⁷⁸¹, כו ג שו' 40, כח ג שו' 58, כט ד שו' 37,

⁷⁵⁴ תרגום: שניהם חלוקים.

⁷⁵⁵ תרגום: שני תנאים הם על [דעתן] של ר', ושני תנאים הם על [דעתן] של ר'. כלומר, ששני תנאים נחלקים בדעתם של ר' מאיר ור' יוסי, כשהם מחליפים את מחלוקתם.

⁷⁵⁶ בשריר (עמ' 112 שו' 8) "תריין" גם ברישא, ונראה שכן צריך לומר. ולקריאת מילה זו ראה קוטשר, מחקרים, עמ' קצא, ד"ה לבסוף.

⁷⁵⁷ תרגום: שניהם אומרים. והמקבילה הבבלית של מונח זה: "דאמרי תרויהו" (מלמד, פרקי מבוא, עמ' 625, ס' 68). ולצורה "תרויהו" ראה מה שהערתי לעיל במבוא, עמ' קלב, ס' 14.

⁷⁵⁸ ראה מבואות לסה"א, עמ' 344, [ג ע"ג], שו' 27; שם, הע' 52.

⁷⁵⁹ להגהה ראה תוכפ"ש, תרומות, עמ' 339, שו' 8.

⁷⁶⁰ ראה מה שהגיה כאן ליברמן, ירוכ"פ, ריש עמ' 99, ד"ה ר' בא.

⁷⁶¹ ראה מה שהגיה כאן ליברמן, ירוכ"פ, סוף עמ' 220, ד"ה אכסדרא.

⁷⁶² ראה מה שהעיר כאן ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 500, ד"ה לעזר.

⁷⁶³ ראה מה שהעיר ליברמן, ירוכ"פ, סוף עמ' 220, סד"ה אכסדרא.

תריהון אמרין (המשך) לג א שו' 25, שם שו' 42, לג ב שו' 10, לד ד שו' 2, לה ד שו' 8; **נדרים לו ג שו' 45, לז ד שו' 14, לח ד שו' 35, לט ב שו' 3, מ ב שו' 52, מ ד שו' 46 (אמרין), מב ג שו' 20, שם שו' 51, מב ד שו' 43; **גיטין** מד ב שו' 20 (דאמרי תרויהון);⁷⁶⁴ מד ד שו' 49 (תרויהון), מז ב שו' 25, שם שו' 26, מח ד שו' 26, נ ב שו' 35, שם שו' 38, נ ג שו' 19; **נזיר** נב א שו' 39 (תרויהון), שם שו' 60, נב ב שו' 16; **קידושין** ס א שו' 50, ס ג שו' 40, סב ג שו' 34, סג ג שו' 36, סד ג שו' 53; **בבא קמא** ג ג שו' 32, ה א שו' 31, ה ב שו' 34, שם שו' 38, ה ג שו' 8, ז א שו' 30; **בבא מציעא** ט ג שו' 26 (מרין), י ג שו' 43, יא ד שו' 34 (מרין); **בבא בתרא** יד א שו' 48 (מרין), יו ב שו' 60; **סנהדרין** יח א שו' 38 (מרין), כ א שו' 33 (תרויהון; מרין), כא ד שו' 38 (מרין); **שבועות** לד ד שו' 6, לו א שו' 43, לו ד שו' 51 (תרויהון), לח ג שו' 15; **עבודה זרה** מג ב שו' 24 (תרויהון); **הוריות** מח א שו' 18; **נידה** מט ג שו' 5, נ א שו' 32, נ ב שו' 7 (צ"ל בכל מקום: תריהון תחת תרויהון, תרויהון, תרויהון, תרויהון ותרין). ועיין עוד ערך לא כן ר' ור' תריהון אמרין (= אמרו דבר אחד; בתמיהה).

תריהון אמרין בשם ר' ע"ע ר' ור' תריהון אמרין בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר'). **תריהון בשם ר'** (כלומר, אמרו דבר אחד) ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד).

תריהון בשם ר' (כלומר, איתפלגון בשם ר') ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר').

תריהון בשם ר' אמרי (!) ע"ע ר' ור' תריהון בשם ר' (= איתפלגון ר' ור' בשם ר'). **תריהון, חד בשם ר' וחד בשם ר'** ע"ע ר' ור' תריהון, חד בשם ר' וחד בשם ר' (כלומר, אמרו דבר אחד).

תריהון מרין ע"ע תריהון אמרין. **תריי כל קביל ארבעה, לא (!) עבדין עובדא כסוגייתא** ע"ע תריי כל קביל ארבעה, ולא עבדין עובדא כסוגייתא (בתמיהה).

תריי כל קביל תריי אינון ע"ע תריי כל קביל תריי אינון. **תריי כל קביל ארבעה, ולא עבדין עובדא כסוגייתא** (בתמיהה)⁷⁶⁵ **כתובות** לג א שו' 63; **קידושין** ס ב שו' 60 (קביל, לא!).

תריי כל קביל תריי אינון⁷⁶⁶ **דמאי** כד ד שו' 59; **תרומות** מא ב שו' 59 (תרין, קביל); **חלה** נח ד שו' 33 (תרתיי, תרי); **כתובות** לג א שו' 63; **קידושין** ס ב שו' 61 (קביל). **תרין אמוראין (!)** ע"ע תרין אמורין.

⁷⁶⁴ הלשון כאן בבלי.

⁷⁶⁵ תרגום: שניים כנגד ארבעה, ולא עושים מעשה כ[דעת] הרוב!! כלומר, שני חכמים שנחלקים על ארבעה.

⁷⁶⁶ תרגום: שניים כנגד שניים הן; ובכתובות וקידושין בתוספת סימן קריאה, מכיוון שהיא תשובה על קושיא.

תרין אמורין⁷⁶⁷ **ברכות** ב ג ש' 19, ג ב ש' 3 (אמוראין)⁷⁶⁸, ו ב ש' 25 (אמוראין), ח ג ש' 46 (אמוראין), יא א ש' 17, יב ג ש' 24; **דמאי** כה ג ש' 24 (אמוראין); **כלאים** לב א ש' 28 (אמוראין); **תרומות** מא ג ש' 19, מד ד ש' 6, מה ד ש' 31; **ביכורים** סה ג ש' 33; **שבת** ה ג ש' 1, ז ד ש' 21, י ב ש' 52; **עירובין** יח ד ש' 46, כב ד ש' 10, כו ב ש' 43; **יומא** מא א ש' 19, מה ב ש' 20; **שקלים** מז ג ש' 27 (פליגין בה!) ול"ג להי⁷⁶⁹, אמוראין, מט א ש' 42, נ א ש' 49; **סוכה** נב א ש' 15, נב ב ש' 31, נה ב ש' 33, נה ד ש' 1; **ביצה** סא ב ש' 41; **תענית** סט ב ש' 27; **מועד קטן** פ ד ש' 41; **סוטה** יז ב ש' 5, יז ג ש' 5; **כתובות** כז ג ש' 5 (אמוראין), לג ג ש' 26; **סנהדרין** כ א ש' 45.

תרין (!) אמרין ע"ע תריהון אמרין.

תרין כל קביל תרין אינון ע"ע תריי כל קבל תריי אינון.

תרין (!) מילין סלקון (!) בידיכון⁷⁷⁰ **שביעית** לג ב ש' 57 (בידכון); **סוכה** נד ב ש' 43 (צ"ל בשניהם: תרתין, צ"ל בשניהם: סלקין)⁷⁷¹.

תרין (!) מילין סלקון (!) בידיכון ע"ע תרין (!) מילין סלקון (!) בידיכון.

תרין (!) מילין סלקין מן גביכון⁷⁷² **עבודה זרה** מג ד ש' 16 (צ"ל: תרתין)⁷⁷³.

תרין עובדין⁷⁷⁴ **קידושין** סד ד ש' 75⁷⁷⁵; **סנהדרין** כא ד ש' 50.

⁷⁶⁷ תרגום: שני אמוראים. ולפירוש המונח ראה מלמד, פרקי מבוא, עמ' 625, סי' 67. ושאר דברי גינצבורג שציין להם (שם, הע' 675) תמוהים, שהרי "מגיב ליה חבריה" מלמד בכל זאת "שנשארו ונתנו זה עם זה". וכתב אפשטיין: "אבל 'תרין אמורין' נאמר בירוש' כמה פעמים גם על **תנאים**: משניות וברייתות, כלומר שני שונים" (אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 394, ד"ה אבל; ההדגשה במקור). ועיי"ש בהמשך.

⁷⁶⁸ הגהתי כאן ולהלן "אמורין" תחת "אמוראין", כי הצורה "אמוראין" היא בבלית.

⁷⁶⁹ ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 394, ד"ה שקלים; שם, הע' 2.

⁷⁷⁰ תרגום: שני דברים עלו (כלומר, מבבל לארץ ישראל) בידיכם.

⁷⁷¹ "מילין" היא לשון רבות, ולכן היא מחייבת את שתי ההגהות. כי הצורה "סלקין" היא צורת הנסתרות בעבר — ראה קוטשר, אנציקלופדיה, טור 272 (קוטשר מנקד: קְטָלִין; לניקוד אחר — קְטָלִין — ראה: 9, p. 45 (1985), *Sefarad*; T. Muraoka, "A Study in Palestinian Jewish Aramaic"; ותוכיח הצורה "סלקין" שבערך הראשי הבא.

⁷⁷² תרגום: שני דברים עלו (כלומר, לארץ ישראל) מאצלכם (כלומר, מבבל).

⁷⁷³ "מילין" היא לשון רבות, ולכן יש לגרוס "תרתין" ולא "תרין"; והמילה "סלקין" היא לשון עבר לנסתרות, כמו שהערת לעיל בסוף ערך "תרין (!) מילין סלקון (!) בידיכון". ואין להגיה. ופירוש "וערבתא דיומא שביעיא" (שם) בהמשך המאמר: והערבה של יום השביעי, כלומר, חיבוט הערבה הוושענא רבא. וצריך לומר: וערבתא, כמו שהוא במקבילה בשביעית לג ע"ב ש' 58. ועיין במפרשים שם, ועיין תוס' סוכה, מד ע"א, ד"ה והא א"ר יוחנן.

⁷⁷⁴ תרגום: שני מעשים. כלומר, מעשים הלכתיים. להגדרת הביטוי הזה ראה מה שכתבתי בריש ערך "מעשה (סיפור מעשה)".

⁷⁷⁵ הספק כאן הוא ספק שייכות, כי המילה "תרין" אינה חלק מהמונח הקשור לעריכת הסוגיא כמו במופע האחר שבסנהדרין.

תרין עובדין אינון ע"ע דילמא תרין עובדין אינון: אנן אמרין ליה על דר', ואתון אמרין ליה על דר' (בניחותא).

תרין עובדין הוון⁷⁷⁶ כתובות כו ג שו' 43.

תרין עובדין הוון, חד בשם ר' וחד בשם ר'⁷⁷⁷ סוטה יט ג שו' 60.

תרין פיתרין ע"ע פתר לה תרין פתרין.

תרין פתרין ע"ע פתר לה תרין פתרין.

תרין תלמידיו⁷⁷⁸ ברכות י ב שו' 63.

תרין תלמידים (!) ע"ע תרין תלמידין.

תרין תלמידין⁷⁷⁹ כלאים לב ב שו' 47 (שני!);⁷⁸⁰ יומא מה א שו' 61 (תלמידים!); מועד

קטן פב ד שו' 51, שם שו' 52, שם שו' 54, שם שו' 58; כתובות לה א שו' 53; סנהדרין

כג ג שו' 26.

תרין תלמידין מן דר'⁷⁸¹ שבת ח ד שו' 2.

תרין תנאין⁷⁸² שביעית לג ד שו' 25.

תרין תנאין אינון (!) ע"ע תרין תניין אינון.

תרין תנאין אינון על דבית שמאי⁷⁸³ יבמות ד ג שו' 35.

תרין תניין אינון⁷⁸⁴ שביעית לז ג שו' 785; עירובין יט ב שו' 128 (תנאין); צ"ל: חד תנא

הוא⁷⁸⁶; סוטה כג א שו' 16; נדרים לו ג שו' 787, לז ג שו' 788.

תרין תניין אינון על דעתיה דר'⁷⁸⁹ שבועות לד ב שו' 41 (צ"ל: על דר'?)⁷⁹⁰.

תרין תניין אינון על דר'⁷⁹¹ עירובין יט ב שו' 32, שם שו' 33, שם שו' 34.

776 תרגום: שני מעשים היו. כלומר, מעשים הלכתיים.

777 תרגום: שני מעשים היו, אחד בשם ר' ואחד בשם ר'. כלומר, שני פסקי דין.

778 תרגום: שני תלמידין.

779 תרגום: שני תלמידים.

780 להגהה ראה המקבילה בכתובות לה ע"א שו' 53 הרשומה להלן בפרק.

781 תרגום: שני תלמידים משל ר'.

782 תרגום: שני תנאים. כלומר, שנחלקו בעניין.

783 תרגום: שני תנאים הם (כלומר, שנחלקו) על [דעתם] של בית שמאי.

784 תרגום: שני תנאים הם. כלומר, שנחלקו בעניין.

785 לפירוש העניין ראה: מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 242; תוכפ"ש, שביעית, עמ' 557, שו' 32. ולגירסת

הר"ש כאן ראה מבוא לנוה"מ הנ"ל, הע' 2.

786 ראה ירוכ"פ, עמ' 237, ד"ה אמר ר' יוסה.

787 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 300, הע' 2.

788 לפירוש העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 193, ד"ה ולעיקר המחלוקת; עמ' 298, אות ה; עמ' 1143,

ס' 7. וראה עוד תוכפ"ש, נדרים, עמ' 411, שו' 39-40. ולמופע נוסף שנשתבש ע"ע חד תניי הוא.

789 תרגום: שני תנאים הם על דעתו של ר'. כלומר, שנחלקו בדעתו של ר'.

790 ההגהה על פי הלשון בערך הבא.

791 תרגום: שני תנאים הם על [דעתו] של ר'. כלומר, לשיטתו של ר' (האמורא), שני תנאים נחלקים

בעניין.

תרתני מתניין אינון על דברי ר' (ו!)⁷⁹² **יבמות** יב ד שו' 28 (צ"ל: אינון, צ"ל: על דר')⁷⁹³.
תרתיהון (ו! לקולא⁷⁹⁴ **סוכה** נב ב שו' 42; **תענית** סט ג שו' 13; **חגיגה** עו א שו' 35
 (צ"ל בכולם: תרתיהין).

תרתני, חדא כר' וחדא כרבנין⁷⁹⁵ **ביכורים** סד ב שו' 1.
תרתני (ו! כל קבל תרי אינון ע"ע תרי כל קבל תרי אינון.
תרתני שמועין (ו!)⁷⁹⁶ **ברכות** ט ב שו' 51 (צ"ל: שמועין)⁷⁹⁷.
תרתני מילין אמרין (ו! בשם ר', ולית אתון אמרין מְהוּן⁷⁹⁸ **תרומות** מד א שו' 53
 (צ"ל: אתון אמרין)⁷⁹⁹.

תרתני מילין אתון אמרין בשם ר', ולית אינון (ו! כן⁸⁰⁰ **מכות** לא ד שו' 35 (צ"ל:
 אינון).

תרתני מילין אתון אמרין, ואינון פליגין (ו! חדא על חדא⁸⁰¹ **מעשרות** נא ד שו' 42
 (ואינון, צ"ל: פליגין, הדא!); **עלה** סא א שו' 57 (צ"ל: ואינון, צ"ל: פליגין).
תרתני מילין אתון אמרין, ואינון פליגין הדא (ו! על הדא (ו!) ע"ע תרתני מילין
 אתון אמרין, ואינון פליגין (ו! חדא על חדא.
תרתני מילין תני ר' חייא רוב', ואינון פליגין (ו! חדא על חדא⁸⁰² **חלה** נט א
 שו' 40 (צ"ל: ואינון, צ"ל: פליגין).
תרתני מתניין, חדא אמרה... וחדא אמרה...⁸⁰³ **שביעית** לה א שו' 24-25.

⁷⁹² תרגום (אחרי ההגהות): שתי משניות הן על [דעתו] של ר'. כלומר, שתי משניות חלוקות בדעתו
 של ר'. והמקבילה הבבלית של ביטוי זה: "תרי תנאי אליבא דרבי פלוני" (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 249,
 ד"ה במקומות).

⁷⁹³ ההגהה "אינון" שלי, כלומר, לשון רבות — ראה מה שהערת במבוא, עמ' קכו, סי' 1; שם,
 הע' 302. וההגהה "על דר'" על פי אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 247, סי' 5; עמ' 249, ד"ה במקומות;
 עמ' 259, ד"ה ירוש'; שם, הע' 2. והוא מנקד "מְתַנִּין" — ראה שם, ריש עמ' 249, ד"ה במקומות (וראה
 שם, הע' 1; ריש עמ' 814, ד"ה ר' מְתַנִּין).

⁷⁹⁴ תרגום: שתיהן לקולה. בסוכה ותענית שתי המימרות, ובחגיגה שתי הדרשות.
⁷⁹⁵ תרגום: שתיים, אחת כר' ואחת כחכמים. כלומר, שתי דרשות שונות הן (שמתייחסות לשתי
 שיטות סותרות, כלומר חלוקות) שנמסרו בשם ר' אלעזר, אחת אמורה לשיטתו של ר' יהודה ואחת
 לשיטתם של החכמים, עי"ש.

⁷⁹⁶ תרגום (אחרי ההגהה): שתי שמועות. כלומר, שתי שמועות שונות משם שני חכמים, עי"ש.
⁷⁹⁷ ראה כי"ר, עמ' 275 שו' 38.

⁷⁹⁸ תרגום (אחרי ההגהה): שני דברים אתם אומרים בשם ר', ואין אתם אומרים מהיכן.
⁷⁹⁹ עיי"ש בהמשך. וראה הסגנון בשני הערכים הבאים.

⁸⁰⁰ תרגום: שני דברים אתם אומרים בשם ר', ואינם כן;

⁸⁰¹ תרגום: שני דברים אתם אומרים, והם חלוקים אחד על אחד!

⁸⁰² תרגום: שני דברים שונה ר' חייא הגדול, והם חלוקים אחד על אחד!

⁸⁰³ תרגום: שתי משניות [חלוקות], אחת אומרת... ואחת אומרת... ולזהות המשניות האלה ראה
 מבואות לסה"א, עמ' 607, ד"ה שביעית.

תרתינן פלגוון בין ר' ורבנן⁸⁰⁴ מגילה עג ג שו' 24.
תשובה⁸⁰⁵ תרומות מג ד שו' 1; פסחים לד ד שו' 45, שם שו' 47, שם שו' 48, שם שו' 50;
 כתובות כט ד שו' 62, שם שו' 64; נזיר נז א שו' 39; שבועות לח ג שו' 80611.
תשובה אחרת יש כאן סוכה נג ב שו' 1.
תשובות כללים כז ד שו' 58; פסחים לג ב שו' 54; יבמות ג א שו' 52; נזיר נד א שו' 52.
תשובת הפלג השיבו⁸⁰⁷ עבודה זרה מב ד שו' 50.
תשובתו הוריות מה ד שו' 47 (2x).
תשובתן ברכות יב ד שו' 49.
תתובה⁸⁰⁸ חלה נט ב שו' 47 (תתיבה!);⁸⁰⁹ שם שו' 52 (תתיבה!); פסחים לג ג שו' 42, שם
 שו' 44; שבועות לד ג שו' 16 (2x); תותבה!;⁸¹⁰
תתובתה⁸¹¹ פאה יח ב שו' 20; גיטין מט ג שו' 22 (מתיתבתא! וצ"ל: תתובתא)⁸¹².
תתובתה דר'⁸¹³ ראש השנה נו ב שו' 27.
תתיב ע"ע ואפילו תתיב.
תתיבה (!) ע"ע תתובה.

⁸⁰⁴ תרגום: שתי מחלוקות בין ר' והחכמים.
⁸⁰⁵ לפירוש המונח ראה ערכי מדרש אמוראים, עמ' 323, ערך תשובה.
⁸⁰⁶ ישנו מופע נוסף בפסחים לה ע"א שו' 33, והוא תנאי לדעתי, ולכן לא נכלל. ולדעת ספר ניר
 הוא אמוראי — עיין ירוכ"פ, ריש עמ' 491, ד"ה תשובה. וצ"ע.
⁸⁰⁷ לפירוש הביטוי ראה: מבוה"י, יז ע"א, ערך תשובת הפלג השיבו; ערכי מדרש אמוראים, עמ' 323,
 ערך תשובה.
⁸⁰⁸ תרגום: תשובה. בחלה ופסחים במשמעות קושיא, ובשבועות פירוק של קושיא. וראה עוד מלמד,
 פרקי מבוא, עמ' 612, סי' 40.
⁸⁰⁹ ההגהה "תתובה" כאן ובמופע הבא על פי לשון הערך. וכן הוא בנוסח הרש"ס, סב ע"ב שו' 10,
 סג ע"א שו' 7 (ושם ושם: "תתובא").
⁸¹⁰ להגהה ראה: ערכי מדרש אמוראים, עמ' 323, ערך תתובה(א); סוקולוף, עמ' 594, טור ב, ערך
 תתובה [טור א].
⁸¹¹ תרגום: תשובות. כלומר, קושיות.
⁸¹² ראה המקבילה בפאה יח ע"ב שו' 20 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.
⁸¹³ תרגום: תשובותיו (כלומר, קושיותיו) של ר'.

קונטרס הסוגיות

קונטרס הסוגיות

בדברים הבאים מתכוון אני לדון בשמונה סוגיות הכוללות לשונות שבאו לעיל ברשימה, ולפי שנתארכו הדברים מכדי הערות החלטתי ליחד להן קונטרס זה.

1. תרומות פ"ח ה"ט, מו ע"א שו' 58 ואילך = פסחים פ"א ה"ח, כח ע"א שו' 54 ואילך¹:

רבי אילא ור' זעירא תריהון בשם רבי (יוחנן) [אלעזר] חבית הראשונה כרבי יוסי. והשנייה בין כר' מאיר בין כר' יוסי. א"ר (זעירא) [עזרא] קומי ר' מנא ולית הדא פליגא על רבי (מאיר) [יוסי]. אמר ליה נאמר דלא כר' מאי' (ו)נאמר דלא כרבי יוסי לפי שמצינו רבי מאיר שורף תלוי' בכל מקום.

יש להקדים לפירוש הסוגיא הקדמה זו:

"חבית הראשונה" היא משנתנו בתרומות פ"ח מ"ז, הדנה בחבית יין של תרומה שנוולד לה ספק טומאה. ובחבית זו נאמר: "רבי יהושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואם היתה מכוסה יגלינה". כלומר, שמותר לגרום לה טומאה, אבל לא לטמא אותה בידיים, ולא לשפוך אותה או לעשות אותה זילוף². ו"חבית השנייה" היא משנה ח' שם, הדנה בחבית יין של תרומה טהורה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה, כלומר, חולין טמאים. ונאמר עליה לדעת ר' יהושע שאם אינו יכול להציל ממנה רביעית בטהרה "לא זו תרומה שאני מוזהר עליה מלטמאה אלא מלאכלה" (שם, מ"י). כלומר, ומותר לקבל אותה בכלים טמאים, וכך לטמא אותה בידיים, כדי שלא לאסור את הגת התחתונה של החולין הטמאים שיש בה פחות ממאה כנגדה שאינה יכולה לעלות בהם.

ומחלוקת ר' מאיר ור' יוסי היא המחלוקת שנתפרשה בפסחים סוף פרק א': "אמר רבי מאיר מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. אמר לו רבי יוסה אינה היא המידה. מודין רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ועל מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שרבי אליעזר אומר תישרף זו לעצמה וזו לעצמה. ורבי יהושע אומר שתיהן כאחת".

¹ אני מעתיק את הסוגיא מתרומות, ומגיה את הלשון על פי פסחים.

² ראה בבלי פסחים כ סוף ע"ב.

ועכשיו אפרש לפי הסדר, ולפי הנוסח המוגה:

רבי אילא ור' זעירא תריהון בשם רבי אלעזר. לעיל מזה אמרו: "חברייא בשם רבי לעזר חבית הראשונה כרבי יוסי והשנייה כרבי מאיר" (שו' 35). וכן הוא גם בפסחים (שם, שו' 29). ור' אילא ור' זעירא חולקים על דברי חברייא בשיטת ר' אלעזר. **חבית הראשונה כרבי יוסי.** כלומר, משנה זו, המתירה לגרום טומאה לתרומה תלויה, הולכת בשיטת ר' יוסי (אליבא דר' יהושע) המתיר לטמא את התרומה התלויה בערב פסח בשעת שריפתה; אבל לשיטת ר' מאיר ששורפין את התלויה תמיד כמות שהיא, כמו שנתבאר לעיל בסוגיא שקדמה, וכמו שיתבאר להלן בסמוך, מותר לשפוך חבית זו בידיים כמות שהיא.

והשנייה בין כר' מאיר בין כר' יוסי. כלומר, משנת חבית השנייה המתירה לטמא את התרומה הטהורה כדי להציל את החולין הטמאים, הולכת בין כשיטת ר' מאיר המתיר לטמא תרומה טהורה בפסח, בין כר' יוסי האוסר לטמא. וטעם ההבדל בין שתי המשניות לשיטת ר' יוסי, שבפסחים אין אלא הפסד מועט של עצים לשרוף בהם את התרומה הטהורה בפני עצמה, ולהפסד מועט לא חשו; אבל בתרומות יש הפסד ממון גדול, והתורה חסה על ממון של ישראל. וכבר נתבאר כל זה לעיל בסוגיא בתרומות ובפסחים.

א"ר עזרא קומי ר' מנא. להגהת "עזרא" תחת "זעירא" ראה: שערי תורת בבל, סוף עמ' 503, ערך ר' עזריה, ד"ה ר' עזריה זה; לעיל, סוף עמ' 481, ד"ה ודע; שתא"י, עמ' 68, ד"ה ר' זעירא.

ולית הדא פליגא על רבי יוסי. ר' עזרא סובר שאין הבדל בין ערב פסח לשאר ימות השנה, והוא תוהה על תחילת המימרא של ר' אלעזר: כלום אין משנתנו זאת, משנת חבית הראשונה דתרומות, חלוקה על ר' יוסי! כלומר, הרי ר' יוסי מתיר בפסחים לטמא את התלויה בידיים, ואילו בתרומות לא התיר ר' יהושע אלא לגרום לה טומאה, ואיך יתכן להעמידה כר' יוסי! אתמאה. וכן פירש כאן ליברמן בשם ספר ניר — ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 386, ד"ה לית הדא.

אמר ליה נאמר דלא כר' מאיר. כלומר, הרי עלינו לומר בהכרח שמשנת תרומות אינה כר' מאיר, כמו שמפרש בסמוך: "לפי שמצינו רבי מאיר שורף תלו' בכל מקום", כלומר, בכל זמן, כמו שנתפרש להלן במימרא של ר' הונא בשם ר' ירמיה: "ר' מאיר שורף תלויה בשאר ימות השנה" (מו"ב שו' 1). ואם כן, אי אפשר להעמיד משנתנו כר' מאיר, לפי שלשיטתו מותר לשפוך חבית זו בידיים, שאין חילוק אצלו בין ערב פסח ובין שאר ימות השנה.

נאמר דלא כר' יוסי. בתמיהה. כלומר, נאמר שמשנתנו זו אתיא גם דלא כר' יוסי! כלומר, ולר' יוסי יש הבדל בין ערב פסח לשאר ימות השנה; שבערב פסח יש על התרומה איסור חמץ, והיא עומדת להישרף, ולכן היקל בתלויה לטמא אותה בשעת שריפתה. ואף על פי שאסר לשרוף את הטהורה עם הטמאה, הרי שם התרומה טהורה בוודאי, אבל בתלויה שהיא ספק טמאה, וכבר נאסרה באכילה מטעם זה, ניתן להקל לשרוף אותה עם הטמאה בערב פסח. ואילו בשאר ימות השנה שאין על התרומה

התלויה איסור אחר, אוסר ר' יוסי לטמא אותה בידיים. וכבר נתפרש מאמר זה כך על ידי הרש"ס, תרומות קכז ע"ב, ד"ה נאמר.

ובפסחים: "אמר ליה ודלא כרבי יוסי נימר ודלא כרבי מאיר" (שם, שו' 57). ונשתבש הרבה, וצריך לומר על פי תרומות: נימר דלא כרבי מאיר נימר דלא כרבי יוסי. וליברמן (ורכ"פ, ריש עמ' 387, ד"ה אמר ליה) נקט דרך אחרת. נמצא שסגנון המונח כאן, כסגנון המונח "שמענו... שמענו...", עיין בערכו: שמענו... שמענו... (שמיעה ממש; הראשון בניחותא והשני בתמיהה).

2. ביכורים פ"ב ה"ה, סה ע"ב שו' 1 ואילך = ראש השנה פ"א ה"ב, נז ע"א שו' 20 ואילך³:

מעשה בר' עקיבה שלקט אתרוג ונתן עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן. תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי רבי אליעזר. רבן גמליאל ורבי אליעזר על דבית הלל אינון הווי. אמר רבי יוסה בי רבי בון תיפתר שחנט⁴ קודם לחמשה עשר בשבט של שנייה ונכנסה שלישית. על דעת⁵ דרבן גמליאל עישורי⁶ עני. על דעתיה דרבי אליעזר עישורי⁷ שני. מה עשה קרא שם על מעשר⁸ שבו ופדייו ונתנו לעני.

דע תחילה, שסוגיא כזו באה גם בבבלי ראש השנה יד ע"א-ע"ב. וגם שם הקשו על המסורת השנייה במעשה ר' עקיבא (כלומר, שנהג כחומרי רבן גמליאל ור' אליעזר): "באחד בשבט כבית שמאי נהג בה" (שם, ע"ב), ונאמרו בה שני תירוצים: הראשון של ר' חנינא (או ר' חנניא), והשני של רבינא. לפי ר' חנינא, האתרוג חנט בשנה השנייה קודם ט"ו בשבט של השנה השלישית, כלומר שבט שבתחילתה של השלישית (וכן תמיד בהמשך), ונלקט בא' בשבט של סופה⁹, ולפי רבינא, המעשה אירע בט"ו בשבט של השנה השלישית, והאתרוג חנט קודם לכן בשנה השנייה¹⁰.

ומפרשי הירושלמי נמשכו בפירוש סוגיית הירושלמי אחרי שני התירוצים של הבבלי: הרא"ף בביכורים, והק"ע בראש השנה פירשו את תירוץ ר' יוסה בר' בון כר' חנינא. וכן פירש ליברמן¹¹. ואילו הרש"ס והשדה יהושע (להלן: שד"י) בביכורים, והפ"מ

³ אני מעתיק את הסוגיא לפי הנוסח בראש השנה.

⁴ בביכורים: "בשחנט", ונראה שכן צריך לומר.

⁵ בביכורים: "עישורי", וכן צריך לומר.

⁶ בביכורים: "עישורי", וכן צריך לומר.

⁷ בביכורים: "למעשר שני", וכן צריך לומר.

⁸ עיין היטב ברש"י, שם, ד"ה דאידך שבט; ובחידושי הריטב"א, ר"ה, יד ע"ב, ד"ה ופרכינן, עמ' קיד

(מן הספר).

⁹ ולפי שני התירוצים, הספק של ר' עקיבה האם ללכת אחר הלקיטה הוא על פי שיטת בית הלל שראש השנה לאילנות הוא ט"ו בשבט. וכן אמרו להלן בבבלי טו רע"א: "אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר רבן גמליאל אתרוג אחר לקיטה כירק ראש השנה שלו שבט".

¹⁰ ראה: תוספתא זרעים, עמ' 185, הביאור הקצר, שו' 72; תוכפ"ש, שביעית, סוף עמ' 545, שו' 72.

בביכורים ובראש השנה פירשו אותו כרבינא. מחמת כך, נתעלם פירושה של סוגיא זו מעיניהם ז"ל.

ואמנם דברי ר' יוסה בר' בון קשים לשתי השיטות, שהוא נדחק להעמיד את הברייתא: "[ב]שחנט קודם לחמשה עשר בשבט של שנייה ונכנסה שלישית". נמצא, שאתרוג זה חנט בראשונה¹¹. ולפי שיטת הרא"ף וחבריו, היה לו להעמיד אותה בפשטות כשיטת הבבלי: בשחנט בשנייה קודם לט"ו בשבט של שלישית, שהרי אתרוג שחנט בשנה שנייה דינו להתעשר מעשר שני. והרא"ף, שהרגיש כנראה בקושיא זו, שינה את הנוסח, וגרס בגמרא: "קודם לט"ו בשבט שבשנייה" (דפוס אמשטרדם ת"ע, ז ע"א), כלומר, שבסוף השנייה ונלקט בסוף השלישית — עיין היטב בפירושו שם, ד"ה בשחנט. אבל גירסתו היא נגד כל הנוסחאות שלפנינו. ולפי שיטת הרש"ס וחבריו, היה לו לומר: תיפתר בשנלקט בט"ו בשבט של שלישית. כלומר, והוא חנט קודם לכן בשנייה, כדברי רבינא בבבלי. וכל אריכות הלשון הזו למותר. ועוד, שהעיקר — זמן הלקיטה — חסר מן הספר.

גם הר"ח משווה בין שני התלמודים, וזה לשונו: "כל הענין פשוט הוא ונתברר בדרך קצרה מתלמוד א"י" (ראש השנה יד ע"ב). ואיני יודע כיצד הוא פירש את הבבלי שיתאים לירושלמי. ודברי הגאון בתשובתו¹² קטועים ומשובשים. ואחרי העיון המרובה נתברר לי פירושה של הסוגיא בדרך אחרת לגמרי, ולפיה יתיישבו יפה דברי ר' יוסה בר' בון, והכל מחזור, ללא קושיא וללא תמיהה. ועתה אפרש:

מעשה בר' עקיבה שלקט אתרוג¹³. לא נתפרש בירושלמי מתי ליקט את האתרוג. ולפי מסורת הבבלי (ראש השנה יד סע"א), המעשה היה בא' בשבט¹⁴. וכן מפורש בתוספתא שביעית: "שלקט אתרוג באחד בשבט" (פ"ד הכ"א, עמ' 185)¹⁵. אלא שהתוספתא הולכת כאן בשיטת הבבלי, ואין זאת שיטת הירושלמי, אלא אתרוג זה חנט בין א' בשבט (כולל א' בשבט גופו) לט"ו בשבט של השלישית (לא כולל ט"ו בשבט)¹⁶,

¹¹ שפירוש "של שנייה" — בתחילת השנייה. ולשון שער המלך להרמב"ם הלכות מעשר שני פ"א ה"ה: "חנט קודם ט"ו בשבט דשנה ב' דנמצא חנטה בשנה ראשונה" (כלומר, לשיטת בית הלל). וציין לו רח"ז דימטרובסקי, חידושי הרשב"א, ר"ה, עמ' פא, הע' 797.

¹² ראה ב"מ לוין, אוצר הגאונים, ראש השנה, ירושלים תרצ"ג, עמ' 23 ואילך.

¹³ רש"י מפרש שר' עקיבא ליקט אילן אתרוג, כלומר, אתרוגים רבים — ראה ראש השנה, יד סע"א, ד"ה שליט; עירובין, ז ע"א, ד"ה שליט. וראה עוד תוכפ"ש, דמיי, עמ' 230, סוף שו" 54; שם, הע' 18. ¹⁴ והעניין נתפרש יפה על ידי הריטב"א, וזה לשונו: "פ"י דה"ל שניה הנכנסת לשלישית, ומספקא ליה אם נכנסת שנה שלישית אם לאו, דקסבר דאתרוג (ושעת) [בשעת] לקיטתו עישורו כירק" (חידושי הריטב"א, ר"ה, יד ע"א, ד"ה ונהג בו, עמ' קיא [מן הספר]). וכן פירש ליברמן בתוכפ"ש, שביעית, עמ' 545, שו" 71-72.

¹⁵ ועיין בתוכפ"ש, שם, עמ' 545, ד"ה באחד בשבט.

¹⁶ ובלשונו של ר' יוסי בר' בון להלן: שחנט קודם לחמשה עשר בשבט של שלישית. וכן פירש בספר ניר, סא סע"א, ד"ה ל"ל אתרוג; אלא שחזר בו מפירושו זה להלן, סא ע"ב, סד"ה של שנה.

ומן הסתם ליקט אותו ר' עקיבא בשלישית מתי שהוא **אחרי ט"ו בשבט**, אחרי שגדל כל צורכו. ושמא ניתן לומר, שלא היה ידוע לו לר' עקיבא בוודאות מתי חנט אתרוג זה, ונסתפק גם אם חנט בין א' בשבט של השלישית לט"ו בו. אבל מתירוף ר' יוסה בר' בון בהמשך משמע שתאריך החנטה היה ידוע לו.

אשר למציאות, זה לשונו של מהר"ם בן חביב: "דמעולם לא ראינו שום אילן של אתרוג שיחנוט פירותיו מתשרי ואילך דחניטה שלהם היא בימי הקיץ מסיון עד אלול ורוב האתרוגים וכמעט כולם בחג הסוכות נגמר פריהם"¹⁷. אבל פליקס כותב על האתרוג: "עץ זה, שהוא ממוצא זר (מולדתו בדרום־מזרח אסיה), שונה מעצי־הארץ בכך שהוא עשוי לפרוח, לחנוט ולהניב פרי כמעט בכל חודשי השנה"¹⁸. נראה אפוא שמדובר בזנים שונים.

ונתן עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. שלדעת בית שמאי, ראש השנה של האילנות הוא א' בשבט (ראש השנה פ"א מ"א), ויש לעשר אתרוג זה מעשר עני; ולדעת בית הלל, ראש השנה של האילנות בט"ו בשבט (שם), ויש לעשר אותו מעשר שני. ור' עקיבא החמיר על עצמו, ונהג בו שני מעשרות, כמפורש בסוף הסוגיא.

ולמה לי אתרוג אפילו שאר כל האילן. כלומר, מדוע ייחדה מסורת זו את דבריה לאתרוג, הרי כך הוא הדין בכל האילנות, שהרי בית שמאי ובית הלל נחלקו בראש השנה של כל האילנות. ולשון ספר ניר: "דודאי נזדמן לו ג"כ אילנות שחנוטו באותן הימים שבין אחד לט"ו וא"כ למה לא אמר בהו דחשש לחומרי שניהם"¹⁹.

ולא תירץ התלמוד קושיא זו. וכתב השד"י: "ולא אפשר ונראה דלא חש תלמודא למפשט לה משום פשיטותא דמאי [כן צריך לומר — מ"ע] קושיא מעשה שהיה כך היה"²⁰. ודבריו נראים כסותרים את דברי ספר ניר הנ"ל. וצ"ע.

תני כחומרי רבן גמליאל וכחומרי רבי אליעזר. כלומר, ישנה מסורת אחרת במעשה זה²¹, ולפיה קושיית הגמרא מסולקת מלכתחילה, לפי שלא נחלקו רבן גמליאל ור' אליעזר אלא באתרוג, שלפי רבן גמליאל עישורו בשעת לקיטתו כירק, ולדעת ר' אליעזר דינו כאילן לכל דבר (ביכורים פ"ב מ"ו). והתלמוד מפרש עכשיו בשתיקה את המעשה לפי מסורת זו כדרך שפירש אותו במסורת הראשונה: שאתרוג זה חנט בין א' בשבט לט"ו בשבט של השלישית (בסגנונו הקצר של ר' יוסה בר' בון: קודם לט"ו בשבט של שלישית), ונלקט במהלך השנה השלישית (כלומר, אחרי ט"ו בשבט שלה משהספיק לגדול). ולדעת ר' אליעזר ההולך אחר החנטה²², יש לעשר אותו מעשר שני,

¹⁷ כפות תמרים, ד"צ ניו יארק תשמ"ו, לסוכה לט ע"ב, סג סע"ג מן הספר, ד"ה כתבו עוד.

¹⁸ י' פליקס, "חמישה־עשר בשבט — הלכה ומציאות", תרביץ מו (תשל"ז), ריש עמ' 192.

¹⁹ ספר ניר, ראש השנה, סא ע"ב, סד"ה של שנה. וראה עוד מה שכתב לעיל מיניה שם, סד"ה ל"ל אתרוג (סא סע"א).

²⁰ ביכורים, קצב ע"ד, ד"ה למה לי.

²¹ מסורת זו באה גם בתוספתא שביעית, פ"ד הכ"א, עמ' 185 בשם ר' יוסי בר' יהודה וכן בבבלי ראש השנה יד ע"ב.

²² כלומר, וכשיטת בית הלל שט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. וראה לקמן בסמוך.

ולדעת רבן גמליאל ההולך אחר הלקיטה — מעשר עני, ור' עקיבא החמיר על עצמו כדעת שניהם. נמצא, שהתלמוד מניח כאן בשתיקה שגם לדעת ר' אליעזר, ראש השנה של האתרוג הוא בט"ו בשבט. דילא כן, אלא בא' בשבט, הרי גם לדעתו יש לעשר אותו מעשר עני, שכבר נכנסה השנה השלישית לפני שחנט. ועל זה מקשה הגמרא.

רבן גמליאל ורבי ליעזר על דבית הלל אינון הוי. זוהי הגירסא גם בכי"ל (עמ' 580 שו' 14), וכן הוא בקטע גניזה (שרי"ר, עמ' 152 שו' 4 בשינויים קלים). והיא הגירסא העיקרית. ופירוש "הווי" (וכן צריך לומר) מלשון "הוי בה" המצוי בירושלמי. כלומר, דנים, חלוקים. ובביכורים נשתבש: "ורבן גמליאל ורבי אליעזר לא מן בית הלל אינון הוי". כלומר, התלמוד מקשה: כלום רבן גמליאל ור' אליעזר חלוקים על פי שיטת בית הלל?! אתמהא! הרי ר' אליעזר שמותי הוא, ומן הסתם דעתו כדעת בית שמאי שגם ראש השנה של האתרוג הוא א' בשבט. ואמנם, לשוננו: "שוה לאילן לכל דבר" (ביכורים פ"ב מ"ה הנ"ל) מוכיח: "לכל דבר" — גם לראש השנה שלו! ומה שאמרו לעיל בביכורים בשם ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי: "הכל מודין שראש השנה שלו [כלומר, של האתרוג — מ"ע] בט"ו בשבט" (פ"ה ה"ה, סה סע"א), לא התכוונו, לדעתי, לר' אליעזר, אלא לרבתינו²³ ואולי גם לרבן גמליאל, עיי"ש²⁴. ושלא כרש"ס²⁵ ושד"י²⁶, שפירשו שהכוונה לרבן גמליאל ור' אליעזר.

מעתה, אם המעשה אירע כפי שאנו סוברים, הרי אתרוג זה שחנט בא' בשבט של השלישית או אחריו, חייב במעשר עני גם לדעת ר' אליעזר! ואין כאן שום מחלוקת, ואיך החמיר ר' עקיבא כשתי הדעות?!

והרא"ף, הרש"ס והשד"י נמשכו כאן אחרי הגירסא של ביכורים: "ורבן גמליאל ורבי אליעזר לא מן בית הלל אינון הוי", אלא שפירשו שאין הכוונה שר' אליעזר הוא מבית הלל²⁷, שהרי הוא שמותי, אלא שהוא סובר בעניין זה כבית הלל. וליברמן²⁸, שנמשך אף הוא אחרי הגירסא הזאת של ביכורים, מגיה ברישא של המאמר "ור' עקיבה" תחת "ורבי אליעזר", כדי לסלק את התמיהה הנ"ל, אף על פי שכן היא הגירסא בכל המקורות, וגם אצל ר"ח הנ"ל! והפ"מ והק"ע נמשכו אמנם אחרי הגירסא שבראש השנה, אלא שהם פירשו אותה לפי דרכם בהתאם לקושיית הבבלי: "**באחד בשבט** כבית שמאי נהג בה" (ראש השנה יד ע"ב).

²³ כלומר, חכמי אושא — ראה תוספ' שביעית, פ"ד הכ"א, עמ' 185 שו' 74; ובבלי, ראש השנה, טו

סע"א.

²⁴ ויותר נראה לי שלא התכוונו לחכם מסוים, אלא באו לומר שלית מאן דפליג שראש השנה של האתרוג בט"ו בשבט. וכסגנון זה בבבא קמא ו ע"ד שו' 49: "אין אית בר נש פליג על חילפיי שאין משלם חמץ יפה. הכל מודין בחמץ שמשלם חמץ יפה". ולא שמענו מישוהו שחולק על חילפיי.

²⁵ לח ריש ע"א, ד"ה הכל מודים.

²⁶ קצב ריש ע"ד, ד"ה הכל מודין.

²⁷ עיין באהצ"י לראש השנה, עמ' 10, סד"ה ר"ג.

²⁸ תוכפ"ש, שביעית, עמ' 546, הע' 89.

אמר רבי יוסה בי רבי בון תיפתר שחנט קודם לחמשה עשר בשבט של שנייה ונכנסה שלישית. ר' יוסה בר' בון מעמיד את הברייתא באוקימתא אחרת ששונה רק בפרט אחד מן הסברה הראשונה. שמדובר כאן קודם לט"ו בשבט (כלומר, בין א' בשבט לט"ו בו) של **שנייה**,²⁹ לא של **שלישית** כפי שסברנו עד עכשיו. ופירוש "נכנסה שלישית" הוא ט"ו בשבט של תחילת השלישית, שהוא ראש השנה של האילנות לשיטת בית הלל ורבן גמליאל. נמצא, שלדעת ר' אליעזר האתרוג חנט בשנה השנייה של השמיטה (כשיטת בית שמאי), ומעשרו מעשר שני; ולרבן גמליאל שהולך אחר הלקיטה, הואיל וכבר נכנסה השלישית (כלומר, בט"ו בשבט, והוא ליקט אותו אחרי ט"ו בשבט) מעשרו מעשר עני.

ואמנם, אפשר היה מבחינת הדין להעמיד את הברייתא כרבינא, שחנט בשנייה קודם לא' בשבט של השלישית, ונלקט בתחילת השלישית (כלומר, בט"ו בשבט של השלישית או אחריו), אלא שמבחינת הפירוש העדיף ר' יוסה בר' בון להעמיד אותה בשחנט קודם לט"ו בשבט של השנייה, כדרך שנתפרשו דבריו של התנא הראשון (כלומר, שחנט קודם לט"ו בשבט של השלישית). ושאר הסוגיא פשוט. סוף דבר, הבבלי לחוד והירושלמי לחוד.

3. שנינו בראש השנה פ"א מ"י:

אילו הן הפסולין המשחק בקוביא והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין.

ואמרו עליה בירושלמי שם, ה"ט, נז ע"ג שו' 13 ואילך:

אמר רב חונה מאן תנא מפריחי יונים רבי ליעזר דתנינן תמן שנים בשם רבי ליעזר יוצא היא אשה בעיר של זהב. ומפריחי יונים פסולין מן העדות. אמר רבי מנא קומי רבי יוסה כל ההיא דסנהדרין כרבי ליעזר. אמר ליה דברי הכל היא. מהו דברי הכל היא. הכא אמר רבי יוסה יודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון. מה בא להעיד כשם שהוא פסול מעדות ממון. כך הוא פסול מעדות נפשות. ועידי החדש כעידי נפשות אינון. והא תני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין לה. מאן תניתה רבנן. רבנן כרבי ליעזר מודיי ליה פליגין עלויי. רבי יונה בשם רב חונה כולהו דרבי ליעזר. אתיין אילין פלוגותה כאילין פלוגותה. דתני עד זומם פסול בכל עדות שבתורה דברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי אימתי בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות. אבל אם נמצא זומם בעדות ממון על הממון נחשד ומממון נפסל. ואתיין דרבי יוסי כרבנן ודרבי מאיר כר' אליעזר.

פירוש המפרשים בסוגיא זו אינו עולה כהוגן, לדעתי. ובעל מלאכת שלמה פירש אותה בראש השנה פ"א מ"ה, ד"ה ומפריחי יונים (השני)³⁰, ולא נתברר לי דבריו ז"ל.

²⁹ ולבית שמאי כבר נכנסה השנה השנייה בא' בשבט, ולבית הלל אנו עומדים עדיין בסוף השנה הראשונה.

ויש להקדים, שמקורה של הסוגיא בראש השנה הנ"ל; ומקבילות לה: סנהדרין פ"ג ה"ו, כא ע"א שו' 43 ואילך; שבועות פ"ז ה"ד, לז ע"ד שו' 53 ואילך. והריני לפרש: **אמר רב חונה מאן תנא מפריחי יונים רבי ליעזר דתנינן תמן שנים בשם רבי ליעזר יוצא היא אשה בעיר של זהב. ומפריחי יונים פסולין מן העדות.** "רב הונא" גם בסנהדרין (שם, שו' 43) ושבועות (שם, שו' 53); וכן הוא בכ"ל בכולן.³¹ ולפי זה, נאמרו הדברים על ידי רב הונא הבבלי תלמידו של רב. והמשנה המובאת היא משנת עדויות פ"ב מ"ז. ושנינו בפירוש בתוספתא עדויות: "מפריחי יונים מה הן לעדות... ור' אליעז' מכשיר וחכמ' פוסלין" (פ"א הי"א, עמ' 456). הרי לנו שנחלקו ר' אליעזר וחכמים בדבר. אלא שלפי מסורת משנתנו המחלוקת מוחלפת. כלומר, שלדעת החכמים מפריחי יונים כשרים לעדות.

כל ההיא דסנהדרין כרבי ליעזר. בסנהדרין: "עוד הדא דסנהדרי כרבי ליעזר" (שם, שו' 44), ובשבועות: "ועוד מהדא דסנהדרין כרבי ליעזר" (שם, שו' 55). וצריך לומר כאן: עוד ההיא דסנהדרין. כלומר, האם משנתנו בסנהדרין (פ"ג מ"ו) ששנתה מפריחי יונים בכלל הפסולים לעדות, האם גם היא נסתמה כר' אליעזר? מכלל, שסוגיינתו אמורה בראש השנה, כמות שהקדמתי לעיל.

אמר ליה דברי הכל היא. צריך לומר: היא הכא, כמות שמוכיח ההמשך. וכן הוא בסנהדרין (שם, שו' 45) ושבועות (שם, שו' 55). כלומר, משנת סנהדרין שנויה גם לדעת החכמים. ואמר "הכא" על משנת סנהדרין למרות שלשון השאלה: "ההיא דסנהדרין", לפי שאנו עסוקים בה כעת. וזה רגיל בירושלמי.³²

מהו דברי הכל היא. הכא. יש להעביר את הנקודה מלפני "הכא" לאחריה. כלומר, כיצד ניתן ליישב תשובה זו, עם ידיעתנו שזוהי דעתו של ר' אליעזר בלבד.

יודעין אנו... ועידי החדש כעידי נפשות אינון. כלומר, שלדעת הכל מפריחי יונים פסולים לעדות ממון, דקילא להו, ובזה עוסקת משנת סנהדרין; אבל בעדות נפשות דחמירא להו חלוקים ר' אליעזר וחכמים, ר' אליעזר פוסל, וחכמים מכשירים. ודין עדות החודש כדין עדות נפשות, וגם בה נחלקו ר' אליעזר וחכמים.

והא תני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשירין לה. צריך לומר: והא תנינן, והיא משנתנו כאן. ובסנהדרין: "דתנינן" (שם, שו' 47), ובשבועות: "דתנינן תמן" (שם, שו' 57), ושתי הגירסאות משובשות. כלומר, מקשה התלמוד על רב הונא שהעמיד את משנתנו זאת כר' אליעזר, והרי שנינו בסיפא: "כל עדות" וכו', כלומר, מכלל שעדות ש"אשה כשירה לה, אף הן כשירין לה", כמו שדייק הבבלי בראש השנה כב ע"א. וכוונת הירושלמי כאן לכל העדויות שהאשה כשרה בהן,³³ כלומר, גם

³⁰ וציין לו רטנר באהצו"י, ראש השנה, עמ' 19, ד"ה כל ההיא.

³¹ ראש השנה עמ' 582 שו' 38; סנהדרין עמ' 434 שו' 5; שבועות עמ' 525 שו' 19.

³² ראה, למשל, מבואות לסה"א, ריש עמ' 150, ד"ה הדא ילפה וצריך לומר שם: "ואף על פי שאנו

עוסקים עכשיו בחמץ"; ההדגשה שלי.

³³ ראה מה שכתבתי לקמן בסמוך, ד"ה רבי יונה.

להעיד לאשה שמת בעלה כדי להתירה להינשא, וכמו שאמרו בבבלי שם: "אמר רב אשי זאת אומרת גזלן דדבריהם כשירין לעדות אשה". ודין עדות אשה — "שמשיאין האש' על פי עד אחד" (יבמות פט"ז מ"ז).

מאן תניתה רבנן. כלומר, אם כוונת סיפא זו היא גם לעדות אשה להתיר אשה לבעלה, לא יתכן להעמיד אותה אלא כחכמים; שהרי שנינו בפירוש ביבמות פט"ז מ"ט: "רבי לעזר [צריך לומר: לעזר] ורבי יהושע אומר [צריך לומר: אומרין] אין משיאין את האשה על פי עד אחד". ואם הם דורשים שני עדים, מסתמא דווקא עדים כשרים — עיין ברמב"ם פ"ה מהלכות עדות ה"ג. אחרי שכתבתי, מצאתי בספר ניר לראש השנה סא ע"ד, ד"ה מאן תנא [שם, ע"ג], שפירש את "מאן תניתה רבנן" כדרך שפירשתי, אלא שיש לו פירוש אחר במאמר הבא, ע"ש.

רבנן כרבי לעזר מודיי ליה פליגין עלויי. כלומר, מעתה, הדבר קשה, שאם הסיפא של משנתנו שנויה כחכמים, מכלל שגם הרישא שנויה לשיטתם, שהרי הסיפא כוללת כללים על הרישא. ומעתה קשה, רבנן כר' אליעזר?! כלומר, כלום החכמים חלוקים ב"עדויות" על ר' אליעזר, ומכשירים מפריחי יונים לעדות, ומודים לו ב"ראש השנה", ופוסלים אותם?! אתמהא. ואולי יש לפרש וי"ז של "ופליגין" במקבילה בשבועות — או. ועכשיו הקושיא נוחה יותר: האם הם מודים לו או חלוקים עליו?! אתמהא!

רבי יונה בשם רב חונה כולהו דרבי לעזר. בסנהדרין: "ר' הונא בשם רב הונא" (שם, שו' 48), ובשבועות: "רבי הונא בשם רבי יונה" (שם, שו' 59). ונראה לי, שהגירסא העיקרית היא בסנהדרין. והכוונה לר' הונא בן הדור הרביעי שעלה מבבל³⁴, והוא מוסר בשם רב הונא תלמידו של רב. אמנם, גם הגירסא של ראש השנה תיתכן, וכבר מצאנו: "רבי רדיפה רבי יונה בשם רב חונה" (פסחים לה ע"ג שו' 52 = סוטה יז ע"ד שו' 14), אבל הגירסא בסנהדרין היא בגדר *lectio difficillior*.

אשר להמשך הדברים, הנה הגירסא בסנהדרין: "כולא כרבי לעזר" (שם, שו' 49), ובשבועות: "כולהו כר' לעזר" (שם, שו' 59); והעיקר כסנהדרין. "כולא", כלומר, משנתנו כולה, לא רק הרישא אלא גם הסיפא, הולכת בשיטת ר' אליעזר. וזה שהיסקנו מן הסיפא שמפריחי יונים כשרים לעדות שהאשה כשרה לה, אינה כוללת עדות אשה להעיד לאשה שמת בעלה, שאין הדברים אמורים אלא באותן עדויות שעדות האשה כשרה בהן לדעת ר' אליעזר, כגון עד אחד בסוטה³⁵ ועד אחד בעגלה ערופה³⁶. והתלמוד קיצר כאן מאוד הן בקושיא הן בתירוץ, ומשום כך נעלמו הדברים מרוב המפרשים ז"ל.

³⁴ ראה, למשל, מבואות לסה"א, עמ' 320, הע' 209.

³⁵ ראה סוטה פ"ו מ"א (ושם): "אפילו שמע מן העוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי רבי אליעזר", ומ"ב (ושם): "אמר עד אחד אני ראיתיה שניטמאת לא היתה שותה" ואילך עד סוף הפרק. וראה הרמב"ם, פ"א מהלכות סוטה הט"ו.

³⁶ ראה: "לא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפילו עבד אפ"ל שפחה לא היו עורפין" (ברייתא בירושלמי סוטה, פ"ט ה"א, כג ע"ב שו' 53; וראה הרמב"ם, פ"ט מהלכות רוצח ושמירת נפש הי"ב), ולא נחלק בה ר' אליעזר. וכן שנינו בה: "עד אחד אומר ראיתי את ההורג" וכו' (סוטה פ"ט מ"ז), כדרך ששנינו בסוטה: "עד אומר נטמאת" וכו' (שם, פ"ו מ"ה). וראה הרמב"ם, פ"ה מהלכות עדות ה"ב.

אתנין אילין פלוגוותה כאילין פלוגוותה. דתני עד זומם וכו'. היא ברייתא

בתוספתא מכות פ"א ה"א, עמ' 439, ע"ש. והדברים הם דברי סתם התלמוד, שר' יוסי הולך בשיטת החכמים, ור' מאיר בשיטת ר' אליעזר. זאת בעקבות דבריו של ר' יוסי, שר' אליעזר וחכמים נחלקו בדן מפריחי יונים לעדות נפשות. והדברים פשוטים.

4. כתובות פ"ז ה"י, לא ע"ד שו' 12 ואילך:

האיש שנולדו בו מומין כו'. רב יהודה בשם רב כיני מתניתא בשהיו בו אבל נולדו בו כופין אותו להוציא. רבי בא בר כהנא בשם רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אתא עובדא קומי רבי ירמיה בכופיה וכפפו ואתייא דרב בשאין בו. ודרבן שמעון בן גמליאל בשנולדו בו. אמר ר' זעירא אתייה דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר. היי דין רבי מאיר כקדמייא כאחרייא אין בקדמייא עד שיתנה. אין באחרייא אפילו התנה לא כלום. אלא סלקת מתניתין כרבן שמעון בן גמליאל ואילו כן כופין אותו להוציא כרבנין. נישמענה מן הדא רש"בג או' אם היה מום גדול כגון סומא באחת מעיניו קיטע באחת מידי חגור באחת מרגליו מיד יוציא ויתן כתובה. הדא אמרה סלקת מתניתא כרבן שמעון בן גמליאל. ואילו שכופין אותו להוציא כרבנין.

סוגיא זו נידונה על ידי המפרשים על אתר, כולל נוע"י, הרידב"ז וגליון אפרים, וכן נידונה על ידי רבינוביץ,³⁷ אפשטיין³⁸ וליברמן.³⁹ ועיקר הפירוש והגירסא בה כרבינוביץ, אבל מכיוון שאפשטיין וליברמן דרכו במקצתה בדרך אחרת, ראיתי לחזור ולפרש אותה בדרך ארוכה.

ותחילה יש להקדים לה שלוש הקדמות:

ההקדמה הראשונה: טעמו של ר' מאיר במשנה הראשונה, במשנה ט', שאפילו במומין שבגלוי הוא יכול לערער ו"להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אילו והיה מקחו מקח טעות", ואין אנו אומרים שראה ונתפייס, הוא כדברי הרי"ד: "שיכול לטעון ולומר סבור הייתי שאני יכול לקבל ועכשיו איני יכול לקבל... וזה ששתקתי לא שנתפייסתי בהם ומחלתי שחזקה אין אדם מתפייס במומין אלא סברתי שעל כל זאת אסבול מרוב אהבתה אבל עכשיו אין מתקבל הדבר בלבי"⁴⁰. ולא נאמרה הלכה זו אלא בקידשה סתם, אבל אם היה תנאי מפורש מצד האשה על מנת שיש בה מומים אלה, אינו יכול לומר: סבור הייתי שאני יכול לקבל, עכשיו איני יכול

³⁷ שתא"י, עמ' 390, ד"ה אתא עובדא.

³⁸ מבוא לנוה"מ, עמ' 202, סי' 2.

³⁹ הלכות הירושלמי, עמ' סג, אות כ, ד"ה ורבינו.

⁴⁰ ראה שטמ"ק לכתובות עה ע"ב, ד"ה וכן כתב ה"ר ישעיה (כרך ד, פ"ז, סג ע"ב מן הספר). ולהלן:

"דהא בשאר מומין נמי אמרינן דאין הבעל מתפייס במומין וסבור היה שהיה יכול לקבל כדאמר ר' מאיר לעיל" (שם, עז ע"א, ד"ה וכתב הר"י מטרנני, צה ע"ב מן הספר). ועיין ליברמן, שם, הע' 92.

לקבל; ואם הוא מגרש אותה, הוא חייב בכתובתה. והוא הדין אם היו מומים כאלה בבעל והתנה איתה במפורש על כך, שאינה יכולה לחזור בה.

ההקדמה השנייה: לפי התנא קמא של משנה י"א (ותנא קמא זה הוא או רבן שמעון בן גמליאל או רבנן⁴¹), כופין את הבעל להוציא את אשתו אם לא התנה עמה; אבל אם התנה עמה מקבלת היא על כורחה. ור' מאיר חולק על דעה זו של התנא קמא, שהוא סבור שאף על פי שהתנה עמה היא יכולה לחזור בה. והן הן הדברים שפירש הרשב"א כאן: "וכתב הרשב"א ז"ל שאם לא התנה עמה בפירוש אף על פי שהיה כן קודם נישואין וידעה אפילו חכמים מודים שיכולה היא לומר איני יכולה לקבל ולא נחלקו ר"מ וחכמים אלא במתנה עמה בפירוש"⁴².

ההקדמה השלישית: ר' מאיר שבשתי המשניות האלה, מ"ט ומי"א, אינו סותר את עצמו. שמשנה ט' דנה במומים רגילים, קטנים יחסית, כמומים הפוסלים בכהנים (כגון שומא וכיו"ב), ובהם, לדעת ר' מאיר, **אם היה שם תנאי מפורש אינה יכולה לחזור בה**; כלשון הירושלמי להלן: "עד שיתנה", וכדברי שתא"י: "שיודיע לה שיש לו מומין כאלה והיא סברה וקיבלה ומחלה דאז ודאי אין כופין אותו להוציא" (ושם, עמ' 391). ואילו במשנה י"א מדובר במומים גדולים מאוד, כגון מוכה שחין וכיו"ב, ודווקא בהם אומר ר' מאיר: "אף על פי שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו איני יכולה לקבל"; וכלשון הירושלמי להלן: "אפילו התנה לא כלום".

ועכשיו נבוא לפרש את הסוגיא לפי הסדר:

רב יהודה בשם רב כיני מתניתא בשהיו בו. כלומר, בזו נחלקו חכמים ורשב"ג. וזו היא גם דעת חייא בר רב בבבלי כתובות עז ע"א, ורב יהודה חולק שם ותני "נולדו". אבל הירושלמי לא הביא דעה חולקת. מכלל, שלשיטת הירושלמי, גם ר' יוחנן שבסמוך סובר כרב⁴³. וכן מתפרשת כל הסוגיא בשופי בשיטה זו.

והנה לפי הגהת רב⁴⁴, דברי רשב"ג אמורים אפילו בהיו בו. וסובר רב, כנראה, שטעמו של רשב"ג במומים הגדולים הוא ממש כטעמו של ר' מאיר במ"ט ובמי"א: סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה. וכן ביאר הבבלי בפירוש: שהיא יכולה לטעון ש"כסבורה היא שיכולה לקבל, ועכשיו אין יכולה לקבל" (ושם).

אבל נולדו בו כופין אותו להוציא. במומים גדולים הוא מוציא לדעת הכל, ובהם מודים חכמים לרשב"ג. אשר למומים קטנים שנולדו בו, אפשר לומר שלדעת הכל אין כופין אותו להוציא; ואפשר לומר שאף בהם הוא מוציא לדעת הכל; ואפשר לומר, שנחלקו בהם חכמים ורשב"ג. וראשון נראה עיקר, שאין אנו אומרים אלא "אין

⁴¹ ראה מה שנימק בזה בגליון אפרים שם. והתלמוד הסתפק בזה להלן, והעלה שהתנא קמא הוא

רבנן.

⁴² מגיד משנה להלכות אישות פכ"ה הי"א.

⁴³ ושלם כליברמן, שם, הע' 96.

⁴⁴ ואולם עיין מבוא לנוה"מ, עמ' 202, ד"ה הירוש'; ריש עמ' 203, ד"ה אשר לירושלמי.

האשה אלא ליופי" — לא האיש. ועוד, שלא יהא דין המומים הקטנים חמור כדין המומים הגדולים מאוד כמוכה שחין וכיו"ב ששנינו בהם במשנה י"א: "בין שהיו עד שלא נשאו בין משנשאו למדו"⁴⁵. ואף על פי שמשנה י"א שנויה לדעת החכמים, כמו שמסיק התלמוד בסוף הסוגיא, הרי גם רשב"ג מחלק בהיו בו בין מומים קטנים לגדולים. אבל אין הדברים מוכרעים, ועדיין האפשרות השלישית תיתכן. עיין בבבלי כאן עז ע"א.

רבי בא בר כהנא בשם רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. כלומר, שאפילו אם היו בו מומים גדולים הלכה כרשב"ג, וכופין אותו להוציא; שהיא יכולה לומר: סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, עכשיו אני יכולה לקבל. שר' יוחנן לא נחלק על רב בהגהת משנתנו, והוא פוסק הלכה כרשב"ג לפי הגהתו של רב.

אתא עובדא קומי רבי ירמיה בכופיה וכפפו. לא נתברר טיבו של מום זה⁴⁶. מכל מקום, מהמשך הסוגיא, ולפי מה שהגיה בה רבינוביץ, מדובר במום גדול. וראה מה שכתבתי בסוף הדיבור הסמוך.

ואתייא דרב בשאין בו. ודרבן שמעון בן גמליאל בשנולדו בו. בהגהות מיימוניות, בתשובות דשייכי להלכות אישות סי' לג, גורס "דרבנן" תחת "דרב"⁴⁷. וכן הגיה אפשטיין⁴⁸; ופירש: "הירוש' אומר לפרש דברי חכמים (דרבנן)", שהוא ת"ק של משנתנו, 'בשהיו בו', ודברי רשב"ג 'בשנולדו בו' וכו'⁴⁹. וכיוצא בזה פירש ליברמן: "ולפ"ז אין מחלוקת כלל בין החכמים ורשב"ג, וכולם סוברים שכופין בשנולדו, כשיטת רב לעיל" (שם). והדברים תמוהים ביותר: איך יעלה על הדעת להעמיד הלכה אחת, שבה חוזר רשב"ג במפורש על דברי חכמים בלשון "במה דברים אמורים", בשתי אוקימתות שונות, הרישא בשהיו בו והסיפא בשנולדו בו? ועוד, שקשה לומר שסתם זה חולק הן על רב הן על ר' יוחנן הסוברים שיש כאן פלוגתא, כפשוטה של משנתנו. ועוד, שהיה להם לערוך מאמר זה לעיל אחרי דבריו של רב. ויש עוד קשיים בדברי ליברמן, אלא שדי במה שהערת.

לכן נראה לי ברור שיש להגיה כאן כשיטת רבינוביץ: ואתיא כרבנן⁵⁰ בשנולדו בו, וכרשב"ג בשהיו בו⁵¹. והדברים חוזרים על העובדא דלעיל, שהתלמוד מסופק בעובדא של ר' ירמיה איך היה המקרה בדיוק, וכפירוש רבינוביץ, עי"ש. ונקטו לשון רבים: "בשהיו בו" ו"בשנולדו בו", אגב לשון הסוגיא לעיל. ומכיוון שהתלמוד מעמידה,

⁴⁵ ראה מבוא לנדה"מ, עמ' 203, ד"ה אשר לנוסח.

⁴⁶ עיין ליברמן, שם, הע' 90 ושתא"י הנ"ל. ובירושלמי שבת פ"כ [ה"ה], יז ע"ד שו' 3: "קפוח קפחה", וראה ליברמן, יונית, סוף עמ' 83, ד"ה המאמר (וציין לעצמו בירוכ"פ, מהדו"ח, עמ' 555, הערה לעמוד 215, ד"ה אמר ר' ינאי). וצריך עיון אם מדובר באותו מום.

⁴⁷ ועיין עוד באו"ז ח"א, סי' תשסא.

⁴⁸ שם, ד"ה ובירוש', ועי"ש. וראה עוד שם, הע' 2 והע' 3.

⁴⁹ שם. וההדגשה במקור.

⁵⁰ פירוש: אפילו כרבנן, שלא נחלקו החכמים על רשב"ג בנולדו בו — ראה מה שכתבתי לעיל, ד"ה אבל נולדו בו.

לפי אפשרות אחת, כרשב"ג, נמצא שכיפח הוא מום גדול, שרק במום זה נחלק רשב"ג על החכמים.

אמר ר' זעירא אתיין דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר. לפי מה שהסברתי לעיל, הדברים ברורים, שטעם שני התנאים אחד הוא: סבור/ה הייתי שאני יכול/ה לקבל, ועכשיו אני יכול/ה⁵². אלא שלא נתבאר בדברי ר' זעירא לאיזה ר' מאיר הכוונה, האם לר' מאיר דמשנה ט' (כקדמיא), או דמשנה י"א (כאחרייא). וזה מה שהתלמוד מסתפק בו עכשיו.

היי דין רבי מאיר בקדמיא כאחרייא אין בקדמיא עד שיתנה אין באחרייא אפילו התנה לא כלום. צריך לומר בסיפא: אין בקדמיא... אין כאחרייא, כמו שהגהתי לעיל ברשימה, בערך "אין בקדמיא (!)... אין באחרייא (!)...". כלומר, אם כי ר' מאיר גופו מחזיק בשתי הסברות שלו במשנה ט' ובמשנה י"א, כמו שביארתי לעיל בהקדמה השלישית, מכל מקום רשב"ג יכול לסבור כאן או כר' מאיר הראשון דמשנה ט' (שהתנאי מועיל גם כאן, למרות חומרת המומים), או כר' מאיר האחרון דמשנה י"א (שהתנאי אינו מועיל כאן, מחמת חומרת המומים).

וביתר ביאור, רשב"ג המדבר במומים גדולים יתכן שגם בהם הוא דן כדין ר' מאיר במשנה ט', שרק במקרה שאין תנאי היא יכולה לחזור בה, אבל אם היה שם תנאי אינה יכולה לחזור בה (= "כקדמיא"); ויתכן שהוא דן בהם כדין ר' מאיר במשנה י"א, שהתנאי אינו מועיל בהם, והיא יכולה לחזור בה על אף התנאי (= "כאחרייא"). אלא שאפשרות שנייה זו — "כאחרייא" — מחייבת ביאור מסוים במשנתנו, כמו שהולך התלמוד ומפרש.

אלא סלקת מתניתין כרבן שמעון בן גמליאל ואילו כן כופין אותו להוציא כרבנין. לא גרסינן "כן", וצריך לומר "אותן" תחת "אותו". כלומר, שההנחה שלנו לעיל שרשב"ג סובר כר' מאיר אחרייא, תלויה בשאלה הבאה: האם יכולים אנו לומר שדברי רשב"ג מסתיימים במשנה י', ואילו משנה י"א שנויה כדעת החכמים? שאם רשב"ג מדבר במומים גדולים אחרים שלא נזכרו במשנה י"א, ניתן לומר בדעתו, שאפשר שהוא סובר כר' מאיר אחרייא; דילא כן, אלא תרוייהו רשב"ג אמרן, ותני והדר מפרש, פשיטא שרשב"ג כר' מאיר קדמיא אמר את דבריו, לא כאחרייא, שהרי ר' מאיר חולק במשנה י"א על התנא קמא (שהוא רשב"ג לפי הנחה זו), וכמו שהקדמתי לעיל בהקדמה השנייה.

נמצא, ש"אלא" משמשת כאן להצעת בעיא. והראיה מן ההמשך: "נישמעינה מן הדא". ונראה, שיש בה גם משום ריח של "אלא" תלמודית, שהשואל נוטה כנראה לאפשרות האחרת שכולה רשב"ג אמרה, וכדברי נוע"י: "שפשט המשנה משמע דהא דקאמר ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס הוא פירוש להא דאמר

⁵¹ ודי להגיה "בשאין" תחת "בשאין", כלומר, בשהיו, בחילופי גרוניות.

⁵² וכן כתב בשטמ"ק כאן, לכתובות עז ע"א, ד"ה ונמוקי יוסף ופ"ז, צה ע"א מן הספר, בשם הנ"י.

רשב"ג בד"א במומין הקטנים אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא וע"ז קאמר אלו הן שכופין להוציא"⁵³.

ובא התלמוד לפשוט את השאלה האחרונה מברייתא מפורשת בתוספתא כאן פ"ז ה"י, עמ' 82:

נישמענה מן הדא רש"בג או' אם היה מום גדול כגון סומא באחת מעיניו קיטע באחת מידי חגור באחת מרגליו מיד יוציא ויתן כתובה. הדא אמרה סלקת מתניתא כרבן שמעון בן גמליאל. ואילו שכופין אותן להוציא כרבנן. נמצא, שהמומים הגדולים של רשב"ג הם מומים אחרים מאלה של משנה י"א, ולא הוא שנה את הרישא של משנה י"א. וניתן לומר שרשב"ג סובר כר' מאיר אחריי, ושתי האפשרויות שהציע התלמוד קיימות. ועלתה בעיא זו בתיקו. ובבבא בתרא פ"ב ה"ג, יג ע"ב, לא הסתפקו בבעיא זו, מחמת ברייתא מפורשת של רשב"ג בהלכות שכנים: "רבן שמעון בן גמליאל אומר אף משקיבל עליו יכול לחזור בו". לכן אמרו בהמשך: "אתייה דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר. דתנינן תמן ועל כולן אמ' רבי מאיר אף על פי שהתנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה"⁵⁴. אלא שכתובות ונזיקין משני בתי מדרשות הם, כידוע.

וכתב אפשטיין: "אבל מ"י, ואילו שכופין אותן להוציא כחכמים דר"מ, שהם אומרים 'מקבלת היא על כורחה'"⁵⁵. ודבריו טעונים פירוש: כלומר, במקרה שהתנה עמה⁵⁶. ואילו ה"חכמים" שבסיפא הם רשב"ג לדעתו⁵⁷.

5. נזיר פ"ז ה"ד, נו ע"ג שו' 60 ואילך:

תמן תנינן שנים טמאין במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת טמאי ערב. שלשה טמאים במת שנים טמאים טומאת שבעה. אחד טמא טומאת ערב. ארבעה טמאים במת. שלשה טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. כיצד שני בני אדם הנוגעים במת טמא טומאת שבעה. ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב כו'. רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכולהו תורה הן אצל תרומה. אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא. הטעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאין טעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים ונוגעין במת טעון חיטוי והוא שני. אמר רבי אבין בר חייה בטומאת איש באיש לא בטומאת איש בכלים. מילתיה דר' אבין בר חייה אינו חייב אלא הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וכא אינו חייב אלא על הראשון בלבד.

⁵³ נוע"י, לה ע"ד, ד"ה ע"כ. וכן כתב ליברמן, שם, הע' 94.

⁵⁴ וכבר העירו על כך רבינוביץ, שם; ואפשטיין, שם, הע' 6. וראה ליברמן, שם, הע' 95.

⁵⁵ מבוא לנדה"מ, ריש עמ' 203.

⁵⁶ וכן כתב בפירוש להלן, עמ' 1149, סי' 2.

⁵⁷ שם.

אמר רבי יוסי והוא שטבל. אבל אם לא טבל הדא היא דרבי. דרבי אמר כל הטמאים בטומאתן עד שיבואו במים. אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב. אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש הוא והוא שלישי כדאמר רבי אבון בר חייה בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים. רבי זריקא בשם רב המנונא תניי תמן פליג על רבי אלעזר כלי שחציו מן האדמה וחציו מן הגלילי חייבין עליו על ביאת המקדש מפני שחציו מן האדמה וחציו מן הגללים. אבל אם היה כולו מן האדמה חייב. מנו חייב לא הנוגע. לא שני שנגע בראשון הוא. אמר רבי פינחס קומי רבי יוסי תיפתר בשזרקו אמר ליה אי בשזרקו בדא תני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים. משם מכניס כלים טמאים במקדש. אמר רבי לעזר בי רבי יוסה קומי רבי יוסי אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמיא דתני רבי אלעזר אמ' משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על ביאת מקדש. וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייב עליה על ביאת המקדש. ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש. שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש. אמר רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה. רביעית דם ורובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייב עליהן. חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבין עליהן על ביאת המקדש. אמר רבי ירמיה הוינן סברין מימר מה פליגי לקרבן. אבל למלקות לוקין אפילו על השלישי. אפילו על הרביעי. תני רבי יוסי ציידנייה קומי רבי ירמיה ופליג על ר' ירמיה כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש. אמר רבי יוסי בי רבי בון רבי ינאי רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה. רביעית דם. רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייבין עליהן. חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן לוקין עליהן.

דע תחילה, שסוגיא זו הובאה ונתפרשה על ידי הר"ש באהלות פ"א מ"ב, ועל ידי הרי"ד בתוספותיו לנזיר נו ע"ב, ד"ה גרסי' בירוש' ואילך.⁵⁸ והרישא שלה (וכלומר, שיטת ר' יוחנן) הובאה ונתפרשה על ידי הרמב"ן בחידושי לבבא בתרא, כ ע"א, סוף ד"ה ואיבעית אימא. וכן נתפרשה הרישא עם עוד פירושים למאמרים בודדים שבהמשך הסוגיא על ידי הכסף משנה, הלכות ביאת המקדש, פ"ג ה"ג. ואין פירושיהם ז"ל בה נוחים. וכבר השיג השיירי קרבן (ד"ה אלא על שני וד"ה אמר ר' אילא) על הר"ש והכסף משנה, אף על פי שאין דבריו הוא מחוורים תמיד. וכן השיג במראה הפנים בריש ד"ה אינו חייב על הכסף משנה, ובסופו על הר"ש, עי"ש. ובספר ניר הפליג בה, הן בהגהה הן בפירוש. גם רבינוב"ץ הרבה להגיה בה כדרכו לעתים.⁵⁹ ואין הדברים נראים.

⁵⁸ ראה תוספות ר"ד על מסכת נזיר, מהד' צ"י לייטנר, ירושלים תשנ"ב, עמ' פג ואילך.

⁵⁹ שת"א"י, עמ' 443, ד"ה אבל ואילך.

והנה מנוסח הסוגיא בר"ש וברי"ד יוצא, שנשמטו ממנה דברים בנוסח שלפנינו⁶⁰. וכשאנו מגיחים אותה על פי הנוסח שלהם, עם שחלוף שני מאמרים, כמו שיתבאר, מתבררים הדברים.

ודע עוד שישנן בסוגיא זו הגהות בכתב ידו של המגיה בכ"ל, עמ' 270, שלא נכנסו לד"ו. ומכיוון שהן קשות לקריאה בצילום של כ"ל, אני מציין אותן בהמשך לפי מהדורת האקדמיה. ועכשיו אתחיל לפרש.

תמן תנינן שנים טמאין במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת טמאי ערב. שלשה טמאים במת שנים טמאים טומאת שבעה. אחד טמא טומאת ערב. ארבעה טמאים במת. שלשה טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב. כיצד שני בני אדם הנוגעין במת טמא טומאת שבעה. ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב כו'. היא משנתנו באהלות פ"א מ"א, והמשך העניין להלן, מ"ב-מ"ג. והלשון בסוף משנה א' משובש כאן, ובכ"ק: "כיצד שנים אדם [ה]נוגע במת טמא טומאת שבעה" וכו', וכן הוא בכ"י פרמא (אבל שם: "טומאת"), וכן צריך לומר כאן. ולשון משנה ב' שם: "השלישי בין אדם ובין כלים טמא טומאת ערב", וכיוצא בזה במשנה ג': "הרביעי בין אדם ובין כלים טמא טומאת ערב". נתברר לך מכאן, שפירוש "שלישי" ו"רביעי" במשנה זו אינו שלישי ורביעי לטומאה, אלא שלישי ורביעי למגע במת; והוא הדין ל"ראשון" ו"שני" הנזכרים בסוגיא שלנו. ולכן דברי הרי"ד: "אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא שני שנגע בראשון הינו שנגע במת עצמו" (סוף עמ' פג, ד"ה גרסי בירוש') תמוהים מאוד, ולא יתכנו. ותשובתם גם מתוך הסוגיא להלן על הנוגע בכלי שנגע במת: "לא שני שנגע בראשון הוא". והדברים מוכרעים.

והנה משנתנו זו מנתה בשלוש הבבות שני טמאים, שלושה, וארבעה. אדם ואדם — שניים; כלים כלים ואדם (או כלים) — שלושה; כלים אדם כלים ואדם (או כלים) — ארבעה. הראשונים בכולם והאמצעיים בשתי הבבות האחרונות טמאים טומאת שבעה, והאחרונים טמאים טומאת ערב. וישנה חלוקה נוספת שלא הוזכרה במשנה בבבא השנייה, והיא: אדם כלים ואדם (או כלים). והדין בה שהראשון והשני טמאים טומאת שבעה והאחרון טמא טומאת ערב⁶¹.

רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכולהון תורה הן אצל תרומה. כלומר, כל הטמאים האלה שנזכרו במשנתנו טמאים הם מדין תורה אצל תרומה, בין אדם בין כלים, והם מטמאים אותה במגע⁶², ואם הוא אדם — אסור באכילתה. ותחילת המאמר מצוטטת בשבועות פ"ב ה"א, לג ע"ד שו' 41: "מאחר דמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהון תורה הן אצל תרומה".

⁶⁰ ראה להלן, ד"ה התיבון.

⁶¹ ראה: הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לטהרות, מהד' קאפח, ד"צ ירושלים תשד"ס, עמ' י, ד"ה וטומאת מת; הלכות טומאת מת, פ"ה ה"ב; הלכות ביאת המקדש, פ"ג ה"ט. וכבר העירו עליה הר"ש באהלות, פ"א מ"ב, ד"ה כלים הנוגעים במת, והרע"ב שם, פ"א מ"ג, ד"ה הרביעי.

⁶² ראה תוס' רי"ד הנ"ל.

אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. זוהי הגירסא גם אצל הר"ד הנ"ל⁶³. וכן הוא בחידושי הרמב"ן הנ"ל בדפוס ובכ"י בודפשט-קויפמן A53/1 (ס' 2884). אבל בחידושי הרמב"ן כ"י מינכן 75,1 (ס' 1148) הגירסא היא: "אינו חייב אלא על הראשון בלבד שני שנגע בראשון" וכו'. ונראה, שיש לגרוס: אינו חייב אלא על הראשון ועל השני שנגע בראשון. ואפילו אם לא נגיה כך, הרי הדברים מתפרשים כך גם לפי גירסתנו מקל וחומר⁶⁴. ואילו הר"ש, אף על פי שהוא מצטט את הסוגיא בתחילה כנוסח שלנו, הנה הגירסא שלו כאן כפי שיוצאת מכמה מאמרים בפירושו: "אינו חייב אלא על הראשון בלבד" — ראה: "וזהו פירושו על הראשון אדם שנגע במת"; "ורבי יוחנן פטר כולו לבר מראשון"; "ופליגא דרבי יוחנן דלא חילק בכל שני דפטור כדקאמר אינו חייב אלא על הראשון בלבד". ונראה שחלו ידיים בנוסח הירושלמי שלו.

ופירוש הדברים, לכאורה, על הראשון שנגע במת ועל השני שנגע בו, בין טמא טומאת שבעה שטעון חיטוי, בין טמא טומאת ערב שאינו טעון חיטוי. וזוהי שיטתו של הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש פ"ג הי"ג הנ"ל⁶⁵, ובהלכות טומאת מת פ"ה ה"ה. אבל לפי המשך הלשון בסוגיא, לא יתכן פירוש זה, שהסוגיא מחלקת בין טעון חיטוי לאינו טעון חיטוי. לכן יש לנו לפרש, על הראשון ועל השני הטעונים חיטוי. כלומר, בין ראשון בבבא הראשונה, בין שני בבבא השלישית, באדם הנכנס למקדש; בין ראשון ושני בבבא השנייה, ובין ראשון בבבא השלישית בכלי המוכנס למקדש, שכולם טעונים חיטוי. כלומר, אבל לא השני בבבא הראשונה, לא השלישי בבבא השנייה ולא הרביעי בבבא השלישית, שאינם טעונים חיטוי; ולא השלישי בבבא השלישית, אף על פי ששלישי זה טמא טומאת שבעה וטעון חיטוי וועיין עליו להלן, ד"ה מה טעם. וטמא זה, אם הוא אדם חייב כרת על ביאת המקדש; ואם הוא כלי חייב המכניסו למקדש מלקות ארבעים — ראה הרמב"ם, הלכות ביאת המקדש, פ"ג הט"ז-הי"ז. ולשון הר"ש: "על הראשון אדם שנוגע במת או כלים שנגעו במת והכניסו למקדש ומשום מכניס כלים נקט לשון על".

מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא. הטעון חיטוי חייב על ביאת מקדש ושאין טעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש. הפסוק המובא הוא במדבר י"ט, כ'. ויש לשאול: מדוע לא הביא ר' יוחנן את הפסוק שלפניו: "כל הנגע במת בנפש האדם

⁶³ לעיל, עמ' 1475, ד"ה דע. אבל שם "על" ליתא.

⁶⁴ ולשון הרמב"ן בדפוס, וכיוצא בזה בכ"י בודפשט: "כלומר הטעון חטוי דהיינו נוגע במת חייבין עליו על ביאת מקדש דהיינו שני שנגע בראשון [בכ"י בודפשט נוסף: כדכתיב] וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, דהיינו כשיטת הר"ד. והדברים תמוהים. אבל בכ"י מינכן: "פ' שני שנגע בראשון מה טעם פטור והלא טומאתו מוזכרת בפרשה וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וממעית ליה מדכתיב ולא יתחטא הטעון חיטוי דשני [ישנם שני קווים על מילה זו לסימן מחיקה] דהנו [?] צריך לומר: דהיינו — מ"ע] נוגע במת חייב [?] על ביאת מקדש אבל לא שני שנגע בראשון", ונמצא פירושו בה כפירוש הר"ש, וכבר נסתלקה תמיהה זו.

⁶⁵ לעיל, עמ' 1475, ד"ה דע.

אשר ימות ולא יתחטא" וכו' (שם, יג?) ויש להשיב, שמאותו פסוק לא שמענו אלא על הראשון הנוגע במת גופו, אבל אדם שנגע בכלים שנגעו במת, שהוא השני בבבא השלישית לא שמענו. ולכן נקט ר' יוחנן פסוק זה שאף שני זה כלול בו. והוא הדין לכלים שנגעו בכלים בבבא השנייה. והטעון חיטוי — הוא הראשון בשלוש הבבות, והשני בבבא השנייה והשלישית; ושאינו טעון חיטוי — הוא השני בבבא הראשונה, השלישי בבבא השנייה, והרביעי בבבא השלישית; הכל כאמור בדיבור הקודם. ואילו השלישי בבבא השלישית שהוא טעון חיטוי ואף על פי כן אין בו חיוב הוא נושא קושיית התלמוד בסמוך.

התיבון הרי אדם הנוגע בכלים ונוגעין במת טעון חיטוי והוא שני. קושיא זו תמוהה מאוד, שהרי ר' יוחנן אומר בפירוש שהוא חייב על השני שנגע בראשון. והנה בנוסח הר"ש אנו גורסים בהמשך הסוגיא על דברי ר' אילא: "אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש הוא והוא שלישי כדא"ר אבין בר חייה בטומאת איש באיש אדם חייב על טומאת מקדש. התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים". וכן הוגה בכ"ל שם (מהד' האקדמיה, עמ' 1128 שו' 34). ובנוסח הרי"ד: "אמרה ואמר טעמא איש אש' יטמ' ולא יתחט' בטומ' איש באיש חייבין על טומ' מקדש" (ריש עמ' פה). נראה אפוא שנשתבשו הדברים בר"ש וברי"ד, וכן צריך לומר: אמרה ואמר טעמא איש אשר יטמא ולא יתחטא חייב על טומאת המקדש. התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם [טעון חיטוי] והוא שלישי. כדאמר ר' אבין בר חייה בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים. ונראה לי עוד, שנתחלפו התיבות. ויש לגרוס תיובתא זו כאן, והתיובתא שלפנינו להלן על דברי ר' אילא⁶⁶.

והרי לך צורתה של השמועה מכאן ואילך לפי מה שאני מגיה בה:

התיבון הרי כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טעון חיטוי והוא שלישי. אמר רבי אבין בר חייה בטומאת איש באיש לא בטומאת איש בכלים... אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב. אמרה ואמר טעמא אשר יטמא ולא יתחטא חייב על טומאת המקדש. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעין במת טעון חיטוי והוא שני. כדאמר רבי אבון בר חייה בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים. נחזור עכשיו לפירושה של הסוגיא. ולפי מה שהגהתי בה, הדברים פשוטים. התלמוד מקשה על ר' יוחנן שתולה את החיוב על ביאת המקדש בחיטוי, הרי גם השלישי בכלים ואדם וכלים טעון חיטוי, ולמה יהיה פטור מן התורה על ביאת המקדש? כלומר, מדוע יהיה מכניס כלי זה למקדש פטור ממלקות במזיד.

אמר רבי אבין בר חייה בטומאת איש באיש לא בטומאת איש בכלים. וכן גורס הרי"ד⁶⁷, וכן גורס הר"ש, בבי"ת: "בטומאת איש באיש ולא בטומאת איש בכלים". וכן

⁶⁶ והגר"א בהגהותיו על הר"ש, ושתא"י עמ' 443, ד"ה אבל ואילך, החליפו את המימרות במקום להחליף את התיבות.

⁶⁷ עמ' פד. ושם: "ולא" תחת "לא".

גורס הרמב"ן בחידושו בכ"י מינכן (אבל שם: "אדם בכלים"). אבל בנוסח הדפוס ובכ"י בודפשט הוא גורס בכ"ף: "כטומאת איש באיש ולא כטומאת אדם בכלי" [בכ"י: בכלים]. ונראה שהגירסא הראשונה עיקר. כלומר, הפסוק "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" שמחלק בין טעון חיטוי ללא טעון חיטוי אמור בטומאת אדם באדם, כלומר, באדם שנגע במת ובאדם שני שנטמא בו⁶⁸, כבבא הראשונה של משנתנו, ובו ובכיוצא בו אנו אומרים הטעון חיטוי חייב; אבל לא בטומאת איש בכלים, כלומר, באדם שני שנטמא בכלי ראשון שנגע במת, כבבא השלישית של משנתנו, ששם הכלי שהוא שלישי לטומאה אף על פי שהוא טעון חיטוי פטור המכניס אותו למקדש מן התורה. וטעם הלימוד, נראה שהוא מהמילה "איש" שהיא מיותרת, שהיה לו לומר: ואשר יטמא וכו'.⁶⁹

מילתיה דר' אבין בר חייה אינו חייב אלא הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וכא אינו חייב אלא על הראשון בלבד. זוהי קושיא על ר' בון בר חייה, שאם הלימוד לפי דבריו הוא מדימוי איש בכלים לאיש באיש, היינו צריכים לדמות אותם לגמרי. כלומר, כשם שבאדם באדם אינו חייב אלא הראשון בלבד, משום שרק הראשון טעון חיטוי, כך כאן, בכלים ואדם וכלים, אף על פי שגם השני והשלישי בו טעונים חיטוי, לא יהיה חייב מן התורה על ביאת המקדש אלא על הכלי הראשון בלבד. ולפי זה, יהיה גם דין כלים בכלים (בבבא השנייה) כדין אדם באדם, שיהיה חייב רק על הראשון, לא על השני אף על פי שגם הוא טעון חיטוי. ואילו ר' יוחנן מחייב בשתי הבבות האחרונות גם על השני. ועלתה בקשיא. ואפשר שאין הדברים בגדר קושיא על ר' בון בר חייה, אלא דקדוק בדבריו האמור בניחותא, שלפי דבריו כבר חלק הדרש הזה על דבריו של ר' יוחנן. בין כך ובין כך, לא נתחורר טעמו של ר' יוחנן.

אמר רבי יוסי והוא שטבל. אבל אם לא טבל הדא היא דרבי. דרבי אמר כל הטמאים בטומאתן עד שיבואו במים. כלומר, לא פטור ר' יוחנן את השני בבבא הראשונה מטעם שאינו טעון חיטוי אלא אם טבל, "דקלשה לוי'ה טומאתו" (הר"ש); אבל אם לא טבל, הרי הוא בטומאתו וחייב על ביאת המקדש. וכן פירש בשת"א, עמ' 443, ד"ה א"ר יוסי.

אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב. פירוש: ר' אילא אמר, והוא חולק על ר' יוחנן. כלומר, רק האדם הראשון עצמו שנגע במת חייב על ביאת המקדש. כיוצא בזה, אם היה ראשון זה כלי, המכניס אותו למקדש חייב, אבל הנוגע בו פטור מביאת המקדש, אף על פי שהוא טמא טומאת שבעה. ור' אילא חולק על ר' יוחנן בשם ר' ינאי שמחייב בביאת המקדש גם על השני שנגע בראשון, כלומר באדם בכלים (בבבא השלישית) ובכלים בכלים (בבבא השנייה).

⁶⁸ וכן מלמד לשון הר"ש להלן: "ומפרש הש"ס מילתיה דרבי אבין דהכי קאמר מאחר דאדם באדם השני פטור אדם בכלים נמי פטור אע"ג דבעי חיטוי כיון שהוא שני".

⁶⁹ וכן כתב הר"ש לשיטתו: "דדוקא באיש הנוגע במת חייב הכתוב את הנוגע בו ואע"ג דפשטיה בחיובא דראשון איירי מכל מקום דריש הכי מיתורא דאיש". ויתכן שהלימוד הוא מן הוי"ו של "ואיש".

ויש לשאול: מדוע נקט ר' אילא לשון זה, ולא אמר בפשטות: אינו חייב אלא הראשון (או: על הראשון) בלבד? ונראה לי, שאין זו מימרא של ר' אילא אלא ברייתא ששנה. וכיוצא בה שנינו בתוספתא אהלות פ"א ה"ב, עמ' 598: "אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ואין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד"⁷⁰. ועיין תוס"ר, ג, עמ' 96, שו" 14/15. וראה כיוצא בזה בספרא, חובה, פרק יב ה"א-ה"ב, כב ע"ד. רמז לדבר, ממה שבא בהמשך: "אמרה ואמר טעמא". ולשון זה מצוי בירושלמי גם כלפי ברייתות — ראה למשל: "הוא אמרה ואמר טעמא" (ומגילה עה ע"א, שו" 52, ועי"ש); "תני רבי קריספא בשם רבי חנניה בן גמליאל ואמר טעמא" (שביעית לז ע"א שו" 16 = נדרים לט ע"ד שו" 44). וכן מוכיח מה שאמרו להלן: "אוף אנן תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמיא", והם הדברים שבפי ר' אילא. וכשם שסייעו לתנא זה, כך הם מקשים עליו בסמוך.

אמרה ואמר טעמא אשר יטמא בטומאת איש הוא והוא שלישי. כבר כתבתי לעיל, ד"ה התיבון, שיש כאן קיטוע. ולפי גירסת הר"ש והרי"ד, ולפי מה שהגהתי שם, צריך לומר: **אשר יטמא ולא יתחטא חייב על טומאת המקדש. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעים במת טעון חיטוי והוא שני.** ופירוש הדברים, שר' אילא למד ממה שנאמר: "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא" (במדבר יט, כ), שהאיש הנטמא במת וטעון חיטוי (שהרי הפסוק אומר: "ולא יתחטא") חייב על ביאת המקדש, כלשון הפסוק בהמשך: "ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", "דדוקא באיש הנוגע במת חייב הכתוב" (על פי הר"ש)⁷¹.

והקשו על זה: הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעים במת, אף הוא טמא שבעה וטעון חיטוי, למרות שהוא שני⁷², ואם כן מן הראוי הוא שגם הוא יהיה חייב על ביאת המקדש, שהרי הכתוב התנה: "ולא יתחטא", וגם בו שייך חיטוי, כלומר, כשיטת ר' יוחנן. והשיבו:

כדאמר רבי אבון בר חייה בטומאת איש באיש ולא בטומאת אדם בכלים. צריך לומר: כיי דאמר רבי אבון בר חייה, כסגנון הרווח בירושלמי. פירוש: ר' אילא סובר כדברי ר' אבון בר חייה לעיל, שהפסוק הזה דן רק בטומאת אדם באדם, שיש שם רק טמא אחד הטעון חיטוי, והוא הראשון לא השני. וממנו יש להקיש גם על אדם בכלים, שאדם זה אף על פי שהוא טעון חיטוי, אינו אלא שני, ואינו חייב על ביאת המקדש מגזירת הכתוב. וכדברי התלמוד לעיל: "מילתיה דר' אבין בר חייה אינו חייב אלא הראשון בלבד" וכו'.

⁷⁰ והשווה עוד עדויות פ"ח מ"ד: "ודיקרב במיתא יסתאב". ועיין בפירושו של אלבק על אתר, ובהשלמות שם, עמ' 485, ד"ה ודיקרב. ועל הצורה "מיתא" ראה גינצבורג, פירושים, ד, עמ' 42.

⁷¹ הראיה מפסוק זה קשה לכאורה, שהיה לו לר' אילא להשתמש בפסוק י"ג דלעיל, המדבר על נגיעה במת ממש. ואולי נקט פסוק זה, משום דרשת "ואיש" הכתוב בו.

⁷² ונקטו "והוא שני" אגב לשון הקושיא הדומה לעיל: "והוא שלישי", שהרי ר' אילא לא הזכיר "ראשון" בלשונו.

רבי זריקא בשם רב המנונא תניי תמן פליג על רבי אלעזר. הנוסח בר"ש: "תני תניין תמן פליג על ר' אילא". וכן הוגה בכ"ל "אילא" תחת "אלעזר" (מהד' האקדמיה, עמ' 1128 שו' 37). וברי"ד: "תנא תמן פליג על ר' אילא" (עמ' פה, ד"ה ר' זריקא). ולפי הנוסח שלנו, יש להגיה כנראה: תניי תמן ופליגין על רבי אילא⁷³. ולפי גירסת הר"ש, ניתן להגיה: תני תניי (כלומר, תנא) תמן ופליג על ר' אילא. ואפשטיין מגיה: "תניי תמן פליג על רבי אילא"⁷⁴. וכן מגיה אלבק⁷⁵. וליברמן מגיה: "תניי תמן פליג על ר' אילעי תנין ר' אלעזר כלי" וכו'⁷⁶. ולעצם העניין, אין הבדל בין כל הגירסאות האלה. וברייתא דומה ישנה בתוספתא כלים, בבא מציעא, פ"א ה"ה, עמ' 578.

כלי שחציו מן האדמה וחציו מן הגללי' חייבין עליו על ביאת המקדש. צריך לומר "החלמה" תחת "האדמה" — ראה: הר"ש הנ"ל; תוס' הרי"ד הנ"ל, עמ' פה, ד"ה ר' זריקא⁷⁷. וראה עוד ליברמן בתוס' הנ"ל. וכן הוגה בכ"ל (שם, שו' 37). ופירוש חלמה: "טיט עבה"⁷⁸. וצריך לומר: אין חייבין עליו על ביאת המקדש. וכן הוא בראשונים הנ"ל, עי"ש. וכן הוגה בכ"ל: "נ"ל אין" (שם, שו' 38).

מפני שחציו מן האדמה וחציו מן הגללים. אבל אם היה כולו מן האדמה חייב. לשון הר"ש: "חלמה הוא דבר המקבל טומאה ונעשה אב הטומאה שיהא בר הזאה". וראה מה שכתבתי בדיבור הבא.

מנו חייב לא הנוגע. לא שני שנגע בראשון הוא. כלומר, בתמיהה. הרי נוגע זה הוא שני שנגע בראשון, אדם בכלים, כמו הבבא השלישית שבמשנתנו, והוא חייב על ביאת המקדש. ויש כאן תיובתא לר' אילא שמחייב רק בראשון, וסייעתא לר' יוחנן.

ויש כאן מקום לקושיא גדולה: שהרי "כלי אדמה לעולם טהורין" (רמב"ם, הלכות כלים, פ"א ה"ו), כלומר, "כלי חרס עד שלא הוסק בכבשין" (כסף משנה, שם), ומשהוסק "הרי זה כלי חרס" (רמב"ם, שם, הי"ג). והנה כלי חרס אינו נעשה אב טומאה לעולם, ואינו מטמא לא אדם ולא כלים (רמב"ם, הלכות טומאת מת, פ"ה ה"ו), אף על פי שדין חרב הרי הוא כחלל אמור לדעת הרמב"ם⁷⁹ גם בשאר הכלים (שם, הי"ג). ואם כן, כיצד כלי זה שכולו מן החלמה מטמא אדם טומאת שבעה כדין אדם בכלים, ומחייב אותו על ביאת המקדש?! ובספר ניר בסוגיין כתב על דברי הר"ש הנ"ל (לעיל,

⁷³ כמו שהגהתי לעיל ברשימה, בערך "תניי תמן פליג על ר' (תמן = בבל)".

⁷⁴ מבוא לנוה"מ, עמ' 894, ד"ה רבי זריקא. וכתב להלן: "כאן אפשר ש'תניי תמן' — פירושו: שם

בכלים" (שם, סוף ד"ה זו תוספתא; ההדגשה במקור). וצ"ע.

⁷⁵ מחקרים, ריש עמ' 87.

⁷⁶ ראה תוס' ג, עמ' 33, סד"ה ובירושלמי, עי"ש; וההדגשה במקור.

⁷⁷ ועל פיהם גם אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 894, ד"ה רבי זריקא; שם, הע' 3. וראה עוד שם, ד"ה

זו תוספתא.

⁷⁸ פירוש הגאונים לסדר טהרות, מהד' אפשטיין, ד"צ ירושלים תשמ"ב, עמ' 22, ד"ה החלמה. וכן פירשו הרמב"ם והר"ש בכלים פ"א מ"ד, עי"ש ושם.

⁷⁹ וכן דעת הר"י מסימפונט, ראה הר"ש אהלות פ"א מ"א.

ד"ה מפני): "משמע דהוא מין ממניי כלי מתכות ובכלים פירש ג"כ שהוא טיט עבה שעושים ממנו כירות כדמשמע בתוספתא והוא מין המקבל טומאה" (פו ע"א, ד"ה כלי). וכן כתב בשתא"י, ריש עמ' 444: "מוכח דחלמא היא מין מתכת". ועיין בציון ירושלים על אתר. ואולי דין כלי חרס שנוי במחלוקת תנאים, או שמא אין הפירוש ב"חלמא" (לעיל ד"ה כלי) מכון. וצ"ג.

אמר רבי פינחס קומי רבי יוסי תיפתר בשזרקו. כלומר, אין ברייתא זו מחייבת כרת את הנוגע בכלי זה שהוא שני ונכנס למקדש, אלא היא מחייבת את הזורק את הכלי הראשון הזה למקדש משום מכניס כלים טמאים למקדש. והחיוב אינו כרת אלא מלקות ארבעים.

אמר ליה אי בשזרקו בדא תני על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים. משם מכניס כלים טמאים במקדש. בדא תני — בתמיהה. כלומר, שאם היה הכלי כולו מן החלמה, "על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו בארבעים"? והרי דין זה לא יתכן בזרקו, אלא בנוגע בו ונכנס למקדש, שהוא חייב כרת במזיד על רחיצת גופו. אם כן, גם ברישא בנוגע בו אנו קיימין, לא בזרקו. ושתק ר' פנחס. ולברייתא דומה ראה ספרא, אחרי מות, פרק יא (השני), הי"ג, פה ע"ב-ע"ג.⁸⁰ וראה עוד ספרי במדבר, פס' א, עמ' 3-4. וללשון "משם מכניס כלים טמאים במקדש" ישנו לשון דומה בעירובין פ"י [הי"ד], כו ע"ד שו' 32: "משום מכניס כלים טמאים בשבת", והגיה ליברמן שם "במקדש" תחת "בשבת" — ראה ירוכ"פ, סוף עמ' 367, ד"ה וכן כנראה.

אמר רבי לעזר בי רבי יוסה קומי רבי יוסי אף אנו תנינן הדא מסייעא להדין תנייא קדמיא. כלומר, הרי משנתנו בנזיר פ"ז מ"ד מסייעת לתנא הראשון, כלומר, לאותו תנא של הברייתא ששנה ר' אילא, כמו שכתבתי לעיל, ד"ה אמר רבי אילא. **דתני רבי אלעזר אמ' משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על ביאת מקדש.** וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש. ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש. שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש. צריך לומר: דתנינן — ראה מה שכתבתי בדיבור הקודם. כלומר, הרי בנזיר רק הראשון הנוגע במת גופו מגלח, לא השני שנגע בראשון (ראה נזיר שם, מ"ב ומ"ג). וממנה יש להסיק שה"ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת מקדש", לא השני. אם כן, הרי לך סייעתא מפורשת לר' אילא.

אמר רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה. זוהי תשובתו של ר' יוסי לר' אלעזר בר' יוסי. כלומר, כבר אמר ר' יוחנן שאין משנתנו זו באה לחלק בין הראשון לשני בביאת המקדש, ולא להוציא את השני נתכוונה, אלא לחלק בין סוגים שונים של טומאת מת בראשון גופו.

⁸⁰ והלשון "משם מכניס כלים טמאים במקדש" כאן אפשר שהוא לשון הברייתא אף על פי שאינו נמצא בברייתא שבספרא, ואפשר שהוא לשון פירוש של ר' יוסי.

רביעית דם רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייב עליהן. חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהנזיר מגלח עליהן חייבין עליהן על ביאת המקדש. כלומר, אבל דין השני הנוגע במי או במה שנגע בחצי לוג דם מן המת לא נידון במשנה זו. ולר' יוחנן, לעולם, שני למגע, כלומר אדם בכלים, אף על פי שאין הנזיר מגלח שם, חייב על ביאת המקדש. ובכ"ל הוגה אחרי "אין חייב עליהן" — "על ביאת מקדש" (מהד' האקדמיה, עמ' 1129 שו' 1), וכן צריך לומר. וכן הוגה בכ"ל, "קב" (שם, שו' 2) תחת "לוג" (השני), כלומר, וחצי קב עצמות, וכן צריך לומר. ראה נזיר שם, פ"ז מ"ב.

אמר רבי ירמיה הוינן סברין מימר מה פליגי לקרבן. אבל למלקות לוקין אפילו על השלישי. אפילו על הרביעי. כלומר, סבורים היינו שלא נחלקו ר' יוחנן בשם ר' ינאי ור' אילא בשני אלא לעניין קרבן, כלומר, בנכנס למקדש טמא בשוגג, שר' יוחנן מחייב, ור' אילא פוטר. אבל למלקות, כולם מודים שחייבים אפילו על השלישי בבבא השנייה במשנת אהלות, ואפילו על הרביעי בבבא השלישית; קל וחומר לשני בכל הבבות.

תני רבי יוסי ציידנייה קומי רבי ירמיה ופליגי על ר' ירמיה. הלשון "קומי רבי ירמיה ופליגי על ר' ירמיה" הוא באשגרה מיבמות י ע"א שו' 56 (= כתובות לד ע"ג שו' 48), ולא גרסינן ליה כאן, שהרי ר' ירמיה הוא הדובר כאן, והוא משנה בעצמו את דעתו על פי ברייתא זו. ונראה שאחרי ששמע אותה מר' יוסי ציידנייה קיבל אותה ממנו. ונראה לי יותר שיש להגיה לעיל: **אמר רבי יוסי הוינן סברין מימר וכו', לפי שהלשון "הוינן סברין מימר" שגור לרוב בפי ר' יוסי.** ולפי זה, רק הלשון "ופליגי על ר' ירמיה" הוא באשגרה מיבמות. ולדעת הר"ש ליברמן ז"ל בגליונותיו (טופס ב'), הלשון "על רבי ירמיה" לעיל בפרקין (ה"ג, נו ע"ג שו' 35) הוא באשגרה מכאן. ולפי מה שכתבתי, יש לנו שם אשגרה משנית.

כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש. ברייתא זו באה בתוספתא מכות פ"ד ה"א, עמ' 443. והביאה הרמב"ן הנ"ל⁸¹ בריש הדיבור. והברייתא משובשת כאן ולעיל ה"ג, וצריך לומר: לוקין עליה על ביאת המקדש... אין לוקין עליה על ביאת המקדש. וכן הוא בפירוש בסוף הסוגיא: "לוקין עליהן". ובשתא"י הגיה: "לוקין עליה את הארבעים... אין לוקין עליה את הארבעים" (עמ' 444, ד"ה ופליגי). והמילים "את הארבעים" שהגיה ישנן בתוספתא מכות הנ"ל. כלומר, והרי אין ספק ששלישי ורביעי בנזיר אין בהם גילוח, ומשום כך הכל יודו שאין בהם מלקות על ביאת המקדש. מכל מקום, נמצא שהברייתא הזאת קשה לר' יוחנן, שהרי על "כלים הנוגעים במת" אין הנזיר מגלח (נזיר פ"ז מ"ג), מעתה אין לוקין עליהן בביאת המקדש, כר' אילא, ופליגי על ר' יוחנן.

אמר רבי יוסי בי רבי בון רבי ינאי רבי יוחנן לטמאות הפורשות מן המת נצרכה. בר"ש הנ"ל: "אמר רבי יוסי בר רבי בון משום ר' יוחנן", ולא גרס "רבי ינאי". וכן מחקו בשתא"י, עמ' 444, ד"ה ופליגי. והוא כנראה באשגרה מן הלשון בריש הסוגיא.

⁸¹ עמ' 1475, ד"ה דע.

רביעית דם. רובע עצמות שאין הנזיר מגלח עליהן אין חייבין עליהן. חצי לוג דם וחצי לוג עצמות שהזיר מגלח עליהן לוקין עליהן. יש למחוק את הנקודה שאחרי "רביעית דם", ויש לגרוס בהמשך תחת "אין חייבין עליהן" — אין לוקין עליהן, כמו שמוכיחה הסיפא. כלומר, רבי יוסי בי ר' בון בא לדחות את פירושו של ר' ירמיה (או ר' יוסי, לפי מה שהגהתי) לברייתא, אם כי דבריו כשלעצמם יתכנו. שאין ברייתא זו באה לחלק בין הראשון לבאים אחריו אלא באה לחלק בראשון גופו, שהנוגע בחצי לוג דם ונכנס למקדש במזיד חייב מלקות, ואילו הנוגע ברביעית דם פטור מן המלקות. ולפי זה אתייה ברייתא זו גם כר' יוחנן, והיא לא דנה כלל בשני, ואין ממנה לא סיעתא ולא תיובתא לר' יוחנן באותו דין. ובכ"ל (עמ' 1129, שו' 10) הוגה "קב" תחת "לוג" (השני), כלומר, וחצי קב עצמות, וכן צ"ל.

6. נזיר פ"ח מ"א:

שני נזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שניטמא ואיני יודע אי זה מכם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה וכו'.

ואמרו עליה, בין היתר, בירושלמי שם, ה"א, נז ע"א שו' 5 ואילך:

היו שניהם מכחישין ייבא כהדא עד או' ניטמא והוא או' לא נטמאתי טהור. שנים או' ניטמאת והוא או' לא ניטמאתי שניהן נאמנין ממנו דברי ר"מ. וחכמים אומ' הוא נאמן על ידי עצמו. רב יהודה בשם רב כיני מתניתא ר"מ מטמא. ר' יהודה וחכמים מטהרים. א"ר יוחנן כיני מתניתא ר"מ מטמא ורבי יהודה מטהר. מיליהון דרבנן מסייעין לר' יוחנן דא"ר גוריון בשם רבי יוסי בן חנינה לא א"ר יודה אלא בטומאה ישנה שיכול לומר נטמאתי וטהרתי ותני כן הדבר על אכילת חלב. הוא הדבר על ביאת המקדש. ויודון ליה בטומאה. מפני טומאת נזיר שאין אומר לו איכן הוא קרבנד שהבאת. ויודון ליה בתרומה. עד כאן קשי ר' חנינה. ר' מנא שמע לה מן דבתרה אמרו לו אם ירצה לו' מזיד הייתי בשפחה חרופה מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב שיכול לומר לו היערתני אבל לא גמרתי. כיי דאמ' רש"ל נאנסתי מפני כשפים שעשת לי בנזירות מה אית לך שגג חייב מזיד חייב. אנוס חייב. בפתע לרבות השוגג. בפתע לרבות המזיד. תנאי היה בליבי לכשאטמא תיפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירות אחרת. מ"מ לא נתחייב בנזירות עד עכשיו. תניי היה בליבי לכשאטמא תפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירות אחרת בשביעית. מה אית לך שוגג חייב מזיד חייב. תני בדברי' אין תניי בשביעית. ואתייה כיי דמר ר' בא. רב יהודה בשוגג בקרבנה ובמזיד בקרבנה. אבל אם אמר סבור הייתי שאין זו שבועה פטור. הא כל אילין מילייה לא מצי תנייה. וכא מצי תנייה.

סוגיא זו היא אחת מן הסוגיות הסתומות בירושלמי. וכבר נדרשו לה בנוסף למפרשים הקלסיים והרידב"א, גם נוע"י⁸², ספר ניר⁸³ ושתא"י⁸⁴. והנה נוע"י מוסיף בסוף דברי ר' יוחנן: "וחכ"א אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש"⁸⁵, כלשון הברייתא הראשונה בבבלי כריתות יב ע"א⁸⁶ וכסברא הראשונה של התלמוד שם: "ל"ש טומאה חדשה ול"ש טומאה ישנה", ולדעתו, החכמים מקילים יותר מר' יהודה, ועל פי תוספת זו הוא מפרש את מחלוקת החכמים ור' יהודה לשיטת ר' יוחנן⁸⁷ ואת המשך הסוגיא. וספר ניר הגיה את הסיפא של "ותני כן"⁸⁸ על פי הברייתא השנייה שבבבלי כריתות יב סע"א⁸⁹, בתוספת הגהות אחרות בהמשך הסוגיא⁹⁰, ואף על פי כן הוא התקשה בפירוש הסוגיא לשיטתו⁹¹, עי"ש. ושתא"י הגיה אף הוא את הרישא של "ותני כן", ועיבר את כל פירושה של הסוגיא. ואפשטיין דן בחלקה הראשון (עד "איכן הוא קרבנך שהבאת", ועד בכלל) של הסוגיא⁹², ואף הוא הציע להגיה בברייתא של "ותני כן"⁹³. ודבריו בה נכוחים רק בחלקם, ועוד שהוא לא נזקק לחלקה השני שבו עיקר הקושי. ואני, אחרי העיון המרובה נראה לי לפרש את הסוגיא בדרך אחרת מהמפרשים ז"ל, וכמו שאציע להלן. ברם, מן הראוי הוא להקדים לפירושה שתי הקדמות:

ההקדמה הראשונה: ה"חכמים" הנזכרים בסוגיא הם ר' שמעון בעל מחלוקתו של ר' יהודה כפי שהעלה אפשטיין⁹⁴, אלא שיש לנו שתי מסורות בדברי ר' שמעון ור' יהודה, כפי שציין⁹⁵, אבל שלא כפירושו⁹⁶.

⁸² סא ע"ב, ד"ה היו שניהם ואילך.

⁸³ פו ע"ב, ד"ה היו שניהם ואילך.

⁸⁴ עמ' 444, ד"ה א"ר יוחנן.

⁸⁵ שם, ד"ה היו שניהם. ושם הוא כותב: "ואיפשר דגרסי" וכו', אבל בדיבור הבא (ד"ה וע"כ אמר)

הופך הספק לוודאי, והוא מוסיף את המאמר הזה בסתם.

⁸⁶ וזה לשון הברייתא שם: "אמר לו עד אחד נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים א"ר מאיר ק"ו אם הביאוהו שנים למיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל וחכ"א אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש".

⁸⁷ שם, ד"ה וע"כ אמר.

⁸⁸ וכבר קדמו הק"ע בהגהת הברייתא הזאת — ראה ק"ע, לט ע"א, ד"ה ה"ג ומודין חכמים.

⁸⁹ וזה לשון הברייתא שם: "התורה מודה בדברים חייב אין מודה בדברים פטור א"ל עד אחד נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים מביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל ר' יהודה אומר נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש ומודין חכמים לר"י בחלבין ובביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו לר"י".

⁹⁰ שם, ד"ה ותני כן.

⁹¹ וז"ל: "וא"כ הסוגיא הזאת אינה שוה תחילתה עם זה שאמר כאן" (פז ע"א, ד"ה ותני כן [פו ע"ב]), עי"ש.

⁹² ראה מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 199 ואילך, אות ג, A.

⁹³ ראה שם, עמ' 201, הע' 3.

⁹⁴ שם, עמ' 200, ד"ה ובתוס' כריתות וד"ה אבל לספרא.

⁹⁵ שם, ד"ה הברייתות חלוקות.

המסורת הראשונה באה בספרא, חובה, פרק ז ה"ג, כ רע"א: "אמר לו ר' יהודה [לר' מאיר — מ"ע] וכי היאך אתה אמר [צריך לומר: אומר — מ"ע] לו עמוד והתודה והוא אומר כל עצמי לא חטאתי. ר' שמעון אומר יאמר מזיד אני והוא פטור"⁹⁷. והמסורת השנייה באה בתוספתא כריתות פ"ב ה"א, עמ' 563: "אמר לו ר' יהודה [לר' מאיר — מ"ע] היאך אתה אומר לו עמוד והתודה והוא אומר כל עצמי לא חטאתי, מה אם ירצה ויאמר מזיד אני אין נאמן. אמר ר' שמעון אימתי אם [לא גרסינן "אם"] בזמן שהודו [צריך לומר: שהודה] לכן מתחלה, אבל אם אמר לו חלב אכלת והוא אומר שומן אכלתי, משיגיעוהו"⁹⁸ חזר ואמר מזיד אני אין נאמן"⁹⁹. והנה התוספתא עוסקת בפירוש באכילת חלב: "שנים אומרים לו חלב אכלת והוא אומר שומן אכלתי", וכן במשנת כריתות: "שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי" (פ"ג מ"א). ונראה שזהו גם הנושא הנידון בספרא¹⁰⁰, בין לפי הצעת המשנה בין לפי הצעת התוספתא¹⁰¹, ובשני המקרים אומר ר' יהודה שהוא נאמן, והוא הדין לביאת המקדש בטומאה¹⁰², כדברי הברייתא שהוצעה ב"ותני כן".

ונחלקו רב ור' יוחנן בסוגיא בפירושן של מסורות אלה: רב תופש לעיקר את המסורת של הספרא, ועל פיה הוא מפרש את התוספתא, ואילו ר' יוחנן מחזיק במסורת שבתוספתא כנגד המסורת שבספרא; וזה קרוב לדברי אפשטיין¹⁰³. וכל הסוגיא מתפרשת בשופי לפי זה.

לדעת רב, ר' יהודה ור' שמעון לא נחלקו אלא שניהם סוברים שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, כדברי הראב"ד בפירושו בספרא את דעת ר' יהודה: "ובכריתות פ"ג [יב ע"א — מ"ע] מפרש טעמא דר' יהודה משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה

⁹⁶ כי אפשטיין קיצר במקום שראוי להאריך, שכן הוא כותב: "חכמים" של המשנה הם איפוא לפי התוס' רבי יהודה, אבל רבי שמעון אינו מסכים לדבריו ואינו מודה במיגו שלו" (עמ' 200, ד"ה ובתוס'). ולהלן: "ורבי יוחנן שנה כתוספתא דכריתות, ש'חכמים' (רבי שמעון) חולקים בזה על רבי יהודה" (עמ' 201, ד"ה רב שנה). אבל הרי אין שם שום הכרח לפרש שר' שמעון חולק על ר' יהודה, אלא כפי שפירשתי להלן בפנים. ולא עוד אלא שלדבריו, נמצא שר' שמעון חולק על ר' יהודה גם במיגו של חלב, ואילו לשון התלמוד להלן "וידון ליה בטומאה" מלמד שלא נחלק ר' שמעון על ר' יהודה אלא בטומאה. עוד הוא כותב: "רב שנה כברייתא דת"כ דלעיל, ש'חכמים' (רבי שמעון) סוברים כרבי יהודה, ומשום מיגו ולא מפני 'שאדם נאמן על ידי עצמו'" (שם, שם). אבל הרי ר' יהודה לא אמר בספרא שהנאמנות היא משום מיגו, אלא שאפשטיין צירף את דבריו של ר' יהודה שבתוספתא לדבריו בספרא:

⁹⁷ הציטוט לפי כ"ר 66, עמ' פז. והפיסוק שלי.

⁹⁸ לפירוש ביטוי זה ראה תוס', ד, עמ' 73, שו' 4, ד"ה ונראה.

⁹⁹ הפיסוק שלי. ובשיטת ר' שמעון זו נשנתה הברייתא בתוספתא טהרות, פ"ו ה"ד, עמ' 667.

¹⁰⁰ ראה ספרא לעיל, שם, פרש' ה ה"ד, יט ע"ד.

¹⁰¹ כלומר, בין לאומר לא אכלתי ובין לאומר שומן אכלתי.

¹⁰² במי שחייב קרבן על ביאה למקדש בטומאה — עיין בספרא, שם, ה"ו, יט ע"ד. וראה עוד הוריות

פ"ב מ"ו ומ"ח.

¹⁰³ שם, ד"ה הברייתות חלוקות. וכן כתב פינקלשטיין בעקבות אפשטיין — ראה ספרא דבי רב, א,

נייריורק תשמ"ט, עמ' 8, ד"ה כעין מחלוקת ואילך.

איש" וכו' (שם); כלומר, ואין לו צורך במיגו. ולא נאמרה הטענה של ר' שמעון "יאמר מזיד אני והוא פטור" אלא לשיטתו של ר' מאיר, כפירוש התוספות (בבבא מציעא ג ע"ב, ד"ה מה) לטענת החכמים היתה שבמשנת כריתות¹⁰⁴. וכך ניתנים להתפרש דברי ר' יהודה גם בתוספתא כריתות. ודברי ר' שמעון בתוספתא אינם חלוקים על דברי ר' יהודה, ולא על דברי עצמו בספרא, אלא מוסיפים את הדין במקרה שהנידון טוען בפירוש: "מזיד הייתי", ואין "אימתי" בדבריו אלא לפרש. על פי זה פירש רב את משנת טהרות פ"ה מ"ט בשיטת ר' יהודה וחכמים (= ר' שמעון), והנאמנות לדעתם היא גם בטומאה חדשה, וכמסקנת הבבלי כריתות יב ע"א לשיטת ר' יהודה.

ואילו לדעת ר' יוחנן, המסתמך על התוספתא כריתות, ר' יהודה לא אמר את דינו באכילת חלב אלא מטעם מיגו, ובזאת מודה לו ר' שמעון, כדבריו המפורשים בספרא, וכלשון השני של הראב"ד שם: "אי נמי איכא למימר דר' שמעון מגו נמי קאמר דאפי' בתורת מגו נאמן" (שם), ולא בא ר' שמעון בתוספתא אלא להוסיף על דברי ר' יהודה, כפי שפירשתי לשיטת רב. לפי זה לא אמר ר' יהודה את דבריו במשנת טהרות אלא בטומאה ישנה, כדבריו המפורשים של ר' יוסי בן חנינה להלן, שהרי רק שם יש מקום למיגו. ואילו ר' שמעון חלוק על ר' יהודה במיגו זה של טומאה, כפי שיבואר להלן.

לפי הדברים האלה מתחורות לנו בעיית התלמוד בכריתות יב ע"א: "איבעיא להו מ"ט דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש או דלמא משום דאמרין מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור כי אמר נמי לא אכלתי מהימן ופטור". והדברים תמוהים, הרי המשנה שנתה בפירוש: "אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי" (כריתות יא ע"ב!) אלא שניתן לפרש במשנה שהם אמרו זאת לשיטתו של ר' מאיר, כדברי התוספות הנ"ל, ולפי זה בעיית התלמוד היא אם יש לפרש את דעת החכמים כשיטת רב או כשיטת ר' יוחנן¹⁰⁵.

ההקדמה השנייה: הסגנון "עד כאן קשי ר' חנינה" והצעת דברי ר' מנא בהמשכו בא בעוד מקום אחד בירושלמי, בתרומות פ"א ה"ד, מ ע"ד שו' ¹⁰⁶, ומשם יכולים אנו לעמוד על כוונתו בבירור. וזה לשון הסוגיא שם, שו' 2 ואילך:

תמן תנינן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. וכא את אמר הכין. רבי אילא בשם רבי יוחנן מפני גזל השבט. מהו מפני גזל השבט. אמר רבי חנינה מפני הטורח הגע עצמך שהיתה שעורה של אורז נחת רוח הוא לאדם להיו' כותש כל שהוא. הגע עצמך שהיתה שבלים. עד כאן קשי רבי חנינא. רבי מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש לתרום לפי שמן ואינו תורם אלא לפי זתים. וכו'.

¹⁰⁴ כפי שכבר העיר ר' דוד פארו, ספר חסדי דוד, סדר קדשים ב, ירושלים תשנ"ד, עמ' תרח"צ,

ד"ה ומ"מ.

¹⁰⁵ כלומר, משום נאמנות או משום מיגו.

¹⁰⁶ וכבר העיר על כך הרידב"ז, לט ע"א, ד"ה רב יהודה [לח ע"ב]. וראה תש"ק, עמ' 19, הע' 1.

ועניין הסוגיא בקיצור הוא, שהתלמוד מקשה ממשנת תרומות פרק א' משנה י' שהתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו תרומתו תרומה בדיעבד על שיטת בית הלל במשנה ד' כאן שהתורם מן הזתים על השמן ומן הענבים על היין אין תרומתו תרומה. ותיירץ ר' יוחנן שטעם בית הלל כאן הוא מפני גזל השבט. ופירש ר' חנניה את עניין הגזל הזה שהוא מטריח את הכהן לכתוש ולדרוך. והקשה הוא בעצמו¹⁰⁷ בהמשך הדברים על ר' יוחנן לפי פירוש זה ממני שתרם שיבולים על החיטה, שתרומתו תרומה לפי משנה י' על אף הטורה, ועלתה בקשיא. ואילו ר' מנא מפרש את גזל השבט בעניין אחר, שהתורם תורם מידות של זיתים על מידות של שמן, ונמצא גזל את הכהן. ודבר זה אין לחשוש בו בתורם שיבולים על החיטה; שהזתים ראויים לאכילה, אבל לא הקש והתבן של החיטים. לפי זה יוצא, שנדחו דבריו של ר' חנינא בפירוש דבריו של ר' יוחנן מחמת הקושיא שלו שעמדה בקשיא, ועמדו דבריו של ר' מנא¹⁰⁸. אף בסוגיא שלנו פירוש הלשונות האלה דומה, וכמו שאציע להלן. ועכשיו נבוא לפירוש הסוגיא.

היו שניהם מכחישין. צריך לומר: היו שנים ומכחישין, כפי שכבר הגיהו¹⁰⁹. פירוש: אם אמרו שנים לנזיר ראינו אותך שנטמאת והוא אומר לא נטמאתי, מה דינו. **יבא כהדא.** כלומר, כהדא סוגיא וכמסקנת הדיון בה, שלא כאפשטיין שפירש: "כמשנת טהרות שם"¹¹⁰.

עד או' ניטמא וכו'. היא משנה בטהרות פ"ה מ"ט.

וחכמים אומ' הוא נאמן ע"י עצמו. וכן הוא בכ"ק ובכ"י פרמא. אבל בבבלי כריתות יב ע"א, מפורש בברייתא הראשונה: "וחכ"א אדם נאמן על עצמו **יותר ממאה איש**", ובשנייה: "ר' יהודה אומר נאמן אדם על עצמו **יותר ממאה איש**". ולשון זה לפי פשוטו הולך כשיטת רב שבסמוך, אבל לפי ר' יוחנן — הנאמנות היא משום מינו. **רב יהודה בשם רב כיני מתניתא**¹¹¹ **ר"מ מטמא. ר' יהודה**¹¹² **וחכמים מטהרים.** דברי רב מתפרשים על פי המסורת שבספרא, וכפי שכתבתי לעיל בהקדמה הראשונה.

¹⁰⁷ אמנם הנוסח בד"י הוא "רבי חנניה" ברישא בשורה 4, ו"רבי חנינא" בסיפא בשורה 6, אבל בכ"ר (עמ' 216 ש' 32 וש' 35) "ר' חנניה" בשניהם, והוא חילוף מצוי. וראה עוד אלבק, מבוא לתלמודים, עמ' 393, ערך ר' חנינא (השני).

¹⁰⁸ אמנם הרמב"ם פוסק בהלכות תרומות פ"ה הי"ח כר' חנינא — ראה מראה הפנים כאן, ה' ע"א, ד"ה מהו מפני גזל — אולם אנו עוסקים כאן בסוגיית הירושלמי.

¹⁰⁹ ספר ניר הנ"ל, ד"ה היו שניהם. ועיין אפשטיין, מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 201; שם, הע' 1. ולפי הגהתו, הפירוש הוא: היו שניים מכחישים אותו. וכן פירש בנוע"י (סא ע"ב, ד"ה היו שניהם) ללא הגהה. והיא היא.

¹¹⁰ שם, ריש עמ' 201.

¹¹¹ עיין אפשטיין, שם, עמ' 201, ד"ה רב שנה וד"ה משנת טהרות. ולדעתי, רב אינו מגיה את משנתו אלא מפרש שה"חכמים" שבה כוללים את ר' יהודה. והתלמוד ניסח את דבריו על פי לשונו של ר' יוחנן שבהמשך.

¹¹² עיין אפשטיין, עמ' 201, הע' 2 (וראה עוד שם, עמ' 1144, ס' 12).

ר' מאיר מטמא — שאין דברי אחד עומדים נגד שניים. ואילו ר' יהודה וחכמים מטהרים, לא רק בטומאה ישנה, אלא גם בטומאה חדשה, שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, כדברי המשנה כאן, וכדברי הבבלי כריתות יב סוף ע"א בשיטת ר' יהודה. ודבר זה יוצא גם מכלל דבריו של ר' יוסי בן חנינה בהמשך.

א"ר יוחנן כיני מתניתא ר"מ מטמא ורבי יהודה מטהר. כלומר, ר' יהודה מטהר משום מיגו, מיגו "נטמאתי וטהרתי" כמו שיתבאר בסמוך; שה"חכמים" במשנה זו הם ר' יהודה¹¹³. ואילו ר' שמעון¹¹⁴, אינו מודה במיגו זה, כמו שיבואר בהמשך, ולכן גם הוא מטמא כר' מאיר. ואף על פי כן אי אפשר לצרף אותו לר' מאיר, שלא שנתה המשנה אלא "ר' מאיר", ועוד שהטעמים שלהם שונים, ומחלוקת רב ור' יוחנן היא בקביעת זהותם של ה"חכמים" במשנת טהרות ובמה שנמשך מזה.

מיליהון דרבנן מסייעין לר' יוחנן דא"ר גוריון בשם רבי יוסי בן חנינה לא א"ר יודה אלא בטומאה ישנה וכו'. הרי לנו שהחולק על ר' מאיר כאן הוא ר' יהודה, כדברי ר' יוחנן. והוא מטהר בטומאה ישנה ומשום מיגו, אבל בטומאה חדשה מודה הוא לר' מאיר שהוא טמא, שאין כאן מיגו.

ותני כן הדבר על אכילת חלב. הוא הדבר על ביאת המקדש. צריך לומר ברישא: הוא הדבר¹¹⁵. ופירוש "ותני כן", שטעמו של ר' יהודה הוא משום מיגו. כלומר, כשם שר' יהודה פוטר בכריתות פרק ג' משנה א' באכילת חלב משום מיגו — מיגו שיאמר מזיד הייתי — כך הוא פוטר בביאת המקדש משום אותו מיגו¹¹⁶. ויש כאן משום קל וחומר לגבי משנת טהרות, שבמיגו זה — נטמאתי וטהרתי — הוא אינו עושה את עצמו רשע; וכל מיגו לפי עניינו. מכאן יוצא, שלדעת ר' יוחנן, משנת כריתות שנויה לשיטת ר' יהודה ור' שמעון, שלא נחלק עליו ר' שמעון אלא בטומאה.

וידון ליה בטומאה. כאן מתחילים דברי ר' חנינה, כעדות התלמוד בהמשך הסוגיא: "עד כאן קשי ר' חנינה". וקושיא זו מסתמכת על הברייתא השנייה שהובאה בבבלי כריתות יב סע"א: "ומודים חכמים לר"י בחלבין ובביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו ליה"¹¹⁷. וכך יש לפרש: ר' חנינה מקשה על שיטת ר' יוחנן ועל הברייתא בדעת ר' שמעון: כשם שבאכילת חלב ובביאת מקדש מודים החכמים לר' יהודה במיגו "מזיד

¹¹³ ור' יוחנן מגיה את המשנה, וגורס בה "ר' יהודה" תחת "חכמים", ומגיה גם את הסיפא ומוחק בה את "נאמן ע"י עצמו". וזאת כדברי אפשטיין המפורשים להלן, עמ' 1144, סי' 12.

¹¹⁴ שהוא הוא ה"חכמים" שהוגהו, שהרי ההתייחסות לדבריו בהמשך היא בלשון רבים: "וידון ליה בטומאה".

¹¹⁵ ראה אפשטיין, שם, עמ' 201; שם, הע' 3. ועיי"ש היטב. ואני מפרש לפי הנוסח שלנו. ¹¹⁶ והוא הדין והוא הטעם באוכל קדשים בטומאת הגוף — ראה כריתות פ"א מ"א ומ"ב. והוא הדין והוא הטעם באכילת תרומה בטומאה — שאם שניים אומרים לו לכהן: אכלת תרומה בטומאה בשוגג, ואתה חייב חומש, והוא אומר לא אכלתי, הוא פטור מחומש, מיגו שיאמר מזיד הייתי.

¹¹⁷ כדברי ספר ניר: "הך סוגיא סומכת אברייתא שהובאה בבבלי כריתות דף י"ב דאמר' שם ומודים חכמים לר' יהודא בחלבין" וכו' [פו ע"ב, ד"ה כיני מתניתא].

הייתי" גם בטומאה חדשה¹¹⁸, כך מן הראוי הוא שידוד לו במיגו "נטמאתי וטהרתי" בטומאה ישנה (כגון: נטמאת ואכלת קודש), כי מה נשתנה מיגו ממיגו. מעתה, מדוע מגיה ר' יוחנן את ה"חכמים" במשנת טהרות וגורס תחתם "ר' יהודה"!!

מפני טומאת נזיר שאין אומר לו איכן הוא קרבנך שהבאת. צריך לומר: מפני טומאת נזיר שאין אומרים לו; ואין "שאינ" אלא "שהן", כדברי אפסטיין¹¹⁹. כלומר, שבטומאת הנזיר¹²⁰ אין מקום למיגו זה של "נטמאתי וטהרתי", שהרי אין למיגו זה עמידה כשהנזיר יישאל על קרבן הטומאה שלא הביא, ולכן אי אפשר לשנות בסתם שחכמים (כלומר, ר' יהודה ור' שמעון) מטהרים בטומאה. לפי זה ר' שמעון סובר שהוא צריך לברר את המיגו שלו, ואילו ר' יהודה סובר שאינו צריך לברר, ואין אנו משגיחים בטענת העדים: "איכן הוא קרבנך שהבאת". ולהלן בסוגיא יתבאר שבנזיר יש מיגו אחר שמועיל, והדברים חלוקים על דברי ר' חנינה כאן¹²¹.

וידון ליה בתרומה. זו היא הקושיא השנייה של ר' חנינה, שאם בנזיר אין מקום למיגו הרי באכילת תרומה יש ויש. שכאן הטהרה היא בינו לבין עצמו, ואין בה מקום לחקירה השייכת בנזיר ולהכחשה. ופירוש הדברים, ששניים אומרים לו לכהן: נטמאת ואינך יכול לאכול תרומה, והוא אומר אמנם נטמאתי אבל כבר טהרתי¹²². כלומר, הרי דבר ברור הוא שאין מקום לפסול את המיגו בכל מקרה אחר של טומאה מחמת טומאת הנזיר. ולכן לא היה לה למשנה לסתום, אלא לפרש שהדברים אמורים בטומאת הנזיר, אבל בתרומה וכיוצא בה מודה ר' שמעון לר' יהודה.

עד כאן קשי ר' חנינה. והקושיא היא כאמור על שיטת ר' יוחנן והברייתא בדעת ר' שמעון, ועלתה בקשיא.

ר' מנא שמע לה מן דבתרה. הלשון "מן דבתרה" קשה, ראה מה שהערתי לעיל ברשימה, בערך "שמע לה מן דבתרה" על אתר. מכל מקום, פירוש "שמע לה מן דבתרה": למד את דעת ר' שמעון בטומאה מן המשנה של כריתות ומן הסוגיא שעליה. ור' מנא בא לדחות לגמרי את דברי ר' יוחנן ואת דברי ר' חנינה שעליו, והוא לומד מן הסוגיא הבאה מדוע מודים החכמים לר' יהודה גם בטומאה.

¹¹⁸ ואין העדים יכולים להפריך מיגו זה, כי מניין להם לדעת אם עשה בשוגג או במזיד.

¹¹⁹ שם, עמ' 201; שם, הע' 4.

¹²⁰ בספר ניר התקשה במילה "מפני", וכתב: "קשה דאטו משום לא פלוג נתחייבו [!] בקרבן במקום שפטור... צריך לפרש דגם כן מה דמשני מפני טומאת נזיר ר"ל דמיירי בכה"ג [= בכהאי גוונא — מ"ע] ולא משום דלא פלוג ומלת מפני אינה מדויקת" (פז ע"א, ד"ה ותני כן [פז ע"ב]). והטעם של "דלא פלוג" בא בפירוש הפ"מ, לט ע"א, ד"ה מפני טומאת נזיר. ואולם קושיית ספר ניר היא היא קושיית התלמוד בדיבור הבא.

¹²¹ שאני מפרש שר' חנינה הוא המקשה והוא המשיב. ואפשר לפרש שתירץ זה נאמר על ידי סתם התלמוד כאן, ור' חנינה המשיך להקשות את הקושיא הבאה. מכל מקום, לעצם העניין אין הבדל בין שני הפירושים.

¹²² כדברי ספר ניר (פז ע"א, ד"ה ותני כן [פז ע"ב]) שהזהירו אותו על אכילת תרומה לכתחילה. ועיין במשנה טהרות פ"ה מ"ט; תוספתא טהרות, פ"ז ה"ג, סוף עמ' 666; שם, ה"ה, עמ' 667. וראה עוד הרמב"ם, פט"ו מהלכות שאר אבות הטומאות ה"א.

אמרו לו אם ירצה לו' מזיד הייתי. הוא לשון המשנה בכריתות פ"ג מ"א. ו"אמרו לו" הם ר' יהודה ור' שמעון גם לשיטת ר' יוחנן דלעיל.

בשפחה חרופה מה אית לך. כלומר, והינן בה בכריתות, בסתם התלמוד. בשפחה חרופה — איזה מיגו יש לו: שוגג חייב ומזיד חייב:

שיכול לומר לו היערכי אבל לא גמרת. לא גרסינן "לו". כלומר, יש כאן מיגו אחר — שלא גמרת. והבא על שפחה חרופה פטור מקרבן אם לא גמר — ראה כריתות פ"ב סמ"ד, ועיין במפרשים שם.

כיי דאמ' רש"בל נאנסתי מפני כשפים שעשת לי. צריך לומר: או כיי, כפי שהגיה בשתא"י.

תנאי היה בליבי לכשאטמא תיפקע נזירותי ממני תחול עלי נזירות אחרת. לא גרסינן כאן "תיפקע נזירותי ממני", והיא באשגרה מן הלשון בדיבור הבא, כפי שכבר הגיהו נוע"י¹²³ ושתא"י.

תנאי היה בליבי לכשאטמא תפקע נזירותי ממני וכו'. נמצאנו למדים כאן שגם בנזירות יש משום מיגו. ועניין מיגו זה ישנו גם בספרא הנ"ל¹²⁴, ומיגו דומה בבבלי כריתות יב ע"ב¹²⁵. וזה נגד המיגו של ר' חנינה דלעיל בנזירות.

בשביעית. מה אית לך. צריך לומר: בשבועות, כפי שכבר הגיהו המפרשים ושתא"י וליברמן¹²⁶, וכפי שהוא בד"ח, לט ע"ב. ויש לשים את הנקודה לפניה. והכוונה היא בין לשבועת העדות בין לשבועת הפקדון שהוא חייב עליהן קרבן גם במזיד¹²⁷, אבל בשבועת ביטוי הוא לוקה עליה במזיד ובהתראה¹²⁸ ופטור מן הקרבן¹²⁹. ושאר הסוגיא (עד הדיבור הבא) ברור, כהגהת הפני משה¹³⁰, שתא"י וליברמן¹³¹ וכפירושם¹³².

¹²³ סא ע"ג, ד"ה וע"ז אומר (האחרון).

¹²⁴ וזה לשון הספרא: "כיוצא בו אמר ר' מאיר אמרו לו נזיר אתה ואמר תנאי היה בליבי שומעין לו אבל אם היה מייגען כל היום ובאחרונה אמר תנאי היה בליבי אין שומעין לו" (הנוסח על פי כ"ד 66, עמ' פז).

¹²⁵ וזה לשון התלמוד: "אמר רב ששת מודה ר"מ לחכמים בנזיר טמא שאמרו לו שנים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור דאי בעי אמר נשאלתי על נזירי".

¹²⁶ ראה תוכפ"ש, נדרים, ריש עמ' 414.

¹²⁷ ראה, למשל, כריתות פ"ב מ"ב (וציין לה ק"ע, לט ע"ב, ד"ה ה"ג עד עכשיו). וראה עוד הרמב"ם, הלכות שבועות פ"א ה"ט והי"ב.

¹²⁸ ראה הרמב"ם, הלכות סנהדרין, פט"ז ה"ג.

¹²⁹ ראה, למשל, שבועות פ"ג מ"א. וראה עוד הרמב"ם, הלכות שבועות, פ"א ה"ג.

¹³⁰ לט ע"ב, ד"ה תנאי בדברים, שהגיה בלשון השני: "תנאי בנדרים אין תנאי בשבועות".

¹³¹ ראה תוכפ"ש, נדרים, ריש עמ' 414. ולפירוש "אין תנאי בשבועות" ראה ליברמן, שם, סוף העמוד.

¹³² אשר ללשון "ואתייא כיי דמר ר' בא" וכו', היה עדיף יותר לגרוס מבחינת העניין: "ייבא כיי" וכו'. ואמנם כבר מצאנו חילוף דומה: "אתיה כהדא דתמר רבא בר זבדא" וכו' (יבמות טו ע"ד שו' 26),

אבל בקטע זוסמן: "יבא כהדא דמר רבא בר זבדא" וכו' (עמ' 111 שו' 52), וכן עיקר. נראה אפוא שהסופרים החליפו כאן מונח במונח ללא הצדקה.

הא כל אילין מיליין לא מצי תנייה. אלה הם דברי ר' מנא בעקבות דברי סתם התלמוד בכריתות, והדברים אמורים בתמיהה, בשאלה רטורית: כלום לא יכול היה התנא של משנתנו בכריתות לשנות את מחלוקת ר' מאיר וחכמים בכל הדברים האלה — שפחה חרופה, נזירות ושבועות — ללמדנו שיש בהם משום מיגו על דעת ר' יהודה ור' שמעון? ודאי שכן, אלא תנא כי רוכלא לימני וליזיל?!

וכא מצי תנייה. בניחותא. כלומר, גם את עניין התרומה יכול היה התנא לשנות אילו רצה, שיש כאן מיגו — מיגו "נטמאתי וטהרתי" — על דעת ר' יהודה ור' שמעון. בכך נדחו דברי ר' יוחנן עם קושיית ר' חנינה שעליו, ועמדו דברי ר' מנא שהביא את העניין לכלל תיובתא. ואמנם ר' מנא גדול היה מר' חנינה, שכן אנו גורסים בירושלמי פסחים פ"ו ה"א, לג ע"א שו' 47: "שלשה הניחו כתרן בעולם הזה וירשו חיי העולם הבא... רבנין דקיסרין אמרין אף ר' חנינה דציפורין לר' מנא".

ואולם יש כאן מקום לקושי גדול: לפי מה שפירשתי, נמצא שדברי ר' מנא סותרים לגמרי גם את דברי ר' יוחנן בדעת ר' שמעון וגם את הברייתא שהוא מסתמך עליה, כפי שכבר העיר בספר ניר לפי דרכו¹³³. והדברים תמוהים, וצע"ג.

אשר לבעיא שעמדה בפתח הסוגיא הזאת, הרי כבר נתברר בתלמודה של סוגיית כריתות שגזיר שאמרו לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי נאמן משום מיגו: "תניי היה בליבי לכשאטמא תפקע נזירותי ממני [נ]תחול עלי נזירות אחרת". ובכך נפשטה הבעיא שלנו לקולא לפי שיטת החכמים, שהיא דעת הרבים¹³⁴.

ולבסוף, מן הראוי להתבונן בסוגיא שלנו שהיא משתמשת בתלמוד למשנת טהרות עם קושיות ר' חנינה שעליו, ובתלמוד למשנת כריתות שהובא בידי ר' מנא, שניהם בני הדור החמישי לאמוראי ארץ ישראל. הווי אומר, שהסוגיא שלנו היא מן הסוגיות המאוחרות ביותר בירושלמי, ממש מדור העריכה.

7. בבא קמא פ"ז מ"ג:

גב על פי שנים וטבח ומכר על פיהו ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל. גב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים אילו ואילו נמצאו זוממין הראשונים משלמין תשלומי כפל והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו האחרונים זוממין הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה.¹³⁵ אחד מן האחרונים זומם בטלה עדות שנייה. אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה.

¹³³ "פי' דלפ"ז הברייתא ששינוי אבל לא לטומאה משבשת [!] היא שאין לה מציאות דלעולם יש מיגו" (פז ע"א, ד"ה ר' מני).

¹³⁴ שלא כדברי ספר ניר: "דתלוי בסוגית [!] החלוקות שבין ר' חנינא לר' מני" (פז ע"א, ד"ה ר' מני), עי"ש.

¹³⁵ הנקודה כאן היא שלי.

ואמרו עליה בירושלמי שם, ה"ד, ה ע"ד שו' 52 ואילך¹³⁶:

גנב על פי שנים כו'. אמר רבי זעירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בבית דין אלא מעצמו נפסל פתר לה בהתרייה. ותני כן אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בשתי עדיו' ובשתי התריות. אבל בעדו' אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מהו שבטלה מקצתה בטלה כולה היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן. טבח ומכר בעשרה בניסן הוזמו בחמשה עשר בניסן כל עדות שהעידו מעשר' בניסן עד חמשה עשר בניסן למפריעה הרי אילו פסולות. אמר רבי בא ממל תיפתר במעידין עליו בכרך אחד ולית שמת מינה כלום. ותני כן הן היו הראשונים והן היו האחרונים. הוזמו בראשונה אין בכך כלום. בשנייה הרי אילו עדות אחד. שלישית הרי אילו שתי עדיות והיכי דמי אם במעידין עליו בכרך אחד ולית שמע מינה כלום. לא אתייהא דא אלא על ידי עדות סגיא.

והסוגיא כפולה במכות פ"א ה"ח, לא ע"א שו' 53 ואילך בשינויים קלים, ובסופה בא שוב: "אמר רבי זעירא הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בבית דין אלא מעצמו הוא נפסל"¹³⁷.

ובבבא בתרא פ"ג מ"ו שנינו:

שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל שני' בראשונה ושני' בשנייה ושני' בשלישית משלשין ביניהן. שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אילו שלש עדיות והן עדות אחת¹³⁸.

ואמרו עליה בירושלמי שם, ה"ו, יד ע"א שו' 62¹³⁹: "אמ' רבי זירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בבית דין".

בסוגיא זו נתקשו המפרשים ז"ל ופירשו אותה בשיטות שונות. השד"י, הרא"ף, הפ"מ ור' ישראל דייכס בנתיבות ירושלים (להלן: נת"י)¹⁴⁰ פירשו את המימרא של ר' זעירא כחוזרת על משנת בבא קמא הנ"ל. אלא שלשיטת השד"י והפ"מ היא חוזרת על הרישא

¹³⁶ הסוגיא ישנה גם בכ"א, עמ' 26 שו' 41 ואילך.

¹³⁷ ראה תש"ק, עמ' 36, הע' 31. והדברים נכונים גם לשיטתי להלן שמקור הסוגיא הוא בבבא בתרא. ואמנם בקטע סבונה (ריש עמ' 289, קטע 7.3 [עמ' 288]) מימרא זו ליתא.

¹³⁸ "וכן הוא במשנתנו הנ"ל, אלא שבנוסחאות שלנו הוסיפו: להזמה, ומלה זו איננה ברוב רובן של הנוסחאות, ואף ר' יהוסף אשכנזי מחקה (ועיין במלא"ש) (תוכפ"ש, בבא בתרא, סוף עמ' 349, ד"ה והן עדות). גם הלשון בתוספתא בבא בתרא, פ"ב ה"ט, עמ' 134 (על מקרה המציעתא שבמשנתנו): "הרי אילו שלש עדיות, והן עדות אחת".

¹³⁹ וישנה גם בכ"א, עמ' 88 שו' 87 ואילך. והלשון שם: "אמ' ר' זעורא הדא אמרה עד זומם אינו נפסל בב"ד אלא מעצמו הוא נפסל פתר ליה בהתרייה וגו'. גרס' בפרק ז' הלכה גנב על פי שנים כלה" (ההדגשה במקור). וצריך לומר כאן "גרש" תחת "גרס" — ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 191, שו' 88.

¹⁴⁰ וילנא תר"מ, מ ע"ג ואילך, ד"ה א"ר זעירא.

של אותה משנה¹⁴¹, ולשיטת נת"י על הסיפא שלה¹⁴², ולשיטת הרא"ף על הסיפא דסיפא¹⁴³. גם רבינוביץ¹⁴⁴ פירשה על הרישא של משנת בבא קמא, אלא שהוא הפך את המימרא של ר' זירא בפתיחת הסוגיא, וכתב את הרישא של הסוגיא מחדש¹⁴⁵, עי"ש. ושיטה אחרת לרידב"ז¹⁴⁶, עיין עליו. ואילו נועם ירושלמי¹⁴⁷ וגליון אפרים סטו מן השיטות האלה, ופירשו שהמימרא של ר' זירא חוזרת על התוספתא של משנת בבא בתרא הנ"ל המובאת בסוף הסוגיא: "הן היו הראשונים" וכו'¹⁴⁸. אלא שגם לשיטתם אין לשון הסוגיא מחוור, ועוד שהם התקשו בהמשך בפתרון המאמר: "אם במעידין עליו בכרך אחד ולית שמע מינה כלום". ואף על פי שלא ירדו המפרשים ז"ל לסופה של הסוגיא, מכל מקום הם הקדימו ואמרו דברים נכונים בפתרון מקצת לשונותיה, כמו שאציין להלן. ואני אחרי שהתקשיתי בה שנים מרובות נתברר לי סוף סוף פתרונה בסוף אדר תשס"ז. ולדעתי, העיקר כנוע"י וגל"א, שר' זירא חוזר על בבא בתרא, אבל לא על התוספתא כדבריהם, אלא על המשנה עצמה. ומקור הסוגיא הוא בבבא בתרא¹⁴⁹, אלא שנפלו בה שלושה שיבושים¹⁵⁰, והם שגרמו לקשיי המפרשים. והריני לפרש.

אמר רבי זעירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בבית דין וכו'. ר' זירא חוזר על הסיפא של משנת בבא בתרא, שבה שנינו: "שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אילו שלש עדיות והן עדות אחת", כפי שפירש אותה על פי מקרה דומה שבא בתוספתא¹⁵¹. לפי זה, סיפא זו עוסקת בשלוש עדויות נפרדות על שלוש השנים, כמו המציעתא שלפניה, והמשנה מלמדת שעדויות אלה נידונות כשלוש עדויות מצד אחד, וכעדויות אחת מצד שני. כלומר, שמצד אחד, אלה הן שלוש עדויות שונות לחזקה

¹⁴¹ "גב על פי שנים וטבח ומכר על פיהן ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל".

¹⁴² "אחד מן האחרונים זומם בטלה עדות שנייה".

¹⁴³ "אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות".

¹⁴⁴ שתא"י, עמ' 474, ד"ה א"ר זעירא.

¹⁴⁵ גם הק"ע פירש במקבילה במכות לעצם העניין כשתא"י, והוא הרבה להגיה בת. ואין דבריו

נראים.

¹⁴⁶ לא ע"א, ד"ה אר"ז.

¹⁴⁷ לבבא קמא, יד ע"ג ואילך.

¹⁴⁸ וליברמן כתב: "המשך הפירוש בסוגיא שם הוא כמו שפירש בנוע"י" (ורכ"פ, מבוא, עמ' יד,

ד"ה ובזה יתבאר), אבל בירושלמי נזיקין כתב: "עיקרה בב"ק פ"ז ה"ד" (עמ' 191, שו" 87). ואולי חזר בו בשתיקה.

¹⁴⁹ ואמנם, הסוגיא באה בבבא קמא שלא במקומה, כדרך של הסוגיות המקבילות — ראה פ"מ,

לא ע"א, ה"ג, ד"ה אמר ר' זעירה.

¹⁵⁰ ומבבא קמא הועברה הסוגיא למקבילה במסכת מכות על כל שלושת השיבושים האלה שבה.

¹⁵¹ בבא בתרא, פ"ב ה"ט, עמ' 134 (והתוספתא הזאת הובאה בהמשך בסוגיא, ראה להלן ד"ה הן

היו הראשונים ואילך). כי לעניין זה של הזמה, מה לי אם שני העדים היו ראשונים ואחרונים, מה לי אם עד אחד היה ראשון ואחרון.

ולהזמה, ולכן הן אינן פסולות מחמת קרבת האחים, ושתי העדויות הראשונות קיימות אם ניזומה הכת השלישית, ומצד שני הן עדות אחת לחזקה¹⁵² וגם להזמה¹⁵³, ואם ניזומה הכת הראשונה בטלה כל העדות. ומכאן מסיק ר' זירא שעד זומם מעצמו נפסל, כלומר, למפרע הוא נפסל, שאילו היה נפסל רק בבית דין, כלומר מכאן ואילך, היינו צריכים לקיים את שתי העדויות האחרונות גם אם ניזומה הכת הראשונה. ופירוש זה בדברי ר' זעירא יוצא גם מכלל דבריו של ר' בא בר ממל ומה שבא עליו להלן — ראה להלן, ד"ה אמר רבי בא בר ממל ואילך.

פתר לה בהתרייה. צריך לומר: בהתרייה אחת, כמות שכבר הגיהר¹⁵⁴. והפירוש כלירבמן: שהעידו בבת אחת אחרי שקיבלו התריה מבית הדין שלא יעידו עדות שקר¹⁵⁵. והסוגיא חסרה כאן, והוא השיבוש הראשון שנפל בה. ויש להשלים לפני הפתרון: [תמן תנינן¹⁵⁶ גב על פי שנים וטבח ומכר על פיהן ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל]. אלא שאחרי שהועברה הסוגיא לבבא קמא, השמיט אחד הסופרים מאמר זה לפי שהיא משנתנו על אתר, ועל ידי כך הטעה את כל המפרשים בקביעת מקור מאמרו של ר' זירא ובפירוש הסוגיא כולה.

וכוונת "תמן תנינן" וכו' שהתלמוד מקשה מהמשנה הזאת על ר' זירא. והפירוש הוא שהתלמוד סובר שמשנתנו זו הסתמית מדברת במקרה שהעדויות על הגניבה מחד ועל הטביחה והמכירה מאידך באו בנפרד, ואפילו אם הוזמו על העדות הראשונה ואחר כך הוזמו על השנייה. הרי לנו שעד זומם נפסל בבית דין ולא מעצמו. ותיירץ התלמוד שר' זירא מעמיד את משנתנו בהתריה אחת. כלומר, שהעידו בבת אחת על הכל, והוזמו או בבת אחת, או בזה אחר זה אלא שהוזמו על הטביחה תחילה¹⁵⁷, ולכן ההזמה חלה על כל העדות. והן הן דברי הבבלי בבבא קמא עג ע"א בקושיא ובתירוץ לשיטת אביי הסובר כר' זירא, וכפי שהעירו כבר המפרשים גם לפי הנוסח הקטוע שלפנינו.

ותני כן אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בשתי עדי' וכו'. הדברים הם דברי הברייתא בתוספתא בבא קמא פ"ז הכ"ג, עמ' 35 כפי שכבר העירו. ולשון התוספתא שם: "שנים מעידין בו שגנב והן מעידין בו שטבח, ומכר, נמצאו זוממין על הטביח", הוא משלם תשלומי כפל, והן משלמין תשלומי ג'. א"ר יוסי בד"א בזמן שהן שתי

¹⁵² כפירוש של הרמב"ם בפירוש המשנה: "הרי זו עדות קיימת, ומתקיימת החזקה בצירוף אלו השלש עדויות" (מהד' קאפח, ירושלים תשכ"ה, עמ' עז).

¹⁵³ וזה כולל את פירושו של הרשב"ם: "שאם הוזמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזמו כולן" (בבלי כאן, נו רע"ב, ד"ה והן עדות), ונמשכו אחריו המפרשים.

¹⁵⁴ הרא"ף, ד"ה ה"ג פתר לה וגלי"א. וראה עוד תש"ק, עמ' 35, הע' 29.

¹⁵⁵ ירוכ"פ, מבוא, ריש עמ' יד, ד"ה אבל ברור ואילך; מבוא לתוכפ"ש זרעים, ריש עמ' כ, ד"ה סיוע גדול. ולשון השד"י: "מתני' בהתרייה אחת כל' בעדות אחת בבת אחת" (סד"ה פתר לה).

¹⁵⁶ כלומר, בלשון קושיא.

¹⁵⁷ כדברי רש"י, בבא קמא, עג ע"א, ד"ה ה"ג והלכתא.

עדין' אבל אינ' אלא עדו' אח', עדו' שבטלה מקצת' בטלה כולה. נמצאו זוממ' על טביח' ומכיר', הו' פטו', והן משלמי' תשלומי כפל¹⁵⁸. נמצאו זוממ' על זה ועל זה חייבין". הרי לנו שבעדות אחת של כת אחת, אפילו הוזמו על הטביחה בטלה כל העדות, והוא פטור, וקל וחומר הוא אם הוזמו על הגניבה¹⁵⁹. ואילו העדים משלמים את הכפל אם הוזמו רק על הגניבה, ומשלמים תשלומי ארבעה וחמישה אם הוזמו גם על הטביחה והמכירה¹⁶⁰. ובמקרה אחרון זה של עדות אחת עוסקת משנתנו¹⁶¹. ולפי פשוטו של הירושלמי, ר' יוסי לא בא לחלוק על התנא קמא אלא לפרש¹⁶², ושלא כשיטת הבבלי בבבא קמא הנ"ל. ובכך נתקיים פתרונו של ר' זירא במשנתנו.

מהו שבטלה מקצתה בטלה כולה. כלומר, כיצד ניתן לפרש עוד מאמר זה לשיטת ר' זירא; או מה ניתן ללמוד עוד מהמאמר הזה לשיטת ר' זירא¹⁶³.

טבח ומכר בעשרה בניסן. וכן הוא ברי"ף הנ"ל¹⁶⁴, אבל במכות: "וטבח ומכר בחמש' בניסן". וכן נראה לי עיקר¹⁶⁵. ולעצם העניין, אין הבדל בין שתי הגירסאות. **כל עדות שהעידו מעשר' בניסן עד חמשה עשר בניסן למפריעה הרי אילו פסולות.** כלומר, קרי גם: כל עדויות שניתנו בנפרד ובטל מקצתן בטלו כולן; כדברי ר' זירא, שעד זומם למפרע הוא נפסל.

אמר רבי בא בר ממל תיפתר במעידין עליו בכרך אחד. ר' בא בר ממל בא לדחות את לימודו של ר' זירא ממשנת בבא בתרא, והוא מפרש את הסיפא של משנתנו שם¹⁶⁶: "שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אילו שלש עדויות והן עדות אחת" — בזמן שהעידו עליו בבת אחת¹⁶⁷ על כל שלוש השנים, כמו הרישא. ולכן כשהוזמו על

¹⁵⁸ צריך לומר: והן משלמי' תשלומי ב' וג' — ראה ליברמן, הביאור הקצר, עמ' 36, שו' 36.

¹⁵⁹ ראה הביאור הקצר, עמ' 35, שו' 105-106. ועיין תוכפ"ש, שם, עמ' 80, שו' 104 ואילך.

¹⁶⁰ בבת אחת, או אם הוזמו על הטביחה והמכירה בתחילה.

¹⁶¹ אבל אם העידו על הגניבה ועל הטביחה והמכירה בשתי עדויות שונות, בשני תאריכים שונים, וניזומו על הראשונה מהן, כלומר על הגניבה, כבר בטלה עדותן על השנייה, והם משלמים תשלומי כפל בלבד, שעד זומם למפרע הוא נפסל.

¹⁶² וכדברי גלי"א: "וס"ל להירושלמי דבמה דברים אמורים דר' יוסי לפרש הוא וכמו במס' ביצה דף ט' ע"ב ולא פליגי עליה רבנן".

¹⁶³ כדברי הרא"ף: "משמע שבא לרבות דבר מה שאינו מפורש בכאן מהו הדבר" וד"ה מהו כל עדות. והקטע "היו עומדין ומעידין..." הרי אילו פסולות" הובא על ידי הרי"ף, בבא קמא, כח ע"ב. וציין לו השד"ח, סוף ד"ה והיכי דמי.

¹⁶⁴ לעיל, בהערה הקודמת.

¹⁶⁵ וקרוב לסגנון זה במכות פ"א ה"ו, לא ע"א שו' 49: "היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בחמשה בחדש בקיסרי... שהרי אתם הייתם עמנו בעשרה בחדש בצפורי".

¹⁶⁶ מכאן יוצא שהמחלוקת בין ר' זירא ור' בא בר ממל הוא בפירושה של משנתנו.

¹⁶⁷ כלשון השד"ח: "נראה דכרך אחת הוא בבת אחת שכורך השני דברים כאחד" וד"ה תפתר במעידין. והביטוי "בכרך אחד" משמש כאן בפי התלמוד במקום "בהתרייה אחת" של הברייתא, הן כלפי כת אחת הן כלפי שלוש כיתות. ולפירוש הביטוי ראה עוד ירוכ"פ, עמ' 151, ד"ה מהו לשותות. וציין לעצמו בתוכפ"ש, בבא מציעא, סוף עמ' 163, שו' 46-47.

אחת מהן, בין על השנה הראשונה ובין על השנה האחרונה, בטלה כל העדות, שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.¹⁶⁸

ולית שמת מינה כלום. צריך לומר: ולית שמע וכו'. וכן הוא בכי"ל (עמ' 349, שו' 4), וכן הוא בכי"א: "ולית ש"מ כלום" (עמ' 26 שו' 45). כלומר, שאי אפשר להסיק ממשנתנו שעד זומם למפרע הוא נפסל.

ותני כן. צריך לומר: ותנינן או והתנינן או והתני¹⁶⁹, והכל אחד. והוא השיבוש השני שנפל בסוגיא. והיא קושיא על דבריו של ר' בא בר ממל.

הן היו הראשונים וכו'. הדברים הם דברי התוספתא בבא בתרא, פ"ב ה"ט, עמ' 134. והיא עוסקת בדין הרישא של משנת בבא בתרא: "שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין". כלומר, והעידו שלוש עדויות נפרדות, כמו הרישא של ההלכה שבתוספתא שעוסקת בשלוש כיתות שונות שהעידו על שלוש השנים. שאם לא כן, גם אם הוזמו בשלישית אין בידו כלום, כדברי הירושלמי להלן, ד"ה והיכי דמי. והדין במקרה זה הפוך מדין הרישא של התוספתא, עי"ש.

הוזמו בראשונה אין בכך כלום. וכן הוא במכות, וכן הוא בכי"א (עמ' 26 שו' 46). אבל בתוספתא הנ"ל: "אין בידו כלום". והיא לשון יותר נוחה. כלומר, כל העדות בטלה, שמשבטלה העדות הראשונה בטלו כל העדויות.

בשנייה הרי אילו עדות אחד. במכות: "הרי היא לו עדות אחת". ועל פי זה יש להגיה כאן: הרי אי לו עדות אחת — ואין "אי" אלא "היא". ויש להגיה כיוצא בזה גם בכי"א, עמ' 26 שו' 46. כלומר, רק עדות השנה הראשונה מתקיימת.

שלישית הרי אילו שתי עדויות. במכות: "הרי היא לו בשתי עדויות", ובכי"א: "בשלישית הרי אלו כשתי עדויות" (עמ' 26 שו' 46). וצריך לומר כאן: הרי אי (= היא) לו שתי עדויות. והלשון באשגרה מהרישא¹⁷⁰. ויש להגיה כיוצא בזה בכי"א. כלומר, עדויות השנה הראשונה והשנייה קיימות.

והיכי דמי¹⁷¹ אם במעידין עליו בכרך אחד ולית שמע מינה כלום. במכות: "והיכי אמר במעידין עליו בכרך אחד לית שמע מינה כלום", ובכי"א: "והיכי אם במעידין עליו בכרך אחד לית ש"מ כלום" (עמ' 26 שו' 47). וצריך לומר בסיפא: לית בכך כלום או לית בידיה כלום או לית כאן כלום¹⁷², והכל אחד. והלשון "ולית שמע מינה כלום" הוא באשגרה מלעיל מדברי ר' בא בר ממל. והוא השיבוש השלישי שנפל בסוגיא.

¹⁶⁸ ואמנם, אלמלא התוספתא שעליה הסתמך ר' זירא, היה פירושו של ר' בא בר ממל במשנתנו יותר נוח, שלפיו העדויות הן עדות אחת להזמה בכל מקרה, ואילו לר' זירא יש שהן שלוש עדויות (אם ניזומה הכת השלישית), ויש שהן עדות אחת (אם ניזומה הכת הראשונה).

¹⁶⁹ כהגהתו של רבינובץ (שתא"י, עמ' 475, ד"ה א"ר זעירא [עמ' 474]). ושד"י כתב: "האי [כן צריך לומר] ותני כן דהכא והוא השני נראה דפי' והתני כן בדרך תמיהה" (ד"ה ותני כן [השני]). גם ליברמן מפרש "ותני כן" בתמיהה בכמה מקומות — ראה מה שהערתי לעיל ברשימה, ערך "ותני כן", לשבת יו"ע ד' שו' 32. ובעיניי עדיף להגיה. מכל מקום, לעצם העניין הכל אחד.

¹⁷⁰ שהיה צריך לומר כאן: הרי הן לו שתי עדויות.

¹⁷¹ לא גרסינן "דמי" — ראה מה שכתבתי לעיל ברשימה בהערה הראשונה לערך "והיכי".

כלומר, אם תאמר שהברייתא עוסקת במעידים עליו בבת אחת, הרי אפילו אם ניזומו על השנה השלישית לבדה, כבר בטלה כל העדות, ואין בידו כלום, ואיך שונה הברייתא: "שלישית הרי אילו שתי עדיות"?!

לא אתייה דא אלא על ידי עדות סגיא. במכות: "לא אתייה אלא על ידי עדיות סגין", ובכ"א: "לא אתייה אלא על ידי עדיות סגין" (עמ' 26 שו' 47). וכן עיקר.¹⁷³ כלומר, אלא ודאי על כורחך לומר שאין הברייתא מתפרשת אלא בשהעידו עליו עדויות מרובות, כלומר, שלוש עדויות נפרדות בזמנים שונים¹⁷⁴, ונמצאת הרישא של הברייתא: "הוזמו בראשונה אין בכך כלום" מסייעת לדברי ר' זירא שעד זומם למפרע הוא נפסל. ותו לא מידי.

עכשי שנתברר לנו מקורה של הסוגיא, נמצאו גלגוליה מאלפים ויש בהם כדי ללמד על מקבילות כפולות אחרות. שבתחילה שנויה היתה הסוגיא במקורה בבבא בתרא, אחר כך הועברה לבבא קמא¹⁷⁵ אגב משנת בבא קמא המצוטטת בה, ושם הושמטה ממנה משנת בבא קמא שהיא משנתנו על אתר, אחר כך נתקצרה הסוגיא במקורה בבבא בתרא עם הפניה לבבא קמא, כמו שהוא בכ"א¹⁷⁶, שהרי הסופר שמעתיק את הבבות מעתיק קודם את מסכת בבא קמא. אחר כך נעלם ציון ה"גרש" בבבא בתרא כמו שהוא בכ"ל, ונותרה הסוגיא בשלמותה רק במקומה המשני — בבבא קמא — דבר שגרם לכל הקשיים בפירושה.

8. שבועות פ"ח ה"א, לח ע"ג שו' 14 ואילך:

את מר אם בעליו עמו לא ישלם. מהו שישבע. ר' זירא אמ' נשבע. ר' חנינה ור' לא תריהו אמרין אינו נשבע. מתניתא מסייעה לר' חנינה ולר' לא שבר שבוייה ומתה שהן פטורין בנושא שכר והשוכר והשואל בבעלין פטור שלא בבעלי חייב. אבידה וגניבה שהן חייבין בנושא שכר והשוכר לא כל שכן בבעלין פטור שלא בבעלים חייב. מאן דמר פשיטא שהוא נשבע צריכה ליה שישלם. רבי חנינה בשם רבי יודן מתניתא מסייעה לרבי זירא שואל שהחמירה התורה עליו בבעלים פטור שלא בבעלי חייב. נושא שכר שהיקילה התורה עליו לא כל שכן בבעלי פטור שלא בבעלים חייב. אין תימר לשבועה איצטרכת ליה ניתני בנושא שכר והשוכר. הווי לא צורכה דלא לתשלומין וקשיא על הדא דרבי זירא שואל אם בעליו עמו נשבע אין בעליו עמו ישלם. נושא שכר אם בעליו עמו נשבע. אין בעליו עמו לא ישלם. שומר חנם בין שהבעלין עמו בין שאין הבעלים עמו נשבע.

¹⁷² לשון דומה בראש השנה נו ע"א שו' 41: "לית בה כלום", אבל המשמעות שם שונה.

¹⁷³ כדברי גל"א: "במכות הגי' ע"י עדיות סגין וכן צ"ל הכא".

¹⁷⁴ וגל"א מפרש: "הכונה שהעידו תחילה על השנה הראשונה ואחר כדי דבור העידו על השנה השניה ואחר כדי דבור על השלישית ומ"מ אם הוזמו בראשונה אין בידו כלום". וראה עוד תוכפ"ש, בבא בתרא, ריש עמ' 350, שו' 25-26. ולעצם העניין, אין הבדל בין שני הפירושים.

¹⁷⁵ לסוף ההלכה במקום לראשה — ראה תש"ק, ריש עמ' 22, ד"ה חוץ מזה.

¹⁷⁶ ראה לעיל, עמ' 1493, הע' 139.

אמרת דברים שהשואל משלם נושא שכר נשבע. דברים שנושא שכר נשבע שומר חנם יהא פטור. דברים שנושא שכר משלם שומר חנם נשבע. מה את מתני בשומר חנם בשהבעלים עמו. ואית דבעי מה את מתני בשומר חנם ונושא שכר בין שהבעלים עמו בין שאין הבעלים עמו. אמר רבי אבין על כל דבר פשע. אמר ר' מנא לא מצינו שהשוות התורה בגניבה ואבידה בשואל לכן נשוא שומר חנם ונושא שכר שבר שבויה ומתה.

הסוגיא קשה, וכבר דנו בה הרידב"ז¹⁷⁷, גליון אפרים¹⁷⁸, ר' מאיר שמחה¹⁷⁹ ורבינוביץ¹⁸⁰. והרמ"ש כתב עליה: "כולא סוגיא דא מוקשה מופלא ואין לה המשך ופתרון כלל"¹⁸¹. ואולם עכשיו, אחרי שזכינו לנוסח המתוקן בכמה ממאמריה בקטעי סבונה (קטע 3.2, עמ' 296 וקטע 5.1, עמ' 274 [וראה עוד שם, עמ' 296-298]) ניתן לפרשה, כדלהלן. **את מר אם בעליו עמו לא ישלם.** כלומר, הרי הכתוב אומר בשואל: "אם בעליו עמו לא ישלם" (שמות כב, יד). וזוהי גזירת הכתוב ברורה, שאין לזוז ממנה.

מהו שישבע. וכו'. כלומר, כלום פטרה התורה את השואל רק מתשלומים, אבל הוא חייב להשבע שהבהמה נאנסה ושלא פשע בה¹⁸², ואם פשע בה חייב לשלם; או שמא הוא פטור גם משבועה, וגם אם פשע נפטר. וכן פירשו המפרשים. ונחלקו בה ר' זירא מחד גיסא, ור' חנינה ור' לא מאידך גיסא. ומחלוקת זו היא היא מחלוקתם של רב אחא ורבינא בבבלי בבא מציעא צה ע"א: "פשיעה בבעלים פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר פטור". וכבר העירו על כך המפרשים. והנה, האומר "נשבע" בבעלים שלא פשע דן את השואל כדין שאר השומרים שנשבעים במקום פטור מתשלום, ורק לעניין התשלום פטרה אותו התורה (ואת שאר השומרים), וזהו החידוש היחיד שחידשה בו התורה. לפיכך אין לשיטתו צורך בלימוד מיוחד לשאר דיניו, ובמקום שאינו נשבע הוא משלם, ולכן דבר ברור הוא שהוא חייב לשלם בגניבה ואבידה שלא בבעלים, כדין השומר שכר, ואין צורך ללמוד אותן מהשואל גופו, מקל וחומר משבורה ומתה, שהרי עצם החיוב בשבועה בבעלים מלמד על החיוב בתשלום שלא בבעלים. ואילו האומר "אינו נשבע" בבעלים (ולא הוא ולא שאר השומרים), והוא חידוש מופלג, שלא כדין המחייב לפחות שבועה להיפטר כשאר דיני השומרים, יש לשיטתו לחשוש שכל שאר ההלכות שבו הן בגדר חידוש, ואין ללמוד אותן משאר השומרים אלא ממנו וכו'. ולכן יש לו צורך ללמוד את דינו לעניין התשלום

¹⁷⁷ מ ע"ב, ד"ה את מר.

¹⁷⁸ מא ע"א, ד"ה מאן דמר ואילך.

¹⁷⁹ ראה חדושי הגרמ"ש בכרך ההשלמה לירושלמי דפוס וילנא, סדר נזיקין, ה ע"ג, ד"ה אם בעליו עמו ואילך.

¹⁸⁰ שתא"י, ריש עמ' 555, ד"ה אין תימר.

¹⁸¹ שם.

¹⁸² ראה הרמב"ם, פ"ד מהל' שאלה ופקדון ה"א. ואמנם כבר אמרו לעיל על השומר חנם: "מהו נשבע לא פשעתי" (שבועות לח ע"ב שו' 52).

בגניבה ואבידה שלא בבעלים משבורה שבויה¹⁸³ ומתה האמורות בו. וזהו הבסיס להמשך הדיון בסוגיא.

מתניתא מסייעה לר' חנינה ולר' לא שבר שבויה ומתה שהן פטורין בנושא שכר והשוכר והשואל¹⁸⁴ **בבעלין פטור שלא בבעלי' חייב. אבידה וגניבה שהן חייבין בנושא שכר והשוכר לא כל שכן בבעלין פטור שלא בבעלים חייב.** כדי להבין את הסייעתא מן הברייתא הזאת לר' חנינה ולר' לא, מן הראוי להאריך בפירושה. ברייתא זו משווה את דין האבידה והגניבה בשואל לשבורה שבויה ומתה בשני המקרים: "בבעלין" ו"שלא בבעלים". והנה, פירוש "שלא בבעלי' חייב" ברור — חייב בתשלומים; והוא מקרא מפורש: "בעליו אין עמו שלם ישלם" (שמות כב, יג). ואולם "בבעלין פטור" ניתן להתפרש בשני אופנים סותרים: פטור מתשלום בלבד אבל לא משבועה, או פטור בכלל גם משבועה. והיא היא מחלוקת האמוראים הנזכרת לעיל. והנה עיקר הקל וחומר הזה בא ללמד על החיוב בתשלומים בגניבה ואבידה בשואל "שלא בבעלים", אלא שהתנא הקדים אגב הילוכו דין "בבעלין",¹⁸⁵ והניח אותו כדבר ידוע. והנה, אם נפרש פטור זה בגניבה ואבידה בבעלים כפטור גמור, גם משבועה, הדבר נוח — שהתנא הקדים ולמד דין זה ממקום אחר,¹⁸⁶ ובא ללמוד את דין החיוב בתשלום "שלא בבעלים" מהקל וחומר הזה. אולם אם נפרש פטור זה כפטור מתשלומים בלבד, אבל הוא חייב שבועה כדין שאר השומרים, הרי הקל וחומר שלפנינו מיותר, כפי שכבר הקדמתי בדיבור הקודם. והם הם דברי הגמרא הבאים.

מאן דמר פשיטא שהוא נשבע צריכה ליה שישלם. הגירסא הנכונה כאן היא בקטע סבונה: "מן דפשיטא ליה שהוא נשבע צריכה ליה מהו שישלם" (קטע 3.2, עמ' 296). והקריאה היא בתמיהה, כפי שכבר פירש הפ"מ. כלומר, אחרי שפשוט לו לתנא שהשואל נשבע בגניבה ואבידה "בבעלין", הוא מסתפק בדין התשלום "שלא

¹⁸³ כמו שדרשו במכילתא דרשב"י, עמ' 206 שו' 5 ואילך: "ונשבר או מת אין לי אלא שבירה ומיתה שבויה מנין ודין הוא נא' כן שבירה ומיתה ונא' להלן שבירה ומיתה (שם' כב ט) מה שבירה ומיתה האמ' להלן ש-באיה עמהן אף כן שבויה עמהן". וראה המקבילות שצוינו שם בהערה לשורה 6.

¹⁸⁴ צ"ל: השואל, ושמוא אין להגיה, והוי"ו היא וי"ו הנשוא.

¹⁸⁵ כדרך הברייתא השנייה דלקמן ששנתה דין "שלא בבעלים" אגב דין "בבעלים". ואולי התכוון התנא לומר (ברישא ובסיפא), שאף על פי שהוא פטור בבעלים, הוא חייב בתשלום שלא בבעלים.

¹⁸⁶ שהרי יתכן היה לומר שהשואל חייב לשלם בגניבה ואבידה החמורות גם בבעלים. אשר למקור הלימוד, יתכן שהתנא הזה דורש כמכילתא דרשב"י, עמ' 207 שו' 20 ואילך: "יכול שבורה ומיתה שפטור בנושא שכר, בזמן שבעליו עמו פטור אין בעליו עמו חייב; אבדה וגניבה שחייב בנושא שכר, בין שבעליו עמו [כלומר, עם השואל — מ"ע] ובין שאין בעליו עמו הוא חייב. וכי מהיכן למדנו לאבדה וגניבה, אלא [צריך לומר: לא, כלומר בתמיהה — מ"ע] משבורה ומיתה, מה שבורה ומיתה בזמן שבעלים עמו פטור אין בעלים [עמו חייב, אף אבידה וגניבה בזמן שבעלים עמו פטור אין בעלים] עמו חייב" (הפיסוק שלי). אשר ללימוד משבורה ומיתה שאליו רומז התנא, הדברים מתייחסים למה שבא לעיל שם: "ועוד קל וחומר: ומה נושא שכר שאין משלם את האונסין, משלם אבדה וגנבה; זה [ש]משלם את האונסין, אינו דין שישלם אבדה וגנבה. זה הוא קל וחומר שאין לך עליו תשובה" (עמ' 206 שו' 28 ואילך; הפיסוק שלי). וכן דרשו בברייתא שהביא התלמוד כאן לעיל לח ע"ב שו' 60 ואילך.

בבעלים", ובא ללמוד אותו מן הקל וחומר הזה! אתמהא. אלא ודאי סובר תנא זה שהשואל "בבעלין" פטור גם משבועה, הן בשבר שבוייה ומתה הן בגניבה ואבידה. והרי זו סייעתא לר' חנינה ור' לא.

מתניתא מסייעה לרבי זירא שואל שהחמירה התורה עליו בבעלים פטור שלא בבעלין חייב. נושא שכר שהיקילה התורה עליו לא כל שכן בבעלי' פטור שלא בבעלים חייב. ברייתא זו באה ללמוד דין השומר שכר לפטור "בבעלים" מקל וחומר משואל, ושנתה אגב כך גם דין "שלא בבעלים" בשניהם¹⁸⁷. והשאלה היא כיצד אנו מפרשים "פטור" זה שבברייתא, האם משבועה או מתשלום. ועל זה אומר ר' חנינה בשם ר' יודן: "אין תימר לשבועה איצטרכת ליה ניתני בנושא שכר והשוכר. הווי לא צורכה דלא לתשלומין".

אין תימר לשבועה איצטרכת ליה ניתני בנושא שכר והשוכר. הווי לא צורכה דלא לתשלומין. וכן הוא גם בקטע סבונה: "נתני אף בנושא שכר והשוכר" (שם, שם). אבל הלשון "בנושא שכר והשוכר" קשה, שהרי דין שניהם שווה. ונראה לי, שהוא בא באשגרה מלעיל בסוגיא (לח ע"ג שו' 9 ושו' 12 ועוד), וכאן צריך לומר: "ניתני בשומר חנם ונושא שכר"¹⁸⁸, וכך הוא הלשון בהמשך הסוגיא. וכך יש לפרש: אם תאמר שברייתא זו נצרכה לו לתנא הזה כדי לפטור את השומר שכר משבועה בבעלים, מן הראוי היה לו לתנא לכלול בה גם את השומר חנם. ויהיה אז דין הברייתא אמור בכל שומר כדינו: בשומר שכר בשבועה שבוייה ומתה, ובשומר חנם גם בגניבה ואבידה¹⁸⁹. וכך ניתן היה לפרש את הקל וחומר הזה: שואל שהחמירה התורה עליו לחייב אותו באונסים, פטור משבועה בבעלים אף על פי שהוא חייב בתשלום שלא בבעלים — נושא שכר ושומר חנם שהיקילה בהם התורה ופטרה אותם באונסים, לא כל שכן שיהו פטורים בבעלים משבועה אף על פי שהם חייבים בשבועה שלא בבעלים! אלא ודאי, מכיוון שלא שנה התנא אלא "נושא שכר", אין פטור זה אמור משבועה אלא מתשלומים, וכשיטת ר' זירא, וכך יש אפוא לפרש את הקל וחומר הזה: שואל שהחמירה עליו התורה פטור בבעלים מתשלום, אף על פי שהוא חייב בו שלא בבעלים — נושא שכר שהיקילה התורה עליו, לא כל שכן שיהא פטור בבעלים מתשלום אף על פי שהוא חייב בו שלא בבעלים! הברייתא אמורה

¹⁸⁷ ושמא אף כאן כוונת התנא היא שאף על פי שהוא חייב בתשלום שלא בבעלים, הוא פטור מתשלום בבעלים. וברייתא דומה בלשון אחר באה גם במכילתא דרשב"י: "אין לי אלא שואל, נושא שכר מנין. ודין הוא... מה אם זה שמשלם את האנסין, בזמן שבעליו עמו פטור, אין בעליו עמו חייב; נושא שכר שֶׁאֵין משלם את האנסין, דין הוא בזמן שבעליו עמו פטור, אין בעליו עמו חייב" (ועמ' 207 שו' 25 ואילך; הפיסוק שלי).

¹⁸⁸ וכן הגיהו הרמ"ש הנ"ל, ד"ה מתניתא; ושתא"י הנ"ל.

¹⁸⁹ אמנם יתכן לפרש את הברייתא רק בגניבה ואבידה, ולפרש "שלא בבעלים חייב" — חייב בתשלומים בשומר שכר, ובשבועה בשומר חנם. אלא שזה דוחק גדול, שסתם "שלא בבעלים חייב" — בתשלומין, והוא לשון הפסוק: "בעליו אין עמו שלם ישלם" (שמות כב, יג).

אפוא לעניין התשלומים ובגניבה ואבידה בלבד, ולכן לא יתכן לכלול בה את השומר חנם, שהרי בגניבה ואבידה השומר חנם פטור מתשלומים גם "שלא בבעלים". סוף דבר, יש לנו כאן שתי ברייתות המסייעות לבעלי הפלוגתא. יתכן אפוא לומר, שכבר נחלקו התנאים במחלוקתם של האמוראים.

וקשיא על הדא דרבי זירא. כלומר, בשלמא לר' חנינה ולר' לא הדברים נוחים, שהתורה פטרה את כל השומרים בבעלים גם משבועה, וישנו תמיד חילוק בין השומר בבעלים לבין השומר שלא בבעלים; אבל לשיטת ר' זירא, שיש חיוב שבועה בשמירה בבעלים, הדברים קשים, כמו שהולך התלמוד ומפרט.

שואל אם בעליו עמו נשבע אין בעליו עמו ישלם. כלומר, בשבועה שבורה ומתה, קל וחומר בגניבה ואבידה. אבל בפשיעה הוא חייב לשלם גם בבעלים לשיטת ר' זירא, והוא הדין לשאר השומרים.

נושא שכר אם בעליו עמו נשבע. אין בעליו עמו לא ישלם. צריך לומר בסיפא: אין בעליו עמו ישלם. וכבר הגיהו כן המפרשים. כלומר, בגניבה ואבידה. **שומר חנם בין שהבעלן עמו בין שאין הבעלים עמו נשבע.** כלומר, בגניבה ואבידה. והגמרא הציעה תחילה דין כל שומר בפני עצמו, ובהמשך דבריה היא עוברת להשוואה ביניהם. וכל ההנחות האלה של התלמוד באו כהצעה לקושיא שתבוא בהמשך. **אמרת דברים שהשואל משלם נושא שכר נשבע.** כלומר, בשבועה שבויה ומתה שלא בבעלים.

דברים שנושא שכר נשבע שומר חנם יהא פטור. דברים שנושא שכר משלם שומר חנם נשבע. סדר המאמרים כאן הפוך, וצריך להיות: "דברים שנושא שכר משלם שומר חנם נשבע. דברים שנושא שכר נשבע שומר חנם יהא פטור"; וכן הוא לנכון בקטע סבונה (קטע 5.1, עמ' 274 שו' 1-2; וראה עוד שם, עמ' 296). כלומר, בגניבה ואבידה שלא בבעלים ששומר שכר משלם, שומר חנם נשבע כדינו. והקושיא עכשיו היא מגניבה ואבידה בבעלים שהשומר שכר נשבע עליהן, ומן הראוי היה לפטור את השומר חנם במקרים אלה גם משבועה, שהרי דינו קל מדין השומר שכר, כמו שהולך התלמוד ומפרט.

מה את מתני בשומר חנם בשהבעלים עמו. הגירסא כאן משובשת, והיא הטעתה את המפרשים. אבל בקטע סבונה הנ"ל: "מה את משנה" (שם, שו' 3; וראה עוד שם, עמ' 296). והיא גירסא מאירת עיניים. ואחד הסופרים שקדמו לר' יחיאל המעתיק של כ"ל, דימה שהלשון "את משנה" הוא מלשון "מְשָׁנָה", ותרגם אותו לארמית: "מתני", ואינו אלא מלשון שינוי. והלשון הזה, "משנה", בהוראה זו בא במקומות אחרים בירושלמי בארמית, ע"ע מה שנה (!) בין ל".... ויזכירו גם הלשונות ההפוכים האמורים להלן, "שהשוות התורה" ו"נשורה". והכוונה היא במה יהיה אפוא דין השומר חנם בגניבה ואבידה בבעלים שונה מדינו בהן שלא בבעלים, שהרי הוא נשבע בשני המקרים, ומה הועיל כששומר בבעלים. כלומר, בשלמא לר' חנינה ור' לא יש הבדל בין שני המקרים האלה, שהוא נשבע שלא בבעלים ופטור משבועה בבעלים, אבל לר' זירא קשה. ועל קושיא זו משיב להלן ר' אבין.

ואית דבעי מה את מתני בשומר חנם ונושא שכר בין שהבעלים עמו בין שאין הבעלים עמו. גם כאן נשתבשה הגירסא, והגירסא הנכונה בקטע סבונה: "ואית דבעי מימ' מה את משנה בשומר חנם ובנושא שכר בין שהבעלים עמו בין [שאינן] הבעלים עמו" (שם, שו' 3; וראה עוד שם, עמ' 296). כלומר, יש מקשים קושיא זו גם משומר שכר. והקושיא היא: מה אתה משנה בדין השומר חנם והשומר שכר, **בשבורה שבויה ומתה**, בין שמירה בבעלים לבין שלא בבעלים, שהרי הם נשבעים כאן גם בבעלים. כלומר, בשלמא לר' חנינה ולר' לא הם פטורים משבועה בבעלים, אבל לר' זירא קשה. ועל קושיא זו משיב להלן ר' מנא.

אמר רבי אבין על כל דבר פשע. ר' אבין בא לתרץ את הקושיא הראשונה¹⁹⁰: שגזירת הכתוב היא שהשומר חנם נשבע בכל מקרה, כמו שנאמר בפרשת שומר חנם: "על כל דבר פשע" (שמות כב, ח) — "כל", לרבות את כל המקרים, גם כשהוא שומר בבעלים¹⁹¹.

אמר ר' מנא לא מצינו שהשוות התורה בגניבה ובאבידה בשואל לכן נשוא שומר חנם ונושא שכר שבר שבויה ומתה. הנוסח כאן בקטע סבונה: "לא מצינו שהשוות התורה באבדה ובגנבה ובשואל כך נשווה [בין] שומר חנם ובנושא שכר ובשבויה ומתה" (שם, שו' 6; וראה עוד שם, עמ' 296). ומבין שני הנוסחים יוצאת לנו הגירסא הנכונה: "לא מצינו שהשוות התורה בגניבה ובאבידה בשואל כך נשווה בין שומר חנם ונושא שכר בשבורה בשבויה ומתה". ויש לקרוא את הרישא בתמיהה¹⁹², והסיפא בניחותא. ור' מנא בא לתרץ את הקושיא השנייה של התלמוד: כלום לא מצינו שהתורה השוותה את דין אבידה וגניבה בשואל, לדין שבורה שבויה ומתה לקולא?¹⁹³ שבשני המקרים האלה השואל בבעלים נשבע ונפטר, אף על פי שמקרה האבידה והגניבה חמור מהשבורה השבויה והמתה, אף אנו נשווה את דין השומר חנם והשומר שכר בשבורה שבויה ומתה בין שמירה בבעלים לשמירה שלא בבעלים לחומרא, שהם נשבעים בבעלים כדרך שנשבעים שלא בבעלים, וכדין השואל שנשבע בבעלים. כלומר, שגזירת הכתוב היא שהשומר בבעלים נשבע כדי להיפטר, בין בשואל ובין בשומר חנם ושומר שכר. וליברמן דן את המילים: "שבר שבויה ומתה" כ"פסקא של המשנה"¹⁹⁴, ואילו ראה את הקטע שלנו אין לי ספק שהיה חוזר בו מהגהתו.

¹⁹⁰ אם כי הוא יכול לענות גם על הקושיא השנייה בשומר חנם.

¹⁹¹ ור' אבין מושך את המילים האלה לפסוק הקודם: "ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעה" (שם, ז). ואולי הכוונה היא ש"על כל דבר פשע" הוא חייב לשלם, אפילו אם השמירה היתה בבעלים; וממילא יוצא שהוא נשבע שלא פשע כדי להיפטר. והיא היא.

¹⁹² וכן פירשו הרמ"ש (שם, ד"ה מתניתא) והרידב"ז לשיטתם.

¹⁹³ והיכן מצינו? — בברייתא של המכילתא דרשב"י שהבאתי לעיל, עמ' 1500 הע' 186. ודין השבויה

נתבאר בברייתא שהבאתי שם, הע' 183.

¹⁹⁴ ראה ליברמן, מחקרים, עמ' 172, ד"ה שם פ"ח.

נספחים

התוכן

	שמות מקורות מקראיים, חיצוניים, פרושיים, מדרשיים,	נספח א'
1509	ומקור ליטורגי אחד	
1517	שמות המסכתות שנזכרו בירושלמי	נספח ב'
1521	בית הוועד, בתי המדרש ובתי הכנסת בירושלמי	נספח ג'
1527	מבחר לשונות הדיוט	נספח ד'
1539	מכללי המדרש, התלמוד וההלכה	נספח ה'
1571	כללי הפסק במחלוקות התנאים	נספח ו'
1575	מבחר חילופי נוסחאות	נספח ז'

נספח א'

שמות מקורות מקראיים, חיצוניים, פרושיים, מדרשיים, ומקור ליטורגי אחד

נספח זה כולל את המקורות שנתפרשו בשם הפרטי, בעברית או בארמית, הן בפני עצמם הן בתוך צירופים (כגון "כל אוריתא" או "כל התורה" וכן שאר הצירופים שפירטתי להלן בהערות לערך "אוריתא" וערך "תורה"; צירופים אלה נרשמו לעיל בגוף הספר בערכים שלהם). וכן כללתי את שני הביטויים הבאים: ספרו של ר' מאיר; תורת הראשונים, אף על פי שכוונתם לספרי התורה של ר' מאיר והראשונים, מכיוון שהם משמשים מקור לגירסאות שונות. צירופים המציינים את המקורות המקראיים בשם הכללי לא נרשמו כאן, אלא הם כלולים בתוך הרשימה הראשית בערכים: כל המקרא; כל קרייא; מקרא (המקרא בכלל). ואילו המקורות התלמודיים, לרבות התנאיים, הבאים בשם הפרטי כגון: מתניתא דבר קפרא; מתניתא דר' חיה רבא; וכיוצא בהן, וכל שכן כשהם באים בשם הכללי, כגון: אגדתא, או מתניתא, נרשמו בגוף הספר. במקורות פרושיים התכוונתי למגילת תענית, ואולי גם מגילת חסידים בכלל¹. ובמקור הליטורגי הכוונה ל"תקיעתא דרב", שזה המקום המתאים ביותר לכלול אותו בו.

את המקורות שבתורה רשמתי רק עד הרמה של החומש, ועד בכלל, אבל לא למטה מזה, ולכן לא רשמתי את הפרשות הקטנות, כגון: "ברכות כהנים" (מגילה עה ע"ג שו' 32); "החודש" (מגילה עד ע"ב שו' 14); "עשרת הדברות" (ברכות ג ע"ג שו' 10, שם שו' 26, שם שו' 28 [מכאן ואילך הנוסח: "הדיברות"]; "שקלים מו ע"ד שו' 19; תענית סח ע"ב שו' 2; מגילה עד ע"ב שו' 50, שם שו' 51, עה ע"א שו' 35)²; "פרה" (שם שו' 15); "פרשת עריות" (ויבמות ג ע"ד שו' 21), "פרשת קידושין" (שם, שם)³;

¹ ראה עליה ר' אברהם בן הגר"א, רב פעלים, ווארשא 1894, עמ' 76, הע' ב; ולדברי צונץ המובאים שם, ראה י"ט ל' צונץ, הדרשות בישראל, מהד' אלבק, ד"צ ירושלים תשי"ד, עמ' 50, ד"ה חשוב.

² אשר למילה הארמית "דיברייא" (מגילה עה ע"ב שו' 39) נחלקו בה החוקרים. כי קליין מפרש אותה "עשרת הדיברות" — ראה ש' קליין, "ר' שמעון ספרא דטרבנת", מנחה לדוד — קובץ מאמרים בחכמת ישראל מוגש ליוזביל השבעים של החכם ר' דוד ילין מאת חבריו, ידידיו ומכבדיו, ירושלים תרצ"ה, עמ' צז; ואילו ליברמן "דיבורים", כלומר "ראשי פסוקים" — ראה תוכפ"ש, שבת, עמ' 11, ד"ה וע"פ זה; וחזר בו ממה שפירש במחקרים, עמ' 126, ד"ה ואנו. וצ"ע.

³ ועיין עוד בשאר המקומות המצוינים לעיל ברשימה הראשית בערך "פרשת".

"שירת הבאר" (מגילה עד ע"ב שו' 47); "שירת היס" (שם שו' 50, שם שו' 55); "שירת הלוים" (שם, שו' 54); ובנביאים: "שירת דבורה" (שם, עד ע"ב שו' 56); וכן כל כיוצא בזה. מטעם זה לא כללתי כאן את "מעשה בראשית" (חגיגה עז ע"ג שו' 22), שאין כאן חיבור תנאי לדעתי, אלא מדובר בפרשת מעשה בראשית. אבל כללתי מחמת הספק את "מעשה המרכבה" (חגיגה עז ע"א שו' 39), לפי שאני מסופק אם הכוונה בו לפרשת המרכבה ביחזקאל או לחיבור תנאי, דבר שרומז לו הלשון "פרק אחד" (שם). וראה עוד שם, להלן, שו' 43: "השניני פרק אחד במעשה המרכבה". ואמנם, רש"י פירש בבבלי חגיגה יג ע"א: "מעשה המרכבה ומעשה בראשית. ברייתות הן"; אבל לעיל שם, יא ע"ב, במשנה: "ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד" לא פירש כלום, שהכל לפי העניין.

אורייה⁴ **יבמות ד א שו' 516.**

אורייתא ע"ע אורייתא.

אורייתא⁶ **שבת ג ב שו' 2, ט ב שו' 54; סוכה נה ב שו' 17 (אורייתא); קידושין סד ד שו' 34! (צ"ל: אורייתא);⁷ בבא מציעא ח ג שו' 30.

דברי הימים **בבא בתרא יג א שו' 26.**

דברי הימים (= מדרש דברי הימים) **סנהדרין כח א שו' 55.**

דרך הארץ **שבת ח א שו' 61.**

חומש הפיקודים **סוטה יז ג שו' 6, שם שו' 7 (פיקודי).**

חומש השניני **סוטה כא ד שו' 20.**

חומש פיקודים ע"ע חומש הפיקודים.

⁴ תרגום: תורה.

⁵ למופע נוסף שנשתבש ע"ע אורייתא.

⁶ תרגום: התורה. נכללו כאן המופעים שבערכים: אשגרת עיינה דר' בכל אורייתא, ולא אשכח כתיב דא מילתא; כל אורייתא (הרשום בערך הקודם); מן הדא (!) אורייתא. אבל לא נכללו כאן המופעים של "אורייתא" במשמעות "דאורייתא" שבערך "דאורייתא". וכן לא נכללו המופעים של "אורייתא" בהוראת ספר תורה (וכגון: ראש השנה נט ע"ג שו' 44; נדרים מ ע"א שו' 35; סנהדרין יט ע"א שו' 11, כל שכן "ספר אורייתא" (תענית סו ע"ד שו' 37). וכן לא נכללו המופעים של "תורה" במשמעות הכללית של תלמוד תורה, הכוללת תורה שבעל פה, כגון המופעים שבערכים: מילה דאורייתא; מילי דאורייתא; וכגון המופעים במאמרים: "חד דהוה לעי באורייתא" (ברכות ג ע"ב שו' 16); "דילמא אורייתא חדתא שמע" (פסחים לז ע"ג שו' 36 ומקבילה בשבת יא ע"א שו' 39), אלא התורה ממש כמקור להוראה בלבד. כמו כן לא נכלל כאן המופע הכפול שבערך "כל כללה דאורייתא" ובערך "כללא דאורייתא", שהכוונה בו לתורה שבעל פה, כמו שפירשו בבראשית רבה: "כל אותן ל' יום שהיה ר' חיה רבה נזוף מרבינו אליף לרב בר אחתיה כל כלליא דאורייתא ואילין אינון כלליא דאורייתא הלכתא דבבלאי" (ב"ר לג, ג, כרך א, עמ' 306, על פי הנוסח שבמבוא לנוה"מ, עמ' 171, הע' 5; ההדגשה במקור). שני הביטויים האחרונים נכללו ברשימה הראשית בגלל "חדתא" ו"כללא" שבהם.

⁷ ההגהה על פי המקבילה ביבמות ד ע"א שו' 16 (ושם: "אורייתא").

חמשה חומשי תורה סנהדרין כח א שו' 32.
חמשה ספרי תורה⁸ שבת ח א שו' 18; מגילה ע ד שו' 51 (חמשת, סיפרי).
חמשת סיפרי תורה ע"ע חמשה ספרי תורה.
ירמיה (= ספר ירמיה) מגילה עד ג שו' 2.
כתבי הקודש (= כתובים)⁹ שבת טו ב שו' 51.
כתובים¹⁰ ברכות ג ג שו' 33; שקלים מז ג שו' 33, שם שו' 36; מגילה ע ד שו' 44, שם שו' 47, שם שו' 50; חגיגה עז ב שו' 36, שם שו' 39; סוטה כא ג שו' 8, שם שו' 10; נדרים לח ב שו' 4, שם שו' 7; קידושין נט ד שו' 45, ס ג שו' 32.
מגילה (= מגילת אסתר) ברכות ד ב שו' 8, שם שו' 22; מגילה ע א שו' 6, ע ד שו' 49, עג א שו' 44.
מגילה שמסר שמואל לדוד מגילה ע א שו' 14; סנהדרין כט א שו' 56.
מגילת אסתר¹¹ ברכות יד ג שו' 14, שם שו' 16; עירובין כג ג שו' 56, כג ד שו' 39, כד ד שו' 10; תענית סז ב שו' 46; מגילה ע א שו' 10, ע ד שו' 52, עג ב שו' 25, עד ב שו' 6; סוטה כא ב שו' 51, שם שו' 53.
מגילת חסידים ברכות יד ד שו' 11.
מגילת יוחסין תענית סח א שו' 45.
מגילת קינות שבת טו ג שו' 9.
מגילת תענית תענית סו א שו' 35 (2x), שם שו' 36, שם שו' 37 (2x), שם שו' 40, שם שו' 41, שם שו' 42, שם שו' 44; מגילה ע ד שו' 1, שם שו' 2, שם שו' 3 (2x), שם שו' 4, שם שו' 7 (2x), שם שו' 8, שם שו' 11; נדרים מ ד שו' 43, שם שו' 45, שם שו' 46, שם שו' 47 (2x), שם שו' 50 (2x), שם שו' 51, שם שו' 53.
מעשה המרכבה (?)¹² חגיגה עז א שו' 39.
**משלי (= אגדת משלי) בבא מציעא ח ד שו' 38; הוריות מח ב שו' 24.
משנה תורה מגילה עד ב שו' 46, שם שו' 51, שם שו' 52.
נביא¹³ ברכות ט ג שו' 48¹⁴; ראש השנה נט ג שו' 19; מגילה עד ד שו' 30.

⁸ כלומר, חמשת חומשי התורה.

⁹ לפירוש המונח ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 284, הערה לשורה 8. ובמסכת סופרים שנינו: "הקורא בכתובים צריך לומר, ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו לקרוא בכתבי הקודש" (פ"ד ה"א, מהד' היגר, נוארק תרצ"ז, עמ' 252).

¹⁰ לא כללתי את המופעים שבמגילה ע"ד שו' 54 ושו' 55, לפי שהכוונה בהם ספרי הכתובים.
¹¹ כללתי כאן גם מופעים שמדובר בהם בקריאת חובה של מגילת אסתר, בפרט או בכח (כגון: מגילה עד ע"ב שו' 6; סוטה כא ע"ב שו' 51, שם שו' 53), אף על פי שניתן לפרש את הדברים כמכוונים למגילה עצמה, מכיוון שאין הדברים חד-משמעיים.

¹² ראה מה שכתבתי לעיל בסוף ההקדמה שבריש נספח זה.

¹³ פירוש: ספרי הנביאים.

¹⁴ טעם הספק כאן ובמקבילה שבמגילה הרשומה להלן הוא שיש כאן ציטוט של דברי הברייתא שקדמה, ושמה יש לדון את המונח כתנאי. חוץ מזה, יתכן שיש לפרש "נביא" זה ו"תורה" שלפניו כספרי

נביאים¹⁵ **ברכות** ג ג שו' 33; **שבת** טו ב שו' 51; **שקלים** מז ג שו' 33, שם שו' 35; **מגילה** ע ד שו' 44, שם שו' 46, שם שו' 50; **חגיגה** עז ב שו' 36 (2x)?, שם שו' 39 (2x)?; **סוטה** כא ג שו' 8, שם שו' 9; **נדרים** לח ב שו' 4, שם שו' 6; **קידושין** נט ד שו' 45, ס ג שו' 32.

סיפרא (= ספר שמות)¹⁶ **ברכות** ח א שו' 16; **תענית** סה ג שו' 19.

סיפרא דבן סירא ע"ע סיפרא דבר סירה.

סיפרא דבר סירה¹⁷ **ברכות** יא ב שו' 49 (דבן סירא); **נזיר** נד ב שו' 13.

ספר בראשית **סוטה** יז ג שו' 5, שם שו' 6.

ספר תילים¹⁸ **סוכה** נד א שו' 2; **מגילה** עב א שו' 9.

ספר תילים אגדה **כלאים** לב ב שו' 47; **כתובות** לה א שו' 53.

ספר תילים של ר' מאיר **סוכה** נג ד שו' 63; **מגילה** עב א שו' 7.

ספרו של ר' מאיר¹⁹ **תענית** סד א שו' 8.

עזרה (!) **חגיגה** עט ד שו' 30 (צ"ל: עזרא)²⁰.

פרשת חגי זכריה ומלאכי **חגיגה** עט ד שו' 28.

קהלת (= אגדת קהלת) **בבא מציעא** ח ד שו' 39; **הוריות** מח ב שו' 24 (קוהלת).

קוהלת ע"ע קהלת (= אגדת קוהלת).

תורה²¹ **ברכות ב א שו' 31, ב ג שו' 13, ב ד שו' 30 (תורה₃), ג ב שו' 15, שם שו' 28, שם שו' 29 (3x), שם שו' 46 (2x), שם שו' 47, שם שו' 48, שם שו' 49.

התורה והנביאים, ו"תורה" במשמעות ספר תורה לא נכללה בערך "תורה", כמו שהערתי שם, והוא הדין ל"נביא" המקביל לה.

¹⁵ לא כללתי את שני המופעים שבמגילה עג ע"ד שו' 54, לפי שהכוונה בהם גוף ספרי הנביאים.

¹⁶ תרגום: הספר.

¹⁷ תרגום: ספר בן סירא. לא כללתי כאן את "סיפרי בן סירא" שבסנהדרין כח ע"א שו' 15, וגם לא את "סיפרי בן לענה" (שם, שם) ואת "סיפרי המירס" (שם, שם), מכיוון, שלדעתי, הכל הוא תנאי — ראה מה שכתבתי לעיל, בהערה האחרונה בערך "כגון". ובחגיגה עז ע"ג שו' 16: "בר סירה". והוא שם המחבר, לא שם החיבור, ולכן לא נרשם.

¹⁸ כלומר, תהלים.

¹⁹ להוראת הביטוי ראה ליברמן, יוונית, עמ' 167, ד"ה ר' משה.

²⁰ כבר הגיהו כן בד"ח, כב סע"א.

²¹ ערך זה כולל את המונח במשמעות "תורתו של משה" (סנהדרין כח ע"ב שו' 34) כמקור להלכה. בשני מקומות הכוונה המדויקת היא לדברי התורה שבכתב, לנביאים, לאו דווקא לתורה ממש. הראשון: "ממי למדו מדבר תורה. וספדה הארץ משפחות משפחות לבד" (סוכה נה ע"ב שו' 33), והוא פסוק בזכריה יב, ויב; והשני: "התורה אמרה ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן" (עבודה זרה לט ע"א שו' 44), והוא פסוק בשמואל א' ב, כה; ועי"ש בהמשך הסוגיא. במקום נוסף הכוונה היא גם למשנה: "דיברה התורה בכל לשון האיש משתאה לה. כל גרב שהוא מחזיק סאתים. אם צודה להם לוקחים בידן מקלות" (ראש השנה נז ע"ג שו' 25). והכוונה בציטט השני למשנת תרומות פ"י מ"ח, ובשלישי למשנת ראש השנה פ"א מ"א. וכללתי כאן גם את המונח "תורה" שבערכים הבאים: אמרה תורה; דבר של תורה; דבר תורה (= דברי התורה); דברי תורה (= דברי התורה שבכתב); האמורה בתורה (?); האמורות בתורה; הגת... תורה מתוך תורה (המופע השני); הכתוב בתורה; התורה אמרה; התורה השווה; התורה קראת; התורה

תורה (המשך) ג ג ש' 2215, שם ש' 24, שם ש' 33, שם ש' 34, שם ש' 46, ג ד ש' 61, ד ג ש' 35, שם ש' 36, ו ג ש' 31, ז ב ש' 8, ח א ש' 11, ח ד ש' 26, ט ב ש' 59, ט ג ש' 48, י א ש' 8 (2x), שם ש' 35, יא א ש' 45 (2x), שם ש' 49, שם ש' 50, שם ש' 52, שם ש' 53 (2x), שם ש' 59, שם ש' 60, יא ב ש' 6, שם ש' 8, יא ג ש' 3; **פאה טו ב ש' 3, טו ג ש' 34, טו ד ש' 12, שם ש' 41 (2x), שם ש' 42, שם ש' 46, שם ש' 52, יו ב ש' 33, שם ש' 34 (תורה₂), יז א ש' 36, יט ד ש' 28 (2x)?, כא א ש' 26; **כלאים** לא א ש' 34; **שביעית** לה א ש' 39, שם ש' 40, שם ש' 48, שם ש' 49, לט ג ש' 41; **תרומות** מ ג ש' 21, מ ד ש' 29, מא ג ש' 8, שם ש' 11, שם ש' 61, מג ד ש' 48, מד א ש' 52, מה ב ש' 20, מו א ש' 55, מז ד ש' 36; **מעשרות** מח ד ש' 1,

ריבת; והקישתה התורה; כל התורה; לא אמרה התורה... אלא...; לא התירה התורה... אלא...; לא חלקה התורה בין... בין... בין...; לא מצינו שהשוות התורה ב... ב... לכן (! נשוא...) (הרישא בתמיהה); להוציא מה שחלקה לך התורה; לשון תורה; מיייתי לה דבר תורה; מן דו סמך לה לדבר תורה, הוא אמר (בתמיהה); מן התורה; מפני שריבתה תורה בדבר אחד, את מרבה אותה לכל הדברים (בתמיהה); רָאָה לשון שלימדך התורה; שכתוב בתורה. ויש לך להוסיף עוד למופעים שבערך זה מה שבא לעיל כאן בערכים: חמשה חומשי תורה; חמשה ספרי תורה; משנה תורה. וראה עוד להלן ערך "תורתו של משה (ז)".
ואולם לא כללתי כאן "תורה" המשמשת במשמעות "דבר תורה", כלומר "דאורייתא". ואלה הם הערכים שבאה בהם תורה בהוראה זו: אין... תורה; אינה... תורה; אינה דבר תורה; אינה תורה; אינו תורה; אינן תורה; דבר תורה (= דאורייתא); לית הוא דבר תורה; מדבר תורה (= מדאורייתא); מדברי תורה (= מדאורייתא); מן התורה (= מדאורייתא); שאינן מדבר תורה; תורה (= דאורייתא). והמעין יוכל לקחת אותם מערכיהם. וכן לא כללתי כאן את המופעים שבערכים הבאים: דברי תורה (= דברי תורה בכלל); חבירי תורה; כתורה; רבי תורה; תורה (= תורה שבעל־פה); תורה (= דין, הלכה); המופע הראשון שבערך "הגה... תורה מתוך תורה", וכן שני המופעים בלשון שבנספח ה', "כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה". וראה עוד הערכים: תורת (= דין); תורתו (= דינו). וכן לא כללתי כאן "תורה" המשמשת בהוראת ספר תורה (כגון: ברכות ט ע"ג ש' 41; שקלים מט ע"ד ש' 61 [= סוטה כב ע"ד ש' 27, והכוונה כאן לספר התורה שקיבל משה]; תענית סח ע"ב ש' 1; מגילה עג ע"ד ש' 54, שם ש' 55, עד ע"א ש' 2 (המופע הראשון), שם ש' 3 (המופע השני), שם ש' 4, עד ע"ב ש' 43, עד ע"ד ש' 5 (2x), עה ע"א ש' 34, עה ע"ב ש' 27; נידה נ ע"ג ש' 52 (למופע המסופק בברכות ט ע"ג ש' 48 = מגילה עד ע"ד ש' 29 שנרשם, ראה מה שהערתי כאן לעיל, ערך "נביא" לברכות ט ע"ג ש' 48. וכן הסתפקתי בשלושת המופעים הבאים: מגילה ע ע"א ש' 12; נזיר נא ע"א ש' 35, נא ע"ד ש' 54 ורשמתי אותם עם סימן שאלה). וכן לא כללתי כאן "תורה" בהוראה הכללית של לימוד תורה (כגון: "יגע רבי בון בתורה" [ברכות, ה ע"ג ש' 22], "מהו שיטמא כהן לכבוד תורה" [שם, ו ע"א ש' 35]; וכגון "תורה" המשמשת בביטוי "תלמוד תורה" [כגון: ברכות ו ע"ב ש' 57, שם ש' 58; להוציא ברכות ד ע"ג ש' 35 וש' 36 שהכוונה בהם לתורה שבכתב ממש; וכן הוריות מח ע"ג ש' 2 וש' 3 שאפשר שהכוונה בהם לתורה ממש]; וכגון בביטויים: "גדול בתורה" [סנהדרין כט ע"א ש' 12], "גדול ממנו בתורה" [ברכות ד ע"ב ש' 24], "גיבור בתורה" [כגון סנהדרין כט ע"א ש' 27, כט ע"ב ש' 2], או "חבירי תורה" [ברכות ב ע"ד ש' 30]. וראה עוד המקומות שרשמתי בערך "דברי תורה (= דברי תורה בכלל)" שהערתי עליו לעיל. וכן לא כללתי "תורת" שבקידושין סא ע"ד ש' 25, כי יש כאן ציטוט מפסוק בספר תהלים (קוט, א), ואין להחשיבו כמונח תלמודי. מקומות מסופקים מטעם־מה נרשמו בסימן שאלה, וטעם הספקות נתפרש בהמשך ההערות, והספקות הסתמיים שלא דנתי בהם, הכוונה בהם לספק מופעים תנאיים.

²² עיין מבואות לסה"א, עמ' 343, ג ע"ג, ש' 14.

תורה (המשך) נ א שו' 33 (תורה₂), נא ד שו' 23; **מעשר שני נב ג שו' 37, נב ד שו' 40, שם שו' 42, נב ב שו' 6, שם שו' 24, נג ג שו' 15, נד ג שו' 14, נה ב שו' 9, נו ג שו' 44; **חלה** נז ג שו' 54; **ערלה** סא ד שו' 7, שם שו' 8; **ביכורים** סג ג שו' 51, סה ג שו' 37, שם שו' 39; **שבת** ג ב שו' 14, שם שו' 15, שם שו' 16, ד ג שו' 35, ה א שו' 36, שם שו' 37, שם שו' 53, ט ב שו' 52, שם שו' 53, שם שו' 63, יב א שו' 24, יב ד שו' 12, שם שו' 45, טו ב שו' 51, טו ג שו' 35, יז ב שו' 14, שם שו' 16; **עירובין** כ ד שו' 25, שם שו' 30, כו א שו' 29 (2x); **פסחים** כז ג שו' 15, כח א שו' 22, שם שו' 23, כט ג שו' 20, לא ד שו' 58, לג ב שו' 18, לג ג שו' 59, שם שו' 62, לד ב שו' 22, לז א שו' 5; **יומא** מג א שו' 61, מד א שו' 54 (תורה₂), מד ב שו' 4, שם שו' 9 (תורה₂)²³; שם שו' 63, מד ג שו' 1, שם שו' 3, מה א שו' 5, שם שו' 9, שם שו' 24, שם שו' 35, מה ב שו' 18; **שקלים** מז ג שו' 33, שם שו' 34, מה ג שו' 54, מט ד שו' 54, שם שו' 59; **סוכה** נא ד שו' 13, שם שו' 42, נה ב שו' 33; **ראש השנה** נו א שו' 38, נו ב שו' 16, נו ג שו' 16, שם שו' 34, שם שו' 36, שם שו' 39, נז ב שו' 4, שם שו' 34, נז ג שו' 25, נט א שו' 22, שם שו' 24, שם שו' 26, נט ג שו' 48, שם שו' 55; **ביצה** סג ב שו' 45, שם שו' 46; **תענית** סה ג שו' 14, סט ג שו' 51; **מגילה** ע א שו' 12, ע ב שו' 19²⁴, ע ד שו' 44, שם שו' 45, שם שו' 50, עא ג שו' 9, עב ב שו' 36 (תורה₂), שם שו' 59, שם שו' 60 (2x), שם שו' 63, שם שו' 64, עד ד שו' 29 (תורה₂), שם שו' 44, שם שו' 54, שם שו' 55, שם שו' 60, שם שו' 61, שם שו' 63, שם שו' 64, עה א שו' 1, שם שו' 6, שם שו' 7, שם שו' 12, שם שו' 14, שם שו' 16, שם שו' 50, עה ב שו' 48; **חגיגה** עו ב שו' 24, עו ג שו' 33, עו ד שו' 15, שם שו' 44, עז ב שו' 36 (תורה₂), שם שו' 38 (תורה₂), עח ב שו' 46, עט ד שו' 33, שם שו' 37; **מועד קטן** פב ג שו' 30, שם שו' 31, פב ד שו' 48, פג ב שו' 13²⁵; **יבמות** בב ב שו' 26, שם שו' 27, שם שו' 30, בג ב שו' 6, שם שו' 7, שם שו' 8, שם שו' 10, ג ד שו' 16, שם שו' 60, ד ד שו' 22, ז ג שו' 39, י ב שו' 7 (2x), שם שו' 12 (תורה₁), יג א שו' 39; **סוטה** יו ב שו' 49, יו ג שו' 44, יח ב שו' 21, שם שו' 29, שם שו' 50, יח ד שו' 3, יט א שו' 6, שם שו' 7, שם שו' 24, שם שו' 40, יט ג שו' 21, יט ד שו' 24, כא ג שו' 6, שם שו' 7, שם שו' 8, שם שו' 9, כא ד שו' 6, כב א שו' 11, שם שו' 21 (תורה₂), כב ב שו' 45, כב ד שו' 20, שם שו' 25; **כתובות** כו ד שו' 48, לב ב שו' 36, לג א שו' 21, שם שו' 23, לג ד שו' 28 (2x), שם שו' 29 (2x), לד ג שו' 58, שם שו' 63; **נדרים** לז א שו' 28, לח ב שו' 4, שם שו' 5 (2x), שם שו' 9, לט ב שו' 23²⁶, לט ג שו' 26, שם שו' 31, מ ב שו' 59, שם שו' 60, מ ד שו' 23, מא ב שו' 32, שם שו' 49; **גיטין** מה ג שו' 26, מה ד שו' 39, שם שו' 40, מו ב שו' 17, מז ד שו' 51, נ א שו' 41, שם שו' 42, שם שו' 44, נ ב שו' 24; **נזיר** נא א שו' 35,

²³ טעם הספק כאן הוא היות המונח בא בלשון של ברכה, לא בלשון התלמוד. כלומר, ספק שייכות.

והוא הדין למקבילה בסוטה כב ע"א שו' 21.

²⁴ ספק אם יש לפרש תורה או ספר תורה.

²⁵ הפירוש כאן צ"ע.

²⁶ טעם הספק כאן הוא היות המונח בא בלשון של ברכה, לא בלשון התלמוד.

תורה (המשך) נא ג ש' 4, נא ד ש' 16, שם ש' 54, נב ד ש' 20, נד ד ש' 37, שם ש' 38, נה ג ש' 16, שם ש' 21, נה ד ש' 33, נז ג ש' 48; **קידושין נח ב ש' 26, נט א ש' 59, נט ב ש' 26, נט ד ש' 10, שם ש' 45, ס ג ש' 32, סא ב ש' 23, שם ש' 57, סב א ש' 46, סג א ש' 23, שם ש' 56, סה ד ש' 52; **בבא קמא** ד ג ש' 48, שם ש' 49, ה א ש' 32; **בבא מציעא** ח ב ש' 39, ט א ש' 35, י ב ש' 18 (תורה²); **סנהדרין** יט ב ש' 34, כא ב ש' 10, שם ש' 11, כא ג ש' 31, שם ש' 37, כב א ש' 54, שם ש' 57, כד ב ש' 10, שם ש' 14, שם ש' 15, שם ש' 17, שם ש' 18, כה ג ש' 5, כו א ש' 39, כו ב ש' 40, כז ג ש' 20, שם ש' 21, כח א ש' 1, ל א ש' 53 (2x), שם ש' 54 (2x), שם ש' 56, ל ב ש' 9; **מכות** לא ד ש' 10; **שבועות** לב ד ש' 226, לג ב ש' 5, לה ב ש' 43, שם ש' 49, לז ג ש' 41, לח ג ש' 29, שם ש' 56 (2x), שם ש' 58, שם ש' 59; **עבודה זרה** לט א ש' 44, שם ש' 46, שם ש' 47, שם ש' 48, שם ש' 49, מא ג ש' 41 (2x), שם ש' 42, שם ש' 43, שם ש' 44, שם ש' 62, מה ב ש' 8, שם ש' 12; **הוריות** מה ד ש' 19, שם ש' 20, שם ש' 21, שם ש' 22, שם ש' 23, מו א ש' 30, מו ד ש' 9, מח ב ש' 40, מח ג ש' 2, שם ש' 3; **נידה** מט א ש' 49, נ א ש' 33, נ ג ש' 29, שם ש' 30, שם ש' 31, שם ש' 32. ועיין עוד ערך: חמשה חומשי תורה; חמשה ספרי תורה; משנה תורה.

תורת הראשונים מגילה עא ג ש' 5, עא ד ש' 37.

תורת כהנים מגילה עד ב ש' 46, שם ש' 50.

תורתו של משה (!) סנהדרין כח ב ש' 34.

תורתי (!) 27 **חגיגה** עו ג ש' 36 (2x).

תילים 28 **ברכות ח א ש' 1; **שבת** טו ג ש' 37; **תענית** סה ג ש' 3; **בבא בתרא** יג א ש' 26, שם שם (תילין), שם שם (תילין! וצ"ל: תילין), שם ש' 27 (2x). ועיין עוד ערך: ספר תילים; ספר תילים אגדה; ספר תילים של ר' מאיר.

תילין ע"ע תילים.

תלין (!) ע"ע תילים.

תקיעתא (!) דרב ע"ע תקיעתא דבי רב (!).

תקיעתא דבי רב (!) 29 **ראש השנה** נז א ש' 34 (תקיעיתא³⁰, דבי ל', דרב); **עבודה זרה** לט ג ש' 11 (צ"ל: דרב)³¹.

²⁷ טעם הספק הוא שמא אין כאן אלא שימוש בלשון הפסוק הנדרש (ירמיה ט, יב), לא לשון התלמוד. וכך נראה.

²⁸ כלומר, תהלים.

²⁹ תרגום (אחרי ההגהה): ה"תקיעות" של רב.

³⁰ ההגהה על פי המקבילה בעבודה זרה הרשומה בסמוך. וכן הוא בש"ר³⁰, עמ' 144 ש' 4 (ושם:

"תקיעתה דרב", כלומר "תקיעותיו" של רב).

³¹ ראה מבואות לסה"ת, עמ' 647, הע' 28.

נספח ב'

שמות המסכתות שזכרו בירושלמי

לשמות המסכתות בירושלמי ראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 989-991; ולמסכת נזיקין, ראה שם, עמ' 982, ד"ה המסכות. אשר ל"טבול יום" בברכות ו ע"ג שו' 20, לדעת אפשטיין (שם, עמ' 991, סי' 40), אין הכוונה בו למסכת טבול יום, אלא לפרק טבול יום בזבחים (פרק י"ב), לכן לא כללתי אותו ברשימה. כיוצא בזה פירוש "ביכורין" בערלה ס ע"ד שו' 50: הלכות ביכורים — ראה פ"מ, ג ע"א, [ה"א], ד"ה שרשים, ולכן לא נכללה כאן. ובשבת ד ע"א שו' 56 (= עבודה זרה לט ע"ב שו' 56) אמרו: "בשבת ובאבל ובעבודה זרה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר". ולא כללתי "שבת" ו"עבודה זרה" כאן, כי הכוונה בהן, לדעת, להלכות שבת ועבודה זרה, כמו "אבל" שבצידן, לא לשם המסכת. ואכן הן לא נכללו על ידי אפשטיין הנ"ל. ועיין אהצו"י, שבת, עמ' 26, ד"ה בשבת. וצ"ע. וטעם המקומות המסופקים בערך "עירובין" וערך "קידושין" הוא שמא הכוונה בהם להלכות עירובין וקידושין. ו"כתובות דבית רב" נכללה ברשימה הראשית.

אהילות עירובין יט ב שו' 36; סוכה נב ד שו' 47; מועד קטן פא ב שו' 52; נזיר נו ב שו' 32.

בכורות תרומות מז ב שו' 6; פסחים כח ב שו' 4.

ברכות פסחים ל ב שו' 55.

גיטין שביעית לו א שו' 43; תרומות מ א שו' 49; יבמות ח ב שו' 54, שם שו' 59; גיטין מז ג שו' 26.

חלה פאה יח ב שו' 45; חלה נט א שו' 59.

טהרות תרומות מז ד שו' 58.

יום הכיפורים (!) ע"ע כיפורים.

כיפורים יומא לט א שו' 51 (יום ה'! וצ"ל: ד-), שם שו' 52, שם שו' 53, שם שו' 55 (2x); סוכה נד ד שו' 20, שם שו' 21, שם שו' 22, שם שו' 24 (2x).

כלאים כלאים ל ג שו' 30.

כלים כלאים ל ג שו' 30; שבת יא ב שו' 58.

כריתות סנהדרין כד ד שו' 26 (2x), כה ג שו' 29, שם שו' 32.

מדות יומא לט ד שו' 43.

¹ ראה המקבילה בסוכה נד ע"ד שו' 20 הרשומה להלן בְּעֶרְךָ.

- מועד מועד קטן פא ב שו' 52.**
מכשירין שבת ט ג שו' 6.
נגעים מועד קטן פא ב שו' 52.
**נדרים נדרים לז ב שו' 40, לט ב שו' 5; בבא קמא ז א שו' 32 (נדרין); שבועות לד ד שו' 14 (נדרין).
נדרין ע"ע נדרים.
**נזיקין קידושין ס ד שו' 55; בבא קמא ב א שו' 30, ז א שו' 32 (נזקין); בבא מציעא ט ג שו' 34 (2x); נזקין.
נזיר נזיר נה ב שו' 3.
נזקין ע"ע נזיקין.
נידה ברכות ה ב שו' 17.
סוכה עירובין כה ב שו' 20; יומא לט א שו' 51, שם שו' 52, שם שו' 53, שם שו' 55, שם שו' 56; סוכה נד ד שו' 20, שם שו' 21, שם שו' 22, שם שו' 24, שם שו' 25.
סנהדרין (!) ע"ע סנהדרין.
סנהדרין ראש השנה נז ג שו' 16; סנהדרין כא א שו' 44 (סנהדרין)², כד ד שו' 27; מכות לא ב שו' 15; שבועות לז ד שו' 55.
עירובין שבת יו ד שו' 42; עירובין כא ב שו' 7³, כד א שו' 4; קידושין סד א שו' 32.
ערלה ערלה ס ד שו' 49; עבודה זרה מה ב שו' 19.
פיאה פאה יח ב שו' 45; חלה נט א שו' 59.
פרה יומא לט א שו' 51, שם שו' 52 (2x), שם שו' 55 (2x), מ ד שו' 32; סוכה נד ד שו' 20, שם שו' 21 (2x), שם שו' 24 (2x).
קידושין תרומות מ א שו' 48, שם שו' 49; עירובין כא ב שו' 7⁴, שם שו' 14[?]; יבמות ח ב שו' 56, שם שו' 60; קידושין סג ד שו' 62, סד א שו' 8, סד ב שו' 13⁵.
שבועות נדרים לז ב שו' 40, לט ב שו' 5; שבועות לד ד שו' 14.
שבת שבת יא ב שו' 59, יו ד שו' 41; עירובין כד א שו' 3.
תמיד יומא לט ד שו' 42.

² להגהה ראה המקבילה בראש השנה נז ע"ג שו' 16 הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ.

³ טעם הספק במופע הזה ובמקבילה בקידושין הרשומה להלן בְּעֶרְךָ הוא שמא הכוונה בהם להלכות עירובין, כמו שהערתי לעיל בסוף ההקדמה שבראש הנספח. ואפשטיין סובר שהכוונה למסכת — ראה מבוא לנדה"מ, עמ' 989, סי' 7.

⁴ טעם הספק במופעים שבעירובין כאן ולהלן שו' 14, וכן במקבילות שבקידושין סג ע"ד שו' 62 וסד ע"א שו' 8, הוא שמא הכוונה בהם להלכות קידושין, כמו שהערתי לעיל בסוף ההקדמה שבראש הנספח. אבל אפשטיין (מבוא לנדה"מ, ריש עמ' 990, סי' 18; והציון "כא סע"א" לעירובין טעון תיקון) סובר שהכוונה בעירובין כא ע"ב שו' 2 ובמקבילה שבקידושין סג ע"ד שו' 62 למסכת קידושין. ואולי הוא סובר כך גם בשני המופעים הנוותרים.

⁵ הרישום על פי אפשטיין (מבוא לנדה"מ, ריש עמ' 990, סי' 18; והציון "סד ע"א" שם מוטעה, וצריך להיות: סד ע"ב).

שמות המסכתות שזכרו בירושלמי

תרומות ברכות ד ד שו' 33; תרומות מ א שו' 48, מ ג שו' 23, מו ב שו' 7, מז ד שו' 58;
פסחים כח ב שו' 4; מגילה עג ב שו' 47.

בית הוועד, בתי המדרש ובתי הכנסת בירושלמי

אני רושם כאן רק אותם מקומות המציינים בית מדרש או בית כנסת מסוים שהתנהל בהם בפועל לימוד התורה והתלמוד. אבל לא כללתי אזכורים סתמיים של "כנסת" או "בית כנסת" וכיוצא בהם הבאים במימרות הלכתיות.

- **בי מדרשא¹ ברכות יא ג שו' 55; שביעית לה ג שו' 5 (בית); שבת יז ג שו' 26; יומא מ ג שו' 48; תענית סד א שו' 44 (בית); מגילה עד א שו' 49; גיטין מה ב שו' 12; בבא קמא ו ד שו' 45; סנהדרין כג ג שו' 4; עבודה זרה מ ד שו' 31.**
- *בי מדרשא דבר עיטין² בבא בתרא טו ג שו' 4.**
- בי מדרשא דציפורין³ פאה כ ב שו' 24.**
- **בי מדרשא דר' בנייה⁴ שבת יג ג שו' 60; בבא מציעא ח ד שו' 37; הוריות מח ב שו' 22 (בית), מח ג שו' 48 (בית).**
- בית הוועד⁵ שבת יב ג שו' 45; ראש השנה נח ב שו' 3; מגילה עא ד שו' 32, עג ב שו' 40; מועד קטן פא ד שו' 9; נזיר נז א שו' 40; סנהדרין יח ג שו' 633.**
- בית הכנסת תענית סז א שו' 47 (2x); מגילה עד א שו' 23, שם שו' 24; יבמות ג א שו' 61; סנהדרין כח ג שו' 51.**
- בית המדרש (!) ע"ע בית מדרש.**
- בית וודעא (!) ע"ע בית וועדא.**
- בית וועד (!) ע"ע בית וועדא.**
- **בית וועדא⁷ ברכות ה ג שו' 49; פאה טו ג שו' 37 (וועדה); דמאי כב א שו' 14 (וועד!); שם שו' 15 (וועדה); כלאים לב ב שו' 41; תרומות מו ב שו' 56; ביכורים סד ב**

¹ תרגום: בית המדרש.

² תרגום: בית המדרש של בר עיטין.

³ תרגום: בית המדרש של ציפורי.

⁴ תרגום: בית המדרש של ר' בנייה.

⁵ כלומר, "מקום הישיבה והסנהדרין" (מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 488).

⁶ ראה עוד מכות לא ע"ד שו' 64 ("בית וועד"). והוא אזכור סתמי של המוסד.

⁷ תרגום: בית הוועד.

בית וועדא (המשד) שו' 6, סה ג שו' 43 (וודעא!!)⁸, שם שו' 56; **יומא מ ג שו' 47; **ביצה** ס ג שו' 54; **מגילה** עא ד שו' 33, עב ב שו' 22, עה ג שו' 22; **חגיגה** עז ב שו' 12; **כתובות** לה א שו' 48; **גיטין** מז א שו' 26, מח א שו' 20; **קידושין** סא ב שו' 26, סב ב שו' 11; **בבא קמא** ו ד שו' 44; **סנהדרין** יט ד שו' 55, שם שו' 56; **עבודה זרה** מה ב שו' 24; **הוריות** מז א שו' 33 (2x).

בית וועדה ע"ע בית וועדא.

בית מדרש **ברכות** ד ב שו' 32 (המדרש!!)⁹; **מועד קטן** פג ג שו' 37.

בית מדרשא ע"ע בי מדרשא.

בית מדרשא דטיבריא¹⁰ **חגיגה** עז ב שו' 21 (דטיבריה); **הוריות** מח א שו' 55.

בית מדרשא דטיבריה ע"ע בית מדרשא דטיבריא.

בית מדרשא דר' בנייה ע"ע בי מדרשא דר' בנייה.

בית מדרשו של משה **עירובין** כב ג שו' 18.

בית מדרשיה דר' חנינה¹¹ **מגילה** עה ג שו' 41.

בית ספר **מגילה** עג ד שו' 25 (2x); **כתובות** לה ג שו' 47, שם שו' 48.

בית רב¹² **ברכות** ד ב שו' 9, י ד שו' 27; **מגילה** עג א שו' 45 (רבי!!)¹³; **כתובות** כו ג שו' 3; **נדרים** לז ב שו' 12, שם שו' 23.

בית רבא דבר קפרא ע"ע בית רבה דבר קפרא.

בית רבה דבר קפרא¹⁴ **שבת** ח א שו' 35 (רבא); **סנהדרין** כח א שו' 43.

בית רבה דר' הושעיה¹⁵ **שבת** ח א שו' 35 (רביה), הושע!!¹⁶; **סנהדרין** כח א שו' 43.

בית רבי (!) ע"ע בית רב.

בית רביה (!) דר' הושע (!) ע"ע בית רבה דר' הושעיה.

בית תלמוד **מגילה** עג ד שו' 25 (2x); **כתובות** לה ג שו' 48 (2x).

בניסן (!) ע"ע כנישן.

⁸ בכ"ל לנכון: "וועדא" (עמ' 308 שו' 21), והסדר קלקל.

⁹ לשון הגמרא כאן: "חמי ליה חד בית המדרש". משום כך היידוע לא יתכן כאן, והעיקר כמו במקבילה שבמועד קטן הרשומה בסמוך.

¹⁰ תרגום: בית המדרש של טבריה.

¹¹ תרגום: בית מדרשו של ר' חנינא.

¹² הכוונה כאן בכל המופעים לבית מדרשו של רב בסורא — ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 175. וראה עוד: מבואות לסה"ת, ריש עמ' 647; מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 947, ד"ה זו; שם, הע' 3.

¹³ להגהה ראה המקבילה בברכות ד ע"ב שו' 9 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.

¹⁴ תרגום: בית המדרש של בר קפרא. ועל מקומו המשוער של בית מדרש זה ראה ליברמן, ספרי זוטא, עמ' 123, ד"ה ואמרו בירושלמי.

¹⁵ תרגום: בית המדרש של ר' הושעיה. ועל מקומו המשוער של בית מדרש זה ראה ליברמן, ספרי זוטא, עמ' 123, ד"ה ואמרו בירושלמי.

¹⁶ להגהות ראה: תש"ק, עמ' 9, סוף הע' 2; ירוכ"פ, עמ' 104, ד"ה בני ברתייה.

בתי כניסיות מגילה עג ד ש' 23, שם ש' 24; **כתובות** לה ג ש' 46; **סנהדרין** כ ג ש' 35, כח ב ש' 50.

בתי מדרשות סנהדרין כ ג ש' 35, כח ב ש' 50.

כניסתא ע"ע כנישתא (יחידה).

כנישא¹⁷ מועד קטן פא ד ש' 38.

כנישא (!) דכיפרא ע"ע כנישתא דכופרא.

כנישן¹⁸ **כלאים** לב ב ש' 15; **כתובות** לה א ש' 23 (בניסן! וצ"ל: כניסן)¹⁹.

כנישתא (יחידה)²⁰ **ברכות ז א ש' 45, ט ג ש' 30, שם ש' 50; **פאה** טו ד ש' 25²¹;

חלה נז ב ש' 16; **מגילה** עד ד ש' 9, שם ש' 11, שם ש' 15; **מועד קטן** פא ב ש' 32;

קידושין סא ג ש' 75; **בבא מציעא** ח ג ש' 59, שם ש' 60, ח ד ש' 2, שם ש' 3; **בבא**

בתרא יג ב ש' 20; **סנהדרין** כ ג ש' 63, כו ב ש' 4, כט א ש' 42; **הוריות** מו ד ש' 15

(כניסתא)²².

כנישתא (רבות)²³ **מגילה** עד א ש' 54.

כנישתא דבבל בציפורין (!)²⁴ **ברכות** ט א ש' 27 וצ"ל: דבבלייא, צ"ל: דציפורין)²⁵.

כנישתא דבבלאי²⁶ **שבת** ח א ש' 36; **יומא** מד ב ש' 7; **מגילה** עה ב ש' 50 (דבבלייא);

סוטה כב א ש' 19; **סנהדרין** כח א ש' 27²⁷.

כנישתא דבבלייא ע"ע כנישתא דבבלאי.

כנישתא דבולי²⁸ **שקלים** נ ג ש' 49; **תענית** סד א ש' 45.

¹⁷ תרגום: [בית] כנסת.

¹⁸ תרגום: [בתי] כנסיות.

¹⁹ ההגהה על פי המקבילה בכלאים הרשומה לעיל בְּעֶרְךָ. ולא הגהתי "כנישן", כי אולי הצורה "כניסן" משקפת הגייה יחודית בשי"ן שמאלית. וכן הוא להלן בערך "כנישתא (יחידה)" בהוריות מו ע"ד ש' 15: "כניסתא".

²⁰ תרגום: [בית] הכנסת.

²¹ טעם הספק במופע הכפול כאן ובמקבילה שבקידושין הרשומה להלן בְּעֶרְךָ הוא, לפי שיש מפרשים אותו: "בית הכנסת" (אהצו"י, פאה, עמ' 10, ד"ה איזיל צור; רוזנברג, תיקוני נוסחאות, עמ' 72, הע' נז [עמ' 71]), ויש מפרשים אותו: "לשון קיבוץ, כלומר אסוף עליו אנשים כמצור" (ברכות, מהד' לונץ, ז ע"א, ד"ה כנישתא).

²² לצורה "כניסתא" ראה מה שהערתי לעיל, סוף ערך "כנישן".

²³ תרגום: [בתי] הכנסיות.

²⁴ תרגום (אחרי ההגהות): בית הכנסת של הבבליים של ציפורי.

²⁵ ראה שרי"ר, עמ' 16 ש' 10. ושם: "כנשתה דבבלייה (!) דציפורין". ובכ"ר: "בכנישתיה דבבליה בציפורים (!)" (עמ' 74 ש' 33). ורשמתי "דבבלייא" באל"ף מכיוון שזה הנוהג הרווח בד"ו. ולהגהה "דציפורין" ראה גם הערכים הבאים: כנישתא דגופנה דציפורין; כנישתא מרדא דקיסרין.

²⁶ תרגום: [בית] הכנסת של הבבליים.

²⁷ לאיזכור נוסף במדרש ראה ירוכ"פ, עמ' 104, ד"ה ציפוראי.

²⁸ תרגום: [בית] הכנסת של המועצה.

- כנישתא דבית שאן**²⁹ מגילה עד א שו' 56.
- כנישתא דגופנא דציפורין** ע"ע כנישתא דגופנא דציפורין.
- כנישתא דגופנא דציפורין**³⁰ ברכות ו א שו' 60; נזיר נו א שו' 8 (דגופנא).
- כנישתא דחמתא**³¹ סוטה יו ד שו' 38.
- כנישתא דכופרא**³² ראש השנה נט ג שו' 5 (כנישא; דכיפרא); תענית סח ב שו' 30; מגילה ע א שו' 40 (דכיפרא).
- כנישתא דכיפרא** ע"ע כנישתא דכופרא.
- כנישתא דלוד**³³ פאה כא ב שו' 48; שקלים מט ב שו' 29.
- כנישתא דסוכניא**³⁴ מגילה עה ב שו' 34.
- כנישתא חדתא**³⁵ ביצה סג א שו' 3643.
- כנישתא מדדתה (!) בקיסרין** ע"ע כנישתא מרדתא דקיסרין.
- כנישתא מדרתא דקיסרין** ע"ע כנישתא מרדתא דקיסרין.
- כנישתא מרדתא דקיסרין**³⁷ ברכות ו א שו' 52 (מדרתה!);³⁸ בקיסרין; ביכורים סה ד שו' 10 (מדרתא); נזיר נו א שו' 33; סנהדרין יח א שו' 58 (מדרתא).
- כנישתא עילייתה**³⁹ ברכות ה ד שו' 11 (עליית!); שבת ג א שו' 49.
- כנישתא עליית'** ע"ע כנישתא עילייתה.
- כנישתא עתיקתא דים דוטגין (!)** ע"ע כנישתא עתיקתא דסרונגין.

²⁹ תרגום: [בית] הכנסת של בית שאן.

³⁰ תרגום: [בית] כנסת הגפן של ציפורי.

³¹ תרגום: [בית] הכנסת של חמתא.

³² תרגום: [בית] הכנסת של כופרא.

³³ תרגום: [בתי] הכנסיות של לוד.

³⁴ תרגום: [בית] הכנסת של סוכניא. ובספר הישוב תרגמו: "בבית הכנסת של סכנין" (ספר הישוב, עמ' 112, ערך סוכנין, סכני, סכנית, טור ב, סי' 6). וקשה, שהיה צריך להיות: כנישתא דסיכנין. וסוקולוף מגיה: "סוכיאי", ומפרש: של אנשי סוכו — ראה סוקולוף, עמ' 370, טור א, ערך סוכי. וצ"ע.

³⁵ תרגום: [בית] הכנסת החדש.

³⁶ לא כללתי את המופע שבשביעית לג ע"ד שו' 43, לפי שפירושו: מטאטא חדש — ראה פליקס, מסכת שביעית, א, עמ' 112, פירוש, ד"ה משקין דיקלייא. וראה עוד: עה"ש, ד, עמ' רסד, טור א, ערך כנש (הראשון); פיין-סמית, א, עמ' 1774, טור ב, ערך מכנשתא. וסוקולוף (עמ' 263, טור ב, סוף ערך כנישה [טור א]) פירש: בית כנסת!

³⁷ תרגום: בית הכנסת מרדתא של קיסריה.

³⁸ צריך לומר "מרדתה" או "מדרתה". אבל לא הוכרע אצלי אם העיקר "מרדתא" (כשיטת גינצבורג, פירושם, ב, סוף עמ' 93, ד"ה ר' אבהו) או "מדרתא" ולא מה הפירוש. אחר כך מצאתי בגליונות הרש"ל (טופס א', בנזיר נו ע"א שו' 39 [בדפוס קרוטושין, ובד"ו שורה 33]) שהעיר בין היתר: "וב"כ המורדים", והעביר קו על המילים האלה למחיקה.

³⁹ תרגום: [בתי] הכנסיות העליונים.

כנישתא עתיקתא דסרוגנין⁴⁰ **כלאים** לב ג שו' 39; **כתובות** לה ב שו' 42 (דים דוטגין!).
מדרשו של רבן יוחנן בן זכיי **מגילה** עג ד שו' 27.

סדה (!) ע"ע סדרא.

סדרא⁴¹ **ברכות** ו ב שו' 10 (סדרה), ח א שו' 30 (סרה! וצ"ל: סדרה)⁴²; **כלאים** כח ג שו' 11 (סידרא); **שבת** ח א שו' 51 (סידרה), ח ג שו' 59 (סידרא), יב א שו' 2; **ביצה** סא ג שו' 6, סג א שו' 44; **תענית** סה ג שו' 33; **מגילה** עה א שו' 15 (סידרא), עה ב שו' 43 (סידרא); **חגיגה** עה א שו' 36; **יבמות** ח ב שו' 63 (סחורה! וצ"ל: סידרה), יב ד שו' 17 (סדה! וצ"ל: סדרה)⁴³; **גיטין** מה ג שו' 21 (שיירא! וצ"ל: שידרא [= סידרא])⁴⁴; **נזיר** נו א שו' 52 (סידרא)⁴⁵.

סדרא דאסי⁴⁶ **ביצה** ס ג שו' 52.

סדרא דבר עולא⁴⁷ **שבת** ז א שו' 6; **ביצה** ס ג שו' 51 (סדרה).

סדרא רבא ע"ע סדרא רובא.

סדרא רובא⁴⁸ **תרומות** מה ד שו' 41 (סדרה, רובה); **שבת** ג ד שו' 6 (סדרה), ו ג שו' 38, ח א שו' 37, יו ד שו' 54 (רובה); **פסחים** כז ב שו' 2 (רבא); **שקלים** מט ב שו' 31 (רבא); **סוכה** נב ג שו' 4 (רבא); **סנהדרין** כח א שו' 45 (סידרא, רבה); **עבודה זרה** מא ד שו' 18.

סדרא רובה ע"ע סדרא רובא.

סדרה ע"ע סדרא.

סדרה דבר עולא ע"ע סדרא דבר עולא.

סדרה רובא ע"ע סדרא רובא.

סדרה רובה ע"ע סדרא רובא.

סחורה (!) ע"ע סדרא.

סידרא ע"ע סדרא.

⁴⁰ תרגום: [בית] הכנסת הישן של סרוגנין.

⁴¹ תרגום: הסדר. לפירוש "סדרא" ראה: ירוכ"פ, סוף עמ' 104, ד"ה טיבראי; שם, מהדו"ח, עמ' 549, הערה לעמוד 104, ד"ה סדרא רבה. וכבר הארכתי בזה במאמרי "מסביב ל"סידרא", בראילון ל-לא (תשס"ו), עמ' 353 ואילך.

⁴² ראה המקבילה בתענית הרשומה להלן בפרק.

⁴³ ראה המקבילה בשבת ח ע"א שו' 51 הרשומה לעיל בפרק.

⁴⁴ על החילוף שין/סמך בכלל ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 1233, אות יא.

⁴⁵ לא כללתי את המופע הכפול בפסחים ל ע"ד שו' 1 ותענית סד ע"ג שו' 23 (ושם: "סידרא"), לפי שעניינו סדר התפילה — ראה ירוכ"פ, עמ' 429, ד"ה נשייא וד"ה בתרייא. ובמאמרי הנ"ל (בהערה שבראש הערך) העליתי שהכוונה לפרקים בנביאים או בכתובים שהיו אומרים בתפילת מוצאי שבת.

⁴⁶ תרגום: הסדר של אסי.

⁴⁷ תרגום: הסדר של בר עולא.

⁴⁸ תרגום: הסדר הגדול.

סידרא רבה ע"ע סדרא רובא.

סידרה ע"ע סדרא.

סיפרא (!)⁴⁹ **תענית** סח ד שו' 8 (צ"ל: בית סיפרא)⁵⁰.

סררה (!) ע"ע סדרא.

שיירא (!) ע"ע סדרא.

תינוייה⁵¹ **סנהדרין** כט ב שו' 4.

⁴⁹ תרגום (אחרי ההגהה): בית הספר.

⁵⁰ ראה שרי"ר, עמ' 184 שו' 4 (ושם: "בית ספרה"). וראה עוד קטע זוסמן, עמ' 55 שו' 31.

⁵¹ תרגום: בית מדרשו. לשון הגמרא כאן: "בשעה שהיה אלישע יתיב בתינוייה", ופירש היפ"מ: "יושב ועוסק במשנתו" (קצו ע"א, סי' כב, ד"ה עין צרה), וכיוצא בזה בפ"מ: "יושב ושונה" (נב ע"ב, ד"ה יתיב בתינויה). ואולם הלשון "יתיב בתינוייה" מלמד על ישיבה בבית מדרש. ואמנם במדרש שמואל אנו גורסים על ר' יוחנן: "ולא נחת לתנויא", "לא נחיתת לתנויא" (ז, ה, לד רע"ב). וראה מה שהערתי לעיל ברשימה הראשית, ערך "תניין".

נספח ד'

מבחר לשונות הדיוט¹

אלף

אהן או' (!)... ואהן דמר (!)... ע"ע אהן אמר... ואהן אמר....
אהן אמר... ואהן אמר...² כתובות לו א שו' 41 (ההין, אמר¹ לילי, וההן); **נזיר נב ד שו' 42 (או'!, דמר!), שם שו' 43; **בבא קמא** ה ג שו' 35-36 (הוה! אמר תחת אמר²); **סנהדרין** כב ד שו' 22, שם שו' 22-23.
אהן אמר... ואהן הוה (!) אמר... ע"ע אהן אמר... ואהן אמר....
אילו כלאים כז ג שו' 54; **מעשר שני נב ג שו' 23 (ד-); **קידושין** נט א שו' 61, שם שו' 63; **בבא קמא** ג ב שו' 58, שם שו' 59, ו ד שו' 56, שם שו' 60; **בבא מציעא** יב א שו' 39; **סנהדרין** יט ג שו' 144, שם שו' 158, כב ד שו' 1.
אילו... ואמר... וחזר ואמר... שמא אינו... (בתמיהה) **מעשר שני** נג ב שו' 13-14.
אילו אמר... וחזר ואמר... יאות³ נדרים לו ד שו' 61-62.
אילו מי שאמר... וחזר ואמר... שמא אינו... (בתמיהה) **שבועות** לד ב שו' 55-56.
אילו מי שאמר... ולא אמר... יומא לט א שו' 13-14.
אילו מי שאמר... שמא אינו... (בתמיהה) **נדרים** לז ב שו' 48-49; **שבועות** לד ד שו' 22.
אילו מי שאמר... שמא לא... (בתמיהה) **חגיגה** עו ג שו' 8-9.
אין... אין... (בניחותא)⁴ **פאה** טו ג שו' 51; **קידושין** סא ב שו' 39. ועיין עוד ערך: ואין... לי נן ידעין, ואין... לי נן ידעין, ולי נן ידעין אין... אין... וראה עוד ערך: ואין... ואין לא...; ואין... ואין לא... ואין....
אלו... ואמר... שמא כלום אמר (בתמיהה) **מעשר שני** נו א שו' 4.
אלו מאן דאמר... דילמא לא... (בתמיהה)⁵ **מעשר שני** נו ב שו' 43-44.
אם יאמר לך אדם תענית סה ב שו' 59.

¹ רשמתי כאן בעיקר לשונות הדיוט הזהים או הדומים ללשונות החכמים.

² תרגום: זה אומר... וזה אומר....

³ תרגום: אילו אמר... וחזר ואמר... יפה! ויש כאן לשון קצרה — אילו [אמר התנא]: אמר [הנודר]... וחזר [הנודר] ואמר... יפה היית פושט את הבעיא שלך. ולפירוש העניין ראה מה שהערתני בערך זה ברשימה הראשית.

⁴ תרגום: אם... אם....

⁵ תרגום: אילו מי שאומר... שמא לא...!?

אם יאמר לך אדם... אמור לו... תענית סד א שו' 11⁶. וראה עוד ערך שאם יאמר אדם... יאמר (!) לו....
אמר...לא אמר חלה נז ב שו' 27⁷.
אף אני ביכורים סד א שו' 29; **קידושין** סו א שו' 18.

בית

בגין ד' (להצעת שאלה)⁸ תענית סט א שו' 23.
בדיל ד' (להצעת שאלה)⁹ תענית סט א שו' 24.
בסבור ע"ע כסבור.
בעי מימר¹⁰ נדרים מ ג שו' 32.

דלת

דאילו ע"ע אילו.
דאינון סברין מימר¹¹ חלה נח ג שו' 62.
דאינון סברן (!)¹² חלה נח א שו' 5 (צ"ל: סברין).
דהא¹³ ברכות ה א שו' 15, שם שו' 17.
דהוא אמר ליה ע"ע דו אמר ליה.
דהוא סבר¹⁴ שביעית לה ב שו' 14; **כתובות** לג א שו' 27 (דהוה!); **סנהדרין** כא ב שו' 33 (דהוא לי'!)¹⁵.
דהוה יכיל מימר¹⁶ נזיר נא ב שו' 22, נא ג שו' 15.
דהוה (!) סבר ע"ע דהוא סבר.

⁶ למופעים נוספים של ביטוי זה ראה לעיל ברשימה הראשית, ערך "אם יאמר לך אדם... אמור לו...". עיון באותם מאמרים מראה שמדובר באדם חכם לא בהדיוט גמור, עי"ש, מה שאין כן כאן. והמופע הזה נכפל שם בגלל הסיפא שלו, "אמור לו", המתייחסת לדברי החכמים. והוא הדין לביטוי "שאם יאמר אדם... יאמר (!) לו..." הבא להלן באות שי"ן.

⁷ ולעיל מיניה, שו' 26: "מן דאמר", אף הוא לשון הדיוט.

⁸ תרגום: בשביל ש-.

⁹ תרגום: בשביל ש-.

¹⁰ תרגום: רוצה לומר.

¹¹ תרגום: שהם סוברים לומר.

¹² תרגום (אחרי ההגהה): שהם סוברים.

¹³ תרגום: שהרי.

¹⁴ תרגום: שהוא סובר.

¹⁵ ההגהה על פי המקבילה בשביעית הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.

¹⁶ תרגום: שהיה יכול לומר.

דהוה (!) סבר מימר¹⁷ כתובות לג א שו' 29 (צ"ל: דהוא).
 דהוון סברין¹⁸ ברכות ו ב שו' 19; כתובות לג א שו' 34; סנהדרין כ א שו' 40.
 דהוין סברין¹⁹ נדרים מא ג שו' 15; נזיר נד ב שו' 1 (ד- ל'), סברין!!.
 דהיא סברה²⁰ כתובות לג א שו' 31; קידושין נט ד שו' 61.
 דו א"ל ע"ע דו אמר ליה.
 **דו אמר ליה²¹ כלאים כז ג שו' 54 (דהוא); שביעית לח ב שו' 50 (א"ל); מעשרות
 מט ד שו' 61 (א"ל); נדרים לט א שו' 48, שם שו' 57; בבא מציעא יא ד שו' 34, יב ג
 שו' 15; בבא בתרא טו ג שו' 26, שם שו' 27.
 דו יכיל למימר ליה ע"ע דו יכיל מימר ליה.
 **דו יכיל מימר ליה²² גיטין מו ד שו' 36 (דיכיל, למימ'), מז א שו' 21 (דיכיל); קידושין
 נט א שו' 61 (למימר), שם שו' 62; בבא קמא ג ב שו' 359²³, ד א שו' 48 (דיכול! וצ"ל:
 דיכיל), שם שו' 50 (דיכיל), שם שו' 52 (דיכיל), ז ג שו' 17; בבא מציעא יב א שו' 38;
 בבא בתרא יג א שו' 12, יג ב שו' 46, שם שו' 54. ועיין עוד ערך: מאחר דו יכיל מימר
 ליה... אף על גב דו אמר ליה... מאחר דיכיל למימר ליה... ויכיל מימר ליה....
 די לא כן ע"ע דלא כן.
 דיכול (!) מימר ליה ע"ע דו יכיל מימר ליה.
 דיכיל למימר ליה ע"ע דו יכיל מימר ליה.
 דיכיל מימר ליה ע"ע דו יכיל מימר ליה.
 *דלא יהוון (!) ברייתא אמרין²⁴ בבא קמא ז ג שו' 33 (צ"ל: יהוון)²⁵.
 דלא יהוון אמרין²⁶ מועד קטן פב ד שו' 8, פג א שו' 33.
 דלא יהוון סברין²⁷ ראש השנה נח א שו' 15.
 *דלא יימרון ברייתא²⁸ בבא בתרא יג ג שו' 41.

17 תרגום (אחרי ההגהה): שהוא סובר לומר.

18 תרגום: שהיו סוברים.

19 תרגום: שהיינו סוברים.

20 תרגום: שהיא סוברת.

21 תרגום: שהוא אומר לו.

22 תרגום: שהוא יכול לומר לו.

23 לשון הגמרא כאן: "עוד הוא דו יכיל מימר ליה". והלשון קשה. ובכ"א, עמ' 4 שו' 10: "עוד הוא

לא יכיל מימר ליה". ופירש ליברמן "לא" זו בתמיהה — ראה שם, עמ' 114, שו' 10. ונראה לי ש"לא" בכ"א היא באשגרה מן "ולא" שלפניה, ע"ש, ולא גרסינן לה. וכן יש למחוק בד"ו את המילה "דו".

24 תרגום (אחרי ההגהה): שלא יהיו הבריות אומרות.

25 ראה כ"א, עמ' 41 שו' 79.

26 תרגום: שלא יהיו אומרים.

27 תרגום: שלא יהיו סוברים.

28 תרגום: שלא יאמרו הבריות.

דלא כן²⁹ פאה כ ב שו' 16 (די לא); **שביעית** לה א שו' 59 (דלכן); **סנהדרין** כא ב שו' 26.

***דלא תימרון**³⁰ בבא מציעא ח ג שו' 37 (צ"ל: תימרון?)³¹.
דלכן ע"ע דלא כן.

הא

הא (= הרי, הנה; בניחותא) **סנהדרין** כט ג שו' 44.
ההין (!)... וההן אמר... ע"ע אהן אמר... ואהן אמר...
הואיל ביכורים סד א שו' 29; **תענית** סט ב שו' 72; **קידושין** סו א שו' 17.
הוה אמר³² **תענית** סו ד שו' 3, סח ד שו' 52, סט א שו' 28; **סנהדרין** כט א שו' 57.
הוינן סברין (!) ע"ע דהוינן סברין.
היאך (בלשון שאלה) **תענית** סח ד שו' 49.
היאך (בתמיהה) **מכות** לא א שו' 49, שם שו' 50.

וין

ואי לא (!) ע"ע ואין... ואין לא....
ואין... ואין לא³³ **פסחים** לא ג שו' 6-7; **תענית** סח ד שו' 60 (ואין לי!³⁴, ואין לא).
ואין... ואין לא... ואין³⁵ **עבודה זרה** לט ב שו' 19-20.
ואין... לי נן ידעין, ואין... לי נן ידעין³⁶ **שבועות** לה ד שו' 14 (לית אנן תחת לי נן¹, שם שו' 17. וראה עוד ערך ולי נן ידעין אין... אין...
ואין... לית אנן ידעין, ואין... לי נן ידעין ע"ע ואין... לי נן ידעין, ואין... לי נן ידעין.
ואיננו אמרין³⁷ **עבודה זרה** לט ב שו' 19.
ואיננו אמרין ליה³⁸ **עבודה זרה** לט ב שו' 12, שם שו' 13 (והיננו).

²⁹ תרגום: שאם לא כן. העברתי את המופעים האלה מהרשימה הראשית לכאן על פי מוסקוביץ, טרמינולוגיה, עמ' 133, הע' 80.
³⁰ תרגום: שלא תאמרו. ולפי ההגהה: שלא תאמרי.
³¹ "תימרון" גם בכ"א, עמ' 48 שו' 60. וההגהה "תימרון" שלי. ואולי הוא לשון כבוד, ואין להגיה.
³² תרגום: היה אומר.
³³ תרגום: ואם... ואם לא....
³⁴ ההגהה "ואין" שלי. ועיין בק"ע, כד סע"א, ד"ה א"ל אנא.
³⁵ תרגום: ואם... ואם לא... ואם....
³⁶ תרגום: ואם... אין אנחנו יודעים, ואם... אין אנחנו יודעים.
³⁷ תרגום: והם אומרים.
³⁸ תרגום: והם אומרים לו.

ואינון סברין³⁹ ביצה סא ב שו' 11.
 והדא דתימר⁴⁰ סנהדרין כ ב שו' 4130.
 והוא סבור (!)⁴² עבודה זרה מד ד שו' 58 (צ"ל: סבר — ארמית).
 והינון אמרין ליה ע"ע ואינון אמרין ליה.
 **וחרז ואמר מעשר שני נג ב שו' 14; שבת ח ד שו' 12 (ו- ל), ומר, שם שו' 29 (ו- ל),
 ומר; ראש השנה נו ג שו' 64 (ו- ל!), שם שם; מגילה עא ב שו' 9, שם שו' 10; נדרים
 לו ד שו' 61, לז ב שו' 41, שם שו' 42 (3x), שם שו' 46 (2x), שם שו' 47 (2x); נזיר נב א
 שו' 29, נג א שו' 38, נג ד שו' 39, שם שו' 41 (2x); קידושין ס ג שו' 54; בבא מציעא ט
 א שו' 34⁴³; שבועות לד ב שו' 56, לד ד שו' 15, שם שו' 16 (3x), שם שו' 20 (2x), שם
 שו' 21 (2x).
 ויאמר⁴⁴ דמאי כד ג שו' 51 (2x); קידושין סד א שו' 12.
 ויימר⁴⁵ עירובין כא ב שו' 18; נדרים לו ג שו' 46 (וימר!)⁴⁶; נזיר נג ג שו' 14.
 וימר (!) ע"ע ויימר.
 וכסבור ע"ע כסבור.
 *ולא יכיל מימר ליה (בתמיהה)⁴⁷ בבא קמא ג ב שו' 58.
 ולא כן אמרת (בתמיהה)⁴⁸ שבת ח ד שו' 7.
 ולא עלת על דעתיה ע"ע לא עלת על דעתיה (דעתיה = דעתה).
 ולא קביל עלוי⁴⁹ קידושין סא א שו' 25.
 ולי נן ידעין אין... אין...⁵⁰ שבועות לה ד שו' 19, שם שו' 21.
 ומה את בעי... ע"ע מה את בעי...

39 תרגום: והם סוברים.
 40 תרגום: וזאת שאתה אומר. כלומר, ודבר זה.
 41 למופעים של המונח בלשון חכמים עיין לעיל ברשימה הראשית, ערך "ודא דאת אמר".
 42 תרגום (אחרי ההגהה): והוא סובר.
 43 המופע הזה הוא ספק תנאי. ולדברי הרי"ף (סוף שבועות, לג ע"ב), הדברים כאן הם דברי ברייתא
 בוודאי, עי"ש. וציין לו ליברמן, ירושלמי נזיקין, עמ' 140, שו' 10.
 44 ספק עברית ספק ארמית. ביחוד המופע בקידושין, שבמקבילה בעירובין כא ע"ב שו' 18 לשונו
 הוא "וימר" — עיין בערך הבא.
 45 תרגום: ויאמר!
 46 הנוסח כאן בכיל הוא, כנראה: "נימר" (עמ' 164 שו' 11), ואולי: "מימר", והוגה. ואליצור (מהד'
 האקדמיה, עמ' 1019 שו' 39) קרא "מימר". וראה עוד מה שכתבתי לעיל ברשימה הראשית, בהערה
 האחרונה לערך "נימר (בלשון קושיא)".
 47 תרגום: ולא יכול לומר לו!!
 48 תרגום: ולא כך אמרת!!
 49 תרגום: ולא קיבל עליו.
 50 תרגום: ואין אנחנו יודעים אם... [ו]אם....

וסבור ע"ע סבור.

וסבור לומר ע"ע סבור לומר.

ושמעין⁵¹ **תענית** סו ג שו' 49, שם שו' 50.

חית

חזר (!) ואמר ע"ע וחזר ואמר.

חזר ומר ע"ע וחזר ואמר.

יוד

יכול הוא לומר לו **דמאי** כא ג שו' 44. ועיין עוד ערך שיכול לומר לו.

יכול (!) הוא מימור ליה ע"ע יכיל הוא מימור ליה.

יכול (!) הוא מימר⁵² **שביעית** לו א שו' 24 (צ"ל: יכיל, צ"ל: +ליה)⁵³; **כתובות** כט ד שו' 33 (צ"ל: יכיל)⁵⁴.

יכול (!) הוא מימר ליה ע"ע יכיל הוא מימר ליה.

יכולה היא לומר **כתובות** כט ד שו' 31, שם שו' 32.

יכולה (!) היא מימר⁵⁵ **יבמות** ז ג שו' 61 (יכולה), ז ד שו' 12; **קידושין** סב ג שו' 41, שם שו' 42, שם שו' 44 (צ"ל בכולם: יכילה תחת יכולה).

יכיל הוא אמר ליה⁵⁶ **נדרים** מא א שו' 40.

יכיל הוא מימור ליה ע"ע יכיל הוא מימר ליה.

יכיל הוא מימר ליה⁵⁷ **שביעית לו א שו' 21 (מימור), שם שו' 29 (יכול), מימור); **כתובות** לג ד שו' 57 (יכול), שם שו' 59 (יכול), שם שו' 60 (יכול), לו ב שו' 18, שם שו' 19 (2x); **גיטין** מו ד שו' 29; **בבא קמא** ד ג שו' 27.

יכיל למימר ליה ע"ע יכיל מימר ליה.

יכיל מימר⁵⁸ **כתובות** לא ב שו' 57; **סנהדרין** כב ד שו' 1. וע"ע דהוה יכיל מימר.

יכיל מימר ליה⁵⁹ **כתובות לד א שו' 18; **גיטין** מו ד שו' 37 (למימר); **בבא קמא** ז ג שו' 19; **בבא מציעא** ט ד שו' 23, שם שו' 24, שם שו' 25, יא א שו' 23, יב א שו' 28,

⁵¹ תרגום: ושומעים.

⁵² תרגום: יכול הוא לומר.

⁵³ הנוסח כאן בכ"ל: "יכיל הוא מימר" (עמ' 166 שו' 34), וצריך לומר: מימר ליה, כדלעיל שם,

שו' 21. ואפשטיין (מבואות לסה"א, עמ' 429, לו ע"א, שו' 24) לא דק.

⁵⁴ ההגהה על פי הנוסח במופע הקודם בכ"ל (ראה בהערה הקודמת).

⁵⁵ תרגום: יכולה היא לומר.

⁵⁶ תרגום: יכול הוא לומר לו.

⁵⁷ תרגום: יכול הוא לומר לו.

⁵⁸ תרגום: יכול לומר.

⁵⁹ תרגום: יכול לומר לו.

יכיל מימר ליה (והמשך) שם שו' 6040, שם שו' 6141, **בבא בתרא יד ב שו' 23 (2x)⁶², טו ב שו' 6355; **שבועות** לו ד שו' 52, לז ג שו' 6459. ועיין עוד ערך: דו יכיל מימר ליה; ולא יכיל מימר ליה (בתמיהה).

יכילו מימר לון⁶⁵ **בבא מציעא יא ב שו' 35.

יכלה היא מימר ע"ע יכולה (!) היא מימר.

יכלין הוון מימר⁶⁶ **נדרים** מא ג שו' 14; **נזיר** נד א שו' 64.

יכלין מימר לון⁶⁷ **בבא קמא ה ג שו' 45, שם שו' 46; **שבועות** לז ד שו' 35, שם שו' 36.

יכלין מימר ליה⁶⁸ **בבא מציעא יב א שו' 26.

כף

כד שמע... כן אמר⁶⁹ **מכות** לא ד שו' 45.

כסבור תרומות מא ג שו' 14 (בסבור); **פסחים** לג ג שו' 38 (בסבור); **גיטין** מז א שו' 35, שם שו' 36 (ו-), שם שו' 37; **נזיר** נד א שו' 46, שם שו' 56; **שבועות** לג ד שו' 7055.

למד

לא... ולא... שבת ח ג שו' 61–62; **בבא מציעא ח ג שו' 39.

לא אמר... אלא (!):... תענית סט ג שו' 28 (צ"ל: לא אמר אלא תחת אלא)⁷¹.

*לא אמר לי... אלא... בבא בתרא יו ב שו' 47.

לא אמרית אלא סנהדרין כא ג שו' 7.

⁶⁰ הנוסח כאן בכי"א: "יכילי מימור ליה" (עמ' 74 שו' 31). וצריך לומר: יכילו — ראה שם, עמ' 171, שו' 31. וכן עיקר.

⁶¹ הנוסח כאן בכי"א: "יכיל הוא מימור ליה" (עמ' 74 שו' 32). וכן עיקר.

⁶² הנוסח בכי"א במופע הראשון: "יכול הוא מימר ליה" (עמ' 89 שו' 111). וכן עיקר (אבל יש לתקן שם: יכיל).

⁶³ הנוסח בכי"א כאן: "יכיל הוא מימר לי" (עמ' 96 שו' 14). וכן עיקר. ולהלן שם, שו' 15: "יכיל מימר לי", וליתיה בטעות בד"ו שם.

⁶⁴ למופע נוסף שנשתבש ראה מה שהערתי לעיל, ערך "דו יכיל מימר ליה", לבבא קמא ג ע"ב שו' 59.

⁶⁵ תרגום: יכול הוא לומר להם.

⁶⁶ תרגום: יכולים היו לומר.

⁶⁷ תרגום: יכולים לומר להם.

⁶⁸ תרגום: יכולים לומר לו.

⁶⁹ תרגום: כאשר שמע... כך — אמר.

⁷⁰ למופעים נוספים שנשתבשו עיין להלן ערך "סבר (ארמית; בינוני)".

⁷¹ ההגהה על פי כי"ל, עמ' 648 שו' 19 (ושם: "לא אמ"). ושתי מילים אלה נמחקו בטעות על ידי המגיה.

לא על דעת (!) ע"ע לא עלת על דעתו.

לא על (!) דעתו ע"ע לא עלת על דעתו.

לא עלת על דעתו תרומות מא ג שו' 8 (עלתה), שם שו' 10; **כתובות ל א שו' 23 (עלת ליל!), לה ד שו' 28 (עלתה); **נדרים** לח ג שו' 23 (דעתו!);⁷² לח ד שו' 55, שם שו' 57; **גיטין** מט ב שו' 45 (עלתה), שם שו' 46 (עלתה); **נזיר** נא ד שו' 42; **קידושין** סג א שו' 22, שם שו' 23 (עלתה), שם שו' 24, שם שו' 25; **בבא קמא** ז א שו' 11 (לו!);⁷³ **בבא מציעא** ט ב שו' 15 (עלת ליל!, דעתו!);⁷⁴ וראה עוד ערך שלא עלת על דעת.

לא עלת על דעתיה (ודעתיה = דעתה)⁷⁵ **קידושין** סג א שו' 23 (עלתה), שם שו' 24, שם שו' 25 (ו-).

לא עלת על דעתן (!) ע"ע לא עלת על דעתו.

לא עלתה על דעתו ע"ע לא עלת על דעתו.

לא עלתה על דעתיה ע"ע לא עלת על דעתיה (ודעתיה = דעתה).

לו (!) עלת על דעתו ע"ע לא עלת על דעתו.

לי נן ידעין ... לי נן ידעין ע"ע ואין... לי נן ידעין, ואין... לי נן ידעין.

לית אנן ידעין ... לי נן ידעין ע"ע ואין... לי נן ידעין, ואין... לי נן ידעין.

לשמוע סוכה נב ד שו' 33.

מים

מאחר דו יכיל מימר ליה... אף על גב דו אמר ליה...⁷⁶ **שבועות** לה ד שו' 25-26.

מאחר דיכיל למימר ליה... ויכיל מימר ליה...⁷⁷ **שבועות** לו ד שו' 53, לז ג שו' 60 (מימר, יכיל תחת ויכיל).

מאחר דיכיל מימר ליה... יכיל מימר ליה... ע"ע מאחר דיכיל למימר ליה... ויכיל מימר ליה....

מה איכפת ליה⁷⁸ **ברכות** ה א שו' 23.

מה את בעי⁷⁹ **תענית** סט ב שו' 5.

⁷² להגהה ראה המקבילה בכתובות לה ע"ד שו' 28 הרשומה לעיל בְּעֶרְךְ.

⁷³ להגהה ראה כ"א, עמ' 36 שו' 63.

⁷⁴ להגהות ראה: ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 443, ד"ה אמר ליה; ירושלמי נזיקין, מבוא, עמ' לה, ד"ה ואף שינוי (והוא משלים שם: "עלתה", ו"דעתו"). וכן הוא בכ"א: "שלא עלתה דעתו (ו!)" (עמ' 53 שו' 48). וראה שם, עמ' 144, שו' 48-49. ולפי זה ברור שהוא לשון הדיוט.

⁷⁵ בכל המופעים מדובר בלשון נקבה, עיין עליהם.

⁷⁶ תרגום: מאחר שהוא יכול לומר לו... אף על פי שהוא אומר לו....

⁷⁷ תרגום: מאחר שהוא יכול לומר לו... הוא יכול לומר לו....

⁷⁸ תרגום: מה אכפת לו! ולצורת הביטוי בכ"ל ראה: מבואות לסה"א, ריש עמ' 349, [ה ע"א], שו' 23-24; מהד' האקדמיה, עמ' 19 שו' 7. וליברמן קרא כאן בכ"ל: "אפכליה" (טופס ג'), והוסיף: "וואולי: אכפליה)".

⁷⁹ תרגום: מה אתה רוצה!!

מה את בעי...⁸⁰ סוטה יז ב שר' 36 (ו-); **בבא מציעא ט ג שר' 44.
מה את בעי מינהון⁸¹ קידושין סא א שר' 1, שם שר' 6
מה את בעי מן⁸² פאה יו א שר' 52; **תענית** סט א שר' 25; **סוטה** יז ב שר' 30.
מישמע⁸³ ביצה סב ג שר' 64.
מישמעא (!)⁸⁴ סוטה יו ד שר' 41 (צ"ל: אישמעא)⁸⁵.
מישמעיניה⁸⁶ בבא מציעא ח ד שר' 37; **הוריות מח ב שר' 23.
מפני כתובות כו ג שר' 51; **נדרים** לח א שר' 26 (2x), שם שר' 27 (2x), מא א שר' 33 (2x),
 שם שר' 34 (2x), שם שר' 35 (2x), שם שר' 36.
מפני מה שביעית לח ג שר' 40; **סנהדרין** ל ג שר' 5; **עבודה זרה** מד ד שר' 46; **הוריות**
 מח א שר' 42.

סמך

סבור ברכות ג א שר' 40; **תרומות** מב ג שר' 49, מה ב שר' 10, שם שר' 11, שם שר' 12,
 שם שר' 13, שם שר' 14, שם שר' 15; **פסחים** לג ג שר' 36; **שקלים** מו ד שר' 5 (ו-), שם
 שר' 6 (ו-), שם שר' 7, שם שר' 8 (ו-); **תענית** סג ג שר' 36; **גיטין** מז ד שר' 24; **נזיר** נג ד
 שר' 31 (2x), שם שר' 33, שם שר' 35, נז א שר' 20; **סנהדרין** כח ב שר' 54; **מכות** לא ד
 שר' 38; **שבועות** לג ב שר' 17 (ו-), שם שר' 18 (ו-), לד ב שר' 17, שם שר' 18, לה ג שר' 46;
עבודה זרה מד ד שר' 58 (צ"ל: סבר — ארמית; בינוני)⁸⁷; **הוריות** מה ג שר' 43, שם שר' 46
 (2x), שם שר' 48, שם שר' 49, מז ב שר' 5 (ו-)⁸⁸. ועיין עוד ערך כסבור.
סבור לומר מעשר שני נג א שר' 22; **חלה** נט ד שר' 52; **עירובין** כ א שר' 8, שם שר' 45,
 כג ד שר' 46; **פסחים** לג ג שר' 39; **גיטין** מז א שר' 38 (ו-), שם שר' 39 (ו-).
סבורה עירובין כא ג שר' 15, שם שר' 17; **יבמות** יד ד שר' 12, שם שר' 15, שם שר' 16;
גיטין מה ג שר' 15, שם שר' 17, שם שר' 18, שם שר' 19, מז ד שר' 27 (צ"ל: סבור)⁸⁹, שם
 שר' 30 (צ"ל: סבור).
סבר (עברית; עבר) קידושין סג ד שר' 37.

⁸⁰ תרגום: מה אתה רוצה...?

⁸¹ תרגום: מה אתה רוצה מהם?

⁸² תרגום: מה אתה רוצה מן?!

⁸³ תרגום: לשמוע.

⁸⁴ תרגום: שומעת.

⁸⁵ ההגהה על פי כ"ר, עמ' 4 ב שר' 1 (ושם: "אישמעת"!).

⁸⁶ תרגום: לשמוע אותו.

⁸⁷ ההגהה על פי ההקשר, שהוא בארמית.

⁸⁸ למופעים נוספים שנשתבשו ע"ע סבורה.

⁸⁹ ההגהה כאן ובמופע הבא על פי גליונות הרש"ל, טופס ב'. ולהגהה במופע השני ראה עוד שתא"י,

עמ' 420, ד"ה והתנינן.

סבר (ארמית; בינוני)⁹⁰ **שביעית** לה ב שו' 15; **מועד קטן** פא ב שו' 2; **כתובות** לג א שו' 27; **נזיר** נג ד שו' 32! (צ"ל: כסבור)⁹¹, שם שו' 34! (צ"ל: כסבור)⁹²; **קידושין** סא א שו' 3 (+רבי בא! ול"ג)⁹³. וע"ע דהוא סבר⁹⁴.

סבר מימר⁹⁵ **תרומות** מ ד שו' 27, מא ד שו' 38; **כתובות** לג א שו' 29.

סברה⁹⁶ **כתובות** לג א שו' 31; **קידושין** נט ד שו' 61.

סברין⁹⁷ **ברכות** ו ב שו' 19; **חלה** נח א שו' 5 (סברין!);⁹⁸ **ביצה** סא ב שו' 11; **כתובות** לג א שו' 34; **נדרים** מא ג שו' 15; **נזיר** נד ב שו' 1 (סברין!); **סנהדרין** כ א שו' 40. וראה עוד ערך דלא יהוון סברין.

סברין מימר⁹⁹ **שביעית** לו ג שו' 12! (ל"ג)¹⁰⁰, שם שם; **חלה** נח ג שו' 62.

סברין (!) ע"ע סברין.

סברן (!) ע"ע סברין.

עין

עלת על דעתו ולא על דעתיה (דעתיה = דעתה)¹⁰¹ **קידושין** סג א שו' 25.

שין

שאם יאמר אדם... יאמר (!) לו... **שביעית** לג א שו' 41 (צ"ל: יאמרו)¹⁰².

שהרי **מכות** לא א שו' 49, שם שו' 50.

שיכול לומר **נזיר** נז א שו' 10.

שיכול לומר לו **נזיר** נז א שו' 14.

שלא אומרים (!) ע"ע שלא יהו אומרים.

⁹⁰ תרגום: סובר.

⁹¹ ההגהה על פי המקבילה בשקלים בכ"ל, עמ' 529 שו' 18.

⁹² ההגהה על פי המקבילה בשקלים בכ"ל, עמ' 529 שו' 20.

⁹³ ראה מה שהערתני לעיל ברשימה הראשית, ערך "סבר ר' (בינוני)", על אתר.

⁹⁴ למופע נוסף שנשתבש ע"ע סבור.

⁹⁵ תרגום: סבר לומר (או: סובר לומר).

⁹⁶ תרגום: סוברת.

⁹⁷ תרגום: סוברים.

⁹⁸ להגהה ראה מסכת חלה, הוצאת בית המדרש, יב ע"ב, שו' 3; שם, שנויי נוסחאות, אות א.

⁹⁹ תרגום: סוברים לומר.

¹⁰⁰ ראה אהצו"י, ריש עמ' 50, ד"ה שאין מכשירין.

¹⁰¹ כי מדובר כאן בלשון נקבה, עי"ש.

¹⁰² ראה מבואות לסה"א, סוף עמ' 421, שו' 55.

- שלא יאמר**¹⁰³ נזיר נב ד שו' 12; **עבודה זרה** לט ב שו' 41.
- **שלא יאמר לו בבא מציעא** ט ד שו' 6.
- שלא יאמרו חלה ס ב שו' 26; שבת ח א שו' 56; פסחים לד ב שו' 62; סוטה כא ב שו' 59; נדרים לז ד שו' 31.**
- שלא יהא או' (!) חלה נט ג שו' 20 (צ"ל: כאומר)**¹⁰⁴.
- שלא יהו או' ע"ע שלא יהו אומרים.**
- שלא יהו אומ' ע"ע שלא יהו אומרים.**
- שלא יהו אומרי' ע"ע שלא יהו אומרים.**
- שלא יהו אומרים ברכות ג ג שו' 28 (אומ'), שם שו' 46 (אומרי'); שביעית לד ג שו' 6 (אומרי'); מעשר שני נד ב שו' 50 (יהו ליון)¹⁰⁵, שם שו' 51, שם שו' 59 (אומרי'); חלה ס א שו' 49 (אומרי'), שם שו' 50, ס ב שו' 27 (או'), שם שו' 28 (אומרי'); שבת ז ב שו' 45; פסחים לד ב שו' 63 (אומ'); יומא לח ד שו' 28, מ ג שו' 33 (אומ'); סוכה נד ד שו' 33 (אומרי'), שם שו' 35 (אומרי'); תענית סז ב שו' 57 (אומרי'); מגילה ע ב שו' 28, שם שו' 29 (אומרי'), עב ב שו' 7, עה ג שו' 2 (אומרי'); חגיגה עט ב שו' 63 (אומ'); יבמות יא ד שו' 64 (אומרי'); הוריות מז ד שו' 32 (אומרי').**
- שלא יהו אומרי' ע"ע שלא יהו אומרים.**
- שלא יהו כל באי העולם אומרי' חגיגה עז ג שו' 42.**
- שלא עלת על דעת יבמות ח א שו' 37; כתובות כח ד שו' 24, לה ד שו' 10658.**
- שמע... וכעס ברכות יא ב שו' 40; נזיר נד ב שו' 5-6.**
- שמעה**¹⁰⁷ **סוטה יו ד שו' 39.**
- שמעת' שביעית לג א שו' 42.**
- שמעת' שביעית לג א שו' 41.**

¹⁰³ כל האמירות האלה המצוינות במועלי האמירה בערך זה ובערכים הבאים עד קרוב לסוף אות שי"ן הן אמירות הדיוט, ונערכו כאן אגב הערך "שלא תאמר" שברשימה הראשית. והדברים מפורשים בחלקם בתלמוד. כך אמרו בברכות ג ע"ג שו' 46: "מפני ההדיוטו' שלא יהו אומרי' בעונת' הן קורין אות'", ובחגיגה עט ע"ב שו' 63: "מפני ההדיוטות שלא יהו אומ' ראינו אשה שופעת דם ואוכלת בתרומה".

¹⁰⁴ ראה שרי"ר, עמ' 60 שו' 14.

¹⁰⁵ להגהה ראה כי"ר, עמ' 277 שו' 25.

¹⁰⁶ המשמעות ב"יבמות" היא שלא עלת על דעתה, עי"ש. והפ"מ (לט סע"ב, ד"ה ור' אבא) פירש: "על דעתו". והמשמעות בשני המופעים המקבילים ב"כתובות": על דעתו. ואולי יש להגיה כך בשניהם. ואולי יש כאן אשגרת מונח. וצ"ע.

¹⁰⁷ תרגום: לשמוע. תרגום מילולי: שומעת, עי"ש.

נספח ה'

מכללי המדרש, התלמוד וההלכה

דע שבנספח זה נכללו רק אותם כללים שיש בהם מונח המופיע ברשימה הראשית, או כללים הדומים להם שבאו אגבם, או אגב לאגב. למשל: "ועל מנהג לוקין (בתמיהה)" בא אגב "לוקין על ההלכה (בתמיהה)"; "כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל" אגב "הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין"; "לעולם הגזירה במקומה עד שיעמוד בית דין אחר ויבטלה" אגב "ואין גזירה לגזירה", וזה אגב "אין מוסיפין על הגזירה", והוא עצמו אגב "אין מוסיפין על ההלכה". וכן רשמתי כאן כללים החשובים בכל מקצועות התורה אף על פי שאין בהם מונח — ראה: ואין ספק לספק; כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה. ברם, שאר הכללים שלא נזכר בהם מונח לא מופיעים כאן. לדוגמא:

איסור (!) חל על איסור קל, ואין איסור קל חל על איסור חמור ע"ע איסור חמור חל על איסור קל, ואין איסור קל חל על איסור חמור.

איסור חמור חל על איסור קל, אין איסור קל חל על איסור חמור ע"ע איסור חמור חל על איסור קל, ואין איסור קל חל על איסור חמור.

איסור חמור חל על איסור קל, ואין איסור קל חל על איסור חמור פסחים כט א שו' 42 (חמור¹ ליו¹), שם שו' 45, שם שו' 47, שם שו' 49; ראש השנה נו ד שו' 1 (אין); מגילה עא ב שו' 10 (אין).

אף על פי שבטל הגורם האיסור במקומו יבמות ד ג שו' 12 (אפילו, בטל), ד ד שו' 8, שם שו' 14, שם שו' 20, ו א שו' 15.

אפילו בטל הגורם האיסור במקומו ע"ע אף על פי שבטל הגורם האיסור במקומו. **כל בית דין דשרו שלשה דברים נקרא בי דינא שריא** ע"ע שכל בית דין שהוא מבטל שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא.

כל ערוה שבית דין של ישראל ממיתין עליה בני נח מוזהרין עליה, וכל ערוה שאין בית דין ממיתין עליה אין בני נח מוזהרין עליה יבמות יב א שו' 18.

כל שאיפשר לו (!) לעמוד על וודייו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי ע"ע כל שאיפשר לך לעמוד על וודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי.

¹ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 402, ד"ה משום האוכל.

כל שאיפשר² לך לעמוד על וודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי ביכורים
סה ב שו' 15 (לך לוי, לא יהו חייבין); **יבמות** ה ג שו' 32, שם שו' 37 (לוי, וודיו).

כל שאיפשר לעמוד על וודאו לא יהו חייבין על ספיקו אשם תלוי ע"ע כל
שאיפשר לך לעמוד על וודאו אין חייבין על ספיקו אשם תלוי.

שכל בית דין שהוא מבטל שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא³ שבת ג
ד שו' 17; **גיטין** מח ד שו' 17 (מתיר, שריא); **עבודה זרה** מא ד שו' 42 (ש- לוי, שהוא לוי,
דשרו תחת מבטל, הוא לוי, בי דינא, שריא); **נדה** נ ד שו' 48 (מתיר).

שכל בית דין שהוא מתיר שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא ע"ע שכל
בית דין שהוא מבטל שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא.

שכל בית דין שהוא מתיר שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא ע"ע שכל
בית דין שהוא מבטל שלשה דברים הוא נקרא בית דין שריא.

שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ע"ע שני דברים רבין על אחד ומבטלין
אותו.

שני דברים רבין על אחד ומבטלין אותו חלה נז ב שו' 40 (רבים), שם שו' 45, שם
שו' 50, נז ג שו' 42.

שעל עשרים וארבעה דברים מנדין מועד קטן פא ד שו' 16.

ודע עוד, שלא תמיד מנוסחים כללים אלה בלשון כלל, ואף על פי כן, המעיין בהם
יכול לנסח את דבריהם כללות כללות. למשל: וכיחידאה מורין (!) (בתמיהה), ניתן
לניסוח כללי: אין הלכה כדברי היחיד; או ולא עידות היא (בתמיהה) — אין חולקין
על עדות, וכמו שאמרו: ועל עדות חולקין (בתמיהה). וכן כל כיוצא בזה.

ודע עוד, שישנם כמה כללי מדרש תנאיים שבאו בדברי הגמרא ולא נכללו להלן
בנספח זה, ובגלל חשיבותם אני רושם אותם כאן בסמוך. לעתים כללים אלה נראים
כסותרים זה את זה, אבל אין כאן סתירה אלא מחלוקת. מלבד כללים אלה ישנם
כללים שמופיעים בתוך הבריות (למשל: כָּלֵל וּפְרָט אין בכלל אלא מה שבפרט
[מעשרות מח ע"ג שו' 37; סוטה יח ע"ד שו' 46]), ולא נרשמו כאן.

אף על פי שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלן, את דורש את הנקודה ומסלק
את הכתב⁴ פסחים לו ד שו' 25.

אתים גמין ריבויין, אכין ורקין מיעוטיין ע"ע אתים וגמים ריבויין, אכין ורקין
מיעוטיין.

אתים וגמים ריבויין, אכין ורקין מיעוטיין ברכות יד ב שו' 57; **סוטה** כ ג שו' 50
(גמין).

² "שאיפשר" = "שאי אפשר" — ראה קטע זוסמן, עמ' 86 שו' 28.

³ תרגום: בית דין מתיר.

⁴ ראה מה שהערתי לעיל ברשימה הראשית, ערך "רובנין אמרין", לפסחים לו ע"ד שו' 23.

בשעה שהכתב רבה על הנקודה, את דורש את הכתב ומסלק את הנקודה; ובשעה שהנקודה רבה על הכתב, את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב⁵ פסחים לו ד ש' 23.

גזירה שוה אף על פי שאינו (!) מופנה סנהדרין כד ד ש' 51 (צ"ל: שאינה).
גזירה שוה במקום שבא (!) ע"ע גזירה שוה במקום (!) שבאת.
גזירה שוה במקום (!) שבאת יבמות ט ג ש' 51 (שכתו!);⁶ שם שם (שכתוב!); יא ד ש' 18 (שבת!); קידושין סה ג ש' 31, שם ש' 32; סנהדרין כו ד ש' 50 (שבא!); שם ש' 51 (צ"ל: כאמור בה, ול"ג);⁷ שבועות לו א ש' 59 (שבאתה!); לח ג ש' 5 (צ"ל: בכולם: כמקום תחת במקום).⁸

גזירה שוה במקום (!) שבאתה ע"ע גזירה שוה במקום (!) שבאת.
גזירה שוה במקום שבת (!) ע"ע גזירה שוה במקום (!) שבאת.
גזירה שוה במקום שכתו (!) ע"ע גזירה שוה במקום (!) שבאת.
גזירה שוה במקום שכתוב (!) ע"ע גזירה שוה במקום (!) שבאת.
גזירה שוה האמורה (!) בה ע"ע גזירה שוה כאמור בה.
גזירה שוה כאמור בה יבמות יא ד ש' 19 (נאמ!); בס!; סנהדרין כו ד ש' 52; שבועות לה ג ש' 31 (האמורה!); צ"ל: כמקום שבאת!; שם ש' 32 (האמורה!); לו א ש' 60.
גזירה שוה נאמ! בס (!) ע"ע גזירה שוה כאמור בה.
הרי הוא בכללו והרי הוא בחידושו (כלומר, כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש) פאה יו ג ש' 31; סוטה כג ד ש' 9.

כל דבר שהוא (!) בכלל ויצא לידון בדבר חדש, נעקר מן מן (!) הכלל והרי הוא בחידושו פאה יו ג ש' 29 (צ"ל: שהיה, ל"ג מן);¹⁰ סוטה כג ד ש' 6 (שהיה, ויצא מן הכלל ללמד! תחת ויצא לידון בדבר חדש¹¹, מן לי, מכללו תחת מן הכלל).
כל דבר שהוא צריך למ"ד מתחילתו ולא ניתן לו, ניתן לו ה"א בסופו יבמות ג א ש' 34.

⁵ ראה מה שהערתי לעיל ברשימה הראשית, ערך "ורבני אמרינן", לפסחים לו ע"ד ש' 23.
⁶ להגהות כאן ובשני המופעים הבאים ראה אהצ"ר, יומא, עמ' 117, תקונים לצד 93, ש' 31 (וציין לעצמו בפאה, עמ' 55, ד"ה ממקומו).
⁷ ההגהה על פי ההמשך שם, ש' 52. והמאמר הזה כפול בטעות מאותו המשך, ולא גרסינן ליה, ע"ש. וכן ליתיה במקבילה ביבמות יא ע"ד ש' 19. וראה עוד בפ"מ, סנהדרין מה ע"ב, ד"ה ורכבי מאיר.
⁸ ההגהה "כמקום" בכל המופעים מתאשרת משרי"ר, עמ' 269 ש' 15 לשבועות לו ע"א ש' 59, והוא הדין לשאר המופעים. ודע שהביטוי "ממקומו שבאת" בפאה יט ע"ג ש' 18 אין עניינו כעניין הביטוי כאן, אלא כמו שפירש שם הרז"ף ב"אהבת ציון" על פי הר"ש: "ממקום שבאת כשעבר ושכח שייך ביה לא תשוב לאפוקי סוף שדה שלא בא לשם" (פא ע"ב מן הספר, ד"ה ממקומו).
⁹ להגהה ראה: אהצ"ר, יומא, עמ' 117, תקונים לצד 93, ש' 31; שתא"י, עמ' 544, ד"ה ר"מ דרש.
¹⁰ ההגהה "שהיה" על פי כ"ר, עמ' 107 ש' 36 (ושם: "מכלל" [ש' 37] תחת "מן הכלל").
¹¹ להגהה ראה גם שרי"ר, עמ' 219 ש' 6 (ושם: "ויצא לידון בדבר...").

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד (!), נעקר מכללו והרי הוא בחידושו ע"ע כל דבר שהוא (!) בכלל ויצא לידון בדבר חדש, נעקר מן מן (!) הכלל והרי הוא בחידושו. **כָּלֵל וּפְרָט הַכֵּל בְּכָלֵל**¹² תרומות מז ד שו' 21; פסחים לו ד שו' 31; נזיר נה א שו' 37. **כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל אִי (!) אֵתָה דָן אֵלָא כַּעֲיֵן הַפְּרָט** ע"ע כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל וְאֵינן אֵתָה דָן אֵלָא כַּעֲיֵן הַפְּרָט. **כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל**¹³ ואין אֵתָה דָן אֵלָא כַּעֲיֵן הַפְּרָט מעשר שני נג א שו' 1 (אי!); עירובין כ ג שו' 58. **למדין מגזירה שוה אף על פי שאינה מופנה יומא מה א שו' 42.** **למידין מקל וחומר, ואין עונשין מקל וחומר יבמות יא ד שו' 36; עבודה זרה מה ב שו' 13.** **לשונות כפולות הן, התורה דברה ריבתה (!) כדרכה** ע"ע לשונות כפולין הן, התורה דיברה כדרכה. **לשונות כפולין הן סוטה כא ד שו' 56, כב ב שו' 29.** **לשונות כפולין הן, התורה דיברה כדרכה שבת יז א שו' 30 (כפולות, דברה ריבתה!);¹⁴ יבמות ח ד שו' 59; נדרים לו ג שו' 21 (והתורה).** **לשונות כפולין הן, והתורה דיברה כדרכה** ע"ע לשונות כפולין הן, התורה דיברה כדרכה. **לשונות רבויים הן** ע"ע לשונות ריבויין הן. **לשונות ריבויין הן**¹⁵ **שבת יז א שו' 29; יבמות ח ד שו' 58; סוטה כא ד שו' 55 (רבויים), כב ב שו' 29; נדרים לו ג שו' 21.** **וראה עוד:** **זה אחד מארבעה דברים שהיה ר' חייא הגדול אומר אין להן תשובה, והשיב ר' לעזר בנו של ר' לעזר הקפר ביצה ס ב שו' 49.**

¹² לניקוד ראה מה שהערתי בריש ערך "כָּלֵל" ברשימה הראשית. ואפשטיין הגיה במופע שבפסחים: "פרט וכלל" — ראה מבואות לסה"ת, עמ' 591, אות א. ויש להניח, לדעתו, שהוא הדין לשאר המופעים. וכן הגיה בשתא"י, עמ' 102, ד"ה כר' ישמעאל (בתרומות); עמ' 438, ד"ה סחטו [עמ' 437] (בנזיר). וליברמן (ירוכ"פ, ריש עמ' 510, ד"ה וזכר' ישמעאל) לא הגיה, כי הלשון חוזר כך בשלושה מקומות.

¹³ לניקוד ראה מה שהערתי בריש ערך "כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל" ברשימה הראשית.

¹⁴ להגהה ראה ירוכ"פ, עמ' 207, ד"ה כר' ישמעאל. והגירסא "דברה" בקו"א שציין ישנה בשרי"ר, עמ' 317, סי' סג וצריך להיות: (סד).

¹⁵ רשימה מלאה אצל אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 82, ד"ה משנתנו. והציונים שרשם שם לראש השנה נח ע"ד [שו' 47] וגיטין מט ע"ב [שו' 23] הם להדגים את מה שכתב לעיל בסמוך: "ודורש כפולין וחזרות של השם והמופע", אבל הכלל לא מופיע שם.

אלף

אדם דן גזירה שוה לקיים תלמודו, ואין אדם דן גזירה שוה לבטל תלמודו פסחים לג א שו' 25.

אדם דן קל וחומר לעצמו, ואין אדם דן גזירה שוה לעצמו פסחים לג א שו' 27.
אין אומ' בממון מאחר שבועות לה ד שו' 25 (אומר! וצ"ל: אומרי!)¹⁶, לו ד שו' 52 (אומ' = אומרי), לז ג שו' 59 (אומר! וצ"ל: אומרי).

אין אומר (!) בממון מאחר ע"ע אין אומ' בממון מאחר.
אין בכלל אלא מה שבפרט (כלומר, כָּלֵל וּפְרָט)¹⁷ חלה נח ב שו' 55.
אין כולהו (!) בר אימי ההן בר רב אימי, אין כולהו (!) בר רב אימי (!)¹⁸
מעשרות נא ב שו' 45 (צ"ל: כולהו, צ"ל: +ההן בר אימי)¹⁹.

אין לומדין דבר מדבר בעדים זוממין ע"ע אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין.
אין לך מיטלטל ברשות הרבים ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד שבת יב ג שו' 7.

אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות²⁰ ולא מן התוספות²¹ אלא מן התלמוד פאה יז א שו' 52; חגיגה עו ד שו' 30 (מורי, האגדות).

אין למדין מן ההורייא. הכל מודין שאין למדין מן המעשה... בין סבר בין לא סבר; (בהוא דפליגא (!), ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר ע"ע אין למידין מן ההורייא. הכל מודין שאין למידין מן המעשה... בין דסבר בין דלא סבר; בהוא דפליג, ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר עבד.

אין למידין דבר מדבר בעדים זוממין סוטה יו ב שו' 54; כתובות כו ד שו' 57 (לומדין).

אין למידין הימינו דבר אחר (כלומר, מדין האומר קידשתי את בתך והאב אינו יודע שהוא נאמן) **יבמות** ד א שו' 49 (ו-), שם שו' 50; **קידושין** סד ב שו' 21 (ו-), ממנו, שם שו' 22 (ממנו).

¹⁶ ההגהה שלי. ועיין בפ"מ, כא רע"ב, ד"ה אין אומר. והוא הדין להלן לז ע"ג שו' 59. ובכ"ל כא: "אומ'" (ועמ' 512 שו' 38), וכן הוא להלן (ועמ' 524 שו' 11). והמדפיס פתר בטעות בשניהם: "אומר".

¹⁷ ראה עוד להלן, ערך "כָּלֵל וּפְרָט", אין בכלל אלא מה שבפרט".

¹⁸ תרגום (אחרי ההגהות): אם כולם בר אימי — זה בר רב אימי, אם כולם בר רב אימי — זה בר אימי. כלומר, רב תחליפא בר אימי, ע"ש.

¹⁹ ההגהה "כולהו" (2x) על פי כ"ר (ועמ' 264 שו' 13); ולהשלמה בסוף המאמר, ראה כ"ר (שם, שו' 14). וראה עוד: ליברמן, מחקרים, עמ' 175, ד"ה הונא; שם, הע' 2; אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 310, הע' 2; מבואות לסה"א, עמ' 275, ד"ה מעשרות; שם, הע' 13.

²⁰ אפשטיין מחק "ולא מן ההגדות" (מבואות לסה"ת, עמ' 241, ד"ה ובירוש'), ולא פירש את טעמו. והדבר קשה, שהרי ישנם דברי הלכה גם במדרשי האגדה הארץ ישראלים, כידוע. ועיין: תוכפ"ש, תרומות, עמ' 319, הע' 1; שם, כתובות, עמ' 293, הע' 41. ועיין אצל אפשטיין הנ"ל שם, ד"ה השם, מה שפירש במילה "תוספות".

²¹ ראה, למשל, מה שהעיר ליברמן בתוכפ"ש, מעשר שני, עמ' 761, שו' 53. וראה עוד מבוא לנוה"מ, עמ' 213, הע' 4.

אין למידין מבריתו של עולם ראש השנה נו א שו' 38.

אין למידין ממנו דבר אחר ע"ע אין למידין הימינו דבר אחר (כלומר, מדין האומר קידשתי את בתך והאב אינו יודע שהוא נאמן).

אין למידין מן ההורייא. הכל מודין שאין למידין מן המעשה... בין דסבר בין דלא סבר; בהוא דפליג, ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר עבד²²

פאה יז א שו' 58-56 (למידין, סבר, לא סבר, דפליגא! תחת דפליג, עבד לי!); **חגיגה עו ד שו' 35-36.**

אין למידין מעשה מהברה²³ קידושין סד ג שו' 59.

אין למידין משאול עבודה זרה מ ג שו' 27.

אין למידין משעת הדחק מגילה עד ד שו' 47.

אין מוסיפין על הגזירה²⁴ שביעית לג ד שו' 54.

אין מוסיפין על ההלכה מעשר שני נב ג שו' 13 (צ"ל: הגזירה?)²⁵.

אין מוקדם ומואחר בתורה שקלים מט ד שו' 59; ראש השנה נו ב שו' 15 (ש-); מגילה ע ד שו' 49 (ש-, ומאחר); סוטה כב ד שו' 24.

אין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד

ע"ע אין למידין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד.

אין מחדשין על הגזירה שביעית לג ד שו' 53 (מחרשין?)²⁶; מעשר שני נב ג שו' 12.

אין מחרשין (!) על הגזירה ע"ע אין מחדשין על הגזירה.

²² תרגום: בין שסובר [ו]בין שלא סובר; באותו [חכם] שחלוק, אבל באותו שלא חלוק בין סובר [ו]בין לא סובר עושה. ונראה לפרש "בהוא דפליג" — במקום שבו מורה ההוראה או עושה המעשה (ואולי פירוש "הורייא" — הוראה תיאורטית בשעת הלימוד, ו"מעשה" — פסק הלכה במעשה שהיה) חולק בהוראתו ובמעשהו על חכם אחר, אז אין לומדין ממנו, אבל אם אין פְּעִנִין מחלוקת לומדין ממנו ועושים על פיו. נמצא, שהנושא במאמר "בין דסבר" מתייחס ללומד, ואילו הנושא ב"בהוא דפליג" מתייחס למלמד. וכיוצא בזה פירש כנראה הר"ח: "ר' חנניא בשם שמואל אמר אין למידין מן ההוראה ולא מן המעשה בההוא דאיכא מאן דפליג אבל בהאי דלא פליג עביד" (חגיגה י ע"ב). ולשיטתו, הנושא של "בהוא דפליג" — אדם שלישי. ועיין פירושו היפה של הרשב"א בתשובות ח"א, סי' שלה (ואהצו"י, פאה, סוף עמ' 26, ד"ה א"ל בין; וציין לו עוד באהצו"י, חגיגה, עמ' 61, ד"ה אין למידין; עמ' 141, תקונים לצד 61 שורה 9). ולשון הירושלמי בדמאי כג ע"ג שו' 25: "אתא מימר לך אף על גב דו פליג על רבנין לא עבד עובדא דכוותיה". ויש עוד כיוצא בו בריש ברכות ג ע"א ועוד. וראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 191, ד"ה כל הברכות; עמ' 450, ד"ה המחבר; ירוכ"פ, עמ' 82, ד"ה תמן תנינן.

²³ הובא על ידי ליברמן, תוכפ"ש, כתובות, עמ' 217, הע' 88 (אבל שם: "למידין").

²⁴ ליברמן מגיה "ההלכה" תחת "הגזירה" על פי כי"ר (גליונות הרש"ל, טופס א'). ועיין לקמן בערך הסמוך. וצ"ע.

²⁵ הגהתי "הגזירה" על פי הערך הקודם. ועיין מה שהערת שם, וצ"ע.

²⁶ להגהה ראה מבואות לסה"א, עמ' 424, הע' 11.

אין מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה²⁷ **אלא אם כן היתה כתובה בצידה**
 חלה נח ב שו' 45; ביצה ס ב שו' 60 (ו-), למצוה ל(י); נדרים לח ב שו' 32 (למצות:)).
אין מצות עשה דוחה למצות (!) בלא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה
 ע"ע אין מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה.
אין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה כלאים לא ב
 שו' 42; שבת ט ד שו' 30 (ו-), שם שו' 48; סנהדרין כד ג שו' 55 (ו-), כד ד שו' 8.
אין שונין דבר שאי אפשר נידה נ ד שו' 61.
אית מילין במועד דקשיין מן אהילות ומן נגעים²⁸ **מועד קטן פא ב שו' 52.**
אך למעט פסחים כז ג שו' 46; סנהדרין כב ד שו' 2950.
אם בא אדם לדין אחר (!) גזירה שוה מעצמו, עושה את השרץ מטמא באהל
ואת המת מטמא בכעידשה פסחים לג א שו' 21 (צ"ל: לדון, ל"ג אחר)³⁰.
אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה, אל תפליגינה לדבר אחר³¹,
שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה פאה יז א
 שו' 33; חגיגה עו ד שו' 11 (מסיני).
אם באת הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה, אל תפליגינה לדבר אחר,
שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה ע"ע אם באת
הלכה תחת ידיך ואין את יודע מה טיבה, אל תפליגינה לדבר אחר, שהרי כמה הלכות
נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה.
אם בשסילקן, תבטלו (!) הורייתן, ואם בשסילקו אותו, תבטל הורייתו הוריות
 מה ד שו' 45 (צ"ל: תבטל).
אם בששמע ר' ליעזר מפי אחד ור' יהושע מפי שנים, בין בחיים בין לאחר מיתה
תהא הלכה כר' יהושע, ואם בששמע ר' יהושע מפי אחד ור' ליעזר מפי שנים,
בין בחיים בין לאחר מיתה תהא הלכה כר' ליעזר נידה מט א שו' 23.

²⁷ ללשון "מצוה בלא תעשה" ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 490, ד"ה כנגד, ד"ה ואמנם וד"ה וכן תמיד.
 ועל פי זה הגהתי במופע הבא לקמן בנדרים, ולהלן בערך "בכל אתר את מר מצות עשה קודמת למצות
 לא תעשה (ו)", ובערך "שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה".

²⁸ תרגום: יש דברים ב[מסכת] מועד [קטן] שהם קשים מן [מסכת] אהילות ומן [מסכת] נגעים.
²⁹ אמרו בפסחים (שם) ובסנהדרין (שם, שו' 49): "אך לרבות". כלומר, בלשון קושיא, ואינו מכלל
 הכללים.

³⁰ ראה ירוכ"פ, עמ' 466, ד"ה אם בא.

³¹ בפירוש "אל תפליגינה לדבר אחר" כתב הרנ"ק: "היינו שלא תסיח דעתך ממנה מהר מאין חפץ
 לדרוש בה, אולי תמצא לה טעם" (כתבי רבי נחמן קרוכמאל, בעריכת ש' ראבידוביץ, וולתאם תשכ"א,
 עמ' ריב, ד"ה ואין). ולדעתי, הכוונה היא שלא להרחיק את ההלכה כדעה דחוייה או אולי כדעה חיצונית.
 ובספרי דברים שנינו: "דבר אחר סורר מין שמורה לעצמו דרך אחרת" (פיס' ריה, עמ' 251, שו' 1).
 והביטוי "דרך אחרת" ישנו למשל, גם בתוספתא ברכות, פ"ה ה"ו, ריש עמ' 35; שם, ה"כ, עמ' 39 שו' 98;
 תרומות, פ"ז סוף ה"א, עמ' 145. ועיין עוד בתוכפ"ש, שבת, עמ' 260, ד"ה ובתוספות רי"ד; עמ' 262, ד"ה
 ובמכילתא משפטים. וצ"ע.

אם יאמר לי אדם: כך שנה ר' ליעזר, שונה אני כדבריו, אלא דתניא (!) מחלפין³²
מועד קטן פא ד שו' 12 (צ"ל: דתנייא).

אם יכול את לשלשל את השמועה עד משה שלשלה, ואם לאו, תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון שבת ג א שו' 34; קידושין סא א שו' 53 (לשלשל שמועה).
אם יכול את לשלשל שמועה עד משה שלשלה, ואם לאו, תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון
ע"ע אם יכול את לשלשל את השמועה עד משה שלשלה, ואם לאו, תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון.

אם שמעת דבר מר' ליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי נקב אנך כארפכס הזו ושמע קידושין סא ד שו' 35.

אנא אמרי (!) שמועה ואת אמרת (!) מתניתא, תבטל שמועה מיקמי (!) מתניתא³³
כתובות כט ב שו' 18 (צ"ל: אמרית? / אמר?, צ"ל: אמר תחת אמרת?, צ"ל: מיקומי).

אפילו קלל ופרט (!) הכל בכלל ע"ע אפילו קלל ופרט וחזר וקלל הכל בכלל.
אפילו קלל ופרט וחזר וקלל הכל בכלל תרומות מז ד שו' 22; **נזיר** נה א שו' 38 (וחזר וכלל ליו!)³⁴.

בית

בגין דלית ר' חנינה אמר מילה דלא שמע מן יומי ע"ע בגין דלית ר' חנינה אמר מילה דלא שמעה מיומי.

בגין דלית ר' חנינה אמר מילה דלא שמעה מיומי³⁵ **שביעית** לו ד שו' 2 (שמע, מן יומי); **עבודה זרה** לט ד שו' 21.

בין קלל (!) ואחר כך פרט, בין שפרט ואחר כך קלל, בין שקלל ואחר כך (!) נזיר
נד ג שו' 52 (צ"ל: שכלל, צ"ל: +פרט ואחר כך קלל כלל ופרט הוא, או: ל"ג בין שכלל ואחר כך, וצ"ל: +כלל ופרט הוא)³⁶.

³² תרגום (אחרי ההגהה): אלא שהתנאים מחליפים. כלומר, מחליפים את דברי ר' אליעזר ודברי ר' יהושע אלה באלה. וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 6, ד"ה וכך קדמו; סוף עמ' 124, ד"ה ולכאן; עמ' 680, ד"ה ויש שהיפכו.

³³ תרגום: אני אמרתי שמועה ואתה אמרת משנה, תבטל השמועה מלפני המשנה! ולפי ההגהה "אמר" הכפולה: אני אומר שמועה ואתה אומר משנה, וכו'. והמונח הבבלי המקביל לסיפא: "אי תניא תניא". וראה ר' מלאכי הכהן, יד מלאכי, ברלין תרי"ז, עמ' א, ס' א.

³⁴ ההגהה על פי הלשון בתרומות הרשום לעיל בפרק. ושתא"י מגיה: "אפי' כלל ופרט וכלל הכל בכלל" (עמ' 438, ד"ה סחטו [עמ' 437]; ההדגשה במקור). והיא היא.

³⁵ תרגום: בשביל שאין ר' חנינה אומר מימיו דבר שלא שמע אותו. וראה תש"ק, עמ' 94, הע' 47.

³⁶ להגהות ראה להלן, ערך "בין שקלל ואחר כך פרט, בין שפרט ואחר כך קלל, בין שקלל ופרט וקלל, כלל ופרט היא (!)"; והערך הסמוך. ולמדתי לפסק כך מגליונות הרש"ל, טופס א' וב'. ויש לגרוס מאמר זה לעיל שם, שו' 39. וכבר הגיהו כהגהתי השנייה בד"ח, כד סע"ב (כלומר: "בין שכלל ואחר כך פרט, בין שפרט ואחר כך כלל, כלל ופרט הוא"; הפיסוק שלי).

בין פָּלַל (!) ואחר כך פָּרַט, ואחר כך (!) פָּלַל, כלל ופרט הוא נזיר נד ג שו' 54 (צ"ל: שכלל, צ"ל: בין שפרט ואחר כך)³⁷.

בין שפָּלַל במקום אחד ופָּרַט במקום אחר, בין שפָּלַל ופָּרַט במקום אחד, כלל ופרט הוא³⁸ שבת ט ג שו' 23; נזיר נד ג שו' 36, שם שו' 39 (והיא!)³⁹.

בין שפָּלַל במקום אחד ופָּרַט במקום אחר, בין שפָּלַל ופָּרַט במקום אחד, כלל ופרט היא (!) ע"ע בין שפָּלַל במקום אחד ופָּרַט במקום אחר, בין שפָּלַל ופָּרַט במקום אחד, כלל ופרט הוא.

בין שפָּלַל ואחר כך פָּרַט, בין שפָּרַט ואחר כך פָּלַל, בין שפָּלַל ופָּרַט וְכָלֵל, כלל ופרט היא (!) שבת ט ג שו' 26 (צ"ל: הוא)⁴⁰.

בכל אתר אית ליה לר' מאיר ממשמע לאו את שומע הין⁴¹ עירובין כא ב שו' 19; קידושין סד א שו' 13 (ליה לר').

בכל אתר אית לר' מאיר ממשמע לאו את שומע הין ע"ע בכל אתר אית ליה לר' מאיר ממשמע לאו את שומע הין.

בכל אתר את אמר⁴² מן למעט פסחים לב א שו' 35 (לרבות!)⁴³; שקלים מו ד שו' 44³⁵.

בכל אתר את אמר מן לרבות (!) ע"ע בכל אתר את אמר מן למעט.

בכל אתר את מר⁴⁵ מיעוט אחר מיעוט לרבות⁴⁶ הוריות מה ג שו' 40.

*בכל אתר את מר⁴⁷ מצות עשה קודמת למצות לא תעשה (!) בבא מציעא ח ד שו' 16 (צ"ל: למצוה בלא תעשה)⁴⁸.

³⁷ השווה שבת ט ע"ג שו' 26. וכבר הגיהו כיוצא בזה בנזיר בד"ח, כה ע"א.

³⁸ ראה עוד לעיל, ערך "בין פָּלַל (!) ואחר כך פָּרַט, בין שפָּרַט ואחר כך פָּלַל, בין שפָּלַל ואחר כך (!)", וערך "בין פָּלַל (!) ואחר כך פָּרַט, ואחר כך (!) פָּלַל, כלל ופרט הוא".

³⁹ יש לגרוס את המאמר הזה שם להלן, שו' 52. וכבר הגיהו כן בד"ח, כה ע"א.

⁴⁰ ראה לעיל, בערכים הסמוכים.

⁴¹ תרגום: בכל מקום יש לו לר' מאיר ממשמע לאו אתה שומע (וכלומר, לומד) הן. וראה עוד להלן.

⁴² ערך "ממשמע לאו את שומע הין (!)".

⁴³ תרגום: בכל מקום אתה אומר.

⁴⁴ הגהתי "למעט" על פי הנוסח בשקלים שבסמוך וכשיטת המפרשים. ובקטע עסיס, עמ' 56, הערה

לשורה 10, ד"ה תמן, הלכתי בשיטה אחרת, ולא הגהתי כך במאמר דומה. ועיי' ירוכ"פ, עמ' 455, ד"ה

בכל אתר. והלשון "מן לרבות" (שקלים שם, שו' 36) אמור בלשון קושיא, ואינו מכלל הכללים.

⁴⁵ ישנם שני מופעים נוספים של "מן למעט" להלן שו' 36 ושו' 37, אלא שהם מהנוסח "הבבלי"

של המסכת — ראה מה שכתבתי במאמרי "לתולדות הנוסח", עמ' 148, הע' 34, סי' 3. וכבר רשמתי את

הראשון מהם לעיל במבוא, עמ' ע, ואת השני בערך "למעט, עי"ש.

⁴⁶ תרגום: בכל מקום אתה אומר.

⁴⁷ ראה עוד להלן, ערך "מיעוט אחר מיעוט לרבות".

⁴⁸ תרגום: בכל מקום אתה אומר.

⁴⁹ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 490, ד"ה וכן תמיד. ואמרו שם בהמשך: "וכא את אמר אין מצות עשה

קודמת למצות (!) לא תעשה" (שם, שו' 17). והדברים אמורים בלשון קושיא, והמאמר "אין מצות" וכו' —

בכל אתר הדא היא מילתה צריכין (!) לרבנן⁴⁹: מהו מגיש, גופה של מנחה, גופה (!) של כלי סוטה יח ג שו' 41 (צ"ל: צריכה, צ"ל: גופו)⁵⁰.

בכל אתר הוון תניי שוחט (!), חוץ מפרה הוון תניי זורק (!)⁵¹ יומא מ ד שו' 31 (צ"ל: זורק... שוחט)⁵².

בכל אתר לית ליה לר' ישמעאל⁵³ למד מן הלמד קידושין נט א שו' 23.

בכל אתר ר' לעזר סמך לר' חייא רובה⁵⁴ עירובין כ ב שו' 4; יבמות ג ד שו' 14 (ד-, סמך, רבה).

בכל (!) חולין אנן (!) קיימין ואהן (!) פירקא מעשר אינון⁵⁵ סוטה כ ב שו' 3 (צ"ל: כל, צ"ל: דאנו, צ"ל: באהן)⁵⁶.

בכל מקום ששנה רבי פירש קידושין סד ג שו' 11, שם שו' 15 (ב- ל').

בעשרי' וארבעה מקומות נקראו הכהנים לויים ע"ע בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לויים.

בעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לויים מעשר שני נו ב שו' 38 (בעשרי'); סוטה כא ג שו' 45.

בשבת ובאבל ובעבודה זרה הלכה כר' שמעון בן אלעזר⁵⁷ שבת ד א שו' 56; עבודה זרה לט ב שו' 56.

בשעה שאת יכול לקיים דבריהן ודברי תורה את מקיים דבריהן ודברי תורה, בשעה שאת אין יכול לקיים דבריהן ולקיים דברי תורה את מבטל דבריהן ומקיים דברי תורה כתובות לג ד שו' 27.

בתמיהה. וצריך לומר גם שם: למצוה בלא תעשה — ראה מבוא לנוה"מ הנ"ל, שם. ואמנם הנוסח בכ"א מתוקן חלקית: "אין מצות עשה קודמת למצות (!) בלא תעשה" (עמ' 50 שו' 99).

⁴⁹ תרגום: בכל מקום הדבר הזה נצרך (כלומר, מסופק) לחכמים.

⁵⁰ להגהה "צריכה" ראה כ"ר, עמ' 13א שו' 35. וההגהה "גופו" היא שלי.

⁵¹ תרגום (אחרי ההגהות): בכל מקום היו שונים: זורק, חוץ מ[מסכת] פרה היו שונים: שוחט.

⁵² ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 210, ד"ה אף על פי. וראה עוד שם, עמ' 210, ד"ה רב שנה. וצ"ע.

⁵³ תרגום: בכל מקום אין לו לר' ישמעאל. כלומר, אין ר' ישמעאל סובר.

⁵⁴ תרגום: בכל מקום ר' אלעזר סומך (או סומך) על ר' חייא הגדול. למקבילה בתרומות ראה ירוכ"פ, עמ' 252, ד"ה בכל אתר, ולעצם העניין ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 292, ד"ה רגיל.

⁵⁵ תרגום (אחרי ההגהות): כל "חולין" שאנו עומדים (כלומר, עוסקים בהם) בפרק הזה הם "מעשר".

⁵⁶ ההגהות שלי. ובכ"ר: "אהן (!) פירקא" (עמ' 21ב שו' 8). ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 993, ד"ה ירוש' סוטה) לא הגיה.

⁵⁷ ראה ליברמן, מחקרים, סוף עמ' 532, ד"ה שם 31.

גימל

גורעין לדרוש מתחילת הפרשת (!) לסופה⁵⁸ סוטה כ א שו' 6 (מתחילתה; הפרשת לוי!);⁵⁹ נזיר נג ד שו' 58 (צ"ל: הפרשה); הוריות מו א שו' 21 (מתחלת, הפרשה, עד סופה!); גורעין לדרוש מתחילתה (!) לסופה ע"ע גורעין לדרוש מתחילת הפרשת (!) לסופה. גורעין לדרוש מתחלת הפרשה עד סופה (!) ע"ע גורעין לדרוש מתחילת הפרשת (!) לסופה. גזרו על דבר שהוא מצוי, ולא גזרו על דבר שאינו מצוי⁶⁰ דמאי כא ד שו' 21; יומא לח ד שו' 49; יבמות יא א שו' 34.

דלת

דבכל אתר סמיך ר' לעזר לר' חנינה ע"ע דבכל אתר ר' לעזר סמיך לר' חנינה. דבכל אתר ר' לעזר סמיך לר' חנינה⁶¹ תרומות מה ג שו' 49; עבודה זרה מא א שו' 39 (סמיך ר' לעזר). דבכל אתר ר' לעזר סמך לר' חיייה רבה ע"ע בכל אתר ר' לעזר סמיך לר' חיייה רובה. דבר אחד שיצא לצורך אינו חולק, ושלא לצורך חולק שבת ט ג שו' 37. דבר אחד שיצא מן הכלל לצורך אינו חולק, ושלא לצורך חולק; ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין שבת ט ג שו' 51. דבר שאיפשר לך לעמוד עליו, חכמים חלוקין עליו (הסיפא בתמיהה) תרומות מב א שו' 17. דבר שהוא בא מחמת שני לאוין מצטרף ע"ע דבר שהוא בא משני לוין מצטרף (בתמיהה). דבר שהוא בא משני לוין (!) מצטרף ע"ע דבר שהוא בא משני לוין מצטרף (בתמיהה). דבר שהוא בא משני לוין מצטרף (בתמיהה) מעשר שני נג ב שו' 33 (לוין); שבת יב א שו' 61 (לוויין); יומא מד ד שו' 34; תענית סד ג שו' 47 (מחמת שני, לאוין). דבר שהוא בא משני לוין מצטרף ע"ע דבר שהוא בא משני לוין מצטרף (בתמיהה). דבר שהוא מעשה מלמד, דבר שאינו מעשה אינו מלמד ע"ע דבר שהוא מעשה מלמד, ודבר שאינו מעשה אינו מלמד שבת ט ג שו' 31; נזיר נד ג שו' 44 (דבר תחת ודבר). דבר שהוא שוה לשניהן מלמד, ודבר שהו' (!) שוה בשניהן אינו מלמד ע"ע דבר שוה בשניהן מלמד, דבר שאינו שוה בשניהן אינו מלמד.

⁵⁸ ראה ליברמן, יוונית, ריש עמ' 207, אות ב.

⁵⁹ להגהות ראה גם כ"ר, עמ' 20 א שו' 40.

⁶⁰ ראה אהצ"י, דמאי, עמ' 84, ד"ה גזר.

⁶¹ תרגום: שבכל מקום ר' אלעזר סמוך על ר' חנינה. וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 292, ד"ה בארץ-ישראל.

דבר שוה בשניהן מלמד, דבר שאינו שוה בשניהן אינו מלמד פאה יו ג שו' 27 (שהוא שוה, לשניהן, ודבר תחת דבר⁶², שהו'! תחת שאינו⁶²); **פסחים** לב ב שו' 50. **דלא הוה ר' יוסי אמר אלא כל מילה (!) באתרה**⁶³ **שבת** יו ד שו' 41 (צ"ל: מילה ומילה)⁶⁴; **עירובין** כד א שו' 3 (הוה לי', יסא, מלא ימלא! וצ"ל: מילא ומילא = מילה ומילה)⁶⁵.

דלא מפלג על בר נש באתריה⁶⁶ **ברכות** יב א שו' 14. **דלא ר' (!) יסא אמר אלא כל מלא ימלא (!) באתרה** ע"ע **דלא הוה ר' יוסי אמר** אלא כל מילה (!) באתרה.

דלית אורחא דתנייא מיתפוס אלא מילה רובא ע"ע **לית אורחיה דהדין תנייא** מתפס (!) אלא מילה רובא.

דלית כללוי דרבי כללין ע"ע **לית כללוי דרבי כללין**. **דנין דבר שאין מצותו לכן מדבר שמצותו לכן** (בתמיהה)⁶⁷ **תרומות** מג ד שו' 49. **דר' ליעזר שמת**⁶⁸ **יבמות** יג ד שו' 56.

דר' מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה **ערלה** סא ד שו' 6, **שם** שו' 7; **פסחים** כח א שו' 22 (מדבריהם; וצ"ל: בדבריהם), **שם** שם (מדבריהן!).

דר' מאיר מחמיר מדבריהם (!) כדברי תורה ע"ע **דר' מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה**.

דר' מאיר מחמיר מדבריהן (!) כדברי תורה ע"ע **דר' מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה**.

הא

הואיל והן תנייא מחלף צריכין אנן מיחוש⁶⁹ **ביצה** סא ב שו' 34. **היה מלמד הלכה ובא ואחר כך אירע לו בו מעשה, עושין לו מעשה, אם עד שלא עשה לימד, עושין לאחרים ואין עושין לעצמו** **סנהדרין** ל א שו' 42. **הלכה כדברי המיקל בהילכות עירובין** ע"ע **הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין**.

⁶² להגהה ראה אהצו"י, סוף עמ' 18, ד"ה ודבר. וראה עוד קו"א, שרי"ר, עמ' 326, סי' קיא [עמ' 325].

⁶³ תרגום (אחרי ההגהה): שלא היה ר' יוסי אומר כל דבר ודבר אלא במקומו.

⁶⁴ ההגהה על פי אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 989, סי' 6. וראה עוד ליברמן, ירוכ"פ, סוף עמ' 319,

ד"ה ובשבת.

⁶⁵ ההגהות על פי אפשטיין וליברמן הנ"ל (בהערה הקודמת).

⁶⁶ תרגום: [כדין] שלא לחלוק על אדם במקומו.

⁶⁷ ראה עוד להלן ערך "ולמדין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן (בתמיהה)".

⁶⁸ תרגום: שר' אליעזר שמותי. כלומר, מבית שמאי. וראה עוד להלן, ערך "ור' ליעזר לאו שמותי

הוא (בתמיהה)", ומה שהערת שם.

⁶⁹ תרגום: הואיל והתנא הזה מחלף צריכים אנחנו לחשוש. ואפשטיין (מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 136) מנקד: "והן". ולי נראה, על פי הארמית השומרנית, שיש לנקד: וְהֵן — ראה טל, א, עמ' 11, טור ב, ערך אהן.

הלכה כדברי המיקל בעירובין ע"ע הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין.
הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות אבל מועד קטן פב א שו' 19.
הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין עירובין יח ב שו' 37 (מי שהוא לי', המיקל, בהלכות), שם שו' 40 (מי שהוא לי', המיקל, בהלכות), שם שו' 45 (מי שהוא לי', המיקל, בהלכות לי', בעירובין), כג ב שו' 27, שם שו' 30 (שהוא לי', שמקל).
הלכה כדברי מי שהוא מיקל בחוצה לארץ (כלומר, בכלאים) **כלאים כט ג שו' 42,** ל ב שו' 53.

הלכה כדברי מי שמקל בהלכות עירובין ע"ע הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין.

הלכה כמי שהוא מיקל בדברי סופרין... ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא גיטין מג ג שו' 18-19.
הלכה כר' שהוא אומר מעין שניהן⁷⁰ פסחים כז ד שו' 32.
**המנהג מבטל את ההלכה יבמות יב ג שו' 17 (ו-), שם שו' 19 (ו-); בבא מציעא יא ב שו' 30.

הן דאת אמר' (!) לא אמר' (!) למה את אמר' (!):⁷¹ **כלאים לא ב שו' 24 (צ"ל: דאתאמר', אמר' = אמרין? / אמרה?, צ"ל: אתאמר').**

וין

ואין גזירה לגזירה תרומות מו ג שו' 36.
ואין דברי תורה צריכין חיזוק יבמות י ב שו' 7; כתובות לד ג שו' 58 (ואין דברי תורה לי').
ואין (!) למדין משנה לחבירתה סנהדרין כ ג שו' 6 (צ"ל: אין).⁷²

⁷⁰ ראה עוד להלן, ערך "נראין דברים שתהא הלכה כר', שהוא אומר מעין שניהן", וערך "נראין דברים שתהא הלכה כר', שהוא אומר מעין שניהן, ואינה אלא כר'".

⁷¹ תרגום ופירוש המאמר עדיין צ"ע. וראה: פירוש הרש"ס, קלג ע"א, ד"ה ומשני כדר' הילא; הרז"ף, מבוה"י, ט ע"א, ערך את אמר; מהד' לונץ, לח ע"א שו' 8, והפירוש שם. וההגהות השונות שהצעת להלן, הן על פי המקורות האלה. ובכ"ר: "הן דאת אמר' לא אמרין ולמה (!) אית אמר" (עמ' 180 שו' 16). וצ"ע. אחר כך מצאתי בגליונות הרש"ל, טופס ב', שרשם נקודה אחרי "לא", והגיה "אמרת" תחת "אמרה" (וכן הוא בדפוס קרוטושיני, שם, שו' 30, תחת "אמר" שבד"ו), וציין קו אופקי על "אמר", והעיר עליה בגליון: "כלומר בתמי", ולא פירש. ונראה לי, שהוא מפרש כשיטתו של לונץ הנ"ל, שכתב בין היתר: "והלא אפשר לומר להפך שהיינו מבינים ממה שלא אמר הכתוב סתם לא תזרע כלאים ופרט שדך דרך בשדה אסרה כלאי זרעים אבל כרם לא נאסר בו זריעת מין אחר וע"כ אצטרך כרמך לאסור גם בכרם" (שם, ד"ה למה את אמר). ולפי זה יהיה התרגום: היכן שאתה אומר "לא", אמרת למה אתה אומר? והפירוש: היכן שאתה אומר "לא", כלומר, כשהתורה אוסרת משהו בלאו, אמרת למה אתה אומר זאת? כלומר, אתה אומר למה נאסר דבר זה בפירוש? והרי אלמלא אסרו הכתוב בפירוש עלולים היינו להתיר אותו. והעיקר כרז"ף וכ"ר, ויש לגרוס "אתאמר" תחת "את אמר" ברישא ובסיפא. ⁷² ההגהה שלי — ראה המקבילות ברות רבה (ה), [א, ח ע"ד]; וציין לו ליברמן, גליונות הרש"ל, טופס ב' (ב) ובמדרש שמואל (וכ, א, נג ע"א).

ואין למידין הימינו דבר אחר ע"ע אין למידין הימינו דבר אחר (כלומר, מדין האומר קידשתי את בתך והאב אינו יודע שהוא נאמן).

ואין למידין ממנו דבר אחר ע"ע אין למידין הימינו דבר אחר (כלומר, מדין האומר קידשתי את בתך והאב אינו יודע שהוא נאמן).

ואין למידין קבוע מעולה ויורד ולא עולה ויורד מקבוע שבועות לג א שו' 3.

ואין מיעוט אחר מיעוט לרבות (!) פאה יט ד שו' 24 (צ"ל: אלא לרבות)⁷³.

ואין מצות עשה דוחה בלא (!) תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה ע"ע אין מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה.

ואין ספק לספק נידה מח ד שו' 46, שם שו' 47.

ואין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה ע"ע אין עשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה.

ואית קרי לשעבר (בתמיהה)⁷⁴ סנהדרין כב ב שו' 10.

ואפילו אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, הלכה כסתם תענית סו א שו' 54; מגילה ע ד שו' 21; יבמות ו ב שו' 10 (שנו אחריו).

ואפילו שנו אחרים מחלוקת ורבי שנה סתם, הלכה כסתם ע"ע ואפילו אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, הלכה כסתם.

ודבר שהוא יוצא בחידושו (!) אין למידין ממנו... וכשם שאין למידין ממנו לדבר אחר, כך אין למידי' ממנו לא לעונשין ולא למכות תרומות מד ג שו' 15-17

(צ"ל: לחידושו); **כתובות** כז ב שו' 22-23 (לחידושו, לומדין, וכשם ש- ל"ל, אי, את למד תחת למידין, דבר, כאן, את למד תחת למידי', עונשין, מכות).

ודבר שהוא יוצא לחידושו אין לומדין ממנו... אי (!) את למד ממנו דבר אחר, כאן (!) אין את למד ממנו לא עונשין ולא מכות ע"ע ודבר שהוא יוצא בחידושו (!)

אין למידין ממנו... וכשם שאין למידין ממנו לדבר אחר, כך אין למידי' ממנו לא לעונשין ולא למכות.

ודבר שהוא יוצא לחידושו אין למידין הימינו פסחים לא ד שו' 61 (שיצא)⁷⁵, ממנו); **סוטה** יח ג שו' 44.

ודבר שיצא לחידושו אין למידין ממנו ע"ע ודבר שהוא יוצא לחידושו אין למידין הימינו.

ודבר שיצא שלא לצורך מלמד שבת ט ג שו' 36; **נזיר** נד ג שו' 49.

ודברי סופרין צריכין חיזוק יבמות י ב שו' 8; **כתובות** לד ג שו' 59.

⁷³ ראה ליברמן, תש"ק, עמ' 3, ס' 2; עמ' 34, ס' 22 [עמ' 33]; שם, הע' 26a. ולפי אפשטיין (מבואות לסה"א, עמ' 388, הע' 16), יש למחוק "ואין", ע"ש. והיא היא.

⁷⁴ תרגום: ויש פסוק לשעבר!! כלומר, כלום יש פסוק שמדבר על הדין בדיעבד.

⁷⁵ לצורה "שיצא" ראה מה שהערתי ברשימה הראשית בערך "שהוא יוצא לחידושו" על אתר.

ודבריהן עוקרין דבר תורה ע"ע ודבריהן עוקרין דברי תורה (בתמיהה).
ודבריהן עוקרין דברי תורה (בתמיהה) **יבמות** ח א שו' 54 (דבר), יד ד שו' 63 (דבר);
כתובות כט א שו' 25 (דבר); **גיטין** מה ג שו' 26.
והמנהג מבטל את ההלכה ע"ע המנהג מבטל את ההלכה.
ויש גדר לגדר (בתמיהה) **פסחים** כז ג שו' 53, שם שו' 55; **סנהדרין** כב ד שו' 57.
ויש התקנה אחר התקנה ע"ע ויש תקנה אחר תקנה (בתמיהה).
ויש עימעות לאיסור (בתמיהה) **שביעית** לח א שו' 44; **מעשר שני** נד א שו' 15; **שבת**
ג ג שו' 50; **עבודה זרה** מא ד שו' 26 (וכי יש).
ויש קל וחומר בנדרים (בתמיהה) **נדרים** לט ג שו' 43.
ויש תקנה אחר התקנה ע"ע ויש תקנה אחר תקנה (בתמיהה).
ויש תקנה אחר תקנה (בתמיהה) **חלה** נז ג שו' 8 (ו' ל'), התקנה תחת תקנה²; **סוכה**
נד א שו' 28 (התקנה); **ראש השנה** נט ב שו' 41 (התקנה תחת תקנה²), שם שו' 49.
וכי יש עימעות לאיסור ע"ע ויש עימעות לאיסור (בתמיהה).
וכי מסרני פלשתים אנו למידין **עבודה זרה** מ ג שו' 25.
וכיחידאה מורין (!) (בתמיהה)⁷⁷ **ערלה** סב ג שו' 6 (כיחידא, מורי); **עבודה זרה** מה
א שו' 56 (צ"ל: מוריין? / מוריין)⁷⁸.
וכל קל וחומר שיש עליו תשובה בטל קל וחומר **פסחים** לד ד שו' 47, שם שו' 50;
כתובות כט ד שו' 64.
ולא עדות היא ע"ע ולא עדות היא (בתמיהה).
ולא עדות היא (בתמיהה) **יבמות** יד ב שו' 50; **גיטין** מז א שו' 47 (עדות).
ולית אינש אמר אפילו, אלא מכלל דמודה בקדמיתא ע"ע ולית בר נש אמר אפילו,
אלא דו מודה על קדמייתא.
ולית בר נש אמר אינה, אלא דהוא מודי על קדמייתא⁷⁹ **תרומות** מו א שו' 54;
פסחים כח א שו' 49 (ו' ל'), אינה היא, אלא לילי, מכלל⁸⁰ דו, מודה).

⁷⁶ ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 652, סד"ה ובירוש' כאן.

⁷⁷ תרגום: ומורים כיחיד!!

⁷⁸ קוטשר נוטה לראות את צורת הבינוני רבים קטופת הנו"ן עיקר — ראה מחקרים, עמ' קצד ואילך. אבל גם הוא קובע על הקטפה זו: "כי היא מצויה מאד בבינוני של פעלי ל"ה, הן בפעיל והן בסביל" (שם, ד"ה אולם). "מצויה מאד" — אבל לא תמיד, ראה הדוגמאות שם. וראה עוד מה שהערת במבוא, עמ' קלא, סי' 10 בעניין צורות הבינוני קטופות הנו"ן. משום כך, אני נותן מקום לשתי האפשרויות: "מוריין" ו"מוריין".

⁷⁹ תרגום: ואין אדם אומר "אינה", אלא שהוא מודה על [ההלכה] הראשונה.

⁸⁰ למילה "מכלל" ראה מה שהערת להלן בערך "ולית בר נש אמר אפילו, אלא דו מודה על קדמייתא" לשבועות לו ע"ג שו' 10.

ולית בר נש אמר אף, אלא דהוא מודי על קדמייתא⁸¹ שבת ד ד שו' 59 (אף אפי'!⁸²; עדי! תחת דהוא וצ"ל: עדו [= עד דן], קדמייתא), יז ב שו' 3 (אלא מכלל⁸³, דו, קדמייתא); חגיגה עו א שו' 26; יבמות ט א שו' 22 (ו- ל', דו, מודה).

ולית בר נש אמר אף, אלא מכלל דו מודי על קדמייתא ע"ע ולית בר נש אמר אף, אלא דהוא מודי על קדמייתא.

ולית בר נש אמר אף אפי' (!), אלא עדי (!) מודי על קדמייתא ע"ע ולית בר נש אמר אף, אלא דהוא מודי על קדמייתא.

ולית בר נש אמר אפילו, אלא דו מודה על קדמייתא⁸⁴ סוכה נב ב שו' 35 (ו- ל', דהוא), נג ג שו' 58 (ו- ל', דהוא, קדמייתא); גיטין נ ג שו' 4; שבועות לו ג שו' 10 (בר ל', אינש, דו ל', מכלל⁸⁵ דמודה, על ל', בקדמייתא).

ולית בר נש דו שמע (!) מילה, ולית חבריה שמיע ליה ע"ע ולית בר נש הוי שמע (!) מילה דלית חבריה שמיע ליה (בתמיהה).

ולית בר נש הוי שמע (!) מילה דלית חבריה שמיע ליה (בתמיהה)⁸⁶ עירובין כה ג שו' 53 (צ"ל: שמיע)⁸⁷; יבמות ה ד שו' 61 (דו תחת הוי, צ"ל: שמיע, ולית; ליה בשניהם = לה).

ולמידין דבר קודם למתן תורה (בתמיהה) מועד קטן פב ג שו' 30.

ולמידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן (בתמיהה)⁸⁸ חגיגה עו ד שו' 45; סוטה כב ב שו' 46 (ו- ל').

ולמידין מידת הדין מפרזבול (בתמיהה) שביעית לט ג שו' 57; סנהדרין כג א שו' 18. **ולמידין מן הכנעניים** (בתמיהה) כלאים כט ג שו' 11. **ולמידין מן הקבלה** (בתמיהה) חלה נז ב שו' 14.

⁸¹ תרגום: ואין אדם אומר "אף", אלא שהוא מודה על [ההלכה] הראשונה. ללשונו מקבילים ודומים ראה ירוכ"פ, עמ' 66, ד"ה ולית. וראה עוד מה שכתבתי במאמרי "הגהות ופירושים", עמ' ד, סי' 4. וראה ירוכ"פ, עמ' 261, הע' 1.

⁸² למחיקת "אפי'" ראה מבואות לסה"א, עמ' 504, הע' 8.

⁸³ למילה "מכלל" ראה מה שהערתי להלן, ערך "ולית בר נש אמר אפילו, אלא דו מודה על קדמייתא", לשבועות לו ע"ג שו' 10.

⁸⁴ תרגום: ואין אדם אומר "אפילו", אלא שהוא מודה על [ההלכה] הראשונה.

⁸⁵ אפשטיין (מבוא לנוה"מ, עמ' 555, ד"ה שמואל) מוחק כאן את המילה "מכלל" לפי "שאיין זה לשון ירושלמי" (שם, הע' 6). ולפי זה, הוא הדין למופע שבפסחים כח ע"א שו' 49, בערך "ולית בר נש אמר אינה, אלא דהוא מודי על קדמייתא"; ולמופע שבשבת יז ע"ב שו' 3, בערך "ולית בר נש אמר אף, אלא דהוא מודי על קדמייתא". וראה עוד מה שהעיר (מבוא לנוה"מ, עמ' 1007, ד"ה החילופים) על כללים אלה.

⁸⁶ תרגום (אחרי ההגהה): ואין אדם עשוי לשמוע דבר שלא שמע אותו חברו!!

⁸⁷ הלשון בקטע זוּסמן ביבמות: "ולית בר נש הוי שמיע מִלְאָה, ולית חבריה שמיע ליה" (עמ' 90 שו' 26). ועל פיו הגהתי. וראה מה שהערתי ברשימה הראשית בסוף ערך "הוי שמע (!)".

⁸⁸ ראה עוד לעיל, ערך "דנין דבר שאין מצותו לכן מדבר שמצותו לכן" (בתמיהה).

ומאלישע אנו למידין תורה (בתמיהה) מועד קטן פג ב ש' 10.
 ומוסיפין על העדות (בתמיהה) יבמות יד ב ש' 50; גיטין מז א ש' 48.
 ומשיבין דבר בין ר' לר' (בתמיהה) שבת יז ב ש' 22; פסחים לג ד ש' 5 (ור' ל').
 וספק דבר תורה להחמיר עירובין כא א ש' 53; יבמות ח ב ש' 2 (ומדבר).
 וספק דבריהן להקל עירובין כא א ש' 53; יבמות ח ב ש' 3.
 וספק מדבר תורה להחמיר ע"ע וספק דבר תורה להחמיר.
 ועל מנהג לוקין (בתמיהה) ביכורים סד א ש' 28; קידושין סו א ש' 16 (ור' ל', המנהג).
 ועל עדות חולקין (בתמיהה) יבמות יג ב ש' 38.
 ועשה מלמד על לא תעשה, ואין לא תעשה מלמד על עשה ע"ע עשה מלמד על
 לא תעשה, אבל לא תעשה אינו מלמד על עשה.
 ור' אליעזר לא שמותי הוא ע"ע ור' ליעזר לאו שמותי הוא (בתמיהה).
 ור' אליעזר שמותי הוא נזיר נה ד ש' 89.
 ור' ליעזר לאו שמותי הוא (בתמיהה) תרומות מג ג ש' 63; סוכה נג א ש' 64 (ואליעזר,
 לא); ביצה ס ג ש' 13 (שמותי), סב ד ש' 12 (שמותי)⁹⁰.
 ור' ליעזר לאו שמותי הוא ע"ע ור' ליעזר לאו שמותי הוא (בתמיהה).
 ושני דברים יצאו (!) מן הכלל חולקין (!) ע"ע ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן
 חולקין.
 ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין⁹¹ כלאים לא ב ש' 40 (יצאו, אינן
 ל'92); שבת ט ג ש' 52, ט ד ש' 28; סנהדרין כד ג ש' 52 (אינן ל').
 ושני דברים שיצאו מן הכלל חולקין (!) ע"ע ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן
 חולקין.

⁸⁹ ראה עוד להלן, ערך "ור' ליעזר לאו שמותי הוא (בתמיהה)", והערכים הנוספים שציניתי בהערה
 שם.

⁹⁰ ראה עוד ערך: דר' ליעזר שמותי; ור' אליעזר שמותי הוא; ר' ליעזר דהוא שמותי.
⁹¹ להלן באות שי"ן, ישנו כלל הפוך: "שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין". ואין כאן סתירה, כי
 הן דעות שונות.

⁹² למילה "אינן" כאן ובמקבילות שבשבת ט ע"ד ש' 28 ובסנהדרין הרשומות להלן, עיין ליברמן,
 ירוכ"פ, עמ' 133, ד"ה מה עבד. והוא מציין שהמילה "אינן" בשבת הנ"ל ליתא בכ"ל [עמ' 348 ש' 13],
 והיא תלויה שם בין השורות. והוא מוחק אותה, ומפרש את המאמר בתמיהה. וכן מוחק אותה אפשטיין —
 ראה: מחקרים, ב, א, עמ' 317, הע' 1; מבואות לסה"א, עמ' 514, [ט ע"ד], ש' 28; שם, הע' 30. ועדיף
 בעיניי להגיה בכולן "אינן חולקין", כמו שהגיה המגיה בשבת בכ"ל, ולקרוא את המאמר בניחותא.

יוד

יחידי הוא, ולא סמכין עלוי⁹³ **שביעית** לג ב שו' 24; **כתובות** לב א שו' 36 (לא, סמכין!).

יחידי הוא, לא סמכון (!) עלוי ע"ע יחידי הוא, ולא סמכין עלוי.
ייתי עלי⁹⁴ **עם (!) לא כל מעשה ומעשה שהייתי מוציא, אם לא שמעתי אותו מרבי להלכה כשערות ראשי ולמעשה שלשה פעמים** **נידה** נ ב שו' 23 (צ"ל: אם)⁹⁵.

יש תקנה אחר התקנה ע"ע ויש תקנה אחר תקנה (בתמיהה).

כף

כאן (!) שמועה בשם אומרה יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו ע"ע כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו.

כיון שאת (!) לומד מצדו, אפילו כלל במקום אחד את (!) למד ע"ע מכיון שאין את למד מצידו, אפילו ממקום אחר אי את למד.

כיחידיא מוריי ע"ע וכיחידא מורין (!) (בתמיהה).

כל אילין דר' שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהון⁹⁶ **סוטה** כג ג שו' 38, כג ד שו' 40 (דהכין אכן).

כל אילין דר' שמעון בן יוחי מן אילין דהכין אכן יחידין אינון ולא סמכין עליהון ע"ע כל אילין דר' שמעון בן יוחי מן אילין דהכין הכין יחידין אינון ולא סמכין עליהון.
כל אילין מיליא לעניין מיסב ומיתן, הא להורות אסור להורות⁹⁷ **עירובין** יט ג שו' 36.

כל אילין מיליא⁹⁸ **לעניין משא ומתן, הא**⁹⁹ **להורות אסור להורות כלאים** **כט** ב שו' 51; **סוכה** נב א שו' 58 (מיליא, לעניין).

כל אילין מיליא לעניין משא ומתן, הא להורות אסור להורות ע"ע כל אילין מיליא לעניין משא ומתן, הא להורות אסור להורות.

כל ביצה דתנין¹⁰⁰ **בכלים כביצה ממש, בשבת כגרוגרת מכביצה שבת** **יא ב** שו' 58.

⁹³ תרגום: יחיד הוא, ולא סומכים עליו.

⁹⁴ תרגום: יבוא עלי! כלומר, יבוא עלי כך וכך (יפ"מ, נה סוף ע"ד, ד"ה אמר הא). וראה ליברמן, יוונית, עמ' 92 ואילך (וציין לו סוקולוף, עמ' 81, טור א, בהערה לערך אתי [עמ' 80, טור א]).

⁹⁵ הנוסח בכ"ל: "אם" [עמ' 595 שו' 20], והסדר קלקל. והאומר הוא ר' תנינא בר חמא.

⁹⁶ תרגום: כל [הדברים] האלה של ר' שמעון בן יוחאי מן [הדברים] האלה של כך [או] כך (כלומר, דברים רופפים ומסופקים) — יחידים הם ולא סומכים עליהם. וראה אלבק, מחקרים, עמ' 48, ד"ה מכל.

⁹⁷ תרגום: כל הדברים האלה — לעניין משא ומתן, אבל להורות אסור להורות.

⁹⁸ תרגום: כל הדברים האלה.

⁹⁹ תרגום: אבל.

¹⁰⁰ תרגום: ששנינו. ופירוש "כלים" — מסכת כלים, ו"שבת" — מסכת שבת.

כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור¹⁰¹ יבמות ד ג ש' 11, ו א ש' 14.

כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור, ודבר שאינו בא מחמת הגורם, אף על פי שבטל הגורם האיסור במקומו יבמות ב ג ש' 16.

כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו שבת ג א ש' 36; שקלים מז א ש' 33 (כאן! תחת כל, האומר ל'! בשם תחת מפי, יראה, שמועה, כאילו, הוא ל', לנגדו); קידושין סא א ש' 55 (משם תחת מפי, רואה בעצמו, כאלו בעל השמועה, הוא ל', לפניו).

כל האומר שמועה משם אומרה יהא רואה בעצמו כאלו בעל השמועה עומד לפניו ע"ע כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו.

כל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן כזית (!) נזיר נד ד ש' 50 (צ"ל: בכזית)¹⁰². **כל האסורין מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה** ערלה סא ד ש' 57.

כל הדברים למדין ומלמדין (!) תרומות מא ב ש' 7. **כל ההיא הילכת' דרישיה דפירק' אחרייא דנידה להלכה אבל לא למעשה**¹⁰³ ברכות ה ב ש' 17.

כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה, צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג פאה כ ג ש' 15 (מה תחת היאך); מעשר שני נו ב ש' 5; יבמות ח א ש' 104⁴⁸.

כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה, צא וראה מה הציבור נוהג ונהוג ע"ע כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה, צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג.

כל המעכב לדורות מעכב כאן, וכל שאין מעכב לדורות אינו מעכב כאן יומא לח ב ש' 34.

כל הספיקות דר' נתן אינון¹⁰⁵ **חוץ מן הזורק דם חטאתו ודם אשמו ספק בלילה זרק ספק ביום זרק, נעשה כספק כפרה, וספק כפרה כיפר** פסחים לה ד ש' 61. **כל לא תעשה שבא מכח עשה עשה הוא** ע"ע כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא.

¹⁰¹ זוהי דעת החכמים, אבל לדברי ר' אלעזר (כלומר, בן שמוע) אפילו בטל הגורם האיסור במקומו — עיין בירושלמי שם ושם.

¹⁰² ראה הלשון לקמן בערך הסמוד.

¹⁰³ תרגום: כל ההלכה (כלומר, המשנה) ההיא של ראשו של הפרק האחרון של [מסכת] נידה — להלכה אבל לא למעשה.

¹⁰⁴ וראה עוד: "צא וראה היאך הציבור נוהג" (יבמות ח ע"א ש' 47).

¹⁰⁵ תרגום: של ר' נתן הם. ולפירוש העניין ראה תוכפ"ש, פסחא, עמ' 604, ד"ה בירושלמי; עמ' 611, ש' 57 ואילך.

כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה (!) ע"ע כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא.

כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא כלאים לא ב שו' 47; ביכורים סד א שו' 35 (ושבא), שם שו' 36 (ושבא), סד ד שו' 20, שם שו' 23; שבת ט ד שו' 36 (וכלל); עשה¹⁰⁶ ל"ו; פסחים כז ג שו' 50 (הוא ל"ו); יבמות ט ג שו' 3, שם שו' 4; קידושין סו א שו' 23, שם שו' 25; סנהדרין כב ד שו' 53 (ושבא), כד ג שו' 60.

כל מדרש בעניינו (!) ע"ע כל מדרש ומדרש כעניינו.

כל מדרש ומדרש בעניינו (!) ע"ע כל מדרש ומדרש כעניינו.

כל מדרש ומדרש בעניינו יומא מ ג שו' 22; מגילה עב א שו' 33 (בעניינו); יבמות ז ג שו' 23 (ומדרש ל"ו); בעניינו¹⁰⁷, שם שו' 28 (ומדרש ל"ו); בעניינו¹⁰⁷; הוריות מז ג שו' 61 (לעניינו).

כל מדרש ומדרש לעניינו ע"ע כל מדרש ומדרש כעניינו.

כל מדרש שאת דורש ושובר מדרש ראשון אין זה מדרש שביעית לז ד שו' 38, שם שו' 41.

כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל עירובין כד ד שו' 21.

כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אתרין סגי (!)¹⁰⁸ ברכות ד ג שו' 34 (צ"ל: סגין)¹⁰⁹; עירובין כו א שו' 27 (ומילה, ליה, סגין).

כל מילה דלא מחוורא מסמכין ליה מן אתרין סגין ע"ע כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אתרין סגי (!).

כל מקום שנאמר דיבור חידוש מקרא שם מכות לא ד שו' 62.

כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו ברכות יד ב שו' 35; סנהדרין יח א שו' 51 (וי' אלהים)¹¹⁰.

כל מקום שנאמר יי' אלהים (!) הוא ובית דינו ע"ע כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו.

כל מקום שנאמר לא תאכל¹¹¹ לא לא (!) תאכל¹¹² לא יאכלו את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה, עד שיבוא הכתוב ויפרש (!) לך כשם שפירש לך באבר מן החי ונבילה ערלה סב ד שו' 12 (לא³ ל', תופס, באיסור! תחת כאיסור, ויפרש, ובנבילה); פסחים כח ג שו' 12 (ל"ג לא³, צ"ל: ויפרש).

¹⁰⁶ להגהות ראה אהצו"י, עמ' 88, ד"ה כלל.

¹⁰⁷ להגהה ראה קטע זוסמן, עמ' 100 שו' 40.

¹⁰⁸ תרגום: כל דבר שאינו מחוור מסמכים אותו ממקומות רבים. וראה ליברמן, יוונית, ריש עמ' 197.

וראה עוד ירוכ"פ, ריש עמ' 133, ד"ה ומה עבד [עמ' 132].

¹⁰⁹ ראה אהצו"י, ריש עמ' 48, ד"ה כל מילא.

¹¹⁰ ההגהה על פי המקבילה בברכות דלעיל, כדברי הפ"מ בסנהדרין, ב רע"א, ד"ה כל מקום.

¹¹¹ גם "לא תאכל" (דב' טו, כג).

¹¹² גם "לא תאכלו" (כגון שמו' כב, ל).

כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אין את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה, לא תאכל לא יאכל את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה ערלה סב ד ש' 32 (לא תאכל לי', תופס, לא תאכל... אכילה לי!); פסחים כח ג ש' 35.

כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו את תופס איסור הנייה באיסור (!) אכילה, עד שיבוא הכתוב ויפרש לך כשם שפירש לך באבר מן החי ונבילה ע"ע כל מקום שנאמר לא תאכל לא לא (!) תאכלו לא יאכלו את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה, עד שיבוא הכתוב ויפרש (!) לך כשם שפירש לך באבר מן החי ונבילה.

כל מקום שנאמר (!) לא תאכלו אין את תופס איסור הנייה כאיסור אכילה (!) ע"ע כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אין את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה, לא תאכל לא יאכל את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה.
כל מקום שנאמר שנים בחדש פירש ראש השנה נו א ש' 37.
כל מקום ששנה 113 סתם משניות דרבנן 114 עד שיפרש לו רובו 115 יבמות ו ב ש' 14.

כל מקום ששנה רבי מחלוקת ואחר כך חזר ושנה סתם הלכה כסתם ע"ע כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם.
כל מקום ששנה רבי מחלוקת ואחר כך שנה סתם הלכה כסתם... הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם (!) ע"ע כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם... הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם... הדא דת אמר ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם.

כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם ערלה סא ד ש' 27 (ואחר כך חזר); פסחים ל ב ש' 4; סוטה כ ד ש' 48.
כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם... הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם... הדא דת אמר ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם 116 תענית סו א ש' 50-58; מגילה ע ד ש' 17-23 (ואחר כך שנה, הדא דת אמר ביחיד... הלכה כסתם לי!); יבמות ו ב ש' 5-13 (כסתם 1 +משנה, דתימר תחת דאת אמר).

¹¹³ בקטע זוסמן (עמ' 93 ש' 3) לא גרסינן "מקום ששנה", וכן נראה עיקר, עי"ש. והיא אשגרה מלעיל (שם, ש' 5).

¹¹⁴ תרגום: של החכמים [הן].

¹¹⁵ לפירוש המאמר ראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 242, ד"ה חשובים. וכתב ב"מחקרים" בהסתמך על כלל זה: "וקראו גם לסתם משנה — רבנין" (מחקרים, ב, א, עמ' 276, הע' 4). ולהלן: "אבל לשיטת הירוש' בכל מקום — 'סתמא' ו'חכמים' (רבנין) אחד" (שם, עמ' 318, הע' 3). ופירוש "רובו": רבו.
¹¹⁶ תרגום: זאת שאתה אומר — בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בזאת הלכה כסתם... זאת שאתה אומר — ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא בזאת הלכה

כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם משנה... הדא דתימר בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם... הדא דתימר ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם... ע"ע כל מקום ששנה רבי מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם... הדא דאת אמר בשאין מחלוקת אצל סתם, אבל אם יש מחלוקת אצל סתם לא בדא הלכה כסתם... הדא דת אמר ביחיד אצל יחיד, אבל ביחיד אצל חכמים לא בדא הלכה כסתם.

כל מקום ששנה רבי נראין אדיין המחלוקת במקומה, חוץ מן העיגול של דבילה דאהן מודה לאהן ואהן מודה לאהן¹¹⁷ יבמות ו א שו' 62 (עדיין, מעיגול, דדין, מודי, לדין, ודין); נידה מט ב שו' 52.

כל מקום ששנה רבי נראין עדיין המחלוקת במקומה, חוץ מעיגול של דבילה דדין מודי לדין ודין מודי לדין ע"ע כל מקום ששנה רבי נראין אדיין המחלוקת במקומה, חוץ מן העיגול של דבילה דאהן מודה לאהן ואהן מודה לאהן.

כל מקום ששנה רבי פירש ע"ע בכל מקום ששנה רבי פירש. **כל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני** ע"ע כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני.

כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני¹¹⁸ כלאים כז ד שו' 11 (ששנו); תרומות מא ב שו' 21; שבת ג ב שו' 59, יב ג שו' 38 (ששנו); נזיר נו ג שו' 49.

כל משנה שלא נכנסה לחבורה אין סומכין עליה¹¹⁹ עירובין יט ב שו' 11. **כל סתם משניות דר' מאיר**¹²⁰ עד שיפרש לו רבו יבמות ו ב שו' 15. **כל שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא** סוטה כא ד שו' 2.

כל שקלים שכתוב בתורה סלעים, ובנביאים ליטרא, ובכתובים קינטירין¹²¹... **חוץ משקלי עפרון דהויין קינטירין**¹²² קידושין נט ד שו' 45-46, ס ג שו' 32 (ליטירין, קנטירין חוץ, משיקלי, דהויין קינטירין ל'!).

כסתם. ולפירוש "ביחיד אצל יחיד" וכו' ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 34, ד"ה או, בשם חידושי הרמב"ם, יבמות מב ע"ב [ד"ה סתם, עמ' קמין]. וראה עוד גינצבורג, פירושים, א, עמ' 307, ד"ה דלכן.¹¹⁷ תרגום: שזה מודה לזה וזה מודה לזה. וראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 170, ד"ה כל מקום; תוס"ר, ד, סוף עמ' 168, ד"ה ובמלא"ש; תוכפ"ש, שביעית, עמ' 586, שו' 16-17; שם, סוטה, עמ' 760, שו' 22; אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 208, ד"ה בירוש'. וראה עוד היגר, ד, עמ' 182, ד"ה וברירושלמי.

¹¹⁸ כל המקומות הבאים נרשמו על ידי ליברמן, ירוכ"פ, עמ' 33, ד"ה כל מקום.

¹¹⁹ ראה: אפשטיין, מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 287, ד"ה הוא דבק (והוא מפרש שם "בחבורה": בישיבה,

בסנהדרין); ליברמן, יוונית, ריש עמ' 218; אלבק, מחקרים, עמ' 42, הע' 1.

¹²⁰ תרגום: של ר' מאיר [הן].

¹²¹ תרגום: כיכרים.

¹²² תרגום: שהם כיכרים.

כל שקלים שכתוב בתורה סלעים, ובנביאים ליטרין, ובכתובים קנטירין, חוץ משיקלי עפרון (!): ע"ע כל שקלים שכתוב בתורה סלעים, ובנביאים ליטרא, ובכתובים קינטירין... חוץ משקלי עפרון דהויין קינטירין.

כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה¹²³ **שבת יז א שו' 8; פסחים לג א שו' 37. כָּלֵל בהיכרת ופֶּרֶט בהיכרת... כלל ופרט הוא שבת ט ג שו' 55-56; סנהדרין כד ג שו' 17-18.**

כָּלֵל בעשה ופֶּרֶט בלא תעשה... כלל ופרט הוא שבת ט ד שו' 22-23; סנהדרין כד ג שו' 46.

כָּלֵל ופֶּרֶט, אין בכלל אלא מה שבפרט¹²⁴ **סוטה כג ד שו' 14, שם שו' 49; שבועות לד ג שו' 50.**

כָּלֵל ופֶּרֶט וְכָלֵל, אי אתה דן אלא כעין הפרט¹²⁵ **שבועות לד ג שו' 54. כָּלֵל ופֶּרֶט וְכָלֵל (!), אין בכלל אלא מה שבפרט סנהדרין כה ב שו' 26 (ל"ג וכלל?)¹²⁶. כָּלֵל ופֶּרֶט וְכָלֵל, והכל בכלל סנהדרין כה ב שו' 28¹²⁷.**

כלל (!) לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא (!) ע"ע כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא.

כמה קופין דעובדין הוה אתי קומי ר' חנינה, ומה דהוה אתי קומי הוה אמר¹²⁸ **נידה נ ב שו' 30.**

כשם שאין האיסורין מבטלין זה את זה, כך אין המצות מבטלות זו את זו חלה נז ב שו' 46.

למד

לא דר' אחא פליג, אלא דהוא מקפד על לישנא דשמע מן רביה¹²⁹ **יבמות ב ב שו' 28.**

לא דר' שמעון בן לקיש פליג, אלא דו חמי רוב סתם משניות דר' מאיר¹³⁰ **יבמות ו ב שו' 16.**

¹²³ לפירוש המאמר ראה ירוכ"פ, עמ' 206, ד"ה ר' זעירה.

¹²⁴ ראה עוד לעיל, ערך "אין בכלל אלא מה שבפרט וכלומר, כָּלֵל ופֶּרֶט".

¹²⁵ כלל זה נמצא גם בברייתא: מעשר שני נג ע"א שו' 1 ועירובין כ ע"ג שו' 58 (ושם: "ואין").

¹²⁶ לשון הכלל בדרך כלל בירושלמי: "כָּלֵל ופֶּרֶט אין בכלל אלא מה שבפרט", עיין לעיל בסמוך,

בערכו. והסוגיא כאן קשה וטעונה הגהה. וראה מה שהגיה בה בשתא"י, עמ' 523, ד"ה מודה. ודבריו

צ"ע. ועיין היטב בשבת ט ע"ג שו' 17 ואילך, ובנזיר נד ע"ג שו' 30 ואילך. ולקושיא דומה בפי ר' בון בר

חייא לפני ר' זעורה ראה סוטה כג ע"ד שו' 12. וצע"ג.

¹²⁷ ראה מה שהגיה בשתא"י, עמ' 523, סוף ד"ה מודה. וצ"ע.

¹²⁸ תרגום: כמה קופות של מעשים היו באים לפני ר' חנינא, ומה שהיה בא לפניו היה אומר.

¹²⁹ תרגום: לא שר' אחא חלוק, אלא שהוא מקפיד על הלשון ששמע מרבו.

¹³⁰ תרגום: לא שר' שמעון בן לקיש חלוק, אלא שהוא רואה רוב סתם משניות של ר' מאיר. ולפירוש

המאמר ראה אפשטיין, מחקרים, ב, ב, עמ' 872, ס' 1.

לא דריש לקיש מתריס לקבל ר' יוחנן בגין דאתפלגי עלה (!), אלא בגין מפקין (!)
עובד מיניה; כד שמע מתני' הוא סמך עליה, כד דלא שמע מתני' הוא מבטל
דעתיה מקומי דעתיה דר' יוחנן¹³¹ גיטין מד ד שו' 30 (צ"ל: מתפלגא עלויה, צ"ל:
מפקה)¹³².

לא הוה ר' יוסי שמע לה מן בר נש זעיר¹³³ יבמות ט א שו' 62.
לא ילפין עובדא מן בר נש זעיר¹³⁴ מועד קטן פב ד שו' 46.
לא מיתמנע ר' יוסי רבי קיים הכא ואמר ליה, קיים ב'... ואמר ליה¹³⁵ יומא מג
ד שו' 42 (ליה = לה).

לא מיתמנע רבי מיכלל (!) באתר חד ופרט באתר חד¹³⁶ קידושין סד ב שו' 17
(צ"ל: כלל)¹³⁷.

לא מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב ודבר שאינו מעכב למד מדבר
שהוא מעכב (בתמיהה) יומא לח א שו' 45.
לא מצאנו שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד תרומות מג ג
שו' 58 (מצינו, שהורו!); סוכה נג א שו' 58.

לא מצינו שהורו (!) בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד ע"ע לא מצאנו
שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד.
לא מתמנעין דרבנין דרשי (!) בין ה"א לח"ית ע"ע לא מתמנעין רבנן דרשין בין
ה"א לח"ית.

לא מתמנעין רבנין בין (!) ה"י לח"ית ע"ע לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לח"ית.
לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לח"ית¹³⁸ פאה כ ב שו' 46 (רבנין, דרשין לי'¹³⁹,
ה"י); מעשר שני נו א שו' 36 (דרבנין; וצ"ל: רבנין¹⁴⁰, דרשין); שבת ט ב שו' 64.

¹³¹ תרגום (לפי ההגהות): לא שריש לקיש מתריס כנגד ר' יוחנן כדי לחלוק עליו, אלא כדי להוציא
מעשה (כלומר, הלכה למעשה) ממנו; כאשר הוא שומע משנה הוא סומך עליה, כאשר הוא לא שומע
משנה הוא מבטל דעתו מפני דעתו של ר' יוחנן. וראה ירוכ"פ, עמ' 105, ד"ה ולא אפיק.
¹³² ההגהה "מתפלגא עלויה" היא שלי, ואפשר להגיה בדרך אחרת: "דו פליג עלויה". ולהגהה "מפקה"
ראה ירוכ"פ, עמ' 105, ד"ה ולא אפיק.

¹³³ תרגום: לא היה ר' יוסי שומע אותה מאדם קטן.
¹³⁴ תרגום: לא לומדים מעשה (כלומר, הלכה למעשה) מאדם קטן. וללשון "בר נש זעיר" ע"ע בר
נש זעיר ברשימה הראשית. ובעברית: "אדם קטן" (ועבודה זרה לט ע"ב שו' 38; אבל ראה מה שהערת
לעיל ברשימה בערכו). וכנגדו: "בר נש רב" (סוטה כ ע"א שו' 61, או "אינשא רבא" (סנהדרין כא ע"ד
שו' 17), ע"ע. ובעברית: "אדם גדול", ע"ע אדם גדול.

¹³⁵ תרגום: לא נמנע ר' יוסי רבי לעמוד (כלומר, לעסוק) כאן ולומר אותה, לעמוד ב'... ולומר אותה.
¹³⁶ תרגום: לא נמנע רבי לכלול במקום אחד ולפרט במקום אחד. ולפירוש העניין ראה תוכפ"ש,
קידושין, סוף עמ' 945 ואילך.

¹³⁷ ההגהה על פי שרי"ר, עמ' 230 שו' 26.
¹³⁸ תרגום: לא נמנעים החכמים לדרוש בין ה"א לח"ית. כל המקומות הבאים נרשמו אצל ליברמן,
ירוכ"פ, עמ' 128, ד"ה לא מתמנעין. ועיין הלשון אצל אפשטיין, מבוא לנוה"מ, סוף עמ' 1307.
¹³⁹ להגהה עיין אהצ"ר, עמ' 65, ד"ה לא מתמנעין.

לוקין על ההלכה (בתמיהה) **נזיר** נז' ג ש' 38.
לחלוק אינן חולקין, הא ¹⁴¹ **ללמד מלמדן** (כלומר, שני דברים שיצאו מן הכלל) **כלאים**
 לא ב ש' 41; **שבת** ט ג ש' 48, ט ד ש' 29; **סנהדרין** כד ג ש' 53.
לית אורחיה דהדין תנייה מתפס (!) אלא מילה רובא ¹⁴² **נדרים** לז ד ש' 40 (צ"ל:
 מתפוס); **שבועות** לד ד ש' 32 (ד-, אורחא, דהדין לי, דתנייא, מיתפוס).
לית אנן חשין על שמועתה דרב ששת, דהוא גברא מפתחא ע"ע לית אנן צריכין
 חששין לשמועתיה דרב ששת, דהוא גברא מפתחא.
לית אנן צריכין חששין ליחידא ע"ע לית אנן צריכין חששין ליחידא.
לית אנן צריכין חששין ליחידא תרומות מא ב ש' 20 (ליחידא) ¹⁴³; **שבת** ו א
 ש' 41.
לית אנן צריכין חששין לשמועתיה דרב ששת, דהוא גברא מפתחא ¹⁴⁴ **שבת** ג
 א ש' 40; **שקלים** מז א ש' 36 (למה לי! תחת לית, שאני תחת אנן, רחושין; לשמועתיה,
 מפתחא); **קידושין** סא א ש' 57 (צריכין לי, חשין, על שמועתה, מפתחא).
לית בר נש אמר אינה היא, מכלל (!) דו מודה על קדמייתא ע"ע ולית בר נש
 אמר אינה, אלא דהוא מודי על קדמייתא.
לית בר נש אמר אף, אלא דו מודה על קדמייתא ע"ע ולית בר נש אמר אף, אלא
 דהוא מודי על קדמייתא.
לית בר נש אמר אפילו, אלא דהוא מודה על קדמייתא ע"ע ולית בר נש אמר
 אפילו, אלא דו מודה על קדמייתא.
לית בר נש אמר אפילו, אלא דהוא מודה על קדמייתא ע"ע ולית בר נש אמר
 אפילו, אלא דו מודה על קדמייתא.
לית כללוי דרבי כללן ¹⁴⁵ **תרומות** מ ג ש' 29 (ד-), שם ש' 34 (ד-); **חגיגה** עה ד ש' 38
 (ד-), שם ש' 43; **יבמות** י א ש' 32 (כלליה! תחת כללוי), שם ש' 44, שם ש' 46, יב ד
 ש' 45 (כללן), שם ש' 49 (כללן).
לית כלליה (!) דרבי כללן ע"ע לית כללוי דרבי כללן.
לית כללן דרבי כללן ע"ע לית כללוי דרבי כללן.
למה לי שאני (!) צריכין רחושין לשמועתיה (!) דרב ששת, דהוא גברא מפתחא
 ע"ע לית אנן צריכין חששין לשמועתיה דרב ששת, דהוא גברא מפתחא.

¹⁴⁰ ראה אהצ"י, עמ' 195, ד"ה מתמנעין.

¹⁴¹ תרגום: אבל.

¹⁴² תרגום (אחרי ההגהה): אין דרכו של התנא הזה לתפוס אלא דבר גדול.

¹⁴³ הנוסח כאן בכ"ל: "ליחידה" (עמ' 191 ש' 22), והוגה — ראה מבואות לסה"א, עמ' 444, [מא

ע"ב], ש' 24.

¹⁴⁴ תרגום: אין אנחנו צריכים לחשוש לשמועותיו של רב ששת, שהוא אדם מפותח; כלומר, סגיניהור — ראה: ליברמן, מחקרים, עמ' 287, ד"ה והנה ואילך; ירוכ"פ, עמ' 22, ד"ה דהוא גברא.

¹⁴⁵ תרגום: אין כללוי של רבי כללים. וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 395, ד"ה הוא דוחה.

למידין איפשר משאי איפשר (בתמיהה) **תרומות** מא ב שו' 6.
למידין גזירה (!) שוה אפילו מופנה מצד אחד ע"ע למידין מגזירה שוה אפילו מופנה מצד אחד.
למידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן ע"ע ולמידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן (בתמיהה).
למידין מגזירה שוה אפילו מופנה מצד אחד יומא מה א שו' 41 (גזירה!!)¹⁴⁶; **סנהדרין** כד ד שו' 50.
למידין עונש מעונש, ואין למידין עונש מפטור פסחים לב ב שו' 40.
למידין שני איסורין משני איסורין, ואין למידין שני איסורין מאיסור אחד יבמות ב ג שו' 15.
לעולם הגזירה במקומה עד שיעמוד בית דין אחר ויבטלה סנהדרין כא ב שו' 30.

מים

מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות, לרבי (!) חייא בר ווא אמר (!) ר' בנימן בר יפת, לא ר' חייא בר ווא ע"ע מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות, ר' חייא בר בא או ר' בנימן, לא ר' חייא בר בא (בתמיהה).
מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות, ר' חייא בר בא או ר' בנימן, לא ר' חייא בר בא (בתמיהה)¹⁴⁷ **ברכות י א שו' 32** (לרבי! חייא, ווא, אמר! תחת או, בנימן בר יפת, חייא, ווא)¹⁴⁸; **פסחים** כט ג שו' 17.
מדבר תורה להחמיר (כלומר, ספק אחד מדבר תורה) **יבמות** טו ג שו' 23; **כתובות** כד ד שו' 39.
מדות דר' אליעזר בן יעקב היא... ולא כולה, אלא מילין דצריכין (!) לרבנן¹⁴⁹
יומא לט ד שו' 43-44 (צ"ל: דצריכין)¹⁵⁰.

¹⁴⁶ ההגהה "מגזירה" על פי אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 522, אות ב; שם, הע' 32. אבל להלן (עמ' 666, הע' 160) ציטט את הכלל ללא ההגהה. וצ"ע.

¹⁴⁷ תרגום: מי יודע לשמוע יפה מר' יוחנן, ר' חייא בר אבא או ר' בנימין? לא ר' חייא בר אבא!!

¹⁴⁸ להגהות ראה מבואות לסה"ת, עמ' 360, י ע"א, שו' 32; שם, הע' 3 וצריך להיות שם "או רבי"

תחת "או" [!] רבי!; ההדגשה במקור. וראה עוד אהצ"י, ריש עמ' 139, ד"ה רבי חייא [עמ' 138].

¹⁴⁹ תרגום: [מסכת] מדות היא של ר' אליעזר בן יעקב... ולא כולה, אלא דברים שנצרכים לחכמים

(כלומר, שמשופקים לחכמים, או: דברים שזקוקים להם החכמים [להשלמת משנתם]).

¹⁵⁰ ההגהה "דצריכין" שלי. ולעצם העניין ראה אפשטיין, מחקרים, ב, א, עמ' 10, סי' IV. וללשון

דומה ראה להלן, ערך "תמיד דר' שמעון איש המצפה היא... ולא כולה, אלא מילין צריכין (!) לרבנן", ומה שהעיתי שם.

מה הן אין (!) דאשכח רבי מתני מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, אתר דלא אשכח רבי מתני מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן שתהא הלכה כסתם¹⁵¹ תענית סו א שו' 51 (צ"ל: אין הן)¹⁵²; מגילה ע ד שו' 18 (אן; תחת אין וצ"ל: אין הן, מתני¹ לילי, תהא); יבמות ו ב שו' 7 (מן מה; תחת מה, אין לילי, דשנה! תחת דאשכח, מתניתין; תחת מתני¹⁵³, אתא! תחת אתר, מתני! תחת מתני², תהא).

מה הן אן (!) דאשכח רבי מחלוקת (!) וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, אתר דלא אשכח רבי מתני מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן תהא הלכה כסתם ע"ע מה הן אין (!) דאשכח רבי מתני מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, אתר דלא אשכח רבי מתני מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן שתהא הלכה כסתם.

מה זכו בית הלל שתיקבע הלכה כדבריהן! אמר ר' יודה בר פזי: שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן, ולא עוד אלא שהיו רואין דברי בית שמאי וחוזרין בהן סוכה נג ב שו' 3.

מחמירין בקל מפני החמור, ואין מקילין בחמור מפני הקל גיטין מג ב שו' 27. **מיעוט אחר מיעוט לרבות** הוריות מה ג שו' 15441. ועיין עוד ערך ואין מיעוט אחר מיעוט לרבות (!).

מיעוט אחר מיעוט לרבות... שביעית לז ד שו' 40; ראש השנה נו א שו' 43; יבמות יב ב שו' 52; סוטה כג ג שו' 46.

מכיון דאיתמ' (!) הלכה כרבנן, שבקין ליחיד ועבדין כרבנן¹⁵⁵ עירובין יט א שו' 34 (צ"ל: דאתמ' [= דאת מר])¹⁵⁶.

מכיון דהן (!) יחידי ורבנן פליגין עלוי, נעביד כרבנן¹⁵⁷ ברכות י ג שו' 51 (צ"ל: דהן)¹⁵⁸.

¹⁵¹ תרגום (אחרי ההגהה): מה אם היכן שמצא רבי לשנות מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, מקום שלא מצא רבי לשנות מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן שתהיה ההלכה כסתם!?

¹⁵² להגהה כאן ובמקבילות במגילה ויבמות הרשומות להלן ראה מה שהערתי לעיל ברשימה הראשית, ערך "מה אם... לא כל שכן..." ליבמות ו ע"ב שו' 7-9.

¹⁵³ הנוסח כאן בכ"ל: "מתני" (עמ' 6 שו' 27), והסדר פשט בטעות: "מתניתין", והיה צריך להגיה "מתני" כאן ובהמשך.

¹⁵⁴ לשון הגמרא כאן: "בכל אתר את מר מיעוט אחר מיעוט לרבות וכא את מר מיעוט אחר מיעוט למעט". כלומר, בתמיהה. ולכן אין הסיפא, כלומר "מיעוט אחר מיעוט למעט", מכלל הכללים.

¹⁵⁵ תרגום (אחרי ההגהה): מכיון שאתה אומר: הלכה כחכמים, עוזבים את היחיד ועושים כחכמים.

¹⁵⁶ ראה לעיל שם, שו' 33: "מכיון דתימר הלכה כהדין" וכו'. וגם שם צריך לומר: דתמר, כלומר, דאת אמר. אלא שזה מסוג השיבושים שנשתגרו, ולא הערתי עליהם.

¹⁵⁷ תרגום: מכיון שהוא יחידי והחכמים חלוקים עליו, נעשה כחכמים.

¹⁵⁸ ראה כ"ר, עמ' 81 א שו' 1 (ושם: "דהוא").

מכיון דר' אלעזר אמר אולפן ור' יוחנן אמר¹⁵⁹ נראין, הלכה כר' אלעזר כתובות
לא א ש' 9.

מכיון דתימר הלכה כהדין והלכה כהדין, מאן דעבד הכין לא חשש ומאן דעבד
הכין לא חשש¹⁶⁰ עירובין יט א ש' 33.

מכיון דתימר¹⁶¹ לצורך יצאת, כמי שיצאת שלא לצורך שבת ט ג ש' 36; נזיר
נד ג ש' 48.

מכיון שאין את למד מצינוד, אפילו ממקום אחר אי את למד שבת ט ג ש' 22
(כיון, שאת! תחת שאין את, לומ', מצדו, אפילו כלל', במקו', אחד', אי לי'!)¹⁶²; נזיר נד
ג ש' 35.

מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה, כמי שכולן אחד פסחים כז ג ש' 17.
מכלל דו מודי על קמייתא (!) (כלומר, מכיון שהוא אומר: אף)¹⁶³ דמאי כב ד ש' 59
(צ"ל: קדמייתא)¹⁶⁴.

ממה שסילקו בית שמאי לבית הלל, הדא אמרה¹⁶⁵ הלכה כדבריהן סוכה נג ב
ש' 9.

ממשמע לאו את שומע הין (!) עירובין כא ב ש' 20; נדרים לז א ש' 37; קידושין
סד א ש' 13; **שבועות לה ד ש' 57 (אתה), לז ג ש' 38 (אתה), שם ש' 41 (אתה).**

ממשמע לאו אתה שומע הין ע"ע ממשמע לאו את שומע הין (?).
מן בגין דאנן ידעין דר' חנינה כשר, בגין כן אנן סמכין עלוי¹⁶⁶ נידה נ ב ש' 18.
מן בגין דר' חנינה עיניה שביעה בעובדייה¹⁶⁷ נידה נ ב ש' 16.

מן למעט ע"ע בכל אתר את אמר מן למעט.
מן לרבות (!) ע"ע בכל אתר את אמר מן למעט.

מן מה (!) הן דשנה (!) רבי מתניתין (!) מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם,
אתאי (!) דלא אשכח רבי מתני' (!) מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי
שנה סתם, לא כל שכן תהא הלכה כסתם ע"ע מה הן אין (!) דאשכח רבי מתני
מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, אתר דלא אשכח רבי מתני מחלוקת, אלא
אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן שתהא הלכה כסתם.

¹⁵⁹ תרגום: מכיוון שר' אלעזר אומר תלמוד (כלומר, שמועה) ור' יוחנן אומר.

¹⁶⁰ תרגום: מכיוון שאתה אומר הלכה כ[חכם] זה והלכה כ[חכם] זה, מי שעושה כך לא חושש ומי
שעושה כך לא חושש. כלומר, אינו צריך לחושש.

¹⁶¹ תרגום: מכיוון שאתה אומר.

¹⁶² להגהות ראה: שתא"י, עמ' 167, ד"ה כיון; ירוכ"פ, עמ' 129, ד"ה זובח, וד"ה כלל; מבואות לסה"א,

עמ' 512, הע' 11.

¹⁶³ תרגום: מכלל שהוא מודה על [ההלכה] הראשונה (כלומר, על הרישא).

¹⁶⁴ ראה כ"ר, עמ' 137ב ש' 12 (ושם: "קדמייתה").

¹⁶⁵ תרגום: זאת אומרת.

¹⁶⁶ תרגום: מכיוון שאנחנו יודעים שר' חנינה כשר, בשביל כך אנחנו סומכים עליו.

¹⁶⁷ תרגום: מכיוון שעינו של ר' חנינה שביעה במעשים.

מצאנו דבר מעכב למד מדבר שאינו מעכב ודבר שאינו מעכב למד מדבר מעכב
יומא לח ב שו' 2.

מצות עשה דוחה את מצות לא (!) תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה
ע"ע מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה.

מצות עשה דוחה בלא (!) תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה ע"ע מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה.

מצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה חלה נח ב שו' 43 (למצוה ליל!); ביצה ס ב שו' 59; נדרים לח ב שו' 30 (את מצות; לא! תעשה)¹⁶⁸.

מצות עשה קודמת למצות לא (!) תעשה ע"ע בכל אתר את מר מצות עשה קודמת למצות לא (!) תעשה.

מקרא אחד מכריע שני מקראות (בתמיהה) סוטה יז א שו' 48.

משיבין דבר בין ר' לר' ע"ע ומשיבין דבר בין ר' לר' (בתמיהה).

משיבין דבר מחוץ לירוש'¹⁶⁹ על דבר שבירוש' (בתמיהה) פסחים לג ג שו' 5.

משיבין דבר שהוא לבא על דבר שהוא לשעבר (בתמיהה) עבודה זרה מ ג שו' 11.

משיבין דבר שיצר הרע בטל על דבר שיצר הרע קיים (בתמיהה) עבודה זרה מ ג שו' 11.

משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו (בתמיהה)¹⁷⁰ שקלים מו א שו' 62.

משיבין מקל וחומר, ואין משיבין מגזירה שוה פסחים לג א שו' 28.

נון

נראין דברים שתהא הלכה כר', שהוא אומר מעין שניה¹⁷¹ פסחים כז ד שו' 30.

נראין דברים שתהא הלכה כר', שהוא אומר מעין שניה, ואינה אלא כר'¹⁷² שבת ה א שו' 5.

עין

עד שלא בא מעשה אצל בית הלל היו בית שמאי נוגעין בו, משבא מעשה אצל

בית הלל לא היו בית שמאי נוגעין בו יבמות ג ב שו' 24; קידושין נח ד שו' 13.

על המנהג לוקין ע"ע ועל מנהג לוקין (בתמיהה).

עשה מלמד על לא תעשה, אבל לא תעשה אינו מלמד על עשה שבת ט ד שו' 31

(ו-, אבל ל', ואין לא תעשה מלמד); **סנהדרין** כד ג שו' 56 (צ"ל בשניהם: עשה אינו

מלמד על לא תעשה, אבל לא תעשה מלמד על עשה?)¹⁷³.

¹⁶⁸ להגהות ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 490, ריש ד"ה וכן תמיד.

¹⁶⁹ שתי צורות של מילה זו מצויות בירושלמי, הרוב "ירושלם", והמיעוט "ירושלים"; משום כך לא

פשטתי את הקיצור כאן. ועל החילוף ירושלם / ירושלים במשנה ראה בירנבאום, עמ' 331, סי' 3.

¹⁷⁰ ראה תוכפ"ש, תרומות, עמ' 381, שו' 18-19.

¹⁷¹ ראה עוד הערך הבא. וראה עוד לעיל, ערך "הלכה כר' שהוא אומר מעין שניה".

¹⁷² ראה עוד הערך הקודם ומה שהעיתי שם.

עשירי הוּ (!) בתשובות ע"ע עשירין היו בתשובות.

עשירים היו בתשובות ע"ע עשירין היו בתשובות.

עשירין היו בתשובות¹⁷⁴ **כלאים** כז ד שו' 58 (עשירים); **פסחים** לג ב שו' 54; **נזיר** נד א שו' 52 (עשירין, הווי').

עשרים וארבעה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל **שבת** י א שו' 11; **ביצה** ס ב שו' 20; **סוטה** יט ב שו' 47; **נזיר** נג ג שו' 20.

פא

פֶּרֶט וְכָלֵל והכל בכלל **שבועות** לד ג שו' 52.

צדי

צריכין (!) חיזוק ע"ע ואין דברי תורה צריכין חיזוק.

ריש

ר' זעירא כל דתרומות ודטהרות שמועה בשם ר' לעזר¹⁷⁵ **תרומות** מז ד שו' 57.
ר' זעירא מקבל (!) לסביא דהוון ביומוי דר' יצחק רובא דלא בחנון כל מתניית' (!)
מיניה¹⁷⁶ **מעשר שני** נה ד שו' 23 (צ"ל: מיקל, צ"ל: מתנית')¹⁷⁷.
ר' לעזר דהוא שמותי¹⁷⁸ **שביעית** לט א שו' 48.
ריבוי אחר ריבוי למעט **מגילה** עה ב שו' 13.

שין

שאין הלכה מתבררת פחות משלשה **סנהדרין** כ ג שו' 10.
שאין מוקדם ומאוחר בתורה ע"ע אין מוקדם ומאוחר בתורה.
שאין מוקדם ומאוחר בתורה ע"ע אין מוקדם ומאוחר בתורה.

¹⁷³ ההגהה על פי שתא"י, עמ' 169, ד"ה ולית לר"א.

¹⁷⁴ כל המקומות הבאים נרשמו על ידי ליברמן, ירוכ"פ, סוף עמ' 472, ד"ה כיי דמר.

¹⁷⁵ תרגום: ר' זעירא — כל שמועה של [מסכת] תרומות ושל [מסכת] טהרות וכלומר, שהוא מוסר

בשתי המסכתות האלה, הן אמורות) בשם ר' אלעזר — ראה על הירושלמי, עמ' 67, הע' 63.

¹⁷⁶ תרגום: ר' זעירא מגנה את הזקנים שהיו בימיו של ר' יצחק הגדול שלא בחנו (כלומר, בדקו)

את כל המשנה ממנו. וראה מבוא לנוה"מ, עמ' 404, ד"ה כבר רבי; עמ' 679, ד"ה ואפילו.

¹⁷⁷ להגהה "מיקל" ולתרגום ראה אפשטיין, מבוא לנוה"מ, עמ' 353, סוף ד"ה אבל (והוא העתיק:

"לסביא"!) שם, הע' 1. והוא מגיה שם ושם: "מקל". ואני רשמתי בכתב מלא על פי הלשון שבתענית

סג ע"ד שו' 19. וההגהה "מתנית'", כלומר, "כל מתניתא", על פי הלשון דלעיל מינה במעשר שני נה ע"ד

שו' 21. וצינתי לפירוש אפשטיין בה לעיל ברשימה הראשית, ערך "כל מתניתא", בהערה למעשר שני

הנ"ל. ולטיב ה"סביא" ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 679, הע' 2.

¹⁷⁸ תרגום: ר' אליעזר שהוא שמותי. כלומר, מבית שמאי. וראה עוד לעיל ערך "ור' לעזר לאו

שמותי הוא (בתמיהה)", והערכים שצינתי שם בהערה.

שבקין ליחיד ועבדין כרבנן¹⁷⁹ **עירובין** יט א שו' 34.
שבקין סתמא ועבדין כיחדיא ע"ע שבקין סתמא ועבדין כיחדיא (בתמיהה).
שבקין סתמא ועבדין כיחדיא (בתמיהה)¹⁸⁰ **תענית** סו א שו' 47 (כיחדיא); **מגילה** ע ד שו' 14; **יבמות** ו ב שו' 2.
שבקין ר' יוחנן ועבדין כריש לקיש (בתמיהה)¹⁸¹ **גיטין** מד ד שו' 27.
שלא תהא הלכה למחצה **גיטין** מז ב שו' 17.
שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה **ברכות** ו א שו' 50 (למצות! תחת למצוה, לא! תעשה)¹⁸²; **חלה** נח ב שו' 43 (למצות! תחת למצוה, לא! תעשה); **סוכה** נד א שו' 36; **ביצה** ס ב שו' 58; **זיזי** נו א שו' 32 (למצות! תחת למצוה, לא! תעשה).
שמצות עשה דוחה למצות לא (!) תעשה ע"ע שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה.
שני דברים שיצאו מן הכלל אינן (!) חולקין ע"ע שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין.
שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין¹⁸³ **שבת** ט ג שו' 47 (אינן! חולקין)¹⁸⁴, שם שו' 53.
שנים (= "שנים שרבו על אחד"; כלומר, והלכה כרבים) **כתובות** כה ד שו' 1 (2x).
שנים רבין על אחד (כלומר, שני חכמים, והלכה כרבים) **חלה** נט ג שו' 7.
שנים שרבו על אחד (כלומר, והלכה כרבים) **כתובות** כה ג שו' 63.
שתי ספיקות מדבר תורה להקל **יבמות** טו ג שו' 24 (מדברי); **כתובות** כד ד שו' 40.
שתי ספיקות מדברי תורה להקל ע"ע שתי ספיקות מדבר תורה להקל.

תיו

תלמיד שהורה אפילו כהלכה אין הוראתו הוריה ע"ע תלמיד שהורה אפילו כהלכה
 אין הוריתו הוריה.
תלמיד שהורה אפילו כהלכה אין הוריתו הוריה **שביעית** לו ג שו' 4 (הוראתו);
גיטין מג ג שו' 27.
תמיד דר' שמעון איש המצפה היא... ולא כולה, אלא מילין צריכין (!) לרבנן¹⁸⁵
יומא לט ד שו' 42 (צ"ל: דצריכן)¹⁸⁶.

¹⁷⁹ תרגום: עוזבים את היחיד ועושים כחכמים.
¹⁸⁰ תרגום: עוזבים את הסתם ועושים כיחיד!!
¹⁸¹ תרגום: עוזבים את ר' יוחנן ועושים כריש לקיש!! והקשו על זה: "הוריותה (!) דרבי יוחנן הוריה והוריתא (!) דריש לקיש לאו הוריה" (וצריך לומר: הוריתיה... והוריתיה [= והוריתיה]). כלומר, בתמיהה, ע"ש. והבאתי את הדברים לעיל ברשימה הראשית, אות ה"א.
¹⁸² להגהה "למצוה בלא תעשה" כאן ולהלן, ראה: מבוא לנוה"מ, עמ' 490, ד"ה וכן תמיד; מבואות לסה"א, ריש עמ' 352, [ו ע"א], שו' 51; שם, הע' 10 (לברכות ו ע"א שו' 50).
¹⁸³ לעיל באות וי", ישנו כלל הפוך: "ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין". ואין כאן סתירה, כי הן דעות שונות.
¹⁸⁴ להגהה ראה ירוכ"פ, ריש עמ' 131, ד"ה הדא אמרה. וראה עוד מה שצינתי לעיל ברשימה הראשית, בהערה לערך "אינן חולקין (מעניין חילוק)", על אתר.
¹⁸⁵ תרגום: [מסכת] תמיד של ר' שמעון איש המצפה היא... ולא כולה, אלא דברים שנצרכים לחכמים (כלומר, שמשופקים לחכמים, או: דברים שזקוקים להם החכמים [להשלמת משנתם]).

תנייה חמתון סבין מינון ואקדמון¹⁸⁷ **סוכה נג ב שו' 6.**
תריי כל קביל ארבעה, לא עבדין עובדא כסוגיאי ע"ע תריי כל קבל ארבעה, ולא
 עבדין עובדא כסוגיאי (בתמיהה).
תריי כל קבל ארבעה, ולא עבדין עובדא כסוגיאי (בתמיהה)¹⁸⁸ **כתובות לג א**
 שו' 63; **קידושין ס ב שו' 60** (קביל, לא).

---

¹⁸⁶ ההגהה "דצריכן" שלי, וטעם הדבר הוא ש"מילין" היא לשון רבות. וכיוצא בזה לעיל, ערך "מדות
 דר' אליעזר בן יעקב היא... ולא כולה, אלא מילין דצריכן (!) לרבנן". ולעצם העניין ראה מבוא לנוה"מ,
 עמ' 241, הע' 6.
¹⁸⁷ תרגום: התנא ראה אותם זקנים מהם והקדים אותם! (בלשון קושיא). כלומר, התנא ראה את
 חכמי בית שמאי זקנים מחכמי בית הלל ושנה את דבריהם במשנתו לפני דברי בית הלל.
¹⁸⁸ תרגום: שניים כנגד ארבעה, ולא עושים מעשה כמו הרוב!?

נספח ו'

כללי הפסק במחלוקות התנאים

בית

בית שמאי ובית הלל, אין הלכה כבית הלל (בתמיהה) פסחים ל ד ש' 29.
***בכל מקום הלכה כרבן שמעון בן גמליאל חוץ מערב וצידן וראייה אחרונה...**
ובלבד במשנתנו בבא בתרא יז ד ש' 7-8.
***בכל מקום הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, שהלכות קצובות היה אומר מפי בית דינו בבא בתרא יז ד ש' 9.**
***בכל מקום ששנינו: אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון, הלכה כיוצא בו כתובות לה ד ש' 25, לו א ש' 23; בבא בתרא יו ד ש' 45 (ב' ל'), כאדמון תחת כיוצא בו).**

דלת

דר' (!) מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי מעשרות מט ב ש' 45 (צ"ל: ור')¹.

הא

***הלכה כר' עקיבה, אפילו בית הלל חלוקין עליו בבא מציעא ט ב ש' 25.**

וין

ויש הלכה כבית שמאי ולא כבית הלל (בתמיהה) **עירובין יט א ש' 3.**
ולא הלכה כבית שמאי שבת יו ב ש' 28².
ור' יודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי³ תרומות מח ב ש' 39.

¹ ההגהה שלי. ובכ"ל: "ר' מאיר", ונוספה "ד" עי"א (ועמ' 230 ש' 13) — ראה מבואות לסה"א, עמ' 461, מט ע"ב, ש' 45. ואין ההגהה הכרחית, כי אפשר שיש לנו כאן סמיכות אסינדרטית.
² לשון הגמרא כאן: "אתיידא דבית שמאי כרבי נחמיה. את אמרת הלכה כרבי נחמיה ולא הלכה כבית שמאי" (שם, ש' 27). ועיין במפרשים שם, ומה שהערתי לעיל ברשימה הראשית, ערך "ולא (בתמיהה)", על אתר.
³ ראה כיוצא בזה להלן, ערך "ר' יודה ור' יוסי, אין הלכה כר' יוסי (בתמיהה)"; וערך "ר' יוסי ור' יודה, הלכה כר' יוסי".

כף

כל מקום ששנינו: אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון, הלכה כאדמון
ע"ע בכל מקום ששנינו: אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון, הלכה כיוצא בו.

סמך

סתמא דר' (!) יוסי היא, הלכה כסתמא⁴ מעשרות מט ב שו' 44 (צ"ל: ור')⁵.

סתמא ור' יוסי הלכה כסתמא⁶ ברכות ד ד שו' 24.

ריש

רבי וחביריו הלכה כרבי... ואפילו רבי אצל ר' לעזר בי ר' שמעון דמאי כב ד שו' 27; **תרומות** מב א שו' 25-26.

ר' יודא וחכמים, תהא הלכה כר' יודא ע"ע ר' יודה וחכמים, תהא הלכה כר' יודה (בתמיהה).

ר' יודה וחכמים, תהא הלכה כר' יודה (בתמיהה) **עירובין** יח ב שו' 36, כג ב שו' 26 (יודא).

ר' יודה ור' יוסי, אין הלכה כר' יוסי (בתמיהה)⁷ **יבמות** ו א שו' 61; **נדה** מט ב שו' 51.

ר' יודה ור' שמעון, הלכה כר' יודה **תרומות** מב א שו' 34⁸; **ביצה** סב א שו' 34.

ר' יוסי וחביריו, הלכה כר' יוסי מחביריו **תרומות** מב א שו' 28.

ר' יוסי ור' יודה, הלכה כר' יוסי⁹ **ברכות** ד ד שו' 25.

ר' מאיר ור' יודה, אין הלכה כר' יודה (בתמיהה)¹⁰ **עירובין** כא ב שו' 61.

ר' מאיר ור' יוסי, אין הלכה כר' יוסי (בתמיהה) **פסחים** ל ד שו' 30.

ר' מאיר ור' שמעון, אין הלכה כר' שמעון (בתמיהה) **דמאי** כד ד שו' 115¹¹; **תרומות** מח ב שו' 37.

ר' מאיר ור' שמעון, הלכה כר' שמעון **שביעית** לח ב שו' 34.

ר' מאיר ור' שמעון הלכה כר' שמעון, ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר' יודה, ואין צריך לומר ר' מאיר ור' יהודה שהלכה כר' יהודה **תרומות** מב א שו' 29.

⁴ תרגום (אחרי ההגהה): סתם ור' יוסי היא, [ו]הלכה כסתם.

⁵ ראה מבואות לסה"א, עמ' 461, הע' 11.

⁶ תרגום: סתם ור' יוסי — הלכה כסתם. וראה מבוא לנזה"מ, עמ' 1157, סי' 1.

⁷ ראה עוד לעיל, ערך "ור' יודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי", ומה שצינתי שם בהערה.

⁸ שתא"י מגיה כאן: "ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי" (עמ' 607, ד"ה ומינה; ההדגשה במקור). ואני

נמשכתי אחרי גירסת הרש"ס (תרומות מח ע"א שו' 6), ולא הגהתי.

⁹ ראה לעיל, ערך "ור' יודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי", ומה שצינתי שם בהערה.

¹⁰ לקריאה בתמיהה ראה תוכפ"ש, עירובין, עמ' 364, שו' 10.

¹¹ ראה תוכפ"ש, דמיי, עמ' 260, הע' 55.

ר' מאיר ור' שמעון הלכה כר' שמעון, ר' שמעון ור' יודה הלכה כר' יודה (!), ואין צריך לומר ר' מאיר ור' יהודה ור' שמעון (!) הלכה כר' יהודה תרומות מב א שו' 32 (ל"ג ר' שמעון ור' יודה הלכה כר' יודה, ל"ג ור' שמעון)¹².

שין

שני דברים אמר חנן, הלכה כיוצא בו; שבעה דברים אמר אדמון, אין הלכה כיוצא בו¹³ כתובות לה ד שו' 24, לו א שו' 21.
*שני דברים אמר חנן, והלכה כמותו; שבעה דברים אמר אדמון, ואין הלכה כמותו¹⁴ בבא בתרא יו ד שו' 44.

¹² ההגהות על פי נוסח הרש"ס, מח ע"א שו' 4 ואילך.

¹³ ראה עוד הערך הבא.

¹⁴ ראה עוד הערך הקודם.

נספח ז'
מבחר חילופי נוסחאות

התוכן

1576	1. קיצורים ביבליוגרפיים
1579	2. מפתח הסימנים
1581	3. חילופי נוסחאות מכ"י רומי
1657	4. חילופי נוסחאות מנוסח הרש"ס
1731	5. חילופי נוסחאות מהמסכתות הבודדות
1777	6. חילופי נוסחאות מ"שרידי הירושלמי"
1827	7. חילופי נוסחאות מקטעי הירושלמי
	8. מפתח המונחים הנעדרים מדפוס ויניציאה והנמצאים בשאר מקורות הירושלמי
1877	
1905	9. מפתח המסכתות בנספח ז'

י"נ אפשטיין, "לשרידי הירושלמי", מחקרים בספרות התלמוד ובלשונו שמיית, ב, א, ירושלים תשמ"ד, עמ' 252-256 (עבודה זרה), עמ' 266-275 (חלה), עמ' 279-281 (ברכות), עמ' 282-287 (שבת), עמ' 288-290 (עבודה זרה).

M. Perani E. S. Campanini, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, CVIII, I frammenti ebraici di Bologna, Firenze 1997: Tav. 1 (בבא קמא); Tav. 2&3 (בבא מציעא); Tav. 8 (שביעית); Tav. 28 (ברכות)

א' דוד וי' תבורי (עורכים), הגניזה האיטלקית, ירושלים תשנ"ח, עמ' פב (ברכות).

מ' פיראני, קטעים מ"הגניזה האיטלקית" — תערוכה, בולוניה 1999, עמ' 11 (שביעית).

M. Perani & E. Sagradini, *Talmudic and Midrashic Fragments from the "Italian Genizah": Reunification of the Manuscripts and Catalogue*, Firenze 2004, p. 181 (שביעית)

R. Brody, *A Handlist of Rabbinic Manuscripts in the Cambridge Genizah Collection*, I: Taylor-Schechter New Series, Cambridge 1998, plate no. 23 (ברכות)

ל' גינצבורג, גנזי שכטר, א, נויארק תרפ"ח, עמ' 390-429 (ראש השנה ותענית), שם, עמ' 432-448 (ברכות, שבת ופסחים).

ש' ווידר, "קטע ירושלמי מבין כתבי הגניזה בבואאפשט", תרביץ יז (תש"ו), עמ' 130-135 (סנהדרין-מכות).

י' זוסמן, "שרידי ירושלמי — כת"י אשכנזי", קבץ על יד יב (כב) (תשנ"ד), עמ' 25-120 (ראש השנה, ביצה, תענית, מועד קטן, יבמות וקידושין).

A.I. Katsh, "A Genizah Fragment of Talmud Yerushalmi in the Antonin Collection of the Saltykov-Shchedrin Library in Leningrad", *JQR* 71 (1981), pp. 182-184 (שקלים)

ד"ש לוינגר, "שרידים חדשים מירושלמי פסחים פרק ה' ו' ז'", ספר היובל לכבוד אלכסנדר מארכס למלאת לו שבעים שנה, ניוירק תש"י, עמ' רמג-רפג.

M. Perani — G. Stemberger, "The Yerushalmi Fragments Discovered in the Diocesan Library of Savona", *Henoch* 23 (2001), p. 272 (מכות), p. 273 (סנהדרין), p. 274 (שבועות)

קטע אפשטיין

קטע בולוניה¹

קטע בולוניה²

קטע בולוניה³

קטע בולוניה⁴

קטע ברודי

קטע גינצבורג

קטע ווידר

קטע זוסמן

קטע כץ

קטע לוינגר

קטע סבונה

קטע עסיס

מ' עסיס, "קטע של ירושלמי סנהדרין", תרביץ מו (תשל"ז), עמ' 39-90.

קטע פריימן

א"ח פריימן, "קטע של ירושלמי בבא קמא", תרביץ ו (תרצ"ה), עמ' 57-63.

קטע רבינוביץ

צ"מ רבינוביץ, "קטע של משנה וירושלמי שביעית", בר־אילן ב (תשכ"ד), עמ' 127-131 (= י"ל נחום, חשיפת גנוזים מתימן, חולון תשל"א, עמ' כ-כו); "שרידי ירושלמי מתוך הגניזה", ספר זיכרון לחנוך ילון, רמת-גן תשל"ד, עמ' 501-511 (ברכות, שבת וקידושין).

קטע ששון

D.S. Sassoon, אהל דוד (*Ohel David*), II, Oxford University Press 1932, p. 679, N° 918 (סנהדרין)

מפתח הסימנים

בדפוס ויניציה (ד"ו) ובכל המקורות

! או (!) לשון משובש או לשון בבלי או נוהג כתיבה שאינו רווח אצלנו.

בכ"י רומי (כי"ר)

(?) קריאה מסופקת.

[ ] הוספה בין השורות או בגליון כתב היד.

ברש"ס (בפנים ובהערות)

אֲ אות מסופקת.

? אות בלתי קריאה.

( ) מחיקה בכתב היד.

׀ מחיקה מסופקת בכתב היד.

[ ] הוספה בין השורות או בגליון כתב היד.

(?) ספק אם הגירסא ירושלמית מקורית או מדעתו של הרש"ס.

(!?) לשון משובש שספק אם הוא גירסא מקורית או משל הרש"ס.

במסכת שקלים

(?) ספק אם הגירסא ירושלמית מקורית.

בכ"י אסקוריאל (כי"א)

אֲ קריאה קשה או מסופקת.

< > הוספה בין השורות או בגליון כתב היד.

[ ] קרחה גדולה.

[...] קרחה. מספר הנקודות כמספר האותיות החסרות.

בשרידי הירושלמי (שרי"ר)

אֲ אות מסופקת.

( ) מחיקה בכתב היד.

[ ] הוספה בין השורות בכתב היד.

(?) קריאה מסופקת (של מילה או יותר) בכתב היד.

... קרחה.

בקטע אברמסון

[ ] הוספה בין השורות בכתב היד.

(?) קריאה מסופקת בכתב היד.

בקטעי אפשטיין

אָ אות מסופקת.

< > הוספה בין השורות בכתב היד.

[ ] השלמה של המהדיר.

בקטע ברודי

אָ אות מסופקת.

בקטעי גינצבורג

[ ] הוספה בין השורות בכתב היד.

... קרחה.

בקטע ווידר

[ ] השלמה של המהדיר.

בקטע זוסמן

אָ אות פגומה או קריאה מסופקת.

( ) מחיקה בכתב היד.

[ ] הוספה בין השורות בכתב היד.

{ } הוספה בגליון כתב היד.

[...] קרחה. מספר הנקודות כמספר האותיות החסרות.

בקטע לוינגר

... קרחה.

בקטע עסיס

אָ אות שנשתמרה בחלקה.

[ ] השלמה של המהדיר.

בקטעי רבינוביץ

... קרחה.

[ ] השלמה של המהדיר.

גל' גליון

הפיסוק במובאות שלי

חילופי נוסחאות מכי"ר

1583	1. מסכת ברכות
1603	2. מסכת פאה
1612	3. מסכת דמאי
1618	4. מסכת כלאים
1627	5. מסכת שביעית
1634	6. מסכת תרומות
1644	7. מסכת מעשרות
1649	8. מסכת מעשר שני
1653	9. מסכת חלה
1655	10. מסכת ערלה

מסכת ברכות

כי"ר

ד"ר

פרק ראשון

ב שו' 3: לאו (בתמיהה)	א42 שו' 25: לא
שו' 32: ההוא!	ב42 שו' 31: כההוא! ¹
שו' 36: הווי יתבין	שו' 38: הווי יתבין
ג שו' 6: מאן תנא	א43 שו' 2: מן תנא
שו' 6: קשתה	שו' 3: קשתה
שו' 8: קשתיה! ²	שו' 5: קשתה
שו' 8: מאן פליג	שו' 6: מן פליג
שו' 12: מקיש	שו' 10: הקיש
שו' 15: אם אומר (!)	שו' 15: אם אומ את
שו' 23: ומה טעמא	שו' 28: מה טעמ
שו' 40: מאי (!) ³ טעמא	ב43 שו' 11: ומה טעמא
שו' 48: ומה טעם	שו' 19: ומה טעמ ⁴
שו' 54: ורבנן (!) אמרין	שו' 35: ורבנן אמרין
שו' 61: היך מה דאת אמר	שו' 43: כמה דאתמר
ד שו' 5: על הא (!) דר'	א44 שו' 11: על הדא דר'
שו' 6: מה כתיב בתריה	שו' 13: ומה כת' בתריה
שו' 7: זה אצל זה	שו' 15: זה לזה
שו' 12: ורבנן (!) ⁵ אמרין	שו' 23: רבנן אמרין
שו' 20: הא כאי זה צד	שו' 32: הא כיצד
שו' 22: הוא ש"ם... אמר (!)...	שו' 36-35: הוא ש"ם... אומ...
שו' 30: ומה אם	ב44 שו' 3: ומה
שו' 35: מי (!) כתיב	שו' 12: מה כת'
שו' 41: מה בין... ומה בין...	שו' 22-21: מה בין... ל'...
שו' 47: ומאי (!) טעמא	שו' 30: ומה טעמ
שו' 49: מזמורים	שו' 33: מזמורין
שו' 54: מה כתיב	שו' 41: ומה כת'

⁴ וכן הוא להלן, שו' 21 (הביטוי כפול שם

בטעות).

⁵ צ"ל: ורבנן או רבנן.

¹ צ"ל: בההוא.

² צ"ל: קשתה.

³ צ"ל: מה.

מסכת ברכות, פרק ראשון (המשך)

כ"ר	ד"ר
א 45 שו' 16: תנא	א 2 שו' 2: תנאי!
שו' 24: והא	שו' 8: והן
שו' 38: ותני	שו' 16: תני
א 45 שו' 6: הוה עבר	שו' 23: עבד עובדא (!)
שו' 8: חלוקין	שו' 25: חולקין
שו' 16: עבדו ⁶	שו' 29: עובדין!
שו' 22: ומה טעמ	שו' 34: ומאי טעמא (!?) ⁷
שו' 23: האמור	שו' 34: שנאמר
שו' 24: לית כאן	שו' 35: ולית (!) כן
א 46 שו' 29: תרין אמורין	ב 3 שו' 3: תרין אמוראין (!)
שו' 39: קומי ר'	שו' 8: קומוי (!) ר'
שו' 39: אפילו תימר	שו' 9: ואפ' תימר
א 46 שו' 8: וחזר ואמ	שו' 17: חזר ומר
שו' 28: ורבנן עבדין	שו' 31: ורבנן עבדי (!)
א 47 שו' 6: חברה	שו' 45: ל'!
שו' 37: הדא	שו' 63: הדין!
א 47 שו' 16: שנ'	ג 14 שו' 14: דכת'
א 48 שו' 2: ויידא אמ דא	שו' 33: ל'!
שו' 3: ומה	שו' 33: מה
שו' 40: לפום (!) כן צריך למימ	שו' 53: לפום (!) כן צריך מימר
א 48 שו' 3: ומה טעמ	שו' 58: מ"ט
שו' 12: תני ר' חלפתא בר שאול	שו' 63: תנא ר' חלפתא בן שאול
שו' 19: ואית דאמרין לה	ד 2 שו' 2: ואית דאמרין ליה ⁹
שו' 45: מילתיה דר'	שו' 18: מילתא (!) דר' ¹⁰
א 49 שו' 5: ורבנן (!) דהכא	שו' 49: ורבנן דהתם (!) אמרין
אמרין (הכא = ארץ ישראל)	(התם = בבב)
שו' 6: מתניתה פליגה	שו' 49: מתניתין (!) פליגא
שו' 44: אילו הן	ד א 7 שו' 7: ואילו הן

⁹ לשון נקבה.¹⁰ צ"ל: מילתה.¹¹ צ"ל: ורבנן.⁶ צ"ל: עבדון.⁷ צ"ל: ומה טעמה.⁸ צ"ל: לפס.

מסכת ברכות, פרק ראשון (המשך)

כ"ר

ל' 1: ש' 50א
עד כאן 3: ש'
שנ' 6: ש'

ד"ר

דא 8: ש' דכתיב
ש' 10: עד כדון
ש' 11: ומה טעם

פרק שני

ש' 26: תניתה 50ב
ש' 30: ומה בין
ש' 20: 51א אצטרכת
ש' 29: לא מסתברא
ש' 4: 51ב כמה
ש' 22: מהוא
ש' 31: ומה הנייה
ש' 33: ומה טעם
ש' 36: וחד אמ
ש' 38: ומה
ש' 4: 52א מה טעם
ש' 37: מה טעם
ש' 14: 52ב שכתוב
ש' 16: הכן
ש' 23: כיצד
ש' 33: מה טעם
ש' 36: ואית דבעי מימר
ש' 38: ואית דבעי משמע (1)15
מן הדה
ש' 40: והא כתיב
ש' 42: סגין
ש' 17: 53א ודא מסייעה ואתייה
כ"ר דר' (1)17
ש' 27: ולא סמיכין

ש' 48: תניתה ד
ש' 50: מה בין
ש' 10: 12צריכת!
ש' 15: מסתברא
ש' 26: וכמה1
ש' 35: מיהו13
ש' 40: מהניא
ש' 41: מה טעם
ש' 43: וחרנה אמר
ש' 44: מה
ש' 50: ומה טעם
ש' 8: 12ג מה טעם
ש' 19: שכתב!
ש' 20: והכין
ש' 23: באי (1)14 זה צד
ש' 28: ומה טעם
ש' 32: אית דבעי מימר
ש' 32: נשמעיניה (!) מן הדא
ש' 33: ולא כן כתב (!)
ש' 34: סגין
ש' 44: 16(1) ודא מסייעא כ"ר
דמר ר'
ש' 49: ולא סמיכין

16 צ"ל: לין.

17 גירסא מורכבת: ודא מסייעה [ליי דאמר ר'],
ואתייה כ"ר ד[אמר] ר'.

12 צ"ל: איצרכת.

13 צ"ל: מהו.

14 צ"ל: כאי.

15 "נשמעיניה" בד"ר = נישמעניה, וצ"ל בכ"ר:
משמעניה.

מסכת ברכות, פרק שני (המשך)

כ"ר	ד"ר
וּמִן דְּמַר' 32: (א53)	ש' 51: מֵאֵן דְּמַר ² (ד ג)
וּמָה טַעַם' 9: 53	ש' 62: מָה טַעַם
ש' 17: וְלֹא בִן (!) כְּתוּב	ד ד ש' 2: לֹא כֵן כְּתַב (!) ¹⁸
ש' 23: וּמִנִּין ל'	ש' 4: מִנִּין ש'
ש' 28: שֵׁנ'	ש' 7: דְּכָתִיב
ש' 29: אֵלֶּא (מִדְרָשִׁית)	ש' 8: לִי!
ש' 37: טַעַם	ש' 12: טַעַם
ש' 41: מָה טַעַמִּי (!) ¹⁹	ש' 14: מָה טַעַם
ש' 43: כְּתוּב (לְצִיטוּט פְּסוּק)	ש' 15: לִי
54 ש' 3: שָׁמַע לָהּ מִן הַדָּה	ש' 17: לִי
ש' 13: מָה צוּרְכָה	ש' 25: וּמָה צְרִיכָה לְמִימַר ר'
דְּאִמּוּר (!) ²⁰ ר'	ש' 26: שְׁמַע!
ש' 14: דְּשָׁמַע	ש' 26: לְמִימַרָא
ש' 15: מִימַר	ש' 28: הִדָּא דְתַנִּינָן
ש' 18: הִדָּה דְתַנִּינָן תַּמָּן	ש' 30: מִן דְּמַר (!) ²¹ ר'
ש' 23: מִמָּה דְאִמַּר ר'	ש' 31: הִיא ² !
ש' 24: הִיא... הָא (!) ²² ...	ש' 31: מ'ט דר'
ש' 24: וּמָה טַעַמִּיה דְר'	ש' 34: עַל כְּרַחֲדִי אֵיתַמ' (!) ²³
ש' 30: עַל כְּרַחֲדִי אֵת אִמַּר	ש' 35: וְלֹא תַנִּינָהּ
ש' 32: וְלֹא תַנִּינָתָהּ	ש' 35: אִסּוּ!
ש' 32: אֵין	ש' 36: וְלֹא תַנִּינָתָהּ
ש' 34: וְלֹא תַנִּינָתָהּ	ש' 42: תַּנָּא
ש' 45: תַּנִּי	ש' 44: תַּנָּא רַב (!) נַחְמֵן בַּר אֲדָא
54 ש' 4: תַּנָּא נַחְמֵן רַב (!) אֲדָא	ש' 56: לִית צוּרְכָה ד' (!)
ש' 26: לֹא צוּרְכָה דְלֹא	ש' 57: אֲשִׁתַּעֲיִיא!
ש' 28: אִישְׁתַּעֲיִית	ש' 60: מָה כְּתִי' בִּתְרִיה
ש' 34: וּמָה כְּתוּב (!) בִּתְרִיה	ש' 65: לְלַמֵּד
ש' 41: לְהוֹדִיעַךְ	ה א ש' 9: רַבֵּנן אִמְרִי (!)
55 ש' 15: וּרְבִנִין אִמְרִין	ש' 10: אֲנָא אִמְרִית טַעַמָא
ש' 17: וְאֲנָא אִמְרִית טַעַם	

²¹ צ"ל: מִן מָה דְמַר.²² צ"ל: הִיא.²³ צ"ל: אֵתַמ' (= אֵת מַר).¹⁸ צ"ל: כְּתִיב.¹⁹ צ"ל: טַעַם' (= טַעַמָּה).²⁰ צ"ל: מִימַר.

כ"ר	ד"ן
ש' 23: (א55) לההיא דאמ ר'	ש' 13: (א) להו (י) 24 דמר ר'
ש' 41: מה אפכת ליה	ש' 23: מה איכפת ליה
55ב ש' 1: ומה לנו ללמוד	ש' 26: מה לנו ללמוד
ש' 2: לא	ש' 27: ולא (בתמיהה)
ש' 3: ומה כתיב בתריה	ש' 27: מה כתי' בתריה
ש' 10: מה טעם	ש' 31: ומה טעם
ש' 32: ביני (י) 25 מתניתה	ש' 45: מני (י) מתניתה
56א ש' 15: הוו יתיבין	ש' 60: הוו יתבין
ש' 22: אפילו תימ	ש' 64: ואפילו תימר
ש' 31: אית לך מימר	ש' 7: אית לך למימר
ש' 33: מה בונה (י) ל-	ש' 8: מה בינה לבין
ש' 36: מכון (י) 26 ש-	ש' 9: ש-
ש' 39: אמר	ש' 11: ומור
ש' 41: מכון (י) 27 ש-	ש' 11: מתכו' (י) ש-
56ב ש' 3: וקרא עלוי	ש' 16: עילוי וקרי (י)
ש' 5: הילכתא קדמיתה	ש' 17: הילכת'
ש' 18: ושרע מינה	ש' 24: ושרע מיניה 28
ש' 19: איזה	ש' 24: ואי זה
ש' 25: שאל	ש' 29: ושאל
ש' 27: שלח	ש' 30: ושאל!
ש' 28: לא כן אלפן	ש' 31: לא כן אלפך (י)
ש' 30: ודילמא	ש' 32: דילמא
ש' 32: ואתון אמרין לה	ש' 33: ואתון אמרין ליה
ש' 38: אין תימר	ש' 36: לי!
ש' 38: רבנין לה בנין	ש' 36: לי!
דהבה (י) 29	
ש' 38: ניחה	ש' 36: לי!
57א ש' 2: ביני 30	ש' 41: אין בעי 1 (י)
ש' 2: אין ביני (י) 31	ש' 41: אין בעי 2 (י)

28 לשון נקבה.

29 צ"ל: רבנין דהכה.

30 צ"ל: אין כיני.

31 צ"ל: כיני.

24 צ"ל: להי (= לההיא).

25 צ"ל: כיני.

26 צ"ל: מכיון.

27 צ"ל: מכיון.

מסכת ברכות, פרק שני (המשך)

כ"ר	ד"ר
וּמָה עֵסְקִיָּה שו' 21: (א57)	מָה עֵסְקִיָּה שו' 50:
כִּמָּה דִּתְמַר שו' 26:	כִּמָּה דִּתְמַר (!) שו' 53:
הוּון יִתִּיבִין ב57 שו' 20:	הוּו יִתִּבִין שו' 9:
כְּתוּב שו' 35:	כְּתִיב! שו' 16:
עַל יְדֵי שֵׁ- א58 שו' 12:	עַל שֵׁ- שו' 28:
שְׁאִילָתָה דְּשַׁאֵל שו' 41:	מִילְתָּא דְּאִמַּר שו' 44:
מִן הוּא ב58 שו' 7:	וּמָה הוּא דִין שו' 50:
מִי סִבֵּר שו' 12:	מִי סִבֵּרֵת (!) שו' 52:
וְלֹא כֵן כְּתִיב שו' 23:	וְלֹא כְּתִיב שו' 58:
לִי שו' 27:	דְּכְתִיב שו' 60:
לִי שו' 29:	דְּכְתִיב שו' 61:
וְלֹא ר' א59 שו' 16:	וְלֹא דר' שו' 14:
פֶּתֶר לָהּ שו' 17:	פֶּתֶר! שו' 14:

פרק שלישי

א59 שו' 27: צְרִיכָה מִימ	ה ד שו' 34: צוּרְכָה מִימַר
וְהִלְכָה כִּר' שו' 31:	וְכִר' שו' 35:
אִין כִּינִי שו' 34:	וְאִין כִּינִי שו' 38:
נֹאמַר שו' 34:	נִימָא! ³² שו' 38:
כְּתוּב שו' 35:	כְּתִיב שו' 38:
מִפְנֵי שֵׁ- שו' 40:	מִשּׁוּם שֵׁ- שו' 41:
מָה נִפְק מְבִינִיהוּן שו' 40:	מָה נִפּוֹק ³³ מְבִינִיהוּן (!) שו' 41:
אִין תִּימַר ₁ שו' 42:	וְאִין (!) תִּימַר שו' 42:
אִין תִּימַר ₂ שו' 42:	וְאִם תֹּאמַר (!) שו' 43:
ב59 שו' 29: וּמִנִּין לִ- ו א שו' 1:	מִנִּין לִ- שו' 1:
אִין כְּתוּב כֹּאן שו' 31:	אִין כְּתִב (!) כֹּאן שו' 2:
כְּדֵי שֵׁ- שו' 39:	שֵׁ- שו' 7:
בִּמ דְּב' אִמּוֹר א60 שו' 5:	הִדָּא דִּתִּימַר (!) ³⁴ שו' 13:
וּמָהוּ (!) שֵׁ- שו' 37:	מָהוּ שֵׁ- שו' 30:
וּמָהוּ שֵׁ- שו' 1:	מָהוּ שֵׁ- שו' 35:
וּמָהוּ שֵׁ- שו' 24:	מָהוּ שֵׁ- שו' 46:

³⁴ צ"ל: דתמר.³² צ"ל: נימר.³³ צ"ל: נפיק.

כי"ר	ד"ן
ו חזר ואמ	ו א) שו' 48: חזר ואמר
אתון שאלין	שו' 54: שאלתון
ומהו ש-	שו' 58: מהו ש-
לא כל שכן	שו' 62: כ"ש
ומהו ש-	שו' 63: מהו ש-
ומהו ש-	ו ב) שו' 2: מהו ש-
מדבריהם	שו' 5: של דבריהם
מדבר תורה	שו' 5: מדברי תורה
הווה מגיב ליה	שו' 9: ליל!
להוא (!) ³⁵ מגיב ליה	שו' 11: ליל!
תנייה	שו' 22: תנא!
תרינ אמרין (!) ³⁶	שו' 25: תרינ אמוראין (!)
וחרנא אמ	שו' 25: וחד א'
ולא פליגין	שו' 26: ולא פליגי (!)
והדה דתנייה תני	שו' 30: הדא דתני (!)
וההיא	שו' 31: והיי
שו' 39: לי	שו' 38: שנאמר
יתיבן! ³⁷	שו' 52: מתיביל!
מה בין	שו' 54: ומה בין
הרי... תרי (!) ³⁸ ...	שו' 57: הרי (בלשון קושיא)
לית הדה פליגה	ו ג) שו' 11: ולית הדא פליגא
ומהוא ל-	שו' 18: מהו ל-
סברתיה	שו' 19: סבירתיה!
סברתיה	שו' 20: סבירתיה!
ומהוא	שו' 23: מהו (= מה פירוש)
ומעשה	שו' 26: מעשה
לא	שו' 27: ולא ₁ (בתמיהה)
שו' 44: לי	שו' 28: שנאמר
תלמוד תורה	שו' 29: תלמוד!
שאם את אומר לו	שו' 29: שאם אתה או' לו
ואבא ואשנה	שו' 30: ובא ושונה (!)

³⁷ צ"ל: יתיבין.

³⁸ צ"ל: הרי.

³⁵ צ"ל: והוא.

³⁶ צ"ל: אמורין.

מסכת ברכות, פרק שלישי (המשך)

כ"ר	ד"ו
ש' 30: ומתוך (ו ג)	ש' 31: דברי תורה
ש' 7: דבר תורה	ש' 35: אית דבעי מימר
ש' 14: ואית דבעי מימר	ש' 60: אף ר' מודי
ש' 14: 363 אף ר' מודה	ו ד ש' 6: ומתנייתא אמרה כן
ש' 33: מתנייתה אמרה כן	ש' 8: הא (!) תנינן
ש' 37: והא תנינן	ש' 10: בעי!
ש' 42: בעון	ש' 12: ולא כתיב
ש' 2: 364 ולא כן כתיב	ש' 19: דאמר ³⁹
ש' 14: דתמר	ש' 21: מיליא דאוריתא (!)
ש' 17: מילה דאוריה	ש' 25: ומהו (= מה פירוש)
ש' 24: וכמ	ש' 30: הוו יתבין
ש' 34: הוון יתבין	ש' 43: ובלבד
ש' 15: 364 ובלחוד	ש' 44: תנא ר' חלפתא בן
ש' 16: תני ר' חלפתא בר	שאול
שאול	ש' 48: הדא היא דכת'!
ש' 23: ומה טעמ	ש' 55: אם אומר אתה
ש' 33: אם אומ את	ש' 62: ל'!
ש' 1: 365 מן שיטתיה ⁴⁰	ש' 62: ל'!
ש' 1: בדין הוא	ז א ש' 2: מה טעם (!) דר'
ש' 6: מה טעמ דר'	ש' 3: ש'!
ש' 7: או משם ש'	

פרק רביעי

ש' 12: 365 ומאיכן	ז א ש' 47: מאיכן
ש' 23: למדו	ש' 53: למדום
ש' 24: שנ'	ש' 53: ל'
ש' 33: ורבנן אמרין	ז ב ש' 3: ורבנן אמרו (!)
ש' 34: למדו	ש' 3: גמרו!
ש' 35: דכת'	ש' 3: ל'
ש' 43: מדבר תורה	ש' 8: מדברי תורה
ש' 5: 366 את דרש	ש' 11: ואת דריש

⁴⁰ ראה גינצבורג, פירושים, ב, עמ' 315, ד"ה מן הדא.

³⁹ צ"ל: דאת אמר.

כי"ר	ד"ן
נאמר שו' 14: (א66)	נימר שו' 16: (ז ב)
ומה טעמיה דר' שו' 32:	טעמא (!) דר' שו' 26:
כדתנינן תמן שו' 34:	הדא היא דתנינן תמן שו' 28:
מה טעמיה (!) 41 שו' 18: ב66	מה טעם שו' 44:
ומה טעם שו' 24:	מה טעם שו' 47:
שו' 34: כתוב	שו' 53: כתיב
שו' 35: ולמה	שו' 54: למה
שו' 43: כר'	שו' 57: בר!
שו' 1: א67 מודיי	שו' 58: מודו
והדלין (!) 42 שו' 10:	והויין ליה (!) שו' 64:
והכה הו' א' שו' 11:	ז ג שו' 1: וכה אמר (!)
וכן שו' 12:	שו' 1: הן! 43
מתניתין! 44 שו' 18:	שו' 5: מתניתא
והיכן שו' 33:	שו' 13: היאד!
והיאד שו' 34:	שו' 14: היאד
ובגין שו' 36:	שו' 15: בגין
דקשי שו' 37:	שו' 16: דאקשי ₁ !
דקשי שו' 38:	שו' 16: דאקשי ₂ !
שו' 39: מפני	שו' 17: משום
שו' 44: ותני ר' חייא כן	שו' 20: ותני ר' חייא (!)
שו' 14: ב67 איכן	שו' 28: היאד!
שו' 18: עובדה	שו' 31: עבדא! 45
שו' 20: בגין	שו' 32: כגון!
שו' 33: מתניתא אמ כן	שו' 39: ומתניתא אמרה כן
שו' 39: מטיבה 46	שו' 42: מטו (!) בה
שו' 2: א68 שאילתה 47	שו' 46: שאלתא!
שו' 10: מתפלגה	שו' 51: מפלגה
שו' 17: מתפלגה	שו' 55: מיפלגה
שו' 37: והרי	ז ד שו' 1: והא

45 צ"ל: עובדא.

46 = מטי בה.

47 = שאילתיה.

41 צ"ל: טעמה.

42 צ"ל: והיידלין.

43 צ"ל: כן.

44 צ"ל: מתניתן? / מתניתא?

מסכת ברכות, פרק רביעי (המשך)

כ"ו	ד"ו
והרי שו' 42: (א68)	הא שו' 4: (ז ד)
ואית דמרינן שו' 14: ב68	שו' 13: לי'
הדה היא דתנינן שו' 20:	שו' 16: כיי דתנינן תמן
כמו שנ' שו' 6: א69	שו' 35: שנ'
ומהו אומ שו' 8:	שו' 37: מהו אומ'
ומה טעמיה (ז) 48: ב69 שו' 18:	ח א שו' 5: מה טעם
ובלחודי ⁴⁹ שו' 36:	שו' 15: ובלבד
שכתוב שו' 40:	שו' 17: שכתב:
ואיכן שו' 4: א70	שו' 23: איכן
ואיכן שו' 14:	שו' 28: איכן
ואין שו' 17:	שו' 30: אין
והמתניתה פליגה שו' 21:	שו' 32: והא מתניתא פליגא
הוי שו' 25:	שו' 34: הוה!
ואיכן שו' 38:	שו' 41: איכן
שו' 39: לי'	שו' 41: אין!
ומתניתה אמ כן שו' 42:	שו' 43: ומתניתא אמרה (ז)
מן דמר שו' 4: ב70	שו' 47: ומאן דמר
מסייע' (ז) 50: ליה שו' 5:	שו' 47: מסייעא!
שחל ⁵¹ שו' 6:	שו' 47: לי'
לית לך אלא שו' 25:	שו' 58: ולית לך אלא
בהדה (ז) 52: דא' שו' 25:	שו' 59: כיי דמר
וחד אמ שו' 43:	ח ב שו' 8: וחדנה אומ' (ז) 53
ואתייה א71 שו' 1:	שו' 9: ותא ⁵⁴
ומה טעם שו' 5:	שו' 11: שנאמר
ואית דבעי שו' 5:	שו' 11: אית דבעי משמעונה מן
משמעוה (ז) 55: מן הדא	הדא
מן דמר שו' 27:	שו' 29: ומן דמר
אין כתיב (ז) 56: כאן שו' 34:	שו' 33: אין כתב (ז) כאן
ומה טעמיה (ז) 57: שו' 37:	שו' 35: ומה טעם

53 צ"ל: וחרנה אמ'.

54 צ"ל: ותייא.

55 צ"ל: משמענה.

56 צ"ל: כתוב.

57 צ"ל: טעמה.

48 צ"ל: טעמה.

49 צ"ל: ובלחוד.

50 צ"ל: מסייע.

51 צ"ל: שאל.

52 צ"ל: כהדה.

כי"ר	ד"ן
אין כתוב כאן שו' 38: (א71)	אין כתי' (!) כאן שו' 36: (ח ב)
שו' 41: ומה טעם	שו' 38: מה טעם
שו' 34: שני 71	שו' 63: ומה טעם
שו' 36: שני	שו' 64: ומה טעם
שו' 41: שני	שו' 3: ומה טעם ח ג
שו' 1: לי 72	שו' 6: הדא היא דכתי'
שו' 9: וכתוב (!) אחד אומר	שו' 12: וכתוב אחר אומ'
שו' 10: הכיצד ⁵⁸	שו' 12: הא כיצד
שו' 15: ולא פליחין (!)	שו' 15: לא פליגין
שו' 19: וחרינא אמ	שו' 18: וחדנה (!) ⁵⁹ אמ'
שו' 22: וחרינה אמ	שו' 19: וחדנה (!) ⁶⁰ אמר
שו' 24: וחרינא אמ	שו' 20: וחדנה! ⁶¹
שו' 29: ומלתיה דר' אמרה כן	שו' 26: מילתיה דר' אמר (!) כן
שו' 34: היא מתניתא	שו' 29: הא (!) מתניתא
שו' 34: לא אמרו אלא	שו' 29: לא אמר (!)
שו' 35: אמרה	שו' 30: אמר ²
שו' 3: בעא 72	שו' 37: בעי'
שו' 7: הון (!) ⁶² יתיבין	שו' 40: הון יתבין
שו' 17: ולא פליגין	שו' 48: ולא פליגון (!)
שו' 24: הוון יתיבין	שו' 51: הון יתבין
שו' 27: מערביה	שו' 53: מערבאי
שו' 31: כל תניי תניי	שו' 55: כל תנאי תניי (!)

פרק חמישי

שו' 42: לא מסתברא דלא 72	שו' 15: לא מסתברא אלא ח ד
שו' 43: קרייה	שו' 15: קריין
שו' 16: הוא עוסק 73	שו' 25: היא עסיקין (!)
שו' 21: כמה דתמר	שו' 27: היך מה דאמ' (!) ⁶³
	אמר
שו' 22: כמה דתמר	שו' 28: הי כמה דאמ' (!) ⁶⁴

⁶² צ"ל: הוון.
⁶³ צ"ל: דאת.
⁶⁴ צ"ל: דאת אמר.

⁵⁸ צ"ל: הכיצד.
⁵⁹ צ"ל: וחרנה.
⁶⁰ צ"ל: וחרנה.
⁶¹ צ"ל: וחרנה.

מסכת ברכות, פרק חמישי (המשך)

ד"ו

כ"ר

ש' 30: כמה דאמר (ו) 65	ש' 24: כמה דתמר 66
ש' 30: היך מה דאת אמר	ש' 26: כמה דתמר
ש' 34: עוד הוא (!)	ש' 33: אף היא
ש' 35: תני בר קפרא אמר (!)	ש' 34: תני בר קפרא
ש' 50: אימתי 2	ש' 17: ואימתי ב73
ש' 52: שנאמר	ש' 21: ומה טעמיה (ו) 67
ש' 54: מה טעם	ש' 24: ומה טעם
ש' 57: וכה אמר (!) אכן	ש' 29: וכה הוא אמר אבין (ו) 68
ש' 58: מה טעם	ש' 32: ומה טעמיה (ו) 69
ש' 2: מאי (ו) 70 טעמא	ש' 38: ומה טעמיה (ו) 71
ש' 3: מה טעם	ש' 41: ומה טעמיה (ו) 72
ש' 10: מה טעם	ש' 10: ומה טעמיה א74
ש' 12: מה טעם	ש' 12: ומה טעם
ש' 24: הדא דאמר (ו) 73	ש' 27: הדה דתמר
ש' 42: לי!	ש' 11: לקיים מה שנא ב74
ש' 44: אבל	ש' 18: הא
ש' 48: אמרין!	ש' 24: אמרו
ש' 51: מה עיסקיה	ש' 29: ומה עסקין (ו) 74
ש' 1: מן הדא	ש' 4: מן הדין קריה א75
ש' 1: ומן דמר	ש' 5: מאן דאמר
ש' 13: וכתוב בתריה	ש' 22: וכתוב תמן
ש' 17: מה טעם	ש' 28: ומה טעם
ש' 25: מה אם	ש' 44: ומה אם
ש' 29: איכן	ש' 5: לאיכן ב75
ש' 29: כדמר (ו) ר'	ש' 5: ייבה כיי דמר ר'
ש' 32: שיילון	ש' 10: ושאלון
ש' 41: חולקין	ש' 24: חלוקים
ש' 50: לאו	ש' 37: לא
ש' 51: שמועין!	ש' 38: שמועין

70 צ"ל: מה.

71 צ"ל: טעמיה.

72 צ"ל: טעמיה.

73 צ"ל: דאת אמר.

65 צ"ל: דאת אמר.

66 ולפני זה: "ומה טעמ", והיא גירסא כפולה.

67 צ"ל: טעמיה.

68 צ"ל: אכין.

69 צ"ל: טעמיה.

ד"ן	כי"ר
טו ב) שו' 53: דרבי (!) חכמ'	דברי חכמים שו' 40: (75)
ט ג שו' 19: ומן דמר	76א שו' 37: מן דמר
שו' 21: כמה ד... כך...	40-41: כמה ד... כך...
שו' 24: לי'	76ב שו' 1: על שם
שו' 24: הדא דאמר (74!)	שו' 2: הדא דתמר
שו' 30: יתבין!	שו' 11: הוון יתבין
שו' 42: אם אמר (75!)	שו' 32: אין תימר
שו' 49: לי'	שו' 44: ואילו הם
ט ד שו' 8: תנא אביי בי ר' בנימן	77א שו' 33: תני אביי בר בנימן
שו' 26: מה טעם	77ב שו' 12: ומה טעם

פרק ששי

ט ד שו' 50: כתיב	77ב שו' 16: כתוב
שו' 52: כתיב	שו' 18: כתוב
י א שו' 12: ולית ליה לר'	שו' 43: ולית ר' יודע (76!)
שו' 20: ומתניתא אמרה כן	78א שו' 12: מתניתא אמרה כן
שו' 21: לאו (בתמיהה)	שו' 13: לא
שו' 25: ומתניתא אמרה כן	שו' 21: מתניתא אמרה כן
שו' 26: לאו (בתמיהה)	שו' 23: לא
שו' 35: לאו (בתמיהה)	שו' 36: לא
שו' 39: ורבנן אמרי (77!)	שו' 42: ורבנן מרין
שו' 39: אתיין (!) אילין	שו' 43: ואתיין אליו
שו' 41: לא (בתמיהה)	78ב שו' 2: ולא
שו' 49: והכא!	שו' 15: והוא
שו' 53: מאן דמר	שו' 24: ומן דמר
שו' 59: מה פליג (!)	שו' 36: ומה ופליג
י ב שו' 26: לי'	79ב שו' 1: דברי חכמ
שו' 29: לית אנא ידע	שו' 8: רלנה (78!)
שו' 32: דתני	שו' 14: תני
שו' 48: תנא ר' חלפתא בן שאול	שו' 38: תני ר' חלפתא בן שאול

77 צ"ל: ורבנן אמרין.

78 ואולי יש לקרוא: "ולנה", וצ"ל: ולינה.

74 צ"ל: דאת אמר.

75 צ"ל: אומר.

76 צ"ל: ידע.

מסכת ברכות, פרק ששי (המשך)

כ"ר	ד"ר
תני ר' הושעיה	תני ר' יהושע (!) (י ב)
ש' 39:	ש' 49:
80א ש' 14: שאל ל-	ש' 61: אתא לגבי
ש' 29: מי (!) כדון	ש' 6: מיי כדון (!)
ש' 36: מה פליגין	ש' 15: מה פליגין (!)
190ב ש' 19: ולא תנינו (!) אלא	ש' 34: לא תנינן אלא
ש' 25: חד אמר	ש' 39: ל'!
81א ש' 1: דהוא	ש' 51: דהן! ⁷⁹
181ב ש' 32: לא בדא	ש' 38: לא ברא (!) י ד
ש' 35: לא בדא	ש' 40: לא ברא (!)

פרק שביעי

142א ש' 14: הכה את אמר	14: השא איתמר (!) ⁸⁰
ש' 15: והכה את אמר	ש' 15: וכה איתמ' (!) ⁸¹
ש' 31: והם ש-	ש' 24: והן ש-
ש' 33: והם ש-	ש' 25: והן ש-
ש' 36: והם ש-	ש' 27: והן ש-
ש' 38: והם ש-	ש' 28: והוא ש-
ש' 40: חמי	ש' 29: חזינן! ⁸²
ש' 41: וילפון (!) לה	ש' 29: וילפין
ש' 43: ומהוא ל-	ש' 31: מהו ל-
182ב 2-1: הרי... הרי...	ש' 31: הרי (בניחותא)
ש' 12: אשכח תני	ש' 38: אשכחן (!) תני
ש' 24: מה כתוב בה	ש' 45: מה כתיב (!) בה
ש' 25: כתוב	ש' 46: כתיב!
ש' 26: ואין כתוב	ש' 46: ואין כתיב (!)
ש' 26: מה כתוב	ש' 46: מה כתיב (!)
ש' 27: מניין ל-	ש' 47: ומניין ל-
83א ש' 23: לא	11: לאו (בתמיהה) יא ב
ש' 29: קיימה	ש' 17: קיימא
ש' 35: כמה דתמר תמן	ש' 21: במה דברים
	אמורים (!) ⁸³ תמן

⁸² צ"ל: חמיין.⁸³ צ"ל: כמה דאת אמר.⁷⁹ צ"ל: דהו.⁸⁰ צ"ל: אתמר.⁸¹ צ"ל: אתמ' (= את מר).

מסכת ברכות, פרק שביעי (המשך)

כי"ר	ד"ן
אמור שו' 36: (א83)	ויא ב) שו' 22: ומור
כאן שו' 41:	שו' 25: וכאן
אצטרכת שו' 13: ב83	שו' 34: אצרכת
לא שאלתה שו' 14:	שו' 34: לאשלתיה! ⁸⁴
חלוקים שו' 41:	שו' 53: חולקין
תמן שו' 43:	שו' 55: התם!
דתני שו' 1: א84	שו' 56: תני
התיבין! ⁸⁵ שו' 17:	יא ג שו' 3: הותיבון
כמה ד- שו' 25:	שו' 7: כמה ד-
ומניין ל- שו' 34:	שו' 11: מניין ל-
אמורים שו' 43:	שו' 17: שנאמר
טעמיה דר' שו' 44:	שו' 18: טעמא (!) דר'
להיקרות שו' 24: ב84	שו' 32: לקרות! ⁸⁶
הוון יתבין שו' 43:	שו' 42: הוון יתבין
ולא כן אמר ר' שו' 4: א85	שו' 45: לא אמר כן (!) ר'
מטיבה! ⁸⁷ שו' 5:	שו' 45: מטו (!) בה
כאן שו' 8:	שו' 46: וכן
נימי! ⁸⁸ שו' 19:	שו' 54: נאמר
משם ש- שו' 32:	שו' 60: ש-!
והם ש- שו' 34:	שו' 61: והן ש-
את שמע מינה שו' 38:	שו' 63: את שמע ² (!)
את שמע מינה ² שו' 4: ב85	יא ד שו' 5: שמע (!) מינה
מה טעמיה (!) ⁸⁹ שו' 18:	שו' 13: מה טעמא

פרק שמיני

ומה טעמיה (!) ⁹⁰ שו' 23: ב85	יא ד שו' 34: מה טעמהון
כלום... לא... שו' 27:	שו' 36: כלום... אלא...
כלו... לא... שו' 34:	39-40: כלום... אלא...
כלום... לא... 37-38:	41-42: כלום... אלא...
וקשייה על בית שמי א86 שו' 4:	שו' 47: וקשיא על דבית שמאי

⁸⁸ צ"ל: נימר. ואולי יש לקרוא כך בכתב היד.

⁸⁹ צ"ל: טעמה.

⁹⁰ צ"ל: טעמיהון.

⁸⁴ צ"ל: לא שלתיה (= שאלתיה).

⁸⁵ צ"ל: התיבון.

⁸⁶ צ"ל: ליקרות.

⁸⁷ = מטי בה.

מסכת ברכות, פרק שמיני (המשך)

כ"ד	כ"ו
(יא ד) שו' 53: על דברי בית שמאי	שו' 14: על דבית שמי (א86)
שו' 54: וקשיא על דברי בית הלל	שו' 16: וקשיא על דבי' הלל
יב א שו' 2: לי'	שו' 23: תני
שו' 6: על דברי בית הלל	שו' 29: על דבית הלל
שו' 7: לי'	שו' 33: סימ (= סימן או סימנא) ⁹¹
שו' 9: ר' לא אמר ⁹² (!) כהדא דר'	שו' 35: אתיא דר' בר ⁹³ (!)
שו' 11: אמר ⁹⁴ !	שו' 39: דהוא אמ
שו' 14: מפלג	שו' 44: למיפלג
שו' 15: וקשיא ר' (!) על דר'	א86 שו' 1: וקשיא על דר'
שו' 15: אילו... אינו...	1-2: אילו... שמא אינו...
שו' 16: מה עבד ליה ⁹⁴ ר'	שו' 4: מה עבד לה ר'
שו' 18: שלא	שו' 7: שמא
שו' 21: ודבית הלל	שו' 12: ובית הלל
שו' 22: לא אמרן (!) אלא	שו' 14: לא אמרו אלא
שו' 24: הדא דאמר ⁹⁵ (!)	שו' 17: הדה דתמר
שו' 28: וכאן	שו' 23: והכה
שו' 31: ואת אמרת (!)	שו' 28: ואת אמר
שו' 32: לי'	שו' 28: את מימר דבעי ⁹⁶ (!)
שו' 32: לי'	שו' 29: ואת אמר
שו' 47: והוא הוה אמר	א87 שו' 12: והוה אמר
שו' 56: ומה	שו' 29: מה
שו' 59: כר'	שו' 33: או בר' (!)
יב ב שו' 1: לי'	שו' 41: מחלפה שטעין
שו' 1: לי'	בית ⁹⁷ (!) שמי
	42-43: תמן ואינן ואמרין ⁹⁸ (!)...
	והכה אמרין ⁹⁹ (!)...

⁹⁶ צ"ל: אית דבעי מימר. וכן הוא ברש"ס קפח

ע"א שו' 12 (אבל שם: "דבעי").

⁹⁷ צ"ל: שטתון דבית.

⁹⁸ צ"ל: אינון אמרין.

⁹⁹ צ"ל: אינון אמרין.

⁹¹ לשון סופרים?

⁹² ל"ג "לא אמר".

⁹³ צ"ל: כר'.

⁹⁴ לשון נקבה.

⁹⁵ צ"ל: דאת אמר.

כי"ר	ד"ן
תמן... ברס ¹⁰⁰ ... 44-43 (א87)	יב ב) שו' 1: ליל!
תמן אינון אמרין 4: ב87 שו' 4:	שו' 3: תמן אמרין (!)
ברס ככר (!) ¹⁰¹ 6: שו' 6:	שו' 4: והכא
הוון יתיבין 19: שו' 19:	שו' 12: הוון יתבין
ומניין ש- 27: שו' 27:	שו' 16: מניין
ומה טעמיה (!) ¹⁰² 14: שו' א88	שו' 35: שנאמר
שמא (בתמיהה) 18: שו' 18:	שו' 37: ליל
שו' 18: שנ'	שו' 37: שכתב! ¹⁰³
תני ר' קומי ר' 27: שו' 27:	שו' 42: תנא ר' קומי ר'
וקיימנה! ¹⁰⁴ 29: שו' 29:	שו' 43: קיומונה!
ובלבד 43: שו' 43:	שו' 52: בלבד!
גדולי הדור 23: שו' ב88	יב ג שו' 2: גדולי עולם
כד 31: שו' 31:	שו' 7: הדא הוא (!) ¹⁰⁵ דכתי'
הוא ש-... אומר ל-... 34-33:	שו' 8: הוא שאמר (!) לו... ל-...
מאן דמר 4: שו' א89	שו' 17: ומאן דמר
וחורנה אמ 19: שו' 19:	שו' 25: וחד אמר
אילו 24: שו' 24:	שו' 27: אלן! ¹⁰⁶
מכיון (!) ¹⁰⁷ ש- 32: שו' 32:	שו' 32: על ידי ש-
ולא כן תני 34: שו' 34:	שו' 34: לא כן תני
הוא (!) ¹⁰⁸ מתניתה 37: שו' 37:	שו' 35: הכא (!) מתניתא
אילין אינין (!) ¹⁰⁹ 41: שו' 41:	שו' 37: הי אינין (!)
ומניין 43: שו' 43:	שו' 38: מניין ש-
תני ר' הושעיה 3: שו' ב89	שו' 41: תנא ר' אושעיא

פרק תשיעי

קרui 26: שו' ב89	יב ד שו' 24: איקרי!
ומאן דמר 27: שו' 27:	שו' 24: מאן דאמר ²
ונה אמרית טעמיה (!) ¹¹⁰ 39: שו' 39:	שו' 31: אנא אמ' טעמא

106 צ"ל: אלו.	100 צ"ל: ברס הכא (או: ברס הכה).
107 צ"ל: מכיון.	101 צ"ל: ברס הכה.
108 צ"ל: היא.	102 צ"ל: טעמה.
109 צ"ל: אינון.	103 צ"ל: שכתוב.
110 צ"ל: טעמה.	104 צ"ל: וקיימונה.
	105 צ"ל: היא.

מסכת ברכות, פרק תשיעי (המשך)

כ"ד	ד"ו
90א שו' 3: שקבעו	(יב ד) שו' 35: שטבעו
שו' 23: מתיבין	שו' 47: אמרו ליה
שו' 24: מה כת'	שו' 48: וכי... כתיב (!) ¹¹¹
שו' 28: אין כתוב כאן	שו' 51: אין כתי' (!) כאן
שו' 35: חזרו ושאלו	שו' 55: וחזרו ושאלו
שו' 36: אין כתוב כאן	שו' 56: אין כתיב (!) כאן
שו' 40: מה ההן דכת'	שו' 58: מהו דכתיב
שו' 41: אין כתיב (!) ¹¹² כאן	יג א שו' 1: אין כתיב (!) אלא
אלא	
שו' 44: כאינש דמר	שו' 3: כאיניש (!) דאמר
90ב שו' 1: מה ההן דכת'	שו' 4: מהו דכתיב
שו' 28: מה טעם	שו' 21: ל'!
שו' 32: ה'ד'ה' ¹¹³	שו' 26: ל'
שו' 40: כתוב	שו' 30: כתיב
שו' 41: וכי! ¹¹⁴	שו' 31: ואיפשר
91א שו' 5: קרי עלוי	שו' 36: קרא עליו ¹
שו' 6: קרי עלוי	שו' 36: קרא עליו ²
שו' 16: הוא ש'... אומ...	שו' 41: הוא ש'... אמר (!)...
שו' 24: ה'ה'ד'	שו' 46: הרי הוא אומר (!)
שו' 25: בה שיטה חורי	שו' 47: בשיטה אוחרי
שו' 28: דכת'	שו' 50: ה'הד'! ¹¹⁵
שו' 34: בשם גרמיה	שו' 54: משמיה ידידה (!)
91ב שו' 7: והרי הדברים קל	יג ב שו' 1: ל'
וחומר	
שו' 7: מה	שו' 1: ומה
שו' 9: על אחת כמה וכמה	שו' 2: לא כל שכן
שו' 11: עובדה הווה	שו' 3: עובדא!
שו' 14: והרי דברים קל וחומר	שו' 5: ל'
שו' 19: וחדא	שו' 7: וחד!

הוא במאמר: "מה דאמר" (מסכת תרומות,

שם, עמ' 235 שו' 7, שהובאו להלן במקומם.

¹¹⁴ צ"ל: וכי אפשר.¹¹⁵ צ"ל: הה"ד (= הדא היא דכתיב).¹¹¹ צ"ל: כתוב.¹¹² צ"ל: כתוב.¹¹³ בכ"ר הגרשים האלה רשומים כנקודות

מעל האותיות. וכן הוא בקיצור: "ד'ר'"

(מסכת שביעית, שם, עמ' 210א שו' 14, וכן

כי"ר	ד"ן
ש' 29: ה'ה'ד' (91)	ש' 13: דכתיב (יג ב)
ש' 33: ומה כתיב בתריה	ש' 16: מה כתיב בתריה
ש' 36: שמא (בתמיהה)	ש' 17: ל'י
ש' 36: ואפ' תמר	ש' 18: אפילו תימר
ש' 4: 92א לית (בתמיהה)	ש' 25: ל'י
ש' 8: 92ב כתיב (לציטוט פסוק)	ש' 52: ל'י
ש' 9: כתיב (מעניין כתיב וקרי)	ש' 53: ל'י
ש' 14: אמרין	ש' 55: אמר'י
ש' 16: הוא אומ	ש' 56: הכתוב אומ'
ש' 24: מתניתה	ש' 60: מתניתין!
ש' 30: וכי	ש' 4: יג ג זז
ש' 42: צווחין	ש' 6: קורין
ש' 43: צווחין	ש' 7: קורין
ש' 38: 93א משם	ש' 32: על שם
ש' 42: וכת' אחר אומ	ש' 35: וכתוב אחר (!)
ש' 44: מקראות	ש' 36: כתובין
ש' 4: 93ב ובשעה ש'	ש' 38: בשעה ש'
ש' 14: מפני	ש' 42: בעון
ש' 16: ורבניו (!) 116א אמרין	ש' 44: ורבנן אמרי (!)
ש' 24: מה אם	ש' 48: מה
ש' 31: ר' בעי	ש' 52: אמר ר'
ש' 22: 94א מניין	ש' 5: ל'י
ש' 19: מניין	ש' 6: ל'י
ש' 25: נאמר	ש' 7: נימר
ש' 2: 94ב וכי	ש' 19: ל'י
ש' 11: 95א הדה דתמר	ש' 49: הה"ד!
ש' 12: מהו אומ	ש' 49: אומר
ש' 18: כך	ש' 52: כן
ש' 25: כך	ש' 54: כן
ש' 2: 95ב נאמרה	ש' 3: יד א נאמר!
ש' 9: ואנן אמרין	ש' 6: ואנן אמרינן (!)
ש' 15: ומה טעמיה (!) 117	ש' 9: ל'י

117 צ"ל: טעמה.

116 צ"ל: ורבניו.

מסכת ברכות, פרק תשיעי (המשך)

כ"ר	ד"ו
ש' 18: ומה טעם (ב95)	ש' 10: (יד א) ש' 10:
ש' 24: הדא מנן לך	ש' 13: הדא מנא לך
ש' 33: ומה טעמיה (ו)118	ש' 17: מאי (!) טעמ'
ש' 35: ומה טעמיה (ו)119	ש' 19: מה טעם
ש' 42: א"ר אחא ותני לה	ש' 21: ר' אחא תני לה בשם ר'
ש' 9: תמן תני (ו)120	ש' 27: תני (!) תמן (תמן = בבל)
ש' 24: אית לך חורי	ש' 55: אית לך חוריי
ש' 30: וחש לומר	ש' 59: וחושש!
ש' 37: היא מתניתה	ש' 61: ל'!
ש' 41: מה טעמיה (ו)121	ש' 63: הדא היא
ש' 15: דדה דתמר	ש' 12: הדא דאמר (ו)122
ש' 31: מהו אומ	ש' 17: אומר
ש' 37: מהו אומ	ש' 20: אומר
ש' 41: ה'ד'ה' (ו)123 דתמר	ש' 21: הד"א
ש' 21: הוא ש"... אומ...	ש' 33: הוא ש"... אמר (ו)...
ש' 26: בכל מקום שנ'	ש' 35: כל מקום שנאמר
ש' 3: ש' 98א	ש' 46: דכתיב
ש' 7: מטעמה	ש' 48: מאי (!)124 טעמא
ש' 12: אתמר	ש' 9: את אומר
ש' 33: מניין ש'	ש' 18: ומנין ש'
ש' 4: ש' 99א	ש' 26: הה"ד
ש' 8: מה טעם	ש' 2: מה טעמא
ש' 9: תני ר' שמעון בן יוחי	ש' 3: תני ר' שמעון בן יוחי
ש' 12: מה טעם	ש' 4: מה טעמא
ש' 10: מה טעמיה (ו)125	ש' 25: מה טעם

122 צ"ל: דאת אמר.

123 צ"ל: הדא.

124 צ"ל: מה.

125 צ"ל: טעמה.

118 צ"ל: טעמה.

119 צ"ל: טעמה.

120 צ"ל: תניי או תניין.

121 צ"ל: טעמה.

מסכת פאה

כי"ר

ד"ו

פרק ראשון

טו א שו' 18: מקשוי	199 שו' 15: מקשוי
שו' 21: הרי הוא אומר (!)	שו' 19: הוא אומר לי'
שו' 21: ותניתה	שו' 20: ותנינתה
שו' 30: לאו (בתמיהה)	שו' 38: לא
שו' 36: אית תני תנא (!) ¹²⁶	100א שו' 14: אית תני ¹²⁷ תני
שו' 37: לי'	גל' שו' 16: ואית תנוי תני
שו' 42: לא אתינן מתנית' (!)	שו' 28: לא אתינן מתני' (!) ¹²⁸
טו ב שו' 3: הוא!	שו' 42: הוא אמר
שו' 4: לי'!	100ב שו' 1: ור' בדעתיה (!) ¹²⁹
שו' 5: דו אמר	שו' 3: הוא דואמר (!)
שו' 8: אמרין ¹³⁰	שו' 9: מרין
שו' 29: מהו (= מה פירוש)	שו' 44: מה
שו' 49: אפילו!	101א שו' 40: אילו
שו' 50: אפילו!	שו' 41: אילו
שו' 51: אפילו	שו' 43: אילו
טו ג 4-5: או (!) ... או ...	101ב שו' 31: אם ... אם ...
שו' 5: כשהוא אומ'	שו' 32: כמה (!) ¹³¹ דכת'
שו' 28: כתיב	102א שו' 37: כתוב
שו' 40: ואגיבונה ¹³²	102ב שו' 19: ואגיבונה
שו' 44: אמרו	שו' 26: אמרין
שו' 64: אמר	103א שו' 23: דא"ר
טו ד שו' 1: דתני ר' שמעון בן יוחי	שו' 24: דתני ר' שמע' בן יוחי
אומר	
שו' 11: כתיב	שו' 44: כתוב
שו' 12: שאמרו!	103ב שו' 1: שאמרת

¹³⁰ צ"ל: אמרין.

¹³¹ צ"ל: ממה או מן מה.

¹³² לשון נקבה.

¹²⁶ צ"ל: תניי תני.

¹²⁷ = תניי.

¹²⁸ צ"ל: מתני.

¹²⁹ צ"ל: כדעתיה.

מסכת פאה, פרק ראשון (המשך)

כי"ר	ד"ן
מה אם שו' 9: (103ב)	שו' 15: ומה אם (טו ד)
כתוב שו' 10:	שו' 16: כתיב!
שו' 12: על אחת כמה וכמה	שו' 17: לא כל שכן
שו' 13: וההיא דרכה (!) מנה	שו' 17: והוא (!) ¹³³ דרבה מנה
שו' 24: הוון יתיבין	שו' 22: הו יתיבין
כתוב שו' 6: 104א	שו' 37: כתיב
10-11: אף... שנ' כאן...	שו' 39: לי!
שו' 15: וחרנא אמ	שו' 41: וחד אמר
שו' 17: חד אמ כהדין, וחד אמ כהדין	שו' 42: חד אמר כהדא (!), וחד אמר כהדא (!)
שו' 20: וכת' אחד אומ	שו' 44: וכתוב אחר אומר
שו' 44: שנ'	שו' 57: לי
שו' 11: כתוב 104ב	שו' 62: כתיב
שו' 30: ומה טעם	שו' 8: יו א ומה טעמא
שו' 32: ומה טעם	שו' 10: מה טעמא
שו' 36: ומה כת'	שו' 12: מה כתיב
שו' 44: כדי ל-	שו' 17: בשביל ל-
שו' 12: מה טעמ 105א	שו' 24: ומה טעם
שו' 29: על ידי ש-	שו' 33: ועל ידי ש-
שו' 36: לי	שו' 37: דכתיב
שו' 44: והוא ש-... אומ...	שו' 41: הוא ש-... אמר (!)...
שו' 2: דכת' 106א	שו' 2: שנאמר
שו' 3: דכת'	שו' 3: שנאמר
שו' 12: הדא דתמר	שו' 9: הדא דתימא (!)
שו' 17: ולית כתיב	שו' 11: ולא כתיב
שו' 20: והעלה עליו המקו'	שו' 13: והעלה עליו הכתוב
שו' 24: מה טעמ'	שו' 15: מה טעם
שו' 30: מה טעמ	שו' 18: מה טעם
שו' 44: וחרנא אמ	שו' 25: וחד אמר
שו' 1: מה אנו (!) ¹³⁴ קיימין 106ב	שו' 26: מה הנן קיימין
שו' 17: ולא כבר תנינא	שו' 35: ולא כבר תנינא
שו' 18: תני ר' קומי ר'	שו' 35: תנא ר' קומי ר'

¹³⁴ צ"ל: אנן.¹³³ צ"ל: והיא.

מסכת פאה, פרק ראשון (המשך)

כ"ר	ד"ר
ש' 41: אין כתוב כאן אלא	ש' 48: אין כתיב (!) כאן אלא
ש' 44: מה טעם	ש' 50: מה טעם
ש' 1: אומ	ש' 50: הוא אומר
ש' 13: מתניתין (!) לא אמרה	ש' 56: מתניתא לא אמר (!) כן
כן	
ש' 22: אחת... ואחת...	61-62: אחת... ואחד (!)...
ש' 23: כלום... אלא...	ש' 62: כלום... לא...
ש' 4: תמן את (!) ¹³⁵	ש' 11: תמן אמרין (!)
ש' 4: אין... קרוים	ש' 12: קרויין ¹³⁶
ש' 8: ואית בעי (!) משמעניה	ש' 14: ואית דבעי נישמעניה
מן הדא	מן הכא
ש' 33: שוה בשניהם	ש' 27: שוה לשניהן
ש' 34: שאינו שוה בשניהם	ש' 28: שה' (!) שוה בשניהן
ש' 34: על דעתיה דר'	ש' 28: על דעתיה של ר' (!)
ש' 36: שהיה בכלל	ש' 29: שהוא (!) בכלל
ש' 37: מכללו	ש' 30: מן הכלל
ש' 41: אילו	ש' 32: אלא!
ש' 43: ועכשיו	ש' 32: עכשיו
ש' 9: מה טעמון דרבנין	ש' 38: מה טעמא דרבנן (!)
ש' 25: ונאמ	ש' 44: ולימא!
ש' 25: הא (= אבל)	ש' 44: אף!
ש' 31: דתני	ש' 47: דתנא
ש' 34: דהון (!) ¹³⁷ דרשין	ש' 49: דהוין (!) דרשין

פרק שני

ש' 29: אין ת[י]מר	ש' 25: ואין (!) תימר	ש' 25: יו ד
ש' 11: לא צ[ו]רכא דלא	ש' 36: לא צירכה ולא (!)	ש' 36: יו ד
ש' 32: מה דאמר ר'... מה	47-46: מן מה (!) דאמר ר'... מן	ש' 47-46: יו ד
דא"ר...	מה (!) דאמר ר'...	ש' 47-46: יו ד
ש' 37: והן	ש' 50: והא	ש' 50: יו ד
ש' 3: כדתנינן תמן	ש' 54: כיי דתנינן תמן	ש' 54: יו ד

¹³⁷ צ"ל: דהוון.

¹³⁵ צ"ל: את אמר.

¹³⁶ צ"ל: אין... קרויין.

מסכת פאה, פרק שני (המשך)

ד"ן	כי"ר
יז א שו' 1: כן ר' אמר	(109ב) שו' 10: כן א"ר
שו' 4: אשכחת (!) תני	שו' 17: אשכח תני
שו' 5: מן מה (!) דאמר ר'	שו' 18: מה דאמר ר'
שו' 14: מה (= מה פירוש)	שו' 35: מהו
שו' 16: וזמנין	שו' 39: זימנין
שו' 17: והוא ש-	שו' 41: והם ש-
שו' 53: תני ר' חלפתא בן שאול	110ב שו' 22: תנא ר' חלפתא בר שאול
שו' 59: דפליגא!	שו' 32: דפליג
שו' 59: לי	שו' 34: עבד
יז ב שו' 4: ולא סוף דבר	111א שו' 9: לא סוף דבר
שו' 12: בפלוגתא (!) דר' ודר'	שו' 28: תפלגתה דר' ור'
שו' 14: אי (!) מה... אף...	שו' 32: או מה... אף...

פרק שלישי

יז ב שו' 46: צריכן!	111ב שו' 2: צריכה
שו' 47: לא אמרנה (!)	שו' 4: לא אמרינן (!) ¹³⁸
שו' 49: אלו	שו' 8: אילו
שו' 55: מה טעמא (!) דבית שמאי	שו' 21: מה טעמון דבית שמי
יז ג שו' 2: דבית שמאי	שו' 27: בית שמי
שו' 6: הרי!	שו' 34: היו
שו' 9: כשיטת	שו' 42: בשיטת
שו' 10: אומר!	112א שו' 1: אמ
שו' 11: אמרי (!) חברייא	שו' 2: אמרין חבריה
שו' 11: אפילו כרבנין	שו' 3: ואפ' כרבנין
שו' 12: שמענן!	5-6: שמענו... שמענן (!) ¹³⁹ ...
שו' 29: ואפילו תימא (!)	שו' 38: אפ' תימר
שו' 35: הדא דתימא (!)	112ב שו' 5: הדא דתמר
שו' 39: בעי!	שו' 14: בעא
שו' 40: לית טעמא דלא	שו' 18: לית טעמא דלא
שו' 57: ש-	113א שו' 10: משם ש-

¹³⁸ צ"ל: לא אמרנן.¹³⁹ צ"ל: שמענו... שמענו, או: שמענן... שמענו.

מסכת פאה, פרק שלישי (המשך)

כ"ר	ד"ר
אין תימר ש' 17: (א113)	ואין תימר ש' 60:
מה טעמיה דר' ש' 20:	מה טעמא (!) דר' ש' 61:
משום ש' 34:	לי' ש' 5: יז ד
ולית אנן אמרין ש' 37:	וליתנן אמר (!) ש' 6:
ולמה לינו (!) ¹⁴⁰ אמרין ש' 42:	ולמה לננן (!) אמ' ש' 8:
כדכת' ש' 2: 113	דכת' ש' 9:
ומה טעמ ש' 6:	שנאמר ש' 12:
כתוב ש' 26:	כתיב ש' 22:
ולא ש' 42:	ולאו (בתמיהה) ש' 30:
לא ר' היא, שנייה 114 4-6:	לא ר', שנייא היא (!) ש' 33:
היא... שנייה היא...	
דרבנין ש' 6:	לי' ש' 33:
האם ש' 24:	הא אם ש' 42:
מתניתה מסייעה לר' ש' 5: 114	מתניתין (!) מסייעה לר' ש' 54:
ור' ש' 5:	ור' ש' 54:
אתא עובדא קומי ר' ש' 17:	אתאי (!) עובדא קומוי (!) ר' ש' 60:

פרק רביעי

יח א ש' 32: כתיב	יח א ש' 32: כתיב
ורבנן דרשי (!) ש' 43:	ורבנן דרשי (!) ש' 43:
דרשין ש' 44:	דרשין ש' 44:
קורא אני ש' 47:	קורא אני ש' 47:
קורא אני ש' 48:	קורא אני ש' 48:
מה טעם ש' 54:	מה טעם ש' 54:
וקיימונה! ש' 2:	וקיימונה! ש' 2:
והתנין ש' 6:	והתנין ש' 6:
לי' ש' 7:	לי' ש' 7:
מותיב ש' 21:	מותיב ש' 21:
מקבל ש' 21:	מקבל ש' 21:
דתימר! ש' 22:	דתימר! ש' 22:
כתיב ש' 39:	כתיב ש' 39:
114 ש' 35: כתוב	114 ש' 35: כתוב
115 ש' 13: ורבנין דרשין	115 ש' 13: ורבנין דרשין
דרשין ש' 13:	דרשין ש' 13:
אני קורא ש' 19:	אני קורא ש' 19:
אני קורא ש' 21:	אני קורא ש' 21:
מה טעם ש' 35:	מה טעם ש' 35:
וקיימונה ש' 42:	וקיימונה ש' 42:
והא תנינן 115 ש' 9:	והא תנינן 115 ש' 9:
תפתר ש' 11:	תפתר ש' 11:
מתיב ש' 35:	מתיב ש' 35:
והוא מקבל לנא (!) ¹⁴¹ ש' 36:	והוא מקבל לנא (!) ¹⁴¹ ש' 36:
במה (!) ¹⁴² דתמר ש' 38:	במה (!) ¹⁴² דתמר ש' 38:
116 ש' 33: כתוב	116 ש' 33: כתוב

¹⁴² צ"ל: כמה.

¹⁴⁰ צ"ל: לינן.

¹⁴¹ צ"ל: להון.

מסכת פאה, פרק רביעי (המשך)

ד"ן	כי"ר
ש' 44: אמרי!	ש' 42: אמרי (116א)
ש' 60: ולא נן (!) שמיע	ש' 32: 116ב ולא שמיע
ש' 1: דתנינן	ש' 42: דתנינן תמן
ש' 4: הא (!) מתניתא	ש' 6: 117א היא מתניתא
ש' 7: ואפילו תימא (!)	ש' 11: ואפי' תימר
ש' 9: מחלוקת	ש' 16: נחלקו
ש' 9: מתוך ש'	ש' 16: מאחר ש'
ש' 17: שאיל	ש' 27: שאל
ש' 18: קדמייתא	ש' 28: בקדמייתא
ש' 18: מקשי	ש' 29: מקשיה
ש' 22: ודכוותיה ¹⁴³	ש' 36: ודכוותה
ש' 36: כתיב	ש' 19: 117ב כתוב

פרק חמישי

ש' 9: כתיב	ש' 31: 117ב כתוב
ש' 20: מדאמר (!) ר'	ש' 12: 118א מיד אמ ר'
ש' 22: אמר!	ש' 15: אמרה
ש' 22: דב' שמאי (!)	ש' 17: דבית שמי הא (!) ¹⁴⁴
ש' 53: פליגא על דר'	ש' 37: 118ב פליגא על ר'
ש' 55: כל גרמא אמר (!)	ש' 1: 119א כל גרמא אמרה
ש' 56: סברי (!) מימר	ש' 2: סבר למימר
ש' 58: והתניא	ש' 4: הא תניא
ש' 58: והתניא אחרייא	ש' 6: והא תניא אחריה
ש' 60: תמן הוא (!)	ש' 10: תמן הן (!) ¹⁴⁵ א'
ש' 1: בשיטתך!	ש' 10: שיטתו! ¹⁴⁶
ש' 8: שיטתין! ¹⁴⁷	ש' 26: שיטתהון
ש' 8: תמן אינון אומ' (!)	ש' 27: תמן אינון אמרין
ש' 9: והא!	ש' 29: הא (= אמר מר)
ש' 33: שנאמר	ש' 39: 119ב דכת'
ש' 39: כן ר' אמר	ש' 10: 120א כך ר' אמר

¹⁴⁶ צ"ל: בשיטתן.¹⁴⁷ צ"ל: שיטתון.¹⁴³ לשון נקבה.¹⁴⁴ צ"ל: היא.¹⁴⁵ צ"ל: הו (= הוא).

פרק ששי

יט ב	ש' 16:	טעמיהו (ו) ¹⁴⁸ דבית שמאי	120א	ש' 20:	טעמון דבית שמי
	ש' 19:	טעמיהו (ו) ¹⁴⁹		ש' 25:	טעמון
	ש' 25:	לשון מתנית' מסייעא (ו)		ש' 32:	לשון מתניתה מסייע
	ש' 28:	פלוגתא!		ש' 39:	תפלגה
	ש' 32:	הדא דאמרה (ו)		ש' 43:	הדה אמ
	ש' 36:	תני	120ב	ש' 9:	תנא
	ש' 43:	הדא פשיטא (ו)		ש' 21:	הדה פשטה
	ש' 45:	חדא (ו) דר'		ש' 25:	הדה דר'
	ש' 49:	אמר!		ש' 34:	אמרין
יט ג	ש' 4:	לא תנייתה	121א	ש' 22:	לא תנייתה
	ש' 5:	לא אתינן מתניתא (ו)		ש' 24:	לא אתינן מתני
	ש' 27:	מאן דאמר	121ב	ש' 24:	ומן דאמ
	ש' 33:	למה		ש' 37:	ולמה
	ש' 35:	ולא (מדרשית)		ש' 40:	לא
	ש' 45:	מה בין	122א	ש' 16:	ומה בין
	ש' 51:	טעמיהו (ו) ¹⁵⁰ דבית שמאי		ש' 29:	טעמון דבית שמי
	ש' 52:	שניהן מקרא אחד		ש' 32:	שניהם מקרא אחד
		דרשו			דורשו
	ש' 55:	לי!		ש' 38:	יצא
	ש' 58:	אין ²		ש' 42:	ואין
	ש' 63:	כתיב	122ב	ש' 7:	כתוב
	ש' 64:	ולא (מדרשית)		ש' 9:	לא
יט ד	ש' 4:	תני ר' שמעון בן גמליאל		ש' 15:	תני ר' שמעון בן גמלי
	ש' 18:	תמן הוא או' (ו)	123א	ש' 4:	תמן הוא אמ
	ש' 20:	ומה ת'ל (ו)		ש' 8:	מה ת'ל'
	ש' 26:	וכי!		ש' 21:	לי

¹⁵⁰ צ"ל: טעמיהו.

¹⁴⁸ צ"ל: טעמיהו.

¹⁴⁹ צ"ל: טעמיהו.

מסכת פאה (המשך)

ד"ן

כי"ר

פרק שביעי

כ א	ש' 8: והתנן!	123א	ש' 42: והתנינן
	ש' 13: ומכיון (!) ש-	123ב	ש' 9: מכיון ש-
	ש' 21: לא כתיב		ש' 25: אין כתיב (!) בו
	ש' 22: שכתוב!		ש' 27: שכתוב
	ש' 28: תנאי ₁		ש' 40: תניי
	ש' 28: תנאי ₂		ש' 41: תניי
	ש' 35: פתר חורן	124א	ש' 11: פתר לה פתר חורן
	ש' 45: והן ש-		ש' 30: והוא ש-
	ש' 47: והן ש-		ש' 33: והם ש-
	ש' 48: לאו (בתמיהה)		ש' 38: לא
	ש' 50: טעמא (!) דר'		ש' 40: טעמיה דר'
כ ב	ש' 6: ולא (בתמיהה)	124ב	ש' 35: ולא
	ש' 17: הוה (!) מעשה	125א	ש' 13: מעשה
	ש' 30: תמן הוא אומר (!)		ש' 43: תמן הוא אמ
	ש' 45: בעי!	125ב	ש' 30: בעא
	ש' 46: תני ר' קומי ר'		ש' 32: תנה ר קומי ר'
	ש' 51: בעי!		ש' 40: לי'
	ש' 56: לא אמר (!)	126א	ש' 5: לא אמר אללא
	ש' 62: את!		ש' 39: הא (= אמר מר)
כ ג	ש' 7: והיא!	126ב	ש' 13: והוא
	ש' 8: כתיב		ש' 16: כתוב
	ש' 16: אלו		ש' 33: אילו
	ש' 21: אבל... לא		ש' 42: הא... לא
	ש' 24: לא!	127א	ש' 5: אבל... לא
	ש' 26: תרי		ש' 7: תרין
	ש' 27: צריך מימר		ש' 11: צריך למימר
	ש' 40: לו נן (!) ¹⁵¹		ש' 37: לינן אמרין

¹⁵¹ צ"ל: לי נן אמרין.

פרק שמיני

כ ד	ש' 20: למה נקראו (!) שמן	127ב	ש' 6: למה נקרא שמם
	ש' 22: ואית תניי תני		ש' 10: אית תניי תני
	ש' 33: מעשה		ש' 31: מעשה היה
	ש' 35: בעי!		ש' 35: בעא
	ש' 41: דו (!) מתניתא	128א	ש' 3: דימתניתה! ¹⁵²
	ש' 54: לא בלן		ש' 26: לא כלו
	ש' 55: תניא!		ש' 27: מנא ²
	ש' 56: ל-		ש' 28: לעיניין
כא א	ש' 2: דתנינן		ש' 40: דתנינן תמן
	ש' 3: הוא (!) ר-		ש' 42: הואיל ד-
	ש' 5: וינון!	128ב	ש' 2: אינין! ¹⁵³
	ש' 18: אנא (!) חמי		ש' 31: אתא חמי
	ש' 23: ומה אם		ש' 40: מה אם
	ש' 26: לי'	129א	ש' 2: דכת'
כא ב	ש' 23: לא כך אולפן (!) רבי	130א	ש' 11: לכן אלפן רבי
	ש' 24: ולא כן כתיב		ש' 12: ולכן כתוב
	ש' 25: כתיב!		ש' 14: כתוב
	ש' 25: לי'!		ש' 14: זה
	ש' 51: הרי זה	130ב	ש' 17: כאילו

¹⁵³ צ"ל: אינון.

¹⁵² צ"ל: די מתניתה.

מסכת דמאי

כי"ר

ד"ן

פרק ראשון

130ב שו' 30: בין... ובין...	כא ג שו' 19: בין... בין...
שו' 32: אבל	שו' 20: הא
שו' 34: לא אתינן מתני' (!) ¹⁵⁴	שו' 21: לא אתינן (!)
131א שו' 1: בין... ובין...	שו' 22: בין... בין...
שו' 2: בין... ובין...	23-22: בין... בין...
7-5: אם... ואם...	25-24: אם... אם...
שו' 24: תני	שו' 35: לי'
שו' 38: ולא ואות (!)	שו' 42: יאות
131ב שו' 16: דמתלין מתלה (!)	כא ד שו' 6: דמתלין לה מתל
שו' 41: ומה בין... ומה בין...	שו' 20: מה בין... ומה בין...
132א שו' 7: הזאת	שו' 25: הזה!
שו' 9: ר' בשם רבנין	שו' 26: ר' אמ' (!) בשם רבני'
שו' 33: פליגי	שו' 40: לי'!
43-42: היא... היא...	45-44: היא... הא (!)...
132ב שו' 9: לא כן אלפן רבי	שו' 50: לא כן אילפן (!) רבי
133א שו' 10: מה אנא	כב א שו' 10: מן אנא
133ב שו' 6: ואית דאמרי	שו' 32: אית דאמרי (!)
שו' 17: מן אנן קיימין	שו' 39: מה נן קיימין
שו' 18: אין כר'	שו' 40: אי (!) כר'
שו' 20: קיימין	שו' 40: אמרינן!
שו' 44: מן נפק מן מביניהון (!)	שו' 56: מאן נפק מביניהון
134א שו' 1: ועל דעתיה דר'	שו' 57: על דעתיה דר' ²
שו' 2: תני	שו' 58: ותני!
שו' 20: מתני	כב ב שו' 3: ומתני
שו' 25: דהוא שמיע	שו' 6: דהוא שמע (!)
שו' 36: הדה היא דתנינן	שו' 11: הדא דתנינן
שו' 39: בעא	שו' 13: בעי'

¹⁵⁴ צ"ל: מתני'.

פרק שני

אפי' יסבור	ש' 11: 135א	ואפילו יסבור	ש' 3: כב ג
אלא הא ביני (י) 155	ש' 18:	אלא כיני הא (י)	ש' 7:
אית דבעי מימר	ש' 20: 135ב	ואית דבעי מימר	ש' 32:
אמרין	ש' 22:	אמרין	ש' 33:
ולא פרשנן	ש' 24:	ולא פרשינן (י)	ש' 34:
מה דר' אמ	ש' 33: 136א	ומה דר' אומר (י)	ש' 63:
אלא (תלמודית)	ש' 2: 136ב	אבל	ש' 5: כב ד
וחד אמ	ש' 30:	וחרנה אמר	ש' 21:
מודוי	ש' 36:	מודיי	ש' 25:
מסייעין (י) 156 לר'	ש' 17: 137א	מסייעין על ר' (י)	ש' 38:
קדמיתה	ש' 12: 137ב	קמייטא! 157	ש' 60:
ברס הכא	ש' 17:	אבל (י) הכא	ש' 63:
אם	ש' 22:	אין! 158	ש' 2: כג א
ומה פליג (י) 159	ש' 29:	ולא פליג (י)	ש' 7:
כן	ש' 30:	וכאן	ש' 7:
אמ ₂	ש' 1: 138א	אומר!	ש' 14:
כאן ₂	ש' 3:	וכאן ₁	ש' 16:
כאן	ש' 5:	וכאן ₂	ש' 16:
אמ ₁	ש' 6:	דאמר ₂ !	ש' 17:
הוא דהוא אמ	ש' 7:	הוא דאמ'	ש' 18:
כאן ₂	ש' 8:	וכאן	ש' 18:
מתני מסיעה (י) 160 לדן,	ש' 37:	מתניתין מסייע (י) לדין,	ש' 33:
ומתני' מסיעה (י) 161		ומתני' מסייע (י) לדין	
מתני	ש' 38:	מתני'	ש' 34:
תנייה	ש' 8: 138ב	תניא	ש' 40:

159 צ"ל: מה ופליג.

160 צ"ל: מסייעה.

161 צ"ל: מסייעה לדין.

155 צ"ל: הא כיני (= הכיני).

156 צ"ל: מסייעין.

157 צ"ל: קדמייתא.

158 צ"ל: אין או אם.

מסכת דמאי (המשך)

ד"ן

כ"ר

פרק שלישי

מתניתין! שו' 12:	ב כג	מתניתין! שו' 32:	ב 138
שו' 20:	בפני!	שו' 5:	א 139
שו' 32:	מה טעם (!) דב"ש	שו' 29:	מה טעם דבית שמי
שו' 33:	מה טעם (!) 163 דרבנין	שו' 31:	מה טעם דרבנן (!)
שו' 41:	מאן דאמר	שו' 4:	ב 139
שו' 51:	הדא (!) פליגא	שו' 22:	היא פליגה
שו' 7:	הא דמר (!)	שו' 11:	א 140
שו' 12:	כתיב	שו' 21:	כתוב
שו' 30:	מה בינה ול-	שו' 20:	ב 140
שו' 34:	אתא מימר (!)	שו' 35:	אתא מימר לך
37-38:	אס... אס...	2-1:	א 141
שו' 43:	עאל (!) יאות	שו' 12:	עליאות! 164
שו' 54:	דתנינן!	שו' 34:	ותנינן! 165
שו' 55:	מה טעם	שו' 36:	מה טעמון
שו' 56:	כמה דאמר	שו' 2:	ב 141
שו' 60:	מודה ר'	שו' 8:	מודה הוא ר'
שו' 7:	יודי	שו' 28:	יודה
שו' 8:	לא יודי	שו' 30:	לא יודה
שו' 9:	על דעתיה דר' היא	שו' 33:	על דר' היא

פרק רביעי

שו' 41:	על ידי עולי עולה (!)	שו' 15:	א 142
שו' 56:	מאן דאמר ²	שו' 14:	ב 142
שו' 57:	אפילו למאן דאמר	שו' 15:	אפילו כמן דאמ
שו' 4:	מליהון דרבנין	שו' 23:	מליהון דרבנין מסייען
	מסייעין (!)		
שו' 17:	מה בין ²	שו' 22:	א 143
שו' 30:	משום	שו' 12:	ב 143
שו' 38:	מה טעם (!) דר'	שו' 33:	מה טעמיה דר'
שו' 50:	וההיא ילפא מן הדא	שו' 25:	א 144

164 צ"ל: על יאות.

165 צ"ל: ותנינן.

162 צ"ל: טעמון.

163 צ"ל: טעמון.

מסכת דמאי, פרק רביעי (המשך)

ד"ו	כ"ר
כד א) שו' 59: סבר	1144 שו' 11: וסבר
כד ב שו' 1: אתא (!) דר'	שו' 25: אתיא דר'
שו' 2: ריבח!	שו' 27: רובה
שו' 3: מודה	שו' 27: מודי
שו' 18: מה טעם (!) דר'	145 שו' 28: מה טעמ ¹⁶⁶ דר'

פרק חמישי

כד ג שו' 7: ואמר!	1145 שו' 19: ואמ טעמ
שו' 13: מתני'	שו' 31: מתניתין! ¹⁶⁷
שו' 23: אין כתיב (!)	146 שו' 17: אין כתוב
שו' 41: וכתוב	146 שו' 21: וכתוב
שו' 41: ולא (מדרשית)	שו' 22: לא
שו' 48: ולא (מדרשית)	147 שו' 5: לא
שו' 63: קיימין!	שו' 34: קיימין הם אנן (!) ¹⁶⁸
שו' 63: אוף ר' מודה בה	147 שו' 1: ואוף ר' מורי (!) בה
כד ד שו' 9: כמה דתימא (!)	שו' 23: כמה דתמר
שו' 14: מתניתין!	שו' 33: מתניתה
שו' 40: אמר ² !	148 שו' 26: אמרה ¹⁶⁹
שו' 51: ואין (מדרשית)	149 שו' 14: אין
שו' 55: מה נן אמר (!)	שו' 21: מה אנו (!) ¹⁷⁰ אמרין
שו' 60: לפום (!) כן צריך	שו' 30: לפס (!) ¹⁷¹ כן צריך
לומר (!)	מימר

פרק ששי

כה א שו' 46: דברי חכמים	150 שו' 2: חכמ אומ
כה ב שו' 13: איתא חמי	150 שו' 6: אתא חמי
שו' 28: הא הכני (!)	שו' 35: היכני! ¹⁷²
שו' 40: לסתמא!	שו' 25: לסתמו! ¹⁷³
שו' 50: הא דתימר (!)	151 שו' 7: הן דתמר

¹⁷⁰ צ"ל: אנן.

¹⁷¹ צ"ל: לפס.

¹⁷² צ"ל: הכני.

¹⁷³ צ"ל: סתמו.

¹⁶⁶ = טעמה.

¹⁶⁷ צ"ל: מתניתן? / מתניתא?

¹⁶⁸ צ"ל: אנן קיימין.

¹⁶⁹ האותיות "מר" מטושטשות.

מסכת דמאי, פרק ששי (המשך)

כ"ד	כ"ג
ש' 53: מאי טעמא (!) דר'	ש' 13: מה טעמ ¹⁷⁴ דר'
ש' 60: כהדא	ש' 26: בהדה
כה ג ש' 5: על ר'	152א ש' 11: על דר'
ש' 24: תנא ר' קומי ר'	152ב ש' 5: תני ר' קומי ר'
ש' 24: תרין אמוראין (!)	ש' 6: תרין אמורין
ש' 28: כאן ₂	ש' 14: וכן
ש' 38: וכאן	ש' 34: כאן
ש' 58: כדעתין!	153א ש' 28: כדעתון
ש' 59: ליל!	ש' 32: אלא (תלמודית)
כה ד ש' 13: אין לך אלא	153ב ש' 23: לית לך אלא
ש' 21: מה בין ₂	ש' 39: ומה בין
ש' 22: הדא דתימא (!)	ש' 40: הדא דתמר
ש' 35: וחרנה אמ'	154א ש' 27: וחד אמ
ש' 43: ממה דתימא (!)	154ב ש' 5: ממה דתמר
ש' 53: תמן הוא או' (!)	ש' 24: תמן הוא אמ
ש' 54: וכא את (!) אמר הכין	ש' 26: והכא הוא אומ (!) הכן

פרק שביעי

כו א ש' 36: מתני' אמר (!)	155א ש' 20: מתניתין (!) ¹⁷⁵ אמרה
ש' 37: זו תנינן (!) ¹⁷⁶ תמן	ש' 21: תמן תנינן (!) ¹⁷⁷
ש' 39: הא!	ש' 24: היו
ש' 40: ומה בין	ש' 26: מה בין
ש' 47: אי! ¹⁷⁸	155ב ש' 2: אם
ש' 53: מפני	ש' 12: משום
כו ב ש' 3: מה טעמא (!) דר'	ש' 22: מה טעמיה דר'
ש' 10: אם... ואם...	35-36: אם... אם...
ש' 13: ולא דמיין	156א ש' 2: ולא דמייה
ש' 24: ומה אם	ש' 23: מה אם
ש' 28: טעמא (!) דר'	ש' 31: טעמיה דר'
ש' 30: מאי טעמא (!) ¹⁷⁹ דר'	ש' 35: מה טעמ דר'

¹⁷⁷ צ"ל: תנינן.¹⁷⁸ צ"ל: אין.¹⁷⁹ צ"ל: מה טעמיה.¹⁷⁴ = מה טעמיה.¹⁷⁵ צ"ל: מתניתין? / מתניתא?¹⁷⁶ צ"ל: דתנינן.

מסכת דמאי, פרק שביעי (המשך)

כי"ר	ד"ו
ואמור אוף הכה 156ב שו' 19:	ואמר אוף הכה 42: שו' (כו ב)
157א שו' 28: דר'	1: שו' כו ג ר' ₂
157ב 1-2: כן... וכן...	8: שו' כאן... כאן...
שו' 32: דאתלפגין! ¹⁸⁰	23: שו' ואיתפלגון!
שו' 34: חלוקין	24: שו' חולקין
158א שו' 9: דאנן קיימין	31: שו' דאנן קיימין (!)
שו' 34: מה טעמ דר'	43: שו' ומה טעמא (!) ¹⁸¹ דר'
158ב שו' 2: כה אנו (!) ¹⁸³ קיימין	46: שו' כא (!) ¹⁸² אנן קיימין
שו' 8: לית לך אלא	50: שו' אין לך אלא

¹⁸² צ"ל: כן.
¹⁸³ צ"ל: כן אנן.

¹⁸⁰ צ"ל בד"ו: דאיתפלגון, ובכי"ר: דאתפלגון.
¹⁸¹ צ"ל: טעמה.

מסכת כלאים

כי"ר

ד"ן

פרק ראשון

כו ד שו' 25: כתיב	158ב שו' 13: כתוב
שו' 34: אמר!	שו' 30: ומה (בתמיהה)
שו' 37: דרבני!	159א שו' 4: רבנין
שו' 44: מתנייתין (!) דר'	שו' 20: מתניתה דר'
כז א שו' 2: ואמר!	שו' 35: ואמרין
שו' 2: על ר'	שו' 36: על דר'
שו' 8: למה נקרא שמה	159ב שו' 8: ולמה נקראת
שו' 21: מתני' דר' אלא (!) כר'	שו' 30: מתניתה דר' דלא כר' ¹⁸⁴
שו' 21: לי!	שו' 31: דתני
שו' 33: לא אמ' אלא	160א שו' 19: לא אמרו אלא
שו' 36: לא אמר אלא	שו' 26: לא אמרו אלא
שו' 47: מודה	160ב שו' 9: מודי
שו' 51: משנה שלימה	שו' 14: משנה תמימה
שו' 58: יכול (!) אנא	שו' 26: יכיל אנא
כז ב שו' 5: למדת	161א שו' 10: למרתה! ¹⁸⁵
שו' 9: כתיב!	שו' 18: כתוב
שו' 9: ואם כן	שו' 19: אם כן
שו' 14: ואתיא כיי ר' (!)	שו' 26: ואתיא כי דאר (!) ¹⁸⁶
שו' 17: ואית תני (!)	שו' 31: ואית תניי תני
שו' 40: וכמה דתימר (!)	161ב שו' 38: כמה דתמר
שו' 46: מודה ר'	162א שו' 13: מודי ר'
שו' 54: מה טעמ' דר'	שו' 34: ומה טעמ' דר'

פרק שני

כז ג שו' 40: אית תניי תנו (!)	162ב שו' 13: אית תניי תני
שו' 41: מאן דאמר ²	שו' 15: ומן דאמ

¹⁸⁵ צ"ל: למדתה.¹⁸⁶ צ"ל: כיי דא"ר.¹⁸⁴ וליברמן מגיה: "מתניתא דלא כר'" (עייין תוספ"ש, כלאים, עמ' 598, שו' 13-14).

מסכת כלאים, פרק שני (המשך)

כ"ר	ד"ר
ומן דאמ 20: ש' 162ב)	ש' 44: מאן דאמר ²
ואם 23: ש' 23	ש' 46: אם
163א ש' 11: ותני עליה	ש' 57: ותני עלה
ש' 15: כיצד	ש' 58: כאי זה צד
ש' 37: וחד אמ	כז ד ש' 14: וחרנה אמר
163ב ש' 26: אמרין	ש' 26: אמרין!
164א ש' 10: מהן (= מה פירוש) ¹⁸⁷	ש' 37: ל'!
ש' 20: היא... היא...	42-43: היא... הא (!)...
ש' 23: אם או ¹⁸⁸ את	ש' 44: אם את (!)
ש' 37: מליהון דרבנין פליגן	ש' 50: מליהון דרבנין
	פליגין (!)
164ב ש' 6: התיב	ש' 54: הותיב
ש' 10: ויתיבנה (!) ¹⁸⁹	ש' 56: ויתיבנא!
ש' 13: דאית ליה	ש' 59: דאית ביה (!)
ש' 24: אמור מעתה	ש' 64: מעתה
165ב ש' 5: כן היא מתניתה	ש' 29: כיני מתנינתא (!)
ש' 7: מתניתה דר'	ש' 29: מתניתין (!) דר'
166א ש' 7: שמע לה מן הדא	ש' 50: שמע ליה ¹⁹⁰ מן הדא
ש' 10: ואפילו תומר (!) ¹⁹¹	ש' 51: אפילו תימא (!)
ש' 34: אינה	ש' 63: אין (בתמיהה)
166ב ש' 4: מתיב ר' לרבנין	כח ב ש' 3: מתיב לר' (!) לרבנין
ש' 6: כן אנא יהיב	ש' 4: כן!
ש' 7: הן אשכחן (!) ¹⁹²	ש' 4: אשכחן!
ש' 25: ומן דאמ (!)	ש' 13: ומאן אמר
167א ש' 9: מה אם	ש' 26: אם

פרק שלישי

167א ש' 29: מלי	כח ג ש' 11: מליא
167ב ש' 5: וקיימנה! ¹⁹³	ש' 17: וקיימנה!
ש' 7: ומהוא ל-	ש' 19: מהו ל-

¹⁹¹ צ"ל: תימר.

¹⁹² צ"ל: הן אשכחן.

¹⁹³ צ"ל: וקיימנה.

¹⁸⁷ צ"ל: מהו?

¹⁸⁸ = או' (= אומר).

¹⁸⁹ צ"ל: ויתיבנה.

¹⁹⁰ לשון נקבה.

מסכת כלאים, פרק שלישי (המשך)

כ"ד	ד"ו
ש' 11: ומהו ל- (167ב)	ש' 21: מהו ל- (כח ג)
ש' 15: הכן היא א168	ש' 41: הכן הוא (!)
ש' 15: מה אם	ש' 42: ומה אם
ש' 14: ואם אומר את ב168	ש' 3: אם אומר את
ש' 17: ואין כיני	ש' 5: אין כיני
ש' 28: מקליל	ש' 11: מיקל
ש' 32: כן את אמרת (!) ¹⁹⁴ הכה	ש' 14: ל!
ש' 33: לא שניה	ש' 14: ל!
ש' 33: היא ר', היא ר'	ש' 14: ל!
ש' 1: טעמיה דר' א169	ש' 18: טעמא (!) דר'
ש' 4: ותניתה	ש' 19: ותנינן
ש' 4: אילו	ש' 19: אלו
ש' 7: מקלל	ש' 20: מיקל
ש' 7: דאינין! ¹⁹⁵	ש' 21: דאילין!
ש' 8: מקללן	ש' 21: מקילין
ש' 8: דיקללון	ש' 21: יקילון
ש' 9: מתניתה	ש' 21: מתני
ש' 12: מקלל	ש' 23: מקיל
ש' 13: דיקלל	ש' 23: דיקיל
ש' 13: מתניתה	ש' 24: מתני ₁
ש' 14: מתניתה	ש' 24: מתני ₂
ש' 17: ומן דאמ	ש' 26: מאן דאמר
23-24: מן דאמ תמן... אוף	ש' 30: ל!
הכא...	
ש' 26: ועל דעתיה דר'	ש' 30: על דעתיה דר'
ש' 34: ואין תאמר	ש' 34: אין תימר
ש' 2: היא... היא... ב169	ש' 38: הוא... הוא...
ש' 9: מתניתה	ש' 41: מתני
ש' 6: מה א170	ש' 60: מהו (= מה הדין)
ש' 8: שעשיתה	ש' 60: שעשית
ש' 9: את אתה (!) עושה	ש' 61: את עשה (!)
ש' 12: ויתבונה! ¹⁹⁶	ש' 63: ויתיביניה!

¹⁹⁶ צ"ל בד"ר: ויתיבונה, ובכל"ר: ויתיבונה.¹⁹⁴ צ"ל: אמר.¹⁹⁵ צ"ל: דאינין.

כי"ר

ד"ר

פרק רביעי

כט א שו' 40: הוא!	170א 29-30: היא... הוא...
שו' 44: ותנינן!	שו' 35: ותני כן
שו' 52: על דעתיה (ו) 197	170ב שו' 11: על דעתין (ו) 198 דבית שמי
שו' 52: על דעתיה (ו) 199	שו' 12: ועל דעתין (ו) 200 דבית הלל
כט ב שו' 2: אית דבעי מימר	שו' 16: ואית דבעלי (!) מימר
שו' 3: על דעתיה (ו) 201 דבית שמי	שו' 18: על דבית שמי
שו' 3: אדעתיה (ו) 202 דבית שמי	שו' 19: על דעתין (ו) 203 דבית שמי
שו' 4: ואדעתיה (ו) 204 דבית הלל	שו' 20: ועל דעתין (ו) 205 דבית הלל
שו' 6: תניתה	שו' 25: תנתה
שו' 12: עשה!	שו' 37: יעשה; 206
שו' 18: ואי זהו	171א שו' 13: איזהו
שו' 20: ואמר!	שו' 17: נא'
שו' 34: מתניתא אמרה כן	171ב שו' 6: ומתניתה אמרה כן
שו' 34: אם אמ' (ו) את	שו' 8: ואם אומ את
שו' 36: הא!	שו' 12: לי'
שו' 37: לי'!	שו' 14: יאות א"ר
שו' 38: אי; 207	שו' 16: ואם
שו' 42: מה בין ₂	שו' 23: ומה בין
כט ג שו' 1: על דעתיה (ו) 208 דבית שמי	172א שו' 34: על דעתין (ו) 209 דבית שמי

204 צ"ל: ועל דעתיהון.

205 צ"ל: דעתון.

206 צ"ל: ייעשה.

207 צ"ל: אין.

208 צ"ל: דעתיהון.

209 צ"ל: דעתון.

197 צ"ל: דעתיהון.

198 צ"ל: דעתון.

199 צ"ל: דעתיהון.

200 צ"ל: דעתון.

201 צ"ל: דעתיהון.

202 צ"ל: על דעתיהון.

203 צ"ל: דעתון.

מסכת כלאים, פרק רביעי (המשך)

כ"ד	ד"ו
ש' 2: על דעתיה (ו!) 210 דבית הלל	ש' 35: על דעתין (ו!) 211 דבית הלל
ש' 6: על דעת (ו!) דב"ש	ש' 5: 172ב ש' 5: על דעתין (ו!) 212 דבית שמי
ש' 36: הלכתא!	ש' 30: 173א ש' 30: הלכה

פרק חמישי

ש' 17: הדא דתנינן (ו!)	ש' 17: 173ב ש' 17: הדה היא דתנינן
ש' 26: מה את עבד לָהּ	ש' 33: מה את עבד ליה
ש' 29: ל'!	ש' 36: אין תימר
ש' 30: אין תימר	ש' 37: ואין תימר
ש' 37: ואיזהו	ש' 13: 174א ש' 13: איזה הוא
ש' 40: הדא אמרה (ו!)	ש' 18: הדה דאת אמר
ש' 43: מהי הדא דתנינן	ש' 21: ומה היא הדה דתנינן
ש' 44: דאמר ר' יוסי	ש' 24: דא"ר יוסה רבי
ש' 47: ולא דמיא	ש' 28: לא דמיא
ש' 47: ל'!	ש' 30: לא דמיא
ש' 50: אומר אני	ש' 33: אני אומ
ש' 50: ורבנן אמר (ו!)	ש' 33: ורבנן אמרין
ש' 2: ר' לא יודי	ש' 12: 174ב ש' 12: ור' לא יודי
ש' 5: ר' חלפתא בן שאול אמר	ש' 17: תנא ר' חלפת' בר' שאול
ש' 6: הדא דתימא (ו!) 213	ש' 19: הדא דאת אמר
ש' 14: הדא מסייעא לר'	ש' 35: והדא מסייעא לר'
ש' 16: הדא מסייעא לר'	ש' 38: והדא מסייעא לר'
ש' 21: אם	ש' 5: 175א ש' 5: ואם
ש' 22: אף על גב דר'	ש' 7: וא'ע'ג' דר'
ש' 30: אי! 214	ש' 24: אם
ש' 34: מהו (ו!) 215 הדה דתנינן	ש' 29: ומה היא היא (ו!) הדה דתנינן

213 צ"ל: דתמר.

214 צ"ל: אין.

215 צ"ל: מהי.

210 צ"ל: דעתיחון.

211 צ"ל: דעתון.

212 צ"ל: דעתון.

פרק ששי

ל ב	ש' 23: בלא כך	175 ב	ש' 22: בלא כן
	ש' 27: מהו ל'		ש' 26: ומהו ל'
	ש' 30: תניתה		ש' 32: תנתה
	ש' 30: מודה ר' לר'		ש' 33: יודי ר' לר'
	ש' 31: ומודה ר' לר'		ש' 34: ויודי ר' לר'
	ש' 33: מה אית בה ²¹⁶		ש' 37: מה איכא (!) ²¹⁷
	ש' 34: בין		ש' 39: ובין
	ש' 43: מאן דאמר ²	176 א	ש' 12: ימאן (!) ²¹⁸ דא'
	ש' 49: והכין (!) ²¹⁹ ר' דהכא		ש' 20: והן ר' דהכא
	ש' 52: לל'		ש' 26: דברי חכמים (= הלכה)
ל ג	ש' 2: מה בין ²	176 ב	ש' 3: ומה בין
	ש' 9: בעי!		ש' 24: בעא
	ש' 30: דל כן (!) ²²⁰	177 א	ש' 16: דלא כן
	ש' 34: ולא (!) תיסבור		ש' 23: דלא תסבר
	ש' 35: ריבה!		ש' 25: רבא! ²²¹
	ש' 53: ותניתה	177 ב	ש' 21: תנית'
	ש' 54: תנינתה		ש' 22: תניתה
	ש' 58: מתניא ¹		ש' 30: מתניה
	ש' 58: מתניא ²		ש' 31: מתניה

פרק שביעי

ל ד	ש' 25: אי ²²²	178 א	ש' 2: אם
	ש' 37: הדא דתימא (!) ²²³		ש' 19: הדה דאיתמר (!) ²²⁴
	ש' 39: תדע לך שהוא כן		ש' 23: תדע לך שהיא כן
	ש' 42: הלכה!		ש' 42: לי
	ש' 56: כתיב	178 ב	ש' 13: כתוב
לא א	ש' 13: כך (!) אתא עובדא	179 א	ש' 1: כד אתא עובדא

²²¹ צ"ל בד"ו: דכה, ובכי"ר: דכא.

²²² צ"ל: אין.

²²³ צ"ל: דתמר.

²²⁴ צ"ל: דאתמר.

²¹⁶ צ"ל: כה?

²¹⁷ צ"ל: אית כא.

²¹⁸ צ"ל: ומאן.

²¹⁹ צ"ל: והדין או וההין.

²²⁰ צ"ל: דלכן.

מסכת כלאים, פרק שביעי (המשך)

ד"ן	כי"ר
(לא א) שו' 31: כר'!	179א) שו' 35: מתניתה כר'
שו' 35: מה טעם	179ב שו' 2: ומה טעמ'
שו' 42: תפלוגתא (ו!) 225 דר' ור'	שו' 15: תפלגה דר' ודר'

פרק שמיני

לא ב שו' 3: כתיב	179ב שו' 19: כתוב
שו' 7: מניין ש-	שו' 26: ומניין ש-
שו' 9: האמור להלן	שו' 28: שנ' להלן
שו' 9: ואית דבעי מימר	שו' 30: ואית דבעי משמענה מן הדא
שו' 11: אית דבעי נישמענה	שו' 33: ואית דבעי משמענה
שו' 12: כתיב	שו' 35: כתוב
שו' 16: ל'!	180א שו' 3: כתוב (לציטוט פסוק)
18-19: מן (ו!) 226 ... וכן...	7-8: תמן... וכן...
שו' 21: ואתיא כדאמר (ו!) ר'	שו' 12: ואתיא בההיא (ו!) 227
שו' 22: כתיב	שו' 14: כתוב
שו' 23: כהיא דאמ' ר'	שו' 16: כהדא דא'ר'
שו' 24: לא אמר'	שו' 16: לא אמרין
שו' 29: ולא מתניתא היא	שו' 24: ולא מתניתה היא
שו' 30: לא (בתמיהה)	שו' 25: ולא
שו' 36: מה טעם (ו!) דר'	שו' 35: ומה טעמיה דר'
שו' 38: ולומר לך	שו' 38: לומר לך
שו' 39: מה עבד לה ר'	שו' 40: ומה עבד ליה 228 ר'
שו' 40: יצאו!	שו' 41: שיצא! 229
שו' 40: ולית ליה לר'	שו' 42: על דעתיה דר'
שו' 44: על דעתיה דר'	אינו (ו!) 230
שו' 48: ליידא מילה	180ב שו' 3: ועל דעתיה דר'
שו' 53: מסייעא (ו!) לר'	שו' 10: ולידה מילה
	שו' 19: מסייע לה לר'

228 לשון נקבה.

229 צ"ל: שיצאו.

230 צ"ל: אינן.

225 צ"ל: תפלוגא או תפלגא.

226 התי"ו של "תמן" נצטרפה בטעות למלה "אחר" שלפניה.

227 צ"ל: כההיא.

מסכת כלאים, פרק שמיני (המשך)

כ"ר	ד"ו
מסיע (ו) ²³¹ לר' 21: שו' (ב) 180	מסייעא (ו) לר' 54: שו' (ב) 180
וכתוב 22: שו'	וכתיב 55: שו'
אילו לא הוה כתוב (ו) 23: שו'	אילו לא כתיב 55: שו'
ועל דעתיה דר' 31: שו'	על דעתיה דר' ² 60: שו'
כלום א"ר לא 34: שו'	כלום אמר ר' אלא 1: שו' ג לא
דילמ' 35: שו'	שמא (בתמיהה) 1: שו'
ויצאת 36: שו'	יצאת 2: שו'
לכל שכן 4: שו' 181א	לא כל שכן 10: שו'
שנייה היא יהכה (ו) ²³² 17: שו'	שנייא היא 17: שו'
מפני מה 26: שו'	ל'! 23: שו'
ואם 31: שו'	אם 27: שו'
על שם ₁ 39: שו'	שם! 31: שו'
דלא כן מא[ה] ²³³ 16: שו' 181ב	ולא כן נן (ו) אמרין 45: שו'
אנו ²³⁴ (ו) אמרין	
טעמיה דר' 22: שו'	טעמא (ו) דר' 49: שו'
ודלא כר' 36: שו'	דלא כר' 60: שו'
תני 38: שו'	תנה 62: שו'
מה תנא 39: שו'	מאן תנה 63: שו'
קולקול! ²³⁵ 39: שו'	קל! 63: שו'
שו' 42: כתוב	שו' 1: כתוב ד לא

פרק תשיעי

כתוב 44: שו' 181ב	כתיב 30: שו' ד לא
ולאיזה 6: שו' 182א	לאי זה 34: שו'
ומניין ש- 13: שו'	מניין ש- 38: שו'
תריין 24: שו'	תריין 45: שו'
כתוב 34: שו'	שנאמר 53: שו'
ואת דריש 37: שו'	את דרש 56: שו'
מהו פליג 7: שו' 182ב	מה מפליג (ו) ²³⁶ 5: שו' א לב
ומן דאמ' 10: שו' 183א	מאן דאמר 30: שו'

²³⁴ צ"ל: אנן.

²³⁵ צ"ל: קול.

²³⁶ צ"ל: ופליג.

²³¹ צ"ל: מסייע

²³² ואולי יש לקרוא: "יהבה", וצ"ל: הכה.

²³³ תיקנו בין השורות: "מה" תחת "מא".

מסכת כלאים, פרק תשיעי (המשך)

כי"ד	ד"ו
ומתני' 13: שו' 183א)	מתני' 32: שו' (לב א)
וכן 21: שו'	שו' 36: כאן ²
מחליף 31: שו'	שו' 42: מחליף
כתוב 15: שו' 183ב	שו' 55: כתיב
ולא 20: שו'	שו' 57: ולא (בתמיהה)
מלתני' 237 אמרה 32: שו'	לב ב שו' 1: מילתא אמרין (!)
184ב שו' 8: כל כללה	שו' 34: כללה
185א שו' 19: כתוב	לב ג שו' 1: כתיב
שו' 26: ומה טעמיה (!) ²³⁸	שו' 6: ומה טעם
שו' 30: ומה טעמי' (!) ²³⁹	שו' 8: ומה טעם
שו' 36: מן הן	שו' 13: מה הן ²⁴⁰
שו' 37: מההיא! ²⁴¹	שו' 13: מיי
185ב שו' 3: כתוב	שו' 16: כתיב
שו' 9: שלהלן ²⁴²	שו' 19: שלהן! (= בבל)
שו' 11: שנ'	שו' 21: כתיב
שו' 13: לא (= אלא, מדרשית?)	שו' 22: ולא!
186א שו' 12: הרי הוא (!) ²⁴³ [דכת]	שו' 43: דכתיב
186ב שו' 17: הכן הכן	לב ד שו' 27: הכין והכין
שו' 36: לא צורכה דלא	שו' 41: לא צורכא ולא (!)

²⁴¹ צ"ל: מה היא.²⁴² ואולי יש לקרוא: "של הלן (!)".²⁴³ צ"ל: הד' היא.²³⁷ הגרש מסופק.²³⁸ צ"ל: טעמה.²³⁹ צ"ל: טעמ' (= טעמה).²⁴⁰ צ"ל: מההן?

מסכת שביעית

כ"ר

ד"ו

פרק ראשון

כתוב	ש' 3:	א187	ש' 25:	כת'י	לג א
יאמרו	ש' 30:		ש' 41:	יאמר ² !	ש' 41:
אם	ש' 24:	ב187	ש' 9:	ואם	לג ב
אין ביני (!) ²⁴⁴	ש' 31:		ש' 14:	אין בעי (!)	ש' 14:
ותני עלה	ש' 3:	א188	ש' 19:	ותני עליה	ש' 19:
אין נימר (!) ²⁴⁵	ש' 4:		ש' 20:	או נימר (!)	ש' 20:
יחידי	ש' 13:		ש' 24:	יחידי	ש' 24:
הלכה למשה מסיני	ש' 14:	ב188	ש' 51:	ל'	ש' 51:
על דר'	ש' 36:		ש' 64:	על ר'	ש' 64:
ברם הכה	ש' 1:	א189	ש' 2:	כרם (!) הכא	לג ג
והם ש-	ש' 2:		ש' 3:	והן ש-	ש' 3:
סופה	ש' 7:		ש' 6:	סיפא!	ש' 6:
דתני	ש' 15:		ש' 11:	כדתני!	ש' 11:

פרק שני

מתני	ש' 25:	א189	ש' 50:	מתניתא!	לג ג
מתניתה אמרה כן	ש' 4:	ב189	ש' 7:	ומתניתא אמרה כן	לג ד
שנייה היא הכא	ש' 23:		ש' 21:	שנייא הוא (!) הכא	ש' 21:
ל'	ש' 8:	א190	ש' 42:	וכי	ש' 42:
ומה טעמיה (!) ²⁴⁶	ש' 36:		ש' 60:	ומה טעם	ש' 60:
ומניין ש-	ש' 10:	ב190	ש' 4:	מניין ש-	לד א
כתוב	ש' 13:		ש' 6:	כתיב	ש' 6:
ואמ'	ש' 19:		ש' 10:	נאמר!	ש' 10:
קיימה	ש' 23:		ש' 13:	קיימה	ש' 13:
כתוב	ש' 24:		ש' 13:	כתיב	ש' 13:
ולא	ש' 31:		ש' 18:	לא (מדרשית)	ש' 18:
לינן	ש' 32:		ש' 18:	לו (!) נן	ש' 18:

²⁴⁶ צ"ל: טעמה.

²⁴⁴ צ"ל: כיני.

²⁴⁵ צ"ל: אין תימר.

מסכת שביעית, פרק שני (המשך)

כי"ר	ד"ן
הרי... הרי... הרי... 35-34: (190ב)	הרי... שהרי (!)... (בלשון קושיא) 20: שו' א (לד א)
191א שו' 30: תני ר'	41: שו' 41: תנא ר'
191ב שו' 11: ומאן דאמ'	50: שו' 50: מאן דאמר
192א שו' 4: ור' בשיטתיה	לד ב שו' 6: ודר' כשיטתיה
שו' 15: ולא	13: שו' 13: לא (בתמיהה)
שו' 18: ומה בין	15: שו' 15: מה בין ¹
שו' 23: משמענייה ²⁴⁷	18: שו' 18: נישמעניה

פרק שלישי

192ב שו' 31: מה טעמיה דר'	לד ג שו' 26: מה טעמא (!) דר'
193א שו' 7: והלא	שו' 30: ולא (בתמיהה)
שו' 30: וכת' אחד או'	לד ד שו' 40: וכתוב אחר או'

פרק רביעי

193ב שו' 8: אם את או' כן	לה א שו' 23: אם אמר (!) את כן
שו' 13: אשכח תני	שו' 27: אשכח תנא ²⁴⁸ (!)
שו' 18: בשמיטה	שו' 30: כשיטתיה!
שו' 22: על דעתין ²⁵⁰ (!)	שו' 33: על דעתיהו ²⁴⁹ (!)
שו' 36: הדה דתמר	שו' 41: הדה דתימא (!)
194א שו' 10: הדה דתמר	שו' 50: הדה דתימא (!)
שו' 38: איזה	לה ב שו' 9: אין זה (!)
194ב שו' 23: ומן דאישר ²⁵¹ (!)	שו' 25: מ"ד
שו' 26: ולא כן אלפ' רבי	שו' 28: לא כן אילפן (!) ר'
195א שו' 2: הא (= אבל)	שו' 36: הוא!
שו' 18: אמר ²⁵³	שו' 47: אמרין ²⁵²
שו' 33: כתוב	שו' 57: כתיב
שו' 36: וכתוב	שו' 59: וכתוב
195ב שו' 3: ותני כן	שו' 63: תני כאן (!)
שו' 8: מה (= פירוש)	לה ג שו' 3: לי!

²⁵¹ צ"ל: ד' (= דאמר) אישר.²⁵² צ"ל: אמרין.²⁵³ = אימר?²⁴⁷ לשון נקבה.²⁴⁸ צ"ל: תנאי.²⁴⁹ צ"ל: דעתיהון.²⁵⁰ צ"ל: דעתון.

מסכת שביעית, פרק רביעי (המשך)

כי"ר	ד"ן
מה אית לך אמר (!)254 שו' 12:	מאי (!) אית לך למימר שו' 21:
כתוב שו' 14:	כתוב שו' 24:
ומאן דאמר שו' 34:	מאן דא' 10: 196א שו' 10:
תמן אמרי (!) ותמן = שו' 36:	תמן אמרין שו' 13:
בבל)	

פרק חמישי

לה ד שו' 16:	מתיב 196א שו' 30:
שו' 18:	ר' מותיב שו' 33:
שו' 29:	לא מן דעתיה 196ב שו' 11:
שו' 29:	ר' יסא ר' 12:
לו א שו' 45:	והכא את אומר (!) הכן 197ב שו' 37:
שו' 47:	אמרין! 198א שו' 1:
שו' 47:	וכאן שו' 2:
שו' 53:	אולפן! שו' 12:

פרק ששי

לו ב שו' 16:	כתוב 198א שו' 22:
שו' 25:	כתוב שו' 35:
שו' 37:	מה טעמא 198ב שו' 16:
שו' 40:	העלה עליהם המקום שו' 21:
שו' 42:	העלה עליהם הכתוב שו' 23:
שו' 49:	מה טעם שו' 34:
לו ג שו' 11:	ומה טעמ' 199א שו' 25:
שו' 41:	ליתני! 199ב שו' 31:
שו' 42:	כתוב שו' 32:
שו' 51:	שאלית 200א שו' 9:
שו' 58:	דאת אמרת (!)257 שו' 19:
שו' 59:	שאל שו' 21:
לו ד שו' 3:	שאל שו' 32:
שו' 14:	כתוב 200ב שו' 10:

257 צ"ל: דאתאמרת.

258 צ"ל: הוא.

254 צ"ל: מימר.

255 צ"ל: למן (= לא מן).

256 צ"ל בד"ו: ליתו, ובכ"ר: לית הוא.

מסכת שביעית, פרק ששי (המשך)

ד"ו	כי"ר
ש' 15: אי!	ש' 12: או (200ב)
ש' 29: מה טעם	ש' 33: מה טעמ'
ש' 33: מתניתא אמר (!)	ש' 38: מתנית' אמרה
ש' 38: אם	ש' 8: ואם 201א
ש' 63: הדא (!) דר'	ש' 10: בהדה (!) ²⁵⁹ דר'
ש' 14: תני ליה עובדא	ש' 27: תני ליה עובדה
ש' 16: תני ר'	ש' 32: תנא ר'
ש' 17: הדא דתימר ²⁶⁰ (!)	ש' 34: הדא דאתמר
ש' 21: לא פליגין	ש' 3: 202א ולא פליגין

פרק שביעי

ש' 10: מן הדא	ש' 24: 202א מן הדא
ש' 17: חברייא!	ש' 35: חברה אמרין
ש' 29: ותני!	ש' 18: 202ב ותני כן
ש' 33-34: שמעינ'... ושמעינן (!)...	ש' 24-25: שמענו... שמענו...
ש' 37: שמעינן! ²⁶¹	ש' 30: שמא
ש' 39: הדא אמרה (!)	ש' 33: הדא דתמר
ש' 51: כמה דתימר ²⁶² (!)	ש' 14: 203א כמה דאתמר
ש' 2: וחברותיה! ²⁶³	ש' 26: וחבורתה
ש' 2: הוון יתבין	ש' 26: הוון יתיבין
ש' 4: אתו	ש' 28: אתון
ש' 7: כת'!	ש' 35: כתוב
ש' 14: ל'!	ש' 8: 203ב מהו (= מה פירוש)
ש' 14: ל'!	ש' 8: ובלבד
ש' 25: בשם	ש' 26: משם
ש' 25: תני ר' יודה (!) לחומרא	ש' 27: תני ר' חייה לחומרה
ש' 30: כר' מתני' (!)	ש' 34: כר' במתנית' ²⁶⁴ (!)
ש' 31: אוף הכא כן (!)	ש' 35-36: תמן... אוף הכא כן
ש' 44: ואית תנויי תני	ש' 18: 204א אית תנויי תני

²⁶² צ"ל: דתמר.²⁶³ צ"ל: וחבורתיה.²⁶⁴ צ"ל: דמתנית' (= דמתניתן).²⁵⁹ צ"ל בד"ו: כהדא, ובכ"ר: כהדה.²⁶⁰ צ"ל: דתמר.²⁶¹ צ"ל: שמענו.

מסכת שביעית, פרק שביעי (המשך)

כי"ר	ד"ן
כמה דאת תמר (!) 265	לז ג) ש' 49: כמא דתימא (!) תמן
25: ש' (א204)	
תמן	
וכה	ש' 50: וכא אמר (!)
ש' 26: כל דבה	ש' 50: כל רבה (!)
ש' 31: אין תימר	ש' 53: ואין (!) תימר

פרק שמיני

ש' 13: מיעוט	ש' 39: מיעט
ש' 6: ייבה	ש' 5: ריבה!
ש' 3: אם אומ' את כן	ש' 26: אם אמ' (!) את כן
ש' 6: כגון	ש' 28: ל'!
ש' 16: ומה בין	ש' 34: מה בין ₂
ש' 24: מה בין... ובין...	39-40: מה בין... מה בין...
ש' 29: היא	ש' 43: הוא!
ש' 29: כך אנו אומרים	ש' 43: כך אני אומר
ש' 35: אלא כך היא	ש' 46: אלא כן היה (!)
ש' 14: מדבריהם	ש' 58: מדרבנן!
ש' 26: כן	ש' 1: וכאן
ש' 35: מיקום	ש' 7: למיקם
ש' 38: מיקום	ש' 10: למיקם
ש' 4: כתוב	ש' 14: כתיב
ש' 7: שלא תאמר	ש' 16: שמא לא (!) תאמ'
ש' 1: בעון	ש' 40: בעו
17-18: מה בין... ובין...	51-52: מה בין... מה בין...
ש' 37: הדה דתמר	ש' 61: הדא דתימא (!)

פרק תשיעי

ש' 8: איצטרכת	ש' 37: אצרכת
ש' 9: ניסוק נישאל	ש' 37: ניסוק ונשאל
ש' 2: פליגין	ש' 3: מתפלגין
ש' 5: מהפכלה	ש' 6: מפכא לה
ש' 30: וקרא עלוי	ש' 23: קרא עלוי

265 צ"ל בד"ו: דתמר, ובכי"ר: דאת אמר.

מסכת שביעית, פרק תשיעי (המשך)

כ"ד	ד"ו
כשם ש- 2: 208 שו' 2:	כמו ש- 29: שו' (לח ד)
אית דבעי למימר 32: שו' 32:	ואית דבעי מימר 47: שו' 47:
נתני 11: 209 שו' 11:	ניתנו! 59: שו' 59:
כתוב 18: שו' 18:	כתב! 63: שו' 63:
מה טעמ' דר' 29: שו' 29:	מה טעם (!) דר' 6: לט א שו' 6:
וקשייה על ר' 30: שו' 30:	לר'! 6: שו' 6:
אין (בתמיהה) 31: שו' 31:	לר'! 6: שו' 6:
קומיד 2: 209 שו' 2:	קמיד! 11: שו' 11:
ולא כן 10: שו' 10:	לא כן 18: שו' 18:
מתני' אמרה כן 19: שו' 19:	מתני' אמר (!) כן 24: שו' 24:
סבר מימר 3: 210 שו' 3:	סבר מימור 37: שו' 37:
מתני' אמר' 6: שו' 6:	מתני' אמר (!) 39: שו' 39:
ולא נמצא 8: שו' 8:	לא נמצא 40: שו' 40:
מה טעמיה דר' 11: שו' 11:	מה טעמא (!) דר' 42: שו' 42:
ומה טעמ' דר' (!) 14: שו' 14:	מה טעמא (!) דר' 44: שו' 44:
היא מתניתה 17: שו' 17:	היא מתניתין (!) 46: שו' 46:

פרק עשירי

עושין אותו מעשה 8: 210 שו' 8:	עושין אותו (!) 33: לט ב שו' 33:
לא אמר אלא 11: שו' 11:	לא אמרו (!) אלא 35: שו' 35:
מכיון ש- 34: שו' 34:	בממון (!) ש- 48: שו' 48:
כגון 37: שו' 37:	בגין! 50: שו' 50:
כגון ² 1: 211 שו' 1:	בגין! 51: שו' 51:
מודה 7: שו' 7:	מודי 55: שו' 55:
והם ש- 28: שו' 28:	והן ש- 8: לט ג שו' 8:
כן אמר אבא 32: שו' 32:	כן רבי (!) אבא אמר 11: שו' 11:
על ר' 17: 211 שו' 17:	עאל (!) ר' 23: שו' 23:
צריך למימר 22: שו' 22:	צרך מימר 27: שו' 27:
לפס (!) ²⁶⁶ כן צריך מימר 30: שו' 30:	לפום (!) כן צרך מימר 32: שו' 32:
אף... כן 36: שו' 36:	אם (!)... כן 36: שו' 36:
דבר תורה 4: 212 שו' 4:	מן התורה 40: שו' 40:

266 צ"ל: לפס.

מסכת שביעית, פרק עשירי (המשך)

כי"ר	ד"ן
[מדבריהם] שו' 6: (א212)	שו' 41: לי'!
[ברם כמן דא'] שו' 6:	שו' 41: לי'!
שו' 10: בזמן ש-	שו' 45: בשעה ש-
שו' 31: מתניתה אמרה כן	שו' 56: מתניתין אמר (!) כן
שו' 12: מה בין... ובין...	שו' 10: מה בין... מה בין...
שו' 31: מה טעמ' דר'	שו' 23: טעמ' דר'
שו' 34: א' שמוע' כן	שו' 25: אמר שמעה יתה (!) ²⁶⁷
	כן
שו' 37: ואם	שו' 27: אם
שו' 16: ואם א213	שו' 36: אם ₂

מסכת תרומות

ד"ן

כי"ר

פרק ראשון

מ א	ש' 35: ותנינן תמן	213ב	ש' 20: ותמו תנינו (!)
	ש' 41: הרי (בלשון קושיא)	214א	ש' 7: והרי
	ש' 44: חזר ר' ואמר		ש' 12: וחזר ר' [ואמר]
	ש' 47: מהו ²⁶⁸ (!)		ש' 16: מה היא כדון
	ש' 49: דתנן!		ש' 17: דתני
מ ב	ש' 1: תני		ש' 20: תנא
	ש' 6: מותיב		ש' 28: מתיב
	ש' 10: אלא		ש' 35: לא
	ש' 11: ואף הכא		ש' 36: אף הדא
	ש' 12: כמה דתימא (!)		ש' 38: כמה דתמר
	ש' 15: הכא	214ב	ש' 2: בר סהכה ²⁶⁹ (!)
	ש' 20: מאן תנא		ש' 9: מן תנה
	ש' 32: דו ²⁷⁰ (!)		ש' 32: זה הוא
	ש' 36: דו בה (!) דר'		ש' 38: רובה דר'
	ש' 37: דהוא אמר		ש' 38: דואמ' ²⁷¹ (!)
	ש' 37: מאן תאני (!)	215א	ש' 1: מן תנה
	ש' 44: לא (בתמיהה)		ש' 12: אלא
	ש' 46: והתנן!		ש' 13: והא תנינן
	ש' 46: כאן ₂		ש' 14: וכאן
	ש' 47: כאן ₂		ש' 16: וכאן
	ש' 50: כאן		ש' 20: וכאן ²⁷² !
	ש' 56: לא (בתמיהה)		ש' 31: ולא
מ ג	ש' 2: התיב	215ב	ש' 5: מתיב
	ש' 6: הדא דתימא (!)		ש' 12: הדא דתמר
	ש' 9: וכולה מניה		ש' 16: וכולה מינה

²⁷¹ צ"ל: דו אמ'.

²⁷² צ"ל: וכאן.

²⁶⁸ צ"ל: מהי.

²⁶⁹ צ"ל: ברם הכה.

²⁷⁰ צ"ל: דן, אבל הלשון עברית, ולכן צ"ל: זה.

ובמקבילה בגיטין מח ע"ג ש' 21: "זהו".

מסכת תרומות, פרק ראשון (המשך)

כי"ר	ד"ן
ש' 26: כמאן (ב215)	ש' 15: כמה (מ ג)
ש' 35: ר' היא	ש' 20: דר'!
ש' 36: מה טעמיה דר'	ש' 21: מה טעמא (!) דר'
ש' 6: ר' היא 216א	ש' 26: דר' היא
ש' 17: משם ר'	ש' 35: בשם ר'
ש' 20: שאינו כתוב	ש' 37: שאין כתיב ¹ (!)
ש' 23: והרי	ש' 39: הרי ¹ (בלשון קושיא)
ש' 28: בגין (!) ר'	ש' 43: בגין דר'
ש' 29: אפילו למאן דאמ'	ש' 44: אפילו כמה דמר
ש' 34: בתי (!) ²⁷³ פשיט' לך	ש' 47: פשיטא (!) לך
ש' 3: כרבנין דאינון אמרין 216ב	ש' 52: כרבנין דו (!) אמרין
ש' 13: ואין יסבור	ש' 58: אין סבר (!)
ש' 25: תרווייהון אמרין	ש' 64: אמר!
ש' 26: פליגה על דיר (!) ²⁷⁴	ש' 64: פליגא!
ש' 18: תמן תנינו (!) 218א	ש' 18: תנינן תמן
ש' 28: מחלפה שיטתיה דר'	ש' 24: מחלפה דר' (!)
ש' 11: תמן אמרין 218ב	ש' 38: תמן אמר (!) (תמן) =
ש' 38: רעוון רעוון (!) ²⁷⁵	ש' 63: רעיון!
ש' 17: והכה אתמר 217א	ש' 15: והכא ²⁷⁶

פרק שני

ש' 28: יהיבה ²⁷⁸ 217א	ש' 35: ויביא ²⁷⁷ מא ב
ש' 1: עד כאן 217ב	ש' 43: עד כדון
ש' 14: ואת אמר הכן 219א	ש' 40: ואת אמר הכא (!) הכין מא ג
ש' 30: יאות א"ר יוסה ר'	ש' 50: יאות אמ' ר' יוסי (!)
ש' 30: תני ²⁷⁹	ש' 51: ל'
ש' 35: מה טעמ' ²⁸⁰ דרבנ'	ש' 54: מה טעם (!) דרבנין
ש' 11: לומר 220א	ש' 63: דו אמר (!)

²⁷³ צ"ל: כתי.
²⁷⁴ צ"ל: דר'.
²⁷⁵ צ"ל: דעוון דעוון.
²⁷⁶ עיי"ש.
²⁷⁷ צ"ל: ייבא.
²⁷⁸ = יהי בה.
²⁷⁹ לפניה: "ר'" (כלומר, נקודה לסימן מחיקה).
²⁸⁰ = טעמון.

מסכת תרומות, פרק שני (המשך)

ד"ו	כי"ר
מא ד שו' 1: ואם (!) אני מרבה	שו' 12: ואף אני מרבה (א220)
שו' 2: לכן צריכה	שו' 15: לכן נצרכה
שו' 9: תרין (!) אמרין	שו' 26: תרויהון (!)281 אמרין
שו' 11: תמן אמר (!) תנינן	שו' 29: תמן תנינן
שו' 13: דרומאי אמרי (!)	שו' 32: דרומאי אמרין
שו' 20: על דעתיה דר' ור'	שו' 7: על דעתין (!)282 דר' ור'
שו' 22: אוף אנא אמ' כן	שו' 11: אוף אנן (!) סבר כן
שו' 32: ממה ש-	שו' 26: מן מה ש-
שו' 33: דאמר!	שו' 28: דתני
שו' 39: כדעתין!283	שו' 37: כדעתיהון

פרק שלישי

מב א שו' 36: מה הן (!) דתנינן	א221 שו' 36: מן מה דתנינ'
שו' 52: וכאן	א221 שו' 23: כאן ₂
שו' 53: תניי!	שו' 25: תני
שו' 60: למאן דמר ₂	שו' 35: ולמאן דאמ'
מב ב שו' 2: ולא הוא... הוא...	שו' 38: ולא הוא... ולא הוא...
שו' 8: דבית (!) שמאי אמרין	א222 שו' 9: כמה דבית שמי א'
שו' 28: מה קיים (!) ר'	א222 שו' 2: מה מקיים ר'
שו' 32: על דעתיה דר'	שו' 6: ועל דעתיה דר'
שו' 34: תניין	שו' 7: תנון

פרק רביעי

מב ג שו' 43: מה בין... מ'-...	א223 10-11: מה בין... מה בין...
שו' 59: וייבא!	שו' 33: יהא!284
מב ד שו' 7: כתיב	א223 שו' 8: כתוב
שו' 10: כתיב	שו' 14: כתוב
שו' 16: מה טעמא	שו' 19: מה טעמיה (!)285
שו' 18: אומרם!	שו' 23: אמרין
שו' 19: בר קפרא	שו' 26: בר קפרא

284 צ"ל בד"ו: ייבא, ובכ"ר: יהא בה.

285 צ"ל: טעמא.

281 צ"ל: תרייהון.

282 צ"ל: דעתון.

283 צ"ל: כדעתון.

מסכת תרומות, פרק רביעי (המשך)

כי"ר	ד"ן
הדא היא דתנינ' 5: א224 שו' 5:	הדא דתנינן 30: שו' 30:
מילתא ²⁸⁶ (!) אמרה 25: ב224 שו' 25:	מילתיה אמר (!) 5: א שו' 5:
והוא ש' 30: שו' 30:	והיא ש' 8: שו' 8:
הכה... והכה... 25: א225 שו' 25:	הכא 29: שו' 29:
תנינן 26: שו' 26:	תנאין 30: שו' 30:
אף... כן 10-9: א226 שו' 10-9:	ואוף... כן 6: ב שו' 6:

פרק חמישי

היא... היא... היא... 35: א226 שו' 35:	היא... הוא... הוא... 1: ג שו' 1:
דהכא 21: ב226 שו' 21:	כהדא! 17: שו' 17:
כן 24: שו' 24:	וכן! 19: שו' 19:
ולית ר' פליג 31: שו' 31:	לית (!) ר' פליג 24: שו' 24:
חברין ²⁸⁷ (!) בעון 35: שו' 35:	חברייא אמרי (!) בעון 27: שו' 27:
לא 37: שו' 37:	לאו (בתמיהה) 28: שו' 28:
לי 39: שו' 39:	לא! 29: שו' 29:
אין אתם מודין 39: שו' 39:	אי אתם מודין 29: שו' 29:
מודין (!) לי	
אין בעי תון (!) 2: א227 שו' 2:	בעיתון! 31: שו' 31:
וכמה 10: שו' 10:	כמה 36: שו' 36:
ומה דא"ר 25: שו' 25:	מן דאמר ר' 45: שו' 45:
איזו היא 26: שו' 26:	ואי זו היא 46: שו' 46:
על דעתיה דר' 26: שו' 26:	על ר' ²⁸⁸ (!) 46: שו' 46:
על דר' 29: שו' 29:	על ר' 48: שו' 48:
ומי 1: ב227 שו' 1:	מי 56: שו' 56:
לא בית הילל 8: שו' 8:	לבי' הלל 61: שו' 61:
לא תני ר' אלא 20: שו' 20:	לא תני בשם (!) ר' 5: ג שו' 5:
	אלא
יהודה ברבי 21: שו' 21:	ברס! 6: שו' 6:
דברי ר' (= לדברי ר') 30: שו' 30:	לי! 12: שו' 12:
א"ר קומי ר' 31: שו' 31:	לי! 12: שו' 12:
הא (= אמר מר) 32: שו' 32:	לי! 12: שו' 12:
על דעתיה דר' 32: שו' 32:	על דר' 12: שו' 12:

²⁸⁸ צ"ל: דר'.

²⁸⁶ צ"ל: מילתה.

²⁸⁷ צ"ל: חברייא בעון.

מסכת תרומות, פרק חמישי (המשך)

כי"ר	ד"ן
ל' שו' 36: (227) שו' 36: ל' (מג ד)	אמ' 14: שו' 14: אמ'!
הדה אמרה שו' 22: 228א שו' 22:	הדא אמר (!) שו' 32:

פרק ששי

כתוב שו' 7: 228ב שו' 7:	כתיב שו' 13: מד א שו' 13:
מודה ר' שו' 21:	מודי ר' שו' 23:
ומודה ר' שו' 22:	ומודי ר' שו' 23:
תני שו' 24:	ר' בשם ר' שו' 25:
דיחידאה ²⁸⁹ שו' 5: 229א שו' 5:	ויחידאה שו' 33:
תרתיהן שו' 9:	תרתיהון! שו' 36:
תפלוגתא (!) ²⁹⁰ דר' ור' שו' 23:	פלוגתא (!) דר' ודר' שו' 44:
תפלוגתה (!) ²⁹¹ דר' ור' שו' 29:	תפלוגתא (!) דר' ודר' שו' 48:
אתון אמרין בשם ר' שו' 38:	אמר ר' (!) שו' 53:
מה היא כדין (!) שו' 1: 229ב שו' 1:	מהו (!) ²⁹² כדון שו' 54:
מנהין! ²⁹³ שו' 4:	מיניהון! שו' 56:
מה היא כדין (!) שו' 4:	כדון! ²⁹⁴ שו' 56:
ור' כר' שו' 7:	ר' כר' ² שו' 58:
מדמילי (!) ²⁹⁶ שו' 24:	מה דמ (!) ²⁹⁵ לה שו' 10:
והא רבנין (!) שו' 26:	ורבנין אמרין שו' 11:
נאמ' שו' 34:	אמר שו' 17:
את אמרת (!) ²⁹⁷ שו' 36:	את אמר (!) שו' 18:
דכת' שו' 11: 230א שו' 11:	שנאמר שו' 26:
אנן קיימין שו' 16:	אנן קיימן (!) שו' 29:
שאילתה שו' 17:	שאילתיה שו' 29:

פרק שביעי

ואילו שו' 11: 230ב שו' 11:	ואלו שו' 12: מד ג שו' 12:
דר' שו' 12:	דו ר' (!) שו' 13:
לחידושו שו' 17:	בחידושו! שו' 15:

²⁸⁹ צ"ל: ודיחידאה.
²⁹⁰ צ"ל: תפלוגא או תפלגא.
²⁹¹ צ"ל: תפלוגה או תפלגה.
²⁹² צ"ל: מהי.
²⁹³ צ"ל: מנהן (= מן הן).
²⁹⁴ צ"ל: מהי כדון.
²⁹⁵ צ"ל: דמי.
²⁹⁶ צ"ל: מדמיל (= מה דמי לה).
²⁹⁷ צ"ל: אתאמרת.

מסכת תרומות, פרק שביעי (המשך)

כ"ר	ד"ר
הימנו ש' 17: (ב230)	ממנו ש' 16: (מד ג)
ש' 29: בין... ל-...	2:233- בין... בין...
ש' 30: בין... ל-...	ש' 23: בין... בין...
ש' 31: מה פליגין	ש' 24: במה (!) פליגין
ש' 35: טעמיה דר'	ש' 26: טעמא (?! ²⁹⁸ דר'
231א ש' 24: דר' אמ'	ש' 42: דו אמר ר' (?! ²⁹⁹
ש' 30: מתניתה אמרה	ש' 46: מתניתין (!) אמרה
ש' 32: אילו	ש' 47: אלו
ש' 37: כמה דר' אמ' תמן	ש' 51: כמה דו ר' (?! ³⁰⁰ אמר תמן
231ב ש' 20: הרי (בלשון קושיא)	מד ד ש' 3: ל'!
ש' 25: אוף הכא	ש' 5: ואוּף הכא
ש' 33: אין תפתרינה	ש' 9: אין ניפתרינה
ש' 33: אין תפתרינ'	ש' 10: אין ניפתרינה
232א ש' 13: מה צריכה לה	ש' 23: מה צריכין (!) ליה
ש' 16: דאיתפלגון	ש' 25: איתפלגון!
ש' 28: לא	ש' 35: לאו (בתמיהה)
ש' 32: כן היא מתניתה	ש' 36: כך (!) היא מתניתא
232ב ש' 6: על דברי ר'	ש' 43: על דר'
ש' 20: אף ר' מודה	ש' 51: ואף ר' מודי
ש' 31: תמן הוא אמ'	ש' 57: תמן הוא אומר (!)
ש' 32: והכא הוא	ש' 58: והכא ¹
233א ש' 18: מה אנן (!)	מה א ש' 8: במה (!) נן קיימין
ש' 32: לא (בתמיהה)	ש' 16: ל'!

פרק שמיני

233ב ש' 4: אפילו תימר	מה ב ש' 4: ואפי' תימר
ש' 21: עוד היא	ש' 14: עוד
ש' 24: לא אגבי (?! ³⁰² ליה	ש' 16: לא אגיבו מה (?! ³⁰¹
ש' 25: לכוּן מנו (?! ³⁰⁴	ש' 16: נמלכין (?! ³⁰³ מינן

³⁰² צ"ל: אגיבון.

³⁰³ צ"ל: נמלכון.

³⁰⁴ צ"ל: נימר לכוּן מנן.

²⁹⁸ צ"ל: טעמה.

²⁹⁹ ל"ג "ר"י."

³⁰⁰ ל"ג "ר"י."

³⁰¹ צ"ל: אגיבוניה.

מסכת תרומות, פרק שמיני (המשך)

ד"ו	כי"ר
ש' 18: אמריתו!	ש' 27: אמריתון (2233)
ש' 19: והוא קיימה	ש' 29: הוא קיימה
ש' 23: בלבד!	ש' 3: א234 ובלבד
ש' 23: ועל דעתיה דר'	ש' 3: על דעתיה דר'
ש' 25: על דעתייהו דרבנין (!)	ש' 6: על דעתך (!) ³⁰⁵ דרב
ש' 26: ואף	ש' 8: אף
מה ג ש' 17: לי'	א236 ש' 31: מעשה (= מעשה הלכתי) ³⁰⁶
ש' 19: הוה עובדא (!)	ש' 35: הוות עבדת (!) ³⁰⁷
ש' 19: לא (בתמיהה)	ש' 35: לית
ש' 31: מה!	ב236 ש' 18: מן
ש' 33: מרחמינ!	ש' 21: רחמינ
ש' 48: דאמר ר'	א235 ש' 7: מה דאמר ר'
מה ד ש' 10: אלו	ב235 ש' 13: אילו
ש' 21: מילתיה אמר (!)	ש' 31: מלתה אמרה
ש' 22: מילתיה אמר (!)	ש' 35: מילתיה אמרה
ש' 37: ותנינן!	א237 ש' 24: ותני כן
מו א ש' 11: גבי	א238 ש' 22: אצל
ש' 14: לגבי	ש' 25: גבי
ש' 17: וירדו ב'	ש' 30: וירדו ל'
ש' 26: כתיב	ב238 ש' 10: כתוב
ש' 36: חברייה אמרי (!)	ש' 28: חבריה אמרינן
ש' 41: והא	ש' 36: והן
ש' 45: רבו!	א239 ש' 8: ר'
ש' 50: מודה	ש' 17: מודי
ש' 52: הא ²	ש' 20: היא
ש' 55: מה אית לך מימר	ש' 25: מדאית (!) לך
ש' 63: בגין (!) ש'	ב239 ש' 3: כגון ש'
מו ב ש' 11: בכל (!) מקום	ש' 24: מכל מקום
ש' 21: ודרבנן! ³⁰⁸	א240 ש' 1: ורבנין
ש' 21: ודר'	ש' 2: ור'

³⁰⁷ צ"ל: הוות עבדת.³⁰⁸ צ"ל: ודרבנין.³⁰⁵ צ"ל: דעתיה.³⁰⁶ להגדרה זו ראה מה שהערתי לעיל, בריש

ערך "מעשה (= סיפור מעשה)".

מסכת תרומות, פרק שמיני (המשך)

כי"ר	ד"ן
תני 2: שו' 240א)	21: שו' (מו ב) ותני!
כתוב 8: שו'	24: שו' כתיב
309(ו) אית אמרת 10: שו'	25: שו' את אמרת (ו)
מה דתנינן 25: שו'	34: שו' מה דמתניתה (ו) 310
משנת חסידים 9: שו' 240ב	48: שו' משנת החסידים

פרק תשיעי

24: שו' 241א	34: שו' ג לא כל (ו) הימנו
20: שו' 241ב	53: שו' תנוי ₁
21: שו' איתתני!	53: שו' אית תנוי ₂
22: שו' ומתניתה כמאן דאמ'	6: שו' ד מתניתא תמן (ו) 311
26: שו' כגון! 312	8: שו' דאמר
37: שו' הפריש בין... ל-...	16: שו' ל' הפריש (ו) ... ל-...
6: שו' 242א	18: שו' בין ₂
16: שו' כמה דר' או' (ו)	24: שו' כמו (ו) דר' אמ'
17: שו' כן! 313	24: שו' כאן!
16: שו' 242ב מה... מה... (ו) 314	45: שו' מה בין... בין... (ו)

פרק עשירי

23: שו' 242ב	20: שו' א מתנית!
24: שו' וכמה דתמר	21: שו' וכמה דאמר (ו) 315
27: שו' מתניתה	23: שו' מתני' בת (ו)
29: שו' ובין	25: שו' בין ₂
35: שו' 243א מילתא (ו) 316	49: שו' מילתיה אמר (ו)
1: שו' 243ב מה דאמ'	51: שו' כמה!
4: שו' דאמ"ר	54: שו' ומה דאמר ר'
18: שו' מתניתה פליגה על	2: שו' ב פליגא מתניתין (ו) על
24: שו' מתניתה	6: שו' מתניתין!

309 צ"ל בד"ו: אתאמרת, ובכי"ר: איתאמרת.
 310 צ"ל: דימתניתה.
 311 צ"ל: כמן.
 312 צ"ל: בגין.
 313 צ"ל: כן.
 314 ל"ג: "בין... בין" בד"ו, ול"ג "מה" ב ככי"ר.
 315 צ"ל: דאת.
 316 צ"ל: מילתה.

מסכת תרומות, פרק עשירי (המשך)

ד"ן

כ"ר

ש' 7: מודי הוא הכא	ש' 26: מודה הוא הכא (ב243)
ש' 14: והא	37-36: והא... והא...
ש' 17: והתני ר' חייא	244א ש' 5: תני ר' חייא
ש' 18: מאן דאמר ²	ש' 7: ומאן דאמ'
ש' 36: דהוא!	ש' 34: דהיא
ש' 41: ר' (!) ר' בשם ר'	244ב ש' 6: אתא ר' ר' אמ (!) בשם
	317י
ש' 43: הדא אמרה	ש' 10: הדא אמרה
ש' 45: ואית דאמר (!)	ש' 15: ואית דאמרין
ש' 64: הא (!) סבר	245א ש' 10: והוה סבר
מז ג ש' 2: הן (!) דאמר ³¹⁸	ש' 14: מאן דאמ'
ש' 8: וכאן וכאן	ש' 24: כאן וכן

פרק אחד עשר

מז ד ש' 6: אבל	245ב ש' 26: הא ²
ש' 8: וכאן	ש' 31: כאן ²
ש' 10: מילתיה אמר (!)	ש' 34: מילתה אמרה
ש' 19: טעמא (!) דר'	246א ש' 14: מיטעמ' (!) דר' ³¹⁹
ש' 20: מה טעמא (!) דרבנין	ש' 14: מה טעמיהון דרבנין
ש' 23: ר' בי ר' (!)	ש' 19: ר' כר'
ש' 23: מה (!) דאית לכון	ש' 21: כמה דאית לכון
ש' 24: כן אית לי	ש' 22: כן אית לן
ש' 36: התורה קרא (!)	246ב ש' 4: התורה קראת
ש' 37: מודי ר' לחכמים	ש' 5: מודה ר' לחכמים
ש' 44: ברם הכא (!)	19-18: תמן... ברם הכא...
ש' 55: רבין על דר'	247א ש' 3: רבין על ר'
ש' 55: ולמה אמרו (!)	ש' 4: ולמה אמ' ³²⁰
ש' 56: חד!	ש' 7: חדה
מח א ש' 16: תני ר' חלפתא	247ב ש' 18: תנא ר' חלפתא
ש' 25: כמי נוי' (!)	ש' 34: במינינו! ³²¹

³²¹ צ"ל: כמינינו. וליברמן קורא כך בכ"ר (ראה

תוכפ"ש, תרומות, סוף עמ' 475, ד"ה
ובירושלמי).

³¹⁷ צ"ל בשניהם: אתא ר' ר' בשם ר'.

³¹⁸ צ"ל: מן (= מאן).

³¹⁹ צ"ל: מיטעמ' (= מה טעמיה).

³²⁰ = אמר.

מסכת תרומות, פרק אחד עשר (המשך)

כי"ר	ד"ן
ואית תניי 11 שו' א248	אית תניי 33 שו' (מח א)
נדלק 29 שו'	נחלק! 2 שו' מח ב
מאן דאמ' 29 שו'	לי! 2 שו'
בעא קומי ר' 31 שו'	לי! 2 שו'
ולמאן דאמ' 32 שו'	למאן דאמר 2 שו'
בלא כך 33 שו'	בלא בן (!) 322 שו' 2
סברין (!) 323 למימר 22 שו' ב248	שבקנן (!) מימר 15 שו'
דכולה (!) 325 מן 33 שו'	ובלא (!) 324 מן 21 שו'

324 צ"ל: וכלא (= וכולא).

325 צ"ל: וכולה.

322 צ"ל: כן.

323 צ"ל בד"ו: שברנן, ובכי"ר: סברנן.

מסכת מעשרות

ד"ן

כי"ר

פרק ראשון

כתוב	ש' 2:	א250	ש' 32:	מח ג
כתוב	ש' 6:		ש' 35:	ש' 32:
מה בין... מה בין...	24-25:		ש' 45:	מה בין... ל-...
חבורה היתה מקשה	ש' 32:		ש' 50:	חבורה היה (!) מקשה
לא	ש' 36:		ש' 2:	ולא ¹ (מדרשית)
ומה בין	ש' 9:	ב250	ש' 6:	מה בין ²
כתוב	ש' 18:		ש' 11:	כתב ³²⁶
ורבנין אמרין	ש' 31:		ש' 18:	ורבנן אמרי (!)
מה בין... מה בין...	ש' 25:	א251	ש' 33:	מה בין... ל-...
פשטו לן	ש' 33:		ש' 38:	ל'!
תנא ר'	ש' 27:	ב251	ש' 56:	תני ר'
תנא ר'	ש' 30:		ש' 58:	תני ר'
ולמה נקראו	ש' 32:		ש' 59:	ולמה נקרא שמן
תני ר' שמעון בן יוחי	ש' 37:		ש' 61:	תני ר' שמעון בן יוחי
אומ'				
ולא	ש' 2:	א252	ש' 63:	לא (בתמיהה)
ומאן דאמ'	ש' 36:		ש' 18:	מאן דאמר ²
דר' יודי לר'	ש' 9:	ב252	ש' 24:	ר' יודה לר'
תנה ר' אמ' (!) ³²⁷ משום	ש' 17:		ש' 28:	תני ר' משום
ומה בין	ש' 7:	א253	ש' 43:	מה בין ²
אתא מימר לך	ש' 14:		ש' 47:	אתא אימור (!) ³²⁸ לך
מה טעמ'	ש' 24:		ש' 53:	מאי (!) טעמא
תני	ש' 34:		ש' 58:	תנן!
ומאן דאמ'	ש' 2:	ב253	ש' 60:	מאן דאמר ²
ומאן דאמ'	ש' 5:	גל'	ש' 62:	מאן דאמר ²
ומה בין	ש' 28:		ש' 13:	מה בין ²

³²⁷ צ"ל: אומ' (= אומר).

³²⁸ צ"ל: מימור.

³²⁶ צ"ל: כתיב או כתוב. ובכ"ל: "כת" (עמ' 227)

ש' 5.

מסכת מעשרות, פרק ראשון (המשך)

כי"ר	ד"ן
מסייע ליה לאבא	מסייע לאבא
ש' 34: (ב253)	ש' 17: (מט ב)
אית לך למימר	אית מימר (!)
ש' 6: 254A	ש' 21:
בעא	ש' 23: בעי!
ש' 9:	ש' 40: הדא דתימא (!)329
הדה דאת אמ'	דר' (!) יוסי
ש' 2: 254B	ש' 44:
ור' יוסה	
ש' 10:	

פרק שני

ש' 21: 254B	כדא דתנינן (!)	ש' 22: ג מט
ש' 35:	ולאו מתניתא היא	ש' 30:
ש' 25: 255A	ומאן דאמר	ש' 45:
ש' 3: 255B	אפילו תימר	ש' 52:
ש' 18:	אין תימר ₂	ש' 2: ד מט
ש' 26:	מפליגין	ש' 7:
ש' 3: 256A	על דתימר (!)330	ש' 15:
ש' 9:	אלא	ש' 19:
ש' 9:	אף הכא	ש' 19:
ש' 11:	מה בין ₂	ש' 20:
ש' 2: 256B	אם ₂	ש' 36:
ש' 7:	אין תימר ₂	ש' 39:
ש' 20:	את אמר	ש' 48:
ש' 24:	את אמר	ש' 50:
ש' 33:	אינה (!) תורה	ש' 55:
ש' 1: 257A	מה חמית מימר	ש' 58:
ש' 17:	למה לי	ש' 3: נ א
ש' 21:	ותני כן (!)	ש' 6:
ש' 3: 257B	כתיב	ש' 15:
ש' 12:	תני ר' שמעון בן יוחי	ש' 19:
	אומר	
ש' 18: כתוב	כתיב	ש' 22:
ש' 36:	לא צריכא	ש' 33:
ש' 5: 258A	לא כן (!) צריכה	ש' 36:
ש' 19: ונא' כאן	ונאמר להלן	ש' 45:
ש' 34: לכן צריכה	לא כן (!) צריכה	ש' 55:

330 צ"ל: על דעתך דתמר.

329 צ"ל: דתמר.

מסכת מעשרות (המשך)

ד"ו

כ"ר

פרק שלישי

ש' 40: ר' כרבנן (!)	ש' 19: ור' כרבנן	258ב
ש' 40: אָין (בלשון קושיא)	ש' 20: אם	
ש' 44: מוטיב ר' ל'	ש' 27: מוטיב ר' קומי	
ש' 46: מה בין ²	ש' 31: ומה בין	
ש' 51: אפילו כמאן דאמר	ש' 38: ואפילו כמן דאמ'	
נ ג	ש' 2: מאן תניתה	259א
ש' 8: מה (!) לי	ש' 20: ולמה לי	
ש' 10: חד סבא (!)	ש' 23: חד סב	
ש' 12: ור' כר'	ש' 26: ר' כר' ²	
ש' 14: אפילו דיסבור	ש' 30: ואפילו דיסבור	
ש' 16: זה!	ש' 33: זו	
ש' 18: אתייה ר' (!)	ש' 38: אתייה דר'	
ש' 43: לא נמצאת	ש' 6: לא נמצאתה	260א
נ ד	ש' 1: אס ²	260ב
ש' 9: כולהון	ש' 25: כולהם	
ש' 11: ליה ³³¹	ש' 29: לה	
ש' 12: על מילתא (!) ³³²	ש' 30: על מילתיה	
ש' 22: אי ¹	ש' 14: או	261א
ש' 50: ואוף הכא	ש' 25: אוף הכה	261ב
ש' 51: מה דמי לה	ש' 26: מן דמי לה	
נא א	ש' 5: הדא דתימר (!)	262א
ש' 5: הן דתימר (!)	ש' 21: הן דתמר	
ש' 7: הוון יתבין	ש' 22: ותן (!) ³³³ דתמר	
ש' 14: היא הפכה והיא	ש' 26: הוון יתבין	
מהפכה	ש' 37: ההפוכה ³³⁴ והא	
ש' 14: שמענין!	ש' 1: שמענין	262ב
ש' 18: ל'!	ש' 9: ת"ל	
ש' 26: ואית בהן (!) ³³⁵	ש' 24: ואתייה כההן	

³³⁴ צ"ל: ההפיכה?³³⁵ צ"ל: ואתייה כהן.³³¹ לשון נקבה.³³² צ"ל: מילתה.³³³ צ"ל: והן.

כי"ר

ד"ן

פרק רביעי

נא א שו' 50: אינה (!) תורה	28: שו' 262: אינו (!) 336 תורה
נא ב שו' 1: תמן!	263 7-8: תמן... ברם הכא...
שו' 14: היא מתני',	31: שו' היא מתניתה,
לא אמר (!) כן אלא	מתניתין (!) 337 לא
שו' 24: אפילו על דר' לית היא	263 13: שו' ואפילו על דר' לית
פליגא	הדא פליגא
שו' 25: כמי שלקטום	15: שו' כמשלקטום
שו' 29: הוון יתבין	23: שו' הוון יתבין
שו' 31: לא (!) אמר ר'	26: שו' או לא א"ר
שו' 31: אי!	27: שו' או
שו' 34: אם ₂	32: שו' ואם
שו' 39: ש' (2x)	264 3: שו' מפני ש' (2x)
שו' 40: דאמר ר'	4: שו' כי (!) 338 דאמ' ר'
שו' 44: הוון יתבין	12: שו' הוון יתבין
שו' 45: כולהו (!) (2x)	13: שו' כולהו (2x)
שו' 45: והוין (!) ליה	14: שו' והוון ליה
שו' 48: בעון!	18: שו' בעא
שו' 49: את אמר (!) ש'	21: שו' מפני ש'
שו' 64: לא אמ' אמר (!) 339	264 4: שו' לא אמרו אלא
נא ג שו' 13: הרי (בלשון קושיא)	29: שו' הרי... ארי (!) 340 ... ארי...

פרק חמישי

נא ג שו' 41: ר' היא	264 31: שו' דר' היא
שו' 44: מה בין ₂	35: שו' ומה בין
שו' 49: מאן אית ליה	265 9: שו' ומן אית ליה
שו' 55: לאו (בתמיהה)	20: שו' לא

336 צ"ל: אינן.

337 צ"ל: מתניתן? / מתניתה?

338 צ"ל: כי.

"אמר".

340 ל"ג.

מסכת מעשרות, פרק חמישי (המשך)

כ"ד	ד"ו
ש' 23: ולא שנייה (א265)	ש' 56: ולא (ו) שנייה (נא ג)
ש' 29: תדע לך שהוא כן	ש' 3: ל'!
ש' 30: דתנינן	ש' 3: ל'!
ש' 30: לא (בתמיהה)	ש' 3: ל'!
ש' 31: והא תני	ש' 3: והא תנינן
ש' 32: וכה	ש' 4: כה!
ש' 35: ועל דעתיה דר'	ש' 5: על דעתיה דר'
ש' 38: מה פליגין	ש' 6: מה פליגי (ו)
ש' 10: כן... כן... (ו) 341...	ש' 12: בין!
ש' 15: מה איכפת (ו) 342	ש' 15: מאי (ו) איכפלה
ש' 19: מה איפכת (ו) 343	ש' 17: מאי (ו) איכפלה
ש' 20: איפכלה	ש' 18: איכפלה
ש' 30: ומה טעמיה (ו) 344	ש' 23: מה טעמא
ש' 33: ומן דאמ'	ש' 25: מ"ד
ש' 34: לא צורכה דלא	ש' 26: דלא (ו) צורכה דלא
ש' 24: חדא על חדה	ש' 43: חדא על הדא (ו)
ש' 3: תרווייהון (ו) אמרין	ש' 51: תריהון מרין
ש' 7: מודה ר' לחכמים	ש' 53: מודי ר' לחכמים
ש' 12: ועל דעת' דרבנין	ש' 56: על דעתין (ו) 345 דרבנין
ש' 13: אף... כן	ש' 57: ואף (ו)...
ש' 18: בעא	ש' 59: בעי!
ש' 3: והאניעה (ו) 346	ש' 29: והיא (ו) ננעה
ש' 4: והא	ש' 30: והיא!
ש' 14: לא	ש' 37: לאו (בתמיהה)
ש' 16: בעי	ש' 37: אמר ²
ש' 26: וזוגה (ו) 347 סכנייה	ש' 42: זוגא
ש' 32: ותני עליה	ש' 45: ותני עלה
ש' 3: לא מתניתא היא	ש' 49: ולא מתניתא היא
ש' 6: מן	ש' 50: אשכחת!
ש' 6: ולא מתניתא היא	ש' 51: ולא מתניתא היא

345 צ"ל: דעתון.

346 צ"ל: והא ננעה.

347 צ"ל: זוגה.

341 צ"ל: בן... בן (= בין... בין).

342 צ"ל: מה איכפת לה.

343 צ"ל: מה איפכת לה.

344 צ"ל: טעמה.

מסכת מעשר שני

כי"ר

ד"ו

פרק ראשון

268א שו' 13: בדין היה	27: שו' בדין הוא	ב נב
שו' 14: ומה אם	שו' 28: מה אם	
שו' 26: כדין (!) היה	שו' 35: בדין הוא	
שו' 30: כדתנינן תמן	שו' 37: כי (!) ³⁴⁸ דתנינן תמן	
268ב שו' 7: אם אומר את	שו' 41: אם את אומר	
שו' 37: נפקון ושמעון	שו' 11: נפקין (!) ושמעון	ג נב
269א שו' 19: ולידא מילא אמר ליה	שו' 22: וליידא מילא אמר (!)	
269ב שו' 4: תנינן	שו' 32: תנן!	
שו' 13: כתוב	שו' 37: כתיב	
שו' 17: תני	שו' 38: לי'	
שו' 29: מלתה אמ'	שו' 47: מלתה או (!)	
שו' 31: הדה דאמר (!) ³⁴⁹	שו' 48: הדה דאתא (!)	
270א שו' 8: מה טעמיה דר'	שו' 57: מאי טעמא (!) דר'	
שו' 9: מה טעם (!) דר'	שו' 58: ומאי טעמא (!) ³⁵⁰ דר'	
שו' 17: ומה טעמ' דר'	שו' 61: מה טעמא (!) דר'	
שו' 22: מהו (= מה פירוש)	שו' 2: מהו!	ד נב
270ב שו' 19: הדה דאתאמר	שו' 20: הדה דתימא (!) ³⁵¹	
271א שו' 16: לא נמצא	שו' 37: ולא נמצא	
שו' 30: מתני! ³⁵²	שו' 44: ומתני'	
271ב שו' 3: ואמרון	שו' 49: ואמרין	
שו' 17: לא	שו' 56: דלא	
שו' 24: וכן	שו' 60: כאו ²	
שו' 26: ולא ידעין	שו' 61: ולא ידענא (!)	
שו' 28: הוי	שו' 62: הרי!	
שו' 30: ודלא כר'	שו' 63: דלא כר'	
שו' 33: חזרו כלל (!) ³⁵³	שו' 1: הרי כלל אחר	א נב

³⁵¹ צ"ל: דתמר.

³⁴⁸ צ"ל: כי.

³⁵² צ"ל: ומתני (= ומתניתא).

³⁴⁹ צ"ל בד"ו: דאת אמר, ובכי"ר: דתמר.

³⁵³ צ"ל: חזר וכלל.

³⁵⁰ צ"ל: ומה טעמא.

מסכת מעשר שני, פרק ראשון (המשך)

כ"ר	ד"ו
מחזור ביה	ש' 10: מחזיר (!) ביה
ש' 12: א272	ש' 15: לא תניית' כן
ש' 20: לא תנייתה ³⁵⁴ כן	ש' 17: לי'
ש' 23: כגון ש'	ש' 17: תני
ש' 24: תנה	ש' 22: שמא... ר'...
ש' 34: שמא... שמא...	

פרק שני

ש' 29: ב272	ש' 50: מאן דאמר ²
ש' 33: ומאן דאמ'	ש' 52: מאן דאמר ²
ש' 7: א273	ש' 58: דתנינן
ש' 11: דתינן (!) תמן	ש' 60: מודי ר'
ש' 11: מודה ר'	ש' 5: מתניתין (!) פליגא על ר'
ש' 29: מתניתה פליגא על ר'	ש' 7: ולא ידעינן אם (!)...
ש' 34-35: ולא ידעינן אין... אין...	אם (!)...
ש' 36: וסברין (!) למימר	ש' 8: סברנן מימר
ש' 37: מתניתה פליגא על ר'	ש' 9: מתניתין (!) פליגא על ר'
ש' 21: א274	ש' 42: אני או'
ש' 10: ב274	ש' 55: ואימא!

פרק שלישי

ש' 23: א275	ש' 12: כד אני אומר
ש' 24: כד אני אומ	ש' 12: כד אני אומ
ש' 27: כד אני אומ	ש' 14: כד אני אומ
ש' 30: כד אני אומ	ש' 15: כד אני או'
ש' 31: כד אני אומ	ש' 16: כד אני או'
ש' 32: כד אני אומ	ש' 17: כד אני או'
ש' 36: כד אני אומ	ש' 19: כד אני אומ
ש' 11: ב275	ש' 27: כד אני אומ
ש' 35: ב276	ש' 16: כד אני אומ
ש' 34: א277	ש' 32: כד אני אומ
ש' 5: ב277	ש' 37: כד אני אומ

³⁵⁶ צ"ל: כהדין.³⁵⁴ לשון זכר.³⁵⁵ = שאלתיה.

מסכת מעשר שני, פרק שלישי (המשך)

כי"ר	ד"ן
ש' 12: לי' (277ב)	ש' 41: תני (נד ב)
ש' 14: וקשיא דר' על דבית שמאי	ש' 42: וקשיא דבית שמאי על דר' (!)
ש' 17: מה בין... ומה בין...	43-44: מה בין... ובין...
ש' 18: לא (בתמיהה)	ש' 44: לי'!
ש' 25: שלא יהו אומ	ש' 50: שלא אומרים (!)
ש' 31: לית היא	ש' 53: לית הוא (!)
278א ש' 16: כשם שנאמר	ש' 64: כשם שנ'
ש' 18: לא	ש' 1: ולא (מדרשית)
ש' 30: לא	ש' 10: לאו (בתמיהה)
ש' 32: משם	ש' 10: לשם
ש' 32: לי תיכול (!) ³⁵⁷	ש' 11: לא (!) יכיל
278ב ש' 13: אילו	ש' 22: אלו

פרק רביעי

ש' 3: 279א הורי	ש' 15: נד ד אורי
ש' 5: היך עבדה	ש' 16: היך עבדא (!)
ש' 21: אילו	ש' 24: אלו
279ב ש' 5: כן א"ר	ש' 38: הכין א"ר
ש' 30: על דר'	ש' 52: על דעתיה דר'
ש' 32: על דר'	ש' 53: על דעתיה דר'
280א ש' 18: מה בין	נה א ש' 4: ומה בין
280ב ש' 21: שנ'	ש' 27: דכתיב
281א ש' 3: אפלי תפתרינה	ש' 38: אפילו תיפתרינה ³⁵⁸
ש' 12: עבד	ש' 43: סבר
ש' 32: והוה	ש' 54: והיה!
ש' 33: למה	ש' 55: מה
281ב ש' 28: והנו	נה ב ש' 12: והינו
ש' 34: לא מצי תנייה	ש' 16: לא מציא (!) תנייה
283א ש' 16: דכת'	נה ג ש' 20: שנאמר

³⁵⁸ לשון נקבה.

³⁵⁷ צ"ל: לית יכיל.

מסכת מעשר שני (המשך)

ד"ו

כי"ר

פרק חמישי

נה ד	ש' 23: כל מתניית' (!)	א283	ש' 34: כל מתנית'
ש' 35:	אמרו דבר אחד	ב283	ש' 17: שניה' אמרו דבר אחד
ש' 37:	יודי	ש' 20:	יודה
ש' 38:	לא יודי	ש' 21:	לא יודה
ש' 53:	לא ² (בתמיהה)	א284	ש' 6: ולא
ש' 56:	כך (!) ³⁵⁹ דרשה	ש' 11:	כדרשה ³⁶⁰
נו א	ש' 2: ולא ר' היא	ש' 21:	ולא ר' הוא
ש' 3:	והיינו	ש' 23:	והנו
ש' 6:	מאן דאיתיה (!) ליה...	26-27:	מאן דאית ל'... לית
	לית ליה לאילין		ליה כאילין קשייתה
	קשייתא		
ש' 26:	ודכוותיה ³⁶¹	ב284	ש' 18: ודכוותה
ש' 26:	מעתה	ש' 18:	ומעתה
ש' 36:	דרבנין דרשי (!)	ש' 33:	רבנין דרשין
ש' 42:	אומרים!	א285	ש' 6: אמ ³⁶²
ש' 44:	ל'!	ש' 10:	כמה דאת אמר
ש' 47:	כמה דתימ' (!)	ש' 16:	כמה דאמ (!) ³⁶³ תמן
נו ב	ש' 6: אלו	ב285	ש' 16: אילו
ש' 7:	כלום למדנו... אלא...	ש' 17:	כלום למדו... לא...
ש' 10:	לא אמרו אלא	ש' 22:	לא אמר אלא
ש' 12:	ולא ר' היא	ש' 25:	לא ר'
ש' 42:	מה תלמוד לומר	א286	ש' 38: ומה ת"ל
ש' 43:	אלו	ב286	ש' 3: אילו
ש' 46:	מה טעמא	ש' 7:	מה טעם
נו ד	ש' 8: וחרנה אמר	ש' 21:	וחד אמ
ש' 10:	תנו!	ש' 25:	תניא! ³⁶⁴

³⁶² = אמרין.³⁶³ צ"ל: דתמ'.³⁶⁴ צ"ל: תני.³⁵⁹ צ"ל: כד.³⁶⁰ = כד דרשה.³⁶¹ לשון נקבה.

מסכת חלה

כי"ר

ד"ו

פרק ראשון

כתוב	ש' 8:	287	ש' 30:	כתיב	נז א
הייתי אומ	ש' 9:		ש' 31:	יכול	
רבני' אמרין	ש' 19:		ש' 42:	ורבני' אמרין	
חלוקי'	ש' 21:		ש' 43:	חולקין	
רבני' אמרין	ש' 23:		ש' 44:	ורבני' אמ'	
כמה דו אמ תמן	ש' 29:		ש' 47:	דו (!) אמר תמן	
וכמה	ש' 30:		ש' 49:	וכמא	
מן אהן קריין	ש' 13:	288	ש' 10:	מן אהן קרייא	נז ב
אילו	ש' 17:		ש' 12:	אָלו	
סבר	ש' 36:		ש' 25:	סבור ₂ !	
אילו	ש' 38:		ש' 26:	אָלו	
ולא	ש' 15:	288	ש' 34:	לאו (בתמיהה)	

פרק שני

לא	ש' 27:	289	ש' 50:	לאו (בתמיהה)	נח ג
מתנית' כר'	ש' 32:		ש' 53:	מתנית' דר'	
והם ש-	ש' 38:		ש' 57:	והן ש-	
שלא לחלוק	ש' 30:	289	ש' 13:	שלא תחלוק	נח ד
ובשעה ש-	ש' 33:		ש' 15:	בשעה ש- ₂	
ניחא	ש' 14:	290	ש' 27:	לִי!	

פרק שלישי

אין	ש' 27:	290	ש' 3:	אִין	נט א
וכן	ש' 5:	290	ש' 12:	כאן ₂	
תני	ש' 13:		ש' 20:	דתני!	
נמצא	ש' 30:		ש' 31:	לִי!	
ואם או' את	ש' 37:		ש' 35:	אם או' את	
יהא	ש' 11:	291	ש' 43:	והא!	

מסכת חלה, פרק שלישי (המשך)

כ"ר	ד"ו
ש' 23: על יד (!) ³⁶⁵ דר'	נט ב ש' 47: על ר'
ש' 34: קדש תני	ש' 54: קידשתנו! ³⁶⁶
ש' 13: 291ב והא תני	ש' 64: והתנינן
ש' 15: ואמר	נט ג ש' 2: או! ³⁶⁷
ש' 15: מן פליגין	ש' 2: מה פליגין
ש' 25: לא	ש' 15: ולא (בתמיהה)
ש' 30: א"ל	ש' 18: אמר!
ש' 30: תידע לך שהוא כן	ש' 18: תדע לך שהוא כן
ש' 3: 292א ומאן דאמ	ש' 26: מאן דאמר

פרק רביעי

ש' 28: 292א מה שיירתה	נט ד ש' 23: מהו (!) שיירתה
ש' 32: דהין תנייה	ש' 26: דהך (!) תנייא
ש' 19: 292ב בעי	ש' 42: בעו!
ש' 19: ומה בין	ש' 42: מה בין ₂
ש' 2: 293א רבנין מדמיין	ש' 54: ורבנין מדמיין
ש' 29: ומאן דאמ	ש' 14: מאן דאמר ₂
ש' 4: 293ב תמן הוא אמ	ש' 22: תמן אמר (!)
ש' 14: והם ש-	ש' 27: והן ש-
ש' 18: לית הדא פליג' על דר'	ש' 30: לית הדא פליגא על ר'
ש' 32: ואית תניי תני	ש' 41: אית תניי ₂ (!)
ש' 35: מה אנן קיימין	ש' 45: ומה נן קיימי'
ש' 23: 294ב שלא יהוא אומרי'	ש' 26: ב ס שלא יאמרו
ש' 28: הכיצד	ש' 29: הא כיצד
ש' 12: 295א תמן תנינן	ש' 43: תנינן תמן (!)
ש' 26: אפ' כמאן דאמ	ש' 54: ואפילו למאן דאמר

³⁶⁷ צ"ל: או נימר.³⁶⁵ ל"ג "יד".³⁶⁶ צ"ל: קידש. תני.

מסכת ערלה

כי"ר

ד"ו

פרק ראשון

ש' 30: אין יודעין (!)	295ב ש' 4: אין אנו יודעין	ס ג
ש' 31: ל'!	ש' 6: אלא (מדרשית)	
ש' 34: ל'!	ש' 11: אלא (מדרשית)	
ש' 47: אמר (!) דא	ש' 31: אמרה דא	
ש' 1: אית תניי תני ²	296א ש' 3: ואית תניי תני	ס ד
ש' 1: מאן דאמ'	ש' 3: מאן דתני	
ש' 2: מ"ד	ש' 4: ומאן דאמ	
ש' 5: דבתרתה!	ש' 9: דבתרה	
ש' 14: ל'!	ש' 23: תמן	
ש' 15: אם אומר (!)	ש' 26: אם אומ את	
ש' 27: לא כל (!) הימינו	296ב ש' 8: לא הכל ממנו	
ש' 60: מודי	297א ש' 17: מודה	
ש' 64: שיטתין!	ש' 24: שיטתון	
ש' 3: תמן הוא אומר (!)	ש' 31: תמן הוא אמ	ס א
ש' 5: גרמיה אמר (!)	ש' 33: בשם גרמיה אמרה	
ש' 13: בלבד!	297ב ש' 3: ובלבד	
ש' 18: אמר!	ש' 11: אמרה	
ש' 30: ל'!	ש' 32: כיני מתנית ³⁶⁸	
ש' 34: למה שעל (!) כן	298 ש' 2: למה הוא שאל כן	
ש' 42: כמאן דאמר	ש' 5: כמה דאמ	
ש' 60: וכאן	ש' 17: כאן ²	
ש' 62: מה נן קיימין	ש' 19: מאן אנן קיימין	
ש' 21: ומ"ד	ש' 32: מאן דאמ	ס ב
ש' 27: תני ר' חייה	ש' 36: תני חזקיה	
ש' 35: תמן אומ' (!)	ש' 42: תמן אמ ר'	
ש' 37: לא אמרו	ש' 43: לא אמ ³⁶⁹	
ש' 64: בשם גרמיה אמרה	299 ש' 16: אמרה בשם גרמיה	

³⁶⁹ יש לפתור: אמר.

³⁶⁸ "לסיפא איתמר" (מבוא לנוה"מ, עמ' 450,

הע' 2).

מסכת ערלה, פרק ראשון (המשך)

ד"ו	כ"ד
סא ג שו' 1: אין תימר ²	שו' 17: ואין תימ
שו' 13: פליגי בה (!) ר' ור'	שו' 24: איתפלגון ר' ור'
שו' 14: אופ היא (!)	שו' 25: אף הוא

פרק שני

סא ד שו' 5: מודי	299 שו' 28: מודה
שו' 7: והא	שו' 29: והן
שו' 10: כמה (!) דתנינן	שו' 31: כגון (!) דתנינן ³⁷⁰
שו' 19: אין תימר (!)	שו' 36: אין תעבירינה (!) ³⁷¹
שו' 23: עבד!	שו' 39: עבד לה ¹
שו' 30: כמה דתנינן	שו' 44: כמן דתנינן
שו' 43: כתיב	שו' 46: כתוב ¹
שו' 44: כתיב	שו' 46: כתוב ²
שו' 44: מה בין... ל-...	300 שו' 1: מה בין... ומה בין...
סב א שו' 2: כתיב	שו' 12: כתוב
שו' 3: אי (!) מה כאן	שו' 13: או מה כאן
שו' 21: אין!	שו' 21: אין תימר ¹
שו' 29: בין ²	שו' 28: ובין
שו' 30: ל!	שו' 28: והכא לא שנייה היא בין... בין...
50-52: כמה דתימר (!)...	36-37: כמה דתמר תמן... והכה...
שו' 57: מה פליגין	שו' 41: מאן פליגין
שו' 62: הדא!	301 שו' 1: הכא

פרק שלישי

סג ב שו' 35: מתני!	301 שו' 5: מתני
שו' 39: הלכה	שו' 8: הלכה למשה מסיני

³⁷¹ צ"ל: תעבדינה.³⁷⁰ צ"ל: בגין.

חילופי נוסחאות מנוסח הרש"ס

1659	1. מסכת ברכות
1671	2. מסכת פאה
1678	3. מסכת דמאי
1684	4. מסכת כלאים
1690	5. מסכת שביעית
1697	6. מסכת תרומות
1708	7. מסכת מעשרות
1712	8. מסכת מעשר שני
1717	9. מסכת חלה
1722	10. מסכת ערלה
1726	11. מסכת ביכורים

מסכת ברכות

הרש"ס	ד"ו
פרק ראשון	
ב א שו' 31: דבר של תורה	ב א שו' 31: דבר של תורה
ב ב שו' 32: ההוא!	ב ב שו' 32: ההוא!
ב ג שו' 2: כד תנינן ³⁷² (!)	ב ג שו' 2: כד תנינן ³⁷² (!)
שו' 10: ומר	שו' 10: ומר
שו' 15: אם אומר (!)	שו' 15: אם אומר (!)
ב ד שו' 17: וחרינה אמר	ב ד שו' 17: וחרינה אמר
שו' 20: הא כאי זה צד	שו' 20: הא כאי זה צד
שו' 36: לי	שו' 36: לי
ג א שו' 1: יהא בה	ג א שו' 1: יהא בה
שו' 2: תנאי!	שו' 2: תנאי!
שו' 8: לי!	שו' 8: לי!
שו' 10: תני	שו' 10: תני
שו' 13: פליגי!	שו' 13: פליגי!
שו' 16: תני	שו' 16: תני
שו' 25: חולקין	שו' 25: חולקין
שו' 29: עובדין!	שו' 29: עובדין!
שו' 33: מאן תנא ³⁷⁵ (!)	שו' 33: מאן תנא ³⁷⁵ (!)
שו' 33: ומאן דלא תנא	שו' 33: ומאן דלא תנא
שו' 36: דתנינן	שו' 36: דתנינן
שו' 39: אם את הוא (!) אומר	שו' 39: אם את הוא (!) אומר
שו' 45: בעי (!) מתניתא	שו' 45: בעי (!) מתניתא
שו' 46: ומה טעמין (!)	שו' 46: ומה טעמין (!)
שו' 53: בהדא!	שו' 53: בהדא!
שו' 55: בההוא	שו' 55: בההוא
ד א שו' 8: דברי תורה (?)	ד א שו' 8: דברי תורה (?)
ז א שו' 10: בההוא ₂	ז א שו' 10: בההוא ₂
ח א שו' 4: כדתנינן תמן	ח א שו' 4: כדתנינן תמן
ט א שו' 2: ואמור	ט א שו' 2: ואמור
ט ב שו' 1: אם אומ' את	ט ב שו' 1: אם אומ' את
יב ב שו' 11: וחד אמ'	יב ב שו' 11: וחד אמ'
יג א שו' 4: הא כיצד	יג א שו' 4: הא כיצד
יג ב שו' 10: אלא (תלמודית) (?)	יג ב שו' 10: אלא (תלמודית) (?)
טו ב שו' 9: ייבה	טו ב שו' 9: ייבה
טז א שו' 1: תנא	טז א שו' 1: תנא
והא ר' פליג על רבנין	והא ר' פליג על רבנין
ולא עבד עובדא	ולא עבד עובדא
כוותיה	כוותיה
טז ב שו' 3: ותני' ³⁷³ (?; !)	טז ב שו' 3: ותני' ³⁷³ (?; !)
שו' 8: פליגינן	שו' 8: פליגינן
יז א שו' 2: ותניא ³⁷⁴ (?; !)	יז א שו' 2: ותניא ³⁷⁴ (?; !)
יז ב שו' 6: חלוקין	יז ב שו' 6: חלוקין
שו' 12: עבדון	שו' 12: עבדון
יח א שו' 1: מאן דתני	יח א שו' 1: מאן דתני
שו' 2: מאן דלא תני	שו' 2: מאן דלא תני
שו' 9: דתנינן תמן	שו' 9: דתנינן תמן
שו' 12: אם אתה אומ'	שו' 12: אם אתה אומ'
יט א שו' 1: כיני מתני'	יט א שו' 1: כיני מתני'
שו' 2: ומאי (!) טעמון	שו' 2: ומאי (!) טעמון
יט ב שו' 3: כהדא	יט ב שו' 3: כהדא
שו' 6: כההוא	שו' 6: כההוא

³⁷⁴ צ"ל: ותני.

³⁷⁵ צ"ל: דתנא.

³⁷² צ"ל: כיי דתנינן.

³⁷³ צ"ל: ותני.

מסכת ברכות, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ו
כ א שו' 3: הוון בעון (!) ³⁷⁶ מימר	שו' 57: הוא בעי (!) מימר
מ'ד' 3: שו'	שו' 57: מן מר (!)
כא א שו' 3: קומי ר'	ג ב שו' 8: קומוי (!) ר'
כא ב שו' 9: חזר ואמ'	שו' 17: חזר ומר
כב א שו' 1: קומי ר'	שו' 19: קומוי (!) ר'
כג ב שו' 6: חבריא	שו' 46: ל'!
כד ב שו' 7: הדא דתימר ³⁷⁷ (!)	שו' 63: הדין דתימ' (!)
כו ב שו' 1: כתי'	ג ג שו' 14: דכתי'
מלא 3: שו'	שו' 14: ל'!
כז א שו' 9: בדין היה	שו' 27: בדין הוה (!)
שכתוב 16: שו'	שו' 31: שכתיב!
שכתו' 18: שו'	שו' 32: שכתיב!
מה 26: שו'	שו' 36: מהו
לא א שו' 1: אי זו היא	שו' 59: אי זו
ואי זו היא 1: שו'	שו' 60: ואי זו
תני ר' חלפתא בן שאול 8: שו'	שו' 63: תנא ר' חלפתא בן
שאו' 4: שו' לא א	ג ד שו' 18: מילתא ³⁷⁸ (!) דר'
והרי 1: שו' לב ב	שו' 29: הרי (בלשון קושיא)
והרי 9: שו'	שו' 34: הא (בלשון קושיא)
לג א שו' 3: קומי ר'	שו' 38: קומוי (!) ר'
לד ב שו' 4: ורבנין דהכא (הכא =	שו' 49: ורבנן דהתם (!) (התם =
ארץ ישראל)	בבל)
לה א שו' 10: רבנין דהכ'	שו' 54: ורבנן ³⁷⁹ (!) דהכא
	(הכא = ארץ ישראל)

פרק שני

לח ב שו' 10: ולא תניתה	ד א שו' 47: ולא תנינתה
לט א שו' 1: דלא תניתה	שו' 47: דלא תנינתה
מב א שו' 8: קומי ר'	ד ב שו' 19: קומוי (!) ר'
מג ב שו' 7: מהו (וכללית)	שו' 35: מיהו!

³⁷⁸ צ"ל: מילתה.³⁷⁹ צ"ל: ורבנין.³⁷⁶ צ"ל בד"ו: הוון בעיי, וברש"ס: בעיין.³⁷⁷ צ"ל: הדא דתמר.

הרש"ס	ד"ן
מד א שו' 2: וחרינא אמ'	שו' 43: (ד ב) וחרינה אמר
שו' 10: כלום... אלא...	49-48: כלום... לא...
מד ב שו' 2: נשמעינה	שו' 52: נשמעינה
מה א שו' 5: קדמייתא	שו' 56: קדמייתא
מה ב שו' 5: מתנית' פליגא עלוי	ד ג שו' 2: מתניתא רב ³⁸⁰ (!)
דרב	פליגא עילוי (!)
שו' 8: מסייעא ליה לר' (?)	שו' 4: מסייעא לר'
מז א שו' 1: כאי זה ³⁸¹ צד	שו' 23: באי זה צד
שו' 8: לא בדא	שו' 28: לא כדא (!)
מח א שו' 6: ואית דבעי מימר	שו' 32: אית דבעי מימר
שו' 6: ואית דבעי נשמעינה	שו' 32: נשמעיניה ³⁸² מן
מן הדא	הדא (!)
שו' 8: ולא כן כתי'	שו' 33: ולא כן כתב (!)
שו' 9: סגין	שו' 34: סגין!
מח ב שו' 1: תמן תנינן	שו' 34: ל'
שו' 6: והרי	שו' 36: הרי (בלשון קושיא)
מט ב שו' 17: עלוי	שו' 49: עילוי!
נ א שו' 4: קיימה	שו' 52: קיימא
נ ב שו' 6: קיימה	שו' 56: קיימא
נא ב שו' 8: לא כן כתי'	ד ד שו' 2: לא כן כתב (!)
שו' 14: אלא (מדרשית)	שו' 8: ל'
נב א שו' 3: כגון	שו' 10: ל'!
נד א שו' 2: מה אנן אמרין	שו' 24: מה כן ³⁸³ (!)
שו' 4: ומה צריך למימר ר'	שו' 25: ומה צריכה ³⁸⁴ (!)
	למימר ר'
שו' 6: מימר	שו' 26: למימרא
נה א שו' 1: תמן תנינן	שו' 29: ל'
שו' 5: מן מה דאמ' ר'	שו' 30: מן דמר (!) ר'
שו' 6: היא... היא...	שו' 31: היא ₂ !
שו' 12: את אמר	שו' 34: איתמ' ³⁸⁵ !

³⁸⁴ צ"ל: צורכה (ראה כ"ר עמ' 54 שו' 13,

ועי"ש).

³⁸⁵ צ"ל: אתמ' (= את מר).

³⁸⁰ צ"ל: דרב.

³⁸¹ בכי"פ: "כאיזה".

³⁸² לשון נקבה.

³⁸³ צ"ל: נן.

מסכת ברכות, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
נו א שו' 1: תני ר'	שו' 44: תנא ר'
נז א שו' 7: לית צורכא ד[י]לא ³⁸⁶	שו' 45: תנא ר'
נט א שו' 1: רבנין אמרין	שו' 56: לית צורכא ד- (!)
ס ב שו' 4: כיני מתני'	ה א שו' 9: רבנן אמרי (!)
סג א שו' 2: מה בינה ל-	שו' 45: מני (!) מתניתה
ואמו' דבתרה	ה ב שו' 8: מה בינה לבין
ואמור דבתרה	שו' 9: ומור דבתרה
וקרי עלוי	שו' 11: ומור דבתרה
קומי ר'	שו' 16: עילוי וקרי (!)
מה צריכ' ליה	שו' 18: קומוי (!) ר'
ושאילי ³⁸⁷	שו' 20: מה צריכה ליה
ושרע מני (?)	שו' 21: שאלית
ושלח ³⁸⁹	שו' 24: ושרע מיניה ³⁸⁸
אי ילין (!) ³⁹⁰ רבנין	שו' 30: ושאל!
סה ב שו' 10: כהן	שו' 34: איילן רבנן (!)
סז ב שו' 4: ואפטר עלוי	שו' 43: כהין
אלא (מדרשית) (?)	שו' 64: ואיפטר עילוי (!)
הוון יתבין	שו' 66: לי'
סז ב שו' 19 עד	ה ג שו' 9: הו יתבין
כשם... כן...	שו' 14: כך
סח א שו' 5: ואפטר עלוי	שו' 16: ואפטר עילוי (!)
סח א שו' 14: ואפטר עלוי	שו' 24: ואפטר עילוי (!)
סט א שו' 2: ואפטר עלוי	שו' 30: ואפטר עילוי (!)
עא א שו' 17: ותנינן	ה ד שו' 14: לי'
יכיל אנא פתר לה	שו' 14: יכיל אנא פתר (!)

פרק שלישי

עב ב שו' 5: וכיני	ה ד שו' 37: וביני!
מה נפיק מביניהון	שו' 41: מה נפוק מביניהן (!)
אין תימ'	שו' 42: ואין (!) תימר

389 בכ"פ: "ושאלו!" ותוקן: "ושלח".

390 צ"ל: איילין.

386 בכ"פ: "דלא".

387 בכ"פ: "ושאיל!"

388 לשון נקבה.

הרש"ס	ד"ן
ו א (ה ד) שו' 43: ואם תאמר (!)	ו א שו' 7: ש-
שו' 15: ואין תימ'	שו' 7: וחרנה אמר
עד א שו' 16: כדי ש-	שו' 25: אכן
שו' 17: וחרנה אמ'	ו ב שו' 6: אדא אמר'
עה א שו' 13: הכין ³⁹¹	שו' 11: ל!
עז ב שו' 20: הדא אמרה	שו' 31: והיי דתנינן תמן
עה א שו' 8: ומגיב ליה	שו' 49: והא דתנינן (!)
פ א שו' 6: וההיא ³⁹² דתנינן תמן	שו' 52: מתיב!
פא ב שו' 5: והתנינן ³⁹³	שו' 53: ש-
שו' 10: יתבין ³⁹⁴	שו' 54: ש-
שו' 10: כדי ³⁹⁵ ש-	שו' 58: מיי כדון
שו' 11: כדי ש-	שו' 59: ל!
פב ב שו' 5: מאי כדון	ו ג שו' 13: והתני
פג א שו' 1: ניחא	שו' 19: סבירתיה!
פד ב שו' 7: והא תני ³⁹⁶	שו' 30: ובא ושונה (!)
פה א שו' 3: סברתיה ³⁹⁷	שו' 36: קומוי (!) ר'
פה ב שו' 14: ואשנה	שו' 36: לית (בתמיהה)
פו א שו' 7: קומי ר'	ו ד שו' 10: בעי!
שו' 8: ולית	שו' 19: הדא דאמר ³⁹⁸ (!)
פט ב שו' 1: בעון	שו' 21: הוו יתבין
צ א שו' 9: הדא דתימר ³⁹⁹ (!)	שו' 21: ל!
שו' 10: הוון יתבין	שו' 30: הוו יתבין
שו' 10: חבריא ⁴⁰⁰ (?)	שו' 44: תנא ר' חלפתא בן
צא א שו' 3: הוון יתבין	שאול
צב ב שו' 1: תני ר' חלפתא בן	שו' 46: אתיא דמר (!) ר'
שאול	ז א שו' 2: מה טעם (!) דר'
שו' 3: אתיא כיי דא'ר'	שו' 3: ש!
צד א שו' 6: מאי טעמא (!) ⁴⁰¹ דר'	
שו' 3: [משום] ⁴⁰² ש-	

397 בכי"פ: "סבירתיה".

398 צ"ל: דאת אמר.

399 צ"ל: דתמר.

400 נוסף בכי"פ.

401 צ"ל: מה טעמה.

402 ליתא בכי"פ.

391 בכי"פ: "אכן".

392 בכי"פ: "והאי".

393 בכי"פ: "והא תנינן".

394 בכי"פ: "יתבין", וכצ"ל.

395 ליתא בכי"פ, וכן ליתא להלן, שו' 11.

396 בכי"פ: "והתני".

מסכת ברכות (המשך)

הרש"ס

ד"ו

פרק רביעי

ואנא	ש' 9:	צו א	ש' 41:	ונא	ז א
לא מסתבר' דא אלא (?)	ש' 11:		לא מסתברא דלא	ש' 42:	
			אמר אלא (!)		
מהיכן	ש' 16:		מאיכן	ש' 47:	
דכתי'	ש' 22:		לי'	ש' 53:	
ורבנין אמרין	ש' 29:		ורבנן אמרו (!)	ש' 3:	ז ב
למוד ר' ⁴⁰³ ₂	ש' 2:	צו ב	לי'	ש' 8:	
בעיין	ש' 3:	צה ב	בעיין!	ש' 32:	
ור' ⁴⁰⁴ כר'	ש' 16:	ק א	רב בר (!)	ש' 57:	
וכא את אמ' הכין	ש' 10:	ק ב	וכה אמר (!) הכן	ש' 1:	ז ג
ותני ר' חייא כן	ש' 11:	קב א	ותני ר' חייא (!)	ש' 20:	
היכן	ש' 6:	קג א	היאד!	ש' 28:	
עובדא	ש' 11:		עבדא!	ש' 31:	
בגין	ש' 2:	קג ב	כגון!	ש' 32:	
לי'	ש' 12:	קד א	שאילתינהו לספרא (!)	ש' 46:	
ויידא אמרה הדא ⁴⁰⁵	ש' 10:	קד ב	וויידא אמרה דא	ש' 52:	
ואפלי' ⁴⁰⁶ עלה	ש' 12:		ואפילו אף (!) עלה	ש' 54:	
כאילין	ש' 9:	קה א	כאינון! ⁴⁰⁷	ש' 62:	
והא	ש' 7:	קה ב	הא	ש' 4:	ז ד
ואית דאמרי (!) ⁴⁰⁸	ש' 10:	קו א	לי'	ש' 13:	
שכתובין	ש' 3:	קי א	שכתוב	ש' 64:	
אִם יאמ' לך אדם ⁴⁰⁹	ש' 4:		אם יאמר לך (!)	ש' 1:	ח א
שכתובין	ש' 11:		שכתוב	ש' 6:	
שכתובין	ש' 9:	קיא א	שכתוב	ש' 17:	
שכתובים	ש' 10:		שכתב!	ש' 17:	
שכתובות	ש' 2:	קיא ב	שכתוב	ש' 19:	
שכתובים	ש' 6:		שכתוב	ש' 21:	
לסידרא	ש' 3:	קיב ב	לסררה! ⁴¹⁰	ש' 30:	

⁴⁰⁷ צ"ל: כאינין.⁴⁰⁸ צ"ל: דאמריין.⁴⁰⁹ "אדם" נוסף בכ"פ.⁴¹⁰ צ"ל: לסדרה.⁴⁰³ נוסף בכ"פ.⁴⁰⁴ בכ"פ: "ר'ר'".⁴⁰⁵ בכ"פ: "ה[דא]".⁴⁰⁶ בכ"פ רשום "אף" ונמחק.

הרש"ס	ד"ן
ש' 10: (ק"ב ב) הוי	ש' 34: (ח א) הוה!
ש' 16: ומתני' אמרה כן	ש' 43: ומתניתא אמרה (!)
ש' 21: מסייע ליה לר' 1 (?)	ש' 46: מסייע לר'
ש' 21: מסייע ליה לר' 2 (?)	ש' 47: מסייעא (!) לר'
ש' 3: ולא אגיבנה	ח ב ש' 3: ולא אגיבנה
ש' 5: בעון	ש' 5: בעיין
ש' 11: וחרינא אמ'	ש' 8: וחדנה ⁴¹¹ אומ' (!)
ש' 12: ואתיא כר'	ש' 9: ותא ⁴¹² (!) כר'
ש' 15: ואית דבעו נשמעינה	ש' 11: אית דבעי משמעניה
מן הדא	מן הדא
ש' 7: דכתי'	ש' 41: דכתב!
ש' 8: ותני' (!) ⁴¹³ ר' שמעון	ש' 41: תני ר' שמעון בן יוחי
ב'ל' או'	
ש' 7: ולא פליגין	ח ג ש' 15: לא פליגין
ש' 10: וחרינא אמ'	ש' 18: וחדנה (!) ⁴¹⁴ אמ'
ש' 12: וחרינא אמ'	ש' 19: וחדנה (!) אמר
ש' 13: וחרינא אמ'	ש' 20: וחדנה!
ש' 3: אמר' (= אמרה)	ש' 26: אמר!
ש' 8: היא מתניתא	ש' 29: הא (!) מתניתא
ש' 8: לא אמרו אלא	ש' 29: לא אמר (!)
ש' 10: אמרה	ש' 30: אמר ² (!)
ש' 13: ש'מ' (!) ⁴¹⁵	ש' 32: את שמע ² (!)
ש' 1: הוון יתבין	ש' 40: הוו יתבין
ש' 10: וחרינא אמ'	ש' 47: וחדנה (!) ⁴¹⁶ אמר
ש' 11: ולא פליגין	ש' 48: ולא פליגון (!)
ש' 21: כל תנויי	ש' 55: כל תנאי
ש' 21: תנני ⁴¹⁷	ש' 55: תני ¹ !

⁴¹⁵ צ"ל: את שמע מינה.

⁴¹⁶ צ"ל: וחרנה.

⁴¹⁷ בכי"פ: "תנני".

⁴¹¹ צ"ל: וחרנה.

⁴¹² צ"ל: ותיא.

⁴¹³ בכי"פ: "ותני", וכצ"ל.

⁴¹⁴ צ"ל: וחרנה, וכן בשורות הבאות.

פרק חמישי

ח ד	ש' 15: קריין	קכא ב	ש' 6: קריא
	ש' 24: והכתיב	קכב א	ש' 12: והא כתי' ⁴¹⁸
	ש' 25: היא עסיקין (!)		ש' 12: הוא עסוק
	ש' 25: והכתיב		ש' 13: והא כתי' ⁴¹⁹
	ש' 26: דבר של תורה		ש' 14: דברי תורה (?)
	ש' 27: היך מה דאמ' (!) אמר		ש' 16: היך מה דאת אמיר (!) ⁴²⁰
	ש' 28: הי כמה דאמ' (!)		ש' 17: כמה דאת אמיר (!) ⁴²¹
	ש' 30: כמה דאמר (!)		ש' 19: כמה דא'א'
	ש' 34: עוד הוא (!)	קכג א	ש' 2: עוד היא
ט א	ש' 2: מאי (!) טעמא	קכד ב	ש' 13: מה טעם ⁴²²
	ש' 24: הדא דאמר (!) ⁴²³	קכו א	ש' 2: הדא דתימר ⁴²⁴
	ש' 42: ל'!		ש' 23: לקיים מה שנ'
	ש' 48: אמרין!	קכז א	ש' 3: אמרו
ט ב	ש' 2: איכן	קכז ב	ש' 11: היכן
	ש' 38: מניין	קל א	ש' 12: להיכן (?)
	ש' 55: ותייא כר'	קלא ב	ש' 1: ואתיא כר'
	ש' 59: האמורות		ש' 9: הכתובות (?)
	ש' 62: ולא (בתמיהה)	קלב א	ש' 3: ולא
	ש' 64: כמה דאמר דאמ' (!)		ש' 7: כמה דאת אמר
	אמר		
ט ג	ש' 21: כמה... כך...	קלג ב	13-14: כמה... כן ⁴²⁵ ...
	ש' 24: ל'	קלד א	ש' 2: משו ⁴²⁶ (?)
	ש' 24: הדא דאמר (!) ⁴²⁷		ש' 3: הדא דתימ' (!) ⁴²⁸
	ש' 37: לאיכן	קלה א	ש' 3: להיכן
	ש' 42: אם אמר (!) את		ש' 10: אם אומ' אתה
ט ד	ש' 8: תנא ר'	קלט א	ש' 12: תני ר'

423 צ"ל: דאת אמר.

424 צ"ל: דתמר.

425 בכי"פ: "כמא... כך...".

426 נוסף בכי"פ: ושם: "משום".

427 צ"ל: דאת אמר.

428 צ"ל: דתמ' (= דתמר).

418 בכי"פ: "והכתי".

419 בכי"פ: "והכתי".

420 בכי"פ: "אמר", וכצ"ל.

421 צ"ל: אמר תחת "אמיר". ובכי"פ: "היך מה

דאת אמ'".

422 בכי"פ: "מאי טעמ'".

פרק ששי

י א	ש' 8: הקיש	קמב א	ש' 6: מקיש
	ש' 35: ל"!	קמד א	ש' 14: מתני'
	ש' 39: ורבנן אמרי (!)	קמד ב	ש' 3: ורבנן ⁴²⁹ (!)
	ש' 39: כאינן! ⁴³⁰		ש' 4: כאילין
י ב	ש' 29: מי ⁴³¹ (!)	קמט א	ש' 15: מאי כדון
	ש' 48: תנא ר' חלפתא בן שאול	קנב א	ש' 2: תני ר' חלפתא בן שאול
	ש' 49: פליגא עילוי (!)		ש' 4: פליגא עלוי
י ג	ש' 6: מיי כדין (!)	קנד א	ש' 13: מאי כדון
	ש' 15: מה פליגן (!)	קנד ב	ש' 7: מה פליגן
	ש' 20: דתנינן (!)	קנה א	ש' 6: ותנינן
	ש' 27: מן מאן	קנה ב	ש' 11: מן מה
	ש' 39: כהדין ¹	קנז א	ש' 4: בהדין
	ש' 39: כהדין ² !		ש' 5: בהדין
	ש' 51: אמרי!	קנח א	ש' 6: אמרין
י ד	ש' 20: מה בין... ובין...	קסב א	ש' 1-2: מה בין... ל-...
	ש' 36: לא ברא (!)	קסג א	ש' 8: לא בדא
	ש' 38: לא ברא (!)	קסג ב	ש' 3: לא בדא
	ש' 40: לא ברא (!)		ש' 5: לא בדא

פרק שביעי

יא א	ש' 27: ר' אמר	קסו ב	ש' 4: על דעתיה דר' (?)
	ש' 28: וחבורתה		ש' 6: וחבורתיה
	ש' 38: אשכחן (!)	קסז ב	ש' 9: אשכח תני
	ש' 42: דכתיב	קסח א	ש' 7: שנא'
יא ב	ש' 12: ל"!	קעא א	ש' 6: דאתפלגו'
	ש' 17: קיימא	קעא ב	ש' 7: קיימא
	ש' 21: במה דברים	קעב א	ש' 4: כמא דתימ' ⁴³³ (!)
	אמורים ⁴³² (!)		תמן

⁴²⁹ צ"ל: ורבנין.

⁴³⁰ צ"ל: כאינן.

⁴³¹ צ"ל: מיי.

⁴³² צ"ל: כמה דאת אמר.

⁴³³ צ"ל: דתמ' (= דתמר).

מסכת ברכות, פרק שביעי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
קעג ב שו' 2: ומדצדין! 434	שו' 34: מיצרי!
קעד ב שו' 2: חלוקין	שו' 53: חולקין
שו' 5: תמן	שו' 55: התם!
קעז א שו' 3: כדברי האומ'	יא ג שו' 11: כמי שאומר
קעח ב שו' 7: ולמה לא אמ'	שו' 31: ליל!
קעט ב שו' 12: מטי בה	שו' 45: מטו (!) בה
קפא ב שו' 3: ש'מ' 2 435(!)	שו' 63: את שמע' 2 (!)

פרק שמיני

קפה ב שו' 7: כדברי האומר	יב א שו' 5: כמי שהוא אומר
קפו א שו' 5: ואתיא דר' כר'	שו' 9: ר' לא אמר (!) 436 כהדא
שו' 8: דו אמ'	דר'
קפו ב שו' 7: על דעתיה דר'	שו' 11: אמר' 2
קפז ב שו' 4: לא אמרו אלא	שו' 15: על דר'
שו' 8: הדא דתימר (!) 438	שו' 22: לא אמרן (!) אלא
קפה א שו' 12: ואית דבעו מימר	שו' 24: הדא דאמר (!) 437
שו' 13: ותימר (!) 439	שו' 32: ליל!
קצא ב שו' 1: מיחלפא שיטתהון	שו' 32: ליל!
דב'ש'	יב ב שו' 2: ליל!
2-1: תמן אמרין (!) 440 ... וכה	שו' 2: ליל!
אינון אמרין...	שו' 2: ליל!
2: תמן... ברם הכא...	שו' 8: מי שאומר
קצב א שו' 15: האומ'	שו' 37: שכתב!
קצג ב שו' 28: שכתו'	שו' 42: תנא ר' קומי ר'
קצד א שו' 6: תני ר' קומי ר'	שו' 43: קיומונה!
שו' 8: קיומונה	שו' 52: בלבד!
קצד ב שו' 16: ובלבד	שו' 59: הדא דאת אמר
קצה ב שו' 9: הדא דתימר (!) 441	יב ג שו' 3: ודאי
קצו א שו' 10: ממש	

438 צ"ל: דתמר.

439 צ"ל: ותמר.

440 צ"ל: תמן אינון אמרין.

441 צ"ל: דתמר.

434 צ"ל בד"ו: מיצדי, וברש"ס: ומיצדי.

435 צ"ל: את שמע מינה.

436 ל"ג "לא אמר".

437 צ"ל: דאת אמר.

מסכת ברכות, פרק שמיני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
קצז א שו' 8: מה מקיים ר'	שו' 18: מאן מקיים ר'
קצח א שו' 6: אילו	שו' 27: אלו ⁴⁴²
שו' 10: ל'	שו' 30: וחכמים אומרים (!)
קצח ב שו' 4: ולא כן תני	שו' 34: לא כן תני
שו' 7: היא מתני'	שו' 35: הכא (!) מתניתא
קצט א שו' 7: דאנן חמיין	שו' 39: דאנן חמי ⁴⁴³ (!)
שו' 10: תני ר' אושעיא	שו' 41: תנא ר' אושעיא
קצט ב שו' 7: תני	שו' 46: תנא
שו' 9: דכת'	שו' 47: דכתב!

פרק תשיעי

יב ד שו' 31: אנא אמ' טעמא	שו' 31: רא א שו' 12: ואנא אמרית טעמ'
שו' 48: אין כתיב (!) אלא	שו' 5: רב א שו' 5: אין כתי' (!) ⁴⁴⁴ כאן
אלא	
שו' 50: מה	שו' 8: מהו
שו' 55: מה	שו' 13: מהו
שו' 58: מהו דכתיב	שו' 17: מהו ההן דכתי'
יג א שו' 4: מהו דכתיב	רב ב שו' 1: מהו ההן דכתי'
שו' 21: ל'!	רג א שו' 16: שנא'
שו' 43: שיטה אוחרי	רג ב שו' 16: אמ' בה שיטה אוחרי
יג ב שו' 3: עובדא!	רד א שו' 10: עובדא הוה
שו' 7: וחד!	שו' 14: וחדא
שו' 46: ל'	רה א שו' 13: כתי' (לציטוט פסוק)
שו' 55: הוא אומר	רה ב שו' 9: הכתו' או'
שו' 63: לא כן אמר ר'	רו א שו' 9: ולא כן א'ר'
יג ג שו' 30: מתיבון!	רו ב שו' 2: מתיבין
שו' 35: וכתוב אחר (!)	רו ג שו' 4: וכתו' א' או'
שו' 55: אתא אמר (!) ר'	רו ב שו' 8: אתא ר' ⁴⁴⁵
יג ד שו' 7: נימר	רח א שו' 17: נאמ' ⁴⁴⁶
שו' 15: תלוי	רח ב שו' 7: תלויה
שו' 36: בלבד!	רט א שו' 4: ובלבד

⁴⁴⁵ בכי"פ: "אתא (וה) ר'".

⁴⁴⁶ בכי"פ: "נימר".

⁴⁴² צ"ל: אלו.

⁴⁴³ צ"ל: חמיין.

⁴⁴⁴ צ"ל: כתוב.

מסכת ברכות, פרק תשיעי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
רט ב שו' 12: הדא דתימ' ⁴⁴⁷ (!)	שו' 49: הה"ד!
רי א שו' 1: ומה ראו	שו' 58: וכי מה ראו
שו' 14: נאמרה	יד א שו' 3: נאמר!
שו' 15: נאמרה	שו' 4: נאמר!
שו' 16: מנ ⁴⁴⁸	שו' 6: מני!
שו' 17: אמרין	שו' 6: אמרינן!
ריא א שו' 5: מאי (!) טעמ'	שו' 19: מה טעם
ריב ב שו' 5: כשם... כך...	שו' 48: כשם... כן...
ריג א שו' 7: חורי	שו' 55: חוריי
שו' 14: וחש לומ'	שו' 59: וחושש!
ריד א שו' 6: [ה'ה'ד'] ⁴⁴⁹	שו' 63: הדא היא
ריד ב שו' 6: הדא דתימ' ⁴⁵¹ (!)	יד ב שו' 12: הדא דאמר ⁴⁵⁰ (!)
רטו ב שו' 11: שמא תאמר ⁴⁵²	שו' 46: ל'
ריז ב שו' 4: הדא דתימ' ⁴⁵⁴ (!)	שו' 60: הדא דאמר ⁴⁵³ (!)
שו' 21: ע'א'כ' (?)	יד ג שו' 10: לא כל שכן
ריט ב שו' 1: מסרס הדין קריא	יד ד שו' 1: מסרס קראי (!)
שו' 10: הוא היה או'	שו' 6: וכן היה ר' אומר
שו' 20: עוד היא	שו' 15: היא

⁴⁵¹ צ"ל: דתמ' (= דתמר).⁴⁵² כל המאמר נוסף בכי"פ.⁴⁵³ צ"ל: דאת אמר.⁴⁵⁴ צ"ל: דתמ' (= דתמר).⁴⁴⁷ צ"ל: דתמ' (= דתמר).⁴⁴⁸ בכי"פ: "מני!"⁴⁴⁹ בכי"פ ללא סוגריים.⁴⁵⁰ צ"ל: דאת אמר.

מסכת פאה

הרש"ס	ד"ו
פרק ראשון	
טו א שו' 18: הוון יתיבין מקשוי	טו א שו' 18: הוון יתיבין מקשוי
שו' 21: הוא אומר (!)	שו' 21: הוא אומר (!)
שו' 35: לי'	שו' 35: לי'
שו' 36: אית תני תנא (!)	שו' 36: אית תני תנא (!)
שו' 46: תנא ר' קומי ר'	שו' 46: תנא ר' קומי ר'
טו ב שו' 3: הוא'	טו ב שו' 3: הוא'
שו' 4: לי'	שו' 4: לי'
שו' 5: אמר... דו אמר (!)...	שו' 5: אמר... דו אמר (!)...
שו' 6: אמר!	שו' 6: אמר!
שו' 8: אמרין	שו' 8: אמרין
שו' 16: מה אמר דא, ומה	שו' 16: מה אמר דא, ומה
אמר דא	אמר דא
שו' 29: מהו (= מה פירוש)	שו' 29: מהו (= מה פירוש)
טו ג שו' 8: דכתיב	טו ג שו' 8: דכתיב
שו' 64: תנא ר'	שו' 64: תנא ר'
טו ד שו' 12: שאמרו לך בתורה	טו ד שו' 12: שאמרו לך בתורה
שו' 19: מה טעם	שו' 19: מה טעם
שו' 39: לי'	שו' 39: לי'
שו' 44: וכתוב אחר אומר	שו' 44: וכתוב אחר אומר
שו' 57: לי'	שו' 57: לי'
יו א שו' 15: תני ר' נחמיה	יו א שו' 15: תני ר' נחמיה
שו' 45: היה (!) ⁴⁵⁷ קורא	שו' 45: היה (!) ⁴⁵⁷ קורא
יו ב שו' 27: כי אנן קיימין	יו ב שו' 27: כי אנן קיימין
שו' 45: לי'	שו' 45: לי'
שו' 56: מתניתא לא אמר (!) כן	שו' 56: מתניתא לא אמר (!) כן
ב ב שו' 2: [הוון] ⁴⁵⁵ יתבין מקשיין	ב ב שו' 2: [הוון] ⁴⁵⁵ יתבין מקשיין
שו' 6: לי'	שו' 6: לי'
ג ב שו' 7: אית תניי תני	ג ב שו' 7: אית תניי תני
שו' 10: ואית תניי תני	שו' 10: ואית תניי תני
ד ב שו' 4: תני ר' קומי ר'	ד ב שו' 4: תני ר' קומי ר'
ה א שו' 4: הוא אמר	ה א שו' 4: הוא אמר
שו' 6: ר' כדעתיה, ור' כדעתיה	שו' 6: ר' כדעתיה, ור' כדעתיה
7-8: [דן] אמ'... הוא דו	7-8: [דן] אמ'... הוא דו
[אמר]...	[אמר]...
10-13: [דן] אמ'... הוא דו	10-13: [דן] אמ'... הוא דו
אמ'...	אמ'...
ה ב שו' 1: אמרין	ה ב שו' 1: אמרין
ו א שו' 5: מאן א' דא, ומאן א'	ו א שו' 5: מאן א' דא, ומאן א'
דא	דא
ז א שו' 9: מה ⁴⁵⁶	ז א שו' 9: מה ⁴⁵⁶
ח ב שו' 14: משום דכתי'	ח ב שו' 14: משום דכתי'
י א שו' 6: תני ר'	י א שו' 6: תני ר'
שו' 21: שאמרה לך התורה	שו' 21: שאמרה לך התורה
י ב שו' 12: דכתי' (?)	י ב שו' 12: דכתי' (?)
שו' 45: אף... האמור כאן...	שו' 45: אף... האמור כאן...
יא א שו' 9: וכתו' אחד או'	יא א שו' 9: וכתו' אחד או'
יא ב שו' 17: דכתי'	יא ב שו' 17: דכתי'
יב א שו' 37: א'ר' נחמיה	יב א שו' 37: א'ר' נחמיה
יג א שו' 2: קורין	יג א שו' 2: קורין
יד ב שו' 25: כן אנן קיימין	יד ב שו' 25: כן אנן קיימין
טו ב שו' 1: אלא כיני	טו ב שו' 1: אלא כיני
טז א שו' 9: מתני' לא אמרה כן	טז א שו' 9: מתני' לא אמרה כן

⁴⁵⁷ צ"ל: הוא.

⁴⁵⁵ בכי"פ בגוף הטקסט.

⁴⁵⁶ בכי"פ: "מהו"!

מסכת פאה, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ן
כלום... אלא... 2-1: ז א	כלום... לא... 62: שו' (יו ב)
כן נן קיימין 7: ז ב שו'	כי נן קיימין 6: שו' יו ג
אין קרויין 7: יט א שו'	קרויין! 12: שו'
מן הדא 1: יט ב שו'	מן הכא 14: שו'
כמא דתימ' (ו) 458: שו' 6:	ל'! 16: שו'
מימר 5: כ א שו'	שיהא אומר 22: שו'
שאינו שוה בשניהן 13: שו'	שה' (!) שוה בשניהן 28: שו'
על דעתיה דר' 1: כ ב שו'	על דעתיה של ר' (!) 28: שו'
על דעתון דרבנין 4: שו'	על דעתיה (ו) 459: דרבנין 30: שו'
אילן 460: שו' 7:	אלא! 32: שו'
יצא (?) 10: שו'	ל' 34: שו'
כן 3: כא א שו'	כך 35: שו'
שנייא היא 3: שו'	שנייה הוא (!) 35: שו'
אבל 9: כב א שו'	הא (= אבל) 44: שו'
דהו 462: כג א שו' 5:	דהוין! 461: שו' 49:

פרק שני

תני 4: כה א שו'	שנאמר 24: שו' יו ד
אף הוא אינו מחוור 3: כה ב שו'	ואינו מחובר 27: שו'
תני ר' הושעיא 463 (?) 10: שו'	ל' 30: שו'
ושרע מיניה 2: כו א שו'	ושרע מינה 32: שו'
הכין 1: כו ב שו'	אכן 36: שו'
לא צורכא ד[נ]קלא 464 1: שו'	לא צירכה ולא (!) 36: שו'
אתא מימ' לך 2: כז א שו'	אנא (!) מימר לך 41: שו'
אתא מימ' לך 4: שו'	ל' 43: שו'
אלא 465 (תלמודית) (?) 3: כז ב שו'	ל' 46: שו'
מה דאמ' ר' 3: שו'	מן מה (!) דאמר ר' 46: שו'
ומה דא' ר' 4: שו'	מן מה (!) דאמר ר' 47: שו'
והן אשכחן (!) 2: כח ב שו'	והא אשכחן 50: שו'

462 בכי"פ: "דהויין!" וצ"ל: דהוין.

463 כל המאמר נוסף בכי"פ.

464 בכי"פ: "דלא".

465 נוסף בכי"פ.

458 צ"ל: דתמ' (= דתימר).

459 צ"ל: דעתיחון.

460 בכי"פ: "אלו".

461 צ"ל: דהוין.

מסכת פאה, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
תמן ⁴⁶⁶ שו' 7: (כח ב)	שו' 53: לי'
והן אשכחן (!) ⁴⁶⁷ שו' 9:	שו' 54: לי'
הוון בְּעֵי מימר ל א שו' 1:	יז א שו' 3: הוון בעי (!) מימר
מה דאמ'ר' שו' 3:	שו' 5: מן מה (!) דאמר ר'
מהו ל א ב שו' 1:	שו' 14: מה (= מה פירוש)
מן מה דתני שו' 2:	שו' 14: מן מה (!)
כלום לד א שו' 7:	שו' 35: לי'
שמא תאמ' לז ב שו' 2:	יז ב שו' 13: שלא תאמר

פרק שלישי

לט א שו' 11: כן אנן קיימין	יז ב שו' 53: כי נן קיימין
לט ב שו' 10: צריכ'	יז ג שו' 5: לי'
שו' 12: היו	שו' 6: הרי'
מ ב שו' 6: כמא דר' אמ'	שו' 10: כמו (!) דר' אמר
אמרין חברייא שו' 8:	שו' 11: אמרי (!) חברייא
מא א שו' 3: והא תנינן	שו' 13: והתנינן
כיני מתני' שו' 5:	שו' 14: כיני'
מב א שו' 3: דאי לא כן	שו' 21: די לא כן
שו' 5: לאו	שו' 22: לא (בתמיהה)
מה א שו' 5: כמא ⁴⁶⁸ דתימ' תמן	שו' 52: שנייא היא תמן
מה ב שו' 4: אית לך מימר תמן	שו' 56: אית לך למימר תמן
שו' 4: אלא	שו' 57: לא
מז א שו' 17: ולית אנן אמרין	יז ד שו' 6: וליתנן אמר (!)
שו' 21: ולמה לית אנן אמרי'	שו' 8: ולמה לנן (!) ⁴⁶⁹ אמ'
מח ב שו' 6: ולאו ר' היא	שו' 33: לא ר'
מט ב שו' 5: איתא חמי	שו' 45: אתא חמי
שו' 10: תני ר'	שו' 48: תנא ר'
שו' 11: תנא	שו' 49: תנה
נ ב שו' 9: אתא עובדא קומי ר'	שו' 60: אתאי (!) עובדא
שו' 11: ולא מודי ר'	קומוי (!) ר'
נא א שו' 2: שנו כאן	שו' 61: לא מודי ר'
	יח א שו' 1: שנו ²

⁴⁶⁸ בכי"פ: "כ[מ]א".

⁴⁶⁹ צ"ל: לינן.

⁴⁶⁶ נוסף בכי"פ.

⁴⁶⁷ צ"ל: אשכחן.

מסכת פאה (המשך)

הרש"ס

ד"ו

פרק רביעי

ואית דבעי נשמעינה מן הדא	נב א שו' 7:	אית דבעי משמעניה מן הדא	יח א שו' 35:
מאי (!) טעמ'	נד ב שו' 3:	מה טעם	שו' 54:
התיב ר' קומי ר'	שו' 13:	התיב ר' בשם (!) ר'	יח ב שו' 4:
והתנינן	נה א שו' 2:	והתנינ'	שו' 6:
ומקבל מיניה	נה ב שו' 18:	מקבל מיניה	שו' 21:
ופתר ליה	שו' 18:	פתר ליה	שו' 21:
כמא דתימ' (!) ⁴⁷⁰	נו א שו' 9:	דתימר'	שו' 22:
תמן תנינן	נח א שו' 1:	לי'	שו' 42:
דאתפלגון	נח ב שו' 2:	ואיתפלגון!	שו' 46:
מאי כדון	שו' 5:	מיי כדון	שו' 47:
או כדברי הכל	שו' 6:	וכדברי הכל	שו' 48:
מחלוקת	נט ב שו' 1:	נחלקו	שו' 49:
דתנינן תמן	ס ב שו' 3:	דתנינן	יח ג שו' 1:
מילתיה דר' אמרה	סא א שו' 3:	מילתיה דר' (!)	שו' 8:
נחלקו	שו' 5:	מחלוקת	שו' 9:
שאל	סב א שו' 1:	שאל	שו' 17:
לי'	שו' 2:	קדמייתא	שו' 18:
ובלבד	סג א שו' 5:	ו'	שו' 23:
כך היה משיב ר' את ר'	סג ב שו' 5:	כך היה ר' משיב את ר'	שו' 30:
כך היה ר' משיב את חכמ'	שו' 8:	כך היה משיב ר' את חכמים	שו' 31:
ומה זכה היא	סד א שו' 4:	וכה (!) זכה הוא (!)	שו' 35:

פרק חמישי

(ו') [כ]דברי ⁴⁷¹ הכל	סה א שו' 4:	לי'	יח ד שו' 9:
מניין ש'	שו' 5:	ש'	שו' 9:
שנא'	שו' 6:	כתיב	שו' 9:
מיד א'ר'	סו א שו' 5:	מדאמר (!) ר'	שו' 20:

471 בכ"פ: "כדברי".

470 צ"ל: כמא דתמ' (= דתמר).

מסכת פאה, פרק חמישי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
ויי דא ⁴⁷² אמרה	ש' 21: ויי דא אמר (!)
הכין	ש' 27: הכן
תמן תנינן (?)	ש' 28: ל'
כל גרמה אמרה	ש' 55: כל גרמה אמר (!)
סבר מימר	ש' 56: סברי (!) מימר
סבר מימ'	ש' 57: סברי (!) מימר
ל'	ש' 59: והתני!
תמן הוא אומ' ⁴⁷³ (!)	ש' 60: תמן הוא (!)
בשיטתן השיבן	יט א ש' 1: בשיטתך השיבהו (!)
שיטתהון דרבנין	ש' 8: שיטתין ⁴⁷⁴ (!)
ש' 10: עא ב	

פרק ששי

הדא אמרה	ש' 1: עז ב	הדא דאמרה (!)	ש' 32: יט ב
לא אמרו אלא	ש' 1: עה א	ל'!	ש' 36: ש' 36: ל'!
הא (= אבל)	ש' 1:	ל'!	ש' 36: ש' 36: ל'!
תמן תנינן (?)	ש' 5: פ ב	ל'	ש' 51: ש' 51: ל'
ולא פליגי ⁴⁷⁵ (?; !)	ש' 7: פב ב	ל'	ש' 26: יט ג ש' 26: ל'
ואת אמר	ש' 11:	אם (!) אמר	ש' 28: ש' 28: אם (!) אמר
כמא דר' אמ'... כך ר' א'...	ש' 7-8: פג ב	דר' (!) אמר... כאן ⁴⁷⁶ (!)	ש' 41: ש' 41: דר' (!) אמר... כאן ⁴⁷⁶ (!)
והוא ש-	ש' 7: פד א	ל'	ש' 44: ש' 44: ל'
לא אמרו אלא	ש' 9:	לא אמר אלא	ש' 44: ש' 44: לא אמר אלא
והא תני ⁴⁷⁷ (!)	ש' 8: פד ב	והתני!	ש' 49: ש' 49: והתני!
יצא	ש' 3: פה ב	ל'	ש' 55: ש' 55: ל'
אין תעבדינה	ש' 6:	אין תעבדינה	ש' 56: ש' 56: אין תעבדינה
ואין תעבדינה	ש' 7:	ואין תעבדינה	ש' 57: ש' 57: ואין תעבדינה
אין תעבדינה	ש' 9:	אין תעבדינה	ש' 58: ש' 58: אין תעבדינה
תניא ⁴⁷⁸ !	ש' 7: פז א	תנא	ש' 2: יט ד ש' 2: תנא
שיטתהון דרבנין	ש' 8: פט ב	שיטתין ⁴⁷⁹ (!)	ש' 21: ש' 21: שיטתין ⁴⁷⁹ (!)
אלא לרבות	ש' 14:	לרבות!	ש' 24: ש' 24: לרבות!

⁴⁷⁶ צ"ל: כן.

⁴⁷⁷ בכי"פ: "והתנינן", וכצ"ל.

⁴⁷⁸ צ"ל: תני.

⁴⁷⁹ צ"ל: שיטתון.

⁴⁷² = ויידא.

⁴⁷³ צ"ל: אמ' (= אמר).

⁴⁷⁴ צ"ל: שיטתון.

⁴⁷⁵ צ"ל: פליגין.

מסכת פאה (המשך)

הרש"ס

ד"ו

פרק שביעי

כ א	ש' 8: והתנן!	צב א	ש' 1: והתנינן
	ש' 13: ומכיון (!) ש-		ש' 11: מכיון ש-
	ש' 14: מתני' דבית שמאי		ש' 13: מתני' כב'ש'
	ש' 20: דו דרש	צב ב	ש' 8: דו דריש
	ש' 22: כמי שכתוב (!)		ש' 12: כמי שכתוב
	ש' 34: פתר לה	צד א	ש' 7: פתרין לה
	ש' 35: לי'		ש' 8: הא (= אבל)
	ש' 40: פשיטא!	צה ב	ש' 2: פשטא
	ש' 45: והן ש-	צו א	ש' 3: והוא ש-
כ ב	ש' 28: לי'!	צה א	ש' 9: עבד ליה ²
	ש' 31: לי'	צה ב	ש' 4: שנייא היא הכא
	ש' 32: מכיון ש-		ש' 6: מתוך ש-
	ש' 40: תני רשב"ג	ק א	ש' 1: תני' (!) רשב"ג או'
	ש' 46: רבנין!	ק ב	ש' 4: רבנן (!) דרשין ⁴⁸⁰
	ש' 55: ודכוותיה ⁴⁸¹	קא א	ש' 11: דכוותה ⁴⁸²
	ש' 62: את!	קב ב	ש' 1: הא (= אמר מר)
	ש' 63: כמה דתימא (!)		ש' 2: כמא דתימ' ⁴⁸³ (!)
	ש' 64: דכוותיה ⁴⁸⁴		ש' 4: דכוותה
כ ג	ש' 1: ודכוותיה ⁴⁸⁵		ש' 6: דכוותה
	ש' 4: בשיטת דר' (!)	קג א	ש' 5: בשיטת ר'
	ש' 5: לי'!		8-7: וכמא דתימר ⁴⁸⁶ (!)
			ודכוותה...
	ש' 5: לי'!		ש' 8: כן ר' אמ'
	ש' 5: לי'!		ש' 9: לא למדו... אלא...
	ש' 8: אין... למדה		ש' 13: ואין... למדים (?)
	ש' 12: בעי'	קג ב	ש' 12: בעא
	ש' 16: ואנן חמי		ש' 18: ואנן חמיין
	ש' 16: אלו		ש' 19: אילו

484 לשון נקבה.

485 לשון נקבה.

486 צ"ל: דתמר.

480 "דרשין" ליתא בכי"פ.

481 לשון נקבה.

482 בכי"פ: "דכוותיה".

483 צ"ל בד"ו: דתמר, וברש"ס: דתמ'.

מסכת פאה, פרק שביעי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
מה מקיים ר' 3: קה ב שו' 26: (כ ג)	ומה דר' (!) 26: שו' 40: (כ ג)
ולמה לית אנן אמרין 3: קו ב שו' 40: ולמה לו נן ⁴⁸⁷ (!)	
טעמ' דר' (?) 4: שו' 40: דברי ר'	
על דר' 2: קז א שו' 42: על ר'	

פרק שמיני

כ ד שו' 30: בשיטתו השיבוהו (!)	קח א שו' 11: בשטתן השיבן
שו' 30: לא (בתמיהה)	שו' 12: ולא
שו' 31: לי	שו' 13: אף הוא
שו' 31: שמתוך ש-	שו' 13: מתוך ש-
שו' 35: בעי'	קט א שו' 1: בעא
38-37: כשם... כך...	7-6: כשם... כן...
שו' 54: לא בלן	קיב ב שו' 10: לאו כולי (?)
שו' 57: תני ₂	קיב א שו' 4: ותני כן
כא א שו' 2: דתנינן	קיב ב שו' 7: דתנינן תמן
שו' 3: הוא!	שו' 9: הואיל
שו' 5: וינון!	שו' 12: אינון
שו' 10: ובלחוד	קיד א שו' 3: ובלבד
שו' 11: וכא את אמר	שו' 5: והכא את אמר
שו' 18: אנא ⁴⁸⁸ (!) חמי	קיד ב שו' 2: איתא חמי
שו' 35: לי!	קטו ב שו' 2: דתני
שו' 35: פתר ליה ⁴⁸⁹	שו' 3: פתר לה
כב ב שו' 23: לא כך אולפן (!) רבי	קיח א שו' 8: לא כן אילפן ⁴⁹⁰ (!)
שו' 46: מהו הכין	קיח ב שו' 18: מהו כן

⁴⁸⁹ לשון נקבה.

⁴⁹⁰ צ"ל: אלפן.

⁴⁸⁷ צ"ל: לי (= לית) נן אמרין.

⁴⁸⁸ צ"ל: אתא.

מסכת דמאי

הרש"ס

ד"ן

פרק ראשון

לא אתינן מיתני	ש' 2:	ג א	לא אתינן (!) אלא	ש' 21:	כא ג
ד[נ]לא (!)					
איתא חמי	ש' 5:	ג ב	אתא חמי	ש' 24:	ש' 24:
דתנינן תמן	ש' 1:	ד א	דתנינן	ש' 26:	ש' 26:
ולית הדא פליגא	ש' 8:	ז א	לית הדא פליגא	ש' 15:	כא ד
ולא	ש' 8:	ח א	לא (בתמיהה)	ש' 18:	ש' 18:
תמן	ש' 4:	ט א	תמן תנינן (!)	ש' 24:	ש' 24:
המשנה הזו	ש' 6:		המשנה הזה (!)	ש' 25:	ש' 25:
ולמה אמרו	ש' 7:	ט ב	ולמה אמר (!)	ש' 29:	ש' 29:
כיי דתנינן	ש' 5:	י א	דתנינ'	ש' 35:	ש' 35:
היא... היא...	ש' 2:	יא א	היא... הא (!)...	45-44:	45-44:
לבית וועדא	ש' 1:	יג ב	לבית וועד (!)	ש' 14:	כב א
אנן קיימין	ש' 4:	טו א	אנן אמרין (!)	ש' 40:	ש' 40:
מה בינו ל-	ש' 14:		מה בינן (!) ל-	ש' 45:	ש' 45:
ותני כן	ש' 4:	יז ב	תני	ש' 60:	ש' 60:
דברי הכל היא	ש' 9:	יח א	דברי הכל	ש' 4:	כב ב
הוא דו אמ'	ש' 4:	יח ב	דאמ'	ש' 6:	ש' 6:
כהדא דתנינן תמן	ש' 2:	כ א	הדא דתנינן	ש' 11:	ש' 11:
מהו ש-	ש' 6:	כא א	מהו ל-	ש' 17:	ש' 17:

פרק שני

ותני עלה (?)	ש' 4:	כג א	ל'	ש' 49:	כב ב
והרי	ש' 1:	כג ב	והא	ש' 53:	ש' 53:
כהדא דתני	ש' 4:	כד א	כהדא	ש' 4:	כב ג
כיני	ש' 10:		כיני הא (!) ⁴⁹¹	ש' 7:	ש' 7:
דתנינן תמן	ש' 2:	כה א	דתני'	ש' 17:	ש' 17:
בדא תנינן	ש' 6:		כהדא דתנינן (!)	ש' 19:	ש' 19:
מה נפיק מביניהון	ש' 5:	כה ב	מה נפקא (!) מביניהון	ש' 25:	ש' 25:

⁴⁹¹ צ"ל: הא כיני (= הכיני).

מסכת דמאי, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
וּאִין תִּימ' 7: שו' (כח ב)	שׁו' 25: לִי!
מִלִּיהוֹן דִּרְבִּנִּין 8: שו' כו א	שׁו' 33: מִלִּיהוֹן דִּרְבִּנִּין
אִמְרִין ⁴⁹² (?)	אִמְרִי (!)
דְּלָכְךָ ⁴⁹³ (?) 6: שו' כז א	שׁו' 45: לִי
מִהו 6: שו' כח ב	שׁו' 61: מִה (= מִה הַדִּין)
מ'ד' (?) 7: שו'	שׁו' 62: מִה דִּר' אִמְר
וּמ'ד' (?) 8: שו'	שׁו' 63: וּמִה דִּר' אִוְמֵר ⁴⁹⁴ (?)
כֵּן א'ל' 17: שו' כט ב	כֵּן (!) אִמְר לִיה
מִהו 5: שו' לא א	שׁו' 31: מִה (= מִה פִּירוּשׁ)
מִסִּיעִין ⁴⁹⁵ (?) 9: שו' לא ב	שׁו' 38: מִסִּיעִין עַל ר' (!)
תִּנְיָא ⁴⁹⁶ ! 14: שו'	שׁו' 40: דִּתְנִי!
וְהִכָּא 12: שו' לד א	שׁו' 63: אִבֵּל (!) הִכָּא
לֹא פִלְיָגִין 2: שו' לה א	שׁו' 7: וְלֹא פִלְיָג (!)
כִּינִי מִתְנִית' 7: שו'	שׁו' 9: לִי
וְהִכָּא אֵת אִמְר 4: שו' לו ב	שׁו' 14: וְהִכָּא אֵת אִוְמֵר (!)
מֵאֵן א' דָּא, וּמֵאֵן א' 10: שו'	שׁו' 17: מֵאֵן דָּאִמְר (!) דָּא,
דָּא	וּמֵאֵן דָּאִמְר (!) דָּא
וּמֵן ⁴⁹⁷ (?) מִה דָּא'ר' 1: שו' לז א	שׁו' 17: מֵאֵן (!) דָּאִמְר דִּר' (!)
דִּתְנִי (?) 9: שו'	שׁו' 22: לִי
דִּתְנִין בִּתְרָה 13: שו' לז ב	שׁו' 28: דִּתְנִין לִבְתְּרָה
וּכְאֵן 19: שו'	שׁו' 30: וּכֵן
מִתְנִיתָא מִסִּיעָא לְדִין, 6: שו' לח א	שׁו' 33: מִתְנִיתִין מִסִּיעָא (!) לְדִין,
וּמִתְנִית' מִסִּיעָא לְדִין	וּמִתְנִי' מִסִּיעָא (!) לְדִין

פרק שלישי

מִפְנִי 8: שו' מ ב	כֵּן ב' 20: שו' כג ב
לֹא בְדָא 4: שו' מב ב	שׁו' 39: לִי!
עַל ר' 4: שו' מד א	שׁו' 49: עַל דִּר'
עַל דִּר' ⁴⁹⁸	שׁו' 51: עַל ר'
שׁו' 12: וְכָא ⁴⁹⁹ (?)	שׁו' 52: לִי

⁴⁹⁶ צ"ל: תני.

⁴⁹⁷ צ"ל: מן. וכן הוא שם בדיבור המתחיל.

⁴⁹⁸ בכי"פ: "על ר'".

⁴⁹⁹ בכי"פ: "וכה".

⁴⁹² צ"ל: אמר.

⁴⁹³ נוסף בכי"פ.

⁴⁹⁴ צ"ל: אמר.

⁴⁹⁵ צ"ל: מסייע.

מסכת דמאי, פרק שלישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
מה ב שו' 7: הדא דתימר ⁵⁰⁰ (?)	כג ג שו' 7: הא דמר (!)
מו א שו' 3: ותני עלה (?)	שו' 9: תני
שו' 6: לא בדא	שו' 10: לא כדא (!)
שו' 6: לא שניא	שו' 11: לא כדא (!) שנייה
מו ב שו' 23: כוותיה ⁵⁰¹	שו' 26: דכוותיה
מח א שו' 5: אתא מימ' לך	שו' 34: אתא מימר (!)
מח ב שו' 8: על יאות	שו' 43: עאל (!) יאות
נ ב שו' 3: לון	שו' 56: לכון ² !

פרק רביעי

נד ב שו' 3: עילי עילה	כג ד שו' 41: עולי עולה (!)
נו א שו' 14: לא אמרו אלא	כד א שו' 7: לא אמר אלא
נז ב שו' 5: תני (?)	שו' 22: לי
נח ב שו' 3: משו'	שו' 30: מפני
נט א שו' 3: מאי טעמא ⁵⁰² (?) דר'	שו' 35: מה טעם (!) דר'
נט ב שו' 2: מאי טעמא ⁵⁰³ (?) דרבנן	שו' 35: מה טעם (!) דרבנן
ס א שו' 1: לי	שו' 37: תני (ל"ג?)
סא א שו' 1: מתניתא כר'	שו' 43: מתני' דר'
סג ב שו' 6: כי ההי' ⁵⁰⁴ (?) דתנינן תמן	שו' 63: דתנינן תמן
סד א שו' 1: אתיא דר' כר'	כד ב שו' 1: אתא (!) דר' כר'
שו' 2: רבא	שו' 2: ריבא ⁵⁰⁵ !
סה ב שו' 1: מאי (!) טעמ' דר'	שו' 18: מה טעם ⁵⁰⁶ (?) דר'

פרק חמישי

סו ב שו' 4: ולא כן א'ר'	כד ג שו' 2: לא כן אמ' ר'
סו ב שו' 10 עד	שו' 5: לי
סז א שו' 1: כאן... וכאן... (?)	
סז א 2-1: תמן... וכא ⁵⁰⁷ ... (?)	6-5: לי

⁵⁰⁴ צ"ל: כההי'.
⁵⁰⁵ צ"ל: רובה.
⁵⁰⁶ צ"ל: טעמיה.
⁵⁰⁷ בכי"פ: "וכה".

⁵⁰⁰ צ"ל: הדא דתמר.
⁵⁰¹ בכי"פ: "דכוותיה".
⁵⁰² צ"ל: מה טעמיה.
⁵⁰³ צ"ל: מה טעמון.

הרש"ס	ד"ן
אנן קיימינן (?!;?) ⁵⁰⁸ שו' 2: (סז א)	שו' 6: לי'
ולא כן תני' ⁵⁰⁹ (!) שו' 3:	שו' 6: לא כן תני
זאת אומרת שו' 2: סז ב	שו' 11: ואת אמר (!)
ולא כן א'ר' שו' 5:	שו' 13: לא כן אמר ר'
תמן... וכא... (?) שו' 5: עב ב	שו' 62: לי'
אנן קיימינן (?!;?) ⁵¹⁰ שו' 6:	שו' 62: לי'
אוף הכ' שו' 1: עו ב	כד ד שו' 28: ברם הכ'
כל גרמא אמרה שו' 5: עח א	שו' 40: כל גרמא אמר (!)
כהדא דר' ₂ שו' 9:	שו' 43: בהדא כר' (!)
מהו (= מה פירוש) שו' 11:	שו' 45: לי'!
מה אנן אמרין שו' 4: עט ב	שו' 55: מה נן אמר (!)
ותני עלה שו' 9:	שו' 58: ותני עליה
תרויהון (?!;?) ⁵¹¹ בש'ר' שו' 2: פ ב	כה א שו' 4: בשם ר'
ואמור שו' 11: פב א	שו' 12: ואמר

פרק ששי

שו' 10: הא (= אבל) פד ב	כה א שו' 55: לי'
והתני' ⁵¹² ר' חייא שו' 4: פו ב	כה ב שו' 17: תני ר' חייא
ואית בר נש שו' 15: פז ב	שו' 32: אית בר נש
הא כינ' שו' 9: פט ב	שו' 46: הכני
מה עבד לה ר' שו' 14: צ א	שו' 54: מה עבד ליה ⁵¹³ ר'
דתני (!) בתרה (?) שו' 5: צ ב	שו' 57: דתנינן
בהדא שו' 2: צא ב	שו' 60: כהדא
ותני כן שו' 12: צו א	כה ג שו' 55: ותני כאן (!)
עילה שו' 7: צו ב	שו' 57: עולה!
ב'ה' כדעתון שו' 1: צז א	שו' 57: בית הלל כדעתין (!)
דתנינן תמן שו' 1:	שו' 58: דתנינן
עילה ₁ שו' 5:	שו' 59: עולה!
דכוותה ⁵¹⁴ שו' 5: צז ב	שו' 63: לי'
תורה ⁵¹⁵ (= דאורייתא) שו' 6:	שו' 63: לי'

⁵¹² בכי"פ: "[וה]תני'".

⁵¹³ לשון נקבה.

⁵¹⁴ ליתא בכי"פ.

⁵¹⁵ ליתא בכי"פ.

⁵⁰⁸ צ"ל: קיימין.

⁵⁰⁹ בכי"פ: "תני'".

⁵¹⁰ צ"ל: קיימין.

⁵¹¹ "תרויהון" נוסף בכי"פ. וצ"ל: תרייהון.

מסכת דמאי, פרק ששי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
כשם שאמר שו' 7: (צז ב)	כשם שאמר שו' 63: (!)
כך אמרו שו' 8:	כך אמר שו' 1: (!)
והא תני ⁵¹⁶ צח א שו' 6:	והתני שו' 4:
כאן שנינו שו' 16:	כך שו' 9: (!) ⁵¹⁷ שנינו
קא א שו' 9: מה בין... ובין...	שו' 21: מה בין... מה בין...
הדא דתימר (ו!) ⁵¹⁸ קא ב שו' 1:	הדא דתימא (!) שו' 22:
אמור קג א שו' 3:	אמר שו' 33:
לפיכך ⁵¹⁹ קד א שו' 3:	ברס הכא (!) שו' 40:
הדא דתימ' ⁵²⁰ (ו!;?) קד ב שו' 1:	ממה דתימא (!) שו' 43:
מתנ' כר' ⁵²¹ שו' 5: קה א	מתנ' דר' שו' 49:
וכא הוא או' (!) הכין שו' 5: קה ב	וכא את (!) אמר הכין שו' 54:

פרק שביעי

מתנ' אמרה קח א שו' 2:	מתנ' אמר (!) שו' 36: כו א
דתנינן שו' 3:	שו' 37: זו תנינן (!) תמן
היו שו' 6:	שו' 39: הא!
ותני עלה (?) קיא ב שו' 3:	שו' 15: כו ב תני
ומודה ר' קיד ב שו' 3:	שו' 30: מאי טעמא דר' (!)
דלא כר' ור' שו' 13:	שו' 34: דלא כר' וכו'
כמא דתימ' ⁵²² (!) תמן קטו ב שו' 5:	שו' 41: כמה דתימר (!)
ואמור שו' 6:	שו' 42: ואמר
כאן... וכאן... שו' 7:	שו' 42: כאן!
והדר (!) ביה ר' מן קטז ב שו' 7:	שו' 51: וחזר ביה
הדא (?) קיט ב שו' 2:	שו' 5: לי' כו ג
ומודה ⁵²³ ר' שו' 4:	שו' 7: לא כן אמר ר'
ולא כן א'ר' קכב ב שו' 1:	שו' 20: לי'
אם אתה או' שו' 2:	שו' 20: לי'
אני אומר קכג א שו' 4:	שו' 23: ואיתפלגון!

⁵²⁰ צ"ל בד"ו: דתמר, וברש"ס: דתמ'.⁵²¹ בכי"פ: "דר"י."⁵²² צ"ל בד"ו: דתמר, וברש"ס: דתמ'.⁵²³ בכי"פ: "ומודי".⁵¹⁶ בכי"פ: "והתני".⁵¹⁷ צ"ל: כן: (= כאן).⁵¹⁸ צ"ל: דתמר.⁵¹⁹ נוסף בכי"פ.

מסכת דמאי, פרק שביעי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
קכג ב שו' 11: לשעבר	שו' 29: בשעבר (כו ג)
שו' 16: קיימין ⁵²⁴	שו' 31: קיימין!
קכד א שו' 3: כהדא דתני' (!;?) ⁵²⁵	שו' 34: לי'
קכו ב שו' 10: מאי (!) ⁵²⁷ טעמ' דר'	שו' 48: למה טעמא (!) ⁵²⁶ דר'

⁵²⁶ צ"ל: טעמה.

⁵²⁷ צ"ל: מה.

⁵²⁴ בכי"פ: "קיימין"!

⁵²⁵ כל המונח נוסף בכי"פ. וצ"ל: דתני.

מסכת כלאים

הרש"ס

ד"ן

פרק ראשון

מה (בתמיהה)	ש' 5:	ד א	ש' 34:	אמר!	כו ד
אלא (תלמודית)	ש' 6:	ד ב	ש' 38:	ל'	ש' 38:
רבנין סברי (!) ⁵²⁸ מימר	ש' 6:	ש' 38:	רבנין אמרין	ש' 38:	ש' 38:
מתנ' כר'	ש' 6:	ה א	מתנ' (?!) ⁵²⁹ דר'	ש' 44:	ש' 44:
שנינו	ש' 2:	ו א	ל'	ש' 3:	כז א
מתנ' דלא כר'	ש' 3:	ז א	מתנ' דר' אלא (!) כר'	ש' 21:	ש' 21:
דתני	ש' 4:	ש' 21:	ל'!	ש' 21:	ש' 21:
לא אמרו אלא	ש' 6:	ח ב	לא אמ' אלא	ש' 33:	ש' 33:
לא אמרו אלא	ש' 9:	ש' 36:	לא אמר אלא	ש' 36:	ש' 36:
מעתי	ש' 3:	ט ב	ל'	ש' 42:	ש' 42:
מודי	ש' 4:	י א	מודה	ש' 47:	ש' 47:
ואתיא כ' (דא'ר') ⁵³⁰	ש' 15:	יג ב	ואתיא כ' ר' (!)	ש' 14:	כז ב
דא'ר'					
תמן תנינן	ש' 3:	יד א	ל'	ש' 15:	ש' 15:
ואית תנאי תני	ש' 7:	ש' 17:	ואית תני (!)	ש' 17:	ש' 17:
מה ביניהון	ש' 8:	ש' 17:	ל'	ש' 17:	ש' 17:
הא... וכא את אמר	15-16:	טז ב	פתר לה... והכא	ש' 42:	ש' 42:
הכין			אמר (!) הכן		
וכא	ש' 18:	ש' 43:	אוף הכא	ש' 43:	ש' 43:

פרק שני

אית תנאי תני	ש' 1:	כ ב	אית תניי תנו (!)	ש' 40:	כז ג
כיצד	ש' 6:	כב א	כאי זה צד	ש' 58:	ש' 58:
[ה]א... לא	3-4:	כב ב	לא!	ש' 5:	כז ד
דרבנין אמרין	ש' 1:	כו א	דרבנין אמרי (!)	ש' 26:	ש' 26:
כיני מתנ'	ש' 4:	כז ב	ל'	ש' 37:	ש' 37:
והתני	ש' 5:	ש' 37:	ל'	ש' 37:	ש' 37:

⁵³⁰ בכ"פ לא נמחק, וכן עיקר.

⁵²⁸ בכ"פ: "סברין", וכצ"ל.

⁵²⁹ צ"ל: מתנית'.

מסכת כלאים, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
כח א שו' 1: מתניתין! ⁵³¹	שו' 40: ל' (כז ד)
5-6: היא... הלא...	43-42: היא... הא (!)...
כח ב שו' 13: ואמור	שו' 52: ואמר
כט א שו' 6: תמן	שו' 56: ל'
כט ב שו' 1: ויתיבניה	שו' 56: ויתיבניה! ⁵³²
שו' 7: דאית ליה	שו' 59: דאית ביה (!)
לא ב שו' 2: כיי דא' ר'	כח א שו' 1: כיי דאמרי' (!) ר'
לה א שו' 9: ולית	שו' 37: לית (בתמיהה)
לו ב שו' 4: היך עבידא	שו' 43: ל'
לז ב שו' 5: לא אמרו אלא	שו' 49: לא אמר אלא
שו' 6: שמע לה מן הדא	שו' 50: שמע ליה ⁵³³ מן הדא
מב א שו' 6: אינה	שו' 63: אין (בתמיהה)
מב ב שו' 5: כן אנן אמרין	כח ב שו' 2: כי נן אמרין
שו' 10: כן אית לי	שו' 4: כן!
שו' 10: ורבנן (!) ⁵³⁴ אמרי'	שו' 4: ל'
שו' 11: אית לן	שו' 4: ל'
שו' 11: והן אשכחן (!) ⁵³⁵	שו' 4: אשכחן!
מג ב שו' 6: נותיב	שו' 9: ל'
מה ב שו' 4: ולא תני (2x)	שו' 22: ולא תנא (2x)

פרק שלישי

מח א שו' 1: תמן תנינן	כח ג שו' 4: ל'
מט ב שו' 1: כלהון (2x)	שו' 12: כולהון (2x)
נ א שו' 3: מקשיין	שו' 14: מקשיי
נא ב שו' 7: לא צורכא דא אלא (?)	שו' 23: לא צורכא די לא
נב א שו' 7: בעא (= הסתפק) ⁵³⁶	שו' 25: ל'
נב ב שו' 11: וכן היא	שו' 32: וכן הוא (!)
נג ב שו' 8: הכין הוא (!) ⁵³⁷	שו' 41: הכן הוא (!)
נה ב שו' 5: מן מה דא' ר'	שו' 56: מן (!) דאמר ר'
נז ב שו' 6: מה אמ' ר' תמן	כח ד שו' 12: מה דאמר (!) ר' תמן

531 צ"ל: מתניתין.
 532 צ"ל: ויתיבניה.
 533 לשון נקבה.
 534 צ"ל: ורבנן.
 535 צ"ל: והן אשכחן.
 536 ואולי פירוש המונח כאן: חקר והעלה.
 537 צ"ל: היא.

מסכת כלאים, פרק שלישי (המשך)

ד"ו

הרש"ס

כמה דאת אמר תמן (!)	(נז ב)	7-8:	כמא דאת אמר
ש' 13:			הכא (!) ... כן את אמר
			תמן (!) 538...
ש' 14:	ל'!	7:	היא ר', היא ר'
ש' 15:	תרויהון אמרי (!)	4:	נח א ש' 4: תרויהון (!) 539 אמרין
ש' 19:	ותנינן תמן	5:	נח ב ש' 5: ותניתה תמן
ש' 19:	אלו	6:	ש' 6: אילו
ש' 28:	נלמדינה	4:	ס א ש' 4: נשמעינה (?)
ש' 36:	ל'	8-13:	ס ב ש' 8-13: ומה אס... לא כ'ש'
			ש... (?)
ש' 61:	את עשה (!)	3:	סו א ש' 3: אתה עושה
ש' 63:	ותיביניה!	1:	סו ב ש' 1: ויתיבונה
כט א ש' 1:	מן מה דלא מתיב (!)	5:	ש' 5: מן מה דלא מתיבין
	ליה... כן (!)		ליה כן

פרק רביעי

כט א ש' 40:	הוא ² !	12-13:	סח א היא... היא...
ש' 44:	ותנינן!	5:	סח ב ש' 5: ותני כן
כט ב ש' 2:	אית דבעי מימר	7:	סט ב ש' 7: אית דבעו מימר
ש' 3:	על דבית הלל	9:	ש' 9: על דעתון דב'ה'
ש' 3:	אדעתיה (!) דבית שמאי	1:	ע א ש' 1: דעל דעתיה (!) 540 דב'ש'
ש' 20:	ואמר!	7:	עב ב ש' 7: נאמ'
ש' 37:	ל'!	5:	עה ב ש' 5: יאות א'ר'
כט ג ש' 5:	על דעת (!) דבית הלל	2:	פ א ש' 2: על דעתון דב'ה'
ש' 13:	כילו	7:	פא ב ש' 7: כאילו
ש' 14:	ל'	1:	פב א ש' 1: וכאילו ⁵⁴¹
ש' 16:	לא כן את אמר	5:	ש' 5: ולא כן את אמר

פרק חמישי

כט ד ש' 17:	הדא דתנינן	16:	פז א ש' 16: הדא הוא (!) 542 דתנינן
ש' 22:	ל'	11:	פז ב ש' 11: אי את יכול

541 בכ"פ: "כאלו!"

542 צ"ל: היא.

538 צ"ל: תמן... הכא.

539 צ"ל: תרייהון.

540 צ"ל: על דעתיהון.

מסכת כלאים, פרק חמישי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
פח א שו' 2: הדא מסייעא לר'	הדא פשיטא (ו!) ⁵⁴³ שו' 23: (כט ד)
פח ב שו' 8: ובמופלגות	שאלתיה דר' שו' 29: וכמו פלגות (ו!)
צ א שו' 13: הדא דתימ' (ו!) ⁵⁴⁴	שו' 40: הדא אמרה (ו!)
צא ב שו' 4: ורבנין אמרי (ו!) ⁵⁴⁵	שו' 50: ורבנן אמר (ו!)
צב ב שו' 1: דלא כן	שו' 55: דל כן (ו!) ⁵⁴⁶
שו' 4: דלא כן	שו' 56: דל כן (ו!) ⁵⁴⁷
שו' 6: ולא כן תני	שו' 57: לא כן תני
צג א שו' 2: ר' יודה לר'	ל א שו' 1: ר' מודה לר'
צה א שו' 2: שנינו (?)	שו' 18: שנו
צט ב שו' 11: כן אנן קיימין	שו' 31: כי נן קיימין

פרק ששי

קג ב שו' 7: שנינו (?)	ל ב שו' 25: שנו ¹
קד א שו' 7: בגין	שו' 29: כגון;
קד ב שו' 3: בגין	שו' 31: כגון;
קה ב שו' 1: דתנינן תמן	שו' 40: דתנינן
קו ב שו' 1: והדין ר' דהכא	שו' 49: והכין (ו!) ר' דהכא
קז ב שו' 9: ולדברי (ו!) ⁵⁴⁸ חכמים (= הלכה)	שו' 56: ל'
קט א שו' 7: בעא	ל ג שו' 9: בעי!
קיב א שו' 7: מחליף	שו' 29: מחלף
שו' 9: דלא כן ⁵⁵⁰	שו' 30: דל כן (ו!) ⁵⁴⁹
קיג א שו' 7: דהכא	שו' 35: ריבה! ⁵⁵¹
קיג ב שו' 1: ולמה לית אנן אמרין	שו' 36: למה לי נן אמרין
קטז א שו' 3: ותנייתה	שו' 53: ותנייתה
שו' 4: תניתה	שו' 53: תנייתה
שו' 4: ולא תניתה	שו' 54: ולא תנייתה
שו' 6: הילכו'	שו' 54: הלכת

⁵⁴⁸ צ"ל: דברי.

⁵⁴⁹ צ"ל: דלכן.

⁵⁵⁰ בכי"פ: "דלכן".

⁵⁵¹ צ"ל: דיכה (= דכה).

⁵⁴³ צ"ל: פשטא.

⁵⁴⁴ צ"ל: דתמ' (= דתמר).

⁵⁴⁵ בכי"פ: "אמרין", וכצ"ל.

⁵⁴⁶ צ"ל: דלכן.

⁵⁴⁷ צ"ל: דלכן.

מסכת כלאים, פרק ששי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
הילכות שו' 7: (קטז א)	הלכת שו' 55: (ל ג)
תניתה שו' 8:	תנניתה שו' 56:
תמן אמרין שו' 8: קטז ב	תמן אמר (!) (תמן = בבל)

פרק שביעי

הוינן סברין מימר שו' 4: קב א	הוינן סברין שו' 45: ל ד
איתפלגון ר' ור' שו' 1: קכא א	שו' 51: ל
מהו (= מה הדין) שו' 2:	שו' 51: ל
כן אנן קיימין שו' 8:	שו' 52: כי נן קיימין
כד אתא עובדא שו' 7: קכב ב	כך (!) אתא עובדא לא א שו' 13:
וחד אמ' שו' 5: קכה ב	שו' 22: וחרנה אמ'

פרק שמיני

האמור כאן שו' 7: קלא א	שנ' כאן לא ב שו' 9:
כת' (לציטוט פסוק) שו' 1: קלב א	שו' 16: ל
אחר תמן שו' 2: קלב ב	שו' 18: אחרת מן (!)
הן דאיתמ' לא אמר' שו' 7: קלג א	שו' 24: הן דאת אמ' לא אמר'
למה איתאמר	למה את אמר
והיך אפשר שו' 3: קלד א	שו' 29: איך אפשר
כר' שו' 5: קלד ב	שו' 35: דר' ₁
מאי (!) טעמ' דר' שו' 8:	שו' 36: מה טעם (!) דר'
אינן חולקין שו' 2: קלה א	שו' 40: חולקין!
שו' 3: אינן חולקין	שו' 41: חולקין!
וליי דא ⁵⁵² מלה שו' 10: קלו א	שו' 48: ליידיא מילה
מסייע לר' שו' 9: קלו ב	שו' 54: מסייעא (!) לר'
מהו (= מה הדין) שו' 6: קמ ב	שו' 25: לא ג שו' ל
נימ' ⁵⁵³ שו' 9:	שו' 27: נאמר
עד כדון שו' 16:	שו' 30: ל
דאנן חמיין שו' 10: קמא א	שו' 34: דאנן חמי (!) ⁵⁵⁴

⁵⁵⁴ צ"ל: חמיין.⁵⁵² בכ"פ: "וליידיא", והיא היא.⁵⁵³ בכ"פ: "נימא"!

מסכת כלאים, פרק שמיני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
קמב א שו' 3: דלא כן מה אנן אמרין	ש' 45: ולא כן נן (!) אמרין
קמה א שו' 16: תני ר'	ש' 62: תנה ר'
שו' 17: מאי (!) ⁵⁵⁵ תנא	ש' 63: מאן תנה

פרק תשיעי

קמז א שו' 6: ותנינן	לא ד שו' 47: תנינן!
קמז ב שו' 13: אתה דורש	שו' 56: את דרש
קנב ב שו' 9: בלא כן	לב א שו' 47: בלא כך
שו' 10: ולא ר' הוא	שו' 48: לא ר' הוא
קנג א שו' 2: ולמה לא אמרת ליה	שו' 49: ולמה לא אמר (!) ליה
שו' 3: אילו אמרת ליה	שו' 49: אלו אמ' ליה
שו' 4: בלא כן	שו' 50: בלא כך
שו' 5: מה הוה ליה	שו' 50: מה הוה ליה מימור
(ל)מימר ⁵⁵⁶ לך	ליה (!)
קנה א שו' 14: היך	לב ב שו' 26: איך
שו' 27: כלליא	שו' 34: כללא
קנו ב שו' 33: לא כתי'	לב ג שו' 21: ל'
שו' 33: אלא (מדרשית?)	שו' 22: ולא!
קנז א שו' 28: והא	שו' 36: והיא!
קסא א שו' 12: והתנינן	לב ד שו' 26: והתני!
קסב ב שו' 6: לא צורכא דא	שו' 41: לא צורכא ולא (!)
אלא (?)	

⁵⁵⁶ בכי"פ: "מימר".

⁵⁵⁵ צ"ל: מה או מאן.

מסכת שביעית

הרש"ס

ד"ן

פרק ראשון

לא כן תנינן [תמן]	ש' 5:	ג ב	ש' 34:	לא כן תנינן	לג א
ותני עלה	ש' 6:	ז א	ותני עליה	ש' 19:	לג ב
ואין תימר	ש' 7:		או נימר (!)	ש' 20:	
ותני כן	ש' 2:	ז ב	ותני עלה (!)	ש' 25:	
והרי	ש' 12:	ח א	הרי (בלשון קושיא)	ש' 27:	
והרי	ש' 1:	ח ב	הרי (בלשון קושיא)	ש' 28:	
איתא חמי	ש' 6:	יא ב	אתא חמי	ש' 59:	
ברם	ש' 5:	יב ב	כרם!	ש' 2:	לג ג
והוא ש-	ש' 4:	יג א	והן ש-	ש' 3:	
ואנן חמיין	ש' 11:	יד א	ואנן חמיין	ש' 12:	

פרק שני

חבריא אמרין	ש' 7:	ז א	חברייא אמרי (!)	ש' 13:	לג ד
שניא היא	ש' 14:	ז ב	שנייא הוא (!)	ש' 21:	
ר' כר'	ש' 7:	יח ב	דר' כר'	ש' 24:	
מדתני (?)	ש' 8:		לי'	ש' 25:	
נצא לחוץ ונלמוד	ש' 8:	כג א	נצא לחוץ נלמד (!)	ש' 52:	
אין מחדשין	ש' 3:	כג ב	אין מחרשין (!)	ש' 53:	
אבל כמ'ד'	ש' 9:		אבל!	ש' 56:	
מאי 557 (!) טעמא	ש' 1:	כד ב	ומה טעם	ש' 60:	
ואין כיני	ש' 10:		ואין בני (!)	ש' 64:	
כתוב	ש' 7:	כו א	כתיב	ש' 6:	לד א
לי'	ש' 5:	כו ב	הואיל ר- (!)	ש' 9:	
קיימה	ש' 1:	כז ב	קיימא	ש' 13:	
לית אנן	ש' 8:	כח א	לו 558 (!) כן	ש' 18:	
מה... אף... (?)	ש' 3-1:	כט א	מה...	ש' 22:	
זה הוא שאמרו (?)	ש' 2:	לג א	הדא היא	ש' 40:	

558 צ"ל: לי.

557 צ"ל: מה.

מסכת שביעית, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
תני ר' 4: (לג א) שו' 41: תנא ר'	לד א) שו' 2: שו' 2: לי'
לז א שו' 6: בעיין (= מסתפקים)	שו' 2: לי'
מהו ש' 7: שו' 2: לי'	שו' 2: לי'
תני בר קפרא 7: שו' 3: מאן (!) הורי כן (!)	שו' 3: מאן (!) הורי כן (!)
הורי 11: שו' 17: ואית דבעי נישמעניה	שו' 17: ואית דבעי נישמעניה
לט א שו' 9: ואית דבעי מימ'	מן הדא

פרק שלישי

על דעתיה דר' 3: מב א שו' 22: על דר'	לד ג שו' 24: שו' 24: פתר לה
פתרין לה 9: שו' 24: לי'	שו' 24: לי'
פתר חד 10: שו' 27: פתר לה	שו' 27: פתר לה
מב ב שו' 7: פתרי (!) 559 לה	שו' 34: דתנינן
מג א שו' 3: כיי דתנינן תמן	שו' 37: הוון בעי (!) מימר
הוון בעיי מימר 9: שו' 38: מאן דאמר	שו' 38: מאן דאמר
ומ'ד' תמן 12: שו' 42: הרי! (בניחותא)	שו' 42: הרי! (בניחותא)
מג ב שו' 6: כאן	שו' 45: לי'
מד ב שו' 4: וכא את אמר הכין	שו' 46: לי'
תניא (!) 560 (?) 6: שו' 50: לי'	שו' 50: לי'
מה א שו' 7: תני (?)	לד ד 8-7: אם... אם...
מז ב 8-9: אין תימר... ואין [תימר]...	שו' 10: לי'
תניא (!) 561 (?) 12: שו' 14: כדון 562 (!) תניא	שו' 22: כהדא (!) תנינן
מח א שו' 3: כהן תנאי (!)	שו' 32: אבל
מט ב שו' 7: בהדא תנינן	שו' 37: כתיב
נא א שו' 7: הא	שו' 40: והלא
נא ב שו' 8: והא כתוב (!)	
נב א שו' 3: אלא (מדרשית) (?)	

561 צ"ל: תני.

562 צ"ל: כדון.

559 צ"ל: פתרון.

560 צ"ל: תני.

מסכת שביעית (המשך)

ד"ו

הרש"ס

פרק רביעי

לה א שו' 27:	אשכח תנא (!) תני	נג ב שו' 2:	אשכח תנאי תני
שו' 37:	ליל!	נה א שו' 9:	קשייתה
שו' 41:	הדא דתימא (!)	נה ב שו' 2:	הדא דתימר (?!) ⁵⁶³
שו' 50:	הדא דתימא (!)	נו א שו' 5:	הדא דתימר (?!) ⁵⁶⁴
שו' 59:	דלכן	נו ב שו' 5:	דלא כן
לה ב שו' 36:	הוא!	ס א שו' 9:	הא (= אבל)
לה ג שו' 3:	ליל!	סד ב שו' 1:	מהו (= מה פירוש)
שו' 4:	ליל	שו' 3:	תמן תנינן
שו' 12:	מה אית לך אמר (!)	סה א שו' 14:	מה אית לך (!) מימר
שו' 19:	תנא ר'	סו ב שו' 4:	תני ר'

פרק חמישי

לה ד שו' 20:	אמר אנא (!)	סט א שו' 11:	אנא אמר
שו' 49:	סבר ר' אמר (!)	עג א שו' 4:	סבר ר' מימ'
לו א שו' 24:	יכול (!) הוא מימר	פ ב שו' 6:	יכול (!) ⁵⁶⁵ הוא מימר ליה
שו' 28:	וכא אמר (!)	פא א שו' 1:	וכא הוא אומ' (!) ⁵⁶⁶
שו' 29:	ליל!	שו' 1:	תמן
שו' 29:	יכול!	שו' 3:	יכיל
שו' 41:	את אמרת (!)	פג א שו' 2:	איתאמרת
שו' 42:	אית אמרת (!)	שו' 3:	איתאמרת
שו' 54:	ש-	פג ב שו' 17:	מכאן ש-

פרק ששי

לו ב שו' 40:	העלה עליהן	פז א שו' 5:	העלה עליהן הכתוב
לו ג שו' 26:	ליל!	פט א שו' 20:	מהו (= מה הדין)
שו' 39:	הוון יתיבין	צ ב שו' 2:	הוון יתיבין
שו' 40:	הא כתיב	שו' 3:	והא כתי'
שו' 53:	ליל	צב א שו' 5:	שאל
שו' 58:	ואנן חמיין	שו' 15:	ואנן חמיין
שו' 59:	שאל	צב ב שו' 2:	אתא שיל

⁵⁶⁵ צ"ל: יכיל.⁵⁶⁶ צ"ל: הוא אמר.⁵⁶³ צ"ל: דתמר.⁵⁶⁴ צ"ל: דתמר.

הרש"ס		ד"ן	
ואיהו ⁵⁶⁷ (ו) מגיב ליה	צג א שו' 2:	ומר ליה הדא	לו ד שו' 2:
הדא			
וסבר ר' מימר	צד א שו' 1:	שאל לר' (!)	שו' 10:
קשיית(ו?) [ה]	שו' 5:	קשיתה	שו' 11:
קשיית(ו?) [ה]	שו' 6:	קשיתה	שו' 12:
כדי ש-	צט א שו' 3:	ש-	שו' 30:
מתני' אמרה	צט ב שו' 2:	מתניתא אמר (!)	שו' 33:
תרויהון ⁵⁶⁸ (ו) אמרין	קא א שו' 5:	תרויהון אמרי (!)	שו' 47:
מתניתא פליגא	שו' 5:	מתניתין (!) פליגא	שו' 47:
אמרו לו	קא ב שו' 8:	התיבון	שו' 52:
דתנינן תמן	קב א שו' 7:	דתנינן	שו' 57:
תני ליה עובדא	קד ב שו' 9:	תני לה עובדא	לו א שו' 14:
תמן תנינן	קה א שו' 1:	לי'	שו' 18:

פרק שביעי

ולא נמציתה	קז ב שו' 13:	ולא נמצא	לו ב שו' 11:
חברייא אמרין	קח ב שו' 4:	חברייא!	שו' 17:
דתנינן ר' או' (?)	שו' 4:	דר' אמר	שו' 18:
תני ביה תלת מילין	קט א שו' 1:	תני בה תלת מילין	שו' 20:
שיילון	שו' 16:	שאלון	שו' 27:
ותני כן	קט ב שו' 6:	ותני!	שו' 29:
ואת אמרת (!)	קי א שו' 4:	דאת (!) אמר	שו' 32:
הדא דתימ' ⁵⁶⁹ (ו)	קי ב שו' 4:	הדא אמרה (!)	שו' 39:
והא תני' ⁵⁷⁰ (ו)	קיא ב שו' 9:	והתנינן	שו' 54:
וחבורתיה	קיב ב שו' 8:	וחבורתיה (!)	לו ג שו' 2:
כר' דמתני'	קטו ב שו' 11:	כר' מתני' (!)	שו' 30:
תמן	שו' 12:	לי'!	שו' 30:
תני' ⁵⁷¹ !	קטז ב שו' 3:	והתני	שו' 37:
מה (= מה פירוש)	קיט א שו' 1:	למה!	שו' 53:
בתרי פתרי ⁵⁷³ (ו)	קכ א שו' 3:	כתרי תניי ⁵⁷² (ו)	שו' 57:

⁵⁷¹ צ"ל: תני.

⁵⁷² צ"ל: כחד תניי.

⁵⁷³ צ"ל: פתרינן.

⁵⁶⁷ צ"ל: והו.

⁵⁶⁸ צ"ל: תרייהון.

⁵⁶⁹ צ"ל: הדא דתמ' (= דתמר).

⁵⁷⁰ צ"ל: והא תני.

מסכת שביעית (המשך)

הרש"ס

ד"ו

פרק שמיני

לז ד שו' 39: לי'!	קכא א שו' 11: מיעט ²
שו' 56: לי'	קכב ב שו' 6: מהו (= מה הדין)
לח א שו' 3: לי'!	קכג א שו' 4: דו אמ'
שו' 5: ריבה (!) כהדא	שו' 7: ייבה כהדא
שו' 18: דר' ²	קכה ב שו' 1: דתנינן תמן ר' (?)
שו' 43: כך אני אומר	קכח א שו' 8: כך אנו אומרים
שו' 43: כדין (!) היה	שו' 9: בדין הוא
שו' 46: כן היה (!)	קכח ב שו' 1: כן היא
שו' 60: לי'!	קכט ב שו' 6: בההוא
שו' 60: לי'!	שו' 7: דברי הכל
שו' 60: לי'!	שו' 8: דברי הכל
שו' 60: לי'!	שו' 8: אלא כן אנן קיימין
שו' 60: כההוא!	שו' 9: בההוא
לח ב שו' 16: שמא לא (!) תאמ'	קלב ב שו' 2: שלא תאמר
שו' 25: היא מתניתין (!)	קלד ב שו' 1: היא מתניתא
שו' 33: ודיחידאה	קלה א שו' 10: ויחידאה
שו' 35: אשתאילית! ⁵⁷⁴	קלה ב שו' 3: אשתאילת
שו' 51: דלכן	קלז ב שו' 3: דאי לא כן
שו' 61: הדא דתימא (!)	קלח ב שו' 4: הדא דתימר (!) ⁵⁷⁵

פרק תשיעי

לח ג שו' 54: לי'!	קמב ב שו' 7: הורי
שו' 54: לי'!	שו' 8: כר'
לח ד שו' 3: מתפלגין	קמג א שו' 9: תרויהון (!) ⁵⁷⁶ פליגין
שו' 6: מפכא לה	שו' 14: מאן אפכה לה (?)
שו' 6: חמי	שו' 15: חמין
שו' 12: מה אפכה לה	קמד א שו' 1: מאן אפכה לה (?)
שו' 25: לינה (בתמיהה)	קמד ב שו' 19: לית אנא
שו' 32: לינה (בתמיהה)	קמה א שו' 9: לית אנא
שו' 36: לי'	שו' 20: אמרון (?)

⁵⁷⁶ צ"ל: תריהון.⁵⁷⁴ צ"ל: אשתאילת.⁵⁷⁵ צ"ל: דתמר.

מסכת שביעית, פרק תשיעי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
(קמה א) ש' 24: נאמ' (ז)	ל' 37: ש' (לח ד)
וניתני קמז ב ש' 4:	ש' 59: ניתנו! 577
קמח ב ש' 3: כתי'	ש' 63: כתב!
קמט א ש' 2: מה פליגין	לט א ש' 3: מפליגין
ש' 5: והן ש'	ש' 4: והם ש'
קנ א ש' 2: מאי (!) טעמ' דר'	ש' 6: מה טעם (!) דר'
ש' 4: וקשי' על דר'	ש' 6: לי'
ש' 4: ואין (בתמיהה)	ש' 6: לי'
ש' 6: ואין	ש' 7: אין (בתמיהה)
קנ ב ש' 5: קומד! 578	ש' 11: קמיד!
קנג א ש' 3: דתנינן תמן	ש' 24: דתנינן
קנד א ש' 7: אבל	ש' 38: הא (= אבל)
ש' 8: מתני' אמרה	ש' 39: מתני' אמר (!)
ש' 11: ולא נמצא	ש' 40: לא נמצא
קנז ב ש' 7: בהדא תנינן	ש' 48: כהדא (!) תנינן
ש' 9: ותנינן תמן	ש' 48: דתנינן!
קנח א ש' 4: ובהדא	ש' 49: כהדא! 579

פרק עשירי

לט ב ש' 43: תני	קסא ב ש' 6: והתני! 580
ש' 47: א"ר!	קסב א ש' 3: כיי דא'ר'
ש' 48: בממוון (!) ש'	ש' 7: מכיון ש'
ש' 49: לי'	ש' 8: כמי ש'
ש' 50: בגין!	קסב ב ש' 1: כגון
ש' 51: בגין!	ש' 2: כגון
לט ג ש' 2: מה בין (!) ומה	קסד א ש' 11: מהו... ומהו...
בין (!)...	
ש' 12: לי'	קסה א ש' 7: מכיון ש'
ש' 12: לי'	ש' 8: כמי ש'
ש' 12: לי'	ש' 8: ומכיון ש'
ש' 12: לי'	ש' 9: כמי ש'

579 צ"ל: בהדא.

580 צ"ל: והתני.

577 צ"ל: ניתני.

578 צ"ל: קומיד.

מסכת שביעית, פרק עשירי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
והתנינן שו' 13: (קסה א)	והתנינ' שו' 14: (לט ג)
קסו א שו' 6: צריך מימר	שו' 27: צרך מימר
קסז ב שו' 11: ניתא (?) כמ'ד'	שו' 41: לי'!
שו' 12: מדבריהם	שו' 41: לי'!
שו' 12: ברם	שו' 41: לי'
שו' 15: כלום... אלא...	שו' 43: לא
קסח ב שו' 6: [מניין] (?)	שו' 52: לי'
שו' 6: [ת'ל'] (?)	שו' 52: לי'
קסט ב שו' 1: תני' (?!; 581)	שו' 58: לי'
קעא א שו' 1: מי מודיע	לט ד שו' 5: מי מירע (!)
קעד ב שו' 13: כיוצא בו מי	שו' 37: כיוצא במי (!)
קעה א שו' 3: זימנין דאת אמר	שו' 40: ומניין (!) דאת אמר

מסכת תרומות

הרש"ס	ד"ו
פרק ראשון	
מ א שו' 37: ואמר	ג ב שו' 6: ואמור ⁵⁸²
שו' 42: דתנינן	ד א שו' 3: דתנינן תמן
שו' 49: דתנן!	ד ב שו' 1: דתניא! ⁵⁸³
מ ב שו' 6: מויתיב	ה א שו' 3: מתיב
שו' 9: אמר	ה ב שו' 5: אמור
שו' 12: כמה דתימא (!)	שו' 13: כמה דתימר (!) ⁵⁸⁴
שו' 32: דו (!) ⁵⁸⁵ הוא	ז א שו' 13: דין הוא
שו' 35: לי!	ז ב שו' 5: מה (בתמיהה)
שו' 35: וישאול!	שו' 5: שמואל
שו' 37: מאן תאני (!)	שו' 9: מאן תנא ⁵⁸⁶
שו' 45: לי	ח א שו' 12: פרט ל- ₂
שו' 46: והתנן!	ח ב שו' 3: והתנינן
שו' 50: כהדא דתני (!)	ט א שו' 7: בהדא תני
שו' 53: נישמענה מן הדא (!)	ט ב שו' 2: מה ביניהון (?)
מ ג שו' 13: לי	יא ב שו' 1: שמא ⁵⁸⁷ (בניחותא)
שו' 15: קומי דר' (!)	שו' 6: קומי ר'
שו' 15: כמה	שו' 7: כמאן
שו' 17: ההיא דתנינן תמן	יב א שו' 2: ההוא דתנינן תמן
שו' 18: לי	שו' 4: תמן תנינן
שו' 20: דר'!	יב ב שו' 4: דר' היא
שו' 23: לשון!	שו' 7: לישן
שו' 24: לי!	יג א שו' 2: אתא ר' ואמ' (!) בשם

⁵⁸² בכי"מ: "ואמור".

⁵⁸³ ליתא בכי"מ.

⁵⁸⁴ צ"ל: אתא ר' בשם ר'.

⁵⁸² בכי"מ: "ואמור".

⁵⁸³ בכי"מ: "דתני", וכצ"ל.

⁵⁸⁴ צ"ל: דתמר.

⁵⁸⁵ צ"ל: דין. אבל במקבילה בגיטין מח ע"ג

שו' 21: "זהו". ולפי זה צ"ל: זה, שהמשפט אמור בעברית.

מסכת תרומות, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ו
דר' היא	ש' 24: לי'!
ש' 3: (יג א)	ש' 24: איתמר! 589
את אמ'	ש' 24: קדמיתא! (רבות)
ש' 6: קדמייתא	ש' 25: ולא תנינתה
ש' 6: ולא תניתה 590	ש' 26: ולא תנינתה
ש' 8: ולא תניתה	ש' 26: הרי!
ש' 9: הוי	ש' 32: בשאינן! 591
ש' 12: לפי שאין	ש' 37: שאין כתיב 1 (!)
ש' 12: יד ב	ש' 37: שאין כתיב 2 (!)
ש' 13: שאין כתוב	ש' 44: כמה דמר
ש' 22: כמאן דאמ'	ש' 56: ואין (!) יסבור ר' (!)
ש' 12: טו ב	ש' 56: לי'
ש' 12: דו אמר	ש' 58: אין סבר ר' (!)
ש' 4: טז א	ש' 63: מה הוא ש-
ש' 1: טז ב	ש' 1: מ ד
ש' 7: ואת אמר	ש' 11: ותימר! 592
ש' 5-4: יח א	ש' 11: היא... הא (!)...
ש' 10: יט א	ש' 18: תנינן תמן
ש' 12: ותני עלה (?)	ש' 19: תני
ש' 15: יט ב	ש' 26: ואם אמר כן (!)
ש' 5: כא א	ש' 31: כן היא מתניתא
ש' 4: כב א	ש' 38: תמן אמר (!) ותמן =
	בבל)
ש' 9: כב ב	ש' 43: כן
ש' 8: כג א	ש' 48: כיני מתנית'
ש' 1: כד א	ש' 54: לי'
ש' 11: כד ב	ש' 63: רעיון!
ש' 5: כה ב	מא א ש' 12: מן מאן דתני
ש' 5: כו ב	ש' 16: הא תנינן
ש' 12: דתני חילפאי (?)	ש' 19: לי'

593 כל המאמר נוסף בכי"מ.

594 צ"ל: דעיון.

595 בכי"מ: "דתני", וכצ"ל.

596 בכי"מ: "הא תנינן".

589 צ"ל: אתמר.

590 בכי"מ: "תנינתה".

591 צ"ל: שאינן. ובמקבילה ביבמות יב ע"ד

ש' 48: "שאיין".

592 צ"ל: ותמר.

מסכת תרומות, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ן
דמסייעא	ש' 23: דמסייע!
כז א ש' 8:	ש' 28: לי'
כז ב ש' 9:	
כח א ש' 3:	ש' 31: לי'
כח ב 2-3:	ש' 35: אית לך מימר... לא...
כת' (לציטוט פסוק) (?)	
אית לך... אלא...	

פרק שני

מה... אף ⁵⁹⁷ ...	מא ב ש' 4: מה
ל א ש' 2: דתני (?)	ש' 12: לי'
ש' 3: שנא' (?)	ש' 13: לי'
ש' 8: תניא (!;?) ⁵⁹⁸	ש' 15: לי'
לא א ש' 12: וצורכא מיתני ₁	ש' 31: וצורכא ניתני
לא ב ש' 3: ייב ⁶⁰⁰ כהדא	ש' 35: ויביא (!;?) ⁵⁹⁹ כהדא
לב ב ש' 9: ולא	ש' 49: לא (בתמיהה)
לג ב ש' 10: לא אורי	ש' 60: לא הורי
לה ב ש' 1: נאמר	מא ג ש' 10: ואמר
לה ב ש' 7: ואת אמר הכין	ש' 40: ואת אמר הכא (!) הכין
לט א ש' 18: דתניא! ⁶⁰¹	ש' 51: לי'
לט ב ש' 7: מכיון שאתה אומ'	ש' 53: מכיון שאתה אומ'
[לן] ⁶⁰²	
ש' 9: מאי טעמא (!;?) ⁶⁰³	ש' 54: מה טעם (!) דרבנין
מ א ש' 3: מפני	ש' 57: לי'
ש' 4: מפני	ש' 57: לי'
ש' 7: מפני	ש' 58: לי'
ש' 8: אין תימר	ש' 58: לי'
ש' 8: מפני	ש' 58: לי'
ש' 8: אין כאן	ש' 58: לי'
מא א ש' 15: הוי ⁶⁰⁴ (?)	ש' 63: לי'

⁶⁰¹ בכי"מ: "דתני", וכצ"ל.

⁶⁰² "ל" ליתא בכי"מ.

⁶⁰³ צ"ל: מה טעמון.

⁶⁰⁴ בכי"מ: "הוא"!

⁵⁹⁷ "אף" ליתא בכי"מ.

⁵⁹⁸ בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

⁵⁹⁹ צ"ל: ייבא.

⁶⁰⁰ בכי"מ: "ייבא".

מסכת תרומות, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ו
מב א שו' 9: תרין (!) אמרין	מב ד שו' 9: תרין (!) אמרין
מב ב שו' 4: תמן תנינן	שו' 11: תמן אמר (!) תנינן
שו' 11: דרומאי אמרין ⁶⁰⁶	שו' 13: דרומאי אמרי (!)
מג ב שו' 6: דתנינן תמן (?)	שו' 24: לי'
שו' 9: תמן תנינן ⁶⁰⁷	שו' 25: לי'
מה א שו' 7: דתניא! ⁶⁰⁸	שו' 33: דאמר!
מה ב שו' 1: שאם אתה או'	שו' 37: שאם אומר את כן
שו' 5: כדעתון	שו' 39: כדעתין!

פרק שלישי

מז א שו' 7: לא אמרו אלא	מב א שו' 20: לא אסרו (!) אלא
מז ב שו' 11: דלא תיסבור מימר	שו' 28: דלא תיסבור למימר
מט ב שו' 12: מהו (!) ⁶⁰⁹ כדון	שו' 52: מהו כדו (!)
נ א שו' 3: תניא! ⁶¹⁰	שו' 53: תניי!
נא ב 2-3: [כמא] ⁶¹¹ דב'ש'	מב ב שו' 8: דבית (!) שמאי אמרין...
אמרין... כן ר' אמר...	כן ר' אומר (!)...
נב ב שו' 1: מהם	שו' 20: מהו (= מה הדין)
נג ב שו' 3: מהו	שו' 27: מה (= מה פירוש)
שו' 5: מה מקיים ר'	שו' 28: מה קיים (!) ר'
נד א שו' 10: תנו ⁶¹²	שו' 34: תניין
נז א שו' 6: דתנינן תמן	שו' 57: ותנינן (!) תמן

פרק רביעי

נז ב שו' 7: מהו פליג	מב ג שו' 42: מה ופליג
שו' 8-9: מה בין... מה בין...	שו' 43: מה בין... מ'...
נח ב שו' 9: עד כדון	שו' 54: מיי (!) כדון
נט ב שו' 5: ייבה כהדא	שו' 59: וייבא (!) ⁶¹³ כהדא
שו' 9: ושאלון! ⁶¹⁴	מב ד שו' 2: שאלין!

610 בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

611 "כמא" ליתא בכי"מ.

612 בכי"מ: "תני!"

613 צ"ל: ייבא.

614 צ"ל: שאלון.

605 צ"ל: תרייהון.

606 בכי"מ: "זמרי".

607 כל המאמר נוסף בכי"מ.

608 צ"ל: דתני.

609 צ"ל: מהי.

הרש"ס	ד"ן
סב א שו' 1: כן ב'ש' אמרי'	(מב ד) שו' 18: כן בית שמאי
	אומרים (!)
שו' 17: משם יחיד	שו' 25: משום יחיד
סב ב שו' 1: או	שו' 26: מזה!
שו' 9: דילמא	שו' 30: דדילמא!
שו' 11: ולא תני עלה	שו' 31: ולא תני עליה
שו' 15: שמעתה	שו' 33: שמעיתה!
שו' 16: שמעיתה	שו' 34: שמעית הא (!)
סד א שו' 7: תמן תנינן	שו' 44: תנינן תמן
סח א שו' 8: מילתיה אמרה	מג א שו' 5: מילתיה אמר (!)
שו' 14: והוא ש-	שו' 8: והיא ש-
סח ב שו' 2: לא מסתברא דא	שו' 10: לא מסתברא
אלא (?)	
שו' 17: כך היה משיב ר' את ר'	שו' 16: כך משיב ר' את ר'
שו' 3: מה נפיק מביניהון	שו' 49: לי'
עד א שו' 16: אין אומרינן	מג ב שו' 3: אין אומר (!)
עה ב שו' 7: הוין בעיין מימר	שו' 15: הוין בעיין למימר

פרק חמישי

עז ב שו' 4: ולא	מג ב שו' 55: לא (בתמיהה)
עה א שו' 11: תנינן	מג ג שו' 7: לי'
עה ב שו' 20: אע"ג דר' אמ'	שו' 16: ואף (!) על גב דר' אמר
שו' 21: מודי הכא	שו' 17: מודי
פ א שו' 7: ולית ר' פליג	שו' 24: לית ר' פליג
פ ב שו' 11: אי (!) ⁶¹⁵ בעיתון	שו' 31: בעיתון (!) למיקשייה
למקשיא	
פא ב שו' 12: ובלבד	שו' 42: בלבד!
פב א שו' 4: מה דא'ר'	שו' 45: מן דאמר ר'
שו' 6: דלְכֵן	שו' 46: לי'
שו' 6: על דעת ר' (!) ⁶¹⁶	שו' 46: על ר' (!)
פג א שו' 12: נצא לחוץ ונלמוד	שו' 57: נצא לחוץ ונלמוד

⁶¹⁶ צ"ל: על דר'.

⁶¹⁵ צ"ל: אין.

מסכת תרומות, פרק חמישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
פג ב שו' 3: שהודו	(מג ג) שו' 58: שהורו!
שו' 8: הודו	שו' 60: יודו!
שו' 9: ולא ב'ה'	שו' 61: לבי' הלל
פד ב שו' 5: הא (= אבל)	שו' 5: לי'
שו' 6: לא תני ר' אלא	שו' 5: לא תני בשם (!) ר'
	אלא
פט א שו' 1: ותני עלה (?)	שו' 37: תני
שו' 2: דתנינן תמן	שו' 38: לי'
שו' 8: דברי הכל היא	שו' 39: לי'
צ א שו' 12: ודנין	שו' 49: דנין

פרק ששי

מד א שו' 53: אמר ר' (!)	צד א שו' 4: אמרין (!) ⁶¹⁷ בש'ר'
שו' 56: ולית אתון (!)	שו' 7: ולית אתון אמרין
שו' 60: אוף ר' מודי	צד ב שו' 5: אף ר' מודי בה (?)
מד ב שו' 10: מה דמ' לה	צה ב שו' 9: מה דמי לה
שו' 18: את אמר (!)	צו ב שו' 3: איתמר! ⁶¹⁸
שו' 26: שנאמר	צז ב שו' 13: דכתי'
שו' 29: אנן קיימין (!)	צה א שו' 6: אנן קיימין
שו' 31: א"ל	שו' 10: פתר ⁶¹⁹ לה

פרק שביעי

מד ג שו' 8: לי'!	צט ב שו' 19: משום
שו' 8: לי'!	שו' 20: משום
שו' 11: לי'!	שו' 26: מתני' פליגא על ר'
שו' 11: לי'!	שו' 28: פתר לה
שו' 11: לי'!	שו' 28: כר'
שו' 12: ואֵלו	ק א שו' 4: ואילו
שו' 12: סבר ר' (!)	שו' 4: פתר לה
שו' 13: דו ר' (!) אמר	שו' 5: דר' אמ'
שו' 15: בחידוש!	שו' 10: לחידוש

⁶¹⁹ בכי"מ: "מ" (אמר) [פתר]".⁶¹⁷ צ"ל: אתון אמרין.
⁶¹⁸ בכי"מ: "אֶתְאֵמֵר" וצ"ל: אתאמרת.

מסכת תרומות, פרק שביעי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
ש' 13: הימנו (ק א)	ש' 17: ממנו ¹ (מד ג)
ש' 14: הימנו	ש' 17: ממנו ²
קא א ש' 8: במקום	ש' 32: למקום!
ש' 11: משום	ש' 33: לי'!
קא ב ש' 13: דהוא ⁶²⁰ אמ'	ש' 42: דו אמר ר' (!)
קב א ש' 10: ואילו	ש' 47: אלו
ש' 11: ועוד מן הדא	ש' 48: ותני כן
דתניא (!) ⁶²¹	
ש' 17: כמא דר' אמ'	ש' 51: כמה דו ר' (!) אמר
קב ב ש' 9: והתניא (!?) ⁶²²	ש' 58: לי'
קג א ש' 9: והרי ⁶²³ (בלשון קושיא)	ש' 3: לי'!
קג ב ש' 11: דר' היא (?)	ש' 12: דר'
קד א ש' 10: ולמה לא שמעון ⁶²⁴ לה	ש' 20: ולמה לא שמע (!) ליה
ש' 17: מה דצריכא ⁶²⁵ לון	ש' 23: מה צריכין ליה (!)
קד ב ש' 6: צריכא לון	ש' 25: צריכה ליה (!)
קד א ש' 20: דאיתפלגון	ש' 25: איתפלגון!
קד ב ש' 1: משום	ש' 26: לשום ²
ש' 3: משום	ש' 28: לשום
קה א ש' 8: תפתר	ש' 34: לי'!
ש' 8: דברי הכל	ש' 34: לי'!
קז ב ש' 3: אף ר' מודי הכא ⁶²⁶	ש' 51: ואף ר' מודי
קח ב ש' 4: והכא הוא או' (!) הכין	ש' 58: והכא אמר (!) הכין
ש' 7: והכא הוא או' (!) הכין	ש' 60: והכא את (!) אמר הכין

פרק שמיני

מה ב ש' 6: דתנינן תמן	מה ב ש' 6: דתנינן
קיב א ש' 6: דתנינן תמן	ש' 10: מנין ל-
קיב ב ש' 1: מניין ל-	ש' 16: לא אגיבו מה (!)
קיג א ש' 4: לא אגיבוניה	ש' 16: נמלכין!
ש' 5: נמלכון	ש' 20: ואין (בתמיהה)
קיג ב ש' 9: ואינו	

⁶²⁴ בכי"מ: "שמעון".

⁶²⁵ בכי"מ: "צריכה", וכצ"ל.

⁶²⁶ "הכא" נוסף בכי"מ.

⁶²⁰ בכי"מ: "דו".

⁶²¹ בכי"מ: "דתני", וכצ"ל.

⁶²² בכי"מ: "והתני", וכצ"ל.

⁶²³ ליתא בכי"מ.

מסכת תרומות, פרק שמיני (המשך)

הרש"ס	ד"ו
מה ביניהון ⁶²⁷ שו' 14: (ק"ג ב)	שו' 23: לי' (מה ב)
קיד א שו' 1: ובלבד	שו' 23: בלבד!
שו' 5: על דעת' דרב	שו' 25: על דעתייהו דרבנין (!)
שו' 8: אף ⁶²⁸ ... כן	שו' 26: ואף... כן
קיה א שו' 2: או ר' כר'	שו' 6: אומר (!) ר' כר'
שו' 3: או ר' עושה	שו' 7: אומר (!) ר' עושה
קיה ב שו' 19: הוות עבדא	שו' 19: הוה עובדא (!)
קיט א שו' 18: דילמ'	שו' 31: דדילמא!
קיט ב שו' 18: עאל (!) ושא ⁶²⁹ ל ⁶³⁰	שו' 43: עאל (!) שאל
קכ ב שו' 7: ולא ⁶³¹	שו' 63: לאו (בתמיהה)
קכא א שו' 7: אילו	שו' 10: אלו
קכא ב שו' 1: מילת' אמרה	שו' 21: מילתיה אמר (!)
שו' 4: מילתיה אמרה	שו' 22: מילתיה אמר (!)
קכב א שו' 16: ותני כן ⁶³²	שו' 37: ותנינן!
קכב ב שו' 14: ובמשנת ⁶³³ (?)	שו' 52: לי'
קכד א שו' 1: ר' היא	שו' 11: לי'!
שו' 1: דתנינן תמן	שו' 11: לי'
שו' 7: ר' היא	שו' 13: לי'!
שו' 11: הכא את אמר (?) ⁶³⁴	שו' 16: לי'
קכה ב שו' 10: ולית ר' מודי בה ⁶³⁵	שו' 39: לי'
שו' 14: והן אשכחן (!) ⁶³⁶	שו' 41: והא אשכחן (!)
שו' 15: דתנינן תמן	שו' 41: דתנינן
שו' 18: שנהא	שו' 42: שנייה
קכו ב שו' 5: [היא]... היא...	שו' 52: הא... הא (!)...
קכז א שו' 3: אפ' הכי ⁶³⁷ (!)	שו' 55: והכא
קכז ב שו' 11: כגון ש'	שו' 63: בגין (!) ש'
שו' 14: מה בידך	שו' 64: מה אית לך

⁶²⁷ כל המונח ליתיה בכי"מ.
⁶²⁸ בכי"מ: "ואף".
⁶²⁹ צ"ל: על.
⁶³⁰ בכי"מ: "שאל".
⁶³¹ בכי"מ: "לאו".
⁶³² בכי"מ: "ותנינן", ותוקן: "ותני כן".
⁶³³ ליתא בכי"מ.
⁶³⁴ כל המונח נוסף בכי"מ.
⁶³⁵ כל המאמר ליתיה בכי"מ.
⁶³⁶ צ"ל: אשכחן.
⁶³⁷ בכי"מ: "והכא", והוגה: "אפ' הכי", וצ"ל: ואפילו הכא.

הרש"ס	ד"ן
מו ב שו' 1: דתני!	קכז ב) שו' 18: והא תניא (!) ⁶³⁸
שו' 3: דלא תנינן (!)	קכח א שו' 3: דתני
שו' 11: בכל (!) מקום	קכב ב שו' 7: מכל מקום
שו' 12: לא כן אמר ר'	שו' 8: ולא כן אמר'
שו' 16: לית היא (!) ר'	קכט א שו' 8: לית הוא ⁶³⁹ ר'
שו' 20: אתייה דר' כחכמי' (!)	קכט ב שו' 2: אתייה דר' כר'
כר'	
שו' 22: לי'	שו' 7: תפתר
שו' 22: לי'	שו' 8: כר'
שו' 25: את אמרת (!) ⁶⁴⁰	שו' 16: איתאמרת
שו' 35: על דעתיה (!) ⁶⁴¹	קל א שו' 14: על דעתהון דחברייא
דחברייא	
שו' 48: משנת החסידים	קלא ב שו' 7: משנת חסידים

פרק תשיעי

מו ג שו' 51: לי'	קלה א שו' 1: תניא (!?) ⁶⁴²
מו ד שו' 6: תמן ⁶⁴³ (!) דאמר	קלה ב שו' 1: כמ'ד'
שו' 16: הפריש (!) ... ל'...	קלו א 4-5: הפרש בין ... ל'...
שו' 24: כמו (!) דר' אמ'	קלז א שו' 5: כמה דר' אמ'
שו' 24: אף הכא כאן (!)	שו' 7: אף הכא כן
שו' 44: אמרין	קלט א שו' 1: חברייא ⁶⁴⁴ אמרין

פרק עשירי

מז א שו' 21: לי'!	קלט ב שו' 5: לא בדא
שו' 21: וכמה דאמר (!) אמר	שו' 6: וכמא דאת אמר
שו' 23: מתני'	שו' 8: היך מתני'
	עבידא (!) ⁶⁴⁵
שו' 23: לי'!	שו' 10: ואפ' כן
שו' 24: לי'!	קמ א שו' 1: הדא דתימר (!) ⁶⁴⁶

⁶⁴³ צ"ל: כמן (= כמאן).

⁶⁴⁴ ליתא בכי"מ.

⁶⁴⁵ בכי"מ: "היך עבידא מתני'". ועיין לעיל פ"ט

ה"ד, מו ע"ד שו' 1. וצ"ע.

⁶⁴⁶ צ"ל: דתמר.

⁶³⁸ בכי"מ: "והא תני", וכצ"ל.

⁶³⁹ בכי"מ: "היא".

⁶⁴⁰ צ"ל: אתאמרת.

⁶⁴¹ צ"ל: דעתיהון.

⁶⁴² בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

מסכת תרומות, פרק עשירי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
שבתור ⁶⁴⁷ 8: קמ ב שו' 31: לי' (מז א)	שו' 39: היא ₂ !
ולבסוף (?) 1: קמב א שו' 40: היא ₁ !	שו' 48: כמה דתימא (!)
ולבסוף (?) 4: קמב ב שו' 49: ואף הכא	שו' 49: מילתיה אמר (!)
כמא דתימר (!) ⁶⁴⁸ תמן 8: קמב ב שו' 50: לי'	מז ב שו' 2: פליגא מתניתין (!) על רב
ואוף הכא 10: שו' 11: מילתיה אמרה	שו' 19: לי'
כיני ⁶⁴⁹ 1: קמג א שו' 36: את אמרת ₂ (!) ⁶⁵²	שו' 45: ואית דאמר (!)
מתני' פליגא עליה 3: קמד א שו' 54: לא מודי (!)	שו' 55: מודה!
דרב (!) ⁶⁵⁰ 6: קמו א שו' 58: לי'	שו' 58: לי'
למה ⁶⁵¹ 7: קמט ב שו' 58: לי'	שו' 64: הא (!) סבר
איתאמרת 9: קנ א שו' 46: מה בינה לבין	שו' 46: לא כן תני (!)
ואית דאמרי (!) ⁶⁵³ 11: קנא א שו' 2: מן מה דאמר ר'	שו' 4: הוא דאמר
לא מורה 7: קנא א שו' 7: ותניין	שו' 9: לי'
מורי ⁶⁵⁴ 7: שו' 14: תניא (!;?) ⁶⁵⁵	
שו' 14: תניא (!;?) ⁶⁵⁵	
הדא דתימר (!) ⁶⁵⁶ 16: שו' 4: קנב ב שו' 8: ומה ⁶⁵⁷ בינה לבין	
הוא סבר 10: קנב ב שו' 8: לא כן תנינן תמן ⁶⁵⁸	
	מן מה דא'ר' תמן ⁶⁵⁹
	הוא דו אמ'
	והתניא! ⁶⁶⁰
	כאן ⁶⁶¹ (= ארץ ישראל)

פרק אחד עשר

שו' 46: מה בינה לבין	קנג ב שו' 8: ומה ⁶⁵⁷ בינה לבין
שו' 46: לא כן תני (!)	שו' 8: לא כן תנינן תמן ⁶⁵⁸
מז ד שו' 2: מן מה דאמר ר'	קנד ב שו' 10: מן מה דא'ר' תמן ⁶⁵⁹
שו' 4: הוא דאמר	שו' 14: הוא דו אמ'
שו' 7: ותניין	קנה א שו' 9: והתניא! ⁶⁶⁰
שו' 9: לי'	קנה ב שו' 4: כאן ⁶⁶¹ (= ארץ ישראל)

- ⁶⁴⁷ ליתא בכי"מ.
⁶⁴⁸ צ"ל: דתמר.
⁶⁴⁹ ליתא בכי"מ.
⁶⁵⁰ צ"ל: מתניתא פליגא על רב.
⁶⁵¹ נוסף בכי"מ.
⁶⁵² צ"ל: אתאמרת.
⁶⁵³ צ"ל: דאמרי.
⁶⁵⁴ בכי"מ: "מורה".
⁶⁵⁵ ליתא בכי"מ, וצ"ל: תני.
⁶⁵⁶ כל המאמר נוסף בכי"מ, וצ"ל: דתמר.
⁶⁵⁷ בכי"מ: "מה".
⁶⁵⁸ "תמן" נוסף בכי"מ.
⁶⁵⁹ "תמן" נוסף בכי"מ.
⁶⁶⁰ בכי"מ: "ותניין", ותוקן: "והתני", וכצ"ל.
⁶⁶¹ נוסף בכי"מ.

הרש"ס	ד"ן
מילתיה אמרה	ש' 10: מילתיה אמר (!)
ש' 5: (קנה ב)	ש' 18: דתני!
קנו א ש' 4: דתני ⁶⁶²	ש' 19: טעמא (!) דר'
מאי טעמא (!) ⁶⁶³ דר'	ש' 23: אמר ר' בי ר' (!)
קנו א ש' 1: א'ר' (!) ⁶⁶⁴ כר'	ש' 23: כך משיב ר'
ש' 1: כך היה ⁶⁶⁵ משיב ר'	ש' 23: מה (!) דאית לכו
ש' 2: כמא ⁶⁶⁶ דאית לכו	ש' 36: התורה
קנו ב ש' 10: הכתוב	ש' 36: קרא! ⁶⁶⁷
ש' 10: קורא	ש' 55: רבין!
קנט ב ש' 3: רבין	ש' 55: ולמה אמרו (!)
ש' 4: ולמה אמר	מח א ש' 4: לא מסתברא
קסא ב ש' 2: לא מסתברא אלא (?)	ש' 32: תלמוד לומר
קסד ב ש' 3: שנאמ' ⁶⁶⁸	ש' 34: לא כן תני
ש' 11: ולא כן תני	ש' 39: מתניתא
קסה ב ש' 3: לי	מח ב ש' 2: נחלק!
ש' 13: נדלק	ש' 2: למאן דאמר
ש' 13: כמ'ד'	ש' 3: בשאינו! (בתמיהה)
קסו א ש' 2: אינו	ש' 15: ולא כן שבקנו (!) מימר
קסו ב ש' 8: ולא כן סברין (!) ⁶⁶⁹	ש' 20: לית לר'
מימר	ש' 38: בית קודמין
קסז א ש' 4: ולית ליה לר'	ש' 38: והא
קסח א ש' 3: כת קודמין	
ש' 4: הא	

⁶⁶⁶ בכי"מ: "מה" ויתוקן: "כ[מה]". וכצ"ל בד"ו.

⁶⁶⁷ צ"ל: קראה.

⁶⁶⁸ בכי"מ: "תלמוד לומר".

⁶⁶⁹ צ"ל: סברנו, ובד"ו: שברנו.

⁶⁶² צ"ל: דתנינו.

⁶⁶³ "מאי" ליתא בכי"מ, וצ"ל: מה טעמה.

⁶⁶⁴ צ"ל: אמר: ר' כר'.

⁶⁶⁵ "היה" ליתא בכי"מ.

מסכת מעשרות

הרש"ס

ד"ן

פרק ראשון

מח ג שו' 34: לי'	ב ב שו' 4: אין לי אלא (?)
שו' 34: לי'	שו' 4: מנין (?)
שו' 34: לי'	שו' 5: ת'ל' (?)
שו' 35: לי'	שו' 7: יכול (?)
שו' 50: חבורה היה (!) מקשה	ד א שו' 13: חבורה היתה ⁶⁷⁰ מקשה
מח ד שו' 11: כתבו!	ה א שו' 5: כתיב
שו' 18: ורבנן אמרי (!)	ה ב שו' 10: ורבנין ⁶⁷¹ אמרין
שו' 37: פשטו הוא (?) לן	ז ב שו' 5: פשוט הוא לן
מט א שו' 36: לי'	יג ב שו' 1: תניא ⁶⁷² (!;?)
שו' 47: אתא אימור ⁶⁷³ (!) לך	טו א שו' 7: אתא מימר לך
שו' 57: לי'	טז א שו' 9: שכן ⁶⁷⁴
שו' 58: תנן!	שו' 11: תניא ⁶⁷⁵ !
מט ב שו' 18: לי'	יח ב שו' 4: תמן תנינן
שו' 20: וכא הוא אמר הכין (!)	שו' 15: לי ⁶⁷⁶
שו' 21: אית מימר (!)	שו' 19: אית לך מימר
שו' 25: וכא	יט א שו' 8: ואוף הכא ⁶⁷⁷
שו' 29: מודיי	כ א שו' 9: מודיי ⁶⁷⁸
שו' 29: אמר ליה ⁶⁷⁹ סתם	שו' 11: אמ' לה סתם
שו' 32: והכא	שו' 19: אוף הכא ⁶⁸⁰
שו' 37: לא מסתברא	כא א שו' 1: לא מסתברא דלא (?)
שו' 44: סתמא דר' (!)	כא ב שו' 3: סתמ' ור'

⁶⁷⁶ כל המאמר נמוחק בכי"מ. ושם: "אומר"!

⁶⁷⁷ בכי"מ: "וכא".

⁶⁷⁸ בכי"מ: "מודיי".

⁶⁷⁹ לשון נקבה.

⁶⁸⁰ בכי"מ: "והכא".

⁶⁷⁰ בכי"מ: "היה"!

⁶⁷¹ בכי"מ: "ורבנן"!

⁶⁷² בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

⁶⁷³ צ"ל: מימור.

⁶⁷⁴ ליתא בכי"מ.

⁶⁷⁵ בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

הרש"ס

ד"ן

פרק שני

מט ג שו' 22: כדא דתנינן (!)	כב ב שו' 1: בדא תנינן
שו' 25: לי'	כג א שו' 1: מתני' ⁶⁸¹
מט ד שו' 1: אית אמרת (!)	כה ב שו' 10: איתאמרת
שו' 2: אית אמרת ₁ (!)	שו' 11: איתאמרת
שו' 2: אית אמרת ₂ (!)	שו' 13: איתאמרת
שו' 3: אית אמרת (!)	שו' 15: איתמרת ⁶⁸²
שו' 7: מפליגין	כו א שו' 5: מה פליגין
שו' 8: מן דאמר (!) ר'	שו' 8: מן מה דאמ'ר'
שו' 19: אף הכא	כז ב שו' 9: אוף הכא
שו' 22: תני	שו' 14: והא תניא (!;?) ⁶⁸³
שו' 55: אינה (!) תורה	לא א שו' 9: אינן תורה
שו' 57: כך משיב ר' את ר'	לא ב שו' 1: כך היה ⁶⁸⁴ משיב ר' את ר'
נ א שו' 7: לי'	לג ב שו' 7: מאי (!) ⁶⁸⁵ טעמיה דר' ⁶⁸⁶
שו' 8: לי'!	שו' 8: מיוחד
שו' 23: אין לי אלא	לד ב שו' 3: עד כאן לא שמענו אלא ⁶⁸⁷
שו' 33: לא צריכא	לה ב שו' 1: לא צורְכָא ⁶⁸⁸ דלא
שו' 36: לא כן (!) צריכה	לו א שו' 10: לכן ⁶⁸⁹ צריכה
שו' 53: תני	לז א שו' 10: אית תניי תני ⁶⁹⁰
שו' 55: לא כן (!) צריכה	לז ב שו' 2: לכן ⁶⁹¹ צריכא

⁶⁸⁷ נוסף בכי"מ. והאות "ן" של "כאן" מסופקת.

⁶⁸⁸ בכי"מ: "צריכא".

⁶⁸⁹ בכי"מ: "לא כן (!)".

⁶⁹⁰ בכי"מ: "תני תנאי (!)".

⁶⁹¹ בכי"מ: "לא כן (!)".

⁶⁸¹ ליתא בכי"מ.

⁶⁸² בכי"מ: "איתאמרת".

⁶⁸³ בכי"מ: "והא תני", וכצ"ל.

⁶⁸⁴ "היה" ליתא בכי"מ.

⁶⁸⁵ צ"ל: מה.

⁶⁸⁶ כל המאמר ליתיה בכי"מ.

מסכת מעשרות (המשך)

ד"ו

הרש"ס

פרק שלישי

נ ב	ש' 51: שלא יעשו (!)	מ א	ש' 10: שלא עשו
נ ג	ש' 18: אתייה ר' (!) כר'	מב א	ש' 1: אתייה דר' כר'
	ש' 31: וכה אתינן מתני' (!)	מב ב	ש' 14: וכה אתינן מיתני ⁶⁹²
	ש' 45: שלא	מד א	ש' 11: שמא (בניחותא) ⁶⁹³
	ש' 56: שמע לה מן הכא	מה א	ש' 13: שמע לה מן הדא
	ש' 57: שמע לה מן הכא		ש' 18: שמע לה מן הדא
	ש' 59: שמע לה מן הכא		ש' 22: שמע לה מן הדא
נ ד	ש' 11: לא אמרין ליה ⁶⁹⁴	מז א	ש' 15: לא אמרין לה
	ש' 16: שמעין!	מז ב	ש' 9: שמעון
נא א	ש' 5: הן דתימר (!)	נג ב	ש' 2: והדא דתימ' (!) ⁶⁹⁵
	ש' 18: לל'	נד א	ש' 7: ת'ל'
	ש' 19: מה (מדרשית)		8-9: מה... אף...
	ש' 27: כבית (!) שמאי	נד ב	ש' 6: דבית ⁶⁹⁶ שמאי

פרק רביעי

נא א	ש' 50: אינה (!) תורה	נה ב	ש' 2: אינן תורה
נא ב	ש' 1: תמן!	נו ב	5-6: תמן... הכא...
	ש' 7: בלא כך	נז א	ש' 9: בלא כן ⁶⁹⁷
	ש' 8: לל'		ש' 11: יאות (?) ⁶⁹⁸
	ש' 9: אין הוא (!)	נז ב	ש' 1: אי זהו
	ש' 14: לא אמר (!) כן אלא		ש' 12: מתני' לא אמרה כן אלא
	ש' 24: אפילו על דר'	נח ב	ש' 18: ואפ' על דר'
	ש' 44: הוון יתיבין	סא א	ש' 6: הוון ⁶⁹⁹ יתבין
	ש' 48: בעון!		ש' 13: בעא
	ש' 61: ותנינן!	סג א	ש' 6: והתנינן
	ש' 64: מודיי		ש' 12: מודיי ⁷⁰⁰

697 בכי"מ: "כך".

692 בכי"מ: "מתני'!"

698 בכ"י לונדון "יאות" מחוברת למילה שלפניה:

693 בכי"מ: "שלא".

"משחיאות!" ובכי"מ לנכון: "משח יאות".

694 לשון נקבה.

699 בכי"מ: "הוון".

695 צ"ל בד"ו: דתמר, וברש"ס: דתמ'.

700 בכי"מ: "מודיי".

696 בכי"מ: "כבית!"

פרק חמישי

נא ג	ש' 45: מודי ר' לחכמ'	סה ב	ש' 5: ומודי ⁷⁰¹ ר' לחכמים
	ש' 54: בעיי	סו א	ש' 12: בְּעֵיין ⁷⁰²
	ש' 56: ולא (ו) שנייא	סו ב	ש' 5: ולא שנייא
נא ד	ש' 3: והא תנינן		ש' 10: והא תני ⁷⁰³
	ש' 6: מה פליגי (!)	סז א	ש' 6: מה פליגי
	ש' 7: מודיי		ש' 8: מוֹדִיין ⁷⁰⁴
	ש' 12: בין!	סז ב	9-10: בין... בין...
	ש' 12: ל'		ש' 10: והתנינן ⁷⁰⁵ (?)
	ש' 20: ל'!	סח ב	ש' 13: תניא ⁷⁰⁶
	ש' 51: תריהון מרין	עב ב	ש' 1: תרויהון (!) אמרין
	ש' 55: על דעתין (!) דרבנין	עג א	ש' 3: על דעתון דרבנין
	ש' 56: על דעתין (!) דרבנין		ש' 6: על דעתון דרבנין
	ש' 57: ואף... כן		ש' 7: אף... כן
	ש' 59: בעי!		ש' 12: בעא
נב א	ש' 2: דר'	עד ב	ש' 3: דר' היא ⁷⁰⁷
	ש' 6: ל'		ש' 11: דתנינן (?)
	ש' 7: ל'		ש' 13: ותני עלה ⁷⁰⁸ (?)
	ש' 11: ואס!	עה א	ש' 7: ואין (בתמיהה)
	ש' 14: והא תני (!)	עה ב	ש' 1: והא תנינן ⁷⁰⁹
	ש' 18: הרי (בלשון קושיא)	עו א	ש' 1: והרי
	ש' 30: והיא!	עז ב	ש' 8: והא
	ש' 43: מתני' אמרה (!) כן	עח ב	ש' 5: מתני' לא אמרה כן

⁷⁰⁶ ראה תוכפ"ש מעשרות, עמ' 701, ד"ה זה בזה.

⁷⁰⁷ "היא" ליתא בכי"מ.

⁷⁰⁸ כל המונח ליתיה בכי"מ.

⁷⁰⁹ בכי"מ: "תנינן[ן]".

⁷⁰¹ בכי"מ: "מודי".

⁷⁰² בכי"מ: "בעיי".

⁷⁰³ בכי"מ: "תנינן".

⁷⁰⁴ בכי"מ: "מודיי".

⁷⁰⁵ נוסף בכי"מ.

מסכת מעשר שני

הרש"ס

ד"ן

פרק ראשון

ג ב שו' 37: כו!	ג ב שו' 1: כו
שו' 44: דלכך	ד א שו' 9: דלא כן
ג ב שו' 11: לי!	ה א שו' 10: נצא לחוץ ונלמוד ⁷¹⁰
שו' 11: נפקין!	שו' 10: נפקין
שו' 18: תנן!	ה ב שו' 8: תניא ⁷¹¹
שו' 24: דו ר' (!) אמר	ו א שו' 12: דו אמ'
שו' 29: לי	ו ב שו' 1: מתני ⁷¹²
שו' 33: כגון (!) ניתני דבתרה	ז א שו' 4: בגין ניתני דבתרה
שו' 38: לי	ז ב שו' 1: תניא ⁷¹³
שו' 47: מלתה או (!)	ח א שו' 6: מילת' אמרה
שו' 48: הדא דאתא ⁷¹⁴ (!)	שו' 8: הדא דתימר ⁷¹⁵ (!)
שו' 51: לי	ח ב שו' 3: דברי הכל
שו' 51: לי	שו' 4: במחלוקת
שו' 60: דתני!	ט ב שו' 1: דתנינן תמן
ג ב ד שו' 2: מהן!	שו' 11: מהו (= מה פירוש)
שו' 11: שהן ⁷¹⁶	י א שו' 14: של כאן (= של ארץ ישראל)
שו' 14: כן ¹ (= ארץ ישראל)	י ב שו' 6: כאן
שו' 20: הדא דתימא (!)	יב א שו' 1: הדא דתימר ⁷¹⁷ (!)
שו' 27: לי	יב ב שו' 7: תמן תנינן
שו' 41: מה נפקה (!) מביניהון	טו א שו' 3: מה נפק ⁷¹⁸ מביניהון
שו' 56: והאמר (!) בשם ר'	יז א שו' 6: והא אמרי ⁷¹⁹ (!) בש'ר'
שו' 60: וחרנה אמר	יח א שו' 3: וחד ⁷²⁰ א'

⁷¹⁶ צ"ל: שכן (= שכאן).

⁷¹⁷ צ"ל: דתמר.

⁷¹⁸ בכי"מ: "נפק"!

⁷¹⁹ בכי"מ: "אמרי", וכצ"ל.

⁷²⁰ בכי"מ: "יחרינ".

⁷¹⁰ כל הביטוי ליתיה בכי"מ.

⁷¹¹ בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

⁷¹² ליתא בכי"מ.

⁷¹³ בכי"מ: "תני", וכצ"ל.

⁷¹⁴ צ"ל: דאת א' (= אמר).

⁷¹⁵ צ"ל: דתמר.

מסכת מעשר שני, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס

ד"ן

הוא דו אמ'	ש' 7:	(יח א) ש' 7:	הוא דאמ'	ש' 62:	(נב ד) ש' 62:
לר' 721	ש' 14:	יח ב ש' 14:	ל'!	ש' 6:	נג א ש' 6:

פרק שני

אמרין חברייא קומי	ש' 9:	כב א ש' 9:	חברייא אמרין	ש' 12:	נג ב ש' 12:
ר'					
אמור דבתרה (?)	ש' 9:	ש' 9:	אמרין (!) 722 דבתרה	ש' 12:	ש' 12:
שמע לה מן הדא	ש' 4:	כב ב ש' 4:	שמע לה מן הכא	ש' 15:	ש' 15:
כר' דו אמ' 723	ש' 1:	כג א ש' 1:	כרבנין דאינון מרין (!)	ש' 18:	ש' 18:
שמע לה מן הדא	ש' 4:	ש' 4:	שמע לה מן הכא	ש' 20:	ש' 20:
מחזור	ש' 15:	ש' 15:	במחזור!	ש' 25:	ש' 25:
דכתי' 724 (?)	ש' 2:	כד א ש' 2:	ל'	ש' 34:	ש' 34:
מהו ל- 725	ש' 9:	כה ב ש' 9:	ל'	ש' 46:	ש' 46:
מה צריכא לי (?)	ש' 10:	ש' 10:	מה צריכה ליה	ש' 47:	ש' 47:
דלא כר' היא	ש' 2:	כו ב ש' 2:	דר' היא (!)	ש' 58:	ש' 58:
דתנינן תמן	ש' 2:	ש' 2:	דתנינן	ש' 58:	ש' 58:
אי... אי (!) 726	ש' 3:	כח א ש' 3:	אם... אם (!)...	ש' 8:	נג ג ש' 8:
דתנינן	ש' 3:	לא א ש' 3:	ל'	ש' 23:	ש' 23:
נראין הדברים	ש' 1:	לא ב ש' 1:	נראו (!) דברים	ש' 26:	ש' 26:

פרק שלישי

כך אנו אומרים	ש' 4:	מב א ש' 4:	כך אני אומר	ש' 12:	נד א ש' 12:
ועמעמו	ש' 6:	ש' 6:	ועימעום!	ש' 13:	ש' 13:
כך אנו אומרים	ש' 11:	ש' 11:	כך אני א'	ש' 15:	ש' 15:
כן היא 727	ש' 14:	ש' 14:	כן הוא (!)	ש' 17:	ש' 17:
ולא עבדין כן	ש' 19:	ש' 19:	ולא עבדין (!) כן	ש' 19:	ש' 19:
דר' ור' 728 היא	ש' 3:	מב ב ש' 3:	דר' ודר' היא	ש' 21:	ש' 21:
בההו'	ש' 10:	ש' 10:	בהוא	ש' 22:	ש' 22:
וחכמי'	ש' 13:	ש' 13:	ורבנין	ש' 24:	ש' 24:

725 ליתא בכי"מ.

726 צ"ל: אין ... אין.

727 בכי"מ: "הוא"!

728 בכי"מ: "ודר"."

721 נוסף בכי"מ, וצ"ל: כר'.

722 צ"ל: אמרון.

723 ראה מבוא לנוה"מ, עמ' 72, אות ג, α.

724 ליתא בכי"מ.

מסכת מעשר שני, פרק שלישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
ש' (נד א) 27: הר'!	ש' 21: (מב ב) ש' ל'
ש' 61: בדין הוא (!) היה	מז ב ש' 4: בדין היה
נד ב ש' 12: הדא אמר (!)	מט א ש' 9: הדא אמרה
ש' 16: הדא פשטא שאילה	ש' 16: הדא פשטא שאלתיה
אמר ר' (!)	דר'
ש' 18: חד (!) סבא	ש' 19: חדא סבתא (!)
ש' 19: כאלו	מט ב ש' 3: כאילו
ש' 20: כאלו	ש' 5: כאילו
ש' 21: סברין	ש' 7: הו ⁷²⁹ סברין
ש' 25: הדא דתנינן תמן	נא א ש' 5: הדא דתני
ש' 39: ל'	נב ב ש' 3: והלא ⁷³⁰
ש' 40: ל'	ש' 5: והלא ⁷³¹
ש' 44: ל'!	נג א ש' 2: לא (בתמיהה)
ש' 44: על דברי ב' הלל	ש' 3: על דב'ה'
ש' 45: מקשיא	ש' 3: מקשיא ⁷³²
ש' 47: לא הוי (!)	ש' 7: לא הו
ש' 50: שלא אומרים (!)	נג ב ש' 5: שלא יהו אומרין
ש' 53: לית הוא (!)	ש' 10: לית היא
ש' 60: ל'	נד א ש' 10: מעתה
ש' 60: ל'	ש' 10: שלא יהו אומרין
נד ג ש' 1: מה טעמא (!) ⁷³³ דר'	ש' 1: מאי (!) טעמיה ⁷³⁴ דר'
ש' 10: הילכת	נז ב ש' 1: הילכות
ש' 22: אלו	ס א ש' 8: אילו

פרק רביעי

נד ד ש' 15: מאן דהורו (!)	סב א ש' 13: מאן דאורי
ש' 16: היך עבדא (!)	סב ב ש' 3: היך עבידא ⁷³⁵
ש' 24: אלו	סג ב ש' 3: אילו
ש' 31: ואינון אמרי (!)	סד ב ש' 5: ואינון אמרין

⁷³³ צ"ל: טעמא.⁷³⁴ בכי"מ: "טעמא".⁷³⁵ בכי"מ: "היך עבדא", והי"ד נוספה, כלומר:

עבידא.

⁷²⁹ ליתא בכי"מ.⁷³⁰ ליתא בכי"מ.⁷³¹ ליתא בכי"מ.⁷³² בכי"מ: "מקשיא".

מסכת מעשר שני, פרק רביעי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
סז א שו' 1: תני ⁷³⁶ !	נד ד) שו' 55: ועוד מן הדא (!)
סז ב שו' 9: ניחא ⁷³⁷	שו' 62: לי'
שו' 10: ולא כבר איתמר	נה א שו' 1: לא כן כבר איתמר
טעמא ⁷³⁸	טעמא
סח א שו' 17: אלא ⁷³⁹	שו' 11: לא (בתמיהה)
שו' 18: אוף ⁷⁴⁰ הכא	שו' 12: ברם הכא
שו' 19: מימר	שו' 12: מימור
ע א שו' 1: על דעתון ⁷⁴¹	שו' 21: על דעתין (!)
עא ב שו' 1: שמע לה מן הדא	שו' 40: שמע לה מן הכא
שו' 7: אית לך מימר דר'	שו' 43: לי'
שו' 8: עבד	שו' 43: סבר
שו' 13: ולא עביד ⁷⁴²	שו' 46: ולא!
עג א שו' 5: דתניא ⁷⁴³ !	שו' 52: דתנינן
עו א שו' 9: והיינו	נה ב שו' 12: והינו
פא א שו' 18: בההוא	שו' 42: בהוא
פב א שו' 9: ולא	נה ג שו' 6: לא (בתמיהה)

פרק חמישי

נה ד שו' 20: זונא!	פג א שו' 1: זוגא
שו' 21: פקון!	שו' 3: פוקון
שו' 52: חברייא אמרי (!)	פה א שו' 2: חברייא אמרין
נו א שו' 2: אתיא הוא ⁷⁴⁴ (!)	פו א שו' 12: מצי ⁷⁴⁵ (!) אתיא
שו' 6: דאיתיה (!) ליה	פו ב שו' 3: דאית ליה
שו' 19: לית הוא (!)	פז ב שו' 21: לית היא
שו' 26: ודכוותיה ⁷⁴⁶	פח ב שו' 6: ודכוותה
שו' 27: לי'	הרי (בניחותא)
שו' 36: דרבנין!	פט א שו' 13: רבנן! ⁷⁴⁷

736 בכי"מ: "תני", וכצ"ל.
 737 ליתא בכי"מ.
 738 הנוסח בכי"מ כד"ן, והווגה.
 739 בכי"מ: "לא".
 740 בכי"מ: "אף".
 741 בכי"מ: "דעתין".
 742 בכי"מ: "עבד".
 743 בכי"מ: "דְתני", וכצ"ל.
 744 צ"ל: היא.
 745 צ"ל: מציא.
 746 לשון נקבה.
 747 צ"ל: רבנין.

מסכת מעשר שני, פרק חמישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
צ א שו' 5: כמא דתימ' (ו) 748	שו' 44: ליל'
צא א שו' 7: תודה	שו' 53: תורה!
שו' 10: תודה	שו' 54: תורה!
צא ב שו' 13: והוא בשיטת בנו	שו' 61: והיא (ו) בשיטת בני (ו)
שו' 24: אתיא דר' כר'	שו' 1: אתיא דר' (ו)
שו' 25: ליל'	שו' 2: או'!
צב א שו' 8: אילו נאמ'	שו' 6: אלו אמר (ו)
16-17: אבל... לא	שו' 11: הא... לא
צד א שו' 8: וכתוב	שו' 17: ליל'
צה א שו' 18: מה תל'	שו' 28: ליל'
שו' 20: דבר אחר	שו' 29: ליל'
צו א שו' 25: אילו	שו' 43: אלו
צט א שו' 6: ובלבד	שו' 6: בלבד!
שו' 11: תניא (ו) 749	שו' 8: ליל'
קא א שו' 6: דתנינן תמן	שו' 22: ותמן תנינן (ו)
קא ב שו' 2: דתנינן	שו' 26: דתנינן תמן
קג ב שו' 15: מאן דתני 750	שו' 33: מאן תנא
שו' 16: מאן דלא תני	שו' 33: מאן לא תנא
שו' 16: דתנינן תמן	שו' 33: דתנינן
שו' 18: כמ'ד' 751	שו' 34: מיכן
קד ב שו' 2: מחוור	שו' 40: עובר
שו' 3: דכת'	שו' 41: ליל'
קה א שו' 2: ולא כן א'ר'	שו' 5: לא כן אמר ר'
קה ב שו' 1: תני	שו' 10: תנו!
שו' 4: דתנינן תמן	שו' 12: דתנינן
שו' 5: דתנינן תמן	שו' 15: דתנינן
שו' 11: הוי	שו' 18: הוה!
שו' 11: דו (ו) 752 אמ'	שו' 18: הוא אומר (ו)

751 בכי"מ: "מכאן". ונוסף לפנייה: "[כמ'ד']".

752 צ"ל: הוא דו אמ'.

748 צ"ל: דתמ' (= דתמר).

749 צ"ל: תני.

750 בכי"מ: "[ד]תני".

מסכת חלה

הרש"ס

ד"ו

פרק ראשון

נז א	שו' 46: תני	ד ב	שו' 6: ותני עלה (?)
	שו' 46: מפליגין		שו' 8: מה פליגין
	שו' 47: דו (!) אמר תמן	ה א	שו' 2: כמה דו אמ' תמן
	שו' 48: וכן (!) הוא אומר (!)		שו' 3: כן הוא אומ' 753(!)
	הכא		הכא
נז ב	שו' 5: לי'	ו א	שו' 8: מהו (= מה הדין)
	שו' 10: כולהו	ו ב	שו' 6: כולהו 754
	שו' 17: לי'	ז א	שו' 13: מתני 755
	שו' 32: לי'	ח א	13-14: תמן את אמר... וכא את אמר 756...
	שו' 34: את אמר	ח ב	שו' 2: ואת אמר(ת) 757
	שו' 42: לי'	ט ב	שו' 1: תניא (!;?) 758
	שו' 58: טעמא (!) 759 דר'	יא ב	שו' 1: טעמיה דר'
	שו' 59: לי'		שו' 1: דתניא (!;?) 760
נז ג	שו' 5: ברבי דעתון (!)	יב א	שו' 11: מודעתון
	שו' 14: לי'	יג א	שו' 12: ומפני מה
	שו' 14: לי'		שו' 13: מפני ש-
	שו' 38: והן ש-	טו ב	שו' 7: והוא ש-
	שו' 51: לי'	יח ב	שו' 2: ניליפ (!;?) 761
נז ד	שו' 1: בעי	כ א	שו' 4: בעא 762 מניה (?)
	שו' 15: ולית לר'	כא ב	שו' 3: ולית ליה לר'
	שו' 46: לי'	כד ב	שו' 15: דתניא (!;?) 763
	שו' 51: ר' בשם ר'	כה א	שו' 8: הדא דאר' אמר' 764(!;?)

760 צ"ל: דתני.

761 צ"ל: נילף.

762 בכי"מ: "בעוי[א]".

763 צ"ל: דתני.

764 = דאמר ר' אמר ר'. והוא סגנון בבלי תחת

דאמר ר' בשם ר'.

753 צ"ל: אמר.

754 בכי"מ: "כולהו".

755 בכי"מ: "מתני".

756 כל המונח נוסף בכי"מ.

757 בכי"מ: "אמר", וכצ"ל.

758 צ"ל: תני.

759 צ"ל: טעמה.

מסכת חלה, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ו
כך היה משיב ר' לר' 1: כה ב שו' 1:	כד (!) משיב ר' לר' 52: שו' (נז ד)
וכי 2: שו' 2:	שו' 52: ליל!
ואת אמר 4: שו' 4:	שו' 54: ואת אמרת (!)
אופ (!) 765 הכא 5: שו' 5:	שו' 54: אף הכא
ויתביניה! 766 5: שו' 5:	שו' 54: ויתביניה!
שנייא היא 6: שו' 6:	שו' 54: שנייא הא (!)
הדא דתימ' 767 (!) 1: שו' 1:	שו' 56: הדא אמרה (!)
הדא דתימר 769 (!) 7: שו' 7:	שו' 60: הדא דאיתמר 768 (!)
ולמה לא 4: שו' 4:	שו' 63: למה לא
שלא תאמר 1: שו' 1:	נח א שו' 1: תאמר!
תניא (!?) 770 12: שו' 12:	שו' 11: לי
והוא ש" 6: שו' 6:	שו' 28: והן ש"
איזו היא 1: שו' 1:	שו' 35: אי זהו (!)
מתני' אמרה 2: שו' 2:	שו' 36: מתניתא אמר (!)
מתני' כר' 12: שו' 12:	שו' 41: מתני' דר'
ותני 13: שו' 13:	שו' 42: והתני
לי 5: שו' 5:	שו' 44: דתני

פרק שני

נח ב שו' 29: כך משיב ר' את ר'	לה ב שו' 5: כך הוה 771 (!) משיב ר' את ר'
שו' 42: מן דנפקות (!)	לז א שו' 5: מן דנפקית
שו' 51: א"ר (!) מן אתריה	לז ב שו' 14: ר' מן אתריה
שו' 56: מתיבין לר'	לח ב שו' 5: מתיבין רבנין לר' (?)
נח ג שו' 1: מה דאמר תמן ₁	לט א שו' 1: מאן דאמ' תמן
שו' 1: מה דאמר תמן ₂	שו' 2: ומאן דאמ' תמן
שו' 7: לי	שו' 13: תניא (!?) 772
שו' 9: דר'	לט ב שו' 2: דתנינן תמן ר'
שו' 10: לא מסתברא דלא	שו' 4: לא מסתברא דא
	אלא (?)

769 צ"ל: דתמר.

770 צ"ל: תני.

771 צ"ל: היה.

772 צ"ל: תני.

765 בכי"מ: "אוף", וכצ"ל.

766 בכי"מ: "ויתביניה", וכצ"ל.

767 צ"ל: דתמ' (= דתמר).

768 צ"ל: דאתמר (= דאת אמר).

מסכת חלה, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ן
וּתְנִינָא ⁷⁷³ שו' 6: (לט ב)	שו' 11: ל
וְאִית דְּבַעֵי מִימַר שו' 7: מב א	שו' 38: אין (!) ⁷⁷⁴ דְּבַעֵי מִימַר
אֲר' יוֹסִי רְבִי שו' 12: מב ב	שו' 46: אֲמַר ר' יוֹסִי (!)
מִתְנִיתִּיה (!) ⁷⁷⁵ כִּר' שו' 9: מג ב	שו' 53: מִתְנִית' דִּר'
שֶׁלֹא לַחֲלוֹק שו' 12: מז ב	נח ד שו' 13: שֶׁלֹא תַחֲלוֹק
מִתְנִיה שו' 2: מח א	שו' 16: מִתְנִיתָא!
הִלְכָה ⁷⁷⁶ שו' 6: נ א	שו' 31: ל!
תְּרִי שו' 11: נ	שו' 33: תִּרְתִּי!

פרק שלישי

וְהִידָא אֲמַרְה הִדָּא שו' 1: נא ב	וְהִידָא אֲמַרְה (!) שו' 6: נט א
תְּנִינָא ⁷⁷⁸ שו' 18: נב א	דְּתִנִּי ⁷⁷⁷ שו' 20:
וְתִימַר שו' 3: נג א	וְאֲמַר שו' 27:
לֹא מִסְתַּבְּרָא דָּא שו' 16:	לֹא מִסְתַּבְּרָא דָּלָא שו' 33:
אַלֵּא (?)	
וְתִנִּי עֵלָה (?) שו' 16: נה א	שו' 48: ל
בְּאִיזָה... אֲמַר שו' 17:	שו' 48: ל
עַל דִּר' שו' 8: נט א	עַל ר' שו' 21: נט ב
עַל דְּעִתִּיה דִּר' שו' 8:	שו' 21: ל
כְּמַא דִּרְבִּנָּן שו' 8: נט ב	כְּמַא דִּרְב' אֲמַר (!) שו' 27:
אֲמַרִי (!) ⁷⁷⁹	
כְּרַבְּנִין דְּתַמָּן שו' 3: ס ב	כְּרַבְּנִין דְּהִתָּם (!) ⁷⁸⁰ שו' 32:
קוֹרָא אֲנִי עֲלִי שו' 17: סב א	קוֹרָא אֲנִי עֲלִיה (!) שו' 43:
וְלִית הִדָּא דִּר' שו' 8: סב ב	שו' 47: ל!
תְּתוּבָא ⁷⁸¹ עַל ר'.	
לִית הִדָּא דִּר'	
תְּתוּבָא ⁷⁸² עַל ר'	

⁷⁸⁰ המשמעות של "תמן" (כצ"ל) כאן מסופקת.

ספק אם הכוונה בלבד, או למקום אחר

בתלמוד — עיין מה שהערת ברשימה

הראשית בערך "בין כרבנין דהכא בין כרבנין

דהתם אמרין (!)".

⁷⁸¹ בכי"מ: "תתובה".

⁷⁸² בכי"מ: "תתובה".

⁷⁷³ צ"ל: ותני.

⁷⁷⁴ צ"ל: אית.

⁷⁷⁵ בכי"מ: "מתניתה", וכצ"ל.

⁷⁷⁶ כלומר, הלכה כר'.

⁷⁷⁷ צ"ל: תני.

⁷⁷⁸ צ"ל: תני.

⁷⁷⁹ צ"ל: דרבנין אמרין.

מסכת חלה, פרק שלישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
784 (סב ב) שו' 10: תתובא	783 (נט ב) שו' 47: תתיבה!
786 שו' 7: תתובא	785 שו' 52: תתיבה!
788 (!) שו' 11-10: קדש... תניא	787 שו' 54: קידשתנו!
שו' 22: הוא דו אמ'	שו' 64: דהוא (!) אמר
שו' 1: והא תני	שו' 64: והתנינן
שו' 12: מה פליגין	שו' 12: מפליגין
שו' 5: ולא ר' הוא	שו' 21: ולא ר' כי 789 (!) אמר
דא 790 (!) 'א	
שו' 13: בעיין	שו' 25: בעיי
שו' 6: בעיין	שו' 30: בעיי

פרק רביעי

שו' 12: מילתיה דר' אמרה	שו' 14: מילתיה דר' אמר (!)	נט ד
שו' 1: וניתני	שו' 28: ניתני	
שו' 4: בעי	שו' 42: בעו!	
שו' 1: כגון (?)	שו' 45: כמה דתימר תמן (!)	
שו' 12: בעיין	שו' 58: בעי!	
שו' 18: מד' (= מאן דאמר)	שו' 1: לי!	ס א
שו' 6: כמא דתימא 791 (!) תמן	שו' 9: כמה דתימ'	
שו' 8: ואמור	שו' 10: ואמ'	
שו' 5: משום (?)	שו' 14: לי	
שו' 7-8: כשם... כן...	שו' 17: כשם... כך...	
שו' 9: כמא דאת אמ'	שו' 18: כמה דאתאמר' (!)	
שו' 3: ואית תנאי תני	שו' 41: אית תני 2 (!)	
שו' 4: דכתי' (?)	שו' 42: לי	
שו' 6: דכתי' (?)	שו' 43: לי	
שו' 8: דכתי' (?)	שו' 43: לי	
שו' 2: כיצד	שו' 4: לי	ס ב
שו' 8: והתניא 792	שו' 10: דתני!	

788 צ"ל: תני.

789 צ"ל: הו ור'.

790 צ"ל: דו א' (= אמר).

791 צ"ל: דתימר, והעיקר: דתמר.

792 צ"ל: והתני.

783 צ"ל: תתובה.

784 בכי"מ: "תתובה".

785 צ"ל: תתובה.

786 בכי"מ: "תתובה".

787 צ"ל: קידש. תני.

מסכת חלה, פרק רביעי (המשד)

הרש"ס	ד"ן
פב א שו' 2: דר' אומר (!)	שו' 20: דו ר' (!) אמר (ס ב)
דר' אומ' (!) 5: שו'	שו' 21: דו ר' (!) אמר
שו' 7: שנייא היא הכא ⁷⁹³	שו' 22: שנייה היא
פד ב שו' 1: תמן תנינן	שו' 43: תנינן תמן

מסכת ערלה

הרש"ס

ד"ץ

פרק ראשון

ש' 7: ממ' (?) (= מכל מקום)	ב ב	ש' 29: ל'	ס ג
ש' 8: אין אנו יודעין		ש' 30: אין יודעין (!)	
ש' 1: ילמד	ג א	ש' 32: למד!	
ש' 13: היא ⁷⁹⁴	ד א	ש' 45: הוא	
ש' 18: והידא ⁷⁹⁵ אמרה הדא		ש' 47: והיי דא אמר (!) דא	
ש' 11: תמן	ה ב	ש' 14: ל'!	ס ד
ש' 2: אם את או'	ו א	ש' 15: אם אומר (!)	
ש' 9: ניחא		ש' 19: ל'	
ש' 11: מהו (= מה הדין)	ז א	ש' 32: ל'!	
ש' 14: וכא	י ב	ש' 3: והכא	סא א
ש' 3: בשם גרמיה אמרה	יא א	ש' 5: גרמיה אמר (!)	
ש' 5: ובלבד	יב ב	ש' 13: בלבד!	
ש' 3: והידא ⁷⁹⁶ אמרה הדא	יג א	ש' 18: והיידא אמר (!) דא	
ש' 7: שאל	טו א	ש' 34: שעל (!)	
ש' 5: חמיין	טו ב	ש' 39: חמיין	
ש' 1: תני (?)	טז ב	ש' 41: ל'	
ש' 4: ולאן (!) דמיין	יז א	ש' 50: ולא דמיא	
ש' 6: אית לך... מימר		ש' 51: אית לך	
ש' 6: אנן קיימין	יט ב	ש' 10: ל'!	סא ב
ש' 5: פליג עליך ⁷⁹⁷	כ א	ש' 14: פליג!	
ש' 1: וההין אמ'	כ ב	ש' 18: והן אמר	
ש' 3: ושניהם למידין ⁷⁹⁸		ש' 19: ל'!	
ש' 1: לית יכיל	כא א	ש' 23: לית יכל (!)	
ש' 1: תמן הוא או' ⁷⁹⁹ (!)	כג א	ש' 35: תמן אומ' (!)	
ש' 3: ותני עלה ⁸⁰⁰ (?)	כד א	ש' 49: תני	

798 בכי"מ: "ושניהן למדין".

799 צ"ל: אמר.

800 בכי"מ: "תני!" והוגה: "[נ]תני" (!) [עלה]".

794 בכי"מ: "הוא".

795 בכי"מ: "והי דא".

796 בכי"מ: "והי דא".

797 בכי"מ: "עלך".

מסכת ערלה, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ן
מתני' דר' שו' 4: (כד א)	שו' 49: ליל'
דתנינן שו' 5:	שו' 49: ליל'
אתיא דר' כר' שו' 2: כו א	שו' 60: שניהם אמרו דבר אחד
דתנינן תמן שו' 2:	שו' 60: תמן תנינן
ודמיא היא שו' 7:	שו' 62: ורמיה (!) ⁸⁰¹ היא
מה (= מה פירוש) שו' 1: כו ב	שו' 64: למה!
היך איפשר שו' 5: כח א	סא ג שו' 9: אין (!) ⁸⁰² אפשר
שאל ⁸⁰³ (= חקר) שו' 1: כט א	שו' 17: ליל'
והעלה (?) שו' 1: מאן תנא ⁸⁰⁴ (?)	שו' 17: ליל'

פרק שני

מודי הכא שו' 8: כט ב	מודי שו' 5: סא ד
והן שו' 3: ל א	שו' 7: והא
כההיא דתנינן]נ[תמן שו' 5:	שו' 8: ההיא דתנינן תמן
אי (!) ⁸⁰⁵ בגין דתנינן שו' 2: ל ב	שו' 10: כמה (!) דתנינן
[לא] תני ⁸⁰⁶ שו' 2:	שו' 10: לא ניתני
מה נפיק מן ⁸⁰⁷ ביניהון שו' 2: לא א	שו' 19: ליל'
עבד לה שו' 5: לא ב	שו' 23: עבד!
ותני (?) שו' 12: לב א	שו' 31: ליל'
אית תניי תני שו' 3: לב ב	שו' 36: אחת (!) תנויי תני
הדא דתימר (!) ⁸⁰⁸ שו' 7: לה א	שו' 54: הדא אמרה (!)
מה (כאן) להלן ⁸⁰⁹ שו' 4: לו א	סב א שו' 3: מה כאן
כמי ש- שו' 10: לז ב	שו' 14: כמו (!) ש-
אין תימר שו' 9: לח א	שו' 21: אין!
טעמ' דר' שו' 6: לט ב	שו' 35: דברי ר'
תניא (!) ⁸¹⁰ שו' 5: מ א	שו' 38: ליל'

⁸⁰⁶ בכי"מ: "לא תני".

⁸⁰⁷ "מן" ליתא בכי"מ.

⁸⁰⁸ צ"ל: דתמר.

⁸⁰⁹ בכי"מ: "מה להלן".

⁸¹⁰ צ"ל: תני.

⁸⁰¹ צ"ל: ודמיה.

⁸⁰² צ"ל: איך.

⁸⁰³ ליתא בכי"מ. ואפשר שהשלים על פי הר"ש

כאן, או מלעיל ה"ו, סא ע"ב שו' 56.

⁸⁰⁴ ליתא בכי"מ, וכן"ל בהע' הקודמת.

⁸⁰⁵ צ"ל: אין.

מסכת ערלה, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ו
מ ב שר' 2: תניא ⁸¹¹ (?;!) 811	שר' 40: לי' (סב א)
מא א שר' 13: ולמה לא תנינן	שר' 43: ולמה תנינן (!)
מא ב שר' 6: לי'	שר' 47: דו אמר
שר' 6: לי'	שר' 48: דו אמ'
מב א שר' 7: אופ ⁸¹² (!) 812 הכא כן	שר' 52: והכא
מג א שר' 5: ותני כן	שר' 56: לי'
שר' 12: ולבסוף ⁸¹³ (?;!) 813	שר' 59: היא ² !
שר' 12: ולבסוף ⁸¹⁴ (?;!) 814	שר' 59: היא ⁴ !
מג ב שר' 3: מאן היא	שר' 61: מה היא
שר' 6: הכא	שר' 62: הדא!
מד א שר' 11: ייעשה	סב ב שר' 3: יעשה!
מה א שר' 2: שנינן ⁸¹⁵ !	שר' 8: שנו
מה ב שר' 8: שנינו	שר' 15: שנו
שר' 15: שנינו	שר' 19: שנו
מז א שר' 9: בכל אתר את אמר	שר' 40: בכל אתר אמר (!)
מז ב שר' 16: הדא דתימ' ⁸¹⁶ (!) 816	שר' 42: לי'
מח ב שר' 1: וכולהו ⁸¹⁷ (?;!) 817	שר' 51: וכולה
מט ב שר' 10: מוריין	סב ג שר' 6: מוריין
שר' 10: אלא (תלמודית)	שר' 6: לא
נב א שר' 1: תניא ⁸¹⁸ (?;!) 818	שר' 17: לי'
שר' 22: שמא	שר' 28: דילמא (בתמיהה)
נג א שר' 2: לא אמרו אלא	שר' 32: לא אמר אלא
נג ב שר' 1: לא אמרו אלא	שר' 33: לא אמר אלא
נד א שר' 3: למי נצרכה (?)	שר' 41: לי'

פרק שלישי

נז א שר' 8: לא כתי'	סב ד שר' 27: לית כתיב
שר' 8: מתניתא פליגא	שר' 27: במתני' (!) פליגא
נח א שר' 7: כי הדא ⁸¹⁹ (!) 819 דתני	שר' 41: לי'

⁸¹⁶ צ"ל: דתמ' (= דתמר).⁸¹⁷ צ"ל: וכולהו?⁸¹⁸ צ"ל: תני.⁸¹⁹ צ"ל: כיהדא (= כהדא).⁸¹¹ צ"ל: תני.⁸¹² בכי"מ: "אוף", וכצ"ל.⁸¹³ צ"ל: ולבסוף.⁸¹⁴ בכי"מ: "ולסוף", וצ"ל: ולבסוף.⁸¹⁵ בכי"מ: "שנינו", וכצ"ל.

מסכת ערלה, פרק שלישי (המשך)

הרש"ס	ד"ן
ס ב שו' 6: והא (?)	סג א שו' 21: לי'
סא ב שו' 3: אמ' לה	שו' 26: אמ' ליה ⁸²⁰
סב ב שו' 8: מנא	שו' 42: מנן
שו' 10: ותנינן ר'	שו' 42: דר'
סה ב שו' 5: תני' (!;?) ⁸²¹	סג ב שו' 10: לי'
שו' 19: שאלון	שו' 17: שאלין
סו א שו' 2: כיון ש-	שו' 18: ש-
שו' 3: אמרה	שו' 19: אמר!
שו' 9: דתנן (!) ⁸²² ר'	שו' 21: דר'
סז א שו' 1: תניא (!;?) ⁸²³	שו' 22: לי'
שו' 17: כקדמיתא	שו' 28: בקדמייתא!
סז ב שו' 10: של כאן	שו' 34: שכן (= של ארץ ישראל)
שו' 11: בעא	שו' 34: בעי'
סט א שו' 2: לתמן ⁸²⁴	שו' 42: דתמן! (תמן = בבל)

⁸²³ צ"ל: תני.

⁸²⁴ בכי"מ: "דתמן", ותוקן: "לתמן".

⁸²⁰ לשון נקבה.

⁸²¹ צ"ל: תני.

⁸²² צ"ל: דתנינן.

מסכת ביכורים

הרש"ס

ד"ץ

פרק ראשון

ש' 1: תניא (!;?) ⁸²⁵	ב ב	ש' 38: לי'	ס ג
כן אמ' ר' הכא	ד ב	ש' 14: כך ר' אמר הכא	ס ג ד
אין תימר	ה א	ש' 19: הין תימר	
תניא (!;?) ⁸²⁶	ש' 10:	ש' 20: לי'	
כלום צריכא אלא	ה ב	ש' 27: כלום צריכה לא	
וליידא מילה תנינן	ו ב	ש' 34: וליידא מי לא (!;?) ⁸²⁷	
		אנן תנינן	
תניא (!;?) ⁸²⁸	ז ב	ש' 37: לי'	
ונא' להלן	ש' 7:	ש' 41: ונאמר כאן (!)	
לי'	ט א	ש' 53: מה פליגין	
מהו (= מה הדין)	ש' 4:	ש' 54: לי'	
שהרי	ט ב	ש' 5: ש'... הרי	ס ד א
כלום... אלא...	י א	ש' 13: כלום... לא...	
ש' 17: כלום... אלא...		ש' 14: לא!	
לא כן אלפן ר'	יב א	ש' 27: לא כן אלפון (!) רבי	
דכת' (?)	יג א	ש' 35: לי'	
דכת' (?)	ש' 4:	ש' 36: לי'	
אר' יוסי רבי	יג ב	ש' 45: אמר ר' יוסי (!)	
חדא כרבנין	טו א	ש' 3: כרבנין	ס ד ב
דאינון אמרין	ש' 12:	ש' 3: דאינון מריין (!;?) ⁸²⁹	
לי'	טז א	ש' 8: אמר!	
למה לא	טז ב	ש' 11: למה לאו	
והתניא! ⁸³⁰	יז א	ש' 24: והתנין	
הא (= אבל)	יז ב	ש' 30: הוא!	
תניא (!;?) ⁸³¹	יח ב	ש' 38: לי'	

829 צ"ל: מרין.

830 צ"ל: והתני.

831 צ"ל: תני.

825 צ"ל: תני.

826 צ"ל: תני.

827 צ"ל: מילא.

828 צ"ל: תני.

מסכת ביכורים, פרק ראשון (המשך)

הרש"ס	ד"ן
יט ב שו' 10: מתיבין רבנין לר' (?)	יט ב שו' 47: מתיבין לר' (סד ב)
כ ב שו' 4: בעיין	כ ב שו' 56: בעיין

פרק שני

כג א שו' 7: דכתי' (?)	סד ג שו' 54: לי'
כג ב שו' 9: לי'	סד ד שו' 4: כהדא דתני
כד ב שו' 3: מתניתא	שו' 15: מתניתין;
כה א שו' 5: כהדא דתניא ⁸³² (!)	שו' 21: לי'
שו' 8: אלא (מדרשית)	שו' 22: לי'
שו' 11: הוי או'	שו' 23: הוי
כו א שו' 12: לא אתיא דא אלא (?)	שו' 36: לא אתיא דלא
שו' 13: וכו'	שו' 36: אמר ר' (!)
שו' 14: או	שו' 36: אוף!
כו ב שו' 5: דתנינן תמן	שו' 40: תמן תנינן
כח א שו' 9: מנין ⁸³³ (?)	שו' 53: לי'
שו' 9: דכתי'	שו' 53: לי'
כט א שו' 1: דכתי'	שו' 59: לי'
שו' 2: עד כדון	שו' 59: לי'
שו' 3: מנין	שו' 59: לי'
שו' 4: במשמע	שו' 59: לי'
כט ב שו' 2: מודיין	סה א שו' 1: מודיו
שו' 2: דתנינן תמן ⁸³⁴	שו' 1: לי'
שו' 4: מן תמן	שו' 1: לי'
ל ב שו' 3: מה דר' מודי לרבנין	שו' 7: כמה (!) דר' מודי לרבנין
לא א שו' 1: ותני כן	שו' 9: לי'
לא ב שו' 3: תמן תנינן	שו' 14: אמר
שו' 17: אתא שאל	שו' 20: את אמ' (!) שאל
לב א שו' 4: ואמור	שו' 22: ואמר
לב ב שו' 2: אמור ⁸³⁵	שו' 26: ואמר
לג א 5-6: תמן... הכא...	שו' 34: לי'!

⁸³⁴ כל המאמר נוסף בכ"מ.

⁸³⁵ בכ"מ: "ואמור".

⁸³² צ"ל: דתני.

⁸³³ בכ"מ: "מניין". והיא מוספת שם.

מסכת ביכורים, פרק שני (המשך)

הרש"ס	ד"ו
מטיבה ⁸³⁶ (?) שו' 6: לד ב	שו' 43: לי' (סה א)
דתניא ⁸³⁷ (?!;) שו' 8: לה א	שו' 48: דכתיב
זאת אומרת שו' 4: לו א	שו' 53: לי'!
תניא ⁸³⁸ (?!;) שו' 2: לז ב	שו' 61: לי'
תניא ⁸³⁹ (?!;) שו' 6: לח א	סה ב שו' 1: לי'
תניא ⁸⁴⁰ (?!;) שו' 2: מ ב	שו' 12: לי'
שאי איפשר שו' 8:	שו' 15: שאיפשר
תניא ⁸⁴¹ (?!;) שו' 5: מא א	שו' 21: לי'
תני' ⁸⁴² (?!;) שו' 7:	שו' 22: לי'
ולמה לא תנינן מא ב שו' 2:	שו' 23: למה לא תנינן

פרק שלישי

סה ג שו' 4: לי'	מג ב שו' 11: כתי' (?) ולציטוט פסוק)
שו' 4: אף!	שו' 12: הא (= אבל)
שו' 5: לי'	שו' 13: כתי' (?) ולציטוט פסוק)
שו' 12: לי'	מה ב שו' 2: תניא ⁸⁴³ (?!;)
שו' 27: לא כן תני	מו א שו' 13: ולא כן תני
שו' 36: לי'	שו' 27: תניא ⁸⁴⁴ (?!;)
שו' 38: הוון יתיבין	שו' 30: הוון יתבין
שו' 43: בית וודעא (!)	מו ב שו' 9: בית וועדא
שו' 52: לי'	שו' 22: תניא ⁸⁴⁵ (?!;)
סה ד שו' 1: לי'	מז ב שו' 12: דכתי' (?)
שו' 6: הוון יתיבין	שו' 17: הוון יתבין
שו' 7: תניי	שו' 19: תניין
שו' 24: מחלף! ⁸⁴⁶	מט א שו' 1: ומחליף! ⁸⁴⁷
שו' 29: לי'	שו' 13: מהו (= מה הדין)

836 בכי"מ: "מטי בה".	842 צ"ל: תני.
837 צ"ל: דתני.	843 צ"ל: תני.
838 צ"ל: תני.	844 צ"ל: תני.
839 צ"ל: תני.	845 צ"ל: תני.
840 צ"ל: תני.	846 צ"ל: ומחלף.
841 צ"ל: תני.	847 צ"ל: ומחלף, ובכי"מ: "ומחלף".

מסכת ביכורים, פרק שלישי (המשך)

הרש"ס	ד"ו
(מט א) שו' 14: תניא ⁸⁴⁸ (?;!)	שו' 29: לי' (סה ד)
שו' 15: דתניא ⁸⁴⁹ (?;!)	שו' 29: לי'
נא א שו' 3: מה פליגין	שו' 39: מפליגין
נד א שו' 2: תניא ⁸⁵⁰ (?;!)	שו' 55: לי'

⁸⁵⁰ צ"ל: תני.

⁸⁴⁸ צ"ל: תני.

⁸⁴⁹ צ"ל: דתני.

חילופי נוסחאות מהמסכתות הבודדות

1. מסכת שקלים דפוס ויניציאה רפ"ב 1733
2. מסכת סוטה כי"ר 1738
3. מסכת בבא קמא כי"א 1745
4. מסכת בבא מציעא כי"א 1754
5. מסכת בבא בתרא כי"א 1764
6. מסכת הוריות דפוס ויניציאה רפ"א 1771

מסכת שקלים

ד"ן בבלי

ד"ן

פרק ראשון

<p>ב ג שו' 4: שו' 8: האמור להלן כלום אמ'... אלא... שו' 21: 20-21: אם את אמ' (!) כלום אומר' (!) 22-23: אלא...</p>		<p>מה ד שו' 25: דכתיב שו' 28: שנ' להלן שו' 38: כלום אמור... לא... שו' 39: אם אומר את שו' 40: כלום אמור... לא...</p>
<p>ב ד שו' 7: אבל... לא שו' 16: אבל... לא שו' 34: ואם תאמר שו' 42: לא נמצא שו' 49: דכתי'</p>		<p>מו א שו' 6: אלא⁸⁵¹! שו' 13: הא... לא שו' 28: אם אומר את שו' 33: ולא נמצא (בתמיהה) שו' 39: כתיבו!</p>
<p>ג א שו' 5: נחא שו' 21: כן היא מתנית' שו' 23: טעמיה דר' שו' 24: כך משיבין שו' 31: וחד א' שו' 32: ומאן דא' 33-35: כאן... כאן... שו' 38: אבל... לא</p>		<p>שו' 43: עד כדון שו' 57: כיני מתניתא שו' 59: טעמא (!) דר' שו' 60: כן משיבין מו ב שו' 1: וחרנה אמר שו' 3: מ"ד שו' 5: כאן... וכאן... שו' 8: הא... לא</p>
<p>ג ב שו' 5: כמאן דאת אמר תמן שו' 11: תני⁸⁵² שו' 12: כשם... כך... שו' 15: כולה דר' היא שו' 26: למה לית אנן אר' (!)</p>		<p>שו' 21: היך מה דאת אמר תמן שו' 27: לי' שו' 27: אעל פי ש' (!) שו' 30: דר' היא שו' 41: ולמה לי' נן אמרין</p>

⁸⁵² ראה מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 960, ד"ה והשאר.

⁸⁵¹ צ"ל: לא (בלשון שאלה).

מסכת שקלים (המשך)

ד"ו בבלי

ד"ו

פרק שני

מו ג	ש' 47:	אלא כר'	ד א	ש' 25:	לא כר'
מו ד	ש' 11:	כשמוען	ד ב	ש' 3:	במשמען ⁸⁵³
	ש' 13:	לי		ש' 7:	מיכן ¹
	ש' 30:	על דעלי ר'		ש' 26:	על דא עליל (!) ⁸⁵⁴ ר'
	ש' 35:	לי		ש' 32:	התיב ר'
	ש' 35:	והכא את אמר		ש' 32:	וכאן את אמ'
	ש' 42:	על דאעלי ר'		ש' 40:	על דא עליל (!) ⁸⁵⁵ ר'
	ש' 60:	אין יכול (!)	ד ג	ש' 13:	אי את' (!) ⁸⁵⁶ יכול

פרק שלישי

מז ב	ש' 11:	ש-	ה ב	ש' 5:	כדי ש- ²
	ש' 21:	ר' ר' בשם ר'		ש' 17:	אתא ר' ור' ⁸⁵⁷ בשם ר'
	ש' 31:	זאת אומרת		ש' 29:	הדא אומרה (!) ⁸⁵⁸
	ש' 36:	והתנינן		ש' 34:	תמן תנינא (!) ⁸⁵⁹

פרק רביעי

מז ד	ש' 45:	תני	ו ג	ש' 11:	כהדא דתני
מח א	ש' 2:	ר' ¹		ש' 32:	ר' היא
	ש' 23:	תנא ר'	ו ד	ש' 22:	תני ר'
	ש' 27:	אלא כר'		ש' 26:	לא כר'
	ש' 29:	תנא		ש' 28:	תני
	ש' 34:	כאן... וכאן...		ש' 34:	כן... כן...
	ש' 39:	מאי כדון		ש' 41:	מהו כדון (!) ⁸⁶⁰
	ש' 62:	בעא	ז א	ש' 15:	שאי
	ש' 64:	הן דצריכה ליה		ש' 17:	הא דצריכא ליה

⁸⁵⁸ צ"ל: אמרה.

⁸⁵⁹ צ"ל: תנינן.

⁸⁶⁰ צ"ל: מהי כדון.

⁸⁵³ צ"ל: כשמוען.

⁸⁵⁴ צ"ל: דא עליל.

⁸⁵⁵ צ"ל: דא עליל.

⁸⁵⁶ צ"ל: אין את יכול.

⁸⁵⁷ נראה לי שצ"ל: ר' — עיין מ' קוסובסקי,

אוצר השמות, ירושלים תשמ"ה, עמ' 519,

טור א, ערך מישא. וכן הגיה אלבק, מבוא

לתלמודים, עמ' 343, הע' 323.

מסכת שקלים, פרק רביעי (המשך)

ד"ן	ד"ן בבלי
מח א' שו' 64: הן דפשיטא ליה	ז א' שו' 17: והא דפשיטא ליה
מח ב' שו' 25: כבר כתיב	שו' 48: הרי כבר נאמר
שו' 33: ל'!	ז ב' שו' 7: ועוד מן הדא
שו' 33: ל'!	שו' 8: ואם תאמר
שו' 33: ל'!	שו' 9: היאך (בתמיהה)
שו' 52: מאי כדון	שו' 25: מהו כדין (ז!) ⁸⁶¹
שו' 57: ל'!	שו' 30: שאל (= הקשה)
שו' 57: ואת אמרת (ז!)	שו' 30: ואת אמר
שו' 58: ואת אמרת (ז!)	שו' 31: ואת אמר
שו' 59: מה בניסון (ז!)	שו' 32: מה ביניהו (ז!) ⁸⁶²

פרק חמישי

מח ד' שו' 12: ל'!	ח א' שו' 32: תני ⁸⁶³
שו' 48: עאל (ז!) ⁸⁶⁴ ואמר	ח ב' שו' 36: פתח ואמר קמוהון (ז!)
קומיהון	
מט א' שו' 33: ל'!	ח ד' שו' 5: זה
שו' 39: הדא הוא (ז!) ⁸⁶⁵ דכתיב	שו' 13: שני'
שו' 44: ומאן דאמר	שו' 18: מאן דאמר
מט ב' שו' 35: ל'!	ט א' שו' 35: כן הוא (ז!) ⁸⁶⁶ מתניתא

פרק ששי

מט ג' שו' 13: מה טעמא	ט ג' שו' 3: שנא'
שו' 15: ל'!	שו' 6: תני
שו' 16: הדא הוא (ז!) ⁸⁶⁷ דכתיב	שו' 7: שני'
שו' 25: הדא היא דכתיב	שו' 17: שני'
שו' 27: ורבנן אמרי (ז!)	שו' 19: ורבנן (ז!) ⁸⁶⁸ אמרין
שו' 37: הדא הוא (ז!) דכתיב	ט ד' שו' 11: שני'
שו' 44: הדא הוא (ז!) דכתיב	שו' 20: שני'
שו' 54: הדא הוא (ז!) דכתיב	שו' 32: שני'

⁸⁶¹ צ"ל: מהי כדון. ⁸⁶⁵ צ"ל: היא.

⁸⁶² צ"ל: מה ביניהון. ⁸⁶⁶ צ"ל: היא.

⁸⁶³ ראה מה שהערתי ברשימה הראשית בערך ⁸⁶⁷ צ"ל: היא, וכן במופעים הבאים להלן בפרק.

⁸⁶⁴ "בוא וראה" לשקלים מח ע"ד שו' 12. ⁸⁶⁸ צ"ל: ורבנין.

⁸⁶⁶ צ"ל: על.

מסכת שקלים, פרק ששי (המשך)

ד"ו בבלי	ד"ו
ש' 33: ש' (ט ד)	ש' 55: הדא הוא (!) דכתיב
ש' 6: ש' י א	ש' 14: דכתיב
ש' 8: ש' י א	ש' 16: דכתיב
ש' 12: ש' י א	ש' 19: דכתיב
ש' 14: ש' י א	ש' 21: דכתיב
ש' 20: ש' י א	ש' 28: דכתיב
ש' 23: ש' י א	ש' 30: דכתיב
ש' 27: ש' י א	ש' 33: דכתיב
ש' 32: ש' י א	ש' 39: דכתיב
ש' 34: ש' י א	ש' 41: דכתיב
ש' 38: ש' י א	ש' 45: הדא הו' (!) דכתיב
ש' 40: ש' י א	ש' 48: דכתיב
ש' 7: ש' י ב	ש' 63: הדא הוא (!) דכתיב
ש' 8: ש' י ב	ש' 63: מתניתין (!) דר'
ש' 40: ש' י ב	ש' 26: ל-
ש' 45: ש' י ב	ש' 30: ל-
ש' 2: ש' י ג	ש' 33: מה טעמא
ש' 6: ש' י ג	ש' 37: מה טעמא
ש' 9: ש' י ג	ש' 41: וחורנה אמר
ש' 11: ש' י ג	ש' 42: וחורנה אמר
ש' 20: ש' י ג	ש' 50: וחורנה אמר
ש' 21: ש' י ג	ש' 50: ל-
ש' 32: ש' י ג	ש' 61: אין תימר
ש' 42: ש' י ג	ש' 4: והא (!) תני
ש' 48: ש' י ג	ש' 7: אין תימר

פרק שביעי

ש' 10: ש' י א	ש' 20: ש' י ג
ש' 26: ש' י א	ש' 41: ולא (בתמיהה)
ש' 28: ש' י א	ש' 7: אין (בתמיהה)
ש' 41: ש' י א	ש' 19: בעי מימר (!)
ש' 9: ש' י א	ש' 38: ל-

מסכת שקלים (המשך)

ד"ו בבלי

ד"ו

פרק שמיני

נא א	ש' 31:	מאי כדון	יב ב	ש' 14:	מהו כדין (י) ⁸⁶⁹
	ש' 33:	הא		ש' 15:	אכל! ⁸⁷⁰
	ש' 33:	תמן תנינן		ש' 16:	והתנן! ⁸⁷¹
נא ב	ש' 6:	תניא!	יב ג	ש' 13:	תני
	ש' 8:	וכתוב אחר אומ'		ש' 16:	וכת' אחד אומ'
	ש' 40:	לי'	יב ד	ש' 22:	מאי! ⁸⁷² (= מה הדין)

⁸⁶⁹ צ"ל: מהי כדון.

⁸⁷¹ צ"ל: והתנינן.

⁸⁷⁰ צ"ל: אבל.

⁸⁷² צ"ל: מהו, ואולי אין כאן אלא מונח בבלי.

מסכת סוטה

כ"ר	ד"ו
פרק ראשון	
והתני שו' 35: ב1	והא תני שו' 26:
לא אתייה דילא שו' 21: א2	אלא (!) אתיא די לא (!) שו' 46:
אין תאמר שו' 26:	אין תימר שו' 49:
מה טיבה שו' 27:	מאי (!) טיבה שו' 49:
שו' 34: ולא	שו' 53: לא (בתמיהה)
שו' 35: ייבה	שו' 54: ייבא
שו' 38: ייבה	שו' 2: ייבא ג יו
או ייבה שו' 1: ב2	שו' 5: ייבא
שו' 37: דרובה	שו' 25: דיברה!
ואית דבעי מימר שו' 40: א3	שו' 54: אית (!) דבעי מימר
הלכת שו' 26: ב3	הילכות שו' 7: ד יו
מתניתן שו' 38:	מתני' שו' 15:
שו' 42: ואפ' תימ	שו' 17: ואפילו תאמר
שו' 38: א4 הדה היא	שו' 62: הרי (!) היא
שו' 39: להון	שו' 62: לון
שו' 40: אין תאמר	שו' 63: אין תימר
שו' 16: א5 כל מקום	שו' 9: בכל מקום זא
שו' 5: ב5 מה טעם	שו' 24: מאי (!) טעמא
שו' 3: א6 וכת' אחד אומ	שו' 47: וכתוב אחר אומר
שו' 6: ואפ' תאמר	שו' 49: ואפילו תימר
שו' 7: כן וכן... כן וכן...	שו' 49: כאן וכאן... כאן וכאן...
שו' 14: ב6 וכת' אחד אומ	שו' 11: וכתוב אחר אומר זב
שו' 40: ורבנין	שו' 25: ורבנן!
שו' 44: הדה היא דכת'	שו' 27: הדא הוא (!) דכתיב
שו' 6: א7 לי'	שו' 34: דכתיב
שו' 23: הדה היא דכת'	שו' 45: הוא שדוד אמר ⁸⁷³
אמ (!) ⁸⁷⁴ דוד	

⁸⁷³ נ"ל שצ"ל: אומר.

⁸⁷⁴ צ"ל: דאמ (= דאמר). והיא גירסא מורכבת:

הדה היא דכת', הדה היא [ד]אמר דוד.

מסכת סוטה, פרק ראשון (המשך)

ד"ן	כי"ר
ש' 47: לי' (יז ב)	ש' 27: ש' (זא)
ש' 57: בכל המקרא	ש' 2: בכל המקראות
ש' 61: רבנן (!) אמרין	ש' 8: ורבנן אמ'
ש' 62: ומה אם	ש' 10: ומה
ש' 5: וחרנה אמר	ש' 22: וחד אמ'

פרק שני

ש' 11: לי'!	ש' 34: מכיון ש-	ש' 11: לי'!	ש' 34: מכיון ש-
ש' 16: מאי כדון	ש' 4: מיי כדון	ש' 16: מאי כדון	ש' 4: מיי כדון
ש' 17: לו!	ש' 5: לא (בתמיהה)	ש' 17: לו!	ש' 5: לא (בתמיהה)
ש' 27: כמו (!) ש-	ש' 24: כמי ש-	ש' 27: כמו (!) ש-	ש' 24: כמי ש-
ש' 31: תני ר' שמעון בן יוחי	ש' 31: תני ר' שמע' בן יוחי	ש' 31: תני ר' שמעון בן יוחי	ש' 31: תני ר' שמע' בן יוחי
ש' 34: האמר (!) ר'	ש' 36: והאמר ר'	ש' 34: האמר (!) ר'	ש' 36: והאמר ר'
ש' 46: דהוא דריש לה	ש' 18: דהוא דריש	ש' 46: דהוא דריש לה	ש' 18: דהוא דריש
ש' 49: תני	ש' 22: דתני	ש' 49: תני	ש' 22: דתני
ש' 53: מאן דאמ'	ש' 29: ומאן דמר	ש' 53: מאן דאמ'	ש' 29: ומאן דמר
ש' 54: מאן דמר	ש' 31: ומן דמר	ש' 54: מאן דמר	ש' 31: ומן דמר
ש' 56: מאן דמר ²	ש' 37: ומה דמר	ש' 56: מאן דמר ²	ש' 37: ומה דמר
ש' 4: מה דמר	ש' 5: מן דמר	ש' 4: מה דמר	ש' 5: מן דמר
ש' 5: הדא ¹	ש' 5: הדא	ש' 5: הדא ¹	ש' 5: הדא
ש' 5: מודי (!) ביה ⁸⁷⁵	ש' 6: מודי (!) ⁸⁷⁶ בה	ש' 5: מודי (!) ביה ⁸⁷⁵	ש' 6: מודי (!) ⁸⁷⁶ בה
ש' 16: מה (בלשון שאלה)	ש' 24: ומה	ש' 16: מה (בלשון שאלה)	ש' 24: ומה
ש' 17: והא תאני (!)	ש' 26: והא תני	ש' 17: והא תאני (!)	ש' 26: והא תני
ש' 40: וחרנה אמר	ש' 20: וחרנינא אמ'	ש' 40: וחרנה אמר	ש' 20: וחרנינא אמ'
ש' 41: היך מה	ש' 22: הבמה! ⁸⁷⁷	ש' 41: היך מה	ש' 22: הבמה! ⁸⁷⁷
ש' 45: ומאן דמר	ש' 28: מן דמר	ש' 45: ומאן דמר	ש' 28: מן דמר
ש' 50: הרי זה (!) שאלה	ש' 41: הרי זו שאלה	ש' 50: הרי זה (!) שאלה	ש' 41: הרי זו שאלה
ש' 52: כמה	ש' 44: כמן	ש' 52: כמה	ש' 44: כמן
ש' 59: והכא אמר (!)	ש' 12: והכה את אמ'	ש' 59: והכא אמר (!)	ש' 12: והכה את אמ'
ש' 11: ואית תניי תני	ש' 3: אית תניי תני	ש' 11: ואית תניי תני	ש' 3: אית תניי תני

⁸⁷⁷ צ"ל: הכמה (= היכמה).

⁸⁷⁵ לשון נקבה.

⁸⁷⁶ צ"ל: מודי.

מסכת סוטה, פרק שני (המשך)

ד"ו	כי"ר
ש' 19: מאן תנא	ש' 17: מן תנא (יח א)
ש' 20: מה איכפת ליה	ש' 19: מה איפכה לה
ש' 28: מה איכפת	ש' 33: מהפכה
ש' 32: ל'!	ש' 39: אלא (תלמודית)
ש' 33: מה תנא	ש' 41: מן תנה
ש' 34: דרבנן!	ש' 43: רבנן ⁸⁷⁸
ש' 46: ומה טעמא ⁸⁷⁹ דר'	ש' 20: מה טעמ דר' א12

פרק שלישי

ש' 36: כתיב	ש' 26: כתוב א13	יח ג
ש' 42: צריכין לרבנן (!)	ש' 35: צריכה לרבנן (!) ⁸⁸⁰	
ש' 58: וחרנה אמר (!)	ש' 17: וחרבה ב13	
ש' 58: מה אנן קיימין	ש' 18: מן אנן קיימין	
ש' 3: שריבתה תורה	ש' 25: שריבת התורה	יח ד
ש' 16: טעמא דרבנן (!)	ש' 5: טעמון דרבנן (!) ⁸⁸¹	
ש' 18: רבנן אמרי (!)	ש' 7: רבנן אמרין	
ש' 19: כל עמא מודיי	ש' 9: כל עמה מודוי	
ש' 19: דרבנן אמרי ⁸⁸² (!)	ש' 10: רבנן אמ	
ש' 24: מאן דמר	ש' 18: ומן דאמ	
ש' 39: כאינש דאמר	ש' 15: כאנש דאמ ב14	
ש' 43: ל'	ש' 22: שנ'	
ש' 58: ולית לר' (בתמיהה)	ש' 2: ולית ליה לר' א15	
ש' 5: דכתיב	ש' 19: ל' ב15	יט א
ש' 8: ל'!	ש' 24: בקנה	
ש' 20: הדא דתימר (!)	ש' 2: הדא דתמר ב16	
ש' 62: בין... ובין...	ש' 2: בין... בין... ב17	
ש' 5: אי (!) מה... אף...	11-12: או מה... אף...	יט ב
ש' 14: הך!	ש' 27: היך	
ש' 20: ראה רבו (!)	ש' 36: ראה רבי	
ש' 52: בעי!	ש' 12: בעא ב17	
ש' 53: מאי כדון	ש' 14: מי ⁸⁸³ כדון	

⁸⁸¹ צ"ל: דרבנן.⁸⁸² צ"ל: דרבנן אמרין.⁸⁸³ צ"ל: מיי.⁸⁷⁸ צ"ל: בד"ו: דרבנן, ובכ"ר: רבנן.⁸⁷⁹ צ"ל: טעמא.⁸⁸⁰ צ"ל: צריכה לרבנן.

כ"ר

ד"ר

פרק רביעי

ש' 27: ולמה	18א	ש' 24: למה	יט ג
ש' 22-21: את... את...	19ב	ש' 27: את... ואת...	יט ד

פרק חמישי

ש' 40: גורעים לדרוש מתחיל'	20א	ש' 6: גורעין לדרוש מתחילתה (!) לסופה	כ א
ש' 2: פתר לה קל ⁸⁸⁴ (!)	21א	ש' 36: פתר להקל (!)	ש' 36:
ש' 29: בעון קומוי		ש' 52: בעי (!) קומוי	ש' 52:
ש' 31: אפילו כר'		ש' 53: ואפילו כר'	ש' 53:
ש' 31: למה		ש' 53: ולמה	ש' 53:
ש' 11: מכיון דכת'	21ב	ש' 5: מניין (!) דכתיב	כ ב
ש' 14-16: מה... לא כל שכן		ש' 8: לא כל שכן (!)	ש' 8:
ש' 16: או מה		ש' 8: אי (!) מה	ש' 8:
ש' 36: מה אפכלה		ש' 21: מה אכפה לה	ש' 21:
ש' 37: כיי דמר ר'		ש' 22: כמה דמר ר'	ש' 22:
ש' 7: מה איפכה לה	22א	ש' 31: מה איכפה ליה	ש' 31:
ש' 7: דן ⁸⁸⁵ (!) אמר		ש' 31: ויאמר!	ש' 31:
ש' 16: הרי (בלשון קושיא)		ש' 36: לי'	ש' 36:
ש' 20: כך ר' אומ' (!)		ש' 38: כן ר' אמר	ש' 38:
ש' 32: אינו דין		ש' 44: לי'	ש' 44:
ש' 27: ותייה כמ דא'	22ב	ש' 1: ניחא כמאן דאמר	כ ג
ש' 41: וכתיב (!) אחד אומ'	23א	ש' 32: וכתוב אחר אומ'	ש' 32:
ש' 12: ומה טעם	23ב	ש' 41: ומה טעמא	ש' 41:
ש' 13: לא (= אלא?) ⁸⁸⁶		ש' 42: לי'	ש' 42:
(מדרשית)			
ש' 15: מה טעם		ש' 43: מה טעמא	ש' 43:
ש' 17: שנ'	24א	ש' 6: לי'	כ ד

⁸⁸⁶ ראה על הירושלמי, עמ' 69, הע' 76.

⁸⁸⁴ צ"ל: קול.

⁸⁸⁵ צ"ל: דר.

מסכת סוטה (המשך)

ד"ו

כ"ר

פרק ששי

כ ד	ש' 44: סבר	ב24	ש' 36: הוא סבר
כא א	ש' 18: מממה (!) דר' אמ'	ב25	ש' 4: מה דר' אמ
	ש' 23: תנא!		ש' 17: תנייה
	ש' 42: אמרון (!) בשם ר'	א26	ש' 12: אמרין בשם ר'

פרק שביעי

כא ב	ש' 50: כך אומר אני	א27	ש' 37: כך אני אומ
	ש' 51: השיב!		ש' 39: התיב
כא ג	ש' 15: על שם ש-	ב27	ש' 36: על ידי ש-
כא ד	ש' 2: כן אמר ר'	ב28	ש' 35: לא כן אמ ר'
	ש' 13: מה טעמא	א29	ש' 10: מה טעם
	ש' 44: פשיט	ב29	ש' 16: פשוט הוא

פרק שמיני

כב ב	ש' 60: ורבנן אמרי (!)	א32	ש' 37: ורבנן אמרין
כב ג	ש' 1: להן (!) לרבנן		ש' 40: להון לרבנן
	ש' 3: מאי!		ש' 44: מה
	ש' 4: וקרא!	ב32	ש' 1: וקרייה
	ש' 44: מאן תנא	א33	ש' 25: מן תנה
	ש' 45: דאמר		ש' 26: דהוא אמ
	ש' 56: מאן תנא	ב33	ש' 3: מן תנה
כב ד	ש' 7: מה תלמוד לומר		ש' 37: ומה ת'ל'
	ש' 9: מה תלמוד לומר		ש' 40: ומה ת'ל'
	ש' 14: דכתיב	א34	ש' 3: שנ'
	ש' 41: ל'	ב34	ש' 6: נימר (בניחותא)
	ש' 48: ל'		ש' 15: דתני
כג א	ש' 13: שנאמ'	א35	ש' 18: דכת'
	ש' 21: וסופא פליגא (!)		ש' 25: וסופר ⁸⁸⁷ (!) פליג
	ש' 22: על דר'		ש' 27: על ר'
	ש' 23: ותני!		ש' 29: תני
	ש' 36: ביניהן!	ב35	ש' 4: ביניהון

⁸⁸⁷ צ"ל: וסופה.

פרק תשיעי

כג ב	ש' 54: ל'!	ב35	ש' 20: תמן את אמר
	ש' 54: וכא את אמ' אכין		ש' 21: וכה את אמר אכן
כג ג	ש' 29: דרש	א36	ש' 34: דן (?! ⁸⁸⁸) דרש
	ש' 29: אשכחת את (!) אמר		ש' 35: אשכחת אמר
	ש' 35: תנ!		ש' 44: ל'
	ש' 37: דהכין הכין	ב36	ש' 3: דהכן והכן
	ש' 38: דהכין הכין		ש' 4: דהכן והכן
	ש' 43: לא מסתברא דלאו		ש' 12: לא מיסתברא דלא
	ש' 48: הרגו הוי (!)		ש' 18: הרגוהו
	ש' 49: מה טעמא (!) דרבנין		ש' 21: מה טעמון לרבנין (!)
	ש' 50: דכתי' ¹		ש' 21: ל'
	ש' 50: דכתי' ²		ש' 22: ל'
כג ד	ש' 35: ולא מתניתא (!)	ב37	ש' 9: ולא מתניתה היא
	ש' 36: מייתו ליה (!)		ש' 11: מייתי לך (?! ⁸⁸⁹)
	ש' 37: מגיבין		ש' 13: מתיבין
	ש' 40: דהדא!		ש' 17: והדה
	ש' 40: דהכא תמן (!)		ש' 17: דהכן הכן
	ש' 41: יחידין		ש' 19: יהודיין ⁸⁹⁰
	ש' 46: מה		ש' 27: מן ⁸⁹¹
	ש' 51: כי הא (!) דמר		ש' 34: כי האי דאמר
כד א	ש' 16: מתניתין!	א38	ש' 33: ניתני
	ש' 17: ל'!		ש' 34: תני דבית ר' יפי (?! ⁸⁹²)
			כן
	ש' 17: כדתני ⁸⁹³		ש' 35: תני
	ש' 38: מסייע (!) ליה לר'	ב38	ש' 26: מסייעה לר'
	ש' 39: עליה!		ש' 27: עלוי
	ש' 39: ל'!		ש' 27: פליגה עלוי

⁸⁸² צ"ל: יניין — ראה ליברמן, על הירושלמי, עמ'

82, הע' 123. ולפי אפשטיין (מבוא לנוה"מ,

עמ' 74, הע' 7, צריך לומר "ריבי" תחת "ר'

יפי (?!).

⁸⁹³ צ"ל: כך תני. ויש לגרוס: כן. תני.

⁸⁸⁸ צ"ל: דו.

⁸⁸⁹ צ"ל: מייתי לן.

⁸⁹⁰ צ"ל: יחידין.

⁸⁹¹ = מאן.

מסכת סוטה, פרק תשיעי (המשך)

ד"ן	כי"ר
כד ב שו' 19: לי'!	39ב 15-16: זימנין אמ לה בש' ר'... וזימנין אמ לה...
שו' 19: לי'!	שו' 15: זה
שו' 19: לי'!	שו' 16: זה
שו' 56: לי'	40א 37: שו' תניא! ⁸⁹⁴

⁸⁹⁴ צ"ל: תני א' (= אמר) — ראה על הירושלמי,
עמ' 83, כד ע"ב שו' 56.

מסכת בבא קמא

כ"א

ד"ו

פרק שני

וכן הוא אומ' (!) הכן	ש' 3:	1	ש' 9:	וכא הוא אמר אכין	ג א
סוף דבר	ש' 5:		ש' 11:	לא סוף דבר	
טעמיה דר'	ש' 9:		ש' 14:	טעמא (!) דר'	
מיי כדון	ש' 14:		ש' 21:	מאי כדון	
והא תני ר' חייא	ש' 16:		ש' 24:	והתני ר' חייא ופליג	
ופליג					
מהוא	ש' 17:		ש' 25:	מהו (= מה פירוש)	
הא (= אבל)	ש' 24:	2	ש' 30:	לי'	
מתניתה מסייעה לר'	ש' 25:		ש' 32:	מתניתא מסייעא לר'	
יובה	ש' 36:		ש' 46:	ייבא	
בפלוגתא (!) דר' ור'	ש' 36:		ש' 46:	כתפלוגתה דר' ודר'	
את אמרת (!) ⁸⁹⁵	ש' 39:	3	ש' 51:	מר	
סברין למימר	ש' 41:		ש' 54:	סברין מימר	
דאמ'	ש' 41:		ש' 54:	דו אמ'	

פרק שלישי

יכיל מימור ליה	ש' 10:	4	ש' 59:	יכיל מימור ליה	ג ב
לא הכל ממך	ש' 11:		ש' 60:	לא כל (!) ממך	
מן הדה	ש' 14:		ש' 3:	מן הדא	ג ג
ואת שמעת (!) ⁸⁹⁷ מינה	ש' 15:		ש' 5:	ותישמע (!) ⁸⁹⁶ מינה	
מלתיה דר' אמרה	ש' 29:		ש' 22:	מילתיה דר' אמר (!)	
תני	ש' 43:	5	ש' 36:	לי'	
דאתא ר' מימור לך	ש' 48:		ש' 42:	דאיכא (!) ר' מימור לך	
והיידה אמ' דא	ש' 50:		ש' 45:	והדא (!) אמרה דא	
כמה	ש' 51:		ש' 46:	וכמה	
לֹא בְדֵה	ש' 56:	6	ש' 49:	לי'	

⁸⁹⁷ צ"ל: ואת שמע.

⁸⁹⁵ צ"ל: אתאמרת.

⁸⁹⁶ צ"ל: ותשמע.

מסכת בבא קמא, פרק שלישי (המשך)

כ"א	ד"ו	(ג ג)
ש' 56: מִלְתָּהּ דְּר' אֲמַרְהּ (6)	ש' 49: מילתיה דר' אמר (!)	
ש' 57: מהוא ש-	ש' 50: מהו ש-	
ש' 58: לית דא פשיט' על	ש' 51: ליידיא פשטה (898!) על	
שטתון דרבנין	שיטתהון דרבנן (!)	
ש' 59: מהוא ש-	ש' 52: מהו ש-	
ש' 63: ר' הושעיה תני	ש' 56: לי	
ש' 65: מפני ש-	ש' 58: ש-	
ש' 66: מאי כדון	ש' 59: לי	
ש' 67: מיתיבין הדא מתנית'	ש' 61: מתיבין הא (!) מתניתא	
ש' 67: דמיתיבין לה	ש' 61: דמותבין לה	
ש' 67: דמיתיבין לה	ש' 62: דמותבין לה	
ש' 70: אימת דמיתיבין לה	ש' 1: אימת דמיתיבין	ג ד
ש' 71: וזימנין דמיתיבין לה	ש' 2: אימת דמיתיבין	
ש' 72: ולמה אמרו	ש' 2: לי!	
ש' 72: אימר תיפטר	ש' 2: לי!	
ש' 72: לא מסתברא דלא	ש' 2: לי!	
ש' 73: הרי (בלשון קושיא) 899	ש' 2: לי	
ש' 73: אתיא דר' כשטת ר'	ש' 3: אתיא דר' כר'	
רבו		
ש' 77: בעי 7	ש' 7: בעא	
ש' 78: לא מסתברא דלא	ש' 8: ולא (!) מסתברא דלא	
ש' 86: מן דמר	ש' 17: מאן דמר	
ש' 100: מכיון ש-	ש' 28: כיון ש-	
ש' 103: אמרין 8	ש' 31: אמרי!	
ש' 108: נימר (בניחותא) 900	ש' 34: לי	
ש' 108: ולא פליגיין	ש' 34: לא פליגי (!)	
ש' 108: ומה דתני ר' חיה	ש' 35: ומה דמר ר' חיה	
ש' 109: והא תני ר' חיה	ש' 36: והתני ר' חיה	
ש' 109: אמר' 901	ש' 36: לי	

⁹⁰⁰ בקטע סבונה (סוף עמ' 289), במקבילה שבשבוועות לא ע"ג ש' 54 בא "אמור" תחת "נימר".

⁹⁰¹ = אמרין, או צ"ל: אמר (פירוש: אמור).

⁸⁹⁸ צ"ל: לידא (= לית דא) פשיטה.
⁸⁹⁹ לשיטת ליברמן — ראה ירושלמי נזיקין, מבוא, ריש עמ' לג, ד"ה ואחר-כך; ואני נוטה לפרש בתמיהה — ראה מבוא, עמ' קפג, ד"ה לא מסתברא.

מסכת בבא קמא, פרק שלישי (המשך)

כי"א	ד"ן
ש' 109: מכיון ש-	ש' 36: כיון ש-
ש' 112: אמר ⁹⁰²	ש' 39: אמר
ש' 120: והא תנינן	ש' 43: והתנינן
ש' 125: מאי (!) ⁹⁰³ טעמיה דר'	ש' 52: מאי טעמא (!) דר'
ש' 126: מאי (!) ⁹⁰⁴ טעמיה דר'	ש' 53: ומה מקיים ר'
ש' 146: נשמענה מן הדא	ש' 55: נישמענה מהדא

פרק רביעי

ש' 7: לֹא כֵן אִם ר'	ש' 37: ולא כן אמר ר'	ד א
ש' 8: מה ביניהון	ש' 39: ומה ביניהון	
ש' 10: על דעתיה דר' ₁	ש' 41: על דעתיה דר'	
ש' 15: דו יכיל מימור ליה	ש' 48: דיכול (!) מימר ליה	
ש' 17: דו יכיל למימור ליה	ש' 50: דיכיל מימר ליה	
ש' 18: דו יכיל מימור ליה	ש' 52: דיכיל מימר ליה	
ש' 20: והא תני	ש' 54: והתני	
ש' 22: מה חמית מימר	57-56: מה חמית... מימר (!)	
ש' 22: לינן קיימין אלא	ש' 57: אינן (!) קיימין אלא	
ש' 27: קשיתה קומי ר' וא' לי	ש' 2: קשייתה קומי ר'	ד ב
	אמר (!) לי	
ש' 28: בפירוש פליגין	ש' 4: בפירוש פליגי (!)	
ש' 52: לא על הדא את	ש' 22: לא על הדא	
אמרת (!) ⁹⁰⁵	איתאמרת	
אלא על הדא דתני ר'	אלא בהדא (!) ⁹⁰⁶ דתני	
חייה	ר' חייה	
ש' 68: תני עלה	ש' 55: תני	
ש' 72: מן דילפה מדר'	ש' 59: מאן (!) דילפה מן דר'	
ש' 76: נאמ' כן	ש' 63: נאמר כאן	
ש' 77: שנ' כן	ש' 1: שנאמר כאן	ד ג
ש' 77: ולא כן כתיב	ש' 1: ולית כתיב	
ש' 78: מילה שמעית	ש' 3: מיליה (!) שמעית	

⁹⁰⁵ צ"ל: אתאמרת.

⁹⁰⁶ צ"ל: על הדא.

⁹⁰² = אמרין, או צ"ל: אמר (פירוש: אמור).

⁹⁰³ צ"ל: מה.

⁹⁰⁴ צ"ל: מה.

מסכת בבא קמא, פרק רביעי (המשך)

ד"ו	כי"א
ש' 4: ולית אנא ידע (ד ג)	ש' 79: ולינה ידע (13)
ש' 9: ל"י!	ש' 83: תני בשם ר'
ש' 12: תניי חורן תני	ש' 85: אית תניי חורן
ש' 17: ל"י	ש' 90: ייבה
ש' 18: ל"י! 907	ש' 91: יכול
ש' 18: ל"י!	ש' 91-92: כשם... כך...
ש' 18: ל"י!	ש' 92: ת"ל
ש' 22: איש (!) תניי תני	ש' 95: אית תניי תני 14
ש' 28: מאן דאמר	ש' 100: מן דמר
ש' 31: כמאן דמר	ש' 102: ומן דמר
ש' 33: מאי טעמא (!) 908 דר'	ש' 104: מה טעמ' דר'
ש' 36: כשם שחולקין (!) ב'...	ש' 106-107: כשם שהם חלוקין ב'...
ש' 36: כך הן חולקין ב'...	ש' 107: כך הם חלוקין ב'...
ש' 37: בעי!	ש' 107: בעה

פרק חמישי

ד ד	ש' 29: ואמור	15	ש' 5: אימר
ש' 34: מה מפקה מביניהון	ש' 9: מן מפקה מביניהון		
ש' 34-35: מאן דמר... מאן דמר...	ש' 9-10: מן דמר... מן דמר...		
ש' 39: כך אני או'	ש' 13: כך אנו אומרים		
ש' 52: הכל מודין	ש' 29: הכל מודים 16		
ש' 53: הכל מודין	ש' 30: הכל מודים		
ש' 54: וחכמים אומרים	ש' 31: ורבנין אמרין		
ש' 58: ולא שנייא היא (!)	ש' 39: ולא שנייה		
ש' 1: ולמה תנינה (!) הכא	ש' 40: ולמה תנינתה הכה		
ש' 2: הא (!) דבתרה	ש' 40: הדה דבתרא		
ש' 4: כתיב	ש' 43: כתו' 17		
ש' 9: שאל	ש' 47: שאיל		
ש' 13: כתיב	ש' 52: כתו'		
ש' 15: וכשהוא בא	ש' 54: כשאת בא		
ש' 16: וכשהוא בא	ש' 54: וכשאת בא		
ש' 20: והיכי דמי (!) 18	ש' 61: והיכי		

908 צ"ל: מה טעמה.

907 כל המימרא נתקצרה בד"ו על ידי "כו".

מסכת בבא קמא, פרק חמישי (המשך)

ד"ן	כי"א
(ה א) שו' 21: לי'	(18) שו' 62: כינן קיימין
שו' 23: מיפתיני ⁹⁰⁹	שו' 69: מפתרנה
שו' 26: אית בה לחומרא,	שו' 71: אית בה לקולא, ואית
ואית בה לקולא	בה לחומרא
שו' 27: כיי דתנינן תמן	שו' 72: כדתנינן תמן
שו' 39: לי'	שו' 84: דכתו ⁹¹⁰
שו' 44: לי'	שו' 88: מתניתה אמרה כן
שו' 45: משנה שלימה שנה	שו' 89: משנה תמימה שנה
רבי	רבי
שו' 45: ואנא דאיתיתיה (!) ⁹¹¹	שו' 90: ונה אייתיתיה

פרק ששי

ה ב	שו' 20: אין כתי' (!)	20	שו' 8: אין כתו'
	שו' 21: מאי כדון		שו' 8: מיי כדון
	שו' 22: ואית דאמרין		שו' 9: ואית דאמ' לה
	שו' 26: תני ר' יהושע אומר		שו' 13: תני ר' הושעיה
	שו' 40: דאמר	21	שו' 27: דו א'
	שו' 41: על דעתיה דר' ור'		שו' 27: על דעתון דר' ור'
	שו' 44: היא (!) מתניתא		שו' 30: וחוטא היא מתניתא
	שו' 57: לי'		שו' 42: עשו
ה ג	שו' 4: אינמי!	22	שו' 49: אמר תפתר
	5-6: מאן דמר... מאן דמר...		שו' 50: מן דמר... מן דמר...
	שו' 15: ועל דעתיה (!) ⁹¹²		שו' 60: על דעתון דרבנין
	דרבנין דאמר (!) ⁹¹³		דאינון אמרין
	שו' 19: לי'		שו' 62: דברי הכל
	שו' 23: לי'	23	שו' 67: תני
	שו' 27: מחלפה שיתר ר' (!)		שו' 74: מחלפה שטתיה דר'
	שו' 28: ולית ר' דריש הכא		שו' 75: לית ר' דריש הכה...
	אלא (!)		אלא
	שו' 29: מחלפה שיתר רבנין (!)		שו' 76: מחלפה שטתון
			דרבנן (!) ⁹¹⁴

⁹¹² צ"ל: דעתיהון.

⁹¹³ צ"ל: דאמרין.

⁹¹⁴ צ"ל: דרבנין.

⁹⁰⁹ לשון נקבה.

⁹¹⁰ צ"ל: דכתי'.

⁹¹¹ צ"ל: אייתיתיה.

מסכת בבא קמא, פרק ששי (המשך)

ד"ו	כי"א
ש' 30: תמן אמרין (!!)... וכא	ש' 76: תמן אינון אמרין...
אמרין (!!)...	וכא אינון אמרין...
ש' 32: כל עמא מודו	ש' 78: כל עמה מודיי
ש' 32: דתני (!) כן	ש' 78: ותני כן
ש' 35: לי'	ש' 81: >אתא עובדא קומי
	דר' (!) 915 אמ' <
ש' 45: יכלין מימר לון	ש' 89: יכלין אינון מימור לון
ש' 46: יכלין מימר לון	ש' 90: יכלין אינון מימור >ר
	לון

פרק שביעי

ה ד	ש' 27: מנן תיתי ליה	24	ש' 5: מנא תיתי לה
	ש' 30: ולמה	25	ש' 7: ולמה לי
	ש' 31: לי'		ש' 8: ניתני ₂
	ש' 33: שאל		ש' 10: שאל
	ש' 33: למה לא שנינו		ש' 10: ולמה לא שנינו
	ש' 35: אין כתוב		ש' 12: אינו קרוי
	ש' 55: מהו (= מה פירוש)	26	ש' 43: מהוא
	ש' 58: ולית שמת (!) מינה		ש' 45: ולית ש"מ כלום
	כלום		
ו א	ש' 1: והיכי דמי (!)		ש' 47: והיכי
	ש' 1: ולית (!) שמע מינה		ש' 47: לית ש"מ כלום
	כלום		
	ש' 2: לא כן אמ' ר'	27	ש' 52: ולא כן א' ר'
	ש' 4: מאן תניתה		ש' 53: מן תנתה
	ש' 4: לי'		ש' 53: דתנינן
	ש' 27: כתיב	28	ש' 74: כתוב
	ש' 33: לי'		ש' 79: הכה אתמר
	ש' 34: לי'		ש' 80: לעניין
	ש' 34: לי'		ש' 80: לעיניין

915 צ"ל: ר'. וראה ר"י לוי, פירוש לב"ק, עמ' 182,

ד"ה הרי זה.

כ"א

ד"ן

פרק שמיני

29	ש' 8: כתו'	ו ב	ש' 21: כתיב
	ש' 14: אין ⁹¹⁶		ש' 27: אם
	ש' 14: והלא כבר נאמר		ש' 28: כבר כתיב
	ש' 18: ותמר הכין		ש' 33: ותימ' (!) אכן
30	ש' 23: תניי חורן ⁹¹⁷ (!)		ש' 40: תני חורין (!)
	ש' 28: כאילו		ש' 47: לי'
	ש' 29: כאילו		ש' 47: כילו ₂
	ש' 39: וחזר ותנה		ש' 57: וחזר ותנא
31	ש' 43: אמרין	ו ג	ש' 2: לי'
	ש' 43: קרי עלויה ⁹¹⁸ (!)		ש' 3: וקרי אנפשיה (!)
	ש' 49: וכולה		ש' 6: וכ'
	ש' 50: ואינון דאמרין כן		ש' 7: וינון דמרון כן
	ש' 55: כהדה		ש' 12: לי'
32	ש' 66: הא אמירה		ש' 18: לי'!
	ש' 67: וכן את מוצא		ש' 19: לי'
	ש' 69: ובסוף העניין מהו או'		ש' 19: לי'
	ש' 74: הדה דתמר		ש' 23: הדא דתימר (!)
	ש' 74: באותו		ש' 23: לי'
	ש' 75: באותו		ש' 24: לי'
	ש' 78: מילתיה דר' אמרה		ש' 27: מילתיה דר' (!)
	ש' 79: מלתיה דר' אמרה		ש' 29: מילתיה דר' אמר (!)
33	ש' 81: הדה דתמר		ש' 30: הדא דתימר (!)
	ש' 81: באותן		ש' 31: ב'
	ש' 82: באותן		ש' 31: לי'

פרק תשיעי

33	ש' 7: ועוד הוא	ו ד	ש' 21: עוד
	ש' 11: מפני		ש' 26: משום
	ש' 11: שאיל		ש' 26: שאל
	ש' 13: מפני		ש' 28: משום

⁹¹⁸ צ"ל: עלוי.

⁹¹⁶ צ"ל: אין.

⁹¹⁷ צ"ל: תניי חורן תני.

מסכת בבא קמא, פרק תשיעי (המשך)

כ"א	ד"ו	
ש' 13: הא אמירה	ש' 28: האמירה	(ו ד)
ש' 17: הא (= אבל)	ש' 33: ל"י	
ש' 18: מן תניתה	ש' 33: מאן תניתה	
ש' 27: וודיי	ש' 41: ודאי	
ש' 28: מחמת ₁	ש' 42: מן	
ש' 28: מחמת ₂	ש' 42: מ-	
ש' 32: אימר תיפתר... אמר תפתר...	ש' 46: תיפתר	
ש' 32: ולית את שמע מינה כלום	ש' 47: ולית שמע מינה כלום	
ש' 34: דהוה דריש ליה	ש' 49: דדריש לה	
ש' 45: מהוא	ש' 54: מהו (= מה פירוש)	
ש' 49: ואת ש"מ	ש' 58: ותשמע מינה	
ש' 52: תניי חורן תני	ש' 3: ותני חורן (!)	ז א
ש' 53-54: מן דמר... ומן דמר...	ש' 3: ל"י	
ש' 53: מה טעמ' דר'	ש' 3: ל"י	
ש' 55: מה טעמ' דר'	ש' 3: מאי טעמא (!) ⁹¹⁹ דר'	
ש' 57: בשעה ש-	ש' 5: ל"י	
ש' 60: ובשעה ש-	ש' 8: ל"י	
ש' 62: והא תנינן	ש' 10: והתנינן	
ש' 63: אימר	ש' 11: אמר	
ש' 63: לא עלתה על דעתו	ש' 11: לו (!) עלת על דעתו	
ש' 64: אמ' (= אימר או אמרין)	ש' 13: ל"י	
ש' 78: ולא אתייה אלא	ש' 18: לא אתיא אלא	
ש' 94: והא תני	ש' 28: והתני	
ש' 96: מכיון ש-	ש' 31: כיון ש-	
ש' 103: תריהון אמרין	ש' 34: ל"י	
ש' 103: דרש	ש' 34: דדרש	
ש' 108: תריהון אמרין	ש' 40: אמר!	
ש' 112: אינון פליגין ₁	ש' 42: פליגין	
ש' 112: אינון פליגין ₂	ש' 42: ל"י	

⁹¹⁹ צ"ל: מה טעמא.

מסכת בבא קמא, פרק תשיעי (המשך)

ד"ן	כ"א
(ז א) 47-42: מאן דמר... מאן דמר... (38)	116-112: כמן דמר... כמן דמר...
ש' 42: לי'	ש' 112: אינון פליגין ₃
ש' 47: פליגין	ש' 116: אינון פליגין

פרק עשירי

ז ב	ש' 31: אזל תנייה ל'	38	ש' 6: אזל ליה תנייה ל'
	ש' 35: ולית היא פליגא על ר'		ש' 9: לית הדה פליגא על ר'
	ש' 37: ואפילו כר' לית היא פליגא	39	ש' 11: ואפי' על דר' לית הא (!) פליגא
	ש' 50: לא הכל מהן לומר		ש' 24: הכל מהן לומר (בתמיהה)
	ש' 52: לא הכל מהן לומר		ש' 25: הכל מהן לומר (בתמיהה)
	ש' 53: לי'		ש' 26: והא תני
	ש' 53: מה אית לך למימר		ש' 27: מה אית לך
	ש' 54: הן!		ש' 27: מהוא (= מה פירוש)
ז ג	ש' 2: לי'	40	ש' 38: מפני
	ש' 5: מה פליג (!)		ש' 40: מה ופליג
	ש' 12: מהו ד'		ש' 51: מהוא ש'
	ש' 13: מהדא		ש' 51: מן הדה
	ש' 16: לי'		ש' 57: אלא (להצעת בעיא)
	ש' 19: יכיל מימר ליה		ש' 59: דו יכיל מימור ליה
	ש' 22: סבר מימר ₁	41	ש' 63: סבר מימור
	ש' 22: סבר מימר ₂		ש' 64: סבר מימור
	ש' 37: מה דתני בר קפרא		ש' 85: ומה דתני בר קפרא

מסכת בבא מציעא

כ"א

ד"ן

פרק ראשון

סבר מימר	ש' 6:	42	ש' 24:	אמ'	ז ד
למד ר'	ש' 8:		ש' 25:	דר'!	
לא (בתמיהה)	ש' 8:		ש' 26:	אלא!	
ותמר	ש' 9:		ש' 26:	ותימר!	
אף הדה דמייה לדה	ש' 9:		ש' 27:	אוף הדא דמייה לה	
אתיה	ש' 14:		ש' 33:	אתיית!	
אילו	ש' 27:	43	ש' 44:	לי'	
לא מן ראשה ולא מן	ש' 27:		ש' 45:	לא מרישא ולא	
סופה			מסיפא (!)		
מתניתה פליגא על ר'	ש' 31:		ש' 47:	מתניתא פליגא על ר'	
ואמור דבתרה	ש' 33:		ש' 49:	ומור דבתרה	
תפתר	ש' 35:		ש' 51:	לי'	
תפתר	ש' 36:		ש' 53:	לי'	
והא כתוב (!)	ש' 38:		ש' 55:	והכת'	
ואם	ש' 39:		ש' 56:	אי ⁹²⁰	
וקיימתה! ⁹²¹	ש' 40:		ש' 57:	הוי אומ'	
אתא שאיל	ש' 44:		ש' 1:	אזל שאיל	ח א
עליה	ש' 50:	44	ש' 6:	לי'!	
מה בין... לבין...	51-52:		ש' 7:	מה בין... ל-...	
הרי... הרי...	ש' 54:		ש' 10:	הרי (בלשון קושיא)	
מה מפקה מביניהון	ש' 57:		ש' 14:	לי'!	
מאן דמר... ומאן	57-58:		ש' 14:	לי'!	
דמר...					
מפני	ש' 57:		ש' 14:	לי'!	
אין כאן (בתמיהה) ⁹²²	ש' 57:		ש' 14:	לי'!	
הא... לא	58-59:		ש' 14:	התיבון	
צריך מתניתה	ש' 63:		ש' 18:	צרך מתניתא	

⁹²² ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 130, ש' 57-58.

⁹²⁰ צ"ל: אם.

⁹²¹ צ"ל: וקיימונה.

מסכת בבא מציעא, פרק ראשון (המשך)

ד"ן	כי"א
(ח א) שו' 24: לא דמי	45 שו' 71: לא דומה
שו' 25: שאני אומר	שו' 71: שני אומ'
שו' 27: ותליתיהון (!) מתברן	שו' 73: ותליתיהון מתבירן
שו' 29: לי'	שו' 75: מהו פליג
שו' 29: לי'	שו' 75: מפני
שו' 29: תני	שו' 78: תנא
שו' 43: והתני'	46 שו' 95: והא תנינן
שו' 45: מאי כדון	שו' 97: מיי כדון
שו' 45: לי'	שו' 97: דברי הכל

פרק שני

ח ב	שו' 45: לי'	46 שו' 12: תני
	שו' 46: לי'	שו' 10: תני
	49-48: הן דתימר (!) ... והן דתימר (!) ...	שו' 16: הן דתמר ... והן דתמר ...
ח ג	שו' 2: את שמע מינה	47 שו' 29: ואת ש"מ
	שו' 3: מכיון ד-	שו' 29: מן גו ד-
	שו' 5: אמרין ⁹²³	שו' 31: אימר
	שו' 8: אזל שאל	שו' 34: אתא שאל
	שו' 9: דנימר ⁹²⁴	שו' 35: דנה א'
	שו' 10: תני	שו' 35: תנא
	שו' 15: כל עמא מודו	שו' 40: כל עמה מודיי
	שו' 16: כל עמא מודו	שו' 41: כל עמה מודיי
	שו' 18: לי'	שו' 43: כיני מתניתא
	שו' 24: אפילו כמאן דמר	48 שו' 48: ואפי' כמן דמר
	שו' 24: כל עמא מודיי	שו' 48: לית כל עמה מודיי
		(בתמיהה)
	שו' 25: סברין	שו' 49: סבירין
	שו' 58: היך	49 שו' 80: ואיד
ח ד	שו' 1: הכל מודין	שו' 86: הכל מודים
	שו' 17: לי'	שו' 100: אימר
	שו' 17: שנייא היא	שו' 100: שנייה <היא> הכה

⁹²⁴ צ"ל: דנמר (= דנא מר).

⁹²³ צ"ל: אמרין או אמר (= אימר).

מסכת בבא מציעא, פרק שני (המשך)

כי"א	ד"ן
ש' 101: וחזר ותנה (50)	ש' 18: וחזר תני (!)
ש' 102: בהין	ש' 19: בההוא
ש' 102: באהין	ש' 20: בההוא
ש' 106: דברי חכמים... דברי ר'...	ש' 25: כדברי חכמים... כדברי ר'...
ש' 107: דברי חכמים... דברי ר'...	ש' 26: ל'
ש' 114: אימר 51	ש' 33: ל'
ש' 115: מלתיה דר' אמרה	ש' 35: מילתיה דר' (!)
ש' 115: משום ד-	ש' 36: ל'!
ש' 115: רביה	ש' 36: ל'!
ש' 117: כל אגדתא	ש' 38: ובאגדתא!
ש' 118: תלמודו	ש' 39: ל'
ש' 119: מהו (= מה פירוש)	ש' 40: ל'!

פרק שלישי

ש' 2: מנן תי>י-תני לה 51	ש' 24: מנן תיתי ליה ט א
ש' 4: לפרקיה	ש' 27: לפירקא!
ש' 14: ויש ² (בתמיהה) 52	ש' 39: ל'!
ש' 17: והוא ש- ⁹²⁵	ש' 42: ל'!
ש' 18: שאיל	ש' 43: שאל
ש' 21: כן... כן...	ש' 48: כאן... וכאן...
ש' 22: שם... וכן...	ש' 49: שם... כאן...
ש' 22: בעי (= מקשה)	ש' 51: אמר
ש' 25: וכן תני (!) ⁹²⁶	ש' 54: ל'
ש' 27: די מתניתין (!) ⁹²⁷	ש' 55: דמתניתא!
ש' 27: מן הדא	ש' 55: מהדא
ש' 42: אימר 53	ש' 9: אמר ט ב
ש' 43: שנייה היא הכה	ש' 9: שנייה היא
ש' 43: אית אנן אמרין	ש' 9: אית אמר (!)
ש' 44: מהוא צריכה	ש' 10: מהו לצורכה (!)

⁹²⁷ צ"ל בד"ן: די מתניתא (או דימתניתא),

ובכ"א: די מתניתן.

⁹²⁵ ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 141, ש' 16-17.⁹²⁶ צ"ל: ותני כן.

מסכת בבא מציעא, פרק שלישי (המשך)

כ"א	ד"ן
ש' 55: מה את אמר (ו) 928	ש' 22: מה (= מה פירוש)
ש' 56: ואין תימר	ש' 23: אין תימר ²
ש' 60: מה טעמון דבית שמיי	ש' 28: ומה טעמא (ו) דבית שמאי
ש' 61: תפתר	ש' 28: ל"ן 929
ש' 61: בעי (= מסתפק)	
ש' 61: מה את אמרת (ו) 930	
ש' 62: והא תני ר' הושעיה	
ש' 62: כלום... אלא (ו) 931...	
ש' 63: שנאמרה	
ש' 64: בעה קומי ר'	
ש' 64: מה את אמרת (ו) 932	
ש' 64: ולא דא היא שאלתיה	
דר' (בתמיהה)	
ש' 65: אין תימר... אין תימר...	
ש' 66: אין תימר... ואין תימר...	
67-68: נאמרה... ונאמר'...	
ש' 68: ולא דמייה	
ש' 68: שנאמרה	
ש' 69: שנאמ' (= שנאמרה)	
ש' 69: כיון ש-	
ש' 69: שנ' (= שנאמרה)	
ש' 70: כאילו	
ש' 71: אין או' (= אומרין)	
ש' 71: אילן 933	
71-72: נאמ'... ונאמ'...	
(= נאמרה... ונאמרה)	
ש' 72: ולא דמייה	
ש' 72: שנאמרה	

930 צ"ל: אתאמרת (= איתאמרת).

931 ל"ג "אלא".

932 צ"ל: אתאמרת (= איתאמרת).

933 = אילו.

928 צ"ל: אתאמרת — ראה מה שהערתי לקמן, עמ' 54, ש' 61 וש' 64.

929 כל הלשונות בטור הנגדי מכאן עד סוף הפרק חסרים בד"ו.

מסכת בבא מציעא, פרק שלישי (המשך)

ד"ו

כי"א

ש' 72: שנ' (= שנאמרה)	(54)	ש' 73: שנ' (= שנאמרה) (2x)	(ט ב)
ש' 74: שמע ר' ואמר			
ש' 74: אני איני מקבל עלי			
את הדבר הזה			
ש' 75: ותני ר' הושעיה כן			
ש' 79: אם אומ' את כן			
ש' 79: נמצאת (נוכח)			
ש' 79: למד (בינוני)			
ש' 80: דו יכיל מימור ליה			
ש' 80: מה אם			
ש' 81: אלא (תלמודית)			

פרק רביעי

ט ג

ש' 20: מאן תניתה	55	ש' 3: מן תנתה
ש' 21: כהדא		ש' 3: כהדה דתני ר' חייה
ש' 21: לינא חזור (!) בי		ש' 4: לית אנא חזר בי
ש' 22: מילתיה דר' אמר (!)		ש' 5: מלתה דר' אמרה
ש' 23: ליל!		ש' 5: מתניתה ⁹³⁴ >דר' חייה< אמרה
ש' 23: ליל!		ש' 6: מלתיה אמרה
ש' 23: ליל!		ש' 6: כהדה
ש' 33: מאן דלא סבר הא (!)		ש' 15: ומן דלא סבר הדה
מילתא		מילתה
ש' 36: אמר'		ש' 17: אמר' ⁹³⁵
ש' 38: אוף הכא		ש' 18: אף הדה דמיייה לה
ש' 41: אית הכא מילי (!)		ש' 21: אית הכה מילה חורי
דיודי בה ר'		דמודה בה ר'
ש' 47: כתיב	56	ש' 26: כתו'
ש' 52: ליל		ש' 31: רבנין
ש' 1: ליל!		ש' 38: בעה קומי ר'
ש' 1: ליל!		ש' 38: ואהין הוא

ט ד

⁹³⁵ צ"ל: אמרון.⁹³⁴ קרי: מתניתה.

מסכת בבא מציעא, פרק רביעי (המשך)

כ"א	כ"ב	ד"ו	ט ד
הדה דתמר	ש' 39: (56)	הדא דתימר (!)	ש' 2:
כדה ⁹³⁶	ש' 40:	ל'!	ש' 2:
אלא כינן קיימין ⁹³⁷	ש' 45:	ל'	ש' 8:
בסתם ⁹³⁸	ש' 45:	ל'	ש' 8:
תני לוי	ש' 54: 57	תני ר' לוי (!)	ש' 19:
יכיל הוא מימור ליה	ש' 58:	יכיל מימור ליה	ש' 24:
יכיל הוא מימר ליה	ש' 59:	יכיל מימור ליה	ש' 25:
הא (= אבל)	ש' 64:	ל'!	ש' 31:
ותייה כהין תנייה	ש' 65:	ותייה כהן תנא (!) ⁹³⁹	ש' 32:
תנינן	ש' 67:	תני	ש' 33:
אימר	ש' 78: 58	אמר	ש' 42:
ואהינו (בתמיהה) ⁹⁴⁰	ש' 103: 59	והתנינן	ש' 57:

פרק חמישי

ש' 6: 59	בעון	ש' 46:	י א
ש' 7:	מודה ר' 1	ש' 48:	ש' 48:
ש' 8:	תני ⁹⁴¹	ש' 50:	ש' 50:
ש' 15:	הא (= אבל)	ש' 56:	ש' 56:
ש' 35: 60	יליף לה ר'	ש' 13:	י ב
ש' 37-36:	מן דמר... ומן דמר...	ש' 16-15:	ש' 16-15:
ש' 37:	מה טעמ' דר'	ש' 16:	ש' 16:
ש' 39: 61	מהו (= מה הדין)	ש' 17:	ש' 17:
ש' 39:	ואמרון קומוי הדה	ש' 17:	ש' 17:
ש' 40:	לא אמרון אלא הדה	ש' 18:	ש' 18:
ש' 41:	אף על גב כן	ש' 19:	ש' 19:
ש' 56:	מהו... מהו (= מה הדין)	ש' 33:	ש' 33:
ש' 61:	מתיבין לר'	ש' 38:	ש' 38:
ש' 63: 62	מיי כדון	ש' 41:	ש' 41:
ש' 88-87: 63	מאן דא'... ומן דמר...	ש' 3:	י ג
ש' 89:	בפ' פליגין	ש' 4:	ש' 4:

⁹⁴⁰ ראה ירושלמי נזיקין, מבוא (של רוזנטל), ריש עמ' כא.

⁹⁴¹ ראה ירושלמי נזיקין, מבוא (של רוזנטל), עמ' כז, ס' 3.

⁹³⁶ ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 148, ש' 40.

⁹³⁷ ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 149, ש' 45.

⁹³⁸ ראה ההערה הקודמת.

⁹³⁹ צ"ל: תנייה.

מסכת בבא מציעא, פרק חמישי (המשך)

כ"א	ד"ו	(י ג)
ש' 99: והא תני ר' הושעיה	ש' 14: ל"י!	
ש' 100: מייכדון! ⁹⁴²	ש' 14: ל"י!	
ש' 100: תמן... ברם הכה...	ש' 14: ל"י!	
ש' 105: והוא ש-	ש' 18: ל"י	
ש' 111: תני בר קפרא	ש' 23: בר קפרא אמר	
ש' 114: וכגון	ש' 26: ל"י	
ש' 123: תמיה אני (!) היך	ש' 36: ותימה (!) אנא איך	
רבנין פליגי	רבנין פליגי (!)	
ש' 124: איתפלגון	ש' 37: איתפלגון!	
ש' 124: כל עמה מודוי	ש' 38: כל עמה מודוי	
ש' 125: כל עמה מודוי	ש' 39: כל עמה מודוי	
ש' 134: ולא מודוי לי (!) ⁹⁴³	ש' 45: ולא מודוי רב (!)	
רבנין		
ש' 136: נפק וקבעה מתני	ש' 48: נפק קבעה	
	במתניתא ⁹⁴⁴ (!)	
ש' 139: דאילו	ש' 50: די לן ⁹⁴⁵ (!)	
ש' 151: דתמן תנינן	ש' 64: דתנינן תמן	
ש' 162: הא (= אבל)	ש' 2: ל"י!	
ש' 170: תני	ש' 4: ל"י	
ש' 173: תני	ש' 7: ל"י	
ש' 180: ופרשו	ש' 15: ופירש	

פרק ששי

כ"א	ד"ו	יא א
ש' 27: דר' היא	ש' 12: ר' היא	
ש' 30: מן דמר... ומן דמר...	ש' 14-15: מאן דתני... מאן דמר...	
ש' 36: יכיל הוא מימר	ש' 23: יכיל מימר ליה	
ש' 51: שמו' ⁹⁴⁶	ש' 40: ששאל!	
ש' 55: ל"י	ש' 44: תני	

⁹⁴⁵ צ"ל: דילו (= דאילו).⁹⁴⁶ = שמואל.⁹⁴² צ"ל: מיי כדון.⁹⁴³ צ"ל: ליה.⁹⁴⁴ צ"ל: במתניתה.

כ"א

ד"ן

פרק שביעי

יא ב	ש' 29:	אמר רב (!) הושעיה	69	ש' 2:	תני ר' הושעיה
	ש' 35:	יכילו מימר לון		ש' 5:	יכיל הוא מימר לון
	ש' 38:	ומאי (!) טעמא	70	ש' 8:	מה טעמ'
	ש' 44:	לי'		ש' 13:	כתו' (לציטוט פסוק)
	ש' 44:	וכי עלת על דעת		ש' 14:	וכי תעלה על דעתך
	ש' 45:	שלא		ש' 14:	אלא (מדרשית)
	ש' 45:	לי'		ש' 14:	יכול
	ש' 46:	כתיב		ש' 17:	כתו'
	ש' 54:	כתיב		ש' 27:	כתו'
	ש' 55:	לי'		ש' 28:	אלא ² (מדרשית)
	ש' 58:	ואית דמרין	71	ש' 36:	אית דאמרין
יא ג	ש' 7:	תני ר' חיה ומסייע על ר' (!)		ש' 41:	תני ר' חיה מסייע לר'
	ש' 12:	לי'		ש' 51:	תני

פרק שמיני

יא ג	ש' 55:	אין אנו יודעין	72	ש' 2:	וכי אין אנו יודעין
יא ד	ש' 3:	איני יודע		ש' 6:	וכי אין אנו יודעין
	ש' 3:	ומה תלמוד לומר		ש' 6:	מה ת"ל
	7-6:	אית מרין (!) ... ואית מרין (!) ...		9-11:	אית אנן אמרין ... ואית אנן אמרין ...
	ש' 15:	זו להוציא מידי ר'		ש' 20:	זו להוציא מדברי ר'
	ש' 18:	להוציא מדברי ר'		ש' 22:	זו להוציא מדברי ר'
	ש' 19:	מה הן (= מה דינם)		ש' 24:	מִהֶן
	ש' 30:	לית פשטא על דא שיטת ר' (!)	73	ש' 35:	לית דא פשיטה על דר'
	ש' 30:	דו אמר		ש' 35:	דר' אמ'
	ש' 33:	לא על (!) דעת		ש' 38:	לא עלתה על דעת
	ש' 35:	מה פליג (!)		ש' 40:	מה ופליג
	ש' 35:	אמרין ⁹⁴⁷		ש' 40:	אימר
	ש' 36:	לי'		ש' 41:	והורה ר'

⁹⁴⁷ צ"ל: אמרין או אמר (= אימר).

מסכת בבא מציעא (המשך)

ד"ו

כ"א

פרק תשיעי

יב א	ש' 26: יכלין מימר ליה	74	ש' 17: יכיל הוא מימר ליה
	ש' 28: יכיל מימ' ליה		ש' 19: יכיל הוא מימר ליה
	ש' 32: מהו (= מה הדין)		ש' 23: מהו... מהו
	ש' 33: כמה		ש' 25: וכמה
	ש' 40: יכיל מימר ליה		ש' 31: יכילי (!) ⁹⁴⁸ מימור ליה
	ש' 41: יכיל מימר ליה		ש' 32: יכיל הוא מימור ליה
	ש' 55: הדא דתימר (!)	75	ש' 45: הדא דתמר
	ש' 57: אמר		ש' 48: בעי
	ש' 58: אין בגלל (!) מקיימא		ש' 48: אין כגון (!) ⁹⁴⁹
	קראי (!)		למקיימה קרייה
יב ב	ש' 1: כתיב		ש' 52: כתו'
	ש' 8: כתיב		ש' 58: כתו' ₁
	ש' 9: כתיב		ש' 58: כתו' ₂
	ש' 9: שנאמר	76	ש' 59: דכתו' ⁹⁵⁰
	ש' 9: וכתוב		ש' 59: כתו'
	ש' 10: שנאמר		ש' 60: דכתו' ⁹⁵¹
	ש' 11: ילמדו		ש' 61: למדו
	ש' 15: תניי תמן (תמן = בבל)		ש' 64: תמן תניי
	23-24: זימנין דתיפתר (!) ההן		71-72: זימנין <ד>תפתר אהין
	קרא (!) ⁹⁵² ...		קרייה...
	וזימנין דתיפתר (!) ⁹⁵³		וזימנין את פתר ליה...
	לה...		

פרק עשירי

יב ג	ש' 31: ולא פליגי (!)	78	ש' 27: דלא פליגי
	ש' 31: לי'		ש' 27: באותו
	ש' 32: לי' ⁹⁵⁴		ש' 28: באותו
	ש' 33: ר' הושעיה אמר		ש' 28: תני ר' הושעיה

⁹⁵² צ"ל: קרייא.⁹⁵³ צ"ל: דתפתר.⁹⁵⁴ בד"ו רק: ב.⁹⁴⁸ צ"ל: יכילו (= יכיל הוא).⁹⁴⁹ צ"ל: בגין.⁹⁵⁰ צ"ל: דכתו'.⁹⁵¹ צ"ל: דכתו'.

מסכת בבא מציעא, פרק עשירי (המשך)

כ"א		ד"ו	
תני	שו' 34: (78)	לי' 38:	(יב ג) שו' 38:
תני	שו' 37:	לי' 40:	שו' 40:
וחרנה אמ'	שו' 44:	וחד אמר	שו' 49:

מסכת בבא בתרא

כ"א

ד"ן

פרק ראשון

איך תנינן תמן	ש' 2:	79	היך תנינן תמן	ש' 29:	יב ד
אמר	ש' 3:		אמרין ⁹⁵⁵	ש' 31:	
מהו (= מה פירוש)	ש' 5:		ל'!	ש' 34:	
ברס ²	ש' 11:		ברס הכא (!)	ש' 40:	
הא (= אבל)	ש' 14:		ל'!	ש' 44:	
וחזר ותנה	ש' 14:		ל'!	ש' 44:	
הא (= אבל)	ש' 15:		ל'!	ש' 44:	
מה טעמ'	ש' 18:		שנאמר	ש' 46:	
בתר כל אילין מילייה	ש' 20:		ובתר כל הלין מילין	ש' 48:	
אתמר			איתמר (!)		
כלום אמרו... לא...	28-27:	80	כלום אמרו... אלא...	ש' 4:	יג א
הא	ש' 37:		אבל	ש' 15:	
מן גו	ש' 38:		מ'	ש' 17:	

פרק שני

מן הדא	ש' 5:	81	מהדא	ש' 16:	יג ב
כן וכן	ש' 7:		כאן וכאן	ש' 19:	
תני רב קרני	ש' 16:		תנה רב קרנא	ש' 29:	
אמ' (= אימר או	ש' 29:	82	ל'	ש' 44:	
אמרין)					
לא שהטעתו המשנה	ש' 29:		לא שהיטעתי (!)	ש' 44:	
			המשנה		
דו יכיל למימר ליה	ש' 36:		דו יכיל מימ' ליה	ש' 54:	
הדא ילפה מן ההיא,	ש' 50:	83	הדא ילפה מההיא,	ש' 10:	יג ג
וההיא ילפה מן הדא			וההיא ילפה מהדא		
משם מאי (!) ⁹⁵⁶	ש' 52:		ל'!	ש' 13:	
כהדא	ש' 58:		ל'!	ש' 18:	

⁹⁵⁶ צ"ל: מה.

⁹⁵⁵ צ"ל: אמרין או אמר (= אימר).

מסכת בבא בתרא, פרק שני (המשך)

כ"א	ד"ן
מגו אילין מתניתא (!) (83) שו' 21:	מגו אילין תרתין ⁹⁵⁷ שו' 61:
שו' 23: לי!	מתניית' שו' 64:
שו' 26: לי	מתניית' שו' 68:
שו' 27: לי	מפני ש- ¹ שו' 68:
שו' 27: לי!	מפני ש- ² שו' 71:
שו' 27: שאם אומר (!)	לעינין 84 שו' 71:
שו' 45: כל עמא מודו	שאם או' את שו' 71:
	כל עמא מודוי שו' 86:

פרק שלישי

שו' 27: מניין ל-	84 שו' 2: ומניין ל-
שו' 36: מאי (= מה פירוש)	85 שו' 9: מהו
שו' 36: אית דמרין	שו' 10: אית דאמרין
שו' 42: דילמא	שו' 15: ודילמ'
שו' 42: רבותינו בגולה	שו' 15: רבותינו שבגולה
שו' 48: ושרע מינה	שו' 19: ושרע מיניה ולא
	אגביה
שו' 54: הדא דתימר (!)	שו' 24: הדא דתמר
שו' 59: לי	שו' 29: ואלו הן
שו' 60: מהדא דכתי'	שו' 30: מן הדא 86
שו' 8: חכמים אומרים	שו' 37: דברי חכמים
שו' 9: כשם שחלוקין כאן, כך	שו' 37: כשם שהן חולקין כן,
	כך הן חולקין ב-
שו' 13: קרייא מסייע	שו' 41: וקרייא מסייע
שו' 16: לא מודה ר'	שו' 44: ולא מודי (!) ⁹⁵⁹ רב
שו' 17: מהו דאמר ר'	שו' 45: מהו (!) ⁹⁶⁰ הדא דמר ר'
שו' 22: מהדא (!) ⁹⁶¹ דאמר ר'	שו' 49: מהו דמר ר'
שו' 31: ר' אמר	שו' 57: שמע ר' ואמ' 87

⁹⁵⁷ ליברמן מגיה: תרתתין — ראה ירושלמי
⁹⁵⁸ נזיקין, עמ' 183, שו' 61.
⁹⁵⁹ ליברמן מגיה: תרתתין — ראה ירושלמי
⁹⁶⁰ נזיקין, עמ' 183, שו' 64-65.
⁹⁶¹ צ"ל: מודי.
⁹⁶⁰ צ"ל: מהי.
⁹⁶¹ צ"ל: מהי דא.

מסכת בבא בתרא, פרק שלישי (המשך)

כ"א	ד"ן
ש' 71: באותו (87)	ש' 43: ב- (יד א)
ש' 75: דנח (!) 963 אב' 963	ש' 48: דנימ' 962
ש' 77: דנח (!) 965 אב' 965	ש' 50: דנימר' 964
ש' 95: ודכוותה	ש' 6: ודכוותה
ש' 99: ר' אמרה קומי ר', ר' 89	ש' 11: ל'!
אמרה קומי ר' 966	
ש' 100: לא אמרו אלא	ש' 11: ל'
ש' 107: והא תני	ש' 18: והתני
ש' 110: ותני תמן	ש' 21: תני (!) 967 תמן ותמן =
	בבל)
ש' 111: יכול (!) הוא מימר ליה	ש' 23: יכיל מימר ליה ²
ש' 117: דתנן! 968	ש' 29: ל'

פרק רביעי

ש' 5: נשמענה מן הדה	ש' 17: נישמענה מהדא	יד ג
ש' 10: אתייה דר' בר' 969 (!)	ש' 22: ל'!	
חייה כרבנין דבבלאי		
ש' 12: כל עמה מודיי	ש' 24: כל עמא מודו ¹	
ש' 13: כל עמה מודיי	ש' 24: כל עמא מודו ²	
ש' 21: ונהי (!) 971 אייתיתא מן	ש' 33: זנה (!) אייתיתיה 970	
דבית לוי	מדבית לוי	
ש' 24: מן תנתה	ש' 36: ומאן תניתה	
ש' 45: מחלוקת ר' ורבנין	ש' 59: מחולקת (!) ר' ורבנין	
ש' 50: מה בין... מה בין...	ש' 6: מה בין... ומה בין...	יד ד
ש' 52: מה נפיק	ש' 8: ומה ביניהון	
מביניכון 972 (!)		

969 צ"ל: דר' — ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 197,

ש' 10-11.

970 לשון נקבה.

971 צ"ל: ונה.

972 צ"ל: מביניהון — ראה ירושלמי נזיקין, עמ'

200, ש' 52.

962 צ"ל: דנמ' (= דנמר, כלומר, דנא מר).

963 צ"ל: דנה (= דאנה).

964 צ"ל: דנמר (= דנא מר).

965 צ"ל: דנה (= דאנה).

966 ראה ירושלמי נזיקין, מבוא (של ליברמן),

ריש עמ' לד, ד"ה ולא זו.

967 צ"ל: תני.

968 צ"ל: דתנינן — ראה ירושלמי נזיקין, עמ'

196, ש' 117.

מסכת בבא בתרא, פרק רביעי (המשך)

כי"א	ד"ן
ש' 54: מהו או' (92)	ש' 10: מה אמר (יד ד)
ש' 54: נשמענה מן הדה	ש' 10: לי'
ש' 54: שאיל	ש' 10: לי'
ש' 54: על כל הפרק הושבה	ש' 10: לי'
או על הראשונה	
הושבה ⁹⁷³	
ש' 55: מן הדה	ש' 10: מהדא
ש' 58: ומפני ש'	ש' 14: מפני ש'- ₂
ש' 59: הא (= אבל)	ש' 15: לי'

פרק חמישי

ש' 12: ואפ' תימ'	ש' 16: ואם תאמר	טו א
ש' 14: כמה	ש' 18: וכמה	
ש' 15: שאם את אומר	ש' 20: שאם או' את	
ש' 16: מן מה דפשיטה ליה	ש' 21: ממה דפשיטא	
לתנייה	לתנא (!)	
ש' 29: נשמע' מן הדה מתני'	ש' 36: נישמענה מהדא	
ש' 39: דבית ר' ינאי אמרין	ש' 42: דברי (!) ר' ינאי	
	אמרי (!)	
ש' 49: תמן תנינן	ש' 51: לי'	
ש' 50: הא (= אבל)	ש' 51: לי'	
ש' 50: אתייה כהדין תנייה	ש' 51: לי'	
ש' 51: ותני! ⁹⁷⁴	ש' 51: לי'	
ש' 57: מה טעמ' דר'	ש' 55: מאי טעמא אמר	
	ר' (!) ⁹⁷⁵	
ש' 60: כתו'	ש' 57: כתיב	
ש' 62: כתו'	ש' 58: לי'	
ש' 65: ונת (!) ⁹⁷⁶ תנית	ש' 2: והא תנית	טו ב

⁹⁷⁵ צ"ל: מה טעמה דר'.

⁹⁷⁶ צ"ל: ונה (= ואנה).

⁹⁷³ ראה ירושלמי נזיקין, מבוא (של רוזנטל),

סוף עמ' כד, ד"ה וכך גם.

⁹⁷⁴ צ"ל: דתני.

מסכת בבא בתרא (המשך)

ד"ו

כ"א

פרק ששי

טו ב	ש' 55: ל"ו!	96	ש' 15: יכיל מימר ל'
טו ג	ש' 2: אני (!) שמעתיה ממנו, מה מעבד ומר ר'		ש' 17: אף אני שמעתיה ממנו, ומה נעביד דמדור' (!)
	ש' 7: אוף (!) שמעתיה ממנו		ש' 21: אין (!) אנה שמעתי' ממנו
	ש' 7: מה מיעבד		ש' 21: ומה נעביד
	ש' 12: ולית שמע מינה כלום		ש' 27: ולית את שמע מינה כלום
	ש' 14: ל"ו!		ש' 27: ויידה אמרה דא ⁹⁷⁷
	ש' 20: מפכליה	97	ש' 35: מה אכפת ל'
	ש' 26: דו אמר ליה		ש' 41: דו יכיל מימר ליה
	ש' 27: דו אמר ליה		ש' 43: דו יכיל מימר ליה
	ש' 28: ל'		ש' 45: תמן תנינן
	ש' 30: כיצד עושה		ש' 47: כיצד הוא עושה
	ש' 31: אינו עבר (!) ⁹⁷⁸		ש' 48: היאך עביד

פרק שביעי

טו ד	ש' 15: וחד אמר	98	ש' 20: וחד נה (!) ⁹⁷⁹ אמר
	ש' 16: וחד אמר		ש' 20: וחד נה (!) ⁹⁸⁰ אמ'

פרק שמיני

טו ד	ש' 54: כתיב	98	ש' 2: כת'
	ש' 55: תני ר' ישמעאל		ש' 2: תני ר' ישמעאל או'
יו א	ש' 2: דאינון דרשי (!)		ש' 4: דאינון דרשין
	ש' 4: ואתון מודין		ש' 6: ואתון מדדי (!) ⁹⁸¹ לן
	ש' 4: דליתי בר (!)		ש' 6: דלית הוא בן ₁ (!) ⁹⁸²

⁹⁸⁰ צ"ל: וחרנה — ראה ירושלמי נזיקין הנ"ל
בהערה הקודמת.

⁹⁸¹ צ"ל: מודין.

⁹⁸² צ"ל: היא כן.

⁹⁷⁷ ראה ירושלמי נזיקין, עמ' 208, ש' 27; שם,
ש' 28.

⁹⁷⁸ צ"ל: איכו (= איך הוא) עבד.

⁹⁷⁹ צ"ל: וחרנה — ראה ירושלמי נזיקין, עמ'
212, ש' 20.

מסכת בבא בתרא, פרק שמיני (המשך)

כ"א	ד"ן
983 (י) שו' 4: ליתי בר (!)	שו' 4: דלית הוא בן 2 (!) 983
שו' 5: דאינון דרשי (!)	שו' 7: דאינון דרשין
שו' 19: ולי תו 984 (!) כן	99 שו' 19: וליתה אכן
שו' 23: מקיש	שו' 22: הקיש
שו' 24: או חילוף	שו' 23: או חלף
שו' 24: לי'	שו' 23: הקיש
שו' 27: לא הוא... הוא...	שו' 25: ולא היא
שו' 27: בעי מימר	שו' 26: אתה בעי מימר
שו' 28: פנסטה!	שו' 26: פנטסה
שו' 33: לי'	שו' 33: הדה היא דאמ'
שו' 48: הדא הוא (!) דכתיב	100 שו' 46: הדה היא דכת'
שו' 56: מתיב 985 (!)	שו' 54: כתו'
שו' 58: לשום 1	שו' 56: לשון 986
שו' 58: לשום 2	שו' 56: בלשון
שו' 58: לי'!	שו' 56: כתו' (לציטוט פסוק)
שו' 58: לי'!	57-58: אם... למה..., ואם... למה...
שו' 58: לי'!	שו' 58: בלשון
שו' 58: לי'!	101 שו' 59: בלשון
שו' 61: כתיב	שו' 60: כתו'
יו ב 2-1: מה... אף...	64-65: מה... שני'... אף...
שו' 2: אתה רואה	שו' 65: את רואה
שו' 10: כל עמה מודו	שו' 71: מֵאָ ידעין [...]
שו' 12: אמר ר' לא אמרין (!)	שו' 73: ר' לא אמר כן אלא
שו' 14: לי'	שו' 75: תמן תנינן
שו' 16: אכן שאילָה	שו' 78: אכן שאיל ליה
שו' 16: מאי טעמא 987 (!) דר'	שו' 78: מה טעמ' דר'
שו' 17: הכן שאילָה	102 שו' 79: אכן שאיל ליה
שו' 22: הכתוב בתורה	שו' 83: שכתו' בתורה

986 עיין ירושלמי נזיקין, עמ' 214, שו' 56.

987 צ"ל: טעמָה.

983 צ"ל: היא כן.

984 צ"ל: וליתי.

985 צ"ל: כתיב.

מסכת בבא בתרא, פרק שמיני (המשך)

ד"ו	כ"א
ש' 23: הכתוב בתורה	ש' 84: שכתו' בתורה
ש' 26: הוה לי (!) עובדא	ש' 87: הוה ליה עובדא
ש' 31: דברי חכמים	ש' 90: דברי הכל
ש' 33: כמה דתימר מן (!)...	ש' 92: כמה דתמר תמן... כן
ודכוותה...	את מרבה (!) 988...
ש' 37: וילין דכתבין	ש' 95: כגון אילין דכתבין
ש' 42: אם אומ' את	ש' 100: אם את או'
ש' 44: עליו הו' אומ'	ש' 103: עליהם (!) הכת' או'
ש' 56: עמא מודו ¹	ש' 112: עמה מודוי
ש' 57: ורבנין (!) סברין	ש' 114: דרבנן 989 (!)
ש' 61: כההיא!	ש' 116: כהדה
ש' 2: איסרטה	ש' 121: איסטרטה
ש' 3: אינה ב' (!) ... ואינה	122-121: אינה ב' (!) ... אינה
ב' (!) ...	ב' 990 (!) ...
ש' 7: מקיים (!) ליה	ש' 125: מקלס ליה
ש' 15: ל'!	ש' 131: תני
ש' 23: ל'	ש' 137: לא כן אמר ר'
ש' 26: מממה דתני	ש' 139: מן מה דתני

פרק תשיעי

ש' 20: דברי חכמים	ש' 3: חכמים או'
ש' 20: ואית בה לקולא, ואית	ש' 4: אית ביה לקולא, אית
בה לחומרא	ביה לחומרא
ש' 22: בעון	ש' 5: בעיין
ש' 26: וחרנה אמר	ש' 8: וחד אמ'
ש' 31: ל'!	ש' 13: והכה
ש' 33: ל'	ש' 14: כלום
ש' 50: ואפ' כר' לית הוא (!)	ש' 29: ואפ' דר' לית היא
פליגא	פליגא
ש' 51: עוד הוא (!)	ש' 30: ועוד היא

988 צ"ל: מר כה — ראה ירושלמי נזיקין, עמ'

216, ש' 92.

989 צ"ל: רבנין.

990 צ"ל: כ' תחת "ב" — בד"ו ובכ"א.

מסכת הוריות

ד"ו בבלי

ד"ו

פרק ראשון

מה ג שו' 50: נימא (!) לכון מינן	יו א שו' 11: נמר לכון אנן
מה ד שו' 1: ר' קשיתה, ר' קיימטה (!)	שו' 13: ר' קשיתה, ור' קיימה
שו' 15: טעמא דהך (!) 991	יו ב שו' 13: טעמיה דההן תנייה
תנייא	
שו' 17: והוא ש'	שו' 15: והן ש'
שו' 17: וכא מה	שו' 15: והכא אמר כן
שו' 32: לי'	שו' 31: פתר מתניתא
שו' 32: לי'	שו' 31: הואיל ו-
שו' 35: אמ' (!) מתניתא	שו' 35: פתר מתניתא
שו' 40: מתניתא אמרה (!) פליגא על ר'	שו' 41: מתניתא פליגא על ר'
שו' 45: תבטלו (!) הוריות	שו' 50: תבטל הוריות
שו' 56: דלא אתי (!) 992	שו' 61: דלא תהא
שו' 59: מחלף!	שו' 63: חד מחלף
שו' 63: מה הן ש'	שו' 4: מהו ש'
מו א שו' 1: אין תימר	שו' 6: ואי (!) 993 תימר
שו' 8: ועל דעתיה דר'	שו' 13: על דעתיה דר'
שו' 10: לי'	שו' 14: ממש
שו' 12: אדיין (!) הוא	שו' 16: אדין (!) 994 הוא
שו' 20: וכתוב	שו' 23: וכתוב
שו' 37: מתניתא דר'	שו' 40: מתניתא כר'
שו' 38: כתיב!	שו' 41: וכתוב! 995
שו' 49: על דעתיה (!) 996	שו' 52: על דעתון דחבריא
דחברייא	
שו' 51: מאן תנא	שו' 54: מן תנא

994 צ"ל: אידין.

995 צ"ל: דכתיב.

996 צ"ל: דעתיכון.

991 צ"ל: טעמא דהן.

992 צ"ל: תי (= תהי).

993 צ"ל: ואין.

מסכת הוריות, פרק ראשון (המשך)

ד"ו בבלי	ד"ו
אע"ג דר' אומר... מורה ¹ (!)...	ש' 58: מודה!
ש' 63: טעמיה דההן תנייא	ש' 59: טעמא (!) דהין תנייא
ש' 10: או	ש' 6: הא! (= אבל)
ש' 17: מאי (!) טעמיה דר'	ש' 13: מה טעמא (!) דר'
19-20: מה... האמור שם...	ש' 15: מה... שנאמר להלן...
ש' 20: ומאי טעמא (!) ⁹⁹⁷ דר'	ש' 16: מה טעמא (!) דר'
ש' 24: ומאן דמר	ש' 21: מאן דמר
ש' 34: לא אמר כן אלא	ש' 30: למד (!) ⁹⁹⁸ כן אלא
ש' 37: לא אמר כן אלא	ש' 33: למד (!) ⁹⁹⁹ כן אלא
ש' 37: ואין	ש' 34: אין (מדרשית)
ש' 40: תניי תמן	ש' 37: תני (!) תמן (ותמן = בבל)
ש' 47: ותיא כר', ברם כר' לא אתיא	ש' 42: ליל!
ש' 47: ברם כר' אתיא היא	ש' 42: כר' (!) אתיא היא

פרק שני

ש' 10: דשלחת ¹⁰⁰⁰ קודמין היא	ש' 31: ליל!
ש' 10: ואמור דבתרא	ש' 31: ליל!
ש' 14: היי הך (!) ¹⁰⁰² ר'	ש' 33: או דייק (!) ¹⁰⁰¹ ר'
ש' 15: תניי תמן	ש' 35: תני (!) תמן (ותמן = בבל)
ש' 19: דר' אמר	ש' 38: אין!
ש' 22: הא	ש' 41: והא
ש' 22: והא	ש' 41: ליל!
ש' 22: תנינתה ¹⁰⁰³	ש' 41: ליל!
ש' 22: לא תנינן	ש' 41: ליל!
ש' 23: בכלל	ש' 41: ליל!

¹⁰⁰¹ צ"ל: אידין.¹⁰⁰² צ"ל: היי דין (= היידין).¹⁰⁰³ פירוש: השנית.⁹⁹⁷ צ"ל: ומה טעמה.⁹⁹⁸ צ"ל: למר (= לא מר).⁹⁹⁹ צ"ל: למר (= לא מר).¹⁰⁰⁰ ראה ליברמן, מחקרים, עמ' 243, ד"ה ואשר.

מסכת הוריות, פרק שני (המשך)

ד"ו	ד"ו
ש' 48: יצא:	ש' 29: יצא:
ש' 51: ל'!	ש' 33: אס דריש (!) ¹⁰⁰⁴ ר'
ש' 51: ל'!	33-34: מה... שנאמר להלן...
ש' 51: ל'!	אף... שנאמ' כאן...
ש' 51: ל'!	ש' 34: לפוס (!) ¹⁰⁰⁵ כן לא דריש ר'
ש' 53: ולית ליה ספרא (!) דר'	ש' 37: ולית סופיה ר' (!) מדרוש
ש' 55: לא (בתמיהה)	ש' 39: לאו
ש' 60: ובלבד!	ש' 42: בלבד
ש' 1: ואין כתבנן (!)	ש' 44: ואין כרבנין
ש' 2: על דרבנן (!) ¹⁰⁰⁶	ש' 44: על רבנין
ש' 6: אנן בעי (!) ¹⁰⁰⁷	ש' 50: אנן בעיין
ש' 17: לא צריכא ליה (!) הדא	ש' 60: לא נצרכא לי הדא
ש' 17: ולית צורכא דלא	ש' 60: לית צורכא דלא
ש' 19: נפקין!	ש' 62: נפקון
ש' 25: כילו	ש' 6: כאילו יז ב
ש' 33: ל'!	ש' 14: התיב' (= הם השיבו)
ש' 33: ל'!	ש' 14: והרי... הרי... (בלשון קושיא)
ש' 33: ל'!	ש' 14: אינו (בתמיהה) ¹⁰⁰⁸
ש' 41: ירבה	ש' 23: וריבה
ש' 51: מאי כדון	ש' 33: מיי כדון
ש' 51: אמר חזקיה	ש' 33: תני חזקיה
ש' 52: הרי (בלשון קושיא)	ש' 34: והרי
ש' 53: הרי (בלשון קושיא)	ש' 35: והרי

פרק שלישי

מז א ש' 46: רישא (!) דפירקא	יז ב ש' 47: רישיה דפרקא
ש' 49: מאן דמר	ש' 50: ומן דמר
מז ב ש' 11: ומה טעמא	יז ג ש' 13: מה טעם

¹⁰⁰⁷ צ"ל: בעיי.

¹⁰⁰⁸ ראה ליברמן, מחקרים, סוף עמ' 243.

¹⁰⁰⁴ צ"ל: אס (או: אין) ידרוש.

¹⁰⁰⁵ צ"ל: לפס.

¹⁰⁰⁶ צ"ל: דרבנין.

מסכת הוריות, פרק שלישי (המשך)

ד"ו בבלי	ד"ו
ש' 14: וכא אמר (מז ב)	ש' 14: וכא אמר
ש' 21: ולא (בתמיהה)	ש' 21: ולא (בתמיהה)
ש' 23: דו אמר ²	ש' 23: דו אמר ²
ש' 24: דו אמר	ש' 24: דו אמר
ש' 34: מדמיי	ש' 34: מדמייא!
ש' 36: מדמה לה	ש' 36: מדמה לה
ש' 43: כל זה (!) שאילתה דר'	ש' 43: כל זה (!) שאילתה דר'
לית (!) היא כלום	לית (!) היא כלום
ש' 44: וכתיב!	ש' 44: וכתיב!
ש' 47-46: עד דין (!) ¹⁰⁰⁹ מדמי	ש' 47-46: עד דין (!) ¹⁰⁰⁹ מדמי
לח... ודמינה... (!)	לח... ודמינה... (!)
ש' 17: כנ ²	ש' 17: כנ ²
ש' 23: לי'	ש' 23: לי'
ש' 36: שנאמר	ש' 36: שנאמר
ש' 42: לא כן כתיב	ש' 42: לא כן כתיב
ש' 43: לי'	ש' 43: לי'
ש' 50: לי'	ש' 50: לי'
ש' 56: מאי (!) ¹⁰¹¹ טעמא	ש' 56: מאי (!) ¹⁰¹¹ טעמא
ש' 24: לי'	ש' 24: לי'
ש' 26: ומניין ש-	ש' 26: ומניין ש-
ש' 29: ומה ת"ל	ש' 29: ומה ת"ל
ש' 50: עשן!	ש' 50: עשן!
ש' 54: מת עבד לָהּ	ש' 54: מת עבד לָהּ
ש' 54: ש-!	ש' 54: ש-!
ש' 23: כמה דכתיב	ש' 23: כמה דכתיב
ש' 28: לא מר אלא	ש' 28: לא מר אלא
ש' 34: לית יכיל	ש' 34: לית יכיל
ש' 37: כהיא דמר ר'	ש' 37: כהיא דמר ר'
ש' 53: וקראו עליו הפסוק	ש' 53: וקראו עליו הפסוק
	הזה

¹⁰¹² תואר החכם חסר כאן, כלומר, כתוב "פנחס" תחת "ר' פנחס".

¹⁰⁰⁹ צ"ל: דו.

¹⁰¹⁰ צ"ל: הוא.

¹⁰¹¹ צ"ל: מה.

מסכת הוריות, פרק שלישי (המשך)

ד"ן	ד"ן בבלי
(מח א) שו' 59: וקרא עליו הפסוק הזה	(יח א) שו' 54: וקרא עליו את המקרא הזה
שו' 64: לא מר אלא	שו' 62: לא אמרו אלא
מח ב שו' 41: כל כך למה	יח ב שו' 15: וכל כך למה
שו' 42: עאל!	שו' 16: על
שו' 45: על ש-	שו' 19: על ידי ש-
שו' 46: דכתיב	שו' 21: שנאמר
שו' 49: לי'	שו' 24: שנ' ¹⁰¹³
שו' 51: היך מה דת מר	שו' 25: כמה דתימר (!) ¹⁰¹⁴
שו' 54: לא הוה (!) ... הוא...	שו' 29: לא הוא... לא הוא...
שו' 55: שנו	שו' 29: שנינו
שו' 61: מה טעמא	שו' 35: מה טעם
מח ג שו' 7: מיתבעי (!) ¹⁰¹⁵	שו' 45: מאי (!) ¹⁰¹⁶ את בעי
שו' 8: ודא מסייעא ליה (!) ¹⁰¹⁷	שו' 46: והדא מסייע' לההיא
דתני ר' שמעון בן יוחי	דתני ר' שמעון בן יוחי
שו' 43: לי'	שו' 50: כתיב (לציטוט פסוק)
שו' 48: עאל!	שו' 54: על
שו' 51: ומה טעמא	שו' 57: מה טעם

¹⁰¹³ גירסא כפולה, עי"ש.

¹⁰¹⁴ צ"ל: דתמר.

¹⁰¹⁵ צ"ל: מתבעי (= מה את בעי).

¹⁰¹⁶ צ"ל: מה.

¹⁰¹⁷ צ"ל: להי (= לההיא).

חילופי נוסחאות מ"שרידי הירושלמי"

1779	1. מסכת ברכות
1784	2. מסכת פאה
1785	3. ליקוטי כלאים
1785	4. מסכת שביעית
1786	5. מסכת חלה
1788	6. מסכת שבת
1792	7. מסכת עירובין
1794	8. מסכת פסחים
1796	9. מסכת יומא
1797	10. מסכת שקלים
1801	11. מסכת ראש השנה
1802	12. ליקוטי ראש השנה
1803	13. מסכת ביצה
1806	14. מסכת תענית
1807	15. ליקוטי תענית
1808	16. מסכת מועד קטן
1810	17. מסכת סוטה
1813	18. מסכת גיטין
1814	19. מסכת קידושין
1816	20. מסכת בבא קמא
1818	21. ליקוטי בבא מציעא
1819	22. מסכת סנהדרין
1821	23. מסכת שבועות
1822	24. מסכת עבודה זרה
1823	25. ליקוטי עבודה זרה
1824	26. מסכת הוריות
1825	27. מסכת נידה

מסכת ברכות

שרי"ר	ד"ר
פרק ראשון	
ב ב שו' 8: והכתיב	שו' 20: הדא דתימר (!)
שו' 16: והא כתיב	שו' 23: עבד עובדא (!)
שו' 26: הדה דתמר	בשמיטתא
ג א שו' 8: עבר בשמטתה	שו' 24: ולא (בתמיהה)
	שו' 25: חולקין
שו' 9: ולא	שו' 26: וקרי!
שו' 10: חלוקים	שו' 27: שנייא הכא (!)
שו' 11: וקרא	שו' 28: ואית דבעי מימר
שו' 12: שנייה היא הכה	שו' 29: עובדין (!) עובדא
שו' 13: אית דבעי מימר	כותיה (!)
שו' 15: עבדון עובדה כוותי	שו' 33: מאן תנא
	שו' 34: ומאי טעמא (!) דר'
שו' 17: מן תנה	שו' 34: נאמר כאן
שו' 18: ומה טע' דר'	שו' 35: אף כאן
שו' 18: נאמר כן	שו' 35: ולית (!) כן
שו' 19: אף כן	שו' 39: אם את הוא (!) אומר
שו' 20: לית כן	שו' 45: בעי (!) מתניתא
שו' 25: אם אומר א...	שו' 46: טעמין דרבנן (!)
שו' 5: כני מתניתה	שו' 48: אין כתיב (!) כאן
שו' 6: ...עמון דרבנן ¹⁰¹⁸ (!)	שו' 57: מן מר (!)
שו' 8: אין כת' ¹⁰¹⁹ כן	ג ב שו' 4: אמוראין!
שו' 19: מן דמר	שו' 4: מגיב ליה חבריה
שו' 7: אמורין 4	שו' 8: קומי (!) ר'
שו' 7: מתיב ליה חבריה	שו' 9: ל!
שו' 13: קומי ר'	שו' 12: דין כדעתיה, ודין
שו' 14: אינן (בתמיהה)	כדעתיה
שו' 18: דן כדעתיה, ודין	שו' 17: ומה אין
כדעתיה	
שו' 24: מה אין	

¹⁰¹⁹ = כתוב.

¹⁰¹⁸ צ"ל: טעמון דרבנן.

מסכת ברכות, פרק ראשון (המשך)

ד"ו	שרי"ר
ש' 18: על אחת כמה וכמה (ג ב)	ש' 25: על אחת כמה ואחת כמה ¹⁰²⁰
ש' 31: ורבנן עבדי (!)	ש' 14: ורבנן עבדין

פרק שני

ד ב	ש' 19: קומוי (!) ר'	ש' 2: קומי ר'
	ש' 40: מהניא ליה	ש' 18: מה הנייה ליה
	ש' 41: מה טעם	ש' 19: מה טעמה
	ש' 50: ומה טעם	ש' 26: ומה טעמה
ד ד	ש' 42: תנא	ש' 5: תני
	ש' 44: תנא רב (!) נחמן בר אדא	ש' 7: כתנה (!) ¹⁰²¹ נחמן בר אדא
	ש' 46: ניחא	ש' 8: ניחה
	ש' 56: לית צורכה ד- (!)	ש' 2: לית צורכה דלא
	ש' 57: אשתעיית!	ש' 3: אשתעוית! ¹⁰²²
	ש' 63: לי'	ש' 8: מה כתיב בתריה
ה א	ש' 13: ודא מסייעא להו (!) ¹⁰²³	ש' 5: ודא מסייעה למה דמר ר'
	ש' 45: מני (!) מתניתה	ש' 7: כני מתניתה
	ש' 59: לי'	ש' 23: דלמה
ה ב	ש' 9: וכאן	ש' 8: וכן
	ש' 11: ומור דבתרה	ש' 10: ואמור דבתרה
	ש' 11: וכאן	ש' 11: וכן
	ש' 16: עילוי וקרי (!)	ש' 15: וקרא עלוי
	ש' 19: לי'	ש' 18: מהוא ל-
	ש' 19: לי'	ש' 19: ולא הורי
	ש' 24: ושרע מיניה ¹⁰²⁴	ש' 24: ושרע מינה
	ש' 29: מאן תנא	ש' 29: מן תנא...
	ש' 34: שאל	ש' 4: שאיל
	ש' 35: רבנן (!) דרומיא ₁	ש' 5: רבנן (!) ¹⁰²⁵ דרומייה

¹⁰²³ צ"ל: להי (= להיחא).¹⁰²⁴ לשון נקבה.¹⁰²⁵ צ"ל: רבנין.¹⁰²⁰ ראה גינצבורג, פירושם, א, עמ' 131, ד"ה

חזר ומר.

¹⁰²¹ צ"ל: תנה.¹⁰²² צ"ל: אשתעיית.

מסכת ברכות, פרק שני (המשך)

שרי"ר	ד"ן
ר' 35: רבנן (!) דהכא (הכא = 201) שו' 5:	ר' 35: רבנן (!) דהכא (הכא = 201) שו' 5:
טבריה	
ר' 35: רבנן (!) דרומיא ₂	ר' 35: רבנן (!) דרומיא ₂
ר' 36: לי'	ר' 36: לי'
ר' 39: הדא דתימר (!) 1028	ר' 39: הדא דתימר (!) 1028
ר' 39: כהדא	ר' 39: כהדא
ר' 40: אתון שיילון	ר' 40: אתון שיילון
ר' 40: מהו ד-	ר' 40: מהו ד-
ר' 41: אין בעי (!) (2x)	ר' 41: אין בעי (!) (2x)
ר' 43: כהני תניא	ר' 43: כהני תניא
ר' 46: לי'	ר' 46: לי'
ר' 50: מה עיסקיה	ר' 50: מה עיסקיה
ר' 53: דתימא!	ר' 53: דתימא!
ר' 14: יכיל אנא פתר (!)	ר' 14: יכיל אנא פתר (!)
ר' 3: יכיל אנה פתרלה (!) 1029	ר' 3: יכיל אנה פתרלה (!) 1029

פרק שלישי

ר' 14: וכיני	ר' 37: וביני!	ר' 12	ר' 37: וביני!
ר' 15: נימר	ר' 38: נימא!	ר' 12	ר' 38: נימא!
ר' 1: לא	ר' 40: ולא (מדרשית)	ר' 13	ר' 40: ולא (מדרשית)
ר' 4: והא תני ₁	ר' 43: והתני	ר' 4: והא תני ₁	ר' 43: והתני
ר' 4: והא תני ₂	ר' 44: והתני	ר' 4: והא תני ₂	ר' 44: והתני
ר' 1: ומה דתני תנייה	ר' 22: ומה דתני תנא (!)	ר' 14	ר' 22: ומה דתני תנא (!)
ר' 4: תרין אמורין	ר' 25: תרין אמוראין (!)	ר' 4: תרין אמורין	ר' 25: תרין אמוראין (!)
ר' 4: וחרנה א'	ר' 25: וחד א'	ר' 4: וחרנה א'	ר' 25: וחד א'
ר' 5: ולא פליגי	ר' 26: ולא פליגי (!)	ר' 5: ולא פליגי	ר' 26: ולא פליגי (!)
ר' 5: מן דמר... ומן דמר...	ר' 26: מאן דמר... ומאן דמר...	ר' 5: מן דמר... ומן דמר...	ר' 26: מאן דמר... ומאן דמר...
ר' 8: הדא דתניתנייה (!) 1030	ר' 30: הדא דתני (!)	ר' 8: הדא דתניתנייה (!) 1030	ר' 30: הדא דתני (!)
ר' 10: משנה ראשונה	ר' 32: משנה אחרונה (!)	ר' 10: משנה ראשונה	ר' 32: משנה אחרונה (!)
ר' 13: לא	ר' 38: ולא (מדרשית)	ר' 13: לא	ר' 38: ולא (מדרשית)
ר' 24: והא תנינן	ר' 49: והא דתנינן (!)	ר' 24: והא תנינן	ר' 49: והא דתנינן (!)

1029 צ"ל: פתר לה.
1030 צ"ל: דתני תנייה.

1026 צ"ל: רבנין.
1027 יש להשלים: [רבנן, וצ"ל: רבנין].
1028 צ"ל: דתמר.

מסכת ברכות (המשך)

ד"ו

שרי"ר

פרק חמישי

ט א	שר' 10:	מה טעם	15	שר' 4:	ומה טעמה
	שר' 24:	הדא דאמר (!)	16	שר' 5:	הדא דאת אמר
	שר' 42:	ליל!	18	שר' 2:	לקיים מה שנ'
	שר' 44:	אבל		שר' 7:	הא
	שר' 48:	אמרין (!) עליו		שר' 13:	אמרו עליו
ט ב	שר' 64:	כמה דאמר דאמ' (!)	19	שר' 1:	וכמה דאת אמר
		אמר			
ט ג	שר' 24:	ליל!	21	שר' 2:	על שם
	שר' 24:	הדא דאמר (!)		שר' 2:	הדה דא' א'
	שר' 33:	אשכח תניי (!) ופליג		שר' 14:	אשכח תני
	שר' 42:	אם אמר ¹⁰³¹ (!) את	22	שר' 12:	ואן תאמר

פרק שישי

י א	שר' 35:	לאו (בתמיהה)	23	שר' 4:	לא
	שר' 35:	אין תימר		שר' 4:	ואן תאמר
	שר' 39:	אתייד (!) אילין		שר' 10:	אתיין אלין פלגוותה
		פלגוותא כאינון			כאנין פלגוותה
		פלגוותא (!)			
	שר' 49:	והכא!	24	שר' 9:	והוא
	53-52:	מאן דמר... מאן דמר...		14-13:	מן דאמר... ומן דאמר...
	שר' 53:	תני ר' ישמעאל	25	שר' 1:	דתני ר' ישמעאל

פרק שביעי

יא ב	שר' 12:	ליל!	293	שר' 3:	דאיתפלג... ¹⁰³²
	שר' 17:	והתני		שר' 7:	והא תני
	שר' 17:	קיימא		שר' 7:	קיימא
	שר' 21:	במה דברים		שר' 12:	כמה דאת א' תמן
		אמורים (!) תמן			
	שר' 22:	ומור אף הכא		שר' 13:	ודכותה
	שר' 22:	מה תמן		שר' 14:	מה אן תמן

¹⁰³¹ צ"ל: אומר.¹⁰³² יש להשלים: דאיתפלג[ון].

מסכת ברכות, פרק שביעי (המשך)

שרי"ר	ד"ן
והני ¹⁰³⁴ : שו' 16: (293)	והא אינו (!) ¹⁰³³ : שו' 24: (יא ב)
והורנה א': שו' 22:	והרנה אמר: שו' 28:
מהוא...: שו' 5: 294	מהו ש': שו' 35:
תני להון ע...ה: שו' 19:	תני לון עובדא: שו' 43:
ומתניתה דר': שו' 6: 295	מתניתה כר': שו' 58:
הלכה כמי שהוא או': שו' 30:	הלכה כמי שאומר: שו' 11: יא ג
שנא' להלן: שו' 35:	האמור להלן: שו' 15:
כתוב: שו' 10: 27	כתיב: שו' 24:
דנחיב ¹⁰³⁵ : שו' 16:	שנאמר: שו' 30:
ה... ¹⁰³⁶ לא א': שו' 1: 296	ל!': שו' 31:
לא כן אמ' ר' ¹⁰³⁷ : שו' 12: 28	לא אמר כן (!) ר': שו' 45:
מטי בה: שו' 12:	מטו (!) בה: שו' 45:
לחמרייה: שו' 17:	לחבריה: שו' 49:

¹⁰³⁶ יש להשלים: [ולמ]ה.
¹⁰³⁷ וכן הוא להלן, עמ' 296 שו' 19.

¹⁰³³ צ"ל: והאינו (= וההינו).
¹⁰³⁴ צ"ל: והנו (= והן הוא).
¹⁰³⁵ צ"ל: דכתיב.

מסכת פאה

שרי"ר

ד"ן

פרק חמישי

הדה דתנינן	ש' 6:	37	ש' 28:	כהדא דתנינן	ש' יח ד
והיא ש- (2x)	ש' 7:		ש' 29:	והוא ש- (2x)	
והיא ש-	ש' 8:		ש' 30:	והוא ש-	
מתניתה פליגה על ר'	ש' 15:		ש' 35:	מתניתא פליגא על ר'	
מן הדה	ש' 19:		ש' 37:	מן הדא	
שמה	ש' 7:	38	ש' 48:	שמה	
כל גרמה אמרה	ש' 17:		ש' 55:	כל גרמה אמר (!)	
והא תנייה קדמייה	ש' 18:		ש' 56:	תנייא קומייה (!)	
סבר מימר	ש' 18:		ש' 56:	סברי (!) מימר	
ותנייה אחרייה	ש' 19:		ש' 57:	התנייא (!) אחרייא	
הא תנייה קדם...	ש' 20:		ש' 58:	והתנייא קדמייה	
ותניי... ¹⁰³⁸	ש' 21:		ש' 58:	והתניא!	
מחלפה שטתון	ש' 11:	39	ש' 7:	מחלפא שיטתין (!)	יט א
דרבנן (!)			דרבנן		
ברם הכה	ש' 12:		ש' 9:	ברם הכא	
ורבנן (!) אמ'	ש' 13:		ש' 10:	והא ¹⁰³⁹ רבנן אמרין	
דלכן	ש' 15:		ש' 11:	דלא כן	
לקדמייתה	ש' 26:		ש' 15:	לקדמייתא	
תני	ש' 7:	40	ש' 19:	לי	

פרק שביעי

עביד ליה	ש' 17:	41	ש' 28:	עבר (!) ליה	כ ב
דתמר	ש' 5:	42	ש' 36:	דתימ'!	
דהדן	ש' 12:		ש' 41:	דהדין	
תנה ר'	ש' 20:		ש' 46:	תני ר'	
כמה דתמר	ש' 3:	43	ש' 53:	כמה דתימר (!)	
כמה דתמר	ש' 6:		ש' 55:	כמה דתימר (!)	
כמה דתמר	ש' 11:		ש' 58:	כמה דתימר (!)	

¹⁰³⁹ = ואמר מר.

¹⁰³⁸ צ"ל: ותניי[ה].

מסכת פאה, פרק שביעי (המשך)

שרי"ר	ד"ר
שר' 16: הא	שר' 62: את!
שר' 17: כמה דתמר	שר' 63: כמה דתימא (!)

ליקוטי כלאים

שרי"ר	ד"ר
פרק שמיני	
שר' 19: נשמעינה מן הדא	שר' 12: נישמענה מן הדא
שר' 297	

מסכת שביעית

שרי"ר	ד"ר
פרק רביעי	
שר' 4: לפם כן צריך מימר	שר' 49: לפו' (!) כן צריך מימר
שר' 22: ותני כן	שר' 63: תני כאן (!)
שר' 27: ומה (?)	שר' 3: לי!
שר' 4: לפם כן	שר' 11: לפום (!) כן
שר' 14: כמה דתמר	שר' 21: כמה דאת אמר
	אמר (!)

מסכת חלה

ד"ו

שרי"ר

פרק שלישי

כמה דרבנן (!) ¹⁰⁴⁰	ש' 2:	58	כמה דרב' אמר (!)	ש' 27:	נט ב
אמרין (?)					
מתני' דר' ¹⁰⁴¹	ש' 7:	56	מתניתא כדר' (!)	ש' 29:	
כרבנין דתמן ¹⁰⁴³	ש' 9:		כרבנין דהתם (!) ¹⁰⁴²	ש' 32:	
בגין ניתני דבתריה ¹⁰⁴⁴	ש' 13:		בגין נתנו (!) דבתרה	ש' 36:	
קורא אני עליו	ש' 18:		קורא אני עליה (!)	ש' 43:	
וכן אמרת לך ¹⁰⁴⁵	ש' 19:		וכי אמרית לך	ש' 44:	
תתובה	ש' 22:		תתיבה!	ש' 47:	
תתובה	ש' 26:		תתיבה!	ש' 52:	
קדשתני! ¹⁰⁴⁶	ש' 27:		קידשתנו!	ש' 54:	
דתנינן תמן	ש' 32:		דתמן תנינן	ש' 59:	
מן מה דתנינן	ש' 34:		ממה דתנינן	ש' 60:	
משם	ש' 29:	58	משו'	ש' 61:	
הוא דו א' ¹⁰⁴⁷	ש' 38:	56	דהוא (!) אמר	ש' 64:	
והא תנינן	ש' 38:		והתנינן	ש' 64:	
או נאמר ¹⁰⁴⁸	ש' 40:		או!	ש' 2:	נט ג
נימר	ש' 4:	59	נאמר	ש' 4:	
או נימר	ש' 10:		לי'	ש' 12:	
והא תנינן	ש' 10:	60	והתנינן	ש' 16:	
א' לה ¹⁰⁴⁹	ש' 12:		אמר!	ש' 18:	
שלא יהא כאומר	ש' 14:		שלא יהא או' (!)	ש' 20:	

¹⁰⁴⁴ אבל בעמ' 58 ש' 8: "בגין נתני דבתרה",

והוא לשון נקבה.

¹⁰⁴⁵ וכן הוא בעמ' 58 ש' 14.

¹⁰⁴⁶ צ"ל בד"ו: קידש תני, ובשרי"ר: קדש תני.

¹⁰⁴⁷ וכן הוא בעמ' 59 ש' 1.

¹⁰⁴⁸ אבל בעמ' 59 ש' 2: "או נימר".

¹⁰⁴⁹ = ליה.

¹⁰⁴⁰ צ"ל: דרבנין.

¹⁰⁴¹ וכיו"ב בעמ' 58 ש' 3: "מתניתא דר'".

¹⁰⁴² המשמעות של "תמן" (כצ"ל) כאן מסופקת.

ספק אם הכוונה לבבל או למקום אחר

בתלמוד — עיין מה שהערתי ברשימה

הראשית בערך "בין כרבנין דהכא בין

כרבנין דהתם אמרין (!)".

¹⁰⁴³ וכן הוא בעמ' 58 ש' 5. אבל שם: "כרבנן"!

מסכת חלה, פרק שלישי (המשך)

ד"ו		שרי"ר	
(נט ג)	שו' 21: לא אמרנא (!) כלום	(60)	שו' 14: לא אמרנו כלום
	שו' 27: ביניהן!		שו' 21: ביניהן

פרק רביעי

נט ד	שו' 23: מהו (!) שיירתה	60	שו' 41: מה שירתה
------	------------------------	----	------------------

מסכת שבת

שרי"ר

ד"ר

פרק ראשון

62 שו' 2: כולחן	ב ב שו' 3: כולחן
שו' 4: והא תנינן	שו' 6: והא תני
שו' 7: ושנו	שו' 10: ומנו
שו' 17: וקשייה	שו' 23: וקשיין!
64 שו' 9: הכמה דר' מדמי	שו' 26: כמה דר' מדמי
62 שו' 20: כנו ¹⁰⁵⁰	שו' 27: כך
שו' 21: שמה	שו' 28: שמה
שו' 22: מדמי	שו' 29: מדמה
64 18-17: [עד] דו מד... לה...	שו' 32: עד דאת מדמי לה...
ידמינה...	דמינ'...
שו' 18: שאילו	שו' 32: שאם
62 שו' 28: מן דמר ר'	שו' 36: מה דמר ר'
64 31-30: הכמה דר' עב[י]ד... כן	ב ג שו' 2: כמה דר' עביד... כך
הוא עב[י]ד...	הוא עביד...
שו' 32: יעשה! ¹⁰⁵¹	שו' 3: נעשה!
62 שו' 36: הוא עבד	שו' 9: עביד
65 שו' 11: יעשה! ¹⁰⁵²	שו' 28: נעשה!
שו' 14: מתני מסייעה לדן,	שו' 31: מתנית' מסייעא לדין,
ומתני מסייעה לדן	ומתניתא מסייעא לדין
שו' 14: מתני מסייעה	שו' 32: מתנית' (!) ¹⁰⁵³ מסייעא
שו' 15: מתני מסייעה	שו' 33: מתניתין (!) ¹⁰⁵⁴ מסייעא
שו' 21: ולא מתניתה היא	שו' 40: ולא מתניתא היא
שו' 23: מה בין... מה בין...	שו' 42: מה בין... ל'...
שו' 25: שמה	שו' 44: שמה
שו' 25: לא	שו' 45: לאו (בתמיהה)
שו' 27: אן תימר	שו' 48: אין תימר

¹⁰⁵² צ"ל: יעשה.

¹⁰⁵³ צ"ל: מתנית' (= מתניתא).

¹⁰⁵⁴ צ"ל: מתניתא.

¹⁰⁵⁰ אבל בעמ' 64 שו' 10: "כן הוא".

¹⁰⁵¹ וכן הוא בשיבוש גם בעמ' 62 שו' 31; וצ"ל:

יעשה.

מסכת שבת, פרק ראשון (המשך)

ד"ן		שרי"ך	
ג ג	ש' 43: ל'!	66	ש' 23: דתני ² ...חי ¹⁰⁵⁵
	ש' 50: לאו (בתמיהה)		ש' 29: לא
	ש' 55: תני ר' שמעון בן יוחי (!)		ש' 34: ... שמעון בן יוחי כן
ג ד	ש' 1: משום	67	ש' 3: משם
	ש' 27: מהו (בתמיהה)		ש' 25: מָה
	ש' 29: תנא		ש' 27: תנה
	ש' 55: הדא דאת אמר	68	ש' 9: הדתמר
	ש' 58: ומה טעמהון		ש' 10: ומה טעמון
	ש' 59: ומה טעמהון דבית הלל		ש' 11: ומה טעמון דבית הלל
ד א	ש' 5: דאינון		ש' 20: דינון
	ש' 5: משום		ש' 20: משם
	ש' 12: מה אית לך מימר		ש' 26: ... אית לך
	ש' 31: דתנן!	69	ש' 1: דתנינן
	ש' 36: ולא ידעינן (!) מאן אמר דא		ש' 5: ולא ידעין מן א' דא
	ש' 62: הדא דתימר ¹⁰⁵⁶ (!)		ש' 27: הדתמר

פרק שני

ד ג	ש' 12: היא הדא, היא הדא	70	ש' 24: הדא היא, הדא היא
	ש' 35: מה חמית לומר (!) כן	71	ש' 2: מה חמית מימר כן
	ש' 38: מהו ל-		ש' 4: מהוא...
	ש' 45: כך		ש' 10: וכה
	ש' 52: נאמר		ש' 17: נמר
	ש' 54: ומאי (!) טעמא		ש' 19: ומה טעמה
ד ד	ש' 32: לפרס!	72	ש' 12: לפס
ה א	ש' 10: משום ש-	73	ש' 9: משם ש-
	ש' 13: אלא אם (!)		ש' 11: אילו אמר
	ש' 18: ל'!		ש' 14: כיני מתניתה
	ש' 64: ומאן דמר	74	ש' 13: ומן דמר
ה ב	ש' 17: כתיב		ש' 27: כתוב

¹⁰⁵⁶ צ"ל: דתמר.

¹⁰⁵⁵ יש להשלים: 'ר' שמעון בן יו[חי].

מסכת שבת, פרק שני (המשך)

ד"ו	שרי"ר
ה (ב) שו' 17: אין כתיב (!) כאן	שו' 27: אין כתוב כן (74)
שו' 20: אלא מיכן (!)	שו' 29: לי
שו' 22: כמה דתימר (!)	שו' 30: כמה דתמר
ה ג שו' 9: הדא דתימר ¹⁰⁵⁷ (!)	שו' 30: 75 הדתמר

פרק שלישי

ה ג שו' 32: דתניא!	75 שו' 32: דתני
ו א שו' 31: ולא שימש (!)	76 שו' 5: ולא שמיש
שו' 47: אשכח תנאי תני	שו' 17: אשכח תני
ו ב שו' 12: ייבא	שו' 37: ייבה
שו' 27: משום	78 שו' 9: משם ₁
שו' 28: משום	שו' 9: משם ₂
שו' 33: בעי!	שו' 12: בעיי
שו' 36: לי!	שו' 15: הרי (בלשון קושיא)
שו' 50: ולא ידעינן (!)	שו' 25: ולא ידעין
שו' 56: ותני עלה	שו' 30: ותני עליה
שו' 60: אית מימר (!) הכא	שו' 34: אית לך מימר הכה
שו' 63: ומן (!) דבתרה	שו' 36: ומר דבתרה
שו' 64: עוד הוא (!)	שו' 37: עוד היא

פרק ששי

ח ב שו' 36: כתיב	80 שו' 7: כתוב
שו' 37: מן מה דתני ר'	שו' 8: מן מה דתנה ר'
שו' 46: כמה דתימר ¹⁰⁵⁸ (!)	שו' 16: כמדתמר
ח ג שו' 15: ולא ידעין מה אמר	82 שו' 2: ולא ידעין מן אמר דא
דא ומה אמר דא	ומן אמר דא
שו' 28: על דמתניתין (!)	שו' 12: על דמתניתן
שו' 33: מהו (= מה פירוש) (2x)	שו' 17: מהוא (2x)
שו' 43: תני ר' ליעזר בן יעקב	שו' 26: תני ר' אליעזר בן יעקב או'

¹⁰⁵⁸ צ"ל: דתמר.¹⁰⁵⁷ צ"ל: דתמר.

מסכת שבת (המשך)

שרי"ר

ד"ן

פרק שביעי

מהוא ל-	שו' 5:	85	מהו ל-	שו' 40:	י ב
אתה חמי	שו' 9:		את (!) חמי	שו' 46:	
מהוא	שו' 12:		מהו (= מה הדין)	שו' 50:	
תריהון אמרין	שו' 19:	86	תריהון אמרי (!)	שו' 39:	י ג

פרק תשיעי

תניי דבית רבי	שו' 4:	87	תניי דבית רב (!)	שו' 30:	יב א
[אין כתוב כן]	שו' 10:		אין כתיב (!) כאן	שו' 37:	
לכן נצרכה	שו' 12:		לכן צריכה	שו' 40:	

מסכת עירובין

שרי"ר

ד"ץ

פרק ראשון

וּבְיָמֵינוּ כִּמְנָן דְּמַר	ש' 2:	93	אֲתֵיידָא כֵּאן (!) דְּמַר	ש' 11:	יט ב
רַבִּנִין דְּתַמְנָן	ש' 6:		רַבִּנָּן (!) דְּתַמְנָן (וְתַמְנָן =	ש' 15:	
			בְּבֵל)		
אֲמַר ר'	ש' 9:		וּמְדַר' 1059	ש' 18:	
מָה דְּצָרִיכָה לֵהֶן	ש' 13:		מָה דְּצָרִיכָה לֵהֶן	ש' 21:	
פְּשִׁיטָה לֵהֶן,			פְּשִׁיטָה לֵהֶן (!)		
וּמָה דְּצָרִיכָה לֵהֶן					
פְּשִׁיטָה לֵהֶן					
חַד תְּנִי הוּא	ש' 18:		חַד תֵּנָא (!) הוּא	ש' 26:	
תְּרִין תְּנִיין אִינוּן	ש' 20:		תְּרִין תֵּנָאִין אִינוּן	ש' 28:	
אֲמַרְוֹן דְּבִתְרָה	ש' 23:		אֲמַרְיִן (!) דְּבִתְרִיהָ ¹⁰⁶⁰	ש' 30:	
דְּהוּא אֲמַר	ש' 30:		אֲמַר	ש' 37:	
כָּל דְּבַר	ש' 4:	94	כָּל	ש' 42:	
וּמָה טַעְמוֹן דְּרַבִּנִין	ש' 4:		מָה טַעְמָא דְּרַבִּנָּן (!)	ש' 42:	
אֲבָל	ש' 7:		הָא	ש' 45:	

פרק שלישי

בְּקֶרְתָּנִי	ש' 15:	95	תְּנִי!	ש' 48:	כ ד
הָדָה דָּאֵת אֲמַר	ש' 16:		הָדָא דְּתִימַר ¹⁰⁶¹ (!)	ש' 50:	
וּכְאֵן וּכְאֵן	ש' 27:		וּכְאֵן ²	ש' 59:	
הִכָּה אַתָּה... וְכָה	17-16:	96	וְהִכָּה אֶת אֲמַר (!)	ש' 13:	כא א
אֲתַמַּר...					
וּמִי כְּדוֹן	ש' 22:		מֵאִי כְּדוֹן	ש' 18:	
כְּהִיא דְּאֲמַר	ש' 23:		כִּי דְּמַר	ש' 18:	
... הָדָה פְּלִיגָה עַל ר'	ש' 28:		לִית פְּלִיגָה (!) עַל ר'	ש' 23:	
מָה טַעְמוֹן דְּרַבִּנִין	ש' 3:	97	מָה טַעְמָא דְּרַב (!)	ש' 28:	

¹⁰⁶¹ צ"ל: דְּתַמְנָן.

¹⁰⁵⁹ צ"ל: וּמַר ר'.

¹⁰⁶⁰ לשון נקבה.

מסכת עירובין, פרק שלישי (המשך)

שרי"ך	ד"ך
הדה דאת אמר... ¹⁰⁶³	הדא דתימר (!) ¹⁰⁶²
ש' 7: (97)	ש' 33:
ש' 9:	ש' 34: לא אמרו אלא
ש' 15:	ש' 41: מהו ל-
ש' 20: [תמן]	ש' 10: כא ב
ש' 24:	ש' 12: אמ'!
ש' 27: ולמה לי	ש' 15: ולמה
ש' 12: בלין	ש' 29: באילין ²
ש' 29: על... דרבנין	ש' 43: על דעתיה דרב (!) ¹⁰⁶⁴
ש' 8: מַפְכְּלָה ¹⁰⁶⁵	ש' 53: מכפלה
ש' 9: אַי אָדָה, אַי אָדָה ¹⁰⁶⁶	ש' 54: היא הדא, היא הדא
ש' 12: או ¹⁰⁶⁷ עבד לה	ש' 56: איעבד (!) לה ¹
ש' 17: היא הדא, היא הדא	ש' 60: אי אידא (!), אי אידא (!) ¹⁰⁶⁸
ש' 2: או עבד לה	ש' 8: איעבד (!) לה ¹
ש' 2: וכה הוא עביד לה	ש' 8: וכא איעבד (!) ¹⁰⁶⁹ לה
ש' 3: מחלפה שטתון דרבנין	ש' 10: מחלפה שיטתיה דרבנן (!) ¹⁰⁷⁰
ש' 4: תמן אנון עבדין לה	ש' 10: תמן עבדין (!) לה
ש' 4: עבדין לה	ש' 10: עבדין ליה ¹⁰⁷¹

פרק רביעי

ש' 22: דלכן מה אנן אמרינן	ש' 3: ולכן (!) מה נן אמרינן	כא ד
ש' 23: לפס	ש' 4: לפוס!	
ש' 25: ותני כן	ש' 6: ותנינן!	

¹⁰⁶⁷ בכתב היד יש נקודה למעלה בין "א" ל"י",

וספק גדול אם התכוון הסופר לכתוב כאן

גרש. ולהלן, עמ' 101 ש' 2: "או", כהוגן.

¹⁰⁶⁸ צ"ל: אדא תחת "אידא".

¹⁰⁶⁹ צ"ל: אועבד (= או עבד).

¹⁰⁷⁰ צ"ל: שיטתיהון דרבנין.

¹⁰⁷¹ לשון נקבה.

¹⁰⁶² צ"ל: דתמר.

¹⁰⁶³ יש להשלים: אמ[ר].

¹⁰⁶⁴ צ"ל: על דעתיהון דרבנין.

¹⁰⁶⁵ אבל להלן, ש' 16: "מכפלה".

¹⁰⁶⁶ הקריאה כאן מסופקת. והאות דל"ת לא

ברורה גם במיקרופילם. ובשרי"ר קרא: "אָדָה".

מסכת פסחים

שרי"ר

ד"ץ

פרק שני

ורבנן (!) אמרין	ש' 1:	102	ורבנן אמרי (!)	ש' 14:	כט ב
חלוקין	ש' 2:		הן חולקין	ש' 15:	
ומניין ש-	ש' 12:		מניין ש-	ש' 23:	
מעטה	ש' 19:		ל'!	ש' 28:	
כר'	ש' 20:		לר'!	ש' 28:	
ולא כן אמר ר'	ש' 1:	103	אינו (!) כן אמר ר'	ש' 40:	
אין	ש' 14:		שאין! (בתמיהה)	ש' 51:	
ויידא אמרה דא	ש' 16:		והיידא אמרה דא	ש' 52:	
מן חכם משמע	ש' 19:	104	מאן ידע משמע	ש' 17:	כט ג
כתוב	ש' 5:	105	כתיב	ש' 30:	
תני	ש' 10:		ל'	ש' 34:	
ברם הכה	ש' 18:		והכא	ש' 39:	
לא צורכה אלא	ש' 19:		לא צורכה דלא	ש' 39:	
יִיבָה כהדה	ש' 21:		ייבא כהדא	ש' 40:	
דתנה	ש' 21:		תנא	ש' 40:	
ר' אֵילָא רבי הוה (!)	ש' 29:		רבי בי (!) הוי בה	ש' 46:	
בה					
אתא שאל	ש' 5:	106	שאל	ש' 51:	
אתא שאל	ש' 6:		שאל	ש' 53:	

פרק שלישי

הוון בעיני ¹⁰⁷² מימר	ש' 21:	106	ל'	ש' 34:	כט ד
כתוב	ש' 23:		כתיב	ש' 35:	
והא תני	ש' 28:		והתני	ש' 39:	
והא תני	ש' 31:		והתני	ש' 41:	
מיי כדון	ש' 6:	107	מאי כדון	ש' 45:	
מלתיה דר' אמרה	ש' 7:		ל'	ש' 47:	
ומר	ש' 9:		ואמר (ציווי)	ש' 48:	

¹⁰⁷² ואולי יש לקרוא: בעיני.

מסכת פסחים, פרק שלישי (המשך)

שרי"ר	ד"ן
108 שו' 11: מְהֶשְׁנִי	ל ב שו' 32: אמר מה שני (!)
שו' 12: מהשני	שו' 33: אמר מה שנו (!)
שו' 12: וכמה דתמר	שו' 33: כמה דתימר (!)
שו' 19: מהוא (= מה פירוש)	שו' 38: שאין!
109 שו' 1: כתוב	שו' 47: כתיב
שו' 13: וסימנה	שו' 55: סימנא
שו' 18: מה דנפל לון נפל לון	שו' 59: מה דנפל לדין נפל לדין

פרק רביעי

109 שו' 20: כתוב	ל ג שו' 32: כתיב
שו' 27: לא כתיב אלא	שו' 39: לית כתיב אלא
שו' 28: והא כתיב	שו' 40: והכתיב
110 שו' 9: טעמה דר'	שו' 47: טעמא ¹⁰⁷³ (!) דר'
שו' 13: שמע לה מן הכה	שו' 50: שמע לה מן הדא
111 שו' 3: אתון שאלון	ל ד שו' 5: אתון ושאלון
שו' 27: ייבה	שו' 22: ייבא
112 שו' 4: בעה קומי ר'	שו' 27: שאל לר'
שו' 8: תרין תניין	שו' 31: תרי תניין
שו' 11: שכן אם	שו' 33: שאם
113 שו' 1: מפני ש'	שו' 50: ש'
שו' 3: מפני ש'	שו' 50: ש'
שו' 4: מפני ש'	שו' 51: ש'
שו' 5: מפני ש'	שו' 52: ש'
שו' 6: מה בין... ומה בין...	52-53: מה בין... מה בין...
שו' 9: ומכיון ש'	שו' 55: וכיון ש'
114 שו' 13: שניהן אמרו דבר אחד	לא א שו' 17: אמרו דבר אחד
שו' 30: אמ לה	שו' 31: ואמרי ¹⁰⁷⁴ (!) לה
115 שו' 2: תידע לך שהיא כן	שו' 32: תדע לך שהוא כן
שו' 4: תידע... שהיא כן	שו' 34: תדע לך שהוא כן
שו' 12: מהוא ל'	שו' 39: מהו ל'
שו' 23: לא צורכה דילא	שו' 47: לא צורכה דלא
שו' 29: אף הוא	שו' 50: אף!

¹⁰⁷⁴ צ"ל: אמר.

¹⁰⁷³ צ"ל: טעמה.

מסכת יומא

שרי"ר

ד"ו

פרק רביעי

מתני מסייעה לדין	שו' 8:	118	מתניתא מסייעא לדין	שו' 11:	מב א
מתני מס...	שו' 9:		מתניתא מסייעא לר'	שו' 11:	
מתני מסייעה לר'	שו' 9:		מתניתא מסייעא לר'	שו' 12:	

פרק חמישי

הכל מודים	שו' 3:	119	הכל מודין	שו' 45:	מב ב
אית לון	שו' 10:		אית לן (!)	שו' 57:	

מסכת שקלים

שרי"ר

ד"ו

פרק ראשון

מניי ¹⁰⁷⁶	ש' 5:	121	מא ¹⁰⁷⁵	ש' 44:	מו א
או (!) ¹⁰⁷⁷ מן הכה	ש' 11:		אין מן הדא	ש' 51:	
דברי הכל היא ¹⁰⁷⁸	ש' 14:		דברי הכל	ש' 54:	
הכה תמר... והכתמר...	ש' 15:		ל'	ש' 56:	
כאן... וכן...	ש' 16:		ל'	ש' 56:	
טעמיה דר' ¹⁰⁷⁹	ש' 24:	120	טעמא (!) דר'	ש' 59:	
כך משיבין חכמין את	ש' 25:		כן משיבין חכמים לר'	ש' 60:	
ר' ¹⁰⁸⁰					
ואינן מתיבין לה	ש' 29:		ואינן מתיבין ליה	ש' 63:	
כתוב	ש' 30:		כתיב	ש' 64:	
הכה תמר... והכה	ש' 25:	121	הכא את אמר... והכא	ש' 5-4:	מו ב
תמר ¹⁰⁸¹ ...			את אמר...		
וסופה	ש' 9:	122	וסיפא ¹ !	ש' 11:	
וכני	ש' 9:		והא כיני	ש' 11:	
ראשה	ש' 9:		רישא ²	ש' 11:	
כמה דתמר תמן ¹⁰⁸²	ש' 22:		היך מה דאת אמר	ש' 21:	
			תמן		
וכה ¹⁰⁸³	ש' 24:		כן את אמר אף הכא	ש' 22:	
ולמה לנמרין	ש' 22:	123	ולמה ל' נן אמרין	ש' 41:	
אלא	ש' 27:		לא	ש' 47:	

¹⁰⁸⁰ אבל בעמ' 121 ש' 19: "כך משיבים חכמים את יהודה (!)".
¹⁰⁸¹ אבל בעמ' 122 ש' 1: "הכה אתמר (ז)... והכה אתמ (ז)". כתב היד מטושטש.
¹⁰⁸² אבל בעמ' 123 ש' 8: "כמה דאתמר תמן".
¹⁰⁸³ בעמ' 123 ש' 8: "והכא".

¹⁰⁷⁵ ליתא בגוף כ"ל (עמ' 526 ש' 15), ונוספה שם בין השורות, והיא תוספת בבלי.
¹⁰⁷⁶ = מניין.
¹⁰⁷⁷ צ"ל: אן.
¹⁰⁷⁸ וכן הוא בעמ' 120 ש' 19.
¹⁰⁷⁹ אבל בעמ' 121 ש' 18: "מאי (!) טעמיה דר'", וצ"ל: מה תחת מאי.

מסכת שקלים (המשך)

ד"ו

שרי"ר

פרק שני

מפני	ש' 9:	124	משום	ש' 30:	מו ג
על שם	ש' 8:	125	מן הדא	ש' 12:	מו ד
על דאעל ¹⁰⁸⁴	ש' 23:		על דעלי	ש' 30:	
ואין כני (?)	ש' 5:	126	ואם כן הוא ¹⁰⁸⁵ (!)	ש' 50:	
או נימר	ש' 7:		או נאמר	ש' 52:	
מתני מסיעה לדין,	ש' 8:		מתניתא מסייעה לדין,	ש' 54:	
ומתני מסיעה לדין			ומתניתא מסייעה לדין		
מתני מסיעה לר'	ש' 8:		מתניתא מסייעה לר'	ש' 55:	
מתני מסיעה לר'	ש' 10:		מתניתא מסייעה לר'	ש' 57:	
את ¹⁰⁸⁶ (!) יכול	ש' 12:		אין יכול (!)	ש' 60:	
ההין	ש' 16:		אהן	ש' 64:	

פרק שלישי

טעמיה דר'	ש' 27:	126	טעמא (!) דר'	ש' 14:	מז ב
ואית	ש' 6:	127	אית	ש' 27:	
אן תימר	ש' 8:		אין תימר	ש' 32:	
כמה דתמר תמן	ש' 14:		כמה דאת אמר	ש' 38:	
כן אתה (!) מר הכא	ש' 15:		כן את אמר	ש' 39:	

פרק רביעי

תמן תנינן	ש' 12:	128	ל'!	ש' 57:	מז ד
ר' כדעתיה	ש' 18:		ל'!	ש' 1:	מח א
הווי	ש' 19:		ל'!	ש' 1:	
ולא נמצא	ש' 22:		לא נמצא (בתמיהה)	ש' 4:	
תנה	ש' 20:	129	תנא	ש' 23:	
כלום אמ ר' לא	ש' 10:	130	כלום אמר ר' אלא	ש' 28:	
ולכן ¹⁰⁸⁷	ש' 12:		ולא אמר (!) כן	ש' 31:	
אלא ¹⁰⁸⁸ (תלמודית)	ש' 19:		מאי כדון	ש' 39:	
אתא שאל	ש' 22:		אתא ושאל	ש' 42:	

¹⁰⁸⁷ אבל בעמ' 129 ש' 31: "ולא כן", והיא היא.¹⁰⁸⁸ אבל בעמ' 131 ש' 10: "מיי כדון".¹⁰⁸⁴ = דא עלי.¹⁰⁸⁵ צ"ל: כן היא.¹⁰⁸⁶ צ"ל: אין את יכול.

מסכת שקלים, פרק רביעי (המשך)

שרי"ר	ד"ר
ש' 24: תובן ¹⁰⁸⁹	ש' 44: לי' (מח א)
ש' 28: לפום ¹⁰⁹⁰ (ו) כין צרד	ש' 49: לפיכך
מימר	

פרק חמישי

ש' 9: ולכן	ש' 3: לא כן	מט ב
ש' 9: ולכן כת'	ש' 3: ולא כן כתיב	
ש' 6: כני מתניתה	ש' 35: לי'	

פרק ששי

ש' 11: ומה טעמיה ¹⁰⁹¹ (ו)	ש' 13: מה טעמא	מט ג
ש' 14: מה טעמיה ¹⁰⁹³ (ו)	ש' 16: הדא הוא ¹⁰⁹² (ו) דכתיב	
ש' 7: הדא היא דכת... ¹⁰⁹⁴	ש' 50: לי'	מט ד
ש' 1: הדין פסוקה	ש' 52: הדין קרייא	
ש' 11: אתותבת	ש' 54: איתקשיית	
ש' 12: מה טעמיה דר'	ש' 55: מה טעמא (ו) דר'	
ש' 14: ומה טעמיה דר'	ש' 58: מה טעמא (ו) דר'	
ש' 18: הדא היא	ש' 63: הדא הוא (ו) דכתיב	
ש' 19: מתניתא דר'	ש' 63: מתניתין (ו) דר'	
ש' 21: כיו ¹⁰⁹⁵ דתנינן תמן	ש' 1: כהיא דתנינן תמן	נ א
ש' 7: כתוב	ש' 18: כתיב	
ש' 20: ומה טעמיה ¹⁰⁹⁶ (ו)	ש' 33: מה טעמא	
ש' 22: ומה טעמיה ¹⁰⁹⁷ (ו)	ש' 37: מה טעמא	
ש' 22: ומה מקיים ר' טעמיה דר'	ש' 39: מה מקיים ר'	
ש' 26: לכן	ש' 43: לכאן (= לארץ ישראל)	
ש' 3: הדעה ¹⁰⁹⁸ היא דכתיב	ש' 51: הדא הוא (ו) דכתיב	

¹⁰⁸⁹ ראה: מבוא לנוה"מ, ריש עמ' 944, ד"ה וכזה;
מבואות לסה"א, עמ' 189, הע' 18.
¹⁰⁹⁰ צ"ל: לפם.
¹⁰⁹¹ הגירסא כאן ובשני החילופים הבאים על
פי קריאתו של ד"ר בנימין אליצור במקור.
וצריך לומר כאן: טעמה.
¹⁰⁹² צ"ל: היא.
¹⁰⁹³ צ"ל: טעמה.
¹⁰⁹⁴ יש להשלים: דכת[יב].
¹⁰⁹⁵ צ"ל: כיו.
¹⁰⁹⁶ צ"ל: טעמה.
¹⁰⁹⁷ צ"ל: טעמה.
¹⁰⁹⁸ הגירסא כאן על פי קריאתו של ד"ר אליצור
במקור.

מסכת שקלים, פרק ששי (המשך)

ד"ו	שרי"ר
(נ א) שו' 55: לא כן תני	(136) שו' 5: ולכן תאני (!)
שו' 61: אין תימר	שו' 10: אין תימר
נ ב שו' 7: אין תימר	שו' 20: ואין תימר
שו' 21: והתני!	שו' 3: תני
שו' 27: כהיא דתנינן תמן	שו' 8: כידתנינן (!) ¹⁰⁹⁹ תמן
שו' 34: אי (!) מה	שו' 14: אומה! ¹¹⁰⁰
שו' 35: כלום למדו... אלא...	שו' 15: כלום למדו... לא...

פרק שביעי

נ ג שו' 28: שמא (בניחותא)	138 שו' 10: שמה ¹
שו' 28: לי!	שו' 10: אין את יכול
שו' 28: לי!	שו' 10: שמה ² (בניחותא)
שו' 28: לפום (!) כן צריך מימר	שו' 11: לפום (!) ¹¹⁰¹ כן צריך מימר
שו' 30: מתניתא אמרה כן	שו' 12: ומתניתא אמרה
	בן (!) ¹¹⁰²
שו' 41: לא (בתמיהה)	שו' 20: ולא ¹
שו' 42: לא כולא	שו' 21: לכולה
שו' 44: דנא אמר	שו' 25: דנמר
שו' 47: דנא אמ'	שו' 23: דנמר
שו' 59: אין	שו' 6: אילו
נ ד שו' 5: כמה דאת אמר תמן	139 שו' 11: כמה דתימר (!) ¹¹⁰³ תמן
שו' 6: אוף הכא	שו' 12: אוף הכה
שו' 7: אין (בתמיהה)	שו' 13: ואין
שו' 19: בעי מימר (!)	שו' 23: בעי
שו' 28: מניין ל-	שו' 30: ומנין ל-

¹⁰⁹⁹ צ"ל: כיי דתנינן.¹¹⁰⁰ צ"ל: או מה.¹¹⁰¹ צ"ל: לפם.¹¹⁰² הגירסא במילה זו על פי קריאתו של ד"ר

אליצור במקור.

¹¹⁰³ צ"ל: דתמר.

מסכת ראש השנה

ד"ו	שרי"ר
פרק ראשון	
נו ג	
ש' 3: אשכחת (!) תני	ש' 1: אשכח תני
ש' 10: רבנן (!) דתמן (תמן = בבל)	ש' 9: רבנין דתמן
ש' 12: אין כיני	ש' 11: אן כיני
ש' 15: ל'!	ש' 16: בעי (= מקשה)
ש' 18: כתיב	ש' 20: כתוב
ש' 24: מתניתא מסייעא לר'	ש' 2: לישן מתניתה
	מסייעה (!) ¹¹⁰⁴ לר'
ש' 26: הא כבר אמור	ש' 4: כבר הוא אמור
ש' 29: כמה דאת אמר תמן	ש' 8: כמה דתמר תמן
ש' 30: ואמור און הכא	ש' 9: ימר און הדא (!) ¹¹⁰⁵
ש' 33: כאן	ש' 13: כן
ש' 36: כאן	ש' 17: כן
ש' 39: כאן	ש' 20: כן
ש' 37: כתיב	ש' 18: כתוב
ש' 39: כהיא דאמר ר'	ש' 19: כיי דא' ר'
ש' 43: רישא	ש' 1: ראשה
ש' 43: וסיפא!	ש' 1: וסופה
ש' 46: כתיב	ש' 4: כתוב
ש' 51: לפום (!) כן צרד מימר	ש' 11: לפס כן צרד מימר
ש' 54: לפום (!) כן צרד מימר	ש' 15: לפס כן צרד מימר
ש' 58: לפום (!) כן צרד מימר	ש' 19: לפס כן צרד מימר
ש' 52: כן אנן קיימין	ש' 13: כינן קיימין
ש' 57: דלא כן מה אנן אמרין	ש' 18: דילא כן מה נן אמרין
ש' 62: אי זהו ² (!)	ש' 2: ואיזו היא
נו ד	
ש' 3: כהיא דאמר ר'	ש' 9: כיי דא' ר'
נז א	
ש' 34: בתקיעתא (!) דרב	ש' 4: בתקיעתה דרב
ש' 39: מה טעמא	ש' 11: ומה טע'

¹¹⁰⁵ צ"ל: הכה.

¹¹⁰⁴ צ"ל: מסייע.

מסכת ראש השנה, פרק ראשון (המשך)

שרי"ר

ד"ן

ומה טע' 5: שו' 145	מה טעמא 54: שו' (נז א)
ומה טע' 9: שו'	שו' 58: מה טעמא
כתוב 11: שו'	שו' 59: כתיב
ולמה 11: שו'	שו' 59: למה
כתוב 23: שו'	נז ב שו' 4: כתיב
כתוב 18: שו' 146	שו' 19: כתיב
כתוב 23: שו' 147	שו' 45: כתב ¹¹⁰⁶

פרק שני

תמן אמרין 5: שו' 148	תמן אמרי (!) (תמן = בבל) 45: שו' נז ד
אף על גב דתמר 7: שו' 149	נח א שו' 6: אף על גב דאמר
	את (!) ¹¹⁰⁷
כמדתמר ¹¹⁰⁸ 25: שו'	שו' 20: כמה דאת אמר

פרק רביעי

ואתמר 22: שו' 150	נט ד שו' 12: ואת אמר
ולא 4: שו' 151	שו' 16: לא (בתמיהה)
הא (= אבל) 6: שו'	שו' 18: ל'!
כל תנאיי 7: שו'	שו' 18: כל תנייא

ליקוטי ראש השנה

שרי"ר

ד"ן

פרק ראשון

ואפלו 2: שו' 152	נז א שו' 21: אפילו
הוויי 4: שו'	שו' 23: הווי!
כת' (לציטוט פסוק) 10: שו'	שו' 62: ל'
וחרנה א' 5: שו' 153	נז ב שו' 11: וחרנה אמר
ומה טע' 11: שו'	שו' 16: מה טעמא
ולא 15: שו'	שו' 49: לא (בתמיהה)
מפני מה 17: שו'	שו' 51: למה

¹¹⁰⁸ גג הרי"ש חסר בכתב היד.¹¹⁰⁶ צ"ל: כתיב.¹¹⁰⁷ צ"ל: דאת אמר.

מסכת ביצה

ד"ו	שרי"ר
פרק ראשון	
ס א	
שו' 6: וחורנה אמר	154 שו' 7: וחרנה א'
שו' 7: נאמר	שו' 8: גִּימַר
שו' 23: לא כן תני	155 שו' 10: ולא [כן] ת...
שו' 26: שאיל	שו' 15: לז' ¹¹⁰⁹
שו' 28: שכן היא	156 שו' 14: שהיא
שו' 31: מה טעמא (!) דבית שמאי	155 שו' 23: ומה ט'ע' ¹¹¹⁰ דבית שמי
שו' 38: הכין	157 שו' 4: הכִּינִי
שו' 39: לשון (!) מתניתא	שו' 6: לִשָּׁן מתניתה
מסייעה (!) לר'	מסייעה (!) ¹¹¹¹ לר'
שו' 44: כהיא דאמר ר'	שו' 11: כִּי דמר ר'
שו' 64: מה בין... מה בין...	158 שו' 16: מה בן... ומה בן...
שו' 5: מה הן	160 שו' 1: מְהֵן [מה] ¹¹¹²
שו' 7: מה אתא (!) מישאול	שו' 4: מה אֲתִייה מִשְׁאֹל
שו' 11: שמע רב (!)	שו' 9: שמע רבי (= מורי)
שו' 11: ואוף (!) ¹¹¹³ ואנן אמרין	שו' 9: ואנן אמרין
שו' 12: די לא כן	שו' 11: דְּלָכֵן
שו' 16: אִינוּ (בתמיהה)	161 שו' 11: אנו
שו' 19: אתה אמרתה (!) הדא מילתא	שו' 16: את אמרת הדא מלתה
שו' 20: לא כן אמר ר'	שו' 16: ולא כן א' ר'
שו' 21: נאמר	שו' 18: נִימַר ¹¹¹⁴

¹¹¹³ ל"ג "ואוף".

¹¹¹⁴ וכן הוא בעמ' 162 שו' 1.

¹¹⁰⁹ וכן ליתא בעמ' 156 שו' 11.

¹¹¹⁰ = טעמון.

¹¹¹¹ צ"ל: מסייע.

¹¹¹² הכוונה מסופקת כאן: האם "מה" שנרשמה

בין השורות היא פירוש האות מי"ם ב"מְהֵן",

או שמא היא מציעה נוסח אחר, קרי: מה הן.

מסכת ביצה, פרק ראשון (המשך)

ד"ו	שרי"ר
(ס ב) ש' 22: לא כן סברנן מימר	ש' 20: ולכן סברנן מימר (161)
ש' 26: לא צורכה די לא	ש' 6: לא צרכה דלא 162
ש' 31: רבנן (!) דתמן ותמן =	ש' 13: רבנן דתמן
בבל)	
ש' 36: וחורנה אמר	ש' 18: וחורנה א'
ש' 38: ותני כן (!)	ש' 19: תני 164
ש' 53: דצרכת	ש' 20: ...צטרכת 165
ש' 54: צרכת	ש' 21: ...צטרכת
ש' 54: לרבנן אחרא (!)	ש' 22: לרבנן (!) אחראי ¹¹¹⁵
ש' 57: לא בד"א (!)	ש' 23: לא בדא 163
ש' 2: שאלון ליה	ש' 15: אתון שאלוניה ¹¹¹⁶ 166
ש' 6: מה בין	ש' 20: ומה בן
ש' 13: לאו (בתמיהה)	ש' 3: לא 168
ש' 22: שנייא!	ש' 14: שניה היא
ש' 26: הדא דאת אמר	ש' 19: הדא דתמר
ש' 31: מפני	ש' 1: משם 169
ש' 31: שאם אומר את לו	ש' 2: שאם את או' לו
ש' 48: נאמר	ש' 1: נִימר 170
ש' 64: הדא דאת אמר	ש' 2: הדא דתמר 171
ש' 10: אבל	ש' 15: הא
ש' 34: מתניתא פליגא	ש' 2: מתניתא פליגה 84
ש' 39: כל עמא	ש' 10: כל עמה
ש' 43: והתנינן	ש' 14: והא תנינן
ש' 46: מניין ש'	ש' 18: ומנין ש'
ש' 52: לא מסתברא דילא	ש' 3: לא מסתברה דלא 302
ש' 52: בקדמייתא הוינן (!)	ש' 4: בקדמייתא הוינן
אמרין	אמרין
ש' 58: אין תאמר	ש' 10: אין תימר
ש' 58: די לא (!) כר'	ש' 11: דלא ¹¹¹⁷ כר'
ש' 60: כרבנן!	ש' 14: כרבנן
ש' 19: אמרין בשם ר'...	ש' 20: אמרון בש' ר'... 303
ואמרין בשם ר'...	ואמרין בש' ר'...

¹¹¹⁶ אבל בעמ' 167 ש' 13 הנוסח כד"ו.
¹¹¹⁷ יתכן שיש לקרוא בכתב היד: "דילא".

¹¹¹⁵ ובעמ' 163 ש' 19: "לרבנן אתראיי (!)", וצ"ל:
 לרבנן אחראיי.

שרי"ר

ד"ן

פרק רביעי

עבד לה	ש' 9:	304	עבד לה	ש' 17:	סב ג
הדה דתמר	ש' 11:		הדא דאת אמר	ש' 19:	
תני ר' הושעיה	ש' 4:	305	תנא ר' הושעיה	ש' 31:	
הלכה כמי שהוא או'	ש' 4:		הלכה במי (!) שהוא	ש' 31:	
			אומר		
מן דמר... ומן דמר...	ש' 8:		מאן דאמר... מאן	ש' 34:	
			דאמר...		
מן דמר... ומן דמר...	ש' 10:		מאן דאמר... מאן	ש' 36:	
			דאמר...		
מן דמר... ומן דמר...	ש' 12:		מאן דאמר... מאן	37-38:	
			דאמר...		
מן דמר... ומן דמר...	ש' 14:		מאן דאמר... ומאן	39-40:	
			דאמר...		

מסכת תענית

שרי"ר

ד"ן

פרק שני

173	שרי' 3:	ומ' טע' ¹¹¹⁸	סה ג שרי' 7:	מה טעמא
	שרי' 13:	אָמַו לו	שרי' 16:	אמור!
174	שרי' 15:	הא מתניתה פליגה	שרי' 36:	מתניתא פליגא
175	שרי' 20:	דוסבור' ¹¹¹⁹	שרי' 61:	דהוא סבור (!)
176	שרי' 1:	אלא (מדרשית) ¹¹²⁰	סה ד שרי' 1:	לי
	שרי' 6:	וחס ושלוס	שרי' 4:	חס ושלוס
	שרי' 11:	כת'	שרי' 8:	מה כתיב בתריה (!)
	שרי' 15:	הדה היא דכת'	שרי' 11:	שנאמר
177	שרי' 12:	הדה היא דכ'	שרי' 27:	מה טעמ'
178	שרי' 8:	אלא (מדרשית) ¹¹²¹	שרי' 44:	לי
	שרי' 13:	הדה היא דכתיב	שרי' 48:	לי
180	שרי' 23:	ואפלו (?) על דר'	סו א שרי' 24:	ואפילו על דעתיה דר'
	שרי' 23:	ולא כן תני	שרי' 25:	לא כן תני

פרק רביעי

181	שרי' 20:	מתניתין (!) ¹¹²² פליגא	סט ב שרי' 50:	מתניתא פליגא על ר'
		על ר'		
182	שרי' 3:	כתוב	שרי' 59:	כתיב
	שרי' 12:	לי	סט ג שרי' 5:	הכי! ¹¹²³

¹¹²¹ ראה מה שכתבתי לעיל, בהערה הקודמת.

¹¹²² צ"ל: מתניתין.

¹¹²³ לשון בבלי, ובשון ירושלמי: הכין.

¹¹¹⁸ = ומה טעמא.

¹¹¹⁹ צ"ל: דו סבור. ויש לתקן "סבר" תחת "סבור".

¹¹²⁰ השתמשתי בהגדרה זו כאן על דרך ההעברה, כי מדובר כאן בפרשנות של משנה.

ליקוטי תענית

שרי"ר

ד"ו

פרק רביעי

183 שו' 16: לי'
שו' 20: אית תנאי תני
184 שו' 4: בית ספרה
שו' 21: לא א' אלא
185 שו' 4: אף הוא

סח ג שו' 17: דכתיב
סח ד שו' 1: לי'
שו' 8: סיפרא!
סט ג שו' 28: אלא
שו' 45: הוא

מסכת מועד קטן

שרי"ר

ד"ץ

פרק ראשון

מהן	ש' 3:	186	מה הן (= מה דינם)	ש' 1:	פ ב
אן תימר ¹	ש' 11:		אין תימר	ש' 6:	
מה טעמה דר'	ש' 6:	187	מה טעמא (!) דר'	ש' 27:	
ומה טעמה דר'	ש' 11:		מה טעמא (!) דר'	ש' 32:	
ולא	ש' 3:	188	לא (בתמיהה)	ש' 59:	
ולא ¹¹²⁴	ש' 5:		לא (בתמיהה)	ש' 61:	
מניין ¹¹²⁵ ל-	ש' 6:		ומניין ל-	ש' 61:	
מה בן... ומה בן...	ש' 5-6:	190	מה בין... ומה בין...	ש' 18:	פ ג
בן... ובן ¹¹²⁶ ...	ש' 9-10:		כאן... כאן (!)...	ש' 25-26:	
והיא ש-	ש' 5:	191	והוא ש-	ש' 31:	
ותנינן	ש' 28:		לי'	ש' 48:	
אילו הן	ש' 20:	192	לי'!	ש' 12:	פ ד
מה הן	ש' 21:		מהו (= מה פירוש)	ש' 12:	
ולית הדה פליגה על ר'	ש' 9:	193	לית הדא פליגא על ר'	ש' 34:	
מה הוא ל-	ש' 4:	194	מהו ל-	ש' 61:	
מתניתן ¹¹²⁷	ש' 21:		מתניתא	ש' 7:	פא א

פרק שני

ומה דתני ר' חיה	ש' 1:	195	מה דתני ר' חיה	ש' 39:	פא א
וכה הוא מר הכן	ש' 12:		וכא אמר (!) הכין	ש' 48:	
כל שכן	ש' 12:		וכל שכן	ש' 49:	
אתה שאל	ש' 4:	196	שאל	ש' 20:	פא ב
ביניהון	ש' 11:	197	ביניהון!	ש' 54:	

¹¹²⁶ = בין... ובין.

¹¹²⁷ האותיות "מת" מטושטשות בכתב היד.

¹¹²⁴ וכן הוא בעמ' 189 ש' 3.

¹¹²⁵ וכן הוא בעמ' 189 ש' 4.

שרי"ר

ד"ר

פרק שלישי

197 שו' 29: מה הוא ל'	פא ג שו' 38: מהו ל'
198 שו' 4: כן אנן קיימין	שו' 49: כי נן קיימין
שו' 10: נשאל	שו' 54: נישאול
199 שו' 13: רבנין דקיסרין	פב א שו' 28: רבנן (!) דקיסרין
שו' 20: והן דהוינן סברין	שו' 34: לי'!
203 שו' 17: ומה טע'	פג ב שו' 49: מה טעמא
שו' 26: מנין	שו' 58: לי'
204 שו' 8: מה	פג ג שו' 41: ומה
שו' 22: וחרנה א'	שו' 49: וחרנה אמר
שו' 24: מה	שו' 51: ומה
205 שו' 1: ...ה ¹¹²⁸ טעמה	פג ד שו' 1: לי'
206 שו' 2: כהדה	שו' 27: לי'
שו' 25: אן לך... אלא...	37-36: אין לך... אלא...
207 שו' 22: ואנן חמי רבנין	שו' 46: ואנן חמי רבנן (!)

¹¹²⁸ יש להשלים: [מ]ה.

מסכת סוטה

שרי"ר

ד"ו

פרק שלישי

יט א שו' 5: דכתיב 209 שו' 3: לי

פרק ששי

<p>211 שו' 11: הן (!) הוא סבר¹¹²⁹</p> <p>שו' 17: בההוא₁</p> <p>שו' 17: בההוא₂</p> <p>שו' 22: אשכח תניר' (!)¹¹³⁰</p> <p>ישמעאל</p> <p>שו' 29: את אמר</p> <p>212 שו' 3: מה דר' אמ'</p> <p>שו' 5: מה דר' אמר</p> <p>שו' 8: מה דר' א'</p> <p>שו' 12: כהדן תנייה</p> <p>שו' 26: אם</p> <p>שו' 30: ואם</p> <p>שו' 32: אמרין</p>	<p>כ ד שו' 44: סבר</p> <p>שו' 50: בהן</p> <p>שו' 51: בהן</p> <p>כא א שו' 1: אשכח תני ר' ישמעאל</p> <p>אומר</p> <p>שו' 8: לי!</p> <p>שו' 14: מממה (!) דר' אמר</p> <p>שו' 15: מממה (!) דר' אומר (!)</p> <p>שו' 18: מממה (!) דר' אמ'</p> <p>שו' 23: כאהן תנא (!)¹¹³¹</p> <p>שו' 36: ואין</p> <p>שו' 41: ואין</p> <p>שו' 42: אמרון!</p>
---	--

פרק שמיני

<p>213 שו' 9: כתוב</p> <p>שו' 22: ורבנן (!)¹¹³² אמרין</p> <p>שו' 26: קרייה מסייע</p> <p>214 שו' 20: ולא כן כתיב</p> <p>שו' 29: והא כתיב</p> <p>215 שו' 2: תני</p>	<p>כב ב שו' 47: כתיב</p> <p>שו' 60: ורבנן אמרי (!)</p> <p>כב ג שו' 4: וקרא (!)¹¹³³ מסייע</p> <p>שו' 30: לא כן כתיב</p> <p>שו' 39: והכתיב</p> <p>כב ד שו' 48: לי</p>
--	--

¹¹³¹ צ"ל: תנייה.

¹¹³² צ"ל: ורבנן.

¹¹³³ צ"ל: קרייה.

¹¹²⁹ ראה מה שהגיה בזה אפשטיין, מבואות לסה"ת, עמ' 98, ד"ה פירוש; שם, הע' 18. ולדעתו יש לגרוס: דו הוא סבר.

¹¹³⁰ כך אני קורא. וצריך לומר: תני ר'. ויתכן שהרי"ש תוקנה מיר"ד.

מסכת סוטה, פרק שמיני (המשך)

שרי"ר	ד"ן
רבנין דקסרין אמ' 14: שו' 14: (215)	ורבנין (!) דקיסרין 60: שו' 60: (כב ד)
כולהו למידין 28: שו' 28:	אמרין 11: שו' 11:
דכתיב 30: שו' 30:	וכולהו למידין 13: שו' 13: כג א
כתוב 31: שו' 31:	שנאמ' 14: שו' 14:
216 שו' 8: אין תאמר כן	כתוב 22: שו' 22:
9: שו' 9: תני	אין תימר כן 23: שו' 23: ותני!
15: שו' 15: כתוב	29: שו' 29: כתוב
18: שו' 18: כתוב	33: שו' 33: כתוב

פרק תשיעי

216 שו' 30: תמן את אמ'	כג ב שו' 54: לי'!
217 שו' 4: לא (מדרשית)	שו' 60: לי'!
שו' 5: לא	שו' 60: ולא (מדרשית)
שו' 10: דכ'	כג ג שו' 6: לי'
שו' 10: לא (מדרשית)	שו' 6: לי'
שו' 26: מה טעמה דר'	שו' 22: מה טעמא (!) דר'
שו' 27: מה טעמה דר'	שו' 23: מה טעמא (!) דר'
שו' 29: מה טעמה דר'	שו' 25: לי'!
שו' 30: מה טעמה דר'	שו' 25: טעמא (!) דר'
שו' 33: אין תאמר	שו' 28: אין תימר
שו' 34: ...הוא דרש ¹¹³⁴	שו' 29: דרש!
שו' 34: ידרוש	שו' 29: ודרש!
שו' 34: אשכחת אמ'	שו' 29: אשכחת את (!) אמר
218 1-2: מה... מעון ¹¹³⁵	שו' 30: מה מקיימין רבנין
שו' 6: לי'	שו' 35: תני!
שו' 20: מה טעמהו דרבנין	שו' 49: מה טעמא (!) דרבנין
שו' 20: לי'	שו' 50: דכתי' ¹
שו' 21: מה טעמה דר'	שו' 50: מה טעמא (!) דר'
שו' 21: לי'	שו' 50: דכתי' ²
שו' 22: אין תאמר	שו' 51: אין תימר
שו' 29: מה טעמה	שו' 59: מה טעמא

¹¹³⁵ יש להשלים: מה [מקיימין רבנין טעמה דר' ש]מעון.

¹¹³⁴ יש להשלים: [כמה ד]הוא דרש.

מסכת סוטה, פרק תשיעי (המשך)

ד"ו	שרי"ר
כג ד שו' 7: ללמד!	219 שו' 6: לידון בדבר...
שו' 36: מייתו ליה (!)	220 שו' 1: מייתי לן
שו' 36: לא (בתמיהה)	שו' 1: ולא ¹¹³⁶
שו' 53: פתרין קרייא (!)	שו' 18: פתרין ¹¹³⁷ מתניתה
שו' 54: פתרין קרייא (!)	שו' 20: פתרין מתני ¹¹³⁸ ...
כד א שו' 9: לי!	221 שו' 7: דברי ר' (= לדברי ר')
שו' 39: עליה!	222 שו' 2: עלוי
שו' 39: לי!	שו' 2: פליגה עלוי
שו' 42: דו (!) אמר ¹	4-5: הוא ד... אמר ¹¹³⁹
שו' 51: אותן	שו' 14: אילו
שו' 54: אותן	שו' 17: אלו

¹¹³⁸ רק האותיות "מת" ברורות ממש בכתב היד.

יש להשלים: מתני[תה].

¹¹³⁹ יש להשלים: הוא ד[ו] אמר.¹¹³⁶ המילה קטועה בכתב היד. אני קורא שם

רק: "י"...."

¹¹³⁷ האותיות "רין" אינן קריאות בכתב היד.

מסכת גיטין

ד"ו	שרי"ר
פרק שני	
מד ב שו' 20: דאמרי תרויהו (!)	223 שו' 7: תריהון אמרין
שו' 36: תנא בינה שילוח (!)	שו' 19: תנה בינה בר שילה
שו' 40: בעי'	שו' 22: בעה
שו' 43: לי'	שו' 24: מיוחד
שו' 44: לי'	שו' 25: מיוחד
שו' 48: ל-	שו' 28: לעינין
שו' 53: לי	שו' 32: בהדה פליגין
שו' 59: וקשיא א"ל (!) על דר'	שו' 37: וקשיא על דר'
שו' 64: אמר	224 שו' 3: בעי
שו' 64: והכתיב	שו' 3: והא (!) ¹¹⁴⁰ הוא (בתמיהה)

פרק שלישי

מד ג שו' 49: תמן תנינן (!)	224 שו' 14: תמן
מד ד שו' 1: מן מה דצריכין (!) לה	שו' 19: מן מה דצריכה (!) ¹¹⁴¹ לה
שו' 2: שאל לה	שו' 20: הוא שאל לה
שו' 2: צריכין (!) לה	שו' 20: צריכה ליה
שו' 4: לי'	שו' 22: ותהא כן
שו' 4: לי'	שו' 22: לית יכול (!) ¹¹⁴²
שו' 4: לי'	שו' 22: מה אם
שו' 5: הא כן הוא פשיטא (!)	שו' 24: הא כן היא צריכה ליה
שו' 9: והתנינן	שו' 26: והא תנינן
שו' 16: כך הוא אמ' (!)	שו' 32: כן הוא א' הכה
שו' 17: לי'	שו' 33: דר' היא
שו' 22: הרי הוא אמר (!) ¹¹⁴³	שו' 36: הדהי אמרי (!) ¹¹⁴⁴

¹¹⁴³ צ"ל: הד' היא אמר' (= הדא היא אמרה).

¹¹⁴⁴ צ"ל: הדהי אמר' (= הדא היא אמרה).

¹¹⁴⁰ צ"ל: והן.

¹¹⁴¹ צ"ל: דלא צריכה לה.

¹¹⁴² צ"ל: יכול. ואולי יש לקרוא כך בכתב היד.

מסכת קידושין

שרי"ר

ד"ר

פרק ראשון

וההיא דרב (!) ¹¹⁴⁵ מנה	ש' 7:	226	וההיא דרבנין (!)	ש' 62:	סא ב
חזר ר'	ש' 12:		חזר ביה ר'	ש' 6:	סא ג
ועד כמה	ש' 29:		עד כמה	ש' 37:	
מה... שנ' להלן... אף כן...	ש' 30:		מה... האמורה להלן... אף כאן...	40-39:	
ש' 4:	228		הדא היא דכתיב	ש' 57:	
ש' 9:			כאילו	ש' 2:	סא ד
ש' 15:			בעה	ש' 14:	
ש' 16:			לא תנינן	ש' 15:	
ש' 22:			ליל'	ש' 26:	

פרק שלישי

ש' 8:	230	לא אמ' ר'	ש' 45:	סא א
ש' 11:		מה הוא	ש' 49:	מהו (= מה הדין)
ש' 12:		ולא כן אמ' ר'	ש' 57:	אמ' ר'
ש' 13:		מתניתה אמרה... ¹¹⁴⁶	ש' 64:	מתניתא!
ש' 20:		כיי דתנינן תמן	ש' 9:	סד ב כההיא דתנינן תמן
ש' 26:		כלל	ש' 17:	מיכלל!
ש' 27:		ומתניתה אמרה כן	ש' 18:	מתניתא אמרה כן
ש' 4:	232	כל גרמה אמרה	ש' 3:	סד ג כל גרמיה ¹¹⁴⁷ אמרה
ש' 16:		מה טעמה	ש' 21:	מאי (!) טעמ'
ש' 20:		מה דשאלתני אגיבתך	ש' 28:	מה דשאלת לי אגיבונך (!)
ש' 22:		כתוב (לציטוט פסוק)	ש' 30:	ליל'
ש' 27:		דרש (עבר)	ש' 36:	דריש!
ש' 32:		ושניהן מקרא אחד הן דורשין	ש' 46:	ושניהם מקרא אחד דרשן

¹¹⁴⁷ לשון נקבה.¹¹⁴⁵ צ"ל: דרבה.¹¹⁴⁶ יש להשלים: [כן].

מסכת קידושין, פרק שלישי (המשד)

שרי"ר	ד"ן
מתיב ר' להדן תנייה קדמייה	ש' 51: התיב ר' על ההיא ¹¹⁴⁸ (!) תנייא קדמייא
ש' 41: אן מן הברה	ש' 59: אין מן הדא
ש' 10: הכן אתמרת	ש' 14: הכא את אמרת ¹¹⁴⁹ (!)
234	סד ד

פרק רביעי

ש' 35-34: ...אם... ¹¹⁵⁰	234	ש' 59: לי	סה א
ש' 9: נתיני ר'...	236	ש' 21: תני (!) ר' בשם ר'	סה ב
ש' 11: וראת...		ש' 23: ואת שדעתו ¹¹⁵¹ (!)	
ש' 19: כתוב		ש' 34: כתיב	
ש' 30: לי		ש' 50: שני	
ש' 31: לי		ש' 50: דכתיב	
ש' 34: כתב! ¹¹⁵² (מעניין כתיב וקרי)		ש' 55: לי!	
ש' 34: חסיר		ש' 55: חסר	
ש' 38: מה הוא		ש' 60: מהו (= מה פירוש)	
ש' 40: כתוב		ש' 63: כתיב	
ש' 1: כתוב (לציטוט פסוק)	238	ש' 11: לי	סו ב
ש' 7: מה טעמון דר...		ש' 22: מה טעמא (!) דרבנין	
ש' 8: והא תנינן		ש' 23: והתנינן	
ש' 8: על שם...		ש' 24: משם ש-	
ש' 13: תני		ש' 33: לי	
ש' 16: תני		ש' 36: לי	
ש' 26: הדא היא ד... ¹¹⁵³		ש' 49: שנא'	

¹¹⁵¹ צ"ל: ראת דעתו.

¹¹⁵² צ"ל: כתיב.

¹¹⁵³ יש להשלים: ד[כתיב].

¹¹⁴⁸ צ"ל: ההוא.

¹¹⁴⁹ צ"ל: הכן אתאמרת (= איתאמרת).

¹¹⁵⁰ יש להשלים: [אם]... אם (בלשון קושיא).

מסכת בבא קמא

שרי"ר

ד"ו

פרק חמישי

ה א	ש' 4:	כתיב	240	ש' 22:	כתוב
	ש' 13:	כתיב		ש' 35:	כתוב
	ש' 34:	ל'	241	ש' 22:	אתמר
	ש' 44:	ל'!		ש' 37:	מתניתה ...מרה ¹¹⁵⁴ כן
	ש' 45:	משנה שלימה שנה	242	ש' 2:	משנה תמימה שנה
		רבי			רבי
	ש' 45:	ואנא דאייתיתיה ¹¹⁵⁵ (!)		ש' 3:	ואנה אייתיתיה

פרק ששי

ה ב	ש' 20:	אין כתי' (!)	242	ש' 6:	אן כתוב
	ש' 22:	ואית דאמרין		ש' 8:	ואית דמרין
	ש' 40:	דאמר		ש' 32:	(דו) [דהוא] אמר
	ש' 44:	היא (!) מתניתא		ש' 38:	וחיטא היא מתניתה
	ש' 45:	צריכא לדא	244	ש' 1:	(צריכה לדא) [ילפה מן
					ההיא]
	ש' 45:	דא צריכה לדא		ש' 2:	(ואדא...) ¹¹⁵⁶ ל... מן
					ההיא]
	ש' 46:	ודא צריכה לדא		ש' 3:	(ואדא צריכה לדא)
					¹¹⁵⁷ ילפה מן היא]
	ש' 56:	ל'		ש' 15:	תמן תנינן ¹¹⁵⁸
ה ג	ש' 4:	אמרי ¹¹⁵⁹ !		ש' 21:	אמר ¹
	ש' 4:	אינמי!		ש' 21:	אמר ² תפתר
	ש' 6:	דכתיב		ש' 24:	ל'
	9-8:	שפעמי' ... פעמי'...		29-28:	פעמים ... ופעמים...

¹¹⁵⁸ כ"ה בגוף כה"י. ושמא יש לקרוא שם: "תניני!"

ובשרי"ר בטעות: "תני". והגיה אפשטיין:

"תני" (מבוא לנוה"מ, עמ' 890, הע' 1). וראה

עוד שם, עמ' 904, הע' 1.

¹¹⁵⁹ צ"ל: אמרין או אמר (= אימר).

¹¹⁵⁴ יש להשלים: [א]מרה.

¹¹⁵⁵ צ"ל: אייתיתיה. והוא לשון זכר.

¹¹⁵⁶ והשלים בגליון: "וההיא". ויש להשלים

בהמשך: [י]ל[פה].

¹¹⁵⁷ והשלים בגליון: "וההיא".

מסכת בבא קמא, פרק ששי (המשך)

שרי"ר	ד"ן
ויאמר' 14: (ה ג)	שר' 14:
שר' 27: מחלפה שיטת ר' (!)	245 שר' 18: ...ה שטתיה דר'
שר' 29: מחלפה שיטת רבנין (!)	שר' 21: מחלפה שטתהון
	דרבנן (!) ¹¹⁶⁰
שר' 30: וכא אמרין (!)	שר' 22: וכה אינון אמ'
שר' 32: מודו	שר' 25: מודי ¹¹⁶¹

פרק שביעי

ה ד	שר' 31: לי'!	246 שר' 2: נתנ... ¹¹⁶²
	שר' 34: שאין	שר' 6: שאן
	שר' 41: ולא כן אמר ר'	שר' 18: לכן א' ר'
ו א	שר' 1: לא אתייה דא אלא	247 שר' 12: ל... תייה דילא
	שר' 4: מאן תנייתה	שר' 14: מן תנתה
	שר' 29: לי'!	248 שר' 12: ... תורה ¹¹⁶³
	שר' 33: לי'!	שר' 19: הכה... ¹¹⁶⁴
	שר' 34: לי'	שר' 21: לעניין

פרק שמיני

ו ב	שר' 27: כתיב	249 שר' 6: כתוב
	שר' 27: היכי דמי (!)	שר' 6: והיכי
	שר' 28: כבר כתיב	שר' 7: והלא כבר נא'
	שר' 40: תני חורין (!)	שר' 23: תניי חורן תני
	שר' 51: מאן דמר ¹	שר' 38: מן דמר
	שר' 51: מאן דמר ²	250 שר' 1: ומן דמר
	שר' 60: לא כן אמר ר'	שר' 12: לכן א' ר'
ו ג	שר' 1: אמר ר'	גל' שר' 14: רבנין דקסרין בשם ר
	שר' 3: וקרי אנפשיה (!)	שר' 16: וקרי עלוי
	שר' 4: אמרין ¹¹⁶⁵	שר' 17: אמר
	שר' 7: וינון דמרון כן	שר' 21: ב[א]נון דמרון כן
	שר' 11: חד אמר (!) בשם ר'	שר' 25: חד אמור בש' ר'
	שר' 15: תני ר' קומי ר'	שר' 31: תנה ר' קומי ר'

¹¹⁶³ יש להשלים: [דבר] תורה.

¹¹⁶⁴ יש להשלים: הכה [אתמר].

¹¹⁶⁵ צ"ל: אמרין או אמר (= אימר).

¹¹⁶⁰ צ"ל: דרבנין.

¹¹⁶¹ האות "מ" מטושטשת בכתב היד.

¹¹⁶² יש להשלים: נתנ[ן].

מסכת בבא קמא, פרק שמיני (המשך)

ד"ו	שרי"ר
ש' 17: ואינון דמרינ כן	ש' 34: ואינון דאמרון כן
ש' 18: לי'!	ש' 36: הא אמורה (!) ¹¹⁶⁶
ש' 19: לי'	ש' 36: וכן את מוצא
ש' 19: לי'	ש' 38: ובסוף העיניין מהוא או'
ש' 31: בשאמר	ש' 17: 252 באותן שאמרו

פרק תשיעי

ש' 17: הן דתימר (!)	ש' 22: 252 (אין) [הן] דתמר
ש' 18: והן דתימר (!)	ש' 23: והן דתמר
ש' 42: מן	ש' 14: 253 מחמת
ש' 46: ולא (בתמיהה)	ש' 20: ולא
ש' 49: דדריש לה	ש' 24: דהוה דרש לה ¹¹⁶⁷

ליקוטי בבא מציעא

ד"ו	שרי"ר
ש' 18: וחזר תני (!)	ש' 10: 297 וחזר ותנה
ש' 19: הן דתימר (!) ... והן דתימר (!) ...	ש' 11-10: הן דתמר ... והן דתמר ...

¹¹⁶⁷ אולי יש לקרוא בכתב היד: "ליה", והוא לשון נקבה.

¹¹⁶⁶ צ"ל: אמירה.

מסכת סנהדרין

שרי"ר

ד"ו

פרק ראשון

לחבריה	ש' 4:	256	לחברייא!	ש' 58:	יט ג
לחבריה	ש' 8:		לחברייא!	ש' 62:	
תעבדינה	ש' 15:		תעבדינה	ש' 3:	יט ד
והיידילון	ש' 17:		והיידא (!) לון	ש' 5:	
ואת עביד לון	ש' 17:		ואיתעביד ליה (!)	ש' 5:	
והא כתיב	ש' 19:		והכתיב	ש' 7:	
והיידילון	ש' 19:		והיידא (!) לון	ש' 7:	
ואת עביד לון	ש' 20:		ואת עביד ליה (!)	ש' 8:	
אין תימר	ש' 21:		ל'!	ש' 8:	

פרק שני

כתוב	ש' 8:	257	כתיב	ש' 49:	יט ד
...ביכול ¹¹⁶⁸	ש' 9:		ל'	ש' 50:	
... עוד אלא ¹¹⁶⁹	ש' 26:		ל'	ש' 6:	כ א

פרק שביעי

תני	ש' 7:	258	ל'	ש' 44:	כד ב
אמרתה	ש' 23:		אמרת	ש' 3:	כד ג
לפם כן צַרְד מימר	ש' 36:		לפום (!) כן צרד מימר	ש' 14:	
לפם כן צַרְד מימר	ש' 10:	259	לפום (!) כן צריך מימר	ש' 24:	
והא כת'	ש' 12:		ל'!	ש' 26:	
מה טעמה	ש' 16:		מה טעמא	ש' 28:	
לְמִידָּה	ש' 19:		לימדה!	ש' 31:	

¹¹⁶⁹ יש להשלים: [ולא] עוד אלא.

¹¹⁶⁸ יש להשלים: [כ]ביכול.

מסכת סנהדרין (המשך)

שרי"ר

ד"ר

פרק עשירי

תדע לך שהיא כן	ש' 8:	260	תדע לך שהוא כן	ש' 36:	כז ד
היא ש'-... מזהיר	ש' 11:		הוא ש'-... אמר (!) ¹¹⁷⁰	ש' 38:	
[דכ']	ש' 14:		לי'	ש' 40:	
זו	ש' 26:		זה!	ש' 52:	
ה'ה' דכ'	ש' 6:	262	לי'	ש' 3:	כח א
ומה טע'	ש' 19:		מאי (!) טעמא	ש' 16:	
על... כמה ואחת כמה	ש' 28:		על אחת כמה וכמה	ש' 25:	

¹¹⁷⁰ צ"ל: אומר.

מסכת שבועות

שרי"ר	ד"ו
פרק ראשון	
264 שו' 3: פתר חרן	לב ד שו' 2: פתר חורן
שו' 9: לא	שו' 5: לאו (בתמיהה)
שו' 16: היך עבדה	שו' 10: היך!
265 שו' 4: חכמ' 2	שו' 19: לי'
שו' 9: אן כת כן אלא	שו' 22: אין כתיב (!) 1171 אלא
266 שו' 11: מה מפקה	לג ג שו' 2: מה ביניהון
מיבנהון (!) 1172	
267 שו' 1: ומה טע'	שו' 12: שנאמר
שו' 6: הא (= אבל)	שו' 16: לי'
שו' 6: ומה טע'	שו' 16: שנאמר
שו' 7: וכן דוד או'	שו' 17: ודוד אמר (!)
שו' 10: ולמה לא תנינן	שו' 19: למה לא תנינן
שו' 13: ואפילו תומר	שו' 21: ואפילו תימא (!) 1173
שו' 14: אנן קיימין	שו' 22: לי'!
פרק חמישי	
268 שו' 3: כמי...	לו א שו' 34: כמה ש'
שו' 7: אדה אמרה	שו' 36: הדא אמרה
שו' 12: ומה כה (!) 1174	שו' 41: ומה כא (!)
שו' 14: ברם הכה	שו' 42: הכא
269 שו' 3: אתה מימור לך	שו' 48: אתה מימר לך
שו' 6: לא	שו' 50: לאו (בתמיהה)
שו' 6: והכה	שו' 51: לי'!
שו' 6: מ... 1175	שו' 51: ש'
שו' 9: וכולהון	שו' 53: כולהון
שו' 15: כמקום שבאת	שו' 59: במקום (!) שבאתה

1174 צ"ל: בה.

1175 יש להשלים: מן שם ש-].

1171 צ"ל: כתוב.

1172 צ"ל: מיביניהון.

1173 צ"ל: תימר.

מסכת עבודה זרה

שרי"ר

ד"ו

פרק ראשון

מ ב	שר' 9:	ליל'	270	שר' 2:	סבר
	שר' 13:	מנה את ר"ש (!)		שר' 8:	מנה את שמע
	שר' 19:	לא סוף דבר		שר' 15:	ולא סוף דבר

פרק שני

מ ג	שר' 5:	ליל'	271	שר' 3:	רבנן דקס... ¹¹⁷⁶
	שר' 7:	מאי כדון		שר' 7:	מיי כדון
	שר' 8:	הוון בעו (!) ¹¹⁷⁷ מימר		שר' 9:	הבון בעיי מימר
	שר' 12:	אמ'		שר' 16:	בעי
	שר' 14:	ורבנן אמרי (!)		שר' 19:	ורבנן אמרין
	שר' 16:	טעם		שר' 22:	טעמה
	שר' 59:	ליל'	272	שר' 18:	ר' יוסה ביר' בון אָ' אנן שאַילָתָא כֵּן
מ ד	שר' 5:	ולא דמייא	273	שר' 4:	ולא דמייא
	שר' 12:	הא אנן תנן (!)		שר' 10:	והא תנינן
	שר' 21:	רבנן (!) דקיסרי		שר' 19:	רבנן דקיסרין
	שר' 21:	רבי חזקיה		שר' 20:	ר' חזקיה עֲכִיָּה
	שר' 24:	דלא כן		שר' 23:	דלכן
	שר' 25:	מה בין... מה בין...		שר' 23:	מה בין... ומ...
מא ג	שר' 15:	והתני	274	שר' 6:	והא תני
	שר' 16:	מאי כדון		שר' 8:	מיי כדון
	שר' 20:	וחד אמר		שר' 14:	וחרנה א'
	שר' 21:	שיטתה		שר' 16:	שטתיה
	שר' 22:	הוי		שר' 17:	הביא! ¹¹⁷⁸
	שר' 35:	כמשנה האחרונה	275	שר' 12:	כמשנה הראשונה
	שר' 35:	אפילו דיסברון		שר' 14:	ואפילו...ברון

¹¹⁷⁸ צ"ל: הבי (= הוי). וראה קוטשר, מחקרים, עמ' קעת, ד"ה ב — ו.

¹¹⁷⁶ יש להשלים: דקס[רין]. ואולי יש לקרוא בכתב היד: "דקיס".

¹¹⁷⁷ צ"ל: בעיין.

מסכת עבודה זרה, פרק שני (המשך)

שרי"ר	ד"ר
276 שו' 1: כתוב	מא ד שו' 5: כתיב
277 שו' 2: קשייתה קו... ¹¹⁷⁹ ר'	שו' 23: לי!
שו' 2: מהוא (= מה פירוש)	שו' 23: לי!
שו' 11: רבנין דק...	שו' 29: רבנן (!) דקיסרין
שו' 13: אמרון קומי ר'	שו' 30: אמר (!) קומי ר'

פרק שלישי

278 שו' 5: ...בנין ¹¹⁸⁰ אמרין	מב ד שו' 37: ורבנן אמרי (!)
8-9: אם... אם...	40-41: אם... ואם...
279 שו' 7: ודה דר'	שו' 58: והדר ר' (!) ¹¹⁸¹
שו' 13: הוון ¹¹⁸² ...	שו' 63: לי!
שו' 21: הביא ¹¹⁸³	מג א שו' 7: הוי

ליקוטי עבודה זרה

שרי"ר	ד"ר
-------	-----

פרק ראשון

280 שו' 11: על שם	לט א שו' 34: שמע כולהון מכא
-------------------	-----------------------------

פרק שני

300 שו' 13: ותני עובדה קודמוי	מב א שו' 4: אמר ליה: מה מעשה
	אירע לידך. אמר ליה:
	אשכחית לרבי מנא
	בר תנחום שהתיר
	תורמוסין שלהן

¹¹⁸² יש להשלים: הוון [בעיי מימר]. וכן הוא

במקבילה בכלאים לא ע"א שו' 1.

¹¹⁸³ צ"ל: הבני (= הוי).

¹¹⁷⁹ יש להשלים: קון[מין].

¹¹⁸⁰ יש להשלים: [ור]בנין.

¹¹⁸¹ צ"ל: והד' (= והדא) דר'.

ליקוטי עבודה זרה (המשך)

פרק רביעי

מד א	ש' 47: אילו כתיב (!!)	280	ש' 19: אילו הוה כת...
	ש' 49: ומה טעם		ש' 21: מה...
	ש' 50: ומה טעם		ש' 22: מה טע'

פרק חמישי

מה ב	ש' 5: האמור כאן	307	ש' 20: שנ' כן
-------------	-----------------	------------	---------------

מסכת הוריות

שרי"ר

ד"ו

פרק שלישי

מה ב	ש' 11: מימר לך	282	ש' 11: מימור לך
	ש' 20: ומהו (= מה פירוש)	283	ש' 1: מהוא
	ש' 23: וכל אגדתא		ש' 9: כל אגדתה
	ש' 46: על אחת כמה וכמה	285	ש' 4: על אחת כמה ואחת כמה
	ש' 51: היך מה דת מר		ש' 15: כמה דתמר
	ש' 54: לא הוה (!!) הוא...		ש' 20: לא הוא... הו...
	ש' 61: מה טעמא	286	ש' 8: ומה טעמה

מסכת נידה

שרי"ר

ד"ו

פרק ראשון

287	שר' 3: לא	מח ד שר' 50: ולא (בתמיהה)
	שר' 10: תני	מט א שר' 6: תמן אמרין (תמן =
		בבל)
288	שר' 16: מה אם	שר' 35: ומה אם
	שר' 16: אתמר	שר' 35: את אמר

פרק שלישי

289	שר' 4: לי	נ ד שר' 51: כהדא!
	שר' 4: בעי (= מקשה)	שר' 51: לי!
	שר' 4: בדה	שר' 51: לי!
	שר' 17: שטתה דרבון	שר' 64: שיטתיה דרבי בון (!)
	שר' 19: ר' בש' רבנין	נא א שר' 2: ר' בשם דרבנן (!)
	שר' 19: הן דתמר	שר' 2: הן דאת אמרת (!) ¹¹⁸⁴
	שר' 23: מן דמר הדה מן (!)	שר' 7: מאן דמר הדא אמר
	אמר הדה	הדא
290	שר' 1: ואינן פליגין (!) ¹¹⁸⁵ חדה	שר' 7: ואינן פליגין הדא על
	על חדה	הדא (!)
	שר' 1: אקימה	שר' 7: אוקמה
	2-1: הן דתמר... והן דתמר...	9-8: הן דאת אמר... והן
		דאת אמר...
	שר' 15: הדה דתמר	שר' 23: הדא דאת אמר

¹¹⁸⁵ צ"ל: ואינן פליגין.

¹¹⁸⁴ צ"ל: דאת אמר.

חילופי נוסחאות מקטעי הירושלמי

1829	קטע רבינוביץ	1. מסכת ברכות
1829	קטע ברודי	
1830	קטע בולוניה ¹	
1831	קטע בולוניה ²	
1831	קטע גינצבורג	
1831	קטע אפשטיין	
1833	קטע בולוניה ¹	2. מסכת שביעית
1833	קטע בולוניה ³	
1833	קטע בולוניה ⁴	
1833	קטע רבינוביץ	
1834	קטע אפשטיין	3. מסכת חלה
1837	קטע גינצבורג	4. מסכת שבת
1837	קטע אברמסון	
1838	קטע רבינוביץ	
1838	קטע אפשטיין	
1839	קטע גינצבורג	5. מסכת פסחים
1840	קטע לוינגר	
1845	קטע אלוני	
1846	קטע אימולה	6. מסכת שקלים
1846	קטע כץ	
1847	קטע זוסמן	7. מסכת ראש השנה
1847	קטע גינצבורג	
1849	קטע זוסמן	8. מסכת ביצה
1850	קטע גינצבורג	9. מסכת תענית
1851	קטע זוסמן	
1854	קטע זוסמן	10. מסכת מועד קטן

1856	קטע זוסמן	11. מסכת יבמות
1862	קטע זוסמן	12. מסכת קידושין
1862	קטע רבינוביץ	
1863	קטע פריימן	13. מסכת בבא קמא
1864	קטע בולוניה ¹	
1865	קטע בולוניה ¹	14. מסכת בבא מציעא
1866	קטע ששון	15. מסכת סנהדרין
1867	קטע עסיס	
1870	קטע סבונה	
1870	קטע ווידר	
1871	קטע ווידר	16. מסכת מכות
1872	קטע סבונה	
1873	קטע אפשטיין	17. מסכת עבודה זרה
1875	קטע סבונה	18. מסכת שבועות

מסכת ברכות

קטע רבינוביץ

ד"ו

פרק שלישי

501	ש' 1:	תלמוד תורה	ו ג	ש' 29:	תלמוד!
	ש' 3:	מתוך שאת אומר		ש' 30:	ומתוך שאתה אומר
502	ש' 11:	ואית דב[עי מימר]		ש' 35:	אית דבעי מימר
	ש' 12:	בעה		ש' 36:	בעי!
503	ש' 2:	מתניתה א[מרה כן]	ו ד	ש' 6:	ומתניתא אמרה כן
504	ש' 14:	הדה דתמר		ש' 19:	הדא דאמר ¹¹⁸⁶ (!)
505	ש' 3:	ומה הו[א]		ש' 25:	ומהו (= מה פירוש)

קטע ברודי

ד"ו

פרק שלישי

ע"א	ש' 3:	והא תנ"...	ו ד	ש' 8:	הא (!) תנינן
	ש' 16:	מילה		ש' 21:	מיליא!

פרק רביעי

ע"ד	ש' 1:	תניי לה	ח ג	ש' 55:	תני!
	ש' 1:	ר' הושעיה		ש' 55:	ור' הושעיה
	ש' 1:	חכמין		ש' 55:	חכמים
	ש' 2:	מִתְנָ...		ש' 57:	ומתניתא

פרק חמישי

ש' 6:	לא מסתברה אלא	ח ד	ש' 15:	לא מסתברא אלא
ש' 13:	והא כתיב		ש' 24:	והכתיב
ש' 14:	הוא עסיק		ש' 25:	היא עסיקין (!)
ש' 14:	והא כתיב		ש' 25:	והכתיב
ש' 16:	עסוקין		ש' 27:	עוסקין

¹¹⁸⁶ צ"ל: דאת אמר.

מסכת ברכות, פרק חמישי (המשך)

ש"ו	ד"ו
ש' 27: עוסקין	ש' 27: עוסקין
ש' 27: היך מה דאמ' (!) אמר	ש' 27: עוסקין
ש' 28: עוסקין	ש' 28: הי כמה דאמ' (!)
ש' 18: כמה דאת אמר	

קטע בולוניה¹¹⁸⁷

ד"ו

פרק חמישי

ש' 15: מן הדין קריין	ש' 4: מן הדין קריא
ש' 24: והכתיב	ש' 9: והא כתיב
ש' 25: היא עסיקין (!)	ש' 10: הוא עסק
ש' 27: היך מה דאמ' (!) ¹¹⁸⁸	ש' 11: הכמדתמר
ש' 28: הי כמה דאמ' (!) ¹¹⁸⁹	ש' 12: הכמה דתמר
ש' 30: כמה דאמר (!) ¹¹⁹⁰	ש' 13: הכמה דתמר
ש' 30: היך מה דאת אמר	ש' 14: הכמה דתמר
ש' 34: עוד הוא (!)	ש' 16: עוד היא
ש' 35: תני בר קפרא אמר (!)	ש' 16: תני בר קפרא
ש' 41: וחברייא	ש' 19: וחבריה
ש' 52: שנאמר	ש' 28: ומה טעם
ש' 54: מה טעם	ש' 29: ומה טעם
ש' 57: וכה אמר אבן (!) ¹¹⁹¹	ש' 31: וכה הוא אמר הכן
ש' 57: כאן... וכאן...	ש' 31: כן... כן...
ש' 38: מה טעם	ש' 32: ומה טע'
ש' 2: מאי (!) טעמא	ש' 34: ומה טע'
ש' 3: מה טעם	ש' 35: ומה טע'
ש' 6: מה טעם	ש' 36: ומה טע'

¹¹⁸⁹ צ"ל: דאת אמר.¹¹⁹⁰ צ"ל: דאת אמר.¹¹⁹¹ צ"ל: אכן.¹¹⁸⁷ פורסם גם אצל מ' פיראני, קטעים מ"הגניזה

האיטלקית" — תערוכה, בולוניה 1999,

עמ' 12.

¹¹⁸⁸ צ"ל: דאת.

קטע בולוניה²

ד"ו

פרק ששי

ש' 1: ועבדין כן	ש' 25: ועבדין כדין (!)	י ג
ש' 2: מן מה	ש' 27: מן מאן	
ש' 7: חד אמ'	ש' 39: לי!	
ש' 9: במה פליג	ש' 41: במה הוא פליג	
ש' 15: אמרון	ש' 51: אמר!	
ש' 15: דהוא	ש' 51: דהן	
ש' 19: כל עמא מודיי	ש' 57: כל עמא מודוי	
ש' 21: מתניתה	ש' 64: מתניתה	
ש' 30: מן דמר ר'	ש' 14: מה דמר ר'	י ד
ש' 31: ומן דמר ר'	ש' 15: ומה דמר ר'	
ש' 31: אתייה	ש' 15: אתיאה	
ש' 37: הוון יתיבין	ש' 24: הוון יתבין	

קטע גינצבורג

ד"ו

פרק שביעי

ש' 10: מחלפה שטתה	ש' 35: מחלפה שיטתיה	יא ב
ש' 1: נימר כן	ש' 16: נאמר כאן	יא ג
ש' 10: כתוב	ש' 24: כתיב	
ש' 12: ולמה	ש' 26: למה	
ש' 16: להיקראות	ש' 29: לקרות! ¹¹⁹²	

קטע אפשטיין

ד"ו

פרק שמיני

ש' 9: מה מקיים ר' טע' דר'	ש' 280: מאן מקיים ר' טעמיה	יב ג
ש' 13: תני ר' הישעיה (ו) ¹¹⁹³	ש' 21: תני ר' אושעיה	
ש' 19: והכה	ש' 27: אף הכא	
ש' 19: מה דאמר	ש' 27: מאן דמר	

¹¹⁹³ צ"ל: הושעיה.

¹¹⁹² צ"ל: ליקרות.

מסכת ברכות, פרק שמיני (המשך)

קטע אפשטיין	ד"ו	(יב ג)
ש' 20: אילו (280)	ש' 27: אלן ¹¹⁹⁴	
ש' 1: והכה	ש' 29: אף הכא	
ש' 2: לי'	ש' 30: וחכמים אומרים (!)	
ש' 6: היא מתניתה 281	ש' 35: הכא (!) מתניתא	
ש' 8: אית דאמרין	ש' 36: ואית דאמרי (!) לה	
ש' 9: היידין אנון	ש' 37: הי אינין (!)	
ש' 12: תני ר' הושעיה	ש' 41: תנא ר' אושעיא	
ש' 17: תני	ש' 46: תנא	
ש' 18: דכתיב	ש' 47: דכתב!	

¹¹⁹⁴ צ"ל: אלו.

מסכת שביעית

קטע בולוניה¹

ד"ו

פרק שלישי

ש' 4: מהוא ש'
ש' 5: נשמעינה מן דא
ש' 14: כי (!) ¹¹⁹⁵ דתני

לד ג ש' 9: מהו ש'-
ש' 9: נשמעינה מן הדא
ש' 17: כהדה דתני

קטע בולוניה³

ד"ו

ש' 5: כיני מתניתה

לד ג ש' 45: כיני מתניתא

קטע בולוניה⁴

ד"ו

ש' 2: מהוא
ש' 3: היך עבדה
ש' 15: הכא אתמר
ש' 16: וכה אתמר הכן
ש' 16: מנן קיימין

לד ג ש' 60: מהו
ש' 62: היך עבדא
לד ד ש' 6: הכא את אמר
ש' 7: וכא את אמר הכין
ש' 7: מה נן קיימין

קטע רבינוביץ

ד"ו

פרק שביעי

129 ש' 19: ותני כן
ש' 7: ודכוותה
ש' 8: כמה דאת אמ'
130 ש' 18: אתון שאלוניה
131 ש' 19: הלכה כר' דמתניתן

לז ב ש' 29: ותנני!
ש' 50: ודכוותיה ¹¹⁹⁶
ש' 51: כמה דתימר (!) ¹¹⁹⁷
לז ג ש' 4: אתו שאלוניה
ש' 30: הלכה כר' מתני' (!)

¹¹⁹⁷ צ"ל: דתמר.

¹¹⁹⁵ צ"ל: כי.

¹¹⁹⁶ לשון נקבה.

מסכת חלה

קטע אפשטיין	ד"ו
פרק ראשון	
נז ד שו' 23: ב'!	266 שו' 3: כעיניין
שו' 24: ל'!	שו' 4: כעיניין
שו' 24: אי זהו	שו' 4: איזה הוא
שו' 29: אי זהו	שו' 8: מה הוא (= מה פירוש)
שו' 30: מניין ש'	שו' 8: ומניין ¹¹⁹⁸ ש'
שו' 31: מניין ש'	שו' 10: ומניין ש'
שו' 32: מן קושו	שו' 10: מן קשייה
שו' 36: ל'!	שו' 13: ר' אמר חדה
שו' 54: ואת אמרת (!)	267 שו' 26: וא[ת] אמר
שו' 54: שנייא הא (!)	שו' 27: שנייה היא
שו' 56: הדא אמרה (!)	שו' 28: הדא דאֵת אמר
שו' 60: הדא דאיתמר ¹¹⁹⁹ (!)	268 שו' 31: הדא דאת אמר
שו' 63: למה לא	שו' 34: ולמה לא
נח א שו' 1: תאמר!	שו' 35: שלא תא[מר]
שו' 12: אי זהו	269 שו' 3: איזהוא
שו' 16: ולא (מדרשית)	שו' 5: לא
שו' 33: יעשה! ¹²⁰⁰	270 שו' 17: תעשה
שו' 35: אי זהו (!)	שו' 19: איזו היא
שו' 36: מתניתא אמר (!)	שו' 19: מתניתה [אמר]ה כן
שו' 43: אבל	שו' 25: והא! ¹²⁰¹
שו' 44: דתני!	שו' 26: תני
שו' 50: הייתי אומר	271 שו' 31: מעתה

¹²⁰⁰ צ"ל: ייעשה.¹²⁰¹ צ"ל: הא.¹¹⁹⁸ אני קורא בתצלום כתב היד את שלוש האותיות "יין".¹¹⁹⁹ צ"ל: דאתמר.

קטע אפשטיין

ד"ן

פרק שלישי

נט ב	ש' 21: הדא דר' פליגא על ר'	271	ש' 1: הדא דר' פליגא על דר'
	ש' 27: פליגא על ר'		ש' 5: פליגא על דר'
	ש' 27: כמה דרב' אמר (!)		ש' 5: כמה דרבנין אמרין
	ש' 29: מתניתא כדר' (!)	274	ש' 13: מתניתא דר'
	ש' 32: בין כרבנין דהתם ¹²⁰² (!)	275	ש' 16: בין כרבנין דתמן
	ש' 36: בגין נתנו ¹²⁰³ (!)		ש' 19: בגין מתני דהה
	דבתרה		דבתרה
	ש' 43: קורא אני עליה (!)	272	ש' 9: קורא אני עליו
	ש' 44: וכי אמרית לך		ש' 9: וכן אמרת לך
	ש' 44: לי'		ש' 10: כן
	ש' 47: תתיבה (!) על ר'		ש' 11: תתובה ¹²⁰⁴ על דר'
	ש' 52: תתיבה!		ש' 15: תתובה
	ש' 54: קידשתנו ¹²⁰⁵ (!)		ש' 16: קדש תני
	ש' 59: דתמן תנינן	273	ש' 21: דתנינו ¹²⁰⁶ (!) תמן
	ש' 60: ממה דתנינן		ש' 22: מן מה דתנינן
	ש' 64: דהוא (!) אמר		ש' 25: הוא דו אמ[ר]
נט ג	ש' 2: או!		ש' 27: או נאמר
	ש' 9: מה פליגין		ש' 32: ומה פלי[גין]
	ש' 12: לי'		ש' 34: או [נאמ]ר
	ש' 22: כי (!) ¹²⁰⁷ אמר	274	ש' 1: הוא דר' אמר
	ש' 27: ביניהן!		ש' 6: ביניהון
	31-30: מאן דאמר... ומאן דאמר...		8-9: מן דמר... מן דמר...
	33-32: מאן דאמר... ומאן דאמר...		10: מן דמר... מן דמר...

¹²⁰³ צ"ל: נתני (= מיתני).

¹²⁰⁴ הו"ו מסופקת בכתב היד, ואולי היא יו"ד.

¹²⁰⁵ צ"ל: קידש. תני.

¹²⁰⁶ צ"ל: דתנינן.

¹²⁰⁷ צ"ל: הו ור'.

¹²⁰² המשמעות של "תמן" (כצ"ל) כאן מסופקת.

ספק אם הכוונה לבבל או למקום אחר בתלמוד — עיין מה שהערתי ברשימה הראשית בערך "בין כרבנין דהכא בין כרבנין דהתם אמרין (!)".

מסכת חלה, פרק שלישי (המשך)

קטע אפשטיין	ד"ו
<p>מחלף שו' 11: (274)</p> <p>שו' 12: מִן דמר... מן דמר...</p>	<p>(נט ג) שו' 34: מחליף</p> <p>34-35: מאן דאמר... ומאן דאמר...</p>

פרק רביעי

<p>שו' 25: מ[ל]תיה דר' אמרה</p>	<p>נט ד שו' 14: מילתיה דר' אמר (!) 275</p>
---------------------------------	--

מסכת שבת

קטע גינצבורג

ד"ו

פרק ששי

ח ד	שו' 19:	מ"ט	436	שו' 11:	ומה טעמיה (?!) ¹²⁰⁸
	שו' 26:	אין כתיב (?!) ¹²⁰⁹ כאן	437	שו' 16:	לית כתיב כן

פרק שביעי

ח ד	שו' 52:	מהו (= מה פירוש)	437	שו' 20:	מהוא
	שו' 55:	מהו (= מה פירוש)		שו' 21:	מהוא
ט א	שו' 6:	כהדא דתני (!) דבית רבי	438	שו' 27:	כהדה דתניי דבית רבי
	שו' 11:	כר'		שו' 30:	דר'
	שו' 58:	הווי!	441	שו' 27:	הא (= אמר מר)

קטע אברמסון

ד"ו

פרק עשירי

יב ג	שו' 23:	וכתיב!	11	שו' 17:	כתוב
	שו' 26:	אין תאמר		שו' 20:	אין תימר (?)
	שו' 48:	הדא דאת אמר	12	שו' 8:	ה[ד]דתמר
	שו' 52:	מודה		שו' 11:	מודי
	שו' 55:	מה טעמון דרבנן (!)	13	שו' 14:	ומה טעמהון דרבנן (?!) ¹²¹⁰
	שו' 58:	דברי חכמים		שו' 16:	דברי חכמין
יב ד	שו' 3:	הדא דאת אמר		שו' 23:	הדתמר

¹²¹⁰ צ"ל: דרבנן.

¹²⁰⁸ צ"ל: טעמה.

¹²⁰⁹ צ"ל: כתוב.

מסכת שבת (המשך)

קטע רבינוביץ

ד"ו

פרק שנים עשר

ש' 1: שמה	506 ש' 1:	ש' 49: שמא	יג ג
ש' 10: על ר'	507 ש' 10:	ש' 60: עאל (!) ר'	ש' 60:
ש' 7: וחרנה אמ'	508 ש' 7:	ש' 27: וחרנה אמר	יג ד

קטע אפשטיין

ד"ו

פרק חמשה עשר

ש' 3: אית תניי תני... אית תניי תני...	282 ש' 3:	ש' 33: אית תניי תני... ואית תניי תני...	טו א
ש' 4: מה ¹²¹¹ ד>א<מר	ש' 4:	ש' 34: מאן דאמר ¹	ש' 34:
ש' 5: מיי כדון	ש' 5:	ש' 36: מהו (!) ¹²¹² כדון	ש' 36:
ש' 6: חלוקין על ר'	ש' 6:	ש' 36: חלוקין על ר'	ש' 36:
ש' 16: ועל ידי ש-	ש' 16:	ש' 48: על ידי ש-	ש' 48:
ש' 21: כתוב (לציטוט פסוק)	283 ש' 21:	ש' 53: לי	ש' 53:
ש' 32: ואפילו כר'	ש' 32:	ש' 13: אפילו כר'	טו ב
ש' 2: שכן	ש' 2:	ש' 15: שכך	ש' 15:

פרק ששה עשר

ש' 29: [דתני] בשם ר' נחמיה	285 ש' 29:	ש' 18: דתני ר' (!) נחמיה ²	טו ג
----------------------------	------------	---------------------------------------	------

פרק עשרים

ש' 5: סברין מימר	285 ש' 5:	ש' 27: סברון מימר	יז ג
ש' 5: מן דעתיה דר'	ש' 5:	ש' 27: מדברי ר' (!)	ש' 27:
ש' 6: דלא מן דעתיה דר'	ש' 6:	ש' 28: דלאו מדעת ר' (!)	ש' 28:
ש' 8: מכיון ד-	ש' 8:	ש' 31: כיון ד-	ש' 31:
ש' 15: דלא כר'	286 ש' 15:	ש' 39: ודלא כר'	ש' 39:
ש' 21: אתה ר'	ש' 21:	ש' 47: ר' ¹	ש' 47:
ש' 25: אמ' ליה	ש' 25:	ש' 51: אלא ¹²¹³ ₂	ש' 51:
ש' 27: תני	287 ש' 27:	ש' 54: לי	ש' 54:
ש' 29: לי	ש' 29:	ש' 57: מפני!	ש' 57:

¹²¹³ צ"ל: א' לה (= אמר ליה).¹²¹¹ אני קורא בתצלום את האות ה"א.¹²¹² צ"ל: מהי.

מסכת פסחים

קטע גינצבורג

ד"ו

פרק רביעי

442	ש' 6:	אין את יכול	לא ב	ש' 38:	אין אתה יכול
	ש' 8:	למה לינן ¹²¹⁴ אמרין		ש' 40:	למה לי נן פתרין לה
	ש' 8:	לי'		ש' 40:	דברי הכל (!)
	ש' 10:	כיון ש-		ש' 43:	מכיון ש-
443	ש' 17:	לא עלת על דעת		ש' 47:	לא עלה (!) על דעת
	ש' 23:	כדהה דר'		ש' 53:	כהיא דר'
	ש' 24:	דכוותה		ש' 53:	כדעתיה
	ש' 25:	מה הנן קִימין		ש' 55:	מה נן קיימין
444	ש' 10:	אפילו כן	לא ג	ש' 4:	אף על פי כך

פרק חמישי

445	ש' 15:	כתוב	לא ג	ש' 45:	כתיב
	ש' 25:	הא כיצד	לא ד	ש' 3:	כיצד
	ש' 28:	ראשה		ש' 6:	רישא
	ש' 29:	דלא כן		ש' 6:	דלכן

פרק ששי

446	ש' 18:	לדון	לג א	ש' 22:	לדין!
	ש' 18:	לי'		ש' 22:	אחר!
447	ש' 23:	מעצמו		ש' 27:	לעצמו ¹
	ש' 24:	מעצמו		ש' 27:	לעצמו ²
448	ש' 15:	כיון ש-		ש' 44:	כשם ש-
	ש' 19:	כדי ש-		ש' 47:	ש-
	ש' 24:	לית לך אל...ה ¹²¹⁵		ש' 50:	לית לך כהדא (!)
	ש' 31:	מן ימר לי		ש' 55:	מאן יימר לי

¹²¹⁵ יש להשלים: אל[א כהד]ה.

¹²¹⁴ אני קורא בכתב היד: "לי נן", בשתי מילים.

מסכת פסחים (המשך)

ד"ו

קטע לוינגר

פרק חמישי

לא ד שו' 57: אם אמרת	רמג שו' 6: אם אמרתה
שו' 57: תאמר	שו' 7: תומר
שו' 58: למדת	שו' 9: למדתה
שו' 60: אנו למידין	שו' 10: אנו למידים
שו' 62: קרייא	שו' 14: קרייה
לב א שו' 10: ואין כיני	רמד שו' 30: ואן כיני
שו' 30: על דא אמר לי (!) ר'	רמה שו' 27: על דעלי ¹²¹⁶ ר'
שו' 40: על דאמר (!) ר'	רמו שו' 12: על דעלי דר' (!) ¹²¹⁷
שו' 40: דאתון (!) אמרין	שו' 12: דאינון אמרין
שו' 43: היך עביד (!)	שו' 16: היך עבידה
שו' 48: ואין כיני	שו' 22: ואן כיני
שו' 60: מתניתא	רמז שו' 6: מתניתה
שו' 64: אמור לי חדא (!)	רמח שו' 12: אמור לי הדה מילתה
מילתא	
לב ב שו' 1: מה בין	שו' 13: ומה בין
שו' 6: מתניתא	שו' 19: מתניתה
שו' 8: ואת אמר	שו' 22: ותמר
שו' 13: וכל (!) שכן	שו' 28: כל שכן
שו' 13: מה אנו קיימין	שו' 29: מהנו (!) ¹²¹⁸ קיימין
שו' 19: לא כן אילפן (!) רבי	רמט שו' 6: לא כן אלפן ר
שו' 25: כאן... וכאן...	שו' 13: כן... וכן...
שו' 31: אילולי דתניתה חזקיה	שו' 20: אי... דתנתה חזקיה
שו' 33: מאן דאמר... מאן	רנ שו' 23: מן דמר... ומן דמ...
דאמ'...	
37-38: מאן דאמר... ומאן	שו' 29: מן דמר... מן דמר...
דאמר...	
שו' 39: לי!	שו' 31: כמה דתמר
שו' 39: לי!	שו' 31: לעינין
שו' 50: דבר שוה בשניהן	רנא שו' 15: דבר שהוא שווה
	בשניהם

¹²¹⁸ צ"ל: מה נן. ואולי יש לקרוא כך בכתב היד.¹²¹⁶ = דא עלי.¹²¹⁷ "דעלי" = דא עלי, וצ"ל: ר'.

מסכת פסחים, פרק חמישי (המשך)

ד"ן	קטע לוינגר
(לב ב) שו' 55: אבל	(רנא) שו' 22: הא
שו' 57: ואנן אמרין	שו' 25: אנן אמרין
לב ג שו' 9: אחד... אחד...	רנב 14-15: אחד... ואחד...
שו' 10: מה ראית	שו' 16: מה ראית
שו' 10: ולהוציאן	שו' 16: ולהוציאם
שו' 12: ואתיא כיי דאמר ר'	שו' 19: ותייה כההיא דר'
שו' 13: להן (!) דכתיב	רנג שו' 21: כלהן דכת'
שו' 29: ומה אם	רנד שו' 10: מה אם
שו' 36: בכל פומך (!)	שו' 20: בכל פמך
שו' 37: בפלגות פומך (!)	שו' 21: בפלגות פמך
שו' 39: וכתוב אחר אומר	שו' 23: וכת' אחד או'
40-41: אם... למה..., ואם... למה...	23-24: אם... למה..., אם... למה...
שו' 41: ופירש (!) בקבלה	שו' 25: פירש בקבלה
שו' 43: ומה מפליגין (!)	שו' 27: מה פליגין
שו' 43: לי'	שו' 27: ר' ור' (= איתפלגון ר' ור')
שו' 45: הא דיילא (!) קיים	רנה 30-31: והייד לה (!) ¹²¹⁹ קיים
גבה... ואת (!) צווח לה...	גבי... והוא צווח לה...

פרק ששי

לב ב שו' 43: לי'	רנה שו' 10: שניי... ¹²²⁰
שו' 46: מהשבות!	שו' 14: מה שבות
שו' 46: לא כן תנינן	שו' 14: ולא כן...
שו' 51: והוה ליה מימר	רנו שו' 19: והוה ליה מימור ליה
בה (!) ¹²²¹	
שו' 54: לי'	שו' 23: שניה הוא (!) ¹²²²
שו' 54: כיי דמר ר' ₁	שו' 24: כההיא דאמ' ר'
שו' 54: כיי דמר ר' ₂	שו' 25: כההיא דאמ' ר'
שו' 55: מתיב	שו' 26: מותיב

¹²²¹ צ"ל: לה (= ליה).

¹²²² צ"ל: היא.

¹²¹⁹ צ"ל: והיידלה — לשון זכר.

¹²²⁰ יש להשלים: שנייה[ה].

מסכת פסחים, פרק ששי (המשך)

ד"ו		קטע לוינגר	
לג ג	ש' 5: משיבין	רנז	ש' 10: ומשיבין
ש' 7:	לפום (!) כן הוא אמ'	ש' 13:	לפם כך הוא אמ' ליה
ש' 26:	ותימר (!) הכין	רנח	ש' 11: ותמר הכן
ש' 45:	ותימר!	רנט	ש' 29: ותמר
ש' 57:	את שמ (!)	ש' 12:	את שמע מינה
לג ד	ש' 1: סבר	רס	ש' 22: סבר מימר
ש' 7:	ליל!	ש' 30:	אין ¹²²³ תעבדינון
ש' 7:	ואין תעבדינון	ש' 31:	אין תעבדינון
ש' 8:	ליל!	ש' 32:	מליהון דרבנין
ש' 8:	איתא חמי	רסא	ש' 2: אתא חמי
ש' 17:	ההוא (!) דתנינן	ש' 13:	ההיא דתנינן תמן
ש' 27:	נצרכה	רסב	ש' 26: צריכה
ש' 31:	פתרין ליה ¹²²⁵	ש' 31:	פתרין לה
ש' 42:	ליל!	רסג	ש' 13: אלא כר'

פרק שביעי

לד א	ש' 18: למה	רסג	ש' 16: ולמה
ש' 28:	מה נפק מביניהון	רסד	ש' 1: מה נפק מן ביניהון
ש' 33:	שני לה (!) ¹²²⁶	ש' 9:	לי'
ש' 34:	מה מפליגין (!)	ש' 10:	מה פליגין
ש' 37:	לי'	ש' 13:	דתני
ש' 40:	דתני	ש' 19:	תנה
ש' 46:	מהו (= מה פירוש)	רסה	ש' 27: מהוא
ש' 52:	ואפיל' כר' צריכה ליה	ש' 9:	אפילו כר' צריכה ליה
ש' 53:	משל!	ש' 10:	בשעה ש-
לד ב	ש' 1: וכא הוא או' הכין	רסו	ש' 22: והכה אתמר הכן
ש' 6:	ר' חלוק על חכמ'	ש' 28:	ר' חלוק על חכמין
ועושה הלכה כיוצא בו		ועושה מעשה כיוצא בו	

¹²²⁵ לשון נקבה.¹²²³ היר"ד הושלמה מעל השורה.¹²²⁶ צ"ל: פתר לה: / ל"ג?¹²²⁴ צ"ל: עבדן.

קטע לוינגר	ד"ן	
רסז שו' 7: צורך הוא שיאמר...	שו' 11: צריך הוא שיאמר	(לד ב)
שו' 8: וצורך הוא שיאמר	שו' 11: וצריך הוא שיאמר	
שו' 8: וצורך הוא שיאמר	שו' 12: וצריך הוא שיאמר	
שו' 9: אית תניי תני ²	שו' 13: ואית תניי תני	
שו' 24: שאל	שו' 24: אתא שאיל	
רסח שו' 6: אף... שנ' ב'...	שו' 30: אף... שאמר (!) ב'...	
שו' 7: מנן ליה	שו' 31: מנן (!) ליה	
שו' 18: דלא כר'	שו' 38: ודלא כר'	
שו' 19: מה טעמה	שו' 39: מה טע'	
רסט שו' 26: ותמר	שו' 44: את (!) ¹²²⁷ אמר	
שו' 6: אף הכה	שו' 49: והכה	
שו' 7: והיידה אמרה דא	שו' 49: ויידא אמר דאמר (!)	
רע שו' 20: דר' היא	שו' 59: ר' היא	
שו' 23: שלא יהוא אומרין	שו' 62: שלא יאמרו	
שו' 26: הווי	שו' 63: הא	
שו' 26: מודי ר'	שו' 64: מודה ר' ¹	
שו' 27: מודי ר'	שו' 64: מודה ר' ²	
שו' 1: מודי ר'	שו' 1: מודה ר'	לד ג
רעא שו' 6: ועשו	שו' 4: ל!	
שו' 21: מן תנה	שו' 16: מאן תנא	
רעב שו' 26: מה נפק מן ביניהון	שו' 19: מה נפק מביניהון (!) ¹²²⁸	
שו' 6: מה טעמה דר'	שו' 25: מה טע' דר'	
שו' 11: קרוין	שו' 29: קרוי	
שו' 11: דכת'	שו' 29: ל!	
שו' 12: כשם שהן חלוקין כאן,	שו' 30: כשם שהן חולקין כאן,	
כך הן חלוקין ב'	כך הם חלוקין ב'	
שו' 18: מחלפה שטתיה דר'	שו' 34: ל!	
שו' 21: מנו	שו' 36: מני	
שו' 22: כשיטת	שו' 37: בשיטת	
שו' 23: מה את עבד לה	שו' 37: מה את עבד ל'	
שו' 29: מה את עבד לה	שו' 41: מה את עבד ליה	
שו' 2: אתייה	שו' 44: ל!	

¹²²⁸ צ"ל: מביניהון.

¹²²⁷ צ"ל: ואת.

מסכת פסחים, פרק שביעי (המשך)

ד"ו	קטע לוינגר	
(לד ג) 51-50: כמה דתימ' (!) תמן... אוף הכא...	רעד 13-12: כמה דתמר... והכא...	
לד ד שו' 2: קל (!) וחומר	רעה שו' 3: קול וחומר	
שו' 7: לי'!	שו' 10: קל! ¹²²⁹	
שו' 10: לי'!	שו' 15: בשביל ש-	
שו' 10: כהדא דתנא (!)	שו' 16: כהדה דתני	
שו' 11: מהו ש-	שו' 18: מהוא ש-	
שו' 12: ומה אם	שו' 18: מה אם	
שו' 15: תאמ'	רעו	
שו' 27: איתא חמי	רעז	
שו' 31: קל (!) וחומ'	שו' 16: קול וחו'	
שו' 36: דרומאיי אמרי (!)	שו' 22: דרומייה אמרין	
שו' 38: לדרומאיי	שו' 26: לדרומייה	
שו' 48: קל (!) וחומר	רעה	
שו' 52: מה את עבד ליה	שו' 17: מה את עבד לה	
שו' 55: איתא חמי	שו' 21: אתא חמי	
שו' 56: איתא חמי	רעט	
שו' 56: לא כל שכן	שו' 23: כל שכן	
שו' 59: על דעתין (!) דדרומאיי	שו' 27: על דעתון דדרומייה	
שו' 2: לא (!) צווח	שו' 9: לית צווח	
שו' 26: הא אם	רפא	
שו' 27: מה טעמא דרבנן (!)	שו' 7: מה טעמון דרבנין	
שו' 28: מה טע' דר'	שו' 8: מה טעמה דר'	
שו' 32: לי'	שו' 14: דכת'	
שו' 38: ואפ' תימר	שו' 21: אפילו תימר	
שו' 47: מה חמית מימר (!)	רפב	
שו' 50: מאן דיליף	שו' 8: מן דיליף לה	
שו' 50: מאן דלא יליף	שו' 9: מן דלא יליף לה	
שו' 55: מחלפה שיטתיה דר' ²	שו' 14: ומחלפה שטתיה דר'	
שו' 62: משנה שלימה שנה ר'	רפג	
	שו' 19: משנה תמימה שנה רבי	
לה ב שו' 2: מה אין תמן	שו' 24: מה אן תמן	

¹²²⁹ צ"ל: קול.

מסכת פסחים, פרק שביעי (המשך)

קטע לוינגר	ד"ן
רפג) שו' 27: רבנין דקיסרין אמרין	לה ב) שו' 4: רבנן (!) דקיסרין אמר (!)
שו' 28: מן דמחלף לית ליה בהדן ק...	שו' 5: מאן דמחלף לית ליה כאילין קישויא (!)1230
שו' 31: וחרנה אמ'	שו' 7: וחרנה אמר

קטע אלוני	ד"ן
פרק עשירי	
42 שו' 13: חברייה	לז ג שו' 60: חבריא
43 שו' 25: אילו	לז ד שו' 35: לי!
44 שו' 1: שנייה	שו' 36: לי!
שו' 3: מי ש... מקרא ¹²³¹	שו' 38: שנייה היא
שו' 9: משם ש-	שו' 44: בשביל ש-
שו' 14: הווי	שו' 49: הוי
שו' 14: לית טעמא דאלא	שו' 49: לית טעמא דא אלא
שו' 18: אן תאמר	שו' 53: אין תימר
שו' 26: הווי	שו' 58: הווי!
שו' 27: דאילא	שו' 59: דלא

¹²³⁰ צ"ל: באילין קישואייה.

¹²³¹ יש להשלים על פי המקבילה לעיל, ל ע"ד

שו' 35: מי ש[סידר את המשנה סמכה ל]מקרא.

מסכת שקלים

קטע אימולה

ד"ו

פרק שני

ש' 1:	מתניתא ₂	ש' 55:	ומתניתא
ש' 6:	אי אתה יכול	ש' 60:	אין יכול (!)
ש' 11:	הדא דהכא	ש' 64:	אהן דהכא

קטע כץ

ד"ו

פרק שמיני

ש' 23:	אגיבה	ש' 25:	אגיביה
--------	-------	--------	--------

183

מסכת ראש השנה

ד"ו	קטע זוסמן
פרק ראשון	
נז א	ש' 16: וחורנה אמר
ש' 27:	אית תניי תני
ש' 29:	אית תניי תני
ש' 34:	דתני בתקיעתא (!) דרב
ש' 37:	מה טעמא
ש' 40:	ל'
ש' 43:	מה מקיים
ש' 58:	מה טעמא
נז ב	ש' 3: מה טעמא
ש' 16:	מה טעמא
ש' 25:	ורבנן אמרי (!)
ש' 34:	ש'
ש' 36:	ש'
ש' 49:	לא (בתמיהה)
ש' 54:	כמה דאת אמר
ש' 56:	ל'
ש' 61:	ל'
נז ג	ש' 16: כל (!) ההיא דסנהדרין
	כר'
ש' 3:	וחרנה אמ'...
ש' 22:	ואית...
ש' 24:	ואית...
ש' 29:	תני בתקיעתא דרב
ש' 36:	ומה טעם
ש' 39:	כת' (לציטוט פסוק)
ש' 44:	ומה...
ש' 14:	ומה טעם
ש' 35:	ומה טעם
ש' 3:	מה טעם
ש' 23:	רבנן (!) ¹²³² אמרין
ש' 37:	כד' ש'
ש' 41:	כדי ש'
ש' 5:	והלא
ש' 15:	כמדתמ[.]
ש' 18:	תני
ש' 30:	דכת'
ש' 44:	עוד הדה דסנהדרין[...]
	דר'

ד"ו	קטע גינצבורג
פרק שני	
נח א	ש' 56: תני ר' שמעון בן יוחי
	או'
נח ב	ש' 10: ד'
ש' 17:	וחרנה אמר ¹
ש' 17:	וחרנה אמר ²
ש' 9:	בגין ד'
ש' 12:	וחרנה א'
ש' 13:	וחרנה א'
390	ש' 15: תני ר' שמע' בן יוחי
392	ש' 9: בגין ד'
393	ש' 12: וחרנה א'

¹²³² צ"ל בד"ו: ורבנין, ובקטע: רבנין.

מסכת ראש השנה (המשך)

קטע גינצבורג

ד"ו

פרק שלישי

נח ד שו' 57: כהיא דא"ר 395 שו' 13: כיי דא"ר

פרק רביעי

נט ג שו' 43: מיוגו ד" 396 שו' 8: מן גו ד" 398 שו' 5: ולא נט ד שו' 16: לא (בתמיהה)

מסכת ביצה

קטע זוסמן

ד"ו

פרק ראשון

הדה ילפה מההיא,	ש' 27:	26	ש' 8:	ולמה תנינן (!)	ש' 21:	לי!
וההיא ילפא מהדה			ש' 25:	אית דבעי מימר	ש' 31:	ולמה לא
הדה ילפא מה	ש' 28:		ש' 31:	על דבית הלל		
היא (ו!) ¹²³³			ש' 4:	לא כן תני משם	ש' 12:	אם או (!) את כן
ש' 29:	הוא... הוא...		ש' 13:	תנה ר' חלפתא בן	ש' 17:	מהו הדא דתני
ש' 29:	וההיא ילפא מהדא					
ש' 30:	אבל... לא...					
ש' 32:	תני					
ש' 34:	מהו (= מה פירוש)					
ש' 42:	ולמה לא תנינן					
ש' 4:	שאל	27				
ש' 11:	ואית דבעי מימר					
ש' 20:	למה לא	28				
ש' 20:	על דעתיה (ו!) ¹²³⁴ דבית					
	הילל					
ש' 38:	לכן תני בש'					
ש' 50:	אם את אומ' כן	29				
ש' 52:	תני חלפתא (!) בן					
	שאול					
ש' 59:	ומה הדה אמרה (!) דתני					

פרק שני

ש' 16:	ומה טעם (!) דר'	30	ש' 52:	מה טעמ' דר'	ש' 55:	איתא חמי
ש' 20:	אתא חמי		ש' 2:	איתא חמי	ש' 11:	אית דבעי מימר
ש' 27:	אתא חמי		ש' 28:	לית הדא פליגא על ר'	ש' 50:	הא... לא
ש' 42:	ואית דבעי למימר	31				
ש' 14:	ולית הדה פליגא על ר'	32				
ש' 60:	אבל... לא	34				

¹²³⁴ צ"ל: דעתיהון.

¹²³³ צ"ל: מההיא.

מסכת תענית

קטע גינצבורג

ד"ו

פרק ראשון

ש' 398	ש' 13:	מן גו ד-	ש' 36:	מכיון ד-	סג ג
ש' 399	ש' 17:	[מה] (בתמיהה)	ש' 40:	ל'	ש' 40:
ש' 400	ש' 4:	וחרנה א'	ש' 48:	וחרנה אמר	ש' 48:
ש' 4-6:	מן דמר... ומן דמר...		ש' 50-49:	מאן דאמר... מאן דאמר...	ש' 50-49:
ש' 7:	וסברין מימר		ש' 1:	סברין מימר	סג ד
ש' 12:	מן הדין קריה		ש' 7:	שנאמר	ש' 7:
ש' 401	ש' 15:	ומה טע'	ש' 11:	מה טעמא	ש' 11:
ש' 402	ש' 11:	מתוך ש-	ש' 37:	מכיון ש-	סד ב

פרק שני

ש' 407	ש' 18:	וחרנה א'	ש' 37:	וחרנה אמר	סה א
ש' 20-19:	מן דא'... ומן דא'...		ש' 39-38:	מאן דאמר... מאן דאמר...	ש' 39-38:
ש' 408	ש' 3:	זה ²	ש' 45:	ל'!	ש' 45:
ש' 411	ש' 12:	ועל ומר קומיהון	ש' 53:	על שם	ש' 53:
ש' 415	ש' 9:	תהלים	ש' 21:	עאל (!) ¹²³⁵ ואמר קומיהון	סה ב
ש' 417	ש' 17:	ומה טע'	ש' 3:	תילים	סה ג
			ש' 27:	מה טעמ'	סה ד

פרק שלישי

ש' 418	ש' 4:	ר' כר'	ש' 56:	דר' כר'	סו ב
ש' 419	ש' 15:	אין כת' כן	ש' 21:	ל'!	סו ג
ש' 420	ש' 20:	על ומר קדמיהון	ש' 41:	עאל (!) ואמר קומיהון	ש' 41:
ש' 421	ש' 9:	על ומר קמיהון (!)	ש' 47:	עאל (!) ואמר קומיהון	ש' 47:
		על ומר קמיהון (!)	ש' 1:	עאל (!) ואמר קומיהון	סו ד

¹²³⁵ צ"ל: על.

מסכת תענית, פרק שלישי (המשך)

קטע גינצבורג

ד"ן

423	ש' 10: לממה נקרא	ש' 27: ולמה נקר' שמו	סו ד)
424	ש' 15: לי'	ש' 29: שנאמר	סז א
	ש' 18: דכת'	ש' 33: שנאמר	
	ש' 19: דכת'	ש' 34: לי'	
425	ש' 10: לי'	ש' 56: דכתיב	

פרק רביעי

426	ש' 16: מנין ל-	ש' 10: ומניין ל-	סז ג
	ש' 17: מכאן	ש' 11: מיכן	
427	ש' 4: ומה טעם השיבו	ש' 26: לי'!	סח א

(= השיב אותו)

קטע זוסמן

ד"ן

פרק ראשון

43	ש' 1: מה כן	ש' 58: מהו הכין	סד ג
	ש' 8: תמן תנינן	ש' 2: תמן תנן (!)	סד ד
	ש' 11: ולית הדא פליגא על ר'	ש' 4: לית הדא פליגא על ר'	
44	ש' 48: והתני ר' חייא	ש' 30: לי'	
	ש' 50: אמ' (= אימר או אמרין)		
	ש' 50: כאן... כאן...		
	ש' 50: להלכה		
	ש' 50: לדברי תורה		
	ש' 50: ולא כן תני	ש' 30: לא כן תני	
45	ש' 56: הדתמר! ¹²³⁶	ש' 33: הדא דת אמר	

פרק שני

45	ש' 11: לממה	ש' 29: ולמה	סה א
	ש' 13: וכולהון	ש' 31: וכולהון	
	ש' 14: הכא	ש' 32: בה	

¹²³⁶ צ"ל: הדתמר.

מסכת תענית, פרק שני (המשך)

ד"ו	קטע זוסמן
ש' 37: וחורנה אמר	46 ש' 22: וחד אמ'
ש' 47: למה	ש' 36: ולמֵה
ש' 47: וכתוב אחר או'	ש' 37: וכתוב אחד אומ
ש' 49: וחורנ' אמ'	ש' 40: וחרינה אמ
ש' 53: על שם	47 ש' 47: מה טעם
ש' 57: מהו (= מה פירוש)	ש' 54: מה
ש' 60: ל'	ש' 5: כת' (לציטוט פסוק)
סה ב ש' 5: ואילו הן	48 ש' 11: אילו הן
ש' 7: כמה דאת אמר	ש' 14: כמדתמ
ש' 21: עאל (!) ואמר קומיהון	ש' 28: על ואמר קומיהון
ש' 31: הדא היא דכתיב	49 ש' 43: הדחי דכת'
ש' 48: כך	50 ש' 5: אף כאן
ש' 51: הדא היא דכתיב	ש' 7: שנ'
ש' 57: ורבנן אמרי (!) ¹²³⁷	ש' 12: וחרינה אמ
ש' 58: לא (בתמיהה)	ש' 14: ולא
סה ג ש' 3: אם יאמר לך אדם	51 ש' 32: ואם יאמר לך אדם
ש' 7: מה טעמא	ש' 37: ומה טעם
ש' 14: אם יאמר לך אדם	ש' 40: ואם יאמר לך אדם
ש' 18: ובלחוד	ש' 43: ובלבד
ש' 26: ומה הוא	ש' 47: מהו
ש' 28: ל'	52 ש' 51: כאמור
ש' 31: ואיכן	ש' 56: איכן

פרק רביעי

סה ג ש' 17: דכתיב	52 ש' 3: ומה טעם
ש' 39: אין תימר	54 ש' 43: ואין תימר
ש' 41: ר' אמר	ש' 46: חד אמר
ש' 42: ר' אמר	ש' 48: וחד אמ
ש' 44: בעי	ש' 51: בעא
ש' 45: דילמא	ש' 52: שמא
50-49: מאן דאמר... מאן	3-5: מאן דאמ... ומאן
דאמר...	דאמ'...

¹²³⁷ צ"ל: ורבנן אמרין.

מסכת תענית, פרק רביעי (המשך)

קטע זוסמן			ד"ן	
55	שו' 8:	ורבנין אמרין	64: שו' 8:	ורבנן אמרי (!)
	שו' 31:	בֵּית ספּרא	8: שו' 8:	סיפּרא (!)
56	שו' 43:	תני ר' יוסה	24: שו' 24:	תני ר' יוסי אומר
	שו' 55:	ומה את שמע מינה	33: שו' 33:	מה את שמע מינה
58	שו' 36:	תני	53: שו' 53:	לי'
59	שו' 4:	ואם תאמר	8: שו' 8:	אם תאמר
60	שו' 18:	וקרא על עֲצֻמוֹ	15: שו' 15:	וקרא על גרמיה
	שו' 38:	בגין ד-	24: שו' 24:	בדיל ד-
61	שו' 47:	הדהי דכת'	29: שו' 29:	הדא הו' ¹²³⁸ (!) דכתי'

מסכת מועד קטן

קטע זוסמן

ד"ו

פרק ראשון

62 שו' 11: דתנינן	פ ב שו' 51: לי'
שו' 14: סבר ר' מימר	שו' 53: ר' סבר מימר
שו' 16: ולית (!) תני שמואל	שו' 54: ולא תני ר' (!) שמואל
אלא	אלא
שו' 27: והלא	שו' 59: לא (בתמיהה)
שו' 30: והלא	שו' 61: לא (בתמיהה)
64 שו' 18: ואית דבעי נשמענה	פ ג שו' 21: ואית דבעי מימר (!)
מן הדא	נישמעינה מן הדא
שו' 22: אשכח תנא תני	שו' 23: אשכח תני
שו' 40: והיא ש'	שו' 31: והוא ש'
66 שו' 2: אִמְרִין	שו' 44: אמרי!
שו' 10: ותנן (!) ¹²³⁹ הכא	שו' 48: לי'
67 שו' 27: ורבנן (!) ¹²⁴⁰ אמרינן	שו' 59: ורבנן אמרי (!)
68 שו' 55: ואילו הן	פ ד שו' 11: לי'!
שו' 57: רבנן (!) ¹²⁴¹ דקיסרין	שו' 12: רבנן אמרי (!)
אמרינן	
שו' 5: כמה דאתאמר	שו' 16: כמה דתימר (!) ¹²⁴²
70 שו' 56: ולית הדא פליגא על	שו' 35: לית הדא פליגא על ר'
דר'	
שו' 57: ואפיל' על דר' לא	שו' 35: ואפילו על ר' לית היא
פליגא	פליגא

¹²⁴¹ צ"ל: רבנין.¹²⁴² צ"ל: דתמר.¹²³⁹ צ"ל: ותנינן.¹²⁴⁰ צ"ל: ורבנין.

מסכת מועד קטן (המשך)

קטע זוסמן

ד"ן

פרק שלישי

72	שו' 8:	וְאֵם תּוֹמַר	פב ב	שו' 9:	אין תימר
73	שו' 25:	אשכחון ¹²⁴³		שו' 20:	אשכחון!
74	שו' 10:	מן הדה		שו' 44:	מן הכא
76	שו' 4:	הדה דתמר	פב ג	שו' 7:	לי!
	שו' 12:	ואית תניי		שו' 11:	אית תניי תני

¹²⁴³ צ"ל: אשכחון.

מסכת יבמות

קטע זוסמן

ד"ו

פרק שני

ד א	ש' 22: והכא אמר (!) הכין	78	ש' 10: והכה את אמר הכן
	ש' 23: בכל מקום		ש' 11: כל מקום
	ש' 24: כאן... כאן...		ש' 13: כן... כן...
	ש' 29: תני ר' חייה		ש' 19: תני ר' היא (!) ¹²⁴⁴
	ש' 33: כל מקום		ש' 24: בכל מקום
	33-34: כאן... כאן...	79	ש' 26: כן... בן (!) ¹²⁴⁵ ...
	ש' 40: אם אנינו (!) ענין		ש' 35: אם אינו עינין
	ש' 43: לא נמצאת		ש' 39: לוא נמצאתה
	ש' 44: בהא (!) ¹²⁴⁶ תני		ש' 42: בדא תני
	ש' 50: מהו (= מה פירוש)		ש' 49: מהוא
	ש' 51: לא כל (!) הימינו	80	ש' 1: לא הכל הימינו
ד ב	ש' 5: אומר אני	81	ש' 30: אני או'

פרק שלישי

ד ג	ש' 5: שיש בו (!)	82	ש' 2: שיש כן
	ש' 7: ואין בו (!)		ש' 4: ואין כן
	ש' 10: ל'!		ש' 11: זו דברי ר'
	ש' 10: ל'!		ש' 11: אבל חכמים (!) ¹²⁴⁷
	ש' 20: הוון בעיי מימר		ש' 19: הוון בעיין מימר
	ש' 24: אין מאמר (!) ¹²⁴⁸		ש' 27: אין את אמ'
	ש' 28: תני (!) תמן ותמן =	83	ש' 32: תמן תני (!) ¹²⁴⁹
	בבל)		
	ש' 44: הא!	84	ש' 6: היתה
	ש' 47: קיימת!		ש' 10: קימתיה

¹²⁴⁸ צ"ל: תאמר (= את אמר).

¹²⁴⁹ צ"ל: תניי או תניין.

¹²⁴⁴ צ"ל: הייא (= חייא).

¹²⁴⁵ צ"ל: כן (= כאן).

¹²⁴⁶ צ"ל: בהדא.

¹²⁴⁷ צ"ל: דברי חכמים (ועל פי המקבילה להלן,

ו ע"א ש' 13). כלומר, לדברי החכמים.

מסכת יבמות, פרק שלישי (המשך)

קטע זוסמן		ד"ן	
ש' 27: מה את סבור	(84)	ש' 59: את סבור	(ד ג)
ש' 36: ברם כ[מ]אן דאמ'	85	ש' 6: ברם הכא (!) כמאן	ד ד
		דאמר	
ש' 45: ברם כמן דא'		ש' 13: לי'	
ש' 46: יש		ש' 13: ויש	

פרק רביעי

ש' 4: מודי	86	ש' 16: מודו!	ה ג
ש' 6: בין (= בן)		ש' 18: כאן!	
ש' 13: ובלבד		ש' 22: בלבד!	
ש' 16: ומה עבד לה ר'		ש' 24: מה עבד לה ר'	
ש' 17: וסופה		ש' 25: וסיפא!	
ש' 2: ניחה	87	ש' 48: ניחא	
ש' 8: ואת אמ		ש' 51: ר-	
ש' 12: כמי שהוא		ש' 54: במשהו!	
ש' 20: לא		ש' 57: אלא	
ש' 23: את שמע מינה		ש' 59: ש"מ!	
ש' 2: יש כאן	88	ש' 11: יש בן (!)	ה ד
ש' 4: יש כאן		ש' 12: יש בן (!)	
ש' 16: על דעתהון דרבנין		ש' 18: על דעתיה דרבנן ¹²⁵⁰ (!)	
ש' 27: פשי' לון	89	ש' 28: פשיטא ליה ¹²⁵¹ (!)	
ש' 6: לפס כן צריך למימר		ש' 48: לפום (!) כן צריך מימר	
ש' 9: מודי		ש' 50: מודי!	
ש' 17-18: או מה... אף...	90	ש' 55: אי (!) מה... אף...	
ש' 19: ומנא! ¹²⁵²		ש' 56: מינה	
ש' 26: הוי שמיע		ש' 61: דו שמע (!)	
ש' 4: דברי ר'		ש' 15: ודברי ר'	ו א
ש' 10: שנ' ¹²⁵³		ש' 18: לי'	
ש' 15: ולא ידעין	91	ש' 22: דלא (!) ידעין	
ש' 6: כן... וכן...	92	ש' 48: כאן... כאן...	
ש' 16: הדה מסייעה לר'		ש' 55: מסייעא לר'	

¹²⁵² צ"ל: ומינא (= ומינה).

¹²⁵³ על פי קריאתו של זוסמן.

¹²⁵⁰ צ"ל: דעתיהון דרבנין.

¹²⁵¹ צ"ל: ליהון.

מסכת יבמות, פרק רביעי (המשך)

ד"ו		קטע זוסמן	
ו א)	ש' 56: תני	ש' 17: תני ר' חייה	(92)
	ש' 60: ושלח שאל	ש' 24: ושלח ושאל	
	ש' 62: לא כן אמר ר'	ש' 27: ולא כן א"ר	
ו ב	ש' 14: כל מקום ששנה סתם	ש' 3: כל סתם משניות	93
	משניות דרבנן (!)	דרבנן (!) 1254	
	ש' 18: כר' שמעון (!)	ש' 9: מר 1255 שמע	
	ש' 19: גיטה!	ש' 11: גרמה	
	ש' 22: ור' אמר (!) כר'	ש' 15: ור' בר' (!)	
	ש' 27: מאן	ש' 24: מן	
	ש' 47: הדא היא דכתי'	ש' 7: הדא היא	94
	ש' 49: ומהו ל-	ש' 11: ומה הוא ל-	
	ש' 56: ומאי (!) טעמ'	ש' 24: מאי (!) 1256 טעמ'	95
	ש' 59: וכולהם	ש' 28: וכולן	

פרק חמישי

ז א	ש' 35: ולא שמע	ש' 1: שמעון! 1257	95
	ש' 36: אמרו דבר אחד	ש' 2: שלשתן אמרו דבר אחד	
	ש' 36: דתניא!	ש' 2: דתני	
	ש' 40: ורבנן! 1258	ש' 10: רבנין אמרין	

פרק ששי

ז ב	ש' 8: בעיי מימר	ש' 16: בעיין מימר	96
	10-9: ר... לא	18-17: אבל... לא	
	ש' 23: אי זה	ש' 35: איזה הוא	
	ש' 32: מתניתא אמרה (!)	ש' 49: מתניתא אמרה כן	97
	ש' 33: מהו ש-	ש' 50: מה היא ש-	
	ש' 33: נראין הדברים	ש' 51: נראים דברים	
	ש' 50: איתמר!	ש' 24: אתמר 1259	98

1257 המילה נמצאת בתחילת טור. וצריך לומר

כאן ובד"ו: שמיעין?

1258 צ"ל: ורבנין אמרין.

1259 אני קורא: "את מר", בשתי מילים.

1254 צ"ל: דרבנין.

1255 צ"ל: כד.

1256 צ"ל בד"ו: ומה, ובקטע: מה.

מסכת יבמות, פרק ששי (המשך)

ד"ן	קטע זוסמן
<p>ז ג שו' 1: מה טעמון דרבנן (!) שו' 6: מה טעמ' לא אמר ר' (!) ור'</p>	<p>99 שו' 43: ומה טעמון דרבנן שו' 3: מאי (!) טעמ דר' ודר</p>
<p>שו' 10: הדא! שו' 12: לי! שו' 12: לא סוף דבר</p>	<p>שו' 8: הכא שו' 9: לא סוף דבר שו' 10: ולא סוף דבר</p>
<p>שו' 16: שוין 16-17: מה בין... מה בין... שו' 19: מה בין... מה בין...</p>	<p>100 שו' 18: ושיון שו' 19: מה בין... ל-... 23-24: מה בין... ומה בין...</p>
<p>שו' 21: יאות ר' (!) ור' שו' 22: על דעתין (!) דאילין תני (!)</p>	<p>שו' 27: יאות א' ר' ור' שו' 28: על דעתון דאילין תניי</p>
<p>שו' 22: מחלפתה שיטתין דרבנ (!)</p>	<p>שו' 28: מחלפה שיטתין דרבנן (!) ¹²⁶⁰</p>
<p>שו' 24: שאינו (!) מוציא שו' 28: כל מדרש בעניינו (!)</p>	<p>שו' 33: שאני מוציא שו' 39: כל מדרש ומדרש בעניינו (!) ¹²⁶¹</p>
<p>שו' 33: ודכוותא שו' 35: ותני' שו' 36: אף בית שמאי מודה (!)</p>	<p>101 שו' 49: ודכוותה שו' 2: ותנינן שו' 3: אוף בית שמאי מודיי</p>
<p>בה שו' 42: לא תנינה (!) שו' 55: לי'</p>	<p>בה שו' 13: [ל]א תניתה 102 שו' 34: דכֹּת'</p>
<p>שו' 60: מה (!) ד- שו' 61: יכלה היא מימר</p>	<p>שו' 42: מהוא ד- שו' 42: יכולה (!) ¹²⁶² היא למימר</p>
<p>שו' 63: ואית תניי תני שו' 64: מה דמר ז ד שו' 1: ברם כמאן (!) ¹²⁶³ דמר</p>	<p>103 שו' 46: אִית תני (!) תני שו' 48: מן דמר שו' 50: מן דמר</p>

¹²⁶² צ"ל: יכילה.

¹²⁶³ צ"ל: מאן.

¹²⁶⁰ צ"ל: שיטתון דרבנן.

¹²⁶¹ צ"ל בד"ר: כעניינו, ובקטע: כעניינו.

מסכת יבמות (המשך)

ד"ו

קטע זוסמן

פרק חמשה עשר

טו א	ש' 64: ל'	103 ש' 8:	אם אמ[ר]ה ר' מיני שמעה ואמרה
טו ב	ש' 1: ל'!	ש' 11:	מה עבד ליה ¹²⁶⁴ ר'
	ש' 2: ל'	ש' 13:	שנ'
	ש' 5: תני ²	104 ש' 19:	תנא
	ש' 14: ל'!	ש' 35:	מתניתה ב'
	ש' 14: ל'!	ש' 36:	כל עמא מודיי
	ש' 15: דר' דלא כר'	ש' 38:	דר' ודלא כר'
	ש' 20: ל'!	105 ש' 49:	תמן אמרין (תמן = בבל)
	ש' 20: ל'!	ש' 50:	כאן... כאן...
	ש' 20: ל'!	ש' 51:	כאן... כאן...
	ש' 20: ל'!	ש' 53:	בעי (= מקשה)
	ש' 20: ל'!	ש' 53:	אם (בלשון קושיא)
	ש' 20: ל'!	ש' 54:	אם (בלשון קושיא)
	ש' 21: ל'	ש' 57:	תניי חורו (ו!) ¹²⁶⁵ תני
	ש' 25: היא... והיא...	ש' 8:	הן... והן...
	ש' 26: מודי!	ש' 9:	מודיי
	ש' 28: מן הכא	106 ש' 15:	מן (הוכ)[ד]ה
	ש' 31: דברי הכל הוא (!) הכא	ש' 19:	דברי הכל היא הכה
	ש' 32: הכא תימר (!) וכה	22-21:	הכה תמר... והכא
	תימר (!)...		תמר...

פרק ששה עשר

טו ג	ש' 18: שני!	106 ש' 34:	שנו
	ש' 23: מדבר (!) תור' להחמיר	107 ש' 43:	ספק מדבר תורה
			להחמיר
	ש' 26: ל'!	ש' 51:	או משום ש'
	ש' 28: וסברין מימר	ש' 55:	וסברין (ו!) ¹²⁶⁶ מימר

¹²⁶⁶ צ"ל: וסברין.¹²⁶⁴ לשון נקבה.¹²⁶⁵ צ"ל: חורו. וראה מה שכתבתי על מונח זה

במאמרי "שרידי ירושלמי", ריש עמ' 31.

מסכת יבמות, פרק ששה עשר (המשך)

קטע זוסמן	ד"ן
<p>לית טעמ דלא שו' 57: (107) 108 שו' 6: ותייה בחיי (!)¹²⁶⁷ דמר ר'</p>	<p>שו' 29: לית טעמא ולא (!) שו' 33: ואתיא דמר (!) ר'</p>
<p>שו' 14: מהו (= מה פירוש) שו' 16: הדחי דכת' שו' 25: הדחי דכת' שו' 28: הדחי דכת'</p>	<p>שו' 37: לי! שו' 38: הדא היא דכתיב שו' 43: הה"ד שו' 45: יהודה (!)¹²⁶⁸ היא</p>
<p>109 שו' 31: הדחי דכת' שו' 46: מן הדין קירייה שו' 51: אני או' שו' 54: אני או' שו' 59: אני או' 111 שו' 41: בעה שו' 52: יבה כהדה דמר ר'</p>	<p>דכתיב שו' 46: הה"ד שו' 54: מהדא קרא (!) שו' 56: אומ' אני שו' 58: אומ' אני טו ד שו' 1: אומר אני שו' 20: בעי! שו' 26: אתיה כהדא דתמר (!)¹²⁶⁹ ר'</p>

¹²⁶⁹ צ"ל: דאמר.

¹²⁶⁷ צ"ל: כהיי (= כההיא).

¹²⁶⁸ צ"ל: הדח.

מסכת קידושין

קטע זוסמן

ד"ו

פרק ראשון

ש' 24: לר' (!) ישמעאל תני לה	112 ש' 6: ר' ישמע' תני לה	נט א
ש' 27: אי (!) מה להלן	ש' 12: או מה להלן	
ש' 31: אוף ר' יודה (!)	113 ש' 18: א'ר'	
ש' 46: אימא (!) חליף	ש' 46: או חילוף	
ש' 57: והתני ר' חיא (!)	114 ש' 10: והא תני ר' חיה	
נט ב ש' 14: ושניהן במקרא (!) אחד	116 ש' 51: ושניהם מקרא אחד	
דורשין	הם דורשין	
ש' 24: הכא כתיב... והכא	117 ש' 11: הכא כת'... ולהלן כת'...	
כתיב...		
ש' 25: והכא!	ש' 12: הכה	
ש' 26: שהקשיתה! ¹²⁷⁰	ש' 13: הקישתו	
ש' 33: או חליף (!)	ש' 25: או חילוף	
ש' 38: מה טעמא (!) דרבנין	ש' 36: מה טעמון דרבנין	
ש' 49: מיסבר סביר (!)	118 ש' 57: מסבור סבר	
נט ג ש' 3: מתיבין רבנין דקיסרין	119 ש' 32: התיבון רבנין דקיסרין	
ש' 3: עשית	120 ש' 33: עשיתה	
ש' 6: אפ' תימא (!)	ש' 38: אפילו תימר	
ש' 14: בעי	ש' 56: בעה	
ש' 16: דו פתר לה (!) הדא דר'	ש' 59: דופתר (!) הדא דר'	

קטע רבינוביץ

ד"ו

פרק שלישי

ש' 45: ואם (!) אף ב'... כן	510 ש' 10: וא' אף ב'... כן	סג ד
ש' 57: והוי דו אמר (!)	511 ש' 17: ויידא אמ' ד...	

¹²⁷⁰ צ"ל: שהקישתו.

מסכת בבא קמא

קטע פריימן

ד"ו

פרק שני

ג א	שו' 21:	מאי כדון	57	שו' 7:	מיי כדון
	שו' 25:	מהו (= מה פירוש)		שו' 10:	מהוא
	שו' 31:	לי!	58	שו' 16:	נעשה ¹
	שו' 51:	מר	59	שו' 9:	אית אמרת (!) ¹²⁷¹
	שו' 56:	דר' הו' (!)		שו' 14:	דר' היא

פרק שלישי

ג ב	שו' 60:	לא כל (!) ממך	60	שו' 2:	לא הכל ממך
ג ג	שו' 5:	ותישמע (!) ¹²⁷² מינה		שו' 7:	ואת שמע מינה
	שו' 22:	מילתיה דר' אמר (!)	61	שו' 23:	מילתיה דר' אמרה
	שו' 26:	קל (!) וחומר		שו' 1:	קול וחומר
	שו' 28:	ואית מתניתא מסייעא	62	שו' 3:	ואית מתני מסייעא
		לדין			לדן
	שו' 36:	לי'		שו' 12:	תני
	שו' 41:	דאמר		שו' 16:	דתני
	שו' 42:	דאיכא (!) ר' מימר לך		שו' 17:	דאתא ר' מימור לך
	שו' 45:	והדא (!) אמרה דא		שו' 19:	והיידה אמ' דא
	שו' 46:	וכמה		שו' 20:	כמה
	שו' 49:	לי!	63	שו' 23:	לא בדה
	שו' 49:	מילתיה דר' אמר (!)		שו' 23:	מלתיה דר' אמרה
	שו' 51:	ליידא פשטה (!) ¹²⁷³ על		שו' 26:	לית דא פשיטה על
		שיטתהון דרבנן (!)			שטתון דרבנן

¹²⁷³ צ"ל: לידא (= לית דא) פשיטה.

¹²⁷¹ צ"ל: איתאמרת. ואני קורא כך בכתב היד.

¹²⁷² צ"ל: ותשמע (= ות שמע).

מסכת בבא קמא (המשך)

קטע בולוניה¹²⁷⁴₁

ד"ו

פרק שביעי

ה ד	שו' 58:	ולית שמת (!) מינה	שו' 3:	ולית שמע מינה כלום
		כלום		
ו א	שו' 1:	והיכי דמי (!)	שו' 4:	והיכי
	שו' 1:	ולית (!) שמע מינה	שו' 4:	לית שמע מינה כלום
		כלום		
	שו' 1:	לא אתייה דא אלא	שו' 5:	לא אתייה אלא
	שו' 4:	מאן תנייה	שו' 6:	מן תנתה
	שו' 6:	והתנינן	שו' 8:	והא תנינן
	שו' 8:	מילתיה דר' אמרה	שו' 9:	מלתה דר' אמרה
	שו' 16:	נישמעינה מן הדא	שו' 14:	נשמעינה מן הדא
	שו' 22:	מאן דמר לי הדא	שו' 18:	מן דמר לי הדא
		מילתא		מילתא

וש' ליברמן, ירושלמי נזיקין, הדפסה שלישית, ירושלים תשס"ה, עמ' 255–256.

¹²⁷⁴ הקטע פורסם גם אצל ד' רוזנטל, ירושלמי מסכת נזיקין מן הגניזה האיטלקית — קטעי בולוניה, קטעי סבוניה, בתוך: א"ש רוזנטל

מסכת בבא מציעא

קטע בולוניה¹²⁷⁵₁

ד"ו

פרק ראשון

ז ד	שו' 55: היא מתניתא	שו' 4: היא מתניתה
	שו' 56: אי!	שו' 4: אס ₂
	שו' 60: כהדא	שו' 7: כהדה
ח א	שו' 5: הדא	שו' 10: הדא
	שו' 16: מתניתא אמרה כן	שו' 17: מתניתה אמרה כן
	שו' 17: שלא תאמר	שו' 18: שלא תומר
	שו' 18: לפום (!) כן צרך	שו' 18: לפום (!) ¹²⁷⁶ כן צרך
	מתניתא	מתניתה ¹²⁷⁷
	שו' 23: הכא את מר	שו' 22: הכה איתמר (!) ¹²⁷⁸
	שו' 23: והכא את מר	שו' 22: והכה אתמר
	שו' 25: שאני אומר	שו' 23: שני או'
	שו' 43: והתני'	שו' 34: והתנינן
	שו' 45: מאי כדון	שו' 35: מיי כדון

קטע בולוניה¹²⁷⁹₁

ד"ו

פרק שני

ח ב	שו' 44: הדא דתימר (!)	שו' 36: הדא דתמר
-----	-----------------------	------------------

¹²⁷⁵ הקטע פורסם גם אצל מ' פיראני, קטעים
 "מהגניזה האיטלקית" — תערוכה, בולוניה
 1999, עמ' 10, ואצל רוזנטל הנ"ל (בהערה
 הקודמת), עמ' 259-260.
¹²⁷⁶ צ"ל: לפם.
¹²⁷⁷ פירוש: לשנות אותה.
¹²⁷⁸ צ"ל: אתמר.
¹²⁷⁹ הקטע פורסם גם אצל רוזנטל הנ"ל (לעיל,
 הע' 1274), עמ' 260-261.

מסכת סנהדרין

ד"ו

קטע ששון¹²⁸⁰

פרק שני

כ ב	ש' 53: וחד אמר	ע"א	ש' 5: וחרנה אמ'
	ש' 64: וכת'		ש' 18: וכת' אחר אומ'
כ ג	ש' 1: לי'		ש' 19: ר' ורבנן (= איתפלגון ר' ורבנן)
	ש' 2: פשיטא לי (!)		ש' 20: פש' לו (!) ¹²⁸¹
	ש' 3: אלא!		ש' 22: לי'
	ש' 12: קבעה מסכת	ע"ב	ש' 1: קבעה הלכה
	ש' 15: מאן דמר		ש' 4: מן דמ'
	ש' 16: הילכות שבויים (!)		ש' 5: הלכת שבויה
	ש' 18: ומה כתי' תמן		ש' 8: וכת' תמן
	ש' 26: אשכח תימר (!) ¹²⁸²		ש' 16: אשכחת אמ'
	ש' 28: לי'		ש' 18: דכת'
	ש' 28: לי'!		ש' 19: כשהוא ואומ' (!) ¹²⁸³
	ש' 31: תני ר' שמעון בן יוחי		ש' 21: תני ר' שמעון בן יוחאי אומ'
	ש' 32: ומה טעם		ש' 22: שנ'

(ס' 8869, פ' 3767). והעירני ד"ר בנימין אליצור שקטע זה נמצא עכשיו ברשות בית המדרש לרבנים באמריקה באוסף בוסקי — ראה נ' דנציג, קטלוג של שרידי הלכה ומדרש מגניזת-קאהיר באוסף א"נ אדלר שבספריית בית המדרש לרבנים באמריקה, ניו יורק וירושלים תשנ"ח, עמ' לו, הע' 129.

¹²⁸¹ צ"ל: ליה.

¹²⁸² צ"ל: אשכחת מר.

¹²⁸³ צ"ל: אומ'.

¹²⁸⁰ הקטע הוא בן שני דפים. הדף הראשון מתחיל: "בעיני ועם האמהות" (סנהדרין כ ע"ב ש' 47), ומסיים: "משנה תורה ונשתטח" (כ ע"ג ש' 39); והקטע השני מתחיל: "קובעתה" (שם, כא ע"ב ש' 8), ומסיים: "לבר נש הדין" (כא ע"ג ש' 3). סימנתי את ארבעת העמודים של הקטעים האלה: ע"א-ע"ד, בהתאמה. ששון רשם שם חילופי נוסחאות מקטעים אלה, והחילופים שאני מציע כאן נעשו על פי בדיקת המיקרופילם של כתב היד במכון לתצלומי כתבי היד

קטע ששון

ד"ו

פרק שלישי

קשייתה	ש' 1:	ע"ג	קשייתה	ש' 8:	כא ב
הדה דתמר	ש' 4:		הדא דתימר (!)	ש' 11:	
קשייתה	ש' 8:		קשייתה	ש' 17:	
לא כן אמ'	ש' 8:		ולא כן אמר	ש' 17:	
רבנין דקסרין אמרין	ש' 11:		רבנן דקיסרי אמרי (!)	ש' 19:	
מהוא ש-	ש' 12:		מהו ש-	ש' 21:	
שמע לה מן ה...	ש' 13:		שמע לה מהדא	ש' 23:	
די לא כן	ש' 16:		דלא כן	ש' 26:	
דרבנין	ש' 18:		דרבנן!	ש' 29:	
דו סבר	ש' 21:		סבר (ולשון הדיוט)	ש' 33:	
לוסר	ש' 4:	ע"ד	לומר!	ש' 43:	
ומן דמר	ש' 7:		ומאן דמ'	ש' 46:	
מהוא ש-	ש' 10:		מהו ש-	ש' 50:	
כהדה	ש' 12:		כהדא	ש' 52:	

קטע עסיס

ד"ו

פרק חמישי

ש' 1:	39	[ו]מנין ל-	ש' 44:	כב ג	מניין ל-
ש' 2:	40	תני ר'	ש' 44:		תנא ר'
ש' 4:	41	מקשי	ש' 47:		מקשי לה (!)
ש' 6:	42	נשמעינה מן הדה	ש' 50:		נישמעינה מהדא
ש' 7:		ומנין ל-	ש' 51:		מניין ל-
ש' 9:	43	שלא תאמר	ש' 52:		ל!
ש' 13:		יכול (!) הוא מימור לון	ש' 1:	כב ד	יכול מימר
ש' 21:	44	משם מה	ש' 9:		משום מאי (!)
ש' 21:		משם... משם...	ש' 9:		משום... או משום...
ש' 21:		נשמענה מן הדה	ש' 10:		נישמעינה מהדא
ש' 23:	47	נשמענה מן הדה	ש' 11:		נישמעינה מהדא
ש' 26:		נשמענ' מן הדה	ש' 14:		נישמעינה מהדא
ש' 7:	49	בכולל	ש' 20:		בכלל!

מסכת סנהדרין, פרק חמישי (המשך)

ד"ו	קטע עסיס
(כב ד) שו' 20: בפרט ¹²⁸⁴	(49) שו' 8: במונה ¹
שו' 20: כל עמא מודו	שו' 8: כל עמה מודה
שו' 20: לי!	שו' 8: אין כאן
שו' 21: כל עמא מודו	שו' 9: כל עמה מודי
שו' 22: והידינו	שו' 9: היידנו ²
שו' 25: מהדא	שו' 13: מן הדא
שו' 35: מהדא	שו' 21: מן הדא
שו' 36: מודה ר' ור'	שו' 23: מודי ר' ור'
שו' 40: אפילו יפתר (!)	שו' 26: ואפלו יפתירינה
שו' 42: עד היכא (!) ¹²⁸⁵	שו' 4: עד איכן
שו' 43: וחכמים אומרים	שו' 5: לי
שו' 45: דברי תורה	שו' 7: דבר תורה
שו' 46: מאי טעמא (!) דר'	שו' 7: מה טעמיה דר'
שו' 49: לי	שו' 9: הא כיצד
שו' 49: מחלפת שיטת ר' (!)	שו' 10: מחלפה שטתיה דר'
שו' 54: שבא	שו' 13: שהוא בא
שו' 58: לי!	שו' 17: [ה]א (= אמר מר)
שו' 58: לי!	שו' 17: דבר תורה
שו' 58: לי!	שו' 17: משום
שו' 58: לי!	שו' 18: מה! ¹²⁸⁶
שו' 58: לי!	שו' 18: משום
שו' 58: לי!	שו' 18: ויש (בתמיהה)
שו' 58: לי!	שו' 18: אלא (תלמודית)
שו' 58: מחלפה שיטת ר' (!)	שו' 19: מחלפה שטתיה דר'
58-59: תמן אמר (!)... וכא	19-20: תמן הוא אמ'... וכה
אמר (!)...	הוא אמ'...
שו' 60: הכא	שו' 22: ברם הכה
שו' 64: תני	שו' 28: לי
שו' 7: לי	שו' 9: הדא אמרה
שו' 10: נישמענה מהדא	שו' 13: נשמענה מן הדא

¹²⁸⁶ צ"ל: למה.¹²⁸⁴ צ"ל: בפורט.¹²⁸⁵ צ"ל: היכן.

קטע עסיס

ד"ן

פרק ששי

67	ש' 5: ורבנן אמרין	כג ב	ש' 10: ורבנן אמרי (!)
68	ש' 10: אמרין	ש' 15: אמרי!	
	ש' 11: כך אנו אומרין	ש' 16: כן אנו אומרים	
	ש' 12: שאילתיה	ש' 17: שאלתא ¹²⁸⁷	
	ש' 13: כך אנו אומרין	ש' 19: כן אנו אומרי'	
	ש' 13: אילא ¹²⁸⁸	ש' 19: אילו לא	
71	ש' 26: שנ'	ש' 27: הדא היא דכתיב	
	ש' 27: מה זה יהושע	ש' 28: מה (בתמיהה)	
72	ש' 3: שנ'	ש' 32: לי'	
	ש' 3: והדא הוא (!) דכת'	ש' 32: הדא היא דכתיב	
	ש' 4: אמ' ¹²⁸⁹	ש' 33: אמורי!	
73	ש' 11: ודין דכה (מונח עריכה)	ש' 41: בחרם יריחו	
	ש' 11: לי'	ש' 41: שנ'	
	ש' 13: אין אנו יודעין	ש' 44: איני יודע	
75	ש' 28: הוא ש'-... או'...	ש' 2: הוא ש'-... אמר (!)...	כג ג
76	ש' 5: תני	ש' 6: תני!	
79	ש' 15: מחלפה שטתיה דר'	ש' 14: מחלפה שיטת ר' (!)	
	ש' 16: תמן הוא אמ'... וכה	14-15: תמן אמר (!)... וכא	
	הוא אמ' הכן	הוא אומר (!) אכן	
80	ש' 18: מחלפה שטתהון דרבנן	ש' 16: מחלפה שיטת רבנן (!)	
	ש' 18: אינון (!) ¹²⁹⁰ אמרין	ש' 17: תמן אמר (!)	
81	ש' 23: מה טעמה דר'	ש' 19: מה טעמא (!) דר'	
	ש' 23: על ידי ש-	ש' 20: ש- ₁	
	ש' 24: ארבה	ש' 20: אביא	
	ש' 24: מה טעמון דרבנן	ש' 20: מה טעמא דרבנן (!)	
82	ש' 27: ואית תניי תני	ש' 22: אית תניי תני ₂	
	ש' 28: ומן דמר	ש' 24: לי'!	

¹²⁸⁹ = אמר.

¹²⁹⁰ צ"ל: תמן אינון אמרין.

¹²⁸⁷ צ"ל: שאלתה.

¹²⁸⁸ = אי לא, כלומר, אין לא.

מסכת סנהדרין, פרק ששי (המשך)

קטע עסיס			ד"ו
מסייעא (ו!) ¹²⁹¹ ליה	ש' 1:	(82)	ש' 24: ליל'
מן דמר	ש' 7:	83	ש' 25: ומאן דמר
עובדה (= סיפור מעשה) ¹²⁹²	ש' 7:		ש' 26: ליל'
מה	ש' 11:	86	ש' 30: ומה
בגין ד-	ש' 19:	88	ש' 38: ליל'
ואית דאמרינ	ש' 19:		ש' 38: ליל'
ותנ[ן] ¹²⁹³ ליה עובדא	ש' 25:	89	ש' 44: ומר ליה
אף על גב כן	ש' 27:	90	ש' 45: אף על פי כן

קטע סבונה

ד"ו

פרק עשירי

כט ד ש' 21: הדא היא דכתיב ש' 9: מה טעמ'

קטע ווידר

ד"ו

פרק אחד עשר

ל ג ש' 46: ליי דא מילה 130 ש' 1: ליידה מלה

¹²⁹³ ב"קטע עסיס" השלמתי בטעות: ותנ[ה].

¹²⁹¹ צ"ל: מסייע.

¹²⁹² להגדרה זו ראה מה שהערתי לעיל בהערה שבריש ערך "מעשה (סיפור מעשה)".

מסכת מכות

קטע ווידר

ד"ו

פרק ראשון

131	ש' 31: דר' היא	לא א ש' 27: ר' היא
	ש' 2: מכיון ש-	ש' 29: וכיון ש-
132	ש' 9: מהוא	ש' 35: מהו (= מה פירוש)
	ש' 13: שלא תומר	ש' 38: שלא תאמר
	ש' 14: לפס כן צרך ממר	ש' 39: לפום (!) כן צרך מימר
	ש' 20: אבל אם	ש' 47: אבל אם... לא
	ש' 21: בעה	ש' 48: בעא

פרק שני

133	ש' 3: שנ'	לא ד ש' 50: לי'
	ש' 3: [ומה] כתיב בתריה	ש' 50: ומה כתיב תמן
	ש' 7: כת (לציטוט פסוק)	ש' 53: לי'!
	ש' 8: במהוא ¹²⁹⁴	ש' 55: לי'!
	ש' 9: במ ¹²⁹⁵	ש' 56: לי'!
	ש' 16: מה טע	ש' 61: דכתיב
	ש' 18: מה	ש' 63: לי' ¹²⁹⁶
	ש' 18: חידוש מקרא	
	ש' 18: והא כת	
	ש' 19: מה	
	ש' 19: חידוש מק	
	ש' 19: והא כת	
	ש' 20: מה	
	ש' 20: חי מ (= חידוש מקרא)	
	ש' 20: והא כת	
	ש' 20: מחמ (= מה חידוש	
	מקרא)	
134	ש' 21: והא כת	

¹²⁹⁶ כל הלשונות בטור הנגדי, מכאן עד סוף הפרק, חסרים בד"ו.

¹²⁹⁴ צ"ל: מהוא? / במה?

¹²⁹⁵ = במה, וצ"ל: מהוא?

מסכת מכות, פרק שני (המשך)

קטע ווידר	ד"ו
מחמ (= מה חידוש) שו' 21: (134)	(לא ד)
מקרא	
שו' 21: און (!) ¹²⁹⁷ תימר	
שו' 22: אלא (מדרשית)	
שו' 22: אף הוא	
שו' 23: מהוא	לא ד שו' 63: מהו (= מה פירוש)
שו' 31: מה טע	לב א שו' 6: דכתיב
שו' 37: מתניתין (!) ¹²⁹⁸ לא	שו' 14: מתניתא לא אמרה כן
אמרה כן	
שו' 4: דתנינן תמן	שו' 17: דתנינן

פרק שלישי

שו' 12: מפני מה	135	לב ב שו' 46: ל'!
שו' 12: לומר		
שו' 13: כת' (לציטוט פסוק)		
שו' 14: לומר		
שו' 15: כת' (לציטוט פסוק)		
שו' 15: לומר		
שו' 16: כת' (לציטוט פסוק)		
שו' 17: לא מסתברה אלא		
שו' 17: לומר		
שו' 20: כתוב (לציטוט פסוק)		
שו' 21: בשביל ל'		

קטע סבונה

ד"ו

פרק ראשון

שו' 1: והתנינן	272	לא א שו' 26: והא תנינן
שו' 2: דר' היא		שו' 27: ר' היא
שו' 4: וכן		שו' 30: וכאן
שו' 22: על ר'		שו' 36: עאל (!) ר'
שו' 27: לפס כן צריך מימר		שו' 45: לפום כן צרך מימ'

¹²⁹⁸ צ"ל: מתניתין.¹²⁹⁷ צ"ל: אין.

מסכת עבודה זרה

קטע אפשטיין

ד"ו

פרק שני

מא ד שו' 40: ומי	252 שו' 6: מי
שו' 43: מהו ש-	שו' 10: מהוא ש-
שו' 45: ואמרי (!) לה	שו' 12: ואמרין לה
שו' 50: מר!	253 שו' 18: מה (בתמיהה)
שו' 51: ולא כן תנינן	שו' 20: לא כן תנינן
שו' 52: וחבירי	שו' 22: וחבורתו
שו' 64: דנא אמר	שו' 14: דנמר
שו' 64: מה הן (= מה דינם)	שו' 15: מהן

פרק שלישי

מב ד שו' 7: סתם ¹	254 שו' 10: סתמן
שו' 7: סתם ²	שו' 11: סתמן
שו' 12: ומה טעמא	שו' 17: מה טעמיה (!) ¹²⁹⁹
שו' 22: לי!	255 שו' 5: לא (בתמיהה)
שו' 23: כיני	שו' 5: האכני ¹³⁰⁰
שו' 26: אתא שאל לר'	שו' 11: אתה שאל לרבנין

פרק חמישי

מד ד שו' 45: בעון	288 שו' 2: בעון
שו' 50: הא	שו' 8: אבל <הא>
שו' 51: דדרשי!	שו' 8: דאינון דרשין
שו' 54: רבנן!	שו' 12: רבנין
שו' 57: אמרין	שו' 14: [א]מרין
שו' 58: והוא סבור (!) (לשון הדיוט)	שו' 16: והוא סבר
מה א שו' 1: ולא כן אמר ר'	289 שו' 21: לא כן א' ר'
שו' 2: מאן דאמר (!)	שו' 22: לי

¹³⁰⁰ אני קורא בכתב היד: "הא כני", בשתי מילים.

¹²⁹⁹ צ"ל: טעמה.

מסכת עבודה זרה, פרק חמישי (המשך)

קטע אפשטיין	ד"ו	
ש' 5: ואינו (289)	ש' 12: ואין (בתמיהה)	(מה א)
ש' 11: אם או' את	ש' 18: אם אתה אומר	
ש' 13: באו 290	ש' 20: בההוא	
ש' 13: הכמ' דתמ'	ש' 20: כמה דתימר (!)	
ש' 16: בעה	ש' 24: בעי!	
ש' 16: איידא	ש' 24: היידא	

מסכת שבועות

קטע סבונה

ד"ו

פרק שמיני

מה את משנה	ש' 3:	274	מה את מתני (!)	ש' 27:	לח ג
ואית דבעי מימ'	ש' 3:		ואית דבעי (!)	ש' 27:	
מה את משנה	ש' 4:		מה את מתני (!)	ש' 27:	
תפתר	ש' 5:		לי'	ש' 29:	
כך	ש' 6:		לכן!	ש' 30:	
מה טעמון דבית	ש' 7:		ומה טעמ' דבית שמאי	ש' 30:	
שמאי					
מה את אמרתה ¹³⁰¹ (!)	ש' 9:		מה אמר (!)	ש' 33:	
על ידי	ש' 11:		מחמת	ש' 34:	
ונאמרה	ש' 21:		נאמר!	ש' 45:	
ונאמרה	ש' 21:		ונאמ'	ש' 45:	
שנאמרה	ש' 22:		שנאמר!	ש' 46:	
שאמורה	ש' 23:		שנאמר!	ש' 46:	
שנאמרה	ש' 23:		שנאמר!	ש' 46:	
לא יאמר	ש' 28:		אילו נאמר (!)	ש' 50:	
שנאמרה	ש' 28:		לי'	ש' 50:	

¹³⁰¹ צ"ל בשניהם: מה אתאמרת.

מפתח המונחים הנעדרים מדפוס ויניציאה והנמצאים בשאר מקורות הירושלמי

מפתח זה כולל רק את מופעי המונחים הנעדרים לגמרי מדפוס ויניציאה, אבל במקום שישנו חילוף נוסח במונח בין דפוס ויניציאה לשאר המקורות, והנוסח בדפוס ויניציאה משובש¹, או קטוע², או שישנו חילוף לשון³, או חילוף מונחים⁴ בין שני המקורות — בכל המקרים האלה לא נרשם כאן המונח המופיע בשאר המקורות. ולכן המעיין המעוניין במונח־מה בצורה יסודית יותר, עליו לעבור בעצמו על כל הרשימה כדי לחפש את המונח שבו הוא מעוניין.

במפתח זה השלמתי קיצורים חד־משמעיים, פשטתי את ראשי התיבות הוודאיים, והשמטתי את התופעות השונות הנלוות למונחים המופיעות בגוף הנספח⁵, אבל לא תיקנתי את השיבושים. והמעוניין במצב הנוסח המדויק של מונח ימצא אותו לעיל ברשימת החילופים, שאין הכוונה כאן אלא לציין את עצם מציאותם של המונחים. המונחים סודרו לפי סדר המסכתות, ובתוכן לפי סדר המקורות בנספח, כלומר: כ"ר, רש"ס, מסכתות בודדות, שרי"ר וקטעים. סוגריים מרובעים משמשים להשלמת קיטועים (אפילו במקום שלא השלמתי אותם בגוף הנספח), במונחים יחידאיים — בערך עצמו, ובמונחים שגורים במדור חילופי הנוסח שבתוך הערך הראשי. סוגריים מזווים מסביב לאות השימוש מציינים את האות הזאת כשהיא נמצאת בדפוס ויניציאה, בין כשהיא באה בראש המונח בין כשהיא באה אחריו, שלא נרשמה כאן אלא להשלמת צורתו של המונח. והוא הדין למילה כר' בערך "הלכה כר'". ואילו הסוגריים המזווים בבבות כ"א משמעותם כמצוין במפתח הסימנים שבראש נספח זה. המספר שבין סוגריים מרובעים אחרי מראה־המקום של המונח במקורו, מציין את מספר העמוד בנספח זה.

¹ כגון "מדרבנן!" (ד"ו שביעית לח ע"א שו' 58) / "מדבריהם" (כ"ר עמ' 206 שו' 14) [עמ' 1631].

² כגון "כר'" (ד"ו כלאים לא ע"א שו' 31) / "מתניתה כר'" (כ"ר עמ' 179 שו' 35) [עמ' 1624].

³ כגון "שנאמר" (ד"ו ברכות ג ע"א שו' 34) / "האמור" (כ"ר עמ' 45 שו' 23) [עמ' 1584].

⁴ כגון "מניין" (ד"ו ברכות ט ע"ב שו' 38) / "להיכן" (רש"ס קל ע"א שו' 12) [עמ' 1666].

⁵ כגון: ניקוד בדפוס ויניציאה (הניקוד הזה שרשמתי הוא שלי, ובא תחת פירוש), סימני הההדרה, סימני שאלה שהוספתי, ליקוטים בשרי"ר וכיוצא בהם.

את הערך "כת' (לציטוט פסוק)" רשמתי בנפרד, בגלל הספק אם יש לפתור אותו "כתוב" או "כתיב".

פירוש "הוריות בבלי" במפתח — מסכת הוריות הנספחת לבבלי דפוס ויניציאה רפ"א.

פירוש "שקלים בבלי" במפתח — מסכת שקלים הנספחת לבבלי דפוס ויניציאה רפ"ב.

א

אבל... לא... ביצה קטע זוסמן עמ' 26 שו' 30 [עמ' 1849].
או משום ש- ברכות כ"ר עמ' 65 שו' 7 (משם, <ש- >[עמ' 1590]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 107 שו' 51 [עמ' 1860].

או משם <ש- > ע"ע או משום ש-.

או [נאמ]ר ע"ע או נימר.

או נימר חלה שרי"ר עמ' 59 שו' 10 [עמ' 1786], קטע אפשטיין עמ' 273 שו' 34 [נאמ]ר [עמ' 1835].

אומרת ע"ע זאת אומרת.

און (!) תימר ע"ע אין תימר.

אוף הכא ע"ע מן דאמר תמן... אוף הכא....

אי את יכול ע"ע אין את יכול.

אילו פסחים קטע אלוני עמ' 43 שו' 25 [עמ' 1845]; **בבא מציעא** כ"א עמ' 43 שו' 27 [עמ' 1754], שם עמ' 54 שו' 71 [עמ' 1757].

אילו הן ע"ע ואלו הן.

אימר בבא מציעא כ"א עמ' 50 שו' 100 [עמ' 1755], שם עמ' 51 שו' 114 [עמ' 1756].

אימר תיפתר בבא קמא כ"א עמ' 6 שו' 72 [עמ' 1746].

אין (בתמיהה) **שביעית** כ"ר עמ' 209 שו' 31 [עמ' 1632].

אין או' בבא מציעא כ"א עמ' 54 שו' 71 [עמ' 1757].

אין את יכול כלאים רש"ס פז ע"ב שו' 11 (אי) [עמ' 1686]; **שקלים** שרי"ר עמ' 138 שו' 10 [עמ' 1800].

אין כאן תרומות רש"ס מ ע"א שו' 8 [עמ' 1699]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 49 שו' 8 [עמ' 1868].

אין כאן (בתמיהה) **בבא מציעא** כ"א עמ' 44 שו' 57 [עמ' 1754].

אין כת' כן תענית קטע גינצבורג עמ' 419 שו' 15 [עמ' 1850].

אין לי אלא מעשרות רש"ס ב ע"ב שו' 4 [עמ' 1708].

אין תימר ברכות כ"ר עמ' 56 שו' 38 [עמ' 1587]; **דמאי** רש"ס כה ע"ב שו' 7 (ו-, תימ')

[עמ' 1679]; **כלאים** כ"ר עמ' 173 שו' 36 [עמ' 1622]; **תרומות** רש"ס מ ע"א שו' 8

[עמ' 1699]; **שקלים** בבלי ז ע"ב שו' 8 (ואם, תאמר) [עמ' 1735]; **סנהדרין** שרי"ר עמ' 256

שו' 21 [עמ' 1819]; **מכות** קטע ווידר עמ' 134 שו' 21 (און!) [עמ' 1872].

אין תימר... אין תימר... בבא מציעא כי"א עמ' 54 שר' 65 [עמ' 1757], שם שם שר' 66 (ואין תחת אין²) [שם].

אין תימר... ואין תימר... ע"ע אין תימר... אין תימר....

אין תעבדינון פסחים קטע לוינגר עמ' רס שר' 30 [עמ' 1842].

אינו (בתמיהה) הוריות בבלי יז ע"ב שר' 14 [עמ' 1773].

אינו דין (בתמיהה) סוטה כי"ר עמ' 22א שר' 32 [עמ' 1741].

אינון פליגיין בבא קמא כי"א עמ' 38 שר' 112 (2x: אינון פליגיין², אינון פליגיין³) [עמ' 1753-1752].

איני מקבל ע"ע אני איני מקבל עלי את הדבר הזה.

אינון (בתמיהה) ברכות שרי"ר עמ' 4 שר' 14 [עמ' 1779].

אית לך מימר מעשר שני רש"ס עא ע"ב שר' 7 [עמ' 1715].

אית לן כלאים רש"ס מב ע"ב שר' 11 [עמ' 1685].

אית תנאי תני ע"ע אית תניי תני.

אית תניי תני פאה כי"ר עמ' 10א גל' שר' 16 (ור, תנוי) [עמ' 1603], רש"ס ג ע"ב שר' 7

[עמ' 1671]; תענית שרי"ר עמ' 183 שר' 20 (תנאי) [עמ' 1807].

איתפלגון ר' ור' כלאים רש"ס קכא ע"א שר' 1 [עמ' 1688]. ועיין עוד ערך דאיתפלגון.

אלא (מדרשית) ברכות כי"ר עמ' 353 שר' 29 [עמ' 1586], רש"ס נא ע"ב שר' 14 [עמ' 1661],

שם סז ע"ב שר' 5 [עמ' 1662]; ערלה כי"ר עמ' 295 שר' 6 [עמ' 1655], שם שם שר' 11

[שם]; ביכורים רש"ס כה ע"א שר' 8 [עמ' 1727]; שקלים בבלי י ע"ב שר' 45 [עמ' 1736];

תענית שרי"ר עמ' 176 שר' 1 [עמ' 1806], שם עמ' 178 שר' 8 [שם]; בבא מציעא כי"א

עמ' 70 שר' 14 [עמ' 1761], שם שם שר' 28 (אלא²) [שם]; מכות קטע ווידר עמ' 134 שר' 22

[עמ' 1872].

אלא (תלמודית) ברכות רש"ס יג ע"ב שר' 10 [עמ' 1659]; פאה רש"ס כז ע"ב שר' 3

[עמ' 1672]; דמאי כי"ר עמ' 153א שר' 32 [עמ' 1616]; כלאים רש"ס ד ע"ב שר' 6 [עמ' 1684];

שביעית רש"ס קכט ע"ב שר' 8 [עמ' 1694]; סוטה כי"ר עמ' 11ב שר' 39 [עמ' 1740]; בבא

מציעא כי"א עמ' 54 שר' 81 [עמ' 1758], שם עמ' 56 שר' 45 [עמ' 1759]; סנהדרין קטע

עסיס עמ' 59 שר' 18 [עמ' 1868].

אלא (להצעת בעיא) בבא קמא כי"א עמ' 40 שר' 57 [עמ' 1753].

אלא (בתמיהה) ע"ע כלום... אלא....

אלא כיני פאה רש"ס טו ע"ב שר' 1 [עמ' 1671].

אלא כר' פסחים קטע לוינגר עמ' רסג שר' 13 [עמ' 1842].

אם (בלשון קושיא) יבמות קטע זוסמן עמ' 105 שר' 53 [עמ' 1860], שם שם שר' 54 [שם].

[אם]... אם... (בלשון קושיא) קידושין שרי"ר עמ' 234 שר' 34-35 [עמ' 1815].

אם... למה... ואם... למה... בבא בתרא כי"א עמ' 100 שר' 57-58 [עמ' 1769].

אם אומר את כן בבא מציעא כי"א עמ' 54 שר' 79 [עמ' 1758].

אם אמר ר' מיני שמעה ואמרה יבמות קטע זוסמן עמ' 103 שר' 8 [עמ' 1860].

אם אתה אומר דמאי רש"ס קכב ע"ב שר' 1 [עמ' 1682].

אם דריש (!) ר' הוריות בבלי יז ע"א שר' 33 (צ"ל: אין, צ"ל: ידרוש) [עמ' 1773].

- אם כן שקלים** בבלי יא ע"ב שו' 10 [עמ' 1736].
- אמ' (= אימר או אמרין)** **תענית** קטע זוסמן עמ' 44 שו' 50 [עמ' 1851]; **בבא קמא** כי"א עמ' 36 שו' 64 [עמ' 1752]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 82 שו' 29 [עמ' 1764].
- אמר אנין שאילתא כן** **עבודה זרה** שרי"ר עמ' 272 שו' 18 [עמ' 1822].
- אמר חדה** **חלה** קטע אפשטיין עמ' 266 שו' 13 (ר"י) [עמ' 1834].
- אמר לה** ע"ע זימנין אמר לה בש' ר'... וזימנין אמר לה....
- אמר ר' קומי ר'** **תרומות** כי"ר עמ' 227 שו' 31 [עמ' 1637].
- אמר' (= אמרין, או צ"ל: אמר)** **בבא קמא** כי"א עמ' 8 שו' 109 [עמ' 1746].
- אמרה** ע"ע: הדא אמרה; ויידה אמרה דא; מלתיה אמרה; מלתיה דר' אמרה; מתניתה <דר' חיה> אמרה.
- אמרה** ע"ע: אם אמר[ה] ר' מיני שמעה ואמרה; ר' אמרה קומי ר', ר' אמרה קומי ר'.
- אמרה כן** ע"ע מתניתה אמרה כן.
- אמרו** ע"ע: באיזה... אמרו; ולמה אמרו; לא אמרו אלא.
- אמרון** **שביעית** רש"ס קמה ע"א שו' 20 [עמ' 1694]. וע"ע ואמרון קומי הדא.
- אמרין** **בבא קמא** כי"א עמ' 31 שו' 43 [עמ' 1751]. וע"ע ואית דאמרין.
- אני אומר** **דמאי** רש"ס קכב ע"ב שו' 2 [עמ' 1682].
- אני אני מקבל עלי את הדבר הזה** **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 74 [עמ' 1758].
- אנן קיימין** **דמאי** רש"ס סז ע"א שו' 2 (קיימין) [עמ' 1681], שם עב ע"ב שו' 6 (קיימין) [שם]; **ערלה** רש"ס יט ע"ב שו' 6 [עמ' 1722]; **שבועות** שרי"ר עמ' 267 שו' 14 [עמ' 1821]. וע"ע כן אנן קיימין.
- אנן קיימין (!)** ע"ע אנן קיימין.
- אף... האמור כאן...** **פאה** רש"ס י ע"ב שו' 45 [עמ' 1671].
- אף... שנאמר כאן...** **פאה** כי"ר עמ' 104 שו' 10-11 [עמ' 1604].
- אף הוא** **פאה** רש"ס קח ע"א שו' 13 [עמ' 1677]; **מכות** קטע ווידר עמ' 134 שו' 22 [עמ' 1872].
- אף הן שקלים** בבלי י ע"ג שו' 21 [עמ' 1736].
- אשכחן (!)** ע"ע והן אשכחן (!).
- את אמר** **סוטה** שרי"ר עמ' 211 שו' 29 [עמ' 1810]; **בבא קמא** שרי"ר עמ' 241 שו' 22 (אתמר) [עמ' 1816]. וע"ע: הכא את אמר; הכה תמר... והכתמר...; ואת אמר; וכא את אמר הכין; כן את אמרת (!) הכה; תמן את אמר; תמן את אמר... וכא את אמר... ועיין עוד ערך: הדא דתמר; וכמא דתימר (!)... ודכוותה...; כמה דאת אמר.
- את אמרת (!)** ע"ע את אמר.
- את אמרת (!)** ע"ע מה את אמרת (!).
- את מוצא** ע"ע וכן את מוצא.
- את מימר דבעי (!)** **ברכות** כי"ר עמ' 86 שו' 28 (צ"ל: אית דבעי מימר) [עמ' 1598].
- אתא מימר לך** **פאה** רש"ס כז ע"א שו' 4 [עמ' 1672].
- אתא עובדא קומי דר' (!)** **בבא קמא** כי"א עמ' 23 שו' 81 (צ"ל: ר') [עמ' 1750].

אתא ר' אמ' (!) בשם ר' **תרומות** רש"ס יג ע"א שו' 2 (ואמ'! ול"ג) [עמ' 1697], כי"ר עמ' 2244 שו' 6 (ל"ג אמ') [עמ' 1642].

אתא ר' ואמ' (!) בשם ר' ע"ע אתא ר' אמ' (!) בשם ר'.

אתא ר' ור' בשם ר' **שקלים** בבלי ה ע"ב שו' 17 [עמ' 1734].

אתייה פסחים קטע לוינגר עמ' רעג שו' 2 [עמ' 1843]. וע"ע ותייא כר', ברם כר' לא אתיא.

אתייה דר' בר' (!) חייה כרבנין דבבלאי **בבא בתרא** כי"א עמ' 90 שו' 10 (צ"ל: דר') [עמ' 1766].

אתייה כהדין תנייה **בבא בתרא** כי"א עמ' 94 שו' 50 [עמ' 1767].
אתמר (= את אמר) ע"ע את אמר⁶.

ב

באותו **בבא קמא** כי"א עמ' 32 שו' 74 [עמ' 1751], שם שם שו' 75 [שם]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 87 שו' 71 (>ב-) [עמ' 1766].

באותן **בבא קמא** כי"א עמ' 33 שו' 81 (>ב-) [עמ' 1751], שם שם שו' 82 [שם].

באיזה... אמרו **חלה** רש"ס נה ע"א שו' 17 [עמ' 1719].

בגין ד- **ראש השנה** קטע גינצבורג עמ' 392 שו' 9 (>ד-) [עמ' 1847]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 88 שו' 19 [עמ' 1870].

בדא ע"ע לא בדא.

בדה **נידה** שרי"ר עמ' 289 שו' 4 [עמ' 1825]. וע"ע לא בדא.

בדין הוא **ברכות** כי"ר עמ' 65א שו' 1 [עמ' 1590].

בדעתיה (!) ע"ע כדעתיה.

בהדה פליגין **גיטין** שרי"ר עמ' 223 שו' 32 [עמ' 1813].

בההוא **שביעית** רש"ס קכט ע"ב שו' 6 [עמ' 1694].

בכלל **הוריות** בבלי יז ע"א שו' 23 [עמ' 1772].

במ' (= במה) **מכות** קטע ווידר עמ' 133 שו' 9 (צ"ל: מהוא?) [עמ' 1871].

במהוא (!) **מכות** קטע ווידר עמ' 133 שו' 8 (צ"ל: מהוא? / במה?) [עמ' 1871].

במחלוקת **מעשר שני** רש"ס ח ע"ב שו' 4 [עמ' 1712].

במשמע **ביכורים** רש"ס כט ע"א שו' 4 [עמ' 1727].

בסתם **בבא מציעא** כי"א עמ' 56 שו' 45 [עמ' 1759].

בעא (= הסתפק או חקר והעלה) **כלאים** רש"ס נב ע"א שו' 7 [עמ' 1685].

בעא קומי ר' ע"ע בעה קומי ר'.

בעה קומי ר' **תרומות** כי"ר עמ' 248א שו' 31 (בעא) [עמ' 1643]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 64 [עמ' 1757], שם עמ' 56 שו' 38 [עמ' 1758].

בעי (= מסתפק) **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 61 [עמ' 1757].

⁶ בערך "הכא את אמר" המצוין שם.

בעי (= מקשה) **ראש השנה** שרי"ר עמ' 140 שו' 16 [עמ' 1801]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 105 שו' 53 [עמ' 1860]; **נידה** שרי"ר עמ' 289 שו' 4 [עמ' 1825].

בעיין (= מסתפקים) **שביעית** רש"ס לז ע"א שו' 6 [עמ' 1691].

בר' (!) חיייה (= משנת ר' חייא) ע"ע אתייה דר' בר' (!) חיייה כרבנין דבבלאי.

ברם שביעית רש"ס קסז ע"ב שו' 12 [עמ' 1696]. וע"ע תמן ... ברם....

ברם הכא ע"ע תמן ... ברם הכא....

ברם כמן דאמר שביעית כי"ר עמ' 212 שו' 6 [עמ' 1633]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 85 שו' 45 [עמ' 1857].

ברם כר' ע"ע ותיא כר', ברם כר' לא אתיא.

בשביל ל- **מכות** קטע ווידר עמ' 135 שו' 21 [עמ' 1872].

בשביל ש- **פסחים** קטע לוינגר עמ' רעה שו' 15 [עמ' 1844].

בשעה ש- **בבא קמא** כי"א עמ' 35 שו' 57 [עמ' 1752], שם עמ' 36 שו' 60 (ור') [שם].

בתריה ע"ע מה כתיב בתריה.

ד

דא ע"ע: ויידה אמרה דא; ולא דא היא שאלתיה דר'. ועיין עוד ערך: בדה; לא בדא.

דאיתפלגון ע"ע דאיתפלגון.

דאיתפלגון ברכות רש"ס קעא ע"א שו' 6 [עמ' 1667], שרי"ר עמ' 293 שו' 3 (דאיתפלגון) [עמ' 1782]. ועיין עוד ערך איתפלגון ר' ור'.

דבר אחר מעשר שני רש"ס צה ע"א שו' 20 [עמ' 1716].

דבר תורה בבא קמא שרי"ר עמ' 248 שו' 12 (דבר) [עמ' 1817]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 58 שו' 17 [עמ' 1868]. וראה עוד ערך לדברי תורה.

דברי הכל שביעית רש"ס קכט ע"ב שו' 7 [עמ' 1694], שם שם שו' 8 [שם]; **תרומות** רש"ס קה ע"א שו' 8 [עמ' 1703]; **מעשר שני** רש"ס ח ע"ב שו' 3 [עמ' 1712]; **בבא קמא** כי"א עמ' 22 שו' 62 [עמ' 1749]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 46 שו' 97 [עמ' 1755]. ועיין עוד ערך כדברי הכל.

דברי הכל היא תרומות רש"ס פט ע"א שו' 8 [עמ' 1702].

דברי חכמים (= הלכה) **ברכות** כי"ר עמ' 279 שו' 1 [עמ' 1595]; **כלאים** כי"ר עמ' 176 שו' 26 [עמ' 1623], רש"ס קז ע"ב שו' 9 (ולדבריו) [עמ' 1687].

דברי חכמים ... דברי ר'... **בבא מציעא** כי"א עמ' 50 שו' 107 [עמ' 1756]. וראה עוד ערך זו דברי ר'... אבל חכמים (!)....

דברי ר' (= דבריו של ר') ע"ע זו דברי ר'... אבל חכמים (!)....

דברי ר' (= לדברי ר') **תרומות** כי"ר עמ' 227 שו' 30 [עמ' 1637]; **סוטה** שרי"ר עמ' 221 שו' 7 [עמ' 1812].

דבתרא ע"ע ואמור דבתרא.

דה ע"ע דא⁷.

דו אמר שביעית רש"ס קכג ע"א שו' 4 [עמ' 1694]; **תרומות** רש"ס טו ע"ב שו' 12 [עמ' 1698].

דו יכיל מימור ליה בבא מציעא כ"א עמ' 54 שו' 80 [עמ' 1758].

דין (= שורת הדין) ע"ע: אינו דין (בתמיהה); בדין הוא.

דכוותה דמאי רש"ס צז ע"ב שו' 5 [עמ' 1681].

דכתו' (!) ע"ע דכתיב.

דכתיב ברכות רש"ס צו ע"א שו' 22 [עמ' 1664], כ"ר עמ' 265 שו' 35 [עמ' 1590]; **פאה**

רש"ס יא ע"ב שו' 17 [עמ' 1671], כ"ר עמ' 129 שו' 2 [עמ' 1611]; **מעשר שני** רש"ס

כד ע"א שו' 2 [עמ' 1713], שם קד ע"ב שו' 3 [עמ' 1716]; **חלה** רש"ס עז ע"ב שו' 4

[עמ' 1720], שם שם שו' 6 [שם], שם שם שו' 8 [שם]; **ביכורים** רש"ס יג ע"א שו' 1

[עמ' 1726], שם שם שו' 4 [שם], שם כג ע"א שו' 7 [עמ' 1727], שם כח ע"א שו' 9 [שם],

שם כט ע"א שו' 1 [שם], שם מז ע"ב שו' 12 [עמ' 1728]; **פסחים** קטע לוינגר עמ' רעב

שו' 11 [עמ' 1843], שם עמ' רפא שו' 14 [עמ' 1844]; **שקלים** בבלי יא ע"ד שו' 9 [עמ' 1736];

ראש השנה קטע זוסמן עמ' 42 שו' 30 [עמ' 1847]; **תענית** קטע גינצבורג עמ' 424 שו' 19

[עמ' 1851]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 102 שו' 34 [עמ' 1859]; **סוטה** שרי"ר עמ' 217 שו' 10

[עמ' 1811]; **בבא קמא** כ"א עמ' 19 שו' 84 (דכתו' וצ"ל: דכתי') [עמ' 1749]; **סנהדרין**

קטע ששון עמוד ב שו' 18 [עמ' 1866], שרי"ר עמ' 260 שו' 14 [עמ' 1820]; **הוריות** בבלי

יז ע"ד שו' 50 [עמ' 1774]. וע"ע הדה היא דכתיב.

דלכן דמאי רש"ס כז ע"א שו' 6 [עמ' 1679]; **תרומות** רש"ס פב ע"א שו' 6 [עמ' 1701].

דלמה (= מעשה) **ברכות** שרי"ר עמ' 10 שו' 23 [עמ' 1780].

דעתיה דר' ע"ע על דעתיה דר'.

דר' מעשר שני רש"ס עא ע"ב שו' 7 [עמ' 1715].

דר' היא תרומות רש"ס יג ע"א שו' 3 [עמ' 1698]; **גיטין** שרי"ר עמ' 224 שו' 33 [עמ' 1813].

דרבנין פאה כ"ר עמ' 114 שו' 6 [עמ' 1607].

דריש (!) ע"ע אם דריש (!) ר'. וראה עוד ערך לפום (!) כן לא דריש ר'.

דשלחת קודמין היא הוריות בבלי יז ע"א שו' 10 [עמ' 1772].

דתני פאה רש"ס קטו ע"ב שו' 2 [עמ' 1677]; **דמאי** רש"ס לז ע"א שו' 9 [עמ' 1679];

כלאים כ"ר עמ' 159 שו' 31 [עמ' 1618], רש"ס ז ע"א שו' 4 [עמ' 1684]; **תרומות** רש"ס

ל ע"א שו' 2 [עמ' 1699], שם לט ע"א שו' 18 (דתניא!) [שם]; **חלה** רש"ס יא ע"ב שו' 1

(דתניא!) [עמ' 1717], שם כד ע"ב שו' 15 (דתניא!) [שם]; **ביכורים** רש"ס מט ע"א שו' 15

(דתניא!) [עמ' 1729]; **פסחים** קטע לוינגר עמ' רסד שו' 13 [עמ' 1842]; **סוטה** כ"ר עמ' 334

שו' 15 [עמ' 1742]. ועיין עוד ערך: כהדא דתניא (!); מדתני.

דתני חילפאי תרומות רש"ס כו ע"ב שו' 12 [עמ' 1698].

דתני ר' אושעיא תרומות רש"ס כד ע"א שו' 1 [עמ' 1698].

⁷ גם בערך "לא בדא" המצוין שם.

דתני ר' שמעון בן יוחאי שבת שרי"ר עמ' 66 שו' 23 [עמ' 1789].

דתניא (!) ע"ע דתני.

דתנינן מעשרות כי"ר עמ' 265 שו' 30 [עמ' 1648], רש"ס עד ע"ב שו' 11 [עמ' 1711];

מעשר שני רש"ס לא ע"א שו' 3 [עמ' 1713]; **ערלה** רש"ס כד ע"א שו' 5 [עמ' 1723];

מועד קטן קטע זוסמן עמ' 62 שו' 11 [עמ' 1854]; **בבא קמא** כי"א עמ' 27 שו' 53

[עמ' 1750]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 89 שו' 117 (דתנן!) [עמ' 1766].

דתנינן תמן תרומות רש"ס מג ע"ב שו' 6 [עמ' 1700], שם פט ע"א שו' 2 [עמ' 1702],

שם קכד ע"א שו' 1 [עמ' 1704]; **ביכורים** רש"ס כט ע"ב שו' 2 [עמ' 1727].

דתנן (!) ע"ע דתנינן.

ה

ה'ד'ה' ע"ע הדה היא דכתיב.

ה'ה' דכתיב ע"ע הדה היא דכתיב.

הא (= אמר מר) **תרומות** כי"ר עמ' 227 שו' 32 [עמ' 1637]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 58

שו' 17 [ה]א [עמ' 1868].

הא (= אבל) **פאה** רש"ס עח ע"א שו' 1 [עמ' 1675], שם צד ע"א שו' 8 [עמ' 1676]; **דמאי**

רש"ס פד ע"ב שו' 10 [עמ' 1681]; **תרומות** רש"ס פד ע"ב שו' 5 [עמ' 1702]; **ראש השנה**

שרי"ר עמ' 151 שו' 6 [עמ' 1802]; **בבא קמא** כי"א עמ' 2 שו' 24 [עמ' 1745], שם עמ' 34

שו' 17 [עמ' 1752]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 57 שו' 64 [עמ' 1759], שם עמ' 59 שו' 15

[שם], שם עמ' 66 שו' 162 [עמ' 1760]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 79 שו' 14 [עמ' 1764], שם

שם שו' 15 [שם], שם עמ' 92 שו' 59 [עמ' 1767], שם עמ' 94 שו' 50 [שם]; **שבועות** שרי"ר

עמ' 267 שו' 6 [עמ' 1821].

הא אמורה (!) ע"ע הא אמירה.

הא אמירה **בבא קמא** כי"א עמ' 32 שו' 66 [עמ' 1751], שרי"ר עמ' 250 שו' 36 (אמורה!)

[עמ' 1818].

הא כיצד סנהדרין קטע עסיס עמ' 56 שו' 9 [עמ' 1868].

האמור ע"ע אף... האמור כאן... ועיין עוד ערך כאמור.

הדא ע"ע: ואמרון קומי הדא; ועוד מן הדא; נשמענה מן הדא; שמע לה מן הדא. וראה

עוד ערך: בהדה פליגי; כהדא דתניא (!); כהדה.

הדא דר' ע"ע לית הדא דר' תתובא על ר'.

הדא דתימ' (!) ע"ע הדה דתמר.

הדא דתימר (!) ע"ע הדה דתמר.

הדא היא דכתיב ע"ע הדה היא דכתיב.

הדה ע"ע הדא.

הדה אמרה סנהדרין קטע עסיס עמ' 61 שו' 9 [עמ' 1868].

הדה דתמר **תרומות** רש"ס קמ ע"א שו' 1 (הדא, דתימרו!) [עמ' 1705], שם קנא ע"א שו' 16 (הדא, דתימרו!) [עמ' 1706]; **ערלה** רש"ס מז ע"ב שו' 16 (הדא, דתימרו!) [עמ' 1724]; **מועד קטן** קטע זוסמן עמ' 76 שו' 4 [עמ' 1855].

הדה היא דאמר **בבא בתרא** כי"א עמ' 99 שו' 33 [עמ' 1769].

הדה היא דכתיב **ברכות** כי"ר עמ' 90 שו' 32 (ה'ד'ה') [עמ' 1600]; **שקלים** שרי"ר עמ' 134 שו' 7 (הדא, דכת[יב]) [עמ' 1799]; **תענית** שרי"ר עמ' 178 שו' 13 [עמ' 1806]; **סנהדרין** שרי"ר עמ' 262 שו' 6 (ה'ה') [עמ' 1820].

הדה ילפה מה היא (!) ... וההיא ילפא מהדא ... **ביצה** קטע זוסמן עמ' 26 שו' 28-29 (צ"ל: מההיא) [עמ' 1849].

הדה ילפה מההיא, וההיא ילפא מהדה **ביצה** קטע זוסמן עמ' 26 שו' 27 [עמ' 1849].

הדין תנייה ע"ע אתייה כהדין תנייה.

ההיא ע"ע: הדה ילפה מה היא (!) ... וההיא ילפא מהדא...; הדה ילפה מההיא, וההיא ילפא מהדה.

הוא ... הוא ... **ביצה** קטע זוסמן עמ' 26 שו' 29 [עמ' 1849]; **הוריות** בבלי יז ע"ד שו' 26 (והוא! תחת הוא²) [עמ' 1774].

הוא ... והוא (!) ... ע"ע הוא ... הוא ....

הואיל **הוריות** בבלי יז ע"ב שו' 31 [עמ' 1771].

הווה מגיב ליה **ברכות** כי"ר עמ' 61א שו' 35 [עמ' 1589].

הווי ע"ע הוי.

הוון בעיי מימר **פסחים** שרי"ר עמ' 106 שו' 21 [עמ' 1794]; **עבודה זרה** שרי"ר עמ' 279 שו' 13 (בעיי מימר!) [עמ' 1823].

הוי **תרומות** רש"ס מא ע"א שו' 15 [עמ' 1699]; **שקלים** שרי"ר עמ' 128 שו' 19 (הווי) [עמ' 1798].

הורי **שביעית** רש"ס קמב ע"ב שו' 7 [עמ' 1694]. וראה עוד ערך והורה.

הושבה **בבא בתרא** כי"א עמ' 92 שו' 55 (2א) [עמ' 1767].

היא מתניתה **ברכות** כי"ר עמ' 96 שו' 37 [עמ' 1602].

היא ר', היא ר' **כלאים** כי"ר עמ' 168 שו' 33 [עמ' 1620], רש"ס נז ע"ב שו' 7 [עמ' 1686].

היאך (בתמיהה) **שקלים** בבלי ז ע"ב שו' 9 [עמ' 1735].

היך עבידא **כלאים** רש"ס לו ע"ב שו' 4 [עמ' 1685].

הכא ע"ע: ותנן (!) הכא; כן את אמרת (!) הכה; מן דאמר תמן ... אוף הכא...; שנייא היא הכא; תמן ... ברם הכא...; תמן ... הכא.... ועיין עוד ערך: והכא לא שנייה היא בין... בין...; והכה; וכא; וכא את אמר הכין.

הכא את אמר **תרומות** רש"ס קכד ע"א שו' 11 [עמ' 1704]; **בבא קמא** כי"א עמ' 28 שו' 79 (הכה, אתמר) [עמ' 1750], **שרי"ר** עמ' 248 שו' 19 (הכה, אתמר!) [עמ' 1817].

הכה ע"ע הכא⁸.

⁸ גם בערך "תמן... ברם הכא..." המצוין שם.

הכה אתמר ע"ע הכא את אמר.

הכה תמר... והכתמר... שקלים שרי"ר עמ' 121 שו' 15 [עמ' 1797].

הלכה כר' < חלה רש"ס נ ע"א שו' 6 [עמ' 1719]. ועיין עוד ערך להלכה.

הלכה למשה מסיני שביעית כי"ר עמ' 188 שו' 14 [עמ' 1627].

הקיש בבא בתרא כי"א עמ' 99 שו' 23 [עמ' 1769].

הרי (בניחותא) **מעשר שני** רש"ס פח ע"ב שו' 9 [עמ' 1715].

הרי (בלשון קושיא) **תרומות** כי"ר עמ' 231 שו' 20 [עמ' 1639], רש"ס קג ע"א שו' 9 (ו-)

[עמ' 1703]; **שבת** שרי"ר עמ' 78 שו' 15 [עמ' 1790]; **סוטה** כי"ר עמ' 22 שו' 16 [עמ' 1741];

בבא קמא כי"א עמ' 6 שו' 73 [עמ' 1746]. וע"ע והרי... הרי... (בלשון קושיא).

השיבו ע"ע ומה טעם השיבו.

התיב ר' שקלים בבלי ד ע"ב שו' 32 [עמ' 1734].

התיבון הוריות בבלי יז ע"ב שו' 14 [עמ' 1773].

ו

ואהין הוא בבא מציעא כי"א עמ' 56 שו' 38 [עמ' 1758].

ואומ' (!) ע"ע כשהוא ואומ' (!).

ואילו הם ע"ע ואלו הן.

ואילו הן ע"ע ואלו הן.

ואין (מדרשית) **הוריות** בבלי יז ע"ד שו' 19 [עמ' 1774].

ואין (בתמיהה) **שביעית** רש"ס קנ ע"א שו' 4 [עמ' 1695].

ואין תימ' ע"ע אין תימר.

ואית דאמרי (!) ע"ע ואית דאמרי.

ואית דאמרי **ברכות** כי"ר עמ' 68 שו' 14 (דמרי) [עמ' 1592], רש"ס קו ע"א שו' 10

(דאמרי) [עמ' 1664]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 88 שו' 19 [עמ' 1870].

ואית דבעו מימר ברכות רש"ס קפח ע"א שו' 12 [עמ' 1668].

ואית דמרי ע"ע ואית דאמרי.

ואית תנוי תני ע"ע אית תנוי תני.

ואלו הן ברכות כי"ר עמ' 76 שו' 44 (ואילו, הם) [עמ' 1595]; **מועד קטן** שרי"ר עמ' 192

שו' 20 (אילו) [עמ' 1808], קטע זוסמן עמ' 68 שו' 55 (ואילו) [עמ' 1854]; **בבא בתרא**

כי"א עמ' 85 שו' 29 [עמ' 1765].

ואם תאמר ע"ע אין תימר.

ואמור דבתרא הוריות בבלי יז ע"א שו' 10 [עמ' 1772].

ואמרה ע"ע אמרה.

ואמרון קומי הדה בבא מציעא כי"א עמ' 61 שו' 39 [עמ' 1759].

ואפילו כן תרומות רש"ס קלט ע"ב שו' 10 [עמ' 1705].

ואת אמר ברכות כי"ר עמ' 86 שו' 29 [עמ' 1598], רש"ס קפח ע"א שו' 13 (ותימר): וצ"ל: (ותמר) [עמ' 1668].

ובלבד פאה רש"ס סג ע"א שו' 5 (ו-ר) [עמ' 1674]; **שביעית** כי"ר עמ' 203 שו' 8 [עמ' 1630].

ובסוף העניין מהוא אומר ע"ע ובסוף העניין מהו אומר.

ובסוף העניין מהו אומר בבא קמא כי"א עמ' 32 שו' 69 [עמ' 1751], שרי"ר עמ' 250 שו' 38 (העניין, מהוא) [עמ' 1818].

ובשעה ש- ע"ע בשעה ש-.

ודכוותה ע"ע וכמא דתימר (!) ... ודכוותה....

והא ערלה רש"ס ע"ב שו' 6 [עמ' 1725]; **הוריות** בבלי יז ע"א שו' 22 [עמ' 1772].

והא כתיב סנהדרין שרי"ר עמ' 259 שו' 12 [עמ' 1819]; **מכות** קטע ווידר עמ' 133 שו' 18 [עמ' 1871], שם שם שו' 19 [שם], שם שם שו' 20 [שם], שם עמ' 134 שו' 21 [שם].

והא ר' פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה ברכות רש"ס טז ע"א שו' 7 [עמ' 1659].

והא תני ע"ע והתני.

והא תני ר' הושעיה בבא מציעא כי"א עמ' 54 שו' 62 [עמ' 1757], שם עמ' 63 שו' 99 (הושעיה) [עמ' 1760].

והא תני ר' הושעיה ע"ע והא תני ר' הושעיה.

וההיא ע"ע ההיא.

והוא ש- פאה רש"ס פד ע"א שו' 7 [עמ' 1675]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 52 שו' 17 [עמ' 1756], שם עמ' 64 שו' 105 [עמ' 1760].

והורה ר' בבא מציעא כי"א עמ' 73 שו' 41 [עמ' 1761]. וראה עוד ערך ולא הורי.

והכא לא שנייה היא בין... בין... ערלה כי"ר עמ' 300 שו' 28 [עמ' 1656].

והכה בבא בתרא כי"א עמ' 105 שו' 13 [עמ' 1770]; **שבועות** שרי"ר עמ' 269 שו' 6 [עמ' 1821].

והלא מעשר שני רש"ס נב ע"ב שו' 3 [עמ' 1714], שם שם שו' 5 [שם].

והן אשכחן (!) פאה רש"ס כח ע"ב שו' 9 (וצ"ל: אשכחן) [עמ' 1673].

והן דהוינן סברין מועד קטן שרי"ר עמ' 199 שו' 20 [עמ' 1809].

והרי (בלשון קושיא) ע"ע הרי (בלשון קושיא).

והרי... הרי... (בלשון קושיא) **הוריות** בבלי יז ע"ב שו' 14 [עמ' 1773].

והרי דברים קל וחומר ע"ע והרי הדברים קל וחומר.

והרי הדברים קל וחומר ברכות כי"ר עמ' 91 שו' 7 [עמ' 1600], שם שם שו' 14 (דברים) [שם].

והתני כלאים רש"ס כז ע"ב שו' 5 [עמ' 1684]; **תרומות** רש"ס קב ע"ב שו' 9 (והתניא):

[עמ' 1703]; **בבא קמא** כי"א עמ' 39 שו' 26 (והא תני) [עמ' 1753].

והתני ר' חייא תענית קטע זוסמן עמ' 44 שו' 48 [עמ' 1851].

והתניא (!) ע"ע והתני.

- והתנינן מעשרות** רש"ס סז ע"ב שו' 10 [עמ' 1711].
- ווידא אמרה דא** ע"ע ויידה אמרה דא.
- וחזר ותנה בבא בתרא** כי"א עמ' 79 שו' 14 [עמ' 1764].
- ויידה אמרה דא ברכות** כי"ר עמ' 48 שו' 2 (ווידא) [עמ' 1584]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 96 שו' 27 [עמ' 1768].
- ויש** (בתמיהה) **בבא מציעא** כי"א עמ' 52 שו' 14 (ויש²) [עמ' 1756]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 59 שו' 18 [עמ' 1868].
- וכא דמאי** רש"ס מד ע"א שו' 12 [עמ' 1679]. וע"ע: תמן... וכא...; תמן אמרין (!)... וכה אינון אמרין...; תמן את אמר... וכא את אמר....
- וכא את אמר הכין שביעית** רש"ס מד ע"ב שו' 4 [עמ' 1691].
- וכאילו** ע"ע כאילו.
- וכגון** ע"ע כגון.
- וכה** ע"ע וכא.
- וכי ברכות** כי"ר עמ' 94 שו' 2 [עמ' 1601]; **חלה** רש"ס כה ע"ב שו' 2 [עמ' 1718].
- וכמא דתימר (!)... ודכוותה... פאה** רש"ס קג ע"א שו' 7-8 (צ"ל: דתמר) [עמ' 1676].
- וכן את מוצא בבא קמא** כי"א עמ' 32 שו' 67 [עמ' 1751], שרי"ר עמ' 250 שו' 36 [עמ' 1818].
- וכן תני (!)** ע"ע ותני כן.
- וכתיב מעשר שני** רש"ס צד ע"א שו' 8 [עמ' 1716].
- ולא דא היא שאלתיה דר' (בתמיהה) בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 64 [עמ' 1757].
- ולא דמיה כלאים** כי"ר עמ' 174 שו' 30 (ו- לוי, דמיה) [עמ' 1622]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 68 [עמ' 1757], שם שם שו' 72 [שם].
- ולא הורי ברכות** שרי"ר עמ' 11 שו' 19 [עמ' 1780].
- [**ולא עוד אלא סנהדרין** שרי"ר עמ' 257 שו' 26 [עמ' 1819].
- ולא פליגי (!) פאה** רש"ס פב ע"ב שו' 7 (צ"ל: פליגי) [עמ' 1675].
- ולדברי (!) חכמים** ע"ע דברי חכמים (= הלכה).
- ולית הדא דר' תתובא על ר' ע"ע** לית הדא דר' תתובא על ר'.
- ולית ר' מודי בה תרומות** רש"ס קכה ע"ב שו' 10 [עמ' 1704].
- ולמה אמרו בבא קמא** כי"א עמ' 6 שו' 72 [עמ' 1746].
- ולמה לא אמר ברכות** רש"ס קעח ע"ב שו' 7 [עמ' 1668], שרי"ר עמ' 296 שו' 1 [ולמ[ה] [עמ' 1783].
- ומגיב ליה ברכות** רש"ס עח ע"א שו' 8 [עמ' 1663].
- ומה אם... לא כל שכן ש"...** **כלאים** רש"ס ס ע"ב שו' 8-13 [עמ' 1686].
- ומה טעם השיבו תענית** קטע גינצבורג עמ' 427 שו' 4 [עמ' 1851].
- ומה טעמיה (!)** ע"ע מה טעמה.
- ומודה ר' דמאי** רש"ס קיט ע"ב שו' 2 [עמ' 1682]. וראה עוד ערך ולית ר' מודי בה.
- ומכיון ש" ע"ע** מכיון ש".

ומן דמר סנהדרין קטע עסיס עמ' 82 שו' 28 [עמ' 1869].
ומפני מה ע"ע מפני מה.
ונלמוד ע"ע נצא לחוץ ונלמוד.
ועוד מן הדא שקלים בבלי ז ע"ב שו' 7 [עמ' 1735].
ועשו ע"ע עשו.
וקשי' על דר' שביעית כי"ר עמ' 209 שו' 30 (וקשייה, ר') [עמ' 1632], רש"ס קנ ע"א שו' 4 [עמ' 1695].
וקשייה על ר' ע"ע וקשי' על דר'.
ור' בדעתיה (!) פאה כי"ר עמ' 100 שו' 1 (צ"ל: כדעתיה) [עמ' 1603].
ורבנן (!) אמרין כלאים רש"ס מב ע"ב שו' 10 (צ"ל: ורבנן) [עמ' 1685].
ושניהם למידין ערלה רש"ס כ ע"ב שו' 3 [עמ' 1722].
ותהא כן גיטין שרי"ר עמ' 224 שו' 22 [עמ' 1813].
ותיא כר', ברם כר' לא אתיא הוריות בבלי יו ע"ד שו' 47 [עמ' 1772].
ותימר (!) ע"ע ואת אמר.
ותנה ע"ע תנא.
ותני חלה רש"ס לט ע"ב שו' 6 (ותניא!) [עמ' 1719]; **ערלה** רש"ס לב ע"א שו' 12 [עמ' 1723];
בבא בתרא כי"א עמ' 94 שו' 51 (צ"ל: דתני) [עמ' 1767].
ותני כן ערלה רש"ס מג ע"א שו' 5 [עמ' 1724]; **ביכורים** רש"ס לא ע"א שו' 1 [עמ' 1727];
בבא מציעא כי"א עמ' 52 שו' 25 (וכן תני!) [עמ' 1756].
ותני עלה דמאי רש"ס כג ע"א שו' 4 [עמ' 1678]; **מעשרות** רש"ס עד ע"ב שו' 13 [עמ' 1711]; **חלה** רש"ס נה ע"א שו' 16 [עמ' 1719].
ותני ר' הושעיה כן בבא מציעא כי"א עמ' 54 שו' 75 [עמ' 1758].
ותניא (!) ע"ע ותני.
ותנינן ברכות רש"ס עא ע"א שו' 17 [עמ' 1662]; **מועד קטן** שרי"ר עמ' 191 שו' 28 [עמ' 1808].
ותנן (!) הכא מועד קטן קטע זוסמן עמ' 66 שו' 10 (צ"ל: ותנינן) [עמ' 1854].

ז

זאת אומרת ביכורים רש"ס לו ע"א שו' 4 [עמ' 1728].
זה פאה כי"ר עמ' 130 שו' 14 [עמ' 1611]; **שקלים** בבלי ח ע"ד שו' 5 [עמ' 1735]; **תענית** קטע גינצבורג עמ' 408 שו' 3 (זה²) [עמ' 1850]; **סוטה** כי"ר עמ' 39 שו' 15 [עמ' 1744], שם שם שו' 16 [שם].
זו דברי ר'... אבל חכמים (!)... **יבמות** קטע זוסמן עמ' 82 שו' 11 (צ"ל: דברי חכמים) [עמ' 1856].
זימנין אמר לה בש' ר'... וזימנין אמר לה... **סוטה** כי"ר עמ' 39 שו' 15-16 [עמ' 1744].

ח

חבריא ע"ע חבריאיא.

חבריה ע"ע חבריאיא.

חברייא ברכות כי"ר עמ' 47 שו' 6 (חבריה) [עמ' 1584], רש"ס כג ע"ב שו' 6 [עמ' 1660], שם צ ע"א שו' 10 (חבריא) [עמ' 1663].

חד אמר ברכות כי"ר עמ' 80 שו' 25 [עמ' 1596], קטע בולוניה² שו' 7 [עמ' 1831].

חורו (!) (כלומר, תנא אחר) ע"ע תניי חורו (!) תני.

חידוש מקרא מכות קטע ווידר עמ' 133 שו' 18 [עמ' 1871], שם שם שו' 19 [שם], שם שם שו' 20 (2x) [שם], שם עמ' 134 שו' 21 [עמ' 1872].

חכמים שבועות שרי"ר עמ' 265 שו' 4 (חכמ' 2) [עמ' 1821]. וע"ע: דברי חכמים (= הלכה); דברי חכמים... דברי ר'....

חכמים (!) ע"ע זו דברי ר'... אבל חכמים (!)....

ט

טעם ע"ע מה טעם.

טעם (= תשובה) ע"ע ומה טעם השיב.

טעמ' דר' ע"ע מה טעמה דר'.

טעמה ע"ע מה טעמה.

טעמה דר' ע"ע מה טעמה דר'.

טעמיה (!) ע"ע מה טעמה.

טעמיה דר' ע"ע מה טעמה דר'.

י

יאות מעשרות רש"ס נז ע"א שו' 11 [עמ' 1710].

יאות אמר ר' כלאים כי"ר עמ' 171 שו' 14 [עמ' 1621], רש"ס עה ע"ב שו' 5 [עמ' 1686].

ייבה בבא קמא כי"א עמ' 13 שו' 90 [עמ' 1748].

יכול מעשרות רש"ס ב ע"ב שו' 7 [עמ' 1708]; **בבא קמא** כי"א עמ' 13 שו' 91 [עמ' 1748]. וראה עוד ערך: אין את יכול; [כ]ביכול.

יכיל מימר ליה (לשון הדיוט) **בבא בתרא** כי"א עמ' 96 שו' 15 [עמ' 1768].

ילפא ע"ע ילפה.

ילפה ע"ע: הדה ילפה מה היא (!).... וההיא ילפא מהדא...; הדה ילפה מההיא, וההיא ילפא מהדה.

יצא פאה רש"ס כ ע"ב שו' 10 [עמ' 1672], כי"ר עמ' 122 שו' 38 [עמ' 1609], רש"ס פה ע"ב שו' 3 [עמ' 1675].

כ

- כאילו** **כלאים** רש"ס פב ע"א שו' 1 (ו-ר) [עמ' 1686]; **בבא קמא** כי"א עמ' 30 שו' 28 [עמ' 1751]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 70 [עמ' 1757].
- כאמור** **תענית** קטע זוסמן עמ' 52 שו' 51 [עמ' 1852].
- כאן** ע"ע: אין כאן; אין כת' כן; אמר אנין שאילתא כן; אף... האמור כאן...; אף... שנאמר כאן...; מה שנאמר להלן... אף... שנאמר כאן... וראה עוד ערך מכאן ש-².
- כאן** (= ארץ ישראל) **תרומות** רש"ס קנה ע"ב שו' 4 [עמ' 1706].
- כאן... וכאן...** ע"ע כאן... כאן....
- כאן... וכן...** ע"ע כאן... כאן....
- כאן... כאן...** **דמאי** רש"ס סו ע"ב שו' 10 - סז ע"א שו' 1 (וכאן תחת כאן²) [עמ' 1680]; **שקלים** שרי"ר עמ' 121 שו' 16 (וכן תחת כאן²) [עמ' 1797]; **תענית** קטע זוסמן עמ' 44 שו' 50 [עמ' 1851]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 105 שו' 50 [עמ' 1860], שם שם שו' 51 [שם].
- [**כ**] **ביכול** **סנהדרין** שרי"ר עמ' 257 שו' 9 [עמ' 1819].
- כגון** **ברכות** רש"ס נב ע"א שו' 3 [עמ' 1661]; **שביעית** כי"ר עמ' 2205 שו' 6 [עמ' 1631]; **תרומות** כי"ר עמ' 2241 שו' 26 (צ"ל: בגין) [עמ' 1641]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 64 שו' 114 (ו-ר) [עמ' 1760].
- כגון ש-** **מעשר שני** כי"ר עמ' 2272 שו' 23 [עמ' 1650].
- כדברי הכל** **פאה** רש"ס סה ע"א שו' 4 [עמ' 1674].
- כדי >ל-** **שקלים** בבלי י ע"ב שו' 40 [עמ' 1736].
- כדי >ש-** **ברכות** כי"ר עמ' 259 שו' 39 [עמ' 1588], רש"ס עד ע"א שו' 16 [עמ' 1663], שם פא ע"ב שו' 10 [שם], שם שו' 11 [שם]; **שביעית** רש"ס צט ע"א שו' 3 [עמ' 1693]; **פסחים** קטע גינצבורג עמ' 448 שו' 19 [עמ' 1839]; **שקלים** בבלי ה ע"ב שו' 5 (כדי²) [עמ' 1734]; **ראש השנה** קטע זוסמן עמ' 40 שו' 37 [עמ' 1847], שם שם שו' 41 [שם].
- כדעתיה** ע"ע: ור' בדעתיה (י); ר' כדעתיה; ר' כדעתיה, ור' כדעתיה.
- כהדא דתני' (!)** ע"ע כהדא דתניא (י).
- כהדא דתניא (!)** **דמאי** רש"ס קכד ע"א שו' 3 (דתני' וצ"ל: דתני) [עמ' 1683]; **ערלה** רש"ס נח ע"א שו' 7 (כי הדא וצ"ל: כיהדא [= כהדא], דתני) [עמ' 1724]; **ביכורים** רש"ס כה ע"א שו' 5 (צ"ל: דתני) [עמ' 1727].
- כהדה** **ברכות** שרי"ר עמ' 201 שו' 20 [עמ' 1781]; **מועד קטן** שרי"ר עמ' 206 שו' 2 [עמ' 1809]; **בבא קמא** כי"א עמ' 31 שו' 55 [עמ' 1751]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 55 שו' 6 [עמ' 1758], עמ' 56 שו' 40 [עמ' 1759]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 83 שו' 58 [עמ' 1764].
- כי הדא (!) דתני** ע"ע כהדא דתניא (י).
- כיון ש-** **ערלה** רש"ס סו ע"א שו' 2 (ש-²) [עמ' 1725]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 69 [עמ' 1757]. וראה עוד ערך מכיון ש-.
- כיני** **תרומות** רש"ס קמג ע"א שו' 1 [עמ' 1706]. וע"ע אלא כיני.
- כיני מתני'** ע"ע כיני מתניתא.
- כיני מתנית'** ע"ע כיני מתניתא.

כיני מתניתא דמאי רש"ס לה ע"א שו' 7 (מתנית') [עמ' 1679]; **כלאים** רש"ס כז ע"ב שו' 4 (מתני') [עמ' 1684]; **ערלה** כי"ר עמ' 2297 שו' 32 (מתנית') [עמ' 1655]; **שבת** שרי"ר עמ' 73 שו' 14 (מתניתה) [עמ' 1789]; **שקלים** בבלי ט ע"א שו' 35 (כן הוא! וצ"ל: כן היא) [עמ' 1735], שרי"ר עמ' 133 שו' 6 (כני, מתניתה) [עמ' 1799]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 47 שו' 43 [עמ' 1755].

כיני מתניתה ע"ע כיני מתניתא.

כינן קיימין ע"ע כן אנן קיימין.

כיצד חלה רש"ס פ ע"א שו' 2 [עמ' 1720]. וע"ע הא כיצד.

כל עמא מודיי יבמות קטע זוסמן עמ' 104 שו' 36 [עמ' 1860].

כלום פאה רש"ס לד ע"א שו' 7 [עמ' 1673]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 106 שו' 14 [עמ' 1770].

כלום... אלא... **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 62 [עמ' 1757].

כמ'ד' ע"ע כמן דאמר.

כמא דתימ' (!) ע"ע כמה דאת אמר.

כמה דאת אמר פאה רש"ס יט ע"ב שו' 6 (כמא, דתימ'! וצ"ל: דתמ') [עמ' 1672]; **מעשר**

שני כי"ר עמ' 285 שו' 10 [עמ' 1652], רש"ס צ ע"א שו' 5 (כמא, דתימ'! וצ"ל: דתמ') [עמ' 1716]; **פסחים** קטע לוינגר עמ' רנ שו' 31 (דתמר) [עמ' 1840].

כמה דתמר ע"ע כמה דאת אמר.

כמי ש- **שביעית** רש"ס קסב ע"א שו' 8 [עמ' 1695], שם קסה ע"א שו' 8 [שם], שם שם

שו' 9 [שם]; **הוריות** בבלי יח ע"א שו' 15 (זש"ט) [עמ' 1774].

כמן דאמר ע"ע: ברם כמן דאמר; ניחא כמ'ד'.

כן ע"ע כאן.

כן חלה קטע אפשטיין עמ' 272 שו' 10 [עמ' 1835].

כן אנן קיימין שביעית רש"ס קכט ע"ב שו' 8 [עמ' 1694]; **בבא קמא** כי"א עמ' 18

שו' 62 (כינן) [עמ' 1749]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 56 שו' 45 (כינן) [עמ' 1759].

כן את אמרת (!) הכה כלאים כי"ר עמ' 168 שו' 32 (צ"ל: אמר) [עמ' 1620].

כן הוא (!) מתניתא ע"ע כיני מתניתא.

כן ר' אמר פאה רש"ס קג ע"א שו' 8 [עמ' 1676]. וראה עוד ערך לא כן אמר ר'.

כני מתניתה ע"ע כיני מתניתא.

כעיניין חלה קטע אפשטיין עמ' 266 שו' 3 (זב"ז!) [עמ' 1834], שם שם שו' 4 [שם].

כר' שביעית רש"ס קמב ע"ב שו' 8 [עמ' 1694]; **תרומות** רש"ס צט ע"ב שו' 28 [עמ' 1702],

שם קכט ע"ב שו' 8 [עמ' 1705]; **מעשר שני** רש"ס יח ע"ב שו' 14 (לר'!) [עמ' 1713]. וע"ע:

אלא כר', ותיא כר', ברם כר' לא אתיא.

כשהוא ואומ' (!) סנהדרין קטע ששון עמ' ב שו' 19 (צ"ל: אומ') [עמ' 1866].

כשם... כך... בבא קמא כי"א עמ' 13 שו' 91-92 [עמ' 1748].

כת' (לציטוט פסוק) ראש השנה קטע זוסמן עמ' 36 שו' 39 [עמ' 1847], שרי"ר עמ' 152

שו' 10 [עמ' 1802]; **תענית** קטע זוסמן עמ' 47 שו' 5 [עמ' 1852]; **מכות** קטע ווידר עמ' 133

שו' 7 [עמ' 1871], שם עמ' 135 שו' 13 [עמ' 1872], שם שם שו' 15 [שם], שם שם שו' 16

[שם]. וראה עוד ערך אין כת' כן.

כתב (!) (מעניין כתיב וקרי) ע"ע כתיב (מעניין כתיב וקרי).
כתוב (לציטוט פסוק) **ברכות** כי"ר עמ' 53 שו' 43 [עמ' 1586]; **כלאים** כי"ר עמ' 180א שו' 3 [עמ' 1624]; **שבת** קטע אפשטיין עמ' 283 שו' 21 [עמ' 1838]; **קידושין** שרי"ר עמ' 232 שו' 22 [עמ' 1814], שם עמ' 238 שו' 1 [עמ' 1815]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 70 שו' 13 [עמ' 1761]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 95 שו' 62 [עמ' 1767], שם עמ' 100 שו' 56 [עמ' 1769]; **מכות** קטע ווידר עמ' 135 שו' 20 [עמ' 1872].
כתיב (ציון למדרש) **הוריות** בבלי יז ע"ג שו' 58 [עמ' 1774].
כתיב (לציטוט פסוק) **ברכות** רש"ס רה ע"א שו' 13 [עמ' 1669], כי"ר עמ' 92 שו' 8 [עמ' 1601]; **כלאים** רש"ס קלב ע"א שו' 1 [עמ' 1688]; **תרומות** רש"ס כז ע"ב שו' 9 [עמ' 1699], שם כח ע"א שו' 3 [שם]; **ביכורים** רש"ס מג ע"ב שו' 11 [עמ' 1728], שם שם שו' 13 [שם]; **הוריות** בבלי יח ע"ב שו' 50 [עמ' 1775]. וע"ע: וכתבי; לית כתיב אלא; מה כתיב בתריה. וראה עוד ערך: דכתיב; והא כתיב; לא כתיב.
כתיב (מעניין כתיב וקרי) **ברכות** כי"ר עמ' 92 שו' 9 [עמ' 1601]; **קידושין** שרי"ר עמ' 236 שו' 34 (כתב!) [עמ' 1815].

ל

לא (מדרשית) **סוטה** שרי"ר עמ' 217 שו' 4 [עמ' 1811], שם שם שו' 10 [שם].
לא (= אלא?) (מדרשית) **סוטה** כי"ר עמ' 223 שו' 13 [עמ' 1741].
לא (בתמיהה) **תרומות** כי"ר עמ' 233א שו' 32 [עמ' 1639]; **מעשרות** כי"ר עמ' 265א שו' 30 [עמ' 1648]; **מעשר שני** כי"ר עמ' 277 שו' 18 [עמ' 1651], רש"ס נג ע"א שו' 2 [עמ' 1714]; **עבודה זרה** קטע אפשטיין עמ' 255 שו' 5 [עמ' 1873].
לא אמרו אלא **פאה** רש"ס עח ע"א שו' 1 [עמ' 1675]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 89 שו' 100 [עמ' 1766].
לא אתיא ע"ע ותיא כר', ברם כר' לא אתיא.
לא בדא **דמאי** רש"ס מב ע"ב שו' 4 [עמ' 1679]; **תרומות** רש"ס קלט ע"ב שו' 5 [עמ' 1705]; **בבא קמא** כי"א עמ' 6 שו' 56 (בדה) [עמ' 1745], קטע פריימן עמ' 63 שו' 23 (בדה) [עמ' 1863].
לא בדה ע"ע לא בדה.
לא דמיא ע"ע ולא דמייה.
לא דריש ר' ע"ע לפום (!) כן לא דריש ר'.
לא כל שכן... ע"ע ומה אם... לא כל שכן ש-....
לא כן אמר ר' **בבא בתרא** כי"א עמ' 104 שו' 137 [עמ' 1770].
לא כתיב **כלאים** רש"ס קנו ע"ב שו' 33 [עמ' 1689].
לא למדו... אלא... **פאה** רש"ס קג ע"א שו' 9 [עמ' 1676].
לא מסתברא דלא (בתמיהה)⁹ **בבא קמא** כי"א עמ' 6 שו' 72 [עמ' 1746].

⁹ ראה מה שהערתי במבוא, עמ' קפג, ד"ה לא מסתברא דלא.

לא מסתברה אלא (בלשון קושיא) **מכות** קטע ויידר עמ' 135 שו' 17 [עמ' 1872].

לא סוף דבר יבמות קטע זוסמן עמ' 99 שו' 9 [עמ' 1859].

לא שניה כלאים כ"ר עמ' 168 שו' 33 [עמ' 1620].

לא שנייה היא בין... בין... ע"ע והכא לא שנייה היא בין... בין....

לא תנינן הוריות בבלי יז ע"א שו' 22 [עמ' 1772].

לדברי תורה תענית קטע זוסמן עמ' 44 שו' 50 [עמ' 1851].

להוא (!) מגיב ליה ברכות כ"ר עמ' 61 שו' 38 (צ"ל: והוא) [עמ' 1589].

להלכה תענית קטע זוסמן עמ' 44 שו' 50 [עמ' 1851].

להלן ע"ע מה... שנאמר להלן... אף... שנאמר כאן....

לומר מכות קטע ויידר עמ' 135 שו' 12 [עמ' 1872], שם שם שו' 14 [שם], שם שם שו' 15

[שם], שם שם שו' 17 [שם].

לית (בתמיהה) ברכות כ"ר עמ' 92 שו' 4 [עמ' 1601].

לית הדא דר' תתובא על ר' חלה רש"ס סב ע"ב שו' 8 (ו-) [עמ' 1719], שם שם שו' 9

[שם].

לית יכול (!) גיטין שרי"ר עמ' 224 שו' 22 (צ"ל: יכיל) [עמ' 1813].

לית כתיב אלא קידושין שרי"ר עמ' 228 שו' 22 [עמ' 1814].

למד (ובינוני) בבא מציעא כ"א עמ' 54 שו' 79 [עמ' 1758].

למד ר' ברכות רש"ס צו ע"ב שו' 2 (למד ר' 2) [עמ' 1664].

למדו ע"ע לא למדו... אלא....

למה תרומות רש"ס קמו ע"א שו' 7 [עמ' 1706]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 59 שו' 18

(מוה:) [עמ' 1868]. וע"ע אם... למה..., ואם... למה....

למי נצרכה ערלה רש"ס נד ע"א שו' 3 [עמ' 1724].

למידין ע"ע ושניהם למידין.

לעיניין ע"ע לעניין.

לעיניין ע"ע לעניין.

לעיניין פאה כ"ר עמ' 128 שו' 28 (לעניין) [עמ' 1611]; **פסחים** קטע לוינגר עמ' רנ

שו' 31 (לעניין) [עמ' 1840]; **גיטין** שרי"ר עמ' 223 שו' 28 (לעניין) [עמ' 1813]; **בבא קמא**

כ"א עמ' 28 שו' 80 [עמ' 1750], שם שם שם (לעניין) [שם], שרי"ר עמ' 248 שו' 21

[עמ' 1817]; **בבא בתרא** כ"א עמ' 84 שו' 71 (לעניין) [עמ' 1765].

לפום (!) כן לא דריש ר' הוריות בבלי יז ע"א שו' 34 (צ"ל: לפם) [עמ' 1773].

לקיים מה שנאמר ברכות כ"ר עמ' 74 שו' 11 [עמ' 1594], רש"ס קכו ע"א שו' 23

[עמ' 1666], שרי"ר עמ' 18 שו' 2 [עמ' 1782].

לר' (!) ע"ע כר'.

לשון בבא בתרא כ"א עמ' 100 שו' 58 [עמ' 1769], שם עמ' 101 שו' 59 [שם].

מ

- מאי (!)** ע"ע: מה (בלשון שאלה; כללית); מהו (= מה הדין).
- מאי (!) טעמיה דר'** ע"ע מה טעמה דר'.
- מאי כדון בבא קמא** כי"א עמ' 6 שו' 66 [עמ' 1746]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 63 שו' 100 [מייכדון; וצ"ל: מיי כדון] [עמ' 1760].
- מאן דאמר תרומות** כי"ר עמ' 248 שו' 29 [עמ' 1643]; **חלה** רש"ס עא ע"ב שו' 18 [מד'] [עמ' 1720]. וע"ע מן דאמר תמן... אוף הכא.... וראה עוד ערך כמן דאמר.
- מאן דמר... ומאן דמר... בבא קמא** כי"א עמ' 35 שו' 53-54 (מן, ומן) [עמ' 1752]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 44 שו' 57-58 [עמ' 1754].
- מאן תנא ערלה** רש"ס כט ע"א שו' 1 [עמ' 1723].
- מגיב ליה** ע"ע: הוזה מגיב ליה; ומגיב ליה; להוא (!) מגיב ליה.
- מד' ע"ע מאן דאמר.**
- מדבריהם שביעית** כי"ר עמ' 212 שו' 6 [עמ' 1633]; רש"ס קסז ע"ב שו' 12 [עמ' 1696].
- מדתני שביעית** רש"ס יח ע"ב שו' 8 [עמ' 1690].
- מה (= מה פירוש) שביעית** כי"ר עמ' 195 שו' 8 [עמ' 1628].
- מה (בלשון שאלה; כללית) מכות** קטע ווידר עמ' 133 שו' 18 [עמ' 1871]; שם שם שו' 19 [שם], שם שם שו' 20 (2x) [שם], שם עמ' 134 שו' 21 [עמ' 1872]. וע"ע: מפני מה; משם מאי (!).
- מה (בתמיהה) תרומות** רש"ס ז ע"ב שו' 5 [עמ' 1697]; **תענית** קטע גינצבורג עמ' 399 שו' 17 [עמ' 1850].
- מה (!) ע"ע למה.**
- מה... שנאמר להלן... אף... שנאמר כאן... הוריות** בבלי יז ע"א שו' 33-34 [עמ' 1773].
- מה אם גיטין** שרי"ר עמ' 224 שו' 22 [עמ' 1813]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 80 [עמ' 1758]. וע"ע ומה אם... לא כל שכן ש-....
- מה את אמרת (!) בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 61 (צ"ל: אתאמרת [= איתאמרת]) [עמ' 1757]; שם שם שו' 64 (צ"ל: אתאמרת [= איתאמרת]) [שם].
- מה ביניהון כלאים** רש"ס יד ע"א שו' 8 [עמ' 1684]; **תרומות** רש"ס קיג ע"ב שו' 14 [עמ' 1704].
- מה היא (!) ע"ע ההיא.**
- מה טעם ברכות** כי"ר עמ' 90 שו' 28 [עמ' 1600].
- מה טעמ' דר'** ע"ע מה טעמה דר'.
- מה טעמה ברכות** כי"ר עמ' 95 שו' 15 (ור, טעמיה!) [עמ' 1601]; **מועד קטן** שרי"ר עמ' 205 שו' 1 [מ"ה] [עמ' 1809].
- מה טעמה דר' מעשרות** רש"ס לג ע"ב שו' 7 (מאי, טעמיה) [עמ' 1709]; **סוטה** שרי"ר עמ' 217 שו' 29 [עמ' 1811]; **בבא קמא** כי"א עמ' 35 שו' 53 (טעמ') [עמ' 1752]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 60 שו' 37 (טעמ') [עמ' 1759].
- מה כתיב בתריה ברכות** שרי"ר עמ' 8 שו' 8 [עמ' 1780].

מה מפקה מביניהון ע"ע מה נפיק מביניהון.

מה נפיק מביניהון תרומות רש"ס עב ע"ב שו' 3 [עמ' 1701]; **ערלה** רש"ס לא ע"א שו' 2 [ומן ביניהון] [עמ' 1723]; **בבא מציעא** כ"א עמ' 44 שו' 57 (מפקה) [עמ' 1754].

מה נפיק מן ביניהון ע"ע מה נפיק מביניהון.

מה עביד ליה ר' יבמות קטע זוסמן עמ' 103 שו' 11 [עמ' 1860].

מה תלמוד לומר מעשר שני רש"ס צה ע"א שו' 18 [עמ' 1716].

מההיא ע"ע ההיא.

מהו (= מה פירוש) **דמאי** רש"ס עח ע"א שו' 11 [עמ' 1681]; **שביעית** רש"ס סד ע"ב שו' 1 [עמ' 1692]; **כ"ר** עמ' 2203 שו' 8 [עמ' 1630]; **ביצה** קטע זוסמן עמ' 26 שו' 34 [עמ' 1849]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 108 שו' 14 [עמ' 1861]; **בבא מציעא** כ"א עמ' 51 שו' 119 [עמ' 1756]; **בבא בתרא** כ"א עמ' 79 שו' 5 [עמ' 1764]; **עבודה זרה** שרי"ר עמ' 277 שו' 2 (מהוא) [עמ' 1823].

מהו (= מה הדיון) **כלאים** רש"ס קכא ע"א שו' 2 [עמ' 1688]; שם קמ ע"ב שו' 6 [שם]; **שביעית** רש"ס פט ע"א שו' 20 [עמ' 1692]; שם קכב ע"ב שו' 6 [עמ' 1694]; **חלה** רש"ס ו ע"א שו' 8 [עמ' 1717]; **ערלה** רש"ס ז ע"א שו' 11 [עמ' 1722]; **ביכורים** רש"ס ט ע"א שו' 4 [עמ' 1726]; שם מט ע"א שו' 13 [עמ' 1728]; **שקלים** בבלי יב ע"ד שו' 22 (מאי?) [עמ' 1737]; **בבא מציעא** כ"א עמ' 61 שו' 39 [עמ' 1759]; שם שו' 56 (מהו¹) [שם]; שם עמ' 74 שו' 23 (מהו¹) [עמ' 1762].

מהו (שאלה כללית) ע"ע ובסוף העניין מהו אומר. ועיי' עוד ערך: **במ' (= במה); במהו (א).**
מהו ל- ברכות שרי"ר עמ' 11 שו' 18 (מהוא) [עמ' 1780]; **מעשר שני** רש"ס כה ע"ב שו' 9 [עמ' 1713].

מהו פליג בבא מציעא כ"א עמ' 45 שו' 75 [עמ' 1755].

מהו ש- שביעית רש"ס לז ע"א שו' 7 [עמ' 1691].

מהוא (= מה פירוש) ע"ע מהו (= מה פירוש).

מהוא (שאלה כללית) ע"ע מהו (שאלה כללית)¹⁰.

מהוא ל- ע"ע מהו ל-.

מהן (= מה פירוש) **כלאים** כ"ר עמ' 164 שו' 10 (צ"ל: מהו?) [עמ' 1619].

מודיי ע"ע כל עמא מודיי.

מחלוקת ע"ע במחלוקת.

מחלפה שטעין בית (א) שמי ע"ע מיחלפא שיטתהון דבית שמאי.

מחלפה שטתיה דר' פסחים קטע לוינגר עמ' רעג שו' 18 [עמ' 1843].

מחמת בבא קמא כ"א עמ' 34 שו' 28 (<מן>) [עמ' 1752]; שם שם <מ> [שם].

מטיבה ביכורים רש"ס לד ע"ב שו' 6 [עמ' 1728].

מיוחד מעשרות רש"ס לג ע"ב שו' 8 [עמ' 1709]; **גיטין** שרי"ר עמ' 223 שו' 24 [עמ' 1813]; שם שם שו' 25 [שם].

¹⁰ גם בערך "ובסוף העניין מהו אומר" המצוין שם.

- מיחלפא שיטתהון דבית שמאי ברכות** כי"ר עמ' 87א שו' 41 (מחלפה, שטעין! וצ"ל: שטתון, בית! שמי) [עמ' 1598], רש"ס קצא ע"ב שו' 1 [עמ' 1668].
- מייכדון (!)** ע"ע מאי כדון.
- מיכן שקלים** בבלי ד ע"ב שו' 7 (ומיכן₁) [עמ' 1734].
- מיעט שביעית** רש"ס קכא ע"א שו' 11 (מיעט₂) [עמ' 1694].
- מכאן >ש-** **שביעית** רש"ס פג ע"ב שו' 17 [עמ' 1692].
- מכון (!) ש-** ע"ע מכיון ש-.
- מכיון ש- ברכות** כי"ר עמ' 56א שו' 36 (מכון, >ש-) [עמ' 1587]; **שביעית** רש"ס קסה ע"א שו' 7 [עמ' 1695], שם שם שו' 8 (ו-ר) [שם]; **סוטה** כי"ר עמ' 8ב שו' 34 [עמ' 1739].
- מכל מקום עולה** רש"ס ב ע"ב שו' 7 [עמ' 1722].
- מלא ברכות** רש"ס כו ע"ב שו' 3 [עמ' 1660].
- מליהון דרבנני עבדין (!) לון פסחים** קטע לוינגר עמ' רס שו' 32 (צ"ל: עבדן) [עמ' 1842].
- מלתיה אמרה בבא מציעא** כי"א עמ' 55 שו' 6 [עמ' 1758].
- מלתיה דר' אמרה פסחים** שרי"ר עמ' 107 שו' 7 [עמ' 1794].
- ממש הוריות** בבלי יו ע"ג שו' 14 [עמ' 1771].
- מן דאמר תמן... אוף הכא... כלאים** כי"ר עמ' 169א שו' 23-24 [עמ' 1620].
- מן דמר... ומן דמר...** ע"ע מאן דמר... ומאן דמר....
- מן שיטתיה ברכות** כי"ר עמ' 65א שו' 1 [עמ' 1590].
- מן תמן ביכורים** רש"ס כט ע"ב שו' 4 [עמ' 1727].
- מניין ברכות** כי"ר עמ' 94א שו' 22 [עמ' 1601]; **שביעית** רש"ס קסה ע"ב שו' 6 [עמ' 1696]; **מעשרות** רש"ס ב ע"ב שו' 4 (מנין) [עמ' 1708]; **ביכורים** רש"ס כח ע"א שו' 9 (מנין) [עמ' 1727], שם כט ע"א שו' 3 (מנין) [שם]; **מועד קטן** שרי"ר עמ' 203 שו' 26 (מנין) [עמ' 1809].
- מניין >ש- פאה** רש"ס סה ע"א שו' 5 [עמ' 1674].
- מנין** ע"ע מניין.
- מסייעא (!) ליה סנהדרין** קטע עסיס עמ' 82 שו' 1 (צ"ל: מסייע) [עמ' 1870].
- מסתברא** ע"ע לא מסתברא דלא (בתמיהה).
- מסתברה** ע"ע לא מסתברה אלא (בלשון קושיא).
- מעשה (= מעשה הלכתי) תרומות** כי"ר עמ' 236א שו' 31 [עמ' 1640].
- מעטה כלאים** רש"ס ט ע"ב שו' 3 [עמ' 1684]; **מעשר שני** רש"ס נד ע"א שו' 10 [עמ' 1714]; **פסחים** שרי"ר עמ' 102 שו' 19 [עמ' 1794].
- מפני תרומות** רש"ס מ ע"א שו' 3 [עמ' 1699], שם שם שו' 4 [שם], שם שם שו' 7 [שם], שם שם שו' 8 [שם]; **בבא קמא** כי"א עמ' 40 שו' 38 [עמ' 1753]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 44 שו' 57 [עמ' 1754], שם עמ' 45 שו' 75 [עמ' 1755].
- מפני מה כלאים** כי"ר עמ' 181א שו' 26 [עמ' 1625]; **חלה** רש"ס יג ע"א שו' 12 (ו-ר) [עמ' 1717]; **מכות** קטע ווידר עמ' 135 שו' 12 [עמ' 1872].

מפני ש- מעשרות כי"ר עמ' 264 ש' 3 (2x; <ש-); [עמ' 1647]; **חלה** רש"ס יג ע"א ש' 13 [עמ' 1717]; **פסחים** שרי"ר עמ' 113 ש' 1 (<ש-); [עמ' 1795], שם שם ש' 3 (<ש-); [שם], שם שם ש' 4 (<ש-); [שם], שם שם ש' 5 (<ש-); [שם]; **בבא קמא** כי"א עמ' 6 ש' 65 (<ש-); [עמ' 1746]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 83 ש' 68 (2x) [עמ' 1765].

מפקה ע"ע מה נפיק מביניהון.

מקרא (פסוק אחד מסוים) ע"ע חידוש מקרא.

משום ברכות רש"ס קלד ע"א ש' 2 [עמ' 1666]; **פאה** כי"ר עמ' 113 ש' 34 [עמ' 1607]; **תרומות** רש"ס צט ע"ב ש' 19 [עמ' 1702], שם שם ש' 20 [שם], שם קא ע"א ש' 11 [עמ' 1703]; **חלה** רש"ס עד ע"א ש' 5 [עמ' 1720]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 58 ש' 17 [עמ' 1868], שם עמ' 59 ש' 18 [שם].

משום ד- **בבא מציעא** כי"א עמ' 51 ש' 115 [עמ' 1756].

משום ש- < **ברכות** רש"ס צד ע"א ש' 3 [עמ' 1663], כי"ר עמ' 85 ש' 32 (משם) [עמ' 1597]; **פאה** כי"ר עמ' 113 ש' 10 (משם) [עמ' 1606]; **שבועות** שרי"ר עמ' 269 ש' 6 ומ[שם ש-] [עמ' 1821]. וע"ע או משום ש-.

משם מאי (!) **בבא בתרא** כי"א עמ' 83 ש' 52 (צ"ל: מה) [עמ' 1764].

משם ש- < ע"ע משום ש-¹¹.

משמע (= משמעות) ע"ע במשמע.

משנתן תרומות רש"ס קכב ע"ב ש' 14 [עמ' 1704].

מתני ע"ע מתני'.

מתני' ברכות רש"ס קמד ע"א ש' 14 [עמ' 1667]; **כלאים** רש"ס כח ע"א ש' 1 (מתניתי!) וצ"ל: (מתניתי) [עמ' 1685]; **מעשרות** רש"ס כג ע"א ש' 1 [עמ' 1709]; **מעשר שני** רש"ס ו ע"ב ש' 1 [עמ' 1712]; **חלה** רש"ס ז ע"א ש' 13 (מתני) [עמ' 1717]. וע"ע כיני מתניתא.

מתני' דר' **ערכה** רש"ס כד ע"א ש' 4 [עמ' 1723].

מתני' פליגא על ר' **תרומות** רש"ס צט ע"ב ש' 26 [עמ' 1702].

מתניתי' בבא בתרא כי"א עמ' 83 ש' 65 [עמ' 1765].

מתניתי' ע"ע כיני מתניתא.

מתניתא ע"ע: כיני מתניתא; פתר מתניתא.

מתניתה ע"ע: היא מתניתה; כיני מתניתא.

מתניתה אמרה כן **בבא קמא** כי"א עמ' 19 ש' 88 [עמ' 1749], שרי"ר עמ' 241 ש' 37 [א]מרה) [עמ' 1816].

מתניתה ב- **יבמות** קטע זוסמן עמ' 104 ש' 35 [עמ' 1860].

מתניתה דר' < חייבה אמרה **בבא מציעא** כי"א עמ' 55 ש' 5 [עמ' 1758].

מתניתי' (!) ע"ע מתני'.

¹¹ גם בערך "או משום ש-" המצוין שם.

נ

נאמר (בפסוק) **שביעית** רש"ס קמה ע"א שו' 24 [עמ' 1695].

[**נאמר**]ר (= נימר; בלשון קושיא) ע"ע או נימר.

נאמרה... ונאמרה... **בבא מציעא** כ"א עמ' 54 שו' 67-68 [עמ' 1757], שם שם שו' 71-72 [שם].

נותיב כלאים רש"ס מג ע"ב שו' 6 [עמ' 1685].

ניחא ברכות כ"ר עמ' 256 שו' 38 (ניחה) [עמ' 1587], שרי"ר עמ' 201 שו' 7 (ניחה) [עמ' 1781], רש"ס פג ע"א שו' 1 [עמ' 1663]; **מעשר שני** רש"ס סז ע"ב שו' 9 [עמ' 1715];

חלה כ"ר עמ' 290 שו' 14 [עמ' 1653]; **ערלה** רש"ס ו ע"א שו' 9 [עמ' 1722].

ניחא כמ"ד שביעית רש"ס קסז ע"ב שו' 11 [עמ' 1696].

ניחה ע"ע ניחא.

ניליפ (!) **חלה** רש"ס יח ע"ב שו' 2 (וצ"ל: נילף) [עמ' 1717].

נימר (בניחותא) **סוטה** כ"ר עמ' 34 שו' 6 [עמ' 1742]; **בבא קמא** כ"א עמ' 8 שו' 108 [עמ' 1746]. וע"ע או נימר.

ניתני בבא קמא כ"א עמ' 25 שו' 8 (ניתני²) [עמ' 1750], שרי"ר עמ' 246 שו' 2 (נתני¹) [עמ' 1817].

נמצא חלה כ"ר עמ' 290 שו' 30 [עמ' 1653].

נמצאת בבא מציעא כ"א עמ' 54 שו' 79 [עמ' 1758].

נעשה (ועבר נסתר או בינוני יחיד) **בבא קמא** קטע פריימן עמ' 58 שו' 16 (נעשה¹) [עמ' 1863].

נפיק ע"ע מה נפיק מביניהון.

נצא לחוץ ונלמוד מעשר שני רש"ס ה ע"א שו' 10 [עמ' 1712].

נצרכה ע"ע למי נצרכה.

נשמענה מן הדה בבא בתרא כ"א עמ' 92 שו' 54 [עמ' 1767].

נתני ע"ע ניתני.

ס

סבר עבודה זרה שרי"ר עמ' 270 שו' 2 [עמ' 1822].

סברין ע"ע והן דהוינן סברין.

סימ (= סימן או סימנא) ברכות כ"ר עמ' 86 שו' 33 [עמ' 1598].

ע

עבד ליה פאה רש"ס צח ע"א שו' 9 (ועבד ליה²) [עמ' 1676]. וע"ע מה עביד ליה ר'.

עבדין (!) לון ע"ע מליהון דרבנין עבדין (!) לון.

עביד ליה ע"ע עבד ליה.

עד כדון כלאים רש"ס קמ ע"ב שו' 16 [עמ' 1688]; **ביכורים** רש"ס כט ע"א שו' 2 [עמ' 1727].

עובדא (מעשה הלכתי) ע"ע אתא עובדא קומי דר' (י).
עובדא (הלכה למעשה) ע"ע והא ר' פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה.
עובדה וסיפור מעשה) **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 83 שו' 7 [עמ' 1870].
עוד היא ברכות רש"ס ריט ע"ב שו' 20 [עמ' 1670].
עיניין ע"ע: ובסוף העניין מהו אומר; כעיניין; לעניין.
עינין ע"ע לעניין.
על דעתיה דר' חלה רש"ס נט ע"א שו' 8 [עמ' 1719].
על ידי >ש- < סנהדרין קטע עסיס עמ' 81 שו' 23 [עמ' 1869].
על שם ברכות כ"ר עמ' 276 שו' 1 [עמ' 1595], שרי"ר עמ' 21 שו' 2 [עמ' 1782].
עליה בבא מציעא כ"א עמ' 44 שו' 50 [עמ' 1754].
עניין ע"ע: ובסוף העניין מהו אומר; לעניין.
עשו פסחים קטע לוינגר עמ' רעא שו' 6 (ור) [עמ' 1843]; **בבא קמא** כ"א עמ' 21 שו' 42 [עמ' 1749].

פ

פליג ע"ע מהו פליג.
פליג על רבנין ע"ע והא ר' פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה.
פליגא על ר' ע"ע מתנ"ל פליגא על ר'.
פליגה עלוי סוטה כ"ר עמ' 38 שו' 27 [עמ' 1743], שרי"ר עמ' 222 שו' 2 [עמ' 1812].
פליגין דמאי כ"ר עמ' 132 שו' 33 [עמ' 1612]. וע"ע: אינון פליגין; בהדה פליגין. וראה עוד ערך ולא פליגי (י).
פרט ל- תרומות רש"ס ח ע"א שו' 12 (פרט ל-₂) [עמ' 1697].
פרק בבא בתרא כ"א עמ' 92 שו' 55 [עמ' 1767].
פשטו לן מעשרות כ"ר עמ' 251 שו' 33 [עמ' 1644].
פתר חד שביעית רש"ס מב ע"א שו' 10 [עמ' 1691].
פתר לה תרומות רש"ס צט ע"ב שו' 28 [עמ' 1702].
פתר מתניתא הוריות בבלי יו ע"ב שו' 31 [עמ' 1771].

צ

צריכ' פאה רש"ס לט ע"ב שו' 10 [עמ' 1673].

ק

קיימין ע"ע אנן קיימין.
קיימינן (!) ע"ע אנן קיימין.
קל (!) פסחים קטע לוינגר עמ' רעה שו' 10 (צ"ל: קול) [עמ' 1844].
קל וחומר ע"ע והרי הדברים קל וחומר.
קשייתה קומי ר' שביעית רש"ס נה ע"א שו' 9 (קומי ר') [עמ' 1692]; **עבודה זרה** שרי"ר עמ' 277 שו' 2 (קו[מין]) [עמ' 1823].

ר

- ר' אמר חדה** ע"ע אמר חדה.
ר' אמרה קומי ר', ר' אמרה קומי ר' בבא בתרא כי"א עמ' 89 שו' 99 [עמ' 1766].
ר' הושעיה תני בבא קמא כי"א עמ' 6 שו' 63 [עמ' 1746]. וראה עוד ערך תני ר' הושעיא.
ר' היא תרומות רש"ס קכד ע"א שו' 1 [עמ' 1704], שם שם שו' 7 [שם].
ר' ור' (= איתפלגון ר' ור') **פסחים** קטע לוינגר עמ' רנד שו' 27 [עמ' 1841].
ר' ורבנין (= איתפלגון ר' ורבנין) **סנהדרין** קטע ששון עמ' א שו' 19 [עמ' 1866].
ר' כדעתיה שקלים שרי"ר עמ' 128 שו' 18 [עמ' 1798].
ר' כדעתיה, ור' כדעתיה פאה רש"ס ה ע"א שו' 6 [עמ' 1671].
רביה בבא מציעא כי"א עמ' 51 שו' 115 [עמ' 1756].
רבנין בבא מציעא כי"א עמ' 56 שו' 31 [עמ' 1758]. וע"ע: דרבנין; ורבנן (!) אמריק; מליהון דרבנין עבדין (!) לון; ר' ורבנין (= איתפלגון ר' ורבנין).
רבנין דבבלאי בבא בתרא כי"א עמ' 90 שו' 11 [עמ' 1766].
רבנין דקס[רין] **עבודה זרה** שרי"ר עמ' 271 שו' 3 [עמ' 1822].
רבנין לה בנין דהבה (!) ברכות כי"ר עמ' 56 שו' 38 [צ"ל: רבנין דהכה] [עמ' 1587].
רבנן (!) ע"ע רבנין.

ש

- שאל** ע"ע שאל.
שאלתא (רבות) ע"ע אמר אנין שאלתא כן.
שאל ברכות כי"ר עמ' 270 שו' 6 (שחל!) [עמ' 1592]; **שביעית** רש"ס צב ע"א שו' 5 [עמ' 1692]; **ביצה** קטע זוסמן עמ' 27 שו' 4 [עמ' 1849]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 92 שו' 54 [שאל] [עמ' 1767].
שאל (= הקשה) **שקלים** בבלי ז ע"ב שו' 30 [עמ' 1735].
שאל (= חקר והעלה) **ערלה** רש"ס כט ע"א שו' 1 [עמ' 1723].
שאלתיה דר' ע"ע ולא דא היא שאלתיה דר'.
שחל (!) ע"ע שאל.
שטעין בית (!) שמי ע"ע מיחלפא שיטתהון דבית שמאי.
שטתיה דר' ע"ע מחלפה שטתיה דר'.
שיטתהון דבית שמאי ע"ע מיחלפא שיטתהון דבית שמאי.
שיטתיה ע"ע מן שיטתיה.
שכן מעשרות רש"ס טז ע"א שו' 9 [עמ' 1708].
שלא יהו אומרינן מעשר שני רש"ס נד ע"א שו' 10 [עמ' 1714].
שלא תאמר סנהדרין קטע עסיס עמ' 43 שו' 9 [עמ' 1867].
שמא (בניחותא) **תרומות** רש"ס יא ע"ב שו' 1 [עמ' 1697]; **שקלים** שרי"ר עמ' 138 שו' 10 [שמה²] [עמ' 1800].

שמא (בתמיהה) **ברכות** כי"ר עמ' 88א שו' 18 [עמ' 1599], שם עמ' 91 שו' 36 [עמ' 1601].
שמא תאמר **ברכות** רש"ס רטו ע"ב שו' 11 [עמ' 1670].
שמה (בניחותא) ע"ע שמא (בניחותא).
שמע לה מן הדא **ברכות** כי"ר עמ' 54א שו' 3 [עמ' 1586].
שמע ר' ואמר **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 74 [עמ' 1758].
שמעה ע"ע אם אמר[ה] ר' מיני שמעה ואמרה.
שנאמר **ברכות** כי"ר עמ' 265 שו' 24 [עמ' 1590], רש"ס רג ע"א שו' 16 [עמ' 1669]; **פאה** כי"ר עמ' 104א שו' 44 [עמ' 1604]; **תרומות** רש"ס ל ע"א שו' 3 [עמ' 1699]; **יבמות** קטע זוסמן עמ' 90 שו' 10 [עמ' 1857], שם עמ' 103 שו' 13 [עמ' 1860]; **סוטה** כי"ר עמ' 7א שו' 27 [עמ' 1739], שם עמ' 14ב שו' 22 [עמ' 1740], שם עמ' 24א שו' 17 [עמ' 1741]; **סנהדרין** קטע עסיס עמ' 72 שו' 3 [עמ' 1869]; **מכות** קטע ווידר עמ' 133 שו' 3 [עמ' 1871]; **הוריות** בבלי יח ע"ב שו' 24 [עמ' 1775]. וע"ע: אף... שנאמר כאן...; לקיים מה שנאמר; מה... שנאמר להלן... אף... שנאמר כאן....
שנאמרה **בבא מציעא** כי"א עמ' 54 שו' 63 [עמ' 1757], שם שם שו' 68 [שם], שם שם שו' 69 (2x) [שם], שם שם שו' 72 (2x) [עמ' 1757-1758], שם שם שו' 73 (2x) [עמ' 1758]; **שבועות** קטע סבונה, שו' 28 [עמ' 1875].
שניה הוא (!) פסחים קטע לוינגר עמ' רנו שו' 23 (צ"ל: היא) [עמ' 1841].
שנייא היא הכא פאה רש"ס צח ע"ב שו' 4 [עמ' 1676].
שנייה פסחים קטע לוינגר עמ' רנה שו' 10 (ושנייה[ה]) [עמ' 1841], קטע אלוני עמ' 44 שו' 1 [עמ' 1845]. וראה עוד ערך לא שניה.
שנינו כלאים רש"ס ו ע"א שו' 2 [עמ' 1684].

ת

תדע לך שהוא כן מעשרות כי"ר עמ' 265א שו' 29 [עמ' 1648].
תובן שקלים שרי"ר עמ' 130 שו' 24 [עמ' 1799].
תורה תרומות רש"ס קמ ע"ב שו' 8 [עמ' 1706].
תורה (= דאורייתא) דמאי רש"ס צז ע"ב שו' 6 [עמ' 1681]. וע"ע דבר תורה.
תיפתר ע"ע תפתר.
תלמוד לומר שביעית רש"ס קסח ע"ב שו' 6 [עמ' 1696]; **מעשרות** רש"ס ב ע"ב שו' 5 [עמ' 1708], כי"ר עמ' 262 שו' 9 [עמ' 1646], רש"ס נד ע"א שו' 7 [עמ' 1710]; **בבא קמא** כי"א עמ' 13 שו' 92 [עמ' 1748]. וע"ע מה תלמוד לומר.
תלמודו בבא מציעא כי"א עמ' 51 שו' 118 [עמ' 1756].
תמן פאה רש"ס כח ע"ב שו' 7 [עמ' 1673]; **כלאים** רש"ס כט ע"א שו' 6 [עמ' 1685]; **שביעית** רש"ס פא ע"א שו' 1 [עמ' 1692], שם קטו ע"ב שו' 12 [עמ' 1639]; **ערלה** כי"ר עמ' 296א שו' 23 [עמ' 1655], רש"ס ה ע"ב שו' 11 [עמ' 1722]; **עירובין** שרי"ר עמ' 98 שו' 20 [עמ' 1793]. וע"ע: דתנינן תמן; מן דאמר תמן... אוף הכא...; מן תמן.
תמן... ברם... **ברכות** כי"ר עמ' 87א שו' 43-44 [עמ' 1599].

תמן... ברם הכא... ברכות רש"ס קצא ע"ב שו' 2 [עמ' 1668]; **בבא מציעא** כ"א עמ' 63 שו' 100 (הכה) [עמ' 1760].

תמן... ברם הכה... ע"ע תמן... ברם הכא....

תמן... הכא... ביכורים רש"ס לג ע"א שו' 5-6 [עמ' 1727].

תמן... וכא... דמאי רש"ס סז ע"א שו' 1-2 [עמ' 1680], שם עב ע"ב שו' 5 [עמ' 1681].

תמן אמרין (תמן = בבל) **יבמות** קטע זוסמן עמ' 105 שו' 49 [עמ' 1860].

תמן אמרין (!)... וכה אינון אמרין... ברכות כ"ד עמ' 87 שו' 42-43 (ואינון ואמרין); וצ"ל: אינון אמרין, והכה, אינון ל"ו! [עמ' 1598], רש"ס קצא ע"ב שו' 1-2 (צ"ל: אינון אמרין) [עמ' 1668].

תמן את אמר סוטה כ"ד עמ' 335 שו' 20 [עמ' 1743], שרי"ר עמ' 216 שו' 30 [עמ' 1811].

תמן את אמר... וכא את אמר... חלה רש"ס ח ע"א שו' 13-14 [עמ' 1717].

תמן ואינון ואמרין (!)... והכה אמרין (!)... ע"ע תמן אמרין (!)... וכה אינון אמרין....

תמן תנינן ברכות רש"ס מח ע"ב שו' 1 [עמ' 1661], שם נה ע"א שו' 1 [שם]; **פאה** רש"ס נח ע"א שו' 1 [עמ' 1674], שם סז ע"ב שו' 1 [עמ' 1675], שם פ ע"ב שו' 5 [שם]; **כלאים** רש"ס יד ע"א שו' 3 [עמ' 1684], שם מח ע"א שו' 1 [עמ' 1685]; **שביעית** רש"ס סד ע"ב שו' 3 [עמ' 1692], שם קה ע"א שו' 1 [עמ' 1693]; **תרומות** רש"ס יב ע"א שו' 4 [עמ' 1697], שם מג ע"ב שו' 9 [עמ' 1700]; **מעשרות** רש"ס יח ע"ב שו' 4 [עמ' 1708]; **מעשר שני** רש"ס יב ע"ב שו' 7 [עמ' 1712]; **שקלים** שרי"ר עמ' 128 שו' 12 [עמ' 1798]; **בבא קמא** שרי"ר עמ' 244 שו' 15 [עמ' 1816]; **בבא בתרא** כ"א עמ' 94 שו' 49 [עמ' 1767], שם עמ' 97 שו' 45 [עמ' 1768], שם עמ' 101 שו' 75 [עמ' 1769].

תמר ע"ע את אמר.

תנא ע"ע: וחזר ותנה; מאן תנא.

תנאי (= תנא) ע"ע אית תניי תני.

תנוי (= תנא) ע"ע אית תניי תני.

תני ברכות כ"ד עמ' 86 שו' 23 [עמ' 1598]; **פאה** שרי"ר עמ' 40 שו' 7 [עמ' 1784]; **דמאי** כ"ד עמ' 131 שו' 24 [עמ' 1612], רש"ס נז ע"ב שו' 5 [עמ' 1680]; **שביעית** רש"ס מד ע"ב שו' 6 (תניא); [עמ' 1691], שם מה ע"א שו' 7 [שם], שם מז ע"ב שו' 12 (תניא); [שם], שם קסט ע"ב שו' 1 (תני!); [עמ' 1696]; **תרומות** רש"ס ל ע"א שו' 8 (תניא); [עמ' 1699], כ"ד עמ' 219 שו' 30 [עמ' 1635], רש"ס קלה ע"א שו' 1 (תניא); [עמ' 1705], שם קנא ע"א שו' 14 (תניא); [עמ' 1706]; **מעשרות** רש"ס יג ע"ב שו' 1 (תניא); [עמ' 1708]; **מעשר שני** כ"ד עמ' 269 שו' 17 [עמ' 1649], רש"ס ז ע"ב שו' 1 (תניא); [עמ' 1712], שם צט ע"א שו' 11 (תניא); [עמ' 1716]; **חלה** רש"ס ט ע"ב שו' 1 (תניא); [עמ' 1717], שם כח ע"ב שו' 12 (תניא); [עמ' 1718], שם לט ע"א שו' 13 (תניא); [שם]; **ערלה** רש"ס טז ע"ב שו' 1 [עמ' 1722], שם מ ע"א שו' 5 (תניא); [עמ' 1723], שם מ ע"ב שו' 2 (תניא); [עמ' 1724], שם נב ע"א שו' 1 (תניא); [שם], שם סה ע"ב שו' 5 (תני!); [עמ' 1725], שם סז ע"א שו' 1 (תניא); [שם]; **ביכורים** רש"ס ב ע"ב שו' 1 (תניא); [עמ' 1726], שם ה ע"א שו' 10 (תניא); [שם], שם ז ע"ב שו' 1 (תניא); [שם], שם יח ע"ב שו' 10 (תניא); [שם], שם לז ע"ב שו' 2

תני (המשך) (תניא!) [עמ' 1728], שם לח ע"א שר' 6 (תניא!) [שם], שם מ ע"ב שר' 2 (תניא!) [שם], שם מא ע"א שר' 5 (תניא!) [שם], שם שם שר' 7 (תניא!) [שם], שם מה ע"ב שר' 2 (תניא!) [שם], שם מו ע"א שר' 27 (תניא!) [שם], שם מו ע"ב שר' 22 (תניא!) [שם], שם מט ע"א שר' 14 (תניא!) [עמ' 1729], שם נד ע"א שר' 2 (תניא!) [שם]; **שבת** קטע אפשטיין עמ' 287 שר' 27 [עמ' 1838]; **פסחים** שרי"ר עמ' 105 שר' 10 [עמ' 1794]; **שקלים** בבלי ג ע"ב שר' 11 [עמ' 1733], שם ח ע"א שר' 32 [עמ' 1735], שם ט ע"ג שר' 6 [שם]; **ראש השנה** קטע זוסמן עמ' 41 שר' 18 [עמ' 1847]; **ביצה** קטע זוסמן עמ' 26 שר' 32 [עמ' 1849]; **תענית** קטע זוסמן עמ' 58 שר' 36 [עמ' 1853]; **סוטה** שרי"ר עמ' 215 שר' 2 [עמ' 1810], כי"ר עמ' 40 שר' 37 (תניא! וצ"ל: תני א') [עמ' 1744]; **קידושין** שרי"ר עמ' 238 שר' 13 [עמ' 1815], שם שם שר' 16 [שם]; **בבא קמא** כי"א עמ' 5 שר' 43 [עמ' 1745], קטע פריימן עמ' 62 שר' 12 [עמ' 1863], כי"א עמ' 13 שר' 83 [עמ' 1748], כי"א עמ' 23 שר' 67 [עמ' 1749]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 46 שר' 12 [עמ' 1755], שם שם שר' 10 [שם], שם עמ' 59 שר' 8 [עמ' 1759], שם עמ' 66 שר' 170 [עמ' 1760], שם שם שר' 173 [שם], שם עמ' 71 שר' 51 [עמ' 1761], שם עמ' 78 שר' 34 [עמ' 1763], שם שם שר' 37 [שם]; **בבא בתרא** כי"א עמ' 104 שר' 131 [עמ' 1770]; **סנהדרין** שרי"ר עמ' 258 שר' 7 [עמ' 1819]. וראה עוד ערך: דתני; דתני חילפאי;

דתני [ר'] שמעון בן יוחאי; והתני; והתני ר' חייא; ותני; ותני כן; ותני עלה.

תני בר קפרא שביעית רש"ס לז ע"א שר' 7 [עמ' 1691]

תני דבית ר' יפי (!) כן סוטה כי"ר עמ' 38 שר' 34 (צ"ל: ר' יניי / ריביי) [עמ' 1743].

תני ר' הושעיא פאה רש"ס כה ע"ב שר' 10 [עמ' 1672]. וראה עוד ערך: דתני ר' אושעיא; והא תני ר' הושעיה; ותני ר' הושעיה כן; ר' הושעיה תני.

תני (!) ע"ע תני.

תניא (!) ע"ע תני. וראה עוד ערך דתני.

תניי (= תנא) ע"ע אית תניי תני.

תניי חורו (!) תני יבמות קטע זוסמן עמ' 105 שר' 57 (צ"ל: חורן) [עמ' 1860].

תנייה (= התנא) ע"ע אתייה כהדין תנייה.

תנינן תרומות רש"ס עח ע"א שר' 11 [עמ' 1701]. וע"ע תמן תנינן. וראה עוד ערך: דתנינן;

דתנינן תמן; והתנינן; ותנינן; ותנן (!) הכא; לא תנינן.

תנינתה הוריות בבלי יז ע"א שר' 22 [עמ' 1772].

תעבדינון ע"ע אין תעבדינון.

תפתר פאה כי"ר עמ' 115 שר' 11 [עמ' 1607]; **תרומות** רש"ס קה ע"א שר' 8 [עמ' 1703],

שם קכט ע"ב שר' 7 [עמ' 1705]; **בבא מציעא** כי"א עמ' 43 שר' 35 [עמ' 1754], שם שם

שר' 36 [שם], שם עמ' 54 שר' 61 [עמ' 1757]; **שבועות** קטע סבונה שר' 5 [עמ' 1875]. וע"ע

אימר תיפתר.

תריהון אמרין בבא קמא כי"א עמ' 37 שר' 103 [עמ' 1752].

תתובא ע"ע לית הדא דר' תתובא על ר'.

מפתח המסכתות בנספח ז'

מסכת ברכות כ"ר עמ' 1583-1602, רש"ס עמ' 1659-1670, שרי"ר עמ' 1779-1783, קטעים עמ' 1829-1832.

מסכת פאה כ"ר עמ' 1603-1611, רש"ס עמ' 1671-1677, שרי"ר עמ' 1784-1785.

מסכת דמאי כ"ר עמ' 1612-1617, רש"ס עמ' 1678-1683.

מסכת כלאים כ"ר עמ' 1618-1626, רש"ס עמ' 1684-1689, שרי"ר עמ' 1785.

מסכת שביעית כ"ר עמ' 1627-1633, רש"ס עמ' 1690-1696, שרי"ר עמ' 1785, קטעים עמ' 1833.

מסכת תרומות כ"ר עמ' 1634-1643, רש"ס עמ' 1697-1707.

מסכת מעשרות כ"ר עמ' 1644-1648, רש"ס עמ' 1708-1711.

מסכת מעשר שני כ"ר עמ' 1649-1652, רש"ס עמ' 1712-1716.

מסכת חלה כ"ר עמ' 1653-1654, רש"ס עמ' 1717-1721, שרי"ר עמ' 1786-1787, קטעים עמ' 1834-1836.

מסכת ערלה כ"ר עמ' 1655-1656, רש"ס עמ' 1722-1725.

מסכת ביכורים רש"ס עמ' 1726-1729.

מסכת שבת שרי"ר עמ' 1788-1791, קטעים עמ' 1837-1838.

מסכת עירובין שרי"ר עמ' 1792-1793.

מסכת פסחים שרי"ר עמ' 1794-1795, קטעים עמ' 1839-1845.

מסכת יומא שרי"ר עמ' 1796.

מסכת שקלים מסכתות בודדות עמ' 1733-1737, שרי"ר עמ' 1797-1800, קטעים עמ' 1846.

מסכת ראש השנה שרי"ר עמ' 1801-1802, קטעים עמ' 1847-1848.

מסכת ביצה שרי"ר עמ' 1803-1805, קטעים עמ' 1849.

מסכת תענית שרי"ר עמ' 1806-1807, קטעים עמ' 1850-1853.

מסכת מועד קטן שרי"ר עמ' 1808-1809, קטעים עמ' 1854-1855.

מסכת יבמות קטעים עמ' 1856-1861.

מסכת סוטה מסכתות בודדות עמ' 1738-1744, שרי"ר עמ' 1810-1812.

מסכת גיטין שרי"ר עמ' 1813.

מסכת קידושין שרי"ר עמ' 1814-1815, קטעים עמ' 1862.

מסכת בבא קמא מסכתות בודדות עמ' 1745-1753, שרי"ר עמ' 1816-1818, קטעים עמ' 1863-1864.

מסכת בבא מציעא מסכתות בודדות עמ' 1754-1763, שרי"ר עמ' 1818, קטעים עמ' 1865.

מסכת בבא בתרא מסכתות בודדות עמ' 1764-1770.

- מסכת סנהדרין** שרי"ר עמ' 1819-1820, קטעים עמ' 1866-1870.
- מסכת מכות** קטעים עמ' 1871-1872.
- מסכת שבעות** שרי"ר עמ' 1821, קטעים עמ' 1875.
- מסכת עבודה זרה** שרי"ר עמ' 1822-1824, קטעים עמ' 1873-1874.
- מסכת הוריות** מסכתות בודדות עמ' 1771-1775, שרי"ר עמ' 1824.
- מסכת נידה** שרי"ר עמ' 1825.

השלמות

השלמות

למבוא, סוף עמ' מא, ד"ה בלשון: הערתי על כך גם בעמוד 1071, הע' 1614.
למבוא, סוף עמ' עד, ד"ה ישנם: ואף על פי כן, פטור בלא כלום אי אפשר, והריני מסדיר כאן את המופעים של ארבעת הביטויים האלה: לא הכל ממנו; למפרע; מיכן ולבא; ומכבר, עם מה שיש לי להעיר עליהם.

לא הכל ממנו

הכל ממנו (בתמיהה) **סוטה** יו ב שו' 44, שם שו' 46, שם שו' 48.
ובלא (!) מן ע"ע וכולה מן.
וכו' מן ע"ע וכולה מן.
וכולה מן תרומות מח ב שו' 21 (ובלא! וצ"ל: וכולא)¹; **שבת** ד ד שו' 13; **בבא קמא** ו ג שו' 6 (וכו' תחת וכולה)².
וכולה מניה תרומות מ ג שו' 9.
לא הכל הימניו ע"ע לא הכל ממנו.
לא (!) הכל מהן בבא קמא ז ב שו' 50, שם שו' 52 (ל"ג בשניהם "לא")³.
לא הכל ממנה יבמות יד א שו' 43, שם שם: (צ"ל: ממנו)⁴; **כתובות** כה ג שו' 19, שם שם: (צ"ל: ממנו); **גיטין** מח א שו' 11; **קידושין** סב ב שו' 1 (ש-), שם שו' 20, שם שו' 21.
לא הכל ממנו דמאי כא ד שו' 46; **שביעית** לז ד שו' 54?; שם שו' 55?; **תרומות** מו ג שו' 34 (כל!)⁵, הימנו; **ערלה** ס ד שו' 27? (כל!)⁶, הימניו; **יבמות** ד א שו' 51 (כל!)⁷, הימניו; שם שו' 53 (כל!; הימניו), שם שו' 61 (כל!; הימניו); **גיטין** מג ב שו' 35; **קידושין** ס א שו' 49, סד ב שו' 23, שם שו' 24, שם שו' 32 (כל!; הימניו); **שבועות** לז א שו' 15 (א2; כל!; הימניו), שם שו' 17 (כל!; הימניו), שם שו' 19 (כל!; הימניו)⁸.

¹ להגהה ראה מה שהערתי במבוא, עמ' עה, הע' 181 [עמ' עד], ד"ה ובלא (!) מן.

² להגהה ראה מה שהערתי שם, ד"ה וכו' מן.

³ להגהה ראה מה שהערתי שם, ד"ה לא (!) הכל מהן.

⁴ טעם ההגהה הוא שמדובר כאן בלשון זכר, והצורה "ממנה" היא באשגרה מלעיל מינה, ע"ש. וכבר הגיהו כן בד"ח שם, עה ע"א. והוא הדין למופע השני במקבילה בכתובות כה ע"ג שו' 19.

⁵ להגהה ראה מה שהערתי במבוא, עמ' עה, ריש הע' 181 [עמ' עד].

⁶ להגהה ראה שם, שם.

⁷ להגהה ראה שם, שם. והוא הדין, לדעתי, בשאר המופעים.

⁸ למופע תנאי בגיטין מג ע"ב שו' 37 ראה מה שהערתי שם, שם.

לא כולא מיניה שקלים נ ג שו' 42; **סנהדרין** כא א שו' 10 (כל!).
לא כולא מן יומא מה ב שו' 49; **שבועות** לג ב שו' 41.
לא כולה מינך בבא בתרא יג ב שו' 39.
לא כל (!) הימינו ע"ע לא הכל ממנו.
לא כל (!) הימנו ע"ע לא הכל ממנו.
לא כל (!) מיניה ע"ע לא כולא מיניה.
שלא הכל ממנה ע"ע לא הכל ממנה.

וישנם שני מופעים נוספים בלשון הדיוט:

לא כל (!) ממך בבא קמא ג ב שו' 60 (צ"ל: הכל); ⁹ **סנהדרין** כא א שו' 3 (ולאו, כולא, מינך).
לאו כולא מינך ע"ע לא כל (!) ממך.

למפרע

למפריע ע"ע למפרע.

למפריעה מעשר שני נג ד שו' 4; **חלה** נח ב שו' 32, נט א שו' 38; **יבמות** ב ג שו' 53, ב ד שו' 1 (2x); **גיטין** מה א שו' 57 (למפרעה); **בבא קמא** ה ד שו' 57.
למפריעו דמאי כב ג שו' 24, כו ב שו' 10 (למפרעו), שם שו' 34 (למפרעו), שם שו' 42 (2x); **למפרעו** שביעית לד א שו' 61, שם שו' 62; **מעשרות** נ ג שו' 39; **חלה** נט א שו' 38; (צ"ל: למפריעה); **ראש השנה** נז ג שו' 43 (2x); **מגילה** עג ג שו' 40 (2x); **מועד קטן** פ ב שו' 5, שם שו' 6; **יבמות** יא ב שו' 39, שם שו' 40, שם שו' 43, יא ג שו' 1, שם שו' 3; **גיטין** מה א שו' 64 (למפרעו); **קידושין** נט ג שו' 15, שם שו' 16, שם שו' 18.
למפריעו נדרים לח א שו' 39, שם שו' 40; **קידושין** סד א שו' 51.
למפרע דמאי כו ב שו' 20; **שביעית** לה ד שו' 39; **תרומות** מ ב שו' 40, שם שו' 43, מב ד שו' 6; **מעשרות** מט ד שו' 39 (למפרעו); **מעשר שני** נה ד שו' 51; **שקלים** מו א שו' 34; **מועד קטן** פ ג שו' 9; **יבמות** ג ב שו' 26, ה ג שו' 18 (2x); **סוטה** יח ב שו' 38¹⁰, כג ג שו' 20; **כתובות** לא ג שו' 43; **נדרים** מ ג שו' 38, שם שו' 40; **גיטין** מה ב שו' 1, נ ב שו' 3; **נזיר** נד א שו' 60; **קידושין** נח ד שו' 15, סב ד שו' 3; **מכות** לא א שו' 58; **נידה** מח ד שו' 25, מט ג שו' 51.
למפרעה ע"ע למפריעה.
למפרעו ע"ע למפריעו.

⁹ להגהה ראה הנוסח בקטע פריימן: "לא הכל ממך" (עמ' 60, ב ע"א שו' 12). וכן הוא בכי"א, עמ' 4

שו' 11.

¹⁰ ראה מה שהערתי במבוא, עמ' עה, הע' 182.

מיכן ולבא

מיכאן ולבא ע"ע מיכן ולבא.

מיכן ולבא **דמאי** כב ג שו' 24 (ולבא), שם שו' 25 (ולבא); **שביעית** לד א שו' 61, שם שו' 63; **תרומות** מ ב שו' 40, שם שו' 44 (2x); **מעשרות** מט ד שו' 39; **מגילה** עב ג שו' 7 (ולבא); **מועד קטן** פ ב שו' 5, שם שו' 7 (מיכאן); **יבמות** ג ב שו' 26 (ולבא), יא ב שו' 40, שם שו' 44 (ולבא); **כתובות** לג ד שו' 22; **נדרים** לח א שו' 39, שם שו' 40, לט ד שו' 18 (ולבא); **גיטין** מה ב שו' 1 (ולבא), שם שו' 2 (ולבא); **נזיר** נג ב שו' 28, נד א שו' 60; **קידושין** נח ד שו' 15, נט ג שו' 15, שם שו' 19, סד א שו' 51; **בבא בתרא** טו ג שו' 8 (ולבא).

מיכן ולבא ע"ע מיכן ולבא.

וראה עוד המופעים שרשמתי בהערות בסוף ערך "לבא (= לכתחילה)" (עמ' 841, הע' 515) ובסוף ערך "לשעבר (= בדיעבד)" (עמ' 886, הע' 900), כפי שהערתי במבוא, עמ' עה, הע' 183.

מכבר

מכבר **דמאי** כו ב שו' 10, שם שו' 11, שם שו' 52 (2x), שם שו' 53; **שביעית** לה ב שו' 37; (ל"ג)¹¹, שם שם; **מעשר שני** נב ג שו' 44, נג ד שו' 4, שם שו' 5; **שבת** יו ג שו' 23, שם שו' 24 (2x); **נדרים** לח א שו' 46, מ ג שו' 38, שם שו' 40; **גיטין** מט א שו' 33; **נזיר** נא ב שו' 56, שם שו' 57, שם שו' 58, נב א שו' 59; **קידושין** נט ג שו' 31, סג ג שו' 33, סד א שו' 56; **בבא מציעא** י ג שו' 51 (2x); מן ככר(ו), שם שם, יא ד שו' 11 (מן ככר); **שבועות** לח א שו' 12.

מן ככר ע"ע מכבר.

מן ככר (!) ע"ע מכבר.

למבוא, עמ' עו, סעיף 5: מילות שאלה אלה לא נכללו רק במידה שאינן שאלות רטוריות – ראה מבוא, עמ' לג, ד"ה מילות.

למבוא, עמ' קי, הע' 146, "תרומות, ריש עמ' 35" וכו': ראה עוד מה שהערתי בעמוד 343, הע' 78.

למבוא, עמ' קסב, אות ז, סד"ה ויש (הראשון): ראה עוד מה שהערתי בעמוד 642, הע' 181.

¹¹ להגהה ראה מה שהערתי במבוא, עמ' עה, הע' 184.

למבוא, עמ' קצז: לאחרונה נתפרסמו עוד שני קטעי גניזה של הירושלמי:
 (16 ד' רוזנטל, אוסף הגניזה הקהרית בז'נבה – קטלוג ומחקרים, ירושלים תש"ע,
 עמ' 121, כ"י 56 (דף אחד, ליקוטי ירושלמי, קידושין פ"א ה"ב, נט ע"ג שו' 32 – ה"ז,
 סא ע"ג שו' 13).

(17 ה"ל, שם, עמ' 168 ואילך, כ"י 6 (דף אחד קטוע, ביכורים פ"ב ה"א, סד ע"ד
 שו' 30 – ה"ג, סה ע"א שו' 44).

למבוא, עמ' רג, ריש הע' 13: ראה עוד מה שהערתי בעמוד 1018, הע' 1097.

למבוא, עמ' רנב, ד"ה והנה: הרז"ף כתב אמנם: "ולכן [הירושלמי – מ"ע] משמיט
 האל"ף בראש התיבה כמו... לא במ' [= במקום – מ"ע] אלא" (דרכי המשנה, ד"צ
 תל-אביב תשי"ט, ריש עמ' 236, ד"ה ובענין), אבל לא הדגים; ובמונח "לא צורכה

¹² ראה עוד שם, עמ' 24, ד"ה מן התלמודים; עמ' 26, ד"ה באוסף; עמ' 39, ד"ה החלק הראשון. הקטע
 תואר על ידי רוזנטל, שם, עמ' 165, כ"י 56; עמ' 166, אות ב. הפקסימיליה שפורסמה בעמוד 121 הנ"ל
 היא של העמוד השני; את העמוד הראשון העתקתי לי מהאינטרנט (תודתי לד"ר עזרא שבט שסייע בידי
 בכך במאור פנים). ויש להעיר, שמהפסוק בעמוד ב' שו' 5 ("אזנו אֶזְנִי") של הקטע ניתן לתקן את
 הפסוק המוטעה בד"ו נט ע"ד שו' 30; ובמהד' האקדמיה, עמ' 1146 שו' 43. והירושלמי דורש כאן גזירה
 שוה "אזנו אֶזְנִי", כלומר, "אזנו" (שמות כא, ו) האמורה בנרצע, מ"אזנו" (ויקרא יד, יד, ושם: "אזן המטהר
 הימנית") האמורה במצורע (ראה עוד: מכילתא דר"י, מסכתא דנזיקין, עמ' 253 שו' 2; מכילתא דרשב"י,
 עמ' 163 שו' 19, ובמקבילות המצוינות שם ושם), כפירוש המפרשים, וכסגנון הירושלמי בכל מקום.

¹³ ראה עוד שם, עמ' 24, ד"ה מן התלמודים; עמ' 26, ד"ה זו הסיבה, כולל פקסימיליה של העמוד
 השני של הקטע; עמ' 66, כ"י 6. הקטע פורסם בפקסימיליות, שם, עמ' 169–170, ותועתק בעמוד 168
 ובעמוד 170, ונידון מן עמ' 171 עד עמ' 175. וכבר עמד המהדיר על הגירסאות החשובות שנשתמרו
 בקטע, ועל דרכו של בעל הקטע לקצר את לשון הירושלמי. וכמה יש להצטער על כך שלא נשתמר סופו
 של עמוד א' הכולל את כתב החידה שבביכורים סה ע"א שו' 21 ואילך: "לקרנה של נבילה הושבה...
 ראיתי כגריס שנים", שמא היה בה בגירסא שלו לסייע בידינו לפתור את החידה הזאת. והנה מרוב
 להיטותו של בעל הקטע לקצר השמיט בעמוד 170 שו' 11 את המילה "שמענן" השנייה שבדף סה ע"א
 שו' 40 האמורה בתמיהה וכדברי הפ"מ על אתר, אבל שלא כפירושו; ויש לגרוס שם: "שמענן מי שיש
 לו תרומה בפני עצמה אינו מתודה", כנוסח הרש"ס, לג ע"ב שו' 6–7, אבל שלא כפירושו; ופירוש העניין
 קרוב לדברי הרידב"ה, ט ע"א, סד"ה תמן תנינן, אם כי הוא קורא את המאמר בניחותא. וכוונת ר' הילא
 במאמרו, שאם כי הכהנים אינם חייבים לתת את התרומה שלהם לאחרים [ראה הרמב"ם, הלכות
 מעשר, פ"א ה"ג], הרי הלויים חייבים לתת את התרומה שלהם לכהנים [ראה: נחמיה י, מ; ספרי במדבר,
 פיס' קכא, עמ' 148, ד"ה מכל מתנותיכם], ואם כן אין ללמוד ממשנתנו במעשר שני, פ"ה מ"ג, מה
 שרצה ר' יוסי להסיק ממנה). ועיין מבוא לנוה"מ, עמ' 894, ד"ה רבי אילא. וכשם שבעל הקטע קיצר
 כך הפך בעמוד 168 שו' 6–7 את לשון הרומיא בדף סד ע"ד שו' 38–39, כדי להתאימה למסכת ביכורים,
 והעלים בכך את מקורה של הסוגיא במסכת חגיגה. ויש להעיר עוד על הגירסא "לא אתיא אלא"
 (בעמוד א' שורה 4) לעומת "לא אתיא דלא" בד"ו (סד ע"ד שו' 36), אף על פי שהצורה "דלא" תיתכן
 כאן (ראה לעיל, מבוא, עמ' רנג, אות א). גירסא זו יתכן שיש בה כדי ללמדנו שהצורה "דלא" הרווחת
 בכ"י לידן ובדפוס וינציאה אחריו וכן בכ"י רומי היא אשגרה האופיינית לכתבי יד אלה (ראה מבוא,
 עמ' רנד, אות ג).

דלא" שלנו הוא מתכוון לכל הלשון "דלא, דאי לא" — ראה דבריו שהבאתי במבוא, ריש עמ' רמט, ד"ה הרז"ף.

לעמ' 15, ערך אופ הכא: לפירוש העניין בכתובות לד ע"א שו' 53 ראה מה שהערתי בעמוד 1380, הע' 103.

לעמ' 29, הע' 231: יש להוסיף כאן גם את המופע בגיטין מט ע"ד שו' 27: "שאפילו קושר ואחר כך חותם", והעיר עליו הרש"ל: "שאף אילו" (גליונות הרש"ל, טופס ב').

לעמ' 68, הע' 613 [עמ' 67]: למופע נוסף של "אינו" בתמיהה בביכורים סה ע"א שו' 41 שחסר בד"ו, ראה מה שהערתי לעיל (עמ' 1912), הע' 13.

לעמ' 194, ערך אתון ושאלון ליה אילין דבר עשתור: למופע נוסף של "בר עשתור" בהקשר להורייא ראה מה שהערתי בעמוד 390, הע' 509.

לעמ' 207, הע' 5: עיין ח' ילון, פרקי לשון, ירושלים תשל"א, עמ' 87, אות ו. על פי דברי ילון, וכן על פי דברי סוקולוף שהבאתי בהערה, שמא ואולי יש לפרש את המאמר הזה כך: מי יביט (כלומר, יתבונן, יעיין) לנו בחבילה (או באגודה) הסתומה של הסבא שלך, ויעמיד אותנו על טיבה. ועיין ערכי מדרש תנאים, עמ' 43, ערך חֲמֵר (השני). וצע"ג.

לעמ' 242, לשבת יא ע"ב שו' 41: ראה מה שהערתי בעמוד 820, הע' 321.

לעמ' 252, ערך ברם כמאן דאמר... מודה הוא הכא (ברם = אפילו): למופע נוסף של הרישא בהוראא זהה ראה בעמוד 471, הע' 248.

לעמ' 296, ערך דלא כן: ציינתי את הכתיב "דל כן" בשתי מילים בסימן קריאה, אף על פי שזה מנהגו של סופר כ"י ליידן בכמה מופעים, משום שהצורה הפרודה הזאת של "דל" תחת "דלא" היא לא רגילה ונראית לי תמוהה ביותר.

לעמ' 347, ערך הגע עצמד, לגיטין מה ע"ג שו' 30: ראה מה שהערתי שם בריש הערך, הע' 113.

לעמ' 390, הע' 509: למופעים נוספים של "בר עשתור" ראה עמ' 194, ערך "אתון ושאלון ליה אילין דבר עשתור".

לעמ' 393, ערך היא... היא... לשביעית לה ע"ד שו' 21: פירש ליברמן: "ושמא תאמר הן חרובין הן בנות שוח, על זה יש להשיב: היא מנהג היא הלכה וכו', אתמה" (גליונות הרש"ל, טופס ב').

לעמ' 399, ערך היא ר', היא רבני: עיין בדברי ליברמן שהבאתי בדיבור הקודם.

לעמ' 408, ערך הכא: לשני מופעים נוספים שנשתבשו ראה מה שהערתי בדיבור הבא.

לעמ' 433, ערך הרי (בניחותא), לשביעית לד ע"ג שו' 42; וכן להלן, עמ' 434, למקבילה במועד קטן פ ע"ב שו' 44: צריך לומר בשניהם: הכא – ראה מבוא, עמ' רכה, הע' 167. לעמ' 518, ערך ויאות, לשקלים נ ע"ב שו' 18: ראה מה שהערתי בעמוד 474, הע' 274. לעמ' 642, הע' 181: כבר דנתי בעניין במבוא, עמ' קסב, אות ז, סד"ה ויש (הראשון), עי"ש.

לעמ' 701, ערך כהידא: למופע נוסף מסופק של ביטוי זה ראה מה שהערתי בעמוד 725, סוף הע' 519.

לעמ' 720, הע' 478: לשון הגמרא שם: "אמר רבי יהודה דרבי יהודה בן חגרא היא" (יח ע"ג שו' 26). וכבר הגיהו בד"ח "רבי יוחנן" תחת "רבי יהודה". וכן הגיה במהד' לונץ, כח ע"א, שו' 3; שם, ציון א. ועל פיו אפשרי, מבוא לנוה"מ, עמ' 287, הע' 5. ועל פי זה פירשתי.

לעמ' 723, הע' 505: לשון הגמרא כאן: "אמר ליה [לרבי יוחנן – מ"ע] רבי שמעון בן לקיש כל גרמיה אילו תנא לא הוה מיית". כלומר, הרי כל עצמו של המת שהאבל הזה מתאבל עליו, אילו שנה, כלומר למד תורה, לא היה מת (כפי שמוכיחים המעשים של תלמיד רב חסדא ותלמיד בר פדיה הבאים בהמשך הסוגיא שם, שו' 50 ואילך), ואיך יתכן לאסור על האבל לקרות בתורה. וכבר פירש כן הק"ע, טז ע"א, ד"ה כל גרמיה. כלומר, ריש לקיש סבור שהאבל מותר בדברי תורה – ראה ר' ישכר תמר, עלי תמר, סדר מועד, ג, אלון שבות תשנ"ב, עמ' שמג, טור א, ד"ה א"ל רשב"ל. וההמשך "מאי כדון" וכו' הוא לשיטתו של ריש לקיש שמפרש את הפסוק שבאיוב (ב, יג) על פי דרשה אחרת של ר' יוחנן.

לעמ' 723, ערך כל גרמיה אמרה דהוא פליג: לשון הגמרא לעיל בתחילת הסוגיא: "מתניתא בשיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. אבל אין לו אלא כת אחת אם אמר גדולה לא קידש אלא גדולה. ואם אמר קטנה לא קידש אלא קטנה" (קידושין פ"ג הי"א, סד ע"ב שו' 53 ואילך). והתלמוד ממשיך: "תמן תנינן עד לפני הפסח... וההן אמר עד שיגיע" (סד ע"ב שו' 55 – סד ע"ג שו' 2). והיא סוגיא שמקורה בנדרים פ"ח ה"ג, מ ע"ד שו' 56 – מא ע"א שו' 5, והועברה לכאן כצורתה. וממשיך התלמוד כאן: "הלכה יב' האומר לאשה כו'". והקיף ליברמן מתחילת "תמן תנינן" עד "האומר לאשה כו'". בסוגריים עגולים לשם העברה, ורשם סימן השלמה להלן אחרי "שיהא רבי מאיר פליג". (סד ע"ג שו' 5), והעיר שם: "כצ"ל המוקף" (וגליונות הרש"ל, טופס ב')¹⁴. והנה בהמשך לתחילת הסוגיא ממשיך התלמוד כאן: "א"ר יוסי מסתברא דלא יהוי רבי מאיר פליג הכא. א"ר מנא כל גרמיה אמרה דהוא פליג. מה אין תמן שבכלום

¹⁴ הציון לדברי ליברמן הוא על פי דפוס ויניציאה, אבל ההגהה שלו היא על פי דפוס קרוטושין, וההקפה היא שם, סד ע"ג שו' 4-19, וציון ההעברה שם, שו' 23.

גדולות וקטנות את אמ' ר' מאיר פליג כאן **שבכלום** גדולות אצל **קטנות וכלום** קטנות אצל **גדולות** לא כל שכן שיהא רבי מאיר פליג" (סד ע"ג שו' 2-5). והמפרשים נדחקו מאוד בפירוש קטע זה. ברם, מדברי רבינו למדנו שקטע זה הוא המשך הסוגיא של הלכה י"א ולא שייך להלכה י"ב.

והנה הלשון בקטע האחרון הזה משובשת, וניתן להגיה אותה על פי השרידים הקטועים שבשרי"ר: "ר' מנא כל גרמה אמרה דו... אצל קטנה וכולם קטנות אצל" (שרי"ר, עמ' 232 שו' 4-5). לפי זה יש לגרוס בקטע שלנו: **שבכולן** גדולות וקטנות... כאן **שכולן** גדולות אצל **קטנה וכולן** קטנות אצל **גדולה** לא כל שכן וכו'. וזה פירוש הסוגיא:

לעיל בתחילת הסוגיא העלה סתם התלמוד שלא נחלקו ר' מאיר ור' יוסי במשנתנו (קידושין פ"ג מ"ט ומ"י) אלא במי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים, אבל אם אין לו אלא כת אחת, והיא כוללת שלוש בנות או יותר, אפילו ר' מאיר מודה לר' יוסי שאין האמצעיות בכלל הספק, ואם אמר גדולה לא קידש אלא את הגדולה, ואם אמר קטנה לא קידש אלא את הקטנה. ולכן דנה המשנה דווקא במי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. זה היה לשון הסתם, ולא נחלק עליו אדם בדורו. ואולם בדור הרביעי נחלקו אמוראי ארץ ישראל, ר' יוסי ותלמידו ר' מנא, בעניין זה:

ר' יוסי אומר אכן מסתבר שאין ר' מאיר חולק כאן, במי שיש לו כת אחת של בנות, וכדברי הסתם שקדם; ואילו ר' מנא חולק עליו: אדרבה, כל הדבר (המקרה או הנושא) הזה עצמו (כלומר, הכת האחת שמדובר בה) מלמד שהוא חולק. והוא לומד זאת מקל וחומר: מה אם שם (בשתי כיתות) שבכל כת יש גדולה וקטנה, אף על פי כן חולק ר' מאיר וסובר שהספק נופל על הקטנה שבגדולות ברישא (בקידש את בתו הגדולה בסתם), ועל הגדולה שבקטנות בסיפא (בקידש את בתו הקטנה בסתם), אף על פי שהן נקראות במוחלט בכל כת בפני עצמה קטנה וגדולה, כאן (בכת אחת) שכולן נקראות גדולות לעומת הקטנה, וקטנות לעומת הגדולה, לא כל שכן שיפול הספק על האמצעיות ברישא (בקידש את בתו הגדולה בסתם), ובסיפא (בקידש את בתו הקטנה בסתם).

ולעצם הדין, אין נפקא מינה ממחלוקת ר' יוסי האמורא ותלמידו ר' מנא, שהלכה כר' יוסי התנא מחברו.

לעמ' 785, הע' 1004: אני מנקד "תניי" בקמץ תחת הנו"ן, על פי הצורה "תנויי" המשקפת את הקמץ הטברני (ראה עמ' 1434, הע' 574). ואפשטיין יכול לטעון שהצורה "תנויי" היא גזירה לאחור מן "תנוייה".

לעמ' 791, הע' 59, סוף ערך לא (בתמיהה): למופע נוסף מסופק ראה עמ' 860, הע' 695. לעמ' 818, הע' 301: המונח "לא כן תני" ביבמות נידון גם במבוא, סוף עמ' קמב, ד"ה גם בשני.

לעמ' 827, סוף הע' 381 [עמ' 826]: דברי אפשטיין: "והירושלמי בכלל רגיל להציע את הברייתות בלשונו", הובאו גם במבוא, עמ' מז, סוף הע' 19.

לעמ' 917, ערך מה (כללית; בלשון שאלה או קושיא): ערך זה כולל מופעים רטוריים לפי הכלל שכללתי במבוא, עמ' לג, ד"ה מילות, גם אם הם דיאלוגיים זמניים (ראה מבוא, עמ' עו, סעיף 5). לכן הוא כולל גם מופעים של לשון הדיוט (כגון ברכות יג ע"ד שו' 19), ואפילו מופעים הבאים בפי גויים (ראה שבת ח ע"ד שו' 10 ותענית סט ע"ב שו' 15).

לעמ' 920, לסנהדרין כג ע"ב שו' 28: "מה" זו נרשמה בערך "מה (בתמיהה)" לפי הנוסח בד"ו. ואולם הנוסח בקטע עסיס: "מה זה יהושע" (עמ' 71 שו' 27). וכן עיקר. ולפי זה היא שאלה רטורית השייכת לערך "מה (כללית; בלשון שאלה או קושיא), אף על פי שהיא שאלה דיאלוגית זמנית – ראה מה שכתבתי בדיבור הקודם. וכבר הערתי עליה במבוא, עמ' עז, סוף הע' 195 [עמ' עו].

לעמ' 1067, הע' 1587: לשון הגמרא כאן: "וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו להם חכמים שיעור מין במינו **כל שהו'** שלא במינו בנותן טעם" (נדרים לט ע"ד שו' 14). ופירשתי את הסוגיא בהערה על פי פירושו של ליברמן, ועל פי רמיזותיו בגליונותיו, טופס ב'. והרמב"ן (הלכות נדרים להרמב"ן, עמ' יז) והרשב"א (חידושי הרשב"א, נדרים, נא ע"ב, ד"ה אמרו לו [עמ' ריח], עמ' ריט מן הספר) גורסים בסיפא: "מין במינו ושלא במינו בנותן טעם". ולפי גירסתם יש לפסק: נתנו להם חכמים שיעור מין במינו, ושלא במינו בנותן טעם. וגירסתם עולה מבחינת העניין כגירסת הירושלמי. אבל הרא"ש (הלכות הרא"ש, נדרים, פ"ו, סי' ג) גורס: "בין במינו ובין שלא במינו בנותן טעם"; ואי אפשר להעמידה: כלום בטלו כאן הלכות תערובות! ושתא"י, ריש עמ' 404, ד"ה וכל, פירש את הסוגיא על פי גירסת הרא"ש (והוא שציין לו ולרמב"ן הנ"ל, ואילו הציון לרשב"א הוא על פי הק"ע על אתר), והוא התקשה בה ושינה את סדר המימרות בסוגיא, עי"ש. והעיקר כדברי ליברמן.

לעמ' 1288, הע' 160: כבר דנתי בעניין במבוא, עמ' קסב, אות ז, סוף ד"ה ויש (הראשון). לעמ' 1293, ערך ר' עבד ליה... ר' עבד ליה...: למופע נוסף שחסר בד"ו ראה עמ' 1173, הע' 30.

לעמ' 1305, ערך רבנין דקיסרין אמרין, לעירובין כ ע"ב שו' 9: יש להוסיף: וצ"ל: רבנן. לעמ' 1353, הע' 323, לביכורים סה ע"א שו' 39–40: ראה מה שפירשתי עכשיו בסוגיא לעיל, עמ' 1912, הע' 13.

לעמ' 1455, הע' 777: אולי יש לפרש "עובדין" – מעשים הלכתיים, כפי שכבר הערתי בערך "עובדין (פסקי דין)" (עמ' 1186, הע' 140).

לעמ' 1565, ערך מה הן אין (!) **דאשכח** רבי מתני מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם, אתר **דלא אשכח** רבי מתני מחלוקת, אלא אחרים שנו מחלוקת ורבי שנה סתם, לא כל שכן שתהא הלכה כסתם: אולי יש לגרוס "דאשגח" ברישא, ו"דלא אשגח" בסיפא — עיין בעמ' 686, ערך "כגון אנן דרבבין משגחין עלינו, ואנן מתיבין לו (!)", ומה שהערתי שם, הע' 78. ועדיין צ"ע.

לעמ' 1813: להלן חילופי נוסחאות נוספים משרי"ר, שהושמטו:

מסכת גיטין

שרי"ר

ד"ו

פרק שני

מד ב שו' 11: הדא מסייעא לר' 233 שו' 1: הדא מסייעא לר'

פרק שלישי

מד ד שו' 8: בעו! 224 שו' 26: בינו (?)¹⁵

לעמ' 1821: חילופי נוסחאות משרי"ר, שהושמטו:

מסכת שבועות

שרי"ר

ד"ו

פרק ראשון

לב ד שו' 35: ומה חמית מימר 265 שו' 28: מה חמית מימר
לג ג שו' 20: הדא אמרה 267 שו' 11: אדה אמרה

מפתחות

1. מפתח המונחים והביטויים הבבליים והירושלמיים שלא נכללו ברשימה*

- או אינה אלא (בלשון בעיא)¹ כתובות כט ב שו' 21.
או אינו אלא (בלשון בעיא)² נזיר נא ד שו' 54, נז ג שו' 36.
או אינו אלא (!)³ תרומות מג ד שו' 14.
אי נמי שקלים מו ג שו' 33; בבא קמא ה ג שו' 4 (אינמי)⁴.
אילולא ראה עמ' 38, הע' 314.
אילולי ראה עמ' 38, הע' 314.
איכא⁵ פאה כא א שו' 30⁶; כלאים לב ג שו' 36⁷.
אינמי ע"ע אי נמי.
אלא (ומדרשית) שקלים מז א שו' 22.
אלא (תלמודית) שקלים מו ד שו' 9, מז א שו' 18.
אלא (להצעת קושיא) שקלים מו ג שו' 32.

* רובם המכריע של המונחים האלה בא במסכת שקלים, ומיעוטם מפוזר בשאר הירושלמי, והם נידונו ברובם המכריע, במבוא, עמ' סט, סעיף 2. אלה מהם שלא נידונו שם, או שנידונו גם במקומות אחרים, צוין מקומם להלן בהערות. ולמונחים הבבליים במסכת שקלים הזהים למונחים הירושלמיים ראה עוד: בית הכנסת (מז ע"א שו' 19); בית הכנסת של טרסיי (שם, שו' 17). ויש להוסיף את שלושת הביטויים הבאים: היאך אתה אומר (שקלים מו ע"ד שו' 9); הכדין (מז ע"א שו' 20); לכן (נא ע"ב שו' 42) שאינם מונחים בבליים; עיין עליהם במבוא, עמ' סט, ד"ה וראה. על "הכדין" ראה עוד מה שהערתי לעיל, עמ' 585, סוף הע' 1239; ועל מופע שני משובש של "לכן" מקראית בשבועות לח ע"ג שו' 30 ראה מה שהערתי לעיל, עמ' 824, הע' 358. ואני דן כאן רק בביטויים הקשורים למונחים שברשימה, לא במונחים הירושלמיים שלא נכללו בכלל ברשימה, עיין עליהם למשל במבוא, עמ' עד, סעיף 4; עמ' פד, סעיף 10. וראה עוד הביטויים שדנתי בהם שם, עמ' עב, סעיף 3; וראה עוד עמ' 590, הע' 1282. גם המילה הבבלית "אי" תחת "או" לא נרשמה כאן, היות והיא מופיעה רק בברייתות; עיין עליה במבוא, עמ' סח, הע' 122. על מונחים בבליים וצורות בבליות אחרות הבאים ברשימה ראה מה שכתבתי במבוא, עמ' קכח ואילך, אות ג, ומה שהערתי שם.

- ¹ ראה לעיל, עמ' 9, הע' 44.
- ² ראה שם, שם.
- ³ הפירוש כאן צ"ע — ראה שם, שם.
- ⁴ ראה מבוא, עמ' עא, ד"ה וישנם.
- ⁵ על פי אוצר לשון תלמוד ירושלמי, א, עמ' 413, טור ב, ערך אית. וראה עוד מבוא, עמ' קלג, סי' 18; שם, הע' 411. ועיין עוד לעיל ברשימה, בערכים: מאי איכא (!) למימר; מה איכא (!).
- ⁶ וכן הוא גם בכ"ר, עמ' 129 א שו' 9.
- ⁷ ליתא במקבילה בכתובות לה ע"ב שו' 39.

- אמינא⁸ נזיר נו ב שו' 38.
 אף אתה שקלים מז א שו' 23.
 אתיא⁹ ברכות יא א שו' 48.
 גמר¹⁰ עבודה זרה מג א שו' 48.
 דבר הלכה שקלים מז א שו' 29, שם שו' 31.
 דמי¹¹ עירובין כד ג שו' 32, שם שו' 52; כתובות כט ד שו' 44.
 דקא¹² ברכות יג ב שו' 9.
 ה"נ ע"ע הכא נמי.
 הא אמרינן בעלמא שקלים נ ב שו' 24.
 הדא מילתא ראה עמ' 365, הע' 267.
 הכא נמי שקלים מז ד שו' 9 (ה"נ), שם שו' 36.
 הכל ממנו (בתמיהה) ראה השלמות, עמ' 1909.
 הלכותיו שקלים מז ב שו' 9.
 ואי אמרינן שקלים נ ב שו' 24.
 ואילין דאמרינן ראה עמ' 444, הע' 20.
 ואילין דכתבין¹³ ראה עמ' 444, הע' 20.
 ואין עוד ראה עמ' 553, הע' 959.
 והכא מאי אית לך למימר¹⁴ שקלים נא ב שו' 44.
 וחזר ואמר שקלים מז א שו' 20.
 וכי שקלים מז א שו' 21.
 ולא עוד ראה עמ' 553, הע' 959.
 ועוד שקלים מז א שו' 15.
 זקן אחד שקלים מז א שו' 19.
 חבירינו¹⁵ שקלים מז א שו' 24.
 חבריה (= חברייה) שקלים מז א שו' 20.
 חכמים שקלים נא א שו' 22.
 חש על גרמיה ראה עמ' 1189, הע' 183.

⁸ ראה מבוא, עמ' עא, הע' 148.
⁹ ראה עוד מבוא, עמ' נא, הע' 42.
¹⁰ למופע זהה בקו"א ראה לעיל, עמ' 868, הע' 776. והמופע הדומה, "גמרו", בברכות ז ע"ב שו' 3, נרשם בערך "למדו".
¹¹ ראה עוד מבוא, עמ' קלג, סי' 18; שם, הע' 412.
¹² על פי אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ז, עמ' 105, טור א, ערך ק.... וראה מה שהערתי להלן, ערך "כי קאמרינן".
¹³ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.
¹⁴ ראה עוד לעיל, עמ' 1382, הע' 116.
¹⁵ ראה לעיל, עמ' 623, הע' 5.

- יושב ודורש שקלים** מז א שו' 21, שם שו' 22, שם שו' 23.
- כולהו**¹⁶ ראה עמ' 528, הע' 770.
- כי (!)**¹⁷ פאה כא ב שו' 14; **כתובות** לג ג שו' 23 (צ"ל בשניהם: כד)¹⁸.
- כי היכי ד-** **שקלים** מו ג שו' 33.
- כי קאמרינן**¹⁹ **שקלים** כ ב שו' 23.
- כך אמר משה**²⁰ **שקלים** מז א שו' 22.
- כך היה מעשה שקלים** מז א שו' 16.
- כל הדברים** ראה עמ' 865, הע' 753.
- כל עמא**²¹ ראה עמ' 728, הע' 547.
- כתיב שקלים** מז א שו' 20.
- לא**²² **שקלים** מו ג שו' 38.
- לא הכל ממנו**²³ ראה השלמות, עמ' 1909.
- לבא** (= לעתיד)²⁴ ראה עמ' 841, הע' 515.
- לית ליה שקלים** נ ב שו' 25.
- לכתחילה שקלים** נא ב שו' 43.
- למעט שקלים** מו ד שו' 36.
- למפרע**²⁵ ראה השלמות, עמ' 1910.
- לעולם מגילה** עב א שו' 36.
- לפי ש-** **שקלים** נא ב שו' 43.
- לר'**²⁶ **שקלים** מו ג שו' 32.
- לשון הקודש** ראה עמ' 851, הע' 588.
- לשון עברי** ראה עמ' 851, הע' 588.
- לשעבר** (= על העבר, לפי העבר או בעבר) ראה עמ' 886, הע' 900.

- ¹⁶ כל הצורות השונות של הביטוי הזה ודומיו נפרטו שם בהערה, עמ' 529-531.
- ¹⁷ ראה עוד מבוא, עמ' קלג, סי' 18; שם, הע' 413.
- ¹⁸ ראה מה שהערתי לעיל, עמ' 704, הע' 250, ד"ה ויש "כי" בבלי. ומצאנו בירושלמי גם "כי" מקראית – ראה מה שהערתי שם, ד"ה ויש שבאה.
- ¹⁹ על "ק" בבלי זו שלפני הפועל ראה מה שהערתי לעיל, עמ' 705, הערה 250 [עמ' 704], ד"ה ובתוכפ"ש. וראה עוד גיטין מג ע"ג שו' 59: "דקאמר" (ועל פי אוצר לשון תלמוד ירושלמי, ז, עמ' 105, טור א, ערך ק...).
- ²⁰ ראה לעיל, עמ' 760, הע' 817.
- ²¹ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.
- ²² ראה עוד לעיל, עמ' 791, הע' 59, ד"ה ובשקלים.
- ²³ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.
- ²⁴ ויש שם שני מופעים בצורת "להבא".
- ²⁵ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.
- ²⁶ ראה מה שהערתי לעיל, עמ' 883, סוף הערה 871 [עמ' 882]. ללשון דומה – "לר' יודה" (ברכות ד ע"ד שו' 33) – ראה לעיל, עמ' 170, הע' 1584.

- מאי**²⁷ **שקלים** מז א ש' 44.
- מאי כולי האי שקלים** מז א ש' 24.
- מאי עבדייהו שקלים** מז ג ש' 32.
- מה... אף... שקלים** מז א ש' 30-31.
- מיכן ולבא**²⁸ ראה השלמות, עמ' 1911.
- מיעוט שקלים** מז ד ש' 36, שם ש' 37.
- מכבר**²⁹ ראה השלמות, עמ' 1911.
- מפני מה שקלים** מז א ש' 24.
- מקום** (= מקרה, מצב או דין) ראה עמ' 1081, הע' 1664.
- נישמענה מן הדא**³⁰ **שקלים** מז ד ש' 7.
- נמי**³¹ **שקלים** מז ד ש' 37. ועיין עוד ערך: אי נמי; הכא נמי.
- ס"ד**³² **שקלים** מז א ש' 18.
- עברין ידעין**³³ **כתובות** לה ד ש' 6.
- עסיקין ברכות** ח ד ש' 25.
- צד** (מונח הלכתי) ראה עמ' 1245, הע' 2.
- צריכין אנן** ראה עמ' 588, הע' 1263.
- קשיא**³⁴ **ברכות** ג ד ש' 32, יא א ש' 38.
- רבי** (= מורי) **שקלים** מז א ש' 16.
- רחמנא** ראה עמ' 599, הע' 1353.
- שנחלקו שקלים** מז א ש' 17.
- תלמיד חכם שקלים** מז א ש' 28.

²⁷ ראה עוד מבוא, עמ' קמו, ד"ה וכן. וראה עוד "מאי" בכתובות כה ע"ב ש' 6 (עמ' 978), שנכללה בערך "מהו (= מה הדין)" (עמ' 977). וראה עוד לעיל, ערך "והכא מאי אית לך למימר".

²⁸ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.

²⁹ לצורות השונות של הביטוי עיין שם.

³⁰ ראה עוד מה שהערתי לעיל, עמ' 1145, הע' 100.

³¹ ישנם מופעים נוספים של "נמי" שנכללו ברשימה: שבת ו ע"ג ש' 44 (בערך אף אנן תנינן); יבמות ה ע"ג ש' 6, י ע"ב ש' 26 (שניהם בערך "כמה דאת אמר תמן... והכא..."; ראה מה שהערתי שם, עמ' 746, הע' 690 והע' 692); וכתובות לג ע"ב ש' 40 (בערך אף אנן תנינן תרתיהון [1]). וראה עוד מבוא, עמ' קלג, סי' 18; שם, הע' 414. והכל נרשם באוצר לשון תלמוד ירושלמי, ה, עמ' 796, טור א, ערך נמי.

³² ראה עוד מבוא, עמ' לט, הע' 145.

³³ ראה מה שהערתי לעיל, עמ' 1174, הע' 43.

³⁴ ראה עוד מה שהערתי לעיל, עמ' 1268, הע' 120.

2. מפתח למבחר המימרות והסוגיות שנתפרשו*

ברכות		דמאי	
[פ"א ה"א], ב ג 2	129, 690	[פ"ב ה"א], כב ב 48 וכו'	289, 367
[פ"א ה"א], ג א 2	273, 1398	[פ"ג ה"א], כג ב 20	רלא סי' 2
[פ"א ה"ב], ג ב 29 וכו'	1344, 597	[פ"ג ה"ד], כג ג 42 וכו'	960, 553
[פ"ב ה"א], ד א 45 וכו'	1052, 115	[פ"ז ה"א], כו א 52	21, 5
[פ"ב ה"א], ד ב 4	21, 5		
[פ"ג ה"ד], ו ג 26 וכו'	618, 69		
פ"ט ה"א, יב ד 19	רלא סי' 1		
פאה		כלאים	
[פ"א ה"א], טו ד 17 ¹	509, 496	[פ"ד ה"ד], כט ב 54	21, 5
[פ"ב ה"א], יו ד 27 וכו'	24, 337	[פ"ח ה"ו], לא ג 59 וכו'	56, 341
[פ"ב ה"א], יו ד 37	1366, 601		
[פ"ג ה"ח], יז ד 33 ² קעג ד"ה הסוגיא	372, 1361		
[פ"ד ה"ו], יח ג 9 וכו'	1509, 163		
[פ"ד ה"ח], יח ג 26 וכו'	3478, 720 ³		
[פ"ז ה"ו], כ ג 16	1921, 108		
שביעית		תרומות	
[פ"ג ה"א], לד ג 15 וכו'		[פ"ד ה"ז], מב ד 62	ריש רלה
[פ"ג ה"ב], לד ג 21 וכו' ⁴		[פ"ז ה"א], מד ג 36	רלה סי' 1
[פ"ט ה"ה], לט א 16 וכו'		[פ"ח ה"ט], מו א 58 וכו'	1461, סי' 1

* מפתח זה כולל את המימרות והסוגיות שנתפרשו במבוא ובקונטרס הסוגיות, מכיוון שאינן באות על סדר הרשימה הראשית. פירושים אלה הם ברובם המכריע פירושים מחודשים. בנוסף לכך נרשמו מימרות וסוגיות נבחרות שנתפרשו באריכות בערכים שברשימה ובהשלמות, וביחוד אלה מהן הכוללות חידושים מובהקים, גם אם הפירושים שלהן קצרים. פירושים אחרים, קצרים ברובם, מהם מחודשים, הצמודים לערכים שלאורד הרשימה רבו מלספור, והרשימה — הסדורה לפי סדר הא"ב ולפי סדר המסכתות — משמשת להם כמפתח. ציון הפרק וההלכה בא בסוגריים מרובעים כאשר הוא אינו מופיע במקום המופנה אליו, וציון ההלכה בא לבדו בין סוגריים מרובעים כשהוא לפי דפוס וילנא. אשר לציונים לספרי — הציונים באותיות עבריות שייכים למבוא, ובספרות לשאר הספר (כאשר ישנם שני מספרים צמודים, המספר הראשון מציין את מספר העמוד, והמספר השני הבא אחרי הפסיק את מספר ההערה).

¹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

² לציונים נוספים לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

³ ראה עוד עמ' 1914, השלמה לעמ' 720.

⁴ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

פ"י ה"ב], מז א 40 וכו'	1142, 125	פ"ז ה"א, ט א 45	רלא סי' 3
פ"א ה"ז, מח א 41 וכו'		פ"ז ה"ז], י ד 43	329, 300
קעד ד"ה הסוגיא ¹		פ"ח ה"א, יא א 24 וכו'	רנב ד"ה
		והנה	

מעשרות

פ"א ה"ד], מט א 21 וכו'	932, 440	פ"ט ה"א], יא ד 21 וכו'	1492, 1056
פ"ג ה"י], נא א 14	560, 396	פ"ז ה"ז], יא ד 38 וכו'	402, 380
		פ"א ה"ז], יג ב 22 וכו'	118, 347

פט"ו ה"ב, טו א 36 וכו'⁶ רלו סי' 5

פט"ז ה"א, טו ב 51 וכו'⁷ רמב סי' 17

פט"ז ה"א], טו ג 26 וכו' 1742, 1094

מעשר שני

פ"ה ה"ג], נו ב 6 1021, 108

חלה

פ"א ה"א], נז ג 17 וכו'	844, 879	פ"א ה"ט], יט ג 39 ⁸	21, 5
פ"א ה"ה], נז ד 32	1465, 1052	פ"ז ה"ה], כד ג 19 וכו'	9, 1133

פסחים

פ"ב ה"א, סא ד 56	רלו סי' 2	פ"א ה"א, כז ב 45	רלז סי' 6
פ"ב ה"ה], סב א 59 וכו'	1142, 125	פ"א ה"ח, כח א 54 וכו'	1, 1461 סי' 1
פ"ג ה"ב], סג א 29	272, 32	פ"ב ה"ז, כט ג 32 ⁹	רלז, סי' 7
פ"ג ה"ח], סג ב 46 וכו'	1276, 590	פ"ה ה"ג], לב ב 20	562, 502
		פ"ח ה"ז, לו א 61	רלז סי' 8

ביכורים

פ"ב ה"ב], סה א 39 וכו'	13, 1912	יומא	
פ"ב ה"ה, סה ב 1 וכו'	2, 1463 סי' 2	פ"ה ה"ז], מג א 6 וכו'	246, 916
		פ"ו ה"ה, מד א 5 ¹⁰	רלא סי' 4

שבת

פ"א ה"ב], ג ב 16 וכו'	1344, 597	סוכה	
פ"א ה"ד], ג ד 28	424, 254	פ"א ה"א], נב א 60	21, 5
פ"ד ה"א, ו ד 11	רלו סי' 3	פ"א ה"ה], נב ב 50 וכו'	93, 1280
פ"ו ה"ב], ח ב 14 ⁵	רלו סי' 4	פ"ג ה"ז], נג ד 39 וכו'	932, 440

⁵ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

⁶ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

⁷ לציונים נוספים לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

⁸ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

⁹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

¹⁰ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

ראש השנה

פ"א ה"ב, נז א 20 וכו'	1463, סי' 2	[פ"א ה"ח], יז ב 2-3	424, 254
פ"א ה"ט, נז ג 13 וכו'	1467, סי' 3	פ"ג ה"ב, יח ד 13 וכו'	רלט סי' 12
פ"א ה"י, נז ג 39	רלח סי' 9	[פ"ג ה"ג], יח ד 26 וכו'	723, 523

[פ"ג ה"ו], יט ב 14 665, 408

פ"ג ה"ח, יט ב 55 רמ סי' 13

פ"ה ה"ב, כ ב 5 רלב סי' 5

[פ"ו ה"ב], כא א 8 וכו' 1266, 1034

ביצה

[פ"א ה"ג], ס ב 53 704, 748

[פ"א ה"ד], ס ג 14 וכו' 147, 1187

[פ"ד ה"ו], סב ד 13 וכו' 147, 1187

כתובות

[פ"א ה"י], כה ד 50 וכו' 1466, 1052

[פ"ו ה"ז], לא א 3 517, 947

פ"ז ה"י, לא ד 12 וכו' 4, 1470, סי' 4

[פ"ז ה"י], לא ד 16 850, 764

[פ"ב ה"ב], לד ד 49 וכו' 865, 430

מגילה

[פ"א ה"ג], ע ב 30 וכו' 722, 78

פ"ב ה"ז, עג ג 36 רלח סי' 9

מועד קטן

[פ"ג ה"ה], פב א 64 וכו' 102, 633

[פ"ג ה"ה], פב ב 11 215, 286

[פ"ג ה"ז], פג ג 22 וכו' 967, 554

נדרים

[פ"ג ה"ג]¹³, לח א 13 וכו' 391, 828

[פ"ו ה"ח], לט ד 12 וכו' 1587, 1067

פ"א ה"ג, מב ד 56 וכו'¹⁴ ה ד"ה אשר

יבמות

[פ"א ה"ב], ב ד 38 562, 502

פ"א ה"ה, ג א 16 רלח סי' 10

[פ"ג ה"א], ד ג 36 445, 385

[פ"ה ה"א], ו ד 28 וכו' 654, 406

פ"ח ה"ו, ט ד 45 רלט סי' 11

[פ"ג ה"א], יג ג 7 562, 502

פ"ג [ה"ב], יג ג 42¹¹ רלז ד"ה וכסגנון

[פ"ד ה"ב], יד ב 52 וכו' 693, 859

[פ"ו ה"י], טו ב 31 וכו' 603, 735

[פ"ז ה"ה], טו ד 26¹² 1889, 200

גיטין

פ"ג ה"א, מד ג 56 וכו' קצב אות ה

[פ"ד ה"ט], מו ב 17¹⁵ 202, 26

נזיר

[פ"ג ה"א], נב ג 8 102, 633

[פ"ג ה"א], נב ג 19 215, 286

פ"ז ה"ד, נו ג 60 וכו' 5, 1474, סי' 5

פ"ח ה"א, נז א 15 וכו' 6, 1484, סי' 6

¹¹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

¹² לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

¹³ צ"ל: ה"ב.

¹⁴ ראה עוד עמ' קסב, אות ז, ד"ה ויש (הראשון).

¹⁵ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

קידושין

פ"א ה"א, לב ד 21 וכו' ¹⁷	רמא סי' 15	פ"א ה"א, נח ג 28 וכו'	402, 380
פ"א ה"א, לב ד 32	רמב סי' 16	פ"א ה"א, נט א 12 וכו'	721, 971
פ"ג ה"א, לד ד 64 וכו'	391, 828	פ"א ה"ה, ס ד 7 וכו'	372, 1361
פ"ח ה"א, לח ג 14 וכו'	1498, סי' 8	פ"א ה"ז, סא ב 62	509, 496
פ"ח ה"א, לח ג 34	586, 732	פ"ג ה"ב, סד ג 2 וכו'	1,914
פ"ח ה"א, לח ג 42 וכו' רמא ד"ה אבל		לעמ' 723	
פ"ח ה"א, לח ג 49 וכו' 117, [1057]			

בבא קמא

פ"א ה"א, ב א 30	232, 1295	פ"ג ה"ד, ג ד 2 וכו' קעט ד"ה כיוצא	960, 553
פ"ו ה"ב, ה ב 43 וכו'	978, 104	פ"ג ה"ו, מג א 1 וכו'	99, 1164
פ"ז ה"ד, ה ד 52 וכו'	1492, סי' 7	פ"ג ה"ח, מג א 55 וכו'	1492, 1056
פ"ז ה"ה, ו א 25 וכו'	406, 1413	פ"ה ה"ג, מד ד 14 וכו'	1142, 125
פ"ח ה"ח, ו ג 15 וכו'	861, 430	פ"ה ה"ב, מה ב 21	272, 34
פ"ט ה"ה, ז א 1 וכו'	6		

בבא מציעא

פ"ד ה"ב, ט ג 50	838, 425
-----------------	----------

בבא בתרא

פ"ג ה"ו, יד א 62	1492, סי' 7	פ"ג ה"ז, מח א 5	1939, 1117
פ"ו ה"א, טו ג 3	77, 1278	פ"ג ה"ז, מח ג 15 וכו'	1742, 1094
פ"ט ה"ט, יז א 64 וכו' ¹⁶	372, 1361		

נידה

פ"א ה"א, מט א 6 וכו'	243, 916
----------------------	----------

סנהדרין

פ"ב ה"א, כ א 16 וכו'	193, 225
פ"ב ה"א, כ א 21	1939, 1117
פ"ז ה"ה, כד ג 62	1249, 1032

¹⁶ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

¹⁷ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח האזכורים.

3. מפתח אזכורי הירושלמי*

ברכות			
ב א	25	קפח הע' 136 ג	רנו הע' 131
	28	קפח הע' 136 ג	ריט ד"ה עוד
	31	ריט ד"ה עוד	177, [1652]
ב ב	2	קפח הע' 136 א	ריט ד"ה עוד
	6	שם הע' 136 ג	קד הע' 107
	9	ריט ד"ה עוד	ריט ד"ה עוד
	12	177, [1652]	9, 1302, 276
	16	101, 952	ריט ד"ה עוד
	20	קעא [הע' 33] ג ₂	קע הע' 33 א ₁
	21-20	קד הע' 107	36-35, 58, 619

* מפתח זה כולל את אזכורי התלמוד הירושלמי (ומעט אזכורים לברייתות ולמשניות) שבאו במבוא, ובהערות למבוא, לרשימה הראשית, לקונטרס הסוגיות ולנספחים. נרשמו כאן רק אותם מקומות הכוללים חידושים (כגון גירסא, או הגהה, או פירוש) או הערת־מה. אזכורים שבאו בכמה מקומות ברשימה נרשמו במקומם העיקרי בלבד. אזכורים מתוקנים שבאו כראיה להגהות שבספר או כנגד גירסאות משובשות במקורות אחרים לא נכללו. אזכורים למופעים הבאים במסגרת אותו ערך בהערה למופע אחר שם לא נרשמו. לא נכללו כאן ציוני הפיסקאות וכיוצא בהן, שאינם מגוף הירושלמי (ראה פרק ה', סעיף 3, עמ' עב-עד); לא ציוני המונחים שלא נכללו בכלל ברשימה, השייכים למבוא, פרק ה', סעיפים 6-10 בעמודים עח-פה; ולא ציוני המופעים במבוא, פרק ו', סעיף 9 (פשיטות קיצורים וראשי תיבות), עמ' קיב-קיט, אלא אם כן נתחדש בהם דבר־מה. כמו כן לא נכללו האזכורים שבהערה 72 בעמוד לג, ובהערות 230 ו-231 בעמוד פ, הכוללות מילות שאלה רטוריות שנכללו בערכים שלהן.

מראי המקום לירושלמי הם לדפוס ויניציאה, גם כאשר הלשון חסר שם וישנו בכ"י לידן או במקור אחר. מראי המקום (או חלקם) נרשמו בסוגריים מרובעים כאשר הם אינם מופיעים בפירוש בציון המופנה אליו. אשר לציונים לספרי — הציונים באותיות עבריות שייכים למבוא, ובספרות לשאר הספר (כאשר המספר הראשון מציין את מספר העמוד, והמספר השני הבא אחרי הפסיק את מספר ההערה). הערה (וכיוצא בה) הבאה בין סוגריים מרובעים פירושה שההערה מתחילה בעמוד הקודם לזה המצוין לפניה (חוץ מהערה 770 באות ו"ו המשתרעת על ארבעה עמודים, מעמוד 528 עד 531; וחוץ מהערה 343 באות ת"ו המשתרעת על שלושה עמודים, מעמוד 1404 עד 1406).

בארבעה מקומות בספר ציינתי לסוגיא שנוספה בדפוס וילנא, בבבא מציעא סוף פרק ג', יג ע"ב, על פי הגהותיו של ר' מנחם די לונזאנו (היא ישנה גם בכ"א, עמ' 54 שו' 61 ואילך); במבוא, עמ' רמ, ד"ה וכן; שם, עמ' רמא, הע' 61 (לשו' 13); וברשימה הראשית, בעמ' 117, [הע' 1057], ד"ה ודע (לשו' 17 ואילך; ונרשמה במפתח הקודם); בעמ' 728, הע' 586 (לשו' 4); ובעמ' 927, הע' 320 (לשו' 3, 6). כן פתחתי במבוא (עמ' רמ) את סי' 14, בסוגיא שבכ"א, עמ' 54 שו' 69. ואילו שאר ההשוואות לכ"א במבוא ובשאר הספר רבות מלספור.

ברכות (המשך)

25, 1156	(46)	(ג ג)	קע הע' 33 א ₂	43	(ב ג)
עז הע' 196	65		381, 826	50	
קפג הע' 108	21	ג ד	ריט ד"ה עוד	52	
רנה הע' 163			1797, 191	62	
קע הע' 33 א ₁	27		ריט ד"ה עוד	4, 2	ב ד
רכד הע' 150	29		קע הע' 33 א ₂	7	
ע הע' 144	32		קעא [הע' 33] ב	18	
3, 1255	33		ריש רמז	19	
יט [הע' 43]	39		קיא הע' 158	22	
713, 521			[21], 1513	30	
קנה הע' 70	49		קט הע' 143	35	
קעא [הע' 33] ג ₁	54		קע הע' 33 א ₁	38	
73, 1264	6, 2	ד א	קע הע' 33 ו	49	
73, 1264	7		קע הע' 33 ד	13	א ג
40, 1372	52		קפח הע' 136 א	21	
רכב סי' 2	5	ד ב	קע הע' 33 ד	25	
קע הע' 33 א ₁	10		קפח הע' 136 א	33	
קד הע' 108	22		רי הע' 67	36	
קע הע' 33 א ₁	24		קע הע' 31	45	
[21], 1513	24		148, 693	47	
פא הע' 237	34		קעא [הע' 33] ב	59	
547, 728			626, 69	9	ג ב
רכד הע' 150	43		6, 1510	16	
נט הע' 87 וכו'	44		קפח הע' 136 ב	17	
קטו ד"ה וכן	6	ד ג	רנו הע' 176		
נח הע' 86	15		מח הע' 20	36	
550, 951	16		16, 625	46	
קסא הע' 85	17		ס הע' 95	52	
קלח הע' 454	27		קד הע' 107	60	
נ אות א	28		קע הע' 33 ו		
רכג סי' 1	32		קעג ד"ה למשל	14	ג ג
531, 60			ריד הע' 82		
רי הע' 67	34		1248, 1032		
31, 210	44		קיצ ד"ה וכן ₁	23	
414, 48	2	ד ד	214, 467	35	
רכג סי' 2	8		82, 686	64	

ברכות (המשך)

82, 686	24	(ה ג)	קד הע' 107	16	(ד ד)
514, 947	50		קעא [הע' 33] ג ₂		
98, 1181	54		רי הע' 67	29	
עז הע' 198	5	ה ד	1584, 170	33	
קע הע' 33 ו	8		1785, 190		
רנז הע' 182	34		קפט [הע' 136 ה]	40, 39	
רכו סי' 2	43		צא הע' 33	44	
קכו הע' 307	1	ו א	1451, 156	46-45	
רכו סי' 3	7		1457, 157		
344, 245	24		103, 1328	50	
רכה הע' 154	25		103, 1328	51	
[21], 1513	35		819, 875	59	
258, 232	39		103, 1328		
161, 21	65		713, 521	64	
רכט ד"ה אבל	6	ו ב	103, 1328		
344, 245	13		103, 1328	3, 1	ה א
קע הע' 33 ו	18		819, 875	4	
קסא הע' 85	25		קעא הע' 35	17	
102, 1328	47		קלה הע' 453	25	
רכה הע' 154	53		103, 1328	28	
[21], 1513	58, 57		רט הע' 61	[31	ה א]
ריג אות א	59		קעח הע' 72	41	
37, 447	7	ו ג	35, 893		
37, 447	12-11		קצא ד"ה חשובים	45	
קע הע' 33 ו	13		קפח הע' 136 ד	66	
רכה הע' 154			949, 778	5	ה ב
קעא [הע' 33]	18		קפח הע' 136 ב	19	
רכה הע' 154	19		804, 982		
ריש 1517	20		רכו סי' 1	30	
40, 1372	29		קעא [הע' 33] ג ₂	39	
רכו סי' 4	30		קצא ד"ה חשובים	41	
[949], 779	32		1036, 111	42	
רכד הע' 150	36		656, 965	50	
44, 43			קצא ד"ה וכן	53	
עא [הע' 144]	45		82, 686	15	ה ג
לג הע' 72	1	ז א	[21], 1513	22	

ברכות (המשך)

קט הע' 143	55	(ח ג)	רנו הע' 166	4	(ז א)
19, 1368	51	ח ד	רכט ד"ה אבל	7	
175, 1153	52		קפג הע' 108	42	
קלט הע' 464	16-15	ט א	רנז הע' 177	43	
עד הע' 171	39		קלט הע' 464	50	
380, 44			קלט הע' 464	52-51	
רכו סי' 5	42		קעא [הע' 33] ג ₂	56	
83, 687	51		3, 1255	7	ז ב
רכד הע' 150	2	ט ב	[30], 7	45, 42	
444, 257	15		קנג הע' 54	53	
עא [הע' 144]	38		37, 447	63-62	
צ הע' 28	47		רכה הע' 153	1	ז ג
קלט הע' 465	21	ט ג	קסא הע' 85	26	
95, 1253	40		ריח סי' 7	27	
[21], 1513	41		רכז הע' 166	28	
קכח הע' 346	52		רלה הע' 39	33	
36, 210			רכה הע' 154	54	
56, 682	63-62		785, 979	61	
קנג הע' 54	50	ט ד	785, 979	64	
קע הע' 33 ג	32	י א	785, 979	3, 1	ז ד
קפח הע' 136 ב	46		רכג סי' 3	13	
רמט ד"ה הרז"ף	31	י ב	קסח הע' 15	35	
רכא ד"ה והנה	32		19, 1368	39	
קסא הע' 85	41		19, 1368	47	
קלו הע' 437	16	י ג	3, 1255	50	
קט הע' 143	27		קלט הע' 464	53	
רמו סי' 4			3, 1255	7	ח א
רכב סי' 2	50		קעא אות א	32	
קלו הע' 437	57		רמוד הע' 78	59	ח ב
1797, 191	12	י ד	[949], 779	60	
ריש מא	17		קסח הע' 15	64, 63	
276, 1302	51		קסח הע' 15	3	ח ג
17, 16		יא א	רכד הע' 150	15	
949, 778	18		525, 392	17	
175, 1153	22		פו הע' 2	53	
עא [הע' 144]	38		92, 1379		

ברכות (המשך)

קסא הע' 85	19	יג א	1255, 3	40	(יא א)
קלז הע' 449	50		נא ד"ה דבר	48	
רכו סי' 8	3	יג ב	קמו אות ו	21	יא ב
קעב אות ב	30		98, 1181	51	
קנה הע' 70	60		103, 1328	27	יא ג
רכד הע' 150	63		קלא הע' 383	44	
1602, 1069			מז הע' 19	[31]	יא ד
רנב [הע' 137 א]	30	יג ג		36,	
רכג סי' 7	32			40-39	
656, 965			רנא הע' 137 א	42-41	
נט הע' 87	33	וכו'	1712, 1090	45	
173, 1152	3	יג ד	רי הע' 65	5	יב א
רכה הע' 154	7		רכג סי' 4	31	
1029, 110	23		רכו סי' 6		
1797, 191	38		קעג ד"ה אשר	32	
קט הע' 143	39		רמו הע' 99	52	
צא הע' 33	43		קעג ד"ה אשר	1	יב ב
[949], 779	63		947, 1001		
רכה הע' 154	6	יד א	111, 1382		
495, 1425	21		[126], 1384		
קט הע' 144	58		רכג סי' 5	2	
עח הע' 205	12	יד ב	רכג סי' 6		
מח ד"ה לעתים	45		קנב הע' 49	6	
קעא אות א	48		רי הע' 65	3	יב ג
סח הע' 123	56-48		רמו סי' 4	18	
רנו הע' 174	51		רמו הע' 99	27	
29, 1258			114, 1182	29	
נח ד"ה לעתים	56	וכו'	רא סי' 1	30	
ריג הע' 77	10	יד ג	103, 273		
19, 1368	2	יד ד	קח הע' 136	48	
מד הע' 2	11		קעא [הע' 33]	24	יב ד
			רכו סי' 7	31	

פאה

36	רו הע'	55	(יו ד)	437	קלו הע'	18	טו א
250, 917		19	יז א		מ ד"ה וכן	19	
37, 663		35			רמו סי' 3	16	טו ב
קע הע' 33 ו		55			עו הע' 194	19	טו ג
קנה הע' 64		60			52, 1373	43	
קטו ד"ה וכן		15	יז ב		86, 687	45-44	
צב הע' 42	45-44				עו הע' 190	47	
קז ד"ה וכן,					1097, 1018	54	וכו'
קנו [הע' 70]	45				רג הע' 13	64	
קז ד"ה למרות	50				רכד ד"ה ועיין	17 ¹	טו ד
קז ד"ה למרות	52				ריש קיט	28	
קז ד"ה למרות	53				קנג הע' 54	37	
רנג הע' 148	2	יז ג			רג הע' 13	38	
קע הע' 33 ו	13				125, 276	45	
87, 687	21-20				קנג הע' 54	62	
קע הע' 33 ו	27					63	טו ד עד
רנו הע' 166	40				נו ד"ה למשל	1	יו א
רכו סי' 9	6	יז ד			רכט ד"ה ה"א	26	יו ב
417, 1415	8				קע הע' 33 ה	27	
מב ד"ה את הביטוי	33 ²				[250], 705		
רכו סי' 10					ריג אות ב	45	
463, 314	34				422, 254	50	
קעא אות א	42				קע הע' 33 ה	6	יו ג
352, 1358	1	יח א			רמו סי' 2		
קנג הע' 54	32				סח הע' 122	18	
קע הע' 32	43				רנח ד"ה ואמנם	25-24	
נח ד"ה לעתים	48				קז ד"ה למרות	46	
קעא [הע' 33] א	2	יח ב			קג הע' 102	62, 60	
קעו הע' 64	18				קג הע' 102	64, 63	
יא הע' 23	42				רכה הע' 158	36	יו ד
רי הע' 67					רמה סי' 1	50	
קכב [הע' 281]	64				קד הע' 108	53	
רג הע' 13	4	יח ג			ריש קעב	54	

¹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

² לציונים נוספים לשורה זו ראה מפתח המימרות.

פאה (המשד)

רכו סי' 11	55 (יט, ג)	צב הע' 42	35 (יח ג)
30, 6	56	רי הע' 67	28 יח ד
קטו ד"ה וכן	14 כ א	קפט אות a	31
344, 245	54	קנה הע' 63	35
רנ הע' 123	59	146, 1334	43, 37
קעא [הע' 33] ג ₂	36 כ ב	קעב ד"ה מכאן	58, 57
[343], 1405	40	קע הע' 32	59
86, 796	56	417, 1415	19 יט א
ריח סי' 8	57	[23], 678	23
417, 1415		קסח הע' 15	33
717, 749	5 כ ג	קיז ד"ה למרות	23 יט ב
154, 1336	46	743, 1450	28
רג הע' 13	47 כ ד	ריג אות ג	36
656, 857	13 כא א	ריג אות ד	
קעא [הע' 33] א	38	קנה הע' 64	38
305, 369		656, 857	47
קעא אות א	23 כא ב	קנה הע' 64	51
קעא אות א	24	רי הע' 67	
רג הע' 13	25	רלד הע' 38 א	57
422, 254	27	8, 1541	18 יט ג
83, 214	41	146, 1334	23
		עז הע' 203	32

דמאי

קע הע' 32	1 כב ב	51, 340	18 כא ג
קעא [הע' 33] ד	24	[343], 1405	45
עד הע' 169	³ 45	[250], 705	47
467, 387	5 כב ג	244, 916	
139, 1149		קד הע' 110	50-49
קע הע' 33 ה	19	[355], 1408	2 כא ד
ריז סי' 3	25	968, 554	40
קטו ד"ה וכן	59	רנו הע' 176	13 כב א
ריב הע' 72	63-62	365, 377	25
פב הע' 249	8 כב ד	רמו סי' 4	56

³ בדמאי פ"ב מ"ה.

דמאי (המשך)

מא ד"ה בביטוי ₁	19	כה ב	98, 1181	(כב ד)
קנה הע' 70	20		949, 778	40, 39
133, 17	40		רכד סי' 1	כג א 9
רמה סי' 1	50		ריז סי' 4	42
קג הע' 101	57, 55		317, 1402	כג ב 18
רנו הע' 171	42	כה ג	[921], 96	32
464, 1422	55		רכד סי' 2	39
עט הע' 224	59, 57		58, 267	כג ג 24
רי הע' 67	58		רכא ד"ה אבל	43
עט הע' 224	59		82, 686	56
751, 526			1634, 1075	58
1634, 1075	60		עט הע' 224	כג ד 41
175, 1153	10	כה ד	קכח הע' 346	כד א 12
422, 254	37		קכח הע' 346	26
עז הע' 197	43	כו א	עט הע' 225	כד ב 3
מז הע' 19	[3]	[כו ב]	קעא [הע' 33] א	כד ג 37
קד הע' 109	3	כו ג	פב הע' 250	50
קד הע' 109	6-5		ריז סי' 5	כד ד 25
774, 978	23		מז הע' 19	[כה א] 7

כלאים

קעא [הע' 33] א	26	(כח ב)	1408, [355]	כו ד 44
רי הע' 67	4	כח ג	565, 324	כז א 21
רכג סי' 8	25		56, 341	46
ל הע' 29	10	כח ד	1805, 191	כז ב 1
רכג סי' 9	13		רי הע' 67	15
584, 399			422, 254	25
רכג סי' 10	14		רנו הע' 166	33
ל הע' 29	20		קע הע' 33 ב ₂	39
ריג הע' 77	28		463, 314	52
1283, 1036			69, 342	כז ד 5
420, 938	6	כט א	456, 717	37
112, 1231	8	כט ב	770, 977	
560, 63	37		62, 1140	כח א 36
530, 844	52		קעב הע' 38	45
רנו הע' 173	63		ריז סי' 1	כח ב 8

כלאים (המשך)

512, 58	11	(לא ג)	קיא הע' 158	64	(כט ב)
1639, 1076	23		קיו ד"ה למרות	8, 6	כט ג
87, 687	35-34		נב אות א	43	
קע הע' 33 ב ₂	43		520, 1428	5	ל א
ו ד"ה וכבר	45		[250], 705	31	
רמו סי' 4	62		1682, 179	48	
כב הע' 5	52, 51	לב א	נב אות א	54	ל ב
קעא [הע' 33] א	4	לב ב	רכג סי' 11	56	
370, 249	19		770, 528	1	ל ג
1551, 167	40		[770], 530		
עו הע' 193	46		1797, 191	22	
רנ הע' 123	48		מט אות א	36	
עו הע' 194	57		ז ד"ה ואילו	55-53	
1307, 143	63		ריג אות ה	51	ל ד
ס הע' 95	16	לב ג	743, 1450	42	לא א
197, 1341	18		רמה [סי' 3]	11	לא ב
197, 1341	19		949, 101	20	
פג הע' 254	24	לב ד	נד ד"ה לעתים	37	
[77], 686			630, 70	40	
רנה הע' 163	41		ריש קעב	10	לא ג

שביעית

ח ד"ה ומצאנו	4 ²¹	(לד ג)	פב הע' 250	50, 49	לג א
רכח הע' 167	42		רנד ד"ה ואמנם	37	לג ב
עח הע' 205	56		נז ד"ה כיוצא	47, 45	
1036, 111	31	לה א	565, 324	26	לג ד
רנו הע' 172	52		1442, 1050		
[280], 35	2	לה ב	קנד הע' 61	31	
קעא [הע' 33] א	25		36, 1524	43	
עה הע' 184	37		רמד סי' 2	13	לד א
949, 778			מט אות ב	17	
949, 778	48		ריח סי' 9	39	
325, 479	54		רמה [סי' 3]	17	לד ב
244, 916	3	לה ג	1036, 111	7	לד ג

⁴ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות

שביעית (המשך)

רכו סי' 12	43	(לח א)	קכב הע' 282	21	(לה ג)
רכו סי' 13			קט הע' 143	28	
קג הע' 101	55, 51		98, 1181		
רטז [הע' 87]	60		ריש קעב	29	לה ד
רכד סי' 3			רכב סי' 1	35	לו א
949, 101			414, 48	55	
133, 218			נז ד"ה וישנם	22	לו ב
80, 270			עז הע' 204	27	
840, 763			144, 1187	51	
33, 1273	21	לח ב	788, 871	26	לו ג
עז הע' 200	40	לח ג	739, 864	41, 40	
1637, 1075			187, 1340	53	
1036, 111	16	לח ד	קסח הע' 17	12, 11	לו ד
רנו הע' 171	41		524, 948	26	
[617], 510	4	לט א	[905], 436	52	
קעב אות ב	13		[905], 436	53	
רנז ד"ה הקושי	14		רו הע' 33	63	
ריח סי' 10	20		מט אות ג	8	לז ב
שם הע' 115			380, 44	42	
75, 1178	34		קיז ד"ה וכן ²	5	לז ג
1036, 111	38		770, 977	14	
קסז הע' 14	43	לט ב	רנו הע' 173	17	
ריז סי' 2	47		לז הע' 136	25	
קפט [הע' 136] ו	10	לט ג	833, 425	30	
קלה הע' 435	23		2060, 1130		
רנה הע' 163	36		138, 1385		
213, 913	41		133, 17	42	
ריג אות ו	43		רכא ד"ה אבל	50	
1036, 111	36	לט ד	1036, 111	16	לח א
קפב הע' 101	40		1184, 129	23	

תרומות

רנו הע' 166	57	(מ ב)	רנא הע' 137 א	10	מ ב
קע הע' 33 ג	58		82, 686	35	
צ הע' 20	7	מ ג	רנא הע' 137 א	44	
ריז סי' 6	12		רנא הע' 137	47	

		תרומות (המשך)	
1283, 1036	14 (מד ג)	1797, 191	41 (מ ג)
מד ד"ה לעתים	23-22	250, 917	54 מ ד
ריג אות ח	33	רלג הע' 24	62
ריג אות ט	48	רמו סי' 4	12 מא א
1113, 123	50	915, 997	23 מא ב
743, 1450	48 מד ד	רמה [סי' 3]	31
רכד הע' 150	8 מה א	838, 425	29 מא ג
מב ד"ה למשל	16 מה ב	צא הע' 33	37
ריח סי' 11	27	קע הע' 32	20 מב א
409, 1217		[355], 1408	27
עו הע' 195	38	מג ד"ה ויש	45, 44
36, 210	18 מה ג	870, 768	53 מב ג
קכו הע' 307	21	עב הע' 156	5 מב ד
קעו הע' 64	24	464, 1422	61
59, 791	37	רנה הע' 163	10 מג א
122, 904	38	37, 447	12-11
250, 704	51	קלח הע' 454	44
349, 1209	55	1652, 176	52
רנ הע' 121	9 מה ד	1652, 176	8 מג ב
222, 28	10	רכח הע' 167	17 מג ג
רנד הע' 155	35	30, 6	39
1113, 123	56	30, 6	40
רנ אות ב	58	י הע' 20	44
רט הע' 54	16 מו א		23, 22 מג ד
רכד ד"ה וראה	34	קלח הע' 454	25, 24
ריג אות י	38	1036, 111	47
רמה ד"ה ולעתים	41	קע הע' 33 ב ₂	27 מד א
909, 437	61	751, 865	35, 34
948, 778	14 מו ב	קכו הע' 309	36
463, 314	21	751, 865	
ריד אות יא	22	751, 865	38
עה [הע' 181]	34 מו ג	קעה הע' 59	6 מד ב
464, 718	49	פט הע' 13	10
60, 1322	8 מו ד	קח הע' 134	29
751, 865	34	קיז ד"ה וכו ₂	31
קעו הע' 64	57 מז א	ריג אות ז	8 מד ג

תַּרְוּמוֹת (המשך)

852,989	51 (מז ד)	נז הע' 83	מז ב 3
852,989	52	30,6	20
508,724	57	30,6	21
178,1388		121,1147	22
656,857	63	עט הע' 224	28
קע הע' 33 ב ₁	מח א 21	רנא [הע' 132]	36
רנ אות ב	מח ב 16	קע הע' 33 ב ₂	41
עה [הע' 181]	21	קעו ד"ה והנה ⁵	מז ג 36
550,951	25	544,1431	מז ד 18
		ריש קעב	19

מעשרות

קעא [הע' 33]	נא א 5	1,651	מח ג 36
מו ד"ה לעתים וכו'	15	קסז הע' 14	מח ד 37
מו הע' 15	22	340, הע' 51	מט א 7
ריח סי' 12	47	רלה הע' 39	60
681,410	נא ב 8	קנד הע' 61	מט ב 8
4,659		פב הע' 249	17
רכו סי' 14	9	175,1153	מט ג 48
קלד הע' 427	14	רנא הע' 137 א	מט ד 19
ריש קעב	25	548,1432	נא 19
[770],530	45	רנט הע' 193	33
קכא הע' 281	64	[949],779	56
רכה הע' 155		קא ד"ה ביטויים	נ ג 9
רכה הע' 155	נא ג 54	רכה הע' 155	31
417,1415	נא ד 27	1283,1036	נ ד 9
רכח הע' 167	נב א 18	רלה הע' 39	31
1036,111	41	עו הע' 193	46
54,619	42	1706,182	47
1036,111	46	186,1191	
		546,1431	63

⁵ בתרומות פי"א מ"י.

		מעשר שני	
קלט הע' 459	27 (נד ד)	129,690	נב ב 37
[443], 313	נה א 12	ריד אות יב	נב ג 11
ריד אות טז	43	52, 1373	23
733, 80		ריד אות יג	51
ריש פא	נה ב 37	ריד אות יד	
סד אות ד	וכו' 39	585, 957	62
רנד הע' 149	41	רמה הע' 90	נב ד 41
שם הע' 152			נב ד 63 עד
שם ד"ה ואמנם		מה ד"ה וכן	נג א 3
86, 687	נה ג 7	616, 737	3-1
9, 336	[נה ד 3, 7] ⁶	551, 847	2
949, 778	32	530, 949	3-2
175, 1153	57	קיג הע' 186	6
רכח הע' 167	נו א 2	448, 385	10
עו הע' 191	17	250, 704	20
202, 912	33	ריד אות טו	נג ב 18
86, 796	45	רכה הע' 153	22
[417], 1416	46	430, 939	45
קיא הע' 155	נו ב 5	רנא הע' 137	נג ג 5-4
550, 951		655, 514	14
רנא הע' 137 א	7	37, 447	34
456, 717	13	עז הע' 203	39
סח הע' 122	26, 21	208, 912	53
סח הע' 122	24	רנ הע' 131	נד א 28
173, 1152	38	רנז ד"ה הקושי	48
קו ד"ה מילים ₁	48	144, 1187	52
417, 1415	נו ג 8	קכב הע' 282	נד ב 55-54
פב הע' 250	32	167, 281	נד ד 7
		96, 1379	

⁶ במעשר שני פ"ה מ"י ומי"א.

חלה

1457, 157	51	(נט א)	נב אות ב	40-37	נז א
415, 48	55		92, 1179	13	נז ב
יא הע' 23	56		רנו הע' 173	15	
עד ד"ה וכאן	29	נט ב	רנו הע' 171	16	
קנה הע' 63			7, 1528	26	
1930, 1112			נא ד"ה ואין	58	וכו'
קצא ד"ה וכן	32		378, 250	63	
רכח [הע' 166]			183, 1191	16	נז ג
קג הע' 101	35, 33		קטו ד"ה וכן	11	נז ד
קנה הע' 63	35		[355], 1408	6	נח א
קח הע' 136	42		רא סי' 2	27	
קמו אות ו	54		949, 778	46	
73, 11	11	נט ג	1, 786	26	נח ב
פא ד"ה וכן	49, 44	נט ד	קלח הע' 454	9	נח ג
550, 847	57, 56		רנד הע' 155	10	
1268, 1034	18	ס א	רנה הע' 163		
524, 948	37		915, 997	23, 20	
[770], 529	4	ס ב	915, 997	24	
644, 71	26		ריד הע' 82	28	נט א
קא ד"ה ביטויים	42		רנד הע' 149	33	
			רנה הע' 163		

ערלה

[1805], 192	15	סא ג	ריש קטז	46	ס ג
180, 910	17		ריב הע' 71	1	ס ד
25, 1319			עה [הע' 181]	27	
רמה ד"ה ולעתים	7	סא ד	ריש 1517	50	
1268, 1034	10		541, 1431	60	
קיג ד"ה וכן	28		456, 717	30	סא א
558, 1433	34		417, 1415	41	
1585, 170	22	סב א	קנד הע' 61	44	
1036, 111	23		ריד אות יז	19	סא ב
132, 1148	39		459, 1422	27	
קכא הע' 276	55		34, 1137	31	
קמג ד"ה וראה	24	סב ב	626, 69	32	
1919, 204	40		רכא ד"ה אבל	62	

ערלה (המשד)

624, 511	7	סג ב	רכב הע' 141	3	סב ג
456, 717	28		רכא ד"ה אבל	8	
39, 679	34		585, 957	9	
מז הע' 18	36		רמה [סי' 3]	10	סב ד
222, 28	39		ריח [סי' 13]	58	סג א

ביכורים

רג הע' 13	4	סה א	529, [770]	49, 42	סג ג
792, 980	16	סה ג	רכט ד"ה ה"א	19	סג ד
רנג הע' 148	48		785, 979	53	
רנו הע' 172	23	סה ד	48, 1249	59	
[343], 1405	25		509, 390	8	סד א
סח הע' 122	30		1083, 1017	5	סד ב
60, 1140	34		1113, 123	8	
35, 264	37, 36		37, 447	48	סד ג
60, 1140			רכה ד"ה וראה	9	סד ד
קכא הע' 276	39		נ אות ב	21	
			רנה הע' 163	36	

שבת

1294, 1037	(5)	(ג ב)	קצא ד"ה חשובים	23	ב ב
222, 28	10		קיז ד"ה וכן ²	32	
1460, 609	27		קפ ד"ה מתיבין	35	
1598, 1068	44		קפ הע' 90	[36]	[ב ב]
1659, 1079	49		קפא ד"ה אם היתה	9, 7	ב ג
1281, 1036	53		32, 1371	29	
1602, 1069	54		קנה הע' 63	41	
סח ד"ה כיוצא	27	ג ג	קפא ד"ה אם היתה	44	
175, 1153	18	ג ד	325, 479	1	ב ד
1797, 191	31		19, 1171	34	
רנד הע' 152	51		456, 717	50	
קצ אות ב	55		256, 1347	28	ג א
מז הע' 19	[58]		231, 1345	42	
רלה הע' 40	32	ד א	231, 1345	43	
ריש 1517	56		744, 864	4	ג ב
צ הע' 27	2	ד ב	י הע' 20	5	

שבת (המשך)

1408, [355]	12	(ה ד)	קכ הע' 273	(2)	(ד ב)
קלה הע' 435	37	ו א	מה ד"ה לעתים ₂	7	
681, 410	42		קלח הע' 454		
קטו ד"ה וכן	3	ו ב	94, 1180	18-17	ד ג
קנה הע' 63	61		1779, 189	20	
קא ד"ה ביטויים	27	ו ג	822, 876	56	
565, 324			קנב ד"ה ואולם	60	
422, 254	57	ו ד	רנ אות ב	8	ד ד
355, 1407	3	ז ב	עה [הע' 181]	13	
87, 687	11-10		550, 951	18	
קכ הע' 273	35		1779, 189	22	
רמו סי' 3	5-4	ז ג	417, 1415	33	
422, 254	15		456, 717	18	ה א
422, 254	21		228, 469	26-25	
80, 270	9	ז ד	528, 499	28	
103, 273			59, 791	30	
רנא הע' 137	31		76, 213	42	
193, 1340	42	ח א	1137, 570		
קנה הע' 70	54		קסא ד"ה חיבור	52	
פג הע' 255	13	ח ב	רמח הע' 111	2	ה ב
רלד הע' 36	14 ⁷	[ח ב]	37, 447	8	
83, 687	15		1036, 111	11	
422, 254	18		37, 447	13	
קצ אות ב	46		37, 447	15-14	
רמו סי' 3	15	ח ג	37, 447	16	
288, 236	27		37, 447	20, 18	
225, 1295	51		173, 1152	22	
פא ד"ה כיוצא ₂	3	ח ד	1666, 1081	23	
קו ד"ה מילים ₁	12	ט א	רמה סי' 1	32	
קח הע' 136	56		רמח הע' 110	46	
קלה [הע' 427]	59		רנה ד"ה בשיטה		
1607, 172	22	ט ב	קצ אות ב	9	ה ג
[770], 529	46		קצא ד"ה וכן	32	
רמה סי' 1	2	ט ג	ריש רמז	5	ה ד

⁷ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

		שבת (המשך)	
459,836	37 יב ד	ריש קטו	43 (ט ג)
קעו הע' 64	45	60,450	16 ט ד
1919,204	17 יג א	629,70	21
רנא הע' 137	28	נד ד"ה לעתים	24
729,79	37	626,69	29
949,101	25 יג ב	630,70	
874,883	10 יג ג	751,865	63
[770],530	12	56,1139	12 י א
1650,1078	40	86,687	43-42
קצ ד"ה ומצאנו	52	1712,1090	45
קלה הע' 435	60	86,687	46-45
32,1371	15 יג ד	86,687	48-47
קצ ד"ה ומצאנו	28	86,687	51-49
83,687		רנא הע' 137	28 י ב
949,778	41 יד א	רנב [הע' 137]	
668,1443	45	קצא ד"ה חשובים	46
422,254	10 יד ב	86,588	18-16 י ג
222,28	36	86,687	20-19
רמז הע' 106	30 יד ג	702,861	46
רנב ד"ה וכן		520,725	6 י ד
שם הע' 138		874,883	16
210,1240	8 יד ד	344,245	35
עו הע' 195	35	6,1510	39 יא א
רמז [סי' 4]		מב ד"ה את הביטוי	44 יא ב
222,28	36	קכב [הע' 281]	64
177,696	4 טו א	776,868	14 יא ד
231,1345		874,883	23
231,1345	5	617,853	37
1226,1028	27	32,1371	
מג ד"ה למשל	⁸ 36	1283,1036	55
380,44	40	[770],530	2 יב א
1450,156	54	עד הע' 175	61
קלה הע' 432	10 טו ב	רמה ד"ה והנה	17 יב ב

⁸ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

שבת (המשך)

קנא סי' 5	35	(יו ג)	838, 88	51 ⁹	(טו ב)
מח ד"ה לעתים	28	יז א	169, 222		
250, 704	48		קנד הע' 60	56	
קמז אות ב	4	יז ב	קנג הע' 52	36	טו ג
415, 48	15		1919, 204	58	
733, 80	16		175, 1153	18	טו ד
949, 101			422, 254	45	
373, 377			11, 1156	48	יו א
99, 670			קנ סי' 4	52	
ריש קנז	18		קמג הע' 7	56	
334, 929	22	יז ג	עז הע' 203	59	
951, 1002			סד אות ה	15	יו ב
975, 1004			קנא סי' 5	27	
קנד הע' 60	49		קמד אות א	39	
צט אות ג	51		קנא סי' 5	42	
46, 1472	3	יז ד	י הע' 20	43	
			קו ד"ה מילים ¹	26	יו ג

עירובין

קסג סי' 1	11	יט ב	קמח ד"ה ויש ²	31	יח ב
קצא ד"ה חשובים	18		13, 676		
325, 479	20		72, 1161	50	
613, 67	28		1060, 118	54	
קסד סי' 5	29		1463, 158		
[613], 68	31		751, 526		
קנט סי' 5	40		1097, 567		
קנט סי' 5	42		244, 471		יח ד
קסד סי' 5	29	יט ג	1389, 1046		
745, 864	36		329, 243	17	
530, 844	37		קמד אות א	52	
קסד סי' 5	39 ¹⁰		805, 421	3	יט א
1797, 191	44		קנט [סי' 4]	9	
נב אות ג	56		156, 1565	33	

⁹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.¹⁰ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

		עירובין (המשך)	
981, 105	כב ב 30	32, 1371	יט ד 7
קנד ד"ה כיוצא ₁	38, 32	1664, 1081	46
קנז [אות a]	46	60, 1176	
רנו הע' 176	52	1664, 1081	49, 48
544, 1431	כג ב 23	1797, 191	כ א 9
קנב סי' 7	כג ג 23	417, 1415	32
קנא סי' 5	34	קנג הע' 51	39
968, 554	38	656, 857	53
פא ד"ה כיוצא ₁	40	קמט אות ג	כ ב 9
קיא הע' 159	כג ד 15	1403, 605	16
422, 254	29	[30], 7	22
קסג ד"ה וקרוב	33	352, 1358	
1450, 156	43	59, 791	34
ריש קנז	כד א 21	[417], 1416	כ ג 45
172, 223		616, 737	56 וכו'
קסא ד"ה חילוק	כד ג 4	[614], 737	58
רלד הע' 36	23	1650, 1078	כ ד 5
380, 485	52	528, 499	7
415, 48	כד ד 21	קנג הע' 50	21
656, 857	כה א 12	קנב סי' 7	43
267, 365	14	קו ד"ה מילים ₁	48
826, 424	44	קנא סי' 5	כא א 7
קנז אות b	כה ב 3	157, 639	47
ריש קנז	15	רנב ד"ה וכן	52
81, 795	כה ג 46	37, 447	56-55
120, 1146	כו א 34	רל ד"ה ראה	כא ב 56
עא הע' 148	כו ב 3	קח הע' 59	59
קמט אות ג	17	רכט ד"ה אבל	60
376, 933	37	169, 1387	כא ג 1
עז הע' 204	54	רל ד"ה ראה	8
קכב [הע' 281]	64	קצא ד"ה חשובים	כא ד 6
83, 687	כו ג 24	קכא הע' 280	52
422, 254	27	231, 29	כב א 6
ריש קטו	כו ד 30	231, 29	9
		קסד הע' 99	15

פסחים

1618, 1072	28	(כט ב)	107, 1329	16	כז א
409, 381	34		27 וכו' סו אות יב		
ריש קנז	50		550, 847	31	
37, 447	9	כט ג	161, 354	43	
קא ד"ה ביטויים	18		32, 1371	49	
[355], 1408	23		27 צ הע'	15	כז ב
1241, 1032	32	¹¹	679, 517	22	כז ג
קצא ד"ה ישנם	34		449, 258	25	
רנט ד"ה ואולם	39		262, 814		
36, 210	49		415, 831		
36, 210	29, 30	כט ד	332, 929		
קנג הע' 52	35		340, 930		
1111, 1020	47		קנט סי' 5	41	
789, 871	5	ל א	220, 647	44	
ז ד"ה אשר ²	57		29, 1545	46	
קנא סי' 5	19	ל ב	רנו הע' 175	5	כז ד
463, 314	22		לט הע' 145	16	
250, 917	36		קנב הע' 49	48	
770, 977	38		רמד סי' 2	37	כח א
161, 354	41		רנו הע' 176	49	
פב הע' 245	48		909, 437	58	
קח הע' 135	47	ל ג	קיא הע' 159	9	כח ב
קנ סי' 3	50		463, 314	19	
45, 1525	1	ל ד	קנט סי' 5	22	
קס הע' 81	4		י הע' 20	8	כח ג
מ ד"ה כיוצא ²	38		קנו אות a	9	
796, 758			ריש רל		
1805, 191	46		י הע' 20	32	כח ד
קסג סי' 2	2	לא א	[1113], 124	49	
סח ד"ה כיוצא	47		929, 97	14	כט א
קכא הע' 276	19	לא ב	37, 447	22-21	
קנא סי' 6	31		36 וכו' סה אות ו		
125, 1147	39		כט ב 12-10		
1147, 571	40		קנ הע' 39	20	

¹¹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

פסחים (המשך)

50, 9	7, 6 (לג ג)	154, 1336	46 (לא ב)
77, 685	49	28 רלג הע'	53
קסב אות ז	57	1508, 162	לא ג 4
415, 48	61	קנג הע' 52	45
קנ סי' 3	21 לג ד	292, 924	לא ד 2-1
1013, 107	42	220, 647	3
קמו אות ה	33 לד א	122 סח הע'	9, 8
463, 314	36	קנד ד"ה כיוצא ¹	39
נג אות א ²	7 וכו' לד ב	850, 880	61
רנח ד"ה ואמנם	10-8	קצ הע' 142	לב א 48
186 רנח הע'	12-11	449, 313	51
קסד הע' 99	21	891, 885	52
112, 456	62	267, 365	64
302, 297	4 לד ג	1242, 585	
411, 1218		415, 48	לב ב 3
990, 1005	34	415, 48	8
ר הע' 196	10 לד ד	קעח הע' 71	25
77, 343	31	676, 745	39
קח הע' 136	52	740, 752	
קעא הע' 35	26 לה א	827, 876	
806, 1457	33	קנב הע' 49	53
קמד אות ג	56	302, 297	58
975, 1004	64	643, 963	לב ג 5
218, 1393		קנא סי' 5	23
84, 453	9 לה ב	רנ אות ג	42
קנז אות b	2 לה ג	10, 207	48
949, 778	4	רנא הע' 137	לב ד 13
קנו אות a	12	קנג הע' 51	לג ב 7
קיז ד"ה למרות	¹² 46	קטז הע' 218	13
721, 971	50 לה ד	קנג הע' 51	
37, 447	12, 10 לו ב	1650, 1078	14
קיז ד"ה למרות	33	607, 67	26
קיג הע' 185	36 לו ג	11, 651	54
1126, 1021	50	302, 297	לג ג 5

¹² בפסחים פ"ח מ"ח.

פסחים (המשך)

רנא ד"ה וכן	(49)	לז ג)	520, 726	26	לו ד
ריש קטו	52		753, 865	31	
ריש קטו	54		נג אות א ₂	31	וכו'
קצ הע' 140	6	לז ד	1329, 145	45	
קנו אות a	11, 12		558, 729		
542, 394	19		548, 62	59	
770, 977	21		815, 875		
[949], 779	24		286, 709	30	לז א
949, 101	31		רנח ד"ה ואמנם	53	
קנג הע' 52	39		6, 1510	36	לז ג
רנג הע' 143	44		קז ד"ה למרות	46	
רמח הע' 111	49		קז ד"ה למרות	47	
רמח הע' 111	58		קד הע' 202	49	
			קז ד"ה למרות		

יומא

רנד הע' 150	(16)	לט ב)	קמה אות ד	41	לח א
קסא ד"ה חילוק	15	לט ג	ריש מט	46	
סג אות א	13	לט ד	מח ד"ה יתר	48	
קנד הע' 57	15		ריש מט	50	
צט אות ג	28		ס הע' 96	7	לח ב
מא ד"ה בלשון	36		1090, 121	8	
888, 433	60		250, 704	24	
קצח הע' 179	35	מ א	[1283], 1037	51	
415, 48	18	מ ב	קמז אות א	20	לח ג
קמד אות ב	27		רמו סי' 4		
58, 619	31-32		981, 105	4	לח ד
384, 1214	16	מ ג	ריש קא	24	
קסא ד"ה חילוק	30		רמה הע' 91	50, 55	
ריש קטו	33		207, 1342	56	
929, 97	38		קא ד"ה ביטויים	8	לט א
סז אות טז	49		קסא ד"ה חיבור		
1331, 595			391, 45		
רמז הע' 108	16	מ ד	1095, 122	9	
קנב ד"ה ואולם	35		9, 336	3	לט ב
30, 1319	64		רמז הע' 107	16	

		יומא (המשך)	
מא א	22	1024, 109	מד ב
63		נח ד"ה ויש	14
מא ב	44, 43	356, 375	22
מא ד	7	274, 474	33
41, 40		קצה הע' 157	35-33
64		נא אות ג	34
מב א	10	267, 365	35-34
15		9, 336	61
מב ב	18	קנא סי' 5	מד ג
46		עז הע' 204	3
48		עז הע' 204	מד ד
מב ג	42	929, 97	19
מב ד	1	9, 336	31
43		89, 13	34
60		25, 615	55, 50
מג א	40	קסג סי' 1	מה א
מג ג	3	58, 1160	25
מג ד	13	1281, 1036	42
14		עז הע' 202	מה ב
מא ד ¹³	5	126 הע' 19	1
53		1919, 204	מה ג
		שקלים	
מה ד	25	[949], 779	מא ב
27		נב ד"ה ובשקלים	53 (מו ב)
33		קכא הע' 280	מו ג
52		415, 48	24
53		קנא סי' 6	30
מו א	44	קמו ד"ה וכן	32
56		קצא ד"ה ישנם	35
62		קפט אות a	43
מב ב	5-4	קצ אות ב	47
41		קצא הע' 144	57
47		רנב [הע' 137] ב	מו ד
			8
			18
			35
			36
			44
			37

¹³ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

שקלים (המשך)

קלה הע' 435	(מט ב) 24	רנז הע' 182	61 (מו ד)
קס ד"ה בהקשר	13 מט ג	ע הע' 138	מז א 22, 23
קפט אות a		סט הע' 125	25 וכו'
[343], 1405	45	כד הע' 17	36
קמו אות ה	12 מט ד	כד הע' 17	37
קה הע' 114	37	1,345, 231	38, 39
929, 97	59	נט הע' 87	39 וכו'
[21], 1513	61	רלה הע' 40	מז ב 14
קנה ד"ה "מתניתין	63	קצ אות c	32
נד אות ב	11 נ א	קפט [הע' 136] ו	35
1489, 1055	28	צא הע' 33	56
נט הע' 87	43 וכו'	עא הע' 151	מז ג 2
סג הע' 116	45	קצא ד"ה ישנם	מח א 1
קצ אות c	61	440, 384	
קצ אות c	7 נ ב	1457, 157	9
207, 1342	20	רנב [הע' 137] ב	28
קמד אות ב	43	קפט אות a	49
קא ד"ה ביטויים	31 נ ג	נג אות א ₁	51
קצא הע' 144	42	1,343, 212	מח ב 50
ריש קצא	47, 44	220, 153	מח ד 12
נו [ד"ה למשל]	11-8 נא ב	1415, 417	
417, 1415	12	קלה הע' 435	37
קז ד"ה למרות	18	422, 254	מט ב 7
נג אות ב	42	20, 209	20
		83, 214	21

סוכה

נה סי' 1	39 וכו' נג א	676, 13	נג ג 43
רמח הע' 111	47 נג ג	רנ אות א	נא ד 27
64, 267	49	[1283], 1037	62
עו הע' 195	4 נד א	קמה אות ד	63
קנז אות c	19	קנא סי' 5	נב א 39
נז ד"ה כיוצא	33, 30 נד ב	530, 844	58
778, 531	4 נד ג	1187, 144	נב ב 24
קס ד"ה בהקשר	18	קכב [הע' 281]	64
75, 1178	34	רמח הע' 111	נב ד 38

סוכה (המשד)

173, 1152	נה ב 8	ריש מא	50 (נד ג)
רנ אות ב	63	קס ד"ה בהקשר	2
[343], 1405	נה ג 39	קסד סי' 5	18
		קס ד"ה בהקשר	39

ראש השנה

1457, 157	(נח א) (24)	קמז אות א	33	נו א
656, 857	42	172, 1498	41	
548, 1432	56	קמז אות א	10	נו ב
קסג הע' 94	נח ב 11	312, 370	17	
903, 996	20	רנ הע' 126	32	
86, 687	25-24	קצ אות c	12	נו ג
עז הע' 204	34, 32	רנד הע' 150	64	
קפט [הע' 136] ו	58	779, [949]	4	נו ד
קצ, ד"ה ומצאנו	7	נב ד"ה ובשקלים	6	
סה אות ז	36 וכו'	קצא ד"ה חשובים	23	נז א
15, 1542	47	קס ד"ה בהקשר	37	
542, 394	49	743, 415	49, 46	
קנא סי' 5	59	קס ד"ה ובהקשר	16, 3	נז ב
546, 1431	61	קס ד"ה ובהקשר	42	
[546], 1432		183, 1191	52	
161, 354	נט ב 13	947, 552	[56]	
קסג ד"ה אבל	59	546, 1431	10	נז ג
6, 1510	44	21, 1512	25	
קפח הע' 135	59	380, 44	40	
520, 843	63	415, 48	46	נז ד
לט הע' 149	[נט ג] 64	קו ד"ה מילים ₂	51	
פו הע' 2	נט ד 16	264, 292	56, 55	
קלא הע' 383		קצ אות ב	20	נח א
		1441, 155	24	

ביצה

רא ד"ה בקטע	3	ס ד	קפט אות a	27	ס א
רנד הע' 150	52		קנב סי' 7	33	
382, 44	13	סא ב	קנב סי' 7	42	
רנ הע' 126	16		רנ הע' 126	12	ס ב
89, 13	28		רנח הע' 189	14[26]	ס ב
קז ד"ה למרות	9	סא ג	קפט אות a	36	
619, 510	25		קפט אות a	40, 39	
211, 1193			קפט אות a	45	
422, 254	2	סא ד	מה ד"ה לעתים ²	53-49	
רמח הע' 111	46		קמג ד"ה כיוצא	54	
ז ד"ה אשר ²	37	סב א	קסב הע' 92	57	
קלח הע' 454	50	סב ב	קפט אות a	60	
422, 254	51	סב ג	קפט ד"ה והשווה		
422, 254	42	סב ד	קסג סי' 1	4	ס ג
קנ סי' 1	53	סג א	קנב סי' 7	11	
276, 708	57		ריש פא	24	
קנא סי' 5	10	סג ב	60, 1176	47	
786, 84	34		פג הע' 254	52, 51	
31, 210	59		82, 686	60	

תענית

656, 965	44	(סד ב)	מה ד"ה לעתים ¹	26	סג ג
656, 965	51		448, 385	36	
856, 540	56		280, 920	39	
346, 41	57		קמד אות ב	7	סג ד
856, 540	64		422, 254	16	
52, 1373	4, 2	סד ג	קס ד"ה בהקשר	53	
45, 1525	23		קס ד"ה בהקשר	15	סד א
קס הע' 81	26		קמט אות ג	16	
367, 1409	44		קסא ד"ה חיבור	34	
37, 447	64-63		קמז אות א	46	
רא ד"ה בקטע	30	סד ד	קס ד"ה בהקשר	53, 49	
36, 210	3	סה ב	קמד אות ב	13, 12	סד ב
83, 687	13		495, 1425	25	

¹⁴ = שרי"ר עמ' 162 שר' 6.

תענית (המשך)

37,447	15	(סז ג)	קלה הע' 435	21	(סה ב)
קפט [הע' 136] ו	48		רכט הע' 8		
785,979	11	סז ד	רמו הע' 99	25	
1191,130	11	וכו'	3,1255	10	סה ג
רכא ד"ה והנה	40		713,521	60	
רמח הע' 110			יט [הע' 43]	61	
[343],1405	50		קמד אות ב	11	סה ד
קנ סי' 3	52,51		קנב ד"ה ואולם	41	
קנ סי' 3	55,54		קצא ד"ה ישנם	48	
קנ סי' 3	56		קפט ד"ה והשווה	60	
1658,1079	63		817,985	64	
[21],1513	1	סח ב	735,973	5	סו א
קמט אות ג	6		849,989	58	
3,1132	8	סח ג	קפט [הע' 136] ו	64	
קנג הע' 52	17		נז הע' 83	55-54	סו ב
546,1431			365,377	10	סו ג
קלט הע' 459	45,44		קלה הע' 435	41	
קמה ד"ה ויש	46		קלה הע' 435	47	
37,447	5	סח ד	743,415	51	
83,687	51		קלה הע' 435	1	סו ד
3,1255	19	סט א	547,728	9	
36,210	23		15,4	16	
36,210	24		קו ד"ה מילים ₂	51	
[770],529	40		עו הע' 190	53	
[770],530			קמד אות ב	29	סז א
550,951	62		37,447	35	
קמד אות ב	10	סט ב	10,207	54	
122,904	59		782,532	40	סז ב
464,1422	63		37,447	42	
קסג סי' 1	6	סט ג	312,370	1	סז ג

מגילה

קסד סי' 6	49	(ע ד)	448,385	7	ע ב
37,447	1	עא א	735,973	37	ע ג
520,725	5	עא ג	ריש נה	41	ע ד
קנז אות b	44		817,760	42	

מגילה (המשך)

עב א	12	עו הע' 195	(עג ד) (54)	1513, [21]
	17	קסג סי' 1	55	10, 1511
	27	נו סי' 3		1513, [21]
29 וכו'	19	מז הע' 19	עד א 2, 3, 4	1513, [21]
	48	981, 105	עד ב 43	1513, [21]
	62	90, 687	עד ג 10	103, 1328
עב ב 31		קנא סי' 5	עד ד 5	1513, [21]
עב ג 24		144, 1187	נח ד"ה ובמגילה	47
	25	קסג סי' 1	קנא סי' 5	49
30-29		קנד ד"ה כיוצא ²	נא ד"ה דבר	59
	48	קז ד"ה וכן ²	עז הע' 202	16
עב ד 15		319, 371	עא א 34	1513, [21]
עג א 19-18		1451, 156	קסא ד"ה חיבור	56
		1457, 157	עב ב 27	1513, [21]
עג ב 8		קנא סי' 6	353, 303	38
[עג ב 22]		מז הע' 19	2, 1509	39
	22	1665, 1081	353, 303	42
		548, 1432	222, 28	43
עג ג 3		822, 876	353, 303	
	37	380, 44	רמח הע' 110	53
עג ד 54		10, 1511	רנב [הע' 137]	4
		15, 1512	קנט סי' 5	63

חגיגה

עה ד 39		590, 328	(עז א) 24	414, 48
	43	רנו הע' 176	קסב אות ז	26
	44	סז אות טז	37, 447	37-36
עו ב 17		נא אות ד	37, 447	38-37
	43	144, 1187	ריש 1510	39
	61	75, 1178	941, 551	43
עו ג 15		1457, 157	19, 1368	5
	25	קס ד"ה בהקשר	עו הע' 195	22
עו ד 13		314, 38	נט הע' 87	32
	14	37, 663	949, 778	47
	43	1036, 111	19, 1368	14, 12
עז א 21		נט הע' 87	17, 1512	16

חגיגה (המשך)

קמו אות ה	52	עט א	ריש 1510	22	(עז ג)
קמד ד"ה כיוצא	57		[280], 35	[41, 40]	עז ד
[343], 1405	8	עט ב	929, 97	43, 42	
55, 1261	11		744, 864	1	עח א
72, 1161	17		קמט אות ג	2	עח ב
55, 1261	27		[343], 1405	15	
43, 8	9	עט ג	589, 327	39	
949, 778	27		רנב [הע' 137]	21	עח ג
			קנא סי' 5	26	

מועד קטן

382, 44	28	(פב ד)	19, 336	31	פ א
קפט [הע' 136] ו	39	פג א	קנח סי' 4	36	
ריש קנז	48		רנא ד"ה וכן	47	
647, 71	53-52		רנב [הע' 137]		
רנב [הע' 137]	61		ריב הע' 73	49	פ ב
75, 1178	4	פג ב	קצ אות b	25	פ ג
144, 1187	12, 11		5, 442	58	
קמב [הע' 4]	16		558, 396	60	
קסג הע' 94	17, 16		1800, 191	44	פ ד
קמב [הע' 4]	31		קלד הע' 427	7	פא א
קמב [הע' 4]	42		קנא סי' 6	23	פא ב
קמב [הע' 4]	52		קט הע' 144	37	פא ג
קמב [הע' 4]	5	פג ג	עו הע' 194	59	
קמב [הע' 4]	10		קצ אות c	3, 2, 1	פא ד
547, 728	40, 39		752, 82	24	
קמב [הע' 4]	48		765, 867	31	
נט הע' 87	50	וכו'	751, 865	20	פב א
קמב [הע' 4]	5	פג ד	קמז אות א	30	
קמב [הע' 4]	37		קנז אות b	38	
קמב [הע' 4]	46		828, 424	5	פב ג
קסג סי' 1			קמז אות א	10	
			קסד סי' 5	20	פב ד

יבמות

1036, 111	49, 48	(ד ג)	קמה אות ד	29	ב ב
949, 778	52		קיג הע' 185	35	
949, 778	46	ד ד	קכב [הע' 281]	38	
1457, 157	30	ה א	קסד סי' 4		
רמה סי' 1	40		קמג ד"ה כיוצא	9	ב ג
1712, 1090	47		קמד אות א	10	
קמו ד"ה וכן	6	ה ג	798, 872	27-21	
1036, 111	14		רמו סי' 3	45	
קמג הע' 7	16		קמה אות ד	34	ב ד
1036, 111	54-53		קסג סי' 1	62	
רנב [הע' 137] ג	57		ריש קסב	2	ג א
621, 510	7	ה ד	קסד הע' 98	14	
621, 510	13		קנה הע' 70	22	
קנ ד"ה וראה	16		ריש קנג	29	
קנח סי' 4	18		1405, [343]	33	
רמה סי' 1	22		422, 254	62	
323, 39	29	וכו'	קנב הע' 49	15	ג ב
144, 1187	57		ריש קנג	17	
448, 385	61		קנח סי' 4		
נו ד"ה מטעם	16	ו א	קנח הע' 77	18	
קמז אות ב	21		1652, 176	51	ג ג
קכד הע' 297	31		1036, 111	17-16	
ריש פא	35		1036, 111	17	
101, 798			463, 314	2	ג ד
קנח אות d	36		קנז אות b	3	
קא ד"ה ביטויים	61		1037, [1283]	8	
ריש רמז	26	ו ב	קמה אות ד	29	
קעח הע' 72	27		קנ הע' 39	63	
656, 965	40		קמז הע' 31	16	ד א
344, 245	41		1919, 204	23, 21	
1, 335	46		קצ הע' 139	24	
קכ הע' 273	49		1919, 204	32, 30	
קנא סי' 5	6	ו ד	קסג סי' 2	40	
654, 406	12		עה [הע' 181]	51	
ריש קסב	17		459, 53	5	ד ג
654, 406	31		פט הע' 13	47	

			יבמות (המשך)	
1907, 202	(י ד) (19)		44	654, 406
1191, 130	23		62	קסד סי' 5
קנז אות b	54		32	115, 1166
קנט [סי' 4]	55		1	מו ד"ה וכן ¹
קנט [סי' 4]	56		22	קסג סי' 1
קנז אות c	59		26-23	מט אות ד
קא ד"ה ואף	61		24	130, 1233
45, 618	16	יא א	26	869, 882
6, 1510	39		27	839, 538
613, 68	11	יא ב	33	ריש קנב
949, 101			64	רמו הע' 99
1280, 140	12		18	334, 480
171, 1338	24		48	קיא הע' 155
1299, 142	26			550, 951
קמח ד"ה ויש ¹	58		51	1604, 172
[770], 529	2	יא ד		355, 1407
67, 684	3		10	מז הע' 18
[770], 529	21			68, [613]
נא הע' 44	24	וכו'	6	96, 345
קיג הע' 185	25		39	מה ד"ה לעתים ²
קמג הע' 7	27-26		45	קיג הע' 185
קס הע' 83	34		24, 23	751, 865
קיד הע' 192	64		6	[343], 1405
288, 236	13	יא א	30	37, 447
נד ד"ה למשל	24		7	צט אות ג
1919, 204	30, 29		60	קס סי' 6
[617], 510	19	יא ב	6	צ הע' 27
869, 882	52, 50		19	קנח אות d
קמה אות ד	51		21	קנח אות d
128, 1233	53		31	קס ד"ה ויש
[617], 510	7, 6	יא ג	59	רמז הע' 107
קיה ד"ה וכן	54		4	קס הע' 82
קנו [הע' 70]	2	יא ד	46	380, 44
קסד סי' 7	20		26	קמו אות ה
קנו [הע' 70]	30		1	צא הע' 33
733, 1449	36		19	1556, 167

יבמות (המשך)

122, 1383	(טו ב)	קנו [הע' 70]	60	יג ב
169, 1387		מג ד"ה למשל	42 ¹⁵	יג ג
קעח הע' 72	30	544, 1431	36	יג ד
132, 1491	26 ¹⁶	קסד סי' 5	44	
רמו הע' 94	49	עד ד"ה וכאן	49	
קמב [הע' 4]	61	1475, 159	50	יד ב
301, 818		546, 1431	5	טו ב
קנה הע' 70	5	מט אות ה	12	
		56, 682	20	

סוטה

609, 510	3-2	37, 447	42	יו ב
1024, 109	17	34, 616		
516, 58	1	קנה הע' 70	46	
רמו סי' 3	33	רנ הע' 132	9	יו ג
עה הע' 182	38	1556, 167	1	יו ד
255, 232	27	1907, 202		
786, 84	28	קלד [הע' 427]	15	
177, 641	57	קנו [הע' 70]		
422, 254	5	1811, 1102	17	
37, 8	19	220, 361	62	
קעב הע' 39	29	22, 615	4	יז א
55, 1139	29	538, 727		
1618, 1072	56	קסח הע' 15	24	
קמה אות ד	23	קמז אות א	49	
קנ סי' 2	31	733, 1449	50, 49	
72, 1161	41	קנ סי' 2	6	יז ב
קעג ד"ה כיוצא	55	רנ הע' 123	18	
37, 447	63	נט הע' 87	20	וכו'
קמט אות ג	1	135, 1168	38	
קנד ד"ה כיוצא ¹	20	קפג הע' 108	3	יז ג
מח ד"ה לעתים	40	רנד הע' 152		
921, 95	42	קנ סי' 1	37	

¹⁵ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.¹⁶ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

סוטה (המשך)

1036, 111	44 (כב ב)	123 סח הע'	49-43 (כ ג)
סה אות ט	56 וכו'	29, 1258	46
[21], 1513	27 כב ד	83, 214	49
544, 1431	53	נח ד"ה לעתים	49 וכו'
[770], 530	11 כג א	נז ד"ה ויש	53 וכו'
283, 295	6 כג ג	סה אות ח	60 וכו'
4, 786		486, 317	12 כ ד
רלה הע' 40	18	355, 375	16
544, 1431	31	130, 1167	19
עז הע' 203	40	[852], 429	45
126, 1561	12 כד ד	קסב אות ז	46
סה הע' 122	21-20	קמז אות ב	51, 50
1235, 1031	29-28	176, 1190	17, 15 כא א
344, 245	34	176, 1190	20
קצא ד"ה חשובים	36	546, 1431	29
רמו סי' 3	46	256, 1347	49 כא ב
רלג אות b	51	73, 1264	25 כא ג
קנא סי' 6	52	544, 1431	27
111, 274	9 כד א	קמה אות ד	33
קנו ד"ה "מתניתין	16	173, 1152	45
603, 1438	17	544, 1431	1 כב א
קע הע' 33 ג	21 כד ב	1919, 204	9
סו הע' 119	40, 39	קפג הע' 108	31 כב ב
1159, 572	24 כד ג	131, 904	32
		139, 1234	36, 34

כתובות

542, 394	54 (כה א)	קנד ד"ה ברם	21 כד ד
438, 833	64 וכו'	קנד ד"ה כיוצא ₂	21
קמו ד"ה וכן	6 כה ב	קנד ד"ה כיוצא ₂	24
קנז אות b	17	קנד ד"ה כיוצא ₂	25
רנ הע' 132	18	נז הע' 83	34
קסד סי' 6	23	207, 1342	35
קמז אות ב	57	קמה אות ד	49
קמח הע' 35	10 כו ב	121, 1147	30 כה א
929, 97	64 כו ג	ריש קנב	42

כתובות (המשך)

53, 340	16	כט ד	425, 832	2	כו ד
542, 394			[343], 1405	8	
קעו הע' 64	62	לא	קמח ד"ה ויש ²	21	
קעו הע' 64	3	לב	קמז אות ב	3	כז א
קסג סי' 2	29		צא הע' 33	4	
קלט הע' 466	49-48		מד ד"ה לעתים	28	כז ב
קמה אות ד	33	ל ג	173, 282	48	
רנג הע' 148	34		ריש קנב	55-54	
219, 147	49		169, 1189	45-44	כז ג
קא ד"ה ואף	11	לא א	מד ד"ה לעתים	46	
252, 1396	4	לא ג	פט הע' 13	6	כז ד
519, 725	9		65, 1140	7	
917, 997			קכא הע' 276	13	
59, 791	24		461, 53	39	
קיז ד"ה וכן ¹	28		צט אות ג	49	
קמט אות ג	39		ריש קד	51-49	
627, 331	58	לב א	קמח הע' 35	10	כח א
ריש רל	22	לב ב	סג אות ב	13 וכו'	
949, 101	36		37, 447	14	
קכד הע' 297	37		1870, 198	30	כח ב
קמה הע' 25	37	לב ד	875, 543		
[827], 876	40		קנח סי' 4	38, 36	
קכב [הע' 281]	63	לג ב	קמח הע' 35	53	
[151], 220	6	לג ג	544, 1431	16	כח ג
מ ד"ה המילה ²	22		רנ הע' 132	54	
[250], 705			[267], 366	26	כח ד
250, 704	23		177, 1190	33	
[865], 431	26		177, 1190	35, 34	
קנג הע' 51	17	לג ד	36, 663	36	
415, 48	27		קסד סי' 4	41	
415, 48	28		371, 484	59	
7, 207	40, 39		קמח ד"ה ויש ²	26	כט א
קטז הע' 218	56		[343], 1405	49	
545, 500	50, 44	לד ב	קא ד"ה ואף	5	כט ב
קסא הע' 84	25	לד ג	קמח הע' 35	13	
1731, 184	30, 28		קמח הע' 35	25	כט ג

כתובות (המשך)

197, 1341	23	(לה ב)	קנו ד"ה "מתניתין	50	(לד ג)
197, 1341	24		רלד הע' 37	12	לד ד
220, 361	1	לה ד	מט אות ו	47	
43, 1174	6		קמה אות ד	9	לה א
[1113], 124	7		116, 1232	14	
235, 1296	37		370, 249	26	
1800, 191	6	לו א	רנ הע' 123	53	
111, 1231	16		75, 1178	61	
[463], 315	25	לו ב	עו הע' 194	63	
280, 367	49		1307, 143	5	לה ב
			ס הע' 95	20	

נדרים

73, 1264	11	לט ד	1625, 173	31	לו ג
76, 621	17		1064, 1014		
77, 685	34		239, 703	33	
קג הע' 102	36, 35		69, 1141	46	
73, 1264	36		1056, 116	49	
32, 1258	40		238, 289	21	לו ד
32, 1258	42, 41		175, 1153	35	
צ הע' 27	44		107, 15	5	
קס ס' 6	45		107, 136		
6, 1510	35	מ א	107, 15	45	
92, 1379	39		265, 33	64	
73, 1264	52		רכב הע' 141	8	לז א
ריש קד	1	מ ג	340, 1355		
קנט ס' 5			283, 295	9	
קנא ס' 5	27		43, 448	5	לז ג
121, 1147	43	מ ד	קמו אות ה	5	לח א
993, 1005	57		קנט ס' 5	54	
495, 1425	20	מא א	[770], 530	12	לח ב
ריש נה	58	מא ב	997, 1006	20	לח ג
סו אות י	25	מא ד	1189, 1026		
869, 882	29		ריש קטז	22	
1021, 1009	14	מב א	235, 1296	31	
קנח ס' 4	43, 42		קנז אות ב	39	לח ד

נדרים (המשך)

285, 35	13	(מב ג)	144, 1187	44	(מב א)
285, 35	25		940, 551	57	
רלג ד"ה ושל	53	מב ד	קנד ד"ה ברם	58	
רלג הע' 30	59		קנד ד"ה כיוצא ₂	59	
קסב אות ז	60		107, 15	7	מב ג

גיטין

413, 488	13	מו ב	עה [הע' 181]	37	מג ב
202, 26	14		148, 907	50	
צו הע' 74	17 ¹⁷		1450, 156	60	
344, 245	11	מו ג	עז הע' 203	5	מג ג
קמט אות ג	12		נ אות ז	36	
נג אות א ₂	40	וכו'	קנט [סי' 4]	46	
352, 1358	4	מו ד	עא ד"ה וישנם	59	
37, 447	7		1919, 204	15	מג ד
232 הע' פ	37		222, 28	50	
קמז אות א	12	מז א	קעו הע' 64	36	מד א
949, 778	13, 14		37, 447	42	
1475, 159	47		קיא ד"ה לעתים	45	
ריש קנז	39	מז ב	656, 965		
קנט [סי' 4]	58		קנא סי' 5	57	
1919, 204	18	מז ד	463, 314	11, 12	מד ב
791, 420	28		83, 687	18	
רמו סי' 3	37		קצא ד"ה וכן	20	
59, 791	41		רכב הע' 141	27	
קסד סי' 6	21	מח א	נה סי' 2	42	וכו'
רנז הע' 183			1036, 111	62	
[770], 529	14	מח ג	[770], 529	52	מד ג
מג ד"ה למשל	23		קצד הע' 151		[מד ד 4]
82, 686			ריש רמז	24	
175, 1153	17	מח ד	נז ד"ה למשל	43-45	
קנט [סי' 4]	38		1242, 585	9	מה א
751, 865	62		רנו הע' 176	50	
207, 1342	1	מט א	רמד סי' 2	62	מה ג

¹⁷ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

גיטין (המשד)

קנג הע' 50	מט ד 28	1457, 157	7-6 (מט א)
791, 420	41	רנ הע' 123	23
ז ד"ה ואילו	45-43	קנה ד"ה "מתניתין	30
98, 271	נ ב 36	15, 1542	מט ב 23
37, 447	נ ד 12	[343], 1405	56
		[770], 529	מט ג 35

נזיר

קס ס' 6	(נג ד) 24	1731, 184	נא א 36
צא הע' 33	נד ג 23	329, 243	38
517, 59	נד ד 14	קס הע' 83	נא ב 16
ק ס' 2	17	קנט [ס' 4]	18
1919, 204	נה א 9	צ הע' 28	21
770, 528	57	2025, 1126	47
[770], 530	57	רנג הע' 148	59
קלח הע' 454	נה ב 41	רנא ד"ה וכן	נא ד 25
1036, 111	42	קסד ס' 5	39
1281, 1036	55	קסד ס' 5	נב א 39
סו אות יא	נה ד 29 וכו'	קנח ס' 4	44
949, 101	33	1036, 111	52, 50
258, 232	נו א 20	1036, 111	51
192, 643	נו ב 2	קמט אות ג	53
רנא [הע' 132]	29	1036, 111	
548, 1432	34	1036, 111	55
[417], 1416	נו ד 12	[1113], 124	נב ב 7
קו ד"ה מילים ₁	נז א 19	קסב אות ז	נב ד 37
176, 1190	26, 23	קסב אות ז	45
1036, 111	35	[770], 529	נג א 33
544, 1431	48	176, 1190	נג ב 17
מד הע' 2	נז ג 21	קסג ס' 1	נג ג 22
415, 48	נז ד 14	קמה אות ד	40
63, 1323	42	קס ס' 6	נג ד 22
542, 394	נח א 25	קסג ס' 1	23

קידושין

נד הע' 65	(סא א) 15	381, 826	22	נח ב
444, 257	22	381, 826	27-26	נח ג
קס הע' 83	51	733, 1449	38	
231, 1345	59	קלז הע' 452	49	
52, 1373	32	72, 1161	50	סא ב
86, 687	33	סא הע' 103	56	
422, 49	12	קנד הע' 57	57	סא ג
102, 1328		37, 8	20	נח ד
קס הע' 83	40	קנו [הע' 70]	36	
נז ד"ה וישנם	50	קמה אות ד	39	
עז הע' 204	56	רמד סי' 2	45	
144, 1187	10	721, 971	5	נט א
682, 1445	18-17	169, 1237	15	
קנח אות d	18	305, 1305		
קלח הע' 453	24	קנב ד"ה ואולם	16	
[21], 1513	25	874, 432	20-19	
486, 317	29, 27	283, 922		
359, 1211	29	קמז אות ב	21	
קנד ד"ה כיוצא ¹	30	מא ד"ה בביטוי ²	24	
רנז ד"ה הקושי	11	1919, 204	30	
443, 312	39	39, 679	38	נט ב
ק סי' 2	62, 40	קמו אות ה	41	
292, 817	42	קמז אות א	62	
135, 1168	8	רנא [הע' 132]	18	נט ג
רמה [סי' 3]	9	246, 31	28-27	
קמח הע' 35	20	144, 1187	49	
1731, 184	47	721, 971	54	
ריש קיח	48	173, 1152	13	נט ד
סד אות ג	17	544, 1431	25	
1149, 1023	29	קנה ד"ה "מתניתין	53-52	
קטו ד"ה וכן	56	קסב אות ז	55	
קסד סי' 4	1	75, 1278	59	
1457, 157	14-13	מא [ד"ה וכן]	27	סא
1476, 159		עא ד"ה וישנם	49	סג
[787], 420	35	[463], 315	8	סד
קסא ד"ה חיבור	47	נד אות ב	9	סא א

קידושין (המשד)

קס ס' 6	37	(סד ד)	1457, 157	16-15	סג ד
קמד אות ב	24	סה ב	רנ הע' 123	22	
נט הע' 87	25	וכו'	פד הע' 262	40	
139, 18	32		רנו הע' 176	45	
25, 615	46		רל ד"ה ראה	46	
קמד אות ב	50, 49		36, 210	24	סד א
קמד אות ב	10	סה ג	182, 283		
36, 663	14		222, 28	33	
רכא ד"ה והנה	39		קפט אות a	41	
רנד הע' 152			רמו ס' 4	53	
37, 447	47-46		קח הע' 135	41	סד ב
245, 1197	16	סה ד	20, 209	42	
קנח ס' 4	32		82, 686		
[267], 366	40		קמט אות ג	46	
פט הע' 13	59	סו א	קפט אות a	47	
קצא ד"ה ישנם	36, 33	סו ב	37, 447	38	סד ג
[417], 1416	33		קסז הע' 14	59	
			448, 385	12	סד ד

בבא קמא

קעט הע' 75	53	(ג ג)	מח הע' 21	28	ב ג
קפ הע' 84	61		נח ד"ה ובבבא	29, 28	
קפ הע' 85			מז הע' 18	39	
קפ הע' 86	[62]	ג ג	צב הע' 34	54	
קסד ס' 6	9	ג ד	ריש קנז	11, 10	ג א
קעט הע' 75			מג ד"ה למשל	15	
קעט הע' 75	25		קעז אות b	25	
1159, 572	31		771, 977		
ריב הע' 71	35		קנה הע' 65	30	
קעט הע' 75	55		51, 340		
685, 410	53	ד א	קנה הע' 65	32	
382, 44	56		146, 1334	45, 43	
146, 1334	10	ד ב	קעט הע' 75	56	ג ב
[949], 779	43, 42		קעט הע' 75	12	ג ג
קעז אות c	63		ריש קנז	49, 22	
קעח [אות c]	1	ד ג	קעז אות b	50	

בבא קמא (המשך)

רנח ד"ה ואמנם	24		קסג ס' 2	3	(ד ג)
440, 384	24		1919, 204	9, 7	
סח אות יז	27		1098, 122	17-15	
קנד הע' 57	28		542, 394	16	
קעח ד"ה וכן	33		ריש קעח	31, 28	
83, 687	37		רמא ד"ה והנה ²	48	
קצא ד"ה וכן	3	ו ג	קנה הע' 65	33	ד ד
עה [הע' 181]	6		קעט הע' 77	34	
15, 208	16		ריש קעח	35-34	
25, 615	20		פ הע' 232	37	
266, 919	22		קנג הע' 55	4	ה א
קעח ד"ה השווה	30, 23		531, 844	10	
ריש קנז	29		סא הע' 103	13	
[417], 1416	16	ו ד	קנג הע' 55		
1661, 1080	19		1888, 1112	44	
51, 340	33		קפח הע' 133	21 ¹⁸	[ה ב]
20, 1246	45		488, 1424	26	
771, 977	54		עא ד"ה וישנם	4	ה ג
424, 310	3	ז א	קנח ס' 4	15	
90, 900			76, 269	19	
573, 955			קט הע' 142	30	
231, 29	5		קלו הע' 438	32	
לד הע' 78	7		שם הע' 439		
רלב הע' 23	9		1749, 186	35	
לד הע' 78	11		[1184], 575	38	
37, 447	16-15		82, 686	40	
37, 447	19-18		[343], 1405	48	
רל ד"ה ובבבא	39		קעז אות ב	55	ה ד
עה [הע' 181]	52, 50	ז ב	771, 977		
770, 977	54		ריש קעח	4	ו א
438, 1419	11	ז ג	779, 978	16	
37, 447	19-18		קנג הע' 55	21	ו ב

18 = שרי"ר, עמ' 242 שו" 7.

בבא מציעא			
ז ד	25	פג הע' 257	(ט ג) 21
	26	קעח ד"ה וכן	23
	44	1085, 120	33
		676, 517	44
		687, 1445	2 ט ד
ח א	2	120, 1268	17
	14	קעט הע' 80	18
		¹⁹ 380, 44	27
		119, 800	31
	18	רמד סי' 2	
	20	169, 1387	60
	29	קעט הע' 80	
	33	31, 446	61
	43	קיח ד"ה וכן	56 י א
ח ב	49-48	קעח ד"ה השווה	17 י ב
	52	נב אות ד	47
ח ג	1	771, 977	49
	23	קמז אות ב	23 י ג
	[24]	938, 441	53
	35	רמז הע' 102	57
	46	222, 28	61
	52	קעב הע' 40	
	58	211, 27	15-14 יא א
ח ד	2	222, 28	23
	7	786, 84	29 יא ב
	16	1919, 204	36
	17	48, 1547	
	18	קמו אות ו	38
	20	1281, 1036	54, 44
	37, 36	547, 728	2 יא ד
	39	קנז אות ב	31-30 יב א
ט א	48	ריש קעח	46
ט ב	3	83, 687	50
ט ג	20	ריש קעח	55
			קעח ד"ה השווה
			קסג סי' 2
			קעט הע' 80
			[267], 366
			[267], 366
			קעח ד"ה השווה
			656, 857
			656, 857
			186, 1191
			קעט הע' 80
			51, 340
			עז הע' 199
			1506, 1059
			צב הע' 35
			51, 340
			36, 1273
			771, 977
			מ ד"ה המילה ₁
			451, 1421
			382, 44
			קכט הע' 348
			קסא ד"ה וכן
			771, 977
			ריב הע' 71
			פ הע' 232
			488, 1424
			83, 214
			36, 210
			קס ד"ה ויש
			נא אות ה
			נא אות ה
			37, 447
			[417], 1416
			נג אות ג
			קעח ד"ה השווה

¹⁹ = כ"א, עמ' 44 שר' 57.

בבא מציעא (המשך)

488, 1424	33	(יב ג)	11 וכו' נג אות א ₂	יב ב
קעט הע' 77	49		3, 1245	יב ג
			רמו הע' 100	10

בבא בתרא

613, 68	35	(טו א)	676, 517	יב ד	44
קעט הע' 75	36		655, 514	יג א	5
ז ד"ה שנינו	44	טו ב	עו הע' 192		23
קמז אות א	16	טו ג	ריש קעח	יג ב	19
91, 1326	9	טו ד	קנב ד"ה ואולם		39
רנח הע' 185	33	[יו א] ²⁰	344, 245		47
קעח ד"ה השווה	33	יו ב	48, 1249		56
עו הע' 190	63		524, 948	יג ג	4
קלט הע' 466	30	יו ג	קעט הע' 77		13
20, 444	27		144, 1187	יד א	29
111, 1231	37	יו ד	קסא הע' 84	יד ב	6
600, 734	53-52	יז א	רל ד"ה ראה		24
[463], 315	64	²¹	1469, 158		25
[463], 312	1	יז ב	19, 336		44
415, 48	26	יז ג	קעט הע' 75	יד ג	17
415, 48	27		643, 333		22
771, 977			354, 1358		
791, 420	38		קנח הע' 78		28
צ הע' 27	[8-7]	יז ד	קנח סי' 4	יד ד	2
צ הע' 27	[9]	יז ד	רלד הע' 36		14
[1113], 124	21		51, 340		15
			1145, 126	טו א	27

סנהדרין

544, 1431	13	יח ב	מה ד"ה לעתים ₁	יח א	16
566, 1433	4	יח ג	מה הע' 5		18
392, 46	6		צב הע' 34		28
רנח הע' 185	12		178, 1153		37

²⁰ = כי"א, עמ' 99 שו" 33.²¹ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

סנהדרין (המשך)

קנו [הע' 70]	כא ב 3	קסג הע' 94	40 (יח ג)
2060, 1130	4	עא ד"ה וישנם	41
11, 4	12	903, 996	49
104, 215	29	86, 687	54-53
762, 416	כא ג 1	1637, 1075	63
36, 210	7	קנד הע' 56	יח ד 39
נג אות א ₂	40-27	6, 1510	יט א 11
762, 416	כב א 43	רמו סי' 2	15
899, 995	52	92, 1379	
1056, 116	כב ב 21	כו הע' 37	18
548, 1432	כב ג 42	קנט הע' 79	33, 31
מ ד"ה המילה ₂	43	544, 1431	39
133, 218		552, 847	יט ב 17
עח הע' 208	49	[949], 779	28
548, 1432	54	נז ד"ה למשל	29
29, 1545	כב ד 49	241, 230	יט ג 51
נט הע' 87	כג ב 24 וכו'	329, 480	
קנ סי' 4	26	30, 6	יט ד 3-2
עז [הע' 195]	28	30, 6	5
344, 245	38	30, 6	8
1498, 1058	43, 41	[267], 366	כ א 6
קנז אות ב	כג ג 17	107, 1267	
עז הע' 202	25	רנד ד"ה ואמנם	12
929, 97	32, 31	37, 447	25
232 פ הע'	41	קנח סי' 4	31, 29
86, 687	48-47	336, 480	כ ב 30
544, 1431	58		55, 54
נט הע' 87	כג ד 2 וכו'	444, 257	56
139, 18	8	פט הע' 13	כ ג 2
רמו סי' 3	43-42	1281, 1036	24
78, 686	62	[770], 529	29
550, 847	כד א 1	קא הע' 93	כ ד 5
86, 687	כד ב 47-46	2, 675	7
קמח ד"ה למשל	27, 26	קיד הע' 200	כא א 3
נד ד"ה לעתים	48	רלג אות ב	13
קמח ד"ה למשל	כד ד 9	קנו ד"ה "מתניתין	60

סנהדרין (המשך)

422, 254	23	(כח א)	1457, 157	55	(כד ד)
182 רנז הע'	26		1731, 184	62, 61	
129, 1167	32		קמד אות ג	8	כה א
75, 1178	41		רנז הע' 177	15, 14	
2, 259	27	כח ב	770, 528	27	
192 עו הע'	2	כח ג	קמד אות ג	8	כה ב
83, 214	4		קא ד"ה ביטויים	30	
קמח ד"ה למשל	9		420, 938	36-35	כה ג
2, 259	35		874, 883	50	
90, 687	37		רלד הע' 37		[כה ד 8]
נו ד"ה ולעתים	18	כח ד	11 וכו'		
37, 447			19 עו הע' 195	19	
סז אות יג	24		656, 965	36, 32	
49, 618			195 עו הע'	37	
144, 1187	35		222, 28	43	
קנז אות c	59		רנו הע' 167	41	כו א
סז אות יד	1	כט א	218, 1393	55	
49, 618			קסא ד"ה חילוק	16	כו ב
1463, 158	9		[770], 529	27	כו ד
[21], 1513	12		נ הע' 34	35	
198 עז הע'	14		[770], 527	54	
[21], 1513	27		177, 641	36	כז א
83, 687	57		542, 394	48	
139, 18	58		31, 446	56	
1036, 111	2	כט ב	594, 400	11	כז ב
[21], 1513			נז ד"ה למשל	26	
83, 687	17		קנד הע' 59	30	כז ג
222, 28	20		קנד ד"ה כיוצא,	32	
ריש פא	23		422, 254	43	
קנז אות c	39		3, 3	36	כז ד
מח ד"ה לעתים	41	וכו'	קמח ד"ה למשל	45	
936, 776	44		346, 41	55	
158, 20	55	כט ג	[77], 686	15	כח א
נו ד"ה ברם	8	ל א	17, 1512	15	
קלז הע' 451	11		15 וכו' מח ד"ה לעתים	15	
63, 1323	39		נ אות ח	19	

סנהדרין (המשד)

עז הע' 200	ל ג 5	ס הע' 95	ל ב 1
1029, 110		314, 38	17
1637, 1075		981, 105	
20, 209	6	422, 254	46
		242, 363	51

מכות

770, 528	(לא ד) 29	415, 48	לא א 5
1822, 193	35	415, 48	6
6, 1521	64	[343], 1405	לא ב 39
37, 447	לא ב 19	קנט הע' 79	לא ג 39
161, 1288	לא ב 18	31, 446	49
9, 336	[לא ב 38] ²²	31, 446	52
		[574], 398	לא ד 9

שבועות

[949], 779	(לג ד) (61)	344, 245	לב ד 3
קמח ד"ה וכן	לא א 6	רמב [סי' 15]	²³ 21
עז הע' 204	10, 7	34, 616	35
	לא ב 33, 32	81, 658	39
קנח סי' 4	37, 35	933, 550	63
530, 844	לא ג 36	881, 884	לא א 10
רמו סי' 2	60	367, 932	
459, 718	לא א 11, 8	1029, 1010	31
נג אות א ₂	לא ב 53-39	713, 521	58
קנח הע' 78	לא ג 8	קמח ד"ה וכן	לא ב 7
382, 44	לא ד 17, 14	רנד הע' 150	41
382, 44	21, 19	849, 989	49
רנה ד"ה בשיטה	37	קצא ד"ה וכן	לא ג 21
קנו [הע' 70]	45	1036, 111	לא ד 7
קנו [הע' 70]	48	30, 6	48
	לא ב 18, 17	1036, 111	53
קנט [סי' 4]	29, 27	נז ד"ה למשל	61

²² במכות פ"ג מ"ז.

²³ לציון נוסף לשורה זו ראה מפתח המימרות.

שבועות (המשך)

744,864	6	לח א	176,1190	47	(לו ב)
37,447	24		ב רלג אות	48	
56,682	32		176,1190		
31,1370			[871],883	8,4	לו ג
קמח ד"ה למשל	42		285,1303	15,14	
817,985	54	לח ב	33 וכו'		
817,985	55		ב קנז אות	16	לו ד
סח ד"ה כיוצא	58		ב קנז אות	17	
[1057],117	11	לח ג	72,1161	23	
קנז הע' 74	40		קלז הע' 452	27	
קנז [הע' 74]	45		קנד הע' 57	31	
קנח [הע' 74]	46		ב רלג אות	29	לז א
קנח [הע' 74]	47		60,1176	30	
342,1356	50		616,737	17-15	לז ב
נב אות ה	54-50		96 ס הע'	23-18	
[1057],116	51		קנב ד"ה ואולם	43	
קצג הע' 150	55		552,529		
סז סי' טו	14	לח ד	25,262	55	לז ג
			[343],1406	50	לז ד

עבודה זרה

222,28	37	(מ ד)	קמח ד"ה למשל	8	לט ב
פג הע' 253	14	מא א	83,687	11	
122,904	30		רכט ד"ה ה"א	13	
רל ד"ה ראה	33		ריש 1517	56	
349,1209	45		261,706	8,7	לט ג
רנ הע' 121	64		קנז ד"ה והשווה	6	לט ד
250,704			קנו [הע' 70]	35,34	
ק סי' 2	8	מא ב	קנו [הע' 70]	39	
רמו סי' 2	61		רמד הע' 81	46	
קצ אות d	22	מא ג	[98],272	18	מ א
צב הע' 34	9	מא ד	קצ אות d	8	מ ג
קסא הע' 85	23		רמד הע' 81	57	
175,1153	43		קצא ד"ה חשוב	59	
קח הע' 136	63		87,687	9	מ ד
רל ד"ה חילוף	64		קצב ד"ה וראה	21	

עבודה זרה (המשך)

1919, 204	מד א 58	222, 28	מב א 10
רלג אות ב	60	כג הע' 10	26
415, 48	מד ב 18	קס ד"ה בהקשר	מב ב 60
1919, 204	מד ג 47, 46	1281, 1036	מב ג 1
32, 1258	מד ד 10	קצ אות d	מג א 7
[463], 315	22	874, 883	56
370, 249	44	קנה ד"ה "מתניתין	מג ב 4
1637, 1075	46	קכא הע' 281	64
רל הע' 13	מה א 14	177, 23	מג ג 51
133, 218	20	177, 23	מג ד 4
מח הע' 21	מה ב 3	773, 1454	16
105, 456	13	36, 210	35
283, 922		ריש קיח	52

הוריות

624, 511	(מז ב) 61	154, 1565	מה ג 41
נו הע' 75	מז ג 58	מב ד"ה למשל	49
981, 105	מז ד 10	[929], 98	מה ד 22
קכא הע' 276	54	קמט אות ג	62
37, 447	מח א 10	1281, 1036	מו א 11
קנח סי' 4	17, 15	1036, 111	מו ב 43
עו הע' 190	42	525, 392	מו ג 22
1637, 1639		788, 871	39
547, 728	מח ב 22, 21	קכד הע' 297	מו ד 2
קלה הע' 435	42	סא הע' 103	41
7, 1219	מח ג 5	קפד ד"ה ברם	51
870, 768	6	459, 1422	
קכא הע' 276	7	קפד הע' 116	52
647, 71	12	צ הע' 28	מז ב 5
647, 71	14	1036, 111	57-56
[770], 529	24	1036, 111	58-57
קלה הע' 435	48	37, 447	59

נידה

קסג סי' 1	63	(נ א)	קנב הע' 49	26	מח ד
83 ,214	19	נ ב	צו הע' 74	39	
120 ,1185			73 ,1278		
1749 ,186	24		609 ,1438		
83 ,214	25		815 ,875	41 ,40	
1290 ,1037			243 ,916		מט א 3
קמח ד"ה למשל	37	נ ג	נו ד"ה מטעם	55	
[21] ,1513	52		531 ,844	41	מט ב
קסד סי' 5	4	נ ד	קא ד"ה ביטויים	51	
37 ,447	13-12		12 ,1271	32	מט ד
37 ,447	34		415 ,48	19	נ א
רלג אות b	45		415 ,48	20	
175 ,1153	48		פא ד"ה וכן	42 ,39	
			קסד סי' 6	53	

ISBN 978-965-456-056-6

©

Copyright 2010, by
The Jewish Theological Seminary of America
Printed in Israel

A Concordance of Amoraic Terms Expressions and Phrases in the Yerushalmi

By
Moshe Assis

Volume III

Letters פ-ת

Tract of the *Sugyot*

Appendices, Supplements, Indices

The Jewish Theological Seminary of America
New York and Jerusalem 5770-2010

Moshe Assis

A Concordance of Amoraic Terms
Expressions and Phrases in the Yerushalmi

